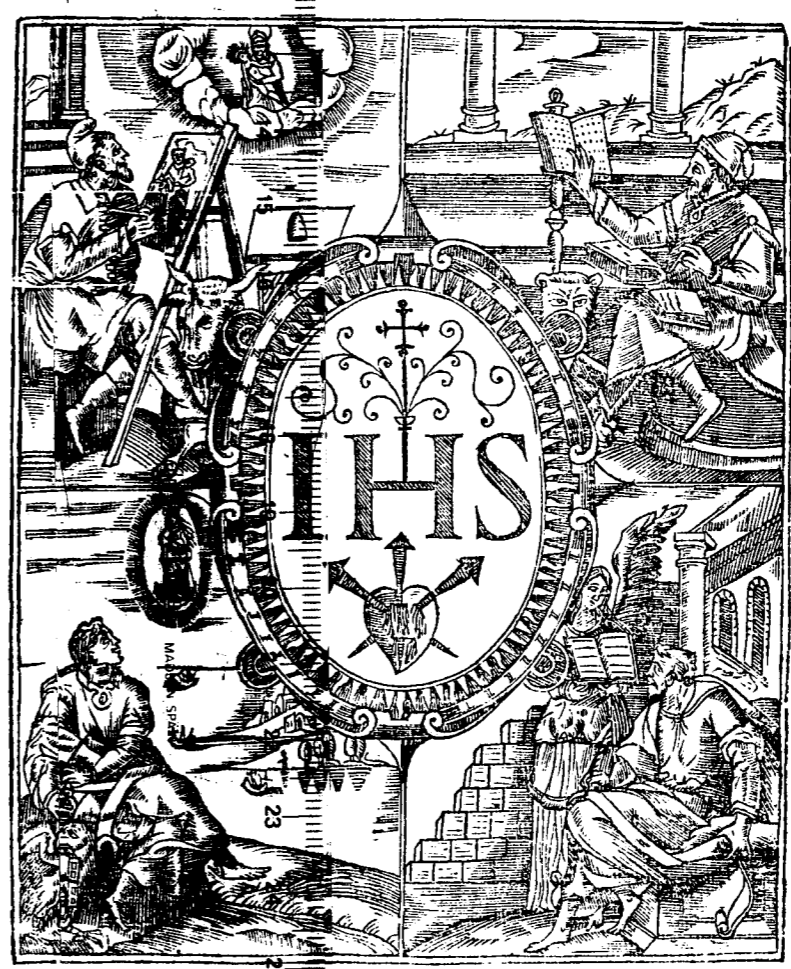

A L F O N S I
S A L M E R O N I S
 T O L E T A N I,
 E S O C I E T A T E I E S V
 T H E O L O G I,
COMMENTARIUM IN EVANGELICAM HI-
storiam, & in Acta Apostolorum, in duodecim tomos distributi.
 T O M U S S E X T U S,
 D E M I R A C U L I S D O M I N I N O S T R I
 I E S U C H R I S T I.

Anno

1599.

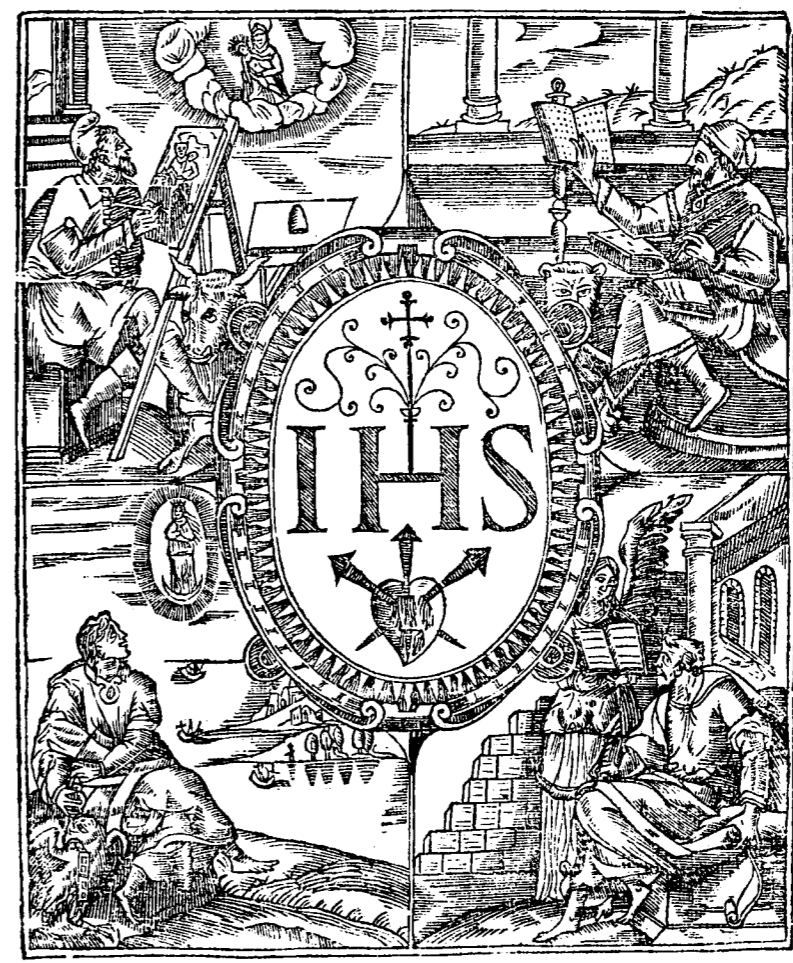
C V M P R I V I L E G I O.
 M a d r i t i, A p u d L u d o u i c u m S a n c h e z.

ALFONSI
SALMERONIS
 TOLETANI,
 E SOCIETATE IESV
 THEOLOGI,

*COMMENTARII IN EVANGELICAM HI-
 storiam, & in Acta Apostolorum, in duodecim tomos distributi.*

TOMVS SEXTVS,
DE MIRACVLIS DOMINI NOSTRI
IESV CHRISTI.

Anno

1599.

CVM PRIVILEGIO.
 Madriti, Apud Ludouicum Sanchez.

EL REY.

POR quanto por parte de vos Christoual Lopez de la Compañia de Iesus, nos fue fecha relacion, que vos con licencia nuestra teniades impressas de las obras del padre maestro Alófo Salmeron los tomos precedentes al que presentauades, que era el sexto tomo, que trataua De Miraculis Domini nostri Iesu Christi: y nos suplicastes os mandassemos dar licencia para le imprimir y priuilegio por diez anos, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que la premativa por nos vltimamente fecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado, que deuamos de mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez anos primeros siguientes, que corran y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, vos, o la persona que vuestro poder ouiere, y no otra alguna, podais imprimir y vender el dicho libro, que de suso se haze mencion, por su original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin de Pedro çapata del Marmol, nuestro escriuano de camara, de los que en el nuestro Consejo residen: y con que antes que se venda lo traygais ante ellos con su original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, o traygais fe en publica forma, como por corretor nombrado por nuestro mandado, se vio y corrigio la dicha impressio por su original. Y mandamos al impressor, que asi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas de vn solo libro con su original al autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otra persona alguna, para efeto de la dicha correccion y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nuestro Consejo. Y estando hecho, y no de otra manera, podais imprimir el dicho principio y primer pliego, y seguidamente ponga esta nuestra cedula, y la aprobacion que del dicho libro se hizo por nuestro mandado, y la tassa, y erratas, so pena de caer en las penas contenidas en las leyes y premativas destes Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos, que durante el tiempo de los dichos diez años, persona alguna sin vuestra licencia, no pueda imprimir, ni veder el dicho libro, so pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda todas y qualesquier libros, moldes, y aparejos que del dicho libro tuuiere: y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis. La qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, y Alguaziles de la nuestra casa y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, Governadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros Iuezes y Iusticias qualesquier, de todas las ciudades, villas, y lugares destes nuestros Reynos y Señorios, asi a los que aora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden esta nuestra cedula: y contra su tenor y forma, no vayan, ni passen, por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Barcelona a venticinco dias del mes de Iunio, de mil y quinientos y nouenta y nueue anos.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Don Luis de Salazar.

TASSA.

YO Pedro çapata del Marmol, escriuano de camara de su Magestad, de los que residen en su Consejo, doy fe, que auendose presentado ante los Señores del dicho Consejo por Christoual Lopez de la Compañia de Iesus, el sexto tomo de las obras del P.M. Alófo Salmeron de la misma Compañia, intitulado De Miraculis Domini, &c. que con licencia de su Magestad auia impresso, le tassaron a tres marauedis cada pliego: y tiene ciëto y quinze pliegos, que al dicho precio monta cada volumen en papel trezientos y quarëta y cinco marauedis. Y al dicho precio, y no mas, mandaron que se venda, y que esta tassa se ponga al principio de cada libro de los que asi fueren impressos. Y para que dello cõste, de pedimiento del dicho Christoual Lopez, y de mandamiento de los dichos Señores, di la presente, que es fecha en la villa de Madrid, a primero de Diziembre, de 1599. años.

Pedro çapata del Marmol.

Licencia del P. Visitador.

Stephanus de Ojeda, Visitator Societatis Iesu in prouintia Toletana, potestate ad id mihi facta à reuerendo admodum Patre Claudio A quauia, Præposito nostro Generali, facultatem concedo, vt sextus tomus; De signis & miraculis, quibus doctrinam suam Dominus noster Iesus Christus confirmauit, quem composuit Pater Alfonsus Salmeron, vnus de primis Patribus Societatis Iesu, typis mandetur; quia iam discussus est & approbatus à viris doctis & grauibus nostræ Societatis. In cuius rei fidem has literas dedi meo nomine subscriptas, & mei officij sigillo munitas. Madriti, Idibus Aprilis. M. D. XCIX.

Stephanus de Ojeda.

Aprouacion.

Volui diligenter, & accuratè perlegi, iussu supremi Senatus Regij, librum sextum Commentariorum in sacrosancta Iesu Christi Euangelia, De signis & miraculis, quibus doctrinam suam Dominus noster Iesus Christus confirmauit, compositum à reuerendo & sapientissimo Doctore Patre Alfonso Salmeron Societatis Iesu, vno è primis decem Patribus eiusdem Societatis: in quo libro nihil reperi, quod catholice fidei, aut sanctæ Romanæ Ecclesiæ decretis, aut bonis moribus repugnaret; imò verò ita piè, ita doctè, ita dilucidè omnia tractat, vt propter eximiam vtilitatem, quam legentibus hic liber allaturus est, meritò in lucem proditurus esse videatur. Videas autorem vbique bonum Christi odorem spirare, & magnam animi pietatem cum summa doctrina laude coniungere. Itaque dignus est liber qui prelo mandetur. Dat. Madriti 1. die Iunij, Anno Domini. 1599.

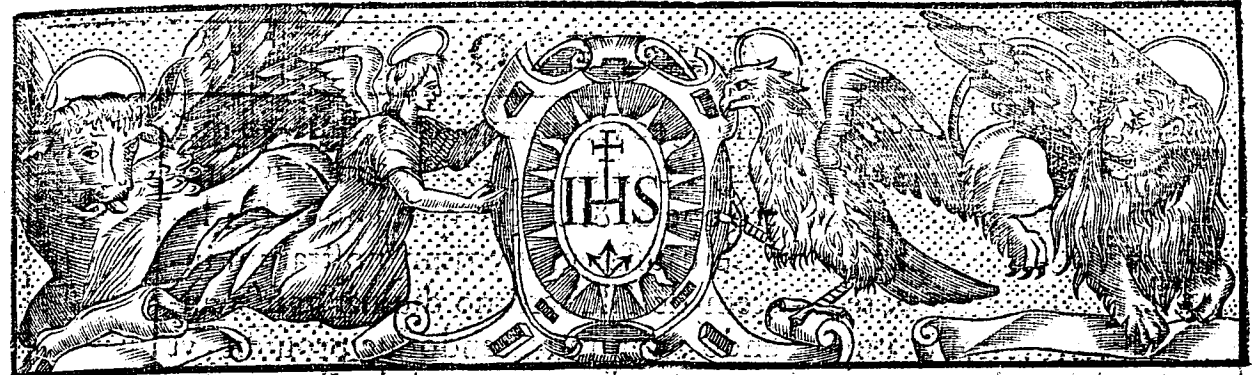
F. Ioannes Temporal, Magister & Commend.

Erratas.

Pagina. 7. colum. 1. lin. penul. portentur, lege portentum. 12. 1. 26. inimis, inimicis. 20. 1. 4. Reipublicus, Reipublica. 21. 2. 43. in verisimile, verisimile. 23. 1. 19. futigeri, fetigeri. 38. 1. 50. manu, manuum. 44. 1. 20. for, esi, fore, si. 50. 2. 16. lud fiebat, lum fiebat. 58. 2. 7. corruptam, corrupta. 61. 2. 27. legem, lege. 62. 2. 47. lo sacro, co sacro. 64. 1. 5. de, de. 64. 1. 39. & ab, & ad. 65. 1. 32. nis Iudæi, Iudæi. 65. 2. 1. ad Herode, ab Herode. 66. 1. 3. fiebat, fidebat. 70. 2. 17. Dauid, Daniel. 73. 1. 11. micula, miracula. 77. 2. antep. contentium, contentionum. 78. 1. 34. vt quod, vt quid. 80. 2. 49. mortis. Secundæ, nam, mortis secunda. Nam. 82. 2. 41. ἔχων, ἔχου. 84. 2. 42. simum, simam. 110. 1. 15. nõ Saul, dõ Saul. 117. 1. 20. facti, factum. 117. 2. 3. dæmonibus, demonum. 118. 1. 39. lis Ioãnis, pulis Ioãnis. 120. 2. 35. sensum, sensuum. 144. 1. 41. iudicat, indicat. 148. 1. 17. fiebat, sciebat. 151. 2. 9. sa vita, su vita. 155. 1. 2. templi. Salomone, templi sub Salomone. y lin. 2. sub, & c. sub. 155. 2. 26. confunum, confonum. 156. 2. 32. Anlus, Angelus. 159. 2. 13. venit, veni. 172. 1. 9. ouis de, ouis ad. 182. 1. antep. ciebat, cipiebat. 210. 2. 39. voluerunt, noluerunt. 219. 1. 50. Angu, Augu. 224. 1. 43. ab bo, ob bo. 233. 2. 33. impleta, impleta. 237. 2. 9. id, i. 246. 2. 20. sollicitus, sollicitatus. 247. 2. 47. Quia, Qui. 250. 2. 14. hostiam, hostium. 259. 1. vlti. iungi, inungi. 260. 1. 30. victa, vita. 265. 2. 17. vobis, nobis. 277. 1. 1. mouerunt, meruerunt. 280. 1. 15. commitantur, explananda. comitantur explananda. 303. 1. 19. calidus, callidus. 323. 2. 21. iuisse nisi ad, iuisse ad. 325. 1. 2. extingue, extingueret. 330. 2. 11. esset, esse. 330. 2. 41. cæcum pote, cæcum, de quo Lucas, pote. 331. 2. 22. ergo, ego. 339. 1. 5. Quis es, Quis est. 344. 1. 48. volebat, nolebat. 346. 1. 26. recte, rete. 348. 1. 2. saluum, saluam. 355. 1. 4. die, de die. 357. 1. 6. crudelitatis, credulitatis. y lin. 14. proprius, propius. 357. 2. 46. fida, fide. 363. 2. 7. & odè, & eodem. 371. 1. 5. Sine te, Sinite. 374. 1. 44. pulchrè, pulchra. 374. 2. 27. erga visio, ergo visio. 391. 2. 45. trigafio, trifugio. 401. 2. 16. motu, metu. 403. 2. 33. nonnullus, nonnullos. 408. 2. 23. alias, alios. 421. 1. 9. operationem nondum, operationem. y lin. 11. non habere, nondum habere.

Iuan Vazquez del Marmol.

INDEX

PRÆFATIO

ad Lectorem.

VM DOMINVS IESVS

æterni Patris Filius, qui, Virtus, & Sapientia Dei, ab Apostolo nuncupatur, ad operandam hominum salutem in hunc mundum fuerit destinatus; atque illa quæ docebat, prorsus humanam excederent intelligentiam & captum, & supra omnium hominum vires & facultates posita essent, vt neque illa moribus exprimere, neque factis præstare valerent; denique cum in præmium remunerandæ obedientiæ, bona quædam ingentia, & quæ sub aspectum cadere nequeunt, post hanc polliceretur vitam in cælo reposita: necessarium fuit, vt tantæ hominis cæcitati, & imbecillitati, à Diuina bonitate succurreretur, ne alioqui tanta Filij Dei prædicatio, tantusq; eius ad nos aduentus frustraretur, & inanis atque inutilis redderetur. Hoc autem Deo Optim. Maxim. qui salutis nostræ sitientissimus est, congruentissimum atque convenientissimum fuit. Nam Deus noster, Deus saluos faciendi est, & vt Apostolus testatur, vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: quamobrem, ad apprehendendam Christi lucem, arque doctrinam, omnibus obicem diuino lumini non ponentibus, & oculos claudere nolentibus, sed veritatem cognoscere auidè desiderantibus, de fidei dono prospexit, quo tanti Euangelij, & mittentis Patris,

Filius Dei in hunc mundum cur venerit.

Fidei, gratiæ Diuinæ, Spei, atque fiducia necessestas.

1. Cor. 1.

Psal. 67.

1. Tim. 2.

Tom. 6.

3

& misit

P R Æ F A T I O

Mat. 9.

Philip. 4.

Mat. 23.
Luc. 11.
Mat. 23.

& missi Filij Dei actionum, ac virtutum eius, & finis, ad quæ hæc omnia referrentur, homines capaces, & intelligentes redderentur: ad ea verò opera, & officia, quæ à nobis sua lege exegit præstanda, ne caussaremur virium nostrarum infirmitatem & tenuitatem; de saluberrimo diuinæ gratiæ auxilio nobis impertiendo, communicandoque prouidit, vt illo adiuti, & corroborati, intelligeremus nihil esse impossibile credenti, & omnia posse nos in eo qui nos confortat: ad bona verò illa, & præmia cœlestia expectanda, quæ promittit, cum interim bonis præsentibus, sensusque nostros demulcentibus, & vitæ iocunditate essemus destituendi, & omnium ludibrio & oculis exponendi, virtutem certissimæ spei, siue fiduciæ, cum longanimitate, patientia, & perseverantia coniunctam nobis obtulit; quo tot præsidij muniti, apertis vlnis tantam sapientiam de cœlo ad nos missam, amplecteremur, exosculareremurque; & vim naturæ nostræ ad malum propensæ inferentes, præsentisque seculi bonis renuntiantes, ad æterna illa bona, quæ Filius Dei suo verbo promisit, consequenda contenderemus, atque aspiraremus. Præter hæc omnia adiumenta, attulit Dominus signa omni admiratione digna, miraculaque stupenda, & omnem naturæ virtutem longè superantia, quibus nos in admirationem raperet, & ad credendum prouocaret & alliceret; & certissima atque firmissima esse omnia quæcunque docuerat, confirmaret. Signis enim permultis, & magnis illis, veram esse suam doctrinam comprobavit, Veterem legem abrogauit; missionem suam à Patre cœlesti in mundum salutis nostræ causâ susceptam confirmavit; Filium Dei se esse, apertis, & inuictis argumentis demonstravit; temporaria hæc & sensibilia vitæ humanæ bona præ æternis illis, & pretiosissimis gloriæ præmijs in vita futura ad fruendum repositis, contemnenda esse; atque omnia huius mundi aduersa, & sensui acerba pro illis sustinenda esse, persuasum ac demonstratum nobis esse voluit.

Signorum Christi sint.

Propterea Mæssias tantis de causis, tanta signorum plenitudine munitus, ad nos instituendos, & doctrina sua imbuendos venire debuit, vt nullus esset tam audax, tam impudens ac refractarius, qui illi se opponere, atque in faciem auderet resistere; sed omnes, cognita eius & autoritate, & potestate,

illi

A D L E C T O R E M.

Exo. 3.

Infra 14.
& seq.

Matth. 11.

Matth. 12.
& 16.

Exod. 7. &
infra.

2. Theff. 2.

Exo. 7.
Infra 8.

1. Cor. 1.

Esa. 29.

Rom. 3.

illi cederent subijcerenturque, atque doctrinæ eius, & legi per omnia concederent; quemadmodum pios omnes, & iustos, qui eo seculo floruerunt, tum in Euangelicis, tum in Apostolicis literis, fecisse legimus. Nam vt olim missus à Deo Moyse magnus Propheta, admirandis & potentissimis signis editis, suam à Deo omnipotenti missionem, tum coram filijs Israel, vt sponte exirent de Ægypto, & legem eius libenter susciperent, tum coram Pharaone Rege, vt eos dimitteret, declarauit: relinquere enim bona, quæ in Ægypto possidebant, & iter per medium mare Rubrum, & desertum, tot annis conficere non essent aggressi, & bellum tot barbaris nationibus, vt eos Terræ Promissæ possessione spoliarent, non nisi miraculorum ope atque subsidio sustentati indixissent: ad eum planè modum Dominus Iesus, vt nos de mûdo hoc, quasi de mystica quadam Ægypto educeret, & à vera dæmonis, quasi Pharaonis cuiusdam, seruitute in libertatè filiorum Dei assereret, atque vt asperam pœnitentiæ & luctus vitam quasi in deserto positi traduceremus, & vim ipsi cœlorum regno inferremus, & vt violenti illud raperemus, profectò sine magnis, & multis prodigijs, & inuictis signorum operibus, quibus nos in tanta veritate confirmatos efficeret, non obtinuisset. Fuit quidem Moses Veteris Testamenti & legislator, & Propheta: fuit & Christus Noui: sed hic filius, ille seruus. Fuit ille apud nonnullos Hebræorum suspectus, cuius signis habendam esse fidem non putabant: fuerunt & multi qui de Christi miraculis detraxerunt, & signa de cœlo ab eo petierunt. Opposuit & Mose se Pharaon, & inter sapientes & maleficos signa quædam edidit: opposuit se Mundus cum Diabolo Christi signis, & per sua organa, vt Simonem Magum, & Apollonium Tyaneum, & miracula quædam, sed falsa & calumniosa, & illis quæ Antichristus in fine mundi est editurus, non dissimilia patrauit. Sed vt serpens Moyse, magorum serpentes deuorauit, & in tertio signo Pharaonis sapientes defecerunt: ita Christi sapientia mundi sapientiam stultam reddidit atque infatuauit: & vera Christi miracula, & omni acceptione digna, mendacia illa & falsa Simonis, & Apollonij euicerunt: quemadmodum & Antichristi eorum capitis signa suo die vana, inaniaque ostendet: vt sic omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, & Christo

Christi cum Mose collatio.

Tom. 6.

¶ 4

eius.

PRÆFATIO

Ioan. 5. eius. Hinc Dominus doctrinam suam à miraculis, quibus est corroborata, non semel confirmat: ait enim; *Ego habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam: ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.*
Ioan. 10. Et iterum: *Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.* Et infra; *Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite: ut cognoscatis & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.* Et alibi: *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.* Et iterum; *Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et Dominus quamprimùm discipulos emisit per Iudæam ad prædicandum, dedit illis virtutem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et dixit illis, *Euntes prædicate, dicentes quia appropinquavit regnum cælorum: infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones eijcite.* Quando verò secundo amandauit illos ad euangelizandum per vniuersum orbem, dixit eis: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creatura. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. *In nomine meo dæmonia eijcient, Linguis loquentur nouis, Serpentes collent, Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, Super agros manus imponent, & bene habebunt.* Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum: & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis: quasi signa ad stabilendum Euangelium edita, cum supra naturam sint, & omnes eius vires superent, idonea & firma virtutis, & veritatis eius exigant testimonia. Ordo enim naturæ semel à Deo statutus, à nullo alio, quàm à suo ipsius conditore, perueri & immutari potest; ita ut cum velit, pro sola voluntate mutare possit: & hanc suadendi rationem per miracula, quasi mortalibus magis familiarem, accommodaram, & propriam, adde etiam minus improbabilem, minusque calumnijs expositam Diuina elegit prouidentia, ex qua vberes fructus suo tempore meteret. Vnde Apostolos signorum potestate, & sancta quadam simplicitate, non item mundi sapientia vel eloquentia instructos, tanquam Euangelicos præcones vni-

Ordo naturæ præscriptus quæ tantum virtute possit immutari.

AD LECTOREM.

2. Cor. 12. uersum orbem expugnatos, & in obsequium fidei Christi illum captiuaturos, ad illustrandam gloriam suam, elegit. At verò illi ad prædicandum missi, nullis alijs armis magis, quàm signorum, vsi sunt. Vnde in Actis cap. 2. dicitur: *Fiebat autem omni animæ timor. Multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant: & metus magnus erat in vniuersis.* Et cap. 5. *Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita ut in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis.* Et de Paulo & Barnaba profectis ad Gentes scribitur: *Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.* Et Apostolus Hebræos instituens, ait: *Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrandi per Dominum ab eis qui audierunt in nos, confirmata est, contestante Deo signis & portentijs, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.* Et in posteriori ad Corinthios de se scribit: *Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis & prodigijs & virtutibus.* Vides igitur Paulum gloriari in signis, & testimonijs sui Apostolatus? Nam miracula eius, qui solus in naturam potestatem habet, apta sunt cum diuinæ gratiæ ope ad ingenerandam primitus fidem, & ad eam fouendam & reficiendam. Iam verò prudens lector, hic sextus liber enarrandis, atque interpretandis Christi signis nobis destinatur. Et aptè quidem hoc loco, post expositum sermonem, quem in monte Dominus habuit, hic liber reponitur: quoniam etsi Dominus ante illum nonnulla ediderit miracula, quamplurima tamen illum sunt subsecuta, ut ex Matthæi 8. & Lucæ 7. capitib. constat: & illa maximè diuina habentur signa, & veritatem confirmant, quæ præcedenti doctrinæ adhibentur corroborandæ. Nam etsi fieri possit, ut quis aliquando signa faciat, & postea aliquam mendacem & prauam doctrinam disseminet, quod certè magna tentatio est: tamen, proposito aliquo falso dogmate, quòd aliquis ad eius confirmationem vera signa edat, nunquam Deus permittet, quia Deus ipse talium mendacio & falsitati testimonium perhibere videretur.
 Est autem animus, omnia, quæ per historiam Euangelicam

Quibus præsertim armis instructa Apostolorum prædicatio fuerit.

Quam vim habeant diuina miracula.

Ratio connexionis huius libri cum superiore.

Falsum alicuius dogma si Deus confirmaret; quid inde.

PRÆFATIO

à quatuor Euangelistis conscriptam sparsim traduntur miracula, velut in vnum corpus colligere, & simul vno libro exponere: tum vt lux Euangelij quanta veritate nixa sit, & quam sit constans, inuicta atque indubitata, quæ tantis argumentis, & testimonijs constabilita est, simul enarratis omnibus signis magis appareat; tum vt vnus signi expositio, alterius fiat interpretatio, imò ad alia omnia exponenda viam muniat ac præparet: quod etiam sequenti libro De Parabolis nos facturos esse pollicemur. Nam quemadmodum cælum ipsum vna vel altera stella micante fulget, si tamen totum serenum est, & omnia astra lumina sua simul iaculentur, splendidius & fulgentius ipsum efficitur: ita proculdubio doctrina Euangelica, quæ vno aut altero signo idoneè esset confirmata, summum tamen splendorem, & veritatis fulgentissimæ robur accipit, quando omnia signa, quæ diuersis temporibus, & varijs de causis Dominus edidit, simul & quasi sub vnum aspectum considerantur & spectantur. Quàm verò iocunda & voluptatis plena tractatio hæc sit, nemo est, vel mediocriter eruditus, qui non agnoscat. Nam si tanto studio & animi alacritate, & hominum frequentia ad spectanda præstigiatoris vel circulatoris mirabilia opera in forum concurrimus, & sæpe bonas horas rebus inanibus, ludicris, & in speciem tantum apparentibus libenter consumimus, plerunque etiam pecunia nobis locum proximum & commodum ad hæc vana intuenda comparamus, quorum fructus nullus est alius, quàm animum curiosum nugis & quisquilijs pascere, & linguas ad eas alijs enarrandas instruere. Quanta quæso cū animi propensione attentioneq; ad hæc maiestatis plena, diuina & admiranda opera, quæ Christus salutis nostræ comparandæ gratia effecit, esset concurrentum? quàm alacri, & deliberato animo dies integros, & noctes, atque adeò vitæ nostræ totius tempus his præstantissimis & pretiosissimis Christi operibus considerandis, & oculis fidei spectandis impendere deberemus? Nam si ipsam magnitudinem rerum respicias, nulla vnquam extitère maiora: vt enim quidam dixit: *A seculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæco nati.* Et iterum, *Quidnam est hoc? quæ nam doctrina hæc noua: quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?* Si multitudinem spectes, nunquam plura, neque magis varia edita sunt, vt merito à quibusdam

De quibus Christi miraculis erit differendum hoc libro.

Comparatio.

Quàm utilis & iocunda De miraculis Christi doctrina.

Magiæ artis mirabilium operum spectacula quæ sint vana & inutilia.

Varie signorum Christi qualitates ad mirandæ.

Ioan. 9.

Mar. 1.

busdam

AD LECTOREM.

Ioan. 7.

busdam dictum fuerit; *Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet quàm quæ hic facit?* Sin verò vtilitatem attendas, nulla magis in vniuerso orbe vtilia, vel audita, vel visa sunt: quid enim vitæ humanæ salutaris, aut conducibilius esse potest, quàm morbos omnes à corporibus propellere, spiritus malignos eijcere, vitam vel seruare vel restituere? Si finem consideres, nulla altiore scopum præfixum habuerunt. Nam vel tantum Diuinæ gloriæ illustrandæ gratia, vel homines in veritate instituendi, & ab idolorum cultu, & falsa religione reuocandi, & ad salutem æternam pertrahendi perpetrata sunt. Si modum inspicias, nihil inuenies sanctius, nihil purius, nihil suspitioni, aut calumniæ minus expositum, solo verbo, solo imperio, solo contactu (vt ipse solus operans proderetur) in aperto loco, innumeris turbis spectantibus, Dei inuocato nomine, nullo temporario præmio spectato, vel laudis quidem, & honorificentia, cum, editis signis, vel à se sanatis præciperet ne cui dicerent, vel à turba se subduceret, ne gloriam quærere videretur, miracula operabatur. Atque hæc præsentium turbarum consequebatur admiratio, & metus, & magnificatio Dei, & gratiarum actio, quòd talem potestatem dedisset hominibus, vel in eum tanquam Prophetam, vel Messiam, fides. Si denique delectationem, & numerum spectatorum expendas, mirus erat & incredibilis ad eum vel deserta petentem concursus, tanta turbarum frequentia, vt nec spatium quidem manducandi Christus & Apostoli haberent, vt testatur Marcus; & interdum dum domi maneret, neque aditus vllus ad ingrediendum pateret, per tectum funibus in grabato iacentem paralyticum Christo sanandum obtulerint.

Matth. 9.

Mar. 6.

Est ergo argumentum huius libri per se planè suauissimum, & iocundissimum; adde etiam vtilissimum, modò animus intelligendi, & quæ intellexerit, opere complendi avidus accedat: quod finis est non solum omnium signorum, sed etiam totius Euangelij, atque adeò vniuersæ Scripturæ sacræ. Quod verò diximus hic omnia nos Christi miracula tractaturos, id ita à lectoribus intelligi volumus, vt ab hoc signorum numero subtrahenda sint miracula omnia, quæ vno tantum vel altero verbo ab Euangelistis enarrantur; nam eiusmodi, tanquam ab historiam vitæ Christi potius pertinentia, in quarto libro exposuimus: non quòd miracula non sint, sed quia eorum

Euangelij totius, atq; ad eò Scripturæ sacræ, nedum signorum Christi scopus quis.

narratio

PRÆFATIO AD LECTOR.

narratio historia est potius, quàm quæ huic libro conueniat, in quo ea quæ fusiori sermone persecuti sunt Euangelistæ, explicantur signa. Præterea illa signa subtrahemus, quæ Christus vel positus in utero matris in domo Zachariæ fecit (quæ, non sine signo mutum & elinguem prius, deinde bene loquentem & prophetantem reddidit Dominus.) vel in natiuitate eius acciderunt, ut de cantu Angelorum, & aduentu pastorum, & exortæ stellæ apparitione, & Magorum adoratione. Denique si quæ in Ægyptum fugiens patrauit signa, illa, utpote suis locis exposita, consultò hic omittimus: illa etiam pauca, quæ tum in passione, tum post resurrectionem suam operatus est, ut se suscitatum Apostolis proderet, hoc loco suppressimus, quoniam illa suis libris enarranda seruamus. Ea etiam, quæ in Actis Apostolorum à Luca recensentur, nõ sunt cum istis enumeranda: nam hæc per seipsum fecit Christus, illa verò non ipse effecit, sed per ministros Apostolos; illa etiam suum peculiarem locum, in quo à nobis edisserantur, habebunt. Illa ergo quæ iam grãdior, & post baptismum edere cœpit, ad tempus vsque imminentis passionis suæ, hoc libro interpretari contendimus. Nemo verò admiretur, si ad explicanda Christi signa, interdum partes quædam, siue portiones historiæ hic adhibeantur: quia id consultò à nobis factum est; nam nisi ea, ex quibus pendent miracula, expendantur, vix possimus signa ipsa rectè explicare. De his paucis volumus te commonefacere, prudens Lector, ut rationem ordinis, quem seruare instituimus, magis percipias, & minori labore fructum huius lectionis assequi valeas. Bene vale.

INDEX TRACTATVVM QVI IN HOC volumine continentur.

- T**RACTATVS primus, Quo vera ratio miraculi traditur, & ad Deum solum signa edere, pertinere comprobatur, pagina .i.
- Tract. II. Quo, in genere, Christi Dñi nostri signa verissima atq; certissima extitisse, comprobantur. pag. 7.
- Tract. III. In quo rationes deteguntur, propter quas non expediat modo signa tot, ac tanta, ut olim, fieri. pag. 14.
- Tract. IIII. Quo refelluntur sophistica argumeta, & cauilli, quibus infideles Christi miracula, aut de medio tollere, aut certè infirmare conati sunt. pag. 18.
- Tract. V. In quo ratio & methodus explicandi miracula Domini nostri Iesu Christi traditur. pag. 33.
- Tract. VI. In quo exponitur primum miraculũ Christi mutationis aquæ in vinum ad nuptias in Canã Galilææ inuitati. Ioann. 2. pag. 40.
- Tract. VII. in illa verba: *Dicit mater eius ministris, Quodcumque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapidea hydria sex, posita secundum purificationem Iudeorum, capientes singula metretas binas, vel ternas. Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum, &c.* pag. 51.
- Tract. VIII. De secundo signo eiectionis videntium & eumentium oues & boues, de templo, Ioan. 2. pag. 59.
- Tract. IX. De signo filij Reguli à Christo absente sanati: & habetur tantum Ioann. 4. pag. 73.
- Tract. X. De dæmoniaco sanato à Domino in Synagoga, in die Sabbati. Et habetur Mar. 1. & Luc. 4. pag. 81.
- Tract. XI. De curatione à febre socrus Simonis, & ægrotorũ multorum: & refertur à Matthæo cap. 8. à Marco cap. 1. & à Luca cap. 4. pag. 87.
- Tract. XII. De signo tempestatis in mari iussu Christi sedatæ: de qua loquuntur Matthæus cap. 8. Marcus cap. 4. Lucas cap. 8. pag. 98.
- Tract. XIII. De duobus dæmoniis sanatis in regione Ge-

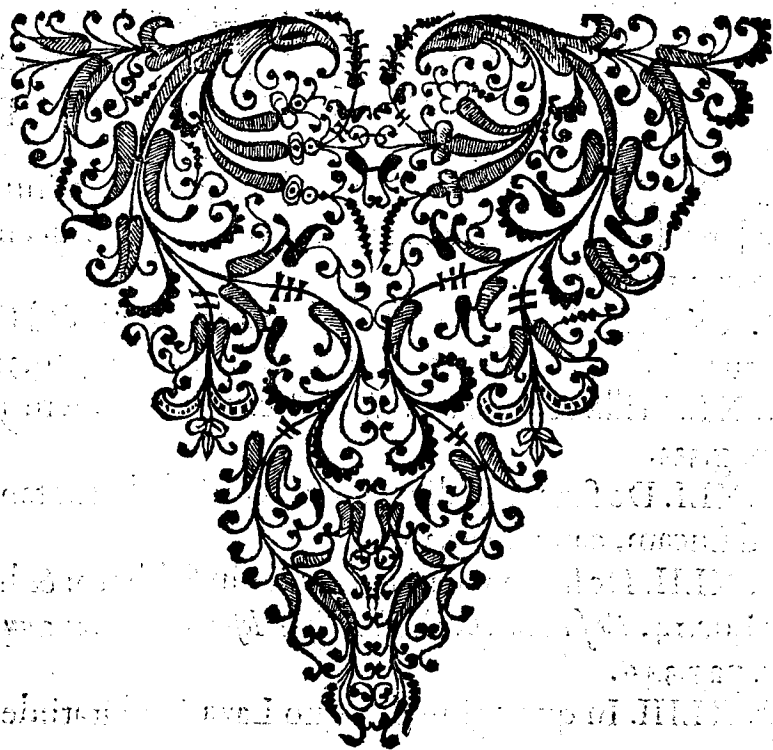
I N D E X

- rasenorum, & dæmonibus porcos ingressis, & illos in mare præcipitantibus: & habetur Matth. 8. Marc. 5. & Lucæ 8. pag. 105.
- Tract. XIII. De signo paralytici per regulas demissi, & à Christo sanati: quod habetur Matth. 9. Mar. 2. Luc. 5. p. 118.
- Tract. XV. In quo agitur de suscitata filia Archifynagogi, & curata hæmorrhoyssa: & habetur Matt. 9. & Luc. 8. pag. 132.
- Tract. XVI. In quo peculiariter agitur de resuscitatione puellæ filia Archifynagogi: & habetur Matth. 9. Mar. 5. & Luc. 8. pag. 140.
- Tract. XVII. De duobus cæcis curatis, & vno dæmoniaco liberato: & habetur tantum Matth. 9. pag. 147.
- Tract. XVIII. De signo paralytici sanati ad Probaticam piscinam à Domino nostro Iesu Christo: de quo tantum Ioannes loquitur, cap. 5. pag. 151.
- Tract. XIX. in illa verba: *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc quum vidisset Iesus iacentem, & cognovisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei, Vis sanus fieri? Respondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, &c.* pag. 160.
- Tract. XX. De signo hominis manum aridam habentis, & curati in Sabbato à Domino: & habetur Matth. 12. Marc. 3. & Luc. 6. pag. 167.
- Tract. XXI. De signo leprosi mundati statim post sermonem Domini in monte. Et habetur Matth. 8. Mar. 1. Luc. 5. p. 175.
- Tract. XXII. De signo sanati serui Cæturionis à paralyti: habeturq; Matth. 8. Luc. 7. pag. 183.
- Tract. XXIII. In quo de excellenti fide Cæturionis agitur, & quã longè ab illa distet nostri seculi hæreticorum fides. p. 193.
- Tract. XXIII. De signo resuscitati filij viduæ. Et habetur tantum Luc. 7. pag. 198.
- Tract. XXV. De signo curati dæmoniaci cæci & muti: & Phariseis calumniantibus opus Domini, confutatis. Et habetur Matth. 12. Mar. 3. Luc. 11. pag. 207.
- Tract. XXVI. In quo agitur de signo, quo quinq; panibus & duobus piscibus satiavit Dominus quinque millia hominum. Et narratur Matth. 14. Mar. 6. Luc. 9. Ioan. 6. pag. 213.
- Tract. XXVII. In quo explicatur litera Euangelica saturationis quinque millium virorum ex quinque panibus, & duobus piscibus. pag. 223.

TRACTATVVM.

- Tract. XXVIII. In quo agitur de signo, quo Iesus ambulavit super mare, & Petrus. Et habetur tum Matth. 14. tum Mar. 6. tum Ioann. 6. pag. 236.
- Tract. XXIX. De signo filia Chananæ à dæmonio liberatæ: & habetur Matth. 15. & Mar. 7. pag. 244.
- Tract. XXX. De signo surdi, & muti sanati. Et habetur solummodo apud Marc. cap. 7. pag. 254.
- Tract. XXXI. In quo agitur de signo, quo Dominus septem panibus quatuor millia hominum pavit in deserto: quod recensetur à Matthæo cap. 15. & à Marco cap. 8. pag. 260.
- Tract. XXXII. In quo agitur de cæco sanato in Bethsaida à Domino, de quo tantum loquitur Marcus cap. 8. pag. 266.
- Tract. XXXIII. In quo agitur de signo Transfigurationis Domini, quod describitur Matt. 17. Mar. 9. Luc. 9. pag. 270.
- Tract. XXXIII. In quo de Transfigurationis Christi mysterio differitur. pag. 280.
- Tract. XXXV. In quo adhuc agitur de signo & mysterio Transfigurationis. pag. 286.
- Tract. XXXVI. De signo pueri lunatici, & liberati à dæmonio, quod discipuli eicere non potuerunt. pag. 279.
- Tract. XXXVII. De signo stateris argentei inuenti in ore piscis à Petro. Et habetur tantum apud Matthæ. cap. 17. pag. 309.
- Tract. XXXVIII. In quo agitur de signo, quo Dominus decem leprosos in itinere sanavit. Et habetur apud Lucam tantum cap. 17. pag. 319.
- Tract. XXXIX. In quo agitur de signo cæci nati, & à Christo curati: de quo solus Ioannes loquitur. cap. 9. pag. 326.
- Tract. XL. in illa verba: *Itaque vicini, &c.* vsque in finem capituli. pag. 333.
- Tract. XLI. De sanata muliere contracta: & habetur tantum apud Lucam. cap. 13. pag. 342.
- Tract. XLII. De signo sanati hydropici in Sabbato: & habetur Luc. 14. *Et factum est, cum introisset Iesus in domum cuiusdam, &c.* pag. 346.
- Tract. XLIII. In quo agitur de signo Lazari suscitati: de quo solus Ioannes. cap. 11. pag. 349.
- Tract. XLIII. De eodem Lazaro à mortuis reuocato. pag. 361.

- Tract. XLV. De signo cæci sanati à Domino, antequam ingrederetur Iericho, de quo Luc. c. 18. pag. 371.
- Tract. XLVI. In quo agitur de signo, quo duo cæci sanati sunt à Domino egrediente de Iericho: de quo Matth. 20. quanquam Marcus de vno solo cæco, cap. 10. vocato Bartimæo, mentionem faciat, pag. 376.
- Tract. XLVII. De signo admirando, quo Dominus Iesus insidens asino gloriose ingressus est in Ierusalem: de quo loquuntur omnes Euangelistæ, Matth. cap. 21. Marc. 11. Luc. 19. Ioann. 12. pag. 380.
- Tract. XLVIII. In quo enarratur mysterium ingressus Christi solennis in die Palmarum, pag. 398.
- Tract. XLIX. In quo agitur de Christo ingresso in templū, & eijciente indè vendentes & ementes: ibique sanante cæcos, & claudos. Habetur hoc Matth. 21. pag. 407.
- Tract. L. In quo agitur de signo, quo Dominus maledixit ficulneæ, & exaruit: de qua tantum Matthæ. 21. & Marc. 11. pag. 418.

LIBRI SEXTI

TRACTATVS PRIMVS.

Quo vera ratio miraculi traditur; & ad Deū solum signa edere, pertinere cōprobat.

Miraculū no
mine tenus
quid sit.

Martii. lib.
1. Epigr. 1.

Celeberrima
septem mun-
di Miracula.

Voniam in omni benè instituta disputatione, à nominis ipsius definitione exordiū esse sumendū, sapientes tradiderunt; propterea primo loco nobis ea de re sermo est instituendus. Ac in primis miraculū, quod Latine à mirando dicitur, siue Græcè θαύμα; nomine nihil aliud est, quā quodcunq; opus sua vel magnitudine, vel nouitate, vel raritate propter causę occultę ignorationem, in admirationē inducēs: vnde & Latini autores illa etiā quę ab hominib; fiebāt, modò ad stuporē, & admirationem excitarent, miracula, siue mirabilia vocabant. Vnde ille Epigrammaton scriptor dixit;
Barbara pyramidū sileat miracula Memphis.
Hinc pro miraculis coluerūt & celebrarūt septē ingētia mūdi opera, hominū industria, siue viribus cōfecta, atq; elaborata; vt, tēplum Dianę Ephesię; Mausolæū Reginę Carię in honorē viri structū; Colossū Iouis apud Rhodios; Iouis Olympiaci simulacrū ex ebore à Phidia cōfectū; Muros Babylonis, quos Semiramis Regina cōstruxerat; Pyramides Ægypti mirę altitudinis; Domū Cyri Medorū Regis, quā Mēnon illigatis

auro lapidibus pretiosis fabricauit: de quibus Plini⁹, & alij historici disferuerunt. Ita etiam accepta vocis significatione locutus est alius Poëta, qui dixit:
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat; vt speciosa dehinc miracula promat,
Antipatem, Scyllamq; & cum Cyclope Charybdim.
Vbi opera naturę, aut fabulas hominū ingenio excogitatas, miraculo vocant. Hic tamē nō ita largē miraculum accipimus, sed pro opere, quod omnē naturalē virtutē agentiu superat; & à solo Deo, cuius potestas est infinita, & quod in se verā admirationis causā habet, effici potest. Quę vt magis explicētur, sit hæc Miraculi ratio, siue definitio: Res insolita supra naturę potētiam effecta. Duo ergo adesse oportet, vt aliquid dici possit miraculum. Primum, vt sit supra naturę facultatem. Deinde vt non sit commune: altero horum deficiente, ratio miraculi non cōstabit. Atq; hac de causā creatio animę humane, vel eius iustificatio, vel eiusdē ad eternā gloriam possidendam effectio; miracula propriè non sunt censenda: quia etsi hæc opera excedant potentiam naturę creatę, & à solo Deo fiant, non sunt tamen rara, aut insolita, sed communia, & vsitata:

Horatius in
Arte Poëtica,
aliquāto
ante dimi-
dium.

Miraculū re
ipsa quid.
Idem duores
quitit.

Quęnā Dei
opera, quam-
uis supra nat-
urę effecta,
miracula tamē
nō sunt
appellanda.

Opera natura
extraordi
naria, qualia
sunt mostra,
& similia, a
miraculi ra
tione cur sint
aliena.

Exod. 7.

D. Thom.

Miracula
Christi quæ
nam supra na
turam.

Quæ contra
naturam.

Dan. 3.

quæadmodum etiã multa alia opera, quæ Deo propria sunt, vt mundi cõseruatio, gubernatio, & peculiaris omnium rerum prouidentia. Præterea alia ratione si vnus homo nasceretur cum sex, aut septem digitis in qualibet manu, & monstra quædam, quæ interdum producuntur, miracula tamen non sunt: quia etsi hoc sit insolitum, vires tamen naturæ nõ excedit: quoniam à causis naturalibus illa procedere possunt. Illa ergo miracula propriè dicuntur, quæ sola Diuina virtute fiunt in rebus illis, in quibus est naturalis ordo ad contrarium effectum, vel ad contrarium modum faciendi: nam talia ad mirationis causam in se habent: causa enim occultissima, & à sensib' nostris remotissima Deus est, qui rebus in omnibus intimus, & secretissimus operatur. Quæ verò natura facit, nobis tamen, vel aliquibus occulta, & abdita causa; vt, quod magnes trahat ferrum, vel quod Magi Pharaonis ex seminarijs rationibus, ex virga serpentes finxerint; vel etiam quæ Deus per naturam administram facit, nec apta sunt nisi à Deo fieri, in miraculi appellationem non veniunt. In his verò quæ Deus miraculo facit, vt doctè cõsiderauit D. Thomas in Quæstion. dispu. quædã dicuntur esse supra naturam, quædã contra, quædam verò præter naturam. Supra naturã quidẽ sunt, quando illum effectum Deus miraculo facit, quem natura non potest inducere: vt est Incarnatio Verbi, & forma gloriosa corporibus suscitatis communicanda: vel quando etiã talẽ formam possit in aliquam materiã natura inducere, non tamen in istam: quemadmodum natura potestatem habet in hembryone ad ingenerãdam in eo vitam, non tamen in hoc cadauere, quia hoc supra naturã eius est. Contra naturam dicuntur, quando in natura remanet contraria dispositio ad effectum, quem Deus facit: sicut cum seruauit tres pueros in camino ignis, manente tamen virtute cõbuendi in igne, qui Regis Chaldæorũ ministros exussit, & quãdo aqua Ior

danis stetit, salua grauitate deorsum fluendi, & cum aqua calcandã se præbuit Dño, integra leuitate, & mollitie ad submergendum omnia corpora graui; & leones seruata fame, & esurie, Daniele non tetigerunt, qui tamen alios in lacũ proiectos deuorauerunt. Et ad huius miraculi genus spectat partus Virginis. Quædam verò sunt præter naturam, cum producit effectum, quem producere natura valet, sed illo modo, quo natura, producere non potest: vel quia deficiunt instrumenta, quibus natura operatur: vt cum Christus aquam cõuertit in vinum; quod natura aliquo modo præstare potest, dum aqua in nutrimentum vitis attracta, suo tempore in vuarum succum digesta producit: vel quia maior in diuino opere multitudo est, quàm natura facere consuevit; vt constat de ranis, quæ productæ sunt in Ægypto, quorum numerus nunquam antea tãtus extitit: vel ratione temporis, vt cum ad diuini, vel diuine alicuius inuocationẽ aliquis à morbo curatur, quẽ natura nõ statim, sed pedetẽtim per tempore morã curare poterat: ita socrus Petri, atq; alij permulti infirmi vel solo verbo, vel simplici manus impositione à Christo sanati sunt. Cũ verò Deus agit aliqua cõtra solitũ naturæ cursũ, atq; ordinẽ, nõ intelligimus, totũ vniuersi ordinem tolli aut peruerti; sed solũ illũ cursũ, qui est ex ordine vnus rei ad alterã; atque hoc propter salutẽ hominis, quæ finis est vniuersi. Quæadmodum enim contra naturã particulare est, quod graue ascēdat; cõsiderata tamen natura vniuersali, quæ horret vacuũ illud, quod licet sit graue, ascēdit, non est cõtra naturã: quæadmodum etiã in naturã aquæ propria est, quod nõ teget vniuersã terrã, vt textit à principio, at non in vniuersã, quæ est vitæ hominis cõseruatio, & defensio. Ad eum modum Deus Opt. Max. dũ signa edit, etsi aliquid contra naturam particularem faciat, non tamen in vniuersalem, quæ bonum & salutem hominis respicit, & propter quẽ cõditus est orbis.

Iudic. 3. &
Psal. 113.
Matth. 14.
Ibidem.

Dan. 6. &
14.
Esai. 7. &
Matth. 1.

Quæ præter
naturam: &
hoc triplici
ter.

Ioan. 2.

Exod. 8.

Matth. 8.

Non ideo quod
aliqua cõtra
consuetũ natu
ræ cursum
atque ordinẽ
à Deo fiat, to
tum vniuersi
ordinem tolli,
aut peruerti
propterea. Salus homi
nis finis vni
uersi.

Deum solum
miracula edere,
multis euincitur.

Primum argumentum à
Scripturis.

Exod. 7.
Infra 8. &
seq.
Ibidem.
Mirabilia, &
Miracula in
Scripturis nõ
differre.

Matth. 21.
Ibidem.

Secundũ argumentum.

Ex his igitur quæ differuimus, habemus veram rationẽ miraculi: atque Deum solum illud posse præstare. Quod in primis Scripturæ ipse porrigunt. Primò, quia Psal. 71. dicitur; *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus;* & Psal. 76. *Deus, in Sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus qui facis mirabilia.* Rursus Psal. 85. *Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.* Rursus Psal. 105. *Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: & infra; Mirabilia in terra Cham: mirabilia in Mari Rubro; & Psal. 77. Et obliuiscuntur bene factorum eius, & mirabilia eius quæ ostendit eis. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos. Quod verò per mirabilia intelligat vera miracula, ostendit quod sequitur: *Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent. Misit in eos cynomyam, & comedunt eos; & ranam, & disperdidit eos: & quæ sequuntur. Ostendit etiã Scripturæ, idẽ esse Mirabile, & Miraculũ: cũ Exo. 11. diceret Moyses populo Israel ex mandato Dñi, quo pacto nocte sequenti moriturũ esset omne primogenitũ Ægypti, tã hominũ, quã iumentorũ; subdit; *Apud omnes autẽ filios Israel nõ mutiet canis ab homine vsque ad pecus: vt sciatis quãto miraculo diuidat Dñs Ægyptios, & Israel.* Est autẽ in Hebræo eadẽ vox; ne inter duas has voces vllam constituas differentiam. Hinc Matth. 21. scribitur; *Videte autem Principes Sacerdotum, & Scribae mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, &c.* Et Luc. 5. sanato paralytico dicitur. *Quia vidimus mirabilia hodie.* Ex his ergo testimonijs euincimus idem esse, mirabile, & miraculũ; & soli Dei esse edere signa. Secũdo, idẽ ostenditur ex illis omnibus locis, in quibus Dñs, tã Ioan. 5. quàm 10. 14. 15. & vlt. vbi ex se editis miraculis ostendit se esse Deum, Dei Filiũ, & Patri æqualẽ: aut ergo nõ idonee se Deũ cõprobat, quod nõ est dicendũ; aut solius Dei erat face re miracula. Idẽ etiã probatur ex missione Moysi: quia vt habetur Exo. 4 vt crederetur à vero Deo Israel mis**

sus, signa plura id cõprobandi à Deo accepit. Ergo signa edere, veri Dei est: & Augustinus lib. 10. de ciu. Dei cap. 18. docet, deos Gentium nõ aliter se colendos esse persuasisse, quã mirabilibus operum effectibus. Tertio, idẽ probatur ex definitione Miraculi, quod esse diximus, opus insolitum, & supra naturæ potentiam effectum. Cũ ergo solus Deus Naturæ institutor, illam possit pro voluntate immutare, & peruertere, ad ipsũ solum pertinet patratiõ miraculorũ: quemadmodum & ad eum solũ spectat in Legem dispensare, qui legem condidit. Quarto, ratio naturalis docet, & sapientes tradiderunt, quod à priuatione ad habitum, regressus naturæ sit impossibilis; at Christus Dominus dicebat; *Cæci vident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, &c.* Ergo super omnem naturæ creatæ potestatem posita est miraculorum editio. Quod si contra hæc obijcias, ex Prophetis quosdã, & Apostolos omnes, & plebrosq; diuos miraculorum operatione inclaruisse, vt Veteris & Noui Testamenti pagina cõtestatur: Respondemus, illos nõ propria vlla virtute, aut potestate naturali, sed virtute Diuina sibi à Christo collatã miracula edidisse: vnde Matt. 10. dedit eis potestatem eijciendi spiritus immũdos; & sanandi omnẽ languorẽ, & omnẽ infirmitatẽ. Et Act. 3. cũ Petrus & Ioan. claudũ ad Speciosã portã templi medicanẽ in nomine Iesu Christi Nazareni restituisset ad sanitatẽ; respondit Petrus ad populũ, *Viri Israelita, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit Filium suũ Iesum, &c.* Et in fide nominis eius, hunc quẽ vos vidistis & nostis, cõfirmavit nomẽ eius: & fides quæ per eũ est, dedit integrã sanitatẽ istã in cõspectu omnium vestrũ. Vbi vides, Apostolos nihil sibi tribuere in miraculi operatione, sed nomini, ac potestati Christi, & fidei quæ in illum est. Hinc Augustinus enarrans locum illum Psalms 71.

Aug. 10. 5.

Tertium:

Quartum:

Matth. 11.

Si solus edere
signa De
potest, eadem
cur Sanctis
vis faciendi
tribuitur?

B. Augusti.
tom. 3.

Sancti (quomodo Christus) interdum prece, interdum solo verbo & imperio faciebant miracula. Ioan. 11. Mar. 7. Matth. 14. B. Gregor. tom. 2.

Ioan. 1.

Act. 9. Act. 5.

Matth 10.

Luc. 10.

Quid per virtutem, aut potestatem signorum effectus sit accipiendum.

Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus, ait, Ipse facit mirabilia solus. Quoniam quaecunque faciunt (scilicet Sancti) ipse in eis operatur, qui facit mirabilia solus. Sic ille. Et quemadmodum Christus interdum prece premissa, & suspiciens in caelum, & gratias agens miracula edebat, & cum Lazarum suscitavit, & surdum & mutum sanavit, & panes in deserto multiplicavit; interdum vero solo verbo & imperio, nullis premissis precibus: ita voluit Sanctos utroque modo edere miracula. Quod his verbis declarat Beatus Gregorius lib. 2. Dialogorum, cap. 30. Qui deuota (inquit) mente Deo adherent, cum rerum necessitas exposcit, exhibere signa modo utroque solent, ut mira quaque aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim Ioannes dicat; Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirum, si signa facere ex potestate valeant? Quia enim utroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Tabitham mortuam orando suscitavit: Ananiam vero & Sapphyram mentientes, morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur; sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse. Constat ergo quod aliquando hac ex potestate, aliquando vero exhibent ex postulatione, dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando. Hac ille, qui subdit etiam exemplum B. Benedicti signum ex potestate edentis. Et sane si Scripturas Euangeliorum consulimus, negare non debemus, potestatem edendorum signorum Apostolos accepisse.

Cum autem haec potestas infinita sit, & illam creatura accipere non possit: per illam intelligimus donum gratiae gratis datae, siue gratiam curationum, & fidem miraculorum operatricem: de qua Apostolus 1. Cor. 12. Ac veluti Sacerdotes administrando Sacramenta homines sanctificant, & gratiam diuinam impertiunt tanquam instrumenta quaedam Dei, ita Sancti in edendis signis, administrati, & organa Dei sunt: unde & ipsi quo-

que miraculorum autores esse dicuntur, siue prece premissa, siue illa ommissa miracula patrent. Vide autem differentiam inter Deum, Christum, Prophetas & Apostolos in edendis miraculis. Nam Deus tantum imperio & potestate, non autem ante premissa precatione signa faciebat: Christus, quia Deus & homo erat, interdum quidem preces prius adhibuit tanquam homo, sed raro, plerumque autem imperio & potestate signa edebat: Prophetarum vero Veteris Testamenti ut plurimum Deum orabant, & precibus signa impetrabant: ut constat de Helia & Helisaeo, qui non nisi precantes, & alias ceremonias adhibentes, mortuos suscitabant: & Helias in congressu illo cum Prophetis Baal, oratione humili premissa signum ignis deuorantis holocaustum de caelo obtinuit: & dixit, Domine Deus Abraham, & Isaac & Israel, ostende hodie, quia tu es Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta praeceptum tuum feci omnia verba haec. Exaudi me, Domine, exaudi me, &c. ut habes 3. Regum 18. & frater Domini de Helia ait: Helias, homo erat similis nobis, passibilis: & oratione orauit ut non plueret super terram: & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursum orauit, & caelum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Moses item Exod. 8. & 9. plagas affligentes Pharaonem & Aegyptum orando auferebat; Constitue, inquit, mihi quando deprecem pro te, & pro seruis tuis, &c. & Pharaon dicebat; Orate Dominum ut auferat ranas a me, & a populo meo, & reliq.

Interdum tamen etiam ex imperio edebant signa, ut cum Moyses extendit virgam in mare, & exiccatum est; & in petram, & dedit aquas; & Helias dixit Principi quinquagenario, & quinquaginta cum eo, Si homo Dei ego sum, descendat ignis de caelo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Eadem ratione Apostoli & Sancti in Nouo Testamento signa interdum ex potestate sine precibus edebant; frequentius tamen, ut Dei gloriam, & nomen Iesu illustrarent, & ne sibi quicquam tribuere viderentur, precibus

Hac virtus quomodo in Deo, & in Christo, quomodo in Sanctis eius sit.

3. Reg. 17. 4. Reg. 4.

3. Reg. 18.

3. Reg. 17.

4. Reg. 1.

ad

Rom. 15.

2. Cor. 13.

Matth. 7.

Miracula operentur cur etiam mali, teste Hieronymo.

Hierony. in ca. Matth. 7. tom. 9. init.

Exod. 7. 8. 9. 10.

2. Theff. 2.

Quae per magos siue maleficos opera in specie admiranda sunt, miracula cur dici nequeant

ad Deum suis signa ediderunt, ut ostenderent alium esse, qui in eis, & per eos operabatur, & loquebatur. Unde aiebat Apostolus, Non audeo aliquid loqui eorum, quae per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, &c. & alio loco, An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus?

Neque obstat, quandoque improbos & scelestos homines vera signa edere: quia ut Dominus inquit, Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, non ne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc consitebor illis, Quia nunquam noui vos. In quae verba Hieronymus scribit, Prophetare, & virtutes facere, & demonia eicere, interdum non eius meriti est, qui operatur, sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum, qui inuocant, & utilitatem eorum qui vident & audiunt, conceditur, ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem sunt tanta miracula. Haec Hieronymus inquit. Sicut ergo repugnat, Deum edere signa ad comprobendam falsam doctrinam, ita ad comprobendam sanctitatem aliquis, qui impius & flagitiosus existat: bene tamen ad doctrinam Catholicam, quam & impius praedicat, confirmanda. Deinde si obijcias, Magos Pharaonis edidisse signa, cum restiterunt Moyse: & Dns Matth. 24. ait; Surgent pseudochristi & pseudoprophetae; & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi: & Apostolus ad Thesalonicens. loquens de Antichristo; Cuius est, inquit, aduentus, secundum operationem Satanae, in omni virtute & signis, & prodigijs mendacibus. Et in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salui fierent. Dicendum est, quaecumque per magos, siue maleficos & incantatores fiunt, mira quidem posse dici; quod in admirationem spectatores inducant, ex eo quod causa illorum effectum occultam sit; vera autem miracula nequaquam, quoniam naturalium virtutum agentium non

excedunt. Nam illi periti rerum naturalium, mira celeritate quaedam quae agunt, cum his quae patiuntur, admittunt, & ita repente effectus producant mirabiles: qui causas ignorantibus, praeter naturam videntur; cognoscantibus autem, naturales sunt. Et ita dicendum de pseudochristis & pseudoprophetais, siue de Antichristo, qui opera demonis adiutus, admiranda est editurus; sed talia tamen, quae virtutes naturalium rerum non excedat. Quae propterea ab Apostolo dicuntur signa mendacia: non solum quod per illusionem sensuum, & maxime oculorum, vel per medium immutatum demonum arte ea exteriorius oculis apparere faciant, quae reuera non sunt, nam talia falsa & mendacia existunt; sed etiam quod, etsi in se vera sint quae faciunt, & re ipsa existant, quia tamen ordinem, & vires naturae totius non superant, naturalia tantum sunt: mendacia tamen, quia ad finem decipiendi, & a veritate fidei abducendi, & ad Christum abiurandum, & ad Antichristum recipiendum sunt. Ideo tanta signorum efficacia & virtuti praemunire se debent fideles, atque illis opponere ingentia, & prope innumerabilia, & utilissima, & certissima signa, quae Christus, & Apostoli ad confirmationem Euangelij ediderunt. Ita enim clauum clauo trudent, & signis veris signa mendacia expugnabunt. Nam etsi creatura, quantum ad motum, siue qualitatum mutationem, Angelis, siue demonibus famulentur & seruiant, atque velocissimo motu res ex vno in alterum locum transferre valeant: non tamen illis pro voluntate obediunt, ut ex qualibet quodlibet fiat; nisi tantum Creatori & conditori Deo. Non enim Angelis subiecit Deus orbem terrae, ut dicitur ad Heb. 2. Quaeuis enim creatura, etiam Angelus, vel daemon, limitata est, quia certi generis & speciei: ergo operatur non excedendo suum genus. Et ita intra ordinem naturalem, cuius agens est, ut ab agente naturali suscipiat vim agendi, quod aliam non possit, ut calor vi animae causa est vitalis operationis.

Qualia per pseudochristos & pseudoprophetas, & per Antichristum sint faciendia prodigia. 2. Theff. 2. Antichristi signa atque prodigia, ab Apostolo cur dicantur mendacia.

Quemadmodum fideles ad futura Antichristi signa repellenda se comparent.

Res corporales, & inferiores, Angelis, aut demonibus quatenus subijciuntur.

Tom. 6.

A 3 Deinde

Deus qualis sit agens.

Deinde qualibet creatura requirit subiectū, in quod agat; & etiā potentia naturalē in eo suscipiendi actionem; ergo non excedit ordinem naturalem, sed solus Deus, qui potestatis suae limites nullos habet, & supra naturalem capacitatem subiecti operatur, in quod agit pro voluntate. Quare constitutum nobis esse debet, ad solum Deum spectare, vera miracula edere, non ad homines, vel ad Angelos, vel ad dæmones: ideò quaecunque per horum potestatem edita sunt, etiam si magna videantur, & admirationem magnam excitauerint, & miracula ab ethnicis sint vocata, naturalia tamen opera sunt, vel potius artificialia, illorum arte & industria confecta, nō vera miracula.

Vox Miraculi in Nouo Testamento infrequens; signi atq; prodigij receptissima.

Quod ad voces verò spectat, aduertendum est, rarum esse vsum vocis Miraculi in Nouo Testamento, & frequentissimè dici signa & prodigia, quae Graecè *σημεία*, & *σημερα* dicuntur, & coniunctim frequenter illa ponuntur: vt, *Surgent pseudoprophetae; & dabunt signa magna & prodigia: & Stephanus faciebat prodigia & signa magna in populo: & Dominus; Nisi signa, inquit, & prodigia videritis, non creditis: & in Actis; Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe: rursus; Iesum, inquit, Nazarenum virum approbatum à Deo in nobis, virtutibus, & prodigijs & signis, quae fecit Deus per illum, &c. & Apostolus ad Heb. 2. Contestante Deo signis & portētis: vbi etiam Graecè eadem vox, quae in omnibus alijs locis habetur, vocatur prodigium. Notauit quoque Origenes tom. 13. in Ioannē, signa plerunq; solitariè dici, prodigia autē nunquam sine signis. Et subdit: *Equidem inopinatas admirabilesq; & prodigiosas potestates ac vires ex eo quod hoc inopinatum est, & morem vsitatum superat, admirabileq; est, & supra vires hominis efficitur, prodigia dici existimo: ea autem, quae alia quadam, praeter ea quae fiunt, declarant, signa dici.* Ita sensit Origenes. Quemadmodum etiā in Veteri Testamento illa duo coniunguntur. Nam Deuteronom. 7. *Recordare quae fecerit Dñs Deus tuus Pharaoni &**

Signa plerūque solitariè dici, prodigia autē nunquam sine signis, obseruauit Origenes.

Ad hanc

*cunctis Aegyptijs, &c. signa atque portenta, manumq; robustam, & extensum brachium: & cap. 26. In signis atque portētis. Nehemiae itē 9. Dediisti signa atque portenta in Pharaone, &c. Ierem. 32. Eduxisti populum tuum Israël de Terra Aegypti, in signis & in portētis; vbi Septuaginta semper habent *σημεία καὶ τέρατα*. Dicuntur autē aptè signa, quod non tantum admirationem excitaret, quod significat vox miraculi; sed quod aliquid aliud nobis indicarent, nempe Christum Messiam esse, Deū & hominem, & mundi seruatorem. Vt enim resurrectio Lazari inducit ad vniuersalem futuram resurrectionē credendam; ita signa omnia ad Incarnationem Verbi Dei, quae est miraculum miraculorum, vt Sancti docent, indicandam, & fide amplectendam referuntur. Corporea etiam signa Domini, vt, Mundatio lepra: Saetietas ex quinque panibus & duobus piscibus, Eiectio dæmonum de corporibus; Spirituales fructus mundationis internae, & sanitatis, vel saetietatis spiritus, vel expulsionis dæmonum de animabus indicabant significabantque. Prodigia verò, teste Festo, dicuntur, quod praedicant futura, siue minas deorum: vnde in malum accipitur, hinc Poeta: *Sola nouū, dictūq; nefas Harpyia Celano Prodigium canit:**

Aliquando etiam pro prodigio ponitur portentum, quod aliquid ingens & terribile portendat futurū. Miracula ergo Christi non tantum erant signa, vt dictum est, sed prodigia etiam atq; portenta: non solum quod res magnas & ingētes, ac quales natura praestare non potuit, vt, Deū esse hominē, & Hominē Deū; & Christum ex Virgine editū, & crucifixum, & à mortuis sua virtute suscitatum, & caelos per ascensionē penetrasse, quae omnia maxima & incomprehensa sunt; sed etiam quod futura & terribilia iudicia Dei in incredulos, & Euangeliū nō acceptantes praesignificarent, & aeterna gehēna supplicia, quibus cruciadi traduntur infideles; Christum etiā viuorum & mortuorum iudicem comprobaret.

Exod. 14.

Miracula, cur signa dicantur. Quid illa signarent.

Ioan. 11.

Corporea Domini signa, spiritualia eiusdem designabant. Matth. 8. Luc. 17. Matth. 14. Infra 15. Cur dicatur prodigia. Festus. Virg. lib. 3. Aeneid.

Portentum pro prodigio interdum accipitur. Christi miracula, signa, prodigia etiam atque portenta vocantur dupliciter. Esa. 7. & Matth. 1. Infra 27. Infra 28. Mar. vlt. & Luc. vlt. & Act. 1.

Grande Christi prodigiū.

Ad haec portenti, & prodigij simile erat, quod viles piscatores, & homines prorsus rudes, & idiotae tanta sapientia praestarent, & tanta edendi signa praediti essent potestate, vt breui temporis spatio totum mundum ad Christum perduxerint. Vnde Dominus per Esaiam de Apostolis ait: *Ecce, ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israël à Domino exercituum, qui habitat in Monte Sion: Qui non solum dicuntur facti in signum, & portentum sapientiae seculi, & superbiae Iudaeorum: quia vt Apostolus ait: Spectaculum fa-*

Psal. 18. & Rom. 10. Esa. 8. & Heb. 2.

Apostoli cur facti in signum, & portentū Israel, teste Propheta. 1. Cor. 4.

cti sumus mundo, & Angelis, & hominibus; sed etiam quia multitudine signorum illustres, & manifesti redditi sunt toti mūdo: nam quo magis gloriam declinarunt; & illam Christo adscripserunt; eo magis inclyti, & prodigio similes redditi sunt apud Deum, & apud homines, adiutores miraculorum ac signorum opifice, & autore primario, Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto, benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo in secula seculorum, Amen.

TRACTATUS II.

Quo, in genere, Christi Domini nostri signa verissima atque certissima extitisse, comprobatur.

Nullius scietie est suaprobare principia, sed tantū praemittere: & quamobrem

ET SI nullius scientie sit sua probare principia, sed illa tantum praemittere, atque illa, si opus est, explicare; quia ponuntur vt axiomata ac dignitates quaedam per se notae: tamen, quia in aduentu Messiae repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris operientis, magnae, & graues probationes nobis non desunt, quibus veritatem signorum indubitata, & inuictae autoritatis esse ostendamus, & confirmemus. Nam (vt hinc dicendi initium sumamus) si Apostoli dicti sunt ab Esaiā signum & portentum; & Esaias nudus, & discalceatus signum, & portentum vocatur, sicut & Ezechiel: quanto magis ipse Dei Filius in Prophetis adubratus, & qui stat in signum populorum, & qui vocatur, admirabilis, & de quo Propheta ait: *In te cantatio mea semper: Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis; signū, & portentum fuit? Nam si diligenter inspicias ingressam eius in mundū;*

Esa. 11. Hoc lococur probandum suscipitur id quod tanquam Fidei dogma omni est acceptione dignissimum. Esa. 8. & Heb. 2. Esa. 20. Primum argumentum. Ezech. 12. Esa. 9. Psal. 70.

Christus verè signū atq; portentum.

quod maius miraculum, quam Deus conceptus, & ex Virgine editus? Si egressum eius de mundo: mors eius magnis signis illustrata fuit, & suscitatio sui ipsius ad vitam immortalē, ingens signum, & prodigium extitit. Quid igitur mirum, si doctrinam suam caelestem atque diuinam non nisi magnis miraculis editis confirmauerit atque illustrauerit? Nam illi qui Deus erat, signa & miracula, non supernaturalia, sed ipsi maximè naturalia erant: & doctrinam talem sine signis persuadere minimè potuisset. Qui ergo fide apprehendit, Christum Deum esse, & tam ardua creditu, & factu difficilia per legem suam exegisse, & remunerationē tantae fidei, & obedientiae in futuro seculo seruasse, mox intelliget vera & necessaria extitisse signa, quae illum edidisse Euangelia testantur; nam absque illis proculdubio oleum, & operam perdidisse videretur, res tam insolitas, & à communi sensu & ratione remotas, & supra vires hominum

Luc. 10. Esa. 7. Luc. 24.

Miracula cui maximè ipsi Christo naturalia sunt, & propria, talia proinde dicta non debent.

Nisi Christi doctrinā suā miraculis confirmasset, quid inde.

positas

Aug. 10. 5.

positas persuadere nitēdo. Hinc Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei. c. 46. illa duo esse ostēdit miracula a Christo edita, quæ nullus vnquam Sanctorum edidit: quorū primum est, quod tam mirabiliter natus est; vltimum autem, quod cum suo resuscitato à mortuis corpore ascendit in cælum. Et epist. 2. ad Volusianum: *Fatemur quidem, inquit, & nos talia quædam fecisse Prophetas. Nam in his signis quid excellentius, quàm mortuos resurrexisse? Fecit hoc Helias, fecit hoc Helisæus. Et paullo post subdit de Christo: Qui propterea & ipse talia facere voluit, ne esset absurdum quæ per illos fecerat, si ipse non faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit: Nati de Virgine; à mortuis resurgere; in cælum ascendere. Hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet, ignoro. Arbitror enim talia flagitare, qualia gerens hominem facere non debuit Nam in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū, & Deus erat Verbum, & omnia per ipsum facta sunt. Num homine assumptō, alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quem factus est mundus? Sed nec maior mūdus, nec isti equalis in hoc mundo fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoq; parum putaretur. Quia ergo non oportebat vt nouum faceret mundum, noua fecit in mundo. Homo enim de Virgine procreatus, & à mortuis in æternam vitam resuscitatus & super cælos exaltatus, potentius fortasse opus est quam mundus. Hæc ille doctissimus, & acutissimus Pater.*

Quæ duo Christi signa nullo modo sanctis possint conuenire.

Idem to. 2. initio.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Ioan. 1.

Opus Dei potentius quàm mundus quodnam illud, teste Augustino.

Secundū argumentū seu demonstratio.

Euangelistæ Christi miracula si falsa tradidissent, quid inde in commodi.

quicquam de suo capite illis non addiderunt, aut sua oratione. amplificauerunt, sed potius concise, & angustis verbis multa Christi opera admiranda pertractauerunt; ne quis putet eos integrè, & ad plenum omnia Christi magnalia complexos fuisse. Vnde plerunque dicitur circuisse ciuitates, & castella, prædicans Euangeliū regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Et cum Dominus transfretasset in terram Genesar, & cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionē illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quicumque tetigerunt, salui facti sunt. Et antequam miraculum edidit pascendi quinque millia hominum ex quinque panibus, & duobus piscibus, narratur quod exiens vidit turbā multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum. Et quum Discipulos quam primum emisit ad prædicandum refert Marcus: *Et exeuntes prædicabant, vt penitentia agerent: & demonia multa eijcebant, & vnguebant oleo multos aegros, & sanabantur.* Vides quàm sine fuce, & verborum splendore, imò quàm arida & ieiuna oratione tot, & tam præ clara, magnificaque Christi opera perstringunt Euangelistæ? Iam vide quid vltimus Euangelistarum in postremis verbis sui Euangelij scribat: *Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt libros.* Quod si quisquam arbitretur, Christi miracula vera non extitisse, quod ab externis historicis non recenseantur: is profectō vehementer hallucinatur. Nam qui poterant Gentiles historiographi ea suis historijs inserere, & monumentis illustrare, quæ pro meris fabulis, & deliramentis habebant, & quæ parum erant plausibilia, & grata futura illis principibus, aut populis, quibus suæ historie libros dicabant; aut qui poterant sine fide, miracula Christi enarrare, quæ non nisi fide apprehendi & intelligi possunt? Quis præterea de-

Matth. 4.

Matth. 14.

Ibidem.

Mat. 6.

Ioan. 21.

Cur externi scriptores, seu historiographi de Christi miraculis nihil tradiderint.

scriberet

criberet nostræ Fidei signa, cum quod tidie videret eius cultores haberi sacrilegos, magos, & quasi impios vltimo supplicio dampari, nisi prius decreuisset per ea caput morti obijcere? Sed de hac refusus egimus in primo libro. Vt ergo doctrinā Christi, etiam si ab Ethnicis scriptoribus ignorata fuerit, fide complectimur; ita etiam miracula quibus confirmata fuit, suscipienda à nobis sunt, etiā si externæ Gentilium historie illorum non fecerint mentionem.

Atque vt hanc sententiam corroboremus, ostendamus miracula Christi, præter Euangelium magna habere testimonia, & firmamenta, quibus Iudæi & Gentiles, vel inuiti, & reluctantes ea coguntur confiteri. Nam in primis est testimonium Prophetarum, qui hæc à Messia. edenda vaticinati sunt: ait enim: *Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Quibus verbis, exertis, & perspicuis aduentum ipsius Dei in se ipso (vnde & nomine ineffabili Iehouah exprimitur) & salutem per eum dandam declarat: & signa, vt magis agnoscat, & quæ ipsum Euangelium enarrat Messiam fecisse, explicatè tradit. Hinc Matthæus quasi explicans hanc Prophetiam cap. 15. ait: *Et acceperunt ad eum turba multa, habentes secum mutos, caecos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos; ita vt turba mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, caecos videntes: & magnificabant Deum Israël.*

Eadem veritas varijs testimonijs confirmatur.

Primum testimonium à Prophetis. Esa. 35. Matth. 11.

Christus nomine Iehouah expressus ab Esaiâ.

Alterum testimonium à Sibyllis.

Sibyl. Lybica.

Hoc ergo testimonium ad Gentes conuincendas tam validum est; quā validum Prophetarum ad Iudæos confundendos. Libri autem Sibyllini etsi industria Romanorum erant suppressi, non ita tamen, quin ad multorum aures peruenissent. Lege Lactantium nostrum lib. 4. Diuinarum Institutionum cap. 15. vbi ex testimonijs Sibyllarum colligit, Christum verbo edidisse signa, expulisse omnem infirmitatem: & versus Græcos prædictam sententiam continentes proponit: addit etiam alia carmina, quibus firmat, quod ventos compefceret, sterneret mare infarium, & pedibus calcandum exhibebit.

Accedit tertium testimonium Iosephi Iudæi: qui lib. 18. Antiquitat. cap. 4. ait: *Eodem tempore (scilicet quo Pilatus administrabat Iudæam) fuit Iesus vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium operum patror, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimosq; tam de Iudæis, quàm de Græcis sectatores habuit. Christus hic erat: quem accusatum à nostræ gentis Principibus Pilatus cum addixisset Cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere qui ab initio ceperant. Apparuit enim ei tertia die viuus, ita vt diuinitas de eos vates hoc vt alia multa miranda prædixerunt: & vsque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatū non defecit.* Hæc ille.

Sit quartum testimonium Pilati: qui, vt habetur in Anacephorosi, siue li. 5. Egesippi, ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo in Latinum conuerso, talem epistolam ad Tiberium Imperatorem dedit.

PONTIUS PILATVS Tiberio Cæsari Sal.

NVPER accidit (quod ipse postea probauit) Iudæos se, suorumq; gentem crudeli pœna affecisse. Cum enim promissum esset patribus eorum, Deum missurum illis sanctam virum, qui eorum Rex vocaretur, atque ex Virgine nasceretur; Deusq; Hebræorū hunc in Iudæa præfisi de misisset, viderentq; eū cæcis reddidisse

Sibyllæ quā tam autoritatem haberet apud Gentes.

Lactantiū Firmian.

Matth. 4.

Infra. 8. & 14.

Tertium testimonium Iosephi Iudæi, de Christo.

Mat. 27.

Quartum testimonium Pilati. Egesipp.

Deut. 18. Esa. 7.

lumen,

lumē, leproſos mādaffe, paralyticos curaffe, demones ab hominibus expuliffe, mortuos etiā ſuſcitaffe, imperaſſe ventis, ambulaffe ſiccis pedibus ſuper aquas maris, & ſimilia per multa. Cū omnis Iudaorum plebs Filiū Dei eſſe eum diceret, inuidia moti principes Iudaorum, eum comprehenſum mihi tradiderunt; & alia ex alijs ſingentes, magum eſſe, & contra eorū legem agere aſſerunt. Quod ita credens, virgis caſum eorū tradidi arbitrio. Illi verò & crucifixerant eum, & custodes illi adhibuerunt. Nihilominus meo milite diligēter cuſtodiente ſepulchram, tertio die ſurrexit. Vnde vſq; aded in eū exarſit furor Iudaorum; vt tradita meis militibus pecunia, vellens ab illis ſilentium eius rei redimere, & facere, vt dicerent à diſcipulis eius ſarreptum corpus. Quo factum eſt, vt à milite res magis ac magis diuulgaretur. Nam & ſurrexiſſe teſtati ſunt, & pecunia ab illis redemptum eius rei conſiliū aſſerunt. Hac ided ad te ſcribenda putauit, ne calumnijs Iudaorum aliter tibi perſuaderetur.

Ioan. 19.
Luc. 23.

Matth. 27.
Infra. 28.
Ibidem.

Paulus Forosempronien.

Aliud eiufdē de Chriſto teſtimonium.

Matth. 27.

Præterea Paulus Forosempronien. li. 19. e. vlt. proponit aliam ſecundā epiſtolā Pilati ad Tiberiū Cæſarē, in cuius principio meminit iſtius prioris. Sic enim habet: De teſu Chriſto, quem tibi planē poſtremis meis declarauerā, nutu tandem populi acerbum (me quaſi inuito & ſubriſcente) ſupplicium ſumptū eſt: virū hercle tam piū, & ſeuerū nulla vnquam atas habuit, aut habitura eſt. Sed mirus exitit iſtius populi conat⁹, omniū Scribarū, Principū, & Seniorum conſenſus ſuis Prophetis, & more noſtro Sybillis contra monentibus, hunc veritatis legatū Crucifigere: ſignis etiā ſupra naturā apparētibus dū pēderet, & orbi vniuerſo, Philoſophorū iudiciorū, apſūminātibus: vigēt illius diſcipuli, opere, & vita cōtinētia magiſtrū nō mētientes, imò in eius nomine vbiq; vnicuiq; beneficētiſſimi. Niſi ego ſeditionē populi propē aſtuāris exoriri pertimuiſſe, fortāſſe adhuc nobis vir ille viueret: eſi tua magis dignitatis fide cōpſus, quā volūtate mea adductus, pro viribus nō reſiſterim ſāguinē iuſtū totius accuſationis immunē, verū hominū malignitate iniquē, in eorum tamē (vt ſcriptura interpretatur) exitiū pati, & venūdari. Vale. Haſtenus ille.

Nec mirū eſſe debet, binas literas Pilatū ſcripſiſſe ad Tiberiū: quia ſi in parui monēti negotijs pluries ſoliti ſumus ſcribere; quāto magis in re tā graui, & tāti momēti, maximē cū poſteriores literę priorū faciant mētionem? Et ex ſcrinijs Romanorum, in quibus eę epiſtole aſſeruari ſolite erant, habere potuit Egēſippus has literas: per quas Tertullia, antiquiſſimus ſcriptor in Apologetico contra Romanos diſputat, & aſſerit, in illis ſcriptū eſſe, Pilatū pœnituiſſe, quod Ieſū morti tradiderit: quinimò eum pro cōſciētia ſua Chriſtianū, Tiberio omnem rei geſtæ ordinem expoſuiſſe. Et ſubdit, Tiberiū illis literis admonitum, retuliſſe ad ſenatū de referendo Chriſto inter deos Romanorum; ſed Seianum vrbis Præſectū, & totū ſenatū obſtinatiſſimē reſtiſſe. Vides in prioribus literis Chriſtum edidiſſe quæ refert Euāgeliū miracula? In poſterioribus refert ſigna, quæ mortē eius cōſecuta ſūt, quæ admodū, & Phleg. facit Olympia. ſcriptor. Vides Pilatum pœnitentia ductum fuiſſe? Vides Prophetas & Sybillas teſtimonium de Meſſia tuliſſe?

Tertullia

Phlegon Olympiadum ſcriptor.

Quid Philoſtratus, quid Hierocles Pythagoricus de Chriſti ſignis & miraculis ſenſiſſe videatur.

Euseb. Cæsarien. tom. 1. Sap. 7.

Quintum teſtimoniū Mahometi.

Matth. 3. & Luc. 4.

Idē etiā teſtatur Ethnicus. Nā Philoſtratus octo libros cōſcripſit de vita Apollonij Tyanei, & Hierocles Pythagoricus totidē alios elucubrauit: quos cōfutauit Euseb. qui nō ob aliā cauſā videtur ſcripſiſſe, quā vt Apolloniū Chro in ſignis edēdis nō inferiorē fuiſſe cōprobarēt, atq; ita Chriſto, & miraculis eius detraherēt. Sed ſapiētia vicit malitiā, & virga Moyſi deuorauit virgas magorū Pharaonis.

Eſt quintum teſtimonium Mahometi; qui in Alchorano. c. Elbachera, introducitur Deum loquētē in hūc mūdū: Dedimus Ieſū filiū Mariæ vt faceret miracula & prodigia manifeſta, & ſecimus eū per ſpiritū ſactū, & inſuflauimus in Mariā de ſpiritu noſtro, & cōcep-tus eſt Chriſtus ex virtute Dei de matre ſanctiſſimā & puriſſimā ſuper omnes mulieres. Hæc ibi. Atq; ita habemus teſtimoniū ab hoſtibus noſtris, & Chriſtum vera edidiſſe miracula. Quod & ipſum dæmonia, quæ corpora obſidebant, & ab illis vel renitentia ex-

pulſa

pulſa ſunt à Chriſto, abunde teſtantur, & oracula ipſa, quæ demones reddebant, ſanctitati eius, innocentię ac miraculis non ſemel teſtata ſunt. Habes igitur, non tantum ab Euāgelijs, & Prophetis, ſed etiam ab externis, & inimicis Crucis Chriſti, veriſſima extitiſſe miracula quæ Chriſt⁹ edidit.

Aug. 5.

Qua ratione diſgentium ſe colendos eſſe perſuadent, teſte Auguſtino.

Miracula apud Gentes receptiſſima.

Quod ſi quiſquam ſit aded durus, vt adhuc non perſuadeatur, audiat Aug. qui li. 10. de Ciui. Dei. c. 18. ſic reſpondet: An dicit aliquis, iſta falſa eſſe miracula, nec fuiſſe facta, ſed mendaciter ſcripta? Quisquis hoc dicit, ſi de his rebus negat omnino vllis literis eſſe credendum, poteſt etiā dicere, nec deos vllos curare mortalia. Non enim ſe aliter colendos eſſe perſuaſerunt, niſi mirabilibus operum effectibus, quorum & hiſtoria Gentium teſtis eſt, quarum dij ſe oſtentare, mirabiles potius quā viles oſtendere potuerunt. Porro autem ſi multorum deorū cultores, qualescunq; deos ſuos eſſe ardentur, ab eis facta eſſe miracula, vel ciuiliſum rerū hiſtoria, vel libris magicis, ſiue, quod honeſtius putant, theurgicis credunt: quid cauſa eſt, cur illis literis nolint credere, iſta facta eſſe, quibus tanto maior debetur fides, quanto ſuper omnes eſt magnus, cui vni ſoli ſacrificandum præcipiunt? Hæc Aug. Reſpondeant ergo, an credant miracula, quæ Gentiliū hiſtorijs continentur, vel quod Neuius augur, ad poſtulationē Sexti Tarquinij, cotem nouacula ſciderit: & Caſtor & Polux bello Latino apud lacū Laturne equorū ſudorē abluere viſi ſunt; cū ædes eorum iuncta ponti patuiſſet: Quod Claudia Romana impudica credita, nauim, qua Ideā matrē Romā portabat, in vado Tiberis herentem ſuo cingulo traxerit, in teſtimoniū pudicitia: Quod virgo Veſtalis, de cuius corruptione erat quæſtio, aqua impleto cribro abſtulerit controuerſia: Quod Aſculapius Epidaurorū accitus, vrbem Romam à peſte liberauerit: Quod Appius Claudius Cenfor, eo quod ad ſeruos ſacra Herculis trãſtulerit, ambobus luminibus fuerit orbatus: Quod Pyrrhus, ſublata ex templo Locreſi Proſerpinæ pecunia, naufragiū fecerit. Si ergo iſta creduntur, quæ Liuius, Cicero, Vale-

rius Maximus referunt, quid ni noſtra veraciùs conſcripta? Iterum idē Aug. lib. 22. de Ciui. Dei. c. 8. Poſſem quidem dicere neceſſaria fuiſſe priùs quā crederet mundus, ad hoc vt crederet mūdus. Quisquis adhuc prodigia, vt credat, inquit, magnū eſt ipſe prodigiū, qui mūdo credente nō credit. Hæc ille. Adhęc ſi quæ noſtri referēbant miracula, vera non erant: quid eſt quod tot libris apologeticis noſtrorum nemo aufus eſt contradicere?

Idem:

Tertia demōſtratio: Aug. 5. Tria incredibilia, quæ tamē facta ſunt. Incredibile eſt enim (inquit) Chriſtū ſurrexiſſe in carne, & in cælū aſcēdiſſe cū carne. Incredibile eſt, mūdū rē tā incredibilem, tā efficaciter mūdo, & in illo etiā doctis perſuadere potuiſſe, de quibus paulò antè dixerat: Et ipſe modus, quo mūdus credidit, ſi cōſideretur, incredibilius inuenitur. Ineruditos liberalibus diſciplinis, & omnino quātū ad iſtorū doctrinas attinet, impolitos, non peritos Grammatica, non armato: Dialectica, nō Rhetorica inflatos, piſcatores Chriſtus cū retibus fidei ad mare huius ſæculi pauciſſimos miſit, atq; ita ex omni genere tā multos piſces, & tāto mirabiliore, quāto rariore, etiā ipſos Philoſophos cepit. Sequitur infra: Horū triū incredibiliū primū nolunt iſti cum quibus agimus, credere: Secundū cōgūtur, & cernere, quod nō inueniūt, vnde ſit factum, ſi non credūt tertiū, Reſurrexio certē Chriſti, & in cælum cū carne, in qua reſurrexit, aſcenſo, toto iam mūdo predicatur, & creditur: ſi credibilis nō eſt, vnde toto terrarum orbe iam credita eſt? Sed multi nobiles, ſublimes docti etiā (ironice loquitur Aug.) eam ſe vidiffe dixerunt, & quod viderunt, diffamare curarunt; eis mūdum credidiſſe non mirum eſt, ſed iſtos adhuc credere nolle, perdurū eſt. Si autem, vt verū eſt, paucis obſcuris, minimis indoctis eā ſe vidiffe dicentibus, & ſcribentibus credidit mūdus, cur pauci obſtinatiſſimi qui remaſerunt, ipſi mūdo iā credenti adhuc vſq; non credūt? Sic ille. Si ergo quæ ediderunt Apoſtoli ſigna, vera ſunt, non remanet vlli dubitationi locus. Si autem vera nō ſunt, adhuc maius miraculum ſequi-

Matth. 4.

Infra. 27. & 28.

Act. 14.

tur;

tur, quod ipse Aug. his verbis subiūgit: Si verò per Apostolos Christi, vt eis crederetur, resurrectionem, atq; ascensionem predicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc nobis vnum grande miraculum sufficit, quod ea terrarum orbis sine vllis miraculis credit. Hactenus sanctus Pater ille eloquentissimè, doctissime que.

Quarta demonstratio: Miracula Christi, si quantitatem spectes, permulta erant: dicebant enim Iudæi: Hic homo multa signa facit. Item, Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet, quæ hic facit? Deinde si substantiam respicias, diuersorum erant generum: nam & in terra, & in aqua, & in aere, & in cælo, & in panibus, & in spiritibus immundis, & in hominibus morbofis, leprosis, monstris, obsessis à demonibus: cum tamè magorum signa vnius generis esse soleant, & ad paucas res se extendant. Præterea, si adstantes spectes, faciebat signa coram multis, & coram paucis; coram sapientibus, & rudibus; coram amicis, & inimicis acerbis: cum tamè signa mendacia coram non multis fiat, & apud ignaros, & benigne affectos, siue amicos. Quartò, quantum ad tempus, & locum, videmus Dominum omni tempore, & diurno, & nocturno, & die festo, & profesto, & in omni loco; & magis apud pauperes, & infirmos qui plus egebant, nec solùm in vicis, aut villis, aut oppidis, sed etiã in ipsa florētissima atq; amplissima ciuitate Ierosolyma, & in ipso templo factò edidisse miracula: cum contra superstitionis & malefici tempora quædam obseruet, & loca, quibus ita sunt alligati, vt extra illa efficere nequeant quicquã. Quintò, quantum ad modum, videmus Dominum verbo, vel imperio, contactu, vel impositione manus, prece, & suspiciendo in cælum, adhibendo interdum vtilia, interdum etiam inutilia, vt cum lutum factum ex sputo adhibuit oculis cæci nati, vt eum bis cæcum redderet, opera sua perfecisse: Magi verò nequaquam imperant, sed signa quædam superstitionis adhibent: neque orant nisi diabolum, à quo expectant effectum miraculi. Sextò, circa finem; non operabatur ob commodum ali-

quod temporarium, vel ob gloriam propriam; idèd, edito signo, vel tesubducebat à conspectu aliorum, vel præcipiebat, dicens: Vide nemini dixeris: lucrum etiã temporale ex illis non quærebat, qui ex emedicato, aut oblatò vivebat & Apostolis, comunicata illis potestate signorum, præcepit: Gratis accepistis, gratis date. Non etiã edebat signa ob curiositatem, & oculos hominum pascendos; vnde neque coram demone têtante & petente vt ex lapidibus efficeret panes, neque coram Herode Rege impense flagitate vllum patrare voluit signum, & vbiq; fidem non inueniebat, vt apud obstinatos Scribas, & Phariseos, & apud conciuies suos Nazarenos; nulla aut pauca signa operabatur: Sed tantum scopus Christi erat, miseriam subleuare, iustas preces exaudire, homines ad Deum atque ad fidem adducere, doctrinam suam confirmare: cum contra præstigiatorum, & circulatorum sit, signis suis opes quærere, gloriam venari, curiositatem & vanitatem hominum alere, nullis benefacere, ad diuinam non allicere: imò ad vitia, & ad malum impellere. Non sunt ergo signa Christi, vel ab ipsis demonibus, cum illorum cultui, & idololatriæ sint opposita: & Apostolus dicat: Nolos socios fieri demoniorum: & vt Dominus dixit: Satanus si in se ipsum insurgeret (id est, faueret Christo in edendis signis) non staret regnum eius: & signa quæ edebat Christus, omnium demonum facultatem, & vires superabant; sicut & illorum expulsio violenta de corporibus testabatur: nam nisi maiori virtute præditus, illos pellere non potuisset. Denique signa quæ demones edere solent, inutilia & vana sunt: de quibus Petrus apud Clementem in hunc modum loquitur: Dic quæso, quæ vtilitas est ostendere statuas ambulantes? Latrare arcas, aut lapideos canes? Salire montes? Volare per aërem? & alia his similia quæ dicitis fecisse Simonem? Quæ autem à bono sunt, ad hominum salutem deferuntur, vt sunt illa quæ fecit Dominus noster, qui fecit cæcos videre, fecit surdos audire, debiles, claudos erexit; languores, & demones effugauit, mortuos fecit resurgere, & aliis similia, quæ etiã per me fieri videtis. Ista ergo signa, quæ ad salutem hominum profunt, & aliquid

Matth. 9. & saepe alias.

Matth. 10. & Luc. 10.

Supra. 4.

Infra. 23.

Matth. 12. & 16.

Mar. 6. & Luc. 4.

Præstigiatorum & Circulatorum finis.

1. Cor. 10.

Luc. 11.

Satanas, vt Christus dixerit, quomodo in se ipsum infurgat.

Septima circumspecta.

Clem. Rom. li. 3. Recognitionum.

Simonis Magi miracula.

Mar. 2.

Matth. 11.

Dæmon tempore Antichristi quædam signa editurus est hominibus salutari, teste Petro.

Infra 12.

Matth. 24. & seq.

Arnobius.

Eorum qui Christi miracula magicis tribuit discipulis & artibus, egregia confutatio.

boni hominibus conferunt, malignis facere non potest, nisi in fine mundi tatum. Tunc enim admiscere ei conceditur aliqua etiam de dextris signis, id est, vt vel demones fuget, vel agritudines sanet, & propter hoc, tanquam qui excesserit terminos suos, & in semetipsum diuisus sit, ac semetipsum impugnaverit, destruetur. Et propterea Dominus prædixit, in nouissimis temporibus tentationem futuram talem, in qua decipiantur, si fieri potest, etiam electi: confusis scilicet indicijs signorum, perturbari necesse est etiam eos, qui in discernendis spiritibus, ac distinguendis virtutibus videtur eruditi. Hæc est salutaris Petri doctrina de signis tradita nobis. Clementi accedit Arnobius, qui lib. 2. aduersus Gentes de hac ipsa re ita differit: Occursurus, inquit, forsitan rursus est cum alijs multis calumniosis illis, & puerilibus vocibus: Magus fuit (scilicet Christus) clandestinis artibus omnia illa perfecit: Aegyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina, & remotas furatus est disciplinas. Quid dicitis à paruuli, incòperta vobis, & nescia temeraria vocis loquacitate garrietes? Ergo ne illa quæ gesta sunt, demonum fuere præstigia, & magicarum artium ludii? Potestis aliquem nobis designare, monstrare ex omnibus illis Magis, qui vnquam fuere per secula, consimile aliquid Christo millesima ex parte qui fecerit? qui sine vlla vi carminum, sine herbarum & graminum succis, sine vlla aliqua obseruatione sollicita sacrorum, libaminum, temporum? Non enim vrgemus, & quarimus, quæ sese spondeant facere, vel in quibus generibus actuum soleat omnium illorum doctrina, & experientia contineri. Quis enim hos nesciat, aut immunitia studere prænoscere, quæ necessario (velint, nolint) suis ordinationibus veniunt? aut mortiferam immittere quibus libuerit tabem, aut familiarum dirumpere charitates; aut sine clauibus reserare, quæ clausa sunt; aut ora silentio vincire; aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare; aut vxoribus & liberis alienis (sive illi mares sint, sive feminei generis) inconcesti amoris flammam, & furiales immittere cupiditates? Aut si vtile aliquid videantur audere, non propria posse, sed eorum, quos inuocant, potestate.

Atqui constitit Christum sine vllis adnuculis rerum, sine vllis ritus obseruatione, vel lege, omnia illa, quæ fecit, nominis sui possibilitate fecisse. Et quod proprium, consentaneum, dignum Deo fuerat vero, nihil nocens aut noxium; sed opiferum, sed salutare, sed auxiliariis plenum nobis potestatis munifica liberalitate donasse. Hæc ille. Quæ iterum confirmantur autoritate Eusebij Cæsariensis lib. 3. De Demonstratione. Euangel. c. 8. vbi blasphemiam esse asserit, quod Christus præstigijs signa ediderit. Tum quia signa solida erant; tum quia qui præstigiatores sunt, infamem vitam agunt, & lucri, vel gloriæ, voluptatisve gratia operantur; tum quia si vitam malefici ac præstigiatoris ageret, profectò sic viuenti, & aliter longè viuere præcipienti, discipuli haud credidissent: tum quartò, quia tales cum demonibus agunt, & societatem habent; quos tamen Christus expellebat. Quintò, circulatores tam sanctam doctrinam, neque agnoscunt, neque docent, sed vana & superstitiosa. Sextò, eiusmodi in leges non acceptantur. Septimò, si Christus sine homine præceptore talia inuenit, Deus erat: at qui Christi præceptor esse potuisset alius ante, nec post eum, legitur. Octauò, discipulos præstigiatores effecisset; qui tamen maximè ab hac re abhorruerunt: vnde & libros eorum qui erant artes magicas consecrati, combusserunt. Postremò, etiã oracula lib. 3. à Porphyrio citata, eum hominem deificatum post mortem docent. Ergo Dei vi operabatur, nec erat præstigiator. Hæc ille in sensu, quæ fusiori fermone prædicto loco persequitur.

His argumentis, siue demonstrationibus, puto luculenter, & abundè esse comprobata Christi signa: vt possimus dicere cum Richardo de Sæcto Victore lib. 1. De Trinitate. c. 2. Domine, si error est, à te ipso decepti sumus: nam ista in nobis tantis signis & prodigijs confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te ipsum fieri possent. Certè à summa sanctitatis viris sunt nobis tradita; & cum summa, & aubentica atte-

Euseb. Cæsariensis lib. 3. De Demonstratione. Euangel. c. 8.

Christum asserere præstigijs signa fecisse, blasphemum inquit Eusebius.

Quibus rationibus idèd autor Christi miracula vendicet à Veneficis.

Act. 19.

Richard de S. Victo.

Quarta demonstratio à signorum Christi circumstantijs.

Ioan. 11. Secunda circumstantia.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Ioan. 9.

Sexta.

Marc. ult. Signorū Christi fides certa, & indubitata nobis quantū prod esse possit.

Statione probata: te ipso cooperante, & sermonē confirmante sequentibus signis. Hæc ille. Quare firma, & constanti fide nobis Christi signa retinenda sunt, illaq; publicè profitenda; ut illis muniti, ac plenè persuasi, omnes Fidei scrupulos, & dubitationes, quas Satanas spargit, facillè diluam⁹,

& falsa Hæreticorum, & Antichristi miracula oculis nostris cōspecta, ut de fide suspecta & mendacia rejiciamus, & confutemus, adiuuante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto omnino bono, ac potestate fruitur in perpetuum. Amen.

TRACTATUS III.

IN quo rationes deteguntur, propter quas non expediat modò signa tot ac tanta, ut olim, fieri.

Cur non e- que modò, at que olim in Ecclesia Dei miracula fiat Exo. 7. vsq; ad 15. in- clusivè. Psal. 77. & seq. 1. Cor. 14.

VRGENT multi, tum ex adversarijs, tum ex nostris, quid sit in causa, cur nostro seculo non perinde signa multa edantur, quemadmodū olim à principio edita sunt: præsertim cum Iudæi non tantum signis educti sint de Ægypto, sed signis multis in terra Chanaan innutriti fuerint. Ad hæc cum Paulus scripserit, linguas datas esse in signum infidelibus, non fidelibus: quod de miraculis etiam intelligi potest; & hodie, & semper multi extiterint infideles: cur non saltem propter illos miracula eduntur? Item Dominus prædixit; Signa eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo damonia eicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent: ac rursus: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Cum ergo multi indies in Christum credant, nulla tamen eiusmodi prædicta credentium signa fieri videamus, suspicari quis possit, aut homines nō credere; aut Christum hæc prædicentem falsum, aut fallere potuisse: quorum neutrum dici iure valet.

Marc. ult.

Ioan. 14.

Propositæ solutio quaestio- nis. B. Chrysol. tom 4.

Ad hoc ergo in primis dicendum est, cum B. Chrysolomo, qui homil. 6. in primam Pauli epistolam ad Corinth. ita scribit: Tunc vile. (inquit).

ut fierent (signa) nunc verò minimè. Sic ille. Quod intelligo ad confirmationem fidei, & apud eos qui iā credunt: nam ut Apostolus ait, Lingua in signum sunt, non fidelibus sed infidelibus, ut scilicet ad fidem adducantur. Ut enim in Mosaicæ legislationis initio ingentia Deus edidit miracula, quæ postea ubi lex suscepta est, cuncta cessarunt; eorum tamen in mentibus hominum memoria servatur, quod quoties à Deo moniti essent, peccare desisterent: nihil enim in Scripturis frequentius, quam priorum repetitio miraculorum, quæ ea sine novis miraculis ad fidem, & legem semel susceptam colendam Diuino iudicio satis esse videretur: ita etiam in Euangelio factum est, quod ab initio miraculis coruscavit; postea verò illa cessarunt: & satis est nobis eorum signorū, quæ tunc Dominus fecit, & Apostoli ediderunt, memoria seruata in Euangelio. Vnde Augustinus lib. 22. De ciuit. Dei cap. 8. initio: Etiam nunc, inquit, sunt miracula in eius nomine, sive per Sacramenta eius, sive per orationes, vel memorias Sanctorum eius; sed non eadem claritate illustantur, ut tanta quantà illa gloria diffamantur. Canon quippè Sacramentum literarum, quem diffamatum esse

Quod Chrysolomus asserit, vtile fuisse in Ecclesia primitiua, ut fierent signa, nunc verò minime, quomodo verum sit. 1. Cor. 14.

Nil in Scripturis frequentius antiquorum commemoratione signorum.

August. tomo 5. Qualia nunc miracula fiat teste Augusti no.

Alta ratio, à simili.

oportebat; illa facit ubique recitari, & memoriae sanctorum inhaerere populorū: hæc autem ubique sunt, ibi sciuntur, vix à tota ipsa ciuitate. Nam plerumq; etiam ibi paucissimi sciunt, ignorantibus ceteris, maxime si magna sit ciuitas: & quādo alibi, alijsq; narrantur, non tanta ea commendat autoritas, ut sine difficultate, vel dubitatione credantur, quamuis Christianis fidelibus à fidelibus indicentur. Hæc ille, docens veram rationē cur non edantur tot miracula, cum illa quæ scripta sunt in Euangelio, nobis credentibus deseruiant; & si quæ modò sunt, non tanta gloria illustantur, quòd non confirmetur, ut illa, testimonio Euāgelij. Ad hæc & illud probat, modò non esse tot opus miraculis. Nam quemadmodū in rebus humanis non incepta quæ diu duratura sunt, solennibus quibusdam ceremonijs, & nobili pompa principio firmantur, non item posteaquam hominum, & Reipublicæ consensu sunt comprobata: eligitur enim, verbi gratia, Papa, vel Imperator ingenti ceremoniarū apparatu, & populis adorandis proponitur: iugitur in matrimonio vxor marito magna nuptiarum celebritate, & conuiuio, ad quod consanguinei, affines, & amici vocantur: neque tamen si quis postea, aut de Papæ, aut Imperatoris potestate ambigeret, rursus illæ ceremoniæ repetuntur; nec si quis de matrimonio dubitet, conjugales tedæ sunt rursus obeundæ: satis est quòd populi acclamatione matrimonium comprobetur. Ad hunc modum miracula Euangelica diuini verbi sunt sigilla, quibus Christus cœlestem doctrinam, quasi Regia, aut Imperatoria rescripta, firma esse voluit. Postquam ergo patribus nostris ab initio nascentis Ecclesiæ Apostolico officio innotuerunt, non sunt iterum propter infidelem dubitationem quorūdam in dubium reuocanda, nisi non satis sit Regium, Imperatorium, vel Pontificale sigillū vrbis, aut regni primoribus semel ostendisse, ut integram fidem recipiant, quæ illo sunt confirmata rescripto. Sūt in Ecclesiastico

Miracula diuini verbi sunt sigilla.

ædificio miracula, fulcra quædam lignea, quæ dum construebant Apostoli, molli & tenero operi erigendo necessaria erāt; postea verò ædificio cōfirmato diruta sunt, cum nulla sit eorum necessitas: sicut peracto ædificio corporali, ligna, & trabes quæ operi extruendo supponebātur, tolluntur. Planta dum tenera est, irrigatur, & ligno alligatur, ne ventorū flatu vehementi frangatur: at ubi in molem excreuit, neq; irrigatur amplius, neque eget sustentaculo. Ita fidei teneræ adhuc pubescenti necessaria fuerunt miracula, quibus aleretur, & sustentaretur: at illi iam cōfirmatæ, & corroboratæ, amplius necessaria non sunt. Deinde nō opus est nouis & quotidianis miraculis: nam si quotidie fierent, iam ratio miraculi, quod res insolita quædā est, & rara, deficeret; essent enim tunc, si quotidie fierent, nō amplius miracula. Tertio, si frequenter fierent miracula, fidei meritū imminueretur. Reprehendebat enim Christus peccantes signa, & Regulo dixit: Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis: Commendabat eos, qui sine signis credebant; vnde Thomæ dixit: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt. Hanc rationem attingit Augustinus lib. Re tractationum, ubi ait: Quod dixi: Nec miracula ista in nostra tempora durare permessa sunt, ne anima semper visibilia quæreret, ut & eorum consuetudine frigeret genus humanum, quorū nouitate flagrauit: verum est quidem: nō enim nunc vsque, cum manus imponitur baptizatis, sic accipiunt Spiritum sanctum, ut loquantur linguis omnium gentium; aut nunc vsque ad vmbra transeuntium prædicatorum Christi sanantur infirmi, & si qua talia tunc facta sunt, quæ postea cessasse manifestum est. Sed non sic accipiendū est, quod dixi, ut nūc in Christi nomine fieri miracula nulla credantur. Hæc Augustinus. Quarto, quia qui Scripturæ, quam scit cōfirmatam tot miraculis, non credit, aut à peccatis nō recedit; neque, si coram illo innumera miracula fierent, crederet: dixit enim Dominus: Si Moysen, & Prophetas

Eadem in spiritali Ecclesiæ edificio quid olim præstiterint.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Matth. 12. infra 16.

Ioan. 4. infra 20.

August. lib. 1. Re tract. c. 13. sub finem, tom. 1. in princ.

Quarta ratio.

Luc. 16.

non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent: quem scilicet Scriptura non conuincit, neque miracula emolliunt. Multa videre Pharao & Aegyptij signa Dei; neque tamen meliores facti, a persequendo Israel cessarunt. Multa viderunt Pharisei admiranda Christi signa; neque propterea vel a peccatis resipuerunt, vel a morte Christo patrada destiterunt. Quinto: si quotidie fierent miracula ad conciliandam fidem in Ecclesia, prioribus miraculis fieret iniuria, quasi non satis comprobassent veritatem Euangelij, nisi adijcerentur & ista; ac ita miracula addere, nihil aliud esset, quam in dubium reuocare totam fidem. Nam ut in iudicio, qui quod semel idonee, & luculenter probauit, si postea alias contendat adijcere probationes, priorum vires infringit, & veritatem illis confirmatam in dubium reuocat: ita idem prorsus accidit in miraculis. His de causis, atque alijs, quas attigimus in superiore libro, abunde comprobatum reliquimus, signis modo opus non esse ad confirmandam fidem. Nisi velimus fortassis excipere Gentes, & populos recens ad fidem conuersos, apud quos nonnulla signa edita fuisse, neque rationi, neque Scripturis repugnat. Neque etiam negamus pleraque edita esse, & indes editi posse signa ad inuocationem Sanctorum, vel ad sepulchra, in quibus eorum corpora, aut reliquiae reconduntur, vel ad alicuius viuentis, siue mortui sanctitatem declarandam, ut in catalogum Sanctorum redigi possit, vel ad aliquam religionem commendandam, vel ad aliquam festiuam solennitatem in Ecclesiam inuehendam, vel ad aliquod dogma, nondum definitum, an sit de Fide, necne, decidendum; vel ob alias similes, & peculiare rationes. Nam Domini non est abbreviata manus: & ut quidam volunt, in Ecclesia Dei, semper est operatio virtutum, & gratia sanctorum, secundum quosdam.

Hierony.
Ambros.
Cyprian.
Tertul.
Eusebius.
Irenaeus.

les disputantes; Augustinus epistola quadam respondet Euodio. Episcopo Africano integro libro De miraculis per B. Stephani reliquias factis; multa Seuerus Sulpitius in vita B. Martini; Prudentius multorum Martyrum signa carmine celebrat; Paulinus Natalitia S. Felicis, eiusque miracula carmine heroico percenset; B. Gregorius in libris Dialogorum, multa signa B. Benedicti, & aliorum Diuorum enumerat; Casarius Cisterciensis libro integro miracula Sanctorum sui temporis percenset; Beda in historia Anglicana multa enarrat, quae per Germanum & Lupum Episcopos Angliae edita sunt, & ad corpus S. Albani martyris. Et ne longior sum in his enarrandis, audi quid Theodoritus lib. De curatione Graecarum affectionum scribat. *Martyrum, inquit, templa, conspiciuntur, magnitudineque praestantia, omni praeterea ornatus genere variata, splendoremque, quodammodo pulchritudinis suae late fundentia. Neque verò haec per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis saepenumero dies festos peragimus, saepe diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus. Quibus homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi à Martyribus petunt, qui verò agritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper & steriles viri, & mulieres, dari sibi filios petunt, qui verò parentes sunt, integra sibi, & propria custodiri, quae consecuti sunt, dona. Item qui peregre aliquod proficiscuntur, petunt Martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces; qui verò iam sospites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium consistentes. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tantquam diuinos homines, intercessoresque, sibi eos apud Deum aduocent, ac precetur. Pie verò, fideliterque precatos ea maxime consequi qua desiderant, testantur illa, quae votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adepta sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum simulachra suscipiunt, ex argento, aurove confecta. Gratissimè namque accipit eorum Dominus*

Aug. epist. 98. tom. 2.

Seuer. Sulpit. Prudentius. Paulinus Episcop. B. Greg.

Casarius Cisterciensis.

Beda tom. 3.

Theodor. libro 8. De curatione Graecarum affectionum. prope finem.

Sanctorum Martyrum in pietos eorum patrociniis implorantes beneficia.

Exo. 7. 8. 9 10. 11. 12 & 14.

Quinta ratio.

Simile.

Miracula hodie cur fiant

Esai. 59. In Ecclesia Dei semper est operatio virtutum, & gratia sanctorum, secundum quosdam.

qualiacunque sunt dona, nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Haec itaque omnium spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitate consecutis allata; haec inquam, sepulchrorum ibi martyrum, quae sit virtus ostendunt. Martyrum autem virtus quem ipsi coluerunt Deum, verum esse Deum declarat. Haec ille.

Sanè magno Dei seruo, & amico mihi artificissimo in Christo vinculo coniuncto, ingratum prorsus me exhiberem, & in Deum ipsum non leuiter delinquentem agnoscerem, si hoc loco ad Christi Iesu nomen in primis illustrandum, & opera eius magnifica celebrandum, non producerem ea, quae Diuina bonitas per felicitis recordationis patrem Franciscum Xauierum, nostrae nominis Iesu Societatis ex primarijs professorem, perficere dignata fuit. Cum enim ille peculiari Diuinæ prouidentiae significatione, & superiorum suorum obedientia, ad Orientales Indos, ut Apostolico perfungeretur munere, & Euangelium Christi diffeminaret, destinatus esset, talibus, ac tantis Diuinæ virtutis signis, & charismatibus praedicationem eius Deus decorare, ac exornare voluit, ut & munere prophético praeditus multa longè antè praenuntiauerit, quae illis eisdem diebus euenerunt, quibus ipse euentura praedixerat: quae profectò nisi diuinitus illi reuelata fuissent, praesciri, aut praenuntiari haud potuissent. Multorum fide dignorum virorum attestazione, mortuum quendam ad vitam reuocauit. Comes itineris, & peregrinationis eius apud Iaponenses testificatus est, eum semel caecum illuminasse; muto etiam cuidam, ac paralytico loquelam, atque ingressum restituisse: denique quotquot ad illum varijs morbis vexati accurrebāt, aut edito ab eo signo Crucis, aut manu impositione & precatione optatam sanitatem, ac incolumitatem, aut à spiritibus malignis liberationem recipiebant. Vnde factum est, ut vnus

Quae nam apud Orientales nuper populos miracula, & quae admiranda, religiosissimus pater Franciscus Xauier diuina uiderit.

anni praedicatione, tanquam nouus quidam Apostolus, supra centum milia hominum ab infidelitate ad amplectendum Christi Euangelium traduxerit, proprijsque manibus baptizauerit: ita ut cum solus esset, nec brachia pro lassitudine erigere ad facta aqua intingendum valeret, nec vox iam penitus rauca, ad sacri formam Baptismatis pronuntiandam sufficeret, nec Sanctorum nomina, quae in sacris litanis continentur, vel pluries repetita, ad tantam utriusque sexus hominum multitudinem suppeterent nominandam. Habuit & illud Apostolicum, ut eum vna simplici lingua praedicantem, omnes, qui ex diuersis nationibus, & linguis ad eum audiendum confluxerant, tam perfecte intelligerent, ac si proprio, & eorum nativo idiomate loquerentur. Quid dicam de eius morte? in qua sanctitatis suae manifesta edidit argumenta. Cum enim in Sinarum regionem propagandae Fidei studio nauigaret, in medio itinere vita functus est. Postulauit, ut in terrae tumulo calce pleno, quo breuius absumi posset, reponeretur. Cum autem post tres menses perfecta profectioe nauis eadem rediret, ad tumulum redeunt, & inuentum est corpus eius solidum, & incorruptum, uiuido ac naturali colore praeditum, nullumque tetrum spirans odorem. Vnde primum Malaccam, atque inde Goam translatum, magna omnium eius urbis fidelium & ordinum religione susceptum, in templo nostri Collegij conditum fuit: ingensque eius sanctitatis apud omnes existit opinio. Nec ego haec, aut tanquam ignota scribo, aut tanquam nostra, oratione amplificare volui. Siquidem exploratum est, Ioanem tertium olim Lusitaniae Regem, cui & notus, & charus erat Pater noster Franciscus, cum eius nutu, & auspicijs in Indiam fuisset profectus, scripto mandasse praefectis, & ministris suis, qui India administrabant, ut haec omnia, quae de illius vita & morte circumferebantur, idoneis testimonijs publica fide examinatis ad se transmittentur.

Quibus eundem P. Franciscum Xauierum post mortem signis, atque miraculis illustrauit Deus.

terentur: vt & factum est. Deum igitur bonorum omnium autorē prædicemus omnes, ac laudibus celebremus, qui in Filio suo illustrando, & in hominum cordibus exaltando fideles seruos, & ministros glorio-

fos semper, pro sua bonitate, exhibere voluit: ipsi igitur Iesu Christo, cum Patre & Spiritu sancto adscribatur honor, gloria, & gratiarum actio in sempiternis seculis. Amen.

TRACTATVS IIII.

QVO Refelluntur sophistica argumenta, & cauilli, quibus Infideles Christi miracula aut de medio tollere, aut certè infirmare conati sunt.

Miraculorū Christi veritas à nobis, vt tuenda sit ac propugnanda.

Sapientia 3. et alibi passim

De Christi signis variè hominum opinioniones recensentur, ac confutantur

QVEM AD MODVM filij Israëli de Babylonia reuersi construebant muros Ierusalem, atque vna manu ædificabant, altera verò gladium tenebant, vt molestijs, & importunitati hostium vicinorum resistenter: ad eum modum veritas miraculorum Christi à nobis ita propugnanda est, atque tuenda, vt illam ab obrectatorum, & calumniatorū: qui non pauci extiterunt, cauillis & sophismatis vendicemus. Nam vt aurum igne rutilantius, & defæcatus efficitur; ita signorum Christi veritas quo magis oppugnata est, eo est magis constabilita, atque illustrata. Fuerunt enim quidam, qui ea omninò negarunt, quòd nostris tantum historicis fidem non putent esse habendam. Sed istis superiori tractatu (vt opinor) fecimus satis. Alij verò sunt, qui signa hæc facta non inficiantur, ea tamen diuinitatem arguere abnuunt, atque id quidem varijs vijs efficere conantur. Quidam enim similia apud Ethnicos in Gentilium historia patrata dicunt. Alij Astrologiæ, & signis cæli illa tribuunt. Rursus alij secretiori magia, ac dæmonum ope edita con-

tendunt. Sunt qui ad artem Cabalisticam, vel ad nomen Tetragrammaton referenda esse censeant. Ad hæc alij naturæ quodam temperamento signa fieri posse contèdunt. Postremò alij vehementi cogitatione, siue imaginatrice virtute effici posse miracula, vt Pomponatius, & Hieronymus Cardanus nostri seculi philosophastri tradiderunt. Hæc omnia sigillatim sunt explicanda, & quæque suis rationibus confutanda, vt signorum Christi veritas inconcussa maneat, & apud omnes inconuulsa. Ne quenquam verò sua debita laude defraudare videamur, aut aliorum gloriæ inuidere; nonnulla in hoc tractatu mutuabimur ab his, qui ante nos de his & similibus præclare & senserunt, & scripserunt.

PRIMI igitur asserunt, in Gentilium historijs, & in religionum aliarum quas Gentes colebant, confirmationem edita fuisse miracula. In quos primo loco argumentamur. Quando, vel vbi in eorum annalibus legimus, ad inuocationem, & vota hominum sanatos claudos, illuminatos cæcos, leprofos mundatos, mortuos suscitatos, ac dæmones fu-

Pomponatius. Hiero. Cardanus.

Contra eos, qui in Gentilium historijs miracula facta fuisse contèdunt.

gatos?

Artemidorus Ephesius. Cicero. lib. 1. De diuinatione. Philostratus. Hierocles. Miracula, si quæ facta sunt apud Infideles quærum effecta sint. Psal. 13.

Sibyllæ à Deo cur Genibus datæ sint.

Christi, ac Apostolorum signa qualia sint. Ioan. 9.

Matth. 12. Quando primum Pharisei de Christo occidendo deliberauerint. Ioan. 11.

Ibidem. Plato lib. 10. de Republica sub finem.

gatos? Etiam si demus vera esse, quæ Artemidorus Ephesius, & Cicero lib. De diuinatione recensent; etiã si nulla fuerit magia in his quæ Philostratus, & Hierocles de Apollonio narrant. Nam etsi humano imperio, & inuocatione apud eos sunt facta nonnulla signa; sed non in testificationem, sed in Diuinæ prouidentia commendationem; vt sciunt Gentes esse Deum, qui curaret mortalia, ne dicerent in corde suo impij: Non est Deus. Idè Diuinæ prouidentia fuit quorundam innocentiam ostendere: vt de Claudia Romana, & altera Vestali est dictū. Hoc etiam studuit Deus per Sibyllarum vaticinia, quæ in medio Gentium viuebant, declarare, quæ Diuino Spiritu, vt veri Prophetæ, mysteria Dei, & Messia prodiderunt, & religionem quæ multos Deos assereret, & coleret, reprobarunt. Deinde omnia opera Gentilium superius enarrata, vt de cote scissa per nouaculam, & tractu naui per Claudiam, & apparitione Castoris, & Pollucis: talia hæc sunt omnia, vt à dæmone fieri possint, admiscendo quædam agentia cum patientibus, vel mutatione loci. Nihil ergo est quod naturæ vires superet in illis, nihil quod veram Diuinitatem arguat. At quæ Christus, & Apostoli gesserunt, omnem Naturæ vim, & dæmonum facultatem superant: vt cæcum natum illuminare, mortuis restituere vitam, quod omnem vim creatam superat. Vnde Pharisei cū miracula in hominum corporibus curandis in Beelzebub patrata esse potuerunt detrahere, nunquam de Christo tollendo deliberarunt: Quando autem ipsa rei euidencia mentes Phariseorū vrgente in nullam magiam, & in nullam diaboli potestatem Lazari quatruidani suscitationem, quæ cæteris fuit illustrior, vnquam refundere potuerunt, statim coacto cõcilio, de Christo è medio tollendo deliberatum fuit.

Quòd si obijcias, Platonem libro De Republica retulisse, ærum ge-

nere Pamphylum, qui decem dies ante prælio occubuerat, integrum repertum, domum relatum, in rogi coniectum, & resumpto spiritu reuixisse, & quæ interim viderat, retulisse: narrat etiam Plinius bello ciuili Pompeiano, cum Gabienus Cæsaris fortissimus miles Pompeij iussu cæsa ceruice iacuisset, inter acervos occisorum emeruisse, & nuntijs à Sexto Pompeio ad se missis dixisse, se, cū mortuus iaceret, ad vitam rursus à Dijs reuocatum, vt illi nuntiaret, vt nulla clade terretur; victoriam enim apud se futuram, quòd eius causa dijs inferis iustior videretur: & in signum veritatis dixit, quòd peractis mandatis, rursus animam poneret: quod & euenit: Auiola quoque ter Conularis mortuus est, in rogi quæ coniectus, reuixit: & quia subueniri non potuit, prævalente flamma, viuus est combustus: vt testatur idè Plinius: Capus quidam qui efferebatur in feretro, proprijs pedibus domum remeavit: & Aquini C. Aelius Tubero, à rogo relatus est: ac Romæ postea prætura functus est: Plinius ex Heralide enarrat, sceminam post septem dies exanimem ad vitam redijisse. Minos Rex Crete iam tumulatus, fracto sepulchro surrexit ad vitam. Vnde Claudianus:

Crete, si verax narratur fabula, vidit Minorum rupto puerū redijisse sepulchro.

Ex Græcis etiam referunt, Æsopum illum fabulatorem reuixisse; alij idè scribunt de Tyndareo, & Hercule. Æschylus quoque scribit, Pælicos, Iouis, & Thaliæ filios, mortuos ad vitam redijisse: quod etiam Macrobius libro Saturnalium tradit. Philostratus refert, Apolloniū, præsentate Domitiano Cæsare, puellam feretro ad sepulchrum delatam, ad vitam reuocasse. Sed hæc suscitationes vel sunt fabulosæ, nec à sapientibus eorum creditæ: vel non fuerunt veræ suscitationes, quæ veram mortem, id est, veram animæ à corpore separationem ponunt. Nam in primis ad miraculum à Platone narratum;

Qui ex mortuis reuixisse inter Gentiles referatur.

Plin. lib. 7. c. 52.

Ibidem.

Claudian.

Æschylus.

Macro. lib. 5. Saturn. c. 19. circa medium.

Philostr. Quod de huiusmodi suscitationibus in dictis sentiendam sit.

respon-

Iustin. Mar
tyr. tom. 1.
initio.

respondet Iustinus, Platonem Mo-
saicam doctrinam de mortuorum re-
surrectione, sub eius, quæ sibi arri-
debat fabulæ specie, suæ Reipubli-
cæ inseruisse: nam eius in oratione
parænctica ad Gentes hæc sunt ver-
ba: *In decimo libro de Republica liqui-
do, & aperte, qua de iudicio à Prophetis
didicerat, ea non tanquam ab illis acce-
pta, ob Græcorum metum, sed à quodam,
sicuti ei fingere placitum fuit, qui in bel-
lo casus, cum duodecimo humari deberet
die, in rogum positus reuixit, resq; apud
inferos visas exposuit, audita verbis hu-
iusmodi ita commemorat.* Et reliqua.
Hæc ille. Quod verò Plato asserit,
se nõ apologum narrare, sed veram
historiam; non obest: quia illa au-
toritatis conciliandæ gratia fecisse
est credendus. Ipse enim Plato est,
qui in quarto libro de Republ. vtili
mendacio interdum populum deci-
pere, studiosum existimat. Gabieni
historiam, vt à Plinio narratur, reci-
pimus; verum eam non mortui resur-
rectionem, sed Satanæ fascinatione
fuisse, qui intra cadauer loqueretur,
& hominis speciem exterius effun-
deret, tria comprobant. Primũ, quia
incisa ceruice, nec viuere, nec loqui
quis possit, nec per vitæ resumptio-
nem fuit vulnus curatum: ergo Sa-
tanæ, non homo. in instrumentis vo-
calibus responsa dabat. Secundum,
vera mortui suscitatio, ne phantasti-
ca videatur; non vno temporis mo-
mento, sed notabili spatio vita susci-
tatis donatur, vt in Euangelio con-
stat: Gabienus verò, peractis manda-
tis, vitam deposuit. Tertium, quod
quæ de futura apud Pompeium vi-
ctoria se à Dijs nuntiare præcepta
asseruit, præualente Cæsare, postea,
quàm essent falsa, sese prodiderunt:
diuinus enim Spiritus nunquam fal-
lit. Cæteræ verò suscitationes, ex-
cepto vno illo Apollonij mēdacio,
vnam solutionem habent: quod nõ
veræ mortes præcesserint; nec veræ
suscitationes extiterint. Erant enim
illi omnes vel apoplectici, quæ mor-
bum syderationem vocant; vel syn-
coptici, id est, syncopi affecti, quod

Plato.

Vtili menda-
cio interdũ
populum de-
cipere, Plato
studiosum ex-
istimat.
Gabieni mi-
litis quæ Plin-
io describit
resurrectio-
nem, dæmo-
nis fascina-
tionem fuisse,
tria com-
probant.

II. argum.

Tertium.

Diuini spiri-
tus, quid pro-
prium.

Αρωβυίας
Græcè quid.

animi deliquiũ vocant, in quo mor-
bo plerũque totius corporis & sen-
suum stupor incurritur, & pulsus, &
motus ex nimia cordis frigiditate
amittitur, ita vt nihil à mortuo dif-
ferat illo morbo correptus: & durat
hic morbus tantum, quantum est hu-
morum crudorum, & præternatu-
ralium; & nos tali morbo correptos
in scij sepelimus. Vt Scoto accidit:
qui cum apud rusticos quosdã Euã-
gelij prædicandi gratia missus fuis-
set, eo morbo correptus viuus sepul-
tus fuit. Atque ita Auiola ille, & Æ-
lius Tubero vehementia humoris
qua tenebantur, sunt soluti. De puel-
la verò ab Apollonio suscitata, ap-
paret, eam hysterica, id est, vterali, &
syncoptica passione correptam. Vn-
de Eusebius Cæsariensis in Hiero-
clem scribens, ait: *Nam quod ad puel-
lam spectat ab inferis reuocatam, siue ad
semanime potius, quod & Philostratus
sentit, qua consopitam vitalis aura scin-
tillam, dum efferretur, in se haberet, ir-
rorante mox pluuia excitatam: totum sa-
nè est de illius miraculis amouendum:
non enim, sicut & antè dixi, tam grande
facinus, si modò verum fuisset, ita præstũ
silentio euanuisset, cum præsertim Roma,
vbi nunc Imperator agebat, factum di-
catur.* Hæc ille. Ergo non erat verè
mortua.

Scotus Do-
ctor subtilis
appellatus,
syncopi labo-
rã, vt viuus
est sepultus.

Euseb. Ca-
sar. in Hiero-
clem, in cõ-
fut. lib. 6.
in fin. tom.
1.

Quos Chris-
tus, & Apo-
stoli ab infe-
ris suscita-
rũt, verè pri-
mortuos fuis-
se.
Matth. 12.

Ioan. 11.

Luc. 8.
Secunda ra-
tio.

rem

August. lib.
14. de ciuit.
Dei, c. 24.
tom. 5.

Aduersus A-
strologos,
Christi signa
& miracula
planetis, & si-
gnis Zodia-
ci tribuẽtes.

Ioan. 2.

Infra 11.

Supra 7.

Prima ratio.

Secunda ra-
tio.

rem illum efficiebat, vel pharmaco
instillato, vel ipse sponte naturæ re-
solutus morbus recedebat, & salus
redibat. Sunt etiam quidam phan-
tastici, qui ex apprehensione alicuius
rei alienantur, & vix vellicati, seu
puncti, vel vsti, ad se redeunt: vt do-
cet Augustinus de quodam Sacerdo-
te vocato Restituto, qui quoties vo-
lebat, alienabatur. Et sic non fuerũt
verè suscitati, quia nec mortui; vel
si verè fuerunt mortui, non verè, sed
in speciem suscitati. Vt quem Simo
Magus legitur Romæ suscitasse præ-
sente. B. Petro: qui etsi non nihil mo-
ueret caput, loqui tamen nunquam
potuit, aut ambulare.

SECVNDO loco accedunt
Astrologi, qui Christi miracula Sa-
turno, Ioui, & alijs planetis, & signis
Zodiaci tribuunt. Isti ergo docent
Christum signa edidisse, quod in no-
na cœli plaga Saturnum habuit in
Geminis, & quod horas, ac momen-
ta ad faciendã signa obseruaret: vn-
de dixit Matri: *Quid mihi, & tibi mu-
lier? nondum venit hora mea:* & rursus
ad discipulos, *Nonne duodecim hora
sunt diei?* Obseruabat (aiũt) astra pro-
pitia, ne se, dum ascenderent ad diẽ
festum, Iudæi lædere possent: vnde
dixit: *Tempus meum nondum aduenit;*
*tempus autem vestrum semper est para-
tum.* Ad hæc hi docent, eũ, cui Mars
locatus in nona cœli plaga, feliciter
obtigerit, demones ab obsessis cor-
poribus sola præsentia pellere pos-
se. Addunt illi, ascendente Gemi-
norum sydere, eoq; Saturno atq;
Mercurio sub Aquario iuncto, in no-
na cœli plaga nasci prophetam.

Sed contra omnia ista figmenta,
multa succurrunt. In primis, quia si
Christus secundum has regulas ede-
ret signa, non posset esse propheta,
nec dæmonia de corporibus pelle-
re, cum hæc munera alterius sint in-
fluxus cœlestis: nam diuersis ab a-
gētibus diuersi quoque proferuntur
effectus. Nec sub istis tribus syderũ
effectibus, cum hoc sit impossibile,
Christus natus dici potest; qui tamẽ
& Propheta, & demonum expulso-
& signorum editor fuit. Deinde si

verum est illum natum sub illõ aspe-
ctu, quando Mars cum Geminis in
nona cœli plaga feliciter locatur, so-
la præsentia pellere dæmonia; quo-
modò Christus non sola præsentia,
sed verbo, & imperio dæmonia fu-
gabat, atque id aliquando absens, vt
filia Chananeæ? Non ergo virtute
astrologica, sed diuina. Tertio, Apo-
stolici viri non omnes eodẽ cœli
positu, quo Christus, nati sunt; & ta-
men Prophetæ fuerunt; dæmones
expulerunt, prodigia, & signa fece-
rũt. Quarto, Apostolica semicinctia,
& sudaria, baculi, & vestes, neque Sa-
turnum, neque Mercurium in Ge-
minis, aut in Aquario, neque Martẽ
in nona cœli plaga cõstitutos in sua
natiuitate habuerunt: & tamen per
ea signa sunt edita. Quinto, Christi,
& Sactorum sepulchra, templa, dies
festi, memoriæ, inuocationesq;, nul-
lam istarum positionum cœlestium
in suis natiuitatibus habuerunt; &
tamẽ multa sunt per ea prodigia pa-
trata. Ergo mendaces sunt Astrolo-
gi. Sexto, conuincit inuictè caput
Astrologorum, quod si illis cœli po-
sitionibus, vel syderum aspectibus
in mundo nascũtur, qui aut prophe-
tia, aut imperio in dæmones, aut si-
gnorũ operatione præditi sunt, mul-
tos profecto demonum expulsores,
multos prophetas, multos signorũ
effectores haberemus: neque chim
Christus, aut Prophetæ tantũ ea
cœli positione sunt editi. Septimo,
si cœli positiones, & propitius Satur-
nus, aut astra beneuola, edendi pro-
digia potestatem cõciliant, cur illi
ipsi qui momenta obseruant, in illis
patrandis non sunt potētissimi? nec
enim inverisimile est, nonnullos ex
ipsis Astrologis non fuisse natos a-
stris propitijs, & bene fauentibus.

TERTIO loco sunt expugnã-
di, qui Christianæ religionis miracu-
la non in diuinitatem, sed in magiã,
& naturam ipsam, siue in dæmonum
occultam familiaritatem reijciunt;
quos imitati Pharisei, dicebant: *Hic
nõ eijcit demones nisi in Beelzebub Prin-
cipe demoniorum.* Sed in hos Christus
respondit: *Omne regnum diuisum con-*

Matth. 15.

Tertia ratio.

Quarta ra-
tio.
Act. 19.

Quinta ra-
tio.

Sexta ratio.

Septima ra-
tio.

In eos qui
Domini mi-
racula in ma-
giã, siue in
occultam dæ-
monum fami-
liaritatem re-
ferre non du-
bitant.

Matth. 12.

tra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit: Non enim fieri potest, vt qui cum altero fœdus percussit, omnia in eius perniciem, & exitium machinetur. Vnde frequētissimum fuit infidelibus, signa, & miracula Martyrum magiæ tribuere, quemadmodum etiam quæ edidit Moyses, magiæ tributa sunt à Plinio, qui in libro Naturalis historia scribit: Est & alia magices factio, à Mose etiamnum, & Iochabela Iudæis pendens, sed multis millibus annorū post Zoroastrem. Ita ille. Deinde vt demus, Christum magiā nouisse, & per eam edidisse miracula, Apostoli, aut Discipuli edentes signa, vnde illam acceperunt, aut didicerunt? aut nunquid sudaria, & semicinctia, aut Sanctorum reliquiæ illius artis notitia edebant signa? aut nunquid magia factis esse poterat ad sanandos subito ægrotos, illuminandos cæcos, suscitandos mortuos? aut nunquid illustres, & insignes habiti magi talia vnquam patrarunt? Tertio, Magiā esse inutilem, & vanam, sentit Plato, qui in libro De legibus incātatores, qui sola verbi læsione se credunt nocere, nō propterea punit, quod credat ex ipsa natura incātamenta nocere, sed quod similes sint nocentibus, vel quod nocendi animum habuerint. Iustinus in libro Quæstionum, assignans differētiam inter signa edita à Moysè, & à Magis Pharaonis, testatur illa Moysi vera extitisse, mutatione naturæ in naturā eius quod efficiebatur; ea verò quæ magi opera dæmonum ediderunt, nō vera, & solida extitisse, sed tantum apparentia, & oculos eorum, qui hæc spectabant, fuisse illusos. Et idem testatur de Pythonissa, quæ ad preces Saulis non verum Samuelem, sed spectrum illi simile suscitauit. Audi etiā quid Plinius prædicit in loco scribat: Species magiæ plures sunt. Namque & ex aqua, & ex sphaeris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusq; & multis alijs modis diuina promittit; prætereā vmbrearum, inferorūq; colloquia, qua omnia a tate nostra Princeps Nero va-

na, falsaq; comperit. Quippè non cithara tragicūq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitijs. Primūq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius voluit. Nemo vnquam vlli artium validius fauit. Ad hac non opes illi defuere, non vires, non discendi ingenium, aliāq; non patiente mundo. Immensum, & indubitatum exemplū est falsæ artis, quæ dereliquit Nero: vtināq; inferos potius, & quoscunque de suspicionibus suis deos consulisset, quam lupanaribus, atque prostitutis mandasset inquisitiones eas, nulla profectō sacra, barbari licet, feriq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuissent. Et infra: Magus ad eū Tyridates venerat, Armeniacū de se triumphum afferens, & idē pronuntijs grauis, &c. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eū inuitauerat. Non tamen cum regnum ei daret, hæc ab eo accipere artē valuit. Proinde ita persuasum sit; intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbas, sed in his veneficas artes polle-re, non magicas. Hactenus ille. Et similia de Iuliano Imperatore, huius artis studiosissimo, tradūt Ammianus Marcellinus, Paulus Diaconus, & Procopius. Et satis valida argumenta sunt ad probandū vniuersam magiam vanam esse. Nā quomodō acringenio præditi viri, & eius artis addiscendæ cupidissimi, in summa rerum humanarum fortuna collocati, non eius artis veros effectus cōprobassent, si quæ pmittit, posset præstare. In eadē est sententia Porphyrius in libro De abstinentia animalium: Violenti sunt, inquit, dæmones, & fallaces simulatores, dissimulatoresq; cultūq; deorum, ad seipos transferre student. Nam nullum est malorū genus quod non delectentur; & eorum induta persona, in errorem, atque stultitiam impulsisse nos gaudent. Tales sunt & anima mortuorum, quæ vitijs oppta à corpore migrarunt. Affligantur enim ira, & concupiscentia perturbationibus: & in naturam conuersa dæmonum, similes illorū reddūtur. Noxia quoq; turbulenta in varias sese vertūt formas, ac modō conspicuas se oculis præbent, modō recondunt.

Plinij in Nerone inuictiua quædā.

Magiæ artis studiosissimū fuisse perhibentur Iulianus Imperator.

Ammi. Marcell. Paulus Diaconus. Procopius.

Porphyrius. Malorum dæmonum studia, & mores quales.

De miraculis Martyrum in fideles olim quid senserint. Plin. lib. 30 c. 1. propēsi nem.

Secundum argum. Act. 19.

Tertium argum. Plato lib. 11. de legi. De magia quid senserit Plato.

Iustin. lib. 99. & respō. q. 26. tom. 3. Exod. 7. & seq.

1. Reg. 28.

Plin. ibidē, cap. 2. initio. Magiæ species plures teste Plinio.

Ita illudant aciem, tūm intuentium, tūm & cogitantium. Hæc ille. Et eadē scribit in epistola ad Anebuntem Sacerdotem Ægyptium: quā citat Augustinus lib. De ciuit. Dei. De hac magia testatur Poëta. Hæc se carminib; pmittit soluere mētes, Quas velit: ast alijs duras immittere curas: Sistere aquam fluuijs, & vertere sydera retro: Nocturnosq; ciet manes: mugire videbis Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos. Et de Circe venefica idem alibi ait: Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum: Sutigeriq; sues, atque in præsepibus vrsi Sauris; ac forma magnorum vlulare luporum: Quos hominum ex facie Dea saua potentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum. Et Quidius de Medea venefica: Illa reluctantem cursu deducere Lunam Nititur, & tenebras addere Solis equis. Isti magicas artes non habere vllos veros effectus credunt; sed earum exercitio sensus humanos ludificari. Et ita intelligit Varro socios Diomedis in aues esse conuersos, & socios Vlyssis Circes veneficio in bestias muratos. Quod si talis sit magia, Christi, & Apostolorum miracula longè sunt ab ea: quia eorum effectus non phantastici, sed longo tempore, & re ipsa probatissimi extiterunt. Vt paralytici sanati, qui triginta & octo annos fuerat in infirmitate curatus à Christo ad piscinam signum ostendit: de quo gradem inquisitionem fecisse Iudæos testatur Euangelium. Et Lazarus suscitatus verè talis erat: vnde & Lazarus cogitauerunt interficere, vt persuaderent, eum non esse reuera à morte suscitatum. Claudus etiam sanatus ad portam speciosam templi, verè sanus erat, quia dicebant: Manifestū est, & non possumus negare: & vidit omnis populus eum ambulātem, & laudantem Deum: Quædō, per ma-

Idem Porphyri. August. lib. 10. de ciuit. Dei; cap. 11 initio, tom. 5. Virg. 4. Aeneid aliquāto à medio.

Idem lib. 7. Aeneid. initio.

Ouid.

Varro.

Ioan. 5.

Infra 11.

Infra 12.

Act. 3.

Quarta ratio

giam, possumus intelligere eam artem, quam malefici profitentur, & stryges: quæ in nocendo consistit, & dæmonum ope concitat ventos, & tempestates, & incendit messes, & domos, & qua præditi fortassis magi Pharaonis, veros serpentes ediderunt: vt docet Augustinus libro De Trinitate, & Origenes homilia in Exodum. Contra quos multa supplicia per leges ciuiles decretata sunt, vt C. De maleficis L. Constantinus. Neque tantum hæc ars nocet, sed etiam amorem inhonestum conciliat filtris amatorijs, vel carminibus, vel poculis homines in amores mutat. Vnde Lucanus de Thesalibus mulieribus: Carmine Thesalidum dura in præcordia fluxit Nō fatis adductus amor. flammisq; seueri Illicitis arsere ignes: nec noxia tantum Pocula proficiunt, aut cū turgetia succo Frontis anatura subducit pigora fœta Et Propertius in Lænam: Consuluit Stryges nostræ de sanguine, & in me Hippomanes fœta semina legit equa. Est autem Hippomanes, inter amatoria veneficia, teste Aristotele, & Plinio, caruncula quædam, quæ è pulli equini fronte confurgit: quam in puluerem versam, ad amores conciliandos efficacissimam dicunt. De qua Poëta noster: Queritur & nascentis equi de fronte reuulsus, Et matri præreptus amor. Tales ergo extitisse aliquando magos, qui in hominum perniciem & interitum artes istas exercebant, & qui multa reuera facerent signa, testantur Magi Pharaonis, Simon Magus, qui artibus suis homines demētauerat, vt dicitur in Actis; Elymas Magus, vt ibidem refertur, & Apollonius Tyaneus, & innumerū alij testes sunt, & ipsæ leges contra eos latæ: quæ vanæ existerent, nisi ipsi reuera nocerent. Tales erant Sacerdotes Baal, qui cultris & læcolis corpora incidebant, vt signa impetrarent, vt habes in 3. Regū volumine: Christi verò, & Apostolorum signa

Exo. 7. August. lib. 3. de Trin. c. 7. tom. 3. Origen. homil. 7. in Exod. tom. 1. Magia quid efficiat. Lucan.

Propert.

Hippomanes quid. Aristot. lib. 6. de histora animal cap. 18. sub initium. Plinius lib. 8. c. 42. & lib. 28. cap. 11.

Virgil. 4. Aeneid procul à medio.

Exo. 7.

Act. 8.

Infra 13.

3. Reg. 18.

quām

Christi, & Apostolorum signa quod tēderent tantum.

Magia vim omnem suam vnde habeat.

A priuatione ad habitum non datur regressus.

Philosophus lib. 2. De generat.

Contra Iudæos, & Cabalistas, in Theomantia magiam Christi & Prophetarum miracula referent. Cabala quid, & quotuplex secundum Hebræos. Reuclinus. Munsterus.

quàm longè sint à nocendo, vel ab inhonesto amore, vel à curiositate alēda, res ipsa indicauit: nam omnia in gloria Dei illustranda, & in doctrina sua confirmanda, & in beneficijs ægris mortalibus cōmunicandis posita fuerunt. Deinde magia, tota nititur viribus naturæ, & potestati dæmonum: at natura, & dæmones quæ supra naturā sunt, operari nequeūt, aut quæ Christus fecit, illo ipso modo præstare, id est, in momento. Ad hæc naturā impossibilis est reditus à priuatione ad habitum: aut ergo anima mortalis est, aut immortalis. Si mortalis: iam per sui corporis separationem, vt cæteræ corruptibiles formæ in nihilum dissolutæ euarescerent. Quod vero semel perijt, idem numero redire, autore Aristotele, natura non patitur. Si verò immortalis sit, iam agentium naturalium imperio, à physicis accidentibus separata, non subditur. Non ergo, si vniuersa natura agat, cum sit extra naturæ ordinem, eandem poterit in corpus reducere.

QUARTO loco disputandum contra Iudæos, & Cabalistas. Tradūt enim Hebræi, duplicem esse Cabalam, id est, doctrinam ore susceptā. Altera est, quæ Sacræ Scripturæ germanum sensum physicis rationibus explicans tradit: de qua Reuclinus, & Munsterus scripserūt. Altera est, quam dicunt Berefcith: quod libro Geneseos tota rerum naturalium genitura tradatur, & vniuersarum rerum naturalium & cœlestium vires per ipsa nomina explicare contendit. Atq; hæc de sublimioribus diuinarum, angelicarumq; virtutum, ac sacrorum nominum, & signaculorum contemplationibus symbolicè tradit: in qua literæ, numeri, figuræ, res, nomina elementorum, apices, lineæ, puncta, accentus, & spiritus magnam rerum significationem continere tradunt. Quam subdividunt in Arithmeticā, quæ de Angelicis virtutibus, nominibus, signaculis, & dæmonum, & animarum conditionibus agit; & in Theomantiam, quæ in Diuinæ Maiestatis mysterijs, &

nomibus speculādis versatur: quæ magiam qui habet, admiranda opera edit, futuraq; præscit, & vniuersitati rerum imperat: per quam deliri Rabbinus Moysen fingunt edidisse miracula, quæ habentur in Exodo, & Iosue: & Heliam, & Helisæum, & Daniaelem, denique Christum, & Apostolos sic fecisse signa.

Sed Iudaicum, & insulsum est inuentum, quod Hebræa nomina à Deo, vel ab Adamo sapiētiae dotibus prædito imposta, ita earum substantias, qualitates, & proprietates exprimāt, vt eisdem nominibus appellata subdantur, & cum imperio se totas præsintuant; cum res inanimatæ, & sensu carentes eius appellationis virtutem non capiant. Imò nec bruta, quæ sunt mitia, quocunque nomine vocentur, parebunt; si verò fera, non obtemperabunt, nisi id ipso Deo agente: quod erat futurum in paradiso terrestri, & in quorūdam sanctorum commendationem factum legitimus. Ridiculum profectò, quod ego audio nomine, quod totam essentiam mihi exprimit, illi sim obtenturaturus. Ad hæc quid si Hebræa lingua non sit prima, sed Aramæa, siue Chaldæa, vt docti quidā volunt? Quid si Hebræi veri, & germani characteres. Hebræicæ linguæ non sunt, sed à tempore Ezræ post reditū Babylone? nam antea characteres Samaritani erant Hebræorum. Quid si ratio distinguendi literas, in qua mirè philosophantur Cabalisticæ post aliquot annorū secula à Christo nato inuenta sit? Christus ergo, & Apostoli qui præcesserunt, per illam edere signa non potuerunt: multo minus Moses, & Propheta, qui per bis mille annos illam antecesserūt. Præterea falsum est, Hebræis nominibus omnes omnium rerum proprietates exprimi: quia multa nomina & verba in Græco idiomate elegantius quàm in Hebræico res ipsas denotant. Imò in vnaquaq; lingua, vniuersique rei pro conditione proprietatum, diuersa sunt nomina: & quædam quidem ab essentia; alia verò à proprietatibus: & illa quidem, quædam à

Exo. 7. Iosu. 3. 6. 10. & 11.

Gen. 2. Aduersus Iudæos, Hebræa nomina à Deo, vel ab Adamo animalibus imposta dogmatizantes.

II. argum.

Aramæa lingua, siue Chaldæa, non Hebræam, antiquiorem esse, quidem opinantur. Olim Samaritani characteres vnde.

III. argum.

Vnde vnicuique rei varia sunt nomina ac diuersa.

genere,

Quartum argumentum.

Exod. 7.

Quintum argumentum.

Rabbinorū de Christo figmentū vanissimum.

genere, quædam à specie, quædam ab individuali proprietate, vt substantia, anima, homo, Socrates; quædam deinde ab accidentibus, quæ totam speciem consequuntur; quædam ab his quæ indiuiduo sunt propria. Nam vnum nomen, quod vniuersas proprietates, vel extrinsecas, vel substantiales, genericas, specificas, & indiuiduales insinuet, nec in lingua Hebræa, nec in alia lingua inuenitur; nec in alio nomine nostri rabbinizant magis, quàm in nomine Iehouah, vbi parum, aut nihil est fructus. Et illa nominum Hebræorum curiosa tractatio, parum, aut nihil ad germanum sensum literæ facit; quam veteres Patres vt inanem, neglexere, vel contempserunt. Ad hæc si hac arte præditi Moses, & Propheta, Christus, & Apostoli signa fecerunt; cur Rabbinus isti cabalisticissimi cœlis non imperant, maria non diuidunt, flumina in sanguinem non conuertunt, mortuos non suscitant? cur ranas, culices, locustas, brucos, & alias pestes, quas Moses Ægypto inuexit, Gentibus, à quibus detinentur, non inferunt? Præterea scripserunt Iudæi libellum contra Christū, fabellam fingentes, quod tempore Helenæ, quæ vniuersæ Terræ Israel dominabatur, Iesus Nazarenus venit in Ierusalem, inuenitq; in templo Domini lapidem, in quo federat olim arca Domini, & erat in eo scriptū: *Semham mephoras*, id est, nomen Dei expositum. Qui verò illius nominis literas addiscebant, & sciebant, poterat edere miracula quæ vellet. Sapientes verò Israël cum timerent ne populus disceret illud nomen, & virtute eius destrueret seculum, fecerunt duos canes æreos supra duas columnas contra portam domus sanctuarij: & si quis ingressus literas præscripti nominis didicisset, exhibant canes illi græci, & allatrabant, ita vt homo perterritus obliuisceretur nomen, & literas illas quas didicerat. Venit ergo Iesus Nazarenus, & cum didicisset illas literas, scripsit eas in membrana, deinde incidit crus, & in incisione illam includit, & pro-

nuntiato nomine, nullum sensit dolorem; & redijt: cutis sicut prius erat. Egressum de templo. allatrabant canes ærei, & quam primum nomen oblitus est. Veniens domum ramentum, aperto crure extraxit membranam, & nomine illo prolato coram trecentisdecem adolescentibus fecit stare claudum super pedes; ad probandum se natum de Virgine: facta nauit etiam leprosum. Et accusatus, & ductus ad Regiam, coram ea mortuū suscitauit per Semham mephoras. In Galilæa etiam aues de luto factas per illud nomen vt volaret, præstabat, & lapidem molarem stare super maris superficiem, neque mergi: volauitq; in cœlum coram Regina. Et cum Iudas Iscariotes per illud nomen quoq; & ipse volasset, luctatus est cum Iesu, & ambo ceciderunt; & Iesu brachium fuit contractum. Atque ob hanc causam singulis diebus Christiani ante Pascha Iesum plangunt. Tunc ceperūt eum viri Israël, & suspendere eum volentes in ligno, statim omnia ligna incuruabantur, quia adintrauerat ea Iesus per nomen illud: & adeo in stipite caulis non adiurato suspenderunt. Sed certe crassa est, & supina hæc Iudæorum fabula, & non nisi à demeritis, & sensu communi carentibus conficta. Nam si tale vnquam nomen datum est Iudæis, per quod ederentur miracula, cur non tempore obsessæ ciuitatis à Tito & Vespasiano se illo nomine tutati sunt; vt non caperetur ciuitas, vel saltem ne captiuaerentur; vel occiderentur Iudæi, vel cur non omnes virtute huius nominis euolarunt in cœlum, si non omnes, saltem aliqui? Deinde stultissimum est, & ab ignorantia historię profectum, quod Christus vixerit tempore Helenæ matris Constantini, vel Helenæ Adiabænarum Regine in Iudæos beneficę. Ad hæc Apostoli non in nomine Iehouah, sed in nomine Iesu signa ediderūt: *In nomine, inquit, meo dæmonia eijcient, &c. serpentes tollent, &c.* Et Petrus claudodixit: *In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula;* & Septuaginta Dis-

Primum argumentum. Iudaicum illud figmentum vanissimum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum. Marc. vii.

Act. 3. Luc. 10.

Quartum argumentum.

Aff. 19. Supra. 5.

In eos qui Christi, miracula in optimum eius temperamentum referunt.

Temperamentum quid.

Gale. lib. 1. de Temperament. De omni sententia Medicorum quot sint temperamenta, teste Galeno. Simplicita temperamenta quæ, & cur sic dicta.

Composita temperamenta quæ.

Temperamentum quod, & quod duplex.

Temperamentum ad pondus quod.

Temperamentum æquale ad iustitiam quod nã sit.

cipuli: Domine, etiam demonia subijciuntur nolis in nomine tuo. Postremo, quomodo Gentiles Apostolorum Discipuli, qui linguam Hebræam, ignorabant, in nomine illo signa faciebant? aut quomodo vestes, & semicinctia, & sudaria & umbra Petri sanitates & prodigia operabantur, quæ nomen illud prorsus ignorabant?

QVINTO loco confutandi veniunt, qui Christi signa ad temperamentum corporis naturalis referunt. In qua sententia sunt quidam apostate nostri seculi, qui de occultata Philosophia libros excuserunt. Est autem temperamentum nihil aliud, quam ex quatuor elementis, seu calido, & frigido, humido, & sicco, temperata comixtio, quam barbari complexionem vocant. Et autore Galeno libro de temperamentis, omnes Medici novem temperamenta constituunt, quatuor simplicia, & quatuor composita, & vnum temperamentum. Simplicia vocant, calidum, frigidum, humidum, siccum: nõ quod ea tantum qualitate mixtum collat, cum hoc sit impossibile: nam mixta omnia quatuor primis qualitatibus conflantur: sed quod ea qualitas excedit, à qua nomen suum sumit temperatura. Composita verò sunt, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca, calida & sicca, quod inter quatuor qualitates quibus mixtum constat, hæ duæ qualitates potissimum abundant. Temperamentum verò, siue *εὐκρασία*, duplex est: vñ simpliciter, id est, ad vniuersam naturalem substantiam, in quo prorsus æqua elementorum est portio, id est, vbi non maiori mole ignis quam aer, aqua quam terra, nec de aere quam aqua, terra ignis, & sic de alijs: & dicitur temperamentum ad pondus. Alterum vero temperamentum est in singulis generibus, in quo ea elementorum, aut primarum qualitatum mediocritas existit, quæ, tum animantis, tum stirpis naturæ maxime conuenit, vt optimas habeat functiones suas secundum suam naturam: & hanc temperamentum rationem vo-

cant Medici æquale ad iustitiam. Quæ cum in suo genere sit perfectissima, raro illam reperire contingit: sicut in circulari figura facile est innumera puncta reperire, quæ non sint centrum; centrum verò reperire difficile. Primum illud temperamentum, quod ad pondus dicitur, quidam Christo tribuunt, cum inter omnes homines perfectissimus esset: & hinc probant, non tantum brutis, & vniuersis mortalibus bonitate temperamenti præcelluisse, sed etiam rerum omnium dominio & imperio potitum esse, vt potuerit claudos erigere, cæcos illuminare, mortuos suscitare, surdis auditum restituere, &c. Nã teste Galeno in libro Quod animi mores corporis temperamento sequantur; animæ actiones à corporis temperamento pendunt; & ita, qui bonum habet, bonas: qui melius, meliores: qui optimum, optimas animæ actiones eliciet. Et ita cui temperamentum in humana specie contingit, non solum cæteris Physicis mixtis perfectiores habet, sed vniuersis etiam mortalibus. Christus verò nõ solum optimi erat temperamenti, quatenus participabat rationem, sed quod inter omnes homines illum gradum temperamenti iustitiæ, quod homini debetur, natura largiente habuit: qui temperamenti gradus ad temperamentum ad pondus, seu ad temperamentum simpliciter, potius accedit. Et vt homines, qui temperamenti bonitate præstant, omnibus imperant brutis, ac rerum cunctarum dominio potitur: ita Christus. Ex quo etiam Dñm in omnibus elementis conseruari potuisse asseritur; & ideo maria calcasse, in aere se sustinuisse, &c. Temperamentum enim ad pondus si detur, cū nõ maiorem mole terræ, aut aquæ, quàm aliorum elementorum habeat, in quouis elemento sustineri potest, neque sursum, aut deorsum motu naturali mouebitur: quia mixti naturalis motio ab elemento prædominante prouenit, et si motione voluntaria in quouis elemento moueri queat: vt ex Gëttili Fulginate Petrus Apponensis, qui vulgò Conciliator dicitur, tradit.

Galen.

Quale Christi temperamentum habuit secundum aliquos.

Gëttilis Fulginas, non scriptor. Petrus Apponensis, alias dicitur Conciliator.

Sed

Quod in humana natura temperamentum æquale ad pondus non datur.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Arist. li. 1. de celo.

Quarta ratio.

Gëttilis Fulginas. 4. Reg. 3.

Quinta ratio.

Sed certè humana natura huius generis temperamentum ad pondus non patitur. Quod ex eo patet in primis, quod ignis est summè leuis, ita vt omni grauitate destituatur; ergo nulla ratione poterit cum cæteris elementis appendi. Item, vt demus, ignem aliqua grauitate pollere: quod natura eius non admittit; copulantur tamen inuicem elementa, quod mixtum naturale subsistat. In eadem ergo mole cum ignis vehementior habeat actionem, cætera elementa corrumpet: vnde mixtum non coalesceret, aut si coalesceret, statim ignis actione solueretur. Ad hæc mixtum ad pondus æquale, si tale aliquando daretur, nulla ratione moueri posset motu ad locum; quod natura non patitur: omne enim physicum corpus loco mouetur: imò nec vsquam quiesceret. Quorum vtrumque ostenditur ex eo quod, Aristotele teste, si quod corpus alicubi quiescit, ad hoc natura ipsa propellente mouetur: mouetur verò mixtum ab elemento prædominante. Mixtum ergo in quo nullum elementum est altero maius, ad locum vllum moueri non poterit: ergo nec in vlllo loco quiescere: neque ergo mouebitur, neque quiescet. Ad hæc temperamentum non est simplicium elementorum comixtio, qualis est aut granorum aceruus, sed ex eisdem agentibus, & patientibus: coagmentatio: vbi cunque ergo est assignare actionem, & passionem, oportet agens supra passum obtinere dominium: non enim ab æquali virtute fieri actionem naturæ permittit. Ergo illud mixtum non esset mixtum, neque illud temperamentum ad pondus esset temperamentum. Et ita istud temperamentum ad pondus sola ratione conflatur, quod ab omnibus, vt extra controuersiam positum, asseritur. Illa ergo temperaturæ ratio nõ ad pondus neque Helias habuit, vt mectitur Gëttilis, vt posset per aërè, & in curru igneo equorum rapi: nec Christus maria calcare potuit, aut in aëris elemento conseruari: quod tale temperamentum nõ datur. Ad hæc nonne

quoque Petrus eiusdem Dñi præcepto aquas calcavit? Nonne tres pueri in igne illa st manserunt? Nonne plures Martyres in ignem, & in aquam proieci, incolumes diuina ope euaserunt? Nunquid omnes isti tali temperamento præditi erant? Præterea temperamentum ad pondus in indiuiduo non datur, vt vniuersi Medici docent, & Galenus libro de temperamentis, & libro de tuenda valetudine; sed solum est à Medicis excogitatum, vt in Medicinæ theoria, vel praxi eius administranda Medicus haberet, quo mixtorum constitutiones expendere, & ad quod, quasi ad certam amussim, reduceret. Quemadmodum Cicero talem fingit oratorem, nõ qui sit, aut fuerit, sed vt intelligat quisquis vult esse orator, quatum à vera orationis ratione deficiat: ait enim libro de Oratore: *Mea quidè sententia, nemo esse poterit, omni laude cumulat^o Orator, nisi fuerit omnium rerum magnarum, atque artium scientiam consecutus.* Hæc ille. Quod si quis contendat, Christi temperamentum, et si non fuerit æquale ad pondus, fuisse tamen æquale ad iustitiam: nam temperamentum in natura humana, temperato simpliciter summe coniunctum est. Et homo à tota specie reliquas omnes naturales naturalium mixtionum constitutiones excellit; ratione verò temperamenti ad iustitiam, Christus alios omnes homines in eadem specie humana superabat. Sed certè negandum est, Christum, vel quemuis sapientem tali temperamento à natura donatum. Sunt enim duplices functiones, sicut & facultates, in homine: vnde duplex quoque temperamenti bonitas confurgit. Bonum autem temperamentum vocamus, cuius functiones sunt bonæ. Functionum igitur quædam sunt à materia separate, quas rationales vocamus: quædam immerse in materia, quæ ad vegetantem, & sentientem animæ partem spectant. Et hæ, vt bonæ sint, longè diuersam temperamenti rationem exigunt: nam calidum & humidum ad vegetantis & sentientis animæ partem spectant, non item ad

Matth. 14. Dan. 3.

Temperamentum æquale ad pondus in indiuiduo non datur: sed quæ excogitata sunt à Medicis sicut fuerit. Galenus.

Cicero lib. 3. de orato.

Quod Christus non habuit temperamentum æquale ad iustitiam.

Bonum temperamentum quod.

Duplex functionum naturalium genus, bonum vnde temperamentum proueniat.

intelligentis animæ operationes, ad quas magis feruit calidum, & siccum; maximè si humoris melancholici non nihil possideat: est enim vitalis spiritus in animali sicco & calido multo subtilior: ratione melancholici temperamenti, quod calidum est, & siccum, memoria rediditur tenacior: quæ ad intelligendum multum valet. Hinc Aristoteles in Problematis, omnes qui clauerunt ingenio in aliquibus artibus, vel scientijs, vel studijs Philosophiæ, melancholicos tradit fuisse. Sed non potuit eandem temperamenti rationem in omni ætate, id est, infantia, pueritia, adolescentia, & iuuentute conseruare: diuersus enim locus, diuersa nutrimenti ratio, diuersum cælum, & diuersa studia, temperameta ipsa transmutant, vt ratio, & experientia docent, vt Galenus, & Hippocrates Principes Medicinæ tradunt. Item etsi demus, Christum tale temperamentum à natura sortitum, & ipsam per omnes ætates, & omnia tempora conseruasse; non sequitur, aliorum discrasias & intemperias, ad eucrasiam & temperiem reducere potuisse: nam benè temperatus qui est, in se ipsum, non in alios extendit functiones suas. Amplius, Christi corpus quocumque temperamento constet, corpus erat physicum, & modo agendi naturali subiectum. Ergo cum res naturales nisi cum patiente coniunctæ non agant, nullo pacto Christus absentium corpora sanare potuisset. Et licet distinguant duplicem esse contactum, vnum, Mathematicum, cum scilicet agentis, & patientis iunguntur superficies; alterum virtutis, cum per medium dispositum agentis virtus in patientem extenditur: qui hæc dicunt, non aduertunt, virtutis contactum non à quouis spatio fieri actionem, sed à certo, & determinato: non autem à maiori, quia agentium naturalium virtus est finita. Christus autem non solum tangendo, aut languido præfens, sed longo intervallo disitis mi-

racula operabatur; vt sanatio filij Reguli à febre; ferui Centurionis à paralyfi, filia Chananæ à demonio. Præterea si Christo in agendo, virtutis contactum dæremus; ergo, cum virtus naturalis est, ad patientis præsentiam non posset non agere: nullus ergo eger Christo esse posset præfens, quin vel ipso inuito corporis, aut membri sanitatem reciperet. Non enim naturalis virtus quantum vult, aut quando vult, agit, sed ad patientis præsentiam quantum potest, sibi patientis assimilare contendit: At videmus, Christum non per solam præsentiam, sed solo voluntatis imperio expulisse languores. Leprosus enim, de quo Marcus, præfente Christo non ita tim exiit lepram, sed quando dixit: *Volo, mundare*. Neque paralytici per tegulas demissi morbum sanauit, nisi exercendo voluntatis imperium. Non ergo virtutis ille contactus naturalis erat, id à Christi naturâ temperata profluens, sed intentionalis, vt sic dicam, id est, intellectus, & voluntatis. Nec alia erat illa virtus, de qua beatus Lucas: *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes*: & alibi: *Virtus Domini erat ad sanandum eos*; & Marcus ait: *Statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem qua exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?* Non ergo erat physica virtus à temperamento elementorum profluens, sed intentionis, à voluntate, & intellectu, temporis ad Dei commendandam gloriam conditione feruata. Non quod in operandis miraculis à temporis qualitate penderat. Aliàs quid velti eum naturali corporis Christi temperie, vt ex eius contactu sanaretur hæmorrhoyssa? Nec dixit: *Quis me tetigit*, quasi non ex naturali voluntatis arbitrio illa virtus profluxerit, aut quasi nescius illam sanitatem contulisset; sed quod Dei gloriam per mulieris confessionem vellet efferri. Hinc teste Luca, videns mulier quia non latuit, tremens venit; & proccidit ante pedes Iesu. Sic apud Marcum

Ioan. 4.
Matth. 8.
Infra. 15.
Quarta ratio

Quos nam
Christus præ
sentia non so
la, sed coniu
cta voluntatis
imperio sana
uerit.
Mar. 1.
Matth. 9.

Luc. 6.
Supra. 5.
Mar. 5.

Signorū esse
atrix Christi
virtus solum
vnde pende
bat.
Matth. 9.
Quorū ea
Christi vox
tenderet de
hæmorrhoy
ssa: Quis me
tetigit?
Luc. 8.
Ibidem.
Mar. 6.

Apti ad ar
tes, & disci
plinas, melā
cholici ferē
sūt, teste Phi
lopho.
Arist. sect.
30. in prob
blem.

Galenus.
Hippocra
tes.
Secunda ra
tio.

Tertia ratio.

Duplex con
tactus secū
dum Philoso
phos.

Quare Chri
stus nullā po
tuerit virtu
tem facere in
patria sua.

Ibidem.

Diuinum be
neficium duo
requirit.

Quinta ra
tio.

Luc. 10.
Act. 3.

Infra. 9.
Ibidem.

Supra. 5.
Infra. 14.

Infra. 16.
Infra. 19.

Exod. 14.
3. Reg. 17.
4. Reg. 4.

Infra. 13.

dicitur, quod in patria nullam poterat virtutem facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit: non quod temperamenti naturalis actio illo loco, aut cælo fuerit impedita ne ageret; sed quod suorum ciuium contemptus, & incredulitas non permetteret. Ideo dicitur, quod mirabatur propter incredulitatem eorum: Diuinum enim beneficium, non solum in exhibente, potestatem, sed & in suscipiente, fidem, humilitatem, & orationem postulat. Ita, quod ab istis duobus, quasi à duabus causis, penderat miraculum, ratione communi agendi nobiscum Deus operatur, etiam si ipse aliter possit, & aliter faciat aliquando. Ideo etsi in Christo esset paratissima virtus ad patranda miracula; quia tamen ciuium, apud quos morabatur, fides non aderat, imò eius loco irrisio, & contemptus, non poterat ullam virtutem facere. Postremo, vt demus Christum per temperamenti bonitatem fecisse miracula: quid de Apostolis, & Discipulis dicendum, qui solo verbo, & imperio edebant signa, dum adhuc Christus viueret? *Domine*, inquit, *etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo*. Petrus solo verbo claudum erexit, Æneam Lydium, & Tabitham Toppeam suscitauit. An tanta constabat temperie Petrus, vt vmbra sanaret infirmos? Paulus claudum ex vtero matris sanauit: vnde diuinis honoribus illi, ni restitisset, Lystrenses dedissent: Idem dæmonem Pythonis inclusum expulit; Quid eiusdem semicinctia; vel sudaria? Vigebat ne tali temperamento ad morbos, dæmonesque pellendos? An virga, qua Moses Mare diuisit, & tot signa edidit, tanta erat temperie prædita? An corpora Helig, & Helisæi viuæ, & mōrtuos suscitantia; tali virtute præstabant? An cadauer Helisæi alterius Prophetæ cadauer contingens, & ad vitam reuocans, temperamento isto excellebat? Mera sunt hæc deliria, & nugamenta.

POSTREMO. Ideo confutandi, qui imaginatrice virtute, & cogitatione vehementi signa edi posse contendunt. Docet Auicenna in Quarta Sexti, posse animam humanam per fortem imaginationem, siue per intensum affectum; non solum proprium corpus, sed extra se ipsam, alienum transmutare; aded, vt fortis Socratis imaginatio, corpus sanum Platonis quo velit morbo & languore possit conficere, vel agrotum ad sanitatem reducere. Imò etiam credit, eadem intensa imaginatione nubes, pluias, grandines, niues, ventos; & reliqua naturæ opera, è cælo posse deduci; vel cohiberi: & ita poterit quis; vel pestes inducere, vel grassantes cohibere. Hæc autem vt comprobet, in primis præmittit, omnes animas ratione præditas, quod attinet ad essentiæ rationem; proflus esse æquales; quia in eadem specie; quæ iuxta Aristotelem in indiuisibili perfectione consistit; non tamen quantum ad naturales virtutes, quas in sui generatione cælestium astrorum virtute concipiunt, quibus supra cæteras operandi virtute eleuantur, vt admiranda operentur: contra quædam materiæ tam immitis, vt potius videantur brutæ, quam humanæ. Deinde præmittit, animam humanam; Angelicæ naturæ; quam intelligentiam vocat, congeneam esse, vel illi affinem, & absque vilo rerum immaterialium ordine connexam; ac ob id suapte natura mundi huius materialis dominam, quæ ex sententia sua cuncta disponit. Intelligentiæ enim in res naturales imperium exercent: ergo & animæ humanæ; quæ sunt vel eiusdem rationis; aut si eis inferiores, superiores tamen materiali natura: poterunt ergo quæ volunt, in eis operari. Quod si quis hunc ordinem naturæ, quo inferiora parent superioribus, submoueat; tollat oportet vniuersi rationem, quæ in ea obedientia sita esse videtur. Vt v.g. sit anima Socratis producta, vel in humanum corpus transfusa sub domino Iouis, vel alio stellarum aspectu

In eos, qui imaginatrice virtute, & cogitatione vehementi signa edi posse contendunt. Auicenna in quarta Sexti.
Eius quanta vis secundum Auicennam.

Primum fuit damentum Auicennæ.

Aristot. lib. de Anima.

Alterum fuit damentum.

Vniuersi ratio vnde penderat.

Exemplum do
Griuz, seu
potius figme
ti Auicennae.

felici, & fortunato concurrente; hae anima optimas virtutes, & qualitates ab Ioue recipiet, & erit quasi Iouis imago: & illi non secus mundi materia subdetur, quam Iouis intelligentiae. Vt enim illa secundum proprium imperium huius mundi materiam exercet, & eam dispositam inductis nouis formis transmutat: ita humana anima, quae per Iouis proprium aspectum easdem (quibus Iupiter pollebat) virtutes in sui generatione accipit, poterit pro arbitrio voluntatis eandem naturam corpoream nouis formis afficere. Hoc autem potest anima in corpoream naturam, cum intensissimo affectu, & forte imaginatione in illam cofurgit. Deinde requiritur subiectum dispositum: non enim hominem in lapidem vertit. Tertio opus est, vt hae anima passionum sensibilibus sit expers, ita vt non sit immerfa materiae. Hanc sententiam Auicennae quidam tribuunt Auicembronio Mauro, Philosopho, & Hippocrati Coo, & ex nostris eam sequitur Ioannes Cataneus Imolenfis libro de intellectu, & de causis mirabilium effectuum.

Sed profecto, vehemens cogitatio fuit, quae Auicennam permouit ad hanc virtutem tribuendam vehementi imaginationi. Nam etsi demus, magnum esse animae in corpus proprium imperium: nam seruuliter motiuas vires, & membra pro libito impellit; ciuuliter vero, & politice regit appetendi, & fugiendi vires, vt docet Aristoteles in libris Ethicorum: non tamen vt corpora aliena possit, quo velit, languore conficere, vel aegrotam sanare. Etiam si demus vera esse quae narrat Auicenna de quodam, qui cum volebat, corpus suum paralyti oblaedebat, nec a noxijs offendebar animalibus, nisi cum ipse cogeret; quae tamen vbi semel momordissent, mox interirent. Scribit Augustinus libro de Ciuitate Dei, quosdam fuisse, qui vnam, vel ambas aures pro voluntatis arbitrio quocumque mouerent. Item excedit de quibusdam

quod fertur, fidem, nempe quae deglutissent, paulatim contractis precordijs, quasi de sacculo, quod voluissent, proferre. Refert idem, quendam sudasse, cum vellet. Quidam etiam, Restitutus nomine, quoties vellet, se se abducebat a sensibus: & iacens, demortui hominis ostendebat imaginem, ita vt vellicantes, & pungentes minime sentiret, etiam si igne vreretur admoto, nullum doloris sensum habebat, nisi postmodum ex vulnere perseueraret. In eo quasi defuncto nullus erat anhelitus: hominum tantum voces, si clarius loquerentur, tanquam ex longinquo se audiuisse narrabat. Sunt etiam qui cum volunt, vim lacrymarum instar torrentis profundunt sine causa. Est & animarum mira agilitas, & in operibus intellectus potestas, quarum imperium in proprium corpus ostendit corporum macredo, & parum secunda valetudo; nisi velis hanc macilentiam sagaci naturae tribuere, quo minus viri tales corporis mole grauentur. Vnde Plato libro de natura ait: Potuerat Deus eam solidum corpus hominis concinnare, vt no cumento forinsecus occurrenti minus foret obnoxium: sed mollius efficere praoptauit, quo esset contemplationi paratius. Hae ille. Indicat enim potestatem animae in proprium corpus: nam impetus irae saepe mentem alienat, titillatione iecur libido permulcet, imo amor pulsum arteriarum mutat, & afficit. Vnde Erasistratus peritissimus Medicus Antiochi in nouercam Stratonicam amorem deprehendit: & apud Galenum celebris quaestio est de pulsu herotico. Multos gaudium peremit, tristitia absorbit; quibus omnibus violentior est animae operatio in proprium corpus; quam operationem exercet anima non tantum in hominibus, sed etiam in brutis: Gallina enim, teste Auicenna, cum gallum superat in pugna, galli calcariibus ex imaginatione donatur: quod amplius non se foemina, sed masculum putat. Gula dediti cibaria quae animo concipiunt, iam ex illorum salua infecta sibi deglutire videtur

Plato. Hominis corpus a Deo molle cur conditum, secundum Platone.

Valer. Maxim. li. 10. de indulgentia in liberos.

Auicenna eodem loco. Imaginatio virtutes effectus admirabiles non nulli recensentur.

Auicembron Philosoph. Hippocrates Cocus. Ioan. Cataneus Imolenfis.

Primum argumentum contra Auicennam

Arist. li. 1. Ethicor.

Quorundam, si vera, sane mirabilis imaginandi vis.

Aug. li. 14. de Ciuitate Dei l. 24. c. 3.

Aug. li. 14. de Ciuitate Dei l. 24. c. 3.

rerum acerbarum cogitatione dentes obstupescunt: precatiuculis quibusdam superstitiosis, quae ex se nihil valent, ex cogitationis vehementia saepe morbi pelluntur, licet imaginatione quiescente morbus redeat. Filius Cræli Lyddorū Regis, & mutus, cum sub Perfarum Rege victore videret militem patrem suum in uadentem, vocalis euasit: Homo, inquit, non perimas Cræsum. Morbis a rabido cane, ex imaginationis vehementia canes in aqua apparent: vnde ipsi aquae, & quorumuis liquorum horror magnus. Vnde is morbus a Graecis dicitur *Algo phobia*, id est, aquae timor, de quo Poeta quidam: *Tollere nodosa nescit Medicina podagra, Nec formidatis auxiliatur aquis.* Imo, vt Medici volunt, si tunc aeger praegnantem redderet foemina, praegnationis vehementia non homo, sed canis gigneretur: nimirum quod inter omnia corporis membra & humores, genitalia, & genitalis humor maximè ab imaginationis virtute patiantur. Non negamus in corpore alienum imaginatricis facultatis virtutem extendi, dummodo sit proprio coniunctum. Vnde Plinius, plures in homine, quam in ceteris animantibus differentias facierum inducit; quod cogitationum velocitas, & ingenij varietas multiformes notas inducat; cum in ceteris animalibus aequales sint animi, equalia sint ingenia, & formae. Tradit Hippocrates, liberatam a se mulierem, quae adulterij suspitione puerum formosum parentibus ab similem peperisset, dum ostendit picturam parieti cubiculi apensam, vbi coepisset. Galenus ad Pisonem scribit, quendam, dum vellet puerum gignere formosum, eiusdem effigiem arte pictoria in tabula delineatam uxori inspicendam tradidisse, dum esset sibi commixta: quo facto, puerum edidit, non patri, non uxori, sed imagini depictae similem. Hanc imaginationis potestatem comprobatur Quintilianus in ea cotrouersia, in qua matrona, quae ex proprio viro, Aethiopam conceperat, agit. Quod etiam in brutis ani-

Ouid. 1. de Pono. eleg. 4. sub inst.

Plin. lib. 7. Plures in homine, quam in ceteris animantibus facierum differentiae cur sint, teste Plinio.

Hippocrates.

Galenus.

Quintilianus in Declamationibus.

cidere, Scriptura docet de Iacob ponente virgas discoloras ante oculos ouium in conceptu. Pauoni foeminae oua incubanti, si album lintheum apponas, pauones albos nasci ferunt: & gallinae oua incubanti, si cancellis inclusum serpentem ostendas, non pullos excludit, sed serpentes. Ergo imaginatrix virtus in corpus coniunctum, id est, vtero contentum, vel potius in ipsum semen, ita agit.

Quod vero in diiunctum corpus agat, nulla ratio, vel Philosophia admittit. Primum quidem ex communi in philosophandi ratione, praesertim Aristotelis: altioris enim ordinis sunt intelligentiae, quam anima rationalis, cum illae immateriales sint, hae materiam sequantur. Cum ergo intelligentiae res materiales nisi media corporis caelestis actione nouis formis vestire non possint, nec anima rationalis hoc poterit: quia non voluntate tantum, & intellectu intelligentiae res naturales producant: vt egregie Thomas libro contra Gentes in Auicennam probat. Estque contra omnem Philosophiam, asserere, intelligentiam per solas voluntatis, & intellectus actiones, quae immanentes sunt, & a solis animae viribus, id est, intellectu, & voluntate profiunt, res naturales producere. Nam in externa opera, nisi intentionis ratione, procedere non possunt: nec extra prodent, nisi cum sunt motiuae rationes agendi eo pacto, quo per seruos volumus mandata exequi, imo per membra nostra: non quod intellectus & voluntas ea immediate producant; sed quod producenda intentione praecipiant. Sunt ergo immanentes actiones ex sua ratione insecundae, quod ad creaturas spectat, nec ad aliud, quam ad ipsius anime in formationem potentes: ideo passiuae a Philosopho dicuntur. Nihil est enim aliud intelligere, aut velle, quam pati: quo anima vitaliter immutatur. Vnde ridiculus fuit apud probatos autores dator ille formarum, qui sine agentium naturalium applicatione, substantiales formas in materia producebat. Intentionis vero actio-

Gen. 30.

Imaginandi vim in diiunctum alicuius corpus agere non posse.

Aristote. 7. Metam.

Thom. li. 2. contra Gentes, tom. 9. Actiones immanentes, seu quas vocant immanentes, cur nequeant effectus naturales producere.

Arist. Intelligere aut velle, quid sit. Ridiculus omnium sapientum iudicio dator formarum nescio quis.

ne intelligentia, voluntate, & intellectu in res naturales non agit, quod per intentionem moueri, sit alterius imperium per cognitionem suscipere: nullæ verò res naturales, quatenus tales, sui producentis intellectum, & voluntatem, antequam producantur, intelligunt. Imò nullum agens naturale, vt tale est, cognitione pollet, vt superioris intelligentiæ ad effectum producendum mandatū suscipiat. Ruit ergo illa naturæ obediētia ad nutum intelligentiæ: nisi intelligatur de motu ad locum: quod verum est: non tamen ita, vt ex sola intelligentiæ voluntate moueatur, sed vt mouentibus intelligentijs nullo pacto resistant. Deinde etfi intelligentia à materia secreta media voluntate & intellectu possit sine agentium naturalium auxilio formas naturales producere; non tamē anima humana idem poterit, quia immersa est materiæ, & agentium naturalium legibus implicata. Agentia verò naturalia sine patientis præsentia nihil agere possunt secundū Philosophos. Nec hinc potest confugere quispiam ad contactū virtutis, quo anima corpori à se distincto per imaginationem copulatur: quia virtutis contactus tantum est agentium, à quorum virtute in externa corpora deriuantur actiones, nō autem eorum, quorum actiones sunt suapte natura immanentes, & quæ tantum possunt animam immutando perficere. Ergo inualidum argumentum trahitur ab intelligentia nullo pacto commixta ad imaginatricem facultatem anime rationalis immersæ materiæ. Quia etfi in illis, quod materia destituantur, facultates suapte natura immanentes in actus exteriores prodiret (quod tamē est impossibile) in hac tamen & ipsa ratio formalis facultatis, & materiæ commixtio id fieri non sine- rent: quia est impossibile facultatū rationes formales peruertere. Propria verò facultatum immanentium natura est, nihil extra producere: sicut facultatum transeuntium propriū est genium, extra se agere.

Peccat deinde Auicenna, cum a-

nimam ponit in rerum naturalium ordine æqualem, aut certè affinem intelligentiæ; atque eam supra vniuersum naturalium rerum ordinem collocat; & idē à materia seiunctam. Qui fieri potest vt cælorum virtutes, quæ sunt corporeæ, in sui productione suscipiant? Dicet, illos influxus cœlestes non in ipsam animam substantiam immediatè desfluere, sed in corpus; qui subinde animam ad cooperandum coadiuant. Sit ita. Cum ergo virtutes cœlestes sint accidentia corpori inhærentia, non animæ, corporisve, cui inhærent, rationem sequentur: non ergo ad Iouis imaginem illis virtutibus anima rationalis consurget, vt docet Auicenna, sed corpus. Neque illis qualitibus, quasi instrumentis, ad miras illas actiones operandas immediatè vtetur, sed immediatè corpore illis qualitibus prædito. Ergo cum vniuersis illis qualitibus profluentibus nihil amplius propria natura poterit. Ergo si anima rationalis in alienum corpus dominari non poterat suapte natura, neque cum illis qualitibus poterit, quæ non animæ, sed corporis in agendo rationē sequuntur. Item licet demus, animam rationē præditā in sui productione cœlestes has qualitates suscipere, vt vult Auicenna, ad Iouis, vel alterius astri propitij aspectum; cur non id cunctis hominibus in eorundem astrorum aspectu genitis accidit? Cur nō horum naturā penitus videmus peruertere? Corruit ergo fundamentum Auicennæ, & ædificium super illud nixum. Ad hæc qui vehēmenti cogitatione polleant, inueniuntur paucissimi: qui verò signa ediderunt in Nouo Testamento; innumeri sunt, quos nemo dixerit cogitabundos. Postremò semicinctia, & sudaria Pauli, & vmbra Petri, & cineres Martyrum, & reliquiæ Sanctorum, ad quorum contactum propè innumera miracula sunt edita: quis dicet illa imaginationis vehēmentis virtute profluxisse? Sed stultus sim, si hæc superiori sermone persequar, neque modū illi adhibeā. Remanet ergo signorū

Contra errorem Auicennæ, animam rationale in rerum naturalium ordine, æqualem, aut certè affinem intelligentiæ constituentis.

Obiectio diluitur.

Auicennæ loco productio

Secundū argumentum.

Auicennæ ibi.

Tertium argumentum.

Quartum, & vltimum. Act. 19. Supra 5.

Secunda ratio.

Immanentium facultatum quas vocant, atque transeuntium natura quæ, & ingenium.

Christi maiestatis, autoritas, & veritas constantissima, inconuulsa, & sacrosancta, vt nullus profusus dubitationi aut calūniæ relictus sit locus, sed per omnia fidem prodigiorum Domini, atque doctrinam tanto argumentorum molimine, & impressione à diabolo per sua organa im-

pugnata, sed non expugnata, magna animi constantia, & firma assensione amplectamur, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui cū Patre, & Spiritu sancto detur omnis honor, gloria, & imperium per infinita seculorum seculorum. Amen.

TRACTATUS V.

In quo ratio, & methodus explicandi miracula Domini nostri Iesu Christi traditur.

NA M verò, prudēs lector, in vtilitatem tuā volumus hoc loco methodum proponere, & rationē, quam in explicandis Domini miraculis obseruare, operæpretium esse existimauimus, vt habeas quid in singulis illorum sit potissimum spectandum, & quærendum. Tradunt sapientes, & oculati iuris prudentiæ doctores, in legem bonam æquitati, ac iustitiæ nixam, cur facile non sit dispensandum. Dispensatio iuris vultus cur-disatur. Ordo diuine prouidentie in mundi administratione. Psal. 148. Prout: 8.

lis præscriptis, nequaquam dispensare voluisse, nisi magnis ad hoc causis, & rationibus fuisset impulsus: quod per miracula facere solitus est. Vt enim natura nihil est aliud quā Deus ipse, secundum communem, & consuetum cursum operans, ita miraculum aliud nō est quā Deus supra, & præter naturæ cursum, & ordinē faciens. Itavt quoties Dominus signa edidit, toties in naturæ legem, siue in naturalem rerum ordinem dispensauerit. Cæterum causæ edendi signa, & dispensandi, explicatæ sunt à B. Ioāne in primo miraculo in Cana Galilææ edito, vbi dicitur: Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suā, & crediderunt in eum discipuli eius. Quibus verbis ostēdit signum editū ad gloriam Dei illustrandam, tum ad salutem nostram per fidem promouendam. Simili ratione sub finem Euāgelij, cum loqueretur de signis Christi, ait: Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum quæ non sunt scripta in libro hoc. Hac autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est filius Dei; & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Dei ergo gloria, & fructus salutis nostræ, finis sunt miraculorum Christi. Cum igitur Deus gloria & honore sit in se ipso ditissimus, atque ad eō infinite ple-

Natura quid sit.

Miraculum quid.

Ioan. 2.

Infra 20.

Miraculorum Christi finis quisnam sit.

nus, vt honorificentia, & laudibus nostris minime egeat, hinc fit, vt gloria quam Deo damus, cum nostra vtilitate & salute iungatur: vt recte docet Dionysius Areopagita. Nec enim ille laudibus nostris augeri, aut obsequijs nostris excrefcere potest, qui bonorum nostrorum non eget, & de quo testatur Iob: *Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipies?* Quibus verbis non negat Deo placere officia nostra, & virtutum opera, quæ intuitu eius operamur, sed tantum affirmat, illa Deo infinito, & per se inmensa gloria referre, nihil ad iumentum quo ille egeat, adferre posse. Si quando ergo a nobis querit, vt gloriam suam nostris officijs celebremus; nihil aliud quam salutem nostram respicit, quæ in illa querenda sita est, & illustranda. Quare vtrumque coniunxit, cum dixit apud Ioannem: *Neque hic peccauit, neque parentes eius; sed vt manifestentur opera Dei in illo:* id est, vt in eius vtilitate, & oculorum apertione detegantur potestas, sapietia, bonitas, & gloria Dei. Sic enim fit, vt Dei gloria cum nostra vtilitate concurrat. At verò quia nos tantum anima, corporeque constamus, duas tantum ex Domini signis capere possumus vtilitates; vnam nempe corpoream, & alteram, spiritualem. In primis igitur per miracula corpora nostra iuuare conabatur: etsi non principaliter in eis susteret, sed per illa ad spiritualem deduceret sanitatem. Ideo in Lege timoris Veteri edebat quidem signa Deus, quibus timorè populis illis incutiebatur, quos propter duritiam cordis contineri expediebat. Propterea Deus decem signis flagellauit Aegyptios, vt ostenderet potentiam suam: & post primogenitorum interfectionem, Pharaonem cum omnibus suis exercitibus submersit. Et præcesserunt ignis, & sulphur in Pentapolim; statio Solis & Lunæ ad puniendum hostes sub Iosue: percussit etiam Angelus Domini exercitum Sennacherib, ita vt vna nocte interfecerit centum octoginta quinque millia virorum: arca

circumducta, tot millia Philistinorum & Bethsamarum interfecit: Helias igne de cælo misso absumpsit bis quinquagenarium, & quinquaginta milites cum eo, cum diceret: *Si homo Dei ego sum; descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos:* Helisæo deriso à pueris quadragintaduobus, immisit illis Dominus duos vsos de deserto, qui eos dilaniarunt: Mariam sororè Moyse illi detrahentem & murmurantem impleuit lepra, sicut & Helisæus in Giezi seruum suum lepram Naamam transtulit.

Christus, tamen disponens suis signis ad suauitatem, & lenitatem Noui Testamenti, noluit ostendere manus graues, vt Moyses, neque voluit vti virga signorum terrorem incutientium, sed beneficijs miraculis ad amorem Dei excitantibus: quancumque rarò admodum, vt in porcis precipitatis in mare per dæmonia, & in ficu, cui maledixit, & exaruit, & in dæmonibus, quos de corporibus inuitos, & reluctantes pellebat, & in eiectis de templo per flagellum negotiatoribus, quod venderent boues, & oues, & columbas, terrifica signa ediderit, quæ nihil nocerent hominibus, sed quæ iuuaret potius. Reliqua enim eius signa, quæ propè innumerabilia extiterunt, in beneficijs posita erant, vt sanare ægros ab infirmitatibus suis, & languoribus penè incurabilibus, vel liberare à periculis, vel famis, vel maris, vel mortis, multiplicando panes in deserto, liberando ab excitata tempestate maris, sanando à lepra, suscitando ad vitam defunctos. Vt Petrus rectè dixerit de Christo: *Qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.* Imò Apostolos petentes signum vt ignis descenderet de cælo, & consumeret Samaritanos, quod eos excipere nolissent, prohibuit Dominus, & reprehendit apud Lucam, dicens: *Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.*

Ideo Veteris Testamenti signa

1. Reg. 6.

4. Reg. 1. & seq.

Infra 2.

Num. 12.

4. Reg. 5.

Signis in Nouo Testamento quibus vsus fuerit Christus, quam ob causam.

Matth. 8.

Infra 21.

Signa Christi si ediderit quam pauca.

Ioan. 2.

Matth. 21.

Salutaria Christi signa prope innumerabilia.

Matth. 14.

Infra 15.

& Ioan. 6.

Act. 10.

Mira Christi benignitas, & mansuetudo.

Luc. 9.

terrifica

Legis Veteris signa atque prodigia ab illis Nouæ quantū differrent.

Matth. 11.

Gene. 19.

4. Reg. 6.

Matth. 11.

1. Reg. 16.

Tob. 8.

Vtilia, & salutaria Iudæis signa quæ fuerint olim exhibita.

Exod. 14.

Supra 13.

Infra 16.

Infra 17.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

& 13.

Supra 2.

Infra 5.

Tob. 11.

Dan. 3.

Infra 14.

Nouæ Legis signa terrifica quæ facta tantummodo.

Act. 5.

Infra 13.

terrifica erant, Noui verò benefica: illis terrorem incutiebatur, istis amorem conciliabatur. In illis iustitia, in his potissimum misericordia exercebatur. Ideo illa legalia dici possunt, quod terrent; hæc Evangelica, quæ bona denuntiant. Illic peccantes lepra aspergebantur, hic leprosi mundantur: illic viuentes signo interficiebantur, hic mortui ad vitam reuocantur. Illic peccatores cecitate percutiebantur, vt Sodomitæ, qui vim inferebant domui Lot, & latrunculi Syriæ missi ad capiendum Helisæum, hic cæci visu donantur. Illic diabolus inuadebat corpora, & obsidebat, vt Saulem, & interficiebat viros animo libidinis explendæ accedentes ad vxorem, vt de Asmodeo legitur in libro Tobie; hic verò dæmonia de corporibus & animabus pelluntur. Illic signa erant de cælo multa, quia tunc Deus habitabat in cælo; nunc verò plurima in terra, ex quo Deus cœpit esse in terra.

Non negauerim tamen, quædam fuisse in Veteri Testamento signa benefica Israëlitis concessa; vt quod eduxit per Mare Rubrum sicco pede; quod dedit columnam nubis, & ignis die, & nocte protegentem, ac illuminantem; quod dedit manna, & coturnices, & aquam de petra, quæ Helias & Helisæus suscitauerint mortuos, multiplicauerint farinam, panes, & oleum; & sterilem Terram Iericho propter aquas salvas, Helisæus reddiderit fertilem, & Naaman Syrum à lepra mundauerit, & Angelus Tobiam à cæcitate, & tres pueros à flamma ignis, & Daniele à leonibus liberarit. Hæc & similia sunt benefica signa; pauca tamen, si ad illa Noui Testamenti conferantur.

Sunt etiam in Nouo Testamento quædam terrifica signa; vt quod Petrus vno verbo Ananiam & Sapphiram interfecerit, propter defraudatum pretium agri; quod Simonem Magum Romæ volantem, de cælo prece sua deturbauerit, ita vt præceps factus interierit; quod Paulus Elymam Magum resistentem cæcitate percussit. Sed hæc pauca sunt, si

ad illa Veteris Testamenti signa terrifica comparentur.

Iam verò miracula, quæ non corporibus, sed animabus tantum vtilia erant, rariùs faciebat Dominus; vt transfigurationem, & ambulationem suam & Petri super mare. Quæ signa semel tantum fecit: nam in his tantum potentiam indicabat suam, & fidem nostram promouebat, neque aliquid per illa beneficium corporibus præstabat. Quod verò corporibus sanandis, & à periculis, & à dæmonibus, & incommodis liberandis plura ediderit signa, cum ratione fuit coniunctum, imò etiam expediens. Nam populus ille Iudæorum, perfectionis ignarus, tum ob fomitem vigentem, tum ob legem se ad eorum imbecillitatem accommodantem, & temporaria, ac corporea bona promittentem, per sola bona spiritualia ad Christum tractus non fuisset: imò nec illa, si promissa fuissent, intellexisset. Ideo cõsultum fuit, vt per corporea ad spiritualia erigeretur. Nam pueris dum parui sunt, frustra pollicemur thesauros, aut possessiones amplas, aut honorificos titulos, aut dominia, & ditiones; non enim capiunt quæ dicuntur: promitte pomum, aut pilam, aut crustula, & intelliget, & ad quod tuis faciendum promouebuntur. Vnde quidam egregie dixit:

Pueris olim dant crustula blandi. Doctores, elementa velint vt discere prima.

Hoc cum Iudæis quasi paruulis, quibus lacte opus erat, & non solido cibo, sapienter Christus egit, vt per temporaria & corporea beneficia ad spiritualia cogitanda, expetendaque erigeret; & ad æterna bona speranda eueheret. Sed ne fortè in his temporarijs bonis Iudæi susterent, & hærent, vt qui recederent à Veteri Testamento, spiritualium quidem promissiones, occultas, temporaliū verò bonorum, apertas habente, & vt ad nouum accederent, & aspirarent Testamentum, quod spiritualiū promissa aperta, & temporalium occultata habet, salubriter, & sapienter, & verbis, & operibus prospectum no-

Matth. 17. 8. pra 14.

Quare Christus circa animas, quam corpora pauciora ediderit signa.

Iudæos Deum in quo ceu pueros tracta uerit.

Horat. 1. serm. Saty. sub initium

Heb. 5.

bis

In miraculis, & signis Christi quæ beneficia minime præstabat.

Luc. 4.

Mar. 6.

Ioan. 2.

Quæ signa, & miracula frequentius Christus, & cum quibus, quæ rarior operabatur.

Matth. 14.

Infra 15.

Ioan. 6.

Supra 2.

Luc. 23.

Ioan. 4.

Matth. 12. & 16.

Ioan. 2.

Infra 6.

Quid illud Christi ad Capharnatas: Queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

bis esse voluit. Nam quod ad opera siue signa attinet, Christus per illa neque dabat diuitias, neque honores huius seculi dispensabat, & apud suos pauca signa edebat. Vnde forcum Petri non nisi rogatus curauit: & apud Apostolos nutia signa legitur fecisse, sanando eos ab aliquo morbo, aut liberando à dæmonio. Apud Nazarenos verò cociues suos non potuit edere signa, propter eorum incredulitatem; nisi quòd paucos infirmos tantum impositis manibus curauit. Imò matri signum petiti, quasi illam in signorum editio- ne matrem ignoraret, dixit: *Quid mihi, & tibi, mulier? nondum venit hora mea.* Cum alienis tamen & externis erat largior, & profusior Dominus, præcipue in his quæ magis sunt necessaria, vt in reddenda sanitate, & pellendis spiritibus malignis. Contra verò, in his, quæ putamus spectare ad externam rerum affluentiam, parcior erat. Rarò enim panes, & illos quidem hordeaceos, & pisces, vitem, & parabilem cibum, bis tatum, vel ter, & hoc in deserto, vbi rerum copia omnium aberat, contribuit: vinum verò non nisi semel, & propter nuptiarum celebritatem largitus est.

Si verò verba spectes, reprehendebat Dominus ex curiositate querentes signa, vt Herodem, quem ne verbo quidem dignatus est Dominus; vel ex infirmitate, vt Regulum, cui dixit: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis;* vel ex malitia, vt Pharisæos, quibus dixit: *Generatio mala & adultera signum querit; & signum non dabitur ei, nisi signum Iona Propheta.* Querentes etiam signum non vt Christum cognoscerent, sed vt commoda temporaria consequerentur, reprehendens dixit: *Queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis.* Id est: *Abutimini meis signis, quæ in id adhibentur, vt trahant infideles: ad me fide amplectendù, & manducandum, qui sum Panis vi-*

tæ, non vt trahant ad panem materialem, & ad communicanda hæc bona temporaria. Volebat quidem Dominus, vt bona hæc externa secundum bonitatis suæ gradum diligenter, atque illis cum ratione vterentur, sed multo plus, quatenus à tali datore, ac benefico, id est, Messia, & tali ratione, nempe signi, & miraculi, proficiscebantur: quod erat non solum per omnes creaturas, sed etiã suis quodammodo manibus nobis ministrare, & seruire voluisse.

Inter vtilitates autem corporis, quas per signa tribuebat, maior est illa quæ sanat, quàm quæ satiat: & inter sanitates maior, quæ à maiori morbo liberat, vt quæ à lepra, vel hydropisi, vel paralyti, quæ naturã vix sunt, aut nunquam sunt curabiles. Sed illa inter omnes principatù obtinet, quæ à summo malo corporis, id est, morte per suscitationem ad vitam seruat. Nam vt dixit dæmon apud Iob: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua;* id est, pro vita sua tuenda, & restituenda. Et inter ea, quæ huius generis sunt, maius est beneficium suscitationis viri, quàm femina, quæ imperfectioris sexus existit: & adhuc inter viros illa maior, quæ adolecẽtem filium viduæ: quia maius vitæ spatium illi, quàm Lazaro supererat, & cuius mors matrem viduam plus afflixerat, quàm mors Lazari excruciauerat sorores eius. Quanquam alia ratione, quia Lazarus quadriduus erat, & iam fœtebat, suscitatio eius præcedat illam filij viduæ: nam illo signo Lazari Iudæi perterrefacti, in necem Domini conspirarunt. Quòd autem Dominus signa non ediderit ad vtilitatem tantum corporum, ex multis comprobatur. In primis, quia etiam in brutis animantibus, sine vilo ad hominẽ respectu, illa fecisset: quod tamen est falsum, & in patria sua Nazareth, etiam incredula, illa profectò edidisset: cum tamen ob hominem, & illum ad Fidem perducendum, miracula perfecterit. Deinde, quia parui referebat, modò quis in gratia Dei constitutus,

Signa inter se Domini componuntur.

Iob. 2.

Luc. 7.

Ioan. 11.

Ibidem.

Signa in vtilitatem tantum corporum Domini non edidisse. multis comprobatur. Prima ratio. Mar. 6.

Secunda ratio.

Deoq;

Tertia ratio.

Quarta ratio

Spiritalis vtilitas in corporeis signis à Dño maxime quaesita, ad tria potissimum capita reducitur. Quo pacto ex signis Diuina potentia inlaretur.

Rom. 4.

Luc. 4.

Qua ratione duplici signis atque miraculis illustratur Diuina sapientia.

Deoque seruiens æternam salutem consequatur, quòd febris laboret, vel manum aridã habeat, vel quòd sit paralyticus, vel leprosus, vel quòd breuioris vitæ curriculo vitã absoluat, vel quòd miraculo à morte suscitatus vitam per viginti, vel triginta annos producat. Tertio, quia potius in malum possent cedere signa, si magno amore diligerentur, & quæ referentur bona temporaria, non considerato bono vsu eorum naturali ad supernaturalem finem relato; neque considerato modo, quo Deus illa per viam miraculi donabat. Quarto, quia medicina multa horum signorum prestare potest, licet alio modo, id est, cum tempore, & mora, & labore. Vtilitas ergo spiritus potissimum à Christo spectabatur; cui corporea velut gradus quidã inferior deferuebat.

Hæc autem vtilitas spiritus, ad quã potissimum signa Christi corporea spectabant, ad tria capita referenda est: nempe ad alẽdam Fide, ad confirmandam spem, & ad inflammandã charitatem nostram. Primò ergo per signa erigitur fides potentia, sapientia, & bonitatis Dei. Potentia quidem in obediẽtia creaturæ ad Creatorem, ex dominio superioris ad inferiora. Nam vt maxima est potentia, vocare ea quæ non sunt, tãquam ea quæ sunt: ita minor nõ est potestas vocare ea quæ sunt, ad effectus supra naturã eius rei quæ vocatur, positos. Emicat ergo hæc potestas Dei non solum in operibus supra naturam positis, sed etiam in operationibus momentaneis, siue (vt sic dicam) instantaneis. Vnde erat sermo Iesu quasi potestatem habentis. Et quia actiones ostendunt facultates, & facultates ostendunt essentiam, & naturã; ideò miracula Christi in primis quidem potentia infinitã, deinde verò etiam essentiam Diuinã arguebant. Ad hæc sapientia Dei in miraculis illustratur: cum enim videret Deus homines per communẽ rerum naturalium cursum, atq; ordinẽ minus proficere ad colendũ suũ autorem, attulit miracula quibus inuertit ordinẽ naturæ; vt quæ consuetudi-

ne quotidiana nobis viluerant, raritate signorum nobis esset in pretio, & erigeremur ad agnoscendũ Creatorem. Apparet etiam Diuina sapientia, dum adaptat suauia instrumenta, & accommoda fini apud rudes & imperitos homines, aptos tamẽ, & propensos, vt per hæc tanquam per fulmina quædam & tonitrua excitentur & doceantur, ne interno lumini, quod illis à Deo infunditur, resistat, sine quo nihil profunt signa. Itã per curationem à morbis & spiritibus malignis volebat nos cogitare de assequenda sanitate spiritus, & comparanda libertate spirituali à dæmonibus animam inhabitantibus. Postremò elucet Dei charitas, & bonitas, cum in naturam dispensat, & tali modo à tã exiguis, & modicis manibus nostris eripit, cum suapte natura pronior sit ad maiora & excellentiora opera præstanda. Deinde præter fidem erigitur spes nostra in Diuinã prouidentiam; vt intelligamus, qui corporis nostri (quod minimum est in nobis & vile, & ad tempus durat) commodis prospicit, spiritibus nostris, qui maximi & æterni sunt, ac immortales, multo minus defuturũ ad præstanda illa æterna & celestia bona, quæ pios & iustos manet, postquam animæ gloriosis corporibus immortali nexu reuertentur. Et quanquã peccata nostra, & corporum corruptio, & dæmonum infestatio fiducia nostrã imminuere & debilitare tentant: maior tamẽ debet esse, & inflammatio spes nostra, & ardentior viribus Dei infinitis nixa, & omnes ex nobis diffidendi rationes ortas absorbens. Charitatem nostrã maximè alunt Christi signa, quibus ipse se insignem amatorem, & beneficium ostendit, & nostrorum laborum & dolorum cura tangi. Et ita re pendenda est charitas Domino pro tanta charitate: exhibenda etiam pro talibus ac tantis beneficijs gratiarum actio: præstandus etiam bonus vsus doni accepti, id est, sanitatis, vel satietatis, vel vitæ, dum hæc ad Dei gloriam, & salutem nostram æternam referimus. Debemus etiã

Dei charitas ac bonitas in miraculis quomodo elucescat.

Quid Deo tãtis pro beneficijs per signa nobis collatis debeamus.

Tom. 6.

D

gratia-

gratiarum actionem ipsi tantis beneficijs & signis rependere: unde cum ex decem à lepra curatis vnus tantum reuertisset, Dominus dixit: *Nonne decem mundati sunt? & non est vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Denique eius exēplo discimus alijs benefacere, & aliorum commodis inferuire, & charitatem nostram ad omnes extendere.

Præter has signorum præcipuas utilitates, singularis alius fructus ab Euangelicorum historia miraculorum accipitur, qui ad Christi sapientiam & bonitatem referri potest. Nam in curationibus illis externis spiritualis, siue mysticus delitescit sensus; qui ad mores nostros emendandos, vitamque rectè instituendam, & ad consolandam, & ædificandam Ecclesiam valet plurimum.

Quod autem hic sensus à nobis negligendus non sit, sed tanquam nucleus in cortice latitans inquirendus, & scrutandus, ex plurimis persuaderi potest. Primum, quia illi primi veteres Patres, cum quibus maxime fuit Spiritus sanctus, & qui præclara Ecclesiæ extiterunt lumina, postquam literam explicarunt, ad mores formandos miracula per tropologiam interpretati sunt. Deinde quia illo sensu ædificatus est mundus, & etiamnum pascitur, & ædificatur (*Sædifica, inquit Dominus, eos in veritate. Sermo tuus, veritas est*) non autem ædificatur medijs, vel erroribus, sed destruitur potius. Tertio, quia multa plerumque ab Spiritu sancto adduntur, quæ istius spiritualis sensus gratia tantum posita videntur in Euangelio, vt sputo conficere lutum, inungere oculos, & mittere in natatoria Siloë; sputo tangere linguam, & mittere digitos in auriculas; videre homines, velut arbores, ambulantes; maledicere ficui habenti folia tantum, cum nondum esset tempus fructuum; contactus, manum impositio, verba, & aliæ ceremoniæ: quæ nisi ad aliquid iuxta spiritum representandum referantur, non ita ab Euangelistis peculiariter describe-

rentur. Quarto, Euangelistæ multa plerumque signa vno aut altero verbo completuntur, sæpius verò quædam illorum longiore sermone, & fusiore circumstantiarum descriptione enarrant. Quorsum autem spectaret hoc Spiritus sancti consilium, nisi vt signarent præter signum ad literam, aliquid ad mores spectans delitescere? Nam (bone Deus) quam fusa oratione describitur miraculum paralytici ad piscinam, & cæci nati ab oculorum morbo sanati, & Lazari suscitati; cum tamen alijs solitus sit Euangelista vno verbo multa miracula inuoluere? Quinto, quia si Dominus in verbis ipsis, maxime in parabolis, indicauit multa celari, & abscondi mysteria, quarum nonnullas ipse nobis exponere dignatus est: & in historijs Veteris Testamenti multa Sacramenta, quæ includebantur in illis, ad se ipsum spectare declarauit: vt, de serpente à Moyse exaltato in deserto, & de manna dato Patribus, & de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, & de Iona, qui fuit in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus. Ita etiam in miraculis à se factis multa voluit recodere salutis nostræ ad fidem & mores pertinentia documenta: maxime cum figuris & umbris locus esset vsque ad mortem suam, siue vsq; ad aduentum Spiritus sancti. Hinc Dominus leprosos mundatos misit ad Sacerdotes, & Lazarum suscitatum iussit ab Apostolis solui, potestatis Ecclesiasticæ, quæ Apostolis tradita est ad ligandum, vel soluendum peccatores, significandæ gratia. Hinc etiam Paulus ad literam Christi gesta & facta ad mysticum sensum trahit. Nam cum in regeneratione nostra remissio peccatorum inueniatur, & iustificatio: primam tribuit morti; secundam resurrectioni: *Traditus est, inquit, propter delicta nostra; & resurrexit propter iustificationem nostram; & iterum; Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem; vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Pa-*

Quarta ratio

Ioan. 5. & seq.

Infra 9. & seq.

Infra 11. & seq.

Quinta ratio

Matth. 13. Ibidem.

Infra 15. Ioan. 16.

Supra 3. & 12.

Supra 6. & seq.

Num. 21. Exod. 16.

Matth. 21. Psal. 117.

Matth. 12. & 16.

Ion. 2. Matth. 8.

Luc. 17. Ioan. 11.

Matth. 18. Ioan. 20.

Rom. 4.

Infra 6.

Præter literalem, habere etiam Christi signa spiritalem siue moralem intelligentiam.

Hic sensum miraculorum Christi mysticum minimè negligendum esse, multis ostenditur.

Secunda ratio

Ioan. 17.

Tertia ratio

Supra 9.

Mar. 7.

Infra 8. Matth. 21. Mar. 10.

Heb. 13.

Euseb. lib. 2. hist. Eccle. ca. 18. sub finem.

Philo de vita contemplatiua simplicum.

Christiani Alexandrini omnem legem animanti simile esse tradiderunt, teste Philone.

B. Augusti. ser. 44. de verb. Domini sub init. tom. 10.

Augustini simile perelegans.

tris, ita & nos in nouitate vite ambulemus. Ad Hebræos etiam ponderat, quod Christus extra portam passus est: & exponens ad moralem sensum, subdit: *Excamus igitur ad eum extra castra, improprietas eius portatus.* Ad hæc Eusebius Cæsariensis lib. 2. Ecclesiasticæ histo. ex Philone de Sanctis Alexandrinæ Ecclesiæ hæc verba citat: *Tractatus sacrorum, inquit, voluminum huiusmodi habent; vt magis allegoricis opinionibus vtantur: quoniam quidem omnis lex viris istis videtur animæ esse similis, quod corpus quidem habeat ipsam literam, & ea quæ secundum literam designantur; animam verò occultam in litera spiritalem, & inuisibilem sensum, quem illi ab autoribus suis edocti, sublimius & nobilius velut insipientes per speculum contemplantur, ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdam species intelligentia proferentes.* Item B. Augustinus serm. de verbis Domini eleganter ait: *Quemadmodum qui videt literas in codice optime scripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquariorum manum, admirans apicem pulchritudinem, sed quid sibi velint, quid indicent illi apices nescit, & est oculis laudator, mente non cognitor; alius autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille vtique, qui non solum videre quod commune est omnibus, potest, sed etiam legere, quod qui non didicit, non potest. Ita qui videntur Christi miracula, & non intellexerunt quid sibi velint, & quid intelligentibus quodammodo innuerent, mirati sunt tantum, quia facta sunt; alij verò & facta mirati, & intellecta assecuti.*

Tales nos in schola Christi esse debemus. Hæc ille, loquens de his, qui vel tantum oculis cernebant miracula; & admirabatur; & de his qui præterea intelligebant significationem miraculi, & quorsum spectaret.

Ex quibus diligenter annotabis, Apostolos, præter literalem sensum, tradidisse etiam spirituales. Qui in tres ordines distingui solent: nempe in Allegoricum, Tropologicum siue Moralem, & Anagogicum. Neque repugnat, vnam & eandem historiam Christi, aut miraculum triplicem hunc sensum spirituale præter literalem posse recipere: neque deinde obstat, varios esse, & multiplices huiusmodi mysticos sensus pro cuiuscunque doctoris captu, & intelligentia. Nam si veri sint in se ipsis illi sensus, & sibi inuicem non repugnent; & charitatem, tum Deitum proximi alant atque confirmet, profecto neque respiciendi, neque damnandi sunt, sed potius multiforis Dei sapientia commendanda, atque amplectenda. Habes igitur quid potissimum in signis Christi spectandum sit, nepe vt ex illis Fides, Spes, Charitas in nobis confirmetur; & post literam spectandum sensum spirituale ad fugam peccatorum, & ad exercenda virtutum officia fidelem hominem erudientem & instituentem in Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto omnis detur honor, potestas & imperium in sempiternum, Amen.

In schola Christi quales non esse debemus.

Spiritualis Scripturæ sensus trifariam diuiditur.

In Christi signis quid spectandum.

2. Tim. 3.

TRACTATUS VI.

In quo exponitur primum miraculum Iesu Christi, mutationis aque in vinum, ad nuptias in Cana Galilaeae inuitati: Ioan. 2.

Hic incipiunt miracula primo anno praedicationis Christi gesta, id est, a proximo Pascha te, de quo post hoc signum fit mentione, usque ad Pascha Ioan. 5. in quo paralyticum sanauit. Propositum auctoris. Cur signorum initium ab aqua in uinum conuersione Dominus sumere uoluerit. Gen. 1.

Infra 7. & seq. & 1. Pet. 3. Exod. 14.

Num. 20.

Secunda ratio Ioan. 19.

TRIA In hoc primo signo considerata occurrunt. Primum, cur omnium signorum initium ab aqua in uinum conuersione sumere Dominus uoluerit. Deinde singula uerba Ioannis Euangelistae hoc miraculum describentis percurrenda sunt, & ad litteram diligenter expendenda. Tertium erit mysterium spirituale hoc signo comprehensum ad aedificationem lectorum & consolationem detegendum, & illustrandum. Coepit autem Dominus signa sua auspiciari ab aquis: quia Spiritus prima operatio fuit super aquas. Dicitur enim in Genesi: *Tenebrae erant super faciem abyssi: & Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Vt ergo ex illis, tanquam materia quadam, condidit quas uoluit pulchras & spectabiles creaturas; ita Dominus ex his aquis eduxit uinum praeclarum, & praestantissimum, ad exhilarandas nuptias. In aquis etiam diluuij mirabiliter operatus est, seruans iustum Noe cum filijs suis, & submergens impios, & iniquos: sicut & in Aegypto populum suum in aquis Maris Rubri seruauit, & Pharaonem impium ac tyrannum cum suis submersit exercitibus; & ad aquam Contradictionis rebelles conuicit, pios autem & iustos consolatus est. Ita in his aquis in uinum conuersis, incredulitatem quidem sustulit, fidem uero suae Diuinitatis conciliauit. Ad haec Christus Dominus dum in Cruce mortuus penderet, signum magnum edidit, quod latere lancea aperto aquam emisit, & sanguinem: quemad-

modum olim percussit petram, & fluxerunt aquae: & a mortuis suscitatus postremum miraculum, ut enarrat Ioannes, fecit ad aquas maris Tiberiadis. Vt tanta signorum in aquis multitudine, sanctificatas Baptismi declararet aquas, in quibus nuptias spirituales cum baptizatis animabus, quas sibi desponsat; celebrat Christus. Quemadmodum & Rebecca ad puteum, ex quo hauriebat aquam, in typum futurorum, accepta est in sponsam Isaac per Eliezer seruum Abrahamae ad hoc ipsum destinatum; & Christus desponsauit sibi mulierem Samaritanam ad puteum siue fontem Iacob. Et haec de prima quaestione. Iam uerba Euangelica Ioannis exponenda sunt. Ait ergo: *Et die tertiae nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae.* In primis hic tria considerata sunt, nempe tempus, locus, atque persona. Et circa tempus, non intelligas tertio die a Sabbato, ut Faber Stapulensis imaginatur, quia Sabbati toto priori capite mentionem nunquam fecit Ioannes, ut ab illo debeat computari dies tertia. Deinde non intelligas has nuptias factas post annum a baptismo Christi, ut quidam exponunt; & maxime inter eos Caietanus: quia Ecclesia canit: *Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus: Hodie stella Magos duxit ad praesepe: Hodie uinum ex aqua factum est ad nuptias: Hodie a Ioanne in Iordane Christus baptizari uoluit:* ita ut tertia dies propter tria illa mysteria, quae in illo celebrantur, sit intelligenda. Deinde non fuit per annum Christus sine discipulis & Apostolis,

Exo. 17. & Num. 20. Ioan. 21.

Gen. 24.

Ioan. 4. & seq.

Quo tempore haec nuptiae factae sunt, & quid per diem tertiam intelligendum. Primus sensus, & falsus Fabri Stapulensis.

Secundus sensus etiam falsus Caietani.

Matth. 2.

Infra 3.

Secundum argumentum contra eundem.

Ioan. 1.

Ibidem.

Act. 1.

Tertium argumentum.

Matth. 2. Infra 3.

Tertius sensus merito recipiendus. Ioan. 1.

Caietan. in Ioannem.

quod confiteri coguntur, quia uolunt has nuptias factas tertia die a uocatione Nathanaelis: nam tribus, seu duobus diebus uocati fuerunt Andreas, & Petrus, & Philippus, qui fuerunt primi omnium discipuli. Nam & ipsimet dicunt textu Scripturae instructi, quod discipuli die annuo post baptismum fuerint congregati a Christo; cum tamen dicat Petrus: *Oportet ex his uiris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intrauit, & exiit inter nos Dominus Iesus. incipiens a baptismo Ioannis, & reliqua.* Ex quibus probatur, quod Iesus coepit familiariter conuersari cum discipulis a baptismo Ioannis. Inopinabile est igitur, Christum per annum sine miraculis, atque discipulis praedicasse. Ad haec leuissimo argumento permouentur ex Antiphona illa Ecclesiae ad hoc asserendum. Quasi nos non legamus in die B. Stephani: *Christum natum qui beatum hodie coronauit Stephanum, Venite adoremus; qui tamen illa die non fuit passus.* Ergo sensus illorum uerborum, hodie coronauit, est: *Hodie coronae eius celebratio fit.* Et pleraque similia inuenies in officio Diuino. Nec Ecclesia dicit illa tria miracula eodem die facta, sed cultu suo illa ornare eo die uoluisse. Fuit enim Christi diuinitas declarata per stellam, & Magos, & per uocem Patris de caelo in baptismo, & per primum signum in Cana Galilaeae; & ob eam causam simul iunguntur & celebrantur. Tertia ergo dies dupliciter exponi potest, uel a uocatione Petri: nam postquam Andreas mansit cum Domino una die, illuxit alia dies, in qua uocauit Petrum, & haec prima fuit respectu huius tertiae; in sequenti enim, siue postera die, ut manifeste dicit Euangelium, transiit in Galilaeam, & uocauit ibi Philippum, & Philippus Nathanaelem: post quos duos dies ibi assignatos sequitur Euangelium: *Et die tertiae* (scilicet ab allocatione Petri, non ab allocatione Nathanaelis, ut putat Caietanus: quia erat dicendum, non tertio die, sed tertio post die) *nuptiae factae sunt in Ca-*

na, &c. Secundo dici potest, quod tertia die nuptiae factae sunt, scilicet ab ingressu Iesu in Galilaeam: in de enim collegerat discipulos, & fecerat ut se sequerentur. Ita intelligit Epiphanius, qui putat miraculum hoc accidisse ea die, qua Dominus natus est expletis triginta annis; cum tamen Ecclesia aliter doceat, non die Natalis Domini, sed decimotertio post die haec accidisse. Sed in hoc non est admodum insistendum, cum potius propter mysterium sit haec litera, quae non mutatur, quouis modo praedictorum intelligas. Et Graece dicitur cum articulo duplici *ἡ ἡμέρα ἡ τρίτη*; id est, in insigni illa die, in qua celebratae sunt nuptiae, & diuinitas Christi patefacta. Et secundum mysterium, insignis est dies gratiae post duos dies Naturae & legis. *Nuptiae factae sunt.* Per nuptias intelligimus ipsam copulam matrimonij, quae tamen est ornanda celebritate, ac solemnitate aliqua praecedentium conuiuiorum, iocorum, & aliorum inuitatorum ad gaudium futurae copulae. Ut autem docet Ambrosius, nuptiae a nubendo dictae: quia pudoris gratia se puellae obnubarent, & uelarent: unde Rebecca desponsata Isaac, uiso uiro suo, operuit caput pallio. Non exprimit autem quis fuerit sponsus, & quae sponsa, neque a nobis admodum quaerendum est. Quamquam sponsam dixerint quidam fuisse Mariam Magdalenam, & sponsum Ioannem Euangelistam; quod uidetur dicere Hieronymus. eo quod dicat, quod uocauit Dominus illum de nuptijs uolentem nubere; & Augustinus in Prologo super Ioannem idem testatur; asserens Dominum Ioannem de multiuaga tempestate nuptiarum ad se uocasse. Caietanus uero aperte docet, Ioannem fuisse sponsum. Ex quo trahitur, licere, dimisso coniuge, religionem ingredi; quemadmodum Ioannem Eremitam, & Macarium, & Alexium fecisse legimus: unde lex Ecclesiae stabilita est, cap. *Verum*, de conuersione coniugatorum. Sed ut hoc uerum esse non negamus; ita primum ualde dubium est,

Sensus Epiphanius non ineptus.

Epiphanius in haeresi 78.

Tertia dies iuxta spiritum quid. Nuptiae hoc loco quid.

Ambrosius lib. 1. de diuinitate officio. eo q. to. 1. in nuptiae unde dicitur, secundum Ambrosium.

Gen. 24. Sponsus, ac sponsa quae fuerit, secundum quosdam. Hieronimus lib. 2. in Iouin. tom. 2.

Augustinus tom. 9. in principio Caietani. Quinam, dimissa coniuge, Diuino se famulatum cupauerint.

Ioannem Euanglistam sponsum, & Mariam Magdalenam sponfam, vt quidam opinantur, hinc minimè fuisse, argumenta quæ comprobent.

Primum argumentum. Secundum argumentum. Quid. epist. 9. sub init. Tertium argumentum.

Quartum argumentum.

Abdias in vita Ioannis Euang. tradit tertio nuptijs studetem à Dño fuisse reuocatum.

Quintum argumentum.

Qua ratione non omnino probabili ac firma prædictam historiã ex Patribus nonnulli rececerint.

Chrysof.

Origen.

Victorinus.

Alb. Mag.

Hac de re alia quorundã diuersa narratio.

Duplex Cana, & de qua hoc loco sit sermo.

Ioan. 21.

an Ioannes & Magdalena fuerint spõsus & sponsa. Argumenta equidem non leuia opinionem hanc infirmiore reddunt. Primum, & maximum, quòd Dominus impediens nuptias, videretur illas reprobasse; quod faueret maximè Hæreticis. Neque est dicendũ, quòd quas præsentia sua honorauit, eas suafu destruxerit. Inconueniens etiã esset talis coniunctio inter nobilem ac diuitè Magdalenam, & inter Ioannem pauperem, & ignobilem piscatorem; cum tamen ille dixerit:

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Ad hæc Maria Magdalena multo tũc erat grandioris ætatis quàm Ioãnes, & fuisset illi porrigere ansam peccandi soluendo matrimoniu. Quarto, Hieronymus aut Augustinus & Abdias nullibi gentium dicunt hoc; sed tantum quòd volentem nubere, vocauit eum de nuptijs: non autem dicunt quòd ab ijs nuptijs quæ factæ sunt in Cana Galilææ, vocauerit eũ.

Quinto, non fuisset vini defectus in nuptijs illius scemina ditissimæ Magdalenæ, & domine illius castri, quæ Magdalum dicitur. Postremò, quia iam Ioannes factus erat discipulus Domini, quando hæ nuptiæ sunt celebratæ: vnde tanquàm Christi discipulus venit ad nuptias, non autem erat ibi vt sponsum. Quare Chrysofostomus, Origenes, & Albertus Magnus, hanc historiã negant, neque verisimilem arbitrantur de Ioanne; qui de virginitate maximè commendatur, quòd eam vel mente saltè violasset. Sed hoc non multum cogit: quia non est violare virginitatè propter aduenientem voluntatem nuptiarum, quæ nondum voto est promissa. Sunt tamen alij, qui hanc historiã aliter referunt, nempe Ioannem habuisse iam propositum fieri maritum: addunt etiam quòd cuidã sponsæ se ipsum desponderat, non tamen illi quæ erat in his nuptijs. Et quia Dominus persuasit illi propositum virginitatis, dicitur quòd vocauit eum à nuptijs, non tamè ab istis.

Secundò aduerte locum, quoniã in Cana Galilææ. Cana, patria Na-

thanaël, vt tradit Ioannes, & ex ea creditur fuisse Apostolus Simo Cananæus: & erat in tribu Zabulõ, quinque leucis à Ptolemaida, & ibi ostenditur etiam num triclinium subterraneum harum nuptiarum: & altera Cana est in tribu Afer, & dicitur maior, de qua Iosue facit mentionem, & erat iuxta Sidonem: etiam si Hieronymus libro de Locis, siue Quæstionibus Hebraicis, doceat, Canam istam, vbi Christus aquam conuertit in vinum, esse in tribu Afer sitam. Et nota, quomodò semper humilia elegit Deus in omnibus. Memorare Nazareth, vbi conceptus; Bethleem, vbi natus. Vt enim se ostenderet Deum, non quæsiuit caput orbis terrarum Romam, aut arcem eius Capitolium. Non enim ad ostentationem faciebat hæc, neque quo sibi compararet gloriã, sed propter Patris gloriam. Crucem autem elegit sibi in propatulo. Humiles etiam, atque infimi viri, curis seculi minus distracti, melius capiunt diuina, & minus sibi tribuunt; quare libentius apud illos versatur Christus.

Et erat mater Iesu ibi. Conuocata fuit, quia modesta; sed tacetur eius vocatio. Quia sæpè non rogata venit in spiritu ad nostras nuptias, proferens lumen cæcis, & soluens vincula reis. Et fortè coniuncta erat sanguine cum sponso, aut sponsa: & solius sit mentio, non Ioseph sponsi, quia sola vt mater nostra pietissima, in mysterio spirituali nuptiarum potissimum cooperatur. Notat verò Epiphanius, iam tũc Iosephũ fuisse mortuum: quòd nec hinc, nec alibi postea Mariæ, aut fratribus Iesu coniungatur. Et ex eo, quòd præmittitur vocatio matris, ac deinde vocatio filij, non ineptè colligunt Chrysofostomus, & Theophylactus, nõ vt magnum aliquem Prophetam propter miraculorum claritatem ad nuptias illas vocatum fuisse Iesum, sed vt popularem, & notum: sic enim filium vocauerunt quomodò & matrem. Et Virgines, vt sunt Iesus, & Maria, nõ debent continere nuptias;

Ioan. 19.

Humilia semper elegit Deus in omnibus.

Luc. 4. supra 2.

Ad cœlestia, & diuina capienda qui sint aptiores.

Ad has nuptias B. Virgo cur venerit.

Epiphanius in hæres. 78. Cur nullam mentio Ioseph, secundum Epiphanius hic fiat.

Chrysofostomus in Ioan. tom. 3. Theophyl. ibidem.

Matris ante Filium vocationis ad nuptias cur meminere Euang. cap. 17. tom. 4.

Hæretici virginitatè cœlibatui faciunt parem.

Inuitatos ad nuptias vetus scriptura quos memoret.

Esther. 2. Tob. 9. Gen. 29.

Quare Christus ad has nuptias vocatus fuit.

Ioan. 1.

Felices quæ nuptiæ.

Quomodò his nuptijs discipuli aderant, cum nõ dum esset vocati omnes? Aug. lib. 2. de consen. Euang. cap. 17. tom. 4.

sine quibus virgines non honestè, neque mundè nascuntur. Nec debent suam nuptiarum vocationem æquiparare, aut præferre coniugati, ipsi virginitati, vt Hæretici faciunt, sed digniorem, & altiorem agnoscere: possunt tamen personæ altioris gradus, ex humilitate subdi personis inferioris, quia maiori charitate sunt præditæ interdum; vt ita constet veritas altiorum statuum, & inferiorum, & exercitium humilitatis mutue inter personas. Nec exultat se, qui dicit suum statum perfectiorem; sed minuit, si non vita respondet: si verò respondet, exultat Deum.

Vocatus est autem & Iesus, & Discipuli eius ad nuptias. Inuitauit Assuerus Rex ad nuptias, quas celebravit cum Esther, cunctos principes, & seruos suos; & Tobias Gabelum de Rages Medorũ; & Laban inuitauit multos amicos ad celebrandas nuptias Liæ filia sue cum Iacob: Ita hinc Christus cum Discipulis suis ad nuptias inuitatus fuit. Non est autem vocatus vt Propheta, quia nondum ediderat signa; neque propter Ioannem Euangelistam sponsum, vt diximus, etsi notus aliquo modo esset: quia dixit Andreas: *Inuenimus Messiam*, sed vt vnus fortè carne iunctus sponso, vel sponsæ. Et tamen dignatur venire magis gratia miraculi edendi, quàm delectationis ex nuptijs capiendæ: & fortè B. Virgo illi hoc suggererat. Et beatæ nuptiæ, quæ tantos hospites, id est, Iesum, & Mariam cum Discipulis habere promeruerunt: tales enim, & tam illustres ab orbe condito celebratæ minimè fuerunt. Dicuntur etiam adfuisse discipuli sine vllis signis: sed ad prædicationem, & ostensionem Ioannis Baptistæ, & vocem efficacem Christi excitantis; quia simplices & boni erant discipuli facti.

Dices. Quomodò aderant discipuli; cum non essent vocati omnes? Dicendum est, vel illos tantum adfuisse, qui iam vocati erant; vel, vt tradit Augustinus libro de Consensu Euangelistarum, discipuli dicuntur, non qui actu essent, sed qui futuri

erant. Tam facilem autem, & promptum se Dominus ostendit inuitantibus, vt spem omnibus se inuocantibus conferat, fore, vt eum obtineant. Deinde, vt honoraret sua præsentia, & miraculo sanctificaret matrimonium: sicut primum miraculum Dei fuit ex colta viri Adæ educere vxorem Heuam: & sicut primus Adam occasione sumpsit ex nuptijs nos perdendi, dum nimis vxori, quæ prima Heua est, indulgit: ita Christus secundus Adam, occasione nos reducendi ad Deum ex matrimonio sumpsit, subacerbè loquendo secundæ Heuæ matri suæ, dum dixit: *Quid mihi & tibi, mulier?* Confirmat igitur & sanctificat nuptias, addita gratia matrimonio, fonti totius hierarchie secularis, & Ecclesiasticæ. Ex eo enim sancta est proles, non quidem actu, sed in potentia, & potest esse sancta corporum commixtio, licet ab ea non tollatur vel turpitudine, vel ab sorptio rationis, vel verecundia, quia actus coniugalis sciri vult, videri nõ vult. Olim autem cum in statu innocentia sine turpitudine essent, & verecundia, sine rationis absorptione, & proles actu sancta nasceretur: nõc deterioris sumus conditionis, sed meriti maioris, si per nos non steterit.

Opus autem erat, vt Dominus adesset coniugio: nam cum Christus, & mater eius Maria virginitatem colerent, & Apostoli, relictis vxoribus, cœlibatum, videri poterat status coniugalis à Christo reprobatus, maxime quod miras habeat molestias, & perpetuam ferè crucem annexam: quam coniugati pij debent deuorare. Coniugium etiam nihil magni, quod spectat ad externam speciem, habere videtur, imò ad solos imperfectos pertinere; cum interim virginitas & cœlibatus præclarum quid sit coram mundo, & insuper à Christo, & à Paulo commendentur. Ad hæc matrimonium iam olim male audiebat à sapientibus mundi. Cato enim sapientissimus in Senatu dixit: *Si absque vxoribus viuere possumus, absque dijs immortalibus nostra non esset*

Cur his nuptijs Dominus adesse nõ sit dedignatus.

Gen. 2.

Infra 3.

Totius, tum Ecclesiasticæ, tum secularis hierarchie fonsquare cõiugium.

Quare necesse fuerit, Dominum huic interesse coniugio.

Matth. 19.

1. Cor. 7. & seq.

De matrimonio quid sentierint viri sapientes.

Heretici olim qui nuptias improba uerint atque damnauerint

Horum qui in Cana Galilee nuptias celebrarunt, humilis conditione deprehendi possunt.

Coniuijs quibus tantum Christus interfit.

In sobrietate fundamentum virtutum quare positum sit.

Ioan. 7. Quo animo ad Iesum mater eius dixerit: Vinum non habent. Amici est sponte benefacere indigentibus.

conuersatio. Alius sapiens dixit: Mulier, est necessarium malum, & Theophrastus: Non est ducenda sapientis uxor, & Cicero: Non possum simul vacare philosophia, & uxori. Item futuri erant, qui in Ecclesia coniugium damnaverunt, ut Taciani, Manichæi, Euchristifæ. Videri ergo posset actum esse de coniugatis. Propterea necessarium fuit, ut Iesus sua præsentia & miraculo honestaret coniugium, & doceret, statum esse Deo probatum: quod solum debet mitigare omnes matrimonij molestias, & ad quod si uocatur Iesus, adest illi sanctificando, & coniugatis de necessarijs prospiciendo. Nam hoc miraculo uidetur se obligare, & quasi sponte se matrimonio adfuturum, & satis opum victus, & amictus for, esse Dominum uocent.

Et deficiente uino. Cum processissent in conuiuio, cepit uinum deficere. Vnde credibile est, tum à loco, quia erat viculus in Galilæa, tum à defectu uini fuisse omnino pauperes personas: quanquam & illud credibile est, propter Dominum Iesum plures aduenisse ad illas nuptias, ita ut uinum deficeret, seu, ut Græca vox sonat, defecisset. Et ex defectu secundus Adam incipit operari, ubi primus ex copia cepit deficere. Pauperi, & sobrio conuiuio adest Iesus, non lauto, in quo grauitio cordis, & corporis, & carnalis gloria, & malum exemplum, ubi eructationes, vomitus, & ebrietates. Et in sobrietate fundamentum virtutum positum est: quia in uia spiritus primo vincenda est gula, ut ita Dominus qui nuptias probare uenerat, eius abusus, siue uitia non comprobaret.

Dicit mater Iesu ad eum Non auditate gloriose hoc fecit, sicut cum fratres Domini dicebant: Manifesta te ipsum mundo, ut quidam ex antiquis non satis circumspectè dixerunt: nam indigna est hæc cogitatio tanta Matre tanti Filij. Melius ergo alij dicunt, quod mota est ad misericordiam. Vnde quia amici est sponte benefacere indigentibus, etiam si non requirant, ideo ipsa sponte sua remedium perquisiuit, quæ dicere potest:

Non ignara mali, miseris succurrere discō.

Ve ergo nolenti remittere iniuriam, aut dare eleemosynam, aut alia officia præstare, nisi rogetur. Et hinc habemus de Domina, quod multa orat pro nobis ex amplitudine misericordie non rogata, tanquam pietissima omnium mater.

Vinum non habent. Verbum est fidei confugientis ad Iesum, ubi alia humana præsidia defunt: uerbum est etiam charitatis, quæ non querit quæ sua sunt. Quæ non dubitat de potentia, ut ille dicebat: Si quid potes, adiuua nos, miseris nostri; neque de uoluntate, ut leprosus, qui dixit: Domine, si uis, potes me mundare: sed nouit sufficere rem proponere amanti, sicut sorores Lazari: Domine, ecce quem amas, infirmatur. Nouerat etiã, Deum quasi nescire defectus nostros ad eos tollendum, quos ei in oratione non proponimus. Vnde ait Propheta: Reuela Domino uiam tuam, & spera in eo; & ipse faciet: & Paulus: Sed in omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestra innotescant apud Deum. Est etiam uerbum prudentie, quasi audisset præceptum Domini: Orantes, nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur: sed satis illi fuit defectum uini proponere. Nam Deus in hoc delectatur, ut agnoscamus defectus nostros. Docet etiam hoc uerbo, ut si possumus, benefaciamus: si non possumus, precemur eos qui possunt iuuare, vel saltem precibus precemur Deum, qui præstat quod homo nequit. Mirandum uero de Oecolampadio in Ioannem, & Brentio hom. 2. 1. in eundem: quorum prior ait in persona Christi: Tu fortassis uelles ut sic prodirem, ut etiam infra ab amicis audit, ut ascendat in Ierusalem, & palam se monstraret. Posterior uero audebat scribere: Maria non tantum eum honorem querit, qui debetur parentibus, sed etiam ambit honorem Messie, & cupit esse quasi sociam administrandi eius officij, quod Christo dininitus mandatum erat. Hæc illi nebulones. Vbi prior contumeliam infert matri, & Mariam confert cum ambi-

Virgil. 4. Aeneid.

Charitatis proprium quid

1. Cor. 13. Mar. 9.

Matth. 8.

Ioan. 11.

Psal. 36.

Philip. 4.

Mariæ uirginis prudentia. Matth. 6.

Deo grata, & delectabilis defectuum nostrorum agnitio.

Benefacendum proximis exemplo matris Domini.

Ex his uerbis: Vinum non habent, Oecolampadi ac Brentius duplicè in Dei matrem casum struunt.

Ioan. 7.

Exo. 20. & Matth. 15.

Gen. 3.

Maria uirgo sepe mulier, nunquam mater cur sit à Christo uocata. Eadem Christo carne, & spiritu fuit coniuncta. Ioan. 19.

Mulier in Scripturis præsertim frequenter accipitur. Gen. 3. Supra. 2. 1. Cor. 7. Orig. 10. 1. Vir non semper maritum significat, ut uerba mulier maritum, secundum Origenem.

Gauden. Contra Lutherum. Gal. 4.

Hier. inc. 4. ad Gal. circ. cap. 1. lib. 2. 19. 9.

tiosus, & incredulis fratribus, alter uero affingit ei crimen læsæ Maiestatis Diuine: quod si uerum est, grauius peccasset quam prior Heua, quæ iustissimas pœnas Deo pedit. Et quomodo à Christo exaudita est Maria rea tanti peccati?

Et dicit ei Iesus, Quid mihi, & tibi, mulier? nondum uenit hora mea. In hac sententia explicanda occurrunt duæ difficultates. Prima, cur Genitricem suam Christus, & hinc, & alibi semper mulierem, matrem nunquam appellet: Secunda, circa intelligentiam horum uerborum: Quid mihi, & tibi (est scilicet) & quid est illud quod ait: Nondum uenit hora mea?

Ad primum, uidetur his uerbis Christus negare matris dignitatem: Quid mihi, & tibi, mulier? quasi dicat, nulla mihi tecum coniunctio est; cum tamen magna esset in carne, & maior in spiritu. Sed ne negari possit coniunctio maternitatis ab hæreticis; propterea hinc dicitur: Erat mater Iesu ubi. Sicut alibi ait: Mulier, ecce filius tuus; cum processisset: Cum uidisset Iesus matrem stantem. Et quod uocat mulierem, non arguit corruptam: quia in Genesi de uirgine Heua dicitur: Mulier, quam dedisti mihi sociam, &c. & Paulus: Mulier innupta, & uirgo, cogitat quæ Domini sunt. Origenes homil. 8. in Leuiticum, prope initium: Si reuere, inquit, dicitur uir ille pro sola temporis ætate, etiam is, qui nullius admixtionem femina nouerit, quomodo non eadem consequentia etiam uirgo quæ intemerata permansit, pro sola ætatis maturitate mulier nominetur? Et Gauden. Tract. 2. in Ioan. Mariam asserit mulierem uocari ueritate sexus, non detrimento integritatis: quoniam diuino partu sic cœperit esse mater, ut uirgo factior permanserit. Lutherus in epistolam ad Gal. c. 4. Paulus, ut apparet, quasi per contumeliam, uirginem matrem Filij Dei, mulierem tantum appellat. Imò uero ut maledico hæretico respondeamus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, ut Hieronymus in illo loco aperte declarat: Quod Apostolus, inquit, sanctam, & uirginem matrem Domini, mulierem, non uir-

ginem nominauit, hoc idem, & in Euangelio uerba scriptum est, quando uxor appellatur Ioseph, & ab ipso Domino quasi mulier increpatur. Non enim necesse erat semper quasi caute, & timide uirginem dicere; cum mulier sexum magis significet, quam copulam uiri, & secundum intelligentiam Græcitas, non tam uxor, quam mulier ualeat interpretari. Sic ille magnus Pater. Porro hinc B. uirgo affectu misericordie, quo est ornatus sexus muliebris, mota, petijt signum; ideo mulier dicitur; & ut dicemus infra, propter mysterium explicandum.

Secunda est difficultas circa intelligentiam horum uerborum: Quid mihi, & tibi? Putat enim Chrysostomus, cum Theophylacto, & Euthymio, quod eam increpauerit, quasi gloriæ, & ostentationis Filij uida. Sed profectò hæc indigna sunt quæ de tanta uirgine uel cogitentur. Item petitio Mariæ erat prudens, fidelis, benigna, modesta, & indigna uilla reprehensione: non enim dixit: Impero, uel lubeo, ut facias miraculum. Ad hæc qui uenit ad nuptias honorandas, non uenit ut dehonestaret matrem, & coram alijs eam uituperaret. Præterea si reprehensa fuisset B. Mater, non perseuerasset in petitione, nec Christus uotis ac postulatis eius annuisset: maxime quia B. Dei parâ principaliter uinum propter se non uolebat, quia potuissent, uel illo carere, uel ex vicino emere œnopolio, uel alio modo defectum supplere, sed ob signum, quo Christus agnosceretur Deus. Stulta proinde est interpretatio Melanchthonis in annotationibus suis in c. 2. Ioan. Christus, ait, matrem reijcit, ut aquet alijs hominibus, cum inquit: Quid mihi, & tibi, est mulier? quasi dicat: Quia mater es, uideris alicuius prærogatiua merito à me impetratura: ideo scias, te non esse plus apud me, quam uel mulier peccatrix, uel Syrophœnissa: tantum impetrabis, quantum credes misericordie. Hæc ille impius, profcendens priuilegium Mariæ, quæ benedicta est inter mulieres, & officio aduocandi, & impetrandi pro nobis, omnes homines, & beatos spiritus cœlestes longe antecellit. Quare

Cur Apostolus matrem Domini mulierem, non uirginem nominauerit, teste Hieronymo. Matth. 1. Mulier proprie quid significet, Græcè uerba.

Illius Domini sententia: Quid mihi, & tibi, mulier? uarij sensus proponuntur. Primus sensus omnino improbabilis, Chryl. superiori loco. Theophyl. Euthym.

Melanchthonis impia interpretatio reijcitur illorum uerborum.

Luc. 1.

Iustin. lib. quest. & res. p. q. 136. tom. 3. Aug. tract. 8. in Ioan. 10. 9. in prin. cipio. Cyril. li. 2. in Ioan. ca. 23. tom. 1. initio. Secunda opi. nio Græcorū fere. Luc. 12. 1. Cor. 7. Impugnatur triplici ratio ne. 3. Reg. 17. 2. Reg. 16. 4. Reg. 9. Mar. 5. Luc. 4. Matt. 27. Cuidam ex Paulo. obie. ctioni aduer. satorum ref. ponderur. 1. Cor. 5.

Iustin. martyr in responsio. & inter. rogatio. tractas hæc verbâ, & Aug. & Cyrill. in cōment. suis super Ioan. horū autōrū sēsū, quasi obiurgauerit Iesus matrē, tāquā contumeliosā ma. tri, & Christo indignā reijciūt. Secū. dus sensus, qui cōmuniter Græcis tri. buitur, id est, Theophy. & Cyrillo: *Quid mihi, & tibi, &c.* id est, quid ad nos hoc attinet? quasi dicat, si ipsi in. digēt, nihil ad nos hæc indigētia: tū. quia nos nō sumus inuitates, sed in. uitati; tū quia ad me ex officio lega. tionis; cuius gratia missus sū a Deo in. mūdū, pertinet cura spiritaliū, non. temporaliū, vt alibi idē dixit: *Homo, quis me cōstituit iudicē aut diuisorē in. ter vos?* Hōc etiam nō pertinet ad te, quia quæ cōlibatū colit, cōgitat quæ. Dñi sūt; vt sit sancta corpore, & spi. ritu. Sed primò hic sensus non fit ex. verbis illis: *Quid mihi, & tibi, mulier?* id est, quid ad me, vel ad te hoc per. tineat? & id probatur multis Scriptu. ræ exēplis, vbi similes locutiones nō. significant, hoc ad te, vel ad me non. pertinere, sed potius negant coniū. ctionem, & propinquitatem. Nā cū. vidua dixit Helię Propheta: *Quid mi. hi, & tibi, vir Dei? ingressus es ad me vt re. memorarentur iniquitates meæ, & interfi. ceres filium meum?* &c. & cū Dauid di. xit filijs Saruiz: *Quid mihi, & vobis est, filijs Saruiz? Dimitte eū vt maledicat.* Di. xit quoq; Iehu ad Ioram: *Quid tibi, & paci?* Apud Marcum etiam, & Lucam dixit dēmon: *Quid mihi, & tibi, Iesu fi. li Altissimi? aduro te per Deū ne me tor. queas.* Apud Matthæum quoq;: *Nihil tibi, inquit, & iusto illi: in his locis nō. significat, quid ad me pertinet, vel. ad te de hoc sollicitari, sed, nulla est. mihi tecum coniunctio, vel proprin. quitas, vel, Nihil mihi, & tibi commu. ne, vel, Nihil rei tibi sit cum iusto il. lo. Et ita videtur illā excludere, qua. si diceret ad matrem Dominus: *Quid mihi tecum est commune?**

Neq; obstat, si ex Paulo produca. tur locus: *Quid mihi de ijs, qui foris. sunt, iudicare?* id est, quid ad me atti. net, vt Græci interpretantur; vt simi. li modo liceat interpretari: *Quid mi. hi, & tibi, mulier?* id est, quid ad me, &

ad te pertinet vini defectus? nam sup. plendum est in vtrāq; locutione ver. bū interest, aut refert. Sed certè hic. Pauli locus eūm vnum tantūm dati. uum habeat, potest illum se nsum ad. mittere: at prædicti loci superius ci. tati, vbi dicitur: *Quid mihi, & tibi, &c.* *Quid mihi, & vobis,* illum sensum non. capiunt. Et si ille locus Pauli capere. possit, cū tantūm dicat: *Quid mihi,* & non addat, & *quid tibi:* quibus ver. bis semper negatur coniunctio, & propinquitas. Secundò falsūm est, ad illos non pertinuisse defectus no. stros supplere, & nostri misereri, cū. prouidentiam etiam habeant rerum. minimarū. Vnde Discipuli dicebant. Dominō: *Non ad te pertinet quia peri. mus?* Hic tamen reuera ad illum per. tinebat, quia bonus Iesus tanquam. ad se pertinens illud fecit: si enim. non tenuisset, vel non fecisset, vel. faciendo, sapiens minimè habi. tus fuisset; quod est absurdum, ait. enim Apostolus: *Quid mihi de ijs qui. foris sunt, iudicare?* Tertio nec Ma. ria petijisset, si ad se non tenuisset. petere, & ad Christum non specta. set facere: vnde post hæc verba vr. gebat vt faceret.

Addit aliam interpretationē Chry. sostomus: *Quid mihi, & tibi est, mulier?* id est, *Quid me molestas? nondum venit. hora mea, scilicet qua debeam manifesta. re me ipsum. Nondum cognitus est vini de. fectus, vt operer miraculum. Vel, Nōdum. sum illis cognitus, & idē nondum meren. tur miraculum.* Sed certè violenta est. expositio, dicere: *Quid mihi, & tibi, mulier?* id est, *Quid me molestas?* quæ. verba excludunt potius coniunctio. nem, vt illā: *Quid nobis, & tibi, Ie. su Nazarene?* Deinde suggillat Ma. riam, importunè, id est, extra tem. pus petentem, & Christum extra tē. pus facientem. Et in hoc potius est. laudanda Maria, quod petitione sua. præuenerit inuitantes, & petijt mi. raculum, per quod Christus cognosce. retur: non enim poterant eū cognos. cere, nisi signa faceret, iuxta illud: *Si. opera nō fecisset in eis, quæ nemo alius fe. cit, peccatū non haberent.* Tertius sēsus. est B. Augustini in hunc locum, &

Secunda ra. tio.

Mar. 4.

Tertia ratio.

Chry. præ. citato in lo. co. Alia Chryso. sto mi huius. io. ci explicatio. quæ refelli. tur.

Luc. 4. Mariz Chri. sto dicentis: Vinum non. habet, oppor. tunissima be. nignitas.

Ioan. 15. Tertius sen. sus. Aug. ibid.

B. Greg. li. 8. regi. epi. 42. tom. 2. Ioan. 7. Infra. 19. Quæ habeat incommoda h: sensus. Secundū in. commodum. Tertium in. commodum. Ioan. 14. Matth. 17. Quartum in. commodum. Quintum, & vltimum.

B. Greg. qui eum sequitur, scribēs ad. Eulogium: qui subtiliter examinans. duas in Christo naturas, nempe diui. nam, per quam operatur miracula, & secundū quam non est Christus. filius Virginis; alteram Humanam, se. cundū quam non edebat miracu. la, asserit, matrem iustam repulsam. passam esse, quod quasi ex materni. tate, & suo iure posceret miraculum, ab ea parte, secundū quam non e. rat subiectus illi. Ideo dixit: *Nondum. venit hora mea,* de qua: *Nemo misit in. illum manus, quia nondum venerat hora. eius,* hoc est, hora passionis, quando. id, quod accepi a te, patietur: tunc. enim te respiciam, teq; Ioanni Disci. pulo commendabo, & loco mei sta. tuam tibi eum in filium. Sed in pri. mis in hunc sensum occurrit: posse. negari id quod ponitur, id est, iure. materno petijisse miraculum: quod. est contra expositionem B. Augusti. ni: vnde non rectè repellitur quasi. improbè petat. Deinde adijcitur, quod. verè peccasset mater manifesta. peccato, & nimis impudenter, si. ue per ignorantiam, quasi ipsa puta. ret esse se matrem diuinitatis, quod. nefas est dicere; aut eo quod esset. mater secundū Humanitatem il. lius; idcirco iure suo ratione matris. putare sibi deberi illud miraculum. Tertio, iā poterat dicere mater: imò. quia hoc est Diuinitatis opus, idcir. co oro, nūquid enim prohibeor ora. re miraculum à diuinitate, quia non. genui illam? aliōqui quot peccassent. qui petierunt miracula à Deo pro. gloria Christi? vt constat in Euange. lio, & in Actis. Imò pactum fecit Ie. sus: *Quodcunque petieritis Patrem in no. mine meo, hoc faciam,* vt glorificetur. Pater in Filio. Et; *Si habueritis fidem. sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit.* Neque. tamen petentibus dixit: *Quid mihi, & vobis est?* Quarto, ratione materni. tatis aliquid poterat rogare à Diui. nitate; vt sicut quicquid habuit car. nis accepit ab illa, ita vicissim de suo. quod habebat, scilicet gratiam spiri. tus, ad eius consolationem manife. staret. Deniq; contra has omnes sen.

tentias est, quod videtur suggillari. Maria, & repelli à Domino; cum ta. men per hæc verba non dederit fi. lius illi repulsam, nec ipsa intellex. rit se repelli, cū statim dixerit mini. stris: *Quodcūq; dixerit vobis, facite.* Ille. sensus de hora passionis posset meri. to cōtrouerti, an sit legitimus, & pro. prius eius loci, cū alius sit aptior. Quartus sensus: Quidam putant le. gendum per modum admirationis: *Quid mihi, & tibi, mulier?* id est, tam es. mihi coniuncta, & tā arcto vinculo. copulata, vt propter te anticipē ho. ram, & tēpus miraculi: quia licet nō. dum venit hora mea edendū signum; venit tamen hora tua intercedēdi, ac. ob id hora mea te exaudiendi. Non. enim inconuenit, quod Dei prouidē. tia cū non fiat extra ipsam, accedēte, aliqua causā secunda acceleret effe. ctum sine illa tardandum: vt si in ma. turatione ficuum, apponatur arboris. pedi oleum, cōtinuò olei calore ma. turescunt. Quare in his verbis Maria. exaudita est, & honorata, & cōstituta. mediatrix, & aduocata nostra: quæ. sē per pro sua reuerentia exauditur, vt. nos cū fiducia ad eā confugiamus. Si. enim in terris illi nihil negauit, quid. ergo erit in cælo? Quare hora, quæ. nō erat tā opportuna ad ostensionē. deitatis Christi, facta est opportuna. ad ostensionē dignitatis matris Dei. Et ita hoc loco vtrunq; per hoc sig. num declarauit, nempe & dignitatē. matris, & gloriā diuinitatis suę. Ideo. facti sūt orādī, vt quasi aduocati caus. sã nostrā agāt, sed maximè mater Dei. quæ sēper exauditur. Hic sensus pul. cher est; nisi q̄ nō solet Christi ma. tri suę blādus esse, aut dulcius cū illa. agere. Deinde illa verba: *Quid mihi, & tibi,* potius negat cōiūctionem, & magis disijctionē animorū, vel cor. porū sonāt, quā admirationē. Præter. quā quod illa verba: *Nondū venit ho. ra mea,* producūtur à Christo vt caus. sa potius nō edēdi, quā edēdi signū. Ponamus ergo, quod sensus illorum. verborum est: Nihil mihi, & tibi cō. mune: non te agnosco in hoc vt ma. trem, sed dico, non noui te. Vt ergo. ob affectum carnalem matris nō de.

Quartus sen. sus.

Fic^o quomo. dō ante tem. pus matura. ri valeant. Quam potēs. apud Deum. sit B. Virgi. nis pronobis. parriciniū.

Sanctorū suf. fragia nobis. imploranda. cur sint.

Hic sensus. tria patitur. incommoda.

Luc. 2. bunt relinquere ea, quæ Patris sui erant olim prædicans, & disputans; ita ob eum nõ debeo facere quæ Patris sunt, id est signa. Idcirco subdit: *Non dũ venit hora mea*: quasi dicat, cũ illa aduenerit, ob Patrẽ faciã, non ppter carnalẽ affectũ, nec ob acceptionem personã. In quo, & alijs verbis non matrẽ hæc iã sciẽtem, & correctione nõ indigẽtẽ, sed circũstantes, & posteros omnes erudiuit in matre sua. Sic enim interpretatur Bernard. ser. de his nuptijs; Ait enim: *Quid tibi, & illi, Dñe? Nõne quod filio, & marri? Quid ad illã pertinet, quãris, cũ tu sis benedictus fructus vteris eius immaculati? Nõne ipsa est, qua saluo pudore concepit, & sine corruptione te peperit?* Hæc ille.

B. Bernard. serm. 2. in hoc Euang. pauld ante med. Luc. 1. Infra. 2. Pro vero ergo sensu præmittẽdum est in primis, quod nunquã Christus Mariam vocauit matrem: vt constat ex Euangelio, vbi semper mulierẽ vocat: nulli minº signa amoris externa ostẽdit, cũ nulli intus magis se in uicẽ diligenter. Quod Dñs itudiose faciebat; vt cõprimeret affectus carnis nostrã, & in Euãgelico ministerio doceret esse posthabẽdos. Vnde apud Lucã bis, & apud Matthãũ semel, & hĩc subacerbẽ, & veluti cõtẽptim videtur locutº de matre. Dixit enim: *Quid est qd me quarebatis? nesciebatis quia in his qua Patris mei sũt, oportet me esse?* Et cũ illi dictũ esset: *Beatº vter qui te portauit, & vbera qua suxisti,* respõdit: *Quinimõ, beati qui audiũt verbũ Dei, & custodiũt illud:* Et dicẽti: *Eccẽ mater tua, & fratres tui foris stãt, quãrẽ teste alloqui:* *Quã est, inquit, mater mea & qui sũt fratres mei? &c.* Et idẽ videtur hĩc fecisse. Deinde præmitto, qd multa dicebat ppter circũstãtes, ad eorũ, aut ad nostrã eruditionẽ: quãdã etiã faciebat aliã nõ facturº. Ideo apud Ioãnẽ habemus, qd gratias Dñs manifestẽ Patri egit de eo, qd exauditus est in suscitatione Lazari, & subiecit: *Ego autẽ sciebã quia sepe me audis: sed propter populũ qui circũstat, dixi, vt credãt quia tu me misisti.* Imò non tãtũ respondet ad verba, quãtũ ad mẽtem interrogãtiũ: sicut cũ adolescẽti interrogãti: *Magister bone, quid boni faciã, &c.* respondit: *Quid me interrogas*

Cum summẽ Christus matrem intus diligeret, & ab ea diligere-tur, hic amor minimẽ cur foras prodiret. Ibidem. Matth. 12. Infra. 1. Luc. 11. Matth. 12.

Christus in docendo, vel operando, sæpe circũstãtium rationẽ habebat. Ioan. 11. Non raro Christus ad mentem potiũs, quam ad verba interrogãtium responsã dirigebat. **Matth. 19. Mar. 10.**

de bono? aut quid me dicis bonũ? Nemo bonus, nisi vnus Deus. Hoc enim loco videtur seipsum negare bonum, ac Deum, & non ita est: sed ideò, quia adolescens rogabat eum de bono, tãquam expectans aliquid supra legẽ iam sancitam à Deo, quod non poterat tradi nisi ab eo, qui erat verẽ bonus, hoc est solus Deus: idcirco Dñs arguit eum non de eo, quod faciebat exterius, quod erat irreprehẽsibile, cũ querere videretur doctrinã bonam ad vitam æternam, sed de eo qd mente agitabat, quia reuera non accedebat tanquam ad Deum, sed animo simulato, vt quidã interpretantur. Et sæpẽ magis ad animũ, quãm ad verba respondebat.

Tertiò præmittõ, quod Dñs omnia decenti tẽpore operatus est secũdũ illud: *Omni negotio tẽpus est, & oportunitas, seu occasio.* Occasio autem est iuxta cõgruitatẽ facti, seu dispositio nẽ materiã; oportunitas ad formã, seu finẽ suum. Verbi gratia: Christus ab initio erat perfectus in omni sapientia, & gratia, & potuisset prædicare, & signa facere, & quãcũq; post modũ in matura fecit ætate: sed non fecit, quia non erat congruũ nisi in ætate perfecta illa perficere; ne posset videri prodigiũ, & res phãtastica. Item cur nõ statim cũ perfecta est ætas, manifestauit se hominibus, sed paulatim? Imò prohibuit discipulis ne se manifestarent, nisi quia non erant dispositi homines ad capiendã tam alta Sacramenta?

Quartò præmitto, qd hora clarificationis Christi, siue gloriã eius, & ascensus ad Patrẽ, dicitur hora sua, quia tunc clarificatus est, & agnitus Deus. Vnde dixit Ioãnes: *Sciens quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mũdo ad Patrẽ.* Et alibi: *Pater, venit hora, clarifica filiũ tuũ.* Non ergo loquitur hĩc de hora passionis Christi, quã potius fuit hora Iudeorũ, quibus dixit: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarũ:* & rursus: *Tẽpus meũ nondũ aduenit, tẽpus autẽ vestrũ sepe est paratũ.* Rursus cũ dicitur: *Mulier cũ parit, tristitiã habet, quia venit hora eius:* ibi, hora eius non dicitur propter dolorẽ passionis, sed

Quomodõve rũ illud, Nemo bonus nisi vnus Deus.

Ea interrogatio adolescẽtis Euãgelici: Magister bone, quid boni faciã vt habeã vitã æternã? cur digna Christi reprehensione fue rit.

Suo tempore Christus omnia faciebat.

Eccles. 8. Occasio & oportunitas quomodo inter se differant. Cur Christus statim natº, vel vbi primum perfectam attigit ætatem, cum posset, nõ docuerit, signa que sit operatus.

Matth. 16. Quare Christus horã sui reditus ad Patrem per ascensionem, horã suã vocauerit.

Ioan. 13. Infra. 17. Luca. 22. Ioan. 17. Supra. 16. Ibĩ: Mulier cum parit, tristitiã habet, quia venit hora eius, hora quid significet.

Verbi Domini: Nondum venit hora mea, vera, & propria in eel ligenia proponitur. Si nondum venerat hora Christi signũ faciendi, cur ea ipsa hora illud ediderit. Chrysosto. prædicto te simonio. In congrua Chrysostomi solutio.

Alter sensus congruẽtor. Matth. 11. Signa edere Christus publicẽ quãdo cõperit.

In eos, qui horam seu tẽpus Christi, ad fatum in spienter trahunt. Mar. 2.

Quã Dominus faciebat in aperto, quorũ signa erant illa.

propter lucrũ inde proueniẽs, id est propter gloriã resurrectionis, & paritũ filij, in quo terminata est passio, sicut parturitiõ mulieris in gaudio filij nati terminatur.

Ergo hora Christi, intelligitur hora edendi signa, in quorũ perfectione illustratur eius potentia, & gloria, & de qua dicitur infra: Et manifestauit gloriã suã, & crediderunt in eum discipuli eius.

Sed interrogabis; Cũ hac hora, & tempore fecerit signum; quomodo dixit, Nondum venit hora mea? Chrysostomus putat, matrem petij se miraculum ante manifestũ ac notum vini defectum, & ob id dixisse, Nondũ venit hora: & propterea adueniente hora, & inopia vini omnibus comperta, futurum erat gratius, credibilius, & ab omni sinistra suspitione magis liberum signum; cũ alioquin videri posset ad sui ostentationem, vel ad amicorum gratiam concessum. Sed quoniam hæc expositio ponit defectum in Virgine postulante signum extra tempus; ideò meliũ fortasse dici potest, nondum venisse tempus passim & publicẽ edendi miracula: quod cõperit ab eo tempore, quo Ioannes in carcerem est coniectus: nam ex eo tempore cõperunt Christi publicam prædicationem etiam miracula edita prosequi. Quo tamen matrem honoraret, præuenit illud tempus, & initiũ signorum propter eam, & preces eius illustrandas præoccupauit: & simul etiam ostẽdens se temporibus, aut horis non subijci, sed liberẽ, & quãdo, & vbi vult, signa edere. Stultum autem est, quod stultissimi quidam trahunt horam Christi ad fatũ; cũ Christus, & Stellarum, & fati, & tẽporis, & Sabbati sit dominus. Vnde etsi dixerit, *Nõdum venit hora mea;* edidit tamen signum, vt se dominũ temporis ostenderet.

Postremò præmitto, quod quã faciebat Dominus in aperto, erant signa eorum, quã magis intendebat in arcano. Verbi gratia in proposito, hoc vini miraculum iam nemo nescit quod significabat nouam le-

gem fidei, & charitatis in notitia eximã dilectionis Dei per Christum ostendendã, vnde homines essent inebriandi, qui essent discipuli Iesu vocati ad nuptias. His sumptis, & præmissis, quasi certissimis, & veris; duo sensus elici possunt: alter simplicior, quod Christus asperius matrẽ sit allocutus, veluti repulsã dãdo, & tanquam matrẽ eam non agnoscendo: non tam vt matrẽ instrueret, quã instruetissima erat, & edocta à Deo; sed vt instrueret circũstantes, & posteros omnes, quod in mysterio Euãgelij tãtum Deus est amandus, & in gloriã eius omnia referenda, & non propter gloriã carnis. Quid ergo mihi, & tibi? Id est, Non debet maculari affectu carnis, quod propter Deum sincero, & puro corde fieri debet. Vt instruat Pontifices, & Episcopos, dum rogãtur à consanguineis, vt distribuant Episcopatus, aut Sacerdotia, aut aliã quãuis ministeria, nihil carni tribuere, aut sanguini, sed intrepidẽ dicere valeant: *Quid mihi, & tibi est, mater, aut frater, & foror? &c.* Et licet asperẽ videatur locutus matri; ipsã tamen intus intellexit se esse exauditam. Et ita nullo modo verbi austeritate contristata, magna cũ prudentia & modestia ad ministros cõuersa dixit: *Quodcũque dixerit vobis, facite.* Atque hunc sensum confirmant, primum quidem Iustinus Martyr in libro Quæstionum, & Responsum: *Istud, inquit, Quid mihi tecũ est, mulier? non ad matris obiurgationem dictum est à Salvatore, sed ad illud ostẽdendum: Non nos, inquit, delecti sumus, quibus cõsumptum in nuptijs vinum cura esset. Ex singulari tamẽ charitate, si vis, ne eos vinum deficiat, ministris dicit, vt qua dixerõ faciant: & videbis non desore illis vinum; id quod & factum est. Nõ igitur verbis matrem increpuit, quã operibus cohonestauit.* Deinde Eusebius Emyssen. *Inter se loquebantur mater, & filius; ipsi se intelligebant, ipsi sua secreta nouerant, ipsi quid tum fieri oportebat, & quid postea futurum erat, sciebant; ceteri autẽ, quid ipsi dicerent, ignorabant.* Ad dãm & tertium testẽ Gau-

Quintus sensus, bipertitus.

Pontifices & Episcopi in sacris honoribus tribuẽdis quomodo se cum consanguineis gerant, præsentĩ exẽplo Christi.

Iustin. Martyr. lib. 99. et resp. q. 136. tom. 3.

Euse. Emyss. in explanatione Euãgel. Domini. 2. post Epiphaniã. Gaudentius

dentiam æqualem Ambrosij tract. 2. in Ioan. ipsa. inquit, Beatissima Virgo, agnito responsionis huius profundo mysterio, intellexit, non suggestionem suam aspernantem acceptam, sed secundum illam spiritualem rationem in mysterio tu delatam: ceterum nunquam mandaret ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu sancto post partum diuinum plena non solum responsionis Christi virtutem cognouisset, verum etiam futuri ab eo tunc ex aqua vini ordinem vniuersum prauidisset. Quid enim lateret sapientia Dei Matrem, capacem Dei, adem dignissimam tanta virtutis, veritate facti historialiter approbata? Adiungimus & quartum Maximi testimonium, qui in festum Epiphaniae scribit: Venerabilis Maria vere, vt mater Domini, in spiritu futura prouidens, ac Dominicam prouidens voluntatem, sollicitè ministros admonuit, dicens; Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat profecto Mater sancta, obiurgationem illam Domini, Deique sui non irascentis offensam praetendere, sed miserantis prestare mysterium. Postremò Bernardus superiori loco inquit: Sed manifestè iam video, quòd non velut indignans, aut confundere volens virginis matris verecundiam, dixeris: Quid mihi, & tibi, cum venientibus ad te (iuxta matris praeceptum) ministris, nihil cunctatus facias quod illa suggestit. Vt quid ergo, fratres, vt quid sic respondeat prius? Vtique propter nos, vt conuersos ad Dominum iam non sollicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illae non impediunt exercitium spirituale. Quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parvibus: at postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Vnde & legimus, f. a. rem quendam in eremo conuersantem, cum ad eum carnalis frater auxiliij gratia aduenteret, respondisse, vt adiret alterum fratrem eorum, cum ille vtiq; iam obisset. Quòd admiratus qui venerat, responderet, quia ille obiit, eremita se quoque similiter obisse respondit. Optime ergo nos docuit Dominus, ne solliciti simus super propinquis carnis. nostra plusquam religio postulat; quando ipse matri, & tali matri

respondit: Quid mihi, & tibi est, mulier? Hæc ille sanctus. Pater. Quòd verò Dominus expectauerit à Matre rogari, vt ederet signum, non fuit à ratione alienum. Ait enim hoc loco Cyrillus: Non à se, neque non rogatus, ad actionem miraculorum Dominus solet peruenire: necessitati enim, atque vsui hominum gratiam suam præbere solet: quibus gratiora etiam sunt qua petuntur, si aliquantulum differuntur. Hæc ille. Secundus sensus est, quòd cum Mater intenderet clarificationem Domini, & nouæ legis manifestationem: quorum primum, per illud miraculum fiebat; secundum significabatur in eo: & cum ad hoc electa esset Domina vt instigatrix, & cooperatrix Christi, quia bonum non erat hominem esse solum, sed oportebat esse adiutorium simile sibi: vt sicut duo, vir, & mulier, operati sunt ad ruinam, & damnationem, in qua mulier praeuenit virum: ita per contrarium vir vnus, & mulier vna, operentur ad salutem, in qua mulier excitaret virum: Orabat ergo Maria in eo facto pro reparatione humani generis, & nouæ legis introductione. Hanc verò dignitatem cooperandi Christo, non habuit Maria ex eo quòd dedit Christo carnem, sed ab eo potius, quòd accepit illa de spiritu eius, & quasi ex costa eius fabricata fuit. Ideò Dominus non pro eo quòd non intellexeret hoc Maria, sed propter nos carnales instruendos dixit; Quid mihi, & tibi, mulier? non negando coniunctionem carnis, vt blaterant Hæretici; sed potius quòd ad id operis non erat illa carnis coniunctio per seipsam respicienda, sed potius coniunctio spiritus, per quam ipsa erat ab eo nata, atque illi arctissimo charitatis vinculo coniuncta. Vnde non intellexit propterea se repulsam passam. Et hæc est ratio, quòd nunquam Christus vocat eam matrem, sed mulierem: quia in mysterijs non vt mater respiciebatur, sed vt mulier secunda, opposita primæ Heuæ. Et ideò ad primum signum, quo clarificandus erat, matre intercedente, accessit Christus: nam ex baptismo Christi,

Quare nisi à matre rogatus hoc signum Christus edidit.
Cyril. lib. 2. in Ioan. c. 23. tom. 1. initio.
Gratiam suam vt Dominus donec.
Alter sensus
Maria virgo debuit esse Christo adiutrix in opere redemptionis, & quare.
Gen. 2.
Infra 3. & seq.
Rom. 5.
Hoc illa beneficium vnde fit consecuta.
Maria virgo (vt ex Adam Eua) ex costa Christi veluti fuit constructa.
Contra infanum huius loci Hæreticorum sensum.
Matth. 3.
Ioan. 1.

B. Virgo cõscia mysteriorum Dei.
B. Maxim.
B. Bernar. in prædicto loco.
A carnalium cura parentum quando liberi simus teste Bernar. do.
Exo. 20 & alibi.
Hanc doctrinam ille finem cuiusdam viri confirmat exëplo.

Eadem quibus argumentis adducta, hoc a Christo signum vt petere.
Ex hoc loco mores adificiantur. Primum documentum.
Gal. 1.
Secundum documentum.
Coloss. 3.

& voce de cælo delapsa, & Ioannis testimonio, & Discipulis prudens Virgo vidit tempus faciendi primum signum: et si, cum nodum venisset hora, viuente Ioane, non plenè seipsum manifestauit, aut publica prædicatione, aut multitudine signorum, vt postea fecit. Sed ne hic tractatus modum excedat, pedem referam: illud lectore admonens, vt ex his verbis Domini discat, qua ratione cum consanguineis, & affinibus sibi sit gerendum: nimirum in causa religionis, aut salute nostra spirituali illos non esse à nobis audiendos, sed asperè, & driter cum illis agendum: quemadmodum alias docuit Dominus, & verbis, & factis: & Paulus, qui agnito Euangelio, continuò non acquieuit carni, & sanguini. Facile enim solet immodicus sanguinis amor ministeria spiritalia reddere carnalia, & infructuosa. Deinde discat lector, tepus gloriæ nostræ nondum aduenisse, vt nos prodamus, & alijs ostentemus, ambiendo Episcopatus, aut dignitates Ecclesiasticas, maximè ob annexum honorem & lucrum, sed illud patienter expectandum tantisper, dum viuimus: quia nunc tempus est patiendi, & quasi frumentum seminatum sub terra delitescendi, vt hora nostra in lucem prodeamus, iuxta illud Apostoli: Mortui enim istis; & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. Cum autem Christus appa-

ruerit, vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Quòd si interim Deus vt voluerit opera nostra ad alios illuminandos, vel gubernandos; in lucem proferri ab eo expectemus, non præniamus vocationem. Postremò discat lector, morem Domini Iesu fuisse, vt quo asperiores se, ac duriores exterius nobis ostenderit, vt fecit cum matre; eo se nobis benigniorem, leniorem, & dulciorem interius indicaturus. Propterea meliora sunt vulnera diligentis Christi; quam fraudulenta oscula odientis dæmonis. Et à sanctissima, & modestissima Matre discamus patienter ferre quasuis obiurgationes, reprehensionesq; non tantum Christi in consciètia, sed etiam aliorum, etiam si superiores nobis non sint, modo salutis nostræ causa adhibeantur. Hinc Petrus Apostolorum Princeps, æquo animo tulit, cum audisset à Christo: Vade post me, Satana: scandalum es mihi: quia non sapis ea que Dei sunt, sed ea que hominum: & increpationem Pauli, qui sibi restitit in faciem, quia reprehensibilis erat. Neque ille propterea minus est à nobis admirandus, ac magni pendendus: gradioris enim, & robustioris virtutis argumentum est, constanti animo propter Deum ferre increpationes, quam illas inferre, etiam causa Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto detur omnis honos, gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

Tertium documentum.
Prou. 27.
Christi paræ virginis, Petri, Apostolorum principis exemplum patientiæ.
Matth. 16.
Gal. 2.
Præstat iniuriam ferre, quam inferre.

TRACTATUS VII.

IN illa verba: Dicit mater eius ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapidea hydria sex, posita secundum purificationem Iudaorum, capiètes singula metretas binas, vel ternas. Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua: & impleuerunt eas, &c. Ioann. 2.

Difficilem locum, tum propter Hæreticos reprobantes inuocationem Sancto-

rum; tum propter veteres Patres, qui non tam præclare, & magnificè, quàm par erat, de B. Virgine senserunt,

fufiore oratione, & vt puto, non in-
fructuofa explicuimus: iam quæ fu-
perunt, breuiori fermone, vtpote
clariora, abfoluemus. Verba itaque
B. Virginis quoniam rara, pretiofa,
& prudenter dicta, tâquam quædam
monumenta facra nobis habenda, &
ofculanda funt.

Dicit mater eius ministris. Ergo nô
folùm ex verbis, Nôdum venit ho-
ra mea, intellexit fe exaudita ab eo,
qui fua hora effet facturus, fed ex re-
uelatione modum miraculi patran-
di intellexit: & propterea quæ pri-
mò fuppleuerat defectum vini, per-
git iam fupplere maiorem fidei de-
fectum in ministris, dicens: *Quod-
cunque dixerit vobis, facite.* Verbû ma-
gnum, & dignum tanta Dei Matre,
propter quod, vt Albertus Magnus
afferit, magis piè fortassis, quàm fo-
lidè, dignitatem, & aureolam Do-cto-
ratus promeruit. Et fimile est hoc
verbum illi Dei Patris: *Hic est Filius
meus dilectus, &c. ipsum audite.* Et no-
ta, quàm verè dictum fit: *Doctrina pru-
dentium facilis;* & alio loco: *Ego Do-
minus Deus tuus docens te vtilia.* Et ad
tollendos defectus nostros opus est
Christo obedire: quia possibile est,
& honeftum omne quod iubet, vel
suadet, & adstringit fe ad expensas,
vt cum dixit: *Quando mifi vos sine sac-
culo, & pera, & calceamentis, nunquid
aliquid defuit vobis?* & præterea lucrû
centuplum pro fua liberalitate pol-
licetur. Vtinam audiamus Christû,
& faciamus quæ ille præcipit, & tol-
let omnes triftitias nostras, & defe-
ctus, dabitq; vinum dulce confola-
tionis. Difce, Mariam efle matrem
concordiæ, & mediaticem: nam fi-
lio dixit, Vinum non habent. Alijs
verò præcipit, vt filio obediât: *Quod
cunque dixerit vobis, facite.* Timebat
enim B. Virgo, ne ministrorum in-
credulitas, vel obfequium non prò-
ptè exhibitum, maximè fi quid incò-
fuetum præciperet, amentix depu-
tarent, quod miraculum vel impedi-
ret, vel retardaret. Quodcunq; er-
go, fiue facile, fiue difficile, fiue fen-
fui repugnet, fiue consentiat. Vnde
Naaman Syrus extra rem efle iudi-

cabat lauari fepties in Iordane, vt
Propheta dixerat: cui fe ferui oppo-
fuerunt perfuadentes, vt obediret
verbo eius.

Erant autem ibi hydriae sex. Hydriæ
funt vafa lapidea, vel fictilia à reci-
pienda aqua dicta: Græcè enim *Hydria*
efl aqua: quia ad illum tantum liquo-
rem recipiendum erant deftinata:
& aquales Latinè dici poffunt, vt ex-
plicat M. Varro. Sed Cicero in A-
ctionibus in Verrem dictione Græ-
ca frequenter vtitur. Et erant pofti-
ta ibi fecundùm purificationem Iu-
dæorum: quia frequenter confue-
uerant Iudæi ex traditionibus fenio-
rum purificari: idèd opus erat non
longè efle aquam. De quo apud Mar-
cum dicitur: *Pharifei enim, & omnes
Iudæi, nifi crebrò lauerint manus, non
manducant, tenentes traditionem fenio-
rum.* Non loquitur autem hoc loco
de immunditijs per legem introdu-
ctis, vt à contactu morticini, vel le-
profi, aut à pollutione feminis: ab
his enim immundi erant vfque ad
vesperam, nec tales purificabantur
in conuiujs, fed tantummodò aqua
lustrali expiationis. Annotat hîc Be-
za: *Hanc Iudæorum fuperftitionem po-
fteâ in Ecclefiam Dei inuehere conatus
efl Hebion, atque adèd reipfa in templa
Christianorum intulit Satanas.* Sic il-
lè, impiè perstringens falutarè vfum
Aquæ Benedictæ, quæ in ingreffu
templi primò intranti occurrit, quo
quisque recordetur aquæ, qua pri-
mùm Christo incorporatus ef, &
profefionis in ea factæ, & fangui-
nis Christi, in cuius virtute illa aqua
baptifmi vim habuit peccata expi-
di, & hæc lustrandi, & purificandi à
venialib⁹ delictis fe illa ex fidei pie-
tate abluentes, & Satanæ tétationes
pellendi vim habet. Et extra cho-
rum saltat Beza; qui fuperftitiofas
Iudæorum ablutiones, quibus in mē-
fa communi vti confueuerant, ad a-
quam templi benedictam extendit.
Certè in lege aqua erat lustrationis,
vt habes in libro Numerorum, aqua
expiationis, & labium æneum ple-
num aqua pro ablutione Sacerdo-
tum, vt in Exodo dicitur; ne quif-

Hydriæ &
Hydria Græcè
quid.

M. Varro.
lib. 4 de lin-
gua Latina.
Cicero.

Hydriæ illæ
cur pofti-
ta fecundum
purificatio-
nem Iudæo-
rum.
Mar. 7.

De qua puri-
ficat ione Iu-
dæorum hîc
fermo fit.

Côtra Theo-
dorum Bezã
aquæ benedi-
ctæ in téplis
adhiberi foli-
tæ falutare
vfum, Satani
cum inuen-
tum appellã-
tem.
Aqua benedi-
ctæ in téplis
de caufis q-
bus fuerit in-
ducta.

Num. 8. &
infra 31.

Exod. 30.

quam rei nouitate admiretur, in ty-
pum eorum, quæ in Ecclefia gerèda
erant. Et cui verifimile reddi queat
illud à Satana inuentum; quod ad ef-
fuganda dæmonia, & de templo Dei
eliminanda ab Ecclefia falutariter
inftitutum fuit? Sed ad rem: descri-
bens Euangelifta miraculum, omnia
fecit deferuire magnitudini eius.
Primò enim miraculû auget hydria-
rû multitudo: quæ vafa erant aquea,
ne quis fufpicaretur vinum ibi deli-
tefcere; & Iudæi aqua, non vino pu-
rificabant manus. Deinde ipfarum
hydriarum capacitas, & amplitudo,
quia quælibet capiebat metretas bi-
nas, vel ternas: quod intellige difi-
ctiue, id ef, aliquæ binas, aliquæ ter-
nas. Metreta verò quælibet conti-
nebat 45. pintas vini Parifienfes, vel
Italicos vrceolos, quos boccales vul-
gò vocant, vel caraffas fecundû Bu-
dæum. Secundùm verò Georgium
Agricolam, quælibet capiebat 55. ita
vt quælibet metreta penè conficiat
cadum Neapolitanum, quem barilû
vocant. Tertio ad fidem miraculi fa-
cit, quòd non ipfe, fed miniſtri im-
plent hydrias aqua; ne vinum per
magiam aliunde afportatum videret-
tur, fed vera conuerfio: quia non da-
tur penetratio corporum. Et aperta
erât hydriæ ex parte fuperiori: quia
ad lotionem inftitutæ erant. Et mi-
niftri eas implent aqua, & ad fum-
mum vfque; ne quis fufpicetur do-
lum. Quarto facit, quòd Christus
nullis precibus præmiſſis, aut aquæ,
vel hydriæ contactu, fed folo nutu,
& voluntate aquâ in vinum conuer-
tit: quod folius ef Dei, & quod nul-
lus Prophetarum, vel ipfe præftare
potuit Moſes. Quintò facit verbû
Domini, quod dixit: *Haurite nunc, &
ferte architriclino.* Còfultò enim dif-
ferebat fignum, quò magis innotef-
ceret vini defectus. Hauriebant e-
nim ex aqua patenti, quæ in hauſtu,
& diftributione fiebat vinum: ficut
panes multiplicabantur in manibus
Apoftolorum, & edentium.

Et voluit Dominus primum ferri
ad architriclinum. Hic erat præfe-
ctus conuiuio, & menfarum trium

ordini: quæ olim vt lecti erant, quia
fuper illis recumbebant. Hinc intro-
duxit Samuel Saul in triclinium, &
dedit ei locum in capite eorum qui
fuerant inuitati, & illi primùm vinû
ef allatum; vt feruetur ordo, & con-
fuetudo, & eius teftimonio, qui for-
tè ieunus erat, vt docet Chryfofto-
mus, pateat miraculum, & excellen-
tia vini. Nam cum tria fint agentia,
Ars nempe, Natura, & Deus; ficut
ars nô pertingit ad naturam, ita nec
natura ad Deum, cuius immediata
opera præftantiora funt his quæ fa-
cit natura. Hinc eliciunt Doctores,
quòd panes multiplicati, & oculi re-
ftituti præftantiffimi fuerunt: & ca-
ro Naaman Syri leproſi reſtituta ef
ficut caro pueri paruuli, & munda-
tus ef à lepra: ita hoc vinum opti-
mum, & generofum fuit. Teſtes er-
go aquæ in vinum mutatæ, funt mi-
niftri, bonitatis verò vini architri-
clinus. Parui autem refert, rubrum
ne fuerit vinum, an album: vt enim
magis ex colore fignum pateret, &
quia pauperes erant ſponſus, & ſpô-
fa inuitantes, & vinum rubrum vi-
liùs venire folet; verifimilius ef ru-
brum fuiſſe. Nam ficut multiplicauit
panes, non frumenti, fed hordei,
quod vilius ef; ita Dominus in vi-
num rubrum videtur aquam còuer-
tiſſe, canente Ecclefia: *Nouum genus
potentia, Aqua rubefcunt hydria.* Et
quanquam album folet ef præſtã-
tius, & excellentius: Dominus tamè
potuit eandem, & maiorem præſtan-
tiam, & excellentiam in vino rubro
miraculi gratia ponere. Eſt autem
potuiſſet ex nihilo vinû creare: quia
tamè minus clareſceret miraculum,
& quia venit faluum facere quod
perierat, & reſtituere deſtituta, vt
infirmos fanando, mortuos ſuſcitã-
do, & quia eiufdè ef potentix crea-
ta, ac perdita reficere, atque noua
creare; maluit Dominus ex aqua per
miniſtros hauſta, & coram omnibus
in hydrijs poſita facere vinû, quàm
creare de integro. *Vocat ſponſum ar-
chitriclinus, & dicit ei, Omnis homo
primùm (ſiue priùs) bonum vinum po-
nit: & cum inebriati fuerint, tunc id*

vinum à fe fa-
ctum adferri
voluerit.

1. Reg. 9.

Chryſ. ho-
mil. 2. in
Ioan. tom. 3
Agétia funt
tria: quenam
illa.

4. Reg. 5.

Vinum ex a-
qua à Domi-
no factum in
nuptijs, ru-
brum ne fue-
rit, an album

Ioan. 6.

Quamobrem
non ex nihi-
lo, cû poſſet,
verùm ex a-
qua per mini-
ſtros hauſta
vinum Chri-
ſtuseffecerit.
Luc. 19.

Iudæi aqua,
quare purifi-
cabant ma-
nus.

Metreta o-
lim quâ tum
contineret.

Budæus lib.
5. de Aſſe.
Georg. A-
gricola.

Miniſtris
cur dictû, vt
implerent hy-
drias aqua.

Quare Chri-
ſtus folo nu-
tu ac volun-
tate aquas in
vinum con-
uertit.

Idem cur tâ-
diu eiufmodi
fignum diftu-
lerit.
Matth. 14.

Infra 15.
Ioan. 6.

Quare Chri-
ſtus primum
architriclino

Ex filij re-
ſpôſo: Quid
mihi, & tibi
mulier? quæ
duo cognouit
Chriſti
mater lami-
ne Diuino.

Alberti Ma-
gni his inver-
bis Deiparæ:
Quodcunq;
dixerit vo-
bis, facite, pa-
rum folida
meditatio.

Alber. Ma-
gn. poſtilla
in Ioan.

Matth. 17.

Prou. 14.

Eſa 48.

Ad tollendos
defectus no-
ſtros quid fa-
cto opus fit.

Luc. 22.

Matth. 19.

Marię in nos
virginis offi-
cia.

4. Reg. 5.

Quorum architrclinus sponfo dixerit: Omnis homo primū bonum vinū ponit, &c.

Vina optima quæque in conuiujs in rio cur solita adhiberi.

Inebriare Hebrais quid.

Gen. 43. Psal. 64.

August. lib. 1. 99. in Genesim.

Positiuis pro comparatiuis vtuntur Hebraei.

Peccati proprium quid.

Conuiuium Christi, & mūdi differunt.

quod deterius est. Admiratus est architrclinus propter causam ignoratam conuersionis aquæ in vinum; & ideò conuertit se ad sponsum, & eum sedentem alloquitur, vt eum exhilararet, & honoraret coram alijs, & volebat reddere testimonium, vt sobrijs, & periti artificis in discernendis saporibus quod bonum erat. Est autem consuetudo, vt in conuiujs optima quæque vina in principio propinentur: quod & sanitati, & hilaritati conuiuij solet esse aptius, & congruentius. Quia cū sint ieiuni, melius vini nobilitatem percipiunt: vbi verò progressum habuit conuiuium, & cum inebriati fuerint, & largiùs biberint, alia vina dilutiora proponunt. Est autem phrasis Hebræa per ebrietatem intelligere profusorem lætitiã, & satietatem. Ita enim dicitur de conuiuio exhibito à Ioseph: *Biberuntque, & inebriati sunt cum eo; & Propheta: Vistasti terram, & inebriasti eam, id est, satiasti. Et infra: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Vnde Augustinus libro Quæstionum in Genesim scribit: *Solent hic ebriofsi adhibere testimonij patrociniũ, non propter Israel, sed propter Ioseph, qui valde sapiens commendatur. Sed hoc verbum, & pro satietate solere poni in Scripturis, qui diligenter aduerterit, in multis locis inueniet, vt illud: Vistasti terram, & inebriasti eam. Hæc ille.*

Tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Bonum dixit tropo Hebræo, pro melius: nam illi Positiuis pro Comparatiuis vtuntur: vt Lucæ 10. *Maria bonam partem elegit:* ita enim Græca habent, pro eo quod est, meliorem. Regula autem mundi est, vt in conuiujs, & nuptijs præcedat lætitiã & gaudium, sequatur tristitiã & dolor. Et hæc est natura peccati, vt primò delectet, post contristet: hic quidem conscientiam, postea verò & corpus & animam in gehenna. Christus verò in conuiuio suo, primò proponit panem doloris, & aquam

angustiæ; sed postea conuertit illam aquam in vinum exultationis, vnde illud: *Ibam gaudentes Apostoli à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Et primò nuptiæ cum Christo faciunt animam leprosam, quia ipse Christus fuit leprosus in Cruce: sed post hanc vitam reddunt illam gloriosam sine macula, & ruga. Carnis priuuium, quando scilicet Bacchanalia diaboli celebrantur, consequitur ieiunium Quadragesimæ perpetuum: Quadragesimam verò Christi sequitur Paschale gaudium, & pleni iocunditatis dies. Hæreticus etiam primò proponit vinum doctrinæ sanæ; & postea illa inebriatis, virus erroris porrigit. Et proinde diligenter ab eorum sermonibus, & libris cauendum est.

Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, vel in Chanà Galilææ. Intellige ad manifestandum se Iesum Deum, & gloriam potentiae suæ. Quod enim stella traxerit Magos ab Oriente in Bethleem, vel quod idola Ægypti ad Christi in templum ingressum conuerterint, quãdo fugit in Ægyptum; vel quod columba descenderit in baptismo, & vox de cælo dicens: *Hic est Filius meus dilectus;* vel quod ieiunauerit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus absque vlllo cibo, vel alia signa in pueritia sua, adolescentia ve in priuatis ædibus, cū subiectus esset parentibus, vt quidam volunt, ediderit: signa quidem erant, sed minus clarè ostendentia eum esse Iesum, vel Messiam, siue Deum, nec ipse ita in pueritia videbatur illa edere. Vt enim Deitas erat magis occulta in puero, quàm in viro, & magis in viro, quàm in viro iam publicè prædicante: ita miracula occultiora, id est, eū minus manifestum reddentia, illo tempore fecit. Quod cum ratione certè factum est; ne scilicet non crederetur verus homo. Sed hoc est primum post baptismum, & tentationem publicè,

Ast. 5. Nuptiæ cum Christo qualem reddant animam in præsentem in futuro. Esa. 53. Ephef. 5.

Hæretici ingenium.

Conuersio aquæ in vinum quomodo primū signū Christi fuerit.

Ita Scholastica c. 38. exponit primum.

Matth. 2. Ibidem.

Infra 3. Ioan. 1. Matth. 4.

Christi pueri, vel adolescentis signa quàm occultiora & incognita.

Quid est quod signum conuersionis aquæ in vinum in Cana Galilææ factum esse perhibetur.

Ioan. 1.

Claudianus.

Aug. tract. 9. in Ioann. tom 9.

Allegoria huius Euangelij proponitur, & explicatur.

Cana Galilææ quid.

Ioan. 3.

& manifestè à se factum. Nam ieiunium quadraginta dierum, cum nullus adesset, nemini manifestare potuit eius potentiam, vel diuinitatem. Hoc autem dicitur factum in Cana Galilææ, id est, apud contemptibiles, & paruos in oculis suis, zelantes tamen Dei honorem; ne quis in se gloriatur.

Et manifestauit gloriam suam. Id est, gloriam potentiae, & sapientiae, & bonitatis suæ in se delitescentem, & se esse vnigenitum Dei, iuxta illud dictum Ioannis: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre.* Expressit autem Claudianus poeta in Epigrammate De Christi Miraculis eleganti disticho hoc signum:

Cōuertit lymphas in vina liquētia Christus:

Quo primū factō se probat esse Deū.

Et crediderunt in eum Discipuli eius. Rectè dixit discipuli, non mater, quæ non egebat signo, vt crederet in illum quasi in Messiam, vel in Deum, sed discipuli, qui acti erant, non qui futuri erant, vt exponit Augustinus. Crediderunt ergo discipuli: quia vel cōfirmati sunt in fide, vel crediderunt in Deum, quem prius crediderant Messiam: nam vt magistrum discipuli secuti erant eum.

Hactenus literam percurrimus, nunc mysterium litera inclusum explicandum est. In his enim nuptijs adumbrantur nuptiæ Verbi Dei cū Humanitate; deinde Verbi cum anima; postremò nuptiæ legitimæ & Christianæ viri cuiusque cum uxore sua. Primæ ergo nuptiæ celebrantur in Cana Galilææ, hoc est, in zelo rotæ, siue in zelo honoris Deitatis, quæ velut rota est sine principio, & fine, vbique habens initium, & terminum. Ob honorem ergo suum, & sapientiam, atque bonitatem declarandam, has nuptias celebravit Christus: in quibus Sponsus est Verbum; Sponsa verò sancta eius Humanitas. Hinc dicitur: *Qui habet sponsam, Sponsus*

est. Et Psaltes: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* Et de his dicitur in Euangelio: *Simile est regnum cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Factæ autem sunt tertia die. Prima dies, tempus ante legem. Secunda, tempus sub lege. Tertia, tempus Euangelicæ doctrinæ. In his nuptijs in primis fuit mutuos consensus in matrimoniu: nam Verbum per Angelum requisiuit humanam naturam in Maria, & illa pro toto mundo consensit: quemadmodum mater in contractibus, quæ in vtilitatem filiorum paruulorum, & quid fiat, ignorantium, celebrandis consentire solet. Præ Maria autem omnes præteriti, & futuri paruuli sunt; ideò ipsa pro omnibus consensus exhibuit, cū dixit: *Ecce ancilla Domini; fiat mihi secundum verbum tuum.* Deinde fuit in hoc matrimonio mutua bonorum communiõ. Nam vir non habet potestatem sui corporis; sed mulier. Similiter autem & mulier sui corporis potestatem non habet; sed vir. Nam per communicationem idiomatum, omnia quæ Humanitatis sunt, Verbo tribuntur: rursus quæ Verbi sunt, Humanitati adscribuntur. Tertio fuit mutua voluntatum vnio: nam Verbum voluit omnia quæ Humanitas, quia voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Ita etiam Christus homo Verbi voluntatem faciebat, qui dicebat: *Descendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me:* & iterum: *Non mea voluntas, sed tua fiat:* & alibi: *Ego que placita sunt ei, facio semper.* Spoliavit ergo se omni propria voluntate, vt illam Verbi faceret. Quarto fuit mutua reuelatio secretorum: nam Verbum omnia reuelauit Christo, quorum capax erat: rursus Christus homo omnes nostras necessitates & desideria Verbo tanquam Deo proponebat, & de nostris nuptijs dicebat: *Vinū non habet.* Quinto fuit indissolubile vinculu. Nam, vt Dominus dixit: *Quod Deus*

Psal. 18. Matth. 22. Luc. 1. Simile. Ibidem. 1. Cor. 7. Psal. 144. Ioan. 6. Luc. 22. Ioan. 8. Matth. 9.

coniunxit,

*coniunxit, homo non separet. nā Christus quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Postremò in hoc matrimonio fuit etiam prolis generatio, agente Verbo, & patiente Humanitate, & parturiente cum dolore, & gemitibus in Cruce. Mulier enim cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Hinc clamavit voce magna, & quasi Rachel altera in partu prolis Benjamin mortua est. Et ut prolem pater vocavit Benjamin, id est, filium dexteræ, mater verò, Ben-oni, id est, filium doloris: ita nos filij sumus potentissimæ dexteræ Dei, quæ Verbum est, & filij doloris ratione Humanitatis, quæ non nisi doloribus crucis, & sanguine suo nos regenuit. In his nuptijs vinum deficiens erat doctrina Evangelij: quam ille ex Veteri Testamento quasi ex aqua vinum eduxit, quo inebriantur animæ agnoscentes Dei immensum amorem, quo sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Atque per hoc vinum Evangelij cognita est gloria Dei, & fide suscepta à toto mundo, iuxta illud: *Manifestavit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli eius.**

Sunt & aliæ nuptiæ Verbi cum Ecclesia, siue cum anima qualibet, conciliatæ in Canà Galilææ, non in Ierusalem, vel Iudæa: quia ad Gentes magis spectant hæ nuptiæ. Vel in Canà Galilææ, hoc est, in zelo rotæ, id est, naturæ nostræ more rotæ per inconstantiam fluentis tum in anima, tum in corpore instar amnis deorsum, & ad carnalia bona huius mundi fluentis. In his, sponsus est ditissimus, ut sponsam suam possit dotare: & sapientissimus, ne anima bona sua dissipare velit: pulcherrimus, & speciosus forma præ filijs hominum, ne sponsa displiceret. Nobilissimus Dei filius, ne ab ea contemneretur: Potentissimus, ne ab alio, nisi sua sponte opprimi posset: Denique optimus, & omni suavitate plenus, ut semper diligeretur. Et ut Moyse vxorem duxit Æthiopiissam; ita Christi

aniam peccato denigratam accipit, ut reddat illam formosam, & dicere possit: *Nigra sum, sed formosa.* Quia ablata culpa per gratiam, remanet in ea nigredo pœnæ in hac vita sustinendæ ad imitationem Christi. Erat autem sponsa pauper gratia, & debitis onusta; sed ditata est à sponso, & dotata, ut diximus. In has nuptias debet sponsa consentire: quia, ut ait D. Augustinus: *Qui fecit se sine te, non iustificabit se sine te.* His nuptijs intersunt tum beata Virgo non rogata, sed pro nobis rogans. Adfunt & Apostoli tanquam ministri verbi Dei, & Sacramenti, quibus anima ornatur, & præparatur, ut Christo desponsetur. Secundò, in his nuptijs est communicatio bonorum: quia omnia quæ Verbi sunt, nostra fiunt, de quibus Apostolus: *Qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Hinc dignitates Christi, & tituli in sponsas eius deriuantur. Nam ut ille Deus est, Dei filius, lux, Saluator, Iustus, & Iudex, & Christus: ita nos dii per participationem, & filij Dei adoptione, & lux in Domino, & Christiani, & aliorum in eo saluatores, & denique iudices effimur. Ut ergo quæ Verbi sunt, nostra fiunt; ita quæ nostra sunt, ut anima, corpus, intellectus, voluntas, &c. vni sponso nostro sunt consecranda, iuxta illud: *Omnia vestra sunt; vos autem Christi; Christus autem Dei.* Tertio, debet adesse vni voluntatum. Ideò oramus: *Fiat voluntas tua:* Nam eius voluntas, qui ut vir regit, præstare debet voluntati vxoris. Ideò nostra voluntas, utpote carnalis, exuèda est, & crucifigenda. Cùm ergo nos eius voluntatē fecerimus; ipse faciet nostram, quia non erit à sua distincta. Quartò debet adesse mutua secretorum communicatio. Nam ut ille nobis omnia comunicat secreta sua, qui dixit: *Iam nō dicam vos seruos: quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quacunq̄ audiui à Patre meo, nota feci vobis:*

Cantic. 1.

D. August. serm. 15. de verb. Apostoli circa med. tom. 10.

Rom. 8.

1. Cor. 3.

Matth. 6.

Ioan. 15.

bis:

Psal. 36.

Matth. vlt.

2. PATA. 24

Rom. 8.

Ioan. 15.

Psal. 127.

Es. 7.

bis: Ita nos mutuo illi nostra consilia aperire, & corda nostra per orationem coram illo effundere debemus, secundum illud: *Revela Domino viam tuam, & spera in eo; & ipse faciet.* Quintò, debet esse inseparabilis unio. Nā Verbum ex parte sua dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.* Neque quenquam derelinquit, nisi prius derelictus, iuxta illud: *De reliquistis Dominum, ut dereliqueret vos.* Imò eas quæ se dereliquerunt, inuitat ad reditum, & facile reconciliatur, & in priorem amicitiam recipit. Ut ergo ex parte Christi debet reddi indissolubile matrimonium, ita etiā ex parte nostra: assidue, & impense rogando, ut nos tanquam sponsas suas ab omni mundi, & carnis, & diaboli, atque adeò nostræ ipsius propriæ voluntatis infidijs, & dolis, quibus ab eo abducimur, protegere velit, & ad eum nos gradum perfectionis deducere, ut cum Paulo valeamus dicere: *Quis me separabit à charitate Christi?* Deniq; in hoc connubio debet adesse proles bonorum operum, Verbo in nobis, & per nos operante, etiam si nos in pariendo patiamur. Nam ut nulla mulier gloriari potest se sola opera sua absque viri commercio filium genuisse, præter solam Virginem, quæ tamen Christum sine Spiritu sancti virtute non concepit: ad eum modum nemo potest vllum fructum boni operis ex se solo sine Dei gratia producere: Dixit enim Dominus: *Sine me nihil potestis facere.* Videmus autem filios filiorum nostrorum; cùm exemplo nostrorum bonorum operum alij ad bene operandum excitantur, & impletur illud in spiritu: *Ut videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.* Atque hoc est maximum, & primum signorum, quod facit Iesus cum anima, quam despondet, id est, iustificatio, qua Dei gloria agnoscitur, & quisque efficitur Christi discipulus. Quemadmodum in prioribus nuptijs diuini incarnati Verbi, primum, & maximum signorum est, de quo Propheta dixit: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum; Ecce*

Virgo concipiet, & pariet filium: His ergo nuptijs aqua naturæ nostræ frigidæ, & insipidæ, (Nam aquæ multæ, populi multi) & quamuis formā facile per amorem recipientis transit in naturā vini, videlicet inebriantis deitatis, & nos ad deitatis naturā euehentis. Has aquas adducunt ministri; architrachus verò, rector est Ecclesiæ, probans doctrinas: qui nescit modum signi, quia omnia tribuit sponso Christo: nam neque qui plātat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus: Sex hydræ, sex ætates seculi huius sunt. Quævis hydria capit metretas binas, vel ternas: quia fuit seculum, quando satis erat credere quia Deus est; & quod omnium bene operantium remunerator sit. Capit verò ternas, qui continet fidem expressam sanctissimæ Trinitatis. Tertio loco instruimur, quales debent esse nuptiæ fidelium; nempe sobriæ, sanctæ, & reformatæ: nam ex his salus totius Ecclesiæ pendet, siquidem ex illis filij prodeunt, qui implent nō minus cælum, quàm terram: ideò matrimonio reformato, omnia reformata habebimus.

Primò ergo debent celebrari hæ nuptiæ in Canà, id est, in zelo. Ille zelum habet, qui ut imbecillitati carnis suæ prospiciat, & ut castius viuat, vxorem ducit, nē solutus ad quāvis fœminam adhiuniat; velut emissarij equi, qui nullo freno rationis, pudorisve detenti, ad meretrices, vel ad fœminas non castè viuentes, tanquā ad grauidandas mulas steriles concurrunt. Sunt etiam ut pecus macello destinatum, cui propterea liberum est in quocunque prato edere, & dicunt: *Nullum pratum sit, quod non pertranscat luxuria nostra.* Secundò, debent fieri in Galilæa, id est, in transmigratione: nam propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Non solum autē debet quis transfundere esse suum naturale in filium, ut omnes etiā bestiæ faciunt, vel esse suū morale, ut philosophi, sed esse suū diuinum, nō tantū illi mundo, quàm Deo generando,

Apocal. 17.

1. Cor. 3.

Heb. 11.

Quales debent esse nuptiæ fidelium.

Qui zelum habeat.

Sap. 2.

Galilæa quid sonet.

Gen. 2.

Matth. 19

Vitanda est
destina con-
iugia.

vt hæres esse possit sanctitatis, & virtutis suæ. Tertio, hoc matrimo-
nium celebrari debet in cõuiuio, & præsentia multorum, & coram Apo-
stolis, id est, ministris Ecclesiæ illud conciliantibus, vt caueantur matrimo-
nia occulta, & clãdestina, quibus plerunq; multæ puellæ ab adolescẽ-
tibus illas ducere minimẽ cogitãtib-
us, sed corrũpere, seducuntur, etiã si ore ficto citra consensum promit-
tant. Nam talia plerunq; per fene-
stras crates ferreas habentes, & in alijs locis minus honestis, nõ autem in facie Ecclesiæ; & more Christiano, cõciliantur matrimonia; quibus & violatur patria potestas, & virgines seducuntur, & seminarium inimicitiarum & rixarum inter focerũ & generum excitatur. Sed his corruptelis fati iam videtur per Cõciliũ Tridentinum esse prospectum. Nõ dicam de his, qui publicẽ inuuptas virgines, vel in templo osculantur, vt osculi iure cogantur parentes illas sibi desponsare, vt interdum fieri in Italia vidi. Quod grauissimum peccatum est, quia summa debet adesse libertas coniugibus, qui matrimonio copulantur. Hinc Laban fecit conuiuium, & vocauit inuitatos, quando celebravit nuptias Liæ & Rachelis cum Iacob; & Raguel, quãdo dedit Annã filiam Tobix iunioris. Omnis verò qui malè agit, odit lucem, vt qui clandestine cõtrahũt. Quarto debet adesse Iesus in principio, & in progressu. In principio quidem, quando quæritur vxor ad bonum finem, id est, ad prolem in Christo educandam, & ad vitandam fornicationem, & solatiũ vitæ præsentis, & æternæ vitæ cõsecutionẽ: nam Apostolus ait: *Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permãserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cõ sobrietate.* Item quærat vxor honestis vijs, & rationibus, nempe cauendo peccata, & orando Dominum. Quia *Domus, & diuitia dantur à parentibus; à Domino autem propriè vxor prudens.* Consulendi sunt etiam amici, & seniores, & prudentiores; quia sæpè Deus dat coniugem in totius vi-

Concil. Tri-
dent. ses. 24.

Gen. 29.

Tob. 9.

Ioan. 3.

1. Tim. 2.

Prou. 19.

tæ flagellum. Vt accidit illis, qui nõ consulũt nisi magnitudinem dotis, & sanguinis claritatẽ, & formæ pulchritudinem, quibus vt esca capiuntur iuuenes, & inexperti.

Desidero autem, vt Respublicæ nostro seculo plurimum corruptam modum aliquem, ac moderationem indicant dotibus: quia intolerabiles sunt, & causã vt pauca maritis collocari possint, & vt reliquæ in monasterium, vel inuitæ detrudantur quasi in carcerem: quod iniquissimũ est. Quantum ad progressum verò matrimonij, maritus exhibeat vxori honorem, obsequium, doctrinã cõdĩtam sale amoris; vxor verò exhibeat viro amorem, reuerentiam, obedientiam, diligentiam, curam, & regimen domesticorum. Quinto & ultimo debet adesse Maria, vt bona comes, & patrona contrahentium. Primo, vt sit castitas cum fecunditate ex vtrãque parte: sine fecunditate enim vix est amor, licet esse debeat & curari. In nuptijs namque sine casto, id est, cingulo castitatis, non potest esse Deus, nec pax. Secundo, vt sit modestia in victu, & vestitu, & seruetur, & vt vxor nolit placere nisi viro suo, nec vir alteri, nisi vxori propriæ. Sit tẽpus aliquod precationibus destinatum: sit frequens vsus Sacramentorum, quo plerunq; sanctificetur. In his nuptijs, quæ more Christiano celebrantur, solet Iesus aquam conuertere in vinum; dum onera matrimonij, & labores, & gestationẽ ventris, & partus dolores, & filiorũ educationem, quæ per se sunt laboriosa, & insipida, in vinum amoris conuertit, vt ex dilectione Dei, & illa, quam inuicem sibi coniuges debent, charitate omnia reddantur leuia, facilia, & suauia. Nam hoc est ingenium charitatis, atque hoc est vinum inebrians, & ab sensu abducens, vt labores, & ærumas quis non sentiat; aut si sentit, facilè superet per gratiam Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre vnã, atque Spiritu sancto pari fitur honore, potestate, atque imperio, in secula seculorum. Amen.

Immoderate
dotes tollenda.

Cestus quid.

Ingenium
charitatis quod.

TRACTATUS VIII.

DE Secundo signo eiectionis vendentium & ementium de templo. Ioann. 2.

Matth. 21.
Marc. 11.
Luc. 19.

Quod hoc signum
eiectionis vendentium & ementium, distinctum sit ab eo quod reliqui tres enarrant Euangelista.

Eiectionem
hac signi nomine esse cõsentendam, quæ comprobent

Ioan. 3.

SOLVS Ioannes Euangelista hoc signum describit, ab alijs tribus suppressum; quemadmodum signum eiectionis de templo morte imminente factum, quia ab alijs tribus erat descriptum, à Ioãne prætermisum est: qui quoniam postremus omnium scripsit, ab alijs quidem prætermissa suppleuit; ab alijs verò dicta non iudicauit operæpretium repetere. Quod verò hoc signum nõ sit idem cum illo quod alij enarrant, non solum ratio temporis euincit: quia illud in Dominica Palmarum contigit paucis diebus ante mortem, hoc verò primo anno etiam antequam publicè inciperet prædicare, sed etiam, quia durius egit cum Iudæis in posteriori, quàm priori cõperat miraculo. Nam in hoc tantum dixit: *Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis: in secundo verò, pertinaces in peccato acerbius reprehendit, dicendo illis: Domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam, speluncam latronum.* Sunt etiam aliæ circumstantiæ, quæ ostendunt diuersitatem signorum. Sed hæc sint satis. Quod verò hæc vendentium, & ementium de templo, eiectio, signum extiterit, & quidem magnum, ac rarum, testatur ipse Euangelista Ioannes, qui post enarratum hoc factum subdit: *Quam autem esset Ierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ faciebat: & Nicodemus paullo post dixit: Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Non legitur autem vllum aliud, in Pascha perfecisse præter hoc. Præ-

terea Patres signum hoc, vt insigne, & admirabile, & vocant, & celebrant. Hinc Hieronymus in Matthæum de alia eiectione postrema verba faciens, scribit: *Plerique arbitrantur maximum esse signorum, quod Lazarus suscitatus est, quod cæcus ex vtero lumen acceperit, quod ad Iordanem vox audita sit Patris, quod transfiguratus in morte gloriam ostenderit triumphantis: Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod vnus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis, vt postea crucifigeretur; scribis & Phariseis contra se sentientibus, & videntibus lucra sua destrui, potuerit ad vnus flagelli verbera tantam eijcere multitudinem, mensasq; subuertere, & cathedras confringere, & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie.* Hæc ille, doctissimè indicans opus illud, quo tantum timorem omnibus incussit, planè diuinum, & non humanum opus extitisse.

Quod verò Iudæi dixerunt: *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* non arguit prædictam eiectionẽ nõ fuisse signum: sicut & alias, quando sanauit hominẽ cæcum, & mutum, & à diabolo oppressum; apud Lucam dicitur: *Et alij tentantes, signum de celo quærebant ab eo.* Et apud Ioannem, cum panem multiplicasset, petebant: *Quid ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi?*

Narratio porrò huius signi necessaria fuit, non solum quod fuerit ab alijs Euangelistis omissum, sed etiã, quia sine ista historia non satis posset intelligi quod alij Euangelistæ

Hierony. in
Matth. 21.
tom. 9.
Ioan. 11.
Supra 9.
Matth. 3.
Infra 17.
Signorum
omniũ Christi
maximum
iudicari, vnde
de Hieronymo
ostendat.

Luc. 11.

Ioan. 6.

Necessitas
huius narra-
tionis quæ
fuerit.

Matth. 26.

Infra 27.

Capharnaū quæ ciuitas, vnde sic dicta.

Naum quid.

Hierony. 10 mo 3.

Matth. 4.

Mar. 1.

Luc. 4.

An hic descēsus Domini in ciuitatem Capharnaū, sit idem cum illo, cuius alij tres Euangelistę meminerunt.

Ioan. 2.

Frates in Scripturis, consanguineos sæpē significat. Supra 1.

commemorant, quosdam coram Capha testificatos, Christum aliquādo dixisse: *Possū destruere templū Dei, & post triduum reedificāre illud.* Rursus insultasse Christo in cruce pendenti: *Vah qui destruis templū Dei, & in triduo illud reedificas.* Hoc em̄ nulli narratur dictum à Christo, nisi hoc loco: quāquam verba quædam calumniantes mutauerint. Percurremus autem primo loco literam Euangelij; deinde documenta in illis mylticè inclusa apersemus.

Ioannes ergo ita habet: *Post hac descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt non multis diebus.* Capharnaum, ciuitas erat inclyta, & metropolis Galilææ. Caphar autem significat villam, vel oppidum: naum verò nomen proprium est loci, vt tradunt Rabbini, & significat pœnitentiam, siue consolationem. Sed nihil prohibet, ex duobus nominibus vnum esse compositum nomen proprium loci, vel ciuitatis: sic enim vocamus ciuitatem veterem, ciuitatem castelli, villam nouam, ac similia. Vt autem docet Hieronymus lib. De locis Hebraicis, hæc ciuitas maritima erat iuxta stagnum Genesareth, in finibus Zabulon, & Nephthali; ac proinde situ erat inferior ipsa Cana, vt propterea à Cana ad Capharnaū descendisse scribatur Dominus. Nō est autem hic descensus Domini in Capharnaum, ille idem, cuius alij Euangelistę meminerunt, quo Dominus reliquit patriam suam Nazareth, & venit ad habitandum in Capharnaum. Quoniam iste fuit ante Ioannis carcerem, & ante multa miracula edita; alter verò descensus in Capharnaum factus est, postquam Dominus multa ediderat signa in Galilæa. Et dicitur mater eius venisse cū eo, quæ ad nuptias venerat, & fratres eius, hoc est, consanguinei, more Scripturæ. Discipulos autē eius vocat, qui eū sequebātur: & adhuc eos in Apostolos nondum elegerat, sed quatuor tantū habebat discipulos, quantum colligitur ex Euangelio, nempe Andream, Petrum, & Philip-

pum, & Nathanaëlem. Eoq; descendit Dominus, non ratione habitadi, nam mansit ibi paucis diebus, sed vt ad tempus edito signo se subduceret, & ne præcursorem suum adhuc prædicantem à cæpto cursu impediret; vel ne homines æmulatione & inuidia Ioannis hoc Christum facere calumniarentur.

Sequitur in Textu: *Et propē erat Pascha Iudæorum.* Quia Ioannes postremus scripsit, quo tempore etiam introductū Pascha Christianorum in Asia; propterea ad distinctionem illius dixit, *Pascha Iudæorum.* Erat autem Pascha, festum præcipuum Iudæorum in memoriam liberationis ex Ægypto; cuius festi ritus, erat comestio agni in vespera, & azymorum panum per septem dies. In paschaverò nostro agnus spiritualis, est Christus pro nobis immolatus; & azyma nostra, sinceritas, & veritas, & ipsa liberatio spiritualis est, scilicet à diabolo, & peccatis, de qua Paulus, *Eripuit nos de potestate tenebrarū, & transtulit in regnum Filij dilectionis suæ.* Et in ipso festo Paschæ primò se Ierosolymis manifestū reddidit; vt tempore, & loco sacro exordiretur principiū suæ patefactionis. Sic in eodem festo vltimo à Iudæis visus est: sed hīc quidem seuerum se ostendit, eijciendo de templo vendentes, & ementes; in postremo verò se benignissimum indicauit eiectus ipse de Ierusalem, & pendēs in Cruce.

Et ascendit Iesus Ierosolymam. Præceptū erat, vt ter omni anno omne masculinum appareret coram Dño. Hinc Christus etsi, vt Dei Filius, & Princeps, solutus esset omni lege: tamen sponte se omni legi subiicit propter nos, vt confunderet superbiam nostram, & maxime Hæreticorum, qui ab omni lege humana, siue Ecclesiastica, siue Ciuili, siue Imperiali liberi esse volunt; imò etiam à Diuina, quam pro modo suo interpretantur. Christus verò seruauit omnem legem: Sacramentalem, circumcisus: Ceremonialem, præsentatus in templo: legalem, ascendēs ad

Quare nunc Dominus Capharnaum descendit.

Ab Euangelista cur dictum sit Pascha Iudæorum. Pascha quale festum apud Iudæos, & quā ob causam institutum.

Exo. 14. Supra 1. 2. 1. Cor. 6.

Coloss. 1.

Matth. 27. & Heb. 13.

Exo. 13.

Christum omnium legū, tum Diuinum, tum Humanarū, obseruātissimū fuisse.

Luc. 2. Leuit. 1. 2.

festā:

Luc. 2.

Infra. 17.

& Matth. 8.

Leuit. 14.

Matth. 17.

Infra. 22.

Luc. 2.

Ioan. 14.

Rom. 8.

Exod. 30.

Heb. 9.

Exo. 26.

Heb. 9.

Templū Domini cur fuerit ingressus.

Simile.

Sacrificiū soli Deo debitum, & cur præceptum.

festā: Sacerdotalem, dicens: *Ite, ostendite vos sacerdotibus:* imperialem, soluens ipse tributum Cæsari, & alijs soluere iubens: & moralem, quia erat Iesus subditus illis: & diuinam: *Sicut*, inquit, *mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Atque hac tanta sua obedientia legibus præstita satisfecit Deo pro nostris transgressionibus, & liberauit nos à lege peccati, & mortis, & excellentius præstitit illud quod quidam Iurisperitus sapientissimus dixit: *Digna vox est maiestate regnantis, alligatum legibus se Principem profiteri:* & ille, qui dixit: *Idē legum serui sumus, vt liberi esse valeamus.*

Et inuenit in templo. Non intelligas per templum, Sanctum Sanctorum, vbi erat arca, & propitiatorium, in quod semel in anno intrabat summus tantum sacerdos: neque Sanctum, in quo erat candelabrum, & altare thymiamatis, cuius loci aditus solis sacerdotibus patebat; sed atrium omnibus laicis commune: nam ibi orabat populus, & audiebat verbum Dei, & sacrificabat, quia in eo erat altare holocaustorum. Ingressus est autem templum, vt filius in domum patris, vt præmissa oratione auspicaretur, & factis, & verbis sui detectionem. Deinde, quemadmodum Medicus populum infirmum curaturus, primū interrogat de capite, & de stomacho, & de corde, quæ sunt præcipua mēbra hominis, ex quibus hominis totius salus pendet: ita Dominus à templo, & Sacerdotibus, qui comparatione populi caput sunt, & stomachus, & cor, exorditur.

Vendentes oues, & boues, & columbas, & numularios sedentes. Sacrificare, vrbalitas est externa soli Deo debita, & à Deo libenter acceptata, tum ne Idolis fieret, tum vt homines agnoscerent supremum dominium Dei, & illi sacrificando tributum penderent; tum vt agnoscerent se dignos morte propter peccata, quemadmodum animalia quæ offerebant, mactabantur, tum denique vt illis omnibus sacrificijs re-

præsentaretur Noui Testamenti sacrificium, tum cruentum in Cruce, tum incruentum in Eucharistia. Quoniam verò multi Iudæorum ex longinquis prouintijs ad templum confluēbant, vt ex Græcia, Italia, Lybia, Mesopotamia, & ferè ex toto orbe; sacerdotes hunc mercatum ex auaritia instituerant; vt magis venales illis essent victimæ; quàm vt instituerent populum Dei. Prætextum tamen aliquem ex lege habebant: quia in Deuteronomio præcipitur, vt qui longius à templo habitarent, sua dona domi venderent, vt alia eadem pecunia emerent in domo Domini. Et quo pecunia esset paratior, numularij, siue mensarij aderant, qui minutiori moneta mutarent maiorem, aut aurum argento, aut peregrinam pecuniam eius loci moneta. Et hæc quidem perse turpia, aut illicita non erant; verum auaritia, & sordido quæstu sacerdotum reprehensibilia facta erant, & non multum aberant ab usura: quam à fratribus accipere legem vetitum erat. Habebant autem ea animalia, quæ lex pro diuersis peccatis offerri mandauerat: quæ vel boues erant, pro opulentis, & diuitibus; vel oues, pro mediocribus; vel columbæ pro pauperibus.

Quod verò putat Beda, sacerdotes cum venditoribus pepigisse, vt animalia accepta ab offerentibus, rursus ipsi venditores à sacerdotibus emerent, sed minoris, vt iterum alijs cum lucro vendere possent: non est verisimile. Quia iuxta legis præscriptum debebant sacerdotes oblata animalia mactare, & perignem Deo offerre, vt non possent tale aucupium facere: etiam si Erasmus secutus fuerit Bedam.

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis. Christus in nuptijs benignè indigentibus subuenit; hīc autem seuerè peccantes corripuit. Illic charitatem in proximum ostendit; hīc autem charitatem, & zelum in Deum Patrem suum prædixit. Illud verò, fecisse de funiculis flagellum, non intelligas, vel cin-

Deut. 14.

Deut. 23.

Leuit. 12.

Bedæ minus commoda interpretatio rejicitur.

Bedæ in Ioan. tom. 5.

Leuit. 6.

Erasmus.

Ioan. 2. Christi benignitas: eiusdē seueritas, & zelus gloriæ Paternæ.

Quo flagello de funiculo Christus eiecit vendentes, & ementes de templo.

Matth. 10. Infra. 21.

Flagellum, quo eiecit vendentes, & ementes de templo, ex quibus funiculis Dominus fecerit.

Quid hoc factum ad umbra uerit.

Prou. 5.

Sap. 1.

Hæc eiecitio vendentium & ementium de templo, à Domino cur facta.

Seneca. Secunda ratio.

Luc. 7.

Ioan. 8.

Iniuriæ quæ, & quærens ferendæ.

Tertia ratio.

1. Tim. 6.

Quarta ratio

gulo suo, quale est: illud quod gestant Franciscani: quia zonas gestabant Iudæi, in quibus potius æra adferre solitierant, quàm ex eis flagella conficere. Vnde dixit Dominus: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris.* Neque chordam intelligas quæ egit asellum: quia etsi hoc de secunda eiectione dici possit, in quæ equitauit super asinum, non tamen de ista prima, in quæ pedes in templum venit. Ergo probabilius est, quod ex funibus quibus alligabantur animalia, flagellum istud confecerit, & sicut canes de templo, eiecerit, ac profligauerit. Et in spiritu significare voluit, quod ex peccatis nostris, quasi funiculis, quibus peccator constringitur, occasionem accipit Dominus nos flagellandi, iuxta illud: *Iniquitates sue capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Ex se autem, & ex bonitate sua neminem flagellat: quemadmodum neque de cingulo suo fecit flagellum. Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione uiuorum.

Omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues. Hoc fecit Dominus, in primis ut ostenderet, se non probare eorum peccata: nam qui potest reprehendere, neque reprehendit, peccatum alienum suum facit. Seneca ait: *Amici peccata si feras, facis tua.* Deinde iniuriæ proximi, & peccata tegenda, & excusanda sunt: quemadmodum Christus fecit cum peccatrice, & cum adultera. Iniuriæ verò nobis illatæ sunt quidem dissimulatæ, & condonandæ, ut Christus sæpe fecit: at iniuriæ Deo illatæ minimè quidem ferendæ, sed acerbè reprehendendæ, & ab eo, qui potestatem, & locum Dei habet, seuerissimè castigandæ: & summum pietatis genus est in hac re esse crudelem. Tertio docuit, auaritiæ, morbum esse magnum, & ut dixit Apostolus, omnium malorum radicem: maximè si sub specie religionis delitescat. Quarto docuit, templum profanari, quando

in loco sancto sub specie pietatis peccatur: vnde bis hoc peccatum puniuit. Hinc per Esaiam queritur: *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.* Et Ieremias: *Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?* Quinto prænuntiavit hoc factum finem Sacerdotij veteris, & sacrificij: nam adueniente veritate, & vero sacrificio, opus erat ut figuræ & umbræ cessarent: quemadmodum priori signo in Cana Galilææ edito, demonstrauit Gentium. vocationem: ut annotauit Cyrillus. Sexto ostendit, peccata sacerdotum causam esse totius ruinæ populi: & illos primum dignos esse flagello, qui grauius peccant, & exemplo suo alios ad peccatum prouocant. Hinc Petrus dixit: *Tempus est, ut incipiat iudicium à domo Dei.* Postremò, quia Sabbato curaturus erat, multa que similia facturus, quæ Iudæis contra legem fieri iudicaturi erant, ne hæc tanquam Deo contrarius facere videretur, omnem Iudæis iustæ accusationis præripuit occasionem, ostendendo zelum, quo incensus honorem Dei, & gloriam zelabat.

Et vide ordinem: primò eiecit homines vendentes, qui soli peccabant. Quamuis Euthymius doceat per flagellum boues, & oues verberatas, expulisse de templo, homines autem non verberasse, sed tantum exterruisse, & eiecisse. Deinde etiam animalia propter homines flagellauit, & expulit illa de templo. Tertio nummulariorum effudit æs, quod Græcè *νίμφρα* dicitur, id est, minutulam pecuniam, & nummorum congeriem, quibus fit permutatio. Et hos grauius puniuit, quod vsuras committerent: & hoc in loco sacro sub pietatis prætextu. Denique & mensas subuertit; ne facile impium opus repeterent. Postremò his qui columbas vendebant, dixit: *Auferte ista hinc.* Mitius cum illis agens; qui pauperes fortassis erant, & aliorum maiorum sequebantur vestigia. Et non eiecit illas, ne

Matth. 21. Esa. 16.

Ierem. 11.

Quinta ratio

Ioan. 2.

Cyril. li. 2. in Ioan. ca. 26. tom. 1.

in princip. Sexta ratio.

1. Pet. 4. Septima, & postrema.

Ordo signi huius eiectionis à Christo seruatus, Euthym. in Ioan. c. 2.

Kiquæ Græcè quid.

Quibus Christus dixerit: Auferte ista hinc.

Quanta reuerentia tractandum sit templum Dei.

Matth. 21.

Psal. 68. Quorsum id, Zelus domus tue comedit me.

Exo. 32.

1. Reg. 18.

3. Reg. 18.

Acto. 7.

Infra. 13.

Psal. 105.

Num. 25.

Luc. vlt.

Quando recordati sint discipuli eius Scripture: Zelus domus tue comedit me.

Psal. 68.

Psal. 118.

Hoc Christi signum eiectionis inter maxima numerandū cur sit.

forte auolarent, & pauperes iacturam facerent mercium suarum: idèd præcepit illis, ut illas de templo auferrent. *Et nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Cum istis, ut pote cum pauperibus, mitius egit Christus: instruens nos quanta reuerentia tractandum sit templum Dei, & quàm longè ab eo profligandæ sunt omnes species turpis quæstus. At verò cum Scribis, & Pharisæis ex malitia peccantibus, durius egit Dominus, dicendo illis: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Prius vocauit domum negotiationis, siue mercatus, Græcè enim dicitur *ἄγορά*, postea verò vocauit speluncam latronum.

Recordati verò sunt discipuli eius quia scriptum est, zelus domus tue comedit me. Ostendit, discipulos Apostolos non fuisse scandalizatos Christi factò, sicut alij, qui fortassis aderant: quia Dei zelo factum id esse cognouerunt. Atque hoc zelo Christus indicauit se aptum prædicatorem: qui zelo honoris Dei, & fidei animarum flagrare debet. Magno Dei zelo olim flagrarunt Moses, Dauid, Helias, Stephanus, & Paulus. Promeruit etiam hoc tanto zelo sacerdotium sempiternum multo melius quàm Phinees, de quo ait Dauid: *Et stetit Phinees, & placuit: & cessauit quæstio. Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & generatione, usque in sempiternum.*

Non explicauit autem Euangelista, an eo tempore quo hæc gesta sunt, discipuli Scripture illius meminerunt, an verò post resurrectionem quando Dominus aperuit Apostolis sensum ut intelligerent Scripturas. Et probabilius est tunc hanc Scripturam venisse eis in mentem, quando hæc gerebantur: quod alioqui Euangelista addidisset, cum surrexisset Christus à mortuis, ut fecit inferri in hoc eodem capite. Porro dicere: *Zelus domus tue comedit me*, perinde est ac dicere: *Defectio tenuit me pro peccatoribus delinquentibus legem tuam.* Est autem hoc Christi miraculum inter maxima annumerandū:

tum quia omnibus internum incus sit timorem, tum quia splendorem maiestatis plenum de facie iaculatus est, ut autor est Hieronymus, tum quia virtutem contulit verbo suo, & vim flagello, perinde ac si esset ferreum, & quod maius est, nemo ei restitit, aut contradixit. Eoque signo edocuit, ipsos in eum nihil posse, nisi quantum ipse vellet permittere, deinde quantum in eos posset, si vellet.

Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Id est, ostende nobis signo aliquo, quod hæc non temere, & priuatus, sed Diuina autoritate, vel Prophetæ, vel summi Sacerdotis (qui sunt Dei ministri) facias; & voces templum domum Patris tui, quasi es es eius filius, ut Moses legationem suam probauit à signis. Rectè Paulus dixit: *Iudæi signa petunt. Sed certè stulti erant, qui signum in signo querebant:* nam quod maius signum, quàm quod filius Ioseph, siue filius fabri, vilis illi, & contemptus, tantum, ac tale signum ediderit? Ad hæc etsi signum non esset quod ediderat, certè signorum opus non erat, cum malefacta corripere, & Dei domum tanta purgaret ignominia; ut egregiè docet Chrysostomus in hunc locum. Quia verò Iudæi hæc dicentes signum ex animo non querebant, sed temeritatis, & seditionis. Christum arguere volebant, idèd Dominus signum illis non dedit. Et quod dicitur: *Responderunt Iudæi*, cum nullus sermo præcedat, ad quem responsio referatur: dicendum est, Iudæos factò magis Christi, quàm verbis respondisse. Vel seculus est phrasim Hebræam, qua restat signum significat loqui, aut sermonem ordiri. Frigidum, quod Castellio hæreticus vertit: *Quod exemplum nobis præbes; deserens vim Græci verbi.* Alij verò interpretantur *ὄντιον* argumentum. Sed verior, & præstantior est nostra lectio: *Quod signum.* In alio huic simili signo dictum est: *In qua potestate hæc facis?* Quasi dicant, Potestate opus

Hierony in Matth. ca. 21. tom. 9.

Qui nam Dei ministri.

Exod. 4. 1. Cor. 1.

Matth. 13. Ioan. 6.

Chryso. ho. 23. in Ioan. tom. 3.

Quare hic Iudæis postulantibus non dedit Dominus signum.

Respondere Hebræis, id est, qui, aut sermonem ordiri sæpe significat.

Castellionis hominis hæretici versio inepta reijctur.

Matth. 21.

Ioan. 3.
Infra. 12.
4. Reg. 1.
Act. 13.

est ad puniendum. Et Christus non est vsus consueta, & ordinaria potestate, qui non venit vt iudicet mundum: neque vlla potestate humana ab illis accepta, quia illos inuitos de templo pellebat: ergo Diuina potestate, qua Helias puniuit quinquagenarium & quinquaginta, & Paulus Elymam Magum excæcauit. Postestatem ergo Diuina, qua se ipsum suscitauit. Quod si Diuina; eade ergo signum tuæ missionis.

Respondit Iesus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Satisfacit ratione, ne quis iure calumniari possit cum scandalo factum esse, quod citra illud fieri poterat. Secundò respondit ænigmatice, & parabolicè, se diuina autoritate illud facere, qua se ipsum à morte erat excitaturus: quia capaces nudæ veritatis non erant: non enim credidissent, si se à morte excitandum apertis verbis dixisset. Aliàs verò signa quærentibus apertius respondit: *Generatio mala, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ.* Quod idem est cum hoc signo de reedificando templo soluto: & sermonis occasionem Dominus ab ipso templo, in quo versabatur, & de quo erat quæstio, pro sua prudentia accepit. Tertio non dat signa quæ petunt, quia ei minimè credidissent; ne videri posset ad ostentationem signa facere, & non potius ad Dei Patris sui gloriam illustrandam, & ab subleuandam aliorum necessitatem. Nam nec post suscitatum Lazarum in eum crediderunt, imò ex eo tunc signo necem eius meditati sunt: omnia enim calumniabantur vt dæmonis opera. Si verò se non velle dare signa dixisset, agerent in eum, vt impotentem: ideò non apertè respondit.

Ait ergo: Me quidem permitte soluetis per mortem violentam templum hoc corporis mei, cuius hoc templum materiale est figura: sed qua potestate illud animatum templum excitabo in tri-

duo, eadem possum autoritate templum hoc inanimatum vestris commercijs contaminatum expiare, & suæ sanctitati restituere. Rectè porrò vsus est verbo soluendi, sicut & Paulus: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Est enim mors nihil aliud, quàm solutio, siue separatio corporis ab anima: & illud solutum ego resurgendo reedificabo. Et si signo Ionæ Prophetæ cum exhibitum fuerit, vix credetis; quanto minus antè, vel tardiùs credetis, quam par sit? vt cum mali bonos excitatos à morte in iudicio videbunt: eo quod flagello præsentis non creditis, neque flagellationi futuræ per Romanos. Est autem aduertendum, secundum Augustinum libro de doctrina Christiana, fidem Christianam maximè fulciri per resurrectionem, & ascensionem Domini. Nam sponte mortuus conuincitur, qui tam citò resurrexit: & multum ostendit quàm voluntariè pro nobis animam posuerit, qui sic eam habuit in potestate resumere: ita enim bonus pater philosophatus est. Sane illo opere planè se Deum ostendit: confutauit incredulitatem Iudæorum ita, vt nihil possent obijcere. Conuersi sunt ad Fidem tanto miraculo multi ex illis, qui non erant animo obstinato, vt liber Actuum Apostolicorum testatur. Hæc est vis responsi Christi. Vbi aduertendum est, verbum imperatiuum. Soluite, non esse imperantis, vel exhortantis ad eadem, sed prædicantis, & permittentis. Et more Hebræo pro futuro accipitur, vt illud: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua; pro, excæcabis, & aggrauabis: vt è conuerso Futurum pro Imperatiuo accipitur frequentissimè. Simili genere locutionis vsus est Christus, cū dixit Iudæ: *Quod facis, fac citius.* Vel dici potest, verbum hoc esse comminatorium, aut promissorium: dicimus enim, fac modò hoc, & videbis quid eueniet tibi, vel, quid faciam, vel, quomodò te tractabo. Vel, Gusta hæc, & senties quantè sit virtutis, & efficacix: quo

Philip. 1.

Mors quid.

Ioan. 2.

Aug. lib. 1. de doctrina Christiana c. 15. tom. 3 initio.

Qua maximè refulcitur Christi fides, secundum Augustinū.

Ioan. 10.

Act. 3.

Imperatiuum pro futuro accipere Hebræi consueverunt, vt futurum pro imperatiuo.

Ioan. 13.

Ænigmatice & parabolicè responso cur Dominus fuerit vsus, dicens: Soluite templum hoc, & reliq.

Matth. 12. & 16.

Ioan. 2.

Iudæis signum Christi in qua potestate vendentes, & ementes de templo esjeiret, nullum cur dederit.

Ioan. 11.

Matth. 12.

Quid significet: Soluite templum hoc, & in tribus diebus illud excitabo.

Templum Salomonis quædo ceptum fuerit.

Prima opinio, quæ rejicitur.

Origen in

Ioan. 10. 10.

2. Reg. 7.

1. Paralipo.

22. & 28.

& 29.

3. Reg. 6.

Secunda opinio item improbabilis.

1. Esd. 1. & seq.

1. Esd. 6.

Tertia opinio, quæ & ipsa refellitur.

Euthy. prædicto loco.

1. Esd. 4. 5. 6.

Infra. 6.

genere, siue modo sermonis non tam iubemus, quàm enuntiamus quid futurum sit, si quicquam alter fecerit.

Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis edificatum est templum hoc. Christi dictum visum est Iudæis impium: quòd iuberet solui templum tantæ religionis; & absurdum, quòd reedificaret intra triduum: & qualis fuit illorum intellectus, talis fuit responsio. Et secundum Origenem, templum Salomonis ceptum est ædificari à præparatione materiæ facta à Dauide consilio Nathan Prophetæ; vt ita colligantur quadragesex anni. Quod falsum videtur: quia templum, vt est in 3. Regum libro, septem annis, & paucis mensibus extructum fuit. Alij verò existimant loqui de reedificatione facta post reditum à Babylonia tempore Ezræ, & ab anno primo Cyri, quo fundatum est, vt dicitur apud Esdram: & postea per Cambysen prohibitum vsque ad sextum annum Darij Hydaspis: quo consummatum est, vt dicitur apud eundem Ezram, fluxerunt prædicti sex & quadragesex anni. Non quòd semper, & nulla intermissione tot annis Iudæi ædificauerint: quia aliquandiu cessatum est propter gentium vicinarum impedimenta, & Regis prohibitionem.

Quidam tamen ex Hæreticis Iudæos auxisse numerum existimant: quòd non tot, sed pauciores anni fluxerint reedificationis templi. Quod minus probabile mihi videtur: quia ex certa traditione argumentabantur. Et vt Euthymius ait, ab anno Cyri ceptum est ædificium, & inuidia, & calumnia circummoranantium Samaritanorum impeditum, ita quadragesex annis permanfit. Circa secundum verò annum Darij Hystaspis missus Zorobabel, in sex annis ipsam perfecit: & ita annis quadragesex & sex ædificatum est templum, qui numerantur ab initio ædificationis vsque ad consumptionem.

Quod verò templi non memine-

rint, quod ad Herode excisum fuerat, & pro eo aliud magnificentissimum, & immanibus sumptibus extructum intra octo annos ab Herode, vt testis est Iosephus in lib. Antiquitatum: mirum esse non debet. Probabile enim est perinde habitam à Iudæis hæc obijcientibus nouam templi structuram, ac si vetus illud in statu suo durasset ædificium, quo ampliorem haberet venerationem. Mysticè etiam tot diebus corpus hominis in vtero materno formatur. Sic etiam imprudentes verum dicunt, quod templum, de quo Christus loquitur, id est, corpus eius, quadragesex diebus ædificatum fuit: vt Augustinus docet lib. octoginta-trium quæstionum, & libro de Trinitate.

Ille autem dicebat de templo corporis sui. In quo, vt Apostolus ait, inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Explicat Euangelista, quàm turpiter hallucinati sint Iudæi in intelligendis verbis Christi. Nam idem verbum seminatam in terra spinosa Iudæorum, seruatum est vt crimen capitale ad accusandum eum in passione: & idem discipuli in peccatoris sui terra recipientes, bonum fructum tulerunt. Nam Apostoli post resurrectionem recordati sunt, nempe quando aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas. Vt videas etiam Apostolos, quandiu vixit Dominus, verborum eius intelligentiam in totum minimè accepisse.

Cum autem esset Ierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ faciebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis. In die festo, inquit, Paschæ, hoc est, solennitate Paschali, quæ septem diebus constabat. Hic porrò fuit fructus prædicti miraculi, vt multi ad credendum in eum excitarentur, quæquam quidam reniterentur. Et ait illos credidisse videntes signa eius: vel alia ab istis, vt docent Orig. & Theophy. licet nõ sint scripta; vel hæc ipsa mirabilia opera ieiectiois eorum de templo. Quia tamè illa eorum fides informis erat,

Ioseph. lib. 15. Antiqu. c. vlt.

Aug. li. 83. Quæstio. q. 56. to. 4. & li. 4. de Trinitate. ca. 5. tom. 3.

Coloss. 2. Iudæi verbo Christi maligniter præres manifestè deprehenduntur. Matth. 26.

Luc. vlt.

Festam Paschæ quotidie bus cõstaret apud Iudæos Exo. 12. & 13.

Orige. tom. 10. in Ioan. Theophy. in Ioannem.

& infirma, & à signis coacta, dicitur quod Iesus non credebatur semetipsum eis, id est, non fiebat: Quemadmodum neque podagra laborans suis pedibus ægrotis fidit. Significat autem, Dominum non statim illis omnia sua secreta communicasse, ut Chrysoſtomus, & Theophylactus docent: eo quod non omnia dogmata, ut verè fidelibus, & perfectis discipulis credebatur, vel aperiebat: quemadmodum, & Apostolus: *Hæc commendat, inquit, fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere.* Quemadmodum enim nos non eodem modo amicis nomine, & amicis re ipsa credimus: ita neque Christus, siue Deus. Hinc Euthymius ex Chrysoſtomo eleganter ait: *Crediderunt in eum, non tamen firmiter: nam illi firmiter credebant, qui non propter signa tantum, verum etiam propter doctrinam eius credebant: nam signa crassiores attrahebant, doctrina verò, ac prophetia mente sublimiores. Idè quoque constantiores sunt hi, quibus etiam aptatur id quod dicitur: Beati qui non audierunt, & crediderunt.* Sic ille. In hoc autem instruantur Evangelici verbi Dei ministri, ut in dispensando verbo Dei altiora quam quæ capere valeant sui auditores, non proponant. Augustinus verò edisserens huic locum, longa interpretatione videtur hoc ad Dominicam mensam referre: docens Catechumenos omnes in Christum credere; & tamen non vicissim eis credere, eo quod nondum possint eius corpus, & sanguinem sumere, donec perfecti sint Christiani. Sed primum videtur literæ magis convenire: quia necdum Christus instituerat Sacramentum Eucharistiæ, instruit Dominus Evangelicum præconem, quod prudentiæ est, non statim omnia mysteria fidei Christianæ rudibus proponere: & quod mansuetudinis est, imperfectos tolerare, donec proficiant ad sublimiora. Instruit etiam sacerdotes, quibus diuinorum mysteriorum dispensatio credita est, ne nimis citò neophytos, aut publicos peccatores ad mensam Domini ad-

mittant; ne sanctum detur canibus. Ne etiam Episcopi manus citò alicui imponant, sed prudenter, & cautè agant: quia multi falsi fratres sub habitu Religioso delitescunt. Potest & hic esse sensus accommodus: Nò se credebatur Christus eis: quia propter credentium multitudinem non erat securus de bono Iudeorum animo, ut se tuto illis committeret, & vitam propriam crederet. Significat ergo, quod suam illis præsentiam subduxerit, eo quod ipse se nosset eos intus, & in cute, ut non egeret alterius testimonio, ut quis omnes intimos animi illorum recessus, inuidiam, & malevolentiam, quæ ipsi incipiebant concipere, ipsi declararet. Idè Dominus relicta Ierusalem, & Iudæa, abiit in Galilæam: quod ex eo colligitur, quia postea subdit inferius: Post hæc venit Iesus, & discipuli eius in Iudæam terram: Ergo sequitur, Dominum prius Iudæam reliquisse. Porro illa phrasid est à bonis autoribus, ait enim Cicero lib. 3. ad Atticum: *Ego si fidem accusarem, non me potissimum tuis verbis crederem.* Et Poëta Latinus de Dædalo. *Præpetibus pennis ausus se credere celo.* Et in lib. Sapiè. c. 14. *Exiguo ligno credunt homines animas suas.* Circa illud: *Multi crediderunt in nomine eius,* perpendat prudens lector quasdam loquendi formulas, quibus Scriptura uti consuevit, quæ vel diuersæ sunt, vel proximæ, & prorsus eadem, ne fortè decipi contingat. Idem enim est credere in nomine Iesu, vel Christi, & credere in nomine Iesu, vel Christi. Græcè enim eadem est locutio, *πιστευει εις ονομα αυτου*: sed à nostro interprete variata, & per Accusandi, & per Auferendi casum expressa: quorum vtrumque regit Latina præpositio In, & Hebræa præpositio *Be* in principio dictionis deseruiens Ablatiuo, sicut *DN* deseruit Accusatiuo. Et vna, & eadem præpositione Latina In expressit interpret vtramque Hebræam. Et ita interpret Ioan. 1. dixit: *His qui credunt in nomine eius;*

Matth. 7. 1. Tim. 5.

Alter sensus illorum verborum: Iesus autè non credebatur semetipsum eis.

Cicero.

Virgil. 6. Aeneid. initio.

Credere in Christum, vel in Christo, vel in nomine eius, idem esse ostenditur.

Matth. 28.

vbi

Gen. 2. & Matth. 19.

vbi Græcè habetur, in nomen eius; & *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,* Græcè habetur præpositio *is* cum Accusandi casu, sicut alibi: *Erunt duo in carne vna.* Et promiscuè dicit, *Crederetis eis* *Θεισιν*, vel *ισθι* *Θεισιν*, vel *ις* *Θεισιν*. Dicitur enim Rom. 9. *Πισθιστε εις ονομα του κυριου ιησου χριστου υιου του θεου.* Idem habetur 1. Pet. 2. & Paulus 1. Tim. 1. *Προς πιστωσιν των μελλοντων πιστευειτε αυτου.* Ad informationem eorum qui credituri sunt illi, siue in illum. Et Luc. ult. *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ.* Vbi dicitur, *ισθι πασιν.* Et Psal. 77. *Quia non crediderunt in Deo.* Græca habent, *ις* *Θεισιν*. Et 2. Paralip. 20. *Credite in Domino Deo vestro, &c. & credite in Prophetis:* Græca, *Επιστωσθε εις τας Κυριας*: & rursus, *πιστωσθε ταισιν Προφηταισιν*: & Latinus interpret 1. Pet. 1. *Fideles estis in Deo.* Idem enim efficitur sensus, quacumque præpositione exprimitur actus credendi, siue regat Accusandi, siue Auferendi casum Latinis, nam Græci qui Ablatiuo carent, Dandi casu pro illo uti solent: quanquam præpositioni Hebrææ *Be* magis respondeat Græcis præpositio *is* & *ισθι*, & Latinis In cū Ablatiuo, quam *is* cum Accusatiuo: et si Act. 16. dicatur *πιστευει ις τον Κυριον Ιησυν*.

Credere in Iesum, & credere per Iesum, quid differant.

Euthym.

His positissimis, dicendum est in primis, aliud esse credere in Iesum, ac credere per Iesum: primum enim est perinde ac credere in Deum, iuxta illud Ioann. 14. *Creditis in Deum, & in me (qui sum Deus ex Deo) credite.* Et ita in Symbolo Apostolico solū docemur credere in Deum Patrem, & in Iesum Christum Filium eius, & in Spiritum sanctum; non autem in sanctam Ecclesiam, sed credimus sanctam Ecclesiam. Quod Euthymius in Ioann. 12. confirmat super illud; *Qui credit in me, non credit in me. Scire autem (inquit) oportet, quod aliud est credere ei, quam credere in eum. Illud si quidem est credere sermonibus eius, quod de cæteris etiam hominibus dicitur; hoc autem est, credere in diuinitatem eius: quod de solo Deo dicitur.* Sic ille. Porro credere per Iesum, est per ministe-

rium prædicationis (qui minister fuit circumcisionis) adducere ad fidem in se, & in Patrem, & in Spiritum sanctum. Ita enim dicimur credere per Apostolos, per Prophetas, & per eos, qui euangelizauerunt nobis. Et ita Petrus de Christo loquens, ait; *Præcogniti quidem ante mundi constitutionem; manifestati autem nouissimis temporibus propter vos, qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum à mortuis: vel ut Græca habent: Qui per ipsum credidistis in Deum.* Et Act. 3. idem Petrus loquitur: *Et in fide nominis eius, hunc quem vos videtis, & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit illi integram sanitatem istam.*

Sed ut hæc phrasid rarissima est in Scripturis, ita frequentissima, quæ affirmat credi ei, vel in eum, vel in nomen eius, vel in eo, & nomine eius: & tamen cum credere per eum inuenitur, interpretandum est Catholicè. Ut enim per Christum habuit Apostolus gratiam & Apostolatium in omnibus Gentibus, & per eum omnes habemus redemptionem, remissionem peccatorum, & gratiam istam, in qua itamus, quæ charismata Dei sunt, ita etiam fidem, quæ donum Dei est, ut ne quis gloriatur. Et duo hæc loquendi forma signantur. Primum, per Christum credimus, id est, per eius ministerium in prædicatione, & signis situm, vel per ministros & legatos eius; sicut de Ioanne dicitur: *Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Alterum verò signat, per eius vim, & sanguinis meritum & obedientiam. Et ita vtrūque cōnectens Lucas, dixit Act. 10. *Huc omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius (id est, virtutem & meritum) quotquot credunt in eum.* Ecce per eundem mediatorem Iesum accipiet fidem in eum, & peccatorum remissionem.

Deinde aduerte, idem esse, credere in Christum, & in Christo, vel in nomen eius, & in nomine eius: & hoc ostendit apertissimè Ioannes in 3. cap. vbi promiscuè illis loquendi

Rom. 15.

1. Pet. 12.

Credere per Christum, cum dicitur, quem sensu Catholicè recipiat.

Rom. 1. Infra 5.

Ephes. 2.

Eiusmodi locutione continentur duo

Ioan. 1.

Idè esse. Credere in Christum, & in Christo, vel in nomen eius, & in nomine eius, ex Ioanne ostenditur.

modis

Credientibus Christo ob signa quæ faciebatur, Iudeis, ut ait Euangelista, quare non credebatur semetipsum Dominus, & quomodo.

Chryso. ho. 23. in Ioan. som. 3. Theophyla. 2. Tim. 2.

Euthym loquens prædicatione.

Ioan. 20. Concionatores verbum Dei quomodo dispensant, redebeant. Aug. tract. 11. in Ioan. som. 9.

Euangelici præconis munus quod.

Sacerdotes quid cauere debeant, & Episcopi.

modis pro vna, & eadem re accipere videtur. Ait enim: Exaltari oportet Filium hominis; ut omnis qui credit in ipso (Græcè dicitur, ut ἀρδν, in ipsū) non pereat, sed habeat vitam aternā. Et subdit: Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Unigeniti Filij Dei. Idem ergo ostendit esse credere in eum, & credere in nomē, vel in nomine ipsius.

Tertiò aduertendum, idem esse, Credere in Deum, vel in Iesum, vel in Christum, & credere in nomen, vel in nomine Dei, vel Iesu, vel Christi. Nomen enim pro ipsa re nominata & repræsentata accipitur, siue pro gloria, potentia, & magnificentia nominati. Quare post primū præceptum de Deo, adiungitur secundū de nomine eius sanctificatio. Et perinde Deus propter nomen suum operari dicitur, & propter se ipsum vniuersa: Vniuersa, inquit, propter se metipsum operatus est Dominus; & Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluitis in Gentibus, ad quas intrastis. Hinc Deo adiungitur frequēter nomen eius: Tu autem in nobis es, Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos; & tres pueri in fornace canebāt: Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum, &c. & benedictum nomen gloria tua sanctum, & laudabile & super exaltatum in omnibus seculis; & David, Benedic anima mea Domino; & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius: & Laudate pueri Dominum, laudate nomē Domini: & infra: Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in seculū. Cui versui decantando assurgimus, eandem illi atque Deo reuerentiam & venerationem exhibentes.

Quartò statuendum est, differentiam illam à sacris Theologis traditam, sed præsertim à B. Augustino super Ioannem (nēpe aliud esse credere in Deum, aliud, credere Deū, aliud, credere Deo. Vt primū fit fidei per spem, & dilectionem operantis. Secundum, fidei simpliciter Deum esse credentis, quam etiā demones habent, iuxta illud Apostoli:

Tu credis quoniam vnus est Deus. Bene facis: & demones credunt, & contremiscunt. Tertium verò, fidei assentiētis diuinitus reuelatis à Deo, etiā si quis charitate sit destitutus) non esse vsquequaque certam & veram. Nā interdum etiam peccatores dicuntur credere in Deum, quoniam hīc apertè habetur multos credidisse in nomē Christi vidētes signa quæ faciebat. Quod perinde est ac dicere, credidisse in Christum: & tamen subdit Euangelista: Ipse autem Iesus non credebat se metipsum eis. Quòd autem eis non se committeret, signum erat, illos gratiam Diuinæ charitatis nō habuisse. Clariùs etiam Ioannes alibi ait: Ex Principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebatur, ut è Synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei. Ad hæc omnes fideles, siue iusti, siue peccatores, instituantur per Symbolum Apostolicū dicere, Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cæli, & terræ: & in Iesum Christum filiū eius: & per Symbolum Nicenum in templo decantatum: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ: & tamen non omnes qui dicūt, vel decantant: Credo in vnum Deū, charitatem habent. Ergo illa differentia non est perpetuò certa, vt credere in Deum, sit tantum iustorū, & Deū amantium. Quintò non differunt, Credere in Deum, & credere Deo: quoniam Scripturæ pro eodem vsurpant. Ecce Ioann. 6. dixit Dominus ad Iudæos: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille. Iudæi verò responderunt: Quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? pro eo quod est, vt credam⁹ in te. Et cap. 5. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, id est, in me. Et in Epistola sua Catholica priori. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se Qui nō credit Filio (vel, vt Græcè dicitur hæc hoc est Deo) mendacem facit eum: quia non credit in testimonio, quod testificatus est Deus de filio suo. Idē ergo est credere in Filium, & credere Filio, & credere in testimonium Dei: quod non

Iaco. 2.

Ioan. 12.

Credere in Deum, & credere Deo, nō sunt diuersa

1. Ioan. 5.

Ioan. 3.

est

est aliud, quàm credere Deo testimonio. Idem etiam apertissime comprobatur ex loco Ioannis. 8. Vbi dicitur: Hac illo loquente, ex turba multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderunt ei Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo. Vbi eisdē quos dixerat credidisse in Iesū, post eā ait credidisse Iesu.

Sextò constituendum est, hanc loquendi formam, Credere in aliquē, Græcis, & Latinis autoribus inusitata atque ignotam existere, & proculdubio Hebræam esse: nam illi ferè semper verbo credendi addunt præpositionem Βε, id est, In, iuxta illud, Credidi Abraham in Deo (sic enim habet Hebræa lectio) & reputatum est illi ad iustitiam: & iterum: Et crediderunt Domino, & Moysi seruo eius: Hebræicè legimus, Crediderunt in Deo, & in Moysi seruo eius: & alibi: Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite Prophetis eius, & cuncta eueniēt prosperè. Idem habes Psalm. 77. Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius: & iterum infra: Nō crediderunt in mirabilibus eius. Et Psalm. 105. Et crediderunt in verbo eius: sic enim habent Hebræa. Hanc loquendi rationē secutus est Chaldaus Paraphrastes. Nam in Genesi dicitur: Credidit in verbo eius Abraham, & reputatum est ei ad iustitiam: & frequentissimè Dominus in Euangelio vsurpauit: Creditis, inquit, in Deum, & in me credite, scilicet quasi in Deū. Alia autem ratio est credendi Moyfi, alia Domino, alia Prophetis; & alia, credēdi Moyfi, alia Domino Iesu, quando dixit: Si crederetis Moysi: crederetis forsitan & mihi. Nam Moyfi, & Prophetis credim⁹ vt ministris Dei verba eius ad nos deferentibus, & tantquam vera de Deo & Christo prædicantibus: at credere in Deum, & in Iesum, non sunt diuersæ rationis: quia Iesus est Deus verus, & vnus cū Patre & Spiritu sancto. Hæc autem propterea tam diligenter sunt à nobis annotata, vt quisque cognoscat linguæ Hebrææ idiotismos, & non existimet interdum aliqua delitescere mysteria, vbi nulla sunt, hoc est,

Hanc locutionem: Credere in aliquē, propria esse Hebræorum.

Gen. 15.

Exod. 14.

2. Para. 20.

Gen. 15.

Ioan. 14. Aliud esse, Credere Moyfi, & Prophetis, aliud Domino, seu in Dominū, & Iesum.

Prædictæ formæ de credendi verbo traditæ quid conferant.

in his varijs loquendi formis. Et nota in sententia illa Exodi 14. Deo iā per signa magna se se exerenti Iudæos credidisse primū. Deinde Moyfi eius seruo, & min⁹ noto; & in testimonio libri 2. Paralipomenō, credendum esse scilicet Deo primū, deinde Prophetis; in illo verò Ioannis: Si crederetis Moysi; crederetis forsitan & mihi, à magis noto, & recepto Moyse, apud Iudæos conciliare Iesum sibi fidem, eo quod ipse tūc min⁹ notus esset illis: quæadmodum Iudæis probamus Nouum Testamētum quod non recipiunt, per Verus quod accipiunt: & Manichæis Nouum acceptantibus & credentibus, per illud probamus Vetus quod reproban⁹.

Sequitur in textu. Eo quod ipse nosset omnes. Et quia opus ei nō erat vt quis testimonium perhiberet de hominē: ipse enim sciebat quid esset in hominē. Ter eandem sententiam repetit: tūm vt indicet, Christum non tantum externā, sed etiam internā scrutari, nequē egere ad hoc hominis testimonio; vt homines egēt; tūm vt indicet illum Deum esse, de quo dicitur: Scrutans corda & renes Deus; tūm vt moneamur, teste Bedā, vt nunquam de nostra consciētia securi simus: quia quod nos interdum latet, æternum arbitrium latere non valet; & dicamus cum Dauide: Ab occultis meis munda me; & ab alienis parce seruo tuo. Nā eius oculi viderunt imperfectū nostrum. Et quid sit in hominē, id est, substantiam pietatis, non tantum accidentia, quæ hominibus quandoq; apparent. Homo etiam nescit vires suas metiri, & quantum possit. Vnde Petrus putabat se pro Christo mori posse; cum tamen nondum haberet tantam fidem & charitatē, vt experientia didicit. Quod si nos ipsos penitus inspicere nequimus; multo min⁹ aliorum intimos sinus & recessus penetrare possumus, vt propterea maledictus sit qui confidit in hominē, & ponit carnem brachium suum. Et de his quidem hæcenus dictum sit.

Iam verò ad explicanda mysteria

2. Par. 20. Quare Christus à Mose, & Prophetis sibi fidem conciliaret. Ioan. 5.

Manichæi Vetus reijciunt Testamentū.

Christum toties cur dixerit Euangelista nosse quid sit in hominē

Psal. 7.

Beda in Ioan. nem, 10. 5. De nostra consciētia nūquam securi esse debemus Psal. 13. Psal. 138.

Matth. 26.

Ierem. 17.

quæ

In hoc signo quæ mysteria comprehenduntur.

quæ in hoc signo cõprehensa sunt, accedamus. Nam aptè videtur punitionem Iudæorum ob sua peccata, & reprobationem & obsidionem vr̄bis & templi hoc facto adumbrasse, & iuxta tropologiam, quid ex misericordia Dominus operetur cum qualibet anima iustificanda docere voluisse. Ad primum explicandum, aduertendum est, quòd inuenit in templo vendentes oues, & boues, & columbas: at hoc quid aliud significare voluit, quàm tum maiores Ecclesiæ dignitates significatas in bobus, tum inferiores in ouibus, tum dona Spiritus sancti, & Sacramenta in columbis, omnia esse venalia, & pretio exposita, ita vt summus Pontificatus annuo pretio redimeretur, & denique ipsum templum factum esse speluncam ad prædandum accommodatam? Quòd verò nummularij federent, significat, alias seculares artes ad lucrum compositas, in templum Domini introductas, & auaritiæ Sacerdotum, & vsuræ deseruire. Tertio, quòd Iesus zelo accenditur, pertinet ad amorem Dei, què erga Ecclesiam gerit, & quam auaritia Pontifici perire cernebat. Quarto, quòd facit flagellum, indicat quòd non nisi præuio flagello renouari possit Iudaismus, siue Ecclesia Dei. Quinto, quòd facit flagellum de funiculis; est, quòd à peccatis plurimis & longo tempore contextis & roboratis flagellum Dei conflatur. Vide funem longum: *Vt veniat, inquit, super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariae: & Esaias: Va qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculū plaustrari peccatum.* Sexto, quòd tempore Paschatis flagello eiecit de templo, insinuat quòd per Titum & Vespasianum, vt virgam furoris Domini, & tempore quo illi erant præparati ad Pascha magnum celebrandum, euertendi & destruendi erant. Septimo, quòd inde columbas auferri iussit, innuit, quòd Sacramenta alterius legis transferenda erant ad nos &: quòd sacrificijs typicis &

legalibus erat imponendus finis. Ostendit, quòd æs numulariorum effunditur; ostendit, eorum thesauros & diuitias nõ tantum vectigalibus Gentium corrodas, sed etiam inter milites Romanos distribuendas. Non d, quòd discipuli recordantur Scripturas in ea re completas; illud portendebat, nunquam è memoria discipulorum Christi delendum hoc Christi factum, ne & ipsi Christiani similia patiantur. Decimo, quòd Iudæi signum in signo quærunt, quid aliud designat, nisi quòd hæc viderunt, & senserunt, & tamen non crediderunt, sed signum clarius expectant; cum tamen Dauid prædixit, post mortem Messie: *Et ciuitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum ducere venturo.* Postremo, quòd signum dedit illis solutionis templi, & reedificationis, quod ipsi non intellexerunt, sed Apostoli, quid aliud denotat, quàm claram eius à mortuis resurrectionem, quam ipsi, vt pote excæcati non solum non intellexerunt, sed etiam pecunia redempto mendacio obscurare tentarunt? Discipuli verò recordantur, quia intellectus Scripturæ ab illis quidem sublatus, ad nos verò deuolutus est, vt comminatus est Dominus: *Auferetur, inquit, à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Vides igitur quanta mysteria sub nuda significatione contegantur? vt rectè dictum sit: *Scrutamini Scripturas: quia non tantum superficie tenus, sed etiam intimè sunt expendendæ, & inspiciendæ, vt nucleum dulcem eruamus.* Docent secundò zelum suum in animam peccantem: nam tempore Paschæ, id est, Transitus ab Ægypto peccati ad terram gratiæ, qui propè est, quando Iesus aduenit in animam, ascendit Christus Ierosolymam, id est, ad animam factam ad videndam pacem quæ in Christo est, & fruendum falsa pace mundi. Et ad hanc cū difficultate ascendit Christus, quia ei non patet aditus: *Quoties, inquit, volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub a-*

Dan. 9. Solutione tēpli corporis sui quid Dominus Iudæis eleganter ostenderit.

Matth. vii.

Supra. 21.

Scripturæ quomodo secretandæ. Ioan. 5.

Secundū mysterium in signo eiectionis vendentium & ementium de templo, contentum.

Matth. 23. Ascēsus Christi in animā quid conferrat.

Iudæorum auaritia Pontifici & Sacerdotum quanta.

Matth. 21.

Vnde flagellum Dei conflatur.

Infra 23.

Gen. 4.

Esai. 5. Virga furoris Domini in Iudæos exercēdi quæ mysticè.

Luc. 21.

1. Cor. 3. Ephes. 3. Ioan. 4. Psalm. 50.

Oues, boues & columbæ quid denotēt

Nummularij tēpli animæ nostræ qui. Matth. 12.

Temporalis pœna inflicta peccatori, quòd sæpè magna Dei sit misericordia. Psalm. 31.

Apocal. 3. Qualia flagella peccatoris in hac vita tantum modo esse videri possunt.

las suas, & noluisi? Ex eius autem ascensu anima eleuatur à profunda valle gehennæ, qua digna erat. Inuenit in templo vendentes oues, & boues, &c. Homo, templum sanctum Dei esse debet, vt docet Apostolus, in quo Deus per fidem habitat: & in eo orandum est in Spiritu, & illi intimum cor in sacrificium offerendū. In templo verò Dei profanato, & cõtaminato inueniuntur vendentes varia animalia. Nam propterea quòd liberum arbitrium varium est, & ad diuersos fines tendit; idè in eo dicitur esse vendentes, nempe pro gloria tēporali, pro delicijs carnis, atque diuitijs possidendis peccata perpetrantes. Primò quidem oues balantes, & fatuas, hoc est, verba; deinde verò boues laborantes, & crassos, hoc est, opera laboriosa, & colūbas volantes, id est, cogitationes. Animus ergo malus, & peccato deditus, vendit verba, opera & cogitationes Satanæ emptori. Sūt etiam in eo nummularij sedentes, id est, dæmones quietam habitationem possidentes, & proponentes varios & vitiosos fines, ad quos dirigamus nostras cogitationes, verba & opera. Hi verò nummularij vltra sortem, id est, occasionem peccatorum, quam offerunt, exigunt nummum, id est, peccati vsuram. Sed ad hanc animam iustificandam facit Christus quasi flagellum. Temporalis enim pœna pro correptione, non est flagellum, licet secūdum carnales id esse videatur: quòd tamen sæpè magna est misericordia Domini. Nam etsi multa flagella peccatoris in alia vita, in ista tamen sperantem in Domino misericordia circumdabit, teste Propheta. Non ergo habere flagellum in hac vita, magnū est Diuinæ vindictæ signum & argumentum. Idè qui flagellatur, non desperet: quia quos Deus amat, arguit & castigat. Nam quemadmodū si quis crumenam grauem & auro ornustam ex edito loco in caput cuiusdam pro debito aliquo in carcere detenti proieceret, & dolorem aliquid ei inferret, & tumorem capitis excitaret, & vnam aut alteram

sanguinis guttulā eliceret; ille quidem rei ignarus molestè à principio ferret, & vicè suam magnopere doleteret, quòd afflicto afflictio adiungeretur; verum si paulò post, animo iam tranquillo, ad saxum, quo petatum se esse existimat, oculos suos conuertat, & crumenam multo auro refertam deprehēdat, quo possit & debita sua persoluere, & quòd supererit ad vitam tranquillè placidèque traducendam sufficere, profecto de illato tantillo vulnere nulla esset amplius aut querimonia, aut memoria, imò seriatim congratulatio, & libenter similibus se peti saxi iam desideraret. Ad eum modum est de Christi flagello cogitandum: multos enim & pretiosos thesauros eiusmodi flagella continent. Dicitur autem flagellum factū ex funiculis: quia breuis est aduersitas, & paruo tempore durat; & quia temperata est viribus infantie nostræ. Quemadmodum autem Christus flagello eiecit omnes: ita de anima nostra primū pellitur mala voluntas, quādo sit bona. Eijciuntur etiam dæmones, qui sunt tanquàm nummularij, quia fugiunt à facie lucis. Quæ enim societas luci ad tenebras? Deinde eijciuntur oues balantes: quia lingua primū coercenda, quæ plus videtur esse in potestate nostra, iuxta illud: *Dixi: Custodiam vias tuas; vt non delinquam in lingua mea.* Nam etsi Apostolus frater Domini dicat: *Linguam nullus hominum domare potest:* id tamen intelligendum est ex se, & ex proprijs viribus; secus ex Dei gratia: vt interpretatur Augustinus. Deinde etiam boues, id est, opera. Demum effunditur æs, id est, finis temporalis, qui quando à nobis non spectatur, sed contemnitur, effusus est; quando dicimus: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Et cum Paulo dicimus: *Propter Christū omnia detrimentum facio, & arbitror vt stercorea; vt Christum lucrifaciam.* Mensura qua es sustentabatur, subuertitur; quando concupiscentia per charitatem

Aduersitas peccatoris quàm breuis, & fugax.

Ex anima nostra Christus quid eiciat. 2. Cor. 6.

Psalm. 38.

Iaco. 3. Illud: Linguam nullus hominum domare potest; quomodo accipiendū sit, teste Augustino.

Aug. lib. de Nat. & Gratia cap. 15. init. tom. 7. Matth. 16. Philip. 3.

Concupiscentia quomodo tollitur.

Psalm. 71.

tem tollitur, ne reddat amplius vsuras dæmoni, sed Christo, de quo ait David, *Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum.* Ijs verò, qui columbas vendunt, dicitur, *Auferte ista hinc: quia cum boues, & oues ipse per se eijciat, relinquit nobis negotiũ abijciendarum cogitationum volitantium.* Hinc per Esaiã clamat, dicens: *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: & Per Ieremiã: Vsq̃ quo morabũtur in te cogitationes noxiæ? Diciturque nobis, ne domum Dei efficiamus domũ negotiationis, nepe cum dæmone, qui pro lucro momentaneo spoliat nos æternæ felicitatis bono. Melius autem est cum Deo negotiari, qui dixit: *Negotiamini dum venio: quia vendit vili, & emit caro pretio. Id enim quod in presenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Recordatur discipuli Scripturæ illius: *Zelus domus tuæ comedit me:* quia factus discipulus per flagellum, tandem cognoscit quanto zelo Deus prosequatur animam, pro qua recuperãda homo factus est, prædicauit, continuã Crucem, ac denique mortem tulit, & cibus eius fieri voluit. Immitit flagella & beneficia, vt vndique nos ad sui cognitionem & amorem trahat. Antequã ergo Dominus flagello suo vtatur cõtra nos, si sapimus, per contritionem & pœnitentiã eijciamus quasi de templo cordis nostri*

Esai. 1.

Ierem. 4.

Quemadmodum quis domum Dei faciat domum negotiationis.

2. Cor. 4.

Psalm. 68.

Quanto zelo Deus prosequatur animam.

Flagellũ Dei qua ratione effugiemus.

cuncta peccata, siue corde, siue opere admissa: rogemusque Dominum, vt funiculis paternæ correptionis nos hãc, & non in æternum flagellet, vt nos his vinculis charitatis ad se trahat, sibi que vinciat & coniungat. Quod si quis ex Iudæis Christũ labijs tantũ, & non corde, vel factis consentientibus, se opponat, & dicat: *Quod signum estẽdis nobis, quia hæc facis?* id est: *Nolumus credere, templũ in hoc, vel illo homine esse mũdatum à peccatis, nisi signis editis id probaueris: Respondet Dominus: Soluite templum Dei;* id est, soluetis ab vnione vestris persecutionibus integram congregationem; eam tamen ego restaurare possum tribus dieb, scilicet expellendo ab ea oues, boues, & columbas. Non ergo mirum est, si in vna anima hoc possum præstare. Vel signum quod possum mũdare templum animæ est; quia suscitabo meũ corpus per mortem solutum. Mors ergo & Christi resurrectio certum argumentum, & indicium præstat immensi zeli Christi, quo animas primũ quidem à peccato suscitatur, vt in nouitate vitæ ambulent; deinde verò suscitabit & eorũ corpora suo die; vt Sponsa Christi integra & gloriosa sine vlla macula aut ruga ad nuptias perueniat agni Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto detur omnis honor, gloria, & imperiũ in secula seculorum. Amen,

Heb. vlt.

Integram aliquam congregationem persecutionibus dissolutam, instaurare Christus vt triduo possit

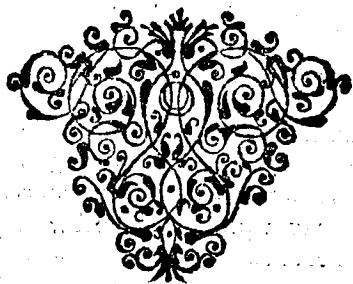
Quo signo Christus testetur animæ templum sibi esse reparabile.

Rom. 6.

Ioan. 4.

Infra 6.

Ephes. 5.

TRACTATUS IX.

De signo filij Reguli à Christo absente sanati: & habetur tantũ Ioan. 4.

Præfens signum, secundum esse signorũ Christi

Iraculo, quod hoc loco enarratur, nullũ ex alijs Euangelistis apparet esse præponendum, cum Ioannes testetur fuisse secundum signum factum à Christo in Galilæa: reliqui verò Euangelistæ multa miracula in ea facta fuisse enarrant, sed non primo ascensu è Iudæa in Galilæam, sed in secundo. Primum ergo historia est percensenda, & ad literam explicanda; deinde verò aliqua documenta quæ mores nostros informant, elicienda.

Venit ergo iterum in Canã Galilææ, vbi fecit aquam vinũ. Hic reditus Christi ex Iudæa in Canã Galilææ, testatur Christũ à patria abfuisse, in qua honorem non habebat. Deinde, vt Leontius testatur, eò diuertit, vt fidem, quam primo signo in nuptijs edito comparauerat, sua præsentia confirmaret, & vt quos, prius edito signo, ad fidem adduxerat (nam de solis discipulis dicitur quod crediderunt in eum) non cessaret ad fidem inuitare; & vt in eodem loco, vbi præfens fecerat miraculum conuersionis aquæ in vinũ, absens quoque sanaret filium Reguli; & ita potestatem suam edendi signa, & præfens & absens indicaret.

Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur, Capharnaum. Græca exëplaria quæ modò extant, habent: *Τὸ βασιλίδος*, id est, Regius, siue Palatinus ethnicus quidã, vt notauit Hieronymus, & codex Syriacus, seruus

Regius. Atque hic fortè vir quidam erat de aula & familiæ Tetrarche Regis Herodis, cuius aliquam dignitatem eius nomine gerebat apud Iudæos: siue de eius genere, & sanguine, quod verisimilius est. Quia Dominus eius fidei infirmitatem improperans, dixit, *Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis:* quod opprobriũ Dominus in ethnicos nunquam, in Iudæos sæpè obijcit. Interpres tamen noster sine dubio legit non *βασιλίδος*, sed *βασιλίου*, hoc est, Regulus: quo nomine significantur non modò parui Reges, aut Regis filij, sed alicuius oppidi, aut ditionis Principes, & magistratus, & nomine Regis gubernantes. Et talis hic esse potuit: quod nomine Herodis ciuitati Capharnaum præfectus esset. Leontius existimat, dici posse hunc nominatum quasi proprio nomine Basilicum, eratq̃, inter Iudæos Princeps, vt verba Domini testantur. *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.* Sed parui tamen refert, scire quis, & qualis hic homo fuerit: sed magis quæ, & quanta eius fuerit fides, plurimum ad nos pertinet. Irenæus existimat, huius Regis puerum esse filium Centurionis: quod Chryostomus, & sui sectatores impugnat. Et meritò: quia illius Centurionis non erat filius infirmus, sed seruus, siue *δδλος*, hic verò filius; ille paralyti, hic feбри laborabat. Illic de monte descendens Dominus, in Capharnaum dicitur intrasse,

Quis fuerit hic Regulus, cuius filius in Capharnaum agrotabat.

Quibus duntaxat infidelitatis crimine obiectaret Dominus. Regulus propriè quid.

Leon. Episc.

Irenæus li. 2. cap. 39. Chry. hom. 27. in Matthæũ, 10. 2. Matth. 8. Luc. 7. Huius Reguli filiũ à puero Centurionis ostenditur esse diuersum.

Christus è Iudæa cur redierit in Galilæam.

Luc. 4.

Leontius.

Ioan. 2.

Ibidem.

Hierony. in *Esai. ca. 65. tom. 5.*

& sanasse puerum; hic à Samaria in Canà Galilææ dicitur rediisse, & signum edidisse. Ille venientem ad se Christum rogat vt maneat, dicens, *Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum*; hic verò vrget vt veniat: *Descende, inquit, prius quàm moriatur filius meus.* Ad hæc Ioânes parcius attingit, quæ sunt ab alijs Euangelistis enarrata; illud autem signum a Matthæo, Lucaque erat diligenter perscriptum, hoc autem à nemine tactum. Fuit autem fortasse causa putandi vnum & eundem esse seruum Centurionis, & filium Reguli, quòd vterque esset puer, quòd vterque in Capharnaum infirmaretur, quòd vtrumque Dominus absentem sanauit; quòd rogatus Iesus ab vtroque fuerit, quòd iste aliquo magistratu Regis fungeretur, sicut & Centurio publicum munus gerebat. Sed tot aliæ circumstantiæ occurrunt, vt vidimus, vt necessariò constituendum sit diuersa fuisse signa.

Illud etiã aduerte, quòd cù Ioânes præmiserit Samaritanorum fidem, quam pertranseundò Samariam, nullis signis editis Domino habuit, ita etiã huius Reguli: qui si de sanguine Regio Herodis erat, profelytus fuit, fides proponitur, vt Christum ab initio ab omnibus fidem habuisse innotescat, & confundat Iudæos tardiùs ad Fidem accedentes. Deinde aduerte, potentiam, & diuitias Reguli non potuisse infirmitatem filij præuenire, neque postquam venit, illam propulsare. Idèd vānum est confidere in potentia, & diuitijs huius mundi: sed iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Aduerte etiã, naturalem amorem parentum ad filios, tantum esse, vt nolint filios ante se mori, sed potiùs cupiunt illos relinquere superstitēs. Plus enim diligunt, quàm diligantur; quemadmodum Deus & plus, & priùs nos diligit, quàm diligatur à nobis: *In hoc, ait Dilectus, est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniã ipse prior dilexit nos.* Quæ sit verò infirmitas,

inferiùs declaratur. Erat enim febris, vt videtur, pestifera, quæ illum morti vicinum constituit.

Hic cum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam. Notatur paruitas fidei eorum, qui Deum non agnoscunt, nec credunt, donec in mala incidant, quando quidem sola vexatio dat intellectum: quemadmodum Nabuchodonosor regno dei electus, & inter bestias aliquot annos degens, tandem resipuit. Veniebat ergo de templo, vbi miraculum eiectionis vendentium & emetium ediderat: & veniebat in Galilæam, vbi paullò antè in Canà conuerterat aquam in vinum, & pertrāsierat per Samariam, in qua nonnullos ad Fidem conuerterat. His tot ac tantis signis excitatus, venit ad eum in Canà, & rogabat vt descenderet, & sanaret filium eius.

Incipiebat enim mori, siue, Erat enim moriturus. Quòd rogat pro filio; exemplum dedit parentibus, vt solliciti pro salute sint filiorum: & eos Christo precibus commendat, antequàm moriantur in mala cōsuetudine. Adolescens enim iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea, &c;

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. Arguit etiã hic Regulus eos, qui in aduersis non ad Deum, sed ad magos, & incantatores, & ad dæmonium auxilium pro solutione maleficiij confugiunt.

Quòd autè orat pro sanitate corporis, infirmitatis humanæ est, quæ priùs corporis, quàm animi sentimus incommoda; cùm tamen maiora sint animæ mala. Minus ergo præclare de Christo sentit, qui temporalia tantum ab eo quærit, quasi secundum carnem tantum, vt ait Apostolus, agnoscat Messiam, à quo præcipuè spiritualia sunt petenda, ad quæ temporalia adiunguntur: in cælo verò & spiritualia, & temporalia in æternum præstabit. Refert autem hic Regulus ingenium parentum, qui in morbis suorum, non

Reguli fides in Christum qualis fuerit.

Esai. 28.

Dan. 4.

Ioan. 2.

ibidem.

Vnde Regulus ille per motas, pro filio Christum rogauerit.

Parètes quid discer ab hoc Regulo.

Prou. 27.

Hor. lib. 1. epistol. 2. in fine.

Quid est quod Regulus pro filio rogat agrotante. Minus præclare de Christo quis sentit.

2. Cor. 5.

Matth 6. Regulus ille quorum typus sit.

ad

ad Deum priùs, vt par est, confugiunt, sed vbi priùs periculum fecerint omnium medicamentorum naturalium, nihil conferre ad morborum subleuationem, & vident iam suos moribundos, & animam agere, tunc accurrunt ad Deum, & ad Sacramenta Ecclesiæ. Christus tamen interdum temporaria hæc concedit, vt per ea gradum faciat erigendi eos ad spiritualia: sed reprehendebat priùs, & tardabat in dando, vt ita illa mora excitaret ad prouectiorem fidem. Hic ergo vrgebat Dominum vt citò descenderet: non enim putabat absentem posse sanare, vt Centurio credit. Et simili errore, siue imbecillitate Fidei laborabant Thomas, qui dixit, *Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, &c. non credam*; & Martha quæ dixit; *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: & Apostoli, dum olim in mari periclarerent, putabāt, Dominum dormientem non posse à periculo liberare; idèd excitauerunt eum, quasi dormire possit, vel dormire, qui custodit Israël. Deinde non credebat Christum posse viuificare mortuum; cùm tamen illi omnia viuunt: idèd properabat rogās vt citò descenderet, priusquàm moreretur.

Christus interdum cor daret corporea beneficia.

Infra 8. Reguli fides quorum fides non absimilis.

Ioan. 20.

Supra 11.

Matth. 8.

Psal. 120.

& Esai. 5.

Alter fidei Reguli defectus.

Regulus quid de incredulitate à Christo redarguitur, quem tamen rogaret pro filij sanitate.

B. Gregor. hom. 28. in Euang. 10. 2. Prima solutione.

Chry. hom. 34. in Ioan. tom. 3.

Ioan. 6.

Luc. 10.

Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Beatus Gregorius Romanus merito querit: *Si Regulus domum egressus est, & Christum honorauit, & salutem filij postulauit; videtur ergo credidisse. At quomodo Christus ait: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis?* Respondet Diuus Chrysostomus, quòd hoc non tam dixit de Regulo, quàm de alijs Capharnaitis, qui eum comitabantur, qui erant increduli, & scandalizabantur in eo. Hinc cùm loqueretur (vt Ioannes refert) de Sacramento Eucharistiæ, scandalizati sunt. Quare merito dixit Dominus apud Lucam: *Et tu Capharnaum vsque ad cælum exaltata; vsque ad infernum demergèris* Et iuxta hunc sensum elicimus, quòd nulla natio, aut ciuitas in vniuersum est damnanda:

nam aliqui sunt semper qui credunt, vt Regulus, & Centurio. Sed magis literalis responsio est Beati Gregorij asserentis Regulum fuisse incredulum: sed vt suauis & tectius diceret, plurali numero vsus est. Istum verò non credidisse, apparet ex eo, quòd petit vt descendat, putans quòd solo contactu, vt Helias, & Helisæus, sanaret; quemadmodum etiam Naaman Syrus existimabat de Helisæo. Deinde post alia remedia adhibita filio, sed frustra, venit ad Christum. Et quia videbatur velle cum conditione credere, si scilicet sanaret filium. Ad hæc non putabat posse post mortem sanare, idèd vrgebat, dicendo: *Descende prius quàm moriatur filius meus.* Putabat ergo præsentiam Christi necessariam, quemadmodum & illi, quorum superiùs exempla produximus.

Nota ergo Christum Dominum sic responsum suum temperasse, vt nec omnino negaret quod petebatur, ne in desperationem eum adigeret, nec statim concederet, quod postulabatur, sed differt, vt ardentius, & maiori cum fide petatur: quæ admodum cum Chanaanæ idem Dominus fecit. Interim de incredulitate cum eo ex postulat, quasi dicat: Ad quid petis vt descendam, cùm non credas? Si enim crederes, non peteres vt descenderem, sed tantum rogares verbum à me, vt fecit Centurio. Quo verbo Regulum, & sui similes in plurali tangit, qui subinde signa petebant, aliàs non credituri.

Sed iam insurgit dubium, an cogèrentur habere fidem Christo sine signis? Et breuiter respondendum est, minimè ad id adstringi: tum quia qui citò credit, leuis corde est, vt ait Sapiens, tum quia mandauit discipulis Ioannis: *Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, &c.* tum quia ipse dixit: *Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit; peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt me & Patrem meum, &c.*

Alteri scilicet congruentior.

3. Reg. 17. 5. Reg. 4.

Infra 6.

Regulo filij sui sanitatem postulanti, quæ aptè Dominus responderit.

Matth. 15.

Supra 8.

An cogèrentur Iudæi habere fidem Christo sine signis.

Eccli. 19. Matth. 11.

Ioan. 15.

Tom. 6.

G 2

Erant

Quare Christi signa fuerint necessaria.

Exod. 19.

Si ad Fidem signa necessaria sunt, cur illa petentes Dominus arguat?

Ioan. 1. Infra 3.

Supra. 2. Ibidem.

Infra 12.

Matth. 11.

Si ad Fidem Messiae miracula requiruntur, cur nos illis ad Fidem perduci sumus?

Erāt ergo Christi miracula necessaria. Primò, propter doctrinam arduam & supernaturalem, quam predicabat; in quam tamē multae rationes fieri poterāt, & argumēta. Secūdo, quia Dominus homo apparebat, non Deus; & tamen se Messiam & Deum credi volebat, ad quod obtinendum, signis supernaturalibus opus erat. Tertio, quia antiquabat nō tantum fidem Paganorum & idololatrarum, sed etiam Moyfi legem cū signis & prodigijs datam. Si ergo signa erant necessaria; cur reprehendit petentes signa? Responso est in promptu: quia cū prius signa edidisset, non credebant tamen, neque satiabantur signis.

Ad cuius rei euidentiore intelligentiā statuendum est, inter Iudaeos quosdam extitisse bene dispositos, qui ad simplex Christi verbū statim crediderunt, vt Apostoli, & Nathanaël; vel vnum, aut alterum signum videntes, vt Nicodemus, qui dicebat: *Nemo potest hac signa facere qua tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Alij erant duriores, & magis indispositi, qui nec verbis moliebatur, nec signis, vel ad Fidem adducebantur, vt Regulus, qui licet audisset de signo nuptiarum in Canā Galilææ, & de eiectione vendentium, & ementium in templo, cui propter festum Paschæ adesse obstringebatur Regulus, non credebat tamen. Et de his dicitur apud Ioannem: *Quum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* Dominus etiā, teste Matthæo, in Corozain, & Bethsaida, & Capharnaum comminationes pronuntiat, quod nec pœnitentiam egerint, nec fide eum amplexi fuerint.

Quod si vrgeas; Si signa sunt necessaria ad fidem Messiae, quid est quod nos sine signis credimus, & Indi Occidentales nostro seculo reperti ad fidem sine signis perducti sunt? Respondemus, aliam esse rationem fidei introducendæ in mundum, & aliam postquam iam inualuit, eiusdem acceptandæ. Cū enim primū introducta est Fides, multis & magnis signis opus habuit à Christo, & Apo-

stolis, & Apostolicis viris factis, ob credendorum tum magnitudinem, tum multitudinem; vbi verò plantata est Fides, non est opus alijs signis, quia sufficiunt signa priora à Patribus facta. Nam quemadmodū populus Israël non cogebatur exire de Ægypto, venire in desertum, & acceptare Legem sine signis multis, quæ Moyfes edidit ante egressum, & in egressu, & in peregrinatione ad Terram promissam: sequentes verò signa amplius non viderūt, quia quæ sui maiores miracula in Scripturis Canonicis commemorata acceperant, fide amplectuntur. Ita Euangelium, signis quidem multis, & admirandis plantatum est, & quod nos omnes credimus, magnis miraculis fuit comprobatum: ideò nos nouis signis non indigemus, neque illi Indi ad Fidem conuersi indigerunt. Si enim credimus signa vera facta esse quæ enarrat Scriptura, non opus est alijs signis: si verò illis non credimus, nec mille alijs miraculis corā nostris oculis editis crederemus.

Si verò obijcias, Mahometanam sectam sine vllis signis fide susceptam; facile est respondere, carnalem illam & mendacem legem, & promissiones tantum carnales & viles proponentem ideò citò creditam, & acceptatam; quia ad hæc mendacia & carnalia amplectenda, propensa est natura nostra: secus ad Legem Spiritus vitæ, quæ omnem Naturæ legē cōprehendit, in qua est omnis virtus, omnis castitas, omnishonestas, quæ nemini persuaderi potest humanis verbis, nisi lumē cœlit⁹ in corde fulgeat, & signa externa, quæ confirmant, interdum adijciantur.

Atque in hoc apparet discrimen Catholicorum & Hæreticorum. Nā primi à secundis meritò petunt signa: quia multa de integro ad credendum proponunt, quæ, vt pote noua, & Ecclesiæ incognita, signis confirmare deberent. Contrà, secundi, id est, hæretici à primis, id est, Catholicis petunt, sed immeritò signa: nam cū Fides Catholicorum eadem complectatur, quæ priores Ca-

Vt olim Iudæis ad Dei Legem recipendam, ita & nouis Christianis ad Euangelium acceptandum, prima quæ facta sunt signa, satis esse omnino.

Mahometana secta sine signis vllis cur credita fuerit, & acceptata.

Catholicis ab hæreticis qua in re distinguantur.

Vtilis digressio in hæreticos à Catholicis suæ fidei signa postulantes.

Quanto iustius Catholicis ab hæreticis suæ fidei, id est, perfidie signa petant, atque exigant.

Deut. 13. Vllum facere signū hæretici cur ne queant in testimonium suū fallitatis.

Matth. 24.

2. Theff. 2. Pseudochristi, & pseudo prophete qua lia tantū signa facere possunt. Possidentis, quā nō possidentis melior conditio cur sit, vt aiunt Iurisperiti.

tholici Patres crediderunt, vt sunt, primatus Petri, Sacramentorum numerus, Veritas præsentiae realis & substantialis corporis Christi in Euchariistiæ mysterio, Missæ sacrificium, Purgatorium, suffragia animarum, orationes, & inuocationes Sanctorum, operum merita, & satisfactio, iustificatio, & supererogatio, & similes articuli, ad quos credendos omnia miracula ab illis edita tendebant, quia confirmabant gentem, quæ illa opera credebat; ideò iniuste à Catholicis, & imprudenter hæretici miracula exigunt. Iustiori ratione, & veriori Catholici ab hæreticis, qui noua & contraria tradūt, signa exigunt. Et quanquam Deus non permittit hæc vt vlla signa probandis suis erroribus ederent, quia esset Deum attestari mendacio: tamen, etiam si multa miracula edidissent, adhuc audiendi nō essent. Admonuit enim Deus olim, vt Prophetæ deducendi ad deos alienos, etiam si signa ederet, nequaquam fidem haberent: & Dominus significauit venturos pseudochristos, & pseudopphetas, qui darent signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Sed signa vera nō erūt. Nam vt ait Apostolus de Antichristo, quod editurus sit signa, & prodigia mendacia. Præstat ergo itare signis firmis, & solidis quæ Euangelium docet, quàm nouis, & mendacibus hæreticorum. Illud etiam tutiorem partem Catholicorum red dit: quod vt docent Iurisperiti, melior est conditio possidentis, quàm non possidentis: quia possidenti nō incumbit onus probandi, quæ multo tempore, & ab immemorabili possedit. Eorum verò qui iure nostro spoliare nos volunt, erat producere miracula, aut Scripturas manifestas allegare, aut rationibus solidis & euidentibus agere. Vt hinc appareat impostura, & techna sophistica hæreticorum, qui destituti prædictis omnibus præsidijs, à nobis importunè vel signa, vel probationes exigunt.

Quod si obijcias, illos proferre Scripturarum testimonia, & Christi, & Pauli sententias: non inficiabor: sed illas sententias, & Scripturas prauè intellectas asserimus ab eis proferri. Quod si contendant illi, illas à nobis non satis rectè intelligi iam ad litem inter illos, & nos dirimendam opus est aliquo iudice. Quis enim pro se stare, & militare cōtendit. Quis ergo erit iudex? Nec enim ipsa Scriptura, quam quisque pro se allegat, officio iudicis fungi poterit. Iudex autem, qui litem non dirimit, & qui vtriusque partis causam tuetur, & fouet, certè legitimus iudex non est: quemadmodum neque testis validum est testimonium, quod ex æquo vtrique parti deserui re potest. Quis ergo iudex est constituendus? an non Papa Romanus, aut Concilium Oecumenicum, aut consensus veterum Patrum? nā hos iudices, vt incorruptos & legitimos, semper agnouit, & venerata est Ecclesia. Sed vide versutiam & stropham hæreticorum. Recusant hos in iudices recipere, & aiunt non esse rationi, aut pietati consonum, vt qui homines extiterint, super Scripturas, & verbum Dei dijudicandū constituentur. Debent enim iudices legibus subesse, non præesse. Admittimus similitudinem, & fatemur legibus subesse iudices, & secundum illas esse iudicandum; non autem leges sub illis esse positas. Sed quemadmodum iudices, auditis vtriusque partis aduocatis, & legibus, quas ad corroborandam suam partē allegāt, quæ interdum diuersæ sunt, interdum egedem, sed alio modo inducēt, & intellectæ: tunc quidem iudices potestatem & auctoritatem habēt, nō quidem supra leges, sed supra aduocatos, & litigantes, qui leges adducunt, & interdum diuersos, vel contrarios sensus illis affingunt, ita vt possint pro auctoritate sua hunc rectè, illum peruersè citasse legem statuere. Alioqui nullus esset litium & contentium finis. Ad eum modum confitemur Concilium generale, aut Romanos Pontifices non

Scripturarū testimonia qualia producant hæretici.

Iudex minimè legitim⁹ quis.

Qua ratione hæretici leuissimā Ecclesiæ iudiciū effugere se posse confidunt impostores illi.

Iudicium partes.

Generale Concilium, Romanusq; Pontifex quaten⁹ supra Scripturas, aut supra verbum Dei sint.

esse supra Scripturas, aut supra verbum Dei, sed illis subesse, & iuxta illas tantum posse proferre sententiam. Sunt tamen superiores supra litigantes & contententes de sensu alicuius loci, ut possint autoritate sua silentium litis imponere, & reprobare hunc sensum tanquam falsum, & statuere hunc sensum tanquam verum. Alioqui non satis esset prospectum Fidei, si nullus esset finis contendendi & litigandi.

Sed redeamus ad Regulum, & finem digressioni imponamus. Dicit ad eum *Regulus, Domine, descende prius quam moriatur filius meus.* Regulus non attendit ad Christi verba: multum enim dominatur animi affectus & perturbatio, quae non dat locum praedicationi, aut correptioni. Ideo sapientia scribenda est in tempore vaucitatis, ut ait Salomon. Dixit ergo Regulus: *Domine, descende, priusquam moriatur filius meus.* Id est, Postea vacabis meae reprehensionem, ne scilicet spectes fidem & dignitatem meam: nam si hoc volueris attendere, citius morietur filius meus, quam succurras. Sic debemus omnes rogare, tanquam agnoscamus nos quidem reprehendi: sed tamen idcirco magis rogemus: quia quo magis sumus indigni; eo sumus indigentiores auxilio Dei, ut quod ipse possit, non quid nos mereamur, attendat. Et magis prodidit suam infantiam, non solum non credendo Christum verbo sanitatem conferre posse, sed neque mortuum posse suscitare. Sed certe male nobis esset consultum, si tantum Christus in hac vita posset nobis succurrere, non autem in morte, vel post mortem. Sed bene se habet res: ipse enim dixit: *Ego sum resurrectio & vita* Deinde prodidit incredulitatem suam, quod tantopere festinat. Increduli enim festinant frui hoc mundo antequam transeat, & ros coronari antequam marcescat; ut dicitur in libro Sapientiae: *fides vero expectat, iuxta illud Esai: Qui crediderit, non festinet: & Habacuc, Si moram fecerit, expecta illum: qui aventus veniet, & non tardabit.* Christus ergo

reprehendebat incredulos, ut hunc, & Thomam, & Apostolos, quibus cum non possent sanare puerum Luanaticum, dixit: *O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patriar?* Atque hoc propter duo faciebat. Primum, ne crederent fidem habere ex proprio merito, ut Pelagius postea docebat; vel ne existimaret, fidem omnia operari sine nobis, ut Manichaeus asserbat: quae duo extrema sunt fugienda, & media, & regia via Ecclesiae incedendum, videlicet quod natura nostra nihil crederet, nisi dono Dei adiuta; sed ad credendum oportet acceptare donum fidei. Ideo reprehendit ponentes obicem lumini fidei. Nam stultus esset qui quereretur se non posse videre, propterea quod non aperiat fenestram: nam illo obice ablato, continuo lux accederet. Iuvat autem reprehensio, ut humiliemur, & humilitate digni Deo efficiamur: nam nolite Deo credere sine signis, degenerare est a patre Fidei Abraham, qui sine villo signo ad verbum Dei exiit de terra sua & de cognatione sua, & ad immolandum filium suum Isaac accessit. Repugnat etiam naturae fidei & ingenio: nam illa est substantia rerum sperandarum: & argumentum non apparentium. Ad haec Deo est iniuriosum, quasi ipse falli, aut fallere possit: quemadmodum non praclare de altero sentit, qui illi sine pignore non mutuat.

Dicit ei Iesus, *Vade, filius tuus vivit.* Benignus Iesus non semper ad imperitiam nostram respicit. Nam etiam peccantibus, & minus praclare de se sentiētibus opitulatur. Ipse enim nouit signum nostrum: & quomodo miseretur pater filiorum suorum, ita ille nostri miseretur. Deinde etsi duriusculis verbis obiurgauerit Regulum, praestat tamen quod rogauit. Cum enim iratus fuerit, misericordiae recordatur. Ostendit quae hoc verbo se posse absentem sanare, quemadmodum Centurioni dixit: *Vade, & sicut credidisti, fiat tibi,* & Helisaeus per internuntium mandauit Naama Syro, ut se in Iordane septies

Ioan. 20. Mar. 9.

Quare Christus Apostolos incredulitatis interdum argueret.

Pelagij & Manichaei contraria inter se dogmata peruersa.

Reprehensio ad quid conferat.

Gen. 12. Deo sine signis credere nolentes, quam in illi contumeliosi existant.

Infra 22. & seq. Heb. 11.

Proprium Dei quid. Christi in homines benignitas.

Psal. 102. Ibidem.

Haba. 3. & Tob. 3. Christi potentia in sanando, eiusdem in praedicando sapientia. Matth. 8. 4. Reg. 5.

ablueret.

ablueret. Et ita hoc verbum, & vera de praesentibus prophetia fuit; & sicut postea ex seruis comperit, imperium vitae fuit. Nam non tam praedixit sanitatem filij, quam effecit, quemadmodum verba Sacramentalia idem quod significant, efficiunt: & ut dixit Dauid: *Misit verbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum.* Et verbum, *Viuu*, idem significat, quod sanus est, saluus, & incolumis, more Hebraeorum.

Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat. Vno verbo sanauit patrem, & filium: filius enim ex verbo Dei, tanquam ex herba medica sanitatem accepit, & pater ex eo ut igne robur fidei concepit. Deinde plus dedit quam peteretur. Dedit enim sanitatem filio in absentia, & fidem patri solidam. Et ait, non regulus, quod nomen est superbiae, sed homo: hominis enim cognomine digni sumus, si incredulitatem abijciamus. Atque haec fides sola non erat, sed coniuncta cum oratione, & diligenti recursum ad Deum. Hinc Augustinus libro de praedestinatione sanctorum, ait: *Sic ergo distinguit Apostolus ab operibus fidem, quemadmodum in duobus regnis Iudaeorum distinguitur Iudas, & Israel, cum & ipse Iudas sit Israel. Sic fides est opus, iuxta illud: Hoc est opus Dei, ut credatis.* Sic ille.

Et ait, credidisse illum sermoni, quem dixit Iesus. Primum enim credidit ex miraculis auditis: sed quasi infans, aliam ad Iesum non accessisset. Deinde credidit quasi vir verbis Christi corroboratus: & credidit absentem posse sanare, nec amplius institit ut descenderet. Ea enim est demum vera fides, ut etiam si cuncta aduersantia, & contraria videantur, de verbo Dei tamen non dubitet: & potius credat caelum, & terram peritura, quam verbum Dei posse excidere. Et iste nihil aliud credebat esse Iesum, quam hominem prophetam, & sanctum; ut ita & nos discamus credere, quae per Prophetas, & Apostolos nobis dicta sunt, non minus quam quae per ipsum Deum loquentem audiremus. Et quantum

filius non esset mortuus; quia tamen erat morti vicinus, & breui moriturus, dixit: *Viuu filius tuus.* ¶ Et ibat, inquit. Nempe proficiens in fide per illum, & sequentem diem, ut caecus natus pergebat ad natatoria Siloe, & vt leprosi, qui missi ad sacerdotes, in via mundati sunt. Ibat ergo fides, & laetus: quemadmodum is qui impetrauit, etiam si nec possessionem doni receperit, nec literas Regis, sed tantum credens verbum Regis esse irreuocabile.

Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei. Quia Cana Galilaeae in alto loco sita erat, Capharnaum in plano loco, & maritimo; ideo ait descendisse. Occurrerunt porro ei serui, laeta annuntiantes: quoniam pater alio spectans, & totam familiam ad perfectam animae sanitatem perducere cupiens, interrogabat horam qua melius habuerat; ut constaret magis potentia Christi signum edetis. Et vt Cyrillus ait: *Serui occurrunt, velocitatem, & vim verborum Christi annuntiantes, Domino sic dispensante, vt ab euentu rerum Reguli fides confirmaretur.* Sic ille. Et dicunt serui illa eadem verba, quae Christus dixerat: *Filius tuus viuuit:* vel disponente sic Diuina voluntate; vel quia serui de vita filij desperauerant, vel pro mortuo habuerant, quemadmodum pater dixit Christo, quod incipiebat iam mori.

Et dixerunt ei, *Quia heri hora septima reliquit eum febris.* Cum dies in duo decim horas more antiquorum diuidatur, hora septima est prima pomeridiana, in qua omnis aegrotus incipit peius habere: quia Sole declinante, incipit virtus egroti deficere: ut constet supernaturalem fuisse, non naturalem sanitatem. Ideo deficiente natura, disce de Deo bene sperare, qui supra naturam est. ¶ Et credidit ipse, & domus eius tota. Postquam fide, deinde experientia contulit opus factum ad verbum Dei, & vidit opus esse diuinum; quemadmodum Nathanael conferens arcana quae sibi Christus reuelauit cum verbo eius, dixit: *Rabbi, tu es Filius Dei:* &

Reguli fides, & ex Christi sermone letitia. Ioan. 9.

Luc. 17.

Canae Galilaeae, & Capharnaum sita.

Regulus cur quaesierit de seruishoram, in qua filius melius habuerit.

Cyri. li. 2. in Ioan. ca. 1. 20. tom. 1.

Serui cur similiter atque Christus, Regulo dixerint: Filius tuus viuuit.

Dies in quot horas diuidebatur olim: & quid hora septima, in qua filius Reguli conualluit.

Ioan. 1.

Nicodemus.

Animi perturbati affectus.

Eccli. 38.

Rogandum quomodo nobis sit.

Regulus qualem se prodiderit his verbis: Domine, descende priusquam moriatur filius meus.

Ioan. 11. Incredulorum proprium quid.

Sap. 2.

Esai. 28. Habac. 2.

Infra. 3.

Nicodemus similiter conferens facta, & verba Christi, verbum fidei protulit: *Nemo potest hac signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*: Ita regulus, ubi contulit verbum Christi cum facto subsecuto, credidit ipse. Primò, vt notauit Beda, credidit, accedendo: Secundò, credidit sermone quem dixit Iesus: Tertiò, videndo effectum. Et sic habes initium, progressum, & culmen, siue fastigium fidei in Regulo: & credit simpliciter esse Messiam, & Deum, & habere vitæ & mortis imperium. Et ostendit hoc signo Christus, se ubique esse, & ubique posse sua sola voluntate omnia operari: non est ergo cur trepidemus in vllis aduersis. Et fungitur officio boni patris familiars, qui verbo, & exemplo suo alios ad fidem prouocat; & rarò accidit vt boni patres familiars malos habeant seruos, si velint aduertere, & adhibere diligentiam. Et fides viua est, quæ impetrat filio, & familiars Christi cognitionem, & amorem. Et nihil dicitur de alijs Capharnais: quia maior pars solet, etiam si videat, & audiat, in fordibus suorum peccatorum permanere.

Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset à Iudæa in Galilæam. Ad uerbum Iterum, non determinat uerbum, Fecit: vt sit sensus, quòd iterum fecit hoc secundum signum, quod uix intelligi potest, sed si determinat uerbum, Venisset, sensus est clarus, quòd cum iterum venisset in Galilæam, fecit hoc secundum signum: nam prius uenerat in Galilæam, quando fecit primum signum ad nuptias. Et ideo hoc dicitur secundum signum editum in Galilæa; ad differentiam eorum miraculorum, quæ fecit Ierosolymis; & intelligamus hoc miraculum editum à Iesu ante omnia miracula quæ narrantur ab Euangelistis.

Iuxta spiritum Regulus iste, mens est, siue intellectus, non solum quia cognatus Deo est Regi regum omnium, quemadmodum Paulus ex Poeta quodam dixit: *Ipsus enim, & genus sumus*; sed etiam quia in hoc mundo

cum dominium habeat in vniuersas creaturas, quæ ad se ordinem habet, prorox Dei est, respectu cuius Regulus est, & non Rex, & regnum anime, & corporis habet. Et sensus quidem, & membra dominio despotico regit; appetitum uero concupiscentis, & irascentis anime, dominio politico. Habet etiam insignia regalia, nempe coronam prudentiæ, sceptrum Iustitiæ, purpuram Fortitudinis, & fibulam auream Temperantiæ, de qua Poeta describens Reginam, dicebat:

*Aurea purpuream neccebat fibula vestis. Huius Reguli filius est Voluntas: nihil enim voluntate expeti potest, quod non fuerit prius per intellectum præmòstratum. Est autem infirmus: quia uoluntas ignorans est, lasciuia, rationique rebellis. Est enim febris calida amoris superflui & immoderati rerum temporalium; & febris frigida timoris amittendi bona temporalia; quæ febrilaborant illi, qui dicebant: *Et ueniet Romani, & tollent locum nostrum, & gentem*. Nam uel amore assequendi bona huius mundi, uel timore ea quæ consecuti sumus, amittendi, maximè infirmatur uoluntas. Cuius infirmitatis causa plerumque oriri solet ex patre, quia sepe pater filio indulgendo, est causa infirmitatis illius: ita nunquam uoluntas in amando errat, nisi ab intellectu sit decepta, cum multa non diligenda intellectus ostendat uoluntati. Causa etiam morbi esse possunt, nobilitas, libertas, iuuentus, & abundantia rerum omnium, quæ in Capharnaû, id est, uilla consolationis inueniuntur. Nam ut ait Propheta: *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguitus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo*. Et dicitur filius moriturus: Quia peccatum mortiferum grauissima est infirmitas, & ueluti inchoatio mortis. Secundè, nam inter peccatum lethiferum, & gehennam non intercedit nisi murus vitreus corporis, qui facile quouis ictu frangitur. Vt ergo uoluntas nostra sanitatem recuperet, festinandum est ad Christi-*

um,

Mentis domi nij descriptio

Virg. li. 1. Aeneid.

Mentis infirmitas unde fit.

Ioan. 11.

Capharnaû quid sonet. Deute. 32.

Peccatû mortiferum qualis sit infirmitas. Voluntas ut nostra pristinam recipiat sanitatem, quid facto opus sit.

Regulus quomodo in Christum, factus nato filio, creditur. Beda in Ioan. 64. 1. 10. 5.

Apo. 3. In eo quod Christus filium Reguli absens sanauit, qualem se declarauit esse.

Fides uiua quid impetret.

Ioan. 2. Quare hoc dicitur secundum signum à Christo editum.

Huius signi mystica intelligentia proponitur. Act. 17. Aratus.

Ioan. 3. 1. Ioan. 3. Charitas uita est omnium uirtutum.

Serui Mentis nostri qui nati sunt.

Rom. 6.

Credat perfectè intellectus quando.

stum, & ille supplicibus precibus rogandus est ut descendat, dando charitatem uoluntati, quia tunc uiuit homo, iuxta illud: *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte*. Et charitas uita est omnium uirtutum. Non potest ergo esse sanitas, nisi ad nos descendat Diuina uirtus, cum ad ipsam in sua celsitudine consistentem non possimus ascendere. Sæpe ergo intellectus fidei pennis attollitur, ad quæ amor noster rerum uisibilium pinguedine delectatus nequit ascendere. Cum autem Christus per uirtutem ita ad uoluntatem nostram sanandam descendit, tunc ueniunt serui, id est, sensus, & annuntiat omnibus sanitatem uoluntatis, secundum illud Apostoli: *Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ, & iniquitati, ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem*. Credit uero intellectus perfectè, quando uoluntas conformatur fidei, quæ intus habet, & omnis domus, quando lingua abstinet à malis uerbis, manus operantur eleemosynas, pedes peregrinantur ad loca sacra, uel ad uisitandum infirmos, & hospitalia, &

reliqua membra ad suas honestas functiones. Et iam non est amplius Regulus paruæ potestatis, siue paruæ scientiæ, & paruæ regni, sed perfectus Rex, iustitia regia præditus, & potestate, & sapientia. Reliquit autem eum febris hora septima. Considera quòd ut ex motu Solis super terram fit dies, ita ex præsentia Spiritus sancti dies in anima efficitur. Nam ille pro sua bonitate lucet ad ueritatem, inflammatur ad charitatem, sæcundatur ad opera bona, lætificatur ad consolationem. Septem horæ, septem dona Spiritus sancti sunt. Et quia in timore Domini declinat omnis homo à malo; ita hora septima febris peccati tollitur. Hinc Esaias dixit: *A facie tua, Domine, concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis*. Fideliter ergo, & festinanter confugiamus ad Deum, postquam tot morbis, & infirmitatibus spiritualibus quotidie conflictamur, ut ille nostra fide excitatus, mittat ad nos medicum suum potentissimum, & nostræ salutis sitientissimum Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Patre, & Spiritu sancto perpetuo lætatur in secula seculorum, Amen.

Dies in anima quomodo efficitur.

Prou. 16. Septem horæ quæ mysticè. Esa. 26.

TRACTATUS X.

De dæmoniaco sanato à Domino in Synagoga in die Sabbati; & habetur Marc. 1. & Lucæ. 4.

Ordinis ratio Signi huius quæ nam fit.

BEatus Marcus postquam uocationem quatuor discipulorum descripsit, continèd subiicit, Christum cum eis ingressum Capharnaû, ibique eum Sabbatis docuisse in Synagoga, atque in ea curasse dæmoniaco. Idem Lucas refert, Christum in exordio suæ prædicationis fecisse. Nam hi duo hoc miraculum inter

prima signa Christi recensent, siue primum quod fecit Iesus post reditum eius à Iudæa in Galilæam, audita morte Ioannis, & primum ad firmandam doctrinam: nam prius in uocandis discipulis ediderat signum capturæ piscium, teste Luca: sed illud inter ea quæ ad historiam spectant, est expositum. Matthæus uero illud tacuit, sicut Ioannes: propterea hoc

Matth. 14.

Luc. 5.

loco

loco meritò enarrandum est, & nullū illi preferendū. Proponemus ergo textum B. Lucæ, & quod videbitur splendendum, adijciemus ex Marco.

Ait ergo Lucas: *Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat illos Sabbatis.* His verbis nihil aliud adiungit Marcus, nisi quòd ingressus Synagogam, docebat eos. In primis aduertendum est, Dominum Iesum, relicta superba Nazareth, & incredula, descendisse ad ciuitatem Galilææ Capharnaum opulentam, & ideò luxu, voluptatibus, & ambitione perditam. Aduerte etiam, frequenter scribi ab Euangelistis, Christum venisse in Capharnaum. Primò quidem à Ioanne post miraculum aquæ conuersæ in vinum. Deinde à Matthæo, quando Dominus ex Iudæa reuersus in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth venisse dicitur Capharnaum, sibi que in ea habitationem delegisse: vnde postea ex hac ciuitate loca Galilææ perambulans, frequenter eò redibat. Et primum quidem, vt hîc describunt Marcus, & Lucas, post vocationem quatuor discipulorum ad Mare Galilææ, ingressus est Capharnaum, & sanauit oppressum à diabolo. Deinde aduerte quomodò Sabbatum feriandum, & sanctificandum sit; cū Dominus Sabbatis in Synagogis doceret. Est enim præcipuus sanctificationis modus Diuina opera, & beneficia commemorare, vt fidem alamus, & mores nostros ad rectam vitæ formam instituamus. Et Dominus quidem à principio in Synagogis cœpit docere, non solum vt minus nouitatis pareret sua prædicatio, sed etiam vt copiosius haberet auditorium: nam Synagoga locus congruus erat, deputatus doctrinæ Diuini verbi.

Sequitur: *Et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius.* Marcus dicit: *Erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut scriba.* Talis erat Dominus in docendo, vt omnes auditores in stuporem verterentur: audierant enim Scribas, & Phariseos docentes, sed eorum doctrina mirè frigebat. Nam præterquã quòd

in Christo omnes rationes erant que in admirationem raperent, vel sapientia, vel eloquentia, & venustas dicendi, & cognitio eorum, quibus permouenda erant auditorū corda, erat etiã diuinitas, & persuadendi vis in laijs suis selsitans: nam vel ipsi Gentiles agnouerunt, sermonē qui stuporem non excitat, non esse oratori tribuendū. Hinc Cicer. in Oratore ad Brutū, ait, orationem quæ admiratio nem non habet, nullam esse.

Reddit autē Euāgelista rationē admirationis à Christo excitatę. *Quia, inquit, in potestate erat sermo ipsius.* Quod non solū dicitur propter miracula quibus confirmabat doctrinã, & propter singularis vitę integritatē, sed maximè quia cum potestate doceret. Nã hic solus potestatem habet, nõ solū ministeriū iuxta illud Apostoli: *Neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementū dat, Deus.* Docet etiã sine metu, in magna libertate, & fiducia hominū vitia redarguens. Ad hanc autē Christi autoritatē, verba eius ignita, & ad ima cordis penetrantia accedebant.

Et in Synagoga homo erat habens demonium immundum. Sequitur doctrinæ à Christo prædicatę confirmatio. Per signum vocat demonium immundum, sicut etiam Marcus, ad differentiam spirituum mundorum, & sanctorum: nam destituti Dei gratia, & lumine, in se ipsis immundi sunt, & se ipsos plusquam Deum diligentes, imò illum contemntes, ad imunda quæque, id est, peccata, & spiritua lia, & carnalia sollicitant. Græcè hîc dicitur *ἔχων πνεύμα δαιμονίου ἀναβάπτει*, id est, habens spiritum dæmonij immundi: intellige intransitiue spiritū, qui erat dæmonium immundum, vel ad imunda prouocans. Vox enim illa Dæmonis etiam si ex vsu loquēdi restricta sit ad significandum Angelos apostatas qui ceciderūt: in sua tamen plenitudine & conceptu significat tam bonos, quàm malos: vt docet Augustinus, & Plato in Timæo, & Lactantius. Dæmones dicuntur quasi *δαιμόνες*, id est, sapientes, siue scientia præditi: & in Actis

Proprius oratoris sermo quis. Cicero.

In potestate esse cur dicatur sermo Christi.

1. Cor. 3. Secunda ratio.

Spiritus immundi quare dicantur.

Dæmon propriè tam bonum, quàm malum spiritum significat. Dæmones vnde dicantur. Aug. lib. 9. de Ciu. Dei tom 5. Plato. Lactan. li. 2. cap. 15.

Cur Christus à Nazareth venerit Capharnaum.

Quoties venerit in eam ciuitatē Christus.

Ioan. 2.

Matth. 4.

Præcipuus sanctificationis modus quis.

Quare Christus in Synagogis primū prædicauerit

Cur omnes stupefécendo doctrina Christi.

Act. 7.

Quæ causa fuerit bonos dæmones malos verò uenudalimones appellandi. Quare hominum corpora dæmones obsideant.

Caco dæmonis mira nocendi auiditas.

Gen. 3. Sap. 2.

Ab eo quatenus cauendū Ephes. 4. Matth. 13.

Quid illud Satanae: Quid nobis, & tibi, Iesu Nazarene? nisi perdere nos?

2. Reg. 16. Ioan. 2.

de Paulo docente Christum, & resurrectionem mortuorum; dixerunt Philosophi: *Nouorum dæmoniorum* (id est, deorum) *videtur annuntiator, esse.* Et hac de causa, quòd in bonum & malum accipi consueuerit hæc vox, hinc dicti sunt boni, *υδαιμόνες*; mali verò, *κακοδαίμονες*. A dæmonibus porrò possessi, Latine dicuntur arreptitij, à Græcis, *ἄρρητοι*, quasi acti ab alio ipsos occupante. Obsident autem hominum corpora partim nocendi cupiditate, partim diuini honoris ambitione. Affligebant enim multos tempore Christi spiritus maligni: tum vt ostenderetur nobis inualuisse eo tempore dæmonis imperium propter peccatorum abundantiam; tum vt indicaretur venisse eū, qui diaboli potestatem frangeret, & ab ea suos liberaret. Et aduerte, non esse vllum locum extra cælum, in quem non conetur Satan se seingere: nullus tam sanctus, quem non audeat aggredi. In paradiso certè non defuit: quia inuidia illius mors introiuit in orbem terrarum. Sed & hoc loco, vbi multus populus ad audiendum verbum Dei confluxerat, & Christus ipse Ecclesiastes erat, tamen non defuit Satanas immundus ille spiritus. Qui non ferens nouam virtutem Iesu, quæ se tacite proferebat, vociferari cœpit ingenti clamore, & impedire auditum verbi Dei. Caueat ergo vnusquisque sibi, ne locum det diabolo, sed cum maxima attentione Christi sermones audiat. Nam scriptum est: *Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius.*

Iam, quid exclamauerit, audi: *Sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis, sanctus Dei.* Quasi dicat; scimus quæ supplicia maneant nos in extremo die: sed nunc tua præsentia nos ante tempus crucias, & torques. ¶ *Quid nobis, & tibi? Id est, Quid tibi nobiscum est negotij? an venisti ante tempus torquere nos, & perdere? sicut illud: Quid mihi, & vobis est, filij Saruie? & illud: Quid mihi, & tibi, mulier? Ita*

hoc loco: *Quid nobis, & tibi?* id est, Quid causæ est tibi in nos, vt tua præsentia nobis sis molestus? an venisti ad perdendum nos? Et quia dixit: *Quid nobis, & tibi,* ostendit dæmones ad malum inferendum esse concordes. Cogita hîc Satanae erga humanum genus inuidiam, pœnam sibi putat hominis liberationem. Sic homo diabolicus perire sibi videtur, si quis illi peccatum, in quo viuebat, auferre velit: non enim nouit viam iustitię. Et in hominibus sæuis plerunque cõtingit quòd in se ipsis torquentur, si alios torquere non possint: & hoc habet proprium obstinata crudelitas, vt pœnam patiatur, si pœnam non inferat. Apud Matthæum dicitur: *Venisti huc ante tempus torquere nos?* nimirum, vt exponit Aug. ante tempus iudicij, quo eterna damnatione puniendi sunt cum omnibus etiam hominibus qui eorum societate detinentur: etiam si nunc grauissimè crucientur, & torqueantur interrim. Obserua etiam, in principio ostendisse quã nam de causa ad nos venerit, nimirum vt de Satana triumphantem, eiusque regnum destrueret: In hoc enim apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli: & veniens fortior fortem alligaret, & vniuersa eius arma auferet, & spolia distribueret. Hoc non ignorans dæmonium; propterea clamabat, quòd regnum sibi eripi cerneret. Regnabat enim in animabus per peccatum, & in corporibus per obsidionem, & vexationem: sed Messias ex vtrisque illum pellere debebat, sicut fecit. Imò propterea de corporibus eiiciebat inuitum; vt intelligerent se illum de animabus vel reluctantem propulsare. Quod verò subdit dæmonium: *Scio te qui sis, sanctus Dei:* Cur eum prædicat, cum quo iniuriam expostulat? neque enim aduersariorum est inimici virtutem, ac magnitudinem commendare. Hoc vel extorsit inuito virtus illa, quam cernebat in Christo; vel tẽtando mentitur, dicendo se scire quis esset, vt vel sic exploraret quod in deserto non valuit. Quod mihi verisimile non videtur, cum Euāgelista

Dæmò quam agre & moleste ferat hominis liberationem.

Obstinatæ crudelitatis propriū quid

Matth. 8. Illud diaboli cum: Venisti ante tempus perdere nos? quid significet.

Aug. lib. 8. de Ciu. Dei c. 23. in fine, to. 5. Quare Christus ad nos venerit. 1. Ioan. 3. Luc. 11.

Dæmonis regnum in animabus quale olim ante Christū fuit.

Cur dæmon Christū prædicat, cū quòd iniuriam expostulat?

Matth. 4. Luc. 4.

resteretur, dæmonia exeuntia è corporibus, & exclamantia esse prohibita à Domino loqui, quòd scirent ipsum esse Christum. Vel certè malitiose hoc dæmonium simulabat se Dominum commendare, vel sperans adulando se impetraturum ne eum expelleret, vel quòd autoritatem haberet apud homines, vel opinionè sciètiæ, à qua nomè habet, quod scilicet intelligeret quæ adhuc homines latebant, nempe Iesum esse sanctum illum Dei Melisiam à lege, & Prophetis promissum, & maximè à Daniele vocante illum Sanctum Sanctorum. Ideò cum duobus articulis dicitur, *Quis tu es, & ibi distinctio.* Et ideò sequitur, nempe sanctus ille Dei. Græca habent *ὁ ἁγίος ὁ θεός*. Græcismus est, pro noui quis tu sis, sicut Terentius in *And. Obserua filium quid agat.* Et inimici Christi de ipso testificantur quòd sit Filius Dei; vt homines increduli confundantur Christo non credentes vera dicenti, & miraculis suos sermones confirmanti. Quidam disputant, an, & quomodò dæmones Christum agnouerint? Cui rei Augustinus breuiter respondet libro de Ciuitate Dei: *Tantum eis (dæmonibus scilicet) innotuit, quantum voluit: tantum autem voluit, quantum oportuit.* In Quæstionibus autem Veteris, & Noui Testamenti (si tamen eius sint) *Dæmonia (inquit) sciebant ipsum quidem esse qui per legem fuerat promissus: omnia enim signa videbant in eo, quæ dixerant futura esse Propheta, vt quòd ex semine Dauid venturus esset redemptor Israël, mysterium autem diuinitatis eius ignorabant, sicut & principes eorum.* Hæc ille. Sed, vt existimo, etiam diuinitatis eius aliquot coniecturas habebant: quia non tantum verbis se dicebat filium Dei, & qualem se faciens Deo, sed etiã opera ipsius Diuinitati eius apertum testimonium reddebant. Obserua verò quemadmodum superbia peculiare dæmonum vitium sit.

Deute. 18.

Dan. 9.

Cur dæmones Christi hostes eius diuinitati attestentur.

An, & quomodò dæmones Christum agnouerint.

Aug. lib. 9. de Ciuitate Dei c. 21. to. 5. Idem libr. Quæst. Vet. & no. Testamenti en. q. 66. tom. 4.

Dæmones vnde agnoscere potuerunt diuinitatem Christi.

Ioan. 5. Peculiare dæmonum vitium quale sit.

Metuit dæmon Iesum, & ad eius predicationem exhorrescit; & tamè arroganter dicit, Sine, id est, desine mihi esse terrori, vel, desiste à tortura, quame torques. Et subdit: *Quid nobis, & tibi, Iesu Nazarene?* Perinde ac si diceret, regnum nostrum nihil ad te pertinet: iura nostra violas. Sine, vt quod industria nostra iam dudum adepti sumus pacificè possideamus. Nos tibi non aduersamur, tibi non nocemus: nulla inter nos & te est lis: quare venisti perdere nos?

Et increpauit illum Iesus, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Primum increpauit eum, siue comminatus est, vt Marcus ait: quia eius, vt pote domini, est punire, & plagas inferre hostibus suis rebellibus, & capitalissimis. Deinde in dicit ei silentium, recusans à mendaci spiritu recipere testimoniū: nã vt Ecclesiasticus ait: *Nō est speciosa laus in ore peccatoris, quia non est à Dño missus.* Idè fecit & Paulus, vt habetur in Actibus: Puella enim quædam habens spiritum pythonem, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando; hæc subsecuta Paulum, clamabat dicens: *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.* Hoc autè faciebat multis diebus. Dolens autè Paulus, & conuersus, spiritui dixit: *Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.* Quo exemplo pulchrè instruimur, nulla vnquam in re habere fidem verbis dæmonum, etiam si maximè veritatem dicant, & nos commendent, & laudent. Non enim egebat malorum dæmonum, atque hostium Christi testimonio Euangelium; quod certissimum prædicationis veritatem continet. Hæc si attenderent Christiani, exhorrescerent quicquam audire à dæmonibus: multi enim sūt, qui curiosè inquirunt, & scire ab eis cupiunt futurarum rerum euentus, & præteritarum, & præsentium occultos casus: nec intelligunt quàm sit hoc ab Evangelica doctrina alienum. Docet etiam hoc exemplo Dominus, non esse eximiam concionatoris laudem, si ab improbis laudem accipiat: & catholicus malle debet suam

Christus primum cur dæmonem increpauit, deinde silentium indixit.

Eccles. 15.

Act. 16.

Quid nos Christus hoc facto docuerit.

In eos, qui dæmonum diuinationes inquirunt, & conlectantur.

In eo etiam quod Dominus laudari à dæmone recusauit, quid insinauerit.

doctri-

Quare Christus dæmoni præceperit, vt exiret ab obsesso.

Christi, non autè Prophetarum proprium.

Act. 19.

Prædicari verbum Dei, quid sit.

Esa. 58.

Prædicatores verbi Dei doctrinam suam, vt confirmet.

Supra 27.

doctrinam ab Hæreticis vituperari, quàm laudari. Nam sicut Satanæ blasphemia laus Dei est; ita vituperari ab Hæreticis, magna quædam doctrinæ nostræ commendatio est.

Tertiò, præcipit ei cum imperio, *Exi ab eo.* Non enim dæmon tantum loquitur, aut vexat quatum vult, sed quantum permittitur: vellet enim amplius loqui, vellet & longius hominem vexare, sed cogitur mutire, & abire. Nihil tale legimus vnquam à Prophetis factum, vt simplici verbo propellerent dæmonia. Neq; hic magicis precibus, aut proluxa ad Deum oratione, aut magno adiurationis negotio profligat impios spiritus, sed ceu dominus, & victor eorum, nudo verbo imperat illis, qui nolentes, & volentes obediunt ei. Facile quidem est imperare spiritui immundo: sed vt exeat, hoc opus, hic labor est. Hinc in Actibus legimus septem filios Scæuæ Principis Sacerdotum adiurasse spiritus immundos per Iesum quem Paulus prædicabat; & in eos infiluit dæmonium, & dominatum est eis, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de domo eius. Hinc ergo discat concionator Euangelicus, prædicare verbum Dei, nihil aliud esse quàm bellum indicere dæmonibus, qui animas miserabiliter obsident, & cruciant: nam hos quidem per superbiam, illos per auaritiam, alios verò per vitium carnis & gulæ dæmones possident. Ideò prædicator debet quasi tuba exaltare vocem suam: quia vt tuba signum est belli, ita prædicationis indicium est belli quod indicitur contra malignos spiritus. Et vt Christus comprobatur doctrinam suam veram ab eiectione dæmonum de corporibus, ita illi prædicationem suam confirmare debent expulsiōe Satanæ de animabus. Nam iste est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Quemadmodum autè dæmoniacus hic Domino prædicanti restitit, & clamauit impediens verbum Dei progressum: ita multi sunt, qui verbis Concionatoris vt cunq; tacti statim respōsant, indignum arbitrantes, si quis scelera ipsorum pro merito accuset, nec ve-

tentur cum Satana dicere: Quid nobis tecum rei est, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? Quid nobis cum Euangelio tuo? non in aliud ascendisti suggestum, nisi vt verbis duris nos traducas, & populo digito ostendas? Hæc, & similia multa auditores veris Christi concionatoribus obijciunt.

Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilq; illi nocuit. Furens impetus dæmonis hoc effecit, vt exiturus proieceret eum in medium: intellige in terram mediã hominum in Synagoga sedentium: & discerpens eum, & exclamans, siue per præteritum cum discerpisset, & exclamasset, iuxta Græcam literã, vt Marcus ait. Nam hoc est ingenium dæmonum, vt in ipso egressu torqueant grauius, ac discerpant, vt si non datur diutius manere, saltè quas possunt, ab hominibus sumant pœnas. Quod Deus permittit: tam vt agnoscat mala voluntas diaboli, qui vas quod amissurus est, inutili prædatori relinquit; tum vt misericordia, & benignitas Christi liberatis de manibus tanti hostis patefiat. Hos imitantur illi, qui cum altero litigantes, vbi sentiunt sibi esse cedendum causæ, non ante eam dimittunt, quàm quanto possunt damno aduersariū afficiant. Veri profectò dæmonum imitatores, quorum mores cum per totam vitam sequantur, non credunt se illis etiam cum æterno igne socios esse tradendos, & audituros illud amarum dictum: *Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & Angelis eius.* Dicitur autè nihil ei nocuisse proiectio, vel discerptio: quia solent discedentes dæmones membra lædere, aut debilitare, vel morbum incurabilem relinquere, teste Beda: sed hic nihil permisi sunt facere. Integra etiam manet natura, recedente malitia & peccato per Christi gratiam.

Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur adinuicem dicentes, Quod est hoc verbum, quia in potestate, & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt? Marcus habet: Et mirati sunt omnes, ita vt conquirent inter se, dicentes,

Marc. 1. Quo Domini consilio dæmones obsessorum corpora priusquam egrediantur, affligant, & torqueant.

Dæmones qui conlectantur.

Matth. 23 Dæmonum corpora deserentium proprium quid.

Beda & Marcus cum tom. 5

Mar. 1.

Eiecto dæ-
mone de ob-
fesso, cur pa-
uebāt omnes
& admirabā-
tur.

Dæmones
quid Apōsto-
lo.
Ephes. 6.

Luc. 10.

Altera eorū
ratio admi-
rationis de vir-
tute Christi,
& potestate.

Verbum mo-
re Hebræo,
quid.

Theophy. in
Marcum.

Euthym. c.
1. in Mar-
cum.

Hæretici his
verbis quo-
modo abutā-
tur.

Quidnam est hoc? quæ nam doctrina hæc noua, quia in potestate spiritibus immūdis imperat, & obediūt ei? Miraculi magnitudo pauorem, & timorē, vel potius stuporem, & admirationem (vt propriè significat: dicitur enim Græcè θαύβος, & verba quæ dixerunt, admirantium sunt) spectātibus iniiciebat. Magna est enim potestas imperare dæmonibus, illosq; inuitos eijcere: quos Paulus appellat principatus & potestates, dominos mundi, & rectores tenebrarum harū: quibus cum perquā difficillima nobis lucta est. Vnde Septuaginta discipuli reuerſi à prædicationē, gratulabūdi dicebant; Domine, etiam dæmonia subiiciūtur nobis in nomine tuo. Admirantur etiā præſentes propter rei nouitatē, & ignorantem causā. Nā si Diuinam virtutē Christo inuisse cognoscerēt, minimè admirarētur: quoniā omni iure Deo subiicit omnis creatura. Admirabantur autem, dicētes, Quod est hoc verbum? Id est, Quæ nā res hæc tam noua? nam verbū more Hebræo, pro re accipi solet: vnde Marcus habet: *Quidnā est hoc?* Vel si propriè accipiatur, *Quodnā est hoc verbum Christi, quod tanto imperio, & virtute præditū est, vt mox velut agnoscentes potētiorē se, relinquāt hominem spiritus immundi?* Ita exponit Theophylactus. Vel etiā verbum accipi potest pro doctrina; vt idem sit: *Quodnam est hoc verbum, ac dicere, Quæ nā hæc doctrina noua? secundum Euthymium. Mirātur etiam de doctrina, dicentes: Quæ nā doctrina hæc noua? quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediūt ei? Neq; est quod Lutherani hoc pro se dictum existiment, aut his verbis suam hæresim quasi nouā doctrinam defendere velint. Neque em̄ idē doctrina Christi noua erat, q̄ populo noua videbatur, sed verē vetus erat: quandoquidem Christus omnia & faciebat & docebat iuxta Moysen, & Prophetas. Neque idē dānatur doctrina illa, quia noua est (Nihil enim vetus est, quod non fuerit nouū aliquādo) sed idē dānatur, quia impia est, & singularis, veteriq;*

doctrinæ Catholicæ aduersa. Adhęc aliud est, Christum Filium Dei nouā doctrinam proponere; aliud, hominem immūdum nouum, & inauditū dogma velut oraculum quoddā mūdo obtrudere. Quod si suū dogma nouum esse negent, libēter illis hoc cōcedā, cum nihil aliud Lutherani, vel Sacramentarij, vel Anabaptistæ proposuerint, quod non damnatos Hæreticos ante multa secula autores habuerit.

Sed ad rem, doctrina Christi noua est, à nouo homine Iesu Christo pronuntiata, excludēs figuras, vmbas, & ceremonias Iudaicæ vetustatis, & ab homine propulsans omnem vetustatē peccati, & corruptionē veteris Adæ, illumq; renouās, & nouā creaturā constituens, & Sacramēta noua adhibens ad hominem sanctificādū: quibus omnis dæmonum virtus cedit. Nā per illa, Deus in nobis exurgit (nempē vt opituletur) & dissipatur omnes inimici nostri, & fugiunt qui oderunt nos, à facie eius. Idē doctrinæ nouæ tribuitur, in potestate dæmones pellere.

Et diuulgabatur fama de illo in omnē locum regionis. Intellige finitimę, seu circūiacētis, vt Græca habet litera. Fama autem erat, quomodō dæmoniācū illum vnico verbo curauerit, & quod spiritus immundus testimonium dederit, Christum, sanctū illū esse Dei. *Neque enim accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrū, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Et in Psalmo dicitur: *Qui emittit eloquiū suū terra, velociter currit sermo eius:* quod nimirū Diuina opera in aliorum aures effunderet. Tūc igitur verbū huius miraculi ad nos perueniet; si agnoscamus, Christū, sanctum illū Dei esse ad nos sanctificandos destinatum, qui verbo imperat dæmonibus: vt si nos Satanam nostra corda cruciatem seu serimus, ad Iesum cum omni fiducia confugiamus, vt à dæmonis nos captiuos tenētis potestate liberare velit. Nā liberatio hæc studiosi nobis est querenda, & tāto pluris est faciēda, quāto animā præstat corpori, & quāto

Doctrina Christi noua cur sit.

Psal. 67.

Quæ fama Iesu diuulgata sit in omnem locum regionis.

Matth. 5.

Psal. 147. Fructus huius miraculi quis.

magis

magis in nostra semper situm est potestate vt liberemur, si ad Dei benignitatem tota mente accurramus: quod non semper in obsessis corporibus homines assequuntur. Vnde Euāgelista de hac dæmonis animam obsidentis oppresse sermone fecit, cum ait: *Cū diabolus iam misisset in cor, vt traderet eū Iudas Simonis Iscariotes;* & rursus Petrus in Actis Apostolicis dixit ad Ananiā, qui fraudauerat de pretio agri: *Anania, cur tē*

Ioan. 15.

Act. 5.

rauit Satanus cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri: Nō es mentitus hominibus, sed Deo. Sed hos dæmones de animabus nostris pellendi, auctoritatem habent Sacerdotes, qui omnibus ad se accedentibus Sacramenta administrant vice & loco Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre, & Spiritu sancto detur omnis honor, gloria, & imperium, in secula seculorum. Amen.

Dæmones qui pellāt ex animis credentiū in Ecclesia Dei.

TRACTATUS XI.

DE curatione à febris focius Simonis, & ægrotorum multorum. Et refertur à Matthæo cap. 8. à Marco 1. & à Luca cap. 4.

Hoc miraculum quando fecerit Dominus.

Luc. 4. Mar. 1. Matth. 8.

Miraculum hoc quod exposituri sumus, curationis focius Petri, vt constat ex Marco, & Luca, contigit mox post prænarratum miraculum, imò eādē die: nam surgens Iesus de Synagoga, introiuit in domum Simonis, vt ait Lucas, & Marcus: *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis, &c.* Ex quibus manifestum est, Matthæum qui hoc miraculum describit post sermonē Domini in monte, & post miraculū curati leprosi, & serui Centurionis, ordinem historiæ in eo enarrando non seruasse, sed recapitulādo illud scripsisse, vt & multa quæ sequūtur, ostendunt. Vnde etiam tali vsus est locutione, quæ necessariò non exigat intelligentiam ordinis eorū quæ narrantur: nam post narratam curationem serui Centurionis, subiicit: *Et cum venisset Iesus in domum Petri, &c.* non dicit, Post hæc cum venisset in domum Petri, &c. Atque hæc de ordine dicta sint.

Proponamus verba P. Lucæ, qui fusius hoc miraculum enarrat: & si quid defuerit, supplebimus ex textu Matthæi, & Marci. Ait ergo Lu-

cas: *Surgens autem Iesus de Synagoga. In qua tantam gloriam affecutus fuerat in curatione dæmoniāci, vt eius rumor in omnem Galilææ regionē processerit. Docens nos suo exemplo, vt gloriam bonorum operū declinemus, & illam soli Deo tribuamus. Docet etiam nos charitatē: nā sanato homine prius in Synagoga, venit ad sanandam mulierem, qui vtriusq; sexus peccantis medicus, & redemptor venerat. Introiuit in domū Simonis. Marcus ait: Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis, & Andreæ cum Iacobo, & Iōanne. Nam etsi Petrus esset à Bethsaida Galilææ propinqua Capharnaū; tamen vel habebat domum conductitiā in Capharnaū, vel domus vxoris Petri vocatur domus eius: quæ domus etiam dicitur Andreæ, quod illam simul cum fratre suo Petro inhabitarent. Respuendum verò est Caietani dogma, dicentis, Petrum, qui omnibus renuntiatis Christum secutus fuerat, proprietatem domus retinuisse. Sed vt diximus, non erat propria domus Petri, quæ erat ex Capharnaū, in qua a des proprias habebat, & ita domū focius, siue vxoris*

Bonorum operum gloria nos declinanda, soli Deo tribuenda, quo Dicitur exemplo.

Domus Petri, & Andreæ cur dicta, vbi nimirum focius eius fabricitantem Christus curauit. Matth. 4.

Inepta Caietani ratio rejicitur.

eius vocat domum Simonis. Quod verò retinuerit proprietatē domus, falsum est. Sed vt religiosus qui omnibus renuntiavit, dicitur venire in domum suam, id est, eam, quæ olim fuerat eius, vt Simon leprosus, & Matthæus publicanus, id est, qui olim tales fuere: ita etiam eadem locutione dicitur domus Simonis. Et semper in domibus eorum, qui diligunt Christum, reperiuntur infirmi: vt in domo Mariæ, & Marthæ, erat Lazarus languens ad mortem; in domo Centurionis, seruus paralyticus; & in domo Petri focrus febricitans. Nemo ergo carens medico desperet: quia quo magis est humanitas res deplorata, eo propior est & vicinior Dei misericordia.

Venit autem in domum Simonis cibi sumendi gratia, appetente iam hora: quia in domo dixerunt Christo de ea, vt dicitur in Marco, quinquā magis vt ministraret spiritualia, quā vt ministraretur ei, cum ipse omnia præsciret. Deinde, vt honoraret se honorantes. Nam scriptum est: *Qui cinque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contempnunt me, erunt ignobiles.* Tertiò, vt solueret obiectionem eorum, qui dicturi erant: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* Quartò, vt ostenderet se amicū pauperum. Nam paupertas si patienter propter Christum toleretur, & nullis admisceatur peccatis, grata est Deo: *Desiderium, inquit, pauperum exaudivit Dominus: preparationem cordis eorum audivit auris tua.* Pauperibus prospicit, & opitulatur: *Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor. Ego mendicus sum, & pauper: Dominus sollicitus est mei.* Remittit peccata pauperibus, secundum illud: *Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum salvas faciet.* Denique pauperes euangelizantur, & illis promittitur regnū iuxta verbum Domini: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sed utique his priuilegijs fulciatur paupertas, mundus tamen illis facile renuntiat, & ipsi paupertati tan topere à Christo, & verbo, & factō

honoratæ nuntium mittit: saltem si diuites sumus, exemplo Christi visitemus pauperes, infirmos, & victos in carcere. Hinc Spiritus sanctus adhortatur nos: *Non te pigeat, inquit, visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.* Et rectè dixit: *Non te pigeat.* Sciebat enim, pigritiā, & tarditatem interuenire in visitatione infirmorum. Et non promisit dicens, Ex hoc habebis dilectionē, sed, quod plus est, firmam illam facies. Nam actus auget indies habitum, & homo per illos promeretur à Deo incrementum charitatis.

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febris. Hæretici noui Iouinia sectatores tanquam immundi porci hęc grunniunt, commendantque magnopere coniugium, ex eo quod Petrus habuerit socrum. Sed nos non negamus Petrum fuisse coniugatum, neque quicquam honorabili coniugio, & toro immaculato per cœlibatum detractum esse volumus. Respondemus tamen, quod Petrus nō duxit vxorē postquam vocatus est à Domino ad Apostolatū. Nec probare possunt, Petrum cum vxore re habuisse, ex quo secutus est Dominus: quia vxorem reliquerat, vt dicitur apud Matthæum: *Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te:* & inter ea quæ reliquerat, etiam vxorem esse relictam declarauit Dominus. Nec valet exemplum Petri ad hoc, vt eorum Sacerdotes ducant vxores: imò potius valet ad probandam maiorem castitatem, vt coniugatus etiam vxorem ob Sacerdotiū, & Apostolatus ministerium relinquat. Maius ergo signum castitatis fuit accipere coniugatum, & euehere ad Sacerdotium, priuando illum vsu vxoris, quā si cœlibem vocasset, aut continentem. Quod si illi contendat imitandum esse Petrum: obijciendum est, illis plus esse Christum imitandum, quā Petrum; Petrum autem non nisi quatenus Christi imitator est, iuxta illud Apostoli: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Petrus cum Iudæus esset, & antequam Christum nosset, duxit

Ecclesiastici 7.

Expenditur illud Ecclesiastici: Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

Contra Hæreticos nouel los cœlibatū hinc etiā coniugio postponentes.

Heb. 13.

Matth. 19.

Ibidem. Quam turpiter & stulte ex eo quod Petrus duxit vxorem, Sacerdotes arguant, coniugatos fieri debere.

Petrus quatenus nobis imitandus tantū modo.

1. Cor. 11.

Quemadmodum ille Christus fuerit imitatus.

Quales Apostolici, seu Apostolorum imitatores Lutherani sint, vt iactitant sese arrogantisissimi illi.

Vnde cōstet cœlibatū Sacerdotum nō esse iuris Diuini, sed Humani.

Quod cœlibatus sacris personis, & Ecclesiasticis maxime conueniat.

Heb. 5. & 8 Legales Sacerdotes qualem castimoniam obseruant.

Exo. 12.

vxorem, nec in eo Christum est imitatus. Cæterum in eo quod vocatus ad Apostolatū, coniugij vsu se abdicauit, Christum Dominum quoad eius fieri potuit, imitatus est. Est autem mira, & effrons impudētia istorum Hæreticorum, qui se iactitant Apostolorum imitatores, & asseclas, cum contraria illis quæ Apostoli fecerunt, operari deprehendantur. Illi namque relictis vxoribus vacarunt prædicationi, & muneri Apostolico; isti verò cum essent Sacerdotes, & monachi Deo dicati, contra promissam Deo fidem vxores acceperunt, vt euangelizarent. Vides quā pulchrè imitentur Apostolos? Nam si imitari est, oppositum, & cōtrarium omninò præstare; profectò elegantes, & præclari isti Apostolorū imitatores sunt.

Lex igitur continentiae, vel cœlibatus pro hominibus constitutis in sacris Ordinibus etsi non sit iuris Diuini, quia nullum extat in Euangelio tale ius, siue præceptum Domini, neque Græca Ecclesia ignorasset huiusmodi Diuinum præceptum, cū coniugatos ad Sacerdotium admittat, etiam cum vsu vxorum: primitiua etiam Ecclesia, quæ vxoratos ordinabat, idem ostendit: repugnat autem Scripturam ab ea non fuisse intellectam. Præterea nec Pontifices iustis de causis dispensassent in lege cœlibatus, si cognouissent illam iuris Diuini esse; nam in legem superioris inferior dispensare nequit: tamen lex ista Ecclesiastica de cœlibatu seruando persancta est, & conuenientissima Scripturis, & expediētissima Sacerdotibus, & Episcopis, & decore magno statū Ecclesiasticum ornans. Quod ex multis comprobatur: nam Sacerdotum est offerre munera, & sacrificia. Vnde tempore quo ministrabant Sacerdotes in lege, à congressu vxorum abstinebant, & in ministerio femoralibus præcincti erant in signum castitatis commendandæ. Esuri etiam agnum in lege, renes præcingebant. Quod si in agno typico edendo castitatem seruabāt, quāto magis in verò agno

omnis castitatis, & pudicitiae fonte seruanda est: maximè cum omnis emissio feminis voluntaria personam sacram, & locum sacrum cōtaminet, & polluat. Deinde ad Sacerdotem spectat prædicare verbum Dei; at Cicerò dicebat: *Non possum simul vacare vxori, & Philosophia:* Quanto minus, quis potest vacare Sacris literis, & vxori? Coniugatus etiam Sacerdos quomodo cohortabitur ad consilia Christi arripienda, & ad continentiam colendam? Tertiò, Sacerdotis officium est orare, & iuges preces Deo fundere. Quod si Apostolus coniugatos, obsecrationis tempore vult ab vsu coniugij separati, vt habetur in priori ad Corinthios; quanto magis Sacerdos, qui continuis Deo precibus offerendis, & hymnis, & psalmis decantandis est dicatus, semper ab vsu coniugij abstinere debet? Quartò, Sacerdotis est officium dispensare Sacramenta: at si Sacerdotes coniugati essent; & ipsi, & Sacramenta contemptui haberentur: quæ admodum sub Gregorio VII. in Austria factū est, & in Hispania, antequam illa prouincia in ditionem Maurorū, siue Saracenorum veniret. Quintò, Sacerdotum est crimina confitentiū sibi, sub sigillo confessionis audire, & pœnitentias imponere. Difficile autem profectò esset virum cū vxore secretum aliquod tenere: proinde odiosa redderetur confessio. Sextò, Sacerdotis est lugere, & peccata populi comedere, de quibus Propheeta: *Inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes ministri Domini: & dicent, Parce Domine, parce populo tuo:* at luctui, & pœnitentiæ Sacerdotum pro populo assumenda repugnat vsus venis, etiam cum propria vxore. Septimò, Sacerdotis officium est dispensare temporalia bona in vsu pauperum, viduarum, & orphanorum, & curam illorum gerere: at Sacerdotes vxoribus copulati, & filios habentes, raras aut nullas eleemosynas facerent propter onera alendæ vxoris, & familiæ, & quia debent thesaurizare filijs, & honestè locare filias. Nam si hodie cū magno dedecore,

Emissio feminis quæ hominem sacrum, locumque cōtaminet. Secunda ratio. Ciceronis dictum.

Tertia ratio.

1. Cor. 7.

Quarta ratio castimoniam Sacerdotum.

Quib⁹ nuper Sacerdotes ob coniugium, atque adeo Sacramenta violuerint. Quinta ratio

Sexta ratio. Ose. 4. Ioel. 2.

Septima ratio.

2. Cor. 12.

& scandalo concubinis, & filijs spuris alendis omnes sumptus Ecclesiasticos nonnulli insumunt; quanto magis si coniugium liceret? nam non solum non esset vituperabile hereditatem filijs relinquere, & filias amplè collocare, sed etiam honestum, & cum virtute cõiunctum. Est etiam Sacerdotis ingredi per ostium virtutis, & literarum: tunc autem, posito coniugio, hereditate possideretur sanctuarium Dei, si modo subdolè, & miris technis spurij, & damnato coitu nati in Ecclesiis interdum admittuntur. Est denique Sacerdotum officium Christum repræsentare, & vitæ exemplo alijs præire: at Christus virgo fuit, de Virgine natus, & vterque Ioannes, & Apostoli omnes, si quas vxores habuerunt, relinquentes, cœlibatum coluerunt. Et quomodo excellentiori vitæ genere possent alijs præluere, si continentiam non amplecterentur, quæ præstâtior est matrimonio? Postremò Reges, & Principes terræ occuparent omnes gradus Ecclesiasticos, & propter temporalia fortunæ bona, quæ illis adiuncta sunt, vsurparent Episcopatum, Cardinalatum, ac Papatum, & haberent quo tegerent suam auaritiam, nempe Melchisedec, Regem & Sacerdotem fuisse, sicut & Machabæos, qui Pontificatum cum regno coniunxerunt: & de Rege Anio testatur Poëta:

*Rex Anias, Rex idem hominum, Phabiq;
Sacerdos.*

Vides igitur quàm sancta lex sit cœlibatus Sacerdotum, & quàm illi statui accommodata, vt qui illam de medio auferre tentauerit, non nisi totam Ecclesiã dehonestare, ac decolorare videatur? Scio Hæreticos multa obijcere, quo suum errorem tueantur: sed alio loco fortassis eorum rationes refellemus, ne hîc æquo prolixiores esse videamur.

Sed redeamus iam ad focrum Petri, quæ tenebatur magnis febribus, vel, vt Græcè dicitur, magna febris. Est autem febris (à feruore dicta) calor extraneus, inflammatus in cor-

de per venas, & arterias diffusus in totum corpus, in detrimentum substantiæ, & facultatum animæ, & impedimentum functionum, & operationum. Et quo magis focus Petri febribus afflictabatur, eo propinquior erat medico Christo, & sanitati. ¶ *Et rogauerunt illum pro ea.* Non legitur rogasse Petrus: quia vel ignorabat, si morbus erat recens; vel ne impediret Christum, si nouerat; vel ne videretur caro petere, ea maximè, quæ sua natura media, & indifferencia sunt. Alij tamen rogauerunt pro ea: & qui non rogatus expulit dæmonem de arreptio, voluit rogari ad sanandam febricitantem. Et plus est accipere donum, & preces quibus donum impetres (quod est duplex gratia) quàm solum donum sine precibus: quia facilius perdimus gratiam, quàm precibus non obtinuimus. Deinde mirum est, quòd cum Christus plus diligeret, & maiorem misericordiam habeat quàm qui intercedunt, sinat tamen, & velit alios præire, & videri magis se amantes, & misericordes; vt mereantur. Sed hæc est Dei sapientia, vt etiam si magis salutem nostram sitiat, non excludat tamen adiutores, & ministros; vt hac etiam ratione charitas, & humilitas inter nos & eos, qui pro nobis intercedunt, magis coalescat. Imò quod plus est, pro rebus à Deo prædestinatis non excluduntur operationes, & opera nostra, quæ potius sunt signa ipsius prædestinationis. *Satagite*, inquit Petrus, *vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Hinc Apostoli orant pro sanitate focus, Paulus pro salute & incolumitate nauis, Ecclesia pro Petro in carcere posito, Isaac pro femine promissa à Deo, & iureiurando confirmato. Simili ratione Dei præscientia etiam non excludit, imò statuit opera, & orationes: nouit enim Deus quod metes frumentum, si seminaveris; sanaberis ab infirmitate, si vocaueris medicum, & medicinam nõ recusaueris.

Petrus an rogauerit pro focru sua ægrotante, Dominum, nec ne.

Duplex Dei gratia quæ cõfenda.

Quare Christus non nisi rogat focus Petri sanauerit.

Prædestinatio opera nostra, & orationes minime excludit.

Gen. 26.

Proprium Diuinæ præscientiæ.

Octaua ratio

Nona ratio, ac postrema.

Gen. 14.

Virgil. 3. Aeneid.

Febris quid, & vnde sit dicta.

Et stans

Christus vt sanauerit focus Simonis febricitantè.

Mar. 1.

Cur eius manus tetigerit.

Gen. 1. & seq. Ioan. 1. Infra 6.

Quid est, Christum imperasse febris.

Euthym. c. 9. in Lucam

Matth. 8. Qua ratione vniuersa Diuini & præcepti, & increpationis sint capacia.

Psal. 148.

Psal. 105. Exo. 14.

Psal. 103. Quare increpuit Dominus mare Rubrum, & exiccatum est, teste Propheta.

Et stans super illam. Describitur gestus Christi sese ad lecti fulcrum inclinantis, vt febricitantem manu apprehendens eleuet. Ait enim Matthæus: *Et tetigit manum eius, & dimisit eam febris.* Marcus verò ait: *Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Tetigit ergo manum, non vt medicus, sed vt iuuans sanet eam, & erigat: quasi dicat, Nihil est, surge; vt sic videretur ipse curare. Non enim solo verbo, vt in condendo mundo fecit à principio, sed in eo instaurando adhibuit etiam manus contactum: quia opus fuit Verbum carnem fieri, & illam pro nobis in Cruce immolari, & illam à nobis fide manducari in Sacramèto, vt vitam habeamus. ¶ *Et imperauit febris.* Interpres noster videtur legisse *ἐπιείρησε*, nostra exemplaria habent, *ἐπιείρησε*, id est, increpauit. Et notat Euthymius, increpare accipi pro præcipere, siue imperare, vt noster Textus habet: quia animata propriè increpantur, vt dæmones, qui intelligunt; in inanima verò propriè, nec increpatione cadit, nec imperium, etiam si dicatur imperasse ventis, & mari, vel potius iuxta Græcum textum, increpasse. Quantum ad Deum tamè, omnia sunt & præcepti, & increpationis capacia. Præcepti quidem, non tanquam apprehendentia præceptum; sed tanquam ineffabiliter obedientia Diuinæ voluntati. Hinc dicitur: *Præceptum posuit, & non prateribit.* Vt enim per voluntatem Dei & imperium omnia consistunt, ita per eius voluntatem & imperium omnia quocumque ille vertent, obediunt. Sunt deinde capacia increpationis; iuxta illud Psalmi: *Et increpuit mare Rubrum, & exiccatum est:* & de aquis dicitur: *Ab increpatione tua fugient:* non quasi propriè peccantia, sed quasi vexantia, indigne quæ nocentia. Indignum est enim, hominem ad eò nobilem creaturam; ijs malis, & morbis subijci: ob quam indignitatem Dominus indignatus, dicitur increpasse.

fe. Et hinc Dominus infremuit, & indignatus est cõtra mortem Lazari. Rectè ergo interpres noster verbũ increpadi durius in mollius imperandi interdum conuertit.

Quia verò Dominus imperat febris, constat morbos ministros Christi esse, qui ad eius imperium accedunt, ac recedunt: & Christus, dominus est vitæ, & mortis: & quãdo vult, vel mitigat, vel tollit pœnas à nobis. Et quia vult, quando oportet, patienter agendum est, dum morbus adest, quia obest impatientia: & omnia, siue prospera, siue aduersa, ad Christum sunt referenda. Neque, vt facimus, sistendum nobis est in causis secundis: inde enim in prosperis ingrati animi omne vitium in Deum, in aduersis verò omnis impatientia. Quidam enim eo tẽpore in aduersis de Deo murmurant, quando se ipsos maximè accusare deberent.

Et continuo surgens, ministrabat illis. Efficax fuit Domini imperium: nam non solum febris recessit, & non expectauit, vt redirent vires, sed statim robusta, & perfectè curata fuit, ita vt posset ministrare: quod non habent ab alijs curati. Et vide quàm non fuit ingrata medico: quia statim illi, & ijs qui cum eo venerant, ministravit. Cuius rei gratia Christus domum Petri diuerterat, nempe vt habitaret, & ministraretur illi. Et bonus hospes Christus prius soluit symbolum, quàm quicquam apponeretur ei. Nec ob aliud nobis immittuntur aduersa, quàm vt Christo, & non Satanæ ministremus. Sed multi sunt, qui, dum morbis afflicti, proponunt mutare vitam, & mores, & Christo ministrare: at vbi salutem sunt consecuti, propositum suum oblitati, ad pristina vitia, peccataque reuertuntur.

Quum autem Sol occidisset. Proccideret, siue occumberet, quãdo homines laborum diei pertasi quieti se tradunt. Vt semper benè speres, etiam cum in extremis angustijs veraris. Nullo enim tẽpore vacabat

Ioan. 11.

Vnde cõstet morbos esse ministros Domini.

Vnde in Deũ ingrati, idè quæ sumus impatientes.

Christi Dñi in sanando imperium efficacax.

Cur nobis à Deo immittantur aduersa.

De Christo semper benè sperandum.

Christus;

Ioan. 9. Christus nunquam vacuus ab opere, aut remissus. Luc. 24.

Quare post Solis occasum infirmi ad Christum deferantur teste Euangelista. Theophyl.

Alia quedam causæ reijciuntur.

Liuius lib. 7. ab vrbe.

Ad Christum medicum qui debent adduci.

Christus verbo cum posset infirmos curare, cur tãgit? Cyril. lib. 4. in Ioann. c. 15. vel lib. 10. c. 18.

Christus, noctu, diuque semper operabatur, sicut ipse dixit: *Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est.* Marcus distinctè ait: *Vespere autem facto, cum occidisset Sol:* quia vespere est ab meridie elapsa. Sicut Lucas innuit, cum euntes in Emmaus dixerunt Domino, *Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est iam dies:* hinc autè inclinata erat dies ad Solis vsque occubitum. In occasu ergo Solis adducebant infirmos: vel quia dies Sabbati erat, vt Theophylactus notauit, quòd putarent non licere curare in die Sabbati, donec transiret; vel reueriti tempus illud quo prædicabat, ne interdicerent viderentur verbum Dei; vel quia recessurus erat crastino die sequenti; propterea in Solis occasu ad eum accurrebant. Non autem quòd timerent Phariseos, nec propter morborum verecundiam, nec propter laborem diurnum: quia profectò omnia illa obstacula facillè relinquerent propter sanitatem adipiscendam, & non ita publicè conuenirent. Et verbum, *Cum Sol occidisset,* Matthæus, & Marcus dicunt, *Vespere autem facto,* siue Græcè, *ὀψίας γενομένης,* id est, cum serum diei esset. Et sic loquitur Liuius: *Castro- rum, inquit, oppugnatione, quia serum erat diei, abstinere.*

Omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. Adiungit Marcus: *Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.* Quemadmodum ad medicum, quando vnus est, omnes festinanter accurrunt ad ianuam domus: tu adducito ad Christum infirmos tuos, quia sanat omnes, iuxta illud: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.*

At ille singulis manus imponens, curabat eos. Licet verbo posset curare, tangit tamè, vt & veritas carnis suæ, & virtus ostendatur. Nam vt ait Cyrillus, sicut vas æneum ab igne calefactum, vim habet calefaciendi: ita carni Christi deitas virtutem sanandi contulit: & vt Verbum diuinum sub aspectum & tactum non cade-

bat, illud carne indutum, & visui, & tactui expositum sanaret infirmitates nostras siue fædas visu, siue contagiosas, quas non sit tutum tangere, siue adeò vehementes, vt medicorum artem, & opem superent. Et bonus pastor, ac medicus singulas oues morbidas vult contractare, cum nos ne longè quidem illas videre dignemur. Infirmi autem præ reuerentia, & lætitia ad contactum Christi contremiscebant. Tu ergo adducito infirmos tuos ad Sacramentum Pœnitentiæ, vbi manus Christi imponitur ad absoluendum, & ad fimbriam vestimenti Iesu contingendam, id est, ad Eucharistiam, quæ sanat: & maximè pastor spiritualis, & paterfamilias hoc præstare debet. Infirmi quoque sinant se duci ad Christum, & Fide, & obedientia salutis suæ cooperentur, vt isti faciebant: virtus enim deitatis in manus, & à manibus in ægrotos deriuabatur. Manus Christi sunt Sacerdotes, & ministri eius, vel absoluentes in foro Pœnitentiæ, vel conficientes, & porrigentes Eucharistiam, vel alia Sacramenta administrantes.

Exibant autem demonia à multis, clamantia, & dicentia, Quia tu es Filius Dei, &c. Dæmonia solo verbo expellebat: quia intelligunt. Ideò non tangebatur arreptitios; tactu verò languidos curabat. Ait autè Matthæus: *Et eiciebat Spiritus verbo.* Intellige malignos spiritus, siue dæmonia, vt explicat Lucas, id est, loquendo, & iubendo, vt ij solent, quorū est summa potestas. Vnde Cicero in Catilinam eadem dicendi phrase vsus est: *Ego, inquit, vehemens ille consul, qui verbo ciues in exiliū eicio.* Et infra: *Quod ego si verbo assequi possem, istos ipsos eicerem, qui hac loquuntur.* Exhibant autem (inquit) dæmonia clamantia ex indignatione, & dicentia, *Quia tu es Filius Dei.* Diabolus quia fecit se filium Dei, dicendo: *Super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, &c. similis ero Altissimo,* mori debuit, sicut & mortuus est, eo quòd rapinam arbitratus esse esse se

Vnde caro Christi vim sanandi habuerit teste Cyrillo.

Mira Christi medici benignitas.

Fimbria vestimenti Iesu quæ sit, à qui busq; tangenda.

Manus item Christi quæ nam sit mysticè.

Dæmonia cur solo verbo Dominus eijceret, non tangeret obfessos. Matth. 8.

Cicer. orat. 2. in Catilinam. Diabolus cur mori debuit, & quo nã modo mortuus sit ille.

Esai. 14.

æqualem

Gen. 3. Quare mortuus & Adã. 1. Cor. 15.

Matth. 4.

Quã ob causam dæmon Christum vocauerit filiū Dei veterator ille. Ioan. 10.

Mat. 14.

Verbū hoc: quia sciebant ipsum esse Christum, duplicem habet sensum.

Luc. 4.

Alter sensus.

Vter sensus illorum præstator.

Quæ causa Domino fuerit increpandi dæmonia ne se Filium Dei dicerent, & manifestarè. Matth. 16.

æqualem Deo. Idemq; persuasit Adæ, qui scientiam Dei ambitiose affectauit: qui etiam morti addictus fuit. Idem denique insidiosè persuadere voluit secundo Adæ: *Si Filius, inquit, Dei es, dic vt lapides isti panes fiant:* & modò, dicendo, *Tu es Filius Dei.* Verum non obtinuit, vt Christus mortem animæ incurreret. Videns autem posse id occasionem esse mortis corporis, eum Filium Dei vocabat, vt illum titulum acceptas, morte dignus efficeretur. Quod tamen, habens potestatem ponendi animam suam, permittere noluit, quousque venit hora, quando pro hac tanta veritate, qua dixit, Filius Dei sum, moreretur, & cõfunderet dæmonem illam obstinatè vsurpantem, & satisfaceret Deo pro vsurpata diuinitate ab Adam.

Et increpans nō sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Dupliciter potest intelligi illud quod ait, *quia sciebant.* Vno modo; vt non sinneret vt ipsa dæmonia affirmarent se nosse Christum, vt illud dæmonium quod dicebat: *Scio te qui sis, sanctus Dei.* Et ita idem est dicere, quia sciebant; ac dicere, quòd sciebant. Alio modo exponi potest; vt non sint verba dæmonum, sed ipsius Euangelistæ, declarantis propterea Dominum vetuisse illorum voces, & clamores; quia certissimè sciebant Iesum esse Christum, & Filium Dei. Quod magis satisfacit: tum quia dæmonia hinc non clamabāt, Scio quòd sis Christus Filius Dei, sed, *Tu es Filius Dei:* tum quia dæmones ex Scripturis, & operibus Domini agnoscebant illum verum esse Messiam, & Filium Dei promissum; tum quia Dominus volebat Iudæos confundere nolentes credere, quòd vel spiritus maligni omninò coacti confitebantur. Quanquàm Dominus illis silentium imponeret, quòd nondum esset tempus huius veritatis confitendæ, donec amplius progredereetur prædicatio eius, & signa plura testati Messiam ederet. Nam eadem ratione Apostolis interdixit, ne dicerent se esse Christum. Cõfirmat huc

sensum quod Marcus ait, quòd non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. Vnde Euthymius hæc verba Marci explicans, ait: *Loquebantur verò de eo, quoniam nouerant ipsum esse Christum: sicut rursus dixit Lucas. Cognoscebant autem per radium diuinitatis, qui in eos ad modū ignis iaciebatur.* Hæc ille.

Sunt & aliæ rationes huius præcepti. Nolebat enim Dominus hæc tantam veritatem, in qua est mundi salus posita, prædicari à diabolo, ne suspicio esset illum habere commercium cum dæmonibus. Et quia perinde est laudari à viris turpibus, & laudari ob turpia, vt dixit Seneca: sicut è contrario magna laus est laudari à viro laudato: nec enim est speciosa laus in ore peccatoris. Et huius tantæ veritatis accepturus erat grauisimum testimonium in transfiguratione à Patre; & quia à suis operibus in gloriam Dei factis volebat plus illucescere, quàm hominū, dæmonumve testimonijs. Deinde imponit silentium dæmonibus, in signum quòd omnia dæmonū oracula suo aduentu statim deficere deberet, & arefcere & muta reddi. Vnde Horatius dixit:

Iam pridem cessant oracula Delphis: Et Plutarchus libellum edidit De oraculis deficientibus. Et ne nos appetamus responsa à dæmone, cuius ingenium est obscura claris, & falsa veris inuoluere, & verba dare hominibus. Ne appetamus etiam ab organis dæmonum, id est, hæreticis, aliquam veritatem discere: quia eorum libri periculosi sunt. Et vt tutū nō esset ad splendidam, & lautam mensam accedere, in qua duo, vel tres boli essent veneno lethali infecti: ita ad libros Hæreticorum legēdos, etiam si multa vera dicant: tamè propter venenum in paucis delitefcēs, tutum nō est ad illorum lectionem accedere. Tertio, quemadmodum Satanas laudat Christum, vt mortè illi suis laudibus machinetur: ita Hæretici non ob aliam causam Christi gratiam, & misericordiam vsque ad cælū celebrant, nisi vt interim sub-

Euthym. c. 3. in Marcū

Vnde nã dæmones sciebant Christū esse Dei Filium. Cur item Dominus dæmonibus veruerit ne diceret ipsum esse Christum.

Seneca. Naui apud Cicer. lib. 5. epist. ad Lucium.

Ecclesiastici 15.

Matth. 17.

Secunda ratio.

Horatius.

Dæmonis ingenium.

De Hæreticorū libris quid cõsendum, simili ostenditur.

Tertia ratio. Eorūdem de Christo, eius q; gratia infinita præconia quò tendant.

ducant

ducant nos ab Ecclesia, & à doctrina Catholica.

Subdit autè Matthæus solus post eiectos demones, & sanatos languidos. *Vt adimpleretur (inquit) quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentē, Ipse infirmitates nostras accepit, & agrotationes nostras portauit.* Solus Matthæus citat: quia scripsit Iudæis, ut diximus. Vbi in primis quomodo sanando infirmos, hæc verba Esaiæ, quæ de spiritualibus peccatorum infirmitatibus, & reatu delictorū, quæ in corpore suo patiens tulit, intelliguntur, in Christo sint impleta. Erasmus nesciens hunc nodum soluere, dixit, Euangelistā coactius attulisse hoc testimonium Prophetæ. Sed perfectō consultius suam infirmitatem fassus fuisset, asserēdo nos in omnibus non posse accipere mentem Spiritus sancti. Neque satis est quod addit, illas sanationes typum illius fuisse sanationis quam in morte præstitit: quia Scriptura non impletur in vmbri, typis, & figuris, sed in veritate. Caietanus autem: *Et ne putes, inquit, ut Porphyrius dixit, Matthæum fuisse ignorantem, discute diligenter textum illum Esaiæ, & perspicies sensum istū esse sensum literalem. Intendit enim Propheta de Messia in Cruce constituto dicere, quod verè, non fictè, aut vulgari fama miracula sanitarum efficit alios sanando: & tamen nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo. Vnde Principes Iudæorum obiecerant Christo, dicentes, Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Est itaque, inquit, sensus literalis prophetia, quod Messias verè abstulit infirmitates nostras, quæ ex defectu accidunt, & agrotationes quæ super excessu proueniunt, ut omne genus agritudinis comprehendatur. De languoribus verò anima, quæ peccata sunt, subdit postea: Deus posuit in eo iniquitatem omnium nostrūm.* Hæc ille. At certè si veritatem amamus, non apprehendit sensum Prophetæ. Nam Esaias Christi passionem declarare intēdit pro nobis debitam, & ab illo in se ipsum susceptā: vnde agrotationes nostras, & infirmitates, & plagas nostras vocat, quæ nobis debebantur,

sed ipse ex misericordia illas pro nobis sustinuit.

Nota ergo pro vero sensu Euangelistæ, quòd omnes morbi, & infirmitates nostræ, ut testantur Chrysofostomus, & Euthymius, à peccato veniūt, vel ab illo antiquo Adæ, vel à nouo, & proprio, siue personali peccato. Ait enim Apostolus: *Per vnum hominem peccatum in hunc mūdum intravit, & per peccatum mors; & Dominus paralytico: Iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Ut ergo posset Dominus has infirmitates salua iustitia curare, oportebat eas, id est, earum pondus, in se accipere, & profiteri se earum debitore, quod sanando faciebat: hoc enim erat accipere infirmitates, quæ sunt pœnæ peccatorum, in se ipsum transferre earum reatum, & diluere in corpore suo innocente, in quo à plāta pedis vsque ad caput non fuit sanitas. Et ita impleta est Scriptura, quæ dicit accepisse, & portasse nostras agrotationes; ne putares quòd quos sanabat gratis, sanaret sine vlla satisfactione, sed in corpore proprio pro nobis solueret debita. Sicut fideiussor iubens aliquem de carcere exire, profiteretur se debitorem pro eo, & quòd soluet: ita Christus, Dñs liberans à carcere infirmitatum.

Nec ibi adhuc loquitur Propheta de passione Dñi, quā extremā tulit in Cruce: quia nō fuit tunc initium passionis in corpore: sed tota eius vita fuit passio, & infirmitas, quam accepit pro nobis, & portauit. Nam post illa verba adiūgit Propheta de passione: *Et nos putauimus eum quasi leprosum, & percussū à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Ut verè hoc ibi fuerit, infirmitates nostras recipere, & agrotationes portare, scilicet vulnerari propter iniquitates nostras, & attrahi propter scelera nostra. Vnde Euthymius: *Per languores, & morbos hic mihi intellige languorem, ac morborū reatum. Cū enim languores, ac multos patientes morbos curauit, in se ipsum eorum reatum transtulit: dico sanè labores, &*

Sensus verus huius loci traditur. Morbi nostri & infirmitates vnde proueniant. Chrysof. homil. 28. in Matt. tom. 2. Euthym. c. 9. in Matthæum. Rom. 5. Ioan. 5. Esai. 1. Christum ægritudines nostras accipere, iuxta Prophetam quid.

Secunda ratio in sensum Caietani.

Esai. 53.

Euthym. loco supra citato. Qui sint languores & dolores quos tulisse Dominū Prophetæ testatur.

Morbos corporis humani Christus quare sanaret, teste Rupertus. Rupertus. Tuitien. in Matthæum. lib. 7. Certus intelligendæ Scripturæ canon quis.

1. Pet. 2.

Origen. tomo 2.

Infirmitates corporis, & agrotationes qua ratione Christi minime portauit.

Basil. in Regula. breuioribus. 177. tom. 2 Gal. 6.

Peccata portare cur Christus dicatur. Luc. 16.

Ioan. 1. 1. Pet. 2.

2. Reg. 12. Illud: Dominus transtulit peccatū tuū, quid significet.

Christus humanæ naturæ

mortem: idē etiam multos perpeffus labores tempore acerba passionis mortuus est. Et infra: *Pulchrè autem propheticū dictum transtulit Euangelista. Plurimi siquidem languores ac morbi corporales à peccatis oriuntur.* Hæc ille. Rupertus Tuitiensis ait citari Esai. c. 53. de infirmitatibus spiritualibus loquentē: quia Dominus sanabat corporis morbos in testimonium, & argumētum quòd esset medicus animarū, & spirituum. Est etiā certus intelligendæ Scripturæ canon, ut cū oratio aliqua plures sensus habere possit, omnes illos dicamus Spiritum sanctū significare voluisse. Matthæus ergo hūc locum ad omne morborū genus propulsatum à Domino retulit, ob dictā causam; Petrus verò priori epistola ad peccata retulit: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: secutus 72. interpretes, qui verterunt: Iste peccata nostra portat, & pro nobis dolet.* Certè Origenes in .c. 8. & 15. epistolæ ad Romanos, verba hæc de corporis, & animi morbis interpretatur.

Cū verò de corporis morbis per Christum sanatis intelligitur hic locus, non est sensus quòd Christus morbos, & infirmitates in seipsum transtulit. Vnde Basilus in Regulis breuioribus: *Languores nostros, inquit, ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: nō quòd in se hæc ille suscepit, sed quòd eos in quibus hæc erāt, curauerit.* Similiter dicitur à Paulo: *Alter alterius onera portare; & sic adimplebitis legem Christi.* Et dicitur peccata portare, per modū victimæ: nā animal, quod pro peccatis ad victimam, ut hircus emissarius producebatur, quo dammodo peccata omnium in se ipsum suscipiebat, ac portabat. Vnde Ioannes dixit: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* & Petrus: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Hinc etiam Dauidi dictū fuit: *Dominus transtulit peccatum tuū:* quòd nimirum ab humeris peccantium in humeros Christi transferretur. Ut prædicta verba Esaiæ melius intelligas, Christus defectus assumpsit, qui necessarij erāt ad patiendū pro no-

bis curandis, & pro veritate naturæ nostræ ostēdenda. Et quia defectus spirituales, ut ignorantia, & peccatū, tales non erant; propterea eos non assumpsit, sed corporeos tantū, qui speciem humanam cōsequūtur, etiā antequam laboraret homo, ut sunt, cibi egestas, & somnus; vel qui lapsū comitatur, ut fames, dolor, & mors. Non autem defectus qui quædā tantum indiuidua, & non omnia consequuntur: quia neq; ad patiendū, neque ad veritatem naturæ indicādam sunt necessarij, ut est monstrositas, quæ in Christo non erat, in quo nec materiæ, nec virtutis formantis, id est, Spiritus sancti, defectus aliquis fuit. Nec etiā morbi adfuerunt: quia licet sine malo vitæ regimine interdum accidāt, noluit eos assumere, quod ad rem non facerent. Et quia dñs naturæ, potuit eā, non autem eā consequētia assumere, qualia sunt omnia, quæ peccata consequuntur. Sed inter hæc, voluit maximè assumere omnibus necessaria ob causas dictas, nō morbos. Tantū ergo assumpsit defectus generales consequētes naturam, vel peccatum, ut dictum est. Nec fuit conueniens, ut omniū defectus assumeret: quia fuisset omniū monstruosissimus; ac proinde cōtemptui esset, tum ipse, tum doctrina eius, cui minor fides haberetur.

Sequitur in Luca: *Facta autem die, egressus ibat in desertum locū.* Marcus hæc explicans, ait quorsum iret, dicendo: *Et diluculo valde surgēs, egressus abiit in desertum locum; ibiq; orabat.* Nota parcitatem somni in Domino, & diligentiam surgendi antequā cōueniret ad eum multitudo. Neq; repugnat quod dicit Lucas, *facta die,* cū verbo Marci, *surgens valde diluculo:* quemadmodū etiam quod dicitur in resurrectione: *Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumētū, orto iam Sole.* Significatur enim crepusculum matutinum appetēs, quod luce Solis adueniētis incipit inclarescere, & tenebris noctis ex parte inuoluitur. Vel summo mane surrexit, ut Marc⁹ narrat, sed nō nisi facta iā die ibat in desertum, ut explicat Lucas.

rae quos tantum defectus assumpserit, quos verò minime.

Omnium si Christus defectus assumpserit, quid inde.

Christi vigilantia precā diq; studiū.

Mar. 16.

Cur se in deserto Dominus subduxerit.

Quo modo Christus oraret Patrem.

Nunquam nisi inuiti, & coacti, ac ne sic quidem nos à Christo auelli pati debemus.

Luc. 4. Matth. 8.

Quare modo non redierit Dominus in Capharnaum.

Ibat autem in desertum, ut se subduceret à turba, & fugeret suspicionem humanæ laudis, & præmij pro beneficijs præstitis expectati, & daret exemplum declinandi gloriâ, & quæreret locum commodum orationi, quo gratias Patri ageret de signis, & beneficijs mundo per eum exhibitis, & amplius exhibendis. (Hoc est enim Christum orare.) Et ut exhiberet documentum prædicatoribus, ut interdum solitudinem quærant, & precibus incumbant, quibus tamen ipsi amore Dei inflammentur, tum alios inflammare valeant, & ut instrumentum musicum ad suauiore prædicationis concentum temperetur; & ut sua absentia desiderium doctrinæ in turbis accenderet; Denique ut orando obtineant quod populo sunt euangelizaturi.

Subdit etiam Marcus, *Et persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. Et cum inuenissent eum, dixerunt ei, Quia omnes querunt te.* Apostoli primi consecuti sunt Christum, & illos secuta sunt turbæ tardiores. In quo voluit nos esse admonitos, ne vnquam liber patiamur nos à Christo auelli. Lucas verò addit: *Et turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.* Non expellebant, ut Geraseni, & Nazareni: quia cognoscebant quàm suavis esset eius consuetudo. Sed Dominus respondit, ut ait Marcus: *Eamus in proximos vicos, & ciuitates, ut & ibi prædicem; ad hoc enim veni.* Lucas verò alijs verbis, sed sensum non mutantibus dixit: *Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei; quia ideo missus sum.* Noluìt reuerti Capharnaum; ne increduli multa videntes miracula, postea atrocius puniretur; & ut doceat pastores quærare oues perditas, vbiq; illæ sint; & ut instituat verbi Dei præcones non vni, aut alteri tantum benefacere, sed omnibus qui eorum opera egent, pro viribus, & saltem sit animus paratus. Tacite etiam insinuat, ne ibi diu hæreant, vbi senserint se populo esse gratiores. Deinde ut testaretur se non venisse, ut Iudæos à Romanorû

iugo eriperet, sed à seruitute peccati, & diaboli. Subdit Marcus: *Et erat prædicans in Synagogis eorum, & in omni Galilæa; & demonia eiciens.* Ut intelligas bellum sibi indictum fuisse cum dæmonibus, non minus à cordibus, quàm à corporibus propulsandis. Et hæcenus de litera sit dictum.

Iam iuxta Spiritum pulchra nobis documenta proponuntur. Nam in primis in eo quod Iesus egressus de Synagoga in Capharnaum, in domum Simonis ingreditur, & sanat focrum eius. Quemadmodum alibi ascendit in nauim Simonis, & ex ea docebat, intelligimus Christum renuntiasse Synagogæ Iudæorum, venisse in Ecclesiâ, quæ domus est, & nauis Petri, & ciuitas refugij, & arca veri Noë: quod illi soli Ecclesiæ gubernatio, clauium traditio, & pascendarum ouium cura commissa sit. Et in hac domo sanabat, & docebat Iesus: quia in Ecclesia tantum est vera doctrina Christi, & vera remissio peccati. Reliquit autem Synagogam in die resurrectionis, & sanauit focrum Petri: id est, partem Iudæorum, ex quibus postea formata est Sponsa Petri, id est, Ecclesia Gentium. Quando verò Socrus Petri à febre sanitatem accepit, tunc omnes qui malè habebant, & morbofi erant, ad Christum sanandi adducti sunt. Quia quando Ecclesia Romana à suis peccatorum abusibus, & corruptelis reformata fuerit, omnesq; eius ministri, siue clerici, siue minores, siue maiores, sancti vitæ propositum amplexati fuerint, tunc omnes infirmi, & malè habentes, varijsq; peccatorum languoribus affecti, tanto exemplo excitati, atq; commoti reformabuntur, ne sub capite reformato sint membra deformia. Et exhibent dæmonia ab obsessis, id est, ab Hæreticis, qui à dæmonibus agitantur, & Christum malo animo laudant. Et hi quidem verbo & increpatione sanandi sunt: quia hæresis crimen est læsæ maiestatis, quia est vniri cum hostibus Dei, & Ecclesiæ, id est, cum dæmonibus in errore perseverantibus: illisq; filietium in perpetuum imponendum, ne hæreses vel

Prædicti signi allegoria

Luc. 5.

Ecclesia Dei quid.

Matth. 16.

Ioan. 21.

Vera Christi doctrina, veraq; peccati remissio vbi tantum sit.

Ecclesiæ Gentium sponsæ Petri typus.

Hæretici in quibus aptè representantur.

Hæresis quæ le crimen sit.

retineant,

Moralis sensus huius historię proponitur.

Rom. 7. Simon quid sonet.

Terent. B. Hieronymi. 1. aduersus Iouinianum, tom. 2. Quare focus oderint nurus, teste Hieronymo.

Gala. 5.

Quare aduersus carnem spiritus concupiscat.

Rom. 7.

retineant, vel disseminent. Reliqui verò infirmi manibus impositis curantur: id est, operibus Christi meritorijs, & ministris quasi manibus eius absoluentibus, sanctamque Eucharistiam porrigentibus. Et hæc quidem magis ad allegoriam pertinent.

Quod ad mores verò statuendos spectat, statuendum est, quæ sit socrus Petri, & quid Petrus. Primò igitur Simon, animus siue spiritus est, seu mens seruiens legi Dei secundum interiorem hominem. Simon enim, interpretatur obediens: & ille erat Iesu discipulus. Itaque congruè significat spiritum iustificatum, & Apostolicè vitæ sectatorem: sed nõdum plenè mortificatum propter focrum importunam. Nam notum est illud Comici dictum: *Socrus oderunt nurus.* Quod à B. Hieronymo in Iouinianum scribente pulchrè ponderatur ita esse dictum, focus odisse nurus, quod mutuum sit ex vtrâq; parte odium: hinc lis etiam oritur inter socrum, & generum. Socrus ergo spiritus obedientis, & iustificati sensus, siue caro est, quæ ut focus concupiscit aduersus spiritum; & spiritus aduersus carnem, quæ focus est. Causa autem odij, est, quod sensus, siue carnis filiam, id est, inclinationem prauam ad malum, siue appetitionem carni seruientem, quam in vxorem prius acceperat, ut eius in omnibus faceret voluntatem, iam iustificatus odio habet, & mortem eius machinatur. Hinc sensus male habens, quod appetitionibus suis frustratur, magnis cupiditatum febribus laborat, nec ministrat spiritui, nec finit eum quicquam lætè operari, sed cum labore, & dolore partum boni operis edit. Audi quid dicat Apostolus: *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem.* Ecce tibi Simonem iustificatum, & verè obedientem. Subdit Apostolus: *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuam me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ecce focrum renitentem Simoni.

Vt ergo iste malarum appetitio-

num febres; quæ in carne nostra delitescunt, tollantur, manente tamen semper aliqua parte caloris, siue febris ad mortem vsque nostram, primò est rogandus Iesus pro ea. Nam orant & sancti, & ministri Ecclesiæ, imò ipse Simon, qui ait: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* & Paulus in persona eius: *Datus est mihi stimulus carnis Angelus Satana, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me.* Et Dauid: *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. Domine, ante te omne desiderium meum.* Deinde Christus accedit, & stat super illam, flagello scilicet, & timore illam castigans, & domans iuxta illud: *Castigo corpus meum.* Et iterum: *Confige timore tuo carnes meas, à iudicij enim tuis timui.* Ad quod opus est vt obediens, & constantes simus. Tertio, eleuat eam apprehensa manu eius: quia manu amoris astringit carnis cupiditatem, ita vt constringatur, non tamen vt omnino tollatur. Per augmentum enim charitatis imminuitur cupiditas, quæ manus est sensus. Oportet ergo te infirmum porrigere manum tuam manui Christi medici, ne fortè dicat de nobis: *Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Vnde Chrysológus in hæc verba: *Tenuit manum mulieris ad vitam; quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum eius, vt quod manus presumentis amiserat, manus repararet auctoris.* Sic ille. Et tunc surgit, & ministrat Christo: quia Diuine gratiæ abundantia caro fit obedientior spiritui, atque illi minus repugnat: quemadmodum in gloria, quando erit perfecta charitas, & perfecte curata focus, omnis rebellio, & mortalitas ab ea auferetur. Sole etiam prudentiæ humanæ, & carnalis concupiscentiæ in nobis extincto perfecte curamur à Christo ab omnibus peccati reliquijs, & à cunctis perturbationum animi motibus. Nec mireris, si prius Christus spiritum san-

Febres carnis quomodo tollantur.

Ibidem.

2. Cor. 12.

Psal. 37.

1. Cor. 9.

Psal. 118.

Quid minuat carnis cupiditatem.

Prou. 1. Petrus Rauenen. ser. 18.

Gen. 1.

Caro nostra quando ministrat Christo.

Perfectè quando curemur à Christo.

Quare Christus spiritum prius sanet, quam carnē.

spiritum, quam carnem: ita Christus primò sanat spiritum per gratiam iustificantem, deinde carnem per flagellum timoris, & incrementum charitatis, ut ministrare possit Christo, & fratribus propter eum, qui dicit: *Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Perfectissimè verò in resurrectione, quando

mortale hoc induet immortalitatem, & corruptibile hoc induet incorruptionem, ablata à carne nostra omni prava appetitione; ut perfecte sanati, & pacificati, iuges laudes decantemus Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto, gloria, honor, & imperium sempiternum reddatur, Amen.

Matth. 25. 1. Cor. 15.

TRACTATUS XII.

De signo tempestatis in mari iussu Christi sedata, de qua loquuntur Matthæus cap. 8. Marcus cap. 4. Luc. cap. 8.

Ordo historiz proponitur.

POST miraculum focus Petri, & aliorum ægrotorum sanationem, quid secundum ordinem historie debeat subiungi, dubium est. In Marco continuo subiungitur curatio leprosi, quæ in Luca sequitur post interpositam vocationem quatuor discipulorum. Quod certè constare nō potest: nam hæc curatio leprosi continuo sermonem illū, qui dicitur in monte habitus, sequitur, ut constat ex Matthæo. Rursum quæ apud Marcū & Lucā sequuntur (qui per multa capita eundē rerum ordinē seruare videntur) de curato paralytico per testū demisso, & vocatione Matthæi, ac disputatione de ieiunio superioribus immediate connecti nequeunt, cum hæc omnia ex c. 9. Math. cōstet contigisse, postquam Christus è regione Gerasenorum, in qua demonibus permiserat ingredi in porcos, eosq; præcipitare in mare, rediisset in Capharnaum. Itaque ex Matthæo manifestū euadit, recapitulando scripta esse, quæ de traiectu, & sedata tempestate, deq; demonibus porcos ingressis scribunt. Marcus quidem in fine. c. 4. & initio. c. 5. Luc. verò. c. 8. Et post hæc subiūgenda sunt quæ de curato paralytico, ac Matthæi vocatione, cum adisceptatione illa de ieiunio

Matth. 8.

Probabilior solutio huius quæstionis.

scribunt Marcus, & Lucas. Dein de illis immediate coniungenda de curata hæmorrhoyssa, & suscitata filia Archisynagogi. Porro, etsi, quæ Matthæus in traiectu Christi cum sequentibus apud eum iam dictis Christi factis commemorat, non omnino contigerunt post ea, quæ scribit de curatis multis ægrotis vesperi oblati (nam ut constat ex Marco, & Luca, post illos curatos inde abiit, alijs ciuitatibus euāgelizaturus) tamen quoniam nihil est aliud ab aliquo narratum Euāgelista, quod ante hunc traiectum videri possit contigisse: rectè hæc narratio superioribus subiūgenda est: maximè cum hoc sequatur vocationis Christi factam probabile est. Et ante sermonē Domini in monte habitum factam, constat ex Luca, atque ex ipso sermone, cuius magna pars ad Apostolos, ex quorū numero Matthæus fuit, pertinebat.

Mar. 2. Luc. 5.

Mar. 1. Luc. 4.

Postquam ergo dixisset Matthæus, Dominum præcepisse discipulis ut transfretarent, subiicit de duobus Christū sequi nolentibus, de quibus Lucas scribit. c. 9. Adiungens etiam de tertio quæ iā exposita sūt in quarto libro. Incipit Matthæus: *Et ascendente eo in nauiculam, secuti sunt eū discipuli eius. Et ecce motus magnus factus*

Matth. 8.

est

De tempore quo hæc contigit discipulorum transfretatio, quæ ratione tres priores Euāgelistæ, inter se consentiāt

Transfretationem illā, vespera eius diei, qua Dominus parabolas Matth. 13. locutus est, minimè contigisse, multis ostenditur.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Euthym. c. 9. in Marcū

est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus; ipse verò dormiebat. Proponeamus verba Matthæi, & si qua sunt addenda, ex Marco & Luca supplebimus. Duplex oritur hoc loco difficultas, quæ ad consensum Euāgelistarum spectat. Nam Marcus significat transfretationem hanc factam vespera eius diei, qua Christus è nauicula locutus est parabolas illas, quæ habentur Matth. 13. nam illis parabolis à B. Marco cap. 4. enarratis postea subdit: *Et ait illis in illa die, cum sero esset factum, Transeamus contra: eam tamen transfretationem non eadē die illa contigisse, est perquam manifestum. Non tantum ex eo quod Matthæus longè ante has parabolas describat hanc transfretationem (quia posset intelligi per præoccupationē a Matthæo scriptam) sed primum; quod cōstet ex Matthæo ea die, qua Dominus illas parabolas è nauicula locutus, illum non transfretasse: nā dimissis turbis dicit eum venisse in domum, ac tunc discipulos interrogasse intellectum parabolę zizaniorum. Deinde ex eodē Matthæo constat, ante vocationem eiusdem Matthæi contigisse hanc transfretationem: parabolas autem illas Dominus è nauicula dixisse, non solum post Matthæi vocationem, sed etiā post duodecim Apostolorum ordinationem, ut ex Marco euidenter est. Ait enim Marcus, eos qui cum Domino erant duodecim, interrogasse eum, cum esset singularis, quæ esset parabola seminantis. Tertio, ex Lucæ. c. 8. qui cum parabolas illas commemorasset, subiicit: *Factum est autem in vna die, & ipse ascendit in nauiculā, &c.* Si verò eadē die qua superiora gesta fuissent etiam quæ sequuntur, certè dicitur fuerat, factum est in hac die; non autem, Factum est in vna die. Quo loco videtur Lucas explicasse quomodo Marcus intelligendus sit, qui dixit: *In illa die, cum sero esset factum: in illa die, inquit, id est, in illo tempore quo Christus prædicauit in Galilæa.* Annotauit hoc & Euthymius; admonens in illa die dictum, pro, in vno die. Secunda difficultas est,*

quod Matthæus significet Christum præcepisse discipulis, ut transfretarent, antequam esset in nauicula: Lucas verò & Marcus significant id præcepisse illis; cum iam esset in nauicula. Lucas enim habet: *Et ipse ascendit in nauiculam, & discipuli eius: & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum.* Quod verò sequitur: *Et ascenderunt: non sic intelligas, ut sit sensus, & ascenderunt nauim, cum prius dixerit eos ascendisse, & Græcè sit ἀνέβησαν, quod est, soluerunt à littore, vel recesserunt, aut potius, subducti sunt; videlicet in altum à littore soluentes. Proinde illud: *Et ascenderunt*, accipiendum est de ascensione in profundum maris. Marcus autem sic habet: *Et ait illis in illa die, cum sero esset factum, Transeamus contra. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in nauicula, &c.* Ex quibus constat, Christum, cum in nauicula esset, præcepisse discipulis transfretationem.*

Quando iusserit Dominus discipulis ut transfretarent ante nauis ascensum, an post.

Sed hæc facillè conciliari possunt, si dicamus, primum Christum in terra existentem iussisse discipulis parare nauim ad transnauigandum: ex quo loco cum proficisceretur ad mare, in via accesserunt ij, qui Dominum sequi volebant. Deinde naui conscensa cum discipulis suis, turbam quæ sequebatur, è nauicula docuit, & vespera imminente, eis, ut transfretarent, præcepit: & tunc, ut ait Marcus, discipuli dimittentes turbam, hoc est, separando se à turba, soluendo scilicet à littore, assumperunt eum, in altum scilicet, & profundum maris.

Solutio.

Posset addi tertia difficultas, quod Matthæus quidem increpationem discipulorum priorē posuit; Marcus verò & Lucas eandem posteriori recensent loco. Sed profectò Matthæus magis videtur hoc loco ordinem obseruasse, quia post Apostolorum descriptam increpationem subiicit: *Tunc surgens imperauit ventis, & mari.* Sed & illud quod etiam Marcus posuit: *Quid timidi estis?* significat discipulos, cum à Domino increparerentur, adhuc timore presentis periculi fuisse correptos. Et propterea prius conueniebat ut tolleretur animi eo-

An ante tempestatē sedatam, ut Matthæus, an post illam, ut Marcus, & Lucas referunt, increpatione discipulorum contigerit.

In solan-
dis seruis suis
quid obsecrat
Dominus.

Cur Dominus
nauem conf-
cenderit.

Quare cum
discipulis Do-
minus trans-
fretauerit.

Ioan. 4. &
seq.
Infra. 6.
Matth. 14.
Ioan. 8. &
Infra. 10.
Luc. 4.

Vnde motus
ille magnus
extiterit, de
quo hic lo-
quitur Euan-
gelista.

Ventorum or-
tus.
Orige ho.
6. in c. Mat-
thai. 8. 10.
2.
Psal. 134.
Iob. 38.

rum turbationem, quam turbatione maris; quod fides eorum imperfecta edendo miraculo obesset. Sicut in consolandis sanctis, dum tentantur, prius eos sua inspiratione erigit; deinde, si expedit, a malis liberat. His vt cumque de ordine historiarum premissis, ad litteram explicandam accedimus. Ait ergo Matthaeus: *Et ascendente eo in nauiculam.* Graece dicitur, nauim: tamen quia in lacu illo magna naues non erant, bene dicitur nauicula. Vt autem Christus fugiat turbas, & vt ostendat potestatem in mare, & ultra mare praedicet, ascendit. *Secuti sunt eum discipuli eius.* Intran- tes post eum eandem nauim, vel vt ferui Dominum comitantes. Non autem per terram secuti sunt, nec ingressi aliam nauim: quanquam, vt ait Marcus, aliae naues essent cum illo.

Voluit autem Dominus habere discipulos, ob honestatem, & vt prohiberent volentes eum tangere, & vt essent testes oculati vitae suae. Vnde sine speciali causa non erat solitus esse solus: vt cum Samaritana, & cum fugit turbas volentes eum creare Regem; cum volebat turbas dimittere; item cum volebat eum lapidare, vel praecipitare. Volebat ergo, vt discipuli sibi indiuisse adhererent, vt differerent quae praedicanda sunt, & experirentur pericula; & vt humiliarentur debilitate propria cognita, & vt consolarentur de liberatione miraculo facta: *Et ecce motus magnus factus est in mari.* Lucas ante excitatam tempestatem, ait: *Et nauigantibus illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnum, & compellebantur, & periclitabantur.* Sed dicamus prius de motu facto, siue de procella. Motus hic supernaturalis extitit, nam Lucas dicit, Descendit procella, id est, ventus; cum tamen naturaliter ab ascendente vento genito sub aqua ventus generari solet. Vnde Origenes in haec verba: *Illam tempestatem (ait) non ex se orta est, sed potestati patris imperantis eius, qui educit ventos de thesauris suis: Qui terminum mari arenam constituit. Dixit enim ei: Vsq̄ue huc venies, & non supergredieris, sed in*

temet ipso confringentur fluctus tui. Facta est tempestas magna, & non pusilla, vt magnum opus, & non pusillum ostenderetur: quantoque fluctus nauiculae magis irruerant, tanto magis discipulos timor conturbabat, vt plus desiderarent ad liberandum se, mirabilia Saluatoris. Sic ille. Vt ergo tempestas, qua Ionas in mare proiectus est, a Deo suscitata fuit: quia in Iona dicitur: *Dominus misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri: ita hic etiam.* Deus enim mittit ventos vt vult, qui faciunt verbum eius: vt in desiccando mari, in deferenda coturnice, siue locusta. Et ipse eam tempestatem pro nutu sedat, & mitigat, iuxta illud: *Tu dominaris potestati maris; motum autem fluctuum eius tu mittigas.* Suscitatur etiam tempestatem, Propheta dicente: *Dixit, & stetit spiritus procella, & exaltati sunt fluctus eius.* Quanquam fieri posset, vt esset naturalis: vel forte a daemone, qui summo odio persequitur nauiculam Iesu, & suorum, suscitata fuit. Sed Iesus, dominus est & naturae, & daemorum, & per omnia probare suos consuevit.

Fuit autem magnus motus, vt excitarent Christum Dominum: quia (vt pote piscatores, & maris experientiam habentes) paruum ventum, & motum non timerent: & vt maius signum videretur, & a maiori periculo liberati, consolationem acciperent; & vt maiorem de eo fidem innotescerent. Qui enim non est tatus, quid scit?

Ita vt nauicula operiretur fluctibus. Intellige, non ita vt intraret aqua: quia Christus non dormiret alioqui in puppi super cervicali, vt docet Marcus: vt discat vnusquisque nostrum, non habes vbi caput suum reclinet, accipere, vel quodcumque; cervicali oblatum, vt Christus accepit. Praebens exemplum infirmis, sicut in asperitate fortioribus: vt idem pater cum vno ex filijs seuerè se gerit, cum alio blandè agit. Dormiebat autem, vt verum se esse hominem ostenderet, qui om-

Iona. 1.

Psal. 148.

Exod. 14.

Infra. 16.
Supra. 10.

Psal. 88.

Psal. 106.

Quare facta
sit tempestas
magna.

Eccl. 34.

Vti nauicula
operiebatur
fluctibus.

Mar. 4.

In eo quod
Christus in na-
ui dormiebat
super cervi-
cali, quid do-
cuerit nos.

Quare Chris-
tus dormi-
ret.

nia,

Rom. 8.
Anima no-
stra ingenii
& natura.

Somnus a na-
tura animali
cur datus.

Somnus quo
modò fiat.

Vnde maior
somnia in a-
liquibus sit
qua in alijs.

Naturae pro-
videntia.

Quare Chris-
tus pro arbi-
trio, & dor-
miebat, & vi-
gilabat.

Luc. 6.

Matth. 5.

nia, excepto peccato, & ignorantia communia nobiscum habuit. Quia enim anima infatigabilis est, semper intra se operatur, sed occupata circa excellentes operationes, tum sensus, tum intellectus remissa incumbit nutritioni, ac vegetationi; & propterea animal valde resoluitur. Atque ob hanc causam natura constituit somnum, id est, quietem facultatum animalium, & intensionem naturalium. Ad quod conueniens, & necessarium fuit, vt nervi capitis, per quos feruntur species quinque externorum sensuum ad sensum communem, vbi fit eorum perfecta actio, essent in parte inferiori, vt vapores calidi ex corde & hepate ascendentes in superiorem partem cerebri, ibi congelati caderent in inferiorem, & obthurata via specierum, omnino tolleretur exterior sensuum actio siue functio; ac proinde adimitur perfecta interior actio intellectus, & ratiocinationis usus. Vnde qui cibo plenus est, vel laborat, vel humido constat temperamento, modò ex parte fit calidus, magis dormit, ob vapores, & in hyeme magis ob frigus congelans. Quandiu autem vapores sunt calidi, quia rari sunt, non obthurant. Si autem capita neruorum sensuum, vel vnus illorum, natura posuisset in parte superiori, animal semper vigilaret, & citò periret, & Christus nisi miraculo seipsum non conseruaret, nec videretur tunc perfectus homo non habens effectum hunc somni generalem, naturae etiam integrae conuenientem. Vnde discipuli non mirabantur de somno, quia solitus erat dormire: quia tamen erat dominus naturae, quam non omnino ineuitabilis sequitur somnus; ideò poterat pro libito dormire, & vigilare: vt cum tota nocte in oratione pernoctauit, teste Luca, ita vt non esset debilis ad actiones diei sequentis, id est, ad sermonem illum longum in monte habitum. Et hoc nulla etiam causa naturali existente: quia poterat calefacere, & frigefacere cerebrum, & obthurare poros pro voto

suo: si potuit ita grauem soporè immittere Adae, vt non sentiret costae educatione. Poterat autè hic somnus naturalis esse in eo, nunc verò dormiebat, corde tamen, id est, deitate, & facultate animae beatè vigilante: tum vt ostenderet veritatem humanae naturae: tum vt securitatem, & metis confidentiam in periculis indicaret. Nam vt Ionas, ceteris periclitantibus, ipse securus erat, & dormiebat & suscitabatur, & imperio, ac Sacramento passionis suae liberabat suscitantes, ita modò Dominus Iesus fecit. Tum vt signum ostenderet laborum praecedentium; tum denique vt magnum videatur miraculum: nam eo vigilante discipuli magnum periculum venturum non putarent, vel eo vigilante, & inuito suscitatum existimassent procellam. Et si Christus statim exaudisset, non edidisset magnum signum: si non statim exaudisset, videretur Christi imbecillitas, & impotètia, & perinde fecisset, ac si miraculum non edidisset.

Et acceperunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum. Discipuli ad Iesum, vt pulli ad gallinam, in omnitribulatione accurrebāt: hic tamen ex amore proprio perturbati, ad praesentiam Christi sensibilem confugiunt diuinitatis eius oblitii. Et quia eum suscitauerunt, non miremur si interpellatur a Christo quies nostri corporis, qui tamen solet parcere dilectae suae sponsae, vt cum velit, ipsa suscitetur, vt in libro Canticorum dicitur: *Adiuuro vos, inquit Salomon, filia Ierusalem, per capreas ceruosque, camporum, ne suscitatis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*

Dicentes, Domine, salua nos, perimus. Fatentur illum Dominum, ac proinde potentem, ac scientem saluare. Lucas geminata voce iuxta Graecam litteram refert dixisse Apostolos: *Præceptor, præceptor;* quod arguit animorum consternationem. Libenter etiam Christus hanc orationem exaudit. Vt enim perfectus artifex delectatur in suo officio, ita Christus in danda salute; quia Iesus est. Quod verò dixerunt: *Perimus, ver-*

Gen. 2.
Quemadmo-
dum Christus
in naue dor-
miens etiam
vigilabat.

Iona. 1.
Ionas quoque
vt dormiens
in naui nau-
fragantes ser-
uabat.

Christi fa-
pientia.

Cur discipu-
li Christum
excitauerunt
dormientem

Christi in
suam sponsam
amor, reuer-
tia.

Cant. 2.

Iesus qualis
Dominus.

Quia in re
Christus ma-
ximè delecta-
tur.

ba diffidentia videntur; quanquam ferè semper ex nobis perimus, nisi à Deo protegatur. Ideò quotidie esset hæc precatio nobis fundenda, sed cum propria indigentia, & bonitatis diuine cognitione.

Et dicit ei Iesus, Quid timidi estis? Nihil est quod timeant qui cum Iesu sunt coniuncti, nisi culpam: quia omnis poena donum eius est. Et manifestat se non dormire quantum ad deitatem; & quòd videret eorum interiora, & modicam fidem. ¶ Modica fidei? Id est, vt Græcè vna voce dicitur, ἰσχυροῦς, id est, modicæ confidentia, quæ in oratione, & miraculis requiritur, sicut granum sinapis. Fides autem de credendis æqualis debet esse circa extensionem, & hæc erat in illis modica, non enim omnia credebant: neque dubitabant si quid posset Christus, sed credebant vigilem illum seruire posse, non autem dormientem. Peccarunt autem non habendo maiorem fidem, & immoderate timendo amittere vitam presentem, quam post tot signa contemnere debebant: ideò increpauit eos. Ex parte defectus fidei, & excessus timoris veniale videtur peccatum: grauius autem fuit delictum non credere Deum, vel, vt Deus erat, credere eum dormire: & Christus eum errorem, quo putabant ipsum tantum vigilantem signa edere, voluit illis adimere. Ob absolutam autem Dei electionem, Apostolos ad disseminandum Euangelium per vniuersum orbem selegit; & quia esset Christi dedecus, tam imperfectos discipulos habere, non poterant nunc perire, licet nihil crederent: ipsi tamen putabant se omnino perituros, & ita naturaliter fuisset, nisi Dominus sua prouidentia prospexisset. Quòd si credebant Christum dormientem non posse eos saluare, consequitur vt ipse Christus dormiens se ipsum saluare non posset: quanquam discipuli fortè hanc sequelam non animaduertent. Constante igitur credendum est, Christo, siue dormiente, siue vigilante, neminem suo

rum perire posse: non enim dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Et æquè sperare debemus auxilium ab ipso Deo dormiente, si in illum vllus somnus cadere posset, sicut à vigilante: imò quandoque plus adiuuat dormiens ipse, id est, dissimulans, & permittens nos tentari.

Et quia Matthæus dicit: *Quid timidi estis, modica fidei?* & Marcus: *Quid timidi estis? necdum habetis fidem?* & Lucas: *Vbi est fides vestra?* pro horum concordia dicendum est: vel Christum nulla ex illis verba dixisse, sed tantum sensum; vel vnum dixit, & sensum aliorum expressit; vel omnia verba simul dixit, nempe: *Quid timidi estis? necdum habetis fidem?* scilicet illam perfectam velut granum sinapis: vt ait Augustinus libr. de Consens. Euangelistarum: *Vbi est fides vestra?* homines modicæ fidei. Non autem intelligas ter Dominum respondisse: quia semel tantum excitatus est, licet pluribus verbis, vt narrant Euangelistæ.

Tunc surgens, imperauit ventis, & mari. Surrexit, vt eorum infirmitate attemperaret, & agnosceretur ipse miraculum edere: aliàs poterat, vel sedens, vel dormiens signum facere. Marcus habet: *Comminatus est:* Lucas, *Increpauit:* Matthæus, *Imperauit:* in Græco vnum & idem est verbum ἐπιτιμάω, quod propriè est increpare: hic tamen, & in alijs locis Scripturæ, pro eo quod est præcipere cum indignatione accipitur. Vnde Lucas paulò infra homines admiratos refert dixisse: *Ventis, & mari imperat:* Vbi Græcavox habet ἐπιτάσσει, quæ significat propriè, imperat, vel præcipit. Et Moses quidem virga fedauit mare; Helisæus inuocatione deficcavit Iordanem, solus verò Christus imperio & præcepto. Imperauit ventis, id est, dixit verba imperantis, scilicet tacet, & obmutescit, vt ait Marcus. Et venti, siue mare, quod ad effectum attinet, in modum se habuerunt obsequentium verbo Domini. Tempestas autem etsi miraculo orta sit, potest naturaliter cessare,

Psal. 120.

Euangelistarum hoc loco dissonantia componitur in eo quod dicitur: Quid timidi estis, modicæ fidei.

Luc. 17. Aug. lib. 2. de Consens. Euang. ca. 24. to. 4.

Cur Dominus surrexit, vt ventis, & mari imperaret.

Exod. 14. 4. Reg. 2. Imperare veteris, & maris quid.

Christo cõiuncti quid vnũ timere tantũ debeant.

In oratione, & miraculis quid exigitur.

Discipuli Christi cur modicæ fidei, & quid in eo peccauerint.

Discipulorũ error de Christo ab eis merito pellendus.

De Christo omnino quid nobis credendum, & sperandum.

Ioan. 11. Exod. 14. Ios. 3. Tranquillitas hæc maris vnde extiterit.

Quinã dixerint de Christo: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? Mar. 4. Hila. Ca. 8. in Matth. Hiero. ibidẽ tom. 9. Chry. hom. 29. in Matth. Alter sensus. Matth. 8.

Pacati maris à Christo signũ cur bis factum fuerit.

Esai. 51.

Psal. 88. Hæc historia quem sensum spiritalem capiat.

quemadmodum supra naturam sufficientatus naturaliter mori, vt Lazarus. Mare etiam Rubrũ, & Iordanis virtute Diuina iter populo præbuerunt, sed naturaliter redierunt ad loca sua. Hic tamen miraculo cessauit tempestas, quia præcepto Christi sedata est, & ab extremo ad extremum, & subito; cum tamen venti etiam consumpta materia mora longa temporis egeant vt cessent: ideò admirati sunt homines, *Et facta est tranquillitas magna.* Sicut prius fuit procella magna venti, vt inquit Lucas.

Porro homines mirati sunt, dicentes, Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Homines alij erant ab Apostolis, qui erant in alijs nauiculis, de quibus Marcus: Assumit eum ita vt erat in nauis: & alia naues erant cum illo. Intellige etiam simul nauigasse, & passos naufragij periculum, vt Hilarius, Hieronymus, & Chrysostomus testantur. Non ergo erant Apostoli, quia non dicerent, Qualis est hic: nec dubitabant de potestate Christi, ideò dixerunt, Salua nos. Vel discipuli laudantes, & admirantes de re magna, etsi sibi persuasa, dicunt, *Qualis est hic?* sicut Christus de fide Cæturionis: *Non inueni tantam fidem in Israël.* In miraculo autem maris Matth. 14. detegitur Christi potestas ambulantis super mare, & Petri Dominum imitantis, & exemplum auxilij Christi erga nos orantes, & absentes; vt erudiret circa timorem phantasmatum: & quia alij erant tunc videntes spectatores, alia etiam necessitas, & alius modus ostendendi potentiam suam supra mare; elicimus bis fuisse hoc signum à Domino editum. ¶ *Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* Hoc est, Plusquam homo est, & supra hominum potentiam exeruit suam. Est enim Dei proprium quod ait Esaias: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare. & intumescunt fluctus eius: & Dauid: Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.*

Iuxta spiritum autem, nauiculam Crucis Christus ascendit inter aquas tribulationum: in qua dormiebat,

quiescebatque, interiorem animi dolorem externo dolore mitigado, vt tradit beata Catherina Senensis. Et propterea à Propheta dicta est Crux lectus doloris eius. Excitatus autem est per resurrectionem: & sedata est quæ in eum, & fidem eius concitata erat tempestas. Fuit etiam illa tempestas typus quidam futurarum tentationum, ad quas suos discipulos exercebat tunc Dominus. Futurum enim erat, vt cum discipuli Christum in mari huius orbis essent transfuecturi (cum Euangelium disseminabunt) multi & graues tumultus contra eos concitarentur: sed non præualituros, etiam si Christus dormire videatur. Nunc ergo dissimulans Ecclesiæ persecutiones, & hæreses, excitandus est pijs precibus, & bonis operibus, vt Ecclesiam suam aliquando reformet. Nos autem modicæ fidei dubitamus de eius prouidentia erga Ecclesiam: Christo autem super puluinar dormiente, & somnum captante, excitatur tempestas. Quia in re Dominus depingere voluit ænigmatem quodam, quatum imminet periculi rebus humanis, quoties ij dormiunt humanis vitæ commodis deliniti, qui Christi vices susceperunt. Nam pastores Ecclesiæ alitè, & periculose indormiunt, hodie puluillis huiusmodi, & ceruicalibus innixi: apud quos plus valet ceruical, quam Christus cum sua Ecclesia. Illis igitur altum stertentibus, ad vnicum Christum confugiendum est, qui nunquam Ecclesiam suam perire permittit.

Ad mores verò rectè formandos nauicula anima est: quia ex tabulis capacibus, id est, tribus facultatibus animæ supra terram existentibus natat super mare mundi. Habet autem nauis puppim, & proram, quæ findit vndas, & mediam partem, vbi malus, ex qua pendent vela. Puppis, rationalis pars est: in qua gubernaculum fides est, dirigens per magnetem respicietem stellam Polarem, id est, per Christi Humanitatem, quæ instar magnetis est trahentis omnia ad Patrem. Vnde dixit: *Ego si exaltatus*

Catherina Senensis. Psalm. 40. Lectus doloris eius apud Dauidẽ quis.

Ad quas discipulos suos tentationes exercebat Dominus.

Christus in media tempestate super ceruical dormiens, quorum typum gerat.

Secunda allegoria ad mores pertinens

Nauis spiritualis sanè & elegans descriptio.

Ioan. 12.

Eccli. 50.

Philip. 4.

Rom. 5.

Coloss. 3.

Obliqua in bonis actionibus intentio qualis sit

fucro à terra, omnia traham ad me ipsū. Magnes igitur Christi hominis respicit stellam immobilem Diuinitatis, de qua: *Quasi stella matutina in medio nebula, & quasi Luna plena in diebus suis lucet.* Nam cætera omnia præ ipso Deo fluxa sunt, & obscura vt nebula. Maximè autem cauendum est, ne clauum fidei amittamus: quia illo amisso, actum est de nobis. Secunda pars nauis, prora est, quæ prima fluctus findit: atque hæc est pars animæ irascentis: quæ virtute fortitudinis corroborata, omnia aduersa pertempit, & omnes aduersarios tentantes aggreditur, & dicit cum Paulo: *Omnia possum in eo qui me confortat.* In prora affixæ sunt anchoræ ad firmandam nauim, cum opus est. Hæc est spes, siue Diuini auxilij confidentia, per quod in ipsi tribulationibus constâtes sumus, & immobiles. Quia, vt ait Apostolus, *Spes non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Tertiò est media pars nauis, in qua malus cum velo, id est, pars animæ concupiscens, seu voluntas: in qua malus rectâ cælum respiciens, aliud non est, quàm recta intentio omnia in gloriam Dei faciēs. Afferuntur huic malo vela electionis, siue consensus de medijs ad finem spectantibus. Et quemadmodum cum malus nauis recta est, feliciter succedit nauigatio, quando verò fluctitur in aliquam partem, periculum imminet submerisionis: ita nos, quando aliud à Deo in nostris actionibus quærimus. Sentina, est conscientia foetēs, & nos accusans, ex aquis quæ latenter ingrediuntur per lignū porosum, id est, ex tentationibus, quæ per partem imam pedum, id est, sensus, & carnis, nos aggrediuntur. Vētus prosper, Spiritus sanctus est duccens in terram, & implens vela nostrarum electionum, & cōsensuum, & operum. Venti aduersus nos reflātes, dæmones sunt duccentes in profundum abyssi. Eius tētationes, sūt vndæ quæ vndique aperiunt nauiculam. In medio nauis merces sūt, quæ vehuntur. Talia sunt dona Dei, fan-

cta desideria, rectæ cogitationes, & alia talenta. Nauigantes solent perturbari capite, & procliuem habere vomitum, & vt ait Propheta, *Omnia sapientia eorum deuorata est.* Ad hunc modum oportet nauigantes ad terram viuētium, peccata vt superfluas facultates, quæ potiùs sūt oneri quàm salutis, tanquam malos humores euomere. Et ita nauigantes interdum accedunt vsque ad cælos, per spem, & charitatem; & descendunt vsque ad abyssos, per humilitatem, ac timorem. Cum tædio, & labore nauigantibus nullum superest aliud solatiū, quàm procul spectare portum æternæ vitæ, & exitū nauigationis morte esse complendum. Quam statim sequitur continens, siue viuētium terra: in qua nõ secus delectabimur, quàm qui post longam tempestatē iactati ad littus perueniunt, vbi præ lætitia gessientes terram amplectuntur, & osculantur, & vt Poëta ait,

Oportata Troës potiuntur arena.

Possumus etiam per nauiculam intelligere congregationem eorū qui sectantur consilia; qui sunt discipuli Domini, qui pro se, & pro alijs in tentationibus ad Christum confugiunt. In his nauiculis vehitur Christus: quia, vt ait Apostolus ad Ephesios, habitat Christus per fidem in cordibus nostris. Sed interdum nobis dormit, dum finit dæmones in nos insurgere tanquàm ventos, & mare mundi, id est, mundanos homines nobis inperitum comminari. Sed vt nauis nõn putrescit ab aquis, nec perit, nisi intus intrent: ita nec anima propter tentationes perire potest, nisi illis cōsentiat. Sed opus est gressibus mentis ad Christum accedere, & excitare eum quasi dormientem: quod facimus, cum nos ipsos excitamus, & à consideratione nostri ipsorum, & diffidentia, ad Deū, & bonitatem eius cogitadam assurgimus, Ad hæc magnis desiderijs quæ maximè Christus audit, & infinitæ Dei in exaudiendo bonitati proportionem habent, insistendum est, clamādumque, *Domine, salua nos, perimus.* Domine, etiam dæmonum, & tem-

Psal. 106.

Ibidem.

Virgilius 1 Aeneid. Tertia allegoria.

In quibus habet Christ⁹ per fidem. Ephes. 3.

Animæ nauis nostræ quando putrescit.

pestatum,

Hæc oratio; Perimus, quorum sit tantum modò.

Suavis reprehensio quænam illa.

pestatum, salua, vera salute, quæ tuū nomen nobis pollicetur: nos, non carnem nostram, sed nos, id est, animas, qui præcipuè sumus nos. Et præcatio debet fundi generalis pro omnibus; proinde rectè ait, nos. Verbum, *Perimus*, oratio est imperfectorum, qui putant se, cum tentantur, perire; cum tamè, vbi adsit bona voluntas, semper sit salua. Sed respondet Dominus: *Quid timidi estis?* suavis reprehensio est; quæ ex charitate fit, & ostendit aliquem profectū, vt animarentur; & hortatur ad maiora. Cum autem charitas in laudatione, vel correptione apparet, cor hominis generosum capitur. Postremò Christus surgens, imperat ventis, & mari. Surgit autem, cum præsto est nobis ad opitulandum. Neque dubitare debemus illum suo tempore ad futurum, tametsi nobis tardare aduentum suum videatur. Imperat autem primò ventis, qui cōcitant mare mū-

di, & terram carnis nostræ: post imperium autem fit tranquillitas magna, sicut tempestas magna fuit. Nam secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Quia Christus fit nobis pax, quæ exsuperat omnem sensum, & omnia bona. Hanc autem tranquillitatem imperfecti raptim experiuntur; perfecti verò per modum habitus illā possident, iuxta illud: *Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus.* Ad eò, vt homines, id est, imperfecti, & Diuinis non assueti, admirentur de tanta Dei potentia, & virtute; perfecti autem, qui Christū agnoscunt omnia posse, tantum admirantur de bonitate & clementia Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto detur omnis honos, gloria, & imperiū in seculis seculorum. Amen.

Psal. 93. Philip. 4. Mentis tranquillitatem aliter imperfecti, aliter perfecti sentiunt

Ioann. 14.

Philip. 4.

TRACTATVS XIII.

De duobus dæmoniacis sanatis in regione Gerasenorum, & de dæmonibus porcos ingressis, & illos in mare præcipitātibus. Et habetur Matth. 8. Mar. 9. & Luc. 8.

QVOD ad ordinem historię attinet, videri posset hæc, quæ est apud Matthæū historia de dæmonibus in porcos ingressis post transfretationem, diuersa esse à simili, quam tradit Marcus, & Lucas. Primò, quia etsi in nostris codicibus apud omnes Euāgelistas legatur hæc historia contigisse in regione Gerasenorū; tamè in Matthæo apud Gerasenos, pro Gerasenorum, est Gergesorum; in Marco verò & Luca Græcè est Gadarenorum. Diuersa ergo Euāgelistæ videntur loca designaf-

se; & proinde diuersas etiam texuisse historias. Secūdò, quia Matthæ⁹, cum duos occurrisse Christo dicat spiritibus obsessos, quorum dæmones expulsi, & porcos ingressi præcipitauerunt eos in mare: Marcus & Lucas vnus tantū faciūt mentionem. Sed cum aliòqui res ipsa, & præcedentia, & sequentia declarent eandem esse historiam, ita illa argumenta parum mouere debent. Nā ad primum, docet B. Hieronymus libro de locis Hebraicis, Gargasii ciuitatē esse trans Iordanem iunctam monti Galaad, quam tenuit tribus Manaf-

Secūdum argumentum.

B. Hierony. tom. 3.

se:

se: Et hæc, inquit, nunc dicitur Gerasa, vrbs insignis Arabia. Addit autem Hieronymus: Quidam autem ipsam esse Gadaram existimant. Hæc ille. Ex quibus verbis multi intelligunt vnam & eandem ciuitatem tria hæc nomina habuisse, nempe Gargasi, Gerasa, & Gadara. Sed ex Iosepho libro de bello Iudaico, vbi Gadara ponitur expugnatio, & deinde Gerasa dea statio, manifestum est diuersas fuisse ciuitates Gerasam, & Gadara, ambas tamen trans Iordanem sitas, nõ longè (vt apparet) ab se inuicè in regione Galilææ opposita, quam ipse vocat regionem Transamnanam; cuius metropolim dicit fuisse Gadaram. Ad hæc Ptolemæus Tabula 4. A sia cap. 15. in Cœlesyria ponit & Gerasam, & Gadaram, distinctas vrbes. Proinde verisimile est, eadem hanc regionem ab vtrâque ciuitate nomen accepisse, vt promiscuè, & Gerasenorum & Gadarenorû regio diceretur. Interpres autem idè videtur nomen Gerasenorum posuisse in Matthæo, Marco, & Luca, pro Gergesenorum, & Gadarenorum; quòd idem suo tempore notius esset, & communius. Nam Godareorû habet lectio Euangelij Syriaci. Hieronymus in Abdiam Prophetâ scribit, eam Arabiæ partem, quæ prius Galaad dicebatur, dictam suo tempore Gerasa. Certè Epiphanius scribens contra Manichæos, indicat variam fuisse lectionem huius loci: ait enim: Deinde rursus cum venisset in partes Gergesiorum, velut Marcus habet, aut in confinia Gergesenorum, sicut Lucas dicit, aut Gadarenorum, velut Matthæus, aut Gergesenorum, quomodo exemplaria quadam habent (nam locus is inter tres medias partes medius erat) & reliqua. Hæc bonus ille & antiquus Pater. Præter dictam autem Gadaram trãs Iordanem, erat altera extra Iordanè in tribu Iuda, & dicitur Gedera, cuius Iosue meminit, & Iosephus libro de bello Iudaico, vbi agit qua ratione illam occupauerit Vespasianus, & vastarit: & statim conuersus est ad Iotapatæ obsidionè. Et ita hæc ciuitates erunt citra Iordanem. De hac

Hieronymus lib. de locis Heb. tradit fuisse in tribu Iuda, & nunc dici Villam, ad ciuitatis Æliensis regionè spectantem, nomine Gadora, iuxta Terebinthum. Ad secundum argumentû respõdemus: quòd etsi Marcus & Lucas vnus tantum faciant mentionem; non asserunt tamen vnum solû fuisse, & proinde non contraria Matthæo scribunt. Vnius autem tantum faciunt mentionem: siue quòd hic inter illos duos clarior esset, & celebrior, per cuius curationè fama Christi longius, latiusq; sit sparsa, vt vult Augustinus; siue, vt tradit Chrysostomus, quòd hîc sæuior esset. Vnde eius sæuitiæ latam descriptionem à Matthæo prætermisam, alij duo prosequuntur. Potest etiam dici, vnius ab illis tantum factam mentionem, quòd fortè hic solus fuerit, qui curatus Christum sequi voluerit, & à Christo dimissus longè lateq; ipsum prædicauit. Nã de his duobus nihil tale narrat Matth. in hac historia. Quod Marcus dicit, circa montè fuisse gregem porcorum: non repugnat ei quod dicit Lucas Græcè, hûc in monte fuisse. Nam, vt ait Augustinus, grex porcorum tam magnus fuit, vt aliquid eius esset in monte, aliquid circa montem. Erant enim duo milia porcorum, sicut Marcus expressit. Aut totus etiam grex circa montem fuisse dicitur, & tamen etiam in monte: quia in inferiori fuit montis parte, quæ in agros, & campos diffundi cœperat. His locis conciliatis, explicanda est litera Matthæi, qui de duobus loquitur: & supplenda quæ ex alijs defuerint. Et cum venisset Iesus trans fretum in regionem Gerasenorum Ordo historiarum contextus est cum præmissa nauigatione in præcedenti signo. Et trans fretum, significat vltiorem ripam, siue trans mare Galilææ, de quo mari solùm mentio in Euangelio habetur. Tria enim erant maria vicina Iudææ: alterum, Mare Occidentale, quod erat Mediterraneum; alterum, ad Orientem, dictum Mare Rubrum; tertium, Mare Mor-

Hiero. to. 3.
Primi argumti solutio. De eo quòd Marcus & Lucas vnus tantum arripit mentionem faciunt, cum Matth. duorum meminerit.
Aug. lib. 2. de consens. Euang. cap. 24. tom. 4. Chry. hom. 29. in Matthæu, to. 2.
Aug. ibidè.
Altera solutio.
Mare Galilææ nullibi præterquam in Euangelio mentio habetur.
Quænam maria olim Iudææ finitima

Iose. li. 5. de bel. Iudaic. cap. 3. Infra ca. 7.

Ptolemæus lib. 5. Geog.

Gerasenorû pro Gergesenorum, & Gadarenorû cur nomen vsurpauerit Interpres noster. Hierony. in cap. primû Abdia, to. 6. Epiphani. in hæres. 66.

Duplex Gadara.

Iosu. 15. Ioseph. lib. 3. de bel. Iudaic. cap. 6. Infra ca. 7.

Oceani maris cur Scripturæ nõ meminerint.

Afio-gaber portus Regis Iuda.

Mare Rubrû ex parte Aegypti cur diuisum à mari medio.

Tyrus cur dicitur esse in corde maris, ab Ezechiele

Maris Mortui sic dicti proprietates mirabiles.

Eiusdem situs, & variæ appellationes.

Deut. 3. Ibidem, & sæpè alijs in libro Numer. & Iosue.

Asphaltus quid. Gen. 14. Quod mare nunc Christus nauigauerit.

tuum, siue Sodomorum. Nullum ex prædictis est hoc, de quo est sermo: Non Mediterraneum: primò quia Christus non perrexit ad Oceanum, de quo nihil in Scripturis, cum non sit valde vicinum Iudææ: nec ad Rubrum mare, quod est terminus Orientalis Chanaan, vt Exod. 23. in fine dicitur: vbi erat Afion-gaber, portus Regis Iuda, vt habetur 3. Reg. 9 & 22. Ex parte Aegypti diuisum à Mediterraneo mari, ne esset libera nauigatio ab Occidenti in Orientè; vnde pleraque bella orientur, & opes, luxusque incitamenta adueherentur. Et ad mare Rubrum erat terra duarum tribuum, & dimidia: ad Orientalem plagam Iordanis, vt dicitur Num. 32. In terram autè aliarum tribuum occupatam à Samaritis, vt est in 4. Reg. 17. rarò Christus proficerebatur; nec intrabat mare, licet esset in littore, vt in Tyro, quæ dicitur esse in corde maris Ezech. 28. id est, mari circumdante. Neq; Mediterraneum, quod est ad Occidentem Iudææ, vt dicitur Num. 34. vbi vocatur Mare Magnû, scilicet respectu aliorum; & Occidentale Deut. 11. & Palæstinorum, quia Philistinis coniungitur, vt Accaron Iosu. 13. & Exo. 23. prope finem. Quia ergo vltra hoc mare non erant Iudæi, Christus illuc non nauigabat. Rursus nõ est mentio de mari Mortuo, quia nõ nauigatur: eo quod puppis, quia mortua, non potest supernatere, sed ibi submergitur; & viua omnia, contra naturam aquarum, non submergantur. Est etiã hoc mare in angulo Australi Terræ promissæ, & dicitur Mare deserti, quia situm est iuxta desertum, vbi nulli Iudæi agunt. Dicitur etiam Salsissimum, ob sulphur; cum tamen olim esset sicut paradysus illa regio, vt tradit liber Genesios. Vocatur Mare solitudinis Iosu. 3. nec non & Mare Mortuum, & Sodomorum, & lacus Asphalti, id est, bituminis. Gen. 14. Dicitur & Mare Nouissimum, quia in angulo lateris Orientalis, & Meridionalis Terræ promissæ situm est, Num. 34. Quartum ergo mare quod Chri-

stus nauigabat, & cuius crebra est mentio in Scripturis, mare est Galilææ: est quæ lacus ex aqua pluuiali, atque Iordane, qui profundus est, & tectè in lacum ingreditur. Est quæ inter Galilæam ex parte Occidentali, & terram duarum tribuum cum dimidia ex parte Orientalis: & ex vtrâque parte sunt multæ vrbes iuxta lacum. Dicitur quæ Mare Galilææ, Stagnû Genesareth, fretum, quia paruû; Mare Cenereth Num. 34. & Iosu. 13. ab vrbe Cenereth, id est, Tiberiade; cuius etiam dicitur hoc mare. Iordanis autem oritur ab Aquilonari parte Iudææ in monte Libano iuxta Cæsaream Philippi: descendit quæ per lacum Galilææ, deinde per Iericho, postremò absorbetur in mari Mortuo. Occurrerunt ei duo habentes demonia. Cum primùm exijt nauim, vt dicitur in Marco, quoniam non mansit in illa regione; & eadem sunt hæc cum illis Lucæ; Matthæus ne immoretur, narrat communia duobus; alij narrant quæ magis peculiaria sunt sæuiori, quod maius signum videbatur. Occurrerunt autem, quia vagabantur, & putabant Christum aliquè esse, cui nocere possent: vel Christus eos traxit, quia ibi erant porci; & vt citò sanarentur; & ne Christus esset otiosus, Lucas ait, Occurrit illi vir quidam. Non intelligas quòd exeundo de ciuitate ei occurrerit, quia de monumentis exibat; sed quòd esset ex ciuitate illa oriundus. Petet aliquis; Cur dæmones eos quos obsidebant compulerunt Christo occurrere; cum potius esset illis à Christo fugiendum? Vt aliorum responsiones taceã, probabile est Christi virtute coactos fuisse venire, & occurrere; & quia, dum eius præsentia torquerentur, putabant humili supplicatione aliquid impetrandum ab eo. Cum quæ isti dæmoniaci aded sæui essent, vt nemo eos adducere posset, vt legimus de quibusdam alijs: ipse ad eos curandos in hanc venit regionem, atque eos sibi fecit occurrere. De monumentis exeuntes, saui nimis.

Mare Galilææ; vbi situm sit.
Eiusdem in Scripturis varia nomina.
Iordanis fluiuius vnde orientur; idem vbi desinat.
Mar. 5.
Cur hi duo dæmoniaci occurrerint Christo.
Luc. 8.
Cur dæmones eos quos obsidebant compulerunt Christo occurrere; à quo potius, ne eijcerentur, fugiendum videbatur?

Cur isti dæmoniaci in monumentis habitarent. *Matth. 28. Ioann. 19.*

Vbi sepeliretur Reges Israel.

Iofue, Eleazar, & Helisei sepulchra

Heb. vlt. Soli Christiani vbi sepeliuntur. *Epiphanius in haresin 30.*

Sepulchra cur sic appellata, secundum Epiphanium.

Qua re dæmones maxime delectentur.

Eorumque pars vbi sit. *Chry. hom. 29. in Matth. 29. in Matth. 29. Theop. ibid. Aug. de hares. nu. 86. to. 6. initio.*

Monumenta quia erant habitationes, quas mulieres intrarunt, teste B. Matthæo: & tam magnæ erant, ut opus esset ostendere locum, in quo positum fuerat corpus Iesu; & magno lapide propter bestias operiri confueverat: propterea isti in illis habitabant. Nam præter sepulchra Regum, quæ erant in horto Regis (de quo fit mentio 4. Reg. 25. & 2. Paralip. 26. vbi dicitur quod sepelierunt Oziam in agro Regali sepulchrorum, eo quod esset leprosus, ne videlicet contactu suo alia cadauera contaminaret, & de hoc frequenter dicitur: *Sepelierunt eum in ciuitate David* (vt 3. Regum 14. & 2. Paralip. 9. 14. 21. 24. 27. 28.) erant alia sepulchra in agris. Et quia agri coli non poterant, sæpe erant in montibus; vt in nemore Iabes Galaad, de quo 1. Reg. 31. & in latere montis, cuius meminit 2. liber Regum cap. 21. & in monte Moddin, de quo 1. Machab. 13. Iofue, & Eleazar in monte Ephraim, vt dicitur Iofue. 24. Helisæus in agro, 4. Regum 13. spelunca vicina sepulchris Gentium: de quo Gen. 23. 48. 49. Et liber Regum 4. cap. 23. *Vidit ibi sepulchra qua erant in monte, & sepulchra vulgi in conualli.* Christus etiam sepultus extra urbem fuit: soli Christiani intra vrbes, & Ecclesias sepeliuntur. Epiphanius in Ebionæos: *sepulchra, inquit, sic appellantur, spelunca videlicet in petris effossa, & constructa.* Sic ille. Dæmones igitur, vt alios perterrefacerent, & ad sua inducerent, & declararetur quibus rebus maxime dæmones delectentur, videlicet hominum morte; & vbi sit illorum pars, nempe non inter viuos, nec in Terra viuientium, sed inter mortuos; & vt suaderent (vt aiunt Chrysostomus, & Theophylactus) animas hominum pessimas in dæmones post mortem conuerti. Et quia non erat in motibus aliis locis, cogebat eos in sepulchris habitare. Sanè August. lib. de here. Tertulliano tribuit hunc errorem, quod senserit animas hominum pessimas in dæmones conuerti. Dicitur autem isti dæmoniaci nimis saui: quia dæmonibus data erat ma-

gna potestas in eos, vnde poterant magna operari, & rumpere catenas, & plures vincere, vt in Actis refertur: vt maniaci etiam dæmone non obfidente ostendunt. Multa etiam poterant pati, quia arreptitij variatur temperamentum, ac sensus expertes efficitur: vnde non sentiebant, etiam si quidam horum concideret se lapidibus. Quia tamen organa sensuum tenera sunt, dæmones non valent exercere omnes vires suas, quia corrumpere omnia. Fieri que potest vt dæmon inferior altero maiore plus sauiat: quia vel de minimo dæmone ait Iob: *Non est super terram potestas, qua comparetur ei.* In his autem arreptitijs nulla erat voluntas nocendi, quia homo naturam beneuolus, & amicus homini est, nec ei nocet, nisi intercedat lucri, aut delectationis causa. In his autem dæmones ad omnia indifferenter nocendum incitabant, & nihil suum quærebant, quia nudi incedebant. Tantum ergo dæmon mouebat organa sensuum, & phantasia, vt arreptitius existimaret se bene agere: & turbata phantasia nihil bene iudicabat, se concidebant lapidibus: quia dæmones gaudent sanguine nostro, & malis nostris. Vnde nudi erant. Et lib. 3. Regum, ca. 18. refertur de Prophetis Baal, quod cultris & lanceolis sanguine se perfunderent. Et similia faciebant Sacerdotes deæ Berecynthiæ, vt testis est Augustinus lib. 2. & 6. de ciuitate Dei. Vt nos discamus a dæmone tanquam ab hoste capitali cauere, qui hos itupidos, & sensus expertes ferè reddebat. Tantus autem terroris eorum rumor sparsus erat, vt nemo posset transire per viam illam. Quæ primùm autem Dominus de mari egressus fuit, venerunt coacti tormentis, vt adorantes deprecarentur, ne amplius eos torqueret. Vnde apparet Christi potestas, & diuinitas; quia coacti adorabant. Sed non meruerunt in eo actu adorandi, quia in peccato obstinati erant. Tormento etiam præfenti, & timore futuri, coacti sunt a Christo ipsum manifestare clamando: *Quid nobis, & tibi, Iesu Fili Dei? Ve-*

Dæmoniaci isti cur dicebantur saui nimis. *Act. 19.*

Iob. 41.

Dæmō vt hominem arripit.

Cur cæderet se se lapidibus?

B. Aug. cap. 4. li. 2. cap. 7. lib. 6.

A dæmone cauendum quantopere.

Christi vis, & potestas quanta.

nisti

Quibus verbis dæmones superbos se pdant, & mendaces in Iesum.

Mar. 1.

Cur se dæmones doleant ante tempus torqueri. Eos Christus quomodo torqueret.

Vntus illorum dæmonis sauitia quata est se, teste Marco.

Mar. 5. Luc. 8.

Qui se dæmoni per impatientiam deuouent, quid assequantur.

Christi potentia in spiritus malignos.

nisti huc ante tempus torquere nos. Quasi dicerent, Non es supra nos, vt nos torqueas, quod est superbia: vel, Nil meriti sumus, vt torqueas, quod est species querimonie, & mendacij. Et vocant Filium Dei coacti, vt homo excusari non valeat; vel etiam sponte, vt placent eum, & ex timore, vel alia de causa. Vnde alias dæmoni clamanti & confitenti imposuit silentium. Et dolent se ante tempus torqueri: quia non putabant tempus eius aduentus tam citò imminere. Sed id falsum erat; & existimabant se potestate tentandi priuandos; quod tamen erit in die iudicij. Torquebantur autem vltra inferni tormenta ex Christi hostis illorum præsentia, & quia expellendi erant de corporibus obsessis, priuandique cultu suo, & regno: & ne fortè confessio dicta adulationi daretur, voluit illos maxime dolere, & cruciari, quod priuarentur potestate nocendi. Hinc timebant mitti in abyssum, vel extra regionem. De huius dæmonis sauitia loquitur B. Marcus & Lucas: sed præcipue Marcus his verbis: *Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo; qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quaquam poterat eum ligare: quoniam sæpe compedibus, & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & nemo poterat eum domare. Et semper die, ac nocte in monumentis, & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus. Videns autem Iesum à longè, cucurrit, & adorauit eum. Et clamans voce magna, dixit, Quid mihi, & tibi, Iesu Fili Dei Altissimi? Adiuuro te per Deum, ne me torqueas. Vides crudelissimum spectaculum? Vides quanto odio, & furore correptus in nos debacchetur? Et aduerte, eos, qui ex impatientia aliquando moti, se dæmonibus deuouent, ferè postulare, vt Deus veniat illis opem laturus. Videant etiam matres hoc ad se pertinere, quæ ex consuetudine magis, quam ex corde filios suos diris deuouere solent. Vide etiam, quomodo quem nemo hominum vincere poterat, hunc fo-*

lus Iesu conspectus terreat. Nam cum ille ad strepitum prætereuntium processisset de latebris suis, impetum facturus in eos, quemadmodum consueuerat; mox vt eminens vidit Iesum, vi cœlesti tractus, subito mutatus est: & qui nocuerat, iam deprecatur sibi noceri. Et ait: *Quid mihi, & tibi, Iesu Fili Dei Altissimi?* Hieronymus ait, quod non voluntatis ista confessio est, quam præmium sequitur confitentis; sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos: velut si serui fugitiui, post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur. Sic & dæmones cernentes Dominum in terris repente versari, ad iudicandos se venisse credebant: nam præsentia Saluatoris, tormenta sunt dæmonum. Cæterum dæmon inter metum & audaciam hæere videtur. Nam per timorem veneratur, Filiumque Dei confitetur, & ne vel expellatur, vel torqueatur, rogat; per audaciam autem cum Domino exoptulat, dicens, *Quid mihi, & tibi?* ac adiurare præsumit, id pro se sibi vsurpans, quod contra ipsum vsurpari solet. Nam exorcismis, & adiurationibus solent dæmones inuiti de corporibus pelli. *Videns autem Iesum à longè, cucurrit, & adorauit eum.* Quare adorat, qui ipse in monte à Christo adorari cupiebat? Nimirum timor coëgit, qui timuit ne eum Dominus præcipitaret in abyssum ad grauiora quam hic habebat tormenta. Sequitur in Marco: *Adiuuro te per Deum, ne me torqueas. Dicebat enim illi, Exi spiritus immunde ab homine isto.* Verbum adiurandi, quod Græcè est ἱσχυρίζω, siue ἱσχυρίζω, & Hebraicè est in tertia coniugatione Hiphil וְיָחִיץ Hasbiah, variè accipitur. Interdum enim est compellere alium ad iurandum. Ita adiurauit Abraham Eliezer seruum suum, & Iacob filium suum Ioseph, vt sepeliret eum in terra Chanaan, & non in Ægypto, vt habetur in Genesi, cum verbis dictis à Ioseph; & Raab adiurauit exploratores eadem ratione, vt in Iofue dicitur. Et ita hic esset

Eorum aliquis cur Iesum appellat filium Dei Altissimi.

Hieronymus in Matth. 10. 9. Qualis istius modi confessio.

Dæmonis illius metus, & audacia.

Matth. 4. Cur hic Iesum adorat dæmon, qui in monte se ab illo adorari volebat?

Adiurandi verbum in Scripturis trifariè accipitur *Gen. 24. Infra 47.*

Iofue. 2.

Tom. 6.

K

sensus

Secūdus mo-
dus.

1. Reg. 14.

Num. 5.

Tertius mo-
dus.

3 Reg. vlt.

Matth. 26.

Act. 19.

Dæmon vt
nunc Chri-
stum adfuret.

Cūm dæmon
Domiñū ad-
furet ne se
torqueat, a
quo se crucia-
tū postulet li-
berari.

Luc. 8.

fensus: Peto à te, vt iures mihi per Deum, ne me torqueas. Interdum verò adiurare est, iuramento increpatorio aliquem subijcere, quomodo Saul adiurauit populum, dicens: *Maledictus vir qui comederit panem hodie.* Et in Lege Zelotypiæ ferenda (vt est in Numeris) adiurabat Sacerdos mulierem, si torum violasset. Postremò accipitur adiurare nõ capiendõ iuramentum, vel explicando aliquam maledictionem, sed tantum pro eo quod est metu religionis, aut vltionis Diuinæ aliquem obstringere, & intuitu obediētia quæquam cogere. Sic Achab adiurat Michæam Prophetam, vt non loquatur nisi quod verum est in nomine Domini; & Caiphas adiurauit Christum: & in Actis filij Sceuæ Principis Sacerdotum dæmones adiurant, dicentes: *Adiuro vos per Iesum, quem Paulus predicat.* Et ita, Adiuro te, perinde esset, ac dicere: Per gloriam & obedientiam Deo debitam te obstringo. Cūm enim dæmon nõ ignoraret suas preces indignas esse quæ audirentur; interposuit Diuini nominis auctoritatem, quam tamen sciebat esse grauissimam penes Christum. Et dicendo, *Ne me torqueas,* non deprecabatur damnationem, ad quam in æternum erat adiudicatus. Neque temporalem illam afflictionem, qua ex præsentia Christi torquebatur, quia sciebat esse impossibile, vt ab illis liberaretur: sed duplicem aliam miseriam, & afflictionem est deprecatus. Alteram, ne pelleretur de corpore obsessi: nam præcipiebat spiritui immundo, vt exiret ab homine, ex quo ille affligebatur, & de hac tortura dicebat dæmon: *Obsecro te ne me torqueas.*

Deinde metuebat expelli extra regionem, & in abyssum mitti inferni torquendus, ea condemnatione quam sciunt manere eos in die iudicij: & hanc torturam videri posset deprecatus, quando dicebat dæmon in Matthæo: *Venisti ante tempus torquere nos.* Constat autem ex Luca & Marco, prius Dominum præcepisse,

vt exiret ab homine, quàm ille diceret: *Obsecro te ne me torqueas.* Nec mirum, si dæmon non statim obedierit; & exierit ad Christi imperium: non enim Dominus iusserat vt statim õnino exiret. Sed vt superius cūm indixisset dæmoni cuidam, *Obmutesce, & exi de homine,* permisit illi Dominus ante egressum projicere dæmoniacum in medium, & discerpere illum, ita modò permittit ante egressum quædam rogare, & respondere, quæ audientibus vtilia erant. Verbum ergo, *Adiuro te,* hoc loco, vel interpretandum est ea ratione qua diximus, vel explicatur à Luca, *Obsecro te ne me torqueas:* propriè enim adiuratio non fit ad compellendum per vim superiorè. Et vox Iesu illi tormentum erat; vnde cognouit Iesum tortorem suum esse fortiozem, & potestatem habere deiiciendi illum vsque ad profunda inferorum supplicia.

Sequitur in Marco: *Et interrogauit eum, Quod tibi nomen est? Et dicit ei, Legio mihi nomen est; quia multi sumus.* Interrogauit, qui omnia nouerat, Dominus nomen dæmonis; vt appareret magnitudo signi, & causa sæuitiæ arreptitij, & desiderium nocendi dæmonum. Et quia non sunt in arreptitio nisi tantum vt noceat, omnes volunt intrare, vt quiuis vel parum noceat. Voluit ergo Dominus nobis innotescere hanc dæmonum multitudinem vnū corpus possidentium; vt intelligamus non esse nobis singulis negotium cum singulis dæmonibus, sed multos sæpè dæmones vnus saluti insidiari, vt ita maiori cum timore & tremore salutem nostram operemur, & vni Domino totos nos confidenter comittamus: cuius potestas solius lógè superat omnium dæmonum, & aduersariorum nostrorum vim & potentiam, *Maior est,* inquit Ioannes, *qui in nobis est, quàm qui in mundo.* Et vt autor est Beda, non expellit Dominus dæmones, nisi prius fateatur arreptitius quid patiat ab illis. Vocauit autem se Legionem nomine bellicę congregationis. Nam vt Angeli, qui

Quare ad Christi imperium dæmon non exiret semper de obsessis.

Mar. 1.

Adiuratio propriè cur fiat.

Christus cur ex dæmone quæsiuit nomen suum.

Philip. 2. Cui nos totos dedere oporteat.

1. Ioann. 4. Beda in Matthæum. Cur hic dæmon se Legionem vocarit militari vocabulo.

ordinate

Gen. 32.

Iob. 25.

Matth. 26.

Ephes. 6.

1. Cor. 15.

Cæturia quot militibus constaret. Cohors quid

Legio quot milites haberet.

Mar. 5.

Dæmones quantum possint nocere.

Tob. 8.

Exo. 12.

Act. 19.

Mar. 5.

ordinate procedunt ad Dei mandata, milites Dei sunt, vnde pro gloria Dei prædicantur, & cūm Iacob Angelos vidisset, dixit: *Cæstra Dei sunt hæc;* & Iob, *Nunquid est numerus militum eius?* & Dominus, *An putas quia non possum rogare Patrem meum; & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* Ita dæmones quia ordinem habent inuicè, & quia hæc multitudo est sub vno Principe militatiū, vnde ab Apostolo dicuntur Principes, & potestates, & rectores tenebrarū harū: idè ait, *Cū euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem,* nempe dæmonum: propterea nominibus bellicis se ipsos describunt. Erat autem centuria constans ex centum militibus, & centurione qui illis præerat: & cohors, congregatio mille militum, cui tribunus, siue *χιλιάρχος*, id est, millenarius præerat. Legio verò, secundum aliquos, constabat 6666. militibus: secundum alios verò constabat 12250. Quia Legio diuidebatur in decem cohortes, cohors in quinquaginta manipulos, manipulus in viginti quinque milites. Et hoc loco non erat præcensus numerus dæmonum, quot solent esse in Legionem, dixit enim: *Legio mihi nomen est, quia multi sumus:* & quia Beatus Marcus testatur præcipitata duo millia porcorum; nisi dicas vnum & eundem porcum à pluribus dæmonibus fuisse oppressum, & suffocatum: sed nõ est necessariū. Non ergo exquirat nomen dæmonij ex ignorantia, sed vt prius constet de miseria hominis, qui tot malos hospites habebat apud se; & Christi aperiatur potestas, qui nõ minùs potuit eijcere Legionem dæmonū, quàm vnicum dæmonem. Dæmones autem non torquent quantum volunt, & possunt, sed quantum permittitur: idè quandoque occidit, vt viros Sarę Raguelis filię apud Tobiam; & primogenita Ægypti; quandoque vulnerant, vt in Actis, & Marco legitur, licet possint occidere: quia occiderunt duo millia porcorum, quia porcis volebant nocere propter homines; sicut armentis, &

gregibus ouium, & camelorum Iob, propter eum. Nec nocent, quantum nocere tentant: quia tetauerat vnus eijcere in ignem, & non potuerat, licet ab infantia possideret, vt dicit Marcus. Volunt autem intrare in homines, id est, vexare quia possunt vexare non intrando, & intrare non vexando, ob inuidiam, & ob superbiam: quia gradus quidam est vexare posse. Et vt ex timore honorantur à Gentibus, qui quosdam honorabant ne nocerent; sicut purgationes, lustrationesquæ Deorum inferiorum fiebant in Februario, secundum Ouidium in libro Fastorum, ne terrerent. Et Tullus Hostilius tertius Rex Romanorum voluit templum Timori, & Pallori, ne eum affligerent, quem inuaserant in bello. Romani etiam colebant Tertianam, & Quartanam, & alia huiusmodi portenta, ob easdem causas.

Deus autem hoc iusto iudicio communitè permittit: tum ob peccatū nostrum; tum vt potestas Dei variè puniendi cernatur; tum vt potestas dæmonis non sit superflua, quia superfluū repugnat ordini à Deo statuto; tum vt credantur dæmones esse, & consequenter futura vita, & rursus eorum consortium fugiatur: nam si tantopere hic sæuiunt, quantum in gehenna nocebunt? Christus autem eijciebat dæmones, vt erat de eo prophetatum apud Zachariam: *Spiritum,* inquit, *immundum auferam de terra;* vt agnosceretur eius misericordia, & potestas, putaretur enim imbecillus, si non curaret; & ne postea etiam putaretur virtute dæmonis operari Dominus, vt crederetur eos expulsurus de mundo, & de animabus; & vt ei vel inuiti testimonium redderent. Sed semper hoc non voluit; ne homines illis fidem haberent; & ne vsurparent officium Apostolicum.

Permittebat autem in exitu magis vexare arreptitios; vt clariùs pateret beneficium. Angeli verò non vexant; cūm facti sint socij, & nostrę salutis administri. Idè, Chris-

Iob. 1. Idem, cū extra torquere valeant, cur intrare nihil omnius in hominem contendant. Mar. 9.

Ouidius 2. Fast. Romanorum cultus superstitiosi, & iuantes.

Quo Dei permissu dæmones in obsessis corpora desequant.

Quare Christus pelleret dæmones ab obsessis.

Zacha. 13.

Dæmon in egressu cur grauius torqueat.

Angeli boni quæ nobis non noceant Heb. 1. Luc. 2.

An spiritus loquatur in arreptitijs, nec ne.

Anima homini quæ præstet officia.

Dæmō quod præstare minus animæ non possit.

Triplex unio animæ cū corpore.

Quod anima corpus quod semel reliquit, sine miraculo, de nouo informare non possit.

Anima cur corpus deserat dilectum suum.

tus circa eos signa non edidit; nisi quod venerunt in die Natiuitatis ad annuntiandam pacem. An verò spiritus loquatur in arreptitijs, an anima defuncti alicuius, vt dæmones interdum mentiuntur maximè isti, qui ob eam causam monumenta inhabitabant, dubiū est. Ad cuius dissolutionem præmittendum est, animam, quatenus forma est, tantum dare esse specificum corpori, & cuius parti eius æqualiter, id est, facere corpus, & partes eius quaslibet humanas sine aliqua differentia organorum. Et hoc facit anima per essentiam suam: per vires autem, siue facultates est motrix, & operans per corpus, id est, vegetans, & sentiens: & inde sunt diuersa, & varia organa. Istæ ergo operationes variæ prodeunt ab anima, non vt forma est: quia vt forma est, dat vnicum esse tantum per essentiam suam: actio autem multiplex est, & conuenit ei per facultates, nō per essentiam. Sed quia vegetare, & sentire, sunt operationes ad certam speciem spectantes, oportet motorem illarum esse intrinsecum; id est, ita esse vnitum, & coniunctum corpori, vt ex illis, quasi materia & forma, constituatur vnus ens per se. Ideò dæmon licet intret cadauer, non præseruat tamen illud à corruptione, & interitu: quod tamen faceret, si posset, ob honorem suū. Vnitur ergo anima corpori primò vt forma; deinde vt intrinsecus motor mobili; tertio, vt finis, quia est perfectio corporis, atque adeò eius finis, vt habet rationem perfecti. Ideò anima, etiam miraculo, non potest esse forma alterius corporis à suo, per quod habet esse indiuiduū. Non potest etiam sine miraculo suū corpus, quod semel reliquit, iterum informare. Primò, quia cum suum esse naturale sit esse partem, id summè desiderat: ergo si posset, rediret ad informandum. Deinde, quia non exit anima de corpore, nisi quia difcrasia corporis eam expellit: sed hæc indies fit maior; ac ob id naturā redire non potest. Tertio, quia resurrectio non esset miraculum; cum ta-

men scriptum sit: Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Sed quia anima à corpore soluta vim operandi retinet, quia illam à corpore non habet, vniri potest vt motor extrinsecus corpori mobili suo, vel alteri. Quia verò est extra esse naturale, minus mouet corpus, & minori facilitate, quam quando erat forma: & tunc non mouebat nisi corpus suum.

Spiritus ergo qui loquitur in arreptitijs, non est anima defuncti, sed dæmon: idque sic ostenditur ab Episcopo Abulensi quæst. 124. in hūc Matthæi locum. In primis, quia anima arreptitijs nolente loquitur dæmon, & vincit homines; & tamen anima separata minus potest, quam si esset vnita. Deinde, quia arreptitijs dicunt quædam alta, & inaudita; & tamen anima quæ est in inferno, vel Purgatorio, nesciebat, nec nouit plusquam hūc sciebat, nisi quæ per tormentorum experientiam discit. Tertio, quia anima non torquet, neque inuidet, sed diligit ob similitudinem in specie, saltem cognatos, vt anima Epulonis; & tamen isti dicunt: Sum pater huius, vel illius, & nolunt exire, sed in torquendo delectantur. Quarto; quia animæ malorum vexantur, ergo non vacat eis hæc facere, & alios vexare, licet in assumptis corporibus apparere possint. Quinto, quia Christus eos de arreptitijs expellens, semper vocabat eos dæmones. Dæmon ergo se animam huius, vel illius esse mentitur, & quæ erant vera, & occulta, dicit, & vtilia suadet, vt perducatur ad falsum. Et vt credatur ei, tanquam animæ, ab his, qui non crederent ei vt dæmoni, suadebat animas ab aliquo occisi hominis fieri dæmones adiutores occidentis, vt autor est Chrysostomus. Sed licet fierent dæmones, non essent in potestate viui, & potius eum persequerentur, quia vita priuarunt: sed dæmones potius occidentibus seruibant, qui vt possent fingere corpus simile mortuo, ita etiam vocem eius. Et hæc tenus de hac quæstione.

1. Reg. 2.

Quod qui loquitur in arreptitijs, non sit anima defuncti, sed de monis, ostenditur multiplicatione.

Luc. 16.

Dæmon huius vel illius hominis animæ esse committens, quod tendat venerator ille.

Chry. hom. 29 in Matthæi, 16. 20.

Matth. 8. Quid est quod non longè ab arreptitijs grex porcorum aberat.

Luc. 6.

Num. 33.

Aug. lib. 2. de consens. Euang. cap. 24. tom. 4.

Quæ ob causam dæmones Dominum rogauerint vt mitterentur in grege porcorum.

Supplex iustorum precatio quid promeretur apud Deum, quid non promeretur.

Quare Christus dæmoni rem iniustam petenti concesserit.

Redeamus ad textum. Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens. Rectè dicitur non longè abfuisse, vt possent illum videre: si enim longè porci abessent, non cognosceretur à quo id mali perpessi essent. Eratque totus grex circa montem, non in ipso cacumine, sed in campestribus, id est, in lateribus; sicut sermo in monte, habitus apud Lucam dicitur in campestri loco; & vna ex mansionibus ponitur in campestribus Moab, alia in planis. Ideò non pugnat quod ait Lucas, gregem hunc fuisse in monte, ei quod Marcus scribit fuisse circa montem pascentem in agris. Quia, vt docet Augustinus de consens. Euangelistarum, grex porcorum tam magnus erat, vt aliquid eius esset in monte, aliquid circa montem. Inferior etiā pars montis solet in agros & campos diffundi.

Dæmones autem rogabant eum, dicens: Si eijcis nos hinc, mitte nos in grege porcorum. Cum exeundum esset illis ab hominibus, nec eis amplius voluntate sua manere permetteretur, petierunt cōcedi sibi intrare in porcos: quia nobis, vel nostris rebus nocere cupiunt; & quia Christus incitauit ad hoc, deditque fiduciam impetrandi, vt ostenderetur numerus dæmonum. Non præcepit Christus vt intrarent, ne non rogatus videretur sponte damna inferre; vt videretur planius miraculum; ac vt agnosceretur desiderium nocendi nobis quod dæmones habent; & quod fecit eos humiliari ad petendum. Oratio supplex iustorum etiā directè gloriam promeretur; non autem illa, quæ in oratione petuntur, id est, illa, quæ non fiunt ei debita, sed ex liberalitate donantur. Ideò Deus quædam concedit malis, & quædam negat bonis. Dæmon ergo illud postulando non promeruit quicquā, quia Deo non est gratus. Nec verè humiliabatur, aut laudabat, vel adorabat, nec hoc vt rem iustam petebat: sed Deus eam concessit, vt expediret ad gloriam suam propaladam. Et potius voluerunt esse in porcis, quam

in aëre: nō horrore lucis corporeæ, vt docet Ambrosius in Lucam, quia oculos non habent, vt animalia: nec horrore lucis spiritualis Christi, qui est lumen de lumine, quia per ingressum in porcos nō fugeretur; sed desiderio nocendi hominibus, & præcipue, quia incitati à Christo ad hoc fuerunt.

Edidit autem potius miraculum in grege porcorum, quam in grege ouium: quia erant propè ad ostensionem signi; & quia erant minorum, qui in illis puniri digni erant: vnde simile fieret de grege arietum propinquo, si porci distarent. Neque decēs erat, vt qui de hominibus pellebantur, in alios homines ingrederentur. Non autem permixtum est illis in porcos ingredi, quod animalia essent Lege immunda: quia tunc poterat mitti in bestias, & in serpentes immundos. Et quanquam in propria persona Dominus nō venisset, vt Lex solueretur, sed vt potius cōsummaretur; & proinde in persona sua seruauerit Legem: non tamē docuit eam seruandam verbis, vel exemplo. Eijciendo autem dæmones in porcos, confirmarentur ceremoniæ Legis; quia à carnalibus illis abstineret, nō tantum ob Legem prohibentem, sed quod crederentur in eiusmodi animantibus dæmones inhabitare. Et si ergo hi porci essent illius ciuitatis Iudæorum, ad quos Iesus prædicaturus ibat, qui non venit nisi ad oues quæ perierunt domus Israël, & inhabitata erat à tribu Manasse dimidia, vel à tribu Gad, à quo nomine putant inditum nomen ciuitati Gadara: tamen intelligendum est, illos porcos aluisse lucri gratia, vt venderent eos Romanis, vel Samaritanis, & Gentibus; etsi eorum esus esset illis prohibitus, & Antiochus in contemptum Legis offerret Iudæis carnes porcinas edendas, vt habetur primo Machabæorum. Erat etiam Gadara Græci instituti, vt tradit Iosephus libro 17. antiquitatum, cap. 13. ideò non mirum, si porcos alibat, quia erat illa ciuitas Syris attributa.

Ambros. in Luca ca. 8. tom. 5.

Cur in grege porcorum potius, quam in grege ouium Dominus signum ediderit

Qua ratione dæmones in porcos minime introierint Domino permittente: Leuit. 11. & Deu. 14.

Matth. 5.

Infra 15.

Gadara vrbs vnde dicta, secundum aliquos.

Leuit. 11.

1. Mach. 14.

Iosephus.

Cur Dominus permiserit de mones ingredi in porcos, atque eos occidere.

Act. 23.

Beda in Matthaum tom. 5.

Adu: sus Manichæum, qui hominum, & bestiarum vnâ sensit esse substantiam.

Mar. 5. Cur dæmones petierint, ne mitterentur in abyssum. Et quid mitti in abyssum.

Luc. 8. Infra 16.

2. Pet. 2. Abyssus propria significatio.

Abyssus in Nouo Testamento quid significet.

Rom. 10.

Permisit autem Dominus ingredi in porcos, & eos occidere; nõ vt placeret dæmonibus, quorũ preces malo animo fusæ erant; sed vt ostenderet multitudinem dæmonum inhabitantium, & refelleretur Sadduceorũ error negantium naturam dæmonũ, vel illos vexare homines posse, sed tantum ægritudinem naturalem affligere. Nam fingi nequit, ægritudinem hominis migrasse in gregem porcorum, vt præcepit se mergeret. Et vt agnosceretur se ad saluandum homines venisse, non autem illi esse curæ porcorum, aut aliorum animalium, vel rerum salutem: & ob vnus hominis salutem cætera esse negligenda. Hinc Beda in hoc caput: Erubescat, inquit, Manichæus, qui hominum & bestiarum vnã dicit esse substantiam, dum pro vnus hominis salute duo millia, vt Marcus commemorat, porcorum suffocantur. Sic ille. Denique vt nota esset dæmonum nocendi cupiditas, impotentia nocendi sine Christi permisso; p uidentia Dei etiam erga bruta animalia, & erga illos homines arreptitios, quos non permisit lacerari, & erga alios homines, & animalia, in quæ non permisit ingredi. Petiuerunt etiam dæmones ne mitterentur in abyssum, vt Lucas ait, id est, in inimicæ profunditatis voraginem: quam idem Lucas alibi vocat adu, id est, infernum, in quo nimirum dæmones cõstricti tenentur caliginis tenebris, & inferni rudibus, siue catenis, vt docet Petrus in posteriori epistola. & Iudas in sua Catholica. Et si enim abyssus, & Hebraicè theom, proprie sit aquarum profunditas: capitur tamen in Nouo Testamento pro inferno, ob id quod sub terra sit, & damnatos Angelos, siue homines ita absorbeat, vt non liceat inde emergere: & ita abyssus frequenter accipitur in libro Apocalypsis, & semel ad Romanos. Rogant ergo ne mittantur in locum damnatorum, in quem nouerant se in die iudicij iustè præcipitandos: quia peccata eorum id promerebantur: & putabant Christum venisse ad iudicandum eos. Deinde dæmones qui tentant alios, & nõ

superant, sed superantur, mittuntur in abyssum. Et quia isti nunquam superati pellebantur ex hominibus, timuerunt mitti in abyssum. Ad hæc propter desiderium nocendi: nam pergentes in abyssum, nemini nocerent, sed vexarentur ipsi. Ostenditur præterea ille locus proprius dæmonum, quem timent; & nolunt a nobis recedere, vt possint nocere. Denique vt occasionem haberent petendi, vt permitteretur ingressus in porcos.

Petiuerunt præterea, vt haberetur in Marco, ne irent extra regionem, scilicet illam, non mundum inhabitatum, vt quidam interpretantur. Nam vt varij dæmones varijs delectantur peccatis, & ad tentandum de diuersis vitijs destinatur: ita sanè hinc apparet affectus dæmonum esse ad diuersas regiones. Nam sicut diuersis sunt patrijs tutelares genij, & Angeli, quos speciatim iuuat suæ regioni beneficos esse: ita etiam dæmonibus certæ regiones vexandæ permittuntur, in quibus aut mores hominum magis habent perspectos, aut vbi maior est nocendi spes, & occasio, aut vbi ad tentandum peculiariter sunt destinati: tum vt illud euitarèt, ne retruderètur in abyssum; tum ne mitterentur in desertum, vbi non possent nocere: quemadmodum Asmodeus, qui tentabat de luxuria, & occidebat viros, dicitur ab Angelo Raphaelè relegatus in deserto superioris Aegypti; vt ibi alligatus non possent nocere Tobia: iuniori in die nuptiarum. Et quia Deus ob peccata hominum dabat dæmonibus potestatem magnam in regione illa, & fortè in ea colebantur, quia erant in ea Gentiles, & Samaritani; fecus in alia regione Iudæorum: & vt commodè possent petere ingressum in porcos. Et ita videtur quod dæmones petiuerint ex odio ista tria. Primò, ne mitterentur extra regionem, vt ait Marcus: atq; hoc obtento tandè postularunt ingressum in porcos: & omnia vel subvnicia clausula petierunt, vel sub diuersis, quæ est probabilis.

Extra quam regionem dæmones petierint vt non mitterentur. Mar. 5. Quibus rebus dæmones delectentur.

Iisdem in quas regiones magis affecti sunt.

Tob. 8. Asmodeus in deserto superioris Aegypti ab Angelo Raphaelè cur fuerit relegatus.

Mar. 5.

De eo quod dæmones a Domino precati sunt ne mitterentur extra regionem, quid se ferint nonnulli.

Dæmonibus mitti in porcos postulantibus, cur Dominus nil verbo respondeat.

Quo Dominus instinctu hoc ab illo dæmones flagitauerint.

Cur Dominus permiserit dæmones ingredi in porcos, & illos perdere.

Matth. 21: Ioan. 9.

Luc. 8.

Spiritus vt sit in loco.

Ibidem. Quemadmodum plures in vno corpore maneat inconfusi.

Nonnulli tamen existimant, dæmones, qui in hoc aere caliginoso detinentur vsq; ad diem iudicij certis sic a Deo addici locis, vt inde nõ sint exituri, nisi cum præcipientes deturbandi sunt in abyssum inferni: & ideo precatos fuisse ne expellerentur extra regionem. Et ita in eundem sensum concurrerent istæ duæ petitiones, ne expellantur extra regionem, & ne mittantur in abyssum.

Porro illud aduerte, Christum Dominum ad has dæmonum preces nihil respondisse verbo, aut concedendo, aut negando: eo quod ad homines saluandos, & a potestate dæmonum liberandos venit, non autem ad dæmones condemnandos postrema sua condemnatione, qua etiam neque vexare amplius, neque tentare homines poterunt, quod faciet in secundo suo ad iudicandum aduentu. Voluit autem Dominus, spiritus illos ea a se postulare, metu perculsos; vt præsentem intelligerent tantam esse Domini Iesu potestatem, vt eos non tantum de hominum corporibus pellere, sed etiam de tota regione posset, & præcipitare in abyssum solo suo iussu: quod arguit magnam iudiciariam ac diuinam eius potestatem.

Videtur autem Dominus, qui se saluatorem in omnibus ostendebat, hoc in facto nominis sui oblitus, qui permisit dæmones porcos inuadere, & perdere: sed id magna sapientia factum est. Interfecit enim porcos, quia sui erant; & ob peccata dominorum, sed præcipue ob gloriam suam; sicut de ficulnea, & cæco nato ad Dei gloriam dicitur: quia si esset absens grex, non occisus esset, sicut & aliorum pecorũ: & tota legio, a qua liberatus est vnus, teste Luca, postea videtur missa in duo millia porcorum, & ita multi vnum porcum vexarent. Spiritus autem non est per se sentiam in loco circumscripente, quia non est quantus, sed per virtutem siue operationem; ideo modò operationes non confundantur, possunt plures esse intra vnum; vt in Magdalenâ erant septem dæmonia. Possunt

autem non confundi, si vnus torqueat vnã partem, alius aliam, vel eandem diuerso tormento: sicut idem est album, & frigidum secundum diuersas partes, & sicut vnus motus, vt compressio, est a pluribus. Non autem dæmones subito occiderunt porcos, vt occidere poterant: quia posset imputari pesti, vel vni dæmoni, vt vnus Angelus occidit exercitum Sennacherib: nec isdem dæmones viderentur, qui furiose agebant arreptitios. Satis autem non fuit arripere porcos sine occisione: quia nõ ita videretur dæmon occidere, quia non loqueretur: nec detrimentum dæmonis, nec prouidentia Dei seruans a morte arreptitios. Occisio ergo in mari facta est; vt dolor extra illatus ad id cogens videretur: Non autem mors ab intra compressis præcordijs, quia videretur pestis: nec a vulnere extrinsecus illato, quia non viderentur intrasse in gregem.

Totus ergo grex præcipitatus est, ad ostendendam miraculi magnitudinem in multitudine dæmonum de homine expulso, quæ non potuit declarari nisi dæmonibus in aliqua animalia ingressis: quia cum moterentur singuli porci a singulis dæmonibus, apparebat saltem tot esse dæmones, quot porcos.

Notandum est, Mattheum, & Marcum dixisse gregem præcipitatum in mare, at Lucam, in stagnum: videtur ergo quod cum non longè ab egressu de natui hoc miraculum acciderit, quod præcipitatio facta sit in stagnum Genesareth. Licet alij, vt Zuinglius, & Vadianus, quos sequitur Beza, aliter asserant, nempe prope ciuitatem Gadaræ fuisse stagnum aquarum noxiarum, in quem sit grex præcipitatus. Et hoc dicunt docere Strabonem, qui libro Geographiæ ita scribit: Est etiam in Gadaride regione stagnum aqua pessima, qua degustata, pecora pilos, ungulas, & cornua amittunt. Sic ille. In hoc ergo stagnum præcipitati sunt porci: vt sicut Christus porcos delegit animal immundum, & lege Mosaiica veritum, ita stagnum elegit, quod sua natura humanis vsi-

Quam ob causam dæmones, cum possent, porcos non vno momẽto perdidit. 4. Reg. 19.

Quare totus grex porcorum in mare præcipitatus sit.

Matthæus, & Marcus in Mare dicentes, cum Luca in stagnum gregem porcorum præcipitatum fuisse, quomodo cõueniãt. Zuinglius: Vadianus. Beza.

Strabo. lib. 16.

Leuit. 11.

Ioseph. lib. 18. Antiq. cap. 3.

bus erat inutile. Non enim conueniebat vt in stagnum Genesareth, quod teste Iosepho, aquæ erat saluberrimæ, & laudatissimæ, porci immundi simul cum dæmonibus mitterentur: quod hinc aquas pollendas putaret, & hominibus eis vtenibus inutilis, & incommodas. Ideo illi suspicantur, lacum hunc non longè post hoc signum à vicinis terra obstructum, ne fœtore cadauerum pestis aliqua oriretur, & idem ob presentiam dæmonum magis abominabile redditum; vt propterea historiographi post Strabonem, & Christum, eius nequaquam meminissent, vt Iosephus, Plinius, Ptolemæus, Eusebius.

Improbatur hæc opinio.

Verum nihil solidi continet hæc sententia: nam pugnat cum ipso Euangelio. Nam quod Lucas stagnum dicit, Matthæus, & Marcus vocant mare, qui lacum Genesareth mare appellare solet. Ad hæc Lucas ipse tùm alibi, quando ait: *Et ipse stabat secus stagnum Genesareth, tùm in hoc signo stagnum vocat Mare Galilææ, ait enim: Transfretemus trans stagnum.* Et infra: *Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.* Cùm ergo dicitur precipitatos porcos in stagnum, intellige Genesareth, de quo præfatus fuerat. Adde quod Hieronymus in libro de Hebraicis quætionibus post descriptionem ciuitatis Gadaræ scribit: *Hodie supra montem viculus demonstratur iuxta stagnum Genesareth, in quod porci precipitati sunt.* Hæc ibi. Præterea confictum videtur, & nullo solido testimonio confirmatum, stagnum illud ob fœtorem, & pestis metum à vicinis terra fuisse obstructum, sed hunc errorem in Syriæ descriptione confutatum reliquimus.

Lib. 1. Prologo.

Quare fugerint pastores, præcipitati s porcis in stagnum.

Luc. 8.

Sequitur Matthæus: *Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatem, nuntiauerunt hæc omnia, &c.* Pastores timore perculsi fugerunt, ne perirent; & ne peterentur porci ab eis: idè an tequam Christus recederet, voluerunt eum dominis ostendere.

¶ *Ereccet tota ciuitas exijt obuiam Iesu.*

Apud Lucam legitur tota regio exiisse vt Christum videret, & certior redderetur de re tanta. ¶ *Et viso eo, rogabant eum vt transfret à finibus eorum.* Non ex contemptu, vel ex superbia hoc fecerunt: quia intulit damna, vt ait Hieronymus, sed ex timore, quod verisimilius videtur: quia, vt ait Lucas, rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur, ne scilicet alia damna inferret. Vel putabant eo remanente, dæmones irritatos sãuiores futuros, idè pacem cum eis sine Iesu volebant. Illis non absmiles, qui relinquunt hereses nimè confutatas, aut punitas, tantùm vt sit pax in diebus eorum. Vel se reputantes indignos, & grauius puniendos præfente Christo: sicut vidua Helia præfente petijt, & præfente arca Philisthei dixerunt: *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius? & ad quem ascendet à nobis?* Et quanquàm ex humilitate illum abieciissent, imprudentes & rudes fecerunt, vt eum qui nocere visus fuerat antequam cognoscerent, expellerent; cùm alibi sequerentur eum, & rogarent, vt maneret apud eos. Nam (referente Luca) si vellet prædicare, libentissimè eum detinerent: sed quia ibat in Ierusalem, non miserunt eum.

Christus autem non puniuit expellentes se: tùm ob mansuetudinem suam indicandam; tùm quia priuare voluit eos sua præfentia, qua digni non erant; & ne sanctum daret canibus, & margaritas suas proijceret ante porcos; tùm denique quia manebant pastores, & ab eo curati ipsum prædicantes. Videtur ergo, vt obsessos illos curaret, & se per miraculum, & pastores, & à se curatos proderet, ad eos venisse. Et minus fuit horum peccatum, quàm Nazarenorum: quia hi etsi damno affecti humiliter Christum rogant vt discedat; Nazareni verò nullum damnumpassi, imò & beneficientem eis (quia paruos infirmos impositis manibus curauit) expulerunt de ciuitate, & præcipitare voluerunt. In eo tamen

Cur isti Geraseni Dominum rogauerint vt exiret definis eorum.

Hierony. in Matthæum tom. 9.

In Gadarenis istis qui adumbrati.

3. Reg. 17. 1. Reg. 6.

Gerasenorum imprudens humilitas.

Ioan. 4. Luc. 9.

Cur Gerasenos Dominus se expellentes à suis finibus non punierit. Matth. 7.

Vtri grauius deliquerint, Nazareni, an Geraseni, ob expulsum Dominum.

Luc. 4. Mar. 6.

viden-

Mar. 5.

Quare Christus hunc hominem à se iam dæmonio liberatū, ad sui sequela non admiserit

videntur Gadareni peccasse grauius, quod potentiam Domini in expulsiōne dæmonum, & perditione tot porcorum declaratam magis timuerunt, quàm amauerint eius bonitatem satis ostensam in obsessis liberatis. Et magis se se prodebant sollicitos de perditione animalium, quàm de animarum suarum salute: nam videntes Dominum eos curasse dæmoniacos, qui toti regioni erant infesti, magis debebant credere eum venisse ad saluandum, quàm ad perdendum. Quare cum illo malo timore indignos se reddiderunt Christi præfentia, & doctrina; ac idcirco eorum votis annuendo ille discessit.

Marcus addit: *Et egressi sunt videre quid esset facti: & venerunt ad Iesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sana mentis: & timuerunt. Et narrauerunt illis qui viderant, qualiter esset factum ei qui dæmonium habuerat, & de porcis. Et rogare ceperunt eum vt discederet de finibus eorum. Cumque ascenderet nauim, cepit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo: & non admisit eum, sed ait illi, Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abiit, & cepit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Non recepit Dominus in contubernium suum à dæmone liberatum, corpore, & mente iam sanum, non tanquam indignum, sed mallens eum manere ad intruendos suos, Dei que beneficia annuntians: sicut facere debent liberati à periculis, morbis, & peccatis: quod in præfentia Christi ille non fecisset, nec miraculum alijs euulgasset. De-*

inde vt indicaret, quod licet non sit secum, gratia tamen eius protectus liber erat à dæmonibus insultibus. Timebat enim, vt Theophylactus exponit, ne elongatus à Iesu, iterum à Satana inuaderetur. Et Dominus hoc loco Dei gloriam iubet prædicare, se tacens Deum: leproso autem non Dei gloriam, quia iussit ostendere se sacerdotibus; sed tantùm quod ipse factisset. Hic autem à dæmonio liberatus abiit per totam ciuitatem prædicando quæcunque sibi fecisset Iesus, sed non discessit à præcepto Christi, nam ipse Iesus erat etiam Deus: cùm ergo prædicabat Iesum, gloriam quoque Dei pariter prædicabat. Est Decapolis regio decem ciuitatum trans Iordanem ad Orientem Iudææ, cuius meminit Plinius, & Hieronymus de locis Hebraicis: circa Hippum, & Pella, & Gadaram. Debemus igitur non imitari ingratos Gerasenos, qui plus tristantur de porcorum interitu, quàm de hominis sanitate letantur. Et certe ille homo dæmoniacus plus poterat omnibus Gerasenis incommodare, qui non poterant tuti exire de ciuitate, quàm vniuersi porci incommodarent. Habet & præfens seculū quosdam, qui mallent habere porcum, quàm Iesum cum discipulis. Sic impij semper pro rum conspectum deprecantur, ne aliquantisper cogantur ab impietate cessare. Exemplo verò à dæmonio liberati, Dei beneficia publicè annuntiemus, & confiteamur, nihil Diuinæ gloriæ nobis vendicantes, sed totum Iesu Christo tribuentes, cui cum Patre, & Spiritu sancto debetur omnis honor, gloria, laus, & gratiarum actio in secula seculorum, Amen.

Theophyl. in Marcū. Cur hic olim dæmoniacus Christum sequi voluerit. Matth. 8.

Decapolis quid.

Plin. li. 5. cap. 18. Hiero. to. 3.

Gerasenorum in Christum ingratus animus, & insipientis.

Eorum qui similes.

T R A

TRACTATUS XIII.

De signo paralytici per tegulas demissi, & à Christo sanati: quod habetur Matthæi. 9. Mar. 2. & Luc. 5.

Historia ferie & ordo iuxta Marcum & Lucam qui nam sit.

Luc. 8.

Alium esse secundum Matthæum, ostenditur.

Matth. 9.

Mar. 5.

Luc. 8. Ostender hæreticus.

Quod attinet ad ordinem historiae, adverte, post reditum Christi à regione Gerasenorum, Marcum similiter, & Lucam commemorare miraculum de filia Archisynagogi resuscitata, & curata Hæmorrhoyssa: & ita narrant, ut videantur hæc gesta statim à reditu, priusquam adhuc in domum, aut in ciuitatem descenderet. Nam Lucas sic habet: Factum est autem cum redisset Iesus, excepit illum turbæ: erant autem omnes expectantes eum. Et ecce venit vir cui nomen Iairus. Et eadē propemodum habet Marcus: ubi etiam in Græca litera habetur aduerbium Ecce, quo videtur significari miraculum hoc contigisse in egressu Domini de nauis.

Non posse tamen intelligi hunc esse historiae ordinem, ex Matthæo manifestum sit: non quidem quod post transfretationem commemorat eum venisse in suam ciuitatem, ac sanasse paralyticum (intelligi enim possent hæc facta post transfretationem, sed quibusdam in medio prius gestis) verum quia Matthæus principem illum, qui pro sua precabatur filia (qui idem est cum eo, cuius meminit Marcus, & Lucas, etsi solus Ostender hæreticus id perneget) dicit Christum accessisse, cum loqueretur, & disputaret de ieiunio cum discipulis Ioannis, & Phariseorum. Quam disputationem habitam post vocationem Matthæi, & hanc factam esse post curationem paralytici, & vocationem Matthæi, & disputationem de ieiunio, eodem cum Matthæo, ordine describunt, etsi alio loco: sed

ita, ut eorum narratio rerum narratarum immediatum cum eis que præcedunt ordinem non requirat. Siquidem Marcus tria illa enarraturus, sic incipit: Et iterum intrauit Capharnaum, post dies scilicet aliquot; non enim legendum est post dies octo, ut quidam codices habent. Diebus ergo illis intermedijs, post quos venit iterum Capharnaum ab illo discessu, facta sunt hæc quæ narrata sunt de tribus volentibus sequi Christum; & tempestate maris iussu Christi sedata, & de navigatione Christi ad Gerasenos. Lucas verò eadem illa descripturus, sic auspicatur: Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens: Quæ narratio non requirit vllam, ne dum immediatam ad superiora sequelam. Etsi ergo videantur Marcus & Lucas tradere Iairum accessisse ad Christum statim post transfretationem: intelligendum tamen quibusdam in medio gestis, tum primū accessisse. Quæ quoniam ab his duobus Euangelistis prius narrata fuerunt, ita Iairi accessum cum superioribus contexuerunt, quasi nullo intermedio hoc gestum fuisset. Ad hæc videri potest, & ideò post transfretationem eos descripsisse Iairi accessum, eo quod Iairus accesserit ad Christum circa mare existentem: non quidem eo die, quo post reditum à Gerasenis circa mare erat, sed alio quodam. Nam & Marcus iam dicturus est Dominum, cum Matthæum inter eundem vocat, rursus accessisse ad mare. Iairum enim ad Christum circa mare existentem accessisse, Marcus docet his verbis: Et erat circa mare. Et ecce

Mar. 2. De tribus Christum sequi volentibus, hoc loco quæ narratur, quando acciderint.

Luc. 5.

Quæ Marcus, Lucasque ipsi diuersa commemorant, quomodo accipienda sint.

Mar. 5.

vir quidam de archisynagogis. Frustra enim videtur illud positum, à Iairo circa mare inuentum. Quoniã ergo post reditum à Gerasenis Iairus Christum circa mare adiit, etsi non eadem die, qua venerat à Gerasenis: historiam quæ est de Iairo, duo Euangelistæ post reditum describunt, omisis his quæ in medio sunt gesta, quod prius illa descripsissent.

His præmissis quæ ad ordinem historiae spectant, & Euangelistas in speciem disidentes conciliant, litera primū explicanda est; deinde etiam mysterium in illa inclusum pro tenuitate nostra explicandum. Ait igitur Matthæus: Et ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit. Quia Iairus ille enauigandus paruus erat, & non patitur naues magnas, ideò dicitur nauiculam ascendisse: & in Ioanne, ubi mentio fit nauis, semper Græcè dicitur nauicula. Quoniam enim in Christo erant duæ naturæ, diuina, & humana, opus erat ut non semper se proderet diuina: quia homo aliàs non crederetur, nec diuini incarnationis Verbi. Ergo etsi interdum opus esset indicare diuinam naturam, ut fecit frequentius, tamen debuit ostendere humanam: unde vel post resurrectionem comedit, & bibit, non egens, ut veritatem corporis ostenderet.

Matth. 9. Quare Christus dicitur nauiculam ascendisse.

Ioan. 6.

Quam naturam Christus frequentius indicauerit.

Luc. 24.

Ioan. 21. Matth. 14.

Cur interdum Christus supra mare ambulauerit.

1. Tim. 3. Luc. 10.

Transfretare quid.

Hierony. in Matt. 10. 9. Luc. 1.

Baptismum. Sed falsum videtur hoc quibusdam: quia Marcus hoc miraculum in Capharnaum factum esse narrat. Neque dici potest, quod primò venerit in Nazareth, & edito hoc signo accesserit Capharnaum: nam hoc violentum est, cum in Marco dicatur quod ingressus est Capharnaum: & cum audissent, venerunt, & obtulerunt ei paralyticum. Ideò dicendum est cum Augustino, & Chrysostomo, quod hoc factum est in ciuitate Capharnaum. Quoniam Augustinus putet Galilæam vniuersam fuisse ciuitatem Domini, & ita singulas Galilæe ciuitates: quod non recipitur. Nec est simile, quod affert de ciuitate Romana, eo quod sit in Imperio Romano. Nam populus propterea dicitur Romanus, quia gaudet iure, & priuilegijs Romanæ vrbs: quod hic locum non habet.

Dicitur autem Capharnaum ciuitas Christi: quia eam accepit Christus in habitationem suam firmam, quando cœpit publicè prædicare, aut signa edere: unde Matthæus: Et relicta, inquit, ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima: ubi multa signa edidit, adeò ut dicerent Nazareni: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Christus ergo homo tres habuit patrias: Nazareth quidem, conceptionis, & educationis; Bethlehem, natiuitatis; Capharnaum verò, habitationis à tempore quo cœpit prædicare, & edere signa.

Antequam autem intraret in ciuitatem, excepit eum turba, & erant omnes expectantes illum, ut docet Lucas. Et felices qui iusto desiderio expectant Christum, tum propter eius doctrinam, tum propter eius virtutem, qua potuit demones effugare, & omnem morbum sanare. Et nos omnes Christiani expectare deberemus Christum venientem à dextera Patris ad iudicandum viuos, & mortuos, & reddendum singulis iuxta opera sua: de qua expectatione ait Paulus: Expectantes beatam spem, & aduentum gloriae

Infra. 4. Mar. 2.

Ibidem.

Altera probabilius opinio Aug. lib. 2. de consens. Euange. ca. 25. to. 4. Chrys. ho. 30. in Matt. tom. 2. Aug. loco prædicto.

Capharnaum Christi ciuitas cur dicta.

Matth. 4.

Luc. 4. Triplicem patriam habuit Christus.

Supra. 1.

Infra. 4.

Sup. 2.

Matth. 4.

Luc. 8. Felices qui.

Matth. 16.

Tit. 2.

Heb. 2.
Mar. 2.

Luc. 5.

Capharnaïæ
quo ferè ani-
mo ad Chri-
stum accurre-
rent.

Eorum imita-
tores qui.

Luc. 23.
Supra. 17.

Ioan. 6.

Luc. 9.
Ibidem.

Ibidem.

Infra. 14.

Verus Chri-
sti discipulus
qui nam sit.

Qui parum,
aut nihil pro-
ficere ex do-
ctrina Chri-
sti.

magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Chri-
sti. Et quoniam turba auidè expecta-
uerat Christum, statim se obtulit oc-
casio declarandi cuius esset virtutis
ille quem expectauerant, nimirum
qui vitæ & mortis haberet imperiū.
¶ Et ecce, offerebant ei paralyticum iac-
entem in lecto. Ante hæc verba re-
fert Marcus: *Et auditum est quod in do-
mo esset, & conuenerunt multi, ita vt
non caperent neque ad ianuam. & loque-
batur eis verbum.* Lucas autem ait: *Et
ipse sedebat docens. Et erant Pharisei se-
dentes, & legis Doctores, qui venerant
ex omni Castello Galilææ, & Iudææ, &
Ierusalem: & virtus Domini erat ad san-
nandum eos,* Quia Capharnaïæ ple-
runque reprehunduntur à Domino
de ingrati animi vitio ad signa eius, &
beneficia; propterea hic tantus con-
cursus ad eum nõ tam erat ex amore
Christi, aut fide verborum ipsius, sed
magis ex eo quod nouitati studebat,
aut huc respiciebant, vt minus habe-
rent infirmorum, animarum salutem
negligentes. Sunt enim in Euagelio
qui Christū videre desiderant, vt ali-
quid noui ab eo fieri videant, vt
Herodes; alij vt ab infirmitate cor-
poris tantum liberentur; quo ani-
mo accesserunt illi nouem leprosi,
qui non sunt reuersi, vt gratias age-
rent; alij sequebantur Christum, vt
pane satiarentur: quos Dominus re-
prehendit. Hinc offerentem se Chri-
sto ad sequelam, respuit: volentem
verò ire ad sepeliendum patrem, vo-
cauit: vt Lucas testatur. Et cum tur-
ba multa quam pauerat, esset cum
eo, ait illis: *Si quis vult post me venire,
abneget semetipsum, & tollat crucem
suam quotidie, & sequatur me.* Eodem
teste Luca: *Ibant turba multa cum eo:
& conuersus dixit ad illos: Si quis venit
ad me, & non odit patrem suum, & ma-
trem, &c. adhuc autem & animam suam;
non potest meus esse discipulus.* Quasi di-
ceret; Non omnis, qui me sequitur
pedibus corporeis, verè meus est dis-
cipulus, nisi ille, qui renuntiatis om-
nibus humanis affectibus, ad eadem
properet, ad quæ egopropero. Lucas
hoc loco addit, Dominum auditores
non tantum plebeios, sed Phariseos

omnium doctissimos habuisse: quan-
quã parū apud eos ipsorum vitio pro-
ficeret. Et Dñs voluit illos cum tãta
multitudine adesse miraculo, quo mi-
nus calumnijs expositū esse posset.
Et subdit Marcus: *Et loquebatur eis
verbum.* Nam etsi maior pars potissi-
mum propter miracula ad eum con-
flueret; prius tamen doctrinæ Dñs
incumbebat. Deinde ægrotos sana-
bat, docens prius habendam rationem
animorū, posterius corporum: & in-
sinuans se præcipuè venisse ad docē-
dum, deinde ad signis doctrinā con-
firmandam. ¶ *Et virtus Domini erat ad
sannandum eos.* Semper virtus Domini
erat ad sannandum, sed tunc profuse
illam exercebat, omnes cum fide ac-
cedentes sannando: & multo maior
virtus Domini erat ad sannandas ani-
mas. Subdit Matthæus, quod offere-
bant illi paralyticum iacentem in le-
cto. Marcus addit quod, portabatur à
quatuor: quia erat vniuersalis paraly-
sis serpens per totius corporis mem-
bra. Paralyticus iste, secūdū Chry-
stianum, alius est ab illo, cuius meminit Ioan-
nes, sanato ad probaticam piscinam:
quia ille in Ierusalem sanatus est, hic
in Capharnaum: ille hominem nõ ha-
bebat, hic à quatuor portabatur. Ille
non credebat vt iste, cui dictum est:
Confide filij. Paralysis est, dissolutio mē-
brorum, per quam impeditur transi-
tus spiritū ad sensum instrumenta.
Quæ alio nomine dicitur hemiple-
xia, quia hominē non totū corripit,
sed in alterā tātū hominis partē ma-
lū incūbit: cū verò totū corpus ap-
prehēdit, dicitur applexia, quæ homi-
nē statim extinguit, illa verò diutius
torquet. Vnde paralyticus, de quo
Ioannes, triginta & octo annos habe-
bat in infirmitate. *Nūc vtrumq;* (inquit
Cornel. Cels.) *paralytim vocari video.*
Ait autē: *Ecce;* quasi inopinatū quid,
& repētīnū, nõ quidē Christo, qui eò
uenerat, vt faceret quod petīū est,
sed respectu astantium nil tale cogi-
tantium. Et baiuli videntur benè de
Christo sensisse, & fidem erga eum
habuisse, & dilectionem erga proxi-
mum. Et istorum est aliorum infirmi-
tates portare, vt docet Apostolus:

Quare Chri-
stus doceret
prius, quàm
ægrotos cu-
raret.

Virtus Do-
mini quos po-
tissimū erat
ad sannandū.

Hinc paraly-
ticum ab illo
Ioan. 5. aliū
esse ac diuer-
sum.

Chryst. hom.
30. in Mat-
thæū. 10. 2.
Paralysis
quid.

Ioan. 5.
Hemiplexia
paralysis quæ
sit, & ite ap-
plexia.

Cornel. Cel-
sus.

Quorum sit
alienas infir-
mitates por-
tare.

Rom. 15.

quemad-

Gen. 18.

Baiulorū por-
tantium para-
lyticum fides
charitas, &
prudentia fini-
gularis.

Cur illi para-
lyticum Chri-
sto sannandum
ante finem cō-
tionis obtule-
rint.

Quid in eis
Christus dissi-
mulauerit.

Ioan. 4.

Hierony. in
Matth. 10.
mo 9.
Chrysostr. lo-
co supradic-
to.

Fides aliena
quæ alicui im-
petrare valeat
sanitatem tan-
tummodo.

Quomodo ve-
rum sit, fidem
alienam solu-
re aliquem
velut quidam
opinantur.

quemadmodum & in Sodomis decē
viri inuenti seruassent ciuitatē. Sub-
dit Lucas: *Et quærebant eum inferre, &
ponere ante eum. Et non inuenientes qua-
partē illum inferrent præ turba, ascende-
runt supra tectum, & per tegulas submit-
serunt eum (intelligē cum funibus) cū
lecto in medium, ante Iesum.* Considera
prudentiam, & fidem baiulorum, &
ardens iuuandi studium. Nam in te-
ctum scalis ascendentes, & infirmum
cum grabato erigentes, tectum denu-
darunt, & perfoderunt: neque fieri
potuit, si humanitus rem pensemus,
quin & denudatione, perfossione ve-
tecti, aut lapides, aut ligna, aut quid si-
mile in auditores caderent. Dices;
Cur non expectabant finem concio-
nis? Quia sciebant Dominum vndi-
que a multis appellari, nec quoquam
procedere nisi densissima stipatum
turba; se verò pro sua sarcina parum
expeditos ad consequendum, aut per
turbam penetrandum ad Iesum. De-
misso ergo cum suo grabato ad pe-
des Iesu pentili paralytico, non indi-
gnabatur sermonem suum tam fune-
sto interrumpi spectaculo. Non ex-
probrat impudentiam, & importu-
nitatem baiulorum: non exprobrat
imperfectam fidem erga se, quasi ab-
sentem absens sanare non posset, vt
fecit cum alijs interdum. Sed audi
quid dicat Euangelista: *Videns Iesus
fidem illorum.* Nõ tantum baiulorum,
vt Hieronymus exponit, sed etiam
ipsius paralytici, & baiulorum, vt re-
cte enarrat Chrysostr. Nec enim
illi dictum fuisset: *Confide fili, remittū-
tur tibi peccata tua.* vt ille ait, nisi
credidisset. Ad hæc etsi corporalis sa-
nitas conferri alicui possit à Deo, &
collata sit quadoq; à Christo alienæ
fidei intuitu; tamē spiritualis sanitas,
quæ in peccatorum remissione con-
sistit, sine propria fide in adultis, ac-
cipi non potest. Quod ergo à qui-
busdam dicitur, fidem alienam salua-
re aliquem si de sanitate corporea in-
telligatur, scrupulum nõ habet, quia
fides aliena impetrat à Deo sanitatē
alicui sine eius qui sanatur fide. Se-
cus si de sanitate mentis in adultis lo-
quamur, nisi vel quia impetrat à Deo

fidem qua saluatur: quomodo quidã
docent cum Augustino, Stephanum
Paulo fidem impetrasse, vt ex lupo
fieret ouis; & ex persecutore Apolto-
lus; vel quia alienæ fidei intuitu De-
alicui eam confert gratiam, quam ei-
dem alias non erat collaturus ob fi-
dem imperfectam, vel vitæ demerit-
um. Et ita intellige illud Ambrosij
super hunc locum: *Magnus Dominus,
quæ aliorum merito ignoscit alijs: & dum
alios phat, alijs relaxat errata. Cur apud
te homo collega non valeat; cū apud Deū
seruus & interueniendi meritum, & ins-
habeat impetrandi? Nam hæc verba, &
similes Patrum sententiæ sunt intel-
ligendæ de fide aliena peccatorum
remissionem impetrante, non exclu-
sa eius pro quo supplicatur fide, vt
verba sequentia apud Ambrosium in-
dicant: *Disce, qui ager es, impetrare. Si
grauium peccatorum diffidus veniam; ad-
hibe peccatores; adhibe Ecclesiam, quæ
pro te precatur; cuius contemplatione quod
tibi Dominus negare posset, ignoscit.* Hæc
ille.
Nihil autē rogant baiuli, nihil ipse
paralyticus, cui morbus linguæ etiã
vsus ademerat; sed hoc magis loque-
batur medico, quia alloqui eum non
poterat, imò ipsa miseria pro misero
loquebatur. Perspecta illorum admi-
rabili fide plus præstitit, quàm expe-
ctabant: illi enim desiderabant vt pa-
ralyticus à corporis morbo liberare-
tur; at Iesus ostendit esse diuinius, ac
magis expectandam liberariã morbis
animi, quàm corporis.
*Dixit paralytico. Confide fili, remittū-
tur tibi peccata tua.* Vbi aduerte, quod
cū Christus se permiserit à Gera-
senis expelli; docuit nos intuitis non
esse gratiam Euangelij obtrudendã:
vnde Apostolis præcepit, vt si perse-
querentur eos in vna ciuitate; fuge-
rent in aliam. Hic verò fide compul-
sit Dominus ad signum edendum;
vt intelligas verum illud esse: *Regnū
cælorum vim patitur, & violenti rapiunt
illud.* Vidit autem non tantum fidem
baiulorum, sed etiam ipsius infirmi,
sive cuius consensu, & votis ac fidu-
cia se ad Christum adduci non per-
misset; vt est ratiõ cõsentaneum;*

August. ser-
mo. 74. De
tempo. rom.
10.

Ambro. lib.
5. in Lucã,
tom. 5.

Idem.

Quid pro pa-
ralytico tan-
tum Christo
loqueretur.

Sanitas homi-
ni quæ à Chri-
sto expectada,
& peteda ma-
gis.

Matth. 8.
In eo quod
Dominus se à
Gerasenis ex-
pelli permit-
sit, quid do-
cuerit nos.

Infra. 10.
Infra. 11.

& illum Dominus vocavit filium: cōfidebat enim in Christi potestate, & bonitate, quòd se sanaret.

Cur potius Dominus dicatur illorū fidem vidisse, quā aut aegri patientiā, aut baiulorū charitatem.

Proprium fidei quid.

Luc. 7. Matth. 8. Infra 9. Cum dicitur: Fides tua te salvam fecit, quid fidei appellatione veniat.

Matth. 8.

Infra 9.

Fiducia & credulitas ad impetrandum aliquid à Deo necessario requiruntur.

Dubitari posset, cur potius dicitur vidisse fidem illorum, quā aut infirmi patientiam, & miseriam, aut baiulorum in proximum charitatē? Dicendum est, gratissima fuisse offerentium officia, & charitatem, & aegri patientiam, cuius etiam miseria Dominum ad misericordiam inflexit: fidei tamen tribuitur sanitas corporis & animæ aegro isti collata, non tantum ad fidei commendationem erga Christum, sed quòd fidei sit proprium id impetrare, & cōsequi quòd credit, & sperat. Hinc frequens illa vox in Evangelio: *Fides tua te salvam fecit; & Vade, & sicut credidisti fiat tibi; & similia*: ubi fides non tantum pro firmo assensu, & credulitate potentiae Dei per Christum signa edentis accipitur, sed pro spe, siue fiducia illi credulitati coniuncta. Qua de bonitate Dei, vel Christi bene animati omnia nos adipisci posse nobis persuademus. Ideò cum laudatur à Domino fides Centurionis, non tam laudatur fiducia in Christum collocata, quā firma existimatio quòd absens posset sanare seruum suum. Alibi etiam Dominus duobus cæcis dixit: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* Et illis dicentibus; *Vtique, Domine; respondit; secundum fidem vestram* (id est, credulitatem, & firmam persuasionem potentiae Christi) *fiat vobis*. Nec enim ad fiduciam proprie spectat credere quòd Christus possit cæcos illuminare. Cum ergo fidei in Evangelio, salus, aut donorum quæ volumus tribuitur adeptio; pro assensu illo firmo in credendis de Deo, & Christo, & pro fiducia simul in omnipotenti Dei bonitate concepta fides capitur; etsi in quibusdam locis magis ad credulitatem illam firmam, in alijs verò magis ad fiduciam haberi videatur respectus. Nec tamen fiducia aliquid impetrat à Deo sine credulitate, nec credulitas sine fiducia: Hi ergo magnam de Christi potentia simul, & de bonitate, & cōsequenter opinionem, ob quam

tantum laboris & molestiæ subierant in adferendo infirmo, & ante oculos Christi proponendo.

Quòd si rursus vrgeas, cur fidei illorum remissio peccatorum tribuitur; cum sit verum simile eos de illa impetranda nihil sollicitos fuisse, nihilque cogitasse? Dicendum est, vel Evangelistas voluisse significare remississe huic peccata propter fidem illorum; sed cum conferret optatam sanitatem corporis, pro auctario addidisse etiam peccatorum remissionem; vel tam in aegrotō isto, quā in offerentibus fuisse implicitam fidem de remissione peccatorum consequenda, etiam si nil de ea actu cogitarent: eo quòd crederent, Dominum posse cuncta sanitatis corporalis impedimenta tollere, inter quæ erant peccata, & crederent in eum ut Messiam, & Salvatorem hominum à peccatis eorum.

Sed redeo ad textum, Vidit Christus, non tantum oculis Deitatis corda nostra penetrantibus: nam scrutans corda, & renes Deus; Et, *Omnia sunt nuda, & aperta oculis eius*: sed etiam oculis animæ sanctissimæ. Quia si Prophetæ ornati erant à Deo illo munere, ut viderent aliorum corda, ut Helisæus vidit Giezi: quanto magis Christus, ad cuius Sacrosanctum cōspectum, siue ad cuius sacrificium, quod in Missa celebratur, cauendum est, ne spurcis & impuris cogitationibus accedamus, quibus non solum Dei, sed etiam animæ Christi oculos ex parte nostra offendamus? Non tantum ergo oculis Deitatis, & animæ beatæ vidit fidem illorum, sed etiam oculis corporis: non quòd illis oculis fides possit in seipsa cerni, sed in operibus se prodentem videbat. Nam non valentes ingredi per ostium, ascenderunt in tectum, & per illud denudatum tegulis, cum funibus paralyticum submiserunt: tã certâ, & magna erat eorum fides, Christum posse, & velle sanare. Si quis vellet obtinere audientiam à Principe, & cum non posset, ingrederetur per tectum ablatis tegulis, iudicaretur hic actus stultus, & arrogantiae plenus,

Cur fidei illorum remissio peccatorum tribuitur, de qua tamen illos verum simile est nil fuisse sollicitos?

Vt viderit Christus fidem portantium paralyticum.

Matth. 1. et 1. Tim. 4.

Psal. 7. & Jerem. 11. Heb. 4.

4. Reg. 5.

Fides oculis cernatur quibus.

Mira Christi humanitas, & patientia erga homines.

Qualis illorū fides paralytici baiulorū, & quanta, & quid doceat nos.

Gen. 4.

Luc. 1.

Aliorum pro nobis preces & suffragia quid conferant.

1. Ioan. 5.

Gal. 6.

Coloss. 1.

Quemadmodum & alijs fides nostra sit utilis, teste Chrysologo.

Petrus Chrysolog. serm. 50.

Luc. 8.

Mar. 9.

merereturque grauem repulsam à Principe. Secus est apud Deum, qui non habet pro superbo, quod mundus iudicat superbum: quia significant vim, & efficaciam fidei desiderantis sanitatem, quam vllā res impedire non valuit. Vidit ergo illorum fidem viuam, plenamque charitate, & paralytici commiseratione refertam in effectis suis: & visu suo Christus acceptauit hanc fidem, ut rem gratam, quemadmodum olim respexit ad Abel, & ad munera eius, & respexit ad humilitatem ancillæ suæ. Instruimur etiam hoc loco magnificare merita, & suffragia, siue preces aliorum pro nobis, quæ tunc ad animæ, tunc corporis incolumitatem impetrandam iuuant; ut & tu confidenter pro alijs orare non cesses. Non enim tantum possumus sanitatem, & vitam peccanti peccatum non ad mortem, precibus nostris obtinere, atque alios nostro exemplo iuuare, sed etiam pro alijs satisfacere, iuxta illud; *Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi; & alibi, Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia*. Nec tantum his modis iuuamus viuentes, sed etiam defunctis in Christo, & in purgatorio detentis suffragamur. Prodest etiam alijs fides nostra: ait enim in hunc locum Petrus Chrysologus: *Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valet aliena? Audit veniam, & tacet paralyticus, nec vllam respondet gratiam, quia plus corporis, quā animæ tendebat ad curam*. Et infra: *Merito Christus offerentium fidem respicit, & recordiam respicit sic iacētis; ut fidei alienæ suffragio paralytici anima antè curaretur, quā corpus*. Neque id mirum: nam Archisynagogo, cui nuntiata est mors filia, dixit; *Noli timere, tantummodo crede: & patri demoniaci ait; Si potes credere, omniaabilia sunt credenti: ita hic videt fidem baiulorum, & subuenit paralytico*. Et quia articulum fidei nostra considerauit, qui est de comunione Sanctorum, dubitare quisquam non potest, quin aliena fides non omnino sit infrugifera. Sic ille: Fides non po-

test miraculo obtinere sanitatem animæ; disponit tamen, quia Deus sine ea non saluat: sanitas tamen corporis, quæ est extrinsecum bonum, potest sine fide infirmi per aliorum fidem concedi. Remissio peccati in paruulo, quia non fit per actum proprium fidei, nec habet infidelitatem positiuam, ob fidem Ecclesiæ fieri potest: in adulto non potest, nisi credat articulos Fidei, qui proponuntur: tunc quia habet interdum infidelitatem inductam actu proprio, id eò debet consentire Deo eam sibi tollenti; tunc quia si aliàs inuitus crederet, tolleretur libertas arbitrij. Nō potest ergo remissio fieri in eo sine fide Theologica, id est, credēte, nec sine certa fiducia de remissione sibi facienda. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur, ut ait frater Domini, & indignus qui obtineat quicquam. Aliàs infideles sic manentes, quia Ecclesia pro eis orat, saluarentur. Fides autem aliena disponit, ut Deus largiatur propriam: & contritio peccati aliena, ut donet contritionem propriam.

Confide fili. Verba blandi medici: id est, habe fidem, & bono animo esto, sperans te consecuturum quod optas: & remittetur tibi peccatum, ob quod in morbum hunc incidisti. Et habuit fidem viuam: quia verba Christi erant in arguenda fide efficacia. Confide ergo: quia alij pro te orant, & ego tunc te, tunc alios excito ad fidem: quemadmodum medicus ablatis malis humoribus ait, Tu es sanatus. Dominus ergo, qui perspiciebat intima cordium, vidit hominem magis aegrotare animo, quā corpore: primum itaque interiorem hominem à peccatis liberat. Filium vocat; non tantum creatione, sed gratia: nam & peccatoribus præcipitur dicere, *Pater noster*. Lucas ait, *Homo, confide scilicet: & vtrumque Dominus dixit, ut sciret quid esset ex Dei gratia, hoc est, filius, & quid ex natura sua, nempe homo*. Et hominem vocauit; ut designaret peccatorem: sed quia tendentem ad fa-

Aliena fides cur paruulo remissionem peccati obtinere possit, non autem adulto sine propria.

Iaco. 1.

Aliena fides non creditur quid conferat.

Quid significet Dominus, hoc verbo: Confide fili.

Paralyticum Dominus cur vocet filium, ac deinde hominem.

Matth. 6.

Quare ab infirmis, & arreptitijs actum fidei non exigeret. *Chrysol. ho mil. 30. in Matth.*

Huius dicti Remittantur tibi peccata tua, variis interpretatio. *Erasmus. Incongruus sensus rejicitur. Abulens. in Mattha. 9. 24. in cap. 9. Matth. Ioan. 11.*

Aptior interpretatio proponitur.

Mat. 9.

Luc. 7.

nitatem; propterea Mattheus vocat filium. Et fides, & gratia, natura procedunt peccati remissionem. In sanandis autem corporum infirmitatibus, vel arreptitijs secundum Chrysostrum, non indigebat actu fidei, quem habere non poterant infirmi, & obsessi præ dolore morbi, aut vexationis demonum: secus in remissione peccati. Et sicut exterius loquebatur: Confide filii; ita interior operabatur confidentiam. Quasi diceret; Si es filius, & ego do tibi maiora, id est, gratiam, & gloriam; quomodo negabo minora, id est, corporis sanitatem.

Remittantur tibi peccata tua. Græcè imperatiuè dicitur, remittantur, vt quidam cum Erasmo docent, & *ἀφίενται*, id est, remissa sunt, vel remittantur. Et non est verbum humilitatis gratia in tertia persona dictum, vt quidam volunt, & Abulensis docet, quia volebat de se intelligi; sed verbum maiestatis, quia reuera loquebatur cum imperio, vt, *Lazarus; veni foras: & infra huic paralytico ait: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Et sicut Papa dicit, *Fiat*; ad ostensionem potestatis sibi à Christo datæ. Sed certè, vt alij probabilius docent, *ἀφίενται* Græcis est Atticum præteritum perfectum pro *ἀφίενται*: ideò magis vertendum erat, Confide filii, remissa sunt tibi peccata tua.

Maior etiam congruentia verborum inuicem inuenitur, si legamus, *Confide filii, remissa sunt tibi peccata tua*, quam si dicatur: *Confide, remittantur, &c.* cum videatur reddi ratio quare confidere debeat: sicut cum infra dicitur hæmorrhoyssæ: *Confide filia, fides tua te saluam fecit: & de peccatrici remissione apud Lucam dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Non enim aptus esset sensus post tot enumerata mulieris erga Dominum officia dicere, Remittantur, sed, remittuntur, vel remissa sunt: & probabile est Euangelistas in hoc & illo loco verbo præteriti temporis abusos pro præsentis, vt accepit interpres no-

ster. Vnde postquam dixit, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, subditur de præsentis: *Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Remisit ergo Christus peccata paralytico: quia Christus dedit ei dolorem de peccatis, & propositum emendandi vitam. Nam et si peccatum originale pueri contractum aliena voluntate Dominus propter aliorum fidem condonet: adulto tamen præter originale crimen, habenti etiam peccatum personale nõ parcat, nisi propria fide credat, & de peccatis doleat, & Baptismi Sacramentum suscipiat: adulto autem iam baptizato non remittitur peccatum, nisi illud cõfiteatur, ac de illo satisfacere proponat. Atque hoc secundum communem ordinem, & legem: nam aliquando in causa remittit sine satisfactione, & confessione: nam Dei virtus Sacramentis non est alligata, vt cum isto fecit, & alijs quibusdam. Aliter est de nobis cogitandum. Nec enim par est, aut rationi consonum, vt ministri ipsi Regi in potestate, & legum dispensatione æquiparentur: quare priuilegia paucorum non sunt in consequentiam trahenda. Remisit ergo peccata sine confessione, quæ nondum instituta erat, ac proinde minimè obligabat; & quia Dominus non egebat confessione, qui nouerat corda. Minister autem, siue Sacerdos, ignorat quid sit in corde hominis: quare et si videat contritum, & dolentem de peccato; quod confessio ipsa indicat; non deberet tamen absoluere nisi contentem. Satisfactio etiam, quæ iuris naturalis est, potest per actum alterius suppleri; sed non dolor ipse pro delictis, aut propositum vitandi peccata: Ideò dicebat: *Noli amplius peccare.* Dolor autem, & satisfaciendi propositum, de iure diuino sunt & naturali, ipsa verò confessio, sicut & impositio satisfactionis de iure diuino positio sunt, cum sint partes Sacramenti Penitentiae: tempus autem confessionis, de iure humano positio est: ideò Christus non imponebat penitentiam.

Quare Christus remiserit peccata paralytico.

Qua lege idẽ adulto remittat peccata.

Dei virtus in remittendo, eius solius propria.

Priuilegia paucorum nõ sunt in consequentiam trahenda.

Sacerdos Dei minister quẽ debet tantum penitentem absoluere.

Ioan. 5. Infra 8. In Sacramento Penitentiae quid de iure Diuino sit, quid verò de humano.

Quare Dominus paralytico dixerit: Remittantur tibi peccata tua.

Euthym. c. 9. in Ioan. Secunda ratio & morbi vnde oriuntur. *Rom. 5.*

De eorum origine, quorũdam falsa opinio.

Christianorũ medicorũ officiu, & cura præcipua.

Tertia ratio.

Quarta ratio *Ephes. 3.*

Quinta & postrema.

Mar. 2.

nitentiam. Christus autem hoc verbum pronuntiauit; in primis, vt haberet occasionẽ ostendendi se Deũ, & Saluatorem, non ad innuendum tantum quòd ille peccasset: quia alijs interdum non dicebat de peccatis quicquam: nec quòd sanabat totum hominem. Quia illud Ioannis cap. 7. quando hominem totum sanum fecit in Sabbato; de varijs ægritudinibus debet accipi, vt Euthymius interpretatur: & quibusdam remittit peccata, quos non curat, & e conuerso. Deinde vt admoneret ex peccatis oriri morbos, vt Paulus ait, cum inquit per vnum hominem peccatum intrasse in hunc mundum, & per peccatum: mortem & Ecclesia admonet in oratione, cum ait: *Quia nulla ei nocebit aduersitas, si nulla ei dominetur iniquitas.*

Errant ergo, qui semper causas morborum nostrorum ad naturalia referunt, cum maximè à peccatis oriuntur. Ideò ait Christus, *Remittantur*; id est, Volo prius auferre causam infirmitatis, & postea sanare. Ideò etiam medici debent prius animæ salutem, quam corporis curare, quemadmodum lege Ecclesiastica tenentur, capite *Cum infirmitas corporalis.* De penitentibus, & remissionibus. Tertio, prius dedit sanitatem animæ; ne illa corporis, manens in peccato abuteretur. Quarto, vt doceat liberalitatem Domini, qui præstat superabundantius quam petimus, aut intelligimus. Nam vt liberalis esset, qui petenti denarium, exhiberet aureum; ita largus est, qui petenti sanitatem corporis, illam etiam animæ præstat. Postremò, vt doceat quanto plus referat curare animam, quam corpus, & quam peius sit peccatum omni infirmitate: et si modò ad leuandum corporis morbum multa peccata admittantur, & fides ipsa interdum abijciatur confugiendo ad dæmones, & ad maleficos, qui soluant maleficium, aut morbum propellent.

Et ecce, quidam de Scribis dixerunt intra se, Hic blasphematur. Marcus, &c.

Lucas addunt: *Erant autem illic quidam de Scribis sedentes; & cogitantes in cordibus suis, Quid hic sic loquitur? blasphematur. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Quemadmodum ex petra, & ex ferro excutitur scintilla ignis; ita lux veritatis ex dictis & factis Christi in calumniam ab hostibus suis vocatur. Et Scriba, sapiens est, sapientia autem Iudæis data, lex erat, vt est in libro Deuteronomij: ideò Scribæ, sunt legis Doctores, quos nominat Mattheus, licet etiam simiiter adessent Pharisæi, vt ait Lucas: nam dubium hoc, scilicet an solus Deus possit remittere peccata, pertinet ad solos sapientes: quia hoc tantum per legem, & rationem naturalem sciri potest. Ideò si insipientes id dicerent, non erat causa signi, quia contemnerentur, vt ignorantes: secus sapientes, quibus populus credebatur.*

Dixerunt autem intra se, non extra: vel ob plebis timorem, vel quia locus erat interpretandi verba Christi, & agebatur de capite, si esset blasphemia, id est, si vsurpasset quod Dei est. Est enim blasphemia in genere, omnis maledicentia, & non solum in Deum, sed etiam in homines. Vnde Apostolus: *Blasphemamur, & obsecramus.* Et rursus, *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.* Propriè autem est, vel tollere Deo quod eius est; vel attribuire illi quod non habet; vel quod eius est proprium, communicare creaturæ. Ideò Christus eos præuenit, tum vt se Deum ostenderet, tum vt se posse remittere peccata indicaret, tum vt populi scandalum compesceret. Et si isti non vidissent alia Christi signa, & animo bono venissent ad audiendum verbum Dei, poterant sine peccato pro zelo legis hæc cogitare: & si falsa essent, & instructi postea cõfiterentur, cessasset eorum admiratio: Dixerunt ergo, *Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Et, Hic blasphematur, vsurpando sibi quod pro-*

Luc. 5.

Quomodo Scribæ Christi verba ad malum traherent.

Deuter. 4. Scribæ qui apud Iudæos olim.

Cur Scribæ intra se dicerent, non extra. Hic blasphematur.

Blasphemia in genere quid sit. *1. Cor. 4. Ephes. 4.*

Blasphemia propriè quid.

Quare Christus præuenit Scribas istos, dicendo: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris, &c.

prium est Dei. Vbi vnum verum, & alteru falsum dicebant: verum enim erat, quod remittere peccata, ex auctoritate ad solu Deu spectabat, atq; illa potestate, & imperio vsus est Christus, cum dixit: *Remittuntur tibi peccata tua*: Non dicebat, vt Propheeta: *Ego rogavi vt dimittatur peccatum tuum*: quia si ita dixisset, non se ostendisset Deum, cum per Esaiam dicat: *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me*. Et Iudæi occasionem habebant hoc dicendi, quia nulli homini eiusmodi potestate remittendi peccata aliquando concessam in Scripturis legerat. Et hoc est proprium Noui Testameti, vbi dicitur: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis*. Falsum vero alterum erat, quod Christus non esset Deus, sed fabri filius, aut peccator. Verum que admodu edere miracula, soli Deo tribuitur, de quo Propheeta; *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus*: & tamẽ hac potestate videbat Christo esse communicatam; ita etiã de potestate remittendi peccata debebant cogitare, nõ obstatibus Scripturis, quæ soli Deo illam tribuunt. Accedit, quod in Scripturis Veteris Testamenti passim per Christu peccatoru remissio promittitur, & Ioanes Baptista predicaauerat: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Ergo malitia Pharisæica ex Scripturis captabat occasionem calumniandi; cu tamen vulgus simplex nihil finitru de Domino cogitauerit. Quia simplicitas impedire solet, quominus quis sit ad calumniandum propensus; Sapietia vero cum superbia coiuncta, facilem ad hoc vitium reddit.

Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum: Marcus addit, *Spiritu suo*, non spiritu alieno, vt Propheeta sæpẽ nõ suo spiritu, sed Diuino, quorundam cogitationes cognoscunt; Christus autem non alio, quam suo spiritu, id est, anima non alligata, vt intelligeret omnia per sensus, nempẽ conuertendo se ad phantasmata (quemadmodum nec anima separata) & cogitatus presentes videbat. Quum ergo vidisset cogitationes illorum,

ac si diceret: Verẽ nullus potest remittere peccata, nisi vnus, qui intuetur cogitationes omnium. Eadem enim maiestate & virtute, quæ vestras intueor cogitationes, possum remittere peccata. Vnde de Deo scribitur: *Tu solus nosti corda filiorum hominum*: Et, *Scrutans corda, & renes Deus*; rursus: *Homo videt ea quæ patet; Dominus autem intuetur cor*. Et maius est videre cogitationes illorum, vt ait Matthæus; quam cognoscere, vt aiunt Marcus, & Lucas. Quia cognoscere possumus aliorum cogitationes, ipsis nobis eas detegentibus; at videre, proprium diuinitatis est intima cordium penetrantis.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Cogebantur enim ex signis credere, illum esse Deum, vel saltem oppositum non definire. Offendebantur præ inuidia, & malitia, nam frequenter eum viderant etiam cum auctoritate morbos fugatẽ, demones eiicientem, vêtõ, marique impetrantẽ, & hæc omnia modo humanas vires superante factitantem.

Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere, Surge & ambula? Primum quædam circa literam statuenda; deinde triplex quæstio hoc loco examinanda occurrit. Perpende igitur illa aduerbia, vtrum est facilius, vel, *Quid est facilius, Græcẽ haberi, ἢ γὰρ ἰσὶν ἰναπαύειν*, id est, Cur, vel quare est facilius dicere: Græcæ enim linguæ periti fatentur, aduerbium ἢ cum accentu graui significare non vtrum, sed cur, quare, quamobrem, & aliquid indefinitum: & idem seruatur in ἢ communis generis, pro eo quod est quidã, vel aliquis indefinitus homo: ἢ vero, & ἢ cum accentu acuto significare quid & quis interrogatiuẽ, & hæc est certa differentia apud eruditos, licet interdum hæc confundi soleant, vel lapsu, vel inscitia scriptorum. Cæterum in his omnibus locis Matth. 8. *Quid timidi estis, & cap. 16. Quid cogitatis inter vos modica fidei, quia panes non habetis?* & Marci 5. *Quid ultra vexas Magistrum?* Et rursus eodem loco, *Quid turbamini,*

Proprium solius Dei quid

2. Paral. 6. Psal. 7. & Ierem. 11. 1. Reg. 16.

Videre, quæ cognoscere aliorum cogitationes, est præstantius.

Scribæ, & Pharisæi quid de Christo cogitare debeant: eorum inuidia, & nequitia.

Ioan. 12.

& ploratis? Et cap. 10. *Quid me dicis bonum?* Et Luc. 6. *Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Ibidem; *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui?* & paullo post; *Quid autem vocatis me Domine, Domine, &c.* Et cap. 12. *Si ergo neque quod minimum est potestis; quid de cæteris solliciti estis?* Ioan. 12. *Quid autem & a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?* quid, exponendum est pro quare, vel cur, & legendum Græcẽ, non ἢ, sicut etiam Ioan. 20. *Mulier quid ploras?* id est, Cur ploras? & Paulus Roman. 14. *Tu autem quid iudicas fratrem tuum?* & 1. Cor. 10. *Quid blasphemor, pro eo quod gratias ago?* id est, cur blasphemus habeor? Ita hoc loco cõgruebat verti, *Quid est facilius dicere* (vt Marcus, & Lucas habent) vel, cur enim est facilius dicere, vt expresse Matthæus loquitur) reddit enim rationem cur cogitaret mala in cordibus suis: Cur, inquit, me vt blasphemu habetis in cordibus vestris, eo quod dixi, Fili, remittuntur tibi peccata tua? Malẽ ergo cogitabant Scribæ, nec se veru Deum, sed purum, & vilem homuncionem, & filiũ fabri, etsi spiritu prophetiæ insignitum, existimabat. Idcirco cupiens se ab eis verum & naturalem Dei Filium haberi, & intelligi, bis interrogado dixit, vt eorum corda ad accipiendam veritatem illustraret, & excitaret: *Vt quid vos cogitatis mala*, id est, *Quamobrem malum cogitatis, vbi bonum cogitandum erat?* Et deinde: *Quare enim est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere, Surge, & ambula, vt vobis videretur, nisi ne me Filiũ Dei confiteri cogamini, & detis gloriam Deo, & seruemini?* Sed nec cum sic intelligerent, insequetia addidit verba; *Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*: id est, *Vt agnoscatis me nõ vt cæteros puros homines iactare potestatem quam nõ habeo, sed vera remittendi peccata facultate præditu esse* (tunc ait paralytico) *Surge, tolle lectum tuum, & ambula*. Hæc est apta, & certa verborum Christi consequentia, & contextura.

Ioan. 12.

Matth. 13. & Ioan. 6.

Cur Dominus hoc loco bis Scribas inter rogauerit.

Iam ad quæstiones huius loci soluendas est veniendum, quas inter prima sit; cur non per Scripturas, se posse remittere peccata comprobauerit, vel testimonio Ioannis qui dixit; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* Respondemus, potuisse quidem Dominu Scripturæ testimonia producere, at noluisse, quia nihil propterea apud illos profecisset; dixissent enim: *Quid ad te de Scripturis illis pertinet?* ad nostrum Messiam, non ad te fabri filium, & peccatorẽ illæ pertinent: etiam si Ioanni nõ auferent se opponere ob auctoritatẽ eius. Ideo opus erat miraculo pbare quod ad se pertineret, & ita breuius iter fuit hoc probare miraculo.

Alteræ quæstio est, Cur nõ apertẽ, & disertis verbis dixit se esse Deu? ad quod plures, & optimæ suppetunt rationes. In primis sanẽ Iudæi eũ lapidare tentassent id dicentem: quia minus erat dicere, *Eamus, & seruiamus dijs alienis*: quod qui dixisset, Deuteronomij lege damnatus perire lapidibus debebat. Minus etiam erat dicere; *Antequã Abraham fieret, ego sum*; & tamen poterat esse Henoch, qui fuit ante Abraham: & nihilominus huius rei gratia illu lapidassent, nisi clam se subduxisset. Item quãdo dixit: *Oues meæ vocem meã audiunt: & ego cognosco eas, & sequitur me meæ, & ego vitam æternam do eis, &c.* sustulerunt lapides Iudæi, vt lapidarẽt eum. Minus etiam erat quod dixit apud Matthæum: *Amodo videbitis Filiũ hominis sedentẽ à dextris virtutis Dei, & venientẽ in nubibus cæli*: & tamẽ vt reu mortis illum condemnarunt: quemadmodu & Stephanum dicentem: *Video cæcos apertos, & Filium hominis stantem à dextris virtutis Dei*, lapidibus obruerunt. Ideo res tanta non debuit clarẽ ab initio proponi: sed signis, & virtutibus disponendus fuit populus, donec post Pentecostem proposita fide acciperetur.

Deinde, quia manifestando se remittere peccata, idem sine scandalo dicebat: sed quia poterat vitare scandalum vel cedendo, vt cessit alijs; vel placado corda, vt interdum fe-

Quare potestatem se habere remittere peccata, ex Scripturis nõ Christis, eũ posset, demõstrauerit.

Ioan. 1.

Cur idem nõ apertẽ Deum se esse dixerit. Ratio prima: Deut. 13.

Ioan. 8. Gen. 5. Ioan. 8.

Infra 10.

Matth. 26.

Act. 7.

Secunda ratio.

Ioan. 8.

Cur Dominus non ait? Rogo vt dimittatur peccatum tuu, sed, Remittuntur tibi peccata tua. Esa. 43.

Propriu Noui Testameti quid. Matth. 18. & Ioan. 20. Matth. 13. Ioan. 9. Psal. 71.

Ioan. 1. Scribæ, & Pharisæi duplices animo & mente maligna.

Quo Spiritu Christus viderit cogitationes eoru.

Infra 18.

cit, vel ostendendo potestatem suā, vt quando vno verbo totam cohortem prostrauit; propterea merito abstinuit ab aperta, & clara suæ diuinitatis professione.

Tertia.

Tertiò dicendum est, præcipuam causam, quare non se prodiderit Deum, vel Messiam, fuisse, quia populus non dissimularet, sed rem exactè persequi vellet, donec vel ante completa mysteria occideret, vel signis se defendentem crederent Deum: & ita à morte eius abstinuissent, imò eum ab inuadentibus defendissent. Hinc in passione sua tantum dixit, quando videbat eos contra se furentes, & concitados, vt neque crederent, neque dimitterent. Cæco autem nato, & Samaritanæ dicebat se Filium Dei, ac Messiam, quia sciebat inde nullum oriturum scandalum. Si ergo palam dixisset se Deum esse, vel impediretur passio: si nullo modo Iudæi occiderent, vel excusabiles Iudæi redderentur: quia mutabat Dominus aliquo modo legem, & putarent Iudæi ab Apostolis confictum, quòd Christus Deus esset, vt Porphyrius, secùdum Augustinum De consensu Euangelistarum, blasphemabat. Debit ergo Dominus medio modo procedere: sicut fecit. Nam aliàs dixit se principium quod loquitur, & Patrem suum dicebat Deum: quem vos, inquit, dicitis, quia Deus vester est. Et alibi aiebat Dominus: Ego, & Pater vnum sumus. Item increpabat non credentes signis, quæ eum Deum ostendebant: se etiam Messiam aperte testabatur, cū dicebat: Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones: & non audierunt eos oues. Et iterum: Loquor vobis, & non creditis. Opera qua ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis: quia non estis ex ouibus meis: id est, Estis præui, nolentes credere signis, nedum verbis; quæ ita clara sunt, vt à non malè dispositis, facillè possent intelligi.

Matth. 26. & Luc. 22.

Ioan. 9. Supra 4. Cæco nato, & Samaritanæ se Messiam cur Christus manifestaue- rit.

August. lib. 2. De consens. Euang. c. 25. tom. 4. Porphyrij de Christo blasphemia. Ioan. 8. Infra 10. Supra 5. Infra 10.

Ibidem.

Cum perinde facile dicitur sic: Fili, remittuntur

æquale? Et quomodò per id quod minus est, probat quod maius est, id est, per sanitatem corporis, remissionem peccatorum? Respondendum est, hic dicere, esse intelligendū non nudum, sed cum vi, & efficacia operis ipsius, quia dicere Diuinum, est facere: Ipse enim dixit, & facta sunt; & Verbo Domini cæli firmati sunt. Et sic problematis Christi sensus est: Quid est facilius, vno verbo curare corporis paralytin; an verò verbo remittere peccata? Qua distinguendi ratione, dicere non est contruendum cum verbo facilius, cum sequè facile sit vtrumque, sed cum sequentibus, vt sic distinguamus: Quid est facilius dicere, Surge, & ambula; an dicere; Remittantur tibi peccata tua?

Quòd si quæras, quomodò probet per minus id quod maius est? Respondeo: multis modis signa Domini ad se inuicem conferri posse: vno modo, respectu Diuinæ potentia; alio modo, in se ipsis; tertio, respectu Diuinæ liberalitatis; Postremò, respectu Iudæorum, apud quos vnum signum erat maius altero. Si ergo conferantur ad se inuicem primo modo respectu Diuinæ potentia, quæstioni nullus locus est relictus: quia omnia sunt Deo æqualia, & nihil eius potentia difficile, & æquali facilitate sanat infirmum, remittit peccata, creat mundum, & cõseruat. Omne enim miraculum, id est, admiratio rei excedentis naturam creatā, dicitur respectu nostri, non Dei, quia Deo nihil est miraculū, sed perinde est illi edere miracula, ac nobis comedere, vel loqui, vel ratiocinari.

Secundò, comparari possunt signa inuicem in se ipsis: & sic tanto maius est remittere peccata, quā corpus sanare, quanto anima maior est corpore. Et in hoc ordine in primo gradu sunt quæ à natura fieri nequeunt: vt penetratio dimensionum, firmatio Solis, conceptio Filij Dei, inductio formæ gloriosæ in corpus humanum, remissio peccati. In secundo gradu sunt quæ pos-

tibi peccata tua, accidere, Surge, & ambula: alterum illorū cur facilius esse Dominus infinuauit. Psal. 148. Psal. 32.

Quo modo per id quod minus est, Dominus probat quod maius est. Quatuor modis inter se signa comparari valent. Primus modus.

Miraculum respectu cuius dicatur, nostri, à Dei.

Secundus modus.

sunt

3. Reg. 3. Act. 2. Daniel. 14.

Remittere peccata, quæ corpora sanare, maioris excellentia sit licet; cur tamen non maioris potestatis, & virtutis.

Quid Angelus non possit.

Tertius modus. Deus ad quid propensior sit.

sunt fieri in alio subiecto; vt, dare vitam, & visum hembryoni, sed non cadaueri, vel cæco nato: quoniam à priuatione ad habitum, reingressum natura non nouit. In tertio gradu sunt, quæ possunt quidem fieri à natura, sed non illo modo, aut ordine: vt, puellam virginem parere: quia potest quidem natura facere vt puella pariat, sed non virgo; Subitò fieri sapientem, vt contigit Salomoni vna nocte, & Apostolis in aduentu Spiritus sancti; Subitò è Iudæa in Chaldæam deportari, vt contigit Habacuc; In momento curari à morbo, vel feбри, vel à lepra; quæ natura quidem posset, sed cum labore, & mora temporis. Maius ergo dicitur miraculum, quo natura est magis elongata ab illo opere, & dispositionibus ad id, quàm ad aliud relatis, vel institutis: quemadmodum habere omnē scientiam in momento, plus est, quā habere Dialecticam; & in momento curari à decem morbis, plus est, quā ab vno.

Maioris ergo excellentia ac dignitatis est remittere peccata, quia est operari circa animam, sed non maioris potestatis, quā sanare in momento corpus. Quia remittere reatum peccati tantum dicit velle non exigere ab illo quod debet; sicut homo remittit proponendo in se non exigere. Id tamen velle in Deo, vt perfectè remittat omnibus peccantibus, infinitam potestatem ponit, qua omnium dominus est. Potest ergo homo docere animam per quod perficit animā eius, quod est excellentius: sed non facere aliquid capillum eius vel nigrum. Angelus etiam bonus confirmare potest lumen intellectus nostri, sed nō sanare paralyticum, quod esset miraculum. Sed de hoc, quomodò sit vnum signum maius altero, non videtur in præsentī loco esse quæstio.

Tertiò fieri potest hæc comparatio ad Dei liberalitatem. Et quia Deus pronior est, atque propensior suapte natura ad magna, quàm

ad parua, quemadmodum Princeps magnifica præstare, quàm parua proptior est: ideò rectè probat per hoc quod facit id quod minus sibi conuenit, id quod magis ei quadraret, quod eius magnificentia, liberalitatisque est accommodatius, & magis consonum, & per corporis salutē animæ sanitatem.

Quòd si obijcias, multos sanctos habuisse potestatem sanandi, non autem potestatem peccata remittendi; Dicemus Dominum rectè propositum suum confirmare, ex eo quòd nullius nomine inuocato solo iussu, & cum autoritate præcipiendo curaret: quam alij Sancti nec habuerunt, nec habere potuerunt, cū sit solius Dei. Ad hæc cū sanitatem reddiderit paralytico in confirmationem eius dicti, quòd posset peccata remittere; efficaciter illo signo est illa potestas comprobata.

Quartò possunt comparari hæc, quòd ad Iudæos attinet, quibus difficilius videbatur solo verbo curare corpus, quàm remittere peccata, vt ait Theophylactus: quia illud sub aspectum cadit, hoc non cernitur: illud fingi non potest, hoc verò potest. Et quia nos per corporea apprehendimus spiritualia, & per sensibilia ea quæ intellectu percipiuntur tantum; proinde per id quod difficilius videbatur, probat quod facilius apud eos erat, id est, per sanationem corporis, remissionem peccatorum. Atque ita miraculo liberationis à paralyti, & penetrationis cordium, vbi erant peccata, probat Scribis ipsis qui sciebant illa soli Deo competere, se Deum esse: sicut Simoni probauit se Deum, detegendo eius cogitationes. Quamquam aliqui negent, talem inuisisse Pharisaïs cogitationem, vt remittere peccata leuius putarent, quàm corpora sanare: sed iuxta D. Hieronymi sententiam, vtrumque horum æquè esse difficile, & eiusdem virtutis. Et ita verbum Dicere capiendum est pro eo quod est seridè & efficaciter dicere: eo quòd de blasphem

Dei solius proprium, nō cuiusquam Sanctorum.

Quartus modus.

Theophyl. in Matth.

Luc. 7.

Hierony. in Matth. tom. 9.

mia

Blasphemia quonam modo fiat.

Ioan. 14. Circūstantiæ miraculi quæ nõ necessario arguant diuinitatem Christi, quæ verò sic.

4. Reg. 1.

1. Reg. 12.

Ioan. 15.

Ioan. 1.

Cur Christus se vocet Filiū hominis, aut Adæ filium.

Hierony. in Matth. tomo 9. Rom. 8. Esa. 53.

mia argueretur Christus, quæ in dicendo consistit, non in faciendo. Magnitudo autem miraculi, vel modus faciendi cum imperio, & in momento, simpliciter non probant Christum esse Deum, quia potest dici quod homo sic operans Deo sit magis acceptus, iuxta illud: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum facies.* Operari tamen illa ad confirmationem huius assertionis: Ego Deus sum, & habeo potestatem remittendi peccata, maximè probat Christum esse Deum: quia Deus etiam minimo signo non attestatur mendacio. Hinc id prædicens, erat propheta, sicut Helias qui dixit: *Si homo Dei ego sum: descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos: & Samuel, Inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluuia: & scietis, & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos Regem: & Dominus, Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit (scilicet ad ostendam deitatem, seu, quod idem est secundum Iudæos, ad potestatem indicandam in remittendis peccatis) peccatum non haberent.* Posse ergo peccata remittere, non est inductum vt miraculum, sed vt miraculo confirmandum: quia etsi excedat potestatem naturalem creatæ, non est tamen rarum: licet possit probari testimonio Ioannis, qui dixit: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Id est, vt intelligatis aliquem hominem esse in terra, qui tamen est Deus, & non tantum est in cælo, vt vos putatis. Et se vocat Filium hominis, siue, vt Hieronymus ait, filium Adam: quod si filius; ergo hæres. Quia posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum: vt a libi declarauimus. Nec dixit: Vt sciat, quod ego scilicet habeo potestatem remittendi, sed, Filius hominis ob humilitatem, & exaltationem

Humanitatis, & veritatem eius: vel ne Iudæi Deum tantum putarent, vel illum hominem secundum deitatem non remittere peccata: & vt iudicare, & sedere ad dexteram Dei, ob honorem tribuit suæ Humanitati, ita hæc remittere peccata. Habebat autem Christus potestatem remittendi peccata, quatenus Deus est, à seipso, & ex autoritate; quatenus verò homo est, potestatem excellentiæ à Deo communicatam, qua poterat remissionem, siue gratiam cum Sacramento, & sine Sacramento conferre.

Quod verò dicitur: *Tunc ait paralytico: non potest esse vox Christi, sed Euangelistæ est verbum per modum parenthesis interiectæ.* Et illud, *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam;* profectio est orationis Christi diuertentis sermonem à Pharisæis ad paralyticum, per quem vult illos confutare. Et ne phantasticum signum videretur, nõ tantum sanitatem, sed etiam robustas vires tribuit ad portandum lectum; vt plus cerneret populus miraculi magnitudinem, & vt Sedulius ait:

Vectorem ipse suum grata mercede reuexit.

Et subdit: *Vade in domum tuam.* Vt ita magis clareret signum, & fieret probatio perfectæ sanitatis, & omnes obuij euidetiam miraculi probarent, & sanitate sua domesticos exhilarans, fidei fieret occasio. Et Christus nullum quem sanauit, vel à dæmone, vel morbo, vel morte eripuit, in discipulum assumpsit: tunc vt adimat à signo omnem suspicionem, ne forte verum non sit; tunc ne propter se, vel ministrum suum suscitasse, vel sanasse existimari possit; tunc denique vt innuatur libertas quam sanati in spiritu à Christo habent, vt possint pro arbitrio suo illa vti, vel abuti. Tolle ergo lectum tuum; vt quod fuit testimonium infirmitatis, sit testimonium sanitatis. ¶ *Et vade in domum tuam.* Vt non tantum videaris sanus in præsentia mea, sed etiam in absentia.

Potestatem remittendi peccata Christus vnde habuerit, & qualem

Quare Christus dixerit paralytico, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

Sedulius in carmine heroico super histor. Euangel.

Cur Christus neminem à se sanatum, vel à dæmone, vel morbo, vel morte eripuit in discipulum assumptum.

Quid quod turbæ viso signo paralytici timerunt, & glorificauerunt Deum.

In Iudæis quid laude dignum, quid vituperatione.

Deuter. 4.

Potestas peccata remittendi, à Deo hominibus vt data sit.

Paralytici à Domino curatio, quatuor nobis documenta subministrat.

Paralysis spiritus quomodo curatur, & quæ nam illa sit.

Psal. 13.

Videntes autem turbæ, timerunt; & glorificauerunt Deum. Timerunt quidem, valentem nocere; glorificauerunt verò, valentem benefacere. *Qui dedit potestatem talem hominibus.* Etsi Christus se Deum comprobasset, nõ eognoscebant tamè Iudæi, imò nec Messiam quidem, vt ex Matthæo constat: ideo dignè non laudauerunt. Non tamen peccabant, quia rudes erant, & quia se vocauerat Filium hominis, & quia Iudæi non facile similitudini alicuius creaturæ deitatem tribuebant, vt in Deuteronomio dicitur, quemadmodum Gentiles. Fuerunt tamen imperfecti Iudæi: quia plus de Christo poterant credere ex probatis. Data est autem hæc potestas hominibus, non quidem formaliter: quia licet reuelet homini quid alius cogitet, non videt tamen cor, neque quomodo cogitat, nec habet potestatem infinitam edendi signa, nec remittit peccata autoritate, sed ministerio. Et hoc dictum sit, si verba ista Euangelistæ sint: nam si sint turbæ, non oportet vera esse.

Ex hoc igitur pulchro signo disce in primis testimonia vtriusque naturæ in Christo: humanæ quidem, in nauigatione; Diuinæ verò, in peccatorum remissione, & intuitu cordiū & signo sanationis. Secundò disce, Christum posse, & velle sanare corpus, & animam: sed prius quidem animam, postremò veniet in resurrectione sanaturus corpus. Tertiò, exemplo baiulorum disce, quanto studio debes inferuire proximo tuo, & fide, & precibus eum iuuare. Quartò, exemplo Pharisæorum disce (si paralyticus es in spiritu) quid sit tibi agendum, vt à paralyti spiritus libereris. Est enim paralyticus, homo lapsus sine fræno iustitiæ originalis, quo animæ membra reguntur: quo morbo redditur homo insensibilis ad Diuinam suauitatem, immobilis ad bona opera; habet continuum illum tremorem, de quo Propheta ait; *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Baiuli, sunt docentes ægritudinem, &

medicum. Ascensus super tectum, contemplatio est æternorum bonorum: vnde spes nouæ vitæ. Funes tentantes eum, preces sunt. Debet denique confidere in Domino: quia potest omnia sua imperfecta supplere. Debet surgere à somno peccati, & à prauæ lecto consuetudinis, considerando vbi prostratus fuerat: quod fit per confessionem. Vt enim qui surgit, ita & qui confitetur, se prodit. Debet tollere lectum, quod pertinet ad satisfactionem: quæ cum iniungitur, quasi onus quoddam portatur. Caro etiam, quæ vt lectus delectabat, & portabat spiritum mortuum, post remissionem & satisfactionem debet esse homini instar oneris, vt illi erat, qui dicebat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Postremò debet ire in domum suam, nempe conscientiam, vt in ea habitet, extra quam erat peccator. Qui enim à Christo sanatur, ad se redeunt, vt prodigus, & apud se habitant. Debet etiam paralyticus dirigere pedes suos in viam pacis, id est, cælestis Ierusalem, ad quam Dei gratia possidendâ & creati, & regenerati sumus, ita vt dicere valeamus: *Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus.* Quæ etsi domus Dei sit, nostra tamen reddita est iure gratiæ Christi, & obedientiæ in exequendis mandatis. Et dixit in plurali, *In domum Domini ibimus:* quia non tantum pro nobis, vt in illam ingrediamur, sed etiam pro alijs precandū est. Ibimus etiam: quia nõ solum anima, sed etiam corpus cum illa coniunctum, illam cælestem gloriam possidere debet. Dicit enim in resurrectione Dominus: *Surge* (scilicet à morte) *tolle lectum tuum* (id est corpus gloriosè dotibus ornatum assume). *Et vade in domum tuam,* id est, in æternam, & cælestem mansionem, præstante Domino nostro Iesu Christo, cum Patre, atque Spiritu sancto, in cælo gloriose regnante, in secula seculorum. Amen.

Paralyticus hominis à Dño sanati secundum spiritum officia.

Rom. 7.

Luc. 15. Iusti dirigere pedes suos debent in quæ viam pacis. Supra 1.

Psal. 121.

Expenditur illud Prophetæ: In domum Domini ibimus.

TRACTATUS XV.

IN Quo agitur de fuscitata filia Archisynagogi, & curata Hæmorrhoyssa: & habetur Matth. 9. Marc. 5. & Luc. 8.

Ratio ordinis historię.

IGNVM superius cõsecuta est vocatio Matthæi, & disputatio de ieiunio cū discipulis Ioannis, & Phariseorum: his autem coniuncta sunt duo hæc miracula, quę Matthęus breuitati ferè in recensendis miraculis studens, Christi verò verba, & sermo nes accuratius describens, paucis est complexus, Marcus verò, & Lucas latius sunt prosecuti, vt sunt ferè in narrandis miraculis Christi prolixiores, & diligentiores. Quę ergo à Matthæo breuitatis causa omissa sunt, ab eis diligentia studio sunt explicata. Hinc facile erit, soluere difficultatē, quomodo Marcus, & Lucas scribāt, filiam Archisynagogi esse in extremis, Matthęus verò, Domine, filia mea modò defuncta est. Dicendum enim, Matthęum breuitati studentem, potuisse non tam eam petitionem, qua primo aggressu Dominum est precatus, quam eam, quę postea nuntiata filię morte Dominum orabat: idq; non verbis, sed fide potius, & animi desiderium verbis Domini salutem filię pollicentis, credendo, eumque deducendo, & sequendo in domum: quod quidē Matthęus facit sine falsitatis, & mendacij nota. Quia ergo paucis narrare voluit, rogasse Dominum vt faceret quod fecit, secundā Principis huius petitionem signo magis quam verbis expressam, cum prima eius petitione coniunxit: Potest & aliter controuersia hæc componi: vt intelligatur Princeps dixisse vtrūque sub disiunctione, hoc modo: Domine, filia mea in extremis est, aut

Archisynagogi filia quomodo erat in extremis, vt Marcus & Lucas docēt, si, vt Matthęus refert, defuncta iam erat.

Altera solutio illius difficultatis.

etiam verè modò defuncta est. Sed iam ad textū accedamus, Matthęi literam exponentes, & ex alijs quę defuerint, suppletentes, & mysteria horum signorum, postremò aperientes. Ait ergo: *Hac illo loquente ad turbas.* Etsi enim loqueretur discipulis Ioannis, aderat tamē turba quę comprimebat. Et illi locutus est Dominus, ne scandalum acciperet de interrogatione Phariseorū: *Quare nos, & Pharisei ieiunamus frequenter, &c.* fortè ad idem malitiosè inducta, ne etiā animo diuertatur ab historia ad cogitandum quid & quare discipuli Ioannis, & Pharisei loquebantur. Iesus autem, qui tam sapiens est, vt à Patre, & Spiritu sancto intelligatur, & qui ab Angelis non capitur, dignatus est se turbę accommodare, vt illam doceret, vt hac ratione cõfundat eos qui operantur, linum plectentes, & textentes subtilia, & non loquentes de his quę ad salutem spectant, nec se capacitati, tarditatiq; populorum accommodant. Debet enim Doctor Ecclesiasticus, & prudens, imitari bonum illum pastorem Iacob, qui dixit fratri suo Esau: *Nosti, domine mi, quod paruulos habeam teneros, & oues, & boues factas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Præcedat dominus meus ante seruum suum: & ego sequar paullatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse.* *Ecce Princeps vnus accessit.* Alij Euangelistę declarant eius principatum. Erat enim Princeps Synagogę, cuius autoritate congregabantur vel

Cur ad turbas Dominus locutus sit.

Christo distantes miles qui. *Esa. 19.*

In Iacob. nuntium pastorem Euangelicus Doctor. quę pulchrę describitur. *Gen. 35.*

Principes Synagogę quid curarent.

Iairus quid sonet.

Ioan. 7.

Archisynagogus vti Christum adorauerit. *Mat. 5.*

Quare maximus principis Deo humiliatur. *Gen. 27. Esa. 7. & Mat. 1.*

Christum, Dominum cur vocet Archisynagogus. Quare in re melius Deus agnoscitur à nobis.

Luc. 8.

Amantium ingenium. *Chryso. ho. 32. in Matth. 10. 2. Euthym. c. 15. in Matth. 10.*

ad orandum, vel ad tractandū de Republica. Vt enim tenderent ad verū cultum spiritualem, voluit esse plura loca orationis, vel doctrinę, & vnum tantum sacrificiorum. Et quia multi erant, dicitur vnus de Archisynagogis. Et nomen eius ponitur ab alijs: dicitur enim Iairus, id est, illuminas, vel illuminatus: quia erat notus, quādo Euangelistę scripserunt. Et quia pauci ex illis crediderunt, dicitur apud Ioannem: *Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?* Vnde ob maiorem partem malorum, boni non sunt despiciendi, neq; eorum bonus status contemnendus.

Adorabat eum. Non cultu latrię, quia dixit: *Veni, impone manum tuam super eam; sed procidens ad pedes eius,* vt Marcus ait. In quo honor Christi videtur quod procidit, & cõfusio Phariseorum. Et huiusmodi principes melius afflictione humiliantur, etsi saperent, illud deberent facere, quādo beneficijs Dei obruuntur, maxime timentes, ne hic tantum benedicantur cum Esau: & quia iam Deus Emmanuel pauperum est factus, neque amplius opus est lacte beneficio rum temporalium.

Dicens, Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Dominum vocat ex afflictione reddente eum humilem ad donum facilius impetrandum. Et nos etiam in tribulatione melius agnoscimus Dominum; quia in prosperitate quasi nobis parem, & sine reuerentia tractamus, & quasi nobis obligatum iudicamus. Ait, filia mea, non prænarrans, se habere filiam: qui enim amat, omnes existimat cognoscere rem à se amatam. Et vt Lucas ait, hæc puella erat nata annos ferè duodecim. Et ait: *Modò defuncta est,* Marcus verò, *in extremis est,* at Lucas, *Hæc moriebat.* Ergo vel, mortua est, dixit per hyperboleam, vt solent exaggerare qui amant, teste Chrysostomo. Vel secundū Euthym. primo dixit in extremis relictam, vt ait Marcus, deinde verò aduenientibus nuntijs, renuntiavit eam esse iam mortuam: propterea dixit: *Mortua est, sed*

de huius dubij dissolutione satis est in principio huius Tractatus dictum. Est autem acerba, & luctuosa mors filię puellę, quę iam nubilis esse incipit, vnde Satyricus quidam dixit:

Natura imperio gemimus, cum funus adula Virginis occurrit.

Dixit autem: *Veni, impone manum tuam super eam:* quia rudis & crassus erat, putabat Dominum per contactum agere, quemadmodum omnia agentia naturalia operantur: vel saltē confiteretur illum Prophetam sanctum, quia olim Prophetę tangebant locum plagę, vt existimabat Naaman Syrus; non autem credebat Deum esse, & vbique existentem: qui vbique præsens est, & ad omnem operatur distantiam. Et licet hoc esset in Capharnaum ciuitate Matthęi, in qua paullò post curatus fuit absens serui Centurionis: non tamen tanta fide, vt ille, præstabat. Et tametsi præcessisset signum curationis serui Centurionis, putasset minus esse sanare paralyticum absentem, quàm suscitare mortuum: existimasset etiam Christum Prophetam, cui non semper ad esset gratia signorū. Hoc itaq; vt incredulus dixit, quęadmodū & Regulus, qui petebat vt descenderet ante eum quam moreretur filius eius, & vt ille qui dixit: *Si quid potes, adiuua nos, miserus nostri:* qui tamē viderat in alijs demonia expulsa. Quod vltimo dixit: *Et viuet,* id est, sana erit: pl' creditur secundū Aug. quā Regulus, qui eius descensu ad puerū credidit mortem præueniendam, nõ autem à morte quam incurerat, subleuandum.

Et surgens Iesus sequebatur eū, & discipuli eius. Nõ diligit Dominus verbo, & lingua, sed opere & veritate, & prout se exhibet ad beneficiendum etiam his, qui se oderunt. Nam apud Lucam dicitur de quodā simili Principe: *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbatis curasset Iesus.* Marcus addit, quod abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum: *Abijt cum illo, inquit: docens nos suo exēplo nõ fru-*

Iuuen. saty. 15.

Illius Archisynagogi rudis, & indocta simplicitas.

4. Reg. 5.

Eiusdē fides quā exigua. *Matth. 8.*

Qualis illa. *Ioan. 4.*

Mar. 9.

Cui anteponenda. *Aug. lib. 2. de Consen. Euang. ca. 28 tom. 4. Ioan. 4.*

Christi erga nos dilectio qualis.

1. Ioan. 3.

Luc 13.

Mat 5.

Exorabiles nos omnibus exhibere quo Christi exemplo docemur.

Cur Christus in domū huius principis descenderit.

Ioan. 4. Matth. 9.

Quæ nā fuerit hæc mulier, quæ sanguinis fluxū patiebatur.

Prima opinio. Ambros. lib. de Salomone. c. 5. to. 4. Luc. 8.

Secunda opinio. Euangelium Nicodemi. Luc. 10.

Ioan. 11.

A quo sanguinis profluuio Christus mulierē illam liberauit.

Leuit. 15.

Hæmorrhoides quid.

stra preces nos ad eum fundere, qui tam exorabilem omnibus se præbebat; ac decere nos maximè qui eius discipulatum profiteamur, ut omnibus nos exorabiles reddamus. Volebat Dñs multos habere testes, & spectatores signorum suorum, ut eorum salutem promoueret spiritualem: & Dominus sæpe varia, & contraria, & faciebat, & præcipiebat, sed nõ sine causa. Præcipiebat occultari signa aliquando, interdum etiam propalari illa volebat, nunc absentes, nunc præsentibus curabat; nunc solo verbo, nunc solo tactu, nunc utroq; interdum sine fide, interdum verò fidem exigebat. Noluisset descendere cū Regulo in domū eius, sed increpauit, ut crederet; hinc autem pergit cum incredulo, ut mansuetudinem suam ostenderet, & vt curaret in via Hæmorrhoyssam; & ederet signum suscitationis, quod magnum erat apud Iudæos.

Et ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur. Quæ nam fuerit hæc mulier, dubium est. Quidam ex Ambrosio existimant fuisse Martham: ait enim Ambros. lib. de Salomone: Dum largū in sanguine fluxum siccavit in Martha, dum demones pellit ex Maria, dum corpus rediviuū spiritus calore constringit, &c. Hæc ille. Ex cuius verbis non elicitur, nisi quòd Martham à profluuio sanguinis liberauerit: non autè quòd fuerit hæc, de qua in Euangelio hoc est sermo. Ad hæc Nicodemus refert, quòd hæc fuerit nominata Veronica (nā & in libro apocrypho potest aliqua veritas delitescere.) Item Martha diues erat, domi sui Dominū excipiens; ista autem expederat omnes facultates suas in Medicos, ut sanitatē recuperaret. Præterea illa habitabat in ciuitate aliqua Galilæe, ista in Bethania prope Ierusalem. Quod verò dicitur: Quæ sanguinis fluxum patiebatur, Græcè vna tantum voce αιμορροϊσσοσα, & interpres periphrasticè vertit illis quatuor verbis. Et intellige hoc profluuium extra tēpora mēstrui, & per partem anteriore, vt explicatur in libro Leuitici. Hæmorrhoides autem, cæpita sunt venarū, vel extrema turgentia, & sanguinem

quandoq; fluētia, sed in parte posteriori. Hic ergo fluxus, à quo curata est hæc mulier, non est ille hæmorrhoydarū, etsi Doctores vocēt eam Hæmorrhoyssam: sed, vt diximus, qui per partes anteriores fluit, & de illo expressa fit mentio in libro dicto Leuitici. c. 15. Et interposuit Dominus miraculum mulieris istius, vt fides principis corroboraretur, & doceat, ne occasionem benè operandi si occurrat, amittamus: quia hæc est merces prioris boni operis, vt solet esse eleemosyna eleemosynæ prioris. Subdit: Duodecim annis. Hoc additur, vt magnitudo morbi & signi ostendatur, & occasio misericordiæ exhibendæ: quia extra urbem erat, vt præcipitur in Leuitico, & illac transiturus erat Dominus è domo Matthæi in domum principis. Differt autem Dominus beneficia propter bonum nostrum, proinde non statim desperandum est, nec Deus iudicandus. Quia poterat ab initio per Medicos curare, & expensas excusare, sed voluit eam fiduciam collocare in Deo solo, & nouerat Dominus expedire, & sic purgari, & ad cælum pergere, & esse materiam alijs vt conuertantur. Nec reiicienda propterea ars Medicinæ, vt Anabaptistæ ex hoc loco colligunt, & ex eo quòd Scriptura reprehendit Asa Regē propter vsum Medicinæ, sed certè stultè colligunt: Nam eadē ratione cibus magni morbi est Medicina, id est, fami, cui per cibum occurritur. Nec Asa reprehenditur quòd vsum sit Medicina; verum ob id tantum, quòd Dominum non quæserit, sed Medicos, præferendo Deo Medicos. Ad hæc Salomon Medicinam donum Dei esse demonstrat, & Medicos honorandos: Honora, inquit, Medicum propter necessitatem. Etenim illum creauit Altissimus. A Deo est enim omnis Medela. Et rursus: Altissimus creauit de terra Medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam: & alibi: Ante languorem adhibe Medicinam. Ne ergo quisquam erret cum Asa, agnoscat pius morbo correptus se à Domino corripitur, ne cū impijs damnetur: & idè ad corri-

Cur interposuerit Dominus curationem mulieris istius.

Quare annis duodecim profluuio sanguinis dicitur laborasse.

Leuit. 15. Differat cur Dominus beneficia.

Quam stultè ex hoc loco Anabaptistæ Medicinæ vsum damnabilem arguuntur.

2. Para. 16.

Eccl. 38. Medicinæ laudes ex lib. Sapientia.

Ibidem.

Supra. 18.

1. Cor. 11.

Medicina quatenus vtilis, & efficacis sit.

Mat. 9.

Hæmorrhoyssa in Christi insignis fides.

Vbi se exertit Diuina potentia.

Matth. 9. Cur retro accesserit hæc mulier, vt Iesus tangeret. Quare fimbrias hyacinthinas in vestibus gestarent Iudæi. Num. 15. Deute. 22.

pientem patrem se primò debet conuertere per fidem, & pœnitentiam, deinde etiã ad Medicos. Euangelistæ autem non voluerunt hoc loco Medicinæ vsum improbare, sed indicare morbi grauitatem incurabilis, & cōsequenter miraculi magnitudinē, & ostendere quod omnis Medicina sit ex se inefficax, nisi Deus tribuat illi virtutem.

Marcus latius de hac infirmitate sic locutus est: Et mulier quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeffa à cōpluribus Medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquã profecerat, sed magis deterius habebat: quum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius. Dicebat enim. Quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore quia sanata esset plaga. Hæc ille. In quibus vides exemplum maxime fidei. Morbus enim grauis, & abominabilis erat per se: diuturnus, quia durauerat per duodecim annos: fuerat molestus, quia Medici magis illam cruciabant in tempestiuis suis medicinis: fuerat morbus acerbus, quia omnia eius bona Medici deuorauerant, & iam non tantum sanitatem, sed etiam facultatibus erat destituta. Sexus pudor, ac morbi fecditas obstabat quominus faceret quæ fecerat Archisynagogus. Audita ergo potentia, & benignitate Christi in tot morbis curandis, ad mirabilem concepit fidem ex auditu, nec dubitat quin solo tactu vestitiū Christi, etiã in scio Christo, sanitatem recipere posset. Vbi ergo cessat omnis humana industria, & spes in Medicis, vel facultatibus, tunc tandem incipit se prodere Diuina potentia, & vicinior esse salus.

Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Ex humilitate retro accessit, & vt lateret, & quia oportebat alijs perrumpere turbam præcedentem, & Christū sistere. Habebat autè Iudæi in quatuor angulis palliorū fimbrias hyacinthinas, vt recordarētur Diuinorū præceptorū, & cæli ipsius, vt habes in libris Numero. & Deuteron. Voluit enim Dñs populum suum di-

stingui à cæteris gētibus, non tantum secreto signaculo circūcisionis indelebili in carne, sed etiã habitu externo in vestimento. Quemadmodum etiam hodie Religiosi certū & signatū vestitus genus gestant; vt ita illi præ alijs nationibus se religiosos agnoscerent. Et ex humilitate, & fide hæc mulier tetigit fimbriam, cū posset facilius multo, vel carnem, vel partem superioris vestis quàm fimbriam tangeri; quasi indignam se agnosceret quæ carnem, vel vestem eius contingeret, sed id quod in vestimento minimū erat, Alii tamen con tactū potius fimbriæ, quàm alterius partis referunt ad id, quod esset insigne sanctitatis, & distinctionis illius populi à reliquis gentibus: vnde Pharisei quo sanctiores apparebāt, fimbrias has magnificabāt, & Zacharias ait de diebus Messia: Apprehēdēt decem homines ex omnibus linguis gentiū, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: ibimus vobiscum; audiimus enim quoniam Deus vobiscum est. Vbi per virū Iudæum teste Hieron. intelligitur Christus, cum quo Deus erat mirabili modo. Hinc plerique offerentes egros suos Domino, precabantur, vt liceret eis vel fimbriam vestimenti eius tangeri: ita modò ex deuotione & fide hominum Religiosum alicuius sancti osculantur, expectantes ex tali cōtactu aliquod beneficium. Et maior hæc humilitas, quæ vix se dignam putat vestem contingere, humilitate peccatricis, quæ se ad pedes Christi prostrauit, illosque lacrymis rigauit, vnguento vnxit, & osculata est.

Dicebat enim intra se. Si tetigero tantum vestimentum, &c. Id est, ex fide ita concipiebat, quòd ad tactū vestis Christi sanaretur. Atq; ita exprimitur virtus Christi, & fides eius. Qui enim sine fide tangebāt, nõ curabatur; vt enim obtineamus signa, opus est fide. Vnde nõ est casu curata: sensit enim virtutem quæ exierat à se, & illa seferat quod fons sanguinis eius deficcatus esset, vt Marcus testatur. Et quia immunda erat, & illam tangens polluebatur; idè tangens accessit, quia immunda timebat repulsam, saltè à turba, & quia vere-

Gen. 17. & Leuit. 12.

Humilitas. Hæmorrhoyssa quàm profunda.

Alia ratio quorundam de vfu fimbriarū in vestibus apud Iudæos.

Matth. 23.

Zach. 8.

Decem homines cuius fimbriam viri Iudæi apprehendere debebāt vt dixit Zacharias.

Hierony. in Zachariam c. 8. to. 6.

Matth. 14. Vere magna humilitas quæ.

Luc. 7.

Ad signa obtinenda quid sit necessarium.

Hæmorrhoyf
fa cur tangēs
ad Christum
accedere vo-
luerit: eadem
quomodō sa-
nitatem pe-
tierit.

Christi priu-
legium.

Leuit. 5.

Hilar. Can.
9. in Matt.
Diutna Chri-
sti virtus, &
potentia vn-
de colligitur

Mat. 5.

Per id quod
Christus sen-
sit virtutem
ex se exiit-
se, quid infi-
nuauerit.

Quomodō
hæc virtus à
Christo exie-
rit.

cūda erat ægritudo, vt eam exprime-
ret. Et non verbo aliquo, sed corde,
& fide petijt: & Christus concessit,
quia non petiiffet præ verecundia,
vt cōmendaretur fides, & Christi tot
modis morbos sanandi potestas exe-
reretur; & vt Iudæi rudiore ratione
intelligerent eum plenū salutari vir-
tute, & princeps præfens in fide ma-
gis firmaretur. Et Christus non erat
subiectus legi, vt tangens prohibita,
vel tactus à prohibitis (vt dicitur in
Leuitico) inde coinquinaretur, sed
mundabat potiùs. Et autor naturę vt
magneti dedit naturā attrahendi fer-
rum, ita vesti dabat vim sanādi ex fi-
de tangentem: vt hoc loco docet Hi-
larius. Hunc locum Marcus, & Lucas
supplent: aiunt enim quod vbi teti-
git, statim siccatus est fons sanguinis,
& sensit quia sanata esset plaga. Chri-
stus quia vi infinita præditus, in infā-
ti poterat inducere formam, & dis-
ponere subiectum: idē nulla requi-
rebat in corpore infirmi dispositio,
sed fides tantum in mente.

At Iesus conuersus, & videns eam, di-
xit: *Confide, filia, fides tua te saluam fe-
cit.* Hunc locum fustiori sermone ex-
plicat alij, ait enim Marcus: *Et statim
Iesus in semetipso cognoscens virtutem
quæ exierat de illo, conuersus ad turbam
aiebat, Quis tetigit vestimenta mea? Et
dicebant ei discipuli sui: Vides turbam cō-
primentem te, & dicis, Quis me tetigit?
Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fe-
cerat. Mulier verò timens, & tremens,
sciens quod factum esset in se, venit, & pro-
cidit ante eum, & dixit ei omnem verita-
tem. Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te
saluam fecit: vade in pace, & esto sana à
plaga tua.* Vides quāta breuitate Mat-
thæus perstrinxerit, quæ Marcus tā
latè disseruit? Circa illud, quod Chri-
stus sensit virtutē de se exisse, aduer-
te, diuinam virtutem, quę nihil aliud
quàm Deus est, exire non posse, quia
vbiq; est, & non est corpus; creata ve-
rò virtus signum edere non potest.
Ergo nihil exiuit, sed rudes, & idio-
tas instruere voluit, se habere pote-
statē sanādi homines, quasi vas quod
dam virtute plenum vn diq; effluēs.
Egreditur ego virtus à Christo, non

à loco in locum migrans, sed ratione
effectus, quoniam manens in Chri-
sto, extra ipsum operabatur in mulie-
re. Sicut communicatur doctrina a-
lijis discipulis, quę tamen in docto-
ribus ipsis manet: vt pulchrè ait Theo-
phylactus. Humanitas verò Christi,
vel corpus non ita sanabat, quasi in
se ipso vim quandam sanandi habe-
ret: nam oporteret illam esse infini-
tam, cuius Humanitas finita non est
capax: essetq; tantum principale a-
gens ipsum corpus vim operandi in
se habens. Sanabat autem vt propriū
organum deitatis, seu vt instrumen-
tum artificiale, quod non solum di-
citur agere, vt quidam sentiūt, quod
eo posito solus Deus agat, sed quia
verè instrumentum agit non per ali-
quam formam, quæ ipsi insit, sed per
virtutē, quæ est motus ipsius instru-
menti à principali agente Deo. Et
hæc videtur sententia probabilior,
& Christi gloriam illustrare magis.
Sanabat autem tangens, vt ipse sanās
videretur, Humanitas honoraretur,
fieret manifestum non credentibus,
quod in absentia posset sanare secun-
dum suam fidem. Quod si dicas, cor-
pus Christi esse vnium Verbo diui-
no: Respondemus cū Episcopo Abu-
lensi in hunc locum, vnionem termi-
natā ad esse, id est, vt homo sit Deus,
nō autem ad operari: quia ille homo
principia humanarum operationum
habebat sufficiētia, cum haberet ani-
mam, & non erat Deitas sibi princi-
piū alicuius operationis in eo, sicut
nec in nobis: quia ad omnia opera e-
quē tota natura diuina, & personæ
concurrunt. Idē nō solus Filius ho-
mini vnendus erat, vt in incarnatio-
ne, sed etiā tota Trinitas. Dicitur co-
gnouisse Christus in semetipso virtu-
tē quæ exierat, & Euangelista idem
asserit, non quod hoc cognouerit ex
corporis sui sensibili aliqua mutatio-
ne, sed cognouit spiritu suo diuino,
quē nihil latere potest. Ad hæc Chri-
stus, qui aliās edita à se miracula ab-
condi quærebat, & nulla ratione
prædicari, tamen voluit vt pateret
hoc miraculum; vt vtile esset omni-
bus, & quia nouum erat, scilicet non

Theophyla.
in Marcū.

Christi Hu-
manitas vt
sanaret, ac si
gna ederet.

Cur Christ⁹
tangendo sa-
naret.

Episcopus
Abulens. q.
102. in Mat-
thæum.

Vnio Huma-
nitatis cum
Verbo Diui-
no ad quid
fuerit termi-
nata, vt dixit
Abulen.

Qua ratione
Christus dica-
tur cognouit
se in semetip-
so virtutem
quæ ex se p-
cesserat.

Quare notū
essē voluerit
hoc signum
Dominus.

rogatum sanare, & occulta cernere,
& vt fides mulieris manifesta redde-
retur, & cresceret, & per eam alij ad
credendum excitaretur. Et quia cre-
diderat mulier se posse latere, voluit
eius imperfectam fidem perficere,
declarādo hoc ipso quod, detexit ni-
hil ipsum latere posse. Item, vt pater
puellæ defunctę animaretur, & fides
Archisynagogi à fide Hæmorrhoyf-
sæ, tanquam lampas ab igne accende-
retur, & Hæmorrhoyssa de furtim
habito miraculo timorem iræ Dei,
vel scrupulum nō haberet: vt Theo-
phylactus annotauit. Dixit ergo:
Quis me tetigit? nolens ipse explica-
re modum miraculi, vel indicare eam
quę tetigerat, vt mulier sponte con-
fiteretur signum, vt attentam redde-
ret turbam, vt vim suam perciperet,
& tactum per fidem. Nec dixit: Tu
me tetigisti; vt mulier mereretur cō-
fitendo, ne videretur extorta con-
fessio, sed rei series narraretur, &
Christus eius fidem conuenienter
laudaret. Non debuit tamen ipsa sig-
num confiteri Christo tacente: quia
turba non attēderet mulieri, vt Chri-
sto attendebat, nec ita crederet; vi-
deretur etiam Christus signi sui nes-
cius. Quamobrem, vt ait Marcus, cir-
cumspiciebat vt videret mulierem,
quia recesserat volens latere; & vt
ferio de se exisse virtutem monstra-
ret, & ne eam tantum aspiciendo, vi-
deretur illusio; & vt mulier confite-
retur ore suo signum; & vt dum in
his immoratur Dominus, veniant
nuntij, & omnes intelligant puellam
mortuam. Volebat autem latere, quia
morbus turpis erat; & quia timebat
Christi indignationem ob sanitatem
furtim ablatam, & timorem turbæ,
quæ tactu contaminabatur. Putabat
autem posse latere, quia tantum Pro-
phetam, licet maximū, Christum pu-
tabat; & turba contraheret immūdi-
tiam, vt habetur in Leuitico, à qua
contrahenda nō excusabatur per ig-
norantiā, vt traditur Num. 5. aut per
inuolūtarium simpliciter, vt ibidem
dicitur, vbi agitur de mortuo coram
Nazareo: nec secundum quid, vt. c.
11. & 15. Leuit. præscribitur, Christ⁹

Theophyla.
ibid.

Quare Chri-
stus dixerit:
Quis me teti-
git cum rem-
probe nosset.

An si Christ⁹
signū tacuif-
set, Hæmor-
rhoyssa illud
deberit con-
fiteri, necne.
Quare Chri-
stus circumsp-
exerat, vt vide-
ret mulierē,
teste Marco.

Cur latuerit
hec mulier.

Eadē qui pu-
tauerit se la-
tere Christū
posse.

Leuit. 15.

Iudæi quas
contraheret
immunditias
legales.

autem tactus à muliere immunda nō
polluebatur, quia nō subiacebat legi
nam Deus erat. Et etiā quia lex data
erat à Deo, & non poterat obligare
illum; cum lex solam sit ad subditos,
quibus datur. Quamquam etiam dica-
tur ab Apostolo factus ex muliere;
factus sub lege, vt eos qui sub lege
erant, redimeret: tamen quia sponte
factus est, poterat in illam dispensa-
re, tanquam autor eius; & idē ad illā
non adstringebatur. Deinde quia et-
si fuisset purus homo; dum tamen si-
gna ederet, & ægritudines sanaret,
non indicaret se incurrere immūdi-
tiam, cum ipse immūditias tolleret.
Vnde vel leprosum sanauit tãgēdo;
& tamen lepra principatum habet in-
ter omnes immunditias, vt constat
ex libro Numerorū, vbi primum le-
prosi iubentur eijci de castris. Alij
autem non iudicarunt se incurrisse
immūditiam, tãgēdo illā, quæ à Deo
curabatur: vnde nec curarunt lauare
vestimenta sua tanquam immūdi ho-
mines, sicut in Lege præcipitur.

At Iesus conuersus, & videns eam, di-
xit, *Confide filia, fides tua te saluam fe-
cit.* Id est, bono esto animo, ne cōti-
meas sanitatem à me tibi eripiendā:
adeo enim hæc tua fides mihi non
displicuit, vt etiam ipsa fuerit tuæ sa-
lutis causa, illam impetrando, & pro-
merendo: quomodō & non efficien-
ter fides saluum facere sepe dicitur.
Noli ergo timere: quia, vt testantur
Marcus, & Lucas, vidēs mulier quia
non latuit; procidit ante pedes eius:
Vel cōfide, id est, cresce in fide: quia
credebat prius posse latere. Vel deni-
que confide, perseverando in fide
quam habere cœpisti: quia multi sūt
qui ad tempus credunt, & in tempo-
re tentationis recedunt.

Dicitur salua facta seu sanata mulier
ex illa hora. At quomodō hoc verū
esse potest? nam confestim vt teti-
git, siccatus est fons sanguinis, & sa-
nata est mulier à plaga illa, & Domi-
nus dixit, antequam loqueretur mu-
lieri: *Ego noui virtutem de me exisse:*
per quod verbum significat effectū
curationis mulieris. Ad hæc si non
fuisset sanata, nullam causam habuif-

Ab ijs cur im-
munis Chri-
stus.

Exod. 19.

Gal. 4.

Quatenus le-
gi subiacue-
rit, secundum
Apostolum.

Matth. 8.
Præcipua le-
gis immūdi-
tia.

Nam. 5.

Leuit. 15.

Quid est: Cō-
fide filia: fi-
des tua te sal-
uam fecit.

Luc. 8.

Quomodō
salua dicitur
facta fuisse
mulier ex il-
la hora.

Mat. 5.

Luc. 8.

ibidem.

set Christus dicendi: *Quis me tetigit?* cum per tactum adhuc nihil esset factum. Dicendum igitur, quod cum dicitur, ex illa hora, intelligendum est de hora, qua Christum mulier tetigit, & non de illa, qua Christus hæc locutus est: vt rectè exponit Glossa. Quod verò ait Marcus: *Vade in pace, & esto sana à plaga tua*, non significat, antè sanam non fuisse, cum apertè Marcus dicat in tactu vestimenti siccatum fontem sanguinis; sed sensus est: esto sana à plaga, id est, placet mihi quòd sana permanes à plaga tua, nec displicet furtum: vt interpretatur Origenes, qui ait: *Eandem sanitatem, quam asecuta est mulier ex contactu, verbis confirmasti Saluator.* Quia sepe Dominus dona quæ contulit, furripit, quia non constanter confitemur ei, & ingrati sumus: idèd firmat factum. Et quod dicitur, à plaga tua; Græcè est, à flagello; vt sciamus morbos flagella esse Dei; & cum infirmitas est à Deo volente, non profunt Medici. Idèd sua dendi essent infirmi, vt ad Deum primò, & ad Sacramenta confugerent, vt sic tacta fimbria sanentur.

Quod verò dixit: *Fides tua te saluam fecit*: dubium est, quomodo fides imperfecta, per quam ista putabat se posse Dominum latere, eam saluam reddere potuerit? Dicendum est, hanc mulierem habuisse fidem Theologicam, credendo illum Prophetam, sanctum Dei, & Messiam: etsi non crederet Deum, quia articulus Trinitatis nondum erat expresse prædicatus. Vel habuit fidem, id est, confidentiam, quæ necessaria est ad impetranda, vel edenda signa, & de hac ait, fides tua, id est, à me tibi donata, & qua benè vsa es; ista non efficienter, neque formaliter, sed per viam impetrationis signi te saluam fecit. Vel fides tua, id est, virtus mea à te credita, iuxta illud: *Fides autem Catholica hac est, &c.* Quod ergo Dominus fidei sanitatè tribuat, cum ipse esset eius principalis autor, id ad commendandam in se fidem factum est, & in humilitatis exemplum, & vt doceret fimbriam

contactam ex se non sanasse, sed sanitatis beneficium potiùs ex contactu consecutam propter simplicem tangentis fidem.

Instruimur autem ex hac historia, in primis modum consequendi dona Dei, si non violentia, vt raptores, Martyres, Doctores, & Virgines, de quibus: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud; saltem occulto furto, vt Nicodemi instar noctu ad Iesum venientis furtim illa obtineamus; dum videlicet quis sub habitu seculari viuens in mundo, occultè sequitur Christi vestigia, & ex humilitate non audens petere, magis petit, & ita furatur. Nam quid oremus sicut oportet, nescimus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. Hinc Zachæus ascendens in arborem sycomorum, occultè obtinuit habere Christum hospitem domi suæ, & latro petens à Christo memoriam in regno, obtinuit Paradisum. Hinc Ecclesia docens nos hoc sanctum furtum, ait: *Vt dimittas, quod conscientia metuit, & adijcias, quod oratio non presumat.* Secundò instruimur, quòd Deus miraculis subscribit virtuti corporum sanctorum, vel reliquiarum, teste Bernardo super his verbis. Neque mirum est: Nam si Dei bonitas per quauis creaturam se effundit ad dona sua comunicanda, quanto magis per reliquias, & corpora sanctorum, quibus Deus singulares virtutes, quibus nostram excitaret fidem, & erigeret imbecillitatè, videtur contulisse? Quòd si quis dicat, sanitatem tribuisse Christum non tactui, sed fidei. Respondemus, ita signum datum fidei, vt non excludatur tactus: quia fides, cui nõ potest subesse falsum, & quæ ad mendacium, vel superstitionè non inclinat, mouebat ad tactum. Vnde dicebat hæc mulier intra se: *Si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius, salua ero:* priùs enim mente tetigerat, deinde corpore, vt exponit Theophylactus. Non sunt ergo despiciendi actus exteriores, vel osculorum, & contactuum præ reuerentia, & deuotione

Hæc historia iuxta spiritum quò tendat.

Matth. 11.

Ioan. 3.

Qui fuerit regnum cælorum.

Rom. 8.

Luc. 19.

Infra. 23.

Secundum documentum.

B. Bernar.

Si fides saluam fecit hæmorrhois à plaga sua, cur tetigit fimbriam vestimenti Christi?

Theophyla.

facti.

Glossa.

Qui accipit illud: Vade in pace, & esto sana à plaga tua.

Origenes.

Expenditur hæc lectio Græca: Esto sana à flagello tuo.

Quomodo fides imperfecta, per quam mulier ista latere se Dominum posse credidit, eam saluam reddere potuerit.

Alia solutio nec falsa, nec incognita.

Symbolum Athanasij.

Cur Dominus fidei sanitatè tribuat, cum ait: Fides tua te saluam fecit, cum fidem plenam non haberet.

facti. Et quemadmodum ait Iacob orationem fidei alleuiaturam infirmum, per hoc tamè non despicitur oleum quasi superfluum, quò inigitur infirmus: ad hunc modum Christus ita laudat fidem, vt nõ excludat tactum fimbriæ, sed indicat radicem, qua tactus utilis est, id est, fidem.

Sed obijciunt hæretici: Quorsum ista mortuorù ossa, & cineres? Quibus respondendum est: quorsum sudaria, & semicinctia Pauli? & quare vmbra Petri sanabat infirmos? Quorsum Helisæi Prophetæ cadauere tacto ab alio corpore Prophetæ, quia iussit se iuxta illud sepeliri, ad vitam reuocatum est? Lege Hieronymum aduersus Vigilantium, & Augustinum librum 22. de ciuitate Dei, vt agnoscas varias reliquiarum sanctarum virtutes. Qui ergo irrident, vel tollunt reliquias, discipuli sunt Vigilantium, & Iuliani Apostatæ. Scribit enim Eusebius, quòd hæc mulier postquam sanata fuit in Cæsarea Philippi, vnde erat oriunda, venerit, ac fecerit arcam statuam in domo sua in beneficij accepti monimèntum; quæ Christum cum fimbrijs vt viderat, repræsentabat, & effigiem sui ipsius velut genibus prouoluta, palmasque suppliciter tendentis ad Christum. Huius ad pedes statuæ, è basi herba quædam noua specie nascitur. Quæ cum exorta fuerit, excrescere vsq; ad stolæ illius aræ indumenti fimbriam solet. Quam cum summo vertice crescens herba cõtigerit, vires inde ad depellèdos omnes morbos, læguoresque conquirat: ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, si antequam aræ fimbriæ summitatem crescendo cõtigerit, decerpatur. Hæc ibi. Hæc cù à fidelibus frequètaretur, vt dicitur in libro historiæ Tripartitæ, à Iuliano Imperatore Apostata ablata est imago Christi, & sua supposita: quæ non multo post fulminis ictu est in puluerem reuersa. Ad hunc modum nostræ tempestatis hæretici sustulerunt omnem vsum imaginum, & re-

In hæreticos sacrarum reliquiarum contemptores.

Act. 19. Supra 5. 4. Reg. 13.

Qui Sanctorum reliquias vel irrident, vel è medio tollunt, quorum disciplinam profiteantur.

Euseb. li. 7. Eccle. hist. ca. 14. to. 1

Hæmorhoysa vnde oriunda: eius in Christum medicum grati animi monumentum, mirabilem curationum signis ab eo cõfirmatum.

Lib. 6. hist.

Trip. ca. 14. Impius Apostata Iulianus Christi imaginem eo de monimènto auferens, suamque substituit, quid affectus infelix.

liquiarum, & suas nouas vanasque cœperunt obtrudere. Vnde Zuinglij combustus cor inter cineres à deuotis suis inuentum, magna cum religione cultus; asseruatum est: vt Capito homo hæreticus in vita Zuinglij refert.

Tertiò erudimur, eos, qui fide, & contritione in occulto cordis consecuti sunt peccatorum suorù remissionem, debere tamen se se prodere in conspectu Ecclesiæ coram Christo, & eius vicarijs ministris; & humili confessione morborum, expectare adeptæ salutis, & remissionis confirmationem.

Quartò edocemur de re valde vtili, id est, de tangenda fimbria vestimenti, id est, Humanitatis Christi, cuius fimbria sacrosancta Eucharistia est: cuius accidentia, vt vestes, corpus Christi tegunt. Hæc enim est fimbria posita in extremo corporis Christi: quia hic fuit vltimus actus Domini in cœna. Estque fimbria hyacinthina coloris cœlestis; vt agnoscamus Panem esse viuum, qui de cœlo descendit, & vitam cœlestem efficere. Fimbria etiam erat ad memoriam præceptorum Dei conseruanda: ita hæc fimbria retinet memoriam Legis Dei, hoc est, amoris, quo se obtulit in victimam pro nobis in Cruce. Et hæc est tota lex nostra, & stimulus ad omnia benefacta vrgens. Idèd Dominus dixit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Sed hæc fimbria tangenda est non tantum oculo corporis, vel ore, & dentibus manducanda; quia in hoc mundo etiam magni peccatores comprimunt manibus, & dentibus Christum: sed fide accedendum est, credendo in eum, qui pro nobis mortuus est, & in cibum, & sustentationem animarum ex charitate, & magna cum sapientia se nobis reliquit. Quòd si tactus fimbriæ cum fide tam salutaris extitit; salutare magis erit contactum, & cù fide perceptum totum corpus Domini in Eucharistia. Et hoc est quod Dominus dixit: *Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quicquam.* Id est, Quæadmodum Christus à turba ta-

Zuingliano- rum in Zuinglij combusto cor inter cineres repertum pietas impta, & sacrilega.

Capito homo hæreticus.

Tertium documentum.

Quartum documentum.

Fimbria Christi vestimenti quam pulcher atque elegans Eucharistia typus.

Matth. 26.

Ioan. 6.

Eucharistia ad quid instituta.

Heb. 5.

Luc. 22. Fimbria Eucharistica quomodo tangenda.

Ioan. 6. Illud: Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quicquam: quæ habeat intellectum.

ctus,

1. Cor. 11. Ad fimbriam Eucharistiæ cum fide tan gendam quid conducatur & valeat.

ctus, & compressus ad sanitates con ferendas non iuuabat, quia sine fide tangebatur: ita caro Christi ore, ac dentibus manducata sine fide, non tantum non iuuat, sed etiam qui sic accipit, iudicium sibi manducat, & bibit; fide tamen & charitate man ducata, vitam præstat æternam. Ut autem fimbria Eucharistiæ cum fi de tågatur, templa ornata, imagines, Sacerdotes, hymni, deprecationes, cæteræque ceremoniæ, quæ ad exci tandam fidem excogitata sunt, miri ficè valent: & ad talem fidelem ta ctum, vel fidem tangentem sistitur omnis fluxus sanguinis, id est, pec cati, & curiositatis, & vanitatis, & o tiositatis, & omnis immunditiæ, & obscenæ cogitationis, actionisque. Et vt nos fluxum habemus sangui nis, ita Christus fluxum suum habet, sed virtutis, & gratiæ, de quo dixit:

Ego noui virtutem de me exiisse. Hic etiam fluxus dici potest sanguinis, quia in virtute sanguinis pro nobis ex charitate in Cruce fusi, omnem in nobis operatur peccatorum extinc tionem, & virtutum generationem, & ab omni periculo liberationem, & incolumitatis æternæ adeptionem; vt ita homo, qui prius patiebatur flu xum sanguinis, iam in eo fiat fons aquæ viuæ salientis in vitam æter nam, alia ratione fluens quàm prius. Hoc autè rectè intelligere possunt omnes, qui ad mensam Domini fre quenter accedunt, fideque contin gunt tremenda, & sacrosancta Eu charistiæ mysteria, quæ fimbria dici possunt Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto de tur omnis honos, gloria, & im perium per infinita secula seculorum. Amen.

Luc. 8. Quemadmo dum Eucha ristia fluxus sanguinis sap pellari queat

Ioan. 4.

TRACTATVS XVI.

In quo peculiariter agitur de resuscitatione puellæ filiæ Archisynagogi: & habetur Matth. 9. Mar. 5. & Luc. 8.

NE Superior tractatus prolixitate sua lectorem gra uaret, placuit nobis illum interrumpere, & diuidere in duos: quemadmodum etiam duo sunt ac distincta signa, sanatio Hæ morrhoyssæ, & suscitatio mortuæ puellæ. Dum igitur Christus studio sè morâ traheret in via curâdo Hæ morrhoyssam, & signum occultum sermonibus detegeret, accidit vt in terim perfectè moreretur puella, & constaret omnibus magnifica, & glo riosa puellæ suscitatio per Christum edenda. Idem videtur fecisse de La zaro, ad quem infirmum sanandum, Christus per biduum moratus est: neque venit, nisi postquàm Lazarus quatuor dies haberet iam in monu-

mento, vt ita illustrior redderetur, & gloriosior Christi potestas in sus citando. Et sicut alij duo Euangeli stæ dicunt, Christo existète in via, à nuntijs renūtiata est patri mors puel læ: *Filia, inquit, tua mortua est: quid vl tra vexas Magistrum?* Marcus & Lu cas habent constanter in Græco co dice: *Ahuc illo loquente, veniunt nun tij ab Archisynagogo.* Hoc est, ab Ar chisynagogi domo, sicut Terentius dixit: *Exit à nobis*, id est, à nostris æ dibus. Et Ioannes: *Adducunt ergo Ie sum à Caipha in pratorium;* id est, à do mo Caiphæ. Idcirco, sicut Interpres in Marco vertit: *Veniunt nuntij ab Ar chisynagogo*, quomodo antiqui Latini codices habent, ita vertit in Lu ca: Quod quidam vt absurdum ap-

Terent.

Ioan. 18.

Marc. 5.

Filiæ Archi synagogi sus citatione per interpositam hæmorrhoyssæ curatione differedi cau se.

Ioan. 11. & seq.

prehen-

Archisynago gi, famulorū que eius de Christo fides exigua.

Quo Dei cō silio mors puellæ Archi synagogi ante curatione hæmorrhoyssæ Christo nō fuerit narra ta.

Mar. 5. Luc. 8.

Cur Deus fi dem à nobis exigat in fa ciendo signo

prehendentes, cum Archisynagogus Christo iā adesset, mutarunt in ad Ar chisynagogum. Certè codex Syriacus mirificè nobis suffragatur, ait enim: *Artha enoschmé deboeth rab.* Id est: Venit quidam ex ædibus Principis Synagogæ: *Filia tua mor tua est.* Tentatur fides Archisynago gi à seruis, qui non maiore de Chri sto conceperant opinionem, quàm dominus illorum: qui putabant nul la re alia op' esse, nisi sepulchro quo condatur puella. Admonet ergo fa muli dominum, ne diutiùs vexet Ma gistrum; id est, ne pergat frustra il li esse molestus, quem non credebāt posse à mortuis reuocare puellā: nō dum enim Iesus (vt est probabile) quenquam alium suscitauerat, & pu tabant eum minorem Helia. Fuit au tem hoc seruorum nuntium ad dete ctionem miraculi, & potentiæ Chri sti; & diuinitus factum est vt nuntij filiæ mortem non renuntiarent an te sanationem hæmorrhoyssæ; quo ex receti signo, & fide illius ipse Ar chisynagogus posset confirmari. Ie sus autem audiens tam triste nuntiū, consolabatur eum; & vt in fide persi steret, cohortabatur, dicens: *Noli ti mere: tantummodo crede, & salua erit.* Id est, Parū refert, siue viua sit puel la, siue mortua: tantummodo crede, & viuam recipies. Vidisti quàm effi cax fuerit mulieris huius fides? au disti illi dictum: *Fides tua te saluā fe cit?* Et tu ergo etiam tātum crede, & saluam eam propter tuam fidem re cipies. Non enim difficilius mortuā suscitare, quam insanabili morbo la borantem curare.

Vbi notādum est, quòd etsi fides non iuuat Deum vt faciat miracula, iuuat tamen nos vt illa recipiamus; exigitque hanc dispositionem, quo credamus eum posse, & confidamus velle facere. Etsi autè Christus verbo & facto conferat, hortatur tamē nos vt idem faciamus, eique coope remur: quia nō facit Deus quicquid potest: imò quæcunque humanitūs vt plurimum facere poterat, non fa ciebat diuinitus.

Et cum venisset Iesus in domum Prin

cipis, & vidisset tibi cines, & turbā tu multuantem. Alij Euangelistæ præ mittunt post aduentum eius in do mum: *Non permisit intrare secum quē quam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioan nem, & patrem, & matrem puella.* Sic enim habet Lucas. Dominus cōsul tō noluit multos testes adesse huic signo, vnde omnem turbam cū discipulis dimisit, & ingressus domum eiecit omnem turbam tumultuantē, & plangentem; nō solum vt humili tatis præberet exemplum, & omnē ostentationis notam euaderet, sed multo magis vt Pharisæorum decli naret inuidiam, à quibus nondū tē pus aduenerat vt pateretur; atque in se turbæ fauorem accenderet, dum eum mortis dominum agnosceret. Idèd resurrectionis illustrius signū noluit multis simul à principio reue lari, quòd tēpore suo, cum vicinior esset morti, præsentibus omnibus, ad vitam reuocaturus erat filiū viduæ, & Lazarum ex sepulchro. Paucos ta men qui interessent, delegit; ex parte quidem puellæ parentes eius, qui fide digni testes esse possent editi si gni; ex parte verò sua tres discipu los. Nam hos tres præcipuos Apo stolos voluit testes habere Transfig urationis, Passionis, mortis, & Re surrectionis suæ Christus. Hos etiā admisit ad præcipua miracula; vt sic in fide erga Christum firmati, & vi dentes eum habere vitæ & mortis imperium, tanto minùs à Christo de ficerent. Et tamen in illius morte scandalizati sunt. Quid igitur fecis sent, si huiusmodi miraculorū prorsus fuissent ignari.

Quod ad tibi cines attinet, notan dum, nos varia musica vti, & ad gau dium, & fletum, vt augeatur, & solē niter celebretur. Milites verò ad præ lium musica vtuntur; ergo Ecclesia poterit vti ad pietatem, & deuotio nem magis excitandam, & ad magis in spiritu orandum. Hinc Boëtius in in Procæmio Musicæ: *Vt cum cantico,* inquit, *dulcior fiat causa flendi.* Verū est tamen, quòd demon omnibus se immiscet: quia non curatur de musi ca bonæ vitæ. Bonū est ergo in Ec-

Quæ ferè Christus ope ra non facie bat diuinit, cum poterat, sed humani tūs.

Quare Chri stus eiecerit totam turbā de domo, ita vt solos tres discipulos & matrem & pa trē puellæ in trare permit teret.

Luc. 7.

Ioan. 11. Quare Chri stus istos tres solos secū as sumpserit ad suscitatione puellæ.

Matth. 17. Infra 26.

Ibidem.

Musicæ vsus varius.

Boëtius. Musica quæ necessaria ad salutē, ac mi nimè negli genda.

clesia

August. lib. 10. ca. 33. confess. clesia benè canere. Augustinus tamè libro Confessionum præfert vtilitatem musicæ Ecclesiasticæ, damno, quod euenire possit. Notant hoc loco eruditi quidam, vsum fuisse tubæ sonioris, in funere virorum; tibiæ verò exilioris, in funere puerorum. De tuba, sic ait Poëta: *Hinc tuba candelæ, tandèq; beatulus alto Compositus lecto;*

Persius. De tibia verò ait Martialis: *Parui tibia condili sonabit;*

Stat. lib. 6. Thebaid. & Statius lib. Thebaidæ, in funere pueri Archemori: *Tibia cui teneros suetū deducere manes.*

Lactan. Placidius. In què locū Lactātius Placidius: *Iubet religio vt maioribus tuba, minoribus tibia caneretur.* Hęc ille. Tibicines etiā cōduci mos erat, vt suis modis luctū excitarēt in vicinis, & amicis, ad quorū modos, vt Lucianus testat in Dialogo de luctu, Gētes, à quib⁹ Iudæi hūc ritū mutuati sunt, solebant eiulatus emittere, & pectus pulsare. In quibusdā etiā prouincijs in funerandis paruulis, cymbalis paruus vtūtur homines; in viris verò, magnis. Testatur verò Theophylactus, tibicines nuptiales adhiberi solitos in funeribus virginum inuuptarum, in signum virginitatis. ¶ *Et turbam tumultuantem.* Id est, eiuantē, & vt moris est, deplorantē præmaturam filiæ mortē, siue vt Marcus ait, tumultū.

Marc. 5. Marcus hūc ait: *Et ingressus ait illis, Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eū.*

Matth. 9. Matthæus ait: *Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebāt eum.* Verbum *Recedite*, intellige, scilicet à fletu: & quia volebat vt adessent suscitatori, & quia vbi ipse erat, causa fletus non erat. Dixit, *Non est mortua*: quia nō omnes partes hominis corrumpuntur, vt fit in brutis animantibus: nec potior, id est, anima immortalis, nec perpetuò, sed ad tempus dissoluitur vinculū animæ cum corpore, vt Paulus ait ad Thessal. *Nolumus, inquit, vos ignorare, fratres, de dormientibus vt non contristemini, sicut & ceteri qui spem non habent, &c.* Dixit ergo: *Non est mortua puella*: quia diu in morte non debebat ma-

nerè. Vel, non est mortua mihi: quia illam multo facilius à morte, quā homo hominem à somno excitet, reuocabo: & sum ille Rex, cui omnia viuunt. Scriptura ergo solet mortis horridiorem vocem, somni & dormitionis meliori vocabulo commutare, & etiam ob certam resurrectionis spem, & non minùs dormire dicuntur mali, & improbi, quā pij, & iusti. Vnde apud Daniele dicitur: *Multi de his qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, alij in opprobrium vt videant semper.*

Et de ridebant eum. Non increpuit, ob mansuetudinis exemplū, & quia non erat tēpus contentionis; & quia ex hoc postea apparebat illustrior suscitatio. Et vt somnus diuturnus esset mors, ita mors breuis quidam esse videtur somnus. ¶ *Et cum eiecit esset turba, intrauit, & tenuit manum eius.* In via reliquit turbam, & discipulos præter tres; ne euntes viderent mortuam, & ne molestius postea se arceri ferrent post impensum Christo comitatus honorem. Lucas tradit, quò nō permisit intrare secum quenquā, scilicet de his qui in domo erant. Tres verò discipulos admisit; vt res postea publicā testes haberet veritatis, siue coriphæos Ecclesiæ futuros, & magnas prærogatiuas habituros: quos honorando alios ad imitationē excitabat. Erāt etiā ad celāda mysteria aptiores. Alios Apostolos dimisit cū turba; ne se dimissā à Domino quereretur. Et cū omnes sciret eā mortuā, paucos habere voluit in suscitādo, vt supra diximus; ne occasione daret Iudæis cogitādi quòd quæreretur gloriā, vel ne nos eā alijs demus. Isti etiā fleuerāt, & irriserāt; & ideò indigni erāt qui admitterentur ad suscitationē. Christus primū miraculū hæmorrhoyssæ potuisset si lētio præterire, voluit tamè euulgari ad Dei gloriam; cū tamen in illo minùs Deus appareret carnalibus, quia fides mulieris in illū fuit magna, quā turbæ nō poterā impedire ab accessu. Ibi tetigit, & non est tacta. Cōtrā in isto maior apparet l⁹ Christi, quia nulla fides adfuit in puella,

Mortem, somnum Scriptura cur solet appellare.

Dan. 12.

Quare Christus nō increpuit derisores sui.

Idem cur turbam reliquit in via cū discipulis.

Luc. 8.

Christi Domini modestia.

Ioan. 8. & alibi.

& non

& non impedita fuit vt mulier hæmorrhoyssa. Parua etiam fuit fides in patre, quia dixit: *Veni, impone manum tuam super eā, & viuet.* Puellam tetigit, & non est ab ea tactus, eamque suscitauit, quod est magis quā sanare. Vt tamen ostenderet se non quærere gloriam propriā cōtra Deum, voluit illam non in via, sed domi sanare, exclusis omnibus, etiam Apostolis, præter tres, & patrem, & matrem. Ait enim Marcus: *Ipse verò eiecit omnibus, assumit patrem, & matrem puellæ, & qui cum eo erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens.* Lucas adiungit: *Ipse autem tenens manum eius (id est, puellæ) clamauit, dicens, Puella, surge.* Ne videretur Dominus ipse non suscitasse, sed alius ex Apostolis, si illi non adfuissent, vel ne iudicaretur magica superstitione aliqua vsus, pater & mater potius, quia ipsi potius curabant, & nō mentirentur suscitātā, huic signo interfuerē: alij domestici adesse nō merebantur. Vltra hos astiterūt discipuli, vt crederent verè mortuam esse, & mortem non timerent: quē admodum Iosue fecit calcare colla Regum Chanaan, ne timerent Chanaanos; & vt alijs prædicarent non emendicando visa à Iudæis, atque his tribus alij discipuli fidem haberent. Admisit & patrem, & matrem; vt institueret ministros Euāgelicos, ne ad fœminas, præsertim adolecentes, intrent, nisi adsint earum propinqui, ne vlla scādali occasio cuiquam data esse videatur. Helias verò, & Helisæus non habuerunt testes, dū suscitarunt mortuos: quia ceremoniæ, & orationes quas faciebant, nō requirebāt multitudinem. Et ex cōmiseratione ad matres, & filios earū, non ad ostensionem quòd essent ipsi Messias, signa ediderunt. Quod dicitur: *Tenuit manum eius*; iuxta patris fidem id fecit, qui dixit: *Veni, impone manum tuam super eam, & viuet.* Imò tenuit, quod plus est, quā imponere manū: quia semper donat plus quā petimus. Tetigit ergo, vt se primò suscitāntem ostenderet, & animaret præsentēs, quasi suscitatu-

Mar. 5.

Luc. 8.

Cur clamauerit Dominus in suscitatione puellæ.

Quare in eius suscitatione potius eius parentes adfuerint, quā alij extranei.

Ioan. 10.

Hoc etiam exemplo quid Dominus docuerit Euāgelij ministros.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Quid est quod Helias & Helisæus coram nullis testibus mortuos suscitarunt.

Ephes. 3.

Cur Christus tetigerit manum puellæ, quando eam suscitauit.

rus. Clamauit, vt ipse signum ostenderetur edere; & vt prouulgaretur potestas Christi magna. Et signum in oratione designabat exauditionis, & virtutis magnitudinem, vt cū dixit: *Lazare, veni foras.* Ideò scriptū est: *Cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Clamore præterea designabat, animam quā vocabat, non esse præsentem, sed absentem; & se mortis potentia, quæ omnia vincit, esse superiorem; & vt declaret verè se dixisse, quòd dormiret, sibi scilicet: ideò vt dormientem clamore, & manus cōtactu eam à morte, vt somno excitauit.

Ait illi, Talitha cumi, quod est interpretatum, Puella (tibi dico) surge. Ita habet Marcus. Vox prima Talitha Syra est, siue Chaldæa, nō Hebræa, apud quos Behora dicitur puella. Et falsò quidam codices legunt Tabitha, quod acceptum videtur ex cap. 8. Actuum, vbi Petrus suscitaturus puellam nomine Tabitham, fertur illi dixisse: *Tabitha, surge.* Et Tabitha, vt ibidem exprimitur, Dorcadem, nō puellam significat. Et Marcus gaudet exprimere voces Syras, quibus Christus utebatur: vnde ca. 7. dicitur Dominus sanaturus surdum, & mutum, protulisse: *Ephpheta, quod est, adaperire*: nam Syra lingua eius seculi vernaculā utebatur Dominus. Secunda vox, Cumi scilicet, Hebræa est, & etiam Syriaca. Quod verò ait, *Tibi dico*, vt docet Hieronymus libro de optimo genere interpretandi, ab Interprete claritatis gratia adiunctum est. Quem admodum in sententia illa: *Eli, eli, lāma sabacthani, hoc est, Deus meus, Deus me⁹, vt quid dereliquisti me?* Septuaginta Interpretes maioris claritatis & lucis gratia addiderūt, *Respice in me.* Et Act. 1. *Quam audistis, inquit, per os meum, verbum (inquit) additum est.* ¶ *Et surrexit puella.* Lucas ait: *Et reuersus est spiritus eius: & surrexit continuo.* Non alius spiritus, vel alia anima surrexit, vt docet B. Chrysostomus, quia alia esset puella, sed illa eadem anima, siue spiritus. Nam res

Idem in puella suscitanda quare clamauerit.

Ioan. 11. Heb. 5.

Christi potentia.

Mar. 5. Talitha quæ vox sit: & quid Behora Hebræis.

Tabitha quid significet.

Qua lingua utebatur Dominus.

Matth. 27.

Psal. 21.

Quomodo anima huius puellæ redijt in corpus.

Chry. hom. 32. in Mattheum.

vnitatem

Ret unitas unde fit.

Vbi fuerit anima huius puellae ante reditu in corpus.

Mar. 5.

Cur Dominus cibum dari iussit huic puellae.

Mar. 8.

Quid est quod Christus ipse per se ipsum puellae cibum non praebuit.

Luc. 24.

Cur idem puellae suscitatio nem huius per contactum non comprobaucrit, sicut Christus se palpandum obtulit.

unitatem habet per materia, & formam, & maxime a forma. Aliud etiam anima esse naturale haberet; corpus autem aliam animam. Sicut enim singuli homines sua recepturi sunt corpora, non aliena; ita singula corpora suos acceptura sunt, non alienos spiritus. Anima autem eius erat in Limbo, vel in Purgatorio. Et confestim surrexit puella; & ambulabat: ut restatur Marcus. Lucas adiungit: Et iussit illi dare manducare. Et obstupuerunt parentes eius: quibus praecepit ne alicui dicerent, quod factum erat. Duo ergo signa vera resurrectionis exhibuit: quod terum, quod ambulabat; alterum, quod praecepit illi dari cibum: non quia esset debilis, quia ambulabat; & ne videretur excitata ex raptu, vel syncope, vel apoplexia, saltem alio miraculo, quam resurrectione; quemadmodum caeco primo data est vis videnti homines velut arbores ambulantes, deinde imposuit manum ei, & restitutus est perfectus visus: sed huic puellae integrum robur restitutum est a Christo, non virtute illius cibi, quem suscitata comedit. Et nulla dispositio praeteritae infirmitatis in ea manebat, quia novam vitam comparauerat. Iussit ergo plenè robustae dari cibum; ut probaretur vera resurrectio: quae non est tantum signum, quia a daemone poterat fieri, qui non potest informare corpus. Christus autem per se ipsum non dedit cibum, quia alij id poterant praestare: quemadmodum Lazarus ipse non soluit, sed Apostolis iussit ut soluerent. Et ne praestigium videretur post manducationem ambulare; iudicat robur illi prius infuisse. Neque opus fuit probare per contactum, quemadmodum Christus se palpandum discipulis praebuit: quia non erat dubium de corpore puellae an esset aereum, sicut de corpore Christi. Quia Christi corpus absentibus discipulis est suscitatum, idem dubium esse poterat: corpus verò puellae in praesentia trium Apostolorum, & parentum ipsius puellae ad vitam reuocatum fuit.

Et exijt fama in vniuersam terram. Marcus habet: Et obstupuerunt stupore

magno. Et praecepit illis vehementer, ut nemo id sciret. Stupor, & admiratio cum ratione coniuncta fuit, quia nunquam tale quid viderant, neque tale quicquam parentes eius expectabant ab ipso. Et miraculum per se magnum erat, quia suscitatio erat initio praedicationis suae, scilicet primo anno, ut excitatio filij viduae in secundo, & Lazari suscitatio in fine tertij. Voluit non quidem semper (quia fiebat ad Dei laudem) sed ad tempus occultari: non quidem prodigiosam curationem, quia puella, & turba eam testabantur; sed suscitationem, quia poterat putari raptam. Et hoc, ne maior invidia in Christum excitaretur, quia ob Lazarum a morte reuocatum concilium fecerunt contra eum; & sic persequerentur Iairum; & sic opereretur ante tempus vel occidi, vel latere, vel se tueri miraculo. Et ideo illis edixit, ne cui dicerent; ne gloriam captare voluisse videretur. Et si autem Dominus, quantum in se erat, signum occultum esse voluerit: exijt tamè fama in vniuersam regionem illam: quia gloria, & laus fugientes sequitur. Interrogati autem parentes, non debebant mentiri, sed dissimulare. Et quia non poterat parentes tacere sine discipulis illis, quos secretarios adduxit; ideo etiam illis silentium indixit. Sed non semper, quia esset inutile signum; & testes frustra adfuissent; sed quoad simile signum publice fecit, nepe ad portam ciuitatis Naim: quemadmodum obligatus ad secretum seruandum, soluitur ab obligatione, quando ipse qui obligauit, re secretam publicam facit. Nam tunc Apostoli potius debebant testari. Exijt ergo fama huius signi post suscitatum adolescentem in ciuitate Naim: vel si forte ante illud tempus exijt fama, turba, vel parentes diuulgarunt; ut caeci prohibiti tacere, praedicabant Christi gloriam. Atque ita profuit prohibitio, ne ita citò fieret diuulgatio. Tu ergo exemplo Christi discibe bene operari sine testibus, & luce hominum: quia etsi maxime affectes latere, Deus tamen te non permittet

Cur parentes filiae suscitatae obstupuerint stupore magno, vtaut Euangelista.

Luc. 7.

Ioann. 11. Ad quid parentibus puellae Christus praecepit, et ne suscitatio nem euulgarent.

Infra 12.

Quid exijt fama in vniuersam regionem illam a puella suscitata, cum Christus id iussit occultari? Huius puellae suscitatio nem quoad idem occultari voluerit.

Luc. 7.

Hoc signum suscitatio nis puellae quando fuerit euulgatum.

Matth. 9.

Benefactanostra exemplo Christi sunt celanda.

diu

Filiae Archisynagogi ante filium viduae, & Lazarum suscitatae mysterium.

Gen. 3. Ioan. 11. Luc. 7.

Act. 9. Viuentium preces pro mortuis saluatae existere.

In his duobus signis, Haemorrhoyssae scilicet curatae, & filiae Archisynagogi suscitatae, quid fuerit adumbratum.

Luc. 4. Esai. 61. Haemorrhoyssa quid denotet.

Sacramenta virtutem suam unde sortiantur.

Iudaeus comprimis quid.

Ex hac eadem historia mores edificatur.

diu delitescere, sed publicabit benefacta tua coram toto mundo. Et prius mulier suscitata est, quam adolescens, vel Lazarus: & prima mulier vidit Christum suscitatum. Quia primè deberent esse foeminae in regno Christi, ut conuertant ad fidem maritos, sicut primae in Heua quoque; illos corruerunt. Ad haec Lazarus suscitatus est precibus sororum Marthae, & Mariae, & adolescens lacrymis viduae matris eius, & puella haec precibus parentis, & Tabitha orationibus & lacrymis circumstantium per Petrum a morte est reuocata. Falsum est ergo, viuentes non posse opitulari mortuis, vel suffragia illis impendere. Quod si viuentes resurrectionem ad hanc vitam mortalem impetrare valent: cur non magis ingressum animae in vitam gloriae caelestis? Quod Deus libentius praestat, quia maius & magnificentius est opus: & quia maior est charitas succurrere animae, quam corpori.

ALLEGORIA horum duorum signorum consideranda iam est. In Iairo intelligimus Patriarchas, & Prophetas. Puella mortua, & in extremis laborans, Iudaea est: iuncta per duodecim Prophetas Sponsa Christi. Et mortua: quia ei non credit, licet venerit ad eam, annum Domini acceptum praedicando. Sed primò sana nata est Haemorrhoyssa, id est, Genuitas, impotens fluxum cupiditatum suarum sistere per medicos, id est, per deos suos, quos colebat, vel per sapientes, & Philosophos, legumque; latroes, per quos gubernabatur, nisi auditu tantum, & tactu fimbriae Iesu, id est, per fidem, & Sacramenta, quae virtutem sortiuntur ab ipso Domino Iesu. Qui ut prouocet Iudaeum ad fidem, & confessionem, eius facit enarrari sanitates, & signa, & prodigia, quae apud Gentes edidit coram Iudaeo comprimete, id est, blasphemate, & gloriam Christi tollente.

Quod ad institutionem verò morum nostrorum attinet, mysterium est, quod tam haemorrhoyssa, id est, peccator publicus, quam puella domi mortua, id est, peccator secretus, egent

Christi gratia, & curatione. In primis igitur crimosus peccator significatur in Haemorrhoyssa, quia omne peccatum cruentum est, & seminarium, quia animam peccatis occidit, & plerumque; animas aliorum, quibus scandalum praebet. Hinc dicitur: Libera me de sanguinibus; & Oseas: Sanguis sanguine te tigit: id est, Peccatum peccatum trahit. Etsi verò omne peccatum tale sit, maxime tamè obscenum & sordidum carnis delictum. Et quia numerus duodecim narius est abundans: designat superbundatè, & longo tempore deliquisse. Haec mulier multa erat peccata: quia multa sustinet peccatores, maxime verò adulteri, & concubinarij: perfectum enim amara verba, duriora facta, corporis molestias, cecitate mentis, danna rerum suarum, odia hominum, famae dispendium. Itè erogauerat omnia sua pro voluptate carnis captanda; nepe aetate, decorè, vigorem, se ipsos, & sua: quemadmodum Sichè filius Hemor, qui se ipsum, & omnia sua, & vitam suam cum toto regno mortui exposuit propter Dinam; & filius prodigus omnia bona sua expederat cum meretricibus viuendo luxuriose. Hinc Hieron. super Oseam ait: Luxuria insatiabilis est voluptas, & quanto magis capitur, tanto magis veteribus se famem creat. Vires in fornicatione deficiunt; & fornicandi desiderium non quiescit. Sic ille. Ad sistendum huius sanguinis fluxum, ad vnum Christum est confugiendum, qui est fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalè, in ablutione peccatoris, & mestruatae. Atque ita peccator instar Haemorrhoyssae, stet retrò per verecundiam contritionis; sequatur Christi vestigia per propositum imitandi Christi; tangat fimbriam vestis Christi, id est, fide, ac Sacramento contingat Christi Humanitatem; confiteatur coram Christo peccatum suum, & beneficium obtentum. Nam sic iustificatus agnosceretur ab omnibus. Ad hunc modum peccatrix stetit retrò, & osculata est pedes Iesu. Est autem Christi vestis, Humanitas eius, quia habitu inuetus est ut homo: quae est ut tunica polymita, & talaris Ioseph ticta haedi sanguine; est ut pallium Iude

Peccati proprium quid.

Psal. 50. Ose. 4. Iilud: Sanguis sanguine te tigit, secundum Oseam, quid significet.

Quibus malis subiaceat peccatores, adulteri, & concubinarij: perfectum enim amara verba, duriora facta, corporis molestias, cecitate mentis, danna rerum suarum, odia hominum, famae dispendium.

Gen. 34.

Luc. 15.

Hieron. lib. 1. in Ose. c. 4. tom. 6. Libido insatiabilis, teste Hieronymo.

Zacha. 13.

Tangat fimbriam vestimenti Christi quis.

Luc. 7. Vestis Christi quae, & cybolum delinea ca.

Phili. 2. Gen. 37. Infra 49.

Tom. 6.

N lotum

Esa. 63.

Exod. 39.

Fimbria Christi quæ nã sit.

Bernard.

1. Cor. 15. Ioan. 8.

Psal. 83.

Psal. 132.

Christi fimbriam, quem appeller Bernardus. In filia mortua quid adû oratum sit.

Religiosus vir qui mortatur secundûm spiritû.

lotû in sanguine vug, de quo Esaias: Quare ergo rubrum est indumentû tuû, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Est velut tunica hyacinthina summi Pontificis: ex qua pendent mala aurea operum charitatis, & tintinnabula prædicationis. Fimbria verò, est Christi passio in carne eius cruenta: quæ tangitur credendo, meditando, & amando Iesû pro nobis mortuum: qua nihil fortius cõtra omnia peccata, & maximè cõtra vitium carnis. Vnde Bernardus sermone de quatuor modis orandi, in principio: Non credo, inquit, quòd sit inter nos quispiam, sed fortè nonnulli in seculari habitu, vel conuersatione potuerunt aliquando experiri quid loquor, vt inuiti fluxum sanguinis pateretur, eius inquam sanguinis, qui regnum Dei non possidebit. Etenim qui facit peccatû, seruus est peccati, nec sua se poterit continere virtute, etiam cum volet. Huic ergo minimè expedit per se ipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenit eius fimbriam, hoc est, eum considerare hominem, quem humiliorem viderit, & extremum in Ecclesia, quæ est vestis Christi: eum inquam qui elegit abiectus esse in domo Dei, oportet considerare: quoniam is verè est fimbria posita in ora vestimenti, ad quam utique spirituales vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficijs aliquibus, seu prece humili, aut cõfessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur. Illud tamen nouerit fimbria, nõ à se, sed à Christo esse virtutem, qui & tangi se protestatur in fimbria. Hæc ille, vocans fimbriã Sacerdotem, cuius sacrificijs, & orationibus quis sit sanandus: quanquã magis placeat per tactum fimbriæ intelligere accessum ad Eucharistiam, vt suprã diximus. Secundus peccator, & secretus, significatus in puella mortua, est Religiosus, vel Clericus occultè mortuus, etiãsi exterius videatur viuere. Moritur autem, primò suggestionem malæ cogitationis, quasi à serpente immiffæ. Secundò, delectatione carnis, quasi Heuë. Tertio, consensu spiritus quasi Adë. Nõ

accedit ad Lazarum quatrduanum, id est, defensionis audaciam, vt ille qui dixit: Mulier quam dedisti mihi sociã, dedit mihi de ligno, & comedi. Ideò secundum Lucam, moriebatur hæc puella, veneno suggestionis accepto: laborabat in extremis, secundum Marcum, delectationis resolutione: mortua est consensu quasi veneno ad cor pertingente. Quia verò occulta crimina non sunt aperienda; proinde ad eius suscitationem admiffi sunt pauci, & mandatum est ne iret in publicum; sicut mors adolescentis filij viduæ, significat peccatum manifestum. Ideò est publicè suscitatus: & Lazarus coram multa turba, id est, is, qui ex consuetudine peccat. Expellèdi sunt tibicines, id est, maligni spiritus, tristi eam carmine demulcetes, cum suggerunt culpam grauem non esse, aut ætati parcendum, vel ex improviso cõtigisse, aut alios familia agere, aut Dei pietatem ad miserendum propensam, aut tempus subesse pœnitentiæ. Hæc sunt mœsta carmina demonum. Sed cum concipitur spes veniæ, ait Christus: Nõ est mortua puella, sed dormit: & per suos excitat nos: Hora est iam nos de somno surgere. Surge qui dormis, & exurge à mortuis; & illuminabit te Christus. Tres Apostolos admiffit: quia ad absoluendum illum, opus est auctoritate Apostolica. Aderant etiã pater, & mater: quia Sacerdos debet præstare officium patris, dum corripit; & matris, dum consolatur. Intrat Christus, & tenet manum eius: ne vltèrius peccet, iuxta illud Dauidis: Tenuisti manum dexteram meã; & in voluntate tua deduxisti me, &c. Loquitur verbo: Puella (tibi dico) surge: & ita surgit qui iacebat in peccato, & Spiritus sanctus reuertitur in eam, quæ per peccatum expulerat contristando. Ambulabat puella: quia peccator ligatus operum bonorû fructus edere non poterat. Datur illi cibus verbi, & Sacramenti: quia priùs terrena tantum sapiebat, & de filiquis porcorum cupiebat implere ventrè suum, vt Prodigus ille, nec poterat. Et ita in primò miraculo, sanitas cõ-

Ioan. 11.

Gen. 3.

Luc. 8.

Mar. 5. Quæ crimina non sunt de- tegenda.

Luc. 7. Ioan. 11. Lazarus quatrduanus quid signet. Tibicines nostri spirituales qui.

Rom. 13. Ephes. 5.

Apostoli tres ad puellæ suscitationem admiffi, quid notent.

Psal. 72.

Mar. 5.

Peccatoris in puella Iairi à Christo suscitata descriptio.

Luc. 15.

fertur

Quo maximè signo Deus gloriã quærat apud homines.

fertur per tactum fimbriæ, id est, Eucharistiæ. In secundo, suscitatio à morte per pœnitentiam. Et ita exijt fama in vniuersam terram; quia maximum signum, quo Deus gloriam apud homines terrenos cõsequitur,

est iustificatio peccatoris, qui ad tantum bonum euehitur gratia & meritis Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & spiritu sancto detur omnis gloria & imperiû in secula seculorum. Amen.

TRACTATUS XVII.

De duobus cæcis curatis, & vno dæmoniaco liberato. Et habetur tantum Matthæi. 9.

Historia serics.

Huius signi tempus.

Mar. 6.

Illi duo cæci à quibus distinguantur.

Matth. 9. Cur clamabant.

DV BIVM non est, hanc historiam consecutã præcedens miraculû, & Matthæi verba illud euincunt. Nam dicitur: Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci: accidit quæ hoc, dum proficisceretur in patriam suam. Nam descripto signo suscitationis puellæ apud Marcum, dicitur: Egressus inde, abiit in patriam suam; & sequebantur eum discipuli sui. Secuti sunt eum duo cæci. Alij sunt hi duo cæci ab illis duobus Matth. 20. qui sunt ijdem illi qui Marc. 10. & Luc. 18. Isti secuti sunt Iesum, audita fama de suscitatione puellæ, vel aliorum signorum; & alij hæc videntes non credebant: & agnoscentes eius benignitatem omnibus expositam, eum secuti sunt. Quia Christus recesserat, vt solebat, factis signis, & sanato paralytico, vt Matthæus testatur. Clamantes, & dicentes. Cû enim cæci essent, atque ad eum neque cerne re, neque adire Iesum possent, tamè ingenti clamore, quæ sanitatis amor, & ardor fiduciæ in Christum exprimebat, procul appellant, & inuocant. Ideò sequela cæcorû, clamor, & inuocatio, tanquam effectus, testantur fiduciam cæcorum in Christum, vt causam. Erant enim hi cæci non vi-

dentis, propter quos Christus venit, de quibus Ioannes: In iudiciû ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Miserere nostri, Fili Dauid. Principio miseriam suam confitentur: quæ cõfessione nihil gratius Deo offerre poterant. Credebant præterea sola Dei misericordia opus esse, vt à Christo visum reciperent. Vocando autem filium Dauid, non volebant significare tantum, quòd esset de illius genere, & familia, quia multi alij de illa erant: sed hoc verbo significabant illum esse Messiam promissum à Deo ex familia Dauid. Vnde Phariseos interrogauit: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dixerunt ei, Dauid? & Ioannes inquit: Nõ quid à Galilæa venit Christus? Nonne Scriptura dicit quia ex semine Dauid, & de Bethleem Castello, vbi erat Dauid, venit Christus? Chananæa insuper (teste Matthæo) Filiû Dauid vocauit. Erat ergo omnibus compertum, & exploratum Messiam esse filium Dauid. Quum autem venisset in domum, accesserunt ad eum cæci. Passus est Dominus istos cæcos post se clamare, donec ingressus est domû: nõ quam habitabat Capharnaum, vt quidã putant, sed in domum alicuius fidelis,

Ioan. 9.

Ijdem quare dixerint: Miserere nostri, fili Dauid.

Iesum vocando filium Dauid, quid insinuauerint. Esa. 11. & seq. Jerem. 23. Matth. 22. Ioan. 7. Mich. 5. 1. Reg. 16. Matth. 15.

Euthy. cap. 17. in Mattheum.

Quare hi duo cæci non in via, sed in domo à Christo curati sint.

Quid exigit ab eis fidem, quam minime ignorabat

Euthy. ibi. Mar. 7.

Fides & credendi verbu in Euangelijis quid significant.

Mar. 7.

in quam se noctu recepit; vt ait Euthymius. Nam proficiscebatur tunc in patriam suam Nazareth. Distulit autem Dominus sanare hos cæcos vsque ad domum; vt probaretur eorum fides, & constantia; & obtentū sanitatis donum maiori pretio æstimarent; & doceret fugiendam inanem gloriam ab operibus nostris, & ne miracula nimis vilescerent, si subito desiderata conferrentur; & vt doceat instanter orādum, nec ab ea si non statim exaudimur, cessandum esse. Interrogauit autem eos: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* vt commendaret eorum fidem astantibus. Siebat enim illos credere quod posset: neq; enim aliter infecuti fuisset eum tam constanter: sed tūm vt per eorum manifestam fidem alij attraherentur, & de fide erudirentur; tū propter eos potissimum, qui videbant, & audiebant, vt ait Euthymius. Interrogauit etiam nō dicēdo: *Creditis quia hoc possum impetrare, sed quia hoc possum facere:* significans penes se esse certam, & solidam faciēdo potestatem. Nec interrogauit, *Creditis quia hoc faciam vobis, sed, quia hoc possum facere?* Fides enim, & verbum credendi non significant semper in Euāgelijis simpliciter fiduciam, sed assensum intellectus: quo firmiter alicui, vt vero, assentimur. Vnde & fide iustificatus non cogitur credere se consecutorum peccatorum remissionem, et si illam sperare à Dei bonitate debeat; sed credere se posse eam consequi, ex qua fide Catholica fiducia, & ei consequendæ spes gignitur. Ita etiā interrogauit; vt mererentur confitēdo, & quia ex articulo Messias volebat inducere ad fidem Deitatis quā illis infudit. Ideo responderunt: *Vtique Domine: quia scilicet potes facere, & non tantum precibus obtinere.* Idcirco iam non filium Dauid, sed Dominum eum appellabāt, ab eius interrogatione in fidei celsitudinem subleuati.

Tunc tetigit oculos eorum. Audita fidei cæcorum confessione, tetigit sine alijs ceremonijs eorum oculos.

Nā alijs quosdā, nēpe furdū & mutū, & cæcū à natiuitate, nouis, & insolitis ceremonijs tetigit, quia minori fide præditi erant, quā isti: nam ceremonijs fidem eorum excitabat, & adiuuabat. Tactu autem ostendebat se esse eorum illuminatorem, & carnem suam tanta virtute præditā esse ob assistentem Deitatem, etiam si sine vllō cōtactu, sed solo verbo potuerit mortuos ad vitam reuocare. Contactui verò Christus verbum adiunxit: *Dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis.* In hoc docens, & aperiens vsum Sacramentorum, quibus Ecclesiam adornauit. Accedit, inquit Augustinus, verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Et ita applicatur Christi signum ad monstrādam Christi potentiam, & cæcorū fidē, qua si carerent, nihil fieret. Et quo plus nos ad se traheret, non sibi videtur vendicare redditi luminis officium, sed cæcorum fidei adscribere; cū tamen fides illa viua sit donū Dei, & quæ Deo debetur, & cuius autor est. Sed pro sua immensa bonitate hoc pro more habet, vt etiam bona opera, & meritoria vocet nostra, vt quibus mercedem velit reddere; cū tamen quicquid illud est, reuera sit ipsius. Ita & hūc ait: *Secundum fidem vestram fiat vobis.* Hęc etiam nos docent, tantum aque Diuinæ misericordiæ haurire nos ē fonte salutis, id est, à Iesu; quantam habemus situlam, hoc est, fiduciam, & fidem in Christum. Atq; ita aperti sunt oculi eorum, ita vt excellenter, & perspicaciter viderēt. Magna verò Iudæorum hinc oritur accusatio, vt pulchrè docet Euthymius, qd cæcis solo auditu credentibus, ipsi miracula videntes increduli permanebant.

Et comminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. Verbum Commiatus est, Græcè est *ὑπερηκόω*, id est, interminatus est; austerè videlicet intuens, & cōtractis supercilijs, & commoto capite, veluti facere solent, qui aliquos de continendo secreto admonent: nam vox illa à frēmitu dicta est. Vetuit autem publi-

Ioan. 9. Cur Christus tetigerit oculos eorum, cū solo verbo sanare posset.

His verbis: Secundum fidem vestram fiat vobis, quid Christus doceat nos. Augusti. in Ioan. tract. 80. à med. tom. 9.

Proprium Diuinę bonitatis quid.

Alterum documentum.

Iudæorū cecitas insignis. Euthym.

Cæcis cur dictum à Christo, ne signū euulgarent.

Luc. 8.

Hilar. can. 12. in Mattheum.

An hi cæci cōtra Christi præceptū, cū diuulgantes peccauerint.

Hierony. in Mattheum tom. 9.

B. Greg. li. 19. in Moralium, ca. 18. tom. 1. Quid nos eo facto cæci docuerint, teste Gregorio.

Theophyl. in Matth.

Diffamare hoc loco quid.

Quomodo mutus Dominus oblato hæc de præcedētibus cohercant.

care miraculum; tūm ad docendam humilitatem, tūm quia fortè volebant laudare Christum tanquam hominem: vnde sanato à dæmonio dixit: *Redi in domum tuā, & narra quanta tibi fecit Deus.* Non autē quia hoc erat Apollōiorū munus, vt dicit Hilarius, nam interdum id ipse præcepit. Verè ergo volebat ob humilitatem, & exemplum nostrum taceri signa sua, & hoc verbo expresso docuit. Verè etiam ob Deilaudē prædicari illa volebat, & hoc itū, gestuque indicabat. Et ita cæci nō peccauerunt, quia non fecerunt contra Christi præceptum, cū ipse ostenderit aliquo modo, nēpe vultu suo, velie vt publicaretur. Ideo hi duo cæci sanati elegerunt id quod simpliciter melius erat, scilicet diuulgari ad Dei gloriam, & tantum sibi collatum beneficium non tacere. Ideo Hieronymus scribit: *Dominus propter humilitatem, fugiens iactantia gloriā, hoc præceperat, & illi propter memoriā gratia non possunt tacere beneficiū.* B. Gregorius lib. Moralium: *Quarendum, inquit, nobis est, quid sit hoc quod ipse omnipotens, cui hoc est velle, quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur; nisi quod seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent, & tamen, vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando se ipsos custodiāt: sed dū prodantur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant.* Hęc ille sanè eleganter. Et Theophylactus: *Vides, inquit, quomodo fastum fugerit: illi verò non vt inobedientes, sed vt grati diuulgauerunt.* Sic ille. Quod in textu dicitur: *Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa:* in bonam partem hūc accipitur, præter cōmūnem vsum verbi illius. Respondet enim ad literam verbo Græco *ἀναφώνου*, id est, famam sparserunt.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Ordo historiæ cōtinuus est: vix enim egressis domo cæcis, in qua beneficentiam Christi acceperant, ec-

ce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Nam verbū; Ecce, indicat cōiunctam huius liberationem dæmoniaci cum illuminatione prædicta cæcorum. Quamquā autem Græca vox *κωφός* propriè dicitur, teste Hieronymo, furdus: hūc nihilominus capitur pro mutuo, & p furdus, sicut etiam alibi. Quæ autem habentur de alio cæco & mutuo Christo oblato Mar. 3. & Luc. 11. eadē quidē sunt cū his quę habeantur Matth. 12. Hęc autem ab illis omnibus distincta sunt, vt ratio temporis, & aliæ circumstantiæ indicant.

Obtulerūt autem Christo mutū, quia cū non esset mentis compos, salutem optare non poterat: & cū mutus esset, per se non valebat postulare, nec dæmon ad Christum ire permittebat. Secus de cæcis, quos illi qui offerebant, audiebāt curatos, vel potius alia signa, mutum obtulerunt: Ab hoc autem, quia mutus, & mentis compos non erat, non petijt fidem, sicut à cæcis. A portantibus autem, fidem exigere non solet, nisi infidelitatis signum manifestum appareat: vt ab illo, cui dixit: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti;* & altero, cui dictum est: *Noli timere: tantummodo crede.* Posset etiam sustineri quod esset alijs mutus nō naturaliter, sed arte dæmonis; qui si potest mouere ad loquendum, ergo etiam poterat impedire instrumenta formandæ vocis: quia hoc fit tantū virtute motiua, loqui verò fit arte. Et hoc probatur: quia dicitur in litera: *Et eiecto dæmonio, locutus est mutus, quasi sit quidam actus consequentiæ mutum loqui, ad dæmonem eiectū.* Vnde Hilarius hoc ponderans, ait: *In eo rerum ordo seruatus est. Nam dæmon prius eiecitur, & tūm reliqua corporis officia succedunt.* Et B. Chrysostr. de mutitate ait: *Non enim naturali cursu agrotatio, sed dæmonis insidijs illi accidit.*

Et eiecto dæmonio, locutus est mutus, & mirate sunt turbe, dicentes, Nunquā apparuit sic in Israel. Pharisei autem dicebāt, In Principe dæmoniorum: eiecit dæmones. In vno & eodem signo scan-

Hierony. in Mattheum

Hunc mutū cur Christo obtulerint.

Cur Dominus non petierit fidem à mutuo, sicut à cæcis.

Mar. 9.

Supra 5. Vnde mutus ille fuerit, secundum alios, nec sine ratione.

Hila. supra dicto cano. 12. in Mattheum.

B. Chrysostr. hom. 33. in Matt. 10. 9.

Quare dixerint turbę: Nunquam apparuit sic in Israel, cum mutum Christus sanauit.

Ioan. 7.

1. Reg. 16. In Veteri Testamento a dæmone liberatū legitur neminem.

3. Reg. 17. 4. Reg. 4. & 13.

Pharisęi de quibus Christum ausi fuerint calumniari.

Matth. 9.

Ibidem.

Ibidem.

Dæmoni gratum officium quod.

Christi erga nos insignis beneficentia.

Calūnię Pharisęorum signa eius dæmoni tribuētiū cur Christus non responderit.

Matth. 12.

Luc. 11.

dalizantur reprobi, & ædificatur boni, & ad laudes Deo concinendas excitantur, dicentes, nunquam apparuit sic in Israel Id est, Nullus unquam Propheta tam factus apparuit in Israel, tot & talia, & tali modo signa facta edentem vel vidimus, vel legimus aliquando neminem. Quod dictum est, non tantum ob hoc signum, sed ob alia. Vnde dicebant quidam: Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet, quā quæ hic facit? Et Saul quidem a maligno spiritu inuasus alleuiabatur cithara Dauidica à vexatione; non tamen sanabatur. Imò de nullo legitur in Veteri Testamento, quod fuerit a dæmonio liberatus; quanquam maiora facta legamus. Helias namque & Helisæus mortuos ad vitam reuocarūt, quod maius est. Eodem etiam signo Pharisęi calumniandi occasionem acceperunt, tribuentes miraculum Principi dæmoniorum: nec verebantur nugari in his, quę facile redargui poterant. Primò calumniati sunt quod peccata dimitteret; deinde quod cū peccatoribus ederet; postea quod ieiunia nō indiceret discipulis suis. Postremò ex malitia & inuidia, opera Dei dæmoni adscribunt. Nā qui dæmoniorum Principem habet unitum, quæ illi sunt grata, perficit: dæmoni autem gratum est semper nocere hominibus, & ad peccatum pellicere, & a Deo abstrahere. Christus verò contraria his operabatur: nam beneficia in homines semper conferebat, omnem docebat virtutem, & homines ad Deū adducebat. Sed non respondit tātæ calumniæ: tūm vt doceat magno animo iniurias sustinere, cūm benefacimus. Deinde, quod cum aliquo colore a principio Christo id obiectari posset, cūm nondū cognitus esset: vbi verò multitudine signorum inclaruit, & virtutem & potentiam suam edidit, tūc huic calumniæ respondit: vt cūm eiecit dæmonium cæcum & mutum ab alio obfesso, vt tradunt Mattheus, & Lucas.

Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella, docens in Synagogis eorum, &

predicans Euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Non fuit offensus læsus Iesus, quominus more boni pastoris, ac prudētis Medici visitaret ciuitates, & castella; in quibus & prædicabat regnum Dei, & prædicationem signis sanitarum editis confirmabat, vt omnes eum agnoscerent. Nā etfi hu mani generis vna die sit peracta redemptio; prædicatio tamen Euangelij multis non tantum diebus, sed etiam annis erat præstāda. Ad hoc enim, vt ipse ait, venit, & vt ipse ait, Ideò missus sum. Prædicabat autem in Synagogis, vbi populus conueniebat: eratq; consuetudo prædicandi, & legendi sacras Scripturas Christū continentis. Libenterq; in eis prædicabat Dominus, ne videretur eius doctrina suspecta. Prædicabat autē Christus Euangelium. Christum quidem Legē seruabat, quia aliò qui neque haberetur, neq; crederetur Messias: quia tamē Apostoli, & Spiritus sanctus edixerunt eam amplius non obseruandam; proinde eam non obseruamus. Christus autem Legē non prædicauit, ne nos ad eam obseruandā obligaret, nec Apostoli ausi fuissent eam abrogare. Venit autē Dominus, vt ei finem imponeret, ac ob id non debuit eam prædicare: neque rursus prædicare contra eā. Sed prædicabat Euangelium regni, id est, Ecclesię Dei militantis, ex qua homines credētes ad regnum vitę æternę iam transeunt: nec Iudęi illa prædicatione scandalizabantur. Vel Euangelium regni, potest dici annuntiatio æternę beatitudinis in futura vita: nam de vita illa futura nihil definitum habebant Iudęi. Ideò hæresis Sadducęorum negantiū resurrectionem mortuorum nondum damnata erat apud Iudæos, cūm illos impunitos dimitterent. Quia ergo Christus annuntiabat illam vitā, nō erat cur Pharisęi impedirent: alia autem quia ordinantur ad hæc, dicuntur Euangelium. Post prædicationē autem curabat vbique omnem languorem, qui ex praua humorum affectione consurgit. ¶ Et omnē infir-

Christus boni pastoris, ac prudētis medici vt munus expleuerit.

Marc. 1. Luc. 4. Cur Christus prædicaret in Synagogis. Act. 13. Infra 17.

Quare Christus Euangelium prædicaret, nō autem veterem Legem, cūm ipse esset Iudæus.

Euangelium regni quid.

Altera acceptio.

Matth. 28. Act. 23.

Languor vnde proficiscitur.

mitatem.

Christus post prædicationem cur languores curaret.

Matth. 4. & 18.

Mar. 9.

Christus hoc loco qualem nos doceat beneficentiā

mitatem. Quę sine illa erat, vt esse claudum, vel mutum. Curabat autē, vt confirmaret dicta de gloriosa vita: & ex misericordia multa signa edebat, vt Deus, & Christus, neq; impotens, vt alij Prophetę, haberetur. Imò omnes sanauit, teste B. Mattheo. Nam credentes, quasi ex equitate quadam; incredulos autem, ex misericordia iuuabat, vt cūm apud Marcum dicitur: Adinua incredulitatem meam. Quia verò ita prædicare, non est actus particularis; nō est hoc continuum cum alijs, vel discretum, sed sparsim prædicare per omne tempus historię vitę Christi.

Discamus igitur a Christo vni-

uersalem quandam beneficentiā ad omnes promptam, & paratā: tūm vt ea, quę salutis æternę sunt, illis suggeramus, & impedimenta, si qua fuerint, & in nostra sita sint potestate, de medio tollamus; tūm etiam, vt in infirmitatibus fratrum nostrorum, quę permultę, & magnę in progressa vitę humanę contingunt, operā charitatis impendamus. Nam ita digna inueniemur membra, & conformia tanto capiti Iesu Christo Domino nostro, qui cum Patre, & Spiritu Sancto sempiternis honoribus, gloria, & gratiarum actione celebratur ab vniuersa creatura, Angelica, & Humana, in seculis seculorum, Amen.

TRACTATUS XVIII.

De signo Paralytici sanati ad probaticā Piscinam a Domino nostro Iesu Christo, de quo tantum Ioannes loquitur cap. 5.

Incipiūt miracula secundū di anni prædicationis Christi ab hoc languido sanato ad Piscinam in secundo Paschate, vsque ad ter iū Pascha Ioan. 6. Huius cū præcedenti narratione conexio.

Matth. 10. Quando Apostolos miserit Dominus ad prædicandum. Mar. 3. Luc. 6.

QVOD ad ordinem historię attinet, vt constet quæ ratione hæc historia conseqatur prædicta miracula, ignorandum non est, non posse præcedentibus coniungi quæ sequuntur apud Mattheum, nempe de missione duodecim Apostolorū ad prædicandum facta a Domino: nam certum est, missionem hanc post sermonem illum solennem quem in morte habuit, factam esse, quandoquidē ante illum sermonē Domini ex omnibus discipulis illos elegit, & ordinavit Apostolos, vt patet ex Marco, & ex Luca: quos postea misit ad prædicandum. Necessē est ergo ante Apostolorum missionem, & promotionem, præmittere sermonem illū: sed hanc promotionem Apostolorum constat ex Marco & Luca secutam duas illas reprehensiones, quibus Pharisęi primū quidem discipulos Christi carpebant quod velle-

rent spicas; deinde verò ipsum Christum, quod in Sabbato sanasset cuiusdam hominis manū aridam. Igitur & hæc duo, licet postea a Mattheo describantur, ne cessariò præmittenda sunt, vt priora sermoni illi. Vt enim ex Matthei narratione didicimus Marcum & Lucam in eodem loco narrare traiectionem in regionem Gerasenorum, curationem Hæmorrhoyssę; & resurrectionem filię Archisynagogi; ita ex illis duobus Euangelistis iam intelligimus Mattheum duo illa, quæ narrat in principio cap. 12. de vellendis spicis, & de manu arida, non suo loco posuisse: sed etiam illa intelligenda esse facta ante sermonē in principio positum a Mattheo: sicut ex eisdē duobus Euangelistis didicimus, ea quæ hactenus ex Mattheo sunt desumpta, contigisse ante sermonem, etiam si ab ipso post sermonem describantur, per figuram recapitulationis.

Matth. 12.

Mar. 5. & seq. Luc. 8. & seq.

Porro

Hanc historiam Paralytici a Domino curari Ioan. 5. illa Apostolorum spicas vellentium anteriorum esse.

Leuit. 23.

Altera optio, quae refellitur.

Cyri. Alex. li. 5. in Ioan. c. 122. to. 1.

Chryf. ho. 35. in Ioan. tom. 3.

Ioan. 4.

Ruper. Tuitien. lib. 5. in Ioan.

Mensis apud Iudaeos de more quando fiebat.

Leuit. 23.

Porro ante factum discipulorum vellentium spicas die Sabbati, inferendum esse totum caput Ioan. 5. ex eo aperte comprobari potest. Nam quod discipuli Sabbato vellebant spicas, necesse est contigisse post Pascha: ante Pascha enim nullo modo licuit Iudaeis vellere spicas, aut quicquam edere ex noua fegete. Quia antequam id liceret, manipulus spicarum, antequam veniret messis, offerendus erat Domino; quod fiebat altera die Paschae, ut scribitur in Leuitico. Post Pentecostem autem non inueniebantur amplius in agro vellendae spicae, cum iam messis esset perfecta, & panes primitiui Deo in die Pentecostes oblatis: ergo statim a Paschate, vel paullo post, accidit illud Sabbatum secundoprimum. Ex quibus admodum est verisimile, ne dicam certum, festum Iudaeorum, cuius 5. cap. meminit Ioannes, qui non exprimit quale fuerit, fuisse iam alterum Paschae festum, quod proximè scilicet secutum est illud Pascha, cuius meminit cap. 2. Cyrilius tamen Alexandrinus & Chrysostomus fuisse putant hoc festum Pentecostes, moti hac ratione: quod hoc festum proximè sequitur festum Paschae. Ac proinde cum cap. 2. Ioannes meminerit Paschae, & subiunxerit: Et prope erat Pascha Iudaeorum, & ascendit Iesus Ierosolymam, contendunt debere intelligi de festo proximè sequenti paschalem solennitatem, id est, de festo Pentecostes: sed haec ratio infringitur verbis Christi apud Ioannem dicentis discipulis: Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? ut etiam colligit Rupertus Tuitiensis. Cum è Iudaea per Samariam pergeret in Galilaeam, erat mensis December tunc, aut circiter, cum messis apud Iudaeos inciperet iuxta Pentecostem, in nostro Maio, aut circiter: quemadmodum ex eo constat, quod in Pentecoste panes primitiui offerendi erant Deo. Festum ergo Pentecostes, imò & festum Tabernaculorum illius anni, quo Dominus è Iudaea perrexit in Galilaeam, iam erat transactum, prius

quam in Galilaeam rediret: proximè autem à reditu erat festum Paschae, inter ea saltem festa, quae iuxta legem celebranda erant, & in templum veniendum. De eo ergo verisimile est locutum hoc capite Ioannem, quemadmodum asserere non dubitauit Rupertus Tuitiensis, cuius haec sunt verba: Hic Euangelista Paschale festum non aperte exprimit, dum dicit in diffinitè: Erat dies festus Iudaeorum, & ascendit Iesus Ierosolymam: sed ex superioribus festum paschale fuisse colligitur. Nam aliam ob causam superius, ubi mulieri Samaritana est locutus, dixit discipulis suis: Nonne vos dicitis quia adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Cõstat verò quia ubi non plus quam quatuor menses ante messem intersunt, paschalis festiuitas non plus quam duobus mensibus longè abest: quo utriusque spatio temporis alia festiuitas nulla occurrit, qua secundum præceptum legis omne masculinum deberet apparere ante conspectum Domini. Igitur & hoc paschale festum est, quo nostrorum (ut prædictum est, & posterius liquebit) sacramentorum principium repetitur. Haec ille, & ante eum intellexit. D. Irenæus, qui libro Aduersus Hæreses, sic scribit: Post hæc iterum secunda vice ascendit in diem festum Paschae in Ierusalem, quando Paralyticum, qui iuxta natatoriam iacebat XXXVIII. annos, curauit iubens uturgeret, & auferret grabatum suum, & iret. Huius sententiam sequitur Abulensis in suo Defensorio, & Paulus Episcopus Forosempronienfis in sua Paulina, & Ioannes Ferus in cap. 5. Ioannis, & Petrus Iruozquus Nauarro, Dominicanæ familiæ, in libro què inscripsit: Series historię totius sacri Euangelij, hoc mordicus tenet, & inter alios Cornelius Iansenius vir profectò eruditus, & in Concordia Euangelica concinnanda diligentissimus: Hi omnes vno consensu tradunt hoc festum fuisse diem Paschae. Quod etiam rationibus probabilibus, & validis non destituitur. Prima est: quia dies festus simpliciter & antonomasticè debet accipi pro præcipuo, & principali festo Iudaeorum, quale erat Pascha: & ita acci-

Ruper. Tuitien. ibid.

Ioan. 4.

Exod. 13. Deute. 16. & 23.

Iren. lib. 2. cap. 33. initio.

Abulen. Episcopus in Defensor.

Paulus Episcopus Forosempronien.

Ioan. Ferus Petrus Iruozquus Nauarro.

Cornel. Iansen.

Per diem festum Iudaeorum, esse Pascha intelligendum ostenditur.

pitur

Luc. 2.

Ioan. 12.

Infra. 13.

Secunda ratio.

Dan. 9.

Antiquae legis sacrificia cum ceremonijs quando inutilia esse cœperint.

Matth. 3.

Lib. 1.

Ioan. 5.

Ierosolymæ situs qualis.

Qua ratione festa sint nostra celebranda.

Luc. 15.

pitur in Scripturis. Dicitur enim apud Lucam: Cum factus esset (scilicet Iesus) annorum duodecim, ascendit illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi, &c. Vbi loquitur de die Paschatis. Ait etiam Ioannes: In crastinum turba multa qua conuenerat ad diem festum. Et infra: Quidam enim putabant, quia locus habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus, Eme ea qua opus sunt nobis ad diem festum, in quibus locis per excellentiam nomine Diei festi intelligimus festum Paschae. Ad hæc nisi hoc festum Paschae fuisset, non possemus ex Euangelij probare Christum tres annos cum aliquot mensibus prædicasse. Quod tamen à Daniele fuerat prædictum: Confirmabit, inquit, pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium: nam morte Christi antiquata sunt omnia legis sacrificia, & saltem inutilia, & mortua reddita. Cum tamen ad designandum tempus, & annos prædicationis Christi (quod ab alijs sanè fuerat prætermisum) Ioannes tam accuratè Paschata, quæ, dum durauit prædicatione Domini primo anno inciderunt, annumerasse videatur. Quæ verò hæcenus contigerunt, vno integro anno, & aliquot paucis mensibus, scilicet à die baptismi, quo tinctus est à Ioanne, vique ad primum illud Pascha Iudaeorum, de quo Ioannes cap. 2. peracta sint. Plures alias rationes ad hanc veritatem confirmandam produximus in Prolegomeno 32. ubi & rationes quæ in contrariu fieri possent, & solent, dissoluimus: ad eum locum destinamus lectorem huius rei audium. Iam ad literam accedamus: Post hæc erat dies festus Iudaeorum, & ascendit Iesus Ierosolymam. Locus Ierusalem editus erat, & sublimis, & complectebatur montem Sion: deò eo venire, ascendere erat. Et cum ascensu mentis nostræ, & eleuatione celebranda sunt festa, si Deo grata esse volumus. Est etiam dies festus, quando Christus iustificat peccatorem: quia gaudium est coram Angelis Dei super vno peccatore penitentiam agere:

Cuius iustificationis umbra, & figura erat illi in firmi sanatio, qui prior descendisset in Piscinam. Crebrò autem aderat Iesus festiuitatibus Iudaeorum; ad ostendendam virtutem suam, & ad communicandam doctrinam, & sanitates conferendas. Venerat enim pro male habentibus, quibus opus est Medico, & non pro bene habentibus. Est autem Ierosolymis Probatica, piscina qua cognominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens, &c. Varia est lectio huius loci. Interpret noster in recto legisse videtur, probatica, id est, pecualis, siue ouina, à nomine προβατων, quod pecus, siue ouem significat: quod in ea Nathinæ lauarent animalia offerenda, vel intestina ouium ad sacrificium immolandum. Et ita Chrysostomus cum Theophylacto legunt in textu suo Græco. Codices verò Græci modò habent: Est autem Ierosolymis ad Probaticam, vel, super Probaticam, id est, iuxta, vel apud, vel, in Probatica (& ita se inuenisse in quibusdã Latinis codicibus antiquis testatur Erasmus) piscina dicta Hebraicè Bethesda, nèπε ιερι τη προβατων, id est ad locum, in quo congregabantur pecora, siue ad forum pecuarium, in quo veniebant pecora pro sacrificijs: cuius loci pars erat piscina hæc. Atque ita legit Euthymius, vel, quod est probabilius, significat portam ciuitatis dictam portam gregis, iuxta templum, quæ apud Nehemiam dicitur à Septuaginta Interpretibus τῶν προβατων, id est, porta gregis. Et sic legendò sensus esset, ἐπι τῆ προβατων, hoc est, apud portam gregis erat quædam piscina. Et hæc lectio comprobatur ex eo quod Euangelistæ sæpe alludunt ad sensum, & verba Septuaginta Interpretum. Et in eo loco sæpe ostenduntur vestigia illius olim cognominatæ Piscinæ probaticæ. De hoc Brocardus in descriptione Terræ Sanctæ ita loquitur: Ab area templi contra Aquilonem, quantus scilicet est iactus lapidis, est porta Vallis, qua ducit in Vallem Iosaphat: & hæc etiam dicitur porta gregis, quod per eam introducebatur

Ioan. 5. Iudaeorum festis cur Iesus frequenter adesset.

Matth. 9.

Varia lectio huius loci.

Probatica, Piscina cur dicta. 1. Esd. 8.

Chryf. in Ioan. hom. 35. tom. 3. Theophyl. ibid.

Erasm. paraphrasi in Euang.

Euthym. c. 6. in Ioan.

Nehem. 3.

Ad sensum, & ad verba Septuaginta Interpretum fræquens in Euangelistis allusio.

Brocardus.

Eadem piscina cur porta gregis, seu vallis nominetur.

greges

Joan. 5.

A quo eadē Piscina constructa, & quē ad finem. Ioseph. lib. 8. de Bell. Iud. c. 6.

B. Hierony. to. 3. nō procul à sine.

Theophy. Piscina unde dicta.

Kαλυπτέρηρα quid.

Joan. 9.

Cic. ad Atticum.

Bethsaida, seu Bethesda cur sic appellata.

greges immolandi in templo. Proinde in trantibus portam Vallis, siue gregis, ad sinistram occurrit Piscina probatica, in qua Nathinai immolabant hostias, quas trahebant in templo offerendas sacerdotibus. Et hac porticus habuisse ostēditur, in quibus secundum Ioannem iacebant infirmi aqua motum expectantes. Ad dexteram verò ostenditur alia Piscina inferior, facta ab Ezechia, vt dicitur. 4. Regum. 20. & de qua fit mentio Esa. 22. Hac autem Piscina Bethesda constructa creditur à Salomone pro ministerio templi: qua fortè à Iosepho in descriptione Ierusalem stagnum Salomonis vocatur. Hæc ille, & alia de alijs adiungit piscinis ibidem. Sed ad rem ipsam parui refert quomocunque legas. Licet minimè contemnenda videatur prior lectio: quia Doctores Græci & antiqui illam sequuntur, & Codex Syriacus illam tantum nouit lectionem; alterius autem ne meminerunt quidem. Certè Hieronymus libro de Locis Hebraicis nostræ subscribit his verbis: Bethesda, Piscina in Ierusalem, qua vocabatur probatica (ergo in casu recto legit Hieronymus, & nō in Datiuo, nempe τῆς ὑποκατακλιῆς) & à nobis interpretari potest pecualis. Hæc quinque quōdā porticus habuit, ostendunturque gemini lacus, quorum vnus hybernis pluuijs adimpleri solet, alter mirum in modum rubens, quasi cruentis aquis, antiqui in se operis signa testatur. Nam hostias in eo lanari à sacerdotibus solitas ferunt, unde & nomē accepit. Hæc ille. Ita etiam se legisse testatur Theophylactus in Commentario. Piscina per antiphrasin à piscibus dicitur, quod eis careat: sicut lucus, eo quod minimè luceat. Græcè autem dicitur καλυπτέρηρα, à natando, quasi dicas natatoriam, vel natabulum: ita ab Ioanne dicitur natatoria Siloë: & in balneis Piscinæ dicte, quod homines piscibus natando similes fiant. Cicero ait: Latiorē piscinam voluissē, vbi iactata brachia offenderentur. Erat ergo receptaculum aquarum ad abluendas carnes animalium immolatorum. Hebraicè dicitur appellata Beth-saida: Græci Codices. Βηθσαϊδα, habent,

hoc est, Domus effusionis, siue fluxus aquarum, Hebraicè בֵּית שַׁיטָא, quæ, vel à templo post immolatorum abluentionem; vel quod à tectis templi distillant, atque ibi colligerentur; vel, vt ait Hieronymus, quod ex vno lacu aquæ in alterum influent, sic est dicta Bethesda. Sed profectò præstat lectio Syriaci Codicis quæ habet Bethesda, à Beth & chesed; vt sit Domus benignitatis, siue misericordiæ, quasi domus hospitalis, in qua signum benignè fiebat pauperibus, & infirmis à Deo non sine insigni miraculo. Et nominis rationem videtur explicare Ioannes, cum ait: In his iacebat multitudo magna languentium, &c. Quanquàm non sit contemnenda lectio nostra, quæ habet, Beth-saida, quæ vox, Domus frugum, vel cibariorum interpretatur, siue domus piscationis. Estque vox Chaldæa, & Hebræa: sicut phrasi Hebraica dicunt domum seminis, agrum; domum iumentum, stabulum. Ciuitas etiam Galilææ, ex qua erant Petrus, & Andreas, & Philippus Apostoli, dicta est Beth-saida, quod fortassis eius ciuitatis homines piscationi vacarent. Habebat hæc piscina quinque porticus, qui constructi fortè fuerant ex elemosynis, in pauperum commoditatem. Porticus autem, est tectum sine aliqua conclusione: & quia ibi tantum sacrificanda abluiebantur, opus erat loco capaci. Erat etiam locus pro languentibus, qui expectabant aquæ motum; & pro pauperibus potentibus elemosynam à populo inde transeunte ad templum. Mirabile est Christi documentum, qui in templum prius ingressus est ad orationem, & adorationem; deinde in locum pauperum, vt exhiberet misericordiam, & suo nos exemplo ad similia prouocaret fidei, & charitatis opera. Infelices autem Anabaptistæ detrahunt veritati huius Piscinæ: quia de ea nihil in Veteri Testamento dicitur, cum templum describitur; nec

Hieron. vbi supra productus est. Beth-chesda Syriacè quid

Beth-saida quid soner.

Hebræismus.

Joan. 1.

Piscina hæc cur dicta Beth-saida: eius quinque porticus ad quid erant. Portic⁹ quid

Singulare Christi religionis, & beneficiæ documentum.

Anabaptistæ hanc de Piscina historiam è medio cur tollant infelices.

Quibus verbis Piscinam dictam Scriptura vetus insinuet. 2. Paral. 4.

Aristeas.

Iosephus diligentissimus autor, qui scripsit templi Salomone, & sub Esdra, & sub Herode constructionē. Sed nihil mirū est, si Christi miracula non scribantur à Iosepho. Nā & historia Iudith, quæ propria est Veteris Testamenti, ignota fuit Iosepho, cū eius faciat mentionem nullam. Vetus Scriptura etiam tamen non aperte dicat, insinuat tamen piscinā hanc lib. 2. Paralip. quando meminit maris Anei, in quo sacerdotes lauabantur: ter & mille metretas, siue batos continētis, & decem concharū quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram positarum, in quibus lauabantur omnia sacrificia offerenda. Ideo opus erat conceptaculis aquarū, quæ per subterranea effunderentur loca, & aperte Aristeeas lib. de 70. Interpretibus ad Philocratem horum conceptaculorum meminit, his verbis: Aquarum verò receptacula, quæ plurima addiluendum iugularum hostiarum sanguinem funduntur, commodis locis occultantur: nam festis diebus multavitimarum in illa caduntur. Etenim tantus est educatarum aquarum assiduus fluxus, vt perennem fontem invidare putet, sed mirabilius est, & ferè inenarrabile, subterraneorum conceptaculorum magnitudo: quæ ad quinque vsque stadia per circuitum templi cuncta penetrat: plumbeæ ad ea fistula quæcunque per muros, ac templi solum, quibus omnia abluantur, mudenturque, descendunt. Sunt & apud aræ basim frequentes apertura, omnibus, nisi his, qui ministrant, incognita, quarum influxu, ac impetu omnis ex hostiarum multitudine cruor purgetur. Receptarum autem aquarum multitudinem per hunc modum coniectauimus. Nam cum nos stadia quatuor ultra urbem duxissent ad quendam locum, iubent nos subterfluentium vndarum sonitum audire: qui mihi quidem magnorum vasorum confluxus visus est. Hæc Aristeeas. Ex cuius verbis conijcitur, facile accidere potuisse, vt aquæ illæ per occultas fistulas in hanc Piscinam influerent, atque iterum ex ea per alios meatus extra urbem effunderentur. In his iacebat multitudo magna lan-

guentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini, &c. Aridos vocat, sips, id est, mancos, qui manum habent eneruatam: dicitur enim mancus, quasi manu carens. Explicanda sunt quatuor. Primò, vnde piscina hæc talem virtutem haberet. Deinde quis Angelus hic esset, & quæ species motus, qua mouebatur aqua. Tertiò quare sanaret vnum, & illum non sine sua industria, & labore. Postremò quid significaret, aut quod haberet mysterium hæc Piscina. Ad primum quidam non satis certa & explorata tradentes, hanc virtutem ligno Dominicæ Crucis tribuunt, quod ibi delitefcebat, & tempore passionis enatauit, vt in eo Filius Dei crucifigeretur. Alij verò, vt Theophylactus, sanguini victimarum eò confluentium, & ablutioni animalium immolatorum adscribunt; Alij verò alijs causis non satis probabilibus. Verum illud mihi rationi magis consonum, certiusque videtur, eiusmodi aquas ex natura sua, vel ex aliquo creato adiuncto, vt sanguine, vel ligno Crucis, talē vim sanandi, & efficaciam minimè habuisse: tum quia si esset talis virtus naturalis semper, & non certo tempore tantum sanaret; neque quosuis, sed certos tantummodo homines, & aliqua tantum ægritudine affectos; & non vnum, sed omnes intrantes; & non subito, sed cum successione, & temporis mora. Nec erat virtus miraculo secundum tempus creata, & ad tempus aquis adiuncta: quia etiam esset naturale agens, & determinatum ad vnum genus infirmitatis: neque sanaret vnum tantum, neque subito, & in instanti. Sed tribuenda est hæc sanatio Diuinę virtuti assistenti. Nā vt aqua zelotypiæ epota, computrescere faciebat femur, & ventrem mulieris adulteræ; & vt Pauli sudaria, & semicinctia tangentes, à morbis sanabant, & vmbra Petri obumbrans aliquem infirmum, ab infirmitate sanitati reddebat; non ex aliqua virtute naturali miraculo illis indita, sed ex Dei virtute assistente, & tanta, & ta-

Aridus hoc loco quid dicitur ab Evangelista: Mancus quis.

Vnde Piscina hæc talē virtutem haberet.

Secunda opinio. Theophyl.

Tertia opinio. Contra primam opinionem.

Contra secundam opinionem.

Quarta opinio veritatis congruetior. Num. 5.

Act. 19.

Supra. 5.

Perpetua Dei
Opt. Maxi.
in populum
Iudæorū be-
neficia.

Exod. 16.

Supra. 23.

Infra. 28.

Supra. 25.

Exod. 14.

Chryso. ho.
35 in Iran.
tom. 3.

Hier. to. 2.

Quis fuerit
hic Angelus
in Piscinam
descendens.

Raphael quid
soner.

Tob. 11.

B. Dionys.
Quomodo
hic Angelus
descenderet
in Piscinam.

Gen. 32.

lia operari dignante ad fidem exci-
tantam. Ita ob similem rationem,
hæc aqua Piscinæ in eam ingredien-
tes ab omni morbo curabat, vt ru-
des, & incredulos Iudæos in fide,
vel cultu Dei, specie temporalium
bonorum contineret. Hinc conti-
nua fuerunt in populo illo signa, vt
mannæ, & columnæ ignis, & nubis
per quadraginta annos, virgæ Moy-
si tot signa edentis, aquæ zelotypiæ,
& Piscinæ istius. Erant etiam signa
in oculis, & in lapidibus Rationa-
lis, & in applicatione Ephod corā ar-
ca, & Prophetis, & alijs modis consu-
lendi Deum in occultis, & futuris e-
uentis, quibus Deus se ipsum in illa
congregatione populi manere osten-
debat: sicut nunc illis sublatis osten-
dit se illis abesse, sicut & Hæreticis
nostris. Populus namque ille Iudæo-
rum signis eductus erat ex Ægypto,
signis educatus, & innutritus, donec
venit Christus. Hinc B. Chrysosto-
mus hoc loco ait: *Huius aquæ natura
per se non sanabat, siquidem semper sa-
nasset, sed duntaxat cum ab Angelo mo-
uebatur.* Et Hieronymus aduersus
Luciferianos: *Bethessa lacus, inquit,
Iudææ, nisi per aduentum Angeli, debi-
litata corporaliter membra sanare non
poterat.* Sic illi Patres, sanandi vim
Angelo, vt Dei ministro tribuentes.
Quantum ad secundum, parui re-
fert scire quis fuerit Angelus: quem
admodum etiam nihil mea refert
nosse qua penna scripta sit à te epi-
stola ad me missa. Probabile tamē est
fuisse Raphaëlem, qui sanauit To-
biam, & qui interpretatur Medicina
Dei. Vel aliquis alius fuit Angelus
ab eo missus: nam solent magni alios
suo nomine mittere, vt magnus do-
cet Dionysius in libro de cœlesti
Hierarchia. Descendebat autem An-
gelus de cœlo, nō visus à quoquam:
nam si videretur, terrentur Iudæi,
& morte morerentur. Hinc dicebat
mater Samsenis: *Morte moriemur,
quia vidimus Dominū; & Iacob, Vi-
di Deum facie ad faciem, & salva fa-
cta est anima mea, id est, etiāsi vide-
rim Angelum, viuus tamen, & saluus
sum.* Deinde Iudæi infirmi non expe-

ctarent aquæ motum ad se proijcien-
dum in Piscinam, sed cognito Ange-
lo statim descenderent.
Quis etiam fuerit motus, haud sa-
tis constat. Videtur tamen fuisse mo-
tus circularis, quasi aqua à se mouere-
tur: & motus etiam transmutationis,
qua aqua clara conturbaretur: vt Al-
bula, qui conturbatus flauescit, de
quo Lyricus.
Vidimus flauum Tiberim retortis, &c.
Dices; Quid opus erat aqua turbida,
cum clara sanitati restituendæ sit ap-
tior? Nempe vt nos proprio sensu e-
xutos, ad fidei obsequium assuefaci-
at. Nam vt ficus vlceri Ezechiaë sa-
nando adhibita est, & sicut Naaman
Syro præceptum adire aquas Iorda-
nis, quas ille contemnebat vt sanare-
tur à lepra, & Helisæus sanauit aquas
Ierichuntinas, in quibus erat mors
& sterilitas, iniecto sale, quod suap-
te natura sterilitatem, non fertilita-
tem inducit: ita Dominus per mor-
tem operatur vitam, per trilitiam
gaudium libertatem per captiuita-
tem. Quia ergo prosperis, & claris a-
butimur, idē Deus mouet, & con-
turbat aquam, aduersa immittendo.
Et hæc tribulatio quæ nos perdere
videtur, verè tamen feruat.
Quando autem descenderet An-
gulus, non præscribitur: tamen dicitur:
*Angelus autem Domini descendebat se-
cundum tempus in Piscinam,* id est, cer-
to quodam, & opportuno tempore
Deus enim cuncta in tēpore suo pro
sua sapientia operatus: & Cyrill. aper-
tè asserit contigisse hanc motionem
solo die Pentecostes. Alij verò etiam
alijs diebus festis, vel etiā in die Sab-
bati. Mihi probabilius videtur cer-
tum, & definitum tempus fuisse, nem-
pe in die Paschatis: in signum quòd
illo die Dominus esset omnes omniū
hominum infirmitates spirituales sa-
naturus. Et propterea ante diem il-
lū consuebat omnes infirmi sub ves-
perā, vt locū opportunū, & comodū
nanciscerentur, vnde facillè ab homi-
ne proijci possēt: sed postea cessauit
virtus Piscinæ, vt legis, & sacrificio-
rum. Hinc Tertull. libro Aduersus
Iudæos; capit. de claritate Gentium

Qualis fuerit
hic motus Pis-
cinæ.

Horat. li. 1.
ode. 2.

Quid opus
fuerit aqua
turbida, cum
clara ad sanā-
dum sit ma-
gis idonea.

4. Reg. 20.
4. Reg. 5.

Supra. 2.

Salis propriū
quid.

Hic Angelus
in Piscinam
quando def-
cenderet.

Prima opi-
nio.

Cyril. li. 2.
in Ioan. ca.
122. to. 1.
initio.

Secunda opi-
nio probabi-
lior.

Tertul.

Fla. 5.

Deum præce-
pisse nubib⁹
ne pluant su-
per vineā So-
rech, quid se-
cundum Ter-
tullianum.

Ioan. 19.

Matth. 11.

Piscina illa
quando inu-
tilis esse cœ-
pit, eodem au-
tore.

Idem.

Cur sanaret
vnum tantū
hæc piscina.

Prima ratio.

Exo. 7. vs-
que ad 15.
cap.

Infra 16.
& seq.

Secunda.

Petri Aposto-
li filia Petro-
nilla cur sem-
per languerit

Augustin.
in psal. 37.
tom. 8. &
rursus ser-
mo. 74. De
tēpore, cir-
ca finem, to-
mo 10.

Tertia ratio.

Idem tract.
17. in Ioan.
tom. 9.

Coloss. 1.

4. Reg. 4.

3. Reg. 17.
& Luc. 4.

in Christo Iesu, ait: *Exinde destitit a-
pud illos Dei gratia: & mandatum est nu-
bibus ne pluerent imbrem super vineam
Sorech, id est, cœlestibus beneficijs, ne pro-
uenirent domui Israel. Fecerat enim spi-
nas, ex quibus Christum coronauerat: &
non iustitiam, sed clamorem, quo in cru-
cem eum extorserat. Et ita subtractis
charismatum roboribus, lex, & Propheta
vsque ad Ioannem fuerunt: & piscina
Bethsaida vsque ad aduentum Christi cu-
rando inualitudines ab Israel, desijt à
beneficijs deinde, cum perseverantia fu-
roris sui nomen Domini per ipsos bla-
sphemaretur.* Idem quoque tradit in
libro De baptismo.
Ad tertium vnus tantū ex his qui
se proijciebant in aquam, ex pacto
Dei sanabatur. Tūm vt paulatim
ablactarentur à signis Iudæi, qui illis
educti erant de Ægypto, educati in
deserto, & conseruati in terra Cha-
naan. Tūm deinde, vt ostenderetur
sanitas corporis nō esse aded magnū
donum. Sæpè enim nocet, & conde-
mnat hominem; cui sæpè vtilior
est, & salutarior infirmitas. Petrus ro-
gatus cur non filiam ægrotantem li-
beraret; *Ne dubitetis,* inquit, *de pote-
state, Ecce (ait) surge filia Petronilla, &
ministra nobis: & surrexit, & ministra
uir.* Et postea dixit, *Redi filia ad lectū
tuum.* Nam sanitas communis est bo-
nis, ac malis; & sæpè nobis magis ex-
pedit infirmitas, neque potest nisi
cum metu eius amittendæ posside-
ri. Hinc Augustinus in homilia qua-
dam ait: *Etiā ipsa sanitas infirmitas
quedam est: quia si nō edis, morieris. Id-
eò ponis tibi quotidie medicinam contra
famem, & potum contra sitim, & quietē
somnia contra lassitudinem.* Hæc ille in
sensu. Tūm tertio, ob mysterium:
quia, vt Augustinus ait, *Non nisi qui v-
nus est cū Christo, & in vno corpore eius,
quod est Ecclesia, seruat.* Et cum tot
mortui essent tempore Helisæi; vnus
tantum puer est suscitatus. Et cum
tot viduæ siccitatis tempore essent;
vnus tantum Sarephanæ mulieris
inopiæ est per Heliam subuentum.
Ita Dominus vnum tantum voluit
sanari per piscinam, & vnum ipse in-
ter tot infirmos paralyticum sanitati

restituere, vt virtutis suæ specimē ede-
ret, & significaret se omnes omniū
hominum, & omnium seculorum in-
firmitates, tūm corporis, tūm animi
virtute sua sanaturum. Præterea; vt
doceret, ita esse in cœlestem gloriā
currendum, & festinandum, ac si v-
nus tantum ingredi posset, iuxta il-
lud Apostoli: *Nescitis quod ij qui in sta-
dio currunt, omnes quidem currunt, sed
vnus accipit brauium? Sic currite vt cō-
prehendatis.* Tūm denique, vt crede-
retur baptismi aqua cor abluere; &
esset hæc piscina pædagogia quædā
virtutis Sacramenti regenerationis
à quocunque peccati morbo sanan-
tis. Nam vt nemo admirari posset de
Christo nato de virgine; voluit prius
aridam virgam Aaron reflorescere.
Et vt de prædicatione Christi cru-
cifixi mundum ab interitu, captiui-
tateq; peccati liberantis nemo stu-
peret; voluit prius serpentem æneū
in deserto exaltari, qui conspectus à
populo Dei Israëlitas à morsibus i-
gnitorum serpentium curaret: ita, cū
esset prædicanda virtus Baptismi mū-
dans ab omni peccato, & Pœnitentiæ;
quæ velut alter lacrymarum baptis-
mus omni diluit crimina, voluit hæc
aquæ piscinam omnem sanantem in-
firmitatem præcedere: quemadmo-
dum Ioannes Baptista suo baptismo
prælusit ad Christi baptismum. Ad-
dunt alij etiam aliam rationem. Fu-
turum enim erat, & prædicandum in-
ter Christianos, quòd Deus per san-
ctos suos in certis locis, ac anni tem-
poribus gratias sanitarum, & dona
spiritualia nobis esset distributurus,
nempe in die anniuersaria Martyrū,
quādo ad illorū corpora, reliquiasq;
concurritur. Ita voluit præcessisse
symbolum, & typum piscinæ sanan-
tis, quæ in certo loco, certoque anni
tempore ad Angeli motionem simi-
lia præstaret. Etsi enim Deus præci-
puè sit qui sanat: vtitur tamē opera,
vel manu Angelorum: qui proinde
dicuntur virtutes, & potentes virtu-
te à regio Propheta, & ab Apostolo
Paulo administratorij spiritus, in mi-
nisterium missi propter eos, qui hæ-
reditatem capient salutis.

Quarta ratio

1. Cor. 9.

Quinta.
Ioan. 3.

Num. 17.

Infra 21. et
Ioan. 3.

Baptismi, &
Pœnitentiæ
Sacramento-
rum efficacia

Matth. 3.

Vltima ratio

Angeli cur
potentes vir-
tute, teste Pro-
pheta.
Psal. 102.
Ibidem.
Heb. 1.

Piscina quid mysticè, & Angel^o aqua turbans. Heb. 7. Esa. 9.

Quatum ad quartum, piscina hæc per allegoriam legem significat, quæ in quinque in porticibus, quasi in quinque libris Moyfi, posita neminem ad iustitiam adducebat, neminemque sanabat: donec Angelus Domini, id est, Christus, magni consilij Angelus aquam huius piscinæ permouit, ut possent Iudæi languentes infirmitate peccati, cæci fide, claudi ad bene agendum, aridi pietate, & deuotione, per literam in spiritu commutatam sanari. Prior autem in piscinam descendens, est Iudæus: hominem habens, id est, Moysen: sicut æger non habens hominem, Gentilis est. Cui duo, id est, Lex, & Prophetæ, vel duo præcepta amoris defunt, ut perueniat ad quadraginta: cognoscit tamen ægritudinem, & vult sanari. Et hic secundus est, qui cogebatur à Iudæo ad Sabbatū seruandum.

Prior in piscinam descendens quis ille.

Piscinæ altera allegoria.

Possimus etiam aptè per hanc piscinam à Christo turbatam, baptismum intelligere, cuius aquam Christus turbauit sanguine suo: in quam non vnus, sed quotquot fide in eam se proijciunt, salutem æternam consequuntur. De quo aptè Tertullianus libro De Baptismo, sub initium: *Piscinam*, inquit, *Bethsaida Angelus interueniens commouebat, obseruabant qui valetudinem querebantur. Nam si quis prauenerat descendere illuc, queri post lauacrum desinebat. Figura ista medicina corporalis, spiritalem medicinam canebat, ea forma, qua semper carnalia in figura spiritualium antecedunt. Proficiente itaque in hominibus gratia Dei, plus aquis, & Angelo accessit: qui vitia corporis remediabant, nunc spiritui medentur: qui temporalem operabantur salutem, nunc æternam reformant: qui vnus semel anno liberabant, nunc quotidie populos conseruant, deleta morte per ablutionem delictorum. Exempto scilicet reatu, eximitur & pœna. Ita restituetur homo Deo ad similitudinem eius, qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago in effigie, similitudo in æternitate cœsetur. Recipit enim illum Dei spiritum, quem tunc de afflatu eius acceperat, sed post amiserat per delictum: Non quod in*

Gen. 1. Imaginis, & similitudinis discrimen, ex Tertulliano.

aquis Spiritum sanctum consequamur, sed in aqua emundati sub Angelo Spiritui sancto præparamur. Hic quoque, figura præcessit. Sicut enim Ioannes ante præcursor Domini fuit, præparans vias eius: ita & Angelus Baptismi arbiter superuenturo Spiritui sancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obsignata in Patre, & Filio, & Spiritu sancto. Hæc ille peracutè, & appositè admodum.

Ad mores autem instituendos: in Ierolymis, id est, Ecclesia Catholica, quæ vocata est ad pacem, & vidit Christum pacificantem per sanguinem Crucis suæ, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt: est piscina ad probaticā, id est, anima capax aquæ sapientiæ, gratiæ Dei, & bonorum operum. Rectè dicitur ad probaticam portam posita (quia in illa mores, & ingenium lupi rapacis eximus, & simplicitatem ouis dantis lanam, & lac, induimus, ut simus apti sacrificium, & de numero ouium audientium pastorem. Et in tali animæ piscina lauanda sunt omnia nostra sacrificia quæ Deo offerimus: quia respexit Dominus ad Abel, & ad mœnera eius. Est etiam Bethesda, siue domus effusionis: quia in eā debent influere aquæ gratiarum de cœlo cadentes: quia terra Chanaan non irrigatur Nilo, sed expectat de cœlo pluuias. Siue Syriacè Beth-chesda, id est Domus misericordiæ: quia Beati (proximo scilicet) misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequuntur à Deo.

Hæc anima quinque habet porticus quinque; sensuū: qui gemini sunt, & quasi binis columnis sustentantur. Bini enim sunt oculi, binæ aures, geminæ nares, geminæ manus, quæ sūt præcipua tangendi instrumenta; lingua etiam, & palatum, quæ gustatui deferunt. In his iacent, qui sensibus, & genio indulgent: languentes, qui ab affectibus suis superantur: cæci, qui ignorantia fidei laborant, & per ignorantiam peccare consueverunt: claudi, qui hæsitāt, claudicātque; in duas partes, volentes inseruire Deo simul & mammônæ; siue qui ex

Luc. 1.

Moralis sensus.

Coloss. 1.

Ioan. 10. & seqq.

Gen. 4.

Terra Chanaan quibus tantum sit aquis irrigua.

Matth. 5.

Animæ porticus quinque quæ nam sunt

In his porticibus qui iacent.

infr-

Piscina animæ quo in duplici statu turbanda est.

Qui turbant hanc piscinam

Quomodo turbent. 2. Cor. 6.

Rom. 2.

Vomitus peccatorum per confessionem salutaris.

Animæ piscinam quis Angelus turbauerit.

Ioan. 13.

Supra 11.

Luc. 22.

Ioan. 19.

Ibidem.

infirmitate, & naturæ imbecillitate delinquant: Aridi, qui affectu charitatis Dei, & proximi vacant, & ex habitu malitiæ peccant. Oportet hanc piscinam turbari ab Angelo in duplici statu. Primò quidem, cum peccator pacem habet, & quietem in malo. Turbatio fit aquæ spargendo terrā; id est considerando peccata; quæ cum videntur, turbatur, & conteritur piscina animæ. Turbat autè Angelus Domini, id est Spiritus sanctus; vel Angelus ad pœnitentiam de peccatis excitans, vel prædicator, ostendens quàm pretiosa sit confessio, & absolutio Sacerdotum Christi sanguine empta; & attemperando se nostræ infirmitati. Et hoc secundum tempus, id est modò: quia ecce nunc tempus acceptabile; ecce nunc dies salutis. Siue secundum tempus: quādo Deo, vel Angelo aures accomodamus: siue cum libenter audimus verbum Dei, & instruimur de ira Dei de cœlo, quæ imminet, de morte instanti, de gehenna ignis, de grauitate peccatorum. De hac sancta turbatione ita loquitur Sapiens Ecclesiastici 31. *Si coactus fueris in edendo multum, surge à medio, & vome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.* Si pro salute corporis utilis est vomitus, quanto magis animæ erit salutaris peccata confitèdo, & quasi extra piscinam euomendo? Et ait Sapiens: *Si coactus fueris in edendo multum: quia vt in conuiujs importunè inuitamur ad edendum: ita sunt quædam peccata, quæ interdū ab alijs sollicitati, & inuitati operamur.*

Christo autem magno constitit turbare aquam nostræ piscinæ: nam turbatus est spiritu, & turbauit seipsum; & luctatus est cum morte in horto orans, & agonizans, & sanguineum emittens sudorem; & deniq; in Cruce factus est piscina quædam sanguinis, & aquæ. Et quinque vulneribus quasi porticibus, corpus suū voluit configi, vt morbis animarum nostrarum curandis medicinam cōficeret, & aditum nobis ad Deum Patrem præpararet. Et qui prior ingre-

ditur in hanc piscinam, debet alios suo exēplo trahere. Non enim Christi piscina est, vt illa Iudæorum, quæ vnus tantum sanat, sed omnes, qui sub porticibus quinque vulnerum Christi proteguntur, vt ex iacētibus erigantur, ex languidis sani fiant, ex cæcis oculati ad spiritualia, & æterna, ex claudis fortes, vt solidos gressus in via percurrenda perficere valeant, ex aridis virides, ac charitate floridi reddantur. Atq; ita qui audit, dicat, venit, & cum Dauid dicat: *Docebo iniquos vias tuas; & impij ad te conuertentur.* Potest etiā dici, quòd qui prior ingreditur, est voluntas, quæ prior ad Deum accurrit, & quæ prima humilitate curatur: sed vetus homo noster ob prauos, & inueteratos habitus, & reliquias peccati oportet vt prætoletur per annum: id est, nō repentè, sed paulatim abigendi inimici, ne terra nostra bestijs impleatur. Effectus autem huius in piscinam ingressus, est sanitas à quacunque infirmitate peccati, & quies, siue serenitas conscientiæ, de qua Apostolus: *Iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.* Descensum verò nostrum in piscinam præuenit Angelus: quia Diuina gratia in omni bono opere, maximè verò in iustificatione nos præuenit. Cauendum autem à Satana, qui propterea nunc claram reddere nostram piscinam contendit, vel tanquam serpens comedendo terram, id est, nostra peccata nihili faciendo, vel distrinuendo cum musica mundi, & laborando vt aures stimulis conscientiæ claudamus, vt ipsemet postea horribiliter perturbet instante morte, & adigat ad desperationem. De quibus ait Spiritus sanctus: *Videntes turbabuntur timore horribili, & mouebuntur in subitatione insperata salutis, &c.* Non erat turbata aqua in illo Rege Nabuchodonosor, qui dicebat: *Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego adificauit in domū regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* (vide iam turbatam piscinam) *Quumq; sermo adhuc esset in ore Regis, vox de cœlo fuit, Tibi*

Christi piscina longe Iudæorum illa præstantior.

Psal. 50. Quis ille prior qui ingreditur in piscinam animæ, vt sanetur.

Quomodo sanetur.

Rom. 5.

À dæmone cur cauedum nobis diligenter.

Gen. 3.

Sap. 5. Nabuchodonosori Regis in Deum superbia: eius humiliatio.

Dan. 4.

*dicitur Nabuchodonosor Rex, Regnum tuum transibit a te, & ab hominibus eij-
cient te, & cum bestijs, & feris erit ha-
bitatio tua: fenum quasi bos comedes, &
septem tempora mutabuntur super te:
donec scias quod dominetur Excelsus in
regno hominum, & cuicumque voluerit,
det illud. Non erat etiam perturbata
piscina in illo diuite, qui dicebat:
Anima, habes multa bona posita in annos
plurimos: requiesce, comede, bibe, epula-
re (audi iam illam conturbatam) Di-
xit autem illi Deus, Stulte, hac nocte ani-
mam tuam repetunt a te, quæ autem pa-
rausti, cuius erunt?*

Luc. 12.

Piscina ani-
mæ iusti qui
turbanda.

Gen. 8.

Præter hunc statum peccati, est
status iusti, sed tepidi, & ad teporẽ
expellendum. Cum quiuis etiam iu-
stus quotidie peccet, & sentiat debi-
litate ad bonum, pronitate ad ma-
lum, in precibus fundendis somno-
lentiam, debet quotidie rogare An-
gelum, vt conscientiam turbet, im-
mittendo veram contritionem, &
dolorem de offensis Dei, vt ita def-

cendens humilietur, & fanetur, & sal-
tem quando turbatur aqua, vel per
infirmatẽ a Deo immillam, vel per
prædicationem viuum tangentem,
in seipsum descendat. Nemo enim
est tam pauo, qui non habeat defor-
mes pedes suos, vnde humilietur, &
deponat supercilium, & tumorẽ de
varietate & pulchritudine pennarũ
sumptum. *Miserere mei Domine, dice-
bat Dauid, quoniam infirmus sum: sana
me Domine, quoniam cõturbata sunt of-
sa mea. Et anima mea turbata est valde:
sed tu Domine vsquequo? Id est, Post-
quam conturbata est piscina, ne dif-
feras pro tua bonitate sanitatem, &
serenitatem conscientie, quæ illam
consequi solet, largiri, secundum il-
lud; Ad vesperum demorabitur fletus, &
ad matutinum letitia: & Apostolus,
Qua secundum Deum tristitia est, pœni-
tentiam in salutem stabilem operatur,
propter merita Dñi nostri Iesu Chri-
sti, qui cũ Patre, & Spiritu sancto bea-
ta vita ac æterna perfruitur. Amen.*

Psal. 6.
Qualis Dauid,
vt ipse in-
sinuat, anime
piscina.

Psal. 29.
2. Cor. 7.

TRACTATVS XIX.

IN illa verba: *Erat autem quidam homo ibi, triginta &
octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset
Iesus iacentem, & cognouisset quia iam multum tempus
haberet; dicit ei, Vis sanus fieri? Respondit ei languidus,
Domine, hominem non habeo, & c. Ioann. 5.*

Sanati para-
lytici ad pi-
scinam, signũ
inigne du-
pliciter.

MAtenus signum illud or-
dinarium & frequens ad
Probatam piscinam fieri
solum explicuimus, &
quid mysterij in illo inuolueretur,
simul declarauimus: iam miraculum,
quod cum paralytico edidit Domi-
nus (quod singulare fuit, non solũ
quia Paralyticus, qui triginta octo an-
nos ea infirmitate laborauerat, sed et-
iam quia in Sabbato patratũ est: vn-
de Iudæi maxime scandalizati sunt,
& magnum odium in Christum cõ-

ceperunt, & de inferenda illi morte
cogitarunt) nobis edisserendum, &
enarrandum est. Ait ergo Euange-
lista: *Erat autem quidam homo ibi, qui
morbo immedicabili, diurno, &
inueterato premebatur, & qui maxi-
me egebat aliorum subsidio, vt ex
morbi diurnitate concipere possis
miraculi magnitudinem, quodq; tan-
to tempore, neque casu ægrotauit,
nec casu ægritudinem dilatam susti-
nuit, nec temerẽ ab alijs in aquã def-*

Illius miseri
hominis, &
miserabilis
descriptio.

sine

Bonæ valetu-
dinis incom-
moda.

Aduersæ vale-
tudinis bona
Iob 2.

Esa. 53. &
seq.

Acl. 7.

Quo morbi
genere hic læ-
gudus tene-
retur.

Irena. lib. 2
c. 29. initio
Qui ferẽ pa-
ralytici.

Quod hic pa-
ralyticus ali-
fit ab eo, qui
per regulas
est demissus.
Matth. 9.

Insignis do-
cumẽtum to-
lerantia, cu-
ratus ille lan-
gudus ad pi-
scinam.

sine causa hominem non habuisse:
sed hæc omnia Dei nutu, & volun-
tate dispesata, vt clarificaretur Chri-
stus. Corpus siquidem patibile, &
multis doloribus expositum; multo-
rum bonorum est causa: nam sanum
consequitur otium, carnis tentatio,
aliorum contemptus, & cõculcatio:
Debile, & infirmum consequitur hu-
militas, precum studium, recursus ad
Deum. Ita Iob corpus habuit plagis
subiectũ, & amicus Dei euasit: Chri-
stus quo nobis ampliora gratiæ, &
gloriæ dona compararet, corpus pas-
sionibus, & laboribus obnoxium su-
scipit: Stephanus, & Laurentius cor-
pore tormentis subiecto tanta præ-
mia consecuti sunt apud Deum.

Non exprimitur ab Euangelista
quod morbi genus extiterit, quo il-
le affligeretur: verisimile tamen est
fuisse paralytin. Nã & Irenæus præ-
cedenti tractatu allegatus, paralyti-
cũ vocat, & alij sancti Patres. Et idẽ
videtur indicare grabatus, in quo ia-
cebat: nam tales, qui membrorum
suorum functionibus destituuntur,
vt non possint stare, ambulare, vt
plurimum sunt paralytici. Quod si
paralyticus fuit, nõ putes esse illum
eundem, qui demissus fuit per tectũ
ante Dominum docentem. Quia ille
multos habebat homines, qui ipsum
summa cura baiulabant; hic ait, Do-
mine, hominem non habeo: Ille ni-
hil locutus est: hic suam narrat mise-
riam: Ille, domi curatus nullo signa-
to die, hic iuxta piscinã: illius prius
animam sanauit, deinde corpus; hu-
ius verò prius corpus, deinde ani-
mam: illi dixit, *Fili, remittuntur tibi
peccata tua: huic, Iam noli peccare, ne
deterius tibi aliquid contingat. Ibi Scri-
bæ Christum accusant blasphemie;
hic autem non vt blasphemum, sed
vt præuaricatorem Sabbati caluniã-
tur.*

*Triginta & octo annos habens in infir-
mitate sua. Admirabilis & stupenda
paralytici tolerantia, qui tot annos
patienter infirmitatem tolerauerat,
quorum multos fortassis obstinato
animo expectarãt ad piscinam, nun-
quam ab ea discedens. Voluit Do-*

minus eos maximẽ infirmos curare,
quorum infirmitas fuisset diuturna,
& exploratissima, ne vllus calumniã
do signo locus esset relictus: vt con-
stat de cæco a natiuitate, & de Laza-
ro sætente, & quadriduano, & mulie-
re hæmorrhoyssa, quæ per duode-
cim annos fluxum sanguinis perpẽ-
sa erat, & altera, quæ habebat spiri-
tum infirmitatis annis decẽ & octo,
vt Lucas refert.

*Hunc cum vidisset Iesus iacentem, &
cognouisset quia iam multum tempus ha-
beret. Et si mille anni ante Dominũ,
tanquam dies helterna quæ præter-
ijt: tamen ex quo Dominus per incar-
nationem subdi voluit tempori, alijs
oculis considerat interualla tempo-
rum, vt nostri commiseratione tangatur.
Et multum certẽ & infirmitatis,
& ætatis tempus habebat: nam
vltra dimidium vitæ humanæ in in-
firmitate permanerat. Cõstat enim
dictum a Propheta, annos vitæ no-
stræ esse septuaginta, cuius media
pars sunt trigintaquinque: hic autẽ
per triginta octo in infirmitate fue-
rat detentus. Et in rebus deploratis
solet Deus nobis adesse, vt nos ad se
magis alliciat: & doceat nos erga eos
qui magis indigent, & hominum au-
xilium destituuntur, magis esse bene-
ficos, & liberales. Et quanquã scri-
ptum sit: *Languor prolixior grauat me-
dicum: (quod nimirum illi sit luctan-
dum cum morbo, qui altas radices
egit.) Breuem languorem præcidit me-
dicus: Christum tamen medicum nul-
lus languor, quantumuis diuturnus,
grauare potest, qui vel vno verbo om-
nes defunctos ad vitam reuocare
potest.**

*Dicit ei, Vis sanus fieri? Præuenit
Dominus ægroti preces, vt eius cle-
mẽtiam agnoscamus. Et interrogat,
non quod quicquam ignoret: neque
superfluẽ interrogat, quod nimirũ
generatim omnis languens cupiat fa-
nari, & hic præcipuẽ, qui tot annis
ad piscinã expectabat pertinaci spe
salutis: sed interrogauit vt desideriu
excitaret in languido; & erudiremur
in eius responsione de fide sua, de
tolerantia, & quare posthabitis cæ-*

Quos maxi-
me Christus
infirmos cu-
rauerit.

Ioan. 9.
Infra 11.
Matth. 9.
Luc. 13.

Psal. 89.
Quibus nam
oculis Chri-
stus homo re-
spiciat tẽpus.

Ibidem.

Desperatis in
rebus nobis
præsertim ad
est Diuina
vis.

Ecclesiasti-
ci 10.

Languor pro-
lixior curgra-
uet medicũ,
vt dictum est
a sapiente.

Christi cle-
mẽtia.

Cur ex lægui-
do Dominus
quæserit si
sanus fierivel-
let, cũ id ipse
non ignora-
ret.

teris ad hunc potius venerit Iesus. Certè quòd attinet ad sanitatem corporis, omnes etfi illam velint, nolunt tamen salutis adiumenta à medico præscripta apprehendere. Et in vita B. Martini testatur Seuerus Sulpicius, cæcos, claudos, & alios infirmos, qui ad mendicitatem alendam infirmitatem fouebant, B. Martinum illis occurrentem, & sanitatem conferre eis volentem fugisse, & se magno impetu ab eius præsentia subduxisse. Quod verò ad animæ salutem spectat, omnes illius desiderio in genere tenemur, cæterum modos eius consequendæ obstinatè fugimus; vt meritò dictum sit: *Vis sanus fieri?* Neque dixit, *Vis vt sanem?* vel, *Credis me posse te morbo liberare?* Quia Dominus ab omni erat arrogantia alienus. Nondum etiam tantam de ipso opinionem cõceperat, cum esset illi ignotus. Interrogauit etiam, vt testes, qui aderant, magis attenti fierent, ne aliud cogitantes miraculum fugeret, vt sæpè in rebus subitis accidit. Et tacitè his verbis innuebat Dominus se velle illum sanare: vt cum dicimus, *Vis hoc vendere?* quasi indicemus nos velle emere: ita hîc: *Vis sanus fieri?*

Respondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Ad illam Christi interrogationem non respondit languidus, accusando, vel maledicendo eos qui se præueniebant; nec deuouit se ipsum quòd non haberet hominem; nec execratus est diem natiuitatis propriæ. Et videtur durities Sacerdotum, & Phariseorum, & ciuium illius vrbs, in qua totus Dei cultus in sacrificijs pecudum consistebat, nec tamen erat qui huic infirmo deplorato inferuiret ad sanitatem acquirendam. Ideò meritò illis dixit: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* His ergo verbis, *Hominem non habeo,* Læconicum responsum protulit: nam & causam cur sanitatis beneficium nõ adipisceretur, explicuit. Et verecundè, ac tectè rogat Iesum, qui vali-

duus erat, qui tempore motus piscinæ sese in piscinam deferret. Et ita occultè donum furatur: nesciebat enim quid peteret, & Christus intellexit. Et quando homo sibi ipsi, & viribus suis diffidit, proximus est sanitati. Poteratque illi dicere Iesus, imò frater ob hanc ipsam causam quod hominem non habes, ego factus sum homo ad omnium salutem promouendam. Vnde Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum: *Heri in lecto decumbebas, derelictus, & neglectus; nec habebas hominem, qui, cum aqua turbata esset, te in piscinam mitteret: hodie inuenisti hominem, eundem & Deum, seu potius Deum hominem.* Sic ille.

Dum venio enim ego, alius ante me descendit. Ergo sine homine poterat aliquo pacto venire: habebat fortè puerum, qui eum ferebat in grabato; sed in tam multa turba homine robusto erat opus. ¶ *Dicit ei Iesus, Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Voluit se Dominus ostendere illum esse, cui seruiunt Angeli, cuius vi conturbatur aqua, ægrotisq; confertur salus; seque esse, qui omnium morbos, & animæ, & corporis vno nutu sanare poterat. Ait ergo, *Surge.* Naturæ ipsi verbo imperando, & vim surgendi conferendo, vt absque hominis auxilio sisteret in pedes, ferret grabatum, & ambularet. Putabat languidus se miserum, quòd homine mittente se in piscinam careret; Christum autem ostendit non esse miserum, qui humana ope, sed qui virtute, auxilioque Dei destituitur. Et nisi certa fide verbum hoc accepisset languidus, & ex se nõ tentasset surgere, mã fisset paralyticus in lecto suo. Ob id enim tot sunt hodie paralytici, quia non conantur à peccati lecto surgere, & operam in deserendo peccato non ponunt. Cum ergo per prædicatorem dicit, *Surge,* & inspirat ad viam virtutis amplectendam, nemo cunctetur, nemo moras nectat. Rectè dicitur in hymno Virgini Deiparæ dicato:

*Succurre cadenti
Surgere qui curat populo.*

Homo quando sanitatis proximus.

Gregor. Nazianz.

Virtus Christi, & potestas quanta.

Miser propter quis censendus.

Cur tot hodie paralytici.

Poterat

Illius languidi dissimiles qui sicut. Sener. Sulpic.

Quare Dominus non quaesierit, vis vt te sanem, se, Vis sanus fieri?

Languidi paralytici quædam probatilis indicia.

Sacerdotum, & Phariseorum inhumanitas

Matth. 9. & Osee 6.

Cur Dominus paralytico iussit grabatum portare. Matth. 9. Ioan. 11. Matth. 14.

Infra 15.

Supra 8.

Ioan. 2.

Luc. 8.

Christus in ededis signis quid diligenter obseruaret.

Grabatus quid, vndeq; dicatur.

Virgil. in Moreto. Sanati in Sabbato paralytici mysterium Gen. 1. & seq.

Ambros. in Lucæ lib. 4. cap. 13. tomo 5.

Poterat dicere Dominus: *Esto sanus,* & ab hoc morbo liberatus: sed maluit certa indubitata sanitatis indicia præcipere, quæ ad Diuinam potentiam illustrandam apud omnium oculos faciebant. Sic filiæ Archisynagogi non dixit: *Puella viue,* sed, *Surge:* Non, *Lazare viue,* sed, *Veni foras.* Sic isti dixit, *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula;* vt falsæ, & simulatæ sanitatis suspicionem tollat. Ad hunc modum in quinque item, & in septem panum signis voluit, vt multæ fragmentorum reliquæ superessent: & mundato leproso dixit, *Vade, ostende te sacerdoti;* vt sententia Sacerdotis miraculum certam fidem faceret. Et in nuptijs aquam in vinum mutatam iussit adferri Architriclino, vt iudicium ferret de bonitate vini. Et puellæ fuscitæ iussit exhiberi cibum in signum veræ fuscitationis. Ita paralytico iussit grabatū portare, diuturni morbi sui monumentum, vt non constaret tantum illum sanum esse, sed & robustas & validas vires accepisse. Nā hoc est in miraculis Domini diligenter ab Euangelistis annotatum, Dominum ita signa edidisse, vt nulli probabili calumniæ locus remanere posset. Grabatus, lectus est exiguus pauperum, & mendicantium, dictus quasi carabatus, quòd in eo capite tantum recumbamus; *καρὰ* enim, caput; & *βαρὺν*, paruum Græci dicunt. Etymologicon Græcum dictum putat *Ἰατὰ τὸ ὑπερὰ τὰς ἑδεις*, id est, à suspendendis pedibus: quòd in lecticis, & grabatis portarentur, vt pedibus terram non cõtingerent. Et media producta est pronuntianda, vnde Poëta ait:

Membra leuat sensim vili demissa grabato.

Erat autem Sabbatum in die illo. Declarat Euangelista calumniæ Pharisæicæ seminariū fuisse, quòd in Sabbato sanauerit paralyticum. Sed vt opera creationis facta sunt sex diebus, ita opus restaurationis, vt eleganter ait Ambrosius; vt vbi vetus creatura desijt fieri, inde noua incipiat. Erat autem vel dies festus Pas-

chæ, qui more Hebræorum dicitur Sabbatum, vel Sabbatum, quod in festo paschali quotannis incidere solebat.

Dicebant ergo Iudai, illi qui sanatus fuerat, Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. Inuidia excæcans vbi non potest opus carperè, modum ipsius operis reprehendit, id est, quòd in Sabbato factum esset. Et miseri sunt, qui potius debuissent admirari factum, eiusque venerari factorem, ad calumnias tamen & inuidias se conuertūt, quasi in Sabbato licitum esset opera Dei calumniari, & sanato inuidere: cum tamen Samaritani ad mulierculæ testimonium Iesum honorificè exceperint, & Galilæi ignobiles, & imperiti in lege credidissent: soli Ierolymitæ vrbs nobilitate, & templi religione turgidi, & de exacta legis peritia sese venditantes, Iesu calumniã struere non verentur.

Respondit eis, Qui me sanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula. Prudenter respõdit, quasi diceret: Dignus sum excusatione, & ex parte mei, quia parui præcipienti ei, qui mihi contulit sanitatem: & ex parte præcipientis, quia maior est homine, & Sabbato, & lege. Quia ergo supra legem me sanauit, etli verbo eius solo obediuit infirmitas recedens: quid mirum si obediat sanatus? Curare non erat contra Sabbatum. Primò, quia vt Deus curabat: neque erat sub lege, qui legis erat autor. Deinde, quia non erat opus seruire: quoniam solo verbo curauit. Tertio, quia ad Dei laudem signa edebat: sicut in templo Sacerdotes excoriabant, & immolabant victimas. Quarto, ob necessitatem in Sabbato multa Dominus faciebat: & quia accedebat necessitas, & quia terminabatur tunc ægritudo secundum Dei dispositionem, & quia plures ædificabantur, & vt innueret aliquando soluendum Sabbatum. Portare grabatum, seruire opus erat, sicut gestare onera. Hinc apud Ieremiam dicitur: *Custodite animas vestras, & nolite portare po-*

Proprium inuidia. Iudæi in Christum quanta laborat inuidia.

Ioan. 4. Ierolymitæ quales sese erga Christum exhibuerint amantè, ac benignum.

Languidi iam curati, cur grabatū portaret, ad Iudæos commoda responso.

Quod curare languidos non esset cõtra Sabbatum.

Ioan. 7. & alibi.

2. Paral. 35

Ierem. 17.

dera

Exo. 16.

Mat. 2.

Iudæi & Christo cur dixerint: Quis est ille homo.

Quare Iaguid' ignorabat de Iesu, quis esset.

2. Cor. 5.

Ioan. 20. Cur se hinc Christus subduxerit.

Prou. 27.

A quibus fugiendum exemplo Christi.

1. Cor. 11.

Quos nam Christus quæ reus inueniat

Chryf. hom. 8. in Ioann. tom. 3.

dera in die Sabbati; nec inferatis per portas Ierusalem. Et si colligere manna, & parare cibos, erat prohibitum in Sabbato, certè peccasset paralyticus portando grabatum sine Christi dispensatione. Sed Christus, Dominus Sabbati, dispensauit cū eo, vt videretur miraculum ad Dei gloriam, & paulatim à religione Sabbati Iudæi ablaçarentur.

Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula? Contemptim dicūt, Homo ille: nec enim digni erant proferre nomen Iesu. Et malitiose dicūt quæ possunt parere calumniam. Neque dicunt, Quis te sanum fecit? quod factum illud excusare poterat; sed, Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula? quod accusationi deseruiebat.

Is autem qui sanus fuerat effectus, ne sciebat quis esset. Nomen eius ignorabat, quia eum de facie tantum cognoscebat, vt ostenderetur quod nõ fauore personæ, sed solo beneficio gratiæ collatæ perhibebat testimonium. Nec curandum est, si Christum secundum carnem nesciamus, dummodò eum secundum spiritum videamus: Beati enim qui non viderunt, & crediderunt: Iesus autem declinavit à turba constituta in loco. Christus se subduxerat, vt Iudæis liceret liberius de re ipsa iudicare sine personæ respectu, vt non videretur venari vulgarem populi applausum: sinebat rem ipsam Diuinam prædicare virtutem, vt etiam sua præsentia magis non irritaret Iudæorum inuidiam. Nam vt in Prouerbijs dicitur: Graue est saxum, & onerosa arena; sed ira stulti vtròque grauior. Præbuit documentum, vt à contentiosis fugiamus, & quod ab illis se subtrahere velit. Vnde Apostolus ait: Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinẽ non habemus, neque Ecclesia Dei.

Postea inuenit eum Iesus in templo, Christus inuenit gratos, & sua dona in eis multiplicat: quemadmodum dæmon venit ad ingratos, vt eos donis spoliaret. Et vt autor est Chryso-

paralyticus: tūm quia inuenit illum in templo: quod magnæ reuerentiæ, & pietatis, & gratiarum actionis est signum: non enim iuit in forum, aut in plateas, sed in templum Domini, etsi multorum ibi propter gestatum grabatum expectaret maledicta. Deinde, quia vbi agnouit Iesum, venit ad Phariseos, & dixit illis, Iesum esse, qui sanum illum fecit: existimans illud interesse multorum, vt omnibus esset notus diuinus ille homo, & omnibus colendus Propheta, qui verbo solo posset mederi morbo deplorato: nec erat tam stupidus, vt tanti beneficii oblitus, maleuolo id animo loqueretur. Et vide pietatẽ hominis: non dicit Iesum præcepisse sibi tollere grabatum, sed se sanasse. Tertio, quia dixit illi Dominus: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: videtur ergo priora peccata remississe, qui ad futurorum cautelã adhortatur: aliàs dixisset, Age penitentiam de peccatis tuis. Quarto, quia de illo dixit inferius: Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbato? Ex his ergo satis probabiliter colligitur, paralyticum istum bonum virum extitisse, & fidem in Iesum habuisse.

Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. In primis perspice Domini modestiam: Non enim dixit, Ecce sanum te feci, neque tibi quid deterius faciam; sed vtrumque in tertia persona. Deinde perspice, ex peccatis generari morbos; & nisi respiscamus, seruari nobis maximum & perpetuũ in gehenna supplicium. Tertio reducit in memoriam eius peccata; vt potiũs gratia, & benignitate quàm meritis se sanatum agnoscat. Postremò aduerte, redeuntes ad vomitum, grauius puniri à Deo: Melius, inquit, erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionẽ retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato.

Abijt ille homo; & nuntiauit Iudæis quia Iesus esset qui fecit eum sanum. Bono certè animo nuntiauit, nõ vt deferret eum, sed vt agnito tanto mi-

raculo

Eum languidum Chryso- stomus vnde probet virum bonum fuisse

Secundum argum.

Tertium argum.

Quartum & vltimum. Ioan. 7.

Quare Christus illi dixerit: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, &c.

Ad vomitum redeuntes grauius à Deo puniuntur. 2. Pet. 2.

Quo animo Iesum derulerit Iudæis hic paralyticus.

Chrysof. ibidem.

Languidi à Domino sanati ad piscinam historice spiritualis intelligentia ponitur.

Quid, quod ille triginta & octo annis languerat.

Quadragesimam, Duodecimam, & Binariam Sacramenta numerorum. Exo. 16.

Matth. 4. Numerus nouem cur defectum denotat.

Ierem. 2.

Matth. 26.

Qua ratione Iesus videat nostras infirmitates, & peccata. Quid porticus quinque significant.

Quorum tantum sit saluator Dominus Iesus.

August. sermo. 15. De verb. Apost. c. 11. tomo 10.

raculo conuerterentur: vt rectè colligit Chryso- stomus.

Sed iam exposita litera, explicandum est mysterium. Iste enim homo triginta & octo annos habens in infirmitate sua, Iudæum, & quemuis alium peccatorem designat, & cui deest fides ad remissionem peccati, & ad annum iubilei. Nam à numero tricesimo octauo vsque ad quinquagesimum numerus duodecim deest; in quo exprimitur Fides, quæ duodecim articulis Symboli constat. Deest etiam charitas, quia ad quadragesimum numerum, qui significat penitentiam: ex eo quod populus Israelis in deserto quadraginta annis ambulauerit, & Christus quadraginta diebus, noctibusque ieiunauerit, binarius numerus, id est, Charitatis præceptum, deerat. Numerus etiam octauus & trigessimus ex duplici 19. conflatur: numerus autem nouem vitium designat, quia nõ attingit ad decem terminum numerorum, sed est intra decem: quia vitium, malũve nititur bono.

Bis ergo decem & nouẽ sunt duo mala quæ facit peccator, de quibus Propheta: Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Deinde iacet hic infirmus in grabato carnis suæ, quia illi volens indulgere, quietus manebat in peccato, neque poterat stare, saltem sentiens aliquem scrupulum conscientiæ. Sed videtur oculo misericordiæ à Iesu, sicut respectus est Petrus. Nam Iesus non aliter cõsiderat morbum, quàm vt medicus, vt eum expellat. Atque ita visus qui iacebat in vna ex portibus quinque, quæ sunt quinque; occasione peccandi; vel cogitatione, vel verbo, vel opere, vel omissione, vel obstinatione, excitatur ad sanitatis desiderium. Tertio, Dominus illis verbis, Vis sanus fieri, allicit ad sanitatem: quia Iesus est saluator non inuitorum, sed volentium, & suæ salutis similiter operantium. Hinc Augustinus rectè inquit: Qui fecit te sine te, non te iustificat sine te: ergo fecit

nescientem, iustificat volentem. Hæc ille. Qui enim per tactum alienum, atque propriæ voluntatis motum lapsus est; alterius fide surgit, velut puer in baptismo: qui autem propria voluntate adductus prolabitur, ita & volens cum Diuinæ gratiæ præsidio surgit. Nec est superflua interrogatio: Vis sanus fieri? Nam etsi nullus infirmus sit qui sanitatem nõ expetat; pauci tamen sunt qui ab infirmitate spirituali liberari velint. Nam si quæras ab aleatore, à fornicatore, à nolente remittere iniuriam proximo, à cupido & fœneratore, an velint à peccato liberari, & respiscere: aut procrastinabunt, aut ore potius, quàm factis consentient. Cumque omnia bona velint habere: solam vitam malam habere malunt, quam solam, si velint bonam, habere possunt. Quarto respondit paralyticus, Domine, hominem non habeo. Verè enim multi peccatores cum à peccato abstinere, & surgere proponunt, neque se ipsos habent, neque hominem, id est, adiutorem, vel consiliarium. Et hoc maxime ad Prælatos & Sacerdotes, qui ab ouili suæ Ecclesiæ absunt, spectat; qui tempore turbationis aquæ, id est, tribulationis imminetis, aut Spiritus sancti mouentis exhortentur, & confirmet ad bonũ. Multæ sanè sunt hodie Ecclesiæ quæ inspirante Domino per se, vel per prædicatorem & quasi turbante piscinam conscientiæ: homines tamè non habent, hoc est pastores & Episcopos, quia vel absunt intenti aucupio venandi pinguiora Sacerdotia, vel si adsunt, perinde est, ac si abesset ob id quod homines non sint; quoniam literis & charitate ac prudentia carent, & idcirco artem spiritua- lem medicandi morbis animorum nõ habent. Multi etiam sunt, qui ad Religionem, in qua arctius Deo feruiant, ab eo inspirantur; sed impediuntur vel à parentibus, vel à fratribus, vel amicis. Sed vbi omnia humana præsidia defuerint, Christus certè deesse non potest; qui propterea Euangelicum hunc infirmum curauit ab omnibus dereli-

Ab infirmitate spirituali, & interna liberari qui re- nuant.

Peccatores, quemadmodum languidus ille, quare hominem non habeat.

Ecclesiæ quæ nam dici etiam possint hominem nõ habere, qui eos mittat in piscinam.

Christi in eas Diuina pro- uidentia.

ctum; vt intelligamus nihil nobis omnino defuturū Diuino beneficio. Quinto, Christus voce virtutis clamat: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula: Surge, eleuando intellectū, & voluntatem ad superiora. Quod ille præstat, qui considerat vbi prostratus erat, & in quam vilitatem descendit. Erat enim per peccatum membrum dæmonis, & seruus peccati effectus, damnatus ad gehēnæ supplicia, odiosus Deo, & Angelis, conculcator meritum Christi, contēptor Diuinæ potentia, quam non timebat; bonitatis, quam non amabat; sapientia, quā eludere tentabat. Nūc autem euectus est in adoptionem, & dignitatem filiorum Dei, in mēbrū Christi pretiosum, in templum Spiritus sancti, in cōseruum Angelorū. Et hoc est surgere ab infimis, & vilissimis, ad tantam gratiam, & dignitatem euehi. Deinde ait: Tolle grabatum tuum. Id est, portet spiritus carnem, & maceret corpus suum, quod prius spiritum portabat, & regebat: aded vt equus dominaretur fessori, & ancilla imperaret dominæ suæ, tãquam Agar Saræ. Iam ratio domine tur sensui, & corpus moderetur. Deinde portā Christū, qui te portauit hactenus tanquam pastor ouem, & Samaritanus vulneratū, & semimortuum in via relictum, de quo ait Apōstolus: *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Et vt homo Christus te in piscinam Crucis adduxit; ita tu pro amore eius portā alios in piscinam confessionis, & pœnitentiæ, iuxta illud: *Alter alterius onera portate.* Addit, & ambula. Perseuerando in fānitate adepta, & dando pedes fidei, & bonorū operū, vel geminæ charitatis, vt ambulemus, & curramus ad brauium: & ambulando de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion.

Vel si mauis ita intelligere: Surge; peccati propositum, & actum relinquendo. Tolle grabatum; id est, sustine pœnam peccatorum tam cōtractā ex prauis habitibus, quā impositam à Sacerdote, & iniunctam pro pœnitentia. Quid enim aliud est fa-

natum onerari; nisi quod post remissionem peccati, & adeptam sanitatē oportet satisfacere, & laborare? Et subdit: *Et ambula:* quod est bonū opus perficere in via Dei: nam grādis nobis restat via, & qui crediderit, non festinet. Ita etiam puellā à morte suscitatum Christus fecit ambulare: & de Lazaro dixit: *Soluite eum, & finite abire.* Sexto sequitur: *Erat autē sabbatum in die illō.* Nam vbi quis iustificatus est, tandem requiescit ab omni operē seruili, id est, peccato, & ab omni operē vitæ præteritæ. Sequitur enim pax, tranquillitasq; cōscientiæ, sicut serenitas piscinæ; nec est alia digna tristitia, quā de peccatis, vel de paruo progressu spirituali, vel de absentia gloriæ, vel de peccatis proximi, sed & in omnibus his gaudet, & tanquam in Dei iustis iudicijs acquiescit. Hinc per Esaiā ait: *Si auerteris à Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaueris Sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, &c. tunc deletaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui.* Et tunc insurgit Synagoga Satanæ, dicentis: *Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatū tuum.* Id est, in hoc mundo requies est quærenda, neq; opus est tot ieiunijs & macerationibus se ipsum conficere, sed bene sperare de Dei bonitate. Hoc est opus Samaritarū impredientium opus diuinum ædificandi Ierusalem. Synagoga etiam hæreticorum nostri seculi illud nobis occinit: Christum pro nobis satisfecisse, & Sabbatum esse nobis, id est, cessationem, & feriationem à laboribus, & cruce; & ideò non licere tollere grabatum: quia peccatum est, non credere, Christi satisfactionem placasse Patrem. Sed oportet respondere: *Qui me sanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula:* Magis enim est obediendum ei qui sanauit, quā illi, qui vult occidere: & qui me sanum fecit Christus per Sacerdotis os, per quem iniunxit mihi pœnitentiam, dixit esse satisfaciendum. Et quod in hoc Sab-

Esa. 28.

Luc. 8. Ioā. 11.

Iustificatus quis à peccato, à quo quiescat opere seruili, pieq; sabbatizet.

Esa. 58. Sabbata Dñi custodiētū, benedictio nes.

Synagoga Satanae tanq̄ illud nobis quādo obijciat cū Iudæis: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatū tuum. 1. Esa. 4. & 2. Esa. 6.

Quid ei boni instar languidi à Christo sanati, respondendum

bato

Quæ & quanta mala homo infelix p peccatum incurrerit.

Rom. 8. & Gal. 4.

Idem quæ & quanta bona per Christi gratiā sit cōsecutus. 1. Cor. 3. & 6.

Gen. 16. Vti nos Christus portauerit. Luc. 15. Supra 10. 1. Cor. 6. Idem in quā nos piscinam adduxerit. Nos quoque in quā piscinam peccatores portare debeamus. Gal. 6. 1. Cor. 9.

Psal. 83.

Altera horū verborum cōsideratio: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

Christo quænam gratissima conf. sio Matth. 10.

Vnde paralyticus secūdū spiritum à Christo sanatus, eū ignoret quia Iesus sit: Inueniaturq; quomodo iterum ab eo ad salutē. Ose. 11.

bato quietis conscientia incumbendum est bonis operibus, donec perueniamus ad octauam, id est, perfectam quietem gloriæ. Maxime autē placet Deo confessio Christi intrepida, & frons confidenter confitens Iesum coram Iudæis: *Nam qui negauerit me, inquit, coram hominibus (id est, Pharisæis Christi inimicis) negabo & ego cum coram Patre meo, qui in cælis est.* Et si sint fortē qui confiteantur coram Iudæis, & mundi dilectoribus: interdum tamen cū diutius tentationibus interrogātur, nesciūt quod sit Iesus, & obthurātur tentatione, quam Dominus declinat: sed recedente turba, & anima præparata, vt sit templum Dei, venit pius Iesus ad eum: *Ego, inquit, quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachijs meis: & nescierunt quod curarem eos.* Nimiū enim aduertere ad donum, & nō ad donantem, in causa est vt nesciatur

Iesus cū donat. Vbi ergo ad nos tãquam ad templum suū venerit, tunc ait: *Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Et si hac monitione confirmatus faretur coram Iudæis solum Iesum esse qui sanat ab omni peccato, qui sanata modò anima, pro sanando corpore nostro dicit: Surge, à sermone ad fructum, à bello ad pacem, à merito ad præmium, à gratia ad gloriā. Et tolle grabatum tuum in resurrectione, cum corruptibile hoc induet incorruptionem. Et ambula, quando rapiemur cum Christo in aëra, & cum sancti tanquam scintilla in arundinetis discurrent. Et tunc erit verū Sabbatum, in quo erit requies ab omnibus peccatis, & laboribus, & ab omni paralyfi, præstāte Domino nostro Iesu Christo, Dei Patris virtute, & sapientia, in vnitāte sancti Spiritus, per omne seculum. Amen.

Iesus qualis medicus anime, & corporis.

1. Cor. 15. 1. Theff. 4. Sap. 3.

Quale Sabbatum illud cœlestē.

1. Cor. 1:

TRACTATUS XX.

DE Signo hominis manum aridam habentis, & curati in Sabbato à Domino: & habetur Matth. 12. Mar. 3. & Luc. 6.

Hoc miraculum quo tempore acciderit.

Planè ex Luca manifestè colligitur, signum hoc editum fuisse in Sabbato, quod consequitur Sabbatum secundoprimum, de quo paulò antè propter confricatas spicas ab Apostolis, & Pharisei obmurmurunt, fit mentio. Nam ex Matthæo intelligi posset istud eadem die contigisse, quia factum illud præcedens confricandi spicas: quia illud sic narrat, quasi sine aliquo medio mox istud secutum sit. Non repugnat autem quod legantur apud Matthæum rogasse Dominum, si licet Sabbatis curare? apud Marcum verò, & Lucā legitur Dominus idem eos interro-

gasse. Quia secundum Augustinum libro De consensu Euangelistarum, intelligi potest illos prius Dominū interrogasse, si liceret Sabbatis curare? Et quod deinde Dominus agnoscens cogitationes eorum, aditum accusandi quærentium, constituerit in medio illum quem erat sanaturus: & tunc illis tacentibus proposuerit similitudinem quā habet Matthæus de oue: concludens licere Sabbatis benefacere. Nam cū illi interrogassent si liceret Sabbatis curare? Dominus quæstionem altera quæstione soluens, docuit quid ad ipsorum esset respondendum interrogationem.

August. lib. 2. De consens. Euang. cap. 35. 10. mo 4.

Aut

Alteri solu-
tio.

Præsentis hi-
storiæ hoc lo-
co, non autè
in 8. Disput.
libro enarra-
dæ causâ.

Pharisæorum
in Christum
beneficentissi-
mum, ingra-
tissimum o-
dium.

Cur Dominus
in Sabbatis,
& in Synago-
ga libenter
doceret.
Luc. 6.

Qualis Chri-
stus.

Ioan. 18.

Aut alio modo respondere pos-
sumus, Matthæum propterea tribu-
isse illam quæstionem Pharisæis, si li-
ceret Sabbatis curare; quod ipsi ob-
feruarent Dominum, si sanaret in
Sabbatis, huiusmodi quæstionem ani-
mo volentes. Etsi autem hoc signum
propter inuolutam disputationem cū
Pharisæis potuissim ad librum Dis-
putationum referre: tamen quia si-
gnum egregium continet, magis pla-
cuit nobis in libro signorum enarra-
re. Explicabimus igitur literam B.
Matthæi, supplētes ex Marco, & Lu-
ca quæ defunt.

Ait igitur Matthæus. *Et cū inde
transisset, venit in Synagogam eorum.*
Circa historiam, Dominus transibat
per fata, & discipuli eius esurientes
uellebāt spicas, & māducabāt: quod
gestum est in Sabbato secundopri-
mo. Et cū Dominus calumniā Pha-
risæorum in discipulos suos de Sab-
bati destructione, probabili excusa-
uisset exemplo: nunc ipsum obser-
uando, Magistrum calumniarivolūt,
vt si Sabbato curaret, transgressio-
nis; si non curaret, exiguæ pietatis,
aut imbecillitatis arguerent. Vt vi-
deas quàm sit lethale venenum, odiū
aduersus pios conceptum. Transijt
ergo inde, hoc est, ex agro, vbi fata
confricabant, & venit in Synagogā,
& transijt ab illo Sabbato secundo-
primo in aliud Sabbatū, vt in eo do-
ceret, vt dixit Lucas. Dominus autē
libenter in Sabbatis, & in Synagoga
docebat, non solum vt à superstitione
sa Sabbati religione eos auocaret, &
doceret suo exemplo tali tempore
bonis operibus non tantum Deo, sed
etiam proximo vtilibus esse vacan-
dum; sed etiam propter celebriore
eo die populi conuētum. Nam sicut
ij, quibus venandi est ars, vbi feras,
piscēs, volucres plus abundare didi-
cerint, ibi sua maximè retia tendūt:
ita & Dominus semper docuit in Sy-
nagoga, & in templo quod omnes Iu-
dæi conueniunt, & in occulto locu-
tus est nihil, vt omnes homines sal-
uos faceret.

*Et ecce homo erat manum habens ari-
dam.* Lucas declarat fuisse manum

dexteram, quæ maioris virtutis est,
& magis necessaria. Explicat Hiero-
nymus hoc loco, quis fuerit iste ho-
mo manum habens aridam, his ver-
bis: *In Euangelio quo vtuntur Nazare-
ni, & Hebionita, quod nuper in Græcum
de Hebræo sermone trāstulimus, & quod
vocatur à plerisque Matthæi authenti-
cum, homo iste, qui aridam habet manū,
cæmentarius scribitur, istiusmodi vocibus
auxilium precans: Cæmentarius erā,
manibus victum quaritans: precor te Ie-
su, vt mihi restituas sanitatem, ne tur-
piter mendicē cibos.* Hæc ille. Ex qui-
bus colligimus, istum opem à Dño
implorasse; ac proinde debuit Iesus
magis hominis miseria permoueri,
ac minus Pharisæi indignari Domi-
no opem ferenti postulatam.

*Et interrogabant eum, dicentes, Si li-
cet Sabbatis curare? vt accusarent eum.*
Pharisæi & Scribæ, quos oportebat
præcipuè salutem quærere infirmo-
rum, & interpellare Iesum pro sana-
tione hominis, taciti obseruabant si
Sabbatis curaret, vt inde ansam accu-
sandi, & calumniandi de Sabbato ca-
ptarent. *Ipsè autem dixit illis, Quis erit
ex vobis homo qui habeat ouem vnā: &
si ceciderit hæc Sabbatis in foueam, non-
ne tenebit, & leuabit eam? Quæstio
Christi includit argumentum, & spe-
ciem inductionis à comparatis, & à
minori ad maius, cui respondere nõ
potuerunt: arguēs ipsos impietatis,
& stultitiæ, imò & crudelitatis, & aua-
ritiæ. Quis, inquit, erit ex vobis. Non
dico, Quis mortalium, aut Iudæorū;
sed, Quis ex vobis, tam rigidis cen-
soris, tam accuratè Sabbati reli-
gionem obseruantibus, quin, si ca-
sus ferat, vt in Sabbato decidant pec-
cora, aut iumenta vestra in foueam,
non statim inde extrahat? Quanto
ergo magis licet homini beneface-
re, propter quem sunt pecora, & iu-
menta? Quod si quis responderet,
exemplum à Domino productum ad
rem non facere, eo quod si quando
ouis aliqua in foueam prolapsa esset,
peritura foret, nisi ea die ei succur-
ratur, qualis necessitas non erat in
ægro, cuius curatio differri in alium
diē sequētē poterat absq; periculo.*

Hierony. in
Matth. to-
mo 9.
Quis fuerit
iste homo ma-
num habens
aridam.

Pharisæi, &
Scribæ quo-
rum salutem
negligerent
maxime.

Impletas eo-
rundem, stul-
titiæ, inhum-
anitas, cupidi-
tas à Christo
detecta.

Quàm vanè
colligeret in
felices illi
Sabbatum à
Domino vto
latum, quod
in eo manum
hominis ari-
dam sanasset.

Dicen-

Exemplū o-
uis à Christo
productum
quàm seruiat
proposito.

Cur Pharisæi
Dominū in-
terrogau-
erint, si lice-
ret Sabbatis
curare.

Mar. 3.
Luc. 6.

Pharisæi ad
Christi res-
pōsum, & per
cōtationem:
Si licet Sab-
batis benefa-
cere? quare ta-
cuerint.

Mar. 3.

Dicendum est, ob id exemplum hoc
conueniēter allatum: quod in ouis
sableuatione non spectabatur à su-
bleuantibus necessitas animalis mo-
rituri, sed necessitas damni secuturi.
Iam maius damnum est, hominē vno
aliquo die miserum esse, & malo ali-
quo affligi, quàm ouem aliquam pe-
rire. Quod si illud licebat in Sabba-
to; ergo multo magis homini succur-
rere licet ad pellendum ab eo maius
malum. Interrogabant ergo ipsum;
vt si Christus negaret, putarent ip-
sum impotentem; & ne interroga-
tus, fortè non curaret, sed Dominus
propter eiusmodi calumnias à bene-
faciendo non destitit: imò ipse po-
stetā eos interrogauit, vt Marcus, &
Lucas testantur. Et videns quod nõ
possent respondere ad rationem à
minori ad maius de oue ob cupidita-
tem à fouea extracta, & quod non ac-
quiescerent suo responso, sed po-
tius displiceret conclusio; Christus
interrogauit eos: *Si licet Sabbatis be-
nefacere, an malè: (Græcè Ακαθοποιῶσαι,
ἢ κακο ποιῶσαι) animam saluam facere, an
perdere? At illi tacebant.* Quod perin-
de est ac si dixisset. Scio cogitatio-
nes vestras: libens ergo à vobis didi-
cerim, qui profitemini legis scientiā,
vtrum liceat Sabbatis beneficio iu-
uare proximum, & animam, hoc est,
vitam hominis seruare, an deserere
proximum in calamitate, & perde-
re? perdit enim, qui cum possit ser-
uare, non seruat. Illi non ignorantes
quod tenderet hæc percunctatio, ta-
cuerunt, sicut & ad illam de oue.
Nam si dixisset, fatius esse ob religio-
nem Sabbati pati perire proximum,
non tulisset populus tam absurdum
responsum: nam diem Sabbati nul-
lāre magis sanctificari, quàm mise-
ricordiæ, & pietatis operibus, haud
ignorabat. Sin verò respondissent
licere, sibi ademissent ius calum-
niandi. Proinde visum est obmu-
tescere. Dominus autem cū vide-
ret eos taciturnos: vt subiunxit
Marcus: *Circumspiciens eos eum ira,
contristatus super cecitate cordis eo-
rum, dicit homini, Extende manum
tuam. Extendit: & restituta est ma-*

nus illi. Vide Dominum mansuetif-
simum in iram sancti zeli prorumpere,
ob Dei gloriam asserendam, & proxi-
mi salutem procurandam. Nam circum-
spiciens eos, an quis videlicet vellet
respondere ad id quod interrogauerat,
contristatus est, siue condoluit; vt
intelligas non tam iratum in homines,
quam in illorum vitia, & peccata, cū
videret animos obstinatos, & veritatis
minimè capaces, & lumini veritatis
pōnentes obicem. Postquam ergo eos
verbis, nunc factō huius miraculi
conuincit, dicendo tantum verbo,
extende manum tuam, vt suis om-
nibus operibus fungeretur, sicut
manus altera. Quod non admota
manu, aut alia re, vt interdum so-
lebat Dominus fecit; & homini sa-
nato aliquid operis facere non præ-
cipiens, vt præceperat Paralytico;
vt Pharisæi minus in Dominum cu-
rantem insanirent. Fecit ergo signum,
vt intelligas qui sint illi, quos
Dominus habet pro deploratis, nempe
illos, qui veritati non acquiescunt,
& vt ait Apostolus, veritatem
Dei in iniustitia detinent. Præstat
ergo facere, ne homo Sabbato doleat
potius quàm ne ouis pereat. Et Chri-
sto licitum erat in Sabbato curare,
quia Deus erat, & minimè legi sub-
ditus: & quia sine opere laborioso,
& occupante, atque hoc ad Dei lau-
dem, atque proximi salutem. Idque
faciebat, vel ob periculum dilatio-
nis, ne latius serperet; vel quia præ-
fixus terminus infirmitatis erat fini-
tus, vt Lucas ostendit; vel vt plures
videntes signum, crederent, & à le-
ge ablaçarentur. Alijs autem die-
bus curabat quidem Dominus: sed
quia controuersiæ de Sabbato non
oriebantur, non ita commemoran-
tur. Et omni tempore sanabat, ne
iudicaretur impotens, aut imbecil-
lus. Deinde quod malum est manū
extendere? nonne tantundem, ac
furgere, ac federe, quæ sunt in Sab-
bato, in quo & manus porrigitur
ad capiendum cibum, & admouetur
ori? At hæc sunt necessaria: non-
ne magis necessarium est ea fa-

Cur Christus
Pharisæos
cumspexerit
cum ira, fue-
ritq; contris-
tatus super
cecitate cor-
dis eorum.

Quid est qd
Christus ma-
num aridam
habenti ni-
hil operis præ-
scripsit faci-
endum.

Matth. 9.
Ioan. 5.
Cur Dominus
hoc signum
ediderit.
Rom. 1.

Quare potius
in Sabbato,
quàm alijs die-
bus curaret.

Luc. 13.

Tom. 6.

P cere

Luc. 6.

Apoia Græcè quid. Quantum malum sit inuidia. Basl. 10. 1.

Matth. 12.

Pharisæi cur consiliū inciderint cum Herodiantis aduersus Iesum. Mar. 3. Euthy. cap. 21. in Matthæum.

Gen. 49.

Matth. 2.

Herodiani cur dicti.

Tertull.

Cur Pharisæi isti cum Herodiantis Christum perdere clandestinè berauerint.

Matth. 9.

Osc. 6.

Luc. 13.

cere. Sabbatho quibus Deus glorificetur, ob quam causam fuit Sabbathum imperatum? Addit Lucas, ipsos fuisse repletos insipientia, siue potius amentia, quæ Græcè dicitur ἀνοια. Vbi aduerte quantum malum sit inuidia, quod non potest beneficijs superari, vt alia mala: quemadmodum Basilus in egregio sermone contra inuidiam docuit.

Exeuntes autem Pharisæi, consiliū faciebant aduersus eum quomodo eum perderent. Consilia Christi erant, vt omnes animo, & corpore egrotantes seruari; Iudæorum verò, vt Iesum perderent. Consilium autem hoc, vt tradit Marcus, cum Herodianis inuitum fuit, qui & ipsi, vt testatur Euthymius, genere quidem Iudæi erant, vellent autem Herodem colebāt, & ipsum esse dicebant Christum à Prophetis promissum. Nam quia Prophetatum erat tunc venturum esse Christum, quando deficeret qui ex Iudæis imperaret, defecerat autem diebus Herodis, qui infantes necauerat: primus siquidem hic alienigena Iudæis imperauit: ideò hunc esse suspicabantur, qui venturus expectabatur: & coniuncti inuicem propriam fecerunt sectam. Et quia Herodem plurimum amabant, Herodiani cognominati sunt. Idem docet Tertullianus libro de præscriptionibus Hæreticorum. Exierunt ergo Pharisæi cum Herodianis, vt occultè consultarent de occidendo Christo; quia publicè non poterant ob Romanos: Causa autem erat, inuidia signi, zelus Sabbati, confusio repositionis, propalatio eorum ignorantia: *Euntes, inquit, discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium:* & apud Lucam dicitur: *Et cum hæc diceret, erubescerent omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis, quæ gloriose fiebant ab eo.*

Iesus autem sciens, recessit inde. Fugit Dominus, siue celsit, ob exemplum nostrum; vt doceat cedere contentiosis; & ob ostensionem Humanitatis suæ. Et quia non erat locus, vel tempus; ideò insipienter quærebant eum occidere,

vt Lucas refert, quia sine ratione, & causa, & ante tempus non poterat. *Et secuti sunt eum multi, & curauit omnes.* Græcè dicitur: *Secuta sunt eum multa turba.* Marcus autem ait: *Iesus autem cum discipulis suis recessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum, & ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum, & Sidonem, &c.* Multi ergo de varijs locis, vt curarentur, & viderent opera eius, ad Christum confluxerunt. Ipse autem sanauit ex misericordia, & quia sequebantur in tribulatione; & vt ostenderet beneuolo populo gratiam, qui cum Pharisæis ac Herodianis ad se persequendum non coniungebatur.

Et præcepit eis ne manifestum eum facerent. Id est, ne curati euulgarent sanitates acceptas. Dæmones autem prohibebat secundum Marcum, ne se proderent: Tum quia opera eius per se nota erant; tum ob modestiā, & exemplum humilitatis præstandum, tum ne dicerent Pharisæis, qui magis accensius grauius peccarent, & obstinatiores redderentur deliberando necem: sicut suscitato Lazaro eos fugit. Ipse autem cum tot turbas se affectantes videret, non poterat latere. ¶ *Vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam Prophetam.* Allegat Esaiam, ne scandalizarentur ex persecutione, quia omnia ex Spiritu sancto faciebat: ideò Prophetata ostendit esse completa, quia non occidit, læsitue Pharisæos. Vitauit eos, ne manens, contenderet cum eis: præcipiens etiam ne se propalarent, ex quo illi suo vitio magis ad iram prouocabantur. Et ita vndique consuetudinem Messia declarant verba Prophetæ, & facta Christi. Neque quisquam miretur paulò aliter habere Hebræam lectionem, aliter Septuaginta, aliter citationem Matthæi: nam in verbis tantum est differentia, in ipsis rebus, & sententijs mirificè conueniunt. Et hunc locum intelligi de Messia, & omnes Iudæi, & præsertim Paraphraustes Chaldeus fatetur, dicens: *Ecce seruus meus Mes-*

ias, &c. & Euangelistæ citatio magis accedit ad Hebræam veritatē, quā ad Septuaginta Interpretes; in fine verò magis ad Septuaginta quā ad Hebræum textum. Ait ergo: *Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit anima mea.* Nam 42. cap. Esaias primò continet glorificationem Christi per Patrem. Deinde statuit Christum, in quo Deus Pater sibi complacuit. Tertio, agit de vocatione Gentium. Postremò proponit mansuetudinē Christi erga suos persecutores, & benignitatem erga omnes infirmos. Ait ergo: *Ecce.* Quæ particula rem inauditam, & admirabilem, & oculo fidei intuendam proponit. Et filium suum naturalem, puerum vocat, siue Græcè παῖς: quæ voces Græcè & Latinè ambigæ sunt ad filiū, & ad seruum. Nam cum in forma Dei esset, per incarnationem exinanitus est formam serui accipiens. Tamen ex Hebræa voce, quæ habet לַוּוּ quæ semper seruum, siue minitrum propriè significat, tollitur ambiguitas. Elegit autem sibi Christum in suum seruitium; vt mundi redemptionem in eius obedientia, & sanguinis profusione perageret, & in quo electi sumus ante mundi constitutionem, vt ait Apostolus. Dicitur dilectus meus, & cum nomen sit, ne mpe ἀγαπῶ, nō autem participium, plus quiddam significat; id est, singulariter carum, vnicè pretiosum, & amicum, propter quem omnes alios homines, & amicos constituere, & illos diligere voluit. ¶ *In quo bene complacuit anima mea.* Ita dixerat in Baptismo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* nempe vt nos diligeret: nam de ijs quos nos diligit, dicitur in alio loco: *Non est anima mea ad populum istum.*

Ponam spiritum meum super eum. Septuaginta de præterito habent, posui: de quo ipse alio loco: *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientia, & intellectus, &c.* Et loquitur de Christo homine, in quem baptizatum descendit Spiritus sanctus, & mansit super eum: nam secundum diuinitatem ab ipso Christo, vt à Patre proficiscitur Spiritus.

Luc. 6.

Mar. 3.

Quare Christus curauit nunc omnes infirmos.

Ibidem.

Cur Dominus turbæ prohibuit ne eum manifestum faceret.

Ioan. 11.

Esa. 42.

Illud Esaiæ: Ecce puer meus quem elegi, & reli. Vnde constet intelligendum de Messia.

Quadragesimi secundi Esaiæ argumentum capit.

Talis Græcè duos significat.

Philip. 2.

Filium suum Deus curpueum, siue seruum appellat

Ephes. 1. Christus Deo Patri quā dilectus.

Matth. 3. Ad quid sibi in eo complacuit Deus Pater.

Ierem.

Vt posuerit spiritum suū super eū idē Deus Pater.

Esa. 11.

Matt. 3. & Ioan. 1.

Infra. 15.

Quem ille posuit super Christi Humanitatem, vt verbum Dei annuntia ret, vt ait Esaias, peccata remitteret, spiritus nequā propelleret, cōferret sanitates, lenitate, & mansuetudine insigni quasi columba se ad hostes suos gereret, deniq; vt Spiritum sanctum cæteris impertiret.

Et iudicium Gentibus nuntiabit. Id est, non solum Israëlitico populo, verum etiam omnibus Gentibus (per Apostolos tamen) prædicabit Dei iudicium: quod suo recessu à Iudæis repellentibus Euangelium; & accessu ad populos à Gentibus habitatos; id est, Galilæam, Idumæam, Tyrum, & Sidonem indicauit. Et vocat iudicium, quo peccata nunc meritis eius extincta sunt, & nisi resipuerint, iudicium futurum in impios, & iniustos: vt interim dent operam vt se ipsos iudicent: nā si nos metipsum dicauerimus, non vtique iudicabimur à Domino. ¶ *Non contendet, neque clamabit.* Id est, non agat contentiois: honor est enim homini, qui separat se à cōtentionibus. Nam etsi Dominus plerunq; cū Iudæis & Pharisæis disputauerit, & ora eorum obturauerit: nullo tamen cōtentionis studio, sed summa vi veritatis demōstratæ, atq; exploratæ, & summa cum modestia, & siti salutis animarum id fecit. Et ideò rectè sequitur: *Neque clamabit; neq; audiet aliquis in plateis vocem eius.* Significat, non erit clamor in peccatores, nec turbabit Respublicas, nec vindex erit illatæ iniuriæ. Etiam si interdum voce vehementiori, quo intensū desiderium nostræ salutis significaret, prædicatio clamauerit, vt cū propositis, vt ait Euangelista parabolis, hæc dicēs clamabat: *Qui habet aures audiendi, audiat: & iterū: In nobilissimo die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicēs, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat: & Apostolus: Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eū, qui posuit illū saluū facere à morte, cū clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.*

Quare posuerit spiritum suū in Christo. Esa. 61.

Christus Messias quale iudicium Gentibus habebat nuntiare.

1. Cor. 11.

Prou. 20.

Quemadmodū Christus, neque clamauerit, neque audierit aliquis in plateis vocem eius.

Luc. 8.

Ioan. 7.

Heb. 5.

Hæc verba Esaiæ de Christo: Non clamabit, neque audiet quis, &c. quomodo intelligat

lum publicè non prædicasse; & in templo, & in Synagogis, & plateis, nam ubique prædicauit Dominus: sed sermo est de voce, qua aliquid ad ostentationem, & vanam gloriam facimus, vel contentiosa, & tumultum excitante, siue de voce querula, & indignationis plena. Nam ipse sicut ouis de occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.

Esa. 53.

Per arundinè quassatam, & lino fumigante quid significet Propheta.

Arundinem quassatam non confringet. Duabus metaphoris ab arundine comminuta, & lino fumigante sumptis docet Propheta lenitatem, & mititatem Domini. Nam per arundinem quassatam Iudæos, siue Scribas & Phariseos intelligit, eo quod deiectione essent sub potestatem Romanorum, & quasi confracti viribus: retinebant tamen aliquid in hoc quod habebant templum, & sacerdotium. Comparat etiam eos lino fumiganti. Et legendum non lignum, sed lino: & lino est capiendum pro ellychno fumiganti. Quod dictum est ad repræsentandas tenebras, & nocendi studium. Etsi ergo arundinem quassatam, cum ad nullum usum sit utilis, frangamus, & ellychnum fumigans propter tetri odoris molestiam extinguamus: Christus tamen Iudæos nullis bonis vrbibus aptos, imò propter crudelitatem, & seuum animum molestos, cum posset pro meritis eorum confringere, & extinguere, neque confregit, neque extinxit, sed longanimitè tolerauit, & expectauit ad poenitentiam.

Alter sensus.

Possimus etiam in genere per arundinem quassatam, intelligere peccantem ex fragilitate, qui huc atque illuc quavis tentatione impulsus frangitur: per lino fumigans, peccantes ex ignorantia. Nam cum istis solet Dominus benignè agere, & ad resipiscendum eos expectare. Vnde Hieronymus hoc loco ait: *Qui peccatori non porrigit manum, nec portat onus fratris sui, iste calamum quassatum confringit. Et qui modicam scintillam fidei contemnit in paruulis, hic lino extinguit fumigans.* Hæc ille.

Hierony. in Matt. 10. 9. Calamum quassatum confringit quis. Lino fumigans quis extinguat.

Donc eijciat ad victoriam iudicium. Putat Hieronymus in verba Prophetæ scribès, vitio scriptoris apud Matthæum omiſſa esse quædam verba in medio huius vaticinij, nempe: *In veritate educet iudicium: non erit tristis, neque turbulentus.* Et est sensus: In veritate, id est, Euangelium verè, & legitimè, & vt decet, prædicabit. Non erit tristis, neque turbulentus: id est, obscurus in docendo, sed facilis, & expositus: neque inutiles subtilesq; quæstiones proferet, sed vtilia, & salutaria docebit luculenta, & aperta oratione. Et statim sequitur: *Donc eijciat ad victoriã iudicium.* Id est, Nò confringet temporalè statum Iudæorum, donec iudicium, quo iudicatus est à Iudæis, & Pilato, deducat ad victoriam resurgendo à mortuis, & mittendo Spiritum sanctum, & publicando Euangelium, & manifestum illud reddendo miraculis per discipulos suos se vicisse mundum, & mundi principem diabolum. Quo facto confregit arundinem quassatam, & lino fumigans per Romanos extinxit. Vel iuxta Hieronymum, & Hilarium; Tandiu ex charitate fouebit infirmos, & ad poenitentiam expectabit; donec sublata mortis tempestate redeat ad iudicandum: quo tempore eius iudicium deducetur ad victoriam: quod in idem redit. Sic etiam intelligi potest, peccatores, qui instar calami quassati sunt, & lini fumigantis, ita expectabit, donec prædicatione Euangelij victoriã obtineat in conscientijs, vt agnoscant veritatem. Verum aduerbium illud *Donc*, de quo ait: *Donc eijciat ad victoriam iudicium*, indicare videtur non esse scriptoris vitio tribuendam illorum verborum omiſſionem, sed potius ab Euangelista consultò fuisse omiſſa, quòd suo proposito nõ seruirent: sicut & illud, *Donc ponat in terra iudiciũ*, mutauit, prout suo proposito magis cõueniebat, à sèſu tamè loci originalis nõ recedès. Nò enim aliud est facere, vt iudicium in terra vincat, quã ponere in terra iudiciũ. Et in nomine eius Gentes sperabunt. Quod in Hebræo dicitur: Et

Idem in Esaie. c. 42. to. 5. & q. 2. ad Algafiam, to. 3.

Christus in veritate vt educet iudicium: & non erit tristis, neque turbulentus, secundũ Hieronymũ.

Quid significet, Donec eijciat ad victoriam iudicium.

Matth. 26. Infr. 27. & seq.

Tertius sensus.

Hierony. Hilar. can. 12. in Matthæum.

Quartus sensus.

Intermedia testimonij alicuius Prophetici non raro Euangelistæ cur solear omittere.

legem

Inſulæ inſcripturæ cur Gentes ſignificent.

Hierony. ad Algaf. q. 2. tom. 3.

In hoc ſigno hominis manum aridam habentis, & facti ad quid Dominus aluſerit. Moralis intelligentia.

legem eius inſulæ expectabunt, reſcè Septuaginta in inſulis agnouerunt metaphoram, & dixerunt Gentes: quia omni ex parte incurſionibus peccatorum patent, vt inſulæ vndis maris, vt etiam exponit Hieronymus in epiſtola ad Algafiam. Et tacitè inſinuat gentem Iudaicam à ſe repudiandam, & Gentes eius loco vocandas: quæ & legem eius amplexatæ ſunt, & in nomen Meſiæ crediderunt, & ſpem totam ſuæ ſalutis in eo collocarunt. Et in afflictionibus Chriſtus inuocatus ſperantes in ſe omnes liberat.

Iuxta myſterium: vſque ad aduentum Saluatoris arida manus, Synagoga fuit Iudæorum, & Dei opera non fiebant in ea: poſtquam ille venit in terras, reddita eſt in Apoſtolicis credentibus dextera, & operi priſtino reſtituta. Ad mores verò initi-

tuendos, accipe ex Theophylacto, Aridam dexteram omnem hominè habere, qui non facit opera eorum, quæ pertinent ad dexteram, id eſt, opera virtutum. Sanaria autem in Sabato: quia priùs declinandum eſt à malo, & poſteà faciendum bonum. Itaque qui putat ſe manum habere extenſam, & ſanari, caueat ne auaritia, aut ſacrilegio contrahatur. Extende ſapienter eam ad pauperem, qui te obſecrat, ad proximum, qui opera tua indiget, ad Deum, puras manus leuando, vt ita pro peccatis tuis, & pro neceſſitatibus aliorum exaudiaris, gratia, & meritis Ieſu Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre & Spiritu ſancto ab vniuerſa creatura habeatur omnis gloria, honor, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Theophy. in Matthæi.

Pſal. 33. & 1. Pet. 3.

TRACTATUS XXI.

De ſigno Leproſi mundati ſtatim poſt ſermonè Domini in monte: & habetur Matthæi. 8. Mar. 1. & Luc. 5.

Ordo hiftorie explicatur.

Matth. 5. 6. 7. Ioan. 5.

Infr. 6.

Matth. 8.

Luc. 7.

ILLVD in primis hoc loco præſandum eſt circa ordinem hiftoriæ, quòd cum ſermo habitus in monte, ſubſecutus ſit miraculum Paralytici ad Piſcinam, ita quæ hætenus contigerunt à Chriſti baptiſmo, acta ſunt primo integro anno, & aliquot menſibus vitæ Domini: quæ verò enarrantur vſque ad ſignum, quo exquinque panibus ſatiauit quinque millia hominum, geſta ſunt anno ſecundo prædicationis Chriſti. Sermonem autem Domini in monte conſeſtim ſequitur ſignum Leproſi mundati, antequam introiret Capharnaum, vt docet B. Matthæus. Vnde quod ſcribit Lucas, Dominum, poſtquam impleſſet omnia verba ſua in aures ple-

bis, id eſt, conſummãſſet Dominus ſermonem in monte habitum, intraſe Capharnaum, vbi miraculum de ſeruo Centurionis accidiſſe commemorat: non ſic accipiendum eſt, quaſi ſtatim intrauerit, nulla alia re interrupta geſta; ſed ex Matthæo intelligendum, priùs accidiſſe Leproſi curationem, quam Marcus, & Lucas narrent, ſed alio loco. Marcus enim eam narrat poſt curationem ſocrus Simonis, ſubiungens ſecundò introitũ in Capharnaũ, & curationè Paralytici; Lucas verò ſimiliter poſt curationè ſocrus, & vocationè Petri, ſubiungens etiã curationè Paralytici. Verũ neuter illorũ ſic narrat hoc miraculũ, vt aliquem ordinè cum præcedètib; aut ſequentia cum ipſo habere ſigni-

Quomoddò accipiendum apud Lucã, Dominũ poſt ſermonem in monte habitum, ingreſſũ fuiſſe Capharnaum. Mar. 1. Luc. 5.

ficient, sed vterq; simpliciter narrat contigisse hoc signū. Cum ergo Marcus & Lucas curationem sui Leprosi ijsdem verbis & circumstantijs describant, quibus Matthæus suum Leprosum mundatum recenset: dubiū non est, quin idem miraculū à tribus sit enarratum. Et cum Matthæus ordinem, & locum signifi casse hic videatur: necessariò Lucę, & Marci narratio cum historia Matthæi est cōtenda, & ad eam accommodanda.

Quod ergo apud Lucam dicitur, hoc in vna ciuitatum contigisse, intellige iuxta Episcopi Abulensis interpretationem, id est, iuxta, vel prope vnam ciuitatem sicut cum in libro Iosue dicitur: Cum esset Iosue in agro vrbs Iericho, leuauit oculos, &c. vbi quia nondum Iosue ceperat Iericho, & Hebraicè dicitur: Cum esset Iosue in Iericho, quod intelligédum est iuxta vrbs Iericho. Nam aliàs pro hitum erat Leprosi intrare in ciuitatem: & in obsidione Samarię tempore Iosaphat Leprosi erant extra ciuitatem: nunc etiam lex illa de excludendis ab vrbs lepra infectis, consuetudine potiùs, quam vlla conscripta constitutione durat, vt patet ex capit. 1. de coniugio Leprosorum, vbi habetur: *Cum hi qui lepra morbam incurrunr, de consuetudine generali à communione hominum separentur, &c.* Quāquam dici possit, quod non tam arctè excluderentur Leprosi ab vrbs, quin via publica per modum transitus incedere licuerit, sicut apud nos permittitur, vt ita incedentes elemosynas colligant: & ita fieri potuisse, vt in transitu per aliquam ciuitatem hic Leprosus fuerit à Christo curatus. Tamen prior solutio propter Legem Veterem astringentem ne Leprosi essent in ciuitatibus; & propter Matthæi verba, quę sanato Leproso, habent illum statim ingressum in Capharnaum, præstantior videtur, & solidior.

Sed iam ad literam accedamus: *Quum autem descendisset Iesus de monte, secuta sunt eum turba multa.* A principio Dominus Iesus cacumen mon-

tis conscenderat, vbi per noctem oratione præmissa, mane ex suis discipulis duodecim ad Apollolatum vocauit. Deinde cum descendisset in locum campestem, & capace turbarum ad audiendum, sermonem habuit, vt testatur Lucas. Quo completo, non ineminit amplius descendere, sed tantum ait: *Quum autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum:* quia ex eo loco in Capharnaum paruus erat descendus. Matthæus verò, qui Dominum ascendisse in montem scripserat, & nullam de eius descensu mentionem fecerat, rectè hoc loco asserit Dominum descendisse de monte. Christus in monte aperuerat os suum, & ostēderat se Iesum verè esse, hoc est, Saluatorem animarū, quia eis verba sua tradebat: quę partim sunt medicamentum morbos spirituales nostrę malę voluntatis propulsantia (quemadmodum verba Medicorum corporibus male affectis medelam præstant) partim etiam sunt cibus, & panis fanitatem adeptam conseruantia, dum bonorum operū studio, & exercitio iustitiam comparatam perficere discimus, iuxta illud: *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.* Sunt etiam certum vitę æternę pignus, vnde Petrus dixit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vite æterna habes.* Hinc beatitudinem multis rebus, abiectis quidem illis, & contemptis, huius seculi sapientibus, comparari posse significauit, nempe paupertate, luctu, mititate, esurie, & siti iustitię, munditia cordis, pacificatione, & iniuriarum tolerantia. Vt ergo Dominus in monte fuit Iesus concionando, ita descendens de monte Iesus esse voluit operando, non tantum animorum, sed etiam corporum in ordine ad animos. Et si salus in monte data maior fuit; non minor tamen videtur in descensu. Imò maximè splendent eius humilitas, & charitas, quibus nostrę se infirmitati attemperans, minimos etiam nostros defectus tanquā chirurgus noster tollere, & sup- plere dignatus est.

Luc. 6.

Ibidem. Infra. 6.

Matth. 5.

Infra. 8.

Verba Domini Iesu quate virtutis, & efficacię.

Apocal. 2.2.

Ioan. 6.

Beatitudo quibus rebus comparetur. Matth. 8.

Sanatio Leprosi qui dicitur in vna ciuitatū contigisse. Episcop. Abulens. q. 1. in Matth. cap. 8. Iosu. 5.

Leuit. 13. Vnde factum fit, Leprosi, vt habitent extra ciuitatem.

Quatenus prohibetur Leprosi, ne vbi appropinquent.

Quare turbę secutę fuerint Christū de monte descendentem. Luc. 4.

In quib; doctrina Christi confirmatur.

Expenditur dictum à Iudæis: Quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? Quia miraculum præcedens saturationis turbarum, doctrinā nõ necessariò probat. Nec confirmat verbum doctrinę sequētis: quia potest hoc vel oppositū. Vnde in Deuteronomio præcipitur: *Si surrexerit, inquit, in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit si gnium atque portētum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus, & sequamur deos alienos (quos ignoras) & seruiamus eis; non audies verba Prophe tæ illius, aut somniatoris: quia tētat vos Dominus Deus vester, &c.* Debet ergo doctrinam sequi signum, quęadmodum proprij subscriptio nominis ipsas literas cōfirmare solet. Hinc Dominus dicebat: *Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Tertiò aduerte, turbas post sermonem secutas Iesum. Nam hic est magnus prædicationis fructus, Iesu sequela, per quam vitantur tenebrę errorum per lumen fidei; & præcipitium inferni, & fatigatio ob disidia affectus, & intelle-

Quemadmodum signo doctrina confirmetur. Matth. 9.

Magnus prædicationis fructus quis? Matth. 11.

Secutę sunt ergo turbę multę, & meritò, quia audierunt admiranda verba gratię, quę fluebant ex ore eius, & viderant oris, & vultus eius dignitatem, & intus trahebantur ab spiritu, & Angelis, vt pro gratia, quae eum audiebant, & sequebantur, acciperent confirmationis gratiam à Deo doctrinam per miracula corroborante. Doctrina enim Christi in his quę non superant naturam, ratione, & vitę sanctę exemplo confirmatur; in his verò quę superat rationem, signis comprobari indiget, vt instrumenta sint apta, & accommodata ad finem. Nam vt ex propositionibus probabilibus sequitur cōclusio probabilis, & ex demonstrantibus demonstratio; ita ex argumentis supra naturę vires positis Diuina Christi potentia atque doctrina, & quę omne naturę lumē superat, comprobata relinquitur.

Deinde aduerte, Iudęos dixisse Domino apud Ioannem: *Quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi?* Quia miraculum præcedens saturationis turbarum, doctrinā nõ necessariò probat. Nec confirmat verbum doctrinę sequētis: quia potest hoc vel oppositū. Vnde in Deuteronomio præcipitur: *Si surrexerit, inquit, in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit si gnium atque portētum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus, & sequamur deos alienos (quos ignoras) & seruiamus eis; non audies verba Prophe tæ illius, aut somniatoris: quia tētat vos Dominus Deus vester, &c.* Debet ergo doctrinam sequi signum, quęadmodum proprij subscriptio nominis ipsas literas cōfirmare solet. Hinc Dominus dicebat: *Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Tertiò aduerte, turbas post sermonem secutas Iesum. Nam hic est magnus prædicationis fructus, Iesu sequela, per quam vitantur tenebrę errorum per lumen fidei; & præcipitium inferni, & fatigatio ob disidia affectus, & intelle-

ctus, quia omnibus ad se venientibus requiem promittit. Fames etiā, & sitis euaditur: quia creata omnia non satiant, & solus Iesus nostrā sitim sedare potest. Mortem etiam & vulnera à latronibus effugimus, id est, peccata ob demones insidias nobis tendentes. Christus descendens de monte, imperfectorum est exemplum, vt in monte, perfectorū. Sed nõ minùs in hoc ipse perfectus est, quia fecit vt eum capere, & imitari possemus. A superiore quidē & sanctiorem in speciem vitā agebat Ioānes Baptista; Paulus laborabat manibus suis ne quem grauaret; Christus inuitatus edebat, & bibebat, & vt minùs perfectus accipiebat à mulieribus ministrantibus sibi de facultatibus suis. Andreas & alij Martyres magno animo & forti ad martyriū sustinendum profecti sunt; Christus autem cœpit pauere, & tædere, tanquam imperfectus, vt nos infirmos consolaretur. Sed in hac infirmitate Christi perfectior erat, quia ex maiori charitate hæc quę oculis hominū imperfecta videri potuissent, præstabat propter nos. Quemadmodum qui ex maiori charitate humilia & vilia officia præstaret, magis mereretur apud Deum, quàm qui ex minore prædicaret, vel sacrificaret, vel alia opera heroica, & ex suo genere præstantiora ederet. Ad hæc Christus turbas educit de monte in planum, & ex doctrina ad signum, & vt bonus pastor post pasqua doctrinę adducit oves suas veluti ad potū, miracula proponendo: quę faciliùs & delectabiliùs cernuntur, quàm discatur doctrina, eamque digerunt, id est, credibilem faciunt, vt potus iuuat ad cibi digestionem.

Postremò iuxta spiritū, postquā in mote cœli Empyreï fuit Iesus Angelorum quasi discipulorū doctor, descendit de monte per incarnationem exinanitus, & factus est imitabilis, & comprehensibilis in doctrina, & irreprehensa vita, & efficaci; cum alios omnes homines, siue peccatores, siue non ita virtutibus cumulatos imitatione non ita securè

Quorū Christus in monte ascendens, perfectorum verò de illo descendens, imaginem gerat. Matth. 3. Infra 11. 2. Theff. 3. Luc. 8.

Mat. 14.

Christi secundum hominē infirmitas quā firma.

Simile.

Boni pastoris exemplum in Christo.

Hic descensus Christi à monte, iuxta spiritū quid. Philipp. 2.

Quos salu- uct homines Christus, & quam tutò.

consequi possemus. Vbi ergo descēdit de monte per incorporationem, saluabit turbas, id est, homines: qui post tantum amorem ostensum cum fiducia eum sequuntur: & tutè, quia ducit eas ad montem, cuius ipse solus nouit iter, & qui solus potest à periculis viæ defendere. Et ut eum oues sequeretur ad vitam, ipse propter nimiam charitatē suā secutus est ouem errantem vsque ad mortem.

Et ecce leprosus ueniens adorabat eū.

Leprosi erant extra vrbes, & notati erant, afflictamque vitam & infelicē agebant: nec poterant sequi Christum ad alia loca proficiscentem, ne inficerent illa: nec baiulari in grabatis, ut alij infirmi: idēd palam, ut turba cauerent, Christo non longē trās-eunte illi occurrebant. Et hi qui extra factum omnem, ac pompam, lasciuiam, & diuitias agunt, citò Iesum inueniunt. Præparata ergo turba ædificanda, accessit ad edendum signum: non enim effundebat Christus sermonem, vel miracula edebat, ubi non erat auditus. Turba autē, id est, crassi & infideles, plus egent signis, & Christus ignobiliori mebro abundantiore honorem circumdedit: idēd coram discipulis perfectis non perinde edidit signa, atque coram turba. Leprosus autem, morbus quidam est cutim & pilos albos reddens, & carnem, in qua est, humiliorem reliqua carne: adēd contagiosa, ut nō solum tabida corpuscula à leproso corpore soluta inficere possint alios homines, sed etiam vestes ipsas, quas vel ex parte, vel omnino oportebat cōburere: imō etiam ipsam domū à leproso inhabitatam, vel ex parte, vel omnino oportebat destrui, & saxa, lignaue ad locum deferri inhabitabilem, ac desertum: ut habes in Leuitico. Et licet quandoque Iudæis lepra miraculo fuerit inflicta, ut manui Moysi, & faciei Mariæ, & fronti Ozia Regis, & corpori Giezi serui Helisai, ut habetur in 4. Regum libro, & Iob, qui opera dæmonis, & Dei permisso percussus fuit vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem capitis: & licet alijs etiam ef-

fer Dei flagellum quod ipse committatur: tamen quandoque erat morbus naturalis. Hinc Naaman Gentilis leprosus erat, & à magnitudine morbi, & vario colore dicta est à Græcis λέπρα, aut mala scabies. Et lepra dicitur à decorticando carnem: quia Græcis λίνω est decortico. Quod ergo aliqui dicunt lepram esse supernaturalem, ex eo probātes, quod in nostris non vident vel vestem, vel domum leprosam. Dicendum est, quod illa propriè leprosa non erant, nec talis morbi capacia, sed per metonymiam dicebantur leprosa, id est, efficiētia lepræ: ut pallida mors apud Horatium, quæ pallidos facit, & frigus pigrū, quod pigrum reddat, & legetes lætæ, quod lætos possessores efficiant: ita vestes induentes, & domos intrātes leprosus efficiēbant. Vnde etiam nos ratione, & locione, & igne in domo, vel veste pestifera uti solemus. Erat autem lepra, ut plurimū morbus incurabilis. Vnde Rex Israël acceptis literis Regis Syriæ, dixit: Nunquid Deus ego sum, ut occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me ut currem hominem à lepra sua?

Et adorabat. Genu flexo, ut dicitur apud Marcum, siue ut Græcè habetur γονυπετισθαι, id est, accedens ad eī genua, quod propriè est adorare: Et procidēs in faciem suam, ut Lucas inquit. Id est, Genu flexo inclinavit primò caput in terram, quod erigens loquebatur Christo, rogans sanitatem: quia vires affectus & intellectus Deo curuandæ sunt, ut ab eo exaudiamur. Adorabat autē perseueranter, & fortè ex tractu, quo ausus est venire, & adoratione latriæ, ut actio testatur: nam vel Prophetā illum magnum, vel ex fide Deū cognoscebat. Non ausus ita fortè fuisset venire ad Phariseos, timēs ignominiosam cum horrore repulsam: Iesus autem omnes ad se alliciebat, & securitatem ipso aspectu pollicebatur.

Domine. Professio est vel magnitudinis sanctitatis eius, si Prophetā tantum illum esse agnouit, vel etiā dei-

4. Reg. 5.

Lepra elephātia Græcis cur dicta.

Lepræ etymō vnde.

Domus aut vestis leprosa quomōdō.

Horat. li. 1. car. Ode. 4. Virgilius Georg.

Lepra morbus quā grauis. 4. Reg. 4.

Leprosus vel Dominū adorauerit Mar. 1. Luc. 5.

A Deo ut exaudiamur, quid factū opus sit.

Iesu benignitas in leprosum.

Leprosi ubi degerēt Ierolim, & habitaret.

Iesu citò qui inueniant.

Ecclesi. 3. 2.

Signa magis necessaria quibus. 1. Cor. 12.

Lepra morbus qui sit.

Quā contagiosus.

Leuit. 13. Infra 14. Quos Dominus lepra percussit. Exod. 4. Num. 12. 2. Para. 26. 4. Reg. 5. Iob. 2. Deuter. 24.

Cur leprosus Christo dixerit: Domine, si vis, potes me mundare, non autem, Rogo ut me mundes. Sap. 12. Psal. 134. Quos Deus Sanctos minime exaudierit orantes. 2. Reg. 18. 1. Reg. 15. 2. Cor. 12. Iere. 15. Leprosi in eo, quod à Domino petit, indifferentia.

Peccata vnde sint.

Iaco. 1. Psal. 5. Dei, Christi, & sanctitatis: deorum Gentium immunditia.

Quæ concedat beneficia Deus iustis ea postulanti: eadem denegat quibus.

tatis, à cuius infinito dominio nihil eximi potest: dominus etiam morborum, & sanitatis, vitæ, & mortis. Si vis, potes me mundare. Non ait, Si rogaueris, vel precatus fueris, ut Moyses, sed, si vis. In quo aperte Deū fatetur, de quo dicitur: Subest enim tibi cum volueris, posse: & Dauid, Omnia quæcunque voluit Dominus fecit. in celo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Sancti enim non semper pro voto exaudiuntur, quemadmodum nec Dauid pro filio, nec Samuel pro Saule, nec Paulus pro stimulo carnis tollendo: imō ut dixit ille: Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Dei ergo voluntas eius est potestas: si enim quid simpliciter in his quæ sunt eiusmodi, non vult, nec profectò potest, quia esset se ipsum negare. Deinde leprosus eius voluntati in medijs & indifferentibus se submittit. Sunt enim quædam absolute cōtraria salutem, ut peccata: & de his nobis constat quod ea Deus nolit. Nec potest facere Iesus: quia nihil sunt, & ex defectu prodeunt. Imō nec vult ut à nobis fiant: quia intentator malorum est, & ipse neminem tentat, & de quo ait Propheta: Non Deus volens iniquitatem tuas, ad differentiam Iouis adulteri, Martis homicidæ, & sanguinarij, Mercurij furis, & seductoris: Imō hoc ipso quod vellet fieri, non essent peccata. Sunt alia rursus salutem necessaria, & de his constat ex Scripturis & plagis quas adhibet, ut ea habeamus: & ex ipsa oratione pro his, qui Scripturas legere nesciunt, quod velit, & possit donare, ut videlicet perficiat creaturam quæ condidit: licet nolit, quod attinet ad omnes, absolute, vel voluntate consentienti: quia ponunt obicem, & idēd non petunt, quia lumen fugiunt, & salutem pellunt. Sūt alia rursus media sua natura, & indifferentia, & de his constat quod possit, ac per consequens sciat erogare: non autem quæ velit illa donare, quia nō constat an nobis expediant. Quia etiā costet ea bona esse, non constat ijs nos non abufuros: ut sanitatem, & pecunia, &

fimilibus. Idēd hic leprosus certus de potentia, & dubitans de voluntate, subiicit suam Diuinæ voluntati: ut Christus deprecans mortem, dixit: Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt: transfer calicem hunc à me: sed nō quod ego volo, sed quod tu.

Cum autem hæc verba, Domine, si vis, potes me mundare, nullius rei petitionem, sed tantum immensæ Christi, & liberæ potestatis agnitionē cōtineant: dicitur tamen à Luca leprosus Dominum rogasse; eo quod occulta quædam, & tacita tum verbis, tum humili prostratione inesset postulatio sanitatis, quam fatetur esse in manu Domini: & tanto erat efficacior petitio, quanto maiore præferebat modestiam, & submissionem quædam totius negotij sub voluntate Christi explicabat. Non enim dixit, Si vis, quasi de eius bonitate & voluntate dubius esset, quam ex eisdem didicerat quæta esset; sed quod eius voluntati modestè sanitatis suæ negotium submitteret.

Et extendens Iesus manum, tetigit eum: siue, Misertus eius, extendit manum. Quia non ad ostentationem sui, sed ex affectu misericordiæ ad subleuandam eius miseriam extendit. Tetigit ergo eum extensa manu, licet plenum lepra, ut ait Lucas, ut hu militas Iesu ostenderetur, & delicias nostras confunderet: nam tales vix aspectu nostro dignamur: ut Humanitatis veræ & plenæ omni virtute dignitas patefieret ad sanandam omnem lepram animæ, & corporis, ut in Eucharistia, & Cruce, præsertim in qua manus suas extendit, repræsentatur: quia virtus de illo exibat (ut de vase pleno) & sanabat omnes. Hinc precatur Ecclesia hoc Euangelium legens: Atque ad protegendum nos, dexteram tuam maiestatis extende. Docemur prompto animo prius largiri elemosynam, deinde etiam verbo consolari, cum multi vix verbo alio qui dignentur pauperes. Tetigit autem, quia tangens non incurrebat immunditiam legalem. In primis, quia non erat subiectus legi ipse legislator. Deinde quia immunditia legis

Mar. 14.

Quo verbo leprosus sanitatem à Domino postulat se videatur.

Christus leprosus cur manum extendit. Mar. 1.

Luc. 5. Quare Christus leprosum tetigerit.

Luc. 6.

Quod Christus tangens leprosum, non incurrit legalem immunditiam.

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.
Num. 19.
Leuit. 14.

Quenam Le-
gis immu-
ditia necum
sine peccato,
verum cu me-
rito etiam ap-
ud Deu cotra-
hi poterat
Supra 10.
& 21.
Num. 19.

Leu. 16.
Prohibita
quenam Le-
gis immundi-
tia.

Ioann. 5. &
seq. & ali-
bi passim.
Qua ratione
Christus tan-
gendo lepro-
sum, non sol-
uerit Legem,
secundu Ori-
genem.

Orig. hom.
5. in Mat-
thae. 10. 2.
Hoc factu Do-
mini leprosu
tagentis quid
doceamur
nos.

B. Elisabetæ
Hungarorum
Regis filie in
pauperes be-
nificetia sin-
gularis

Greg. Naz.
Qui sine tac-
tu a lepra fa-
nati.

Luc. 17.

Matth. 8.

4. Reg. 5.
Aduersus Rab-
binos Heli-

non erat in re ipsa, sed in opinione sita: quia præsumitur quod habet locum in contactu humano, non in Diuino, ut hinc miraculum ostendit. Vnde Helias & Helisæus mortuos tangebant; quæ tamen maior est immunditia Legis. Et per hoc ostendit, peccatum, quod inficit, & occidit animam, fugiendum. Quartò, quia immunditia Legis cum merito incurri poterat, ut in sepultura mortuorum, ad quam præstadam filij Lege tenebantur, ut in Leuitico dicitur. Et ita immunditiam contrahere non erat contra Legem, quæ eam iubeat incurri: quemadmodum contraheret illam, vitulam rufam combures, & cineres eius portans extra castra, & cõfitens peccata super id: sed pollutum accedere ad sacra prohibitum erat. Ideò & ob hoc miraculum quod edebat, non accusabant Christum de hac immunditia, & nondum inuidebant, ut quando accusabat illum de violatione Sabbati, quod peccatum putabant. Quod non est de tactu leprosi. Potest etiam dici cum Origene: Non soluit Legem Christus tangendo leprosum, quia accedente Christi manu, lepra iam fugerat. Sic ille in sensu. Docemur autem exemplo Christi, qui ab illa puritate ac luce ad has nostras tam execrabiles sordes se demisit, ne fratres nostros propter sordidas infirmitates, ac ægritudinum pestilentiam fastidiamus, ut beata illa Elisabet Hungarorum Regis filia, & vxor Ludouici Turingiæ Principis pauperes non tantum elemosyna paupers, sed etiam vlcera eorum lauans osculabatur. Et B. Gregorius Nazianzenus oratione de subleuandis pauperibus, hortatur omnes, ut liberè seruiant ægrotis etiam contagioso morbo laborantibus, promittens de Domini bonitate, morbos in eos qui seruiunt, non peruenturos esse. Poterat autem sine tactu sanare, ut decem leprosos, & seruum Centurionis: sed noluit ob rationes dictas. Nec opponant nobis Rabbinus Helisæus, qui non est dignatus tangere Naaman virum leprosum, sed misit eum ad Iordanem; vbi & mun-

datus est; ut in eo propterea videatur maior autoritas, quam in Christo: imò minor profectò. Mittens enim eum ad Iordanem, innuit in se non habere virtutem mundandi lepram: aliàs quid opus fuit mittere eum ad Iordanem? Sed Deus reuelauit Helisæo virtutem mundandi aquis illis inesse: non ex se, quia nec antè, nec post à lepra sanabant; sed tunc tantum, in signum aquarum baptisimi à lepra peccati mundantium. At Christus tangens ostendit ex se virtutem habere ad sanandum. ¶ Volo. Adiunxit & verba extensioni manus, & innuit se Deum, qui quod vult, potest: & loquitur, & tangit, ut ipse videatur sanare, non alius ab eo Deo. Nec orat ut Moses, qui rogauit pro emundatione lepræ sororis Mariæ. Christus ergo supra Moysen est, & Helisæum, & Prophetas omnes. ¶ Mundare. Imperatius est passius uocabitur, & alij ut æquiuocationem tollant, vertunt, Mundus esto. Et imperio sanat: Dixit enim, & facta sunt: ut sperauit in potètia Christi, ita eam re est expertus. Dixisti, Si vis: Volo. Dixisti, Potes me mundare: respondet imperatiua voce, Mundus esto. Et ita duobus verbis bonitatem suam & potentiam simul indicauit.

Et confestim mundata est lepra eius. Ut virtus infinita ostenderetur, & differentia Christum inter & Patres cum difficultate obtinentes miracula. Quæ semper sunt, ut sic dicam, instantanea, ac momentanea; vel statim tota, ut hoc erat; vel post tota, ut cum decem leprosi mundati sunt, & cæcus missus ad Natatoria Siloë; vel nunc quidem pars, & postea alia pars, ut cæcus videns primò homines velut arbores, ambulantes, dein de videns perfectè, ut Marcus testatur. Et tunc ex speciali priuilegio fit ex duobus miraculis momentaneis, quod vno fieri poterat. Hinc ergo confestim discessit ab eo lepra eius: quia lepra nostra est, sanitas verò Iesu. Et quod dicitur, Mundata est lepra eius: locutio est reconuersa. Quia nullum malum quod substantia ca-

factu Christo
superiore sa-
nandi vi co-
stituentes.

Iordanis Na-
amã Syri le-
pram emun-
dans, quas il-
lo aquas pul-
chrè represe-
tauit.

Christi erga
leprosum Di-
uinitatis in-
dicia

Num. 12.

Christi & bo-
nitas, & po-
tentia.
Psal. 148.

An Christi
miracula fie-
rent in instã-
ti, nec ne.

Luc. 17.

Ioan. 9.

Mar. 8.

Quid est dice-
re: Et confe-
stim munda-
ta est lepra
eius.

Mar. 1.

Hoc signum
Christus cur
iussit occul-
tari.

Satis vbi mi-
nimè paren-
dum.

Quandiu le-
prosus hoc si-
gnum occul-
tare deberet.

Ad quid le-
proso Chris-
tus dixerit:
Vide nemini
dixeris.

Luc. 8.
Vnde confet-
tet Christum
minimè le-
prosum ad ta-
cendum col-
latæ benefi-
cium sanita-
tis adstringe-
re voluisse.
Luc. 17.

Mar. 1.
Matth. 9.

ret, purgatur à vitio, vel malo: non enim purgantur tenebræ, sed fugantur à luce, nec mundatur lepra, sed leprosus naturâ bonus mundatur à lepra. Et ita explicauit Marcus: Et cum dixisset, inquit, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris. Petitio est Christi hominis ab amico, non Dei præceptum exigens obedientiam sub delicto mortifero: & significat se ex humilitate nolle sua signa populo euulgari. Sed non bene siluisset Dei gloriam leprosus, & beneficium acceptum. Ideò sanctis parendum non est, cum ex humilitate volunt ea quæ ædificant, celari. Secus si vellent ad gloriam suam illa palam fieri, quia tunc celanda essent. Vnde in Marco de eo dicitur: Et comminatus est ei (ne scilicet peccaret, & deterius illi cõtingeret) statimque, eiecit illum (Noluit acceptare sequelam, quia licet esset salus, non tamen perfecta) & dicit ei, Vide nemini dixeris, scilicet antequàm ostendas te Sacerdoti, ne ob annuntiationem id omitteret. Postea tamen poterat, & miraculum notum erat, quia factum coram turbis. Iussit autem hoc illi; ne putaret se non obligari ad ostendendum se Sacerdoti, eo quod miraculo curatus est: vel ne, si diceret se à Christo curatum, Sacerdos ex inuidia eum mundum non iudicaret. Postea autem obstringebatur dicere. Liberato autem à legione dæmonum, cum non cogere adire Sacerdotes, iussit statim annuntiare, teste Luca. Et si animus Christi fuisset obligare ad simpliciter tacendum, ad silendum obstringeretur, quia cognosceret eum Deum esse. Sed videtur hæc non fuisse mens eius: tum quia de leprosis decem dixit: Nonne decem mundati sunt? & nonem vbi sunt? Nõ est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena; tum quia aliàs inutile esset signum; tum denique quia videmus non obseruari silentium indictum, ut hinc ostendit leprosus apud Marcum, & duo cæci apud Matthæum. Et probabile est quod sanati cognoscerent Christi mentem,

& voluntatem; quia ad tempus ex causa simpliciter aliquid taceri iubebat, ut aliàs ex Matthæo & Luca manifestum est. Voluit etiam Dominus hoc præcepto insinuare, annuntiatione diuinorum per neophytos in fide, aut in virtute nouitios fieri solitam esse prohibendam, cum Paulus ab Episcopatu excludat neophytos. Et istum prius voluit ostendi Sacerdotibus, quàm prædicandi officium acciperet; ne quis propter singularem & priuatam gratiã prædicare audeat, nisi quod in Ecclesia nouerit esse commune & Catholicum: nec vult priuatam gratiã vniuersali Ecclesiæ adferre præiudicium.

Ostende te Sacerdoti. Ut possis cõmunicare cum alijs, & obedias Legi præcipienti ut eis te sistas, & Sacerdotes, audito signo, credant, & cõuertantur, vel inexcusabiles fiant, si credere nolint; & approbetur Vetus Testamentum, & humilitas & curatio per confessionem inuatur. Et summo Sacerdoti, ut dicitur in Marco: Ostende te Principi Sacerdotum. Licet alij inferiores sufficerent, ut dicitur in libro Leuitici (& Marc. 1. iuxta Græcam veritatem, non dicitur, Principi Sacerdotum, sed simpliciter Sacerdoti) ut iudicium de mündatione esset firmitus, & miraculi denuntiatio magis publica. ¶ Offer munus tuum. Ut Lex ipsa feruetur, quæ ego non veni soluere, sed adimplere; Sacerdos non defraudetur iure suo, vel sacrificio, & elemosyna: iudicet te mundum esse: videntes munus tuum, propter signum Deum laudent. Et Deo exteriora non displiceant, modò ex corde bono offerantur. Dixit autem, Munus tuum; id est, tibi accommodatum, à te debitum iuxta paupertatem, vel diuitias: de quo habes legem præipientem Leui. 14. Et in hac prima curatione leprosi, quia putari poterat prodigiosa, cum esset signo obteta, explicat obstringi ad munus offerendum; in alia verò decem leprosozum intelligenda est, cum dicitur: Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Nec enim suaderet Dominus aliquid feruari in Lege,

Infra 16.
17.

Luc. 9.
Hoc præcep-
to quid Do-
minus insinua-
uerit.

1. Tim. 3.
Cur debue-
rit se hic le-
prosus osten-
dere Sacerdo-
ti.

Leuit. 14.

Qua ob causam
satis erat
leproso se sim-
plici ostende-
re Sacerdoti.
Leuit. 13.
Infra 17.

Matth. 8.
Cur Christus
iubeat lepro-
so mündato of-
ferre munus.

Deo exteriora
quæ non
displiceant.

Cur munus
tuum, dixit.

Luc. 17.

Vbi leprosus se ostenderet Sacerdoti.

Leuit. 14. Quorsu illud Quod praecepit Moyses in testimonium illis.

Exod. 12. Leuit. 14.

Qua ratione Veteris Legis ceremonias Christus videtur obrogasse.

Quot modis Christus sanaret.

Magus quomodo curet infelix.

Leprosi quid offerre debebant Sacerdoti pro emundatione sua.

Leui. 14. & seq.

non obseruando reliqua illi coniuncta: & Christus non partem, sed totam seruabat. Ostensio autem fiebat Sacerdoti venienti ad leprosum extra urbem: vt cautum est in Lege Leuitici.

Quod praecepit Moyses. Nō ego praeceptio modō; quia illud praeceptum plus duraret quā Lex. ¶ In testimonium illis. Id est, Moyses praecepit offerri munus Sacerdotibus, vt testarentur mundatos, non vt mundarent, quia Lex ad hoc inefficax erat: non enim permittebatur offerre, nisi iam mundati essent: vel vt miraculum testetur eis, quārentibus modū curationis, meam potētiam, & q̄ ego sum agnus mūdus, & passer expians omnem lepram; vel vt tua oblatio ab illis accepta redarguat eos, si post ea velint signum calumniari, vel negādo te fuisse leprosum, vel nec dū curatum à lepra. Confirmat ergo Verus Testamentum, etiam si ceremonias eius mutauerit, nimirum quōd post aduentum Messiae falsae reddite sunt: quemadmodum circulus aut ramus viridis ante tabernam, in qua vinum amplius non venit, falsus est. Et nauī tantum nobis vtendum, dū in mari sumus: sed illam, dum appellimus, in portu dimittimus. Et Christus Dominus, vt liberum, & nō naturale agens ostendatur, alios quidē praesens, alios autem absens; aliquos cum ceremonijs, & alios sine illis; & hos quidem verbo, alios verō tactu; & hos quidem impositione manus curabat; vt testatum & comprobatum nobis relinqueret, quōd magus non erat, cuius est eodem modo, & certis signis, & characteribus curare; Christus autem multis & varijs modis verus Deus & Messias comprobaretur.

Porrō Marcus & Lucas adiungūt: Offer pro emundatione tua, id est, in gratiarum actionem pro emundatione à me tibi impesa; vel pro emundatione tua legali, qua leprosi curati adhuc mundari debebāt, & expiari certis sacrificijs, puriusquā cum mundis habitare, & conuersari possent, & templum ingrederentur. Nā pri-

mo die purificabantur duorum passerum oblatione, vel duarum auium quaruncunque. Septuaginta vertūt d̄p̄v̄d̄ta, quae gallinas interdum significant. Deinde loto corpore, & ras pilis corporis post septem dies, quibus erat separatus, octauo die offerrebat duos agnos, & ouem vnā, aut si pauper erat, agnum & duos turtures, siue pullos columbarum: & tunc ritē mundatus habitus erat, vt cum alijs cohabitaret, & templum ingredi posset.

Et dicendo, pro emundatione, videtur posteriori modo accipiendū: quia in loco Leuitici dicitur frequēter offerri sacrificia pro purificatione & emundatione leprosi. Et illud verbū, Pro emundatione, habetur ibidem (cū exprimitur sacrificiū pauperum) iuxta Hebraeū; vt intelligas etiam contritum & iam iustificatum indigere Ecclesiae reconciliari per peccatorum confessionem, & Sacerdotis absoluentis iudicium & absolutionem, cui tradita est ligandi atq; soluendi potestas. Marcus subiungit: At ille egressus cepit predicare, & diffamare sermonem; ita vt iam nō posset manifestē introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esset, & conueniebant ad eum vndique. Duo iustus est hic leprosus; vt & Sacerdoti se se offerret, in quo illi paruit: quia ad confirmandam miraculi veritatem spectabat, per consequens ad Dei gloriam. Alterum erat, vt factū hoc nō euulgaret; vt nos admoneret ex benefactis, quae Deus per nos operatur, non esse quārendam gloriam apud homines: quōd ea speciosior sequatur fugientem. Magni animi est sic dare beneficiū, vt ab eo cui das, nolis tibi gratias agi, contentus iuasse proximum. Sed eo maiori studio predicare debet apud omnes, qui beneficio adiutus est: gloria enim fugientem sequitur, ambiētem fugit. Quōd non poterat Dominus intrare ciuitatem, intellige, quomodo voluit, & solitus erat, videlicet si ne turbarū concursu & affluētia. Idcirco in deserta ad tēpus orandi gratia se cum discipulis suis recipiebat.

Illud: Offer pro emundatione tua, & c vt sit accipiendum.

Peccator, secundum spiritum mundatus, seu leprosus, quid praestare debeat. Mar. 1.

Quid est q̄ leprosus contra preceptū Domini, se mundatū omnibus praedicauit.

Gloria quem sequitur, quē verō fugit.

Hoc signo in clusum mysterium aperitur. Matth. 8. Rom. 1.

Act. 13.

Rom. 15. Quare leprosus manu, seruus autē Centurionis verbo Christi fuit sanatus. Matth. 8. Heb. 10.

Duplicis generis immunditiae in Lege expiandae quae & quid representarent.

MYSTERIVM autē huius miraculi, est; quōd primō curatus est leprosus, & post seruus Cēturionis Romani: quia Euangelium, quae virtus Dei est, in salutem est omni credenti, Iudaeo primū, & Graeco. Primō ergo curatus est Iudaeus post Pentecosten, in quem vt leprosum fāuit Lex, & Moses habet man⁹ graues; postea Gentilis. Vt enim dixit Paulus: Vobis oportebat primū loqui verbum Dei: sed quoniā repellitis illud, & indignos vos indicatis aeterna vita; ecce conuertimur ad Gentes. Et leprosus tactu manus, & praesentia curatur: quia Messias fuit minister circumcisionis apud eos praedicans, & edens signa. Seruū autem Centurionis absens sanauit verbo: quia ipse absens per verbum Apostolicū sanauit Gētilitatem. Cū autem Lex vmbra quaedam esset, & delineatio noue, & in Veteri Lege duplicis generis essent corporales immunditiae: quaedā leuiore, & quas frequenter effugere non licebat, etiam quandoque sine peccato, & quotidie, vt illae erāt, quae ex contactu morticini, vel ex pollutione nocturna, & semine coitus contrahebantur, & quisq; per se expiare poterat lotionē, scilicet vestimenti, aut corporis, aut lustratione aquae asperisionis; aliae verō, quae non expiabantur nisi sacrificijs per Sacerdotes oblatis, quales erāt, quae ex partu, aut lepra, aut diurno seminis, vel sanguinis fluxu contrahebantur: ita non est ignorandum, in Nouo Testamēto prioris generis immunditias, venialium & leuium peccatorum typū gestare: quae vt nobis nō planē licet effugere, ita facile ab eo, qui ea admittit, expiantur, nimirū sola oratione, aut lacrymis, aut gemitibus. Posteriores verō immunditiae vmbra grauiorū peccatorū praeseferebant, nempe lethaliū peccatorū, quae sine Sacerdotali iudicio, & expiatione non expiātur, inter quae lepra criminis grauis & manifesti typum gerebat. Deinde inter peccata grauiora, quia primus lapis est fides, ita haeresis illi opposita primō curanda est; per lepram, secundū Patres, &

praesertim B. Augustinum significata. Recte ergo haeresis per lepram significatur: nam vt lepra eiciebat extra urbem, & extra castra, ita haeresis ponit haeticum in castris aduersariorum vt transfugam: alia enim peccata non eiciunt extra Ecclesiam, vt haeresis, quam qui habent, describuntur à Iuda his verbis: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritū non habentes; & à dilecto Discipulo: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansisset utique nobiscum. Deinde, quia, vt lepra est contagiosa, ita sermo eorum, teste Apostolo, vt cancer serpit. Nā vt cancer pascitur carne, & illam deuorat; ita haeresis carnales homines. Tertiō, quia vt lepra est varij coloris, albi, & rubri, ita & haeresis varia est, quaedam superba, quaedam carnalis, quaedam contentiosa, quaedā falso zelo nixa: Haeretici modō aiunt, modō negant: nunc asserunt, & nunc recantant. Et vt vulpes Sāsonis caudis colligatis & vntis varias facies habebant: ita colligati sunt haeretici vinculis dāmonis, vt areas Ecclesiae & segetes eius incendant, hoc est, Scripturas, & Traditiones: varij tamē sunt eorū animi, quos satiare volūt. Quartō, quia vt lepra morb⁹ erat curatu difficilis, & à solo Deo sanabilis: ad eū modū haeresis difficillimē curatur, p̄pterea q̄ haeretici plurimū sibi tribuūt, & plus sapiūt, quā oportet sapere. Quintō, quia iudiciū leprae seruatum est Sacerdoti in Lege Veteri, & nō Medico ordinario. Ita curatio haeresis nō ad Principes, vel Iudices laicos, sed tantum ad Sacerdotes spectat.

Quomodo ergo curandus est haeticus, & per consequens quiuis alius peccator, qui leprosus est: quia eius instar habet tumore superbiae, humidi cōsumptionem radicalis, id est inuidiā, exustionē iracūdiē, pōd⁹ accidiē sitū avaritiē, raucedinē vocis detrahētis, putredinē gulae, & foetē rētem halitum luxuriā. Vt ergo hic curetur, opus fuit in primis descensu Christi de Monte, id est, vt Verbum homo fieret, & se medicū ver-

B. Aug. lib. 2. quae. Euang. q. 40. in init. tom. 4.

Lepra mysticē haesim quā aprē d̄ signet. Ratio primā: Iudas Apostolus in Catholica sua 1. Ioan. 2.

Secūda ratio 2. Tim. 2.

Tertia ratio.

Iudic. 15. Vulpes Sāsonis colligatē quorū typus.

Quarta ratio

Haeresis morbus quā curatu difficilis

Rom. 12.

Quinta ratio

Leuit. 13.

Curatio haereticis ad quos spectet tantum modō.

Qua ratione haeticus, & quiuis peccator in lepra adumbratus curandus sit.

Prima conditio. Ioann. 1.

Secunda conditio.

Scripturae facta quid conferat.

Matth. 18. Tertia conditio. Supra 8.

Quarta conditio.

Isai. 53.

Psal. 31.

Quinta conditio. Sacerdotum munus quod

Leu. 14. Ad Leprosi emundationem olim in Legge quam requirebantur, & quid adumbraret.

bo & factis & sanctissima morte testaretur: adeo ut eum secuta sint turbae multae, id est, Iudaei, & Gentiles in eum credentes, & vestigiavit ei sestantes. Quod & factum est. Omnis enim curatio haeresis ex dono Incarnationis Christi, ut radice oritur. Secundum opus fuit, ut homo cognosceret lepram peccati, siue haeresis: quia aduersatur Legi Dei. Opus est etiam, ut per Scripturam ab Ecclesia intellectam agnoscat se contemnere definita, & Doctores, & maiores, quibus praefert nouos, & sensum suum sensui Ecclesiae. Et stultum est nolle acceptare nisi Scripturas; cum Scripturae mittant nos ad Ecclesiam: quam qui non audit, ethnicus est, & publicanus. Tertio, opus est orare, Domine, si vis, potes me mundare. Si enim haec humili corde, & genibus cordis flexis, & capite, id est, intellectu humiliato proponantur, facile impetrabis misericordiam. Quarto, Christus extendit manum misericordiae suae, per quam tangit lepram animae nostrae; quo tactu agnoscitur Christus intus animam tangens contritione: & agnoscitur Christus factus in Cruce pro nobis leprosus, qui tantum salutis suae auidos sanat, & mundat. Et quantum per contritionem cadat lepra peccati, secundum illud, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei: ut melius tamen applicetur Passio Christi, & vis emundatae peccati, propterea Quinto loco mittit nos ad Sacerdotes, quorum est inspicere lepram haeresis, & peccati, & reconciliare haereticos, & peccatores, Ecclesiae per Sacramenta, oblationesque. In lege autem Levitici praecipiebatur Dominus in Leprosi mundationem adhiberi aquam viuam, sanguinem, passerulum, cedrum, hyssopum, coccum, vas fictile, lotionem corporis, rationem capitis. Hoc est, lacrymas viuas, & verae compunctionis, memoria sanguinis Christi, qui duplex passer est, vnus mortuus, nempe corpus eius, & alter viuus, scilicet spiritus eius, qui euolauit ad depraedandum infernum: quia omnia penes in sanguine secundum Legem mundantur; & sine sanguinis effusione non fit remissio, ut Apostolus inquit. Cedrus est, Christi Crux alta, & imputribilis: quia immortales reddit credentes in eum, qui in illa mortuus est. Hyssopus humilitatis pulmonem nostrum purgantem & haeretis petrae Christi: Coccus rubeus, gemina est charitas, Dei, & Proximi. Vas fictile, memoria nostra fragilitatis: Lotionis corporis, est confessio peccati: Rasio capillorum, id est, absterfusio per satisfactionem malorum habituum, iniquorumque studiorum. Sexto, comminatus est Christus a se munito, ut nemini diceret: quia deterioris est conditionis semel sanatus, nisi donum acceptum conseruet. Debet etiam beneficia in silentio & humilitate custodire, ne vento vanae gloriae nescienti cui sit gloria danda, extinguantur. Proinde in manibus bonorum operum abscondenda est lux gratiae Dei, vel per lanternam resplendentem bonis exemplis, ut alijs peccatoribus, qui nocte peccati & leprae haeresis amant, lucem gerat: aliam lepra redit, & peius inuadit. Quare, ne ingrati simus, debemus Dei gloriam, accepta a Domino confitendo beneficia, apud alios illustrare, & propagare, suffragante Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto immortales laudes, & gratiarum actiones occinunt omnis creatura in perpetuis aeternitatibus. Amen.

pum, coccum, vas fictile, lotionem corporis, rationem capitis. Hoc est, lacrymas viuas, & verae compunctionis, memoria sanguinis Christi, qui duplex passer est, vnus mortuus, nempe corpus eius, & alter viuus, scilicet spiritus eius, qui euolauit ad depraedandum infernum: quia omnia penes in sanguine secundum Legem mundantur; & sine sanguinis effusione non fit remissio, ut Apostolus inquit. Cedrus est, Christi Crux alta, & imputribilis: quia immortales reddit credentes in eum, qui in illa mortuus est. Hyssopus humilitatis pulmonem nostrum purgantem & haeretis petrae Christi: Coccus rubeus, gemina est charitas, Dei, & Proximi. Vas fictile, memoria nostra fragilitatis: Lotionis corporis, est confessio peccati: Rasio capillorum, id est, absterfusio per satisfactionem malorum habituum, iniquorumque studiorum. Sexto, comminatus est Christus a se munito, ut nemini diceret: quia deterioris est conditionis semel sanatus, nisi donum acceptum conseruet. Debet etiam beneficia in silentio & humilitate custodire, ne vento vanae gloriae nescienti cui sit gloria danda, extinguantur. Proinde in manibus bonorum operum abscondenda est lux gratiae Dei, vel per lanternam resplendentem bonis exemplis, ut alijs peccatoribus, qui nocte peccati & leprae haeresis amant, lucem gerat: aliam lepra redit, & peius inuadit. Quare, ne ingrati simus, debemus Dei gloriam, accepta a Domino confitendo beneficia, apud alios illustrare, & propagare, suffragante Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto immortales laudes, & gratiarum actiones occinunt omnis creatura in perpetuis aeternitatibus. Amen.

Heb. 9.

Sexta conditio. Mar. 1.

Qua ratione beneficia custodiri debeant.

TRACTATUS XXII.

De signo sanati serui Centurionis a paralyti: habeturque Matth. 8. & Luc. 7.

Vaquam in hoc signo enarrando, quaedam sint diuersitates, propter quas quidam existimant alium esse seruum Centurionis, de quo Matthaeus, & alium, de quo Lucas memorat: tamen rursus, propter multas similitudines incidetes, probabilius est existimare vnum & eundem esse, de quo ambo loquuntur. Vterque enim Centurionem introducit in Capharnaum commorantem: vterque eandem fidem verbis declarata tribuit Centurioni: vterque illum a Domino commendatum eisdem verbis, ac sui voti compotem effectum post sermonem in Monte habitum commemorat.

Vnum & eundem quo de Matthaeus, & Lucas loquuntur, esse seruum Centurionis, quae comprobent atque confirmant.

De seruo seu puero Centurionis Matthaeus & Lucas quomodo inter se conueniant.

Quid familiare Matthaeo Evangelista. Aristotele in Ethic.

Luc. 7.

solutio syncerior videtur, quam illorum, qui asserunt Centurionem primum misisse seniores ad Christum, deinde fide eius aucta per se ipsum venisse: in quorum numero est Theophylactus. Sed ut dixi, facilius est conciliatio prior, in qua, quod respondit Dominus: Ego veniam, & curabo eum; Vade; & sicut credidisti, fiat tibi: intelligendum est, quia tale quid dixit illi, non in propria persona, sed in amicis ab ipso missis: quia necesse est Christum dixisse pluraliter: Ite, & sicut credit, fiat ei. Verum Matthaeus coactus fuit dicere, Vade, & sicut credidisti, fiat tibi: eo quod introducit Centurionem in propria persona loquentem.

Theophy. in Matthaei 8. & Lucae cap. 7.

Matth. 8.

Supra 5.

Capharnaum, cuius provinciae metropolis erat. Matth. 4.

Ad quid ciuitatem quam intrabat Dominus, ea de morte commouebat. Luc. 23.

Diuini eloquij proprium quid.

Matth. 10.

Nec obstat quod Matthaeus vocet puerum Centurionis, Lucas vero seruum: nam apud Matthaeum nomen pueri non accipitur pro filio, sed pro seruo: sicut dictio Graeca παῖς, quae ibi ponitur, vtriusque significat, sicut Latinis nomen Puer. Rursus non obstat, quod Matthaeus videatur significare, Centurionem per se ipsum accessisse ad Christum, Lucas vero aperte testatur illum non per se accessisse, sed misisse Iudaeos, qui suo nomine rogarent Dominum. Intelligendum est enim, Matthaeum hic, & alibi saepe, breuitati studentem in recensendis miraculis, id tribuere Centurioni, quod eius nomine alij fecerunt, & dixerunt: nam quae per amicos facimus, ut ait Philosophus, per nos ipsos facere videmur. Itaque accessisse eum ad Christum, & dixisse, Domine, non sum dignus, &c. quia eius nomine & iussu accesserunt seniores Iudaeorum, & amici, ut explicauit Lucas, non inepte dicitur. Atque haec

Hic Ceturio qualis fuerit. *Exod. 18. 2. Reg. 18.*

Matth. 8. Luc. 7.

Matth. 27. Act. 10.

Luc. 7.

Matth. 27. Act. 10.

Hic Ceturio quomodo accesserit ad Iesum, secundum Matthæum.

Aug. lib. 2. de consens. Euang. ca. 20. tom. 4. Luc. 7.

Vnde perspicuum sit, Ceturionem per se ipsum non accessisse ad Iesum.

Ceturionis, & sanandū puerū eius. *Accessit ad eum Centurio.* Centurio hic Gentilis erat: quia etsi Iudæi haberent Centuriones, & Dauid legitur eos habuisse, iste tamen alienigena erat. Dixit enim Christus: *Non inueni tantam fidem in Israel:* & seniores, *Diligit enim, inquit, gentem nostram.* Et rursus: *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob.* Et hic Centurio in signis fuit fide, quemadmodum alter Ceturio, de quo alibi Matthæus meminit, confessione Christi illustris fuit: & in Actis Cornelius Centurio religiosus dicitur, ac timens Deum, cum tota domo sua, nec non multis præclaris operibus, id est, orationibus, eleemosynis, & ieiunijs insignis atque illustris; ne quisquam putet vel vniuersos milites improbos esse, & scelestos, vel militarem esse damnandam. Et in Luca dicitur: *Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens, &c.* quibus verbis in sinuatur plures fuisse Centuriones, quos Tiberius habebat in præsidio ciuitatis Capharnaû: sicut in Ierusalem erat ille, qui exclamauit, *Verè Filius Dei erat iste:* in Cæsarea Cornelius Centurio.

Quod verò Matthæus ait accessisse, intellige, vt explicuit Lucas, p seniores Iudæorum primò, deinde per amicos suos: nam quod per aliū facit quispiam, perinde est ac si ipse fecisset: vt docet Augustinus lib. de consensu Euangelistarum. Vnde Lucas ait: *Et reuersi qui missi fuerant, domum; inuenerunt seruum, qui languerat, sanum.* Ita enim Euangelistæ diuersi miraculum hoc enarrant, vt vnus alterum explicet, & ab vno prætermissa alter cõmemoret, vt neutrius narratio possit iudicari superflua. Ex solo Matthæo habetur, fuisse paralyticum: ex solo Luca intelligitur fuisse seruum, non filium. Rursus ex Luca solo discimus, Centurionem non per se se accessisse, ex Matthæo verò, quibus verbis sanitatem promiserit; ex utroque autem quomodo, aut quibus verbis signum à Domino postulauit, & aduentum in domum suā

ex humilitate recusauit. Ex quibus constat ipsum per se non venisse: nã si sponte Dominus ad domum Gentilis & militis venisset, Iudæis suspectum se reddidisset, quòd potentiorum Gẽtilium fauorem ambiret. Et ided dicit Lucas, quòd Iesus ibat cū illis, etiamsi in domum non peruenit. Et certè plus Centurio venit ad Christū, quàm seniores; quia Centurio maiori fide pollebat, & accedentem ad Deum oportet credere. Et cū multi Christum comprimerent, dixit, *Quis me tetigit?* insinuans contactum fidei à se magni fieri.

Dices; Vnde tanta fides Centurioni de Christo; cū fides sit ex auditu? Respondet tibi Lucas: *Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens, erat moriturus* (id est, morti iam vicinus) *qui illi erat pretiosus.* Et cū audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & sanaret seruum eius. In quibus aperte vides illum signum non vidisse, sed tantum audisse de Iesu. Et quid audierat, ait Chrysostomus, nisi miraculum leprosi sanati? *Sed plus, inquit, vidit, quam audiuit: quia etsi Centurio vidisset omnia signa quæ egit, non vidisset eum erga absentes operari miracula, sed agros ad se adductos sanare.* Hæc ille ferè. Et fuit hæc fides à Deo infundente; quàm illi ob eius bonitatem expressiorem donare voluit, quia bonus erat, & serui sui diligentem habebat curam; vt alter Centurio, de quo in Actis narratur quòd orabat, & ieiunabat, & dabat eleemosynas, fidem Christi promeruit notioem, quia viam veritatis sibi reuelari cupiebat. Et vt lignum ficcum prius incenditur quàm humidum; ita Centurio citius fide perfunditur, quàm Iudæi contrarias de Christo habentes opiniones. Deinde donauit illi hanc fidem; vt confunderet Iudæos præfentes, & tacitè ad Fidem prouocaret, & significaret Gentiles fide Iudæis superiores futuros. Et vt Magister credentes in Christū natū, fuere primitiæ Gentium; ita Centurio iste fuit primitiæ credentium Gentilium per Christum prædicantem.

Heb. 11.

Mar. 5.

Vnde tanta fides Centurioni de Christo, cū fides sit ex auditu.

Rom. 10. Luc. 7.

Chry. hom. 27. in Matthæum, to. 2.

Cur Deus tam fidem dederit huic Centurioni.

Act. 10.

Simile.

Secunda ratio

Matth. 2.

Dicitur

Luc. 7. Hic seruus à Luca cur dicitur pretiosus.

Eccli. 33.

Supra 7.

Galat. 3. Matth. 23. Domini quales se habeant erga seruos.

Serui quomodo se cum dominis suis gerant.

Matth. 8.

Ad quid se-

Dicitur autem seruus pretiosus à Luca, non quòd propter lucrum eū diligeret, sed magis ex charitate, quæ esset seruus fidelis, & utilis: nam Græcè *τιμιος* charam significat, & quem quis in pretio habet. Vnde videtur impleuisse Salomonis consilium illud: *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta:* & iterum, *Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua;* id est, Eius vitæ perinde atque tuâ diligenter cura.

Sequitur in Luca: *At illi cū venissent ad Iesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei, Quia dignus est vt hoc illi prestes. Diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse edificauit nobis.* Per hos ergo seniores proposuerat infirmitatem serui, dicendo, vt habet Matthæus: *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Dominum vocando, professus est illum Deum. Et ait, *Puer meus iacet in domo paralyticus: nam iste Centurio seruum inter & dominum nullam differentiam constituebat.* Quoniam etsi in hoc seculo dignitas est diuersa, vna tamen est natura, eadem fors nascendi, & moriendi; quasi legisset quòd in Christo Iesu nõ est seruus, neque liber, vt ait Apostolus, & quòd omnes sumus fratres in Christo. Habent hoc loco domini quod imitentur in Centurione misericordiam, & quòd loco bouum, aut equorū, aut canum seruos non habeant, nec, vt ille Amalechita, seruos proieciant, nullam rationem charitatis paternæ habentes. Habent etiam & ipsi serui quod emulentur in puero: nam nisi synce rus, fidelis, & amans domini fuisset, charus Centurioni non extitisset. Et vide quanta charitate Centurio mala serui sui enumeret, ait enim: *Seruus meus iacet, deinde Paralyticus, tertio, Malè torquetur:* & ided non potui illum tibi offerre. Et aduerte, nihil illis verbis Centurionem postulasse, tantum morbum serui, & malum suū proposuisse, modestissimè orans, sicut & leprosus præteritus. Quod verò apud Lucam dicitur: *Diligit enim gentem nostram; & Synago-*

gam ipse edificauit nobis: seniores hoc de suo addiderunt, vt magis flecterent Christum ad concedendum rogata. Et magnum odium erat Iudæos inter atque Gentiles, vt nõ nisi dono aliquo Dei conciliari possent. Erat ergo amor Centurionis ad Iudæos, & ille quidem non nudus, sed bonis operibus coniunctus: quia Synagogam edificauerat illis, vt iam in spiritu Iudæus esse videretur. Nõ meminerunt autem fidei in Christum, quam illi non cernebat, nec religionis in Deum, & quæ maioris erat poteris, & momenti ad impetrandum omnia.

Et ait illi Iesus, *Ego veniam, & curabo eum.* Ego, inquit, per me ipsum veniam. Plus quàm petierat, tribuit: & solus dicere potest, curabo eum: Et licet Christus non haberet intentionem veniendi ad eum: hoc tamen dixit, primò ad excitandam fidem eius; & quia Deus voluntatem timetium & deprecantium se facit, & vt ostendat suam humilitatem, qua non dedignatur venire ad sanandum seruum, etiam Gentilis; & vt doceat iudices perinde ministrare iustitiam pauperi, atque diuiti; & vt instruat Sacerdotes, vt alacri & prompto animo accedant ad confessiones nõ minus pauperum, quàm diuitum audientium. Nam dixit Christus: *Si ego laui pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* Ad hæc vt patefaceret fidem Centurionis, qua conceperat Christum absentem sanare posse, sed nondum expresserat: nec fuisset expressum, nisi Christus promississet accedere ad domum eius: vnde & Lucas ait, *Iesus autem ibat cum illis.* Nam si Christus coram turbis dixisset, Sanetur puer eius, & fuisset sanatus, Centurio, qui in domo manebat, non misisset iterum amicos (ne per se ipsum veniret) rogates, sed vt tantum diceret, Veni. Proinde vtile fuit Christum in domum eius profectioem, & iterum ad preces Centurionis gressus sistere: vt detegeretur fides in Christum valeret in absentiã conferre sanitatē. Quam fidem pro dii opere præ-

Seniores Christo dixerunt de Centurione: Diligit enim gentem nostram, &c.

Rom. 2.

Fidei in Christum efficaciam.

Quibus de causis Dominus dixerit: Ego veniam & curabo eum, cū fortè venturus non esset.

Psal. 144.

Ioann. 13.

Luc. 7.

Quam vtile fuerit Christum ad preces Centurionis pedem sistere, nec domum intrare.

Tom. 6.

Q 3

fuit:

fuit: & ad Christi gloriam, qui abses fanabat, quod nondum erat creditum; deinde ut esset Christo, parua fidem increpandi Iudæorum occasio, prænuntiandi que de vocatione Gentium, quod multi venient ab Oriente, & Occidente, &c. Postremo, ut haberet ansam laudandi publice Centurionem, ut pro hoc tanto Christi testimonio commendatus firmitus colat, & retineat virtutem. Probus enim & virtutis studiosus, quando ab omnibus talis cognitus est, veretur in flagitia incidere, ne de gradu honoris, quem virtutum meritis sibi comparavit, cadat. Cum vero quis occultè religionem & bonitatem colit, nõ ita erubescit delinquere, quia de nullo gradu dignitatis prolabi se putat, cum ignotus sit.

Et respondens Centurio, ait, Domine, non sum dignus. B. Lucas hoc latius explicat, ait enim: *Et cum iam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens, Domine, noli vexari. Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. Propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus, ut venire ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus. Què admodum prius per seniores rogavit, ita nunc per amicos à se mihi hæc verba proposuit Domino. Nõ quod domus eius non esset splendide ornata, nam Christus minimè curat domus qualis sit, parua ne, an magna, splendida, an obscura. Namque ille paupertatis & humilitatis cultor erat, & in eadem civitate ædes pauperimas, nempe socrus Petri, inhabitabat: vbi & ministratum est illi. Ad hæc cum hic Centurio dives esset, & nobilis, non videtur ædes tenues & exiles tenuisse: neque dixit, Domus mea non est digna ut eam ingrediaris, sed ego non sum dignus, &c. Deinde verisimile nõ est, ut docet Nicolaus de Lyra, domi suæ habuisse idola: quia indignum hoc viro, qui tantam fidem de Christo cõceperat, & quem Christus primitias Gentium credentium constituebat, cum nec alter Centurio, de quo meminuit Lucas in Actis, idola haberet.*

Tertiò nec verum est, quod se putaverit indignum, eo quod Gentilis esset, & ethnicus, Christus verò Iudæus & cultor Dei; & ob id non dignaretur venire in domum Gẽtilis, qui dixerat, *In viam Gentium ne abieritis*: quia novisse poterat quod non sit acceptio personarum apud Deum, & illud præceptum Christi nondum Apõstolis traditum erat. Hoc ergo dixit Cẽturio, quia oculis fidei hinc agnovit magnitudinem Christi, inde verò indignitatem & parvitatem propriam. Vnde Helias & Moses præreuerentia Diuinæ Maiestatis, faciè obvelauerunt suam. Dicitur enim de Moyse: *Abscõdit Moyses faciem suam; non enim audebat respicere contra Deum.* Cui Dominus dixerat: *Ne appropies huc: solue calceamenta de pedibus tuis. Locus enim in quo stas, terra sancta est.* Et de Helia scribitur, quod cum audisset post ignem sibilum auræ tenuis (vbi Dominus) operuit cultum suum pallio; & in Apocalypsi legitur seniores cecidisse in facies suas: In Esaiâ Seraphin velabatur alis facies suas. Nihil ergo boni videbat in se Centurio; & si quid erat, obscurabatur à nimio splendore diuinitatis Christi, de quo dicitur: *Stella non sunt munda in conspectu eius.* Bonum enim in præsentia melioris redditur quodammodo malum. *Exi à me,* dixit olim Petrus, *quia homo peccator sum, Domine:* & vidua Sarephana in hoc eodem spiritu dixit ad Heliam, *Quid mihi, & tibi, vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?* In hoc spiritu Centurio dixit, *Domine, non sum dignus*: atque ita exponit Augustinus serm. de verbis Domini. Hæc est ratio huius dicti, & etiam illa prior, ni mirum quod esset ethnicus, & præputiatus: & sciebat abominatum esse viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam, ut Cornelio Centurioni Petrus dixit. Erat etiam militaris præfectus artis, vitæ genus odiosum, & infame: adde etiam quod pro seruo suo petebat. Vide etiam excellentem eius humilitatem: nam seniores orantes dicebant: Dignus

Matth. 10.

Deuter. 10.

Vera & probabilis ratio assignatur.

Exod. 3.

3. Reg. 19.

Apocal. 7. Esai. 6.

Iob. 25.

Luc. 5.

3. Reg. 17.

August. ser. 6. de verb. Domini tomo 10.

Act. 10.

In signis animi modestia Centurionis.

Probi viri, & virtutis studiosi proprii

Quorundam, cur Centurio se indignum appellauerit Christo ad eum veniret, triplex ratio refertur.

Matth. 8.

Centurionem idola domi suæ minimè habuisse. Nicolaus de Lyra.

Act. 10.

est ut hoc illi præstes; ipse verò se indignum profiteatur, ad quem veniret Dominus, vel ut ipse ad Dominum accederet, ut exaudiretur ab eo. Nec se ergo ad Christum venire, nec Christum ad se descendere dignum ducit: nec recipere venientem, nec querere illum ut veniat. Et quanquam ipse dignior esset Iudæis senioribus, quos præmiserat: vera tamen modestia proprios, non alienos defectus respicit. Neque qui gratior Deo est, interponere mediatores minus gratos recuset: ut Paulus faciebat, qui Romanorum pro se preces efflagitabat. Cuius Centurionis exemplo excitati profiteri debemus nos dignos non esse, qui ad Deum veniamus; vel quorum in corda Deus ingrediat, & faciat mansionem: nam ingredi in domum fordidam corporaliter inuisimè Deus offenditur, quemadmodum in corde immundo spiritua liter habitare. Hinc, ut testis est Origenes in hæc verba, quando sancti, & Deo acceptabiles Ecclesiarum antistites sub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur: & tu sic existimes, tanquam Dominum suscipiens: Multoq; magis, quando ipsum Dominum sub Eucharistiæ Sacramento ad te venientem recipere debes, ne alioqui ad iudicium tuum ingrediat. Hæc enim professio paruitatis nostræ, & indignitatis, & Diuinæ gloriæ, & magnitudinis, perfecta quædam est dignè, & cum fructu suscipiendi panem vitæ dispositio. Vnde Ecclesia in tremendis & venerandis mysterijs instituit, ut Sacros his præmissis verbis, tum sibi, tum populo sacram præbeat synaxin. Atque hoc vni Romano militi Centurioni acceptum ferre debemus, qui nos his verbis de dignè suscipiendo Christo instruit, siue potius per eum Spiritus sanctus. *Sed tantum dic verbo.* Nihil sane sine verbo dicitur: cur ergo dixit: *Dic verbo?* Neque hinc libenter cõfugio ad illam, quæ dicitur pleonasmus, figuram, ut cum dicitur à Poëta: *Et sic ore locuta est.* Quidam dicunt, phrasim Hebræam esse dic verbo,

Veræ modestiæ proprii quid.

Rom. 15. Centurio ille etiam qualem nos doceat humilitatem.

Ioan. 14.

Orig. ho. 5. in Matth. tom. 2.

1. Cor. 11. Quædam veluti perfecta Eucharistiæ percipiendi ratio.

Cum nihil sine verbo dicitur: cur Centurio dicit: Dic verbo. Virg. lib. 1. Aeneid.

pro eo quod est, impera, vel iube. Matthæus tamen habet, *ἰπαλάειν*, dic verbum: Lucas habet ut nos *ἰπαλάειν*, sed alius puto fidem Centurionis euectam fuisse. Voluit enim significare Verbum illud eminens, in quo sunt omnia verba, atque omnes virtutes: Verbum quod omnia condidit, portatque omnia verbo virtutis suæ, cuique omnes Angeli parent iuxta illud: *Potentes virtute, facientes verbum illius.* Et si ergo Centurio, neque legem, neque Prophetas legisset, quæ habent: *Ipse dixit, & facta sunt:* & iterum: *Misit verbum suum, & sanauit eos:* & rursus: *Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia:* habebat tamen magistrum Spiritum sanctum, qui legem, & Prophetas condiderat. Et sanabitur puer meus. Agnovit, infirmitates, & morbos, & cruciatus à Deo in nos immitti, tanquam seruos, imò milites suos ad nostram superbiam, & ingrati animi significationem expugnandam. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus.* Duplici modo induci potest hæc argumentatio. Primò quidem secundum Augustinum, ut sit argumentatio à minori ad maius affirmatiuè, in hunc modum: Si ego sub potestate constitutus, mando aliquid militibus meis in absentia, & ita fit: à fortiori tu, qui nulli subes, nec parem habes, nec superiorem, tuo imperio cedent infirmitates, & morbi, & Angeli potentis virtute, tuo parebunt imperio. Ego homo purus, tu Deus, & homo: Ego finita potentia, tu infinita præditus: Ego habens centum milites, tu innumeras supernas virtutes: Mihi pauci sunt ab Imperatore commisi, tibi omnia naturali dominatu subduntur. Obediunt mihi, quia volunt, tibi nihil repugnare valet. Tibi ergo, & Angeli tui, & Apõstoli quos elegisti, famulabuntur, si dixeris illis, & præceperis. Et posuit Centurio vim rationis, & non compleuit eam: ut quando quis loquitur cum perito viro, ponit syllogismi minoris propositionem, in qua est vis

Quale verbum sit Christus Dei filius.

Heb. 1.

Psal. 102. Vnde Centurio tantum mysterium cognouit.

Psal. 148. Psal. 106. Sap. 16.

Morbis à Deo car nobis immittantur.

Aug. loco citato.

Verbum illud Centurionis. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, duplicem habet intelligentiam Primus sensus.

Psal. 102. & Heb. 1.

Qualis Christi potentia.

Luc. 6.

Alter sensus. Aut. Oper. Imperf. in Matth. ho. 22. to. 2. o- perum D. Chrysof.

totius argumenti. Sed videtur ob- stare huic sensui coniunctio, Et, cum ait: Nam & ego: quibus verbis, secun- dum Autorem Operis Imperfecti in Matthæum, qui priorem sensum re- fellit, videtur contexere argumen- tum à simili, hoc modo: Nam si ego, qui homofum, sub potestate alterius constitutus, à subiectis meis exigo obedientiam, ergo & tu etiam, qua- tenus homo es, & sub patris potesta- te constitutus, potes præcipere, & obtinere obedientiam. Itaque Do- mino hanc potestatem tribuit, etiam vt homo erat, sicut de Patre asseruit Christus: Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est. Sed nisi ipse filius hominis fuisset; hanc po- testatem minimè habuisset. Sed cer- tè præstantior videtur prior intelle- ctus: & Græcè non dicitur cum con- iunctione, & ego homo sum, sed, Ete- nim ego homo sum, ναί καί εγώ. Ideò pro- cul dubio illum Deum credidit, dum dixit: sed tantum dic verbo: & simili- ter hominem, ponens eum sub pote- state (sub qua quatenus homo posi- tus erat, secundum id: Pater maior me est) cui se in hoc assimilat. Verbum Constitutus, etsi apud Matthæum in Græcò non habeatur, habet tamen Lucas, τὰς ὀφθαλμοῦν. Et benè habet, nam alioqui esset subintelligendum. Erat Centurio constitutus sub Impe- ratore Romano, & sub alijs militiæ ducibus, & præfectis: nam Centurio- nes, qui habebant centum milites, suberant Tribunis, qui mille præ- rant. Ponderat B. Bernardus epif. 42. ad Henricum Senonen. Archiepif- copum, non iactasse Centurionem potestatem, quàm nec solam protu- lit, nec priorem erat disturus, quip- pe Habens sub me milites, præmisit enim: Homo sum sub potestate cõliti- tutus. Quo quisq; prius se agnoscat subditum hominè, quàm præfectum a- liorum: quod non nisi vtilissimè est Episcopis, & Regibus cogitare. Et dico huic, Vade, & vadit. Id est, in- absentia obedit mihi, re ipsa præstan- do quod iubeo: & alteri, qui lóge ab est, vocando eum, dico; Veni ad me, & paret veniendo. Et seruo, in quem

homo plus iuris, & imperij habet, quàm in milites, dico, Fac hoc, & vel absens, vel præsens facit. Ex his tribus, qui obedientiam illi præsta- bant in absentia, colligit, Christum posse absentem sanare, & dicere in- firmitati, Vade, & vadet: & sanitati, Veni, & veniet.

Audiens autem Iesus, miratus est: & sequentibus se dixit. Amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem in Israel. Triplex accidit nobis circa verborum Chri- sti intellectum admiratio. Prima est, quàm ob causam miratus sit, cui si- ue vt Deus, siue vt homo est, nihil erat ignotum, nihil nouum, vel inso- litum: ipse enim omnia nouerat, imò fidem cordi Centurionis inferuerat.

Admiratio enim ex ignoratione causæ contingit, & propter admirari, te- ste Philosopho, cœperunt homines Philosophari. Deinde quomodò nõ inuenit tantam fidem in Israël? an maior erat Centurionis fides fide A- brahæ, & Patriarcharum? an maior fi- de Virginis, & Apostolorum, vt de- blaterat impudenter Lutherus? Est itaque cur admiremur de verbis Do- mini. Tertio, quomodò commendat tantopere fidem, illamque admiratur, & exultat, quasi illa sit omnium summa? Videntur ergo qui hodie il- lam prædicant, & summis laudibus in cœlum vsque efferunt, sine man- datis, aut ceremonijs legis magis se- qui sensum, & gustum Christi, quàm qui opera, & legis obedientiam vr- gent. Dicendum est ad primũ, Chri- stum gestum, & habitum externum admirantis edidisse, atque hoc ob commendandam fidem Centurio- nis, ac vt rursus doceat nos admira- ri viros sanctos, ac virtutis studio- sos: vt docent Augustinus, & Autor Operis Imperf. in Matthæum. Ma- gister admiratur ingenium, & respõ- sum discipuli, non quidem sibi ig- notum, sed vt admiratione sua exci- tet eũ ad progressum faciendos, & vt cõ discipulos exemplo eius ad litera- rum studia capeffenda inuiter. Nõ mi- ratur, inquit Origenes, aurum, diui- tias, regna, principatus; sed fidem, per quam homo Deo placet.

Christus quã potens.

Christi de fi- de Centurio- nis admira- tio, tribus de causis admira- tione dig- na.

Admiratio vnde proficif- catur. Arist. li. 1. Metaphis. tex. 1.

Impium dog- ma Lutheri, in postilla cir- ca hoc Euan- gelium.

Christus cũ omnia nos- set, nihilque ignoraret, cur fidem Cẽ- turionis mi- ratus est? Aug. ser. 6. de Ver. Do. Aut. Oper. Imperf. in Matth. ho. 22. in fine. Orige. loco prædicto.

Præter

Ioan. 5.

Cornel. Centurio Christi nõ tantum hominè, sed verum etiam Deum agno- uit.

Infra. 14.

Luc. 7.

Centuriones & Tribuni qui diceren- tur.

B. Bernar. Episcopi, & Reges quales esse debeant exemplo Cẽ- turionis.

Alter sensus.

Duplex sciẽ- tia in Chri- sto, & quã nõ illa.

Creata scien- tia, duplex.

Creata scien- tia quã nam habitualis sit, quã vero ex- perimentalis Christo.

Esa. 7. & Matth. 1.

Heb. 5.

Luc. 2.

Præter hanc solutionem potest & alia subiungi. Nam etiam quate- nus homo, propriè admiratus est, & aliquid sibi incognitum, & insolitu- tum, nouum ve admiratione dignum obiectum fuit. Christo enim inerat duplex scientia, altera diuina, quæ æterna est, & cui nouum nihil erat ignotum: nec potest esse ibi vlla ad- miratio, quia tam ipsa scientia, quàm id quod scitur, intra Diuinam sub- stantiam existit. Altera verò, huma- na est scientia, siue creata: quæ du- plex est. Altera quidem, scientia vi- sionis rerum in Verbo, quæ in Chri- sti anima existit: quæ etiã creata est, quia nihil increatum potest esse for- ma rei creatæ. Hæc est scientia om- nium Beatorum, qui cernunt res in Verbo: atq; hac scientia nouit Chri- stus ab instanti conceptionis quæ Verbum ipsum scientia visionis cog- nouit, id est, omnia quæ habent esse in quacunque differentia temporis. In hanc etiam scientiam nulla potest cadere admiratio. Alia est scientia, qua cognoscuntur res in se ipsis, siue in proprio genere. Et hæc rursus bi- pertitur: nam altera est habitualis di- cta, quæ à primo momento concep- tionis tribuitur Christo, quæ etiam in Prophetis, & sanctis fuit, quando Deo placuit eam infundere: alia rur- sus est, quæ per experientiam acqui- ritur, qua per intuitum cernit, quæ nouerat per speculationem: quem- admodũ Astrologus eclipsin theo- ricè notam experientia deprehen- dit, & Medicus infirmi præuisam cri- sin: & hanc scientiam tribuunt, & Propheta, & Apostolus, & Euange- lista Domino. Proheta quidem, cum ait: Butyrum, & mel comedet, vt sciat re- probare malum, & eligere bonum: Pau- lus verò ait: Didicit ex ijs qua passus est, obedientiam, & Euangelium, cum dicitur: Et Iesus proficiebat sapientia, & atate, & gratia apud Deum, & homi- nes. Hac ergo scientia multa de inte- gro in dies videbat, quæ illo modo prius non nouerat: vt verè dici pos- sit, quod miratus est etiam interius, nempe acquisita notitia rei diffici- lis, & raræ.

Ad secundum dicendum, non es- se sermonem de Abraham, & de Pa- triarchis, & Prophetis, qui fuerant, sed de illis, qui tunc erant. Christus namque aliquid inuenire in Israël non potuit, nisi dum fuit inter Israëlitas, inter quos esse cœpit, postquã in carnatus est: ideò non fuit maior fides Centurionis, illa Prophetarum. Nec loquitur de omnibus, postquã fuit in carne, sed de ijs tantum, inter quos cœpit ferere fidem per prædi- cationem, & signa: vt doctè hoc lo- co exponit Hieronymus. Et ita ex- cluditur B. Virgo, & Ioannes Bap- tista, quorum fidem, neque prædica- tione, neque signis Christus quæsi- uit. Quanquã alia ratione exceptæ erant hæ duæ personæ: nam genera- lis sententia affirmans, vel negans, insignes quasdam personas non cõ- prehendit. Nec loquitur rursus de præsentibus qui aderant Israëlitis, sed de absentibus. Hinc excludun- tur Apostoli præsentis, qui præstan- tiori fide pollebant. Vel fortè Cen- turio in fide præcellerat Apostolos, quando ipsi conuersi sunt: secus ta- mentunc, vt ait Autor Operis Im- perf. in Matthæum. Vel si compara- tio ad Apostolos habenda est, po- test dici maior fides Centurionis fi- de Apostolorum, non simpliciter, sed secundum quid: nam Centurio Gentilis erat, & indoctus, & milita- rem colens aem, & sine vlla legis Mosis pædagogia, sine audito Chri- sti sermone, vel visis signis credebatur absentem sanare posse. Et ita fides Centurionis, etsi minor, excedebat statum eius, plus quàm fides Apосто- lorum statum Apostolatus, licet sim- pliciter excellentior esset fides A- postolorum. Et hæc est expositio B. Chrysofomi, & sic dixit de vidua il- la, quod plus omnibus misit duobus minutis missis in Gazophylacium. Sic etiam cum esset in Nazareth, mi- raturus est quod nullus illi crederet propter maiorem dispositionem, quàm habere potuerunt ex lege, & Prophetis, & præsentia Domini, & alijs signis. Vel confertur fides Cen- turionis, id est, Gentilium, cum fide

Illud: Nõ in- ueni tantam fidem in Is- rael, quomo- dõ verum sit. Primus sen- sus.

Dupliciter Christus fidẽ seminavit.

Hierony. in Matth. to. 9.

Alter sensus.

Qua ratione fides Centu- rionis maior esset fide A- postolorum. Hom. 2. 2. in Matthæu. Tertius sen- sus.

Luc. 21.

Mar. 6.

Quartus sen- sus.

Iudæo-

Hierony. in Matthæ. Iudæorum, vt etiam docet Hieronymus. Licet hoc allegoricum videatur, vnde subdit: *Multi ab Oriente, & Occidente venient.* Proinde comparat populum populis quantum ad extensionem, quia maior est populus Christianus populo Iudæorum. Subdam hanc postremam expositionem quorundam, qui arbitrantur sermonem esse de fide ad operationem miraculi, in hunc sensum: In toto Israël non inueni tantam fidem in aliquo, ad cuius petitionem facerem signum. Et sic est dictum vniuersale, non habens exceptionem in Abraham, vel Ioanne Baptista, vel Apostolis: quia nulla petentibus illis ediderat miracula. Et addit Lucas: *Et conuersus, sequentibus se turbis dixit, Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inueni.* Christus ergo non tam Apostolis, quam turbis, quæ venerant, vt viderent signum, illa verba protulit: *Nec in Israel, inquit, tantam fidem inueni: id est; Non solum inter Gentiles qui venerunt ad me, vt dicitur apud Matthæum, qui de terris Gentilium Iudæorum populo vicinis signorum gratia ad Iesum confluabant, sed etiam inter Iudæos tantam fidem non inueni.* Et hæc de secundo. Cuius rei confirmandæ gratia subiungit de vocatione, & fide Gentium, cuius præludium, & specimen exhibuit magna sua fide Centurio.

Infra. 8. Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient, &c. Quoties in Scripturis ponitur Gentium conuersio ad fidem, gaudium, & lætitia proponitur, vt cum Propheta ait: *Lauda sterilis, & que non parit: de canta laudem, & hinni qua non pariebas: quoniam multi filij deserta magis quam eius qua habebat virum:* Ita hic Dominus ex occasione fidei Centurionis prorumpit in exultationem de fide accepta. Et multi, ait: quia non omnes obediunt Euangelio.

Rom. 10. Et recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum. Recumbere, est ad mensam federe, vt ingressus Dominus domum Pharisei, recubuit; &: *Recumbentibus vnde cum (scilicet Apostolis) apparuit illis Iesus.*

Luc. 7. Recumbere quid.

Matth. 4. Quid illud: Nec in Israel tantam fidem inueni.

Luc. 7. Quintus sensus.

Per eiusmodi recubitus ad mensam cum Abraham, & Isaac, & Iacob, qui Patriarchæ, & parentes Messia secundum carnem extiterunt, & quibus primum promissus est; quorum veri, & legitimi filij sunt, qui eorum fidem, & opera imitantur, metaphorice intelligimus non tantum Gentium iustificationem per fidem, & initionem in Christum, vt meritorum eius participes fiant, sed etiam eternam gloriam, quæ finis est iustificationis, & aduentus Messia. Vnde ad hunc recubitus opponit expelli in tenebras exteriores: quod non tantum est à fide repelli, sed etiam à mensa illa cælestis gloriæ. Et quantum hinc tantum meminere Orientis, & Occidentis: per illas tamen duas, vt principales, Christum totum orbem significauit: vt docet Augustinus. Et rectè: nam Lucas ait: *Cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras (id est, non recipi, quia receptus nunquam expellitur) Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.* Vnde accipimus, per illas duas partes à Matthæo nominatas, quatuor intelligendas. Ad Esaiam videri posset Dominum his verbis alludere voluisse: ait enim: *Ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, Da: & Austro, Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terra.* Et trium tantum Patriarcharum mentionem fecit Dominus, quia illis primis leguntur factæ promissiones regni sub Typo Terræ promissionis, & quia in illis Patriarchis Iudæi gloria-bantur, reliquas Gentes præ se contemnentem, quod non essent ex illis profeminatæ: quas, quo magis videret Iudæorum animos, & permoueret, docet Patriarchis coniungendas & ipsos ab illis separandos, & in locum supplicij miserrimum (id enim teste Euthymio significant tenebræ exteriores) obtrudendos.

Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Filios regni vocat

Mar. vlti. Per recubitus cum Abraham, & Isaac, & Iacob quid intelligendum sit. Veri filij Patriarcharum qui.

Eijci in tenebras exteriores quid.

Aug. ser. 6. de Ver. Do. Luc. 13.

Esai. 43.

Trium hæc Patriarcharum Christus cur tantum meminere.

Gen. 12. & 15. & 48.

Euthy. c. 7. in Matth. Filij regni qui dicantur.

Iudæos,

Act. 13. Iudæos, quorum patribus promissum fuit regnum Messia: qui infidelitate sua regno se indignos constituerunt, iuxta illud: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis eterna vita; ecce conuertimur ad Gentes.* Eijci verò dicuntur, non quia de beatitudine quisquam eijciatur, sed quia in illud regnum non recipitur, & quia aliquo modo cadunt à iure suo, quod propter promissiones Dei in patribus suis ad illud consequendum habebant. Per tenebras exteriores, siue vt Græcè dicitur, *in oudos igōtopy,* de quibus hic, & alibi Matthæus meminit: etiam si certum sit supplicij carcerem designare; incertum tamen quid illud nomen comparatiuum, exteriores, designet. Nam B. Augustinus epistola ad Honoratum, per tenebras exterius positum intelligit infideles, qui sunt in hac vita; per exteriores verò diabolum; & angelos eius, qui infidelibus sunt peiores, & à verâ luce magis elongati: In expositione verò Psalmi sexti, per tenebras exterius cæcitate mentis, in quâ impij traditi sunt, vera luce mentis destituti, & extra eam positi; per exteriores verò, summam mentis cæcitate quæ erit in damnatis, accipit. Caietanus autem accipit comparatiuum propositiuum: vt exteriores sint exteriorum, quæ vt sunt spirituales, ita istæ sensibiles, & sensibili luce priuantes. Verum fortassis simplicius fuerit agnoscere Græcam locutionem, & comparatiuum poni pro superlatiuo; exteriores nempe pro extremis, vel extremis. Et vt nomine gehennæ significantis cruciatum damnatorum, alludit Dominus ad vallem illam filij Ennò extra Ierusalem positam, in quam omnes immunditiæ proieciuntur, & filij eorum per ignem combusti idolo offeruntur cuidam, vt alibi diximus: ita in his tenebris exterioribus significantur putei quidam subterranei sine aqua, siue foueæ profundæ, quæ angustum os habent, quarum loco carcerum vsus erat in Palæstina, & in eas noctu etiamnum recon-

Primus sensus. B. Aug. epi. 120. to. 2.

Secundus sensus. Idem to. 8.

Tertius sensus. Caietan. in Matthæ.

Quartus sensus.

Gehena quid denotet. 4. Reg. 23.

Lib. 5.

dunt serui, ne fugiant. Et quia extra domos fabricabantur; propterea dicuntur tenebræ extremæ: Tenebræ quidem, quod locus sit luce priuatus; exteriores verò, quod extra domum, & habitationem essentiam campo constructæ; & in harum vnâ proiectus est Ioseph à fratribus suis, & Ieremias proiectus est in lacum. Vt interim omittam, quod vt nomine lucis vel beatorum locus vocatur propter æterni gaudij amœnitatem, ita locus damnatorum propter horrorem tenebræ. Ita enim apud Tobiam dicitur: *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras: & Iob: Antequam vadā, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & apertam mortis caligine; terram miseria, & tenebrarum, vbi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Dicuntur ergo tenebræ inferni obscurissimæ, & profundissimæ, exteriores, vel extremæ, non tantum comparatæ ad tenebras huius seculi, siue spirituales, siue corporales, sed etiam in comparatione tenebrarum quas ibi habent purgandi. Vnde Theophylactus notauit hoc loco: *Dicens tenebras exteriores monstrauit esse penas quasdam tolerabiliores, & leuiore; sunt enim & in supplicij gradus.* Et Hieronymus in illa verba Esaiæ: *Ad infernum detraheris in profundum lacu,* scribit. *Qui per superbiam dixerat: In cælum ascendam, ero similis Altissimo, non solum ad infernum, sed in ferarum vltimum detrahitur. Hoc enim significat loci profunditas, pro quo in Euangelio tenebras exteriores legimus: vbi est fletus, & stridor dentium.* Sic ille. Sunt itaque tenebræ illæ inferni priuantes luce, non solum intelligibili Dei, sed etiam sensibili: nam etsi sit ignis corporeus in gehenna, vis tamen omnis illuminandi ab eo Diuina virtute auferetur, vt docet B. Basilius in Psalmum 28. super illud: *Vox Domini intercedentis flammam ignis.* Et Gregorius libro Moralium tradit, quod ibi ignis, & ad consolationem non lucet; & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Alluditur ergo ad illas foueas Palæstinæ,

Gen. 37.

Ierem. 37.

Beatorum locus nomine lucis cur significetur, Damnatorum vero voce tenebrarum.

Tob. 4.

Iob. 10.

Tenebræ inferni extreme duplicitee.

Theophy. in Matthæ.

Hierony. in cap. 14. Esaiæ, to. 5.

Luc. 13.

Ignis gehennæ quatenus lucet.

B. Basil. to. 1.

D. Gregor. li. 9. Mora. 6. 46. to. 1.

Zacha. 9.

Psal. 39.

Quorsum id: Ibi erit fletus, & stridor dentium.

Gehennæ pœna duplex, Damni, & fletus, quæ nam ille.

Ioan. 3.

Psal. 111. Hierony. in Matthæu. Per fletu, & stridor dentiu quid Dominus insinua uerit, teste Hieronymo.

Luc. 7.

& puteos subterraneos, quibus pro carceribus uti solebant: ad quod aludens Zacharias, dixit: Tu quoque in sanguine Testamenti emisisti uinctos tuos de lacu, in quo non est aqua: & Ecclesia precatur: De profundo lacu libera eos Domine: & Dauid: Eduxit me de lacu miseria; & de luto facis. Et quia loca illa frigida erant, & omni solatio destituta; proterea dicitur ibi esse fletus, & stridor dentium. Et metaphoricè per tales tenebras extremas significatur gehennæ carcer tenebrosus, & subterraneus, & maximè distans à summa cœlorum luce, ubi sūt beati. Et cum duplex sit pœnæ gehennæ, altera dāni, & altera sensus, ut Theologi loquuntur: prior illa Damni, quæ in priuatione beatæ uisionis Dei, & consortij Angelorum, Beatorumq; cōsistit, significatur per tenebras exteriores, quemadmodum illi in exterioribus delectati sunt omni interiori gaudio destituti: quia dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem, & habebant tenebras externas internis animorū illorum tenebris respondentes: Pœna uerò sensus, in fletu, & stridore dentium. Nam dānati infructuosam agunt pœnitentiam, & lugent sine fructu peccata sua. Et quia frustra se uident plangere, præ desperatione, & rabie in se ipsos, & in Deum concepta, dentibus fremunt, & tabescunt. Annotauit Hieronymus noster, indicasse Dominū his uerbis corporum resurrectione: quia fletus, & stridor dentium non sunt propriè animorū, sed corporū. Et dixit Iesus Centurioni, Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora. Per internuntios hoc dixit Christus, ut dixit Lucas: qui hæc omittens, ait, quod illi reuersi inue-

nerūt seruum qui languerat, sanum. Dixit ergo, Vade. Amicis loquitur, quos mittit ad Centurionem, id est, Ite ad eum, & dicite, Sicut credidisti, fiat tibi: id est, quemadmodum credidisti me absentem, & uerbo, siue imperio sanare posse, Fiat tibi. Et loquitur more Summi Pontificis, qui precibus iustis propositis annuere uolens, ait: Fiat ut petitur. Quod uerò dicitur: Sanatus est puer in illa hora: non intelligas de illa hora qua credidit Centurio, sed de hora, qua Christus hoc uerbum dixit. Nam etsi fides Centurionis signum hoc obtinere promeruerit: sola tamen Christi uirtus fuit causa signi efficiens. Ideò factum tunc est miraculum, quando Christus dixit, & expressit, & non quando Centurio credidit: nam Christi potestas infinita, cum nihil sit illi contrarium, uel resistens, in instanti operatur. Et quemadmodum Regulus filium suum à febre destitutum uidit eadem hora, qua Christus dixit: Vade, filius tuus uiuit: ita illa hora, qua Christus per internuntios Centurioni dixit: Sicut credidisti, fiat tibi, inuentus est seruus: Centurionis fanitatem recuperasse. Magnus ergo Dominus noster, & magna uirtus eius: & sapientie eius nō est numerus. Magna quidem uirtus, cui nihil resistere ualeat, ut nec parua nebula ardentissimo Soli: Sapientia uerò eius numerum non nouit, quæ tot suauissimos salutem nostram promouendi modos excogitauit in Christo, & per Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam, cui cum Patre, & Spiritu sancto sit gloria sempiterna, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

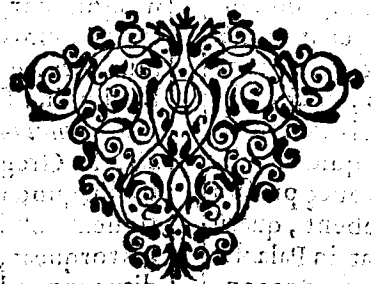
Cū dicitur: & sanatus est puer in illa hora, de qua hora intelligatur.

Virtutis Diuturnè proprium quid.

Ioan. 4.

Psal. 146. Magnus cur Dominus, & magna uirtus eius, & sapientie eius non est numerus iuxta Prophetam.

1. Cor. 1.

TRACTATUS XXIII.

IN Quo de excellenti fide Centurionis agitur, & quàm longè ab illa distet nostri seculi Hæreticorum fides.

Cur tantopere Christus si dem commendat huius Centurionis.

Q UAM Litera expedita, respondendum est ad tertio loco propositum dubium: cur tantopere scilicet Christus fidem commendat. Dicimus enim fidem dignam esse quæ omnibus laudibus celebretur, si modò rectè laudetur, ut Christus faciebat. Bonum est quidem equum laudare, quia generosus, quia intrepidus, quia cursu ualet: sed non nisi rectè laudaretur, si quis eum aut ratione, aut sermonis facultate præditum esse contenderet. Non esset etiam uera laus Grammaticæ, asserere illam solā reddere homines doctissimos, & in omni doctrina exercitatissimos; cum tantum illa præstet linguarum cognitionē ad alias scientias addiscendas necessariam, sitq; earum ueluti principium quoddam, & fundamentum. Ad huc sanè modum fides principiu est, substantia, & fundamentum aliarum uirtutum: sed illa sola non est omnia, quemadmodum nec fundamenta domus iacta, est tota domus. Christus ergo commendabat illam in his, qui primū ad eum accedebat; nam sine illa, quasi fundamento, nec parietes bonorum operum erigi poterāt, nec charitatis tectum. Paulus etiam mirificè fidem commendat: sed ubi illā cum charitate comparat, illam charitati subijcit, ut facit in priori ad Corinthios. Christus ergo tantum nouitios, sine neophytos de fide commendabat. Apostolos uerò reprehendebat quidem si non crederent; sed de charitate, & patientia, & alijs heroicis laudabat: Vos estis, aiebat, qui permansistis metum in tētationibus meis. Lutherani ergo prædicantes fi-

Fidei excellentia.

In quibus fidem Christus cōmendaret, & Apostolus.

1. Cor. 13. & seq.

Luc. 22. Fides Hæreticorum qualis, quam prædicant.

dem, quasi sit principium uitæ Christianæ, medium, & finis, fictam, & falsam fidem commendat: unde mirū est quod se iactent de fide primitiue Ecclesiæ, cum nullum fructum eorum, quem tunc fideles edebant, ista fides producat. Illa enim fides signis & miraculis illustris erat, quibus ea quæ credebant, cōfirmabantur; hæc autem fides noua nullum signū edere potuit. Caret etiam hæc fides martyrij gloria, qua plena erat Ecclesia primitiua: nunc uerò nullus eorum, qui ut capita nouæ doctrinæ haberi uoluerunt, se ulli periculo obiecit, aut pro fide quam prædicabat, occubere uoluit; cum tamen Apostoli omnes pro nostra religione ceciderint. Habebat etiam fides primitiuorum singularem obedientiam ad Ecclesiam, etiam antequam libri canonici conscriberentur: nunc autē cū libri canonici sint conscripti, ut Ecclesiæ declarata sit columna, & firmamentum ueritatis, quam qui non audit, est habendus sicut ethnicus, & publicanus: & Paulus definierit, Fratres, stete, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: Isti Ecclesiam, imò Christum in ea loquentem, & Spiritum sanctum eam regentem, & moderantem non solum non audiunt, sed etiam erectis rebellionis cornibus in eam conspirant. Non audiunt Principes seculares, nec Imperatores; cū tamen Paulus præcipiat: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque quæ resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Ad hæc primitiue Ecclesiæ

Ecclesiæ primitiue fides ab illa Hæreticorum quæ tam distaret.

Secundum discrimen.

1. Tim. 3. Matth. 18. 2. Thess. 2.

Hæreticorū intolerabilis superbia, & arrogantia.

Rom. 13.

Sap. 6.

Tertium discrimen.

Act. 4.

Egesippus.

Cōtrouersia
Hæreticorum
quales, & vn
de profectæ
sint.

Quartum dif
crimen.

2. Cor. 11.
1. Cor. 9.

Hanc fidem
nouam Hære
ticorum scili
cet fidei Cen
turionis lon
gè etiam dif
similem esse
ostenditur.
Primum dif
crimen.
Secundum
discrimen.

fides cōteors erat, & sibi inuicem consentiens, cūm credentium erat cor vnum, & anima vna, & Ecclesia erat tanquam Sponsa virgo, teste Egesippo: Nunc autem in summis, & ad essentiam religionis spectantibus articulis magna est inter Hæreticos controuersia: vnde natæ sunt tot sectæ, Lutheranorum, Sacramentariorum, Anabaptistarum, vel Suencfeldianorum. Certatur enim inter eos de numero Sacramentorum, de libris Canonicis: an Baptismus satis sit vnus, vel an iterandus: an in Eucharistia sit vera præfens Christus, necne: an adorandus sit ibi: an sit idololatria inuocare Sanctos: an sit Purgatorium: an Romano Pontifici tanquam Christi vicario sit obediendum & similia multa. Hæ autem rixæ, atque discordiæ non fuerunt inter Apostolos autores primos nostræ religionis; cūm isti nec duo qui dem conueniant inter se, imò nec vnus ipse sibi, quia quisque recantat. Postremò hæc fides noua consilia Christi, & promissa vota non diligit: imò primam fidem irritam fecit in multis, qui è sacro cœlibatu conuolarunt ad impudicas, & nefarias nuptias. Non amat etiam abstinentiam, & ciborum delectum: neque sanctæ Quadragesimæ ab Apostolis, & Apostolicis viris commendatæ obseruantiam retinet; cūm tamè Paulus gloriatur in ieiunijs multis, & castiget corpus suum, & in seruitutem redigat, ne fortè cum alijs prædicauerit, ipse reprobus efficiatur. Hactenus ergo ostendimus, fidem nouam nihil habere commercij cum fide primitiuæ Ecclesiæ, cū contrarios fructus atque illa produxerit.

Iam ostendendum est, hanc fidem nouam longè dissimilem esse fidei Centurionis tanto testimonio ob illam virtutem à Christo commendati. Primò quidem, quia isti fidem solam iactant; hæc verò Centurionis humilitate, charitate, & sollicitudine salutis alienæ comitata erat, & or nata. Deinde hæc noua nullum miraculum edere potuit; hæc verò Cé-

turionis miraculum insigne impetrauit, imò extorsit à Domino. Tertio, fides Centurionis religiosè condebat templa, & edificabat Synagogas; cūm tamen ista noua non nisi templa destruere, & monasteria, & loca Deo dicata euertere nouerit. Quarto humilis erat fides Centurionis, diligens gentem Iudæorum, & honorans eorum seniores, id est, presbyteros: ista noua odio plusquā Vatiniano persequitur Monachos, Sacerdotes, virgines; contumeliosa est in Pontifices, & Episcopos, Presbyteros, Religiosos, & Imperatores, & Concilia Generalia, non solum verbis, & scriptis, sed factis. Quintò, fides Centurionis certò apprehendebat absentem Christum posse sanare seruum suum: hæc autem noua fides infirma est, & imbecilla, quia non contenta altera specie Sacramenti, contendit etiam necessariam esse præsentiam speciei sanguinis. Quod non prouenit nisi ex defectu fidei, vel credentis Christum non integrum in qualibet specie, vel integram sanitatem, & gratiæ fructum, non ita dari per alteram, quantum per vtramque speciem; vel ex infidelitate prouenit, quòd Deus Ecclesiam suam non idoneè docuerit intelligentiam huius rei. Nec vllum est Christi cōtra Ecclesiæ vsum præceptum. Nam illud: *Comedite, & bibite*, dictum est solis Apostolis, nihil ibi de laicis præcepit. Aliàs si dictū illud, *Et bibite*, ad laicos spectat, etiā & illud, *Hoc facite*, spectabit. Quod si hoc omnibus est dictum, cūm illis verbis Apostoli sint promoti ad Sacerdotium: erunt igitur omnes laici Sacerdotes; quod vel insanum est cogitare. Et ne quid tale credemus, & ad solos qui aderant Apostolos hoc dictum, *Bibite ex hoc omnes*, spectasse putaremus; subiunxit Marcus: *Et biberunt ex illo omnes*: ostendens illa nocte verbum illud esse impletum, & non esse expectandum, vt in laicis impleatur.

Ad hæc quæstio est, an illa verba, *Bibite ex hoc omnes*, sint etiam laicis præcepta, an solis Apostolis? Hære-

Tertium dif
crimen.
Luc. 7.

Quartum dif
crimen.

Quintum dif
crimen.

Matth. 26.

Mar. 14.

Matth. 26.
Quod ijs ver
bis: *Bibite ex*

hoc omnes,
suptio vtrius
que speciei
non sit laicis
præcepta.

Concil. Con
stantiæ. sess.
13.
Concil. Ba
siliens. sess.
30.
Concil. Tri
dent. sess. 23
cap. 1. & c.
Hæreticorum
objectionib⁹
respondetur.

ticus asserit, Catholicus negat. Vt ergo lis componatur, assumamus commune iudicem, qui tantæ controuersiæ finè imponat. Ille vel erit Ecclesia vniuersa, vel eius Doctores, vel concilia Generalia. Si Ecclesia: illa à multis annis, quibus laicos in vna specie communicare consuevit, licè terminauit. Si Doctores: illi profectò, tam veteres, quàm recetiores vtriusq; communicationis, & sub altera, & sub vtrâque specie, tanquam licita meminerunt. Si Concilia Generalia: en tibi concilium Constantiense, & Basiliense, & Tridètinum, quæ concordî sensu satis esse laicis sub altera specie communicare definiuerunt. Nec possunt caussari hæc concilia sibi ignota esse, & in prouincijs remotis celebrata: quia in ipsis visceribus Germaniæ, & celeberrimis eius ciuitatibus habita sunt. Nec possunt rursus dicere, eiusmodi decretum de cōmunionem sub altera specie, à Germanis acceptatum non fuisse. Constant enim ex historijs, Bohemos repugnantes, ac recalcitrantes noluisse huiusmodi decretum acceptare, & ad eos tanquam rebelles, & schismaticos domandos, & decretis concilij Basiliensis vt obedirent cogendos, totam Germaniam, atque eius Principes, & quidem nõ semel arma sumpsisse. Vt videas in quantis tenebris versentur eorum posteri in Germania. Ad hæc obijcere non valent, quod in illo Concilio Basiliensi adesset Papa Romanus, qui per vim, siue tyrannidem illud condiderit Decretum. Imò in illo iam exclusus erat Eugenius, & contra eum Concilium procedebat, quanquàm iniuria, & cōtra omnem iuris ordinem: nec enim inferior in superiorem procedere quo modo potest. In Concilio verò Constantiensi tres Pontifices de gradu eiecti sunt, vno Martino V. per sanctam Synodum electo. Tridentinum verò multis annis expectauit Hæreticos, & illos rogauit, & sollicitauit sub fide publica vt venirent, & rationes suas proponerent. Sed nunquam tantum veritati confisi sunt, vt ausi fuerint venire, etiamsi ter per

illos ad Ecclesiam reducendos congregata sit Synodus Tridenti. Neque postremò dicere possunt: Conscientia mihi dictat oppositum: salus mihi non constabit, nisi gustauero de sanguine. His enim dicendum est, falsam conscientiam ponendam esse: & mirabilis est cōscientia cōtra omnes Patres, & Concilia vniuersalia sentiens. Quintò, fides Centurionis intermedios posuit seniores, & amicos, non audens ipse præ humilitate venire, cūm tamen essent fide, & sanctitate vitæ longè inferiores ipso: Fides tamen noua odit aduocatos, & mediatores, vel ipsos Sanctos, qui in cœlo iam regnāt, & æterna vita perfruuntur, & qui tanto interuallo sanctitatis & gratiæ apud Deum à viatoribus distant: quos tamen Ecclesia Catholica ab initio sui tanquā Dei amicos, & diuos nostros tutelares religiosè veneratur, & cum magna reuerentia inuocat. Nec est diffidentia de bonitate, vel misericordia Dei, vt Hæreticus deblaterat: quia Centurio de fide minimè commendaretur, qui interposuit primū seniores, deinde amicos. Et Paulus ex diffidentia Dei alios, vt pro se deprecaretur, rogasset: sed quòd sciret Deum magis propitium reddi, & magis exaudire, quo per plures, & maiori cum humilitate rogatur. Nec enim sancti sunt interstitium aliquod opacum, qui regant nobis Christum, sed tanquā crystallum lucidum, & transparentes, & lucem Christi reddens nobis magis at temperatā, vt possimus pro modulo nostro cum ipsis accedere ad lucem inaccessam. Nec ire ad Deū sine intercessore, facit hominem Deo propinquiorem: quia nõ est propinquitas localis. Nam etsi Pharisæus esset propè altare, Publicanus verò ex humilitate longè statat; erat tamè Deo propinquior Publicanus: & Centurio propinquior erat Christo fide, quàm seniores, qui pro illo petebat. Ideò illi respondit: *Vade, & sicut credidisti, fiat tibi*; vt ostenderet quod non tam audiuit Seniores, quàm Centurionem per illos postulantiem. Et miræ humilitatis est, credere à Deo

Quintum dif
crimen fidei
(id est perfidie)
Hæreticorum
ab illa sancti Centu
rionis.
Luc. 7.

Sancti quale
officium nobis
præstant
apud Deum.

1. Tim. 6.

Luc. 18.

Supra 7.

Matth. 8.

Miræ humili
tatis documē
tum.

solo donum impetrandum, sed se indignum, qui solus petat. Ideo etsi pij ad Sanctos prius corpore cofugiant, quam ad Deum: non tamen animo, vel fide, vt constat in hoc Centurione, quia prius fide peruenit ad Christum, quam seniores. Hinc Deus interdum non vult audire aliquem solum; qui tamen eius intercessores exaudit. Proinde Abimelech nisi per Abraham, & amicos Iobis, nisi per ipsum Iob exaudire voluit. Quod si Deus subtraheret hanc gratiam orandi, & impetrandi pro alijs, videretur nobis hoc patrocinium denegasse, & Sancti ipsi viderentur hac gloria in celo destitui: in quo sicut non pugnat humanitati, & Angelis orare, ita nec beatis, ac Sanctis. Nec obstat, no extare vllum preceptum. Sed satis est nobis vniuersalis Ecclesie cofuetudo, vim habens precepti. Est q; res, qua ipsa ratio naturalis docuit Centurione: & conscientia propriam agnoscens infirmitatem, accurrit cum timore ad eos, qui amici Dei sut, & gratia apud illum valent. Nec obstat: *Vnus est mediator, &c.* Quia etia dicitur: *Fiet vnus ouile, & vnus Pastor.* Vt enim vnitati pastoris non aduersatur, quod Pontifices, vel Episcopi sint pastores, qua voce eos dignatur Scriptura; ita vnitati Mediatoris non repugnat alios esse mediatores siue aduocatos, sub illo tamen, & propter illum, vt sic omnis virtus intercedendi, atque impetrandi redeat ad Christum Dnm.

Sexto, fides Centurionis talis fuit, vt etiam serui nescientis, quia infirmabatur, salutem impetrauerit: & alibi fides baiulorum sanitatem impetrauit paralytico. Quomodo ergo Lutherani docent Sacerdotum, vel Monachorum Diuina officia, quae per horas singulas praestant, non iuuare Ecclesiam, aut eius membra; cum Centurio orans pro puero, sit exauditus, & Seniores orantes pro Centurione? Ad haec, quid mirum si profit fides aliena pueris infantibus dum baptizantur; Secta autem Anabaptistarum, quae filia est Lutheri, no credit fide aliena pueros iuuari, & regenerari, sed opus esse fide propria? Lutherani autem

contra omnem sensum & rationem no veretur asserere, pueros propria, & actualem fidem habere. Quod si Lazaro ignorante, & filia Chanaan nescia, & puero Centurionis minime cognoscente, tantum valuerunt orationes sororum Lazari, & matris Chanaan, & Centurionis: quanto magis verisimile est, Sanctorum preces efficaces esse apud Deum in Ecclesia, vt regenerentur infantes, & vt multa nobis profus, nihil minus putatibus a diuina Maestrate obtineantur beneficia? Septimo, fides Centurionis, id est, Spiritus renouati, qui dicit voluntati diligenti, Vade, & vadit: & in telle sui veritatem quaerenti, Veni, & venit; sanauit seruum suum, hoc est, carnem infirmam, & iacet in lecto, & grauatam paralyti sensus tollentis apprehensionem bonorum spiritualium, & motum bonorum operum, & dantis tremorem membrorum, vbi no est opus, iuxta illud: *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Et male torquetur, vbi audit esse orationi, & ieiunio vacandum, aut cofessione peccatorum incumbendum, aut inimico ex corde remittendum, aut quod male ablatum est, restituendum. Non enim libenter caro ad opera Dei praestanda deseruit, sed inftar paralytici languet, & male torquetur. Sed Dns ad preces Centurionis promittit se veterum in resurrectione, in qua omnino sanabitur omnis nostra paralytis, & extinguetur omnis prauus motus concupiscentiae, & reformabitur corpus humilitatis nostrae, confi guratum corpori claritatis suae. Sed interim oportet precibus instare apud Dominum, vt vel verbo tantum dicat, id est, imperet, & gratia sua adiuuet. Atque ita sanatur puer in illa hora, & incipit caro spiritui libenter inseruire, & implet verbum Apostolicum: *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiae, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra, seruire iustitiae, in sanctificationem.* Fides tamen noua ponit insanabilem sensus concupiscentiam, & necessaria carnis, & continua peccata: ad ieiunia, & continentiam, qua exhorret,

Ioan. 11. Matth. 15.

Septimum discrimen.

Psal. 13. Carnis ingenium corrupta. Matth. 5.

Philipp. 3.

Rom. 6.

Haereticorum fides qua sit paralytica.

Gen. 20. Iob vlt.

Quam leue sit quod Lutherani obijciunt: vbi sube mur ad Deum per alios accedere patrocinij gratia? Id etia: Vnus est mediator, &c. minime illis patrocinari. 1. Timot. 2. Ioan. 10.

Sextum discrimen fidei Centurionis ab Haeretico rum illa. Matth. 9.

Impia Lutherianorum, & Anabaptistarum dogmata. Luc. 7.

paralytica est: ad fructus bonorum operum edendos, quae ad salutem necessaria esse denegat, infirmitate carnis obtendit: ad extinguendum fomentum sensus non laborat, neque Dominum deprecatur. Ideo eiusmodi fides iacens est, id est, torpida, & otiosa: paralytica est, & vitam sensus, & motus non habet. Et male torquetur, dum a nobis per Scripturas impugnatur: & male torquet habentem illam, quia cum ea Satanas stare potest: & de ea Christus dicit, Non inuenitatem fidem in Israel. Haec ergo nomen tantum fidei habet, vim & energiam non habet. Proinde falsam sanitatem praestat, falsum Christum praedicat, falsum spiritum donat, falso Scripturam intellectui innititur, falsam Ecclesiam efficit: & ideo a nobis caueda, vitanda, atque imitandus Centurio.

Ultimo loco docet nos Centurio modum ingrediendi in Christi politiam, & regnum. Nam vt olim omnes nobilitatem ciuitatis Romanae affectabant, quemadmodum Tribunus ille, qui magna pecunia illam redemerat; & Paulus bis eo se nomine defendit, quod ciuis esset Romanus: quanto magis nos fieri ciues nouae, & caelestis Ierusalem, id est, Ecclesiae, ambire debemus? Cuius notas, signa q; discimus a Centurione Romano. Prima nota, est fides de qua laudatur, per quam agnoscimus antiquitatem, nobilitatem, sapientiam, fortitudinem, concordiam, laetitiam: & communem rerum omnium abundantiam ciuitatis Ierusalem, id est, Ecclesiae Catholicae intelligimus. Praeterea, quod Christus sit eius caput, & rector; doctor, & consolator Spiritus sanctus; muri eius, Angeli, Lex, Euangelium; ciues nobiliores, omnes iustificati, & renouati; praemia in aeterna vita reposita, & poenae suppliciorum in gehenna sine fine permanentium. Et si des haec esse debet de omnipotentia Verbi contra omnes tentationes, & scrupulos Fidei: debet esse clypeus contra omnia peccata, & contra daemones ad illa excitantes. Haec tribuit spem, & magnanimitatem in pe-

Hic Centurio, cuius seruum paralyticum Dominus sanauit, quid doceat nos. Act. 22. Ibidem. Supra 16. Nota, insignitiae caelestis Ierusalem, id est Ecclesiae, cuius ciues esse debemus, quae sint Prima nota.

tendo consolationem in aduersis, & temperantiam in prosperis. Secunda nota est, quaerens quae aliorum sunt, de qua dixit Christus: *In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem.* In hac insignis fuit Centurio quaerens salutem serui sui. Et ita in hac ciuitate magna est virtus amoris reddens illam inexpugnabilem: nam propter decem iustos Deus saluat totam ciuitatem. Tertia nota est humilitas, quae facit vt quisque se hominem agnoscat. Vnde dicebat Centurio, *Nam ego homo sum: id est, agnoscens quid ex natura mea & viribus possim.* Haec etiam humilitas alios admittit deprecatores: ita Centurio se indignum, qui peteret, reputabat, qui ad Christum, vel ad quem Christus veniret, & ad quem omnes qui dona nobis Dei conciliare volumus, respiciamus. Quarta nota, est orationis virtus, qua dona nobis necessaria petamus, & quae semel consecuti sumus, seruemus. Et debemus pro alijs non minus quam pro nobis ipsis preces fundere, & dicere, Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Quisque enim a via mandatorum declinans, puer est, ignorans est, & lasciuiae carnis deditus, & iacet in lecto peccati, & grauitur torquetur, tum ob periculum gehennae, tum ob perturbatam & saua praesumentem conscientiam de peccatis: & iacet in domo corporis lutea per carnalem concupiscentiam, de qua Iob, *Quanto magis hi qui habitant domos luteas, &c.* domo aedificata super arenam per inconstantiam; ideo venti flantes eam subruunt: denique in domo carceris, in qua quasi vinculis quibusdam animus inclusus retinetur, de qua Apostolus: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et Dauid: *Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo, siue, vt alia lectio habet, Educ de carcere animam meam.* Iacet etiam paralyticus, qui ad diuina opera debilis est, & languidus, & qui timet propter Dei seruitium omnibus huius seculi delectationibus priuari. Sed hanc pre-

Secunda nota.

Ioan. 13.

Gen. 18.

Tertia nota.

Matth. 3.

Luc. 7.

Quarta nota

A via mandatorum Dei declinans, quae puer ille sit. Sap. 17.

Iob 4.

Matth. 7.

Rom. 7.

Psal. 141.

Iaceat quis in domo paralyticus.

cationem in fide fusam plerunque Deus exaudit, & Centurio obtinet sibi subditorum sanitatem mentis, & corporis eorum incolunitatem, iuxta illud: *Orate pro inuicem ut saluemini.*

Jacob 5.

Quarta nota.

Optim ciuilitatem qui amitterent Romanam.

Cornel. Nepos.

Postremò legibus Romanis cautum erat, ne quisquam ciuitate Romana donatus, alibi fieri posset ciuis: quòd si alterius vrbs ciuis fieri contenderet, ciuilitatem Romanam amitteret. Nam ob eam causam Põponius Atticus Atheniensium ciuilitate oblata donari noluit, ne Romanam perderet: vt testis est Cornelius Nepos in eius vita: & Cicero Archiam Põetam, quòd cum esset ciuis Romanus, alterius ciuitatis nobilitatem acceptauerit: quòd id certis de causis factum esset, defendit.

Ita omnis Christi cultor, & Ecclesiæ filius, qui ciuis huius mundi esse contendit, ciuilitatem iustorum Ecclesiæ amittet, & fiet exul, & ex-torris perpetuò, vt frater Domini dixerit: *Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur.* Contendamus igitur cù Centurione ita bonam militiam militare, vt ab hac ciuitate militanti proficisci mereamur ad illam triumphantem, in qua omnes coronantur, qui legitime certarunt, Præstante Domino nostro Iesu Christo, Dei Patris virtute, ac sapientia, in unitate sancti Spiritus, per omne seculum. Amen.

Ecclesiæ qui nam ciuilitatem amittant infelices. Iaco. 4.

Bonam cum Centurione militiam quãdo militabimus. 2. Tim. 2.

1. Cor. 1.

TRACTATVS XXIII.

DE Signo resuscitati filij viduæ: & habetur tantum Lucæ 7.

De ordine narrationis.

Matth. 5.

POST Miraculum sanati ferui Centurionis nihil sequitur, quod immediate præcedentibus sit subiiciendum: nam quæ apud Matthæum sequuntur, vt non narrantur cum ordinis alicuius ad superiora consequentia, ita ante sermonem illum prolixum in monte habitum contigisse, prius est probatum: narrantur tamen à Matthæo post sermonem illum in monte ob id, vt videtur, vt multis miraculis Christi doctrinam ante omnia miracula à se descriptam comprobaret legentibus. Lucas verò post miraculum curati ferui Centurionis aliud miraculum subiicit, cum consequentiæ significatione, dicens: *Et factum est, deinceps ibat Iesus in ciuitatem qua vocatur Naim.* Idem hoc miraculum, præcedens consequi debuit. Euangelium

hoc neque longum est, neque obscurum, nec ab alio, quàm à solo Luca enarratum: quemadmodum Lazari suscitati Euangelium longum est & altum, & à solo Ioanne descriptum: Suscitatio verò filie Archisynagogi à tribus prioribus Euangelistis est conscripta. Et quia in hac suscitatione corporea à morte naturali, designata est spiritualis animæ nostræ (nam in hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli: peccatum autem, & mors ex diabolo sunt: imò vt per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, vt Scriptura testatur) propterea post sensum literalem expeditum, mysteriũ spirituale in hac litera comprehensum explicabimus. Ibat ergo Iesus, officium, munusq; suum exercens, nempe ad euangelizandum regnum

Ioan. 11. & seq.

Matth. 9.

Mar. 5.

Luc. 8.

Filij viduæ suscitatio cuius rei typus fuerit.

1. Ioan. 3.

Peccatum, & mors vnde sint.

Rom. 5.

Christus quã munus & officium exercebat.

Luc. 4.

Ciuitatis. Naim cur me minit Euangelista.

B. Hierony. tom. 3.

Naim situs.

Luc. 7.

Ordo signorum Domini mirificus.

Filium viduæ Christus cur suscitauerit in ciuitate Naim.

Jerem. 23.

Christus quo modo ibat in ciuitate Naim.

Matth. 9.

Luc. 15.

Matth. 13.

Quare cum Christo ibat discipuli eius.

Prou. 13.

Dei: nam & ipse dixit turbis eum detinere, volentibus: Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum. *In ciuitatem qua vocatur Naim.* Cuius, ob euidentiã historiam, fit mentio. Et hanc ciuitatem tradit beatus Hieronymus libro De locis Hebraicis, suo tempore fuisse superstitem, duobus milliariibus infra montem Thabor Meridiem versus, non procul à villa dicta Endor. Erat autem posita in sorte Zabulon. Venit autem ex ciuitate Capharnaum, vbi seruum Centurionis sanauerat ad eius fidem & preces. Vide autem signorum edictorum mirabilem ordinem. Ne quis enim diceret parum fuisse verbo, & tactu sanare lepram, morbum natura incurabilem, adiecit quod maius est, quia solo verbo absentem sanauit seruum Centurionis, iam moriturum, & animam agentem; & rursus obijceret parum esse infirmitatem ad sanitatem restaurare; forte enim si mortuus fuisset, ad vitam reuocare non potuisset: subiungitur maius opus, id est, suscitatio adolescentis, & hoc minimè rogatus; vt ostenderet se dominum vitæ, & mortis. Et pulchrè hoc fecit in Naim; vt non solum prædicaret, sed rem iocundam, ac delectabilem etiam faceret, factumque responderet vrbs appellationi. Naim enim, iocundum, ac delectabile significat. Ibat ergo, qui vbique est, & qui omnia implet; & qui per naturam immobilis est, factus mobilis per assumptam Humanitatem. Ibat, vt medicus quærens infirmos; & vt pastor quærens ouem errantem; & vt doctor sparsurus semen Euangelicæ doctrinæ in terrâ bonam.

Et ibant cum eo discipuli eius. Vt in eo cernerent, addiscerentque magisterium, quo ipsi post mortem, & ascensum Christi in cælum vsuri erant prædicantes per vniuersum orbem, & sanantes. Vt ergo stellæ quædam nobis Solem sequi videntur, ita discipuli Christum: & vt dicitur in Prouerbijs: *Qui cum sapientibus gaudet, sapiens erit.* Et quia Græcè di-

citur, *ibant cum eo discipuli eius multi:* non cogimur vocem illam discipulorum restringere ad duodecim Apostolos, sed etiam ad septuaginta, & ad alios multos, qui iam in Domino crediderat. Multi ergo; quia non omnes Christum consequebantur ob eorum magnum numerum. *Et turba copiosa.* Aliqui vt sanarentur à morbis; alij verò, vt sanati gratum animum tantopere de se bene merenti restarentur; alij doctrinæ esca illecti; alij denique ex curiositate; & Christus omnes virtute sua trahebat, vt testes essent tanti miraculi, & suscitarentur in anima spiritaliter à Christo.

Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis. Loco celebri, & insigni, in quo habebantur conuentus forenses: Sed illum locum illustriorem signum reddidit; ne quisquam causeretur in angulo, aut in obscuro loco factum. Ad hoc autem, vt agens agere possit, necessaria est eius quod patitur, appropinquo ad virtutem agentis. Quod fit, vel, accessu eius quod patitur, ad agens, vel accessu agentis ad id quod patitur. Primum autem hic esse non poterat, quia defunctus erat, & impotens ad accessum: ergo necessarium fuit secudum, vt Christus appropinquaret ciuitati, & mortuo.

Ecce defunctus efferebatur. Pulcher hic fuit occurus vitæ & mortis, misericordiæ & miseræ, salutis & perditionis, sapientiæ cum ignorantia, gloriæ cum dedecore, libertatis cù seruitute. Vt ergo cum sibi occurrunt aqua & ignis, pugnant inter se, sed qui fortior est, vincit: ita Christus, qui vita est, vincit mortem; & qui infinitus est, infirmitatem vincit, pellit miseriam, liberat à seruitute. Et quanquam mors, & peccatum suam habeant infinitatem: vincit tamen Christus, cuius infinitas positiua est, sicut peccati, & mortis priuatiua quodammodo hoc est ratione obiecti quo priuat. Longè autem præstat priuationi habitus. Est autem obseruatum in quibusdã prouerbijs; vt cum dampati ducuntur

Qui nam illi discipuli.

Cur ibat etiam cum illo turba copiosa.

Agens vt agat, quid necessarium fore quærat.

Christi qualis fuerit occurus, cum filio viduæ defuncto. Simile.

Ioan. 14.

Mors, & peccatum quo modo infinita sint.

ad supplicium, si forte occurrant Re-
gi, continuo intelliguntur libera-
ti à morte ex lege, vel consuetudi-
ne. Quanto ergo iustius peccatores
cum per orationem occurrunt Chri-
sto Regi regum, vt continuo cen-
seantur diuino beneficio à crimine
liberandi? Pondera iam verbum *Es-
ferebatur*. Est enim efferre, extra
ferre: nam olim defuncti extra do-
mum, & ciuitatem tam Gentiles,
quàm Iudæi sepeliebantur, ne vide-
licet ex putrefactione cadaueru
habitatio hominum inficeretur. Hinc
Lazarus, & iste adolescens extra ci-
uitatem, quemadmodum etiam Do-
minus ad sepulturam ducti sunt. Per
Italiã etiam multa extant monu-
menta sepulchrorum, quæ sparsim
per agròs visuntur, quæ nobis tes-
tantur antiquam illam sepeliendi ra-
tionem à Romanis fuisse obserua-
tam: & fortassis id olim secreto my-
sterio fiebat, ad significandum quòd
vt ab vrbibus corpora, ita à cœle-
stis gloriæ ciuitate animæ separabân-
tur, donec Christus captiuam dux-
it captiuitatem. Dices ergo, Cur ho-
die inter Christianos hic mos non
obseruetur, quibus præfertim à Do-
mino præcipitur odisse, & macera-
re carnem, & crucifigere corpus?
Respondeo in primis, probandum
non esse morem illum belluinum à
quibusdam Gentibus obseruatum,
de quo Cicero lib. Tusculanarum
Quæstionum, & Hieronymus libro
aduersus Iouinianum. Nam Lotho-
phagi suos mortuos in mare proj-
ciebant: Bactri canibus, quos æra-
rio publico ad hoc alebant: Massa-
getæ verò ipsi comedebant: Tyba-
reni patibulis appendebant: Roma-
ni multo tempore corporis combus-
ti cineres reponebant in vrna. De
Christianis verò respondemus hoc
non fuisse consuetum. In primis ob
Christi honorem: nam corpora Chri-
stianorum, eo quòd Sacramentorum
Baptismi, sacri Chrismatis, Eucha-
ristiæ, & Extremæ vnctionis capa-
cia fuerunt, & tanquàm membra Chri-
sti viua, & templa Spiritus sancti, &
vasa honoris extiterunt; ideò non

eijciuntur extra Ecclesiam, sed in
templo, aut loco sacro ad id depu-
tato sepelluntur.
Deinde defunctus adhuc partici-
pat de bonis quæ sunt in Ecclesia,
si forte egeat (nisi sit excommuni-
catus; cui interdicitur sepultura in
loco sacro) ideò pro eis oramus; &
suffragia elemosynarum, & sacri-
ficiorum, & ieiuniorum impendi-
mus. Etsi enim mortui sunt secun-
dum carnem, viuunt tamen secun-
dum spiritum: nam *Qui credit in me,*
ait Dominus; etiam si mortuus fuerit,
uiuet. Ob hanc causam cadauera Chri-
stianorum facibus, & candelis accen-
sis ad sepulturam deferuntur, ad si-
gnificandam fidem, & charitatem, in
qua mortui sunt.
Tertiò prodest nobis in templis
sepeliri; vt memoriam refricemus
instantis nobis mortis, & resurre-
ctionis æternæ vitæ: nam magnifi-
cabitur Christus in corporibus no-
stris, siue per vitam, siue per mor-
tem, vt Apostolus inquit. Hæretici
tamen hodie extra templa sepeliun-
tur alicui sepultura: quia nec templa
Dei sunt, cum sint excommunicati;
nec pro eis est orandum, qui ex-
tra fidem moriuntur. Nec qui à fide
Catholica dissentiant, debent hu-
mari cum Catholicis, & antiquis Pa-
tribus, cum quibus in fide non con-
sentiant. Nec expedit, vt vlla homi-
num hæreticorù memoria apud nos
extet, sed magis, vt æterna obliuio-
ne sepeliantur.
Illud certè apud Christianos am-
bitiosum est, & minimè ferendum,
quòd iam non contenti in templi pa-
uimento humari, sepulchra erigimus
in templi parietibus, & interdum su-
per ipsis altaribus, & super ipsum Sá-
ctum Sanctorum. Quasi ea ratione
non reuertamur in puluerem, sed in
aërem, vel igné resoluamur; aut qua-
si imitari velimus ambitiosissimas, &
superbas Ægyptiorum pyramides, &
in hoc solum inuentas, vt in memo-
ria hominum viuamus, & inanis glo-
riæ vento pascamur. Sed bene est.
Audio iam hæc monumenta, vanita-
tis, & ambitionis plena, per Pötificis

Rom. 9. &
2. Tim. 2.

Secunda ra-
tio.

Ioan. 11.

Quid faces;
& candelæ fu-
neribus fide-
lium adhibi-
tæ.

Tertia ratio.

Philip. 1.

Hæretici cur
sepeliatur ex-
tra templum,
seu locum sa-
crum.

Catholicorù
ambitiosus ac
minime ferè-
dus in tēplo-
rum parietibus
sepeliēdi
mos ille da-
mnaur.

1. Tim. 6.
& alibi.

Efferre quid
fit.
Gentiles &
Iudæi defun-
ctoru corpora
cur extra
urbem de mo-
re sepelirent.
Ioan. 11.
Infr. 19

Psalm. 67.
Ephes. 4.

Quare Chri-
stiani, eo Gen-
tilium more,
extra ciuita-
tem non sepe-
liantur.

Cicer. lib. 1
Tuscul. 99.
Hierony. li-
bro 2. aduer-
sus Iouinia.
tom. 2.

Varij Genti-
lium ritus se-
peliendi, vt
belluini da-
mnanur.
Prima ratio
sepeliendi
Christianos
intra urbem,
& in cœmete-
rijs.

1. Cor. 6.
Supra 3.

summi diligentiam euerti mandata
fuisse, & magna ex parte executioni
mandatum in Italia.

*Filius vnicus matris suæ: & hæc vidua
erat:* Expende causas doloris, quæ
erant in hac misera, afflictaq; vidua.
Nam in primis filium amiserat, quæ
mater omnibus caris, & pretiosis an-
teponit, neque tanto amore diligen-
tur, aut fratres, aut sorores, aut parè-
tes: vnde ille dixit:

Virgil. lib.
1. Aeneid.
Vnde sit, vt
filijs magis,
quàm filia di-
ligantur.

Zach. 12.

Ierem. 6.

Matres quàm
patres filios
cur ament ar-
dentius.

Esa. 38.

Quid quod
hæc vidua vi-
rum iuxta, ac
filium amise-
rat.

Omnis in Ascanio chari stat cura parētis.
Magis etiam filij, quàm filia diligen-
tur, propter perfectiorem sexū. De-
inde erat vnicus, seu vnigenitus: nã
quando plures filij sunt, amor spar-
gitur, & vno mortuo, non ita vehe-
menti dolore discruciantur parètes,
quia manent alij: at quando non est
nisi vnicus, totus amor, & spes in eo
collocatur, & inde ratio summi dolo-
ris, & planctus conficitur: vt quasi
summum dolorem exprimere volēs,
dicat Scriptura: *Plangent eum planctu
quasi super vnigenitum, & dolebūt super
eum, vt doleri solet in monte primogeni-
ti: & iterum; Luctum vnigeniti fac tibi
planctum amarum.* Erat etiam vnicus
matri suæ, non patri suo defuncto.
Nam fœminæ ardentius amat, quàm
viri: quia filios nouem mensibus ge-
stant, cum dolore parturiunt, & pro-
prio lacte ad tempus nutriunt. Est et-
iam plus certa de prole quòd sit fi-
lius suus, quàm pater. Ad hæc mater
eius vidua erat: nam vxorata, & ha-
bens maritum, spem concipiendi ha-
buisset, & pariendi alium. Solēt etiã
viduæ sese consolari de morte mari-
ti præsentia filij relictī. Postremò e-
rat adolescens, & in ipso flore iuuen-
tæ ereptus, neque relinquebat matri
nepotem, qui posset esse illi solatio,
sed priuata erat omni spe posterita-
tis, & iuuenis dicere poterat: *Ego di-
xi in dimidio dierum meorū, Vadam ad
portas inferi.* Et ita vndique erat hæc
vidua miserabilis: ad cuius commise-
rationem, & miseræ subleuationem
viscera Christi meritò comota sunt.
Et vide Dei consilium: primo viduæ
præripuit maritum, deinde filiū: quia
fortasse diuinæ legis, ac ipsius Dei in
illis duobus amandis, & fruendis nõ

recordabatur, & fortassis in illis to-
tam suam spem collocabat. Sed illis
ablatis è medio, ipsa conuersa est ad
Deum diligendum, in eoq; spem suã
totam reponendam agnouit. Quæ
ergo coniugata sunt mulieres, & fi-
lios habent, ad vtramq; fortunam se
præparent, si Deus velit, vt tela præ-
uisa eas minus feriant.

Sed miraberis fortasse, quòd hic
adolescens immatura morte sit præ-
reptus, cum scriptum sit: *Constituiſti
terminos eius, qui præteriri non poterūt.*
Verum cessabit admiratio, si cõside-
res, Deum posuisse periodum, & me-
tam vitæ nostræ secundum ordinem
secundarum causarum, id est, ignis,
aëris, aquæ, & terræ, vel, quod idem
est, cholera, sanguinis, phlegmatis,
& melancholia: atque hæc quatuor
qualitates in cõtina pugna sunt in-
ter se, quæ præscriptam durationem
habent.

Quod ergo dicitur à Iob: *Constituiſti
terminos eius, qui præteriri non po-
terunt.* de ordine naturali in causis
secundis posito sermo est: quæ pro-
rogare quidem est impossibile na-
turæ, imminuere verò facile, vt cum
mors violenta casu infertur. Deo ve-
rè, cum vult, liberum est prorogare,
vt cum Ezechia orante, & Niniaitis
pœnitentibus, & istis à Christo susci-
patis Dominus fecit: sed non ordine
naturæ, sed alio superiori, & supra na-
turam sibi seruato fecit. Nam vt sum-
mus Pontifex, & Imperator commu-
nes quidem ordines Magistratibus
suis, & Iudicibus præscribunt, secun-
dum quos iudicare debeant; habent
tamen penes se alium ordinem, quo
possunt etiam supra communem or-
dinem operari: vnde & de Pontifice
Romano dici solet, quòd de iure su-
pra ius dispensat: Ad eum modū cū
naturã vita Ezechie esset completa,
& oleum humidi radicalis consum-
ptum, potuit Dominus, naturæ au-
tor, & institutor, oleum aliud adde-
re, & vitam eius prorogare, vt fecit.
Medicus verò tantū est minister na-
turæ, & humores peccantes ad ordi-
nem vitæ congruum redigit, ne ante
tēpus extingatur lucerna vitæ. Nã

Cur hic ado-
lescens imma-
tura morte
præuētus sit;
cū iuxta Iob,
certi humane
vitæ termini
à Deo præscri-
pti sint.
Iob 1. 4.

Dictum illud
Iob: Consti-
tuiti termini
eius quæ
præteriri nõ
poterūt, quæ
sensu habeat.
4. Reg. 20.
& Esa. 38.
Ion. 3.

Romani Pon-
tificis, & Im-
peratoris, Re-
gisve potesta-
tes duæ.

Medicus mi-
nister nature
est tantū, nõ
dominus.

quemadmodum qui lucernam non addito oleo mundat, & purgat, tempus quidē lucendi non producit, sed tantum præstat, vt quādiu est oleū, luceat: ad eum modum medicus purgat, & corrigit humores, ne vita ante tempus à natura præscriptum abrumatur. Potest etiam Deus abbreviare vitam hominis: vel ob bonum eius, iuxta illud: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius*; vel ob malum ab alijs auertendum, secundum id: *Viri sanguinū, & dolosi non dimidiabunt dies suos*. Possimus etiam & nos vitā abrumperē per mortem violentam, sed illā quæ à natura præscripta est prorogare, nequaquam, præter Deū naturæ autorem. Timeant ergo mortem & boni, & mali, & iuvenes & senes, & sani & infirmi. Senibus enim mors est in ianuis, adolescentibus in insidijs. Et quemadmodum triremis quæ alteram inuadit, melioris est conditionis, deterioris quæ inuaditur: ita nos si sapimus, mortem aggrediamur, & mundo moriamur, antequam illa nos incogitantes aggrediatur, ne illa de nobis, sed nos de illa triumphum agamus: nam pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorū eius. Nam hæc est mors pretiosa Sanctorum, si seculo huic, & omnibus eius delicijs præmorianur, & libenter, ac constanter expectent mori pro Domino.

Et turba ciuitatis multa cum ea. Videtur fuisse ex matronis illius ciuitatis insignis, & diues, cuius filij funus magno comitatu prosequerentur. Quod etiam Deo volente factū est; vt plures adessent spectatores tāti miraculi, & ad fidem in Christum, vt Messiam excitarentur. Placent ergo Deo, qui conducunt funera ad sepulturam: cuius rei gratia magnum laudem Tobias in Veteri Testamento est consecutus; in nouo verò Nicodemus, & Ioseph Arimathiensis. Ægyptij etiā permulti comitati sunt Iosephi deducētē ossa patris Iacob in terram Chanaan. Qui etiam sepelierunt Stephanum, & fecerunt plactum magnum super eum; viri timo-

rati dicuntur in Actis Apostolicis. Commendanda est etiam pompa funeralis, moderata tamen, & honesta, non ambitiosa, aut superflua. Hieronymus in vita B. Malchi summē commendat formicas, quæ mortuas inter eas sepulturę tradūt. Quidquod hoc opus charitatis memoriā mortis renouat, ad pœnitentiam, & vitæ emendationem adducit, & ad resurrectionis fidem excitat?

Quam cum vidisset Dominus. In Scripturis solus Dominus, & à se, & à Sanctis dicitur absolutē Dominus: vnde apud Esaïam: *Ego Dominus, & non est alius*; & Dauid, *Dominus nomen illi*. Indicatur ergo hoc verbo verus Deus. *Miseriordia motus super eam.* Significantius aliquid dicitur in Græca litera; dicitur enim *ἰσχυρῶν*, id est, *Ex intimis visceribus misertus est illi*. Et quid ni misereretur, quam tanta turba hominum commiserabatur? Et qui quatenus Deus est, filius erat Patris misericordiarum in se, & qui Deus est totius consolationis: cui nō minus propria est misericordia, quā cælo circumuolui, Soli illuminare, homini ridere, aui volare, & lapidi ad cætrū descendere: Imò multo magis: quia hoc illis accidit, Deo verò elientia est, & de quo canimus: *Deus, cuius proprium est misereri semper, & parcere*. Et alienum opus ab eo est punire. Quatenus verò homo est, filius est matris pietissimæ Mariæ, & matris misericordiæ. Vnde tenerum, & commiserationis plenum cor ad omnia mala, siue temporalia, siue spiritualia subleuāda gerebat Dominus, de quo ait Propheta: *Factum est cor meum tanquam cera liquecens in medio ventris mei*. Nam si Paulus Christi Spiritus particeps confidenter dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scaldatur, & ego non vrer?* Quanto magis Domini nostri cor propensum erat ad sentiendum alienas calamitates, atque illas subleuandas, eorum inquam, qui afflictam vitam agunt, quales sunt viduæ, de quibus Iesu filij Sirach sententia est: *Non despicias preces pupilli: nec viduam, si effundat lo-*

Qualis tantum fanera-
lis pōpa laudabilis.

B. Hierony.
1 om. 1. sub
jnem.
Formicarum
pictas.

Sepeliendū
mortuos piū
officiū, quā
præstet utilitatem.

Esa. 45.
Psal. 67.
Mesi-
as vnde
veru: Deus,
meri tō celen-
dus.

Quare Christi-
tus hanc vi-
dua in commi-
seratus sit.

2. Cor. 1.
Ibi dem.

Quam pro-
prium Dei &
Christi opus
miseriordia.

Alienū, quod
nam opus sit
Deo.

Quale cor
Christi teste
Propheta.

Psal. 21.

2. Cor. 11.

Genus homi-
num quod nā
cōmiseratio-
ne dignissimū.

Ecclesiasti-
ci 35.

quelam

Vitam abbrevi-
et cur De-
minus.

Sap. 4.

Psal. 54.

Omnibus timenda mors est.

Psal. 115
Mors pretiosa
Sanctorum
quæ.

Sepeliētium
mortuos Deo
gratum officium.

Tob. 12.

Luc. 23.

Gen. ult.

Act. 8.

quelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. Viduæ ergo lacrymæ, & voces, quas impotens dolor suggerebat, & præmaturus adolescentis interitus, & desiderium comunicandi vitam spiritus omnibus ad patrandum miraculum, etiam non expectatis viduę precibus, nec rogatum prouocarunt. Et in Christo, qui est imago Dei, exprimentur affectus, quos Deus Pater erga homines afflictos, & oppressos gerit, quibus, non expectatis eorū precibus, beneficium confert. Hinc per Esaïam pollicetur: *Erit, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam*. Et infra: *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritū spiritu, & trementem sermones meos?*

Dixit illi, Noli flere? Non simpliciter prohibet Dominus fletum, qui magna ex parte naturalis est, & à ratione non alienus, si moderatus sit: Nam vt quidam dixit: *Quis matrem nisi mentis inops, in funere nati*

Flere vetat?

Deinde, quia scriptum est: *Supra mortuum plora; deficit enim sensus eius*. Et iterum: *Fili in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare*. Infra tamen adiungit, ob spem resurrectionis, & ob mortis necessitatē, & lacrymarum inutilitatem, & detrimentum vitæ, dolorem temperandum: *Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam à te, & memento nouissimorum*. Noli obliuisci: neque enim est cōuersio (siue vt Græcè habetur: nec enim reuersio, vel reditus à morte, id est ad vitam; id enim significat *ἐπιστροφή*). Ideò Dauid de infante mortuo dixit: *Ego vadam magis ad eum; ille verò non reuertetur ad me* (& huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis, id est *laedes, siue malis afficies: quia spiritus tristis exicat ossa*). Adhæc exempla Sanctorum Patrum fletum pro mortuis commendant. Nam Abraham septē diebus fleuit mortem Saræ vxoris: mortem Iacob, Ægyptij septuagin-

ta diebus deplorarūt: filij Israel Moyse triginta fleuerūt: Dauid, Saulis, & Ionathæ mortem planxit ipse, & carmine lugubri composito plangēdū filijs Israël tradidit: Christus Dominus fleuit in suscitatione Lazari, ingemuit in curatione furdi & muti, apud Marcum.

Quod ergo dicitur, *Noli flere*: Christus prohibuit fletum, quia suscitaturus erat. Et ideò Hæretici, qui ex hoc loco colligunt non esse deflendos mortuos, si possunt ipsi eos suscitare, antequam sepeliantur, vt hic Dominus fecit, possent fletum prohibere. Noli ergo flere, id est, Desiste à fletu eius, quem modo viuum recipies. Atque his verbis accepit fidem miraculi.

Quod verò ait Paulus, *Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus vt non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent*: prohibetur tantum tristitia, & luctus: vel simulatus, vel immoderatus, ac superfluus; vel perfidus, id est, ex diffidentia, & incredulitate proueniens: quia subdit: *Sicut & ceteri qui spem non habent*.

Et accessit, & tetigit loculum. Prius consolatus est viduam verbis, iam factis illi subuenire dignatur. Et non rogatus suscitauit adolescentem; quia nemo expectabat vt suscitaret ipse mortuos. Vnde Dauid olim dixit: *Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunauit, & fleuit: dicebā enim: Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & uiuat infans? Nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? nunquid potero reuocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum; ille verò non reuertetur ad me*. Vnde illi qui erant in domo Archisynagogi, deridebant Dominum, quòd ad mortuam suscitandam ingrederetur: neque Martha in Lazaro fratre suo mortuo id credidit, donec vidit. Voluit ergo Christus huic potestatis dare fidem; ne in peccato mortuos desperemus. Et hinc factum est, vt Iudæi non crediderint Christo suscitato à mortuis. Loculus, diminutiuum est loci, & paruum locum significat: vnde loculos vocamus crumenam, de quibus dicitur

Deut. 34.
2. Reg. 1.
Ioā. 11.

Mar. 7.

Solutio quæ-
stionis pro-
positæ.

Quomodo il-
lud accipien-
dum Aposto-
li: Nolumus
vos ignorare
fratres, de dor-
mientibus, vt
non contriste-
mini.

1. Thess. 4.

Quare Christi-
tus nō rogatus,
hunc adoles-
centem susci-
tauerit.

2. Reg. 12.

Matth. 9.

Ioan. 11.

Loculus duo
significat.
Infra 12.
& 13.

quòd

Plin. lib. 7. c. 2. paullo ante med. Feretrum, capulusve vnde dicatur. Cur tetigerit loculum Christi.

3. Reg. 17. 4. Reg. 4.

Act. 9.

Rom. 4.

In ijs quos suscitavit que progressum fecerit Dominus.

Mar. 5.

Epiphan. in Hares. 66.

Christi etiam progressus in suscitandi modo.

Luc. 8.

Ioann. 11.

Identitas hominis vnde fit, secundum Philosophos.

quod Iudas oculos habebat. Interdum etiam significat conditorium, quo mortuorum reliquæ conduntur. Vnde Plinius de Pyrrhi Regis pollice in dextero pede scribit: *Hunc cre mari cum reliquo corpore non potuisse tradunt: conditumq; loculo in templo.* Hæc ille. Hic verò locus pro feretro, siue capulo, à ferendo, & capièdo dictis. Græcè autem hic vocatur *σopds*. Tactu verò ostendit se non horrere mortem, & sepulchrum, quo nobis vitam acquirit. Et non tantum manu tangere dignatur, vt mortuos vivificet, sed vt in cælum nos ipse inferret, in sepulchrum ipse descèdit. Tetigit etiam, vt ostenderet se qui sanaret, & vt sanctissimam suam carnem honoraret. Non expandit se, neque mēsus est se tribus vicibus super eum, vt Helias suscitaturus filiū Sarephanæ: nec incubuit super puerum mortuum, vt Helisæus suscitaturus filium Sunamitidis: nec oravit, vt Petrus pro Tabitha, seu Dorcade; sed tantum tetigit, & vocavit animā Rex ille cui omnia viuunt, & qui vocat ea quæ non sunt, tãquam ea quæ sunt.

Et ait, Adolescens, tibi dico, surge. Et quod dicitur, *Adolescens*, Græcè habetur, *adoleſcentule*, nõ *adoleſcēs*, *uavione*, non *uavia*: erat enim intra 14. & 21. annum. Et primò quidẽ suscitavit duodennem, secundò hunc adolescentulum: qui paucis annis prætergressus erat annum 14. postremò suscitavit Lazarum triginta annorũ, vt testatur in Manichæos Epiphanius. Et ita progressum fecit Dominus in suscitatis, quemadmodum etiam in modo suscitandi. Nam puellam suscitavit domi præsentibus tantum parentibus: hunc in pompa funeris extra ciuitatem coram magna turba: Lazarum verò in sepulchro repositum per quatuor dies, & fœtentem. ¶ *Et ait, Tibi dico, Vt eadem omninò anima significetur: quia idéntitas hominis, vt Philosophi loquuntur, ab identitate formæ est.* Et quia anima præcipua pars est hominis, id eò eam vocat nomine adolescentis: sicut dicimus animæ Petri, *Sanctæ Pe-*

tre, ora pro nobis. Est autẽ resurrectio naturæ impossibilis, non quòd repugnet corpori suscipere animam, vel animæ ingredi in corpus, sed quòd non sit agens quod possit inducere, & disponere corpus, cuius indispositio, & discrasia excludit animam; & hæc indies crescit: sed diuinitas per vocem animam euocauit, corpusq; in instanti disposuit, & induxit formam. Beati autẽ, quos Christus Dominus suscitauit, quia verisimile nõ est eos postea fuisse damnatos, sed vel à purgatorio detractos, vt mitius hic purgarentur, & vt viderent Christum, & suscitati argumentum essent ipsius potentie: nec enim à limbo statu salutis, ad miseriam reuocarentur, neque de inferno, in quo nulla est redemptio. Ergo superest tantũ, vt de loco purgatorij fuerit anima educta.

Et resedit qui erat mortuus, & cepit loqui. Ita Dorcas suscitata resedit, & aperuit oculos. Resedit ergo suscitatus, & obediens potenti voci Christi, non obstante impossibili regressu naturæ à priuatione ad habitum. Quod autem dicitur, *Et cepit loqui: meritò quæritur quid locutus fuerit.* Quidam meditantur sic dixisse: Venite, & audite, & narrabo (omnes qui timetis Deum) quanta fecit Deus animæ meæ. Vel: *Castigans castigauit me Dominus; & morti non tradidit me.* Vel; *Dextera Domini fecit virtutem, Dextera Domini exaltauit me: non moriar, sed viuam, & narrabo opera Domini:* Vel illud ex Psalm. 85. *Quia misericordia tua magna est super me: & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.* Signa autem veræ resurrectionis in puella fuerunt, ambulare, & comedere: in hoc adolescente, surgere vt federet, & loqui: in Lazaro verò, postestas abeundi, & discumbere in mēsa Domini, & consultatio Iudæorũ, qui cogitauerunt eum interficere, vt ostenderet phãsticam fuisse resurrectionem; cum tamen hoc ipso confirmarent ipsum esse viuum: in Christo verò, resurrectionis signa fuerunt argumeta ducta à quinque sensibus, vt suo dicemus loco.

Resurrectio cur sit naturæ impossibilis.

De ijs quos Dominus suscitauit, quid bene sperandum sit.

Huius adolescentis mortui animæ vbi maneret.

Act. 9.

Hic adolescentis à Christo suscitatus quid locutus sit.

Psal. 65.

Psal. 117. Ibidem.

Qui à Christo suscitati sunt, quæ signa veræ suscitatiois eiderunt suæ.

Luc. 8.

Ioan. 11.

Infra 12.

Ibidem.

Quare Iudæi Lazarum suscitatu interficere cogitarint.

Lib. 11.

Et dedit

3. Reg. 17. 4. Reg. 4.

Quarum filij duntaxat in Scripturis suscitati legantur.

Qualis timor acceperit omnes in suscitatioe adolescentis filij viduæ, vt que Deum magnificauerint.

Deut. 18. Propheta magnus quis, & quomodo surgat.

Hæc phrasid quàm freques in sacris literis.

Ecccl. 48. &

3. Reg. 17.

Deut. 13.

Matth. 11.

Exod. 1.

Cur Deus dicatur visitasse plebẽ suã.

Et dedit illum matri suæ. Filij tantũ viduarum in Scripturis leguntur suscitati: & vt Helias, & Helisæus suscitatos tradiderunt matribus, ita Christus hunc adolescentem tradidit matri suæ. Et expende verbum *Dedit*: quia adolescentulus ille iam Christi potius erat, quàm matris, id eò non dixit, reddidit quem poterat suo iure sibi retinere. Si enim redemptus redimentis est, multo magis suscitatus suscitantis. Dedit ergo illum tanquam gratissimum, & pretiosissimũ donũ matri suæ orbatæ, ac solitariæ, maximè post tot lacrymas.

Accepit autem omnes timor; & magnificabant Deum. Sequitur resurrectio spiritualis aliorum qui adfuerunt miraculo. Et primò impleri sunt timore non tantum admirationis, & reuerentiæ, sed etiam potentie Christi: ex quo magnificabant Deum, vt omnipotentem, & miserorum consolatorem, & magnificæ eius opera prædicabant: *Dicentes, Quia Propheta magnus surrexit in nobis; & quia Deus visitauit plebem suam.* Propheta magnus, is est, quem Moses in Deuteronomio prædixit. Et suscitare mortuos opus erat Prophetarum, vt Helisæi, & Helisei. Verbum *surrexit*, non significat prius illum iacuisse per peccatum, sed hoc verbo *ἔγρησε*, Græco & Hebræo *DP* hoc est, surrexit, significatur quòd eminuit super omnes alios, atque adeò euectus est super se ipsum, cum tanto dono prophetie, & potestate suscitandi mortuos sit eleuatus. Atque hæc phrasid freques est, tum in Veteri, tum in Nouo Testamento. Dicitur enim, *Surrexit Helias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat.* Et rursus: *Si surrexerit in medio tui Prophetes: & de Ioanne Baptista: Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista.* Idem dicitur de Regibus: nam & illi ad magnum gradum, & locum Dei in terra sustinendum eleuantur: vt cum dicitur: *Surrexit inter ea Rex nouus super Ægyptum, qui ignorabat Ioseph.* Dicitur & Deus visitasse plebem suam. Intellige, vel quòd longo tempore non mittens Prophetas

videbatur populi sui oblitus; vel quòd per se ipsum, qui olim visitabat per alios, non visitauerit. Visitauit autem tanquam pastor oues errantes, aut quasi Medicus infirmos, aut quasi amicus amicos: de qua visitatione dicitur: *Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitauit nos Oriens ex alto.* Quòd si Deum benignè, & amicè visitatè agnoscere recusauerimus, habebimus Christum visitatè, & in lucernis Ierusalem scrutantem tanquam ciuitatem rebellem, & pessimam, dignamq; interitu iuxta verbum Domini: *Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua que ad pacẽ tibi: & postquam dixit interitum, & excidium ciuitatis, subdit: Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tue.*

Et exiit hic sermo, id est, huius miraculi rumor, & fama: in vniuersam Iudæam, prout quandoque comprehendit Galilæam, & omnem promissionis terram.

Iam mysterium huius suscitatiois explicandum est. Nam suscitatio generis humani per peccatum Adæ mortui, & consequenter cuiusuis peccatoris priuatim his verbis descripta est. Mundus enim, siue peccator ante Christi aduentum adolescens erat ob etatem, & concupiscentiæ fomitem, & affectus effrenes, ignorantiam rerum salutarium, voluntatis inconstantiam, correctionis accipiendæ impotentiam, vanam spem, & credendi hostibus suis facilitatẽ, denique ob prodigam, & cæcam bonorum suorum profusionem, & alia similia vitia quæ insunt adolescentie, quæ rectè in adolescente representantur. Hic adolescens filius viduæ erat, quæ amisit Christum, virum, vel intellectum regentem. Erat etiam mortuus, & ob id carens vita sua diuina, id est, Deo, & calore charitatis, non sentiens, vel loquens, vel operans diuina. Erat in eo rigor obstinationis, corruptio concupiscentiæ, fœtor malæ fame, horredus Deo, & Angelis, cibus vermiũ, id est, demonum: ferebaturq; ad sepulchrũ inferni in loculo carnis, vt ait Theoph. quia *σῆμα*, quod dicitur Græcè quasi

Deus vti visitauerit plebẽ suam.

Luc. 17.

Christus quomodo visitet Deum se visitantem respuentes.

Sophon. 14.

Luc. 19.

Iudæa interdum quam late pateat in sacris literis.

Huius viduæ adolescentis suscitatio quid nobis ponat ante oculos.

Vitia adolescentie propria.

Σῆμα Græcè quasi σῆμα, quid. Theoph. in Lucam.

Duplex cognitio hominis carnalis: vt duplex appetitio.

quia, quod est corpus, est quasi sepulchrum, siue in loculo, id est, in proprio sibi coplacendi studio, siue consensu in peccatum. Portatur autem a quatuor, id est, a duplici cognitione, & a bina appetitione. Prima cognitio est, consideratio voluptatis, seu boni apparentis: altera, inconsideratio mali veri, id est, peccati, & pœnæ æternæ illi respondentis: quæ tunc in priuatione vitæ æternæ, tunc in gehennæ supplicijs consistit. Prima appetitio, est propensio ad bona sensus; altera, est auersio ab spiritualibus bonis. Siue malis dicere, Quatuor portantes, esse dæmones, hæc quatuor quæ dicta sunt suggeretes, & fouentes. Est ergo ab intellectu, & voluntate mors. Comitatur autem hunc mortuum mater eius cum magna turba; id est, maiores Adam, & Heua, & alij qui neque lugebant, neque in Deo sperabant, neque orabant, sed in delicijs, & fornicatione cum auro, & argento versabantur: vnde nos eorum exemplo, amore bonorum terrenorum sepelimur. Vt autem hic a morte reuocari posset, in primis opus fuit Iesu eunte in ciuitatem Naim; id est, peregrinante ad cœlum: vbi ex Angelis, & hominibus construere vult Ecclesiam. Naim enim, puichra, siue delectabilis interpretatur: & de illa ciuitate scribit Propheta: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.* Secundò, opus fuit appropinquare portæ ciuitatis cum discipulis, & turba: id est, venire ad passionem, & mortem; quæ vnica porta est ingredientium in cœlum, & ipse per eam est ingressus; quia per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, & oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. In portis olim iudicia celebrabantur, vt diximus, & Christus ibi iustè iudicatus est: & ipse iustè iudicabit mundum, & peccatum. Et in morte sua sententiam tulit pro nobis, & morte sua vitam nobis promeruit, iuxta illud: *Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum.* Tulit etiam sententiam contra peccata, & hostes nostros; hinc instante morte dixit: *Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius*

Vt homo verus resurgere in Christo, quibus opus fuerit.

Naim quid sonet.

Psal. 86. Secunda conditio.

Vnica porta in cœlum ingredientium, quæ nam sit. Heb. 9. Luc. ult.

Vbi iudicia celebrantur olim.

Est. 63.

Ioan. 12.

mundi eijciatur foras. Tertiò, opus fuit oculo misericordiæ, respiciente bonos, qui alios vt veræ matres in doloribus parturiunt, pro eis orando, & flendo. Horum vnus dicebat: *Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: & iterum: Per triennium nocte, & die non cessauit, cum lacrymis monens vnumquemque vestrum.* Respicit ergo oculo misericordiæ, quia in orationibus suis non merentur de condigno suscitationem spiritalem aliorum. Quartò, non satis est appropinquare portæ, id est, Christum mori, & mereri vitam, sed opus est applicatione: idèsequitur, quòd tetigit loculum. Tangit gratia proueniente: timore, beneficijs, & fide illustrante. Oportet autem cooperari tactui Diuino, dando manum, & cessando a peccatis, & detestando priorem vitam. Quintò, opus est voce Christi, siue flatu eius, hoc est, spiritu viuificante, de quo: *Insufflauit* (in Apostolos scilicet) & dicit eis: *Accipite Spiritum sanctum: quo haulto cogitare, amare, & operari diuina possumus.* Et ait: *Adolescens, tibi dico, surge.* Id est, peccator, qui per ignorantiam, & imbecillitatem delinquis, & cuius est dicere: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris; surge a morte peccati, & illi renuntia.* Datur ergo benedictio Dei eleuans naturam per charitatem. Sextò, refertur qui erat mortuus: quia erecta, & sanata parte superiori, adhuc crura remanent in loculo: quia inferior pars adhuc subiecta est morti, & corpori mortis huius. Nam corpus mortuum est propter peccatum; spiritus verò viuuit propter iustificationem: & alibi: *Condelector legi Dei secundum interiorè hominem; video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuante me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Septimò, non debet esse otiosus, sed debet fidem suam per opera exercere. Et vt lingua cor exprimit, licet aliquando fallat, & mentiat: ita nos vitam nouam virtutum officijs exprimere debemus: Debemus autem sermone inchoare, nos & peccata nostra accusando, & bo-

Tertia conditio.

Gal. 3.

Act. 20.

Quarta conditio.

Tangat quo modo nos Christus.

Quinta conditio.

Ioan. 20.

Vox propria peccatoris.

Psal. 24.

Sexta conditio.

Rom. 8.

Supra. 7.

Septima conditio.

Iaco. 2.

1. Cor. 15.

Octaua conditio.

Luc. 10.

Act. 10. & seq.

Supra. 8.

Infra. 9.

nitati Diuinæ gratias agendo: quando verò erit mors absorpta, & peccatum omnecum fomite extinctum, tum melius, & perfectius loquemur. Octauò, dedit illum matri suæ: quia neminem vult sibi vnire Deus, vel reunire, nisi extrinseca, & manifesta exhibitione, & receptione interueniente ex parte Ecclesiæ: vt patet in Sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ. Ita Samaritanus vulneratum tradidit Stabulario curandum, Cornelium Centurionem Petro, Eunuchum Philippo, & Paulum Ananiæ: neque hæretici vnquam Deo conciliari poterunt, nisi externè cum Ecclesia rel-

concilientur, & illam vt matrem agnoscant, eiq; obedientiam præstent. Tradetur etiam in resurrectione matri Ecclesiæ: vbi verè Christus cognoscetur, qui prædicans dat spiritum viuificantem, vt Adam per generationem animam viuentem. Agnoscetur etiam magnus ille Propheta, & qui olim, & in resurrectione visitat plebem suam: & tunc magnificabunt omnes Christum in anima, & corpore suscitati ad possidendam æternam vitam, gratia, & meritis Dni nostri Iesu Christi, cui sit gloria, honor, & imperium vna cum Patre, & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Hæretici Deo reconciliantur, quid curare debeant.

1. Cor. 15.

TRACTATVS XXV.

De signo curati dæmoniaci, cæci, & muti: & Phariseis caluniantibus opus Dni confutatis: & habetur Matt. 12. Mar. 3. & Luc. 11.

Luc. 7.

Infra. 11.

Quomodo hæc cum sapientioribus coniungantur.

ET si inter signum præcedens descriptum a Luca, & hoc descriptum ab eodem inferius, multa Christi gesta enarrantur; quemadmodum etiam post 9. caput Matthæi, in quo miracula multa ad confirmandam Christi doctrinam adducuntur, vsque ad cap. 12. in quo hoc signum continetur, multa intercurrerunt: tamè quia illa vel ad historiam pertinent, vel ad disputationes, quæ suis libris sunt inferendæ, nullum fuit aliud signum, quod illi præcedenti esset connectendum, nisi istud descriptum a tribus Euangelistis. Sed interim quo dilucidior sit nostra oratio, textum B. Lucæ, quoniã peculiariter in tertia Domini ca. Quadragesimæ legi cõsuevit, explicadum putauit, adijciens ex Matthæo, & Marco, quæ omnia a Lucavisa fuerint.

Ordo huius tractationis.

Lib. 8. disputationum.

reijci, & hoc loco inter signa tractari. Tamen, quia signum paucis verbis describitur, & disputatio pluribus rationibus absoluitur; idèd, quæ ad signum spectant, hoc loco explicabimus; quæ verò ad disceptationem, in 8. librum placuit edisserenda seruare.

Habet igitur textus: *Et erat (scilicet Iesus) eijciens demonium: & illud erat mutum. Et quum eiecisset Iesus demonium, locutus est mutus, & admirata sunt turba.* Matthæus verò sic habet: *Tunc oblatus est ei demonium habens, cæcus, & mutus: curauit eum, ita vt loqueretur, & videret. Et stupebant omnes turba, & dicebant, Nunquid hic est filius David.* Marcus verò quasdam circumstantias declarat: *Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non posset neque panem manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem versus est. Et Scriba qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in Principe demoniorum eijcit demonia, &c.* Ex quibus

Luc. 11.

Matth. 12.

Mar. 3.

Hoc signum ubi contigit liberationis surdi, & muti, ubi factum fuerit.

Euthy. c. 8. in Marcu.

In eo quod Christus manducandi spatium non habebat, quid infinuauerit nobis.

Ioan. 4.

Quare sui, id est, domestici exierint tenere Iesum, dicentes eum in furorem esse conuersum.

Euthy. ibi.

Lex 12. Tabularum.

verbis in primis colligimus hoc signum factum intra domum: & cum non exprimat in qua ciuitate, siue Capharnaum, siue alibi, nec etiam exprimat cuius fuerit illa domus, non est magnopere de ea re contendendum: in eam se tamen Dominus receperat cum Apostolis, ut prandium fumeret. Vnde subditur, quod nec spatium quidem manducandi haberent ob turbam concursum. Euthymius scribit fuisse domum cuiusdam fidelis, ad cuius fores erant mater eius, & fratres expectantes loqui ei. Sed illud potius notandum, Dominum neque extra, nec intra domum, a munere benefaciendi destitisse. Et expende illud, quod neque spatium quidem manducandi habebant: tantus enim erat hominum concursus, & tam profusa Domini beneficentia, ut ea que corpori sunt necessaria, sumendi copia non haberet. Quia in re indicare uoluit quid Pontifices, & quid Episcopi, atque alij Ecclesiastici pastores suis ouibus debeant, propter quas in fide, & religione Christi fouendas, & cibo, & somno suo parcere deberet. Et intelligant suum cibum esse uoluntatem Dei facere, & in animarum salutem incumbere; suum uero somnum, & quietem, animabus sibi creditis sedulo inuigilare.

Illud pulchrum quod sequitur: quod cum audissent sui, Græcè *ὡς παρὰ ἀδελφῶν*, id est, ipsius propinqui, siue domestici, siue consanguinei, multam turbam conuenire, exierunt ut eum cohiberent, ac prohiberent ne amplius sanaret: commiseratione eius tacti, quod cum se totum ad conferendas sanitates tradidisset, se ipsum maceraret, ac penè conficeret, atque amentia laboraret, humanitatem eius adscribentes furori, & misericordiam criminari. Vel exierunt, ut tenerent eum, ne discederet. Dicebant enim quidam quod excessisset, siue discessisset a se propter turbam: ut exponit Euthy. Cōsona autem fuit hæc Iudæorum consuetudo cum legibus 12. tabularum, in quibus cauetur, ut furiosi, & menti capti ad agnatos, & gentiles curandi deferantur. Sed profecto isti uerè insaniebant, atque

furebant: quemadmodum & Iudæi Apostolos Spiritu sancto repletos, multo plenos arbitrabantur. Et hodie qui serid incubant, aut penitentiam, & uitam sanctam, sineque reprehensione traducunt, consanguineis, & mundanis insanire, & furere uidentur. Nam teste Apostolo: *Animalis homo non percipit ea que sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Imò sicut Christus ipse Crucifixus, qui nobis est Dei uirtus, & Dei sapientia, Iudæis est quidem scandalum, Gentibus autem stultitia: ita, qui spiritum Christi habet, stulti, & scelesti, & furore Satanae correpti uidentur. Vnde Paulus: *Spectaculum, inquit, facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Nos stulti propter Christum; vos autem prudentes in Christo.

Iam sequuntur uerba Matthæi: *Tunc oblatum est ei demonium habens, cæcus, & mutus.* Nihil dicitur de fide adductum hunc cæcum ad Christum; adductio tamen ipsa argumentum est multa de Christi clementia, & potentia credidisse, ac sibi promississe. Et recte dicitur adductus: quia cum esset cæcus, & mutus, uenire per se non potuisset: & cum esset demonio oppressus, illum ad Iesum uenire non permisisset. Sed ut occursus adulescentis uita defuncti cum Iesu, qui uita est, ad uitam illi restituentem uilis fuit; ita hæc adductio hominis habentis malignum spiritum, ad Iesum, qui Spiritu sancto plenus erat, adiumento fuit, ut a maligno spiritu, & ceteris defectibus liberaretur. Fuit autem insigne hoc miraculum, quia non tantum pulsus fuit demon ab eo, & cæcus uidit, & mutus locutus est, sed etiam surdus audiuit: nam uox illa Mutus, Græcè dicitur *κωφός*. De qua uoce sic scribit Theophylactus: *Κωφός, mutus frequenter dicitur, qui non loquitur: dicitur autem, & qui non audit: proprie uero qui neque audit, neque loquitur. Et sanè qui a natiuitate non audiunt, hi etiam non loquuntur necessario. Illa enim loquimur, quæ per auditum loqui didicimus. Quando autem quis non audit, non mirum si neque loquatur. Verum secus est, si casu offendatur cuiuspiam auditus: nam eum qui talis est, loqui prohibet nihil.* Vnde qui ad Dominum adductus, & lin-

gua, & auribus impeditus erat. Hæc ille. Alexander Aphrodisæus libro Problematum refert, quod soli surdi a generatione etiam muti sunt, ob eandem rationem quam Theophylactus assignat: & D. Thomas in librum Aristotelis de sensu, & sensato docet, naturaliter surdum, etiam naturaliter mutum esse: quia homines non discunt loqui nisi audiendo. Non tamen, ut ibidem ait, necesse est, ut qui naturaliter mutus est, sit etiam naturaliter surdus: sicut enim aliquis audiens potest esse balbutiens, ita & elinguis, omninoque mutus. Et cum ille mutus loqui non didicerit, nec audierit alios loquentes, & statim tamen ut sautus est a Domino, locutus sit: tam magnum miraculum fuit, ac si puer mutus statim loqueretur. Multis igitur, & magnis circumstantiis augetur hoc miraculum.

Act. 2. Infanti, & furiosi uerè qui.

1. Cor. 2.

Supra. 1.

Infra. 4.

De Christo quid scelerint ei emergente num cæcum & mutum offerentes.

Luc. 7.

Ioan. 11.

Luc. 4.

Hoc signum quale fuerit cæci, & muti per Christum a demonio liberati.

Infra. 1. Theophy. in Lucam.

Κωφός proprie quid. Quare surdi suapte natura etiam muti sint.

Alexan. Aphrodis. li. 1. problem.

D. Thom.

Quædam de dæmonibus attinguntur breuiter.

Luc. 11. Quod sint dæmones in rerum natura.

Act. 23. & Matth. 22. Dæmones, ut etiam Angelos negabat Sadducæi.

Act. 16. Dæmonum in corporibus obfessis actiones uarię, atque multiplices.

Mar. 9. Supra. 5.

gna, & auribus impeditus erat. Hæc ille. Alexander Aphrodisæus libro Problematum refert, quod soli surdi a generatione etiam muti sunt, ob eandem rationem quam Theophylactus assignat: & D. Thomas in librum Aristotelis de sensu, & sensato docet, naturaliter surdum, etiam naturaliter mutum esse: quia homines non discunt loqui nisi audiendo. Non tamen, ut ibidem ait, necesse est, ut qui naturaliter mutus est, sit etiam naturaliter surdus: sicut enim aliquis audiens potest esse balbutiens, ita & elinguis, omninoque mutus. Et cum ille mutus loqui non didicerit, nec audierit alios loquentes, & statim tamen ut sautus est a Domino, locutus sit: tam magnum miraculum fuit, ac si puer mutus statim loqueretur. Multis igitur, & magnis circumstantiis augetur hoc miraculum.

Hic aliquid prælibandum est, an sint dæmones, & quæ sit eorum substantia; qualis eorum potentia, sapientia, & uoluntas; ubi agunt; quare obfident corpora; Cur eos Dominus pellebat de corporibus, & quare istud dæmonium uocatur mutum; ait enim Lucas: *Erat Iesus eiciens dæmonium: & illud erat mutum.* Ad primum respondeo, Dæmones existere, quos Philosophi omnes, & maxime Platonici consentunt, & uox *δαίμονες*, uocant Iudæi omnes, præter Sadducæos, qui illos, sicut & Angelos negabant, statuant. Idem etiam ratio euincit: Quia si est natura omnino corporea, & mixta ex corpore & spiritu, erit etiam creatura purè spiritualis, ne de sit gradus hic nature possibilis in uniuerso. Experientia etiam effectuum, qui non possunt reduci ad causam corpoream, idem confirmat. Constat enim dæmones prædicere multa futura, & declarare occulta per obfessos, ut furta, & similia, ut illa phythonissa, de qua Lucas in Actis testatur, quæ quæstum magnam præstabat dominis suis diuinando. Operationes etiam in corporibus obfessorum, per quos inuitos loquuntur, uel quos proieciunt in ignem, & aquam, & habitare faciunt in monumetis, spiritus malignos ma-

nifestè probant, & arguunt. Quæmodum subitę mutationes, ut de uirgis tempore Pharaonis, & de aqua uersa in sanguinem: multi quoque effectus artium magicarum, & lamiarum ostendunt. Ad hæc per mulierculam obfessam loquuntur linguis peregrinis, ut Latine, Græcè, Germanicè, & loquuntur etiam de altissimis Fidei mysterijs; ut de Trinitate, Incarnatione, Prædestinatione, & similibus: quæ mysteria, & linguæ peregrinæ ignotę omnino erant mulierculæ in qua loquuntur. Postremò, signum certissimum est quod ad Christi imperium ita obfessis respondebant, & multa uera loquebantur, & discedentes signa sui relinquebant discessus.

Sed respondent quidam: Nos nunquam hos uidimus, sed hac ratione elephante, uel Leonem esse non credes, quia fortè nunquam uidisti. Ad secundum: Dæmones sunt spiritus, & substantiæ incorporeæ, & expertes materiæ: sed ex operibus cognoscuntur, etiam si sub aspectum minime cadunt, ceu ex fumo ignis agnoscitur. Quod etiam probatur ex eo, quod legio dæmonum erat in corpore unius obfessi. Ad hæc spiritus isti mali de celo suo uitio ceciderunt, ubi unam cum Angelis constituebant Rempublicam. Ut ergo illi corporis, materiæque sunt expertes, ita etiam dæmones. Ratio quoque illud perspicue docet, Quia si unum contrarium inuenitur in uniuerso, debet & alterum ei oppositum contrarium poni. Si ergo merè corporea natura datur, danda est & merè spiritualis.

Quod si interdum dæmones assument corpora, uel in formis brutorum apparent animantium; id ad decipiendum faciunt, quemadmodum in specie serpentis ex illis unus Adam decepit. Et ut assumptio corporum, in quibus interdum apparuerunt Angeli, non conuincit eos esse corporeos, ita nec dæmones corporeos arguit. Fuit ergo Platonis error, & Platoniorum, qui corpora aërea, & subtilia dæmonibus tribuerunt: quos quidam ex Veteribus Patres secuti sunt, & ideo excusatione digni; cum ali-

Exod. 7.

Matth. 8. Luc. 4. Ibidem.

Qualis sit dæmonum substantia.

Mar. 5.

Cur interdum dæmones in formis brutorum animantium hominibus apparent. Gen. 3.

Qui patres dæmones esse corporeos opinati sunt, a quo didicerint.

Dionys. A-reop. de caele. Hierar. Basl. ho. 1. in Hexameron, tom. 1. initio. Refellitur opinio Caietani, dicentis demones esse corporeos.

ter doceat Dionysius Areopagita, & B. Basilius.

Mirum autem est, quod Caietanus in epistolam ad Ephesios Platonium, Sadducæorum, & Origenistarum dogma amplexus, corporeos dixit esse demones, hac ratione ductus: Quia si est vegetatiuum, sine sensitiuo, & hoc sine intellectiuo; ergo erit intellectiuum, cum secundum locum motiuo sine sensitiuo: ergo demones ponendi sunt aerei. Sed si hæc ratio quicquam efficeret, dandum esset sensitiuum sine vegetatiuo, & intellectiuum sine ad locum motiuo. Nec eget intellectiuum corpore ut moueatur, & anima egeret corpore aereo, cum separatur à corpore. Ad hæc aer natura sua corruptibilis est, ideò dæmon corruptibilis erit; nec enim datur aer incorruptus.

Dæmonis potestas quanta sit. Iob. 41.

Iam potentia dæmonis magna est, de qua ait Iob: Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Nam omnis creatura corporea illi quod ad motum attinet, obedit, & applicando agentia patientibus, mirabilia opera dæmonia efficiunt. Verum eorum potestas tota in nocendo posita est: nocent enim & in rebus, & in corpore, & in anima, ut constat ex historia Iob: possunt concitare in aere tempestates, grandines, tonitrua, & procellas in mari: sed hoc vnum nos solari debet, quod plures, & fortiores sunt nobiscum, quàm cum illis, & eos posse tantum, quantum permittuntur à Deo: velut canis fune, catenave ligatus, tantum se extendit, quantum funis quo vincit est permittit.

Quicquid est potestatis in dæmone, in quo consumitur.

Iob. 1. & 2.

4. Reg. 6.

Dæmones nobis nocere quatenus valeant.

Dæmones quam sint sapientes, callidi, & astuti. 2. Cor. 11. Dæmones vnde dicantur secundum Eusebium. Euseb. in li. de Prepara. Euang.

Non minus sunt sapientes, vel potius astuti, & callidi, & in vitijs exercitatissimi veterani, transfigurantes se in Angelos lucis, ut melius decipiant. Ideò tot mædacia, simulachrorum culturas docuerunt, & persuaserunt hominibus, mactare se ipsos in sacrificium dijs suis. Vnde demones quasi *daemones*, dicuntur, teste Eusebio, id est, sapientes, & sapientiaproposita, velut elca decepterunt primos paren-

tes. Habent præterea voluntatē peruersam, & malignam, quæ nihil est aliud, quàm Dei dehonestatio, Iesu Christi abiuratio, peccatum nostrum, damnatio æterna, vexatio in corpore, & animæ intus, & extra: & maximè affectat peccatū vniuersale, ut illud Adæ, & Prælatorum, qui suo exēplo alios ad malum cogunt, & trahunt.

Adhæc sunt in aere caliginoso exclusi à cælo, & terra, ne plus noceat: ideò religati in deserto superioris Ægypti, ut dicitur apud Tobiam, sunt quæ tanquā grassatores viarū qui occultè delitescunt, ut peregrinos inuadant, & in aere tanquàm superbi, & elati, & ut Bernard. ait, in aere esse delectantur, ut dona Dei ad nos descēdere, vel nostras orationes ad Deum ferre impediant. Et ut intelligamus non aliter nos in cælū ingressuros, nisi prius cum illis decertauerimus, eosq; euicerimus: quemadmodū Israelitis opus fuit congregari cū Chananaeis, antequam possiderent terram. Cur autem demones ingrediatur in corpora hominum, & Christus inde illa expelleret, hoc nobis iā dictū est in alio Tractatu huius libri.

Illud postremò explicandum, cur dæmonium dicatur mutum. Et quam quàm omnes demones muti sint, & surdi, & cæci, quia non benè loquuntur, & cum ex proprijs agunt, mendacium loquuntur, nec veniam post casum petierunt, nec se excusarunt, ut Adam per Heuā, & Heua per Serpentem. Omnes etiā sunt surdi, quia voluerunt intelligere ut benè agerent. Cuncti etiā sunt cæci, quia perdididerunt sapientiam suam in decore suo. Adhæc alia ratione, ut tradit Gulielm. Parisien. lib. de vniuerso, omnes sunt cæci, muti, & surdi. Cæci quidem, quia quidam respectu aliorum sunt ut bruta animantia, parum intelligentes, & intellectiones à rebus accipiētes post casū. Surdi verò, quia nesciunt perfectè intelligere: & propterea cum adiurantur, cum verba non intelligant, cruciantur. Muti verò sunt, quia nesciunt formare loquelam in homine. Hæc licet probabilia sint: tamen præstat,

Gen. 3. Voluntas demonis qualis sit.

Dæmones vbi sint: quā infidiosi humanæ salutis. Tob. 8.

Bernard. in Psal. Qui habitat.

Num. 21.

Supra tractatu. 13. Cur dæmonium dicatur mutum. Ioan. 8.

Gen. 3. & seq. Quare surdū, & cæcum. Psal. 35. Ezech. 28. Gulielm. Parisien. li. de vniuerso. p. 4. Aliaratio earum trium appellationum dæmonis.

Tertia ratio probabilior.

muta

Luc. 11. Vnde mutus homo ille habens dæmonium.

Matth. 12.

Fructus miraculi quis. Dæmoniaco hominis curatione quid profecerint turbæ. Ioan. 4.

Messias, id est, Christus filius David, quid facturus erat. Zach. 9. Infra 13.

1. Reg. 16.

Qui fuerint illi calunitatores, qui Dominum aiebant in Beelzebub eijcere dæmonia.

præstat, muta dæmonia dici per metonymiam, ut, pallida mors, hyems pigra: quia mors pallidos, hyems pigros facit. Ita dæmonium mutū, quod retinet instrumenta linguæ, & impedit quominus mutus homo loquatur. Vnde subdit: Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus. Vbi significatur, mutitatem magis pertinere ad hominem, quàm ad dæmonem: nam priuatio non est, nisi vbi habitus potest abesse. Cum autē dæmonis propriè nō sit locutio, cum corpore delituatur: ita nec mutitas ad eum pertinet. Mutus ergo dicitur, quia corrumpit, vel ligat organa vocis detinendo quietē, vel quia nihil loquitur per arreptitium, licet sinat eū loqui. Et iste talis non erat, quia non est locutus nisi eiecō dæmone: & ad loquendum dæmon arte formandi vocem eget.

Locutus est mutus. Mattheus ait: Curauit eum, ita ut loqueretur & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic est filius David? Hic est fructus miraculi: nam turbæ, agnita Dei virtute, quasi manuducuntur ad fidem: non quod repente profecerint quantum oportebat, quia dubitanter loquuntur, sed tamen hic aliquis est fructus. Et forte est affirmatio, ut Samaritana, quæ dixit: Venite, & videte hominem, qui dicit mihi omnia quæcumque feci. Nunquid ipse est Christus? Vocat ergo eum filium David, id est, Messiam promissum regnare, & venturum ad auferendū spiritum immundū de terra, ut Zacharias prædixit; & quia solo imperio, & sine læsione illum eiecit, nō sicut Iudæorum exercitæ. Et in Veteri Testamento tantū dicitur, quod Dauid, cithara pulsata, non quidem expelleret dæmonem, sed mitigabat tantum pœnam Saulis vexati à dæmone.

Quidam autē ex eis dixerūt, In Beelzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Qui fuerint isti, declarat Mattheus, dicens fuisse Phariseos, quos periculosius possidebat dæmon in anima, quàm mutum in corpore, & peiores ipso dæmonio; teste Chry-

ostomo: quia dæmon ab homine citò recedens, ac nihil dicens, fugam arripuit; illi verò modò interficiēdi agitabant consilia, & calumniabantur miraculum. Et quia in re aperta, & liquida tergiuerfari miraculis nequeunt, quemadmodum in miraculo cæci à natiuitate sanati: arrodunt tamen virtutem, & modum quo factum est, non solum laudem miraculi obscurantes, sed in probrum trahentes, quasi Magico exorcismo esset deditus, & eius operis, quod homini tribui non poterat, diabolum mentiuntur esse autorem. Quia ergo Scribæ & Pharisei miracula Christi calumniari volebant, & quia negare non poterant, quin humanis viribus essent maiora, nec tamen voluerunt Diuinæ virtuti adscribere; dæmonium potentia impudentissimè & malitiosè attribuūt. Nam hæc calumnia ex inuidia orta est: nam, ut ait Chryostomus in hunc locum, quemadmodū scarabæi alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur, cum sint communes humano generi hostes, atq; inimici. Erat autem Beelzebub deus ciuitatis Acaron, ut dicitur 4. Reg. volumine, quemadmodum Azotū colebat deū Dagon; Beelphegor deus Moabitatum, qui in Numerorum libro dicitur simpliciter Baal, & deus: & Tyriorum, & Sidoniorum absolutè in libris Regum 3. & 4. Baal vocatur, quem coluit Achab in gratiam vxoris Iezabel filiæ Regis Sidoniorum, ut testatur Iosephus. Baal autē dicti sunt dii minores, qui erant veluti patroni locorū. Interpretatur autem Beelzebub, Deus muscarū, non tam à victimarū copia, quibus muscarum examina incidebant, ut quidam putant, quàm quod auxiliū aduersus muscas petitum ab idolo esse tradunt. Ut enim nomen gehennæ per metaphoram translatum est ab hominibus sanctis ad significandum inferorum locum detestabile; ita hîc, ut detestabilem populo redderent Christum Pharisei, nomine diaboli maximi probrosè vocabant. Et rectè dicitur Deus muscarū: quia

Chry. hom. 41. in Mattheo to. 2.

In quo fuerint vel dæmone deterior ipso. Ioan. 9. & seq. Eorundē inuidia.

Inuidorum qualis cibus, teste Chryostomo. Idem Chryost. ibid.

Beelzebub quorum deus esset. 4. Reg. 1.

Num. 22.

3. Reg. 16. 19. 22. 4. Reg. 3. 10. 17.

Ioseph. lib. 8. anti. ca. 13. Beelzebub quid sonet.

Diabolus cur Beelzebub vocatus sit.

respectu

respectu prioris pulchritudinis immundus est, & turpis, immunda volucris, quæ non capit nisi muscas, id est, homines per ambitionem volitantes, & immundos, & melli creaturarum adherentes. Sunt etiam alij inferiores dæmones, quibus præest Beelzebub, veræ muscæ importunis suis tentationibus negotium hominum facessentes. Sed facile est eas à te abigere, si vtaris ventilabro orationis, & manu bonorum operum.

Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Hoc per præoccupationem dictum est à Luca; Matthæus verò explicat quando à Domino tale signum quæsierunt Pharisei. Isti pessimi erant, nihilo minus credituri, etiam si signa fecisset. Insidiosè etiã quærebant signa de cælo; quo constaret illum habere commercium cù Deo qui in cælis habitat, non cum spiritibus immundis: quia signa de cælo non debebat Messias edere in primo aduentu, sed in secundo. Et cum cæli longè sint à nobis, magis sunt signa calumnijs exposita: quæ admodum cum vox venit de cælo, dicens: *Et clarificauit, & iterum clarificabo*, quidam tribuebant tonitruo, quidam verò Angelo: & omne signum de cælo est, quia requirit potestatem infinitam. Et nihil magis probat Christum hostem dæmonum, quàm quod eos expelleret de corporibus; vt testimonium doctrinæ suæ, quæ expellit Satanã de corporibus, daret. Dæmones verò permisi possunt retinere cursum cælorum, eclipsare Solè, & Lunam, emittere ignem de cælo, & similia. Quapropter etiam si Dominus fecisset vel ignem cadere de cælo, vel obscurari Solem, vel audiri tonitrua, tantum effecisset, quantum Moyfes sua miraculorum turba apud Pharaonem. Ad has duas calumnias respondit Dominus in primis multis argumentis demonstrans se non habere commercium cum dæmone. Deinde petentibus signa de cælo, egregiè respondit, quando dixit: *Generatio mala, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei nisi signum Iona Propheta.* Sed hæc respon-

sa in libro disputationum exponenda seruamus.

Docentur hoc loco pastores, officium esse suum, sicut & Christi, liberare oppressos à dæmone, qui peccato aliquo ab illo possidetur; quod opus multo maius est, & facilius atque vtilius, quàm pellere dæmones de corporibus. Vnde Chrysoströmus libro de Prouidentia scribit, Stargirium monachum, virum sanctum, ex humilitate petijisse à Domino vt obfideretur à dæmone, & exauditum fuisse: nunc autem vt quis magnus quocunque modo, & opulentus euadat, permittit se à septem dæmonibus possideri. Pastoris etiam officium est cæcos illuminare, non tantum Scripturas sacras exponendo, sed etiam exemplo vitæ præluendo: quod quomodo præstare queat qui ab ouibus suis absunt, ego non capio. Debent præterea multos sanare, id est, eos qui ex odio non se salutant, inuicè conciliare: eos etiã qui fundere preces Deo non nouerunt, instruere, vt loqui cum Deo per orationes & laudes addiscant. Debent in super furdidum auditum præstare, laborando vt libenter, diligenter, & attentè, & cù fructu audiant verbum Dei: ita enim aures habebunt audiendi. Atque hæc opera ita sunt præstada, vt populus in admirationem rapiatur, & in laudes Christi prorumpat. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Debent etiam boni pastores forti animo calumnias & iniurias sustinere, quæ propter officium suum præstandum à malignis irrogantur; quæ admodum Christus fecit.

Discat etiam quisque quid sperandum sit à dæmone, qui omni sensu, & bono nos priuat; Christus verò saluat, & restituit. Quisque ergo sinat se duci ad Iesum. Ducitur autem per orationes aliorum, & per charitatem fraternam. Ducitur ad Iesum, cum ducitur ad Sacerdotem, vt ministerio reconciliationis expellatur ab illo dæmon: nam vt tunc erat Iesus eiciens dæmonium de corpore, ita nunc est eiciens de animabus ci-

Lib. 8.

Boni pastoris officia per censentur.

Chry. lib. 2 de Prouid.

tom. 5. Stargirij cuiusdam monachi à dæmone vt torqueretur, exaudita precatio. Secunda conditio boni pastoris.

Tertia conditio.

Quarta conditio.

1. Cor. 3.

Quinta conditio.

Ad Iesum quomodo ducatur quis, & quando.

Dæmones tãquam mulsæ vt sint à nobis abigendi, ac repellèdi.

Cur Pharisei à Dño quæsierint signa de cælo.

Ioan. 12.

Omne signum cur sit de cælo.

Dæmones quæ signa in cælo, si permittantur, faciant.

Exo. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Potentibus signa de cælo quid respondebat Dominus.

Matth. 12. & 16.

Iona 2.

Quantis malis dæmon animam afficiat.

Dæmon conuoluitur in quo.

Psal. 57.

Christus quomodo propensus ad salutem.

thara verbi sui prædicati, vel verbi absolutionis pronuntiat per Sacerdotem. Vexat autem dæmonium animam per conscientie testimoniū; facit cæcam, ne videat quem offendit, id est, quem Deum, & quàm benignum, cum quo hoste capitali sit coniunctus; vnde & à quanta dignitate excidit; vbi prostrata sit, quantaque in fœditate versetur. Nam instar corui dæmon eruit oculos: dexterum quidem, ne videamus bona amissa; sinistrum verò, ne cernamus damna quæ incurrimus, & gehennæ periculum imminens. Adhæc facit furdam animam rationi deprecanti ad optima, & prædicatori viuū tãgenti, & vitia reprehendenti, & instar aspidis furdæ alteram aurè terræ, id est, delectationibus terrenis, alteram cauda, id est, longioris vite tegenti. Facit postremò mutam, ne peccatum suum cõfiteatur, & instar lupi stringentis guttur ouis ne clamet, & clamore suo canes excitet: ita dæmon hoc molitur, & in hoc infidias struit vt peccator nec per orationem ad Deum fusam, nec per detectionem delicti apud Sacerdotem, neque per petitionem consilij criminosa sua ad salutem consequendã declaret. Sed Christus, qui magis est propensus de animabus quàm de corporibus dæmonia propeilere; autorita-

tem tribuit Sacerdotibus remittendi peccata, & dadi Spiritum sanctum: *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Et ita omnibus fecit copiam pelliendi Satanam de spiritu suo. Nam eijcitur fumo orationis, quemadmodum fumo piscis Tobie visus restitutus; & per calidas contritionis aquas, sicut canis molossus de culina eijcitur; aut fame ieiunij, vt lupo de sylua egredi cogitur; aut carmine, siue incantatione sancta nominis Iesu: *In nomine, inquit, meo dæmonia eijcient.* Si ergo dæmonem aut in corde odio, & animi acerbitate exulcerato, aut in lingua detrahente, aut in lasciuis oculis, aut in manibus rapacibus gestamus, vnicum & certum confugium est ad Christum, eiusque insignem benignitatè accurrere: quia ille Spiritum sanctum donat, quo vno omnes dæmonum cateruæ fugantur, & exterminantur, ita vt anima sedata quietat, & oculos fidei, & aures obedientie, & voces linguæ in Dei laudes, & gratiarum actiones prorumpentes sibi comparare valeat, suffragante Domino nostro Iesu Christo, cui cù Patre & Spiritu factò ab vniuersa creatura habeatur omnis gloria, honor, & imperium in secula seculorum. Amen.

Ioan. 20.

Dæmon quomodo pellatur. Tob. 6.

Mar. ult.

Christus nobis ad quid Spiritum suum donet.

TRACTATUS XXVI.

In quo agitur de signo, quo quinque panibus & duobus piscibus satiauit Dominus quinq; millia hominũ: & narratur Matth. 14. Mar. 6. Luc. 9. & Ioan. 6.

Quare hoc miraculum à quatuor Euangelistis fuerit descriptum.

IN PRIMIS Aduertendum est, hoc signum à quatuor Euangelistis descriptum, quemadmodum Pas-

cha, & resurrectio Christi; quod vix vlli alteri miraculo accidit: quod arguit, magnũ & notabile fuisse opus, quod Christum Deum esse manife-

Exod. 16. Quod Mef-
fias pastor fu-
turus erat.
Ezech. 34.
Ibidem.

Duplex pas-
tus spiritua-
lis, ab eo fide-
tibus exhibe-
tus.

Ioann. 6.
De Christo
pastore testi-
monium Si-
bylla.
Lactan. lib.
4. cap. 15.
paulo post
dimidium.

Ioannes Eua-
gelista in scri-
bendo qui i
proprium, si-
bi vendicet.

Locus huius dif-
ficultas.

ste ostendit, vt olim Deus quadra-
ginta annis in deserto populum Is-
raël paut manna, & de Mefsia pro-
missum erat quod pasceret populū.
Vnde Ezechiel: *Ego pasca oues meas,*
inquit, & ego eas accubare faciam; &
iterum; *Suscitabo super eas Pastorem v-
num, qui pascat eas, seruum meum Da-
uid: ipse pascat eas, & ipse erit eis in Pa-
storem.* Et quanuis hæc duo testimo-
nia de pastu spirituali verbi Dei, &
Sacramenti comodè intelligi queat:
sed non ita, vt locum aliquem non
habeant in hac satietate turbarū mi-
raculo facta, quæ pastus spiritualis
& panis Eucharistiæ symbolū fuit.
Vnde turbæ saturatæ manifestè ag-
nouerunt Christum Mefsiam pro-
missum, dicebant enim, *Quia hic est
verè Propheta, qui venturus est in mun-
dum:* vnde de eo Rege constituen-
do cogitarūt. De hoc miraculo pro-
ducit Lactantius versus Græcos Si-
byllinos apertè hoc signum conte-
stantes:

Εἰς ἄρτοις ἅμα πέντε καὶ ἑξήκοντα ἄλοι οἱ σιγ
Ἀνδρῶν χιλιάδας ἐν ἐρήμῳ πέντε νοτίαισι
Καὶ τὰ περιόσινοντα λαβῶν μεταί κλάσματα
πάντα
Δόλινα πληρώσει νοτίαισ ἰσοπέδισα πολ-
λῶν.

Referam Latinè: *In panibus simul quin-
que, & piscibus duobus, Hominum millia
in deserto quinque satiabit, & reliquias
tollet: post fragmenta omnia duodecim
cophinos implebit in spem multorum.* Sic
Sibylla, vt ex prædictione colligas
signi tanti magnitudinem.

Secundò præmittendum est, B.
Ioannem Euangelistam morem suū,
quo dicta, & facta à Christo, & ab a-
lijs omiffa colligere solet, hoc loco
reliquisse. Nam historiam miraculi
ab alijs tribus enarratam, certo con-
silio repetit; non tantum vt melius
menti nostræ infigatur, sed etiam vt
quædam addat, quæ alij nõ dixerūt,
& vt futuræ disputationis Christi
cū Capharnaitis intuitu panis hoc si-
gno dati, & sequenti die factæ viā mu-
niat; quia res istæ erant coniunctæ.

Tertiò præmittendū, hoc signum
diligenter descriptū ab omnibus E-
uangelistis, nõnullas in specie habe-

re cōtradictiones, quæ aliquid labo-
ris & molestiæ lectoribus offerūt: nā
si, vbi duo Euāgelistæ dissident, aut
variāt, nõ sine labore inter se conci-
liātur; multo magis vbi tres: quid er-
go erit, vbi quatuor vario, siue diuer-
so modo aliquid enarrāt, vt huic præ-
fertim miraculo accidisse videtur?
Propterea etsi aliquid sit laboris, &
tædij deuorandū; plus erit tamē vo-
luptatis, & iocūdītatis, vbi implicita
fuerint explicata, & nodi singuli dif-
foluti.

Quartò præmittendū est, bis hoc
signum fuisse editū à Domino: se-
mel quidem in quinque panibus, &
duobus piscibus; deinde verò in se-
ptem panibus, & paucis pisciculis:
vnde Matth. 14. & 15. de his duabus
saturationibus tātum fit mētio. Hęc
ergo, de qua Ioannes, eadem est cū
illa, quam Matthæus, Marcus, ac Lu-
cas commemorant: etiam si Chryso-
stomus illā Matth. 14. existimet præ-
cessisse eam Ioan. 6. propter nõnul-
las differentias, quæ parui sunt mo-
menti. Et profectò nouum est in Ec-
clesia Dei, & contra Doctorū & fan-
ctorum Patrum torrentē dicere, bis
editum fuisse miraculum quinq; pa-
nū, & duorū pisciū; cū inter quatuor
Euāgelistas conueniat quodd numer-
us idē fuerit panū, & pisciū, & edē-
tium, & cophinorū, qui ex fragmen-
tis fuerūt collecti. Differt tamē hæc
saturatio ab illa septē panū, cuius tā-
tūm meminit Matth. cap. 15. in fine,
& Mar. cap. 8. in initio in multis. Siqui-
dē prima, facta in Mōte; secunda, in
loco humili iuxta littus. In prima, cō-
pult discipulos trāsferare sine se;
in secūda, discessit cū discipulis. In
prima, sustinuerūt Christū tantū per
vnū diē; in secūda, per tridū: *Quia
tridū, inquit, iā perseuerāt mecum, &
nō habēt quod manducēt.* Differunt e-
tiā in numero panū, & pisciū & man-
ducantiū; & in numero cophinorū,
siue sportarū, in quibus reposuerunt
reliquias. In fine primæ ascēdit Chri-
stus in Montem: in fine secunde na-
uim, in qua venit cum discipulis.

Quintò præmittendū, varias fuis-
se causas huius secessus Christi, &

Signum satu-
rationis tur-
barum in de-
serto quorū
acciderit.

Matth. 14.
Mar. 6.
Luc. 9.
Chry. hom.
41. in Ioan.
tom. 3.

Quod hæc sa-
turatio quin-
que panū sit
diuersa à satu-
ratione septē
panū, à Mat-
thæo solo,
Marcoq; de-
scripta.

Matth. 15.
Mar. 8.

Cur Dominus
secesserit.

naviga-

Matth. 14.
Prima causa,
Matth. quam
exprimit hoc
loco.

Hierony. in
Matth. ca.
14. tom. 9.

Heb. 4.

Tyrannorū
propriū quid

Ioan. 6.
De tempore
mortis Præ-
cursoris, quo
rondam im-
probabilis o-
pinio rejici-
tur.
Luc. 9.

Signa quæ
Herodes au-
diuit, quando
fecerit Iesus.
Ibidem.

navigationis in montem, siue deser-
tum Bethsaida. Matthæus quidem
refert; Ioannem decollatum ab He-
rode: *Et accedentes (ait) discipuli eius,
tulerunt corpus eius, & sepelierunt il-
lud: & venietes nuntiauerūt Iesu. Quod
cum audisset Iesus, secessit inde in nau-
icula, in locum desertum seorsum. Et cū
audissent turba, secuta sunt eum pede-
stres de ciuitatibus.* Eleganter Euan-
gelista non ait, fugit in locum deser-
tū, sed secessit; vt persecutores (ait
Hieronymus) vitasse magis, quam ti-
muisse constaret. Exiit ad tempus;
Deum, vt hominem ageret: dissimu-
lauit Dei potentiam, vt nobis simi-
liter tentatis spē faceret: induit no-
stram personam, & per omnia tenta-
tus est, vt posset tāgi affectu nostrarū
infirmītatū: docuit in nostris
aduersis omnia iusta & recta tenta-
da esse, ne Deus tentetur.

Hoc autem quod dicitur audiuis-
se Iesum; communiter intelligitur
de audita morte Ioannis Baptistæ, &
hanc fuisse causam discessus Christi.
Quia tyranni vbi semel imbuti sunt
piorum sanguine, in maiorem fau-
tiam exardescunt: non secus ac po-
tandi intemperies sitim ebriosis a-
cuit. Cum ergo in secessu signū hoc
ediderit, iuxta festum Paschæ, vt di-
citur à Ioanne; hinc colligunt non-
nulli Ioannem occisum fuisse prope
festum Paschæ, vt ait Ioannes. Verū
magis verisimile est aliquantulum,
imò multum temporis intercessisse
inter Ioannis decollationem, & fa-
mam illam Iesu apud Herodem, ex
qua putatur Ioannes fuisse resusci-
tatus, & Iesum iam dudum audiuisse
Ioānem fuisse decollatum: quod ita
passim fuit vulgò cognitum, vt dice-
rent Ioannē resurrexisse à mortuis.
Oportet enim intelligere, illa mira-
cula quæ audiuit Herodes, facta à Ie-
su post decollatum Ioannem: nā ea
Herodes & alij tribuunt Ioanni su-
scitato. Et confirmatur hac ratione:
quia Ecclesia 29. Augusti festi De-
collationis S. Ioannis Baptistæ cele-
brat, & non prope Pascha. Proinde
quod dicitur, *Quod cum audisset Ie-
sus, annotandum Græcè haberi, &*

ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς sine relatione aliqua, vt
sit sensus: Quū audisset Iesus quod
Herodes arbitraretur se esse Ioan-
nem. Et in hunc modum apertè in-
telligit Theophylactus. Matthæus
ergo occasionem huius secessus tri-
buit exiltimationi Herodis de Iesu,
quā non commemorat Apostolos
ad Iesum post missionem ad euan-
gelizandum reuersos: Marcus verò
& Lucas eam tribuunt reditu Apo-
stolorum à munere prædicandi, vt
Christus & Apostoli quiescerent a-
liquantulum, quia nimium preme-
bantur à turba: nam missionē Apo-
stolorum paulò antè illi duo Euan-
gelistæ narrauerant: vt hinc intelli-
gere debeamus; duplicem occasio-
nem secessus simul concurrisse. Ioā-
nes autem huius secessus non scri-
bit vllam occasionem, quod eam ab
alijs satis sciisset expositam. Verba
Marci sunt: *Et cōuenientes Apostoli ad
Iesum, renuntiauerunt ei omnia que ege-
rant, & docuerant. Et ait illis, Venite
seorsum in desertū locū, & requiescite
pusillū. Erāt enim qui veniebāt, & redi-
bat multi: & nec spatium manducandi habe-
bant.* Et similia narrat Lucas. Tertiò
ad illas causas accedit, Dñm ppter eā
secessisse; vt ex loco, tēpore turba-
rum multitudine occasionem habe-
ret præstandi tam insigne miraculū.
Postremò vt mutatione loci fasti-
diosi fugientes laborem, non adef-
sent; & deuoti amplius esurirent: vt
aiunt Theophylactus; & Leontius.
Matthæus autem reditus Apostolo-
rum ad Iesum post prædicationē nõ
meminit: meminit autem Lucas de
reditu septuaginta Discipulorum ad
Iesum post prædicationem: *Reuersi
sunt autem septuaginta duo cum gaudio
dicentes: Domine, etiam demonia subij-
ciuntur nobis in nomine tuo.* Post præ-
dicationem ergo & doctrinā redeū-
dum est ad Christum, vt Episcopi
ad Papam, & prædicatores ad suum
Præpositum immediatum, siue ad ip-
sum Iesum, vt omnis suæ prædica-
tionis fructum & profectum ad eū
referant, illius solius gloriam quæ-
rant, & ab ipso omnis suæ prædica-
tionis, & operationum approbatio-

Theophy. in
Matthæum

Mar. 6.
Secunda cau-
sa, Marci ni-
mirum, & Lu-
cæ, de secessu
Christi in
Montem.

Mar. 6.

Luc. 9.
Tertia causa

Quarta & vl-
tima.

Theophy. in
Marcum.
Leontius.

Luc. 10.

Concionato-
res verbi Dei
peracto mni
sterio quid a-
gere debeant

nem

Hec turbam in desertum deductio ob quiete, quid denotet.

Leont. Epif.

Num. 16.

Horologium spirituale quod

Vbinam miraculum istud quinqué panum & duorum piscium factum fuerit

Luc. 9.

Ioan. 1.

Brocardus.

Ioan. 6.

Mar. 6.

Matth. 24.

Ioan. 6.

Prima solutio.

Altera solutio.

nem Euangelicus concionator expectet. Atque hoc facto deducendi illos in desertum ad quiete, docuit nos, vt testatur Leontius, a tumultibus negotiorum ad quietis contemplationem & orationem confugere, quemadmodum Moyses ad tabernaculum foederis, & Prælati ad Misæ sacrificium, & precatationis asyllum occurrere, vt inde accipiat & gubernandi vires, & organum corporis reficiendi, ac temperandi, & eleuandi pondera horologij spiritualis, quod est animus: id est, intellectum & voluntatem erigendo in Deum, vt recte pergat, & horas actionum suarum congruo tempore denotet.

Sexto præmittendum est de loco, in quo miraculum istud quinqué panum acciderit. Nam quod citra lacum Genesareth contigerit, videtur ex Luca probari, qui miraculum hoc dicit fuisse locum ciuitatis Bethsaida, Petri & Andreæ patriæ. Hæc autem ciuitas citra stagnum est. Cui rei consonat Brocardus in descriptione Terræ sanctæ, vbi illum montem, in quo quinqué panum miraculum accidit, describit non longè esse à Capharnaum. Et tamen, quod vltra lacum locus iste fuerit, maximè ostenditur, non solum ex eo, quod Ioannes dicit Dominum abiisse trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, sed etiã multo magis ex eo quod peracto miraculo, Dominus iusserit suis vt transnaugarent rursus ad Bethsaidam, vt habet Marcus: postquam nauigationem venerunt in terram Genesar, vt habet Matthæus, & in Capharnaum, vt habet Ioannes. Locus ergo, vbi transnaugarunt, erat vltra stagnum.

Ad hoc dupliciter dicendum est. In primis vltra lacum fuisse locum, ad quem Dominus secessit: eum autem dicit fuisse ciuitatis Bethsaidæ, siue quod esset ei ciuitati ex opposito, siue quia ad illius pertineret ditione, etsi diuersa esset stagni ripa. Alij verò soluunt, explicando vim illius oppositionis, quæ Latine dicitur Trans, & Græcè τριπύ, & Hebraicè 79, non semper significare aduersum littus, quo perueniri non posset nisi traiecto per

totam latitudinem lacu, sed etiã littus diuersum in eadem parte Occidentali lacus, in qua erant Tiberias, desertum Bethsaida, & Capharnaum: & maximè si Bethsaida sita est ad oram Iordanis ante lacum, à qua non longè erat Corozain in opposita ripa, vt quidam tradunt. Et meminit traiectionis: quia propter amplos sinus nauigatio quasi erat compendij itineris, volebatque solus cum Apostolis sine turbis nauigare, & ex vno sinus anfractu, id est, Tiberiade, vel infra eam nauigauit Dominus in alium eiusdem ripæ. Et confirmatur: quia cum turbæ pedestres peruenisse eò dicantur, ostenditur non aliam maris, siue Iordanis ripam Discipulos cum Domino peruenisse, sed proxima eiusdem regionis loca adiisse, ad quæ etiam indigenæ poterant conuenire, & præuenire pedestres. Et iterum confirmatur: quia Matthæus non confirmat transfretationem, vel traiectionem lacus, sed tantum ait: *Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum.* Ad hæc saturatio ponitur communiter facta in monte Thabor, qui est in medio Galilææ, & aliàs dicitur Ithabiriū, non longè à Magdalo Castro, & lacu ex parte eius Occidentali. Hæc non ui quidam, & ex Patribus aliqui, vt Beda, & Episcopus Abulensis, meditati sunt: quæ verò sit solidior solutio, nihil definitio: cogitent prudentes lectores.

Non desunt, qui hunc nodum aliter dissoluant: nimirum mentem Christi fuisse, nauigando transire in oppositam ripam maris Galilææ, & eundem multitudinem magna sequebatur. Vnde Dominus mutato animo, in via, montem ascendit, antequam nauigaret in oppositam ripam; & vbi signum in monte edidit, vt habes in Matthæo, & Marco, iussit discipulos trans fretum ire, vt expectarent eum, & transfretarunt in oppositam ripam Genesareth.

Septimò præmittendum est, quomodo turbæ pedestres venerint ad eum locum ad quem Christus cum suis tendebat nauigio? Dicit siquidem

Quomodo accipiendus ille transitus quem Dominus præcepit suis iterum vt facerent in Bethsaidam.

Matth. 14.

Montis Thabor altera appellatio, situs

Beda in Matt. 10. 5. Epif. Abul. in Matth. quest. 71. Tertia solut.

Matth. 14. Mar. 6.

Quomodo turbæ pedestres peruenirent ad eum locum, ad quem Christus tendebat nauigio.

Beda,

Beda, quod cum turbæ pedestres peruenisse dicantur, ostenditur non in aliam maris ripam peruenisse, vt supra est dictum. Respondetur, nisi vera sit secundo loco proposita prioris dubij solutio, Dominum è Capharnaum primò secessisse (nam ibi verisimile est ad ipsum congregatos Apostolos) ac in oppositam ripam nauigasse, illumque nauigantem, & abeuntem multos vidisse, vt dicit Marcus; alios autem ab ijs qui viderant, audiuisse, vt habet Matthæus: atque hos circumeundo paululum eam oram, in qua est Capharnaum, quod est in extremo stagni situm, Iordanem deinde transiisse, siue per portum aliquem, siue per ipsas fluuij aquas transuadando.

Quomodo verum sit quod aiunt Matth. & Marcus, turbas præuenisse Iesum ad locum ad quem ibat: cum tamen secundum Ioannem Iesus esset in terra, quando venerant turbæ.

Mar. 6. Luc. 9.

Octauò præmittendum, quomodo verum sit, quod Matthæus dicit, & Marcus, nempe quod turbæ præuenirent Iesum ad locum, ad quem ibat, & quando exiuit de naui, vidit turbam multam; & tamen apud Ioannem innuitur, quod Iesus erat in terra, quando venerunt turbæ? ait enim: *Quum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum.* Respondendum, turbam quidem peruenisse in locum, antequam Iesus, eo quod turba sciret locum: & Iesus moratus est aliquatulum in mari, quietis necessariæ, vel solatiij gratia, qua tunc ipse, tunc discipuli indigebant: & sic dicitur à Marco, & Luca, quod exiens de naui, vidit turbam multam, & docebat eos, & sanabat ægrotos. Ioannes volens omittere quæ alij dixerunt de sequela pedestrium turbarum, & præuentione loci, & egressu Christi, & prædicatione, & sanitatibus, & cum produceretur in locum sermo, & transiret hora prandij, accesserunt discipuli ad Christum, vt dimitteret turbas ire ad querendum escas. Solus introducit Iesum loquentem discipulis de saturatione turbarum, & quomodo prospiceretur turbæ de cibo. Ad hoc oportuit quod aliter formaret narrationem, nempe quia sedebat, & vidit multitudinem maximam, quæ venit ad eum (id est, quæ iam venerat: præteriti enim

est, non præfatis temporis) dicit ad Philippum, *Vnde ememus panes.* &c. nam alij Euangelistæ prius introducunt discipulos loquentes ad Iesum vt dimitteret turbas; ad quod opus non erat vt respiceret turbas, sed quod discipuli respicerent eas. Tamen Ioannes ita introducit Iesum loquentem ad Philippum, quasi ipsi prius locutus fuerit, nihil loquens de ijs quæ alij enarrant Euangelistæ. Idem oportuit dici, Iesum subleuasse oculos, & vidisse turbam; vt per hoc indicetur quod fuit sollicitus de pascendis turbis, non quidem statim, postquam subleuatis oculis eas vidit, quia vidit exiens de naui, & prius cepit docere, &c.

Cum ergo dicitur, quod subiit Iesus in montem, non est sensus quod ascenderit in aliquem montem, antequam turbæ venirent; sed mos est, in quo Iesus inuenit turbam, & prædicauit, & pauit eam. Sed cum exiuit de naui, iuit in eminentiorem partem loci cum Apostolis sibi proximis; ex quo loco eminentiori, quæ ascenderat vt prædicaret, & audiri posset ab omnibus, vidit turbam magnam: qua conspecta excitatus ad signi fuit editionem.

Nonò præmittendum, discordiam aliquam sonare quod tres priores Euangelistæ dicunt Apostolos suggestisse Christo de turbarum dimissione, vt cibos quærent; Ioannes verò videtur significare Iesum prius de cibandis turbis fuisse sollicitum, cum dicit, eum conspecta vniuersa multitudine interrogasse Philippum: *Vnde ememus panes, vt mādudent hi?* Sed hæc apparentem historiam diuersitatem soluit August. intelligendo prius quidem Apostolos Dño suggestisse, ac deinde dixisse: Non habent necesse ire, date illis vos māducare: postquam verò Dñm de mote, in quo sedebat, oculos sustulisse, ac vidisse turbam magnam venisse; & continuo venire ad ipsum, ac tunc humano more tetasse Philippum, dicens: *Vnde ememus panes, vt mādudent hi?* Nec in eo est iudicanda aliqua contradictio, quod Ioannes Andreas dicit respondisse Christo de quinq; panibus, & duob; piscibus, reliqui verò Euangelistæ eam responsionem omnibus

Illud: Subiit ergo in montem Iesus, quomodo accipiendum. Ioan. 6.

Qui verum sit iuxta tres priores Euangelistas, turbam præuenisse Iesum in locum ad quem ibat, cum aliter Ioannes asserere videatur. Aug. lib. de conf. Euan. 2. capit. 4. tom. 4. Matth. 14. De eo quod Ioannes Andreas refert, ceteri verò Euangelistæ, omnes Apostolos aiunt respondisse de quinq; panibus, & duob; piscibus conciliatio.

Tom. 6.

Tribuunt

Mar. 6.

Ioan. 6.

tribuunt Apostolis : eo quod etiam si solus responderit Andreas, omnium tamen nomine hoc dixerit. Sic nihil repugnantie in eo est, quod Marcus Apostolos dixisse refert: *Euntes emamus ducetis denarijs panes; & dabimus illis manducare*; Ioannes vero dicit Philippum respondisse, *Ducentorum denariorum panes non suffecturos*. Verisimile enim est, prius Apostolos hoc dixisse quod Marcus dicit, veluti fientes, panes ducentorum denariorum posse eam turbam satiari; ac de inde Philippum quod illi dixerant, magis auxisse, ita ut assereret, ne totidem panes posse sufficere. Deinde illis verbis apud Marcum Apostoli noluerunt significare eam pecunie summam posse sufficere, sed tantam saltem, quantam sciebant Dominum cognoscere apud se non esse. Perinde enim est ac si dixissent: *Præcipis ut demus illis manducare: id autem ut possimus, opus esset ut emeremus panes non minus ducetis denarijs, cum apud nos sit quam minimam pecuniam*. Non enim, ut quidam intelligunt, his verbis significauerunt Apostoli apud se tantum esse pecuniam, sed potius non esse tantum, quantum ea turba requireret. Quod constat ex Luca, qui ait: *Nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas*. Et subdit: *Erant autem fere viri quinque millia*: significans Apostolos illud de emendis escis dixisse præ nimio stupore, quod Dominus præcepisset illis tantam turbam cibare. Ita verba illa Marci sunt accipienda, quasi per stuporem, & per ironiam quadam dicta. Decimo præmittendum, quod aiunt Matthæus & Marcus, discipulos Domini dixisse: *Desertus est locus, & hora iam præterijt*: quænam sit illa hora, quæ præterierat. Lyranus exponit fuisse horam reuertendi ad loca, de quibus exierant. Quæ expositio germana non est: quia non erat communis omnibus: quidam enim de longinquo venerant, & quidam de propinquis & vicinis locis. Ideo dicendum quod hora prandij, siue comedendi transferat: nam Lucas inquit: *Dies autem cæperat declinare, scilicet Sol à Me-*

ridiano circulo, quod est statim post meridiem, vel antè est hora comedendi. Vnde apertius dicit Lucas: *Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque, (non enim erat ut desertum Ægypti) qua circa sunt, diuertant, & inueniant escas*. Id etiam explicat Matthæus, dicendo: *Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt*. Vbi vespere vocat Solem inclinatum post meridiem: quemadmodum euntes in Emmaus discipuli, dicebant Christo: *Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit*. Inclinat autem Sole declinante à Meridiano circulo. Solet autem Scriptura proprie uti hac voce Vespere, cum significare vult tempus paullo ante occasum, in quo sensu accipitur illud: *A vespera usque ad vespere celebrabitis Sabbata vestra*.

Vndecimo præmittendum, Ioanem & Lucam scribentes numerum virorum manducatum, dixisse, quasi quinque millium; Matthæus vero & Marcus scribunt, eos qui manducauerant, fuisse quinque millia. Sed hic est mos Scripturarum in numerorum descriptione, non anxie curare certum numerum hominum, nec habere rationem, si paullo minus, aut plus sit: ut cum describunt annos hominum, qui forte paucis mensibus, aut diebus, aut deficient, aut exuperant. Sic enim dicitur de Christo quod erat incipiens quasi annorum triginta. Et apud Ioannem: *Quum remigassent quasi stadia viginti, aut triginta*: & in Actis dicitur: *Erant autem turba hominum simul, fere centum viginti*: & Maria, ut ait Lucas, mansit cum Elisabetha quasi mensibus tribus. Et Ioannes, *hora erat quasi sexta*: alibi ait: *Erant Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadijs quindecim*. Et rursus: *Erant parascève Pascha, hora quasi sexta*. Nam etsi Spiritus sanctus præcisè nosset numerum manducatum, & stadiorum, & hominum conuocatorum ad electionem Matthiæ: noluit tamen Euangelistas ita præcisam rationem numeri significare, sed tantum genericam, quia non multum ad

Luc. 24.

Dies inclinetur quando. Vespera in Scripturis ut accipi consueuerit.

Leuit. 23.

De numero manducantium, inter Euangelistas ut conueniat.

Scripturæ præcisam numerorum rationem non semper obseruat.

Luc. 3.

Ioan. 6. Act. 2.

Luc. 1.

Ioan. 4. Infra 11. Infra 19.

Horum verborum: Ducetorum denariorum panes non sufficere, &c. incepta quorundam in intelligentia.

Luc. 9.

Cum autem Matthæus & Marcus: Desertus est locus, & iam hora præterijt, quam horam voluerint significare. Lyranus in Matthæum

Alter sensus.

Luc. 9.

rem facere videbatur. ¶ Hic tamen notandum est, quod in Græcis codicibus apud Matthæum & Marcum additur illa dictio, quæ in Luca & Ioanne circa numerum manducantium ponitur, nempe dictione *ὄσσι*, hoc est, fere, vel circiter: & ita hæc dictio in omnibus est Euangelistis, qua significare voluerunt, numerum quinque millium non fuisse præcisum, sed paullo plus, vel paullo minus peruenisse. Expressa est multitudo virorum, qui sunt ultra viginti annos, ut dicitur in libro Numerorum. Non supputant paruulos, vel feminas; quia is Hebræorum mos erat, Mulieres autem solent plures ad noua, & pia, ac deuota currere, ut magis videretur signum: non ita quantitas panum, quia cognita erat.

Duodecimo præmittendum, Mare Galilææ esse lacum, vel stagnum Genesareth, sic dictum à ciuitate Cinereth, quod Dulce mare quidam interpretatur: & efficitur hic lacus ex ingressu Iordanis in eum. Huius autem lacus pars Occidentalis erat Galilæa Iudæorum: ad partem vero Orientalem huius lacus erat ager fertilis Genesareth, & Gamala, & Gadarra, & Gerasa, ubi Dominus legionem dæmonum ab homine expulit, & in porcos abire permisit: ibi enim est terra duarum tribuum cum dimidia. Meminit autem huius lacus Iosephus libro de bello Iudaico, & ait, quod habet in longitudine stadia centum, hoc est, paullo plus quam duodecim milliaria: nam, teste Plinio, octo stadia mille passus faciunt: in latitudine vero, quadraginta, hoc est, quinque milliaria. Mare autem Tiberiadis non est nomen totius lacus, sed illius partis respondentis illi ciuitati, quæ adiacet ad partem Occidentalem eius: post Capharnaum enim sequitur Tiberias, deinde Tarichæa; prope Capharnaum est Beth-saida ad ipsam iam Iordanis ripam sita, quam Herodes Iuliam ob Iuliam Angusti filiam mutato nomine vocauit. A Beth-saida non longè est Chorozaïn oppidum in opposita ripa Capharnaum. Cinereth ergo Herodes

Virorum tantum, non mulierum, puerorumve mentione cur fecerint Euangelistæ in signo saturationis turbamur.

Num. 1. Mare Galilææ, stagnum Genesareth quare nominetur.

Matth. 8.

Stagni illius, lacusque magnitudo.

Ioseph. li. 3. de bello Iud. cap. 18.

Plin. lib. 2. cap. 23.

Mare Tiberiadis vnde hoc nomen sortitum sit.

Bethsaida Iulias cur dicta

Tetrarcha, in honorem Tiberij Cæsaris restaurauit, & Tiberiadem vocauit, teste Iosepho in libris Antiquitatum. Et ab hac ora, vel infra eam ascensa Dominus nauicula soluit, & transiit totam oram maris Tiberiadis, donec peruenit ad desertum Beth-saidæ iuxta mare, quod pars est montis Thabor, ut diximus, ubi Dominus, & Legem in monte tulit, & signum hoc edidit, & transfiguratus est: ut iam ille mons turbis Christi sequentibus non esset ignotus, & pedestres possent ad illum peruenire.

Postremo præmittendum, Deum multis modis cibare posse hominem. Primo quidem communi, ac consuetam via, tribuendo terræ fructus suos. Secundò, seruando homines ab interitu sine cibo, ut Moysen, & Heliam. Verum hoc sine miraculo non contingit. Tertio, creando novos panes, quemadmodum dum populus ambularet in deserto, creabat manna. Quod hic non fecit: non enim opus fuisset frangere quinque panes, nec ex illis saturaret turbam. Quarto, asportando panes aliunde, siue communes, siue recens creatos: quemadmodum coruus adferebat panem Heliae, & Angeli Christo attulerunt. Quo quidem modo hic non est usus: nam turba tunc signum esse non putaret, sed conuiuium antè præparatum. Posset etiam dæmonis virtuti tribui, quia nondum credebatur Christum Deum, qui posset creare. Putarentur etiam præexistentes panes naturam mali, ut Manichæi dogmatizabant: discipuli etiam nimium impedirentur in ministrando, & turbæ etiam cibum expectando. Quintò, quod modicum est multiplicando: quod bifariam potest intelligi. Primo quidem per rarefactionem quinque panum in partes tenues, & subtiles resoluendo, ut in oïla ebulliente contingit. Sed hoc modo minimè usus est Christus: nec enim sub tali raritate forma panis consisteret, sed aer potius esset, & sub tantâ paruo pondere videretur res phantastica; nec conuerteretur in substantiam, quia subiectum conuersionis materia est: nec esset maior saturatio.

Ioseph. li. 18. Anti. cap. 3.

Matth. 5. 6. 7. Infra 17.

Sex modis cibare potest hominem Deus.

Exo. 14. 3. Reg. 19.

Exod. 16.

3. Reg. 17.

Matth. 4.

tio, quam quæ ex quinque panibus defumi potest. Atque huic proximū est quod quidam opinantur: quod si cut Deus potest nouam quātitatem creare, ita facere, vt nullo extrinseco addito, vel cōuersō res sit maior sub eadem spissitudine: quod profecto vix ratione potest apprehendi.

Ideò sextò & postremò dicendum est, hoc signum à Domino editū per subitam conuersionem alterius materiæ in panem, quemadmodum ex costa vna Adæ facta est Heuā p multiplicationem, hoc est, materiæ alterius additionem: sicut etiam hydriæ farinæ, & lecythus olei per Prophetam multiplicata sunt in domo Sarepthanæ; & ex parua quantitate olei impleuit Helisæus multa vasa. Vt enim natura temporis mora alia conuertit in frumentum, alia in vinū ad alimentum nostrum: ita hīc repētinā alterius materiæ conuersio facta est. Atque hanc multiplicandi rationem agnouit Augustinus super Ioānem, dicens: *Vnde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes, potestas enim erat in manibus Christi. Panes autē illi quinque, quasi semina erant, nō quidem terræ mandata, sed ab eo qui terrā fecit, multiplicata.* Sic August. sensit.

Hæc ergo conuersio primū quidem in manibus Christi, vt testantur Hieronymus, & Augustinus, accipientis panem: deinde in manibus Apostolorū, vt testatur Chrysostrōmus; & postremò in manibus comedentium, vt Hilarius lib. de Trinit. & Ambrosius in Luc. in manibus Apostolorum, & discumbentium. Nā alioqui & Christus ipse frangēdo panes, & Apostoli deferentes nimis laborarent, & turbæ diutius expectarent, donec ministri pauci totum cibum apponerent. Turbæ etiam per centenos, & quinquagenos discumbentes non vidissent signum, si tantū in manibus Christi fiebat; nec ita communicaretur in edēdo signo potestas. Christus ergo frangendo panem, porrigebat discipulis pauca fragmenta, quæ in itinere crescebant, vt non possent iā ferre: in mēsa mul-

to plus augebantur. Itaque videbant se comedere, & cibum non solū nō diminui, sed crescere; quemadmodum in lecytho olei, atq; in hydria farinæ olim acciderat: ex quib⁹ quā-tuncunque hauriebatur, nihil tamen inueniebatur detractum: vel fracto vno frusto panis, fierēt plura æqualia, vel maiora; vel nesciebant quantum crescerent, quia non crescebāt cum mōra temporis: alioqui res naturalis etiam per tempus incrementum accipit; sed ita paullatim, ac sensim, vt hominis aspectum fugiat: vt de segete dixit Dñs apud Marcūm.

Noluit autem crescere panes integros; quia deformes essent; difficilē etiam distribuerētur; difficilius portarentur; à turbis non sine fastidio spectarentur, nec ab eis signum esset visum. Quod si nō essent quinque panes, poterant creari de integro panes, vel ex materiā denuò fieri, vt manna, & coturnices, & panis p coruum allatus ad Heliam, & panis per Angelum allatus ad Christū, & per Habacuc ad Danielelem delatus: qui allati possent multiplicari postea.

Non autem proiecit panes in medium, vt olim coturnices: quia non ita Deus signi autor agnosceretur, & posset dēmoni attribui. Quoniam autem Dei potentia (ne ordo à se in stitutus deficiat) non succurrit, nisi vbi deest humana prouidentia: continuatus fuit pastus Helix, quia egebat, & non supererant reliquiæ. Nō enim illud signum factum fuit ad ostensionem potentia, sed ad necessitatem subleuandam; eratque cibus corui non multiplicatus, sed vel creatus, vel aliunde asportatus.

Nunquam autem Deus dedit signum piscis, licet eos optauerit populus, sed benè carnes: hīc autē dedit, quia viliores, & communiore, & ad ferendū faciliores; & quia prope mare erant. Non autem ob aulteritatem, vel Quadragesimam designandam: Dominus enim ex præexistenti cibo voluit satiari. Ideò si essent carnes, vel aliunde asportatæ, illas dedisset, quia populo sunt sapidiore; vt etiam magis signi recor-

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.

Mar. 4.
Cur integri panes nō fuerint multiplicati. sed frustra dūtaxat.

Ezech. 16.
Ibidem.
3. Reg. 19.
Matth. 4.

Dan. 14.
Quare, vt olim coturnices in deserto, non proiecerit Christ⁹ in mediū panes, quib⁹ paucis turbæ.
Exod. 16.
Quando frē succurrat Diuina potētia.

Num. 11.
Cur multipli cauerit etiam Dominus pisces.

darentur, quemadmodum dedit per coruum Helix.

Hæc autē saturatio multo maior est, quā illa Prophetæ Helix, si carnes aliunde asportabantur: quia per Angelum poterat fieri. Si autem per creationem cibus missus ad Heliam factus est, pluries ibi signum factum fuit. Sed hoc eo est maius quouis p se, quia multi sunt satiati; & materiæ subita conuersio in panes nō est minus signum quā creatio. Magis etiam durauit saturatio Helix ex farina, & oleo; quæ parte aliqua subtracta per conuersionem materiæ subito augebatur: quia tunc erat maior indigentia. Sed hæc saturatio præstat, quia ex minori materia, & pro maiori facta est turba, & plures reliquiæ collectæ. Helix datus est potus, & cibus ab Angelo, quia egebat, & quadraginta diebus durauit satiatus: hoc tamen maius est illo, quia in eo non fuit multiplicatio, vt in hoc; & quia plures satiati, & plus reliquiarum collectum. Et licet vi cibi illi ambulauerit quadraginta diebus: sufficiebat tamen virtus creata illi cibo comunicata, sicut ligno vitæ, vt illi assuescens fieret immortalis.

Præterea excellentius fuit hoc signum saturatione Helix, de quo in 4. Regum volumine sit mentio: nam ille viginti panibus hordeaceis, & quibusdam panibus primitiarum, & frumento nouo allato in pera sua satiavit centum homines: hīc verò ex tam paucis panibus tot millia hominum paut Dominus, multæ reliquiæ superfuerunt. Et fuit in hoc triplex multiplicatio, vt dictum est, nempe in manibus Christi, discipulorum, ac turbæ: ibi verò vna tantum in mensa. Olēū sub Helixo Propheta multiplicatum ad supplendam necessitatem mulieris cuiusdam Prophetæ, vna tantum multiplicatione, & non ad tantam quantitatem auctum est, nisi solū vt impleret vasa quæ domi habebat; ac propterea minus fuit hoc miraculo.

Manna verò sapius datum fuit. ob penuriam; scaturiebat etiam vè: mi-

bus; & in eo laborandum erat, vt panis fieret; hīc sine labore datus panis, & cum triplici multiplicatione; in manna verò nulla fuit multiplicatio, sed signo tantū cadebat de celo per creationem, vel conuersionē alterius præiacentis materiæ ministerio Angelorum. Fuerūt etiam hīc reliquiæ suauiores, & salubriores quā naturales; vt vinū in Canā exhibitum præstantius fuit: Manna autem signo datum bonis sapiebat, vt habetur Sap. 16. erat enim eius sapor determinatus, vt panis oleo cōspersus, & nausē malis prouocabat. Præstat etiam hæc saturatio illi coturnicum, quæ per ventum opéra Angelorum concitatum ex Ægypto allatæ sunt: & quando erāt supra castra, cessabat ventus, & cadebant coturnices: de qua meminit Dauid.

Postremò præstat hæc saturatio quinque panum, alteri saturationi à Dño exhibitæ: quia ibi plures fuerunt panes quā hīc, & turba virorum satiantiorum minor; minor etiā numerus sportarū, quā hīc cophinorum. Reliquiæ debuerunt superesse, vt non erubescerent manducare videntes adesse copiam panis, vt viderentur saturati; quō appareret signum: quia gustare non esset signū; & ne videatur fuisse phantastica saturatio; & ad differētiā saturationis in Veteri Testamento exhibitæ, tantum superfluere voluit; & vt in hoc signo videatur excessus ad saturationem exhibitam per Helixum.

Duodecim autem cophini sublatis sunt: vel non quidem ordinati, et si præciti à Christo, vel etiam ordinati ad ostensionem potestatis, in copia; & sapientia, in numero æquali ministris. Reliquiæ verò fuerūt fragmentorum: quia primi panes fracti erant, & non putaretur eorum facta multiplicatio. ¶ Cophini autem, dicuntur corbes ex viminibus, vel peræ ex panno, vel corio confectæ; quæ facile portari à turba poterant, vel à discipulis, quibus deferebant panes, & alia cibaria. ¶ Non fuerūt autem signo facti: quia illud exprimeretur ab Euangelista; vel à non

Quod etiam Domin⁹ nūc turbas saturā dō, quā olim Israëlēm populum mānā pascendo; mirabil⁹ ac præstantius ediderit signum *Psal. 77.*

Ioann. 2. Manna quibus sapiebat, & cuius erat saporis.

Num. 21. Hæc saturationē illa eisdem populi ex coturnicis carnibus in deserto exhibitā nobiliorem existere.

Exo. 16. & Num. 11.

Matth. 15. Hæc eadē saturatio illi seprem panum aliās turbis exhibitæ cur sit antepōnda.

Cur Domin⁹ huius saturationis voluerit reliquias superesse.

4. Reg. 4. Cur cophini duodecim tantummodò fragmentorum collecti.

Reliquiæ cur tantum fragmentorū fuerint. Cophinus quid.

Vnde habuerint discipuli cophinos ad colligēda fragmenta.

Quoniam illorum modo quinque milia hominum in deserto paucis Christ⁹. *Gene. 2.*

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Aug. tract. 24. in Ioan. in it. tom. 9.

Vbi facta fuerit illa quinque panū multiplicatio.

B. Hiero. in Mattheum tom. 9.

August. Chry. hom. 54. in Mattheū to. 2.

Hilar. li. 3. de Trin.

Ambro. lib. 6. in Lucā, cap. 10.

Mar. 6.

Luc. 9.

3. Reg. 19. Saturatio ege ab illa, quam Deus dedit Helix p coruum, differt in tribus.

Secundū delictum.

3. Reg. 19.

Tertium delictum.

Ibidem.

Gene. 2. Quod hæc saturatio Domini duabus per Helixū factis saturationibus præstantior sit. *4. Reg. 4.*

Ibidem.

Exod. 16. *Ibidem.*

Quare Apostoli Iulsi sint fragmenta colligere.

Domini signa quod tenderent.

Homini partes precipuas

Deus cur dicitur Optimus Maximus

Humanum amore & benevolentiam exprime dicitur ratio efficacissima.

1. Ioann. 3.

credentibus Christum Deum esse, existimari posset fuisse à dæmone alios. Quòd si quis colligeret reliquias ante se positas, non ita pateret miraculum. Idèd Apostoli signorum Christi annuntiatores debuerunt colligere; vt certiores redderentur, cum vidissent, multiplicationem in Christo, & in se ipsis, & in turba fieri. Collegerunt etiã ipsi, vt postea manducarent.

His præmissis, & declaratis, ad litteram Euangelicam explicandam accedamus: illud ante omnia circa finem miraculi explicantes, & quod in principio huius libri diximus, recolentes, Christum Iesum signa edidisse, vt homines ad se quasi verum Deum, & Dominum fide complecterentur, & bonorum operum officijs cõfessandum permoueret. Constat autem homo intellectu, & voluntate, quasi præcipuis partibus: quemadmodum Deus nihil est aliud, quam infinita quædam potestas cum summa bonitate coniuncta; vt merito ob eam causam Optimi & Maximi titulo gaudeat. Et admirabili quidè suæ potestati ostensione intellectum nostrum conuincit; cum opera ab eo proficisci, quæ supra totius naturæ creaturæ facultatè sunt posita, cecinit; quæ qua virtute, aut ratione prodeat, nõ assequitur. Amoris verò & beneficentiæ suæ magnitudine se summè amabilem, & beneficentem sua liberaliter effundentem apertè declarauit, quo voluntatem nostram ad se suauiter inuitaret, & alliceret. Nihil enim perinde amorem & benevolentiam nostram exculpere valet, atque amor singularibus operibus, & beneficij demonstratus.

Quoniam verò considerata sola Dei potestas nos perterrefaceret; sola verò Dei charitas & munificentia spectata, etsi nos erigeret, & ad se alliceret, negligentiores tamen & remissiores in officijs præstandis nostro vitio nos redderet: congruum fuit, vt hæc tanta potentia cum beneficentia & amore esset connexa, vt & potestas non terreat, sed amet; & amor & beneficentia possint, vt

Deus non videatur diligere verbo, & lingua, sed opere, & veritate. Est enim natura comparatum, vt præclara opera præstare munificentia virtus nequeat, nisi sit infinitè, & quæ dando minimè exhauriri possit. Diuinæ potestati innixa. Nam profecto si tu natura munificus esses, ac liberalis, perinde atque Alexander Magnus, aut Iulius Cæsar, nisi inmensa virtute præditus existeres, omnibus te petentibus nequaquam posses satisfacere: quia omnia bona tua si finita essent, dando tamen exhaurirentur, & tu in donando deficeres: quanto magis ergo Diuina potestate opus est, si non tantum diuitias & opes temporales à te homines postularent, sed quæ maiora sunt, vt sanitatem, corporis robur, pulchritudinem, sapientiam, remissionem peccatorum, & immortalis vitæ donum efflagitarent? Quis nõ videat ad hæc præstanda infinito Diuinæ virtutis thesauro opus esse.

Iam verò cum Deus olim multa perpetrasset miracula, & potentiam suam Pharaoni, & filijs Israël cum iustitia vindice coniunctam ostendisset, succidens omnia ligna fructifera, innocentes pisces interficiens, iumenta & boues propter hominè de medio tollens: seruis, & liberis primogenitis non parcens, vt se Deum ultionum ostenderet. In Nouo Testamento signa immutauit, & non nisi quæ misericordiam & gratiam spirant, miracula patrauit. Vt merito Ecclesia orando testetur: *Deus qui potentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas*. Siquidem cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, sanitatem infirmis, munditiam leprosis, & vitam mortuis largitus est, esurientibus verò, & sitientibus de pane, & vini potu prospexit, vt præfens signum, & miraculum aquæ in vinum mutata ad nuptias abunde probant, quibus se verum Deum, & naturæ ipsius conditorem declarauit. Nam quemadmodum vitis in terra plantata, & pluuia cœlesti, ac Solis ardore, atque niuis, & gelu beneficio fota sescim, & tẽporis progressu aqua

Exo. 7. vsq; ad 15. cap. Diuinæ olim Iudæis ostensa argumenta potentia multa commemorantur. Psalm. 71.

Essè à Christo exhibita signa clementie. Esai. 35. & Matth. 11.

Ioan. 2. Simile.

naturali

Cõparatio.

naturali virtute mutat in vinum: unde si vinum desit, aut non ita, vt solet, abundet, pluuia defectum causa mur: ita Dominus ipse conditor, qui virtutem illam viti, ac terræ, ac pluuia cõtulit, verbo suo, siue imperio cõmunicauit, cum voluit, vt vinum in momento, siue breuissimo tempore præstaret miraculo vtens, & illud quidem multo excellentius, quàm sit natura, vel arte productum vinum. Simili prorsus ratione cum frumentum in terra arata, & præparata seminum, & sub terra putrefactam, & beneficio pluuie irrigatum, & Solis, & Stellarum influxu adiutum, naturali virtute producit spicam plenam, ex qua panis, gratissimus homini cibis conficitur: ad eandem rationem idem Dominus, qui tot ac tantas virtutes per creaturas singulas sparfit, vt vnaquæque suos fructus, & utilitates adferat, voluit suis manibus per Humanitatem assumptam habuit, & benedictioni suo ore prolata eam

vim tribuere, vt confestim ad verbi sui imperium panis fieret multiplicatus, vt hac noua operandi ratione præter consuetum naturæ ordinem se, & summa potestate, & benignitate refertum ostenderet, verumque Deum declararet, qui alia ratione per naturalia instrumenta, & adiumenta temporis progressu, hæc eadem opera præstabat. Habes igitur ex hoc signo virtutem Domini, ac bonitatem, qui tot modis ad expugnandam nostram infidelitatem nos alere cõsuevit: ita vt si quandoque omnia nobis deficere videantur, non sit propterea nobis de Diuina prouidentia desperandum. Iacta ergo super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: nam de tali dixisse videtur Propheta: *Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, gratia, & meritis*. Iesu Christi, cui cum Patre, & Spiritu sancto sit gloria sempiterna, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Psal. 54.

Psal. 36.

TRACTATUS XXVII.

In quo explicatur litera Euangelica saturationis quinque millium virorum ex quinque panibus, & duobus piscibus.

Difficiliores huius miraculi quæstiones ad literam explicandam spectantes, priore absoluimus Tractatu: iam quæ faciliores sunt, & siue ad litteram, siue ad mysterium spectant, in hoc præstabitur. Primum igitur, vt explicent Marcus, & Lucas, Apostoli reuersi à ministerio prædicationis, renuntiarunt Domino Iesu, quæ egerant, & docuerant. Dominus autem, qui omnino perfectus erat, & neque secessu egebat, neque vlla quiete; tamen quia exemplum nobis exhibere debuit, sæpe in solitaria loca se recipiebat, in quibus Patrem pre-

caretur; vt eius exemplo excitati prædicatores secedant interdum, & cum Deo colloquentes accipiant ab eo, quod rursus alijs impertiantur. Habent rursus cõcionatores quod imitentur in Apostolis, scilicet instare tempus, quo verborum suorum, atque factorum rationem reddant Domino Iesu, ne accidat quod seruo, qui talentum absconderat. Nam multi sunt, qui putant satis esse verba effundere, parum curantes, an vita, & moribus ornent doctrinam, quæ prædicant. Alij rursus sunt, qui parum solliciti de doctrina, hæreses disseminant, & somnia, & inueta sua magno

Apostoli Dominum renuntiantes quæ egerant, & docuerant, quid docere nos voluerint. Matth. 23.

Mar. 6. Luc. 9.

Cur Dominus secederet interdum.

cum

cum scandalò populo proponunt; correcti verò, obstinato animo Ecclesie resistunt, sed isti cum venerint ad Iesum, rationem reddent eorum quæ docuerunt: neque, ut putò, ad aliam quietem eos vocabit, quam ad eam, quam possident incensores, & suggestores hærefum.

Habent etiam turbæ in Domino Iesu quod imitentur, ut interdum à terrenis negotiationibus, & huius vitæ curis recessus perfugio ad se redeant, ut peruestigent, num rectè se in suis factis gerant, ut de malefactis pœnitentiam agant, & in futurum circumpectiores reddantur. Nam ut agricolæ non singulis annis perpetuo opere agros fatigant, ut quotannis fructum ferant, sed cessare eos faciunt, ut ex illo interuallo, ac quiete, fiant fecundiores, & copiosiores ferant fructus: ita facere debent, qui secularibus negotijs distrahuntur, ut interdum cessent à curis, & laboribus, ut maiores edere valeant fructus.

In eo quòd Dominum abeuntem videntur turbæ, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præueniunt Iesum; habent exemplum nostri seculi homines, ut semper præueniant ecclesiasten, ne ipse cogatur eos expectare, ut hodie fit. Gustauerant istæ turbæ Dominum Iesum, idè in eis implètur quod dixit Salomon: *Qui edunt me, adhuc esuriunt; & qui bibunt me, adhuc sitient.*

Et exiens vidit turbam multam Iesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem; & cœpit illos docere multa. Tactus est misericordia Dominus, quòd essent velut oves huc & illuc balantes ab boni pastoris inopiam: siquidem Sacerdotes, Scribæ, & Pharisei neglecto grege pascabant semetipfos. Iesus itaque misertus simplicis turbæ, cœpit agere fidum pastorem. Primum quidem sacræ doctrinæ pabulo refecit illorum animas; deinde, quos secum adduxerant, egrotos sanauit; postremò verò etiam pane communi satiavit. Quod verò dicitur, *Et cœpit, intellige, in exitu de nauis; prædica-*

uit verò, & sanauit paulò post, nempe quando conscenso monte quietuit cum Apostolis aliquantulum: postea verò cum eleuatis oculis vidisset quòd turba multa veniret ad eum, prædicauit, & sanauit, & venientes excepit.

Sequitur in Luca: *Et excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura egebant, sanabat.* Iesus videns eorum auiditatem, prodijt è latebris, in quas se se abluderat, & ad eum non repulit eos ob importunitatem, ut vltro etiam iret obuiam: & progressus excepit illos blandè. Et primum omnium illorum animos pauit, & infirmos à morbis subleuauit. Vnde Theophylastus hoc loco sic scribit: *Docuit Iesus, & sanauit; ut tu discas, quòd philosophia postea verbo, & opere constat, & neque dicenda sint, quæ facere non licet, neque facienda que dictu absurda.* Sic ille. Ioannes verò subiungit, *quòd sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur.* Erant & aliæ causæ, vel curiositatis, vel cupidini in sermone, vel audiendi verbum Dei: sed hæc, quæ ab Euangelista nominatur præcipua. Blandus Doctor pueris crustula dat sanitatum, ut inde allecti sanarentur eorum animi. Minima autem erant illa temporalia beneficia, & multi tantum ob ea sequuntur Dominum: quod tamen in initio patitur Iesus, ut postea non tam propter eius beneficia, quam propter eius bonitatem sequantur, sed ab utentibus suis signis, dicebat: *Queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Multi enim hodie fiunt Sacerdotes, Abbates, & Episcopi, ut delicatius viuant, & de Christi patrimonio suos ditare valeant consanguineos. Multi quoque instar Iudæ loculis, id est, beneficijs, aut redditibus Ecclesiasticis abutuntur, illos furtim subtrahentes. Et ut alinus, & bos præsepi Domini ad edendum alligati erant, & illi proximi; ita illi qui tantum Christum secundum carnem cognoscunt, & more canis æspici pro lætiori frusti carnis umbra in aqua apparere,

Luc. 9.

Christi zelus animarum.

Theophy. in Lucam. Philosophia Christiana quibus constat.

Ioan. 6.

Christus Doctor qualis.

Ibidem.

Clerici qui similes turbis Iesum querentibus, ut saturarentur ab eo.

Infr. 12. & Infr. 13.

Esa. 1.

Cognoscant qui secundum carnem Christum.

2. Cor. 5.

Qui secularibus curis detinentur, atque implicentur, ut se se interim colligant, quibus exemplis doceantur.

In eo quòd turbæ præueniunt Iesum in locum ad quem ibat, quid doceatur nostri seculi homines

Ecc. 24.

Mar. 6.

Sacerdotes, Scribæ, & Pharisei quales erant pastores.

Ezech. 34.

Christus verò quæ bonus pastor.

veram carnem ore retentam amittant: id est, pro diuitijs huius seculi, æternos, & cœlestes perdunt thesauros.

Subijt ergo in montem Iesus; & ibi sedebat cum discipulis suis. Egressus de nauis, continuo in partem montosam ascendit, ut tantillum cum Apostolis quiesceret. Permittat ergo Episcopus exemplo Christi sacerdotes sibi assidere: quemadmodum Concilium Carthaginense docet, cum ait: *Episcopus quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur.* Hæc ibi. Et Dominus quidem subiit in montem cum Apostolis, id est, in eminentiorem partem illius deserti; tum ut quiesceret, tum ut liberius turbas aspicere posset; tum ut ex altiori loco melius posset prædicare, & à turbis audiri; tum denique, ut locus responderet locato. Erat enim Christus, & ratione personæ suæ, & charitatis, & signorum, & doctrinæ, mōs domus Domini eleuatus super verticem montum.

Et erat proximum Pascha dies festus Iudæorum. Intellige tertium Pascha, ut docet Episcopus Abulensis, post illud primum Ioan. 2. & illud secundum Ioan. 5. quod consecutum est hoc, sicut & hoc illud, in quo Crucifixus est; & ante diem mortis suæ in nocte instituerat paschum Eucharistiæ, cuius symbolum fuit hæc saturatio. Ne verò videretur peccare, nõ eundo ad solennitatem Paschalem in Ierusalem; hoc admirandum, ac diuinum edidit signum. Suberat etiam iusta causa non eundi: quia odio capitali eum prosequentes, in necem eius conspirauerant, ut Ioannes testatur. Voluit etiam paulatim ablatere Iudæos à festis Iudaicis, quæ quamprimum erant abroganda, & relinquenda illis domus deserta, & vbique celebrari debebat verum Pascha, vbi relictis mūdanicis affectibus, ad cœlestium rerum amorem transferretur animus. Docuit etiā se nolle conciliare Ierosolymis opinionem, & gloriam, dum in partibus Galilææ locis delitesceret.

Quum subleuasset ergo oculos Iesus,

& vidisset quia multitudo maxima venit ad eum. Vbi Christus eleuat oculos, semper aliquod magnum mysterium innuitur: ut cum apud Lucam eleuatis oculis in Discipulos suos, dicebat: *Beati pauperes, &c.* & cum suspiciens vidit Zachæum in arbore Sycomoro; item cum in oratione subleuauit oculos ad Patrem, quemadmodum eleuatis oculis Eucharistiā confecit, ut Ecclesia testatur, ita hic, quia volebat facere signum, occasio nem edendi illud ex loco, & tempore, & turbarum multitudine accepit. Ut enim filia sterrente, pater in somnes noctes traducit, dum cogitat de ea locanda, & de genero accipiendo, & quando, & vbi, & de dote danda: ita Christus dum nos dormimus, aut nihil minus cogitamus, de nobis pascendis, & honestandis sollicitus est, ac peruigil: sicut modò de dando pane turbis. Antequam ergo Dominus Philippum tentaret, & cœpisset dies declinare, accesserunt ad eum Apostoli, dicentes: *Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quæ circa sunt, diuertant, & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus.* Desertum hoc, villas & castella circumquaq; habebat; ne putes esse simile deserto Ægypti, aut Arabiæ. Deinde vide quàm assiduus fuerit Christus in docendo, qui vsque ad diei vespem non cessauit turbis prædicare. Vide etiam beatæ huius turbæ affectum, & alacritatem: quia non dubitabant etiam in desertum proficisci, & pernoctare etiam, ut in illa solitudine verbum Dei audirent. Quod negligentiam nostri seculi hominum vehementer declarat, qui ne domo quidem exire dignantur, & venire in templum ad audiendum verbum Dei erubescunt: & si ultra horam, vel tantillum cōcio pertrahatur, statim indignantur, & cogitant de recessu. Apostoli ergo accesserunt ad Iesum, non quidem orantem, quia dicunt: *Dimitte, sed prædicantem in loco eminentiori, & distanti aliquantulum à vallantibus discipulis.* Idè dicuntur accedere, ac rursus accessisse, ex commiseratione, quam ad se ipsos, & ad turbas

Vbi Christus eleuat oculos, quid inuenire videatur.

Luc. 6. Infr. 19.

Ioan. 17. Matth. 26.

Christi pro nobis sollicitudo qualis.

Luc. 9.

Quàm assiduus in docendo esset Christus.

Hulus turbæ Christum Dominum audiendi sedulas quos grauius inculcet

Quid est quod Discipuli ad Iesum dicuntur accessisse

habe-

habebat; ne Christus produceret sermonem, & Deo eos mouente, ut ita rogatus faceret signum. Turba autem hoc non petijt ex reuerentia, & suauitate sermonis Christi, quæ sciebat Christum prudentem: neq; ut signum expectarent, quia simile quid non viderant. Et aiunt illi: *Dimitte turbas.* Non dicunt, satia; ob imbecillitatem fidei, quam etiam in secunda saturatione ostenderunt. Pro se autem nihil postularunt, quia habebant quinque panes, ut ait Marcus: consueuerant enim ferre secum viaticum, ut colligitur ex verbis Matthæi, cum Christus dixit: *Intuemini, & caute a fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. At illi cogitabant inter se, dicentes, Quia panes non accepimus.* Maximè quia præscierunt se abituros in desertum.

Ex apparatu autem turbarum, & confusione, cognouerunt eam non habere cibos: alias ausi non fuissent sermonem Domini interrompere; & in secunda saturatione defecit cibus turbæ, & non discipulis.

Iesus autem dixit eis, Non habent necesse: date illis vos manducare. Nô hoc dixit Dominus, quasi expectaret eos sua industria præparaturos, unde tot millia hominum pascerentur; sed ut eos expergefaceret, ac redderet capaciosiores eorum quæ fiebant, cognocerentq; numerum panum illis ad cibum non suppetere; & ita miraculi magnitudinem intelligerent. Vos ergo date illis manducare: quia qui me habet, omnia habet: qui querit regnum Dei, & iustitiam eius, huic etiam in deserto non deerit panis. Et ita tetrauit Philippum, dicendo: *Vnde ememus panes, ut manducent hi?* Et si enim tunc omnes Apostoli essent pusillanimes, & carnales, speciatim tamen Philippus peculiari egebat eruditione, teste Theophylacto. Et ait: *Vnde ememus,* id est, quo pretio, vel à quibus vendentibus. Et cum alij dixissent: Nisi forte nos eam, & emamus in omnem hanc turbam escas. Erant autem ferè viri quinque millia. Quod per ironiam dictum videtur, quasi dicant, Non suppetit nobis pecunia. Quod si serio Apostoli dixerunt, in-

dicabant charitatem suam, quia omnibus ad Christum venientibus de pane prospicere volebant. Nunc autem qui locum Christi habent in terris, ut Pontifices, & Reges, penes se habent ministros, qui panem totum sibi ipsis habere volunt, & non curant de aliorum fame subleuanda, qui sepe magis sunt promeriti, & magis indigent.

Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisq; modicum quid accipiat. Id est, nec etiam ducenti denarii satis erunt ad emendum tantum panis qui sufficiat non dico ad pascendum, sed ne ad modicum quidem gustandum. Arguit enim humana ratio ab impossibili, nil respiciens ad Christi potentiam: ut Nicodemus: *Quomodo potest homo nasci cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris sue iterare introire, & renasci?* Et Samaritana: *Domine, neq; in quo haurias habes, & puteus altus est, quomodo ergo habes aquam viuam?* Et Capharnaitæ: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Et quia denarius est eiusdem pretij cum Iulio nostro; ducenti denarii conficiunt viginti aureos monetæ nostræ: qui si diuidantur in quinque millia, quilibet centuria habebit quinque denarios cum dimidio, & paulò plus. Nunc verò cum ad illum numerum quinque millium accedant mulieres, & paruuli; reperiemus Philippum singulis capitibus semiquadrantem exiguo pane emendo vix tribuisse.

Subdit autem Ioannes: *Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset factururus.* Tentat Dominus, non ut fallat, quomodo diabolus tentat: nec ut eius occulta exploret, quomodo homo tentat; sed ut eius animus sibi ipsi, & alijs pateat. Tetat igitur, quomodo magister discipulum, ut cognoscat suam ignorantiam, & fidei tarditatem. Et tentatur Philippus, & quilibet, dum ad se respicit, id est ad ea, quæ generant diffidentiam. Atollendi ergo sunt oculi ad Deum cum Christo, & seruo Helisæi, ut sciamus plures esse nobiscum, quam contra nos. A rudi,

Locum Christi qui tenent in terris.

Humanae rationis infirmitas.

Ioan. 3.

Infra. 4.

Infra. 6.

Denarius apud Iudæos, & Iulius apud nos tantundem valent.

Dominus cur tetauerit nunc Philippum.

Dæmon cur tentet.

De diffidentia homo cum tetatur, quid agere debeat.

Quare discipuli Christo suaserint, ut turbas dimitteret.

Matth. 15. Mar. 6.

Matth. 16.

Vnde Apostoli agnouerint turbam secumpanem non attulisse.

Matth. 15.

Quo verbo Christus Apostolos ad intelligentiam signi faciendi saturationis turbarum excitauerit.

Matth. 6.

Ioan. 6. Quare Christus Philippum & non alios interrogauerit: Vnde ememus panes, &c. Theoph. in Ioannem.

Luc. 9.

Apostolorum charitas.

1. Cor. 1. Vnde Prælati docentur suorum non paruifacere consilia subditorum. Exod. 18. 4. Reg. 5.

Iusti. histo. lib. 1. Mar. 6.

Quare Christus ab Apostolis quasie rit, quot panes haberet. Puer habens quinque panes hordeaceos, & duos pisces, quis ille fuerit secundum quosdam. Andrea Apostolicharitas, & beneficentia.

Adherendum cur Deo soli.

Psal. 103. Terra firmitas vnde. Iob. 26.

Seue. Sulp. c. 6. vita B. Martini.

& crasso discipulo Christus Dei sapientia consilium querit; ne Prælati suorum paruifaciant consilia subditorum. Nam, *Sape etiam est olitor* (ut ille dixit) *valde opportuna locutus*; & Moses non spreuit consilium Iethro foci sui, nec Nahamam verba captiue puellæ ex Israël, aut subditorum consulentium ut Helisæi præcepto pareret. Imò Cyrus Imperator obuiam sibi factum seruum nuper è vinculis liberatum, sui consilij participem effecit, eiusq; de bello in Astya gemgerendo sententiam exquisiuit: ut testis est Iustinus.

Sequitur, Dominum interrogasse: *Quot panes habebitis? ite, & videre. Et cum cognouissent, dicunt, Quinq; & duos pisces.* Christus in vniuersum omnes interrogauit, & solus nomine omnium respodit Andreas, sicut & Philippus: *Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?* Interrogauit Dominus, ut magis agnosceretur miraculum, cognito numero panum ad sustentationem turbæ necessario, & eo quem ipsi habebat. Puer autem ille, siue minister, ut quidam dicunt, domesticus discipulorum fuit, & ut quidam tradunt, erat B. Martialis: panes tamen discipulorum erant, ut Marcus, & Lucas habent. Et charitatem ostendit Andreas, quod necessariū victum paratus erat turbis communicare: nos autem ne superfluum quidem largimur. Sed languidam ostendit fidem, cum nihil de virtute Christi panes multiplicatis cogitans, dixit: *Sed hæc quid sunt inter tantos?* Vox Græca *ροδ-τρον*, tam magnitudinè, quam multitudinem respicit; & ita verti potest, inter tantos, & inter tam multos, quod magis huic loco quadrat. Illud discite, si sapis, noli herere creaturis: herere Deo ipsi, & fortior eris, & magis quietus. Terra enim propterea solidior est, & firmior, quia fundata super nihil, unde dicitur: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam; & Iob: Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.* B. Martinus, ut testis est Seuerus Sulpitius, cum incidisset in latrones, & inter me-

dios gladios districtos magna vultus serenitate, & securitate maneret, rogatus cur tantam vultus hilaritatem præferret, respondit: *Quia soli Deo, fido, cum nullum mihi humanum praesidium adfit.*

Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum. Ita ait Marcus. Ioannes verò habet: *Facite homines discumbere.* Postquam iam constabat de defectu panis, quem admodum de defectu vini in Cana, ad miraculum præstandum accedit. Quod Dominus edere voluit, ut se Deum ostenderet, qui olim manna pauerat turbas; & ut potestatem ostendat in varietate signorum. Iustumque fuit hoc signum facere, quia detinuerat diu præter morem prædicando. Quod si non prædicasset plus solito, habebant tempus eundi ad proximas villas. Postremò, quia non poterant sine magna debilitate reuerti, maximè mulieres, & paruuli. Denique ut signum esset Eucharistiæ, per quam pascit nostros spiritus. Et humana prouidentia primo implet mensam, antequam discubant: contra verò Christus, qui vult ut spes tota in eo collocetur, & non in cibo: nam vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Verbum ergo hoc: *Facite homines discumbere*, verbum est Leonis Iudæ contra nostram incredulitatem, & pusillum animum. Perinde enim est, ac si dixisset, Plantate solùm, & rigate: Ego enim sum, qui cibabo, & incrementum dabo.

Discubuerunt autem super viride fœnum; quia tempus erat Veris prope Pascha; & fœnum fuit pro sedibus, & mensa, quia mundum erat, & ita in illo reliquiæ seruatae sunt. Discubuerunt autem; quia olim iacendo in triclinio, id est, lecto, comedebant, ut dicitur 1. lib. Reg. ut posset eis commodè ministrari; & viderentur reliquiæ colligi, & omnes saturari: quod non esset, si starent. Ante fractionem autem discubuerunt: quia in manibus comedentium cibus parabatur. Mira autem fuit obedientia, quod eius mandato pareat Apostoli, nescientes quid vellent facere: & ea dem in populo

B. Martini ad latrones sibi necem intrepida responso.

Mar. 6.

Ioan. 6.

Supra. 2.

Cur Christus hoc signum edere voluerit saturationis turbarum. Exod. 16.

An conueniens fuerit hoc miraculum à Domino fieri.

Rom. 4.

1. Cor. 13.

Quare discubuerint super viride fœnum.

Iacentes comedere, qualis consuetudo.

1. Reg. 9.

Apostolorum, ac turbarum obedientie documentum.

fuit

Ioan. 2.

fuit obediendi Apostolis facilitas, similem promptitudinem obediendi videmus in ministris nuptiarum cum deficiente vino hydrias impleuerunt aqua.

Quemadmodum turbæ per contubernia confederant.

Mar. 6. Euthy. cap. 26. in Matthæum.

Sederunt autem per contubernia, siue per areolas, & per partes. Et vt ponderauit Euthymius, verba Græca Marci Euangelistæ οὐκ ἔστιν ἕνα, id est, conuiuia conuiuia, id est, more Hebræorum singula distributa conuiuia, siue congregationes congregationes, in circuli modum. Deinde subiungit, πρῶται, πρῶται, id est, areolæ areolæ in quadranguli formâ, quales sunt hortorum areolæ. Lucas verò vocat κλίστας, id est, discubitus, & πὸ τῶ κλίστων, id est, discumbendo: Quod ergo Lucas dixit: Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos, nō pugnat cum eo quod Marcus ait: per centenos, & quinquagenos: quia ille partem expressit mandati, hic totū. Et simul perpède, quòd in qualibet re ordo est necessarius: ordine enim seruatur omnia naturalia, imò etiam quæ gratuita sunt. Idèd quisque debet in ordine suo consistere, & ordinarium suum cibum edere: nam præter rationem est, vt vno die exhaurias, quod toto anno edendum erat: & illud detèrius est, vt quod est animæ tribuendum in fructum sempiternum, detur corpori vorandum ad horam.

Luc. 9.

Si turbæ, vt ait Lucas, sederunt per conuiuia quinquagenos: quomodo, iuxta Marcum, per centenos, & quinquagenos.

In omni re ordo est necessarius.

Quare per centenos, & quinquagenos turbæ discubuerint.

Singulis Apostolis quæ tula pars turbæ ad ministrandum obtigerit in multiplicatione panum & piscium.

Dispositis etiam sic ordinibus, magis conspicuum fiebat miraculum; & deinde vt commodius numerari possent homines, & vt cum alijs alios respicerent, cælestis huius signi fierent testes. Quia verò numerus turbæ erat ferè quinque millium, si addas illis puerorum numerum, & mulierum, quæ plures accurrere solent ad huiusmodi, ac superasse numerum virorum saltem in ducentis & octo; deprehendes vnumquemque Apostolorum ministrasse octingentis, & quinquaginta: quæ conficiunt sex centurias, & quinque, quinquagenas, vel quinque, centurias, & septem quinquagenas.

Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cælum, benedixit, &

fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerent ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. Hæc Marcus. Ioannes verò ait: Accepit ergo Iesus panes: & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Similiter & ex piscibus quantum volebat. Primò Iesus accepit panes, vt ipse videretur solus, & primarius autor miraculi. Deinde intuitus est, siue suspexit in cælum, tū vt à Deo videretur proficisci miraculum, à quo illud edendi potestatis per generationem Christus vt Deus, & per incarnationem vt homo est, acceperat, deinde vt expectemus ab eo tanquam à primo parente sustentationem. Adhæc quia per signa volebat ostendere se Deum: inde enim alia pendebant, idèd prima signa nō fecit orando, nec etiam magna sequentia, nisi tantum Lazari suscitationem, cui similem nulla præmissa precatione fecerat, vt puellæ, & adolescentis: & in illa Lazari, ob astantes, vt crederent se à Deo missum, precatus est. Præterea ostendere volebat se à Deo processisse, idèd vel in paruis signis respiciebat in cælum. Postremò docere voluit, confugiendum esse nobis ad cælum in necessitatibus: & si hoc solum intendisset, in omnibus respexisset cælum.

Tertiò, dicitur benedixisse, pro quo verbo Ioannes dixit: Gratias egisse, vt intelligamus, idem esse benedicere, & gratias agere: vt annotauit Cyril. Verbis ergo aliquibus, quæ ratio ipsius verbi benedicendi indicat (iuxta illud Genes. Benedixitque illis, dicens, Crescite, & multiplicamini) & præsertim quibus gratias ageret Deo, panes multiplicauit. Idem est ergo ἰσχυροῦς, & ἰσχυρισήσας. Sicut etiã in confectione Eucharistiæ quod Matthæus dixit, ἰσχυρισήσας, licet interpres vertit, benedixit, Marcus habet ἰσχυροῦς, siue benedixit. Et quod Marcus de pane dixit ἰσχυροῦς, rursus de calice alterum verbum usurpauit, vt vnâ & eadè intelligas esse vtriusque verbi significationem. Et quia dicitur: Aspiciens in cælum, benedixit, & fregit, & dedit: sicut fregit, & dedit, refertur ad panem, ita etiã benedixit. Quod etiam explicatius tradit Lucas, dicens: Benedixit

Quare Christus accipies Panem, aspexit in cælum.

Prima signa Dominus orando nō fecit.

Ioan. 11.

Matth. 9.

Luc. 7.

Ioan. 6.

Quod benedicere, & gratias agere idèd sunt.

Cyri. li. 3. in Ioan. ca. 17. to. 1.

Gen. 1. & seq.

Matth. 26.

Mar. 14.

Matth. 14.

Mar. 14.

Luc. 9.

illis,

Quid nã fuerit panum illa benedictio quam Christus perfect.

Ecclesiastes

1. Deo gratias agens pro cibo, seu benedicens, quid assequatur.

Leuit. 26. Panum benedictio quare sit gratiarum actio.

Ioan. 11.

Mensæ cur benedicam?

Psal. 106. Vnde nã terræ siccitas, & fames teste propheta. Mensa & ante & post cibum quare benedicenda.

illis, scilicet panibus. Hæc ergo benedictio, deprecatio fuit Diuinæ gratiæ, quæ non simplex erat, sed efficiens panum benedictorum multiplicationem; vt benedictio panis in vltima cœna, operabatur panis in corpus Christi transmutationem. Proinde qui gratias agit Deo pro cibo, seu benedicit cibo, meretur augeri à Deo & multiplicari, iuxta illud: Ad locum vnde exeunt flumina, reuertitur, vt iterum fluant. Benedixit etiam; vt nos pro cibo agere gratias, & ab eo cibum expectare disceremus: vnde in nullo alio signo legitur benedixisse, præter quã in hoc. Benedictio sola diuites facit, & panis sine benedictione Dei non satiat, iuxta illud: Comedetis, & non saturabimini. Quia verò Dominus suo verbo nihil facit sine voluntate: benedictio, fuit gratiarum actio de miraculo saturationis turbæ (quemadmodum in suscitatione Lazari gratias agit) nō quasi formam aliquam multiplicandi panes instituerit: in Eucharistia siquidem fuit opus præscribere formam propter nos, vt sciremus qua forma esset agendum. Vnde nunc ipse ad formam à nobis prolatam quotidie panem in alteram conuertit substantiam, ob Christi etiam exemplum: quia cibis necessarius, & subiacens periculis à cælo, à terrâ, & à dæmonibus; & quia gratis donatur etiam malis & ingratis. Vnde Propheta: Posuit, inquit, flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: Terram fructiferam in saluginem, à malitia inhabitantium in ea. Vbi docemur, Deum percutere terram fame, & siccitate propter peccata. Mensa autem bis benedicenda est, & ante, & post cibum: sunt enim quædam orationes deprecatoriæ, quibus aliquid obtinere volumus à Deo, alia verò sunt ad gratiarum actionem spectantes pro obtento beneficio: ita in mensa antequam sumatur cibum, est oratio quasi votiua, sumpto autem cibo, est oratio, & gratiarum actio. Vtraque tamen potest vocari gratiarum actio: nam quando ad mensam sedemus, iam à Deo cibum obtinemus; & tamen, quomocunque vo-

cetur illa oratio, vtròque tempore orandum est. Deinde exemplo Christi ad vtramque præstadam inuitamur. Nam hæc ante cibum benedixit, vt tres euangelistæ dicunt, siue, vt Ioannes habet, gratias egit: quod esset oratio ita cibum benedicens, vt inuolueret gratiarum actionem. Deinde post cibum etiam orabat: nam dicitur apud Matthæum: Et hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum: id est, peracta benedictione, siue gratiarum actione post cœnam de cœnæ mysterijs. Et si autem tam laici, quàm Ecclesiastici ad gratias agendas pro cibo, siue pro alijs beneficijs lege teneantur: non tamen illis vllò præcepto positio præscribitur certum, & definitum tempus, quemadmodum clericis, qui ante, & post cibum facere, Ecclesiæ lege tenentur: vt patet distinct. 44. c. Conuiuia: & cap. Quando autem. Vbi dicitur: Quando autem conueniunt presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat: & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes: & per vices cibum, & potum benedicant: & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta Scriptura legat. Post refectionem similiter hymnum dicat ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur. Hæc ibi. Præcipitur etiam, dum comedunt, simul aliquid legere ex Sacra Scriptura. Quiuis autem solus Sacerdos etsi ad id legem non obligetur; debet tamen pro honestate, & reuerentia Sacerdotalis gradus illud facere. Nec mirari quisquam debet, si hæc perfectio à Sacerdotibus, vel Religiosis simul edentibus exigatur, quam olim solo naturæ lumine ducti Gentiles præstitisse leguntur. Audi quid Cornelius Nepos de Pomponio Attico in eius vita conscribat: Nemo in conuiuium eius aliud & ipse audiuit, quàm anagnosten: quod nos quidem iocundissimum arbitramur: neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, vt non minus animo, quàm ventre conuiuia delectarentur. Sic ille Ethnicus de Ethnico viro. Laici verò nec simul cõiuncti ad id obligantur.

Matth. 26.

Aliter laici, a liter clericis Deo Opt. Maximo pro omnibus beneficijs gratias agere debet.

Modus benedicendi clericis obseruandus secundum Ecclesiasticam sanctionem.

Quo iure id quiuis per se Sacerdos prestare debeat, vel etiam Ethnicorum exemplo.

Cornel. Nepos.

Cur Christus frerit panes.

Quare Christus non ministravit ipse, sed discipuli eius.

Matth. 20. & Luc. 22.

Diuitibus ad quid opes à Christo collata.

1. Cor. 4.

Ioan. 2. Quare Christus ut in nuptijs olim, nunc miraculo turbis minime de vino prospexit.

Exo. 16.

4. Reg. 2.

Quæ nã causa fuerit panes non triticeos, verùm hordeaceos multiplicandi.

Ioan. 2.

Fregit autem Dominus cibum; vt tam multis diuideretur, & signum à se proficisci ostenderetur. Voluit deinde, vt discipuli sui ministrarent conuiuio, ipse verò Dominus minime ministravit; quia humanitus omnibus non posset, & non decebat; & quia perturbaretur ordo. Venit ergo ministrare redemptionem, & nõ venit vt ei seruiretur, licet quandoque ei seruirent, & ad exemplum humilitatis, satis est aliqua humilitatis officia præstitisse. Sic etiam discipuli magis honorabantur à Domino, tanquam magis familiares Christo, ex cuius manibus immediatè accipiebant panem, turbæ autem de manibus Apostolorum. Apostoli etiã magis certi de miraculo hac ratione reddebantur. Dedit etiam discipulis, & discipuli apponebant turbis; vt intelligant diuites propterea sibi Christum tot diuitias contulisse; vt eas in egentes distribuant. Sunt enim diuites suo modo ministri, & dispensatores Christi: sed hãc iam quæritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur: quia multi sunt Iudæ proditori perfimiles. Non fecit miraculo vinum; quia non erat necessarium, nisi ad honorem nuptiarum. Vnde in deserto per quadraginta annos non est datum. Si enim datum fuisset hãc, scriptum esset. Erant ergo fontes vicini, ad quos pro potu accedebant: qui si defuissent, de aqua signo aliquo prospexisset. Si tantum essent panes, eos tantum multiplicasset, vt solum manna dedit in deserto. Sed quia etiam erant pisces, & non vinum, eos etiam multiplicauit, & sunt magis necessarij quàm sit vinum, modò aqua nõ deficit. Ideò coturnices dedit in deserto, & Helix carnes; cui, siccato torrente, & misso ad viduam, vinum nõ dedit. Malunt etiam homines animalia, quàm vinum.

Cur verò non fecerit optimum panem, id est, frumenti, siue tritici, sicut optimum vinum in nuptijs, in promptu est responsio. Quia Christus multiplicauit quod inuenit; inuenit autem panes hordeaceos, & nõ

frumenti; vinum verò ex aqua multiplicauit, optimum, & quale voluit. Non multiplicauit ducentos denarios quos habebant Apostoli, ne pecunia minus communicaretur fratribus, nam seruarent illam homines, panem verò si seruaret, putresceret. Deinde ne pecuniæ cupiditate homines ad se attrahere videretur, vt traditur Antichristus facturus: sed in primis id factum fuit, quia multiplicata pecunia, non ob id populus qui aderat, vesci potuisset, cum panis, non denariorum multitudo sit apta materia ad esum, & ad famem sedandam. Non fecit autem vasa mensæ; quia nõ erant necessaria pro his quæ non effunduntur, vt liquida, nec imunditiam contrahunt. Tales erant panes, & pisces assi, vt est verisimile; qui Græcè dicuntur à Ioanne ὄσπρια, παρὰ τὸ ὄσπριον, id est, ab assando, eo quod moris esset illos assare, & fortasse assatos diuendere. Non ergo παρὰ τὸ ὄσπριον, id est, serò, vt quidam dicunt, quòd vel vesperi solum ijs vescerentur, vel caperentur, vel serò voluptatis gratia in usum venirent. Aliò qui ὄσπριον pro condimento, vel obsonio, omniq; cibo, qui cum pane edi consuevit, accipitur: vt est apud Atheneum. Vnde idem est quòd à Ioanne dicitur προσφάγιον. Et Athenæus ait inter omnia obsonia maxime eminere piscem, qui propter singulare nutrimentum, solum ita vocatur. Et rursus: Non ignoro, obsonium propriè vocari quicquid igni in cibum preparatur: & ita dictum est ab eo, quod igni assatur. Et quod Ioannes dixit ὄσπρια, alij dicunt ἰχθύας.

Ioannes verò ait: Similiter ex piscibus quantum volebant. Id est, affluenter, implens omne animal benedictione, & relinquens in manu consilij hominis, vt sobriè agat. Et ita legit Theophylactus, & Augustinus: & magnificat hæc lectio Christi signum. Modò verò legitur in Græcis in singulari, quatum volebat ὄσπριον: quia non pro nostra voluntate, quæ insatiabilis est interdum, sed pro gratiæ suæ mēsurā nobis beneficia confert. Et si autem hæc lectio

Qua ratione Christus etiã ducentos denarios noluit multiplicare, cum posset.

Ioan. 21. Obsonia apud Ioanem vnde dicantur.

Athenæ. lib. 8.

Ioan. 21. Idem lib. 7. Obsoniorum optimū & excellentissimū quod. Piscis cur sic dicitur.

Obsoniū vnde dicatur. Ioan. 6.

Psal. 144. Theophy. in Ioann.

August. lib. 2. De cōsen. Enang. cap. 46.

Vt nobis conferat beneficia Deus.

Matth. 14. Mar. 6. Quare dictū sit: Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Ibidem. Non solum de panibus, sed etiam de piscibus collecta fuisse fragmenta.

Cur panem Christus turbis non dedit, qui eis famem in posterum omnem adimeret.

Matth. 6. Quæ nam illa aqua, quæ quæ biberit, nõ sitiet in æternum: vt Dñs dixit Samaritanæ.

Ioan. 4. Infra 6.

Luc. 16.

Supra 11.

bonum sensum comprehendat; præstantior tamen est prior, quam etiam sequitur Euangelium Syriacum; & facilis fuit lapsus à verbo ἄθροον ad ἄθροον. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Ita Matthæus, & Marcus scribunt; nõ putes, vel nõ omnes comedissee; vel comedissee quidem, sed saturatos non fuisse; vel fuisse qui dem saturatos, sed nihil superuisse. Ideò dicitur: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Non tantum fuerunt fragmenta ex quinque panibus hordeaceis, sed etiam ex piscibus; vt testatur Marcus; ne quisquam opinetur, mysterium aliquod latere in eo, quòd de panibus multum, de piscibus nihil superferit. Et certè ad magnificentiam conuiuij spectabat, vt vtrumque superesset. Plus tribuit quàm opus sit, ad miraculi claritatem: & plus tribuit nobis quàm egeamus, vt sit vnde charitatem erga proximum exerceamus. Colligenda fragmenta ne pereant, & vt miraculo attestentur; & quia non semper oportet fieri miracula, sed ex labore prudenter viuendum, & seruandum in tempus necessarium, quoniam nostram, & alienam inopiam subleuemus.

Noluit autem dare panem, quogusto amplius non esset esuries; quia ille seruatur in præmium gloriæ; & quia nobis vtilius erat, more bonorum filiorum, quotidie ab omnium nostrum amantissimo parente mendicare panem nostrum quotidianum. Quòd si dicas, promississe aquam, ex qua qui semel biberit, non sitiet in æternum, vt dixit ad Samaritanam. Sed intellexit aquam spiritualem Diuinæ gratiæ: quomodo etiam cum dixit: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Secus est de aqua materiali, & pane corporeo. Vt ergo ex isto pane iussit colligi fragmenta: ita ergo, & tu collige quæ tibi superflua sunt; quia ex tuis micis cupit saturari Lazarus, iuxta illud: Date eleemosynam; & ecce omnia munda sunt vobis. Et hoc est

lauare manus à prandio. Pereunt ergo fragmenta, quæ ad usum, & vtilitatem hominum non perueniunt. Plus etiam superfuit quàm appositum fuit; vt discamus non esse parci, ac tenaces in dandis eleemosynis: quia Deus cum liberaliter dante liberalis est, iuxta verbum Domini: Date, & dabitur vobis, &c. iuxta illud Apostolicum: Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis. Nam dare eleemosynam, seminare est vnde colligas centuplum: & misereri pauperis, scenerari est Domino, vt cum vsuris accipias quod dedisti. Vt docet experientia illius viduæ Sarepthanæ, quæ ex paruulo pane subcineritio promeruit hydriam farina non deficientem. Magnificum fuit verbum Ioannis illius, qui ab eleemosyna nomen sortitus est: qui cum propensissimus esset in subleuandis egenorum miserijs, & calamitatibus, & quo plus daret, plus acciperet, dicebat: Videbo, Domine, quis citius deficiat: an tu mihi dando, an ego alijs distribuendo. In historia Hadriani Pontificis huius nominis secundo, in pauperes beneficentissimo diuinit acciderit.

Colligite (inquit) quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, &c. De his Cophinis aliquid superius dictū est. Hoc loco

Fragmenta quæ pereant.

Diuinam in se liberalitatem qui maxime experiantur. Luc. 6. 2. Cor. 9. Prou. 19. Seminēt qui vt cētuplum colligant.

3. Reg. 17.

Ioanis illius Eleemosynarij viri sanctissimi pulchrè dictum.

Quid Hadriano Pontifici huius nominis secundo, in pauperes beneficentissimo diuinit acciderit.

Constantini Magni in 12 Apostolos singularis pietas, atque religio.

Euseb. Cæsar. lib. 4. vita Cōst. c. 60. tom. 1

Georgius Cedrenus Græcus autor. De duodecim cophinis traditio.

Fatum tēpus pro Præterito unde interdum cōster in Scripturis accipi.

Deuter. 18.

Turbæ Christum agnoscentes magnam esse Prophetam, quid testari voluerint. Matth. 7.

Quare facere voluerit Christum Regem.

illud tātummodo annotare placuit, Eusebium Cæsariensem in vita Cōstantini recensere, Constantinum in vrbe sui nominis cognomine Apostolorum templum, siue martyrium ædificasse, & in eo cōditorium posuisse suum, quod vtrinque seniclaudebant Apostoli, vt defunctus quoque precationum quæ ibidem essent ad Apostolorum gloriam offerendæ, particeps efficeretur. At verò Georgius Cedrenus in Compendio historiæ suæ, qui ante sexcentos annos de rebus insignibus vrbis Constantinopolis scripsit, tradit, in templo illo duodecim Apostolorum reponi solitos quandoque super humeros Apostolorum duodecim illos cophinos, siue sportas, quibus olim collegerant reliquias fragmentorum ex Domini præcepto. Ex quibus constat, religiosè fuisse asseruatos illos cophinos, qui miraculi magnitudinem adhuc testantur.

Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant, Quia hic est verè Propheta qui venturus est in mundum. Pro eo, Qui venturus erat in mundum: nam si iam venerat, impropiè dicitur esse venturus. Solus Ioannes narrat gratiarum actionem, & turbas acclamasse, Iesum esse magnum Prophetam illum, siue Messiam venturum in mundum, de quo in Deuteronomio scripsit Moses: *Prophetam suscitabo eis, &c.* & à miraculis, & signis, quæ omnem naturæ excedebant virtutem, & quæ virtute propria, & imperio, non prece edebat: & in testimonium quòd esset Deus, & Messias, agnouerunt illum magnum esse Prophetam: quemadmodum ex fructibus dignoscere arborem consueuimus. Viderant maiora miracula, nec tamen tam insignem elogium illi tribuerunt. Saturitas ventris hanc vocem à plebe extorsit, & idèd, vt erant rudes, ac crassi, Messiam in hoc expectantes, vt regnum mundanum sibi vendicaret, consultauerunt inter se, vt Iesum raperent, sibi que Regem constituerent, vbertatè rerum omnium, an-

nonæ copiam, opes, voluptates, & gloriàm mundi sibi pollicentes, si talis Rex contigisset. Sed errabant, quia Dei est constituere Regem suum, iuxta illud: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius*: Et regnum Christi non erat de hoc mundo: neque venit, vt daret temporalia bona, sed vt illa pro aditamento seruis suis cōferret. Pende quanti referat pastorem animarum temporalibus eleemosynarum beneficijs ornare prædicationem suam: nam inde agnoscunt illum à Deo esse. Audi Gregorium Magnum in secunda parte Pastoralis dicentem: *Egentis mentem prædicantis sermo non penetrat; si hunc apud eius animum misericordiæ manus non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat; quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat.* Propterea subdit Ioannes: *Iesus ergo cum cognouisset quia venturi essent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Ostendens, vt docet Leontius, quòd errarent in Scripturarum de Rege mittendo intelligentia. Et cur non potius consularunt, vt audirent verbum eius, si Propheta erat ille, de quo in Deuteronomio scribitur? Ab hoc enim miraculo concluderunt, eum esse verum Regem Messiam, quoniam ab illo temporalia bona expectabāt, vt à Moysè. In quo maxime falsi sūt; & propterea Dominus fugit eos volentes se Regem facere. Docuit etiam suo exèplo, vt sui cultores honores, & dignitates fugiant, quemadmodum olim latitabat Saul dum crearetur Rex. Christi exemplum secuti sunt Ambrosius, & Gregorius, & permulti alij, Episcopatus, & Ecclesiastica munera fugientes. Nunc verò nullus latet; nullus fugit, nullus recusat: quia multi quæ eiusmodi sunt, vt regnum temporale agnoscunt, & amplectuntur, non vt spirituale. Docet etiam Dominus sua fuga, & secessu ad orationem, ambitionis truculentissimam pestem vinci. Potest tamen Papa tanquam Rex habere regnum, vt olim Mel-

Eo factò quòd errauerint. Psal. 2.

Ioan. 18. Quanti referat pastorem animarum temporalibus eleemosynarum beneficijs ornare prædicationem suam Gregor. 2. par. Pastor. c. 7. sub fin. tom. 2.

Turbarum imperitia Scripturarum.

Leontius Episcopus. Cur fugerit in montem Iesus, cum turbæ eum Regem facere vellēt.

1. Reg. 10. Christus in eo quos habuerit discipulos, imitatores.

Cur hodie plerique Ecclesiasticos honores affectent, & ambiant.

chisedec

Gen. 14.

Quemadmodum Deus nobis quotidie hoc quasi miraculū renouet saturatio nis turbarum: illud impeditur quinq. Matth. 6.

Psal. 33.

Matth. 6. Secundum impeditur.

Luc. 12.

Verum horreum diuitum quod sit. Tertium impeditur.

Quartum impeditur.

Matth. 10.

Fictis pauperibus quid eueniat teste Sozomeno.

Quintum impeditur.

chisedec Rex, & Sacerdos: quia non oportet in omnibus Christum imitari. Hic est sensus historicus literæ.

Hoc miraculum quotidie exhibet nobis Deus per vires naturæ super peditando nobis ex paucis multa, & quæ non tantum satis sint necessitatibus, sed etiam abundè. Impediunt tamen hoc miraculum quinque. Primum est, incredulitas, vt Philippi, & Andree non confidentium Diuinæ bonitati, & prouidentiae. Sed certè qui non deest lilijs, & auibus, quomodo deerit filijs, propter quos omnia condidit? *Non vidi, inquit, iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Si credis pecuniam tuam menfario, vel Iudæo, cur non Christo veraci, & dicenti, *Primum querite regnum Dei, &c.* & hac omnia adiacentur vobis? Deinde impedit avaritia. Nam si Apostoli datum sibi panem retinissent, turbæ esurirent, & non gustarent. Tales sunt Ecclesiastici, & diuites multi, qui abscondunt frumentum, vt carius vendant, & spoliant pauperes. *Quid faciam, dicebat ille diues, quia non habeo quòd congregem fructus meos? Hoc faciam, destruaui horrea mea, & maiora faciaui.* Sed verum horreum diuitum sunt pauperes. Tertio, impedit diuitum splendor in victu, & vestitu, famulis, equis, canibus, auibus, aulicis, atque huiusmodi alijs. Sed hoc perinde est, ac si quis Regis minister missam per se pecuniam pauperibus monachis defraudaret, ac surriperet, & inde se veste purpurea, & aureo torque ornaret. Quarto, ficta mendicitas, per quam non pauperes edunt quæ sunt pauperum: & propterea multi non donant, quia decepti sunt. Sed meminerint sententiæ Domini: *Quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigida, tantum in nomine discipuli, &c. non perdet mercedem suam.* Sed istis fictis pauperibus non secus eueniet, ac illi ficto pauperi Epiphanijs, de quo lege Sozomenum capite 26. libri 7. Quinto impedit, non federe super fœnum carnis insatiabilis, & non federe per ordinem, edendo cibum or-

dinarium. Neque enim est rationi consonum, improbum, vel ignorantem, & Ecclesiæ inutilem habere Ecclesiastica beneficia, quæ satis essent decem doctis, & bonis: atque hoc non ob aliud, nisi quia ille primus nuntium attulit, quòd beneficia talia in hac, vel illa prouincia vacarunt. Quod sanè constat ab ordine & ratione esse alienum. Hæc igitur impedimenta in causa sunt, vt quotidianum, & ordinarium miraculum, quod Deus edit multiplicando panes, vel obscuretur, vel non agnoscat.

Iam litera explicata, ad spiritum lubet accedere. Duplex mihi sensus erui posse videtur, alter quidem allegoricus, tropologicus verò alter. Circa allegoriam igitur, in deserto est Iesus imminente Paschate: quia hic non habemus Terram promissam, & manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Mons quem conscendit, cælum est Empyreum; in quem peruenit post traiectionem maris, id est, post passionem toleratam. Venientes turbæ, significant conuersos post ascensionem. Saturatio panis, est doctrina de manibus, & exemplis Christi: quæ sola vespere mundi fatiat, non autem ea legis nondum impleta per Christum, nec Philosophorum. Puer habens quinque panes, Moses est famulus Dei, afferens Pentateuchum legis, sine Christo minimè satians. Duo pisces, sunt duo præcepta Charitatis, in quæ resoluitur tota lex. Christus autem est piscis reficiens, & panis satians, qui latens in lege, & Prophetis, ab ipso Christo ostenditur, non ablata, sed impleta lege. Possumus etiam per duos pisces, Christum, & Mariam implentes legem, accipere. Cophini duodecim, Apostoli sunt, quibus declarata, & exposita quæ Gentes non potuerunt capere; & indes manifestantur; sed mōrtificandis carnem, quod est federe super fœnum: & Scriptura eis qui gustant, est summum argumentum, quòd Christus est Propheta, & Deus.

Quibus omnino Ecclesiastica beneficia sint indedita.

Hæc historia saturationis turbarum, spiritalium intellectum duplicem capit. Primus sensus, allegoricus. Heb. 13.

Matth. 11.

Panis qualis sit Christus. Matth. 5.

Alter sensus Tropologicus scilicet.

Mare Galilaeae quod est Tiberiadis, quid mystice. Esa. 54. Ioan. 6.

Ephes. 4.

Psal. 67.

Ioan. 7. Iesum sequi dupliciter oportet.

Exo. 16. & 14.

Iesus quos tantum pascit.

Philippus quid sonet.

Quemadmodum Dominus nos tentet.

Circa tropologiam vero considerandum est, quod cum homo ex anima, & corpore constet, si Deus, ut corpus pascat, iura naturae soluit; quanto magis pascet animam? Ut ergo in historia praeberetur passus corporum, ita in spiritu instruemur de cibo spirituali: ad quem dandum, in primis necessarium fuit Iesum transire mare Galilaeae, quod est Tiberiadis: id est, per nauiculam Crucis, & amaritudinem mortis sub Principe Tiberio transire, & ascendere in montem caeli Empyreii, ubi quiete sedet, & regnat cum discipulis suis, id est, beatis, qui omnes sunt docibiles Dei, & verè theodidacti. Et illic oportuit eum ascendere, ut daret panem Spiritus, qui non inuenitur in terra nostra: nam ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus: & Euangelista dixit: *Nondum erat Spiritus datus; quia Iesus nondum erat glorificatus.* Deinde oportet quod sequatur eum multitudo magna, non tantum intellectu, & fide, sed operibus, & factis, imitando eum, & transeundo quoque mare mundi huius. Sicut enim Moses non paut populum nisi in deserto, & post transitum maris Rubri: ita Christus non pascit nisi transeuntes secum mare mundi huius per nauiculam poenitentiae, quae amara est cordi propter contritionem, & ori propter confessionem peccatorum, & corporis manibus propter satisfactionem. Opus est etiam ire ad Iesum, ut cum bene usus fueris talento tibi communicato, velit te satiari, & largiri plus panis: sed per intermedium Philippum, qui interpretatur os lapidis, siue amator equorum. Quia praedicatorum est munus ascendere, & illuminare inferiores, & domare superbos equos hominum, & domitos atque mansuefactos diligere. Dominus ergo in cuiusvis corde tentat eum, an ea quae sunt Diuinae munificentiae, tribuat naturam, an verò gratiam. Hic verò dicit, *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt, &c.* Id est, Panis Dei satians

non potest comparari villo naturae pretio. Vnde Simoni Mago dixit Petrus: *Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Potest tamen emi de congruo denarijs nostris, verum ex Diuinae gratiae auxilio. Andreas tamen, id est, virilis, & fortissimus praelatus, qui habet potestatem ordinariam, quemadmodum Philippus subdelegatum: iste tantum in sinuat paupertatem nostram Christo, cum ait: *Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed haec quid sunt inter tantos? Quis enim homo in puris naturalibus est puer effrenis, ignorans, multisque agitated motibus carnis: habetque quinque sensus interiores, & exteriores totidem. Exteriores, satis sunt noti; interni verò sunt, sensus communis, Phantasia, Aestimatiua, Cogitatiua, Memoria, ut quidam volunt: quanquam alij quatuor tantum constituent. Hi panes sunt hordeacei, id est, nobis cum bellis communes, & insipidi, licet sensui albi, & pulchri appareant. Duo pisces, sunt intellectus, & voluntas, qui perfectiores sunt panibus, utpote animalia quae imperfecta sunt, & influxis voluptatibus versantur, dum sine gratia sunt. Sine gratia enim talentum Dei absconditur sub terra. Sed haec quid sunt inter tantos? Quia quicquid his viribus comparari potest, non satiat, nec saturare valet homines. Nam de sensibus scriptum est: *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Et idem poterat dici de reliquis sensibus. Nam de Gustu, & Tactu potest intelligi illud Salomonis: *Sanguisugae duae sunt filiae, dicentes, Affer, affer, id est, gula, & luxuria. De intellectu dicitur: Qui addit scientiam, addit & laborem: Et de voluntate: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Vidi cuncta quae sunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus.* Quartò, volens Christus satiari, facit homines discumbere super foenum. Discubitus iste, quietem mentis, & cessationem à curis,*

Act. 8.

Panis Dei satians à nobis ut comparari valeat.

Andreas & Philippus quorum typus.

Interiores sensus hominis qui.

Ij quales panes videri possunt.

Ecclesiastes 1.

Prov. 30. Sanguisugae duae filiae iuxta Salomonem, quae nã sunt.

Ecclesiastes 1.

Ibidem.

Discubitus super foenum quid denotet

atque

atque molestijs significat: denotat etiam humilitatem, qua agnoscimus valorem gratiae Dei, quam ita spernimus, & de qua: *Ducentorum denariorum panes, &c.* Agnoscimus etiam simul infirmitatem naturae, de qua expositum est illud: *Est puer vnus hic, &c. Sed haec quid sunt inter tantos?* Sed haec malè cognoscit qui facit ut sedeamus sub foeno carnis: Dominus autem vult, ut supra illud sedeamus, ut ita carnem spiritui, rationiq; subiiciamus.

Dicitur autem quod erat multum foenum viride in loco illo: quia omnis caro foenum; & scio, inquit Apostolus, quia non habitat in me (hoc est, in carne mea) bonum. Et rursus, *Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.* Et dicitur foenum viride, id est, nondum suecisum falce mortis, & peccati: quia tunc traditur edendum bestiis inferni. Ergo dum foenum est viride, id est, dum tempus hic habemus, operemur bonum.

Quintò, oportet esse vnum de quinque millibus viris. Oportet esse virum per prudentiam, & fortitudinem, non autem tanquam puerum ignorantem & rudem, aut rudem, aut lasciuam mulierem, & vanam. Oportetque cum ordine sedere; vel per quinquagenos, id est, poenitentes, & eos qui perueniunt ad annum iubilei, & remissionis peccati; vel per centenos, id est, perfectos, & aspirantes ad caelum.

Sextò, accepit Iesus panes, eleuando naturam humanam per vnionem hypostaticam, & per gratiam, iuxta illud: *Sic agglutinatum mihi omnem domum Israel, & omnem domum Iuda, ut essent mihi in populum, & in nomen, &c.* Nam cum Christo sumus infiti, omnia implent, & omnia pascunt animam: nam visus ex omnibus quae videt, reficitur: auditus ex omnibus quae audit. Benedictio etiam additur piscibus: quia intellectus donatur fide, & voluntas charitate. Atque haec duo condiunt panes quinque sensuum: intellectus enim recolit quinque plagas Christi hordeaceas, id-

Turbari in foeno, eoq; viridi scissionis mysterium. Esa. 40. & 1. Pet. 1. Rom. 7. Ibidem.

Gal. 6.

Vnus qui de numero sit quinque millium hominum, quos Dominus satiauit.

Quid scissio per quinquagenos & quinquagenos.

Item quid acceptio panu, in manibus Iesu.

Ierem. 13.

Cur idem piscibus benedixit.

est, amaras, quibus pascitur credendo, ut voluntas amando. Recolit etiam illos duos pisces: Diuinitatis, quae natauit semper in aquis dulcibus; & humanitatis, quae in amaris. Recolit etiam illa quinque verba, quae vult in sensu suo loqui Apostolus, id est, Pentateuchum, cuius medullam inquirat intellectus: inuentam, amat voluntas: & duos pisces, qui condiunt legem, id est, sensum literalem, & spiritualem.

Septimò, Iesus distribuit Apostolis, qui dabant discumbentibus: hoc est, quod Dominus dedit saturitatem doctrinae, & Sacramentorum, per quos ut ministros nos pascit: *Predicate, inquit, Euangelium omni creaturae; Et, Euntes docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: rursus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Per hos igitur venire oportet omnem cibum spiritualem ad nos; de quibus dicitur, *Quis putas, est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?* Horum est frangere panem verbi Dei paruulis, & multiplicare exponendo.

Ostendit, dat unicuique quantum volebat: quia statim ut fide, spe, & charitate apprehendimus Christum, sistitur fames, & sitis: ait enim: *Ego sum Panis vitae: qui venit ad me, non esuriat: & qui credit in me, non sitiet in aeternum.* Rursus, *Qui manducat hunc panem, viuet in aeternum.* Habito ergo Christo, sistitur omnis fluxus sanguinis, & extinguuntur omnia desideria: & aptè unicuique dabat quantum volebat, id est, unicuique secundum propriam mensuram suae donationis.

Postremò ait, *Colligite quae superauerunt fragmenta, ne pereant.* In omni enim conuiuio Christus profusam suam liberalitatem ostendit, ut in isto, & in conuiuio Canae Galilaeae, & in conuiuio verbi Dei, & Eucharistiae per illa significato. Et iubet beatos, & perfectos iuuare imperfectos in his quae superant, quae nos non possumus manducare: quemadmodum in lege praecipiebat, ut ad esum agni vocaretur

Quinq; etiã panes, & duo pisces qui mystice. 1. Cor. 14.

Quid distributio panum à Christo per manus Apostolorum.

Marc. vlt. Matth. vlt.

Ioan. 20.

Matth. 24.

De eo quod unicuique datum est quantum volebat.

Ioan. 6.

Ibidem.

Quò tendit fragmentorum, quae superauerunt collectio.

Ioan. 2.

Exod. 12.

tur

Matth. 7.
Mistici tur-
barum satura-
tionis signi-
fructus & vti-
litas.
Gen. 41.

tur vicini. Maiores enim in omni ætate, & lege habuerunt fidem pro minoribus, & eorum reliquijs vescuntur, vt ita fiat ne sanctum detur canibus, & margaritæ non projiciantur in porcos. Atque tali tantoque signo agnoscitur Iesus verus Deus, & verus Propheta, & vt alter Ioseph, qui solus fami animarum

succurrere nouit, & potuit. Qui ergo hinc fuerit conuiuia Christi, erit & in vita æterna edens, & bibens in mensa eius, Præstante eodem Domino nostro Iesu Christo Dei Patris virtute, ac sapientia in unitate sancti Spiritus per omne seculum.
Amen.

1. Cor. 1.

TRACTATVS XXVIII.

IN Quo agitur de signo quo Iesus ambulauit super mare, & Petrus. Et habetur tum Matth. 14. tum Marc. 6. tum Ioann. 6.

DV O Nodi sunt dissoluedi in hoc Tractatu, antequam literam explicemus. Primus est: quod Ioannes, postquam dixit Dominum fugisse in montem, subiungit: *Vt autem serò factum est, descenderunt discipuli eius ad mare.* Id autem contrarium videtur narrationi aliorum duorum Euangelistarum, qui enarrant, Christum, antequam dimitteret turbas, & in montem ascendere, statim peracto miraculo coëgisse discipulos, vt præcederent eum trans fretum. Sed intelligendum est, Ioannem illud dixisse recapitulando, vt annotauit beatus Augustinus. Quemadmodum & quod sequitur apud Ioannem: *Et cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum,* dictum est per anticipationem, vel præoccupationem. Nam postea narrat quid contigerit eis in mari existentibus, priusquam venirent in Capharnaum. Vt in Genesi dicitur: *Creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, &c. masculum, & feminam creauit eos;* postea autem narratur quomodo id factum sit.

Ioan. 6.
Ioannis cum
Matthæo, &
Marco in po-
stero huius or-
dine narratio-
nis concilia-
tio.
Matth. 14.
Mar. 6.

B. August. li-
bro 2. De cõ-
sen. Euang.
cap. 47.

Gen. 1.

Infra 2. &
seq.

Nec etiam repugnat, quod de aduentu in Capharnaum dicit Ioannes, ei quod dicit Marcus, præceptum fuisse discipulis, vt præcederent eum ad Beth-saidam. Nam intelligendum est, Ioannem non designasse primum locum, in quem uenerint post transfretationem, sed eum, ad quem uenerunt ex Beth-saida, & aliquot vicinis locis. Vnde Matthæus, & Marcus describentes locum, in quem postea uenerunt Apostoli, nomen ponunt generale Genesareth, quod est nomen regionis, in qua sunt Beth-saida, & Capharnaum. Ideo autem in Capharnaum uenisse Dominum Ioannes commemorat; propter illam insignem disputationem Domini cum Capharnaitis de Pane uitæ edendo, quæ in ea ciuitate habitata est.

Alter nodus est, Quia apud Ioannem dicitur: *Voluerunt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis fuit ad terram quam ibant.* Significare videtur, Christum non fuisse receptum in nauim; quod aperte est contrarium narrationi Matthæi, & Marci. Vnde vel ob hanc præcipuè causam

Mar. 6.
Quomodo et-
iam verum sit,
Dominum trans
fretando uenisse
in Capharnaum,
vt Ioannes ait;
cum secundum
Marcum Domini-
nus iussit discipulis
vt præcederent
eum in Beth-
saidam.

Domini ad-
uentum in Capharna-
um cur Ioannes com-
memoret.
Ioan. 6.

Qui etiam ve-
rum sit Christi
nauim eo-
scendisse; cum
diuersum Ioan-
nes insinuet.

fam

Chrysof. ho-
mil. 42. in
Ioann. tom.
3.

fam existimat Chrysofomus, aliud fuisse miraculum ab eo quod narrant reliqui duo. Verum id cum probabile minime sit, dicendum est Ioannem quidem non negare, Christum ascendisse in nauim; sed tantum dixisse, *Voluerunt accipere eum in nauim,* vt significaret, Apostolos, cum adhuc longè essent à terra, voluisse Dominum accipere in nauim, vt solito modo cum illis nauigaret, vsque dum peruenirent ad terram; nõ tamen fuisse necesse, vt solito more nauigaret ad terram, eo quod nouo miraculo subito nauis fuerit ad terram deducta. Atque ita secundum historiam, vbi Christus Petrum erexisset, & in nauim rursus duxisset, ipseque pariter ingressus fuisset, simul & ventus quieuit, & nauis ad terram appulit, duplici videlicet miraculo facto à Christo. Et hæc dicta sint pro concordia Euangelistarum.

Matth. 14.

Iam verba textus expendenda sunt. Matthæi igitur hoc est exordium: *Et statim compulit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus.* Eadem propemodum docet Marcus; nisi quod designat locum trans fretum, in quem eum præcedere debebant, nõpè ad Beth-saidam. Et quia Matthæus ait: *Statim compulit Iesus discipulos,* &c. significatur ordo rerum cõtinuus. Quod verò Ioannes dicit, discipulos descendisse ad mare, Matthæus, & Marcus expressius dicunt, compulisse, siue coëgisse illos; vt intelligas Apostolos ægrè à Christo auulsos, quamuis in deserto essent. Vbi enim male esse potest cum illo? Et vbi bene esse potest sine illo? Nos verò à Christo facile auellimur, & fugimus. Compulit ergo iubendo celeriter agere, vt turbæ cernerent eum non ire cum Apostolis, & cognoscerent postea miraculum. Ideo autem solos reliquit Apostolos; tum vt maius eis sui

Quare Apo-
stoli iussit
statim ire trans
fretum: illos-
que; reliquit
solitarios.

Mar. 6.

desiderium faceret; tum vt ipso facto discerent quàm graue sit solum relinqui; demum vt miraculo locum daret, ac potentiam suam clarius ostenderet.

Quod verò Christus cum Apostolis mare primum transierit, quando venit editurus hoc signum, sed postea ad montem conscendens, id ipsos denud ad naues compulerit; significat, Christum semel quidem transiisse fructus nostræ mortalitatis, & ipsum amplius ad passionis aquas post resurrectionem non reuertit. Nobis autem, qui illum (transeuntes aquas) secuti sumus per baptismum in morte eius, superesse longum mare huius mundi, & aquas tribulationum ebibendas. Quando ergo ascendit in montem fugiens regnum, iam dimiserat discipulos; alias eum expectarent, nec nauigaret. Dicunturque serò intrasse in mare, siue vespere; quia post meridiem.

Quod autem dicitur, Dominum turbas dimittere; id fecit ex comitate quadam, & prudenti urbanitate. Et fortè aliquibus imponebat manus, & benedicebat: vt de pueris dicitur apud Matthæum. Turba etiam abundi facultatem petebat à Domino; qui fortè dabat eis breuia salutis monita, vt Iacob moriturus filijs suis; & Moses, & Samuel populo Dei.

Dimissa autem turba ascendit in montem solus orare: tum ne facerent eum Regem, quod post recessum à Christo cogitauerunt. Non autem recessit occultè ab eis, quia dimisit turbas: nec tunc descendit ad saturandum, quia raperent eum, sed Christus mansit in monte. Orabat autem; vt exemplum daret, maxime prædicatoribus, quibus regulam præfixit orandi post prædicationem, vt id quod verbo seminarunt, prosperum successum habeat in cordibus hominum. Dat etiam bene expendendi tempus exemplum; quia datum est ad mensuram. Meretur autem corporis gloriam, & nominis sui propagationem per orationem: quanquam ille proderat

Quid Domini transitus maris cum Apostolis antequam editum hoc signum, eiusdemque postea in montem ascendens, Apostolorum in nauim impulsus significauerit
Rom. 6.

Ioan. 6.

Quare Christus dimisit turbas.

Matth. 19.

Gen. 49. &
seq.
Deuter. 33.
& seq.
1. Reg. 12.
& seq.

Quare Christus dimissis turbis se ad orandum cõtulerit.
Ioan. 6.

Tempus nobis expendendum bene cur sit.
Heb. 5.

nobis,

Ad quid Dominus ascenderit in montem ad orandum.

Ibi quot horas in oratione consumpsit.

Luc. 6.

Episc. Abul. in cap. 14. Mattha. q. 147. Qualis erat Dominus oratio. Matth. 26.

Supra 6. Dicere, Pater noster, Christo quatenus conueniret. Ioan. 6.

Iona 1. Psal. 106. Vnde exiit tempestas quam nunc Apostoli in mari perpessi sunt

Quibus de causis Apostoli timuerint.

nobis, semperque exaudiebatur pro sua reuerentia. In monte autem orabat; ob solitudinem necessariam, & eleuationem mentis indicandam; & ne, si inueniri posset solus, gigneret scandalum; & ut tolleret impedimentum iubilandi, & ut doceret vanam gloriam in aliorum conspectu orando occasionem declinandam. Id etiam expediebat turbam; quia tempus erat ut ad sua redirent. Christus autem, quia dominus erat naturam, poterat in oratione vel breui tempore, vel diu permanere, sicut cum pernoctauit in oratione Dei, ut Lucas inquit: hic autem per duodecim horas usque ad quartam vigiliam a vespera orauit: & in quadraginta diebus deserti perpetuo orationes fundebat. Quia tamen Dominus circa intellectum, & voluntatem beatus erat: quando aliam vires vacabant alijs, ut doctrinae, peregrinationi, &c. non recipiebant redundantiam, neque consolationem, ut docet Episcopus Abulensis; quam tamen interdum recipiebant, quando ab illis cessabat, & cum solum contemplationi vacabat. Et ita sua oratio erat contemplatio. Perebat tamen quandoque pauca verba, dicens, & replicans, ut cum dixit, Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Dicere autem, Pater noster, Christo non conueniebat; nisi tantum propter nos: sicut nec illud: Dimitte nobis debita nostra. Vespere autem factus solus erat ibi. Id est, cum essent tenebrae, siue nox, ut Ioannes habet. Naucula autem in medio mari iactabatur fluctibus. Fortem miraculo, sicut de tempestate suscitata tempore Ionae, & in psalmo dicitur: Dixit, & stetit spiritus procella: & exaltati sunt fluctus eius. Licet autem esset naturalis, a Deo erat, & Christus illam praesciens venturam, misit discipulos, ut discerent patientiam, spem in Deo collocarent, & agnoscerent omnem bonum suum esse a Christo, & fieret signum eo absente, & super aquas ambularet, & magis ditatum est causa Petri. Erat enim contrarius ventus. Multae sube-

rant causa timoris. Primum quod erant in medio mari: quia ambularent per vigintiquinque stadia, aut triginta, ut docet Ioannes. Deinde quod nox erat, in qua ob defectum lucis minus se iuuare possunt homines. Tertio, quia carebant nauclero peritissimo, id est, Iesu, quem prius habebant, etsi dormientem in mari, ut excitarent eum. Sed nunc sine illo erant: nam alias primum experti sunt Apostoli aliam tempestatem in mari, sed diurnam, & praesente Iesu, hinc de nocte, & eo absente, ut vel sic ad maiora prouheret, & postmodum ne desperarent, si Iesu in caelum assumpto, ipsi soli in mari iactarentur. Tentamur saepe, sed ita, ut experiamur Dei praesentiam, & consolationem, & est leuis tentatio: sed grauis est, cum Deus non videtur, nec sentitur, imo sentitur contrarius, ut Dominus ipsi Iob, & Pater Iesu Christo, qui dixit: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quarto, quia erant fatigati in remigando; erat enim eis ventus contrarius. Nam Apostolis, & praedicatoribus se opponit daemon, ne fructum faciant in populo. Existentibus etiam in nauis Ecclesiae, vel propriae conscientiae, ut magis purgentur, & similiores Christo efficiantur, expedit tentari, iuxta illud: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Sed vnicum solatium esse debet, quod Iesus vidit eos laborantes in remigando. Etsi enim nos praeturbatione illum non videamus, ipse tamen videt nos, quia ipse est spectator nostri agonis, & certaminis; ut intelligamus nihil nobis accidere posse citra Domini videntis omnia voluntatem.

Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare. In quatuor vigiliis distribuebatur olim a custodibus castrorum nox. Prima, dicitur conticinium, eo quod omnes in eo silerent, & omnes in eo vigilarent. Secunda, in tempestum, eo quod non esset tempus operandi, in qua adolescentes excubias faciebant: & haec protrahebatur ad me-

Ioan. 6.

Matth. 8.

A Deo quatenus tetemur.

Iob 2. Matth. 27.

Quibus se de modo opponat. Tentari etiam quibus expediat.

Iob 12.

Quo gaudeat Domini solatio qui tentatur huiusmodi.

Stationes seu vigiliae militares, quae, & quot erant olim.

diam

Mat. 13.

Ioan. 6.

Cur Christus quartavigilia noctis uenerit ad discipulos in mari laborantes. Christus potuit ambulare super aquas tripliciter.

Daniel. 14.

Supra 3.

Quare Christus ambulauerit super aquas. Mar. 6.

Qua dote corporis gloriosi Christus usus sit in transfiguratione, qua uero in egressu de uero Virginis, quae in ieiunio quadraginta dierum.

Matth. 17. Supra 4.

diam noctem. Tertia, Gallicinum, in quo viri. Quarta, Antelucanum, in quo senes uigilias obseruabant. Et de his quatuor loquitur Marcus, cum ait: Vigilate ergo: nescitis enim quando Dominus domus ueniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane. Tempestatem autem cepit noctis initio, dicitur enim: Tenebra iam facta erant (id est, coeperat nox) & non uenerat ad eos Iesus. Mare autem uento magno flante, exurgebat. Distulit autem Christus uenire; ut ita assuescerent pati, & sperarent in Domino, ut magis etiam miraculum agnosceretur, & haereret memoriae, & charius esset donum. Ambulabat autem Iesus supra mare; vel uirtute Dei eum ferente, sicut Angelus ferebat Habacuc per aera minus solidum; vel aqua solidata fuit sicut gelu, & marmor; ut posset soliditatem praestare sanctis Christi pedibus; vel Deo suspendente actum grauitatis corporis; ut ante suspenderat actum occupationis per dotem subtilitatis in natiuitate: quemadmodum in tribus pueris Chaldaeis in fornacem coniectis suspendit actum caloris in igne, qui nihil illis nocuit. Etsi autem absens Christus liberare ualisset Apostolos, discipuli tamen id non putarent: quia vel eo ad ipsos ueniente mirabantur, teste Marco. Deinde indicare uoluit se dominum maris. Tertio hoc fecit, ut credibile redderet signum de panibus, quod adhuc non intelligebant: ut qui Deum non cognoscunt in pane, id est, in prosperis, cogantur cognoscere vel in aduersis. Quarto, ut ostenderet gloriam futuram saltem per dotes corporis: quia gloria animae inuisibilis est. Ostendit autem subtilitatem, cum editus fuit in lucem, in uolatis Mariae uirginis claustris: claritatis dotem in transfiguratione: impassibilitate uero usus est in ieiunio quadraginta dierum sine testibus: Agilitatis uero in hoc mysterio. Ostendit autem insignem suam charitatem. Venit enim Christus lux contra tenebras; proximus nauis, contra ab-

sentiam; ambulans supra mare, contra terrorem fluctuum. Venit ut galina ad defensionem pullorum; ut pastor ad tuendas oues. Venit ad eos ambulans super mare. Sicut tigris, quae captis catulis rabi-da agitur, & per medios gladios, & ignes euolat, suam non parcens uitam, dummodo filios captos redimat: ad hunc modum Dominus Iesus igne inflammatus Spiritus sancti, quo nos liberaret, & a Satana eriperet faucibus, uitam suam non pepercit, sed per medios clauos, crucem, & lanceam, spinas, & flagella penetrauit. Et uidentes eum supra mare ambulans, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Marcus addit, quod ambulans super mare, uolebat praeterire eos, id est, speciem praeterirentis edebat; ut ita afflictos, & territos magis affligeret, & terreret, & ita magis clamarent pro salute, & auxilio. Nam ut docet Chrysostomus, in fine auget tentationes, ut Iob, cuius corpus permisit lepra percuti a capite ad calcem. Abrahamae etiam uultu tentatio de filio immolando, maxima fuit. Uolebat etiam hac praetitione significare, qualis esset in illorum cordibus, nempe nondum fixus, & firmatus per fidem, quia Christum putabant phantasma: id eo turbati sunt, quia non putabant ipsum esse Iesum, cum transiret, & nil loqueretur, & nihil simile alias in Christo uiderent, & corde excaecato non credebant id posse Deum. Est autem phantasma, apparatus quaedam in phantasia imago, & non rei alicuius substantia. Putabant ergo esse corpus aereum, quod potest esse supra aquas, ut nubes, & motu a spiritu, id est, a demone; hinc timebant: ut alias existimabant se spiritum uideri, nepe in corpore aereo, & phantastico. Nihil autem est Christo magis contrarium quam phantasma: est enim phantasma id, quod apparet, sed non existit; cum Christus sit uere Deus absconditus, etiam si non appareat: Ego, inquit, sum, qui sum: & Damascenus; Deus, est pelagus infinitae substantiae.

Matth. 23. Ioan. 10.

Tigridis ingenium.

Ut ueniret Christus ad Apostolos in mari laborantes.

Mar. 6. Quid quod Iesus ambulans super mare, uolebat praeterire eos

Chrysos. homil. 51. in Matth. tomo 2. Iob 2. Gen. 22. Abrahamae uultu tentatio quae fuerit, & quanta.

Phantasma quid.

Luc. 24. Christo cur nihil est magis contrarium quam phantasma. Esa. 45. Exo. 3. Deus, quid. Damasc. libro 1. De ornamento. c. 12

Qui

Gal. 3.
Esa. 53.
In eo quod Apostoli no-
ste Iesum pu-
tauerunt phan-
tasma, esse my-
sterium.

Philip. 3.

Filij Dei in-
carnatio, alia
que eius my-
steria quibus
visa fuerint
phantasma,
& quare.

1. Cor. 1.
Luc. vii.

Ioan. 6.

Apostoloru-
hic clamor
qualis fuerit,
Iesum putan-
tium, esse phan-
tasma.

Matth. 10.

Quare Chri-
stus dixerit:
Habete fidu-
ciam: Ego sum,
nolite time-
re.

Qui ergo est, in infinitum distat a phantasmate. Qui autem propter nos maledictum, & leprosus reputari voluit, etiã propter nos existimari phantasma non detrectauit. Nocte autẽ; id est, in ignorantia rerum spectantium ad fidem, quando scilicet tribulamur, & acquiescimus tentationi, videtur Christus phantasma. Sensus, & humana ratio omnia Christi opera putat esse phantasmata: fides videt esse omnia phantasmata præter Christum: & Paulus: Propter Christum omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercorea, ut Christum lucrifaciam. Domini etiam Iesu beneficia tantæ sunt celsitudinis, & excellentiæ, ut illorum oculi caligent, & excæcentur, & illa nõ credant, sed putent phantasmata. Ideo in carnatio Filij Dei phantasma fuit Iudæis, & Manichæis non credentibus: Passio eius ob doni magnitudinem Iudæis fuit scandalum, Gentibus stultitia: Resurrectio reputata fuit ab Apostolis phantasma, siue de liramantum: Prædicatio etiã Eucharistiæ Capharnaitis, & Hæreticis negantibus Christi præsentiam, phantasma reputatur. Quando Christus in aliquo conuerso ad fidem, vel ad meliorem frugem nunc ambulat super mare per cõtemptum rerum huius mundi, reputari cõsuevit aut hypocrisis, aut melancholia, aut phantasma.

Et præ timore clamauerunt: Statimq; Iesus locutus est eis, dicens, Habete fiduciam: Ego sum, nolite timere. Clamauerunt voce confusa, & incerta, non orando: & homines nisi phantasmata timent, non autem Deum, qui solus phantasma non est, & qui solus est timendus: quia postquam occiderit, potest mittere in gehennam. Timemus igitur more puerorum phantasmata, & idem replicat varijs modis, ut magis imprimat perturbatis. Et succurrit timori, dicendo, *Nolite timere: turbationi, dicendo, Habete fiduciam.* Quasi diceret; Sicut umbra non potest sustinere aliquod pondus, neque auicula quiescunt in aere, nisi in nido: ita neque vos, nisi in brachijs meis. Ignorantiæ subuenit, cũ

dixit: *Ego sum*, scilicet ille vobis notus Iesus, quem vox exprimit: voluit ut per eam vocem eũ cognosceret. At in resurrectione quia non erat semper versaturus cum eis, ut nunc, voluit tangi, comedere cum illis, docere per Scripturas Christum debere mori, & non manere in æternum, ut quidam existimabant apud Ioannem: aliõ qui putari posset phantasma. Ideo tenebatur eorum oculi ne eum agnoscerent per lineamenta, & figuram, & aures, ne per vocem. Nã spiritus poterat fingere figuram, & vocem.

Venit autem Iesus per noctem: primò quidem per accidens: quia diu orauit vsque ad quartam vigiliam. Deinde, ut magis timerent: quia in die minus videntur mala quæ timentur; de nocte autem maiora, & magis perniciofa putantur. Tertio, ut non opus esset diu ambulare supra mare, aut subito apparens non crederetur nisi phantasma. Per diem autem timeret, sicut in resurrectione: minus tamen, quia appropinquans nauis cognosceretur: & nõ ita appropinquans, non sic timeretur, quia cũ noctu appropinquaret, timebatur, quasi ab eo qui euertere nauim venisset. Cognouerunt ergo voce Christum; aliàs nõ cessasset timor, nec Petrus se comitteret mari, cũ dixit: *Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquam*: id est; *Quia tu es ille, quem vox exprimit.* Vel quia cor suum erat adhuc in motu subitanæ mutationis ad extremum, non potuit exprimere certam quam habebat de Christo euidentiã: sicut nec Iacob vita Ioseph filij sui cognita, & Apostoli resurrectione Christi audita, præ gaudio nõ credebant. Corque eorum erat obcæcatum, ut ait Marcus, non ad cognoscendum Christum, sed quod posset edere miraculum.

Respondens autem Petrus, dixit, Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquam. Petrus præuenit reliquos, qui confidentior erat, & in fide ardētior, & dilectione. Et petit ambulare super aquas, non quod prior esset dignitate: quia ambulare supra mare,

Luc. 24.
Ibidem.
Ibidem.
Ioan. 12.

Vnde discipuli putauerint Christum esse phantasma

Quid est quod Christus de nocte super mare discipulis apparuit.

Luc. vii.

Cur Petrus dubitanter Christo dixerit: Si tu es, iube me ad te venire super aquam.

Gen. 45.
Luc. 24.

Mar. 6.

Matth. 14.
Petri confidentia, inque Christi dilectione feruor

Quare Petrus petierit a Christo, ut inberetur ambulare super aquam.

In eo an peccauerit, necna

Mar. 6.

Petri fides de Christo, zelusque gloria illius.

Ioan. 21.

Quare Petrus non natando, vt olim, sed ambulando super aquas ad Dominum venerit.

Petrus cur iussus venire super aquas ad Iesum.

non est actus Pontificatus. Postulauit autem Christo mouente, & ex amore manendi cum eo: non ex instantia, quia Christus non concessisset: nec ex dubitatione, quia ex illa postea cepit submergi. Et nisi certò cognouisset Christum, nequaquam se ei, qui Christum mentiebatur, committeret. Vnde non peccauit Petrus hoc à Domino postulando: quia à Deo fuit actus, & Christum credidit esse, & posse ambulare, & alios ducere. Alij autem non ita credebant, nec feruebant, nec à Christo mouebantur: erat enim cor eorum obcæcatum, ut testis est Marcus.

Et ait, non ora Patrem, & deprecare, sed iube: credens quod solo verbo, & iussu hoc posset alijs præstare. Neque dixit, iube me super aquas ambulare, sed: *Iube me venire ad te super aquam*, vt non sui ostentationem, sed gloriam Christi in signo querere videretur, videlicet vt ad ipsum, quem diligebat, veniret. Et quoniam velut dubitans, dixit: *Domine, si tu es*, vt se esse comprobaret Dominum, & Petri, & aliorum fidem erigeret, & illam Petri commendaret, iussit eum super aquas ambulare.

Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Petrus nõ natauit, vt aliàs fecit, quia tunc ita distabat, vt non posset Christum alloqui: nunc nesciebat quantum in mari morari vellet, vt natare posset, tunc autem erat certus terminus natandi, scilicet littus proximum, modò autem nauis erat in medio mari. Natando etiam non potuisset stare, & loqui cum Christo. Illic ergo Petrus non fuit actus ad petendum hoc donum, vt nunc. Concessit autem Petro Dominus: tunc vt ostenderetur potestas ipsius, & vis fidei in Petro, & agilitas corporum futura, si corpus suum, licet verum, & gravitate præditum poterat ita ambulare, vt discipuli crederent de se ipsis, neque magicis artibus id fieri persuaderentur: quia in Petro nullæ præcesserunt ceremoniæ.

Non habuit autem Petrus agilitatis dorem, quia non erat anima beatus: & bis illam habuisset, scilicet ante, & post merionem. Nec aquæ solidatae sunt, quia fluctus timebat; sed Deus corpus graue sustinebat, & gravitate sua naturali suspendebat; sicut Angelus Habacuc in aere.

Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cepisset mergi, clamauit, Petrus quando sibi relictus est, ex vento cepit dubitare; ideò culpa infidelitatis mergi cepit. Quod Christus permisit ob eius incredulitatem puniendam, & vt alijs discerent confidere in Domino, & non alta petere: ideò natauit aliàs. Ad hæc vt Christi vi, non propria cognosceretur ambulare, & fidem haberet, & seruaret. Præterea ne gloriaretur, vel alijs ei inuiderent, & Christi liberantis potestas agnosceretur. Miracula momentanea requirunt initio quidem fidem, vt fiant, sed perdita etiam fide manet effectus, sicut illuminatio cæci, & suscitatio mortui. Successiua verò signa, vt victoria populi Dei contra Amalech Mose orante, eiusdemque contra Amorrhæos Iosue deprecante, ambulatio Petri; hæc & eiusmodi requirunt fidem, dum durant. Ne autem quisquam putaret vllam in Christo imbecillitatem, & quia cepit credere, non totus est merfus, sed tantum cepit mergi, quod ad dista factis erat. ¶ *Dicens, Domine saluum me fac.* Ex timore, sed cum fide hoc dixit: cumque ex vna parte esset nauis, ex alia verò esset Iesus, ipse qui non humano, sed Diuino Christi presidio confidebat, non ad nauis, sed ad Iesu confugit auxilium. Et vide, quod dum respexit ad ventum, timuit, & mergi cepit: dum verò Dominum respicit, non mergitur. Ita etiam Ecclesia cùm Iesum supervendas turbatas ambulare cerne ret, ausi sunt multi Christum honorare per medias tribulationum vndas: sed cùm nõ ad Iesum solũ spectaret, sed ad humana rationum, & philosophica præsidia, quibus ceperunt fidere, & ad arma, & potentiam, timue-

Quomodo Petrus potuerit ambulare super aquas.

Dan. vii.

Idem ex parte cur mergi permittus sit.

Ioan. 21.
Rom. 11.

Miracula momentanea quid requirant.

Signa verò successiua quid postulent.

Exod. 17.
Iosue. 10.

Quo affectu Petrus Christo dixerit: Domine saluum me fac.

Petrus videt ventum validum, ac mergi metuens, quos referat.

Chryso. ho. 31. in Mat. thau. to. 2.

Qualis huma- nae naturae conditio.

3. Reg. 19. Exod. 2.

2. Reg. 11. Aug. de ver- bis Domini ser. 13. to. 10.

In Petro am- bulate super aquas, eodem que penes mer- so, qui adum- brentur, secu- dum Augusti- num.

Mat. 26. Petrus quan- do iteru nau- fragauerit in- felix, sed a- naufragio di- uinitus fuerit ereptus.

Ibidem. Lapsus iusti, & iniusti dif- ferunt. P sal. 40.

Prou. 24.

Cur exten- dit. Christus manum, cum sine tactu pos- set Petru ser- uare.

runt ventum, & mergi coeperunt. Et ita armis contractum, non proroga- tum Christi regnum videmus: quod patientia tantum euaserat. Chry- sostomus hoc loco Petrum excu- sat his verbis: Petrus, quod maius e- rat, super maria scilicet de nauigio con- fidenter descendere, magno animo fe- cit: vi autem ventorum, & impetu flu- uium, quod erat minus, superatus ti- muit. Natura quippe humana hac con- ditio est, vt difficilioribus nonnunquam superatis, succumbat in minoribus. Quod etiam Helius, & Ezechiel passus est, Mo- ses in Aegypto, Dauid in Bethsabee, & nunc Petrus. Augustinus etiam libro de verbis Domini: Duplex, inquit, in Petro forma, nam in eo quod super a- quas ambulauit, figurantur firmi, in hoc quod dubitauit, infirmi. Et infra: Vniuique sua cupiditas, tempestas est. Amas Deum? ambulat super mare, sub pedibus tuis est timor seculi. Amas se- culum, absorbebit te. Hec ille. Prae- terea quod hic accidit Petro, pos- tea in spiritali periculo, id est, pas- sione Domini, iterum euenit. Dum enim Iesus ambularet super mare calcans mortem, quia latus, & for- tis spiritu patiebatur, Petrus con- fidenter dixit: Esti omnes scandali- zati fuerint in te, ego nunquam scan- dalizabor, & sic illa fiducia coepit & ipse ambulare super aquas, vt veni- ret ad Iesum: sed cum vidisset ven- tum validum, id est, impeteretur ab ancilla, & a ministris, coepit ti- mere, & mergi, & tunc clamauit: Domine, saluum me fac; admonitus- que per galli cantum, exiuit, & fle- uit amare. Nota ergo, quod et si per- fecit similes, homines tamen reman- nemus, & labi possumus, & labi- mur. Sed dissimili ratione: nam im- pius cum cadit, non adiciet, vt re- surgat, sed desperat: iustus autem et si septies in die cadat, resurgit ta- men.

Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum. Extendit manum Dominus, vt videretur ipse liberans, & Saluatoris officio fungens, & cu- ram de nobis gerere. Non praecipit vento cessare, quia etiam sic mer-

geretur ob paucam fidem. ¶ Et ait illi, Modica fidei, quare dubitasti? Mo- dica fides dicitur, quae deficit in mi- nori, cum commisit se aquis, quod erat maius. Ne ergo videretur Chri- sti impotentia, vel venti vis, vel ne- gloriaretur Petrus, vel ne alij ei in- uiderent, & vt nos credamus dum petimus; ita locutus est. Et modica, pro nulla ponitur, sicut illud: Nec- dum habetis fidem? Si enim aliqua ra- tione, vel dissentit, vel deliberat e dubitat, fidem quis non habet Theo- logicam: sicut haesitans non habet confidentiam, quam habet confi- dens in aduersis. Ideo dicentibus se credere, alias respondit: Si habueri- tis fidem sicut granum sinapis, id est, vel minima fides sufficit ad omnia. Tran- situs autem maris Rubri sub Mose, & Iordanis sub Iosue, & sub Helia, & Heliaso, erat quidem per siccum, & populo transeunte nullum fiebat signum, vt hic, sed circa aquas tan- tum retentas ne fluerent: vnde iu- menta transibant in mari Rubro: qua re hoc signum illo est excellentius. Petrus sub Heliaso super aquas e- natans, ab Angelo motum est: qua- re & hoc signum inauditum erat Iudaeis.

Et cum ascendissent in nauiculam, ces- sauit ventus. His addit Marcus: Et plus magis intra se stupebant, erat enim cor eorum obcaecatum. Intrauit Dominus nauim, vt certi redderentur Aposto- li, & consolarentur, ostenderetur hu- manitas non semper ficta edens, vt cessatio venti ei tribueretur, & con- firmaretur signum ambulationis su- per mare. Idem autem ventus inua- luerat, vt probaretur Petrus: qui nunc cessauit ad Christi imperium.

Ioannes dicit, quod voluerunt eum in nauim accipere. Quae verba scrupulum ingerunt: insinuant enim Iesum non fuisse nauem ingres- sum: quod tamen falsum esse con- stat ex alijs Euangelistis. Respon- detur ergo, quod Euangelista non dicit, Iesum non esse ingressum in nauim, quod esset omnino alijs con- trarium, sed quod voluerunt eum accipere in nauim, purantes more so-

Quae na mo- dica Petri fi- des de quare darguitur a Domino.

Mar. 4.

Fide qui ca- reat Theolo- gica.

Matth. 17.

Quid illud: Si habueritis fidem sicut granum sinapis.

Exod. 14.

Iosu. 3.

4. Reg. 2.

Petri signum ambulationis su- per aquas: quibus excellat.

Infra. 6.

Mar. 6.

Quare Chri- stus nauicula ingressus sit.

Ioan. 6.

Quomodo veru sit Iesu nauem ascen- disse, cum ex Ioanne aliud videatur de- duci.

Iob. 17.

Quatuor mi- racula Domi- ni Iesu vno comprehensa.

Hic stupor discipuloru vnde extite- rit.

Qui erant in- naui discipu- li viso mira- culo sedat- tonis maritimi- quo cultu Christi ad- rauerint.

Matth. 11.

Psal. 8.

Matth. 21.

lito se nauigaturos vsque ad por- tum; sed sefellit eos opinio solite nau- igationis, dicendo quod statim nau- is fuit ad terram, in quam ibant. Quare more solito non nauigabant, sed miraculo nauis statim in terram peruenit. Significatur etiam his ver- bis, quod rogantibus, & inuitanti- bus Apostolis nauem conscendit, quasi dicerent: Pone nos iuxta te, & cu- iusuis manus pugnet contra nos. Et sic cessat ventus, & tempestas ad impe- rium eius.

Quatuor igitur miracula hic fa- cta sunt. Primum, quod Christus am- bulauit supra mare: Alterum, quod Petrus Domini imperio etiam am- bulauit: Tertium quod tempesta- tem tantam subito fecit quiescere: Quartum, quod nauis appulit statim ad portum. Idem etiam hodie praes- tat: ipse enim calcat altitudinem se- culi, & pijs hominibus vim calcan- di tribuit: sedat tribulationes, & fa- cit nos pertinere ad metam, & ad portum vitae aeternae cum omni ven- to nauigantes. Et ex magnitudine miraculi stupor natus est: qui impe- diebat inuestigationem cause mira- culi apparentis. Stupebant enim, & plus magis, id est, valde vehemen- ter, vel nimis supra modum quod su- per aquas ambulauerit, & Petrum am- bulare fecerit, & mergi incipientem de aqua erexerit, & subito ventorum tempestas cessauerit, & mare tran- quillum remanserit. Quod vero non intellexerant de panibus die praee- denti multiplicatis, in causa erat, ne presentis miraculi haberent intel- ligentiam. Erat enim cor eorum ob- caecatum, ex labore remigij, ex passio- re phantasmatis, ex vigilia nocturna, & ex ingenti gaudio de inopinato Christi aduentu.

Matthaeus adiungit: Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes, Vere filius Dei es. Post stuporem illum accesserunt ad eum, & nauicula commodata erat. Et adorauerunt cultu laetiae, quia ex- signis, & reuelatione parauis facta cum agnouerunt, quia dicitur: Ex o- re uenturum & latransium perfacit:

laudem, id est, de rebus magnis lau- dabant Deum. Si autem turbae vidis- sent hoc signum, putassent fortasse aliquod malum in eo delitescere. Cognouerunt tamen illud, quia ap- pud Ioannem dixerunt: Rabbi, quan- do huc venisti? id est, quomodo potui- sti huc venire? quia viderunt non esse nauim, & Iesum vsu agilitatis dote.

Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar. Hanc Marcus vocat Genesareth, vocabulo generali illius regionis complectente totum lacum, sed praecipue partes, illas Beth-saida, & Capharnaum. Idcir- co non repugnat hoc Ioanni nar- ranti Christum in nauim ingressum appulisse in Capharnaum. Ingres- so enim Christo in nauim, statim nau- is fuit ad terram. ¶ Et cum cognos- sent eum viri loci illius (scilicet Gene- sarethiam, enim Sol in claruerat, & erat de facie notus), miserunt in vni- uersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes. Et rogabant eum, vt vel simbriam vestimenti eius tan- gerent: & quicumque tetigerunt, salui facti sunt. Vides hic Iesum miraculis coruscantem: miraculo pauit tur- bam: miraculo venit ambulans su- pra mare: miraculo fecit Petrum ambulare: miraculo sedauit tem- pestatem: miraculo nauis statim, vt in eam ingressus est, appulit ad terram: in egressu vero nauis mul- ta edidit miracula, circa infirmos al- latos ad nudum contactum, vel sim- briae eius. Nos igitur adnitamur Iesu simbriam cum fide tangere, id est, sacrosanctam Eucharistiam, vt a morbis omnibus animae sane- mur.

Mysterium autem huius signi est, quod nauis Ecclesiae, de qua Salomon: Facta est quasi nauis insti- toris de longe portans panem suum: si- ue remigando contra ventum, & la- borando contra tentationes, siue pis- cando homines qui intra eam sal- uentur, tanquam pisces, semper profi- cit, & progressus magnos facit, & Dominus Iesus singularem eius pro- uidentiam gerit, & eius est liberare

Ioan. 8.

Mar. 4. Terra Gene- sar, & Gene- sareth vna est & eadem.

Ioan. 6.

Quatis Chri- stus miracu- lis breuissi- mo fere tem- pore corusc- uerit.

Iesu simbria- que mystice.

Hoc signum quid mysterij contineat.

Prou. 31.

Christi in Ec- clesia singu- laris prou- dentia: quae

naum cum Petro, id est, Ecclesiam cum capite, & pastore suo, etiam si tyranni sciant, & Hæretici insaniant, & interitum illi minitentur. Dixit enim ille, qui mentiri nequit: Tu es Petrus, & super hanc petram ad-

ficabo Ecclesiam meam: & porta inferi non preualebunt aduersus eam: Cui cum Patre, & Spiritu sancto reddatur omnis gloria, gratiarum actio, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Matth. 16.

TRACTATVS XXIX.

De signo filia Chananæ à dæmonio liberatæ: & habetur Matth. 15. & Mar. 7.

Incipiunt miracula à Christo Domino edita tertio anno prædicationis sue, siue post tertium Pascha eius, de quo Ioan. 6. vsq; ad 4. Pascha Ioan. 13. Quomodo hæc cum superioribus coherant. Ioan. 6. & seq. Historiæ proposita argumentum. 3. Reg. 10. & Matth. 12. Infra. 15. Hic secessus Christi in partes Tyri, & Sidonis quid nos doceat. Tit. 3. Dæmones efficit obstinatio sola.

Prædictum signum tempestatis in nauigatione Apostolorum sedatæ, proximè consecuta est disputatio illa longa cum Capharnaitis de pane vitæ edendo: & hanc disputationem rursus alia est consecuta Scribarum, & Phariseorum cum Domino super eo quod discipuli non seruarent traditiones seniorum, neque lauarent manus, cum panem manducarent: quam nunc immediatè subsequitur signum Chananæ. Proponit igitur Euangelium (descriptum à Matthæo, & Marco tantum) duellum quoddam Christi, & feminae vincentis eum ad exemplum nostrum, vt non tantum confundat nos Regina Austri, sed etiam mulier Chananæ.

Ait ergo: Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri, & Sidonis. Significat Dominum è terra Genesareth decessisse, in qua disputauerat cum Scribis, & Phariseis de traditionibus, & reliquisse obstinatos, qui cæci erant, & duces cæcorum. Docet nos Christus, Hæreticos post vnam, & secundam correptionem euitare, quia subuersi sunt qui eiusmodi sunt, & delinquent, cum sint proprio iudicio condemnati, vt Apostolus inquit. Sola enim obstinatio efficit dæmones, qui tendunt in profundum quasi lapis. Præsignebat etiam illo itinere Dominus, quod

breui facturus erat: nam recessurus erat omnino à Iudæis ob superstitiones legis, & abiturus ad Gentes, quæ Euangelium essent amplexaturæ. Instruebat quoque Apostolos quid aliquando ipsi essent facturi, nimirum quomodo post resurrectionem, Domini Iudæis resistentibus Euangelio, ad Gentes essent transiture: Vobis, inquit Iudæis Paulus, oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeterna vita, ecce conuertimur ad Gentes. Sol etiam nisi moueretur, totum non illustraret orbem: ad huc modum Iesus, qui lux est mundi, omnia debebat sua collustrare præsentia, dum apud nos erat: vt illuminaret (inquit Ioannes) omnem hominem venientem in hunc mundum: & vt indicaret quantum fitiret Gentium conuersionem, & salutem.

Venit autem in partes Tyri, & Sidonis. Distabat Capharnaum à Tyro vna & viginti leucis, à Sidone viginti quinque. Et Tyrus est in corde maris Mediterranei, vt dicitur apud Ezechielem: fuit quæ Emporium celeberrimum, & amplissimum, eodem Propeta teste: ex qua Dido fuit, de qua dicitur: Vrbs antiqua fuit, Tyri tenuere coloni. Euersa autem fuit ab Alexandro Magno, quia ei restitit propter bellum cum Dariò gestum: sed postea iterum est ædificata. Sidon etiam

Act. 13.

Ioan. 8.

Supra. 1.

Quid Tyrus & Sidon: earum vrbium situs. Ezech. 28. Ibidem.

Virg. 1. Æneid. initio.

Sidoniorum, eorumque Regis Hiram in Regem Salomonem obsequia. 3. Reg. 5. Iosue. 19. Mar. 7. Matth. 10. Qui minimè legibus adstricti. Luc. 9. Ioan. 4. B. Thom. tom. 14. Illud Christi præceptum, In viam Gentium ne abieritis, & c. quo sensu accipiendum. Mar. 7. Quare Christus nunc uenit in partes Tyri, & Sidonis. Matth. 8. Mar. 7. Vnde factum sit, vt Tyrus, & Sidon Israelitis non subessent, tamen ad eos pertinerent. Deuter. 20. Exod. 23. 3. Reg. 9.

in littore sita erat, duabus leucis distans à Tyro. Erant quæ Sidonij scissores lignorum, vt in 3. Regum dicitur, quia ad radicem montis Libani posita erat: vnde Hiram Rex Tyri mittebat ligna pro templo construendo, in Ioppen per mare, vt ibidem narratur. Sidon autem nunc omnino est destructa. Et inter Sidonem & Tyrum Regio est, ad quam ibat Christus: erat quæ Tyrus & Sidon circa tribum Asser, vel in ea, vt dicitur in libro Iosue: & vt tradit Marcus, exiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ.

Et si autem Dominus dixerit Apostolis: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: non arctabatur tamen sua lege, quia princeps solutus est legibus: nec erat præceptum nisi de non prædicando publicè. Vnde Luca teste, & Ioanne, ab eis cibos emebant. Et vt doctè ait B. Thomas in Matthæum, præceptum Christi erat de Gentibus existentibus extra terram promissionis; non autem de ijs qui erant in ipsa, quia per illos erat ad alios iter conficiendum. Et ita huc venit non vt prædicaret, sed vt quiesceret, & ita voluit latere, vt habet Marcus. Venit etiam, vt hanc filiam Chananæ à dæmonio liberaret, quemadmodum venit in terram Gerasenorum, vt obsessos illos duos eriperet; & vt fidem Gentium ostenderet, infidelitatem quæ Iudæorum damnaret. Et fortasse etiam vt alios curaret: quia aliàs non iret per Sidonem distantem viginti quinque leucis à Capharnaum; cum Tyrus, in cuius finibus erat, distaret vna, & viginti.

Et ecce mulier Chananæ. Marcus addit: Gentilis, Syrophœnissa genere. Et si duæ illæ ciuitates Tyri, & Sidonis spectarent ad Terram promissionis; nunquam tamen illas obtinuerunt. Et licet Deus mandauerit, vt Chananæos occiderent; paulatim tamen propter bestias hoc erat faciendum, vt in Exodo explicatur. Faciebant tamen eos tributarios, vt Sa-

lomon fecit, & maximè hos, ob Hiram amicum Dauidis, & Salomonis, vt dicitur in 2. & 3. Regum libro: quanquam à principio vnum, & triginta Reges eorum occiderint, vt testatur liber Iosue. Præceptum autem de occidendo fuit eo tempore, quo Iudæi debebant multiplicari: secus post reditum à Babylone, quia erant pauci, & non possent eos occidere, & bestia crescerent; & maximè, quia erant tunc sub Romanis.

Laudatur autem hæc fides Gentium, sicut & in Centurione, & Leproso reuerso ad gratias agendas: & sponte proponuntur venire ad Christum, vt hæc Chananæa, & Centurio, & Eunuchus Candaces Regina Æthiopum, & illi Gentiles, qui desiderabant videre Iesum, de quibus meminit Ioannes. Eadem propemodum ratione mittebat olim Deus Prophetas ad benefaciendum Gentibus, quia Iudæi indigni erant: vt Ionas missus ad Niniuitas, ad mulierem Sarepthanam Helias, & Heliseus ad Nahoman Syrum.

Dicitur autem mulier, & Chananæa, & Græca, & Syrophœnissa. Mulier quidem, quæ olim relicto Deo dæmonem secuta fuerat, nunc à dæmone confugit ad Deum. Chananæa, infame hominum genus, & maledictioni Noë expositum propter peccatum Cham. Sed omnia purgat Baptismus, & Græcè dicitur Χαναανίτις, Hebraicè כנענית, non autem כנענית à Canà oppido tribus Asser, quod in tractu illo situm est, vt dicitur in Iosue, & apud Ioannem Euangelistam. Chanaan autem, filius Cham, vnde cum filios habuit, quorum posteritas illam regionem inhabitauit: inter quos primogenitus fuit Sidon, qui ciuitati illi antiquissimæ nomen dedit. Marcus ait, ἡ ἡμετέρα ἑλληνιστὶς γένεσις. Erat autem mulier Gentilis, siue Græca; non quod genere esset Græca, sed quod omnes gentes profanat, & religionis diuersæ vocabantur Iudæi Græcorum nomine: vnde Paulus sepius inquit: Iudæo primum, & Græco, aut similia. Syrophœnicia verò regiuncula fuit, vt testatur Tertullia.

2. Reg. 5. 3. Reg. 5. Iosue. 12. Israelite quæ do debuerint occidere Chananæos, ex præcepto Domini. Matth. 8. Luc. 17. Quorum fides Gentiliū Christus laudauerit. Act. 8. Ioan. 12. Iona. 3. 3. Reg. 17. 4. Reg. 5. Quare dicitur mulier, & Chananæa, & Græca, & Syrophœnissa. Gen. 9. Vnde Chananæi genus duxerunt. Iosue. 19. Ioan. 2. Gen. 10. Mar. 7. Rom. 1. Infra. 2. Infra. 13. Infra. 10. 1. Cor. 1. Gal. 3. Coloss. 3. Alterius religionis homines, Græcos appellare Iudæi consueuerant. Tertullian.

Iustin. mar tyr. Syrophœnices cur sic dicit.

Euthym. c. 29. in Matthæum. Phœnicia ciuitates præcipue.

Quomodoverum sit iuxta Marcum, hanc mulierem Dominum domi latitatem accessisse, cum id in via contigisse Matthæus tradat

Prima solutio. Aug. lib. 2. de consen. Euan. c. 49. tom. 4.

Alter, & qui dem cõgruè rior.

libr. 3. aduersus Marcionem, & Iustinus dialogo in Tryphonem: cui attributam ferunt Damascum. Vel potius, vt alij tradunt, Phœnicia maritima regio est contigua Galilææ, quoadvsque Libano monti appropinquat: qui Syriam à Cœle, & Galilæa Gentium discernit. Trans Libanum quicquid Phœnicia est, Syria circumfundit: & eo terrarum confinio factum, vt qui iuxta habitant, voce composita Syrophœnices dicantur: vt in Hispania Celtiberi, in Asia Gallogræci, in Africa Libyæthiopes, in Ponto Armenochalibes, in Phrygia Myssomacedones, &c. Euthymius verò dicit illam Græcam religione, Syram lingua, Phœnicissam genere. Sunt autem Phœnicia ciuitates multæ, præsertim maritimæ, Ptolemais, Tyrus, Serepha, Sidon, Berytus, Biblos.

A finibus illis egressa. Videtur aliqua inter Matthæum & Marcum repugnantia. Marcus enim dicit, mulierem ad Dominum in domo latere volentem intrasse, ibique pro filia sua rogasse, his verbis: *Et inde surgens abiit in fines Tyri, & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius.* Matthæus autem significat aperte, mulierem hanc non accessisse ad Dominum in domo, sed in via aliqua ambulantem; quod indicant illa verba Apostolorum: *Dimitte illam, quia clamat post nos.* Sed hoc soluitur secundum Augustinum, dicendo, mulierem primò in domo suppliciter exorasse, vt habet Marcus; Dominum autem nihil respondentem, mox egressum de domo illa, & tunc in via contigisse, quæ Matthæus solus narrat.

Secundò, & rectius soluitur, mulierem asserendo primùm inuenisse Dominum in via ambulantem: postquam autem aliquantulum in domo latuisset, ac in via contigissent quæ narrat solus Matthæus, deinde mulierem secutam Dominum in domum, ibique supplicem impetrasse,

vt concorditer tradunt Matthæus, & Marcus. Aliàs oporteret aliam esse prostrationem de qua Marcus, & aliam de qua Matthæus, & hanc extra domum, illam in domo contigisse, cum vterque Euangelista mulierem in terram prostratam idem datum à Domino responsum commemoraret. Atque in hunc modum conciliat Euangelistas Zacharias Chrysopolitanus sic scribens: *Post ambulantem Dominum mulier ad Dominum deprecatorias preces emittit: & post in domo ad pedes eius procidit, vt Marcus commemorat.* Hæc ille. Ad hæc rationi magis est consonum quod Dominus, qui in miraculis suis ferè semper fugit hominum præsentiam, qui quæ iam maximè latere volebat, prius in via sollicitus, tandem in domo exaudierit, quàm quod prius in domo sollicitatus, deinde exiens palam operatus sit miraculum.

Neque his obstat quod legimus in Marco: *Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius,* quasi omnino statim intrauerit in domum, in qua prius dixit: *Vtique Domine:* quia illud verbum Statim, non est apud Græcos, & quamuis esset, nihil aliud notat quàm statim, vt audiuit de Iesu, venisse ad eum. Deinde Græcis non est, intrauit, sed tantum ἰδὼσα προσέειπεν, hoc est, cum venisset, procidit, vt rectè possit intelligi non omne quod narratur circa hanc mulierem, contigisse in domo. Vnde Græci nihil in Marci, & Matthæi narratione senserunt, quod contrarium quicquam sonare videatur: cuius apparentia orta est tantùm ex verbo Intrauit, quod nec in Marco, neque in Matthæo Græcè inuenitur. Sed quia Marcus mentionem fecerat de domo, quam Dominus intrauerat, idèò interpret ad sensum, & gesti verisimilitudinem respexit, & intelligens mulierem accedentem ad Dominum ingressam domum, pro venit, aptè vertit, intrauit.

Ideò vanum est quòd quidam hæc conciliare volentes, dicunt esse aliã

Zacharias Chrysopolitanus.

In miraculis suis Christus ferè semper humanum fugiebat aspectum.

Si in via, & nõ in domo Chananæa Dominum rogauit pro filie sue liberatione à dæmonio, cur statim, vt Marcus habet, & in domum, vbi Christus erat dicitur intrauisset?

Quorundam falsus sensus rejicitur de duabus mulieribus Chananæis idem à Dominopostulantibus.

hista-

Psal. 134.

Rom. 9. Cum nihil Diuinæ possit resistere voluntati: quomodo Christus post editum signum voluit latere, & non potuit?

1. Tim. 2.

Mar. 7.

Cur Christus latere voluerit: neque vt aliàs, se inuisibilem reddiderit.

Luc. 4. Ioan. 8.

Ouidius li. Fastor. Luc. 8.

Mar. 5.

Chananææ filie in Christi efficaciam. Infra 10.

Ioan. 5. Infra 11.

historiam priorem apud Marcum, aliam & posteriorem apud Matthæum: & illam Marci intra parietes domus gestam, hanc Matthæi historiam in itinere, ex nescio quibus circumstantijs, non satis accuratè, & diligenter expensis, duas Chananæas cum duabus filiabus à diuersis dæmonijs obsessas fingentes. Et quia scriptum est: *Omnia quacunquæ voluit Dominus, fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis:* & Apostolus, *Voluntati eius quis resistit?* Et sapiētis est velle quod possit, non quod nõ possit: quomodo dicitur, quòd voluit latere, & non potuit? Dicendū est, Dominum voluisse latere non quidem voluntate deliberata, & absoluta, sed voluntate humana, quæ etiam præcipiebat ne signa à se edita detegerent, & proderent, siue voluntate sub conditione, de qua dicitur: *Vult omnes homines saluos fieri, si scilicet ipsi velint:* & tamè nõ omnes saluantur. Ita Marcus inquit: *Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant.* Voluit ergo latere, quantum ad se attinebat, & quia nõ lebat prædicare, vel edere signa. Docet autem nos, vt quantum in nobis est, lateamus. Dices; Cur Dominus non se reddidit inuisibilem, vt aliàs fecit? Respondeo, ob hoc ipsum, vt det tibi exemplum, quia hoc nõ potes præstare, vt cum velis, delitescas. Cæterùm Christus animam ingressus diu non potest latere, vt nec Sol ingressus in cubiculū, nec ignis suo se calore detegens:

Quis enim celauerit ignem, lumine qui semper proditur ipse suo?

Et vt olim dixit: *Quis me tetigit?* vt si dem hæmorrhoyssæ proderet, cum multi corpore tangerent, ac se se cõprimeret: ita hîc voluit latere in Humanitate, sed non potuit Deitas delitescere, quæ fide Chananææ tantquam naribus sagacis canis manifestata est, atque detecta. Egressa ergo est, non expectauit vt transiret, vt cæcus fecit: non interrogatur vt homo manens ad piscinam. Non misit nuntios, vt Maria & Martha, sed ip-

sa intus tracta est, & per se ipsam venit. Clamabat ergo, ex desiderio. Iã videamus arma expugnandi Christi. *Miserere, inquit, mei, Domine, fili Dauid: filia mea malè à dæmonio vexatur.* Pugnat notitia sui ipsius, & notitia Christi: non petit debitum, nõ querit arte dæmonis pellere. de filia dæmonem, non excusat peccatum, vt prior mulier. ¶ *Miserere mei.* Quæ miseriam filia suæ ex amore materno propriam reputabat. *Miserere,* cui proprium est misereri. Et sentit ipsum habere potestatem in dæmones, & absentem posse curare. Et vocando Dominum, testatur eius Deitatem, & potentiam: idèò non dixit, *Ora Deum tuum,* aut *descende ad filiam meam.* Vocando filium Dauid, tangit eius Humanitatem, & profitetur eum esse Messiam. Verè filium Dauid, qui cithara pellebat dæmonem de Saule. eæci duo apud Matthæum vocarunt Christum filium Dauid: apud eundem turbæ dicebant, *Nunquid hic est filius Dauid?* & alibi: *Hosanna filio Dauid.* Et quemadmodum nudus ignis lectum combureret, positus autem in thermoclinio, & agitatus in eo, lectum fouet & calefacit, pro necessitate: ita Deus, qui ignis consumens est, potentia sua omnes peccatores destrueret, nisi illam in Humanitate Christi collocasset: quæ ipsam quidem combussit, quia Propter scelus populi mei percussus eus; nos autem mirabili charitate fouit, & recreauit.

Filia mea malè à dæmonio vexatur. Græcè *υανωσ*, id est, miserè, vel infeliciter afflicta. Et pro eo quod dicitur, à dæmonio vexatur, Græcè vno verbo exprimitur *δαιμονιζωμαι*: quod quidam noui Interpretes malè vertunt, furia vexatur; quod est, ex motu supranaturali facere naturalem.

Quia nõ respondit ei verbum. Id est, Non respondit ei quicquã more Hebræorum, qui sermonem pro re inde terminata accipiunt. Induit Christus præter naturam suam speciem cuiusdam Pharisaismi, se durum & inexorabilem ostendendo; vt probaret fidem eius, & patientiam. Idèò si mo-

Cur hæc mulier clamauerit.

Quo verbo digna se reddidit Christi exauditione Chananæa. Gene. 3.

Chananæa Christum vocans filium Dauid, quidnam restabatur illo.

1. Reg. 16: Matth. 9.

Infra 12. Infra 21. Humanitas Christi qualè se nobis præbeat in Verbo. Deut. 4.

Esai. 53.

Filia Chananææ vt à dæmonio vexabatur.

Quare Christus à principio non responderit huic mulierivultum verbum.

ram

Hab. 2.

Luc. 8.

Ioann. 4. & seq.

Quem ad modum Christus in Chananae egisse videbatur.

Alterum exemplum.

Augu. li. 2. de consens. Euang. cap. 49. tom. 4.

Quatuor habuit Christus in mandatis a Patre suo.

Esai. 49.

Supra 42.

Ioan. 11.

ram fecerit, expecta illum: quia tempe-
stiue, & in tempore ipso veniet.
Neque respondit; qui ad tactum hæ-
morrhoyse respondere dignatus est,
& qui tam longo sermone petiuit à
Samaritana. Deinde voluit vt Apo-
stoli rogarent pro ea; vt Iudæi non
haberent aliquam excusationem quod
ad Gentes diuertisset, & sponte illis
beneficia communicasset. Et vt ead-
em causa vniuersalis facit effectus
contrarios, nam Sol ceram propo-
sitam liquefacit, lutum desiccatur, &
indurat: ita Christus intus loquebatur,
& trahebat eam, extra repellere, &
reijcere videbatur. Et vt aqua maris
occulte per subterraneos meatus ad
omnium generationem occurrit, quæ
postea manifestè tendit in mare: ita
etiam extra Dominus eam repellere vi-
debat, secretè tamen & occultè in
ea operabatur, & certissimam confi-
dentiam signi consequendi inspira-
bat.

Et accedentes discipuli eius, rogabant
eum, dicentes, Dimitte eam, quia clamat
post nos. Angusta est omnis creatura.
Et fortè ob humanum affectum ro-
gati ab ea fuerant, vt ait Augustinus.
Fieri etiam potest, vt importunitate
clamoris illud dixerint Apostoli, vt
sunt multi, qui non aliter faciunt ele-
mosynam. Verbum Dimitte, idem est
ac si dixissent, Amanda, Expedi: Gre-
cè est, ἀποδοῦν. Ipse autem respondens,
ait, Non sum missus nisi ad oues quæ pe-
rierunt domus Israel. Reddit causam
Apostolis cur Chananaeam non ex-
audiat: quia velit Iudæis se totum im-
pendere, quibus solis destinatus er-
rat Diuinæ gratiæ minister Quod vt
magis capias, aduerte, ad quatuor
Dominum destinatum fuisse. Primum
quidem ad redimendum; deinde ad
ferendam Legem. Et quod ad hæc
duo attinet, non minus pro Gætilibus
venit, quam pro Iudæis. Ait nanque
Esaias: Dedi te in lucem Gentium, vt sis
salus mea vsque ad extremum terra: &
iterum de Messia: Legem eius Insula
expectabunt; & Ioannes: Iesus moritu-
rus erat pro gente, & non tantum pro ge-
te, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, co-
gregaret in vnum. Tertio Dominus Ie-

sus venit ad duo alia officia per se ip-
sum præstanda, nempe ad prædican-
dum Euangelium, & miraculis edi-
tis illud confirmandum: & hæc prin-
cipaliter in propria persona perfe-
cit apud Iudæos, iuxta verbum Apo-
stoli: Dico Dominum Iesum, ministrum
fuisse circuncisionis propter veritatem Dei;
ad confirmandas promissiones Patrum.
Idem Apostolus ad Hebræos vocat
Dominum Iesum Apostolum, & Pô-
tificem confessionis nostræ. Genti-
bus verò Euangelium per Apo-
stolos prædicatum est, & signis innume-
ris per eos confirmatum. Quod si Ie-
sus Gætilibus prædicasset, & signa in-
ter eos edidisset, Messias minimè à
Iudæis haberetur, & ab eo tanquam
ab ethnico declinasset. Ideò hic non
prædicauit: quando verò ad Samari-
tanos venit, casu prædicauit, sed sig-
num vllum non fecit. Dum autem ver-
saretur inter Iudæos, quasi propter
eos sanitates conferebat Gætilibus:
vnde seruum Centurionis Gentilis
à paralyti liberauit, quia rogauerunt
eum seniores: & leprosum alienigenam
propter alios nouem curauit: &
hic propter Apostolos rogantes li-
berauit filiam Chananae. Et ita cõ-
sentiebant Iudæi, vt de plenitudine
signorum Iudæis datorum mica ali-
qua Gentibus conferretur.

Quod ergo hic ait: Non sum missus
nisi ad oues: sensus est, Non expedit
prædicare, & operari signa nisi in Is-
rael, & ad hoc est præceptum meum:
Gentibus verò nequaquam, etsi pos-
sim supererogare, quia nec definitum
ne id facerem, quia aliàs hic non fe-
cisset. Vt ergo Paulus Gætium Apo-
stolus, supererogando interdum præ-
dicabat Iudæis: & Petrus circunci-
sionis Apostolus ex supererogatio-
ne interdum Gentibus prædicabat:
ita Dominus, qui minus legibus ar-
ctabatur, ex perfectione charitatis
supererogando aliquando prædica-
uit Gentibus, & aliquando signa edi-
dit. Lex enim omnis positua seruire
debet charitati, quia propter cha-
ritatem tanquam finem datur. Et cõ-
firmatur hæc interpretatio. Nam A-
postolus dicit: Non misit me Christus

Rom. 15.

Heb. 3.

Cur Christus tantum Iudæis, non Gentibus prædicauerit

Ioan. 4.

Luc. 7.

Infra 17.

Illud: Non sum missus nisi ad oues, &c. quæ sensum accipiat.

Galat. 2.

Ibidem.

Christus si quando Gentibus prædicauit, cur id fecit.

1. Cor. 1.

baptiza-

Ibidem.

Act. 6.

Quas ad oues Israel missus erat Christus. Psal. 94. Psal. 73. Iste oues cur dicantur perisse domus Israel: vnde nominentur.

Virg. li. 1. Aeneid.

Ex hoc loco Buccer quæ ineptè colligat Diuorum suffragia nihil prodelle.

2. Cor. 12. Sanctorum preces nobis viles esse ostenditur. Luc. 7.

baptizare, sed euangelizare: & tamen
vt ipse testatur, baptizauit Stephane
domum, & nescio quos alios: quod
ex abundanti fecit. Ad hæc Apo-
stoli dixerunt: Non est æquum nos derelin-
quere verbum Dei, & ministrare mensis;
& tamen ad tempus ministrauerunt
mensis. Vocat oues Israel, Iudæos e-
ductos ex Ægypto turmati sub Mo-
se pastore, vnde Dauid: Et nos popu-
lus pasce eius, & oues manus eius: & a-
libi: Iratus est furor tuus super oues pas-
cua tua. Dicuntur hæc oues perisse non
solum peccato Adæ, & alijs persona-
libus delictis, sed quia Lex & sacri-
ficia ex se iustificabant neminem. Di-
citur autem domus Israel; quia ex vno
patre Israel geniti omnes: qua etiam
phraasi vsus Poeta, dixit:

Cum domus Assaraci Phthias, claraq;
Mycenas:

Quod verò ex hoc colligit Buccer,
preces Sanctorum inutiles, quia hic
Apostoli nihil impetrarunt à Domi-
no: falsus est. Et miser non vidit pro-
pterea preces pro alijs non reproba-
ri, quia non exaudiuntur interdum.
Alioqui reprobarentur eorum pre-
ces, qui pro se ipsis orant, quia ipsi
interdum non exaudiuntur, vt con-
stat de Paulo. Nec reprobatur hic il-
la discipulorum oratio: quia non pro
se orabant, sed quia pro illa preca-
bantur, quæ non erat de populo suo,
cuius gratia primum venerat. Et cur
seniores Iudæorum, & amici Centu-
rionis impetrarunt à Christo sanita-
tem pueri? Præterea si concedunt,
pro alijs orare posse Sanctos, dum a-
gunt in terris, vt concedunt; cur non
idem concedunt Sanctis in cælo re-
gnantibus? Et illud, quod Christum
ipsum, & caput omnium non dede-
cet, profecto nec cælitibus eius me-
bris erit indecorum. Ad hæc si orant
Sancti viuentes, quid opus fuit colli-
gere, vanas fuisse discipulorum ora-
tiones, vt absolute concluderet non
ficere cuiquam orare pro alijs? Ad-
hæc quis nouit despectam fuisse à
Christo orationem discipulorum, &
nihil contulisse ad exauditionem? Et-
si enim prima & secunda gutta non
cauet lapidem, disponit tamen vt à

postrema cauetur. Et ideò ipsa pre-
cibus Apostolorum adiuta; potius
instat, quia ipsa venit se prostrans
coram Christo, quasi adiuta ab Apo-
stolis. Apostoli autem, quia ex leui
commiseratione ad Chananaeam, vel
molestiæ vitandæ gratia petierunt,
vel quia putauerunt illicitum, & cõ-
tra Christi voluntatem non capien-
tes eius responsum; ideò destiterunt,
Deo volente, vt magis appareret mu-
lieris fides.

At illa venit, & adorauit eum, dicens,
Domine, adiuua me. Ecce noua arma
expugnandi Christum, humilitas, &
confidentia in eum. Quasi diceret:
Etsi missus non sis ad nos; tamen ve-
nientes ad te, non eijcias foras. Et
venit; quia iam respondebat Domi-
nus, & vt magis importuna esset cla-
moribus, & ita magis se exerceret e-
ius fides. Et ait, Adiuua me. Non di-
xit, Ora pro me: ideò latrâ adorauit,
quem Deum nouerat. Prius di-
xit, Miserere mei, quia sola erat: mo-
dò ait, Adiuua, quia adiuta erat pre-
cibus Apostolorum. Adiuua ergo, sal-
tem auferendo solitudinem, vel
præstando patientiam, vel concedè-
do quod petitur. Græcè dicitur βοή-
θει, quod propriè est ad vocem alicu-
ius auxilij ferendi causa accurrere: &
ita quidam vertunt, Domine, succur-
re mihi.

Qui respondens, ait, Non est bonum su-
mere panem filiorum, & mittere cani-
bus. Grauis fuit hæc responsio, & non
sine aliqua ignominie nota. Hoc res-
ponsum clariùs explicat Marcus his
verbis: Sine prius saturari filios. Non est
enim bonum sumere panem filiorum, &
mittere canibus. Hoc est, Non decet
dare panem canibus, quando datus
est filijs. Vult dicere; Non est huic
tempori opportunum, aut conueniens,
dum filij pascuntur: sine illos prius
saturari. Sed replicauit quod pote-
rat dari mica, quæ, filijs edentibus,
de mensa cadit. Et non est sensus, non
esse dandum panem Gætilibus: quia
replicasset quod Christus habebat
pro vtrisque; & quia filij Iudæi pro-
iciebant panem, & Apostoli pueri
delectabantur huic dare. Et verbu-

Quare ad primam Christi responsionem Apostoli rogare pro muliere destiterint.

Humilitate, & in eum confidentia expugnatur Christus.

Ioann. 6.

Chananae vt Christum adorauerit.

Quid sibi vult Dominus cum ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

Non

Iudeos Christus cum filios nominauerit, canes vero Gentiles.

Deut. 32.

Quare Christus non statim exaudierit Chananaeam.

Luc. 18.

Mulieris Chananaeae ad Christi responsum, quo eam canem appellauerat, plena mansuetudinis, & patientiae responso.

Chry. hom. 53. in Matth. 10. 2.

Canis ingenuus.

Qualis Christus se gesserit cum Chananaea.

Non est bonum, siue uocabatur Graece, non proprie significat hic uirtutem, vel honestum: sed cum hic agatur de eo, quod iustum & fas est, opponitur potius iniusto, quam indecenti. Vocat ergo Iudeos, filios cultu Dei nutritos, & dominos nationum; canes uero nomine Gentes dijs falsis deditas, & sordidis sacrificijs innutritas, de quibus Moses: *Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant fiducia; de quorum victimis comedeant adipem, & bibebant uinum libaminum?* Distulit exaudire Chananaeam; ut mereretur perseverando, doceret perseverandum esse in oratione, ut dixit Dominus, *Opportet semper orare, id est, saepe: sicut dicimus, Hic semper edit, uolentes significare quod saepe edat; ut confunderentur Iudaei, qui fide a Gentibus vincebantur; ut agnoscerent Iudaei quod omnes Gentes non aequarentur sibi: nam eis non petentibus concedebat signa.*

At illa dixit, Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum. Verbum, *Etiam Domine*, Graece dicitur, *uati uapit*, id est, *Certe Domine*. Vel, *Etiam Domine*, gaudeo quod me canem facis, non reculo nomen canis, nec Iudaeis inuideo panem filiorum, & nomen honorificum Iudaeorum, quos etiam meos uoco dominos. Non praeipio illis panem suum delicatum, quo uescuntur in mensa patris. Canem uocasti me; & ideo non sum omnino aliena. Vnde Chrysostomus: *Canem me dicitis, ergo nutri me ut canem. Non possum relinquere mensam domini mei: in uerbis non cedo.* Haec ille in sensu. Ad haec canes eiecti per ynam portam, regrediuntur per aliam; eiecti sunt Gentiles per portam idololatriae, ingrediuntur per portam fidei. Non ergo peto panem integrum dum filius, sed micam, id est, parum quid, maxime quia filij negligunt. Nunquam enim Deus ita gratia sua effudit inter Iudaeos, quin Gentes ex quo eius gustu aspergerentur. Ut si quis magnam pecuniarum summam haberet in manibus, quam ali-

cui destinauerit, illique inter datum decideret nummus, quem patitur ab alio, cui non destinauerat, accipit: ita Dominus Iesus manum habebat plenam misericordiarum, interim cadebat aliqua mica, quam accipiebat aliquis ex Gentibus. Et dedita opera Christus dedit responsum solubile, & expugnabile, quemadmodum pater facit saepe cum filio suo: & dedit catenas Iudaeis, quibus ab eis in morte alligatus est. Catelli, minores sunt canes. Et inutiliorem se fatetur: nec hostiam, id est, Iudaeorum laudibus dolet, nec repugnat Christo loquenti de pane.

Tunc respondens Iesus, ait illi, O mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Marcus ait Dominum dixisse: *Propter hunc sermonem uade, exijt demonium a filia tua. Et cum abiisset domum, inuenit puellam iacentem supra lectum, & demonium exisse.* Ut autem haec concilientur, credendum est Dominum utrumque dixisse, ut annotauit Euthymius, nempe, *O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Et, *Propter hunc sermonem uade, exijt demonium a filia tua; id est, Per fide, & prudentiam, & humilitatem.* Laudat autem, ut imitemur uirtutes eius; confundantur Iudaei, appareat prudentia in responsis, pietas in quaerendo Deum, & non incantatores, aut maleficos; perseverantia in repulsis, humilitas in prostratione, & confessione, qua dixit: *Etiam Domine, sum catella; fides, qua caetera uirtutes ornantur, & qua credit Messiam absentem posse sanare filiam.* Quia omnia possibilis sunt credenti, id est, Omnia potest credens impetrare.

Deinde laudat fidem, quia hanc uirtutem uolebat ut fundamentum ponere. Et quia perditur credendo quod sola sufficiat, quia solis fundamentis non constat domus; id est, eo Lutheranus eam magnificans, quasi praeter illam, nihil aliud sit opus, illam perdit. Et Dominus non solum laudat eam in neophytis, ut

Mira Chananaeae animi submissio.

Mar. 7.

Euthy. cap. 19. in Mattheum.

Quare Christus laudet hanc mulierem, & maxime fide eius.

Mar. 9.

Quomodo amittatur fides nostra.

In quibus laudet Christus fide, in quibus charitate. *Supra 5. Ioan. 15. Mar. 4. Infra 10. Infra ult.*

Edendi signa potestas, creaturae communiter curae ne queat.

Chananaeae fidei praestantia: eius gratus animus Christi pro accepto beneficio. *Ioan. 4. Luc. 17.*

Quid doceatur in hachistoria. Primum documentum. *Exod. 20. Infra 34.*

Deut. 32.

Secundum documentum.

Cum non statim a Deo exaudiamur.

in Centurione, Chananaea, & turba: sed discipulos ad maiora hortatur: *Beati, inquit, pauperes spiritu: &, Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem. Quod si non credunt, increpat.* Ait ergo, *O mulier, tu clamasti: ego clamabo: laudasti, ego laudabo: petebas micam, habebas mensam: potuisti in me, uolo ut possis in daemone.* *¶ Fiat tibi.* Ergo Christus, non illa, sanitatis contulit signum: quia potestas edendi signa, cum infinita sit, incommunicabilis est creaturae. Et ex illa hora fuit sana: quia Deus non eget tempore in opere suo, quod non potest natura, uel ars. Et ita cognita est Christi potestas illa hora sanantis: quia mater quaesiuit a filia hora, qua liberata est. *Fiat tibi sicut vis.* Id est, sicut credis me absentem posse sanare; cum incredulus Iudaeus diceret: *Domine, descende prius quam moriatur filius meus.* Fortè autem mulier inueniens sanam; redijt ad Iesum, quem admodum leprosus, ut gratias ageret; & narrauit quod Euangelista scripserunt, qui audierunt a muliere, uel discipulis, qui ab ea acceperunt quod sanata esset ex illa hora.

Atque ita habes ex hoc Euangelio zelum Dei, & Christi, qui dicitur Zelotes. Quia ut amator, cum spernitur a dilecta, quae sui copiam alteri amulo & riuale fecit, alia sibi querit, & amulam priori, & dona, quae primae praeparauerat, ab illa aufert, & posteriori tradit ante eius oculos ut illam ex cruciet: ita fecisse Dominus cum Iudaeis, a Prophetis praedicatur. Vnde Dominus ait: *Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in uanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Lege quae Oseas in principio suae Prophetiae dicat sub hac metaphora. Deinde instrui mur de perseverantia in orando, & ne cito desistamus, si non subito exaudimur. Dissimulat enim interdum Deus nobiscum, & primum se se fingit quasi non intelligat, & despiciat orationem, & nullum reddat uerbum: quod agit ut agnoscamus nos praesentem esse des-

picabiles, ut quorum bonis nihil indigeat ipse Deus. Sed huic dissimulationi opponamus mediatorem filium Dauid, per quem ipse quodam modo se compulit ad exaudiendum nos. Incarnatio enim, quasi signum quoddam est digito alligatum, quo nostri recordetur. Quod etsi hoc in loco nobis obstat, quasi non sit missus nisi ad electos suos, qui maxime per oues Israel intelliguntur: accedamus ad illum, dicentes: *An Iudaeorum Deus tantum? nonne & Gentium? imò & Gentium.* Et, *Num uiam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas.* Deus enim omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis venire. Quod si non exaudiat nos, & ut canes proiciat ob profanam uitam nostram, & immunditiam post baptismum contractam, nam saepe ut canes reuertimur ad uomitum: non desistamus tamen, sed confiteamur nos canes: & petamus dona, quae etiam canibus non negantur: ut si non ualeamus supra mensam edere, id est, ad maiora electorum dona conscendere, non tamen prohibeamur a minoribus, quibus abundat Dominus etiam pro canibus, modo canes nos esse profiteamur, id est, mordaces per detractionem, adulatores, & imundos, & ad uomitum peccati redeuntes. Audiemus enim tunc Dominum in corde dicentem: *Propter hunc sermonem exaudio te: & fiat tibi sicut vis.*

HACTENVS. De litera dictum est: iam allegoria breui est percurrenda. Hoc enim facto recedendi a Iudaeis, & ueniendi ad Gentiles, Christus praesagire, & significare uideatur Gentium in Ecclesiam admissionem: ideo per hanc mulierem maiores Gentium significantur, qui primi magno spiritu uenerunt ad Iesum. Hi deprecantur pro filia, id est, pro minoribus qui daemone agitabantur, & domi manebant, id est, in suo idololatriae cultu. Quae mulier ob suam orandi perseverantiam, & in signem fidem exaudita est: & nos canes liberati sumus a daemone: & ex uo-

Psal. 15.

Ouis Israel qui nomine desighentur.

Rom. 3.

Gene. 27.

1. Tim. 1.

Se canes coram Deo qui agnoscunt, ac profitentur, quid assequatur illi.

2. Pet. 2.

Heb. 12.

Prou. 26.

Hic recessus Christi a Iudaeis ad Gentiles quid praefigurauerit.

canis ingenio, in oues, & filios mutati sumus.

Circa mores verò, instruuntur pastores animabus præfecti, qui instar parentum se filijs præstare debêt, de quibus Apostolus; *Filioli mei, quos iterum parturio*: generâtes verbo Dei, & lac doctrinæ catechismi dantes, & panem solidi cibi, ac pro eorû cura solliciti. Deinde opus est vnumquenque Episcopum materno affectu ad Ecclesiam suam, quæ sponsa sua est, & vxor, & filia, & soror, affici, & si opus sit, pro ea liberâda à dæmonio, & impetranda sanitate, ad Christum confugere: & ob hâc causam exire de finibus suis, quos præscripsit torpor, atque tepiditas. Ita vt relictis aulis Regum, vel Pontificum, visitent Ecclesias suas, atq; ibi resideant, vt lupos arceant, & peccata præueniant, & orationibus instent, donec Ecclesiæ suæ Dominus benedicat. Tertiò finant se, vt Christus, expugnari, qui domini, & filij David sunt, & locum Christi in terris tenent: & gratias concedant peccantibus, & humilitatem præferentibus, atque probatis, ne frustra clauis regni cœlorum à Christo accepisse videâtur. Et licet ad tempus se duros & inexorabiles præstent: tandem tamen permittant se expugnari, & concedant quæ ab eis postulantur, si sunt rationi & æquitati cõsona. Quartò, agnoscant Prælati, se, vt Christum, non esse missos nisi ad oues quæ perierunt domus Israël, id est, ad Christianos suæ diocesis cõuertendos, vel reducendos, non ad Iudæos, vel Gêtiles, vel alienas dioceses, vt interdum quidam non sine scandalo faciunt. Etsi hi possint nõ nunquam superetogare, vbi se offert occasio, ad alios diuertendo, modò animus illorum sit non quæ rere lucrum, sed animas. Postremò intelligant, bonum non esse sumere panem filiorum, & mittere canibus, id est, redditus Ecclesiasticos, & patrimonij Crucifixi, quod ad alendos pauperes, & subleuandos infirmos, & orphanos, & viduas, & virgines fouendas institutum est, ad ditandos con-

fanguineos, & seruos suos exaltandos conuertant, vel illis abutantur, alêdo canes, falcones, parasitos, meretrices. Vel, quod quibusdam honestius videtur, bona Ecclesiæ in splendore mensæ, equorum, & seruorum multitudine, auleis pretiosis, atque in vasis aureis & argenteis cõparandis cum magno scandalo infumant.

Deinde ad mores magis speciatim cõponêdos, hîc docemur, quomodò ex Chananæa, siue cane, in Hebræam siue ouem, siue filiam transformemur; id est, è conscientia in malo quieta, & fertili, ad quietam, & fecuram in bono veniamus. Nâ Chananæus, & Pherezus habitabât terram fluentê lacte, & melle, vt in Genesi dicitur, id est, conscientia bonam, vel malam, siue lætam, & securam, vel in bono, vel in malo. In malo læta, & securo, facit Chananæam; contra in bono quieta, & securo, reddit Hebræam. Ad hoc autem in primis opus fuit vt Iesus ad nos veniret per mysterium Incarnationis. Deinde opus nos exire de domo cõsuetudinis protegête delictû: quod fieri non potest sine virtute fidei, vt Abraham, cui dictum est: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*, id est, diaboli: & de cognatione tua, id est, vitij carnalibus. Propterea enim Deus non exaudit te domi, & finit te malè torqueri; vt de domo exeas. Secundò opus est exire de finibus pluribus terrenis, vt vnum cœlestem habeamus: vel egredi de terminis, non quidem positis à patribus, sed à nostra tepiditate. Multi enim vellent Christum inuenire, & gustare; sed volunt perseuerare in solita annua confessione, & in præcatione frigida, quam solêt tepidè effunderè: denique nolunt addere quicquam ad exercitia spiritualia. Tertiò opus est clamore humili, & perseueranti, vt ille fuit Moyses, cui dicebat Dominus: *Quid clamas ad me? miserere mei, Domine; qui opus manuum tuarum non despicias. Fili David, quem peccatorem poenitentem, & ad te redeun-*

Moralis sensus hinc alter elicitur.

Gene. 13.

Secundû documentum.

Gene. 12.

Proy. 22. E quibus terminis egrediendum nobis.

Tertium documentum. Exod. 14.

2. Reg. 12.

Dei propriû quid, hominis.

Voluntas nostra quâ malè à dæmonio vexatur. Ephes. 6. Motus nostri carnales vnde sunt.

Dæmon vt nos vexet, ac torquat.

Quartum documentum.

Heb. 12. Eccli. 2.

Quintum documentum.

tem. Miserere mei; cui proprium est misereri, sicut propria est nobis miseria. Filia mea malè à dæmonio vexatur. Id est, Voluntas, quæ instar mulieris mollis est, tenera ad bonû, & ignorans, quæ frequenter in exercitijs spiritualibus guttum non inuenit, licet egressa sit domum, & fines. Hæc enim malè vexatur à dæmonio: quia victis maioribus vitij, vt luxuria, auaritia, & superbia, remanet vexatio à dæmone. Quoniam nõ est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinè; sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Ideò si sentimus carnalia vitia, hoc fit dæmone instigante. Vexat autem, dando tentationes, vanæ gloriæ, iudicia temeraria, amaritudinem cordis: & quando aliud nequit, apponit tentationes tristitiæ, tollendo deuotionem, Deo permittente. Quartò, Christus non responderet, vt probet nos: nam probat, id est, flagellat omnem filium quem recipit: *Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. Suauis etiam sapiunt dona, quæ cum desiderio maiori empta & recepta sunt; & ideò ad tempus dimittit nos in siccitate nostra. Quintò, discipuli qui eam in clamore antecedunt, & in perfectione eâ commiserantes, quasi similia experti, pro ipso orant; sed audiunt, Non sum missus nisi ad oues; id est, illa non perdetur. Interim oportet alligere alios peccatores, & infirmos. Proinde nemo de deuotione, & gustu diuinorum superbiat, & de huiusmodi alijs quæ dantur infantibus tanquam lac ob eorum infirmitatè.

Sextò Chananæa venit, & adorauit; quia opus est humilitate ad Christum etiam familiarem; cuius Maiestatem laudant Angeli, adorât Dominationes, tremût Potestates. Et dixit, *Adiuua me; vt sciamus nos Deo cooperari, & Deum à nobis exigere vsum talenti, & exercitium debiliû virium nostrarum, quas creauit ipse autor naturæ*. Respondit autem Christus: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Panis, est beatitudo cœlestis: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei*. Quasi diceret, Tu vis delectationes gloriæ hoc tempore, quando oportet te pati crucem, & affligi tentationibus, & currere instar boni canis, vt tandem accipias prædam, qui est Christus, de quo Apostolus: *Sic currite, vt comprehendatis: & de se ipso: Sequor autem, si quomodò comprehendam in quo & cõprehensus sum à Christo Iesu*. Respondet autem homo: *Etiâ, Domine: nam & catelli, & c.* id est, Confiteor me peccatorem, & indignum dono tuo: sed interim dum viuo, non peto gloriam, sed micam tantum, & gustum gloriæ quendam. Et tandem Dominus expugnat hac humilitate dicit, *Magna est fides tua: fiat tibi sicut vis*. Vbi enim est fides viua, non potest voluntas esse nisi bona, quæ digna est exaudiri, & impetrare omnia dona, non tantum quæ ad vitam hanc rectè instituendam necessaria sunt, sed etiam ipsum panem integrum vitæ æternæ, gratia & meritis Domini nostri Iesu Christi, cui cû Patre & Spiritu Sancto ab vniuersa creatura habeatur omnis gloria, honor, & imperium in secula seculorum. Amen.

Sextum documentum.

Matth. 25.

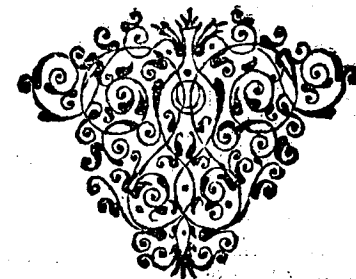
Luc. 14.

Audiat quisq; Dominus: Nõ est bonû sumere panem filiorum, & mittere canibus.

1. Cor. 9. Philip. 3.

Quo verbo Dominus expugnet homo ille instar Chananææ.

Vbi necessariò sit voluntas bona.

TRACTATUS XXX.

De signo surdi, & muti sanati. Et habetur so- lummodò apud Marcum cap. 7.

Historia ratio.

Matth. 15.

Act. 10.

Omnis Christi profectio ad quid instituta fuerit.

Quare Christus apud Gentes non diu versaretur.

Græca hæc lectio perpenditur: Exiens (Iesus) de finibus Tyri, & Sidonis, venit ad mare. Matth. 15.

DVBIUM Non est, hoc miraculū consecutū fuisse præcedens Chananæ, quia illud in aduentu eius in partes Tyri, & Sidonis perfecit, hoc in reditu ex Tyro per Sidonem ad Mare Galilææ: vt intelligas, Christum (vt Petrus dixit) pertrāsisse benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, & in omni profectioe sua gloriam Dei illustrasse, & fructum aliquem in hominibus edidisse.

Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem, &c. Non diu moratur Dominus apud Gentiles, ne Iudæis daret occasionem calumniandi, quasi ipse præuaricaretur Legem, cum Gentilibus commercium habedo. Redijt ergo ad Mare Galilææ, lo cum vbi familiaritè versabatur. Ad uerte, Græca exemplaria non habere, *Venit per Sidonem, sed tantum, Exiens de finibus Tyri, & Sidonis, venit ad mare.* Et hæc lectio videtur magis consonare Matthæo, qui habet: *Et cum transisset inde Iesus, nempè à finibus Tyri, & Sidonis, ad quos abijsse Dominum dixerat. Et ratio idem persuadet: quia volētibus ire ex Tyro ad Mare Galilææ, non est iter faciendum per Sidonem, sed contra potius è Sidone per fines Tyri iter fiebat ad Mare Galilææ: & lectio Syriaci Euangelij simpliciter habet, *Et exiens de finibus Tyri, & Sidonis.* Sed quid vetat affirmare Christū ad Sidonem redijsse, atque inde ad Mare Galilææ: vt significat vulgatus Interpretes?*

Venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Græca

paullò aliter habent: *ἀνὰ μέσον ὀρέων Δεκαπόλειω*, id est, per medium finium Decapoleos: non enim signatur Mare Galilææ esse inter medios fines Decapolis, sed Christum transijsse per medium illius, postquam venisset ad Mare Galilææ. Et idem significari potest in nostra litera, si illud, Inter medios fines, referatur ad verbum venit. Syriacum Euangeliū habet: *Venit ad Mare Galilææ ad consiniū Decapolis.* Est autem Decapolis, regio decem ciuitatum ad Orientē Iudææ sita, cuius meminit Plinius his verbis: *Iungitur è latere Syria, à numero oppidorum, in qua non omnes eadem obseruant. Plurimi tamen Damascum, & Opaton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. Septopolin antea Nysam à Libero patre, sepulta nutrice ibi Scythis deductis. Gaddaram Hieramiace præfluente, & iam dictum Hippon Dion. Pellam aquis diuitè, Galasam, Canatham.* Hæc Plinius.

Et adducit ei surdum & mutum. Omnis natura sua surdus, mutus quoque est: nihil enim loquimur nisi quod audiuius: qui autem non audit, quomodo audita referre potest? Hæc autem surditas non naturā illi homini acciderat, sed, sicut ex alijs Euangelistarum locis apparet, dæmonū malitia fortassis surdus, & mutus factus erat: nam dæmoniicus erat, etiamsi expressè Euangelium non dicat. Et propterea meritò adductus fuit ad Iesum, cum per se venire non potuisset. Pro muto Græcè est *μοιλαδωσ* apud Marcū, id est, impeditæ lingue: & vix loquens: & confirmatur, quia de iam sanato dicitur quod loqueba-

Decapolis regio quæ sit. Plin. lib. 5. cap. 18.

Surdus omnis vnde idem mutus quoque sit

Surditas vnde huic homini acciderit, de quo Marcus meminit

Quædam Deus cur concedat, non rogatus, & quædam non nisi rogatus.

Homines surdum & mutum ad Christum adducentes, ac pro eo deprecantes, quid nos doceant.

Matth. 9.

Propheta infirmos tangendo sanabat. 4. Reg. 5.

Christi proprium quid, Hominum.

Luc. 10.

Bernard. lib. 4. de cons. ad Eugen. initio.

tur rectè: ex quibus colligitur fuisse balbum, non simpliciter mutum.

Et deprecabantur eum. Multa Deus concedere solet non rogatus, imò plura quàm rogatus, quia competit ei plus donare, quàm nobis indigentibus petere: quia egemus finitè, Deus autem potest infinita largiri. Aliqua autem non concedit nisi rogatus, vt autor donorum ipse dignoscatur; vt humilitate petendi dona promereamur, ac vt dona quæ consecuti sumus, maiori diligentia custodiamus. Nos ergo & non rogati, & rogati benefaciamus omnibus, vt Dominum imitemur. Habentes etiã vsum linguæ deprecabatur pro muto, vt intelligant iusti, qui vsum linguæ liberum habent, & gratia valent apud Deum, se intercedere debere pro nescientibus, vel impotentibus deprecari, id est, pro peccatoribus, & iniustis: Aduocati etiã, & iudices agant causas pauperum, qui loquela destituuntur, & ius suum vel non intelligunt, vel proponere non valent.

Vt imponat illi manum. Ita enim viderant Iesum aliàs huiusmodi infirmos sanasse, & ita Archisynagogus petierat, *Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet:* & ita Propheta imponendo manum super infirmos sanabant: quemadmodum Naamã Syrus dicebat: *Putabam quod egrederetur ad me (scilicet Helisæus) & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepra, & curaret me.* Aduertendum est, Christum solum posse sanare, homines posse alios ad ducere ad Iesum, & deprecari, non sanare: idè fac quod tu potes, & Deus præstabit quod tu non potes. Hinc ille Samaritanus imposuit iumento hominem semiuiuum relictum, alligauit vulnera eius, & curam illius egit: non ait, Sanauit illum. Ita ponderat Bernardus ad Eugenium, huc locum: *Curam, inquit, illius habet: & non Cura, vel, Sana illum.* Fac tu quod tuum est: nam Deus quod suum est, satis absque tua sollicitudine & anxietate curabit.

Et apprehendens eum de turba seorsum.

sum. De turba eduxit eum Dominus, tum quia impediēbat olim languidū turba, ne mota aqua prior alius in piscinam descēderet: paralytico obstitit ne ad eum accederet, nisi per rectum funibus demissus: cæcū Bartimæum in via, ne Christi misericordiam interpellaret, repugnare turbamitebatur: Zachæo impedimēto erat ne Christum videret. Tum etiam, vt mundi gloriam nostris in magnis operibus, & beneficijs in proximum collatis declinandam esse doceret. Omnia enim bona opera externa ea tenus debet seorsū fieri, vt per illa soli Deo, & non hominibus placere studeamus. Quia autem quidam sūt pfecti, quos expedit ad exemplū aliorū publicè operari, vt Apostoli, quibus dicebat Dñs: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c.* alij verò sūt imperfecti, quos magis expedit secretò operari ad gloriam bonis operibus infidiantē. Christus vt omnes consolaretur, vtriusque exemplū præbuit: & seorsū signa edēdo, ac si esset imperfectus, & interdum publicè magnifica opera præstādo, tanquā perfectus.

Misit digitos suos in aurículas eius: & expuens tetigit linguam eius. Et suscipiens in cælū, ingemuit. Edebat Christus signa, tum vt Messiam, & verū Dei filium se proderet supra hominem, qui videbatur. Et ferè omnia eius signa salutaria erant, & homini vtilia, vt indicaret virtutem suam in seruandis hominibus ponere: hinc dicebat: *Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata:* & in Lazari suscitatioe inuocauit prius Patrem, &c. Tertio, vt ostenderet se ita salutis æternæ mediatorem esse, vt velit salutis adiumenta non negligi, sed suscipi debere: quocirca cæcum natum misit ad natatoria Siloë, vt oculos luto inuctos ablueret. Et ita hunc cæcum & mutum non sine ceremonijs sanauit, cum in magnis sæpè, vt in suscitatioe mortuorum, ceremonias non adhiberet, sed in minoribus, vt in isto cæco, & muto curato. Deniq; contraria adiungebat remedia, quo Dei virtus magis elucefoeret. Ficus enim

Quare hunc surdum & mutum de turba eduxerit Dominus. Ioan. 5. Matth. 9. Mat. 10.

Luc. 19. Benefacta nostra quatenus seorsum fieri debeant. Matth. 5.

Christus cur signa ederet.

Matth. 9.

Ioan. 11. Qualis sit mediator Iesus. Supra 9.

In quibus factis ceremonijs Christus ceremonijs vtretur. Quibus verò etiam contraria adhibebat remedia.

Reg. 20.
 Supra 2.
 Quare Christus non vno eodemq; modo semper omnes languidos curaret, sed varijs, ac diuersis.
 Aegritudo spiritualis alienus que curatu difficili.
 In eo quod Christus in hulus surdi, & muti curatione digitos mittit in auriculas eius, & sputo digitis accepto tetigit linguam illius, quid significauerit.
 Mar. 8.
 Ioan. 9.
 Christi in demones efficacia.
 Luc. 11.
 Exod. 3.
 Matth. 8.
 Iacob. 3.

apponi iussit apostemati Ezechiae Regis: salem in olla ad tollendam aquarum Iericho sterilitatem, & caeco nato imposuit lutum in oculis; in hoc vero digitos in auriculas, quae sunt morbis ipsis consona. Magna sapientia Christus non vno, eodemq; modo, sed varijs, ac diuersis sanabat omnes male habentes: tum vt ostenderet se loge esse a Magicæ artis exercitio, in quo eadem semper circustantia & ceremonie seruari solent: tum vt multitudine ceremoniarum adhibitarum excitaret, ac suppleret eorum fidem: tum vt hoc facto ostenderet quam graue sit & difficile eum hominem reualescere, qui neque bona audit, neque bona loqui potest, & ad hoc malum non naturali quodam defectu, sed daemone malitia peruenit; tum denique vt ad infirmitates nostras subleuandas doceret nos que sancta sunt, vel ad Martyrum reliquias spectant, vel quae per Ecclesiam benedictionem & sanctificationem habent, adhibere. Vt interim omittam, quod his omnibus ceremonijs modum curationis spiritualis a morbo peccati apte & prudenter adumbrabat.

Quod ergo digitos mittit in auriculas illius, vnum dexteræ manus in sinistram aurem, & alterum sinistræ manus in dexteram auriculam, & sputo digitis accepto tangit linguam illius: ostendit nihil inesse sibi, quod non sit merè sanctum, & salutiferum, vt ita honorandam veram Humanitatem suam tradiderit, quæ organum & instrumentum erat Diuinitatis eius. Vfus est Dominus sputo in hoc signo, & rursus in caeci curatione, nec non in alterius caeci a natiuitate, vt refert Ioannes. Quid mirum autem, si daemon videns deitatem digiti Dei fugiat, & liberam relinquat aures; quando contra digitum Dei, quo eiciebat demonia, non potuerint magi Pharaonis? Quid mirum etiam si relinquunt linguam liberam, quam ita timebant? Nam Christus eiciebat spiritus verbo. Lingua autem salua & digito eget, aures solo digito. Quia lingua, vt docet frater Domi-

ni, incoercibile malum est, inquietum, plena veneno mortifero. Quod verò suspexit in caelum: indicauit vnde petendum sit hominibus deploratis auxilium, è caelo videlicet: nam Christus id praestitit, vt doceret nos accedere ad Deum, & tanquam maxime indigentes, omnia Deo Patri tribuere.

Quod ingemuit, se satis verum hominem declarauit, & alienum a Stoica illa auidia. Verè de eius oppressione dolebat, & sanitatem desiderabat. Et docuit condolendum esse miseriam proximi, nequaquam verò gaudendum alienis malis. Nec mirum si ingemuit, qui verbo tantum potuisset sanare: nam voluit potius sanguine suo redimere, quos verbo potuisset. Et quia Ecclesia exorcizat infantes salua & digitis in aures infantis immisis, & illis verbis vtitur, Ephpheta, quod est, adaperire; signum est quod hic surdus haberet spiritum malignum ligantem aures, & linguam.

E ait illi, Ephpheta, quod est, adaperire. Verbum, Ephpheta, manifestè est Imperatiuus passiuus primæ Chaldaeorum coniugationis, non Hebraeorum: nam illi habent פתח, vel פתח. Syriaca verò vox, quæ habetur in Evangelio Syro est, פתח & sine aspiratione in principio debet scribi, vnde & Græci leni spiritu proferunt *epheata*, pro quo noster Interpres non malè vertit Ephpheta, & significat, Adaperitus esto, siue adaperire, vel sis apertus homo. Daemon enim obthurauerat meatus auditus, ne sonus perueniret, & ligauerat nervos linguæ, ne loqueretur. Non transfudit hoc verbum Interpres, fortassis nutu Diuino; vt eius vocis vsus nobis facer remaneret in baptismo; quemadmodum aliarum nonnullarum voces, vt Alleluia, Emmanuel, Manna.

Et statim aperta sunt aures eius: & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Hebraica phrasi dicitur aperiri lingua, cum ad loquendum soluto vinculo eius fit aperta. Vnde Esaias: *Tunc aperta erit lingua mutorum*: & de Zacharia dicitur: *Aper-*

Quale malum sit lingua.

Curingemue rit in curatione surdi Dominus.

Ephpheta Chaldaicè quid.

Ratio eius verbi interpretati quæ.

Qua locutio ne dicitur aperiri lingua

Esai. 35. Luc. 1.

Quare prius aures aperta fuerint, deinde de lingua. Iacob. 1.

Ab ijs, quos curabat, be Dominus beneficij silentium exigebat.

Gloria proprium. Eadem qualis sit.

Homini verè benefici in geniū, & grati.

Benè omnia facere Dei solius est proprium. Ab eo qui degeneres. Iacob. 3.

Verè surdi & muti qui habendi sunt.

tum est ilico os eius, & lingua eius, &c. Primò aures sunt liberata, deinde lingua: primò enim discendum est, vt postea rectè loqui valeamus. Vnde Apostolus ait: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum*, &c. Et vt dicitur: *Loquebatur rectè*, ita etiam supplendum est quod & audiebat rectè. Nec enim loquitur rectè homo, nisi consequenter respondeat ad interrogata.

Et praecipit illis ne cui diceret. Hoc sapè est superius expositum: non enim simpliciter volebat sciri id quod gestum est; sed quia volebat homines docere, ne in beneficijs propriam quærent gloriam. *Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus predicabant, & eo amplius admirabantur.* Rectè dictum fuit ab Ethnico quodam; gloriam quærentes fugere; fugientes quærare, instar umbræ nostræ, quæ cum præcedit, illam consequi non possumus; cum verò illam post tergum reijcimus, nos perpetuò consequitur. Proinde, quod Iesus interdixit his, qui mutum adduxerant, ne cui dicerent quod actum esset, hoc ipsos magis prouocauit, vt apud omnes magis predicarent: atque eo vehementius aspiciebant magnitudinè eius, qui cum talia posset, ac præstaret, non solum nihil exigebat premij, sed nec gloria quidem tam insignis facti frui cupiebat. Sed vt est homini verè benefici, non exigere laudem pro beneficio; ita grati hominis est hoc ipso impensius referre gratiam, quo qui beneficium dedit, nullam expectat.

Dicentes, Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui. Hæc laus in solum Deum competit, ac proinde in Christum. Nemo mortaliū benè facit omnia, imò in multis offendimus omnes, vt Iacobus ait. Et tamen multi sunt hodie, quibus miracè sua opera placeant, & qui suorum operum sunt ebuccinatores: opera autem Dei reprehendere, aut temerè iudicare non verentur. Qui verè sunt surdi, & muti habendi, qui nec benè de se ipsis loquuntur, nec verè sentiunt de Christo, qui omnia be-

nè fecit, hoc est, potenter, sapièter, iuste, misericorditer, suauiter, oportune omnia fecit; nos autem ferè omnia malè facimus. Et nota, non satis esse bonum facere, nisi etiam benè faciamus, iuxta illud: *Iuste quod iustum est persequeris; vt viuas.* Iuste enim operatur, secundum Aristotelem, qui virtute præditus est; iustè verò, qui nondum illam est assecutus. Quod ait, *Surdos fecit audire, & mutos loqui;* cum vnum tantum sanauerit surdum, & mutum: vel pluralis ponitur pro singulari, vel Græcè non habetur Fecit, sed de Præsenti, id est, Facit: quo significatur potentia efficiendi vt surdi audiant, & multi loquantur. Discamus ergo ex offerentibus, quantum valeat apud Deum fides aliena; & deprecatio ex Christo, vt fugiamus plausus populares, & hominum laudes: ex turba verò, non reticere Dei opera, sed illo predicare; & de proximorum salute gaudere, atque gratulari. Et hæc enus nobis de litera sit dictum: iam mysterium Evangelij breuibus est explicandum.

¶ S V R D V S est, qui vehementè sonum, vel clamorem non percipit: talis est peccator, qui se ipsum ignorans, non audit verbum synteresis, & vermis conscientiam rodentis, & arguentis de peccato: quæ poena grauisima est, & propterea ab inferno non aberit. Habet autem conscientia duos præcones: primum, antequam homo peccet, hominem terrentem, & dicentem: Quacunque hora peccaueris, morte morieris. Atque hæc vox, siue præmonitio conscientia: aptè representatur per Angelum, qui Balaam ariolo ad maledicendum Israeli proficiscenti occurrit gladio euaginato contra eum; & comminatus est mortem, si quicquam contra populū Domini loqueretur, aut ageret. Alterum præconem habet post peccati perpetrationem, quia conscientia representat homini malum quod fecit, omnium bonorum dispersionem, virtutum, & meritorum ruinam: & hic præco significatur in nūtio illo, qui in singulis calamitatibus euasit solus, vt nūtiaret Iob omnia

Bonum facere non satis est se, sed etiam benè. Deut. 16.

Arist. li. 2. Ethic. ad Nicomach. ca. 4.

Iuste, & iustum opere dicitur quis, secundum Philosophum.

Documentaria.

101. d. 1014

Hæc historia surdi, & muti quod mysterium cognoscit. Surdus quis.

Duo conscientia præcones in quibus adumbrantur. Num. 22.

Iob. 1. 1014

Surdus etiam quis fit.

damna quæ illi acciderant. Surdus præterea est, qui Deum præcipientem, aut promittentem non audit; aut qui Deo comminanti, & pœnas gehennæ proponenti, aures nõ præbet: qui non sentit nouissimam illâ tubam; & tonitruum Diuinæ illius postremæ sententiæ: *Disceditis à me maledicti in ignem æternum.* Denique qui clamorem Christi sanguinis veniam offerentis nõ percipit, qui prædicatorem & correptorem blandè & amicè admonentem non sustinet. Mutus verò, est peccator, qui non confitetur ob dæmonem, qui vt fortis armatus possidet castrum cordis, & portam, per quam est expellendus, claudit: pudore enim infandorû criminum, & impunitatis pollicitatione, & spe longioris vitæ, & confessionis, suo tempore faciendæ, tanquam pessulo quodâ claudit ostiû. Mutus denique est, quicumque laudibus, aut gratiarum actione, aut precibus Deum non profecquitur; qui Deum non confitetur coram hominibus; qui taciturnitate sua permittit irrogari iniuriam proximo, quam loquendo arcebat; qui delinquentem ex ignorantia non instruit, vel corrigit; aut qui mæstum & contristatum fratrem non consolatur. Vel quia auditus fit intus suscipiendo verbû; idè significat fidem viuam, & interiora bona: nam, vt docet Paulus, fides est ex auditu. Hinc Dominus in Exodo: *Non audient*, inquit, *vocem meam* (id est, non credent) *sed dicet, Non apparuit tibi Dominus:* & apud Ezechielem: *Nolunt audire te; quia nolunt audire me;* & in Euâgelio: *Si Moyses & Prophetas non audiunt* (id est, non ctedunt, vt verba subiûcta docent) *neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Et in hoc sensu dixit Paulus: *Non enim auditores Legis iusti sunt apud Deum* (id est, credentes) *sed factores Legis iustificabuntur.* Quia verò locutio fit extra mittendo; idè significat non tantum verba, sed etiâ bona opera externa, quæ verba in Scripturis dicuntur: vt cum dicitur; *Populus hic labijs me honorat:* & Paulus: *Cordes creditur ad iustitiam, ore au-*

Matth. 25.

Mutus verò quis.

Luc. 11.

Matth. 10.

Auditus quomodo fiat, quid significet.

Rom. 10.

Exod. 4.

Ezech. 3. Luc. 16.

Rom. 2.

Dei vocè au dire quid. Locutio vti formetur: duo in Scripturis denotat.

Matth. 15.

tem confessio fit ad salutem. Et quia de quibusdam dicitur: *Confitentur se nosse Deum; factis autem negant:* colligimus, oris confessionem esse operum bonorum productionem. Egrotus ergo iste, non est alius quam carens fide viuâ, qua vna iustus est quicumque iustus est, & operibus fidei, quibus iustitia comprobatur, & augeatur.

Vt ergo hic sanetur, opus est vt infirmitas ipsa agnoscat. Deinde vt adducatur ad Iesum ab his qui eius infirmitates portât, & sustinent, instar Christi, de quo Propheta ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit:* & Apostolus: *Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis Legem Christi.* Tertiò opus est deprecari Dominum, vt imponat illi manum, non tantum sinistram timoris, de qua dixit Iob: *Manus Domini tetigit me;* sed etiam manum dexteram amoris, de qua dicitur: *Fiat manus tua vt saluet me:* & rursus: *Aperis tu manum tuam; & imple omne animal benedictione.* Manum etiam Sacerdotis ministri Dei, cui dictum est: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis:* Sacerdotû enim maximè est, manus imponere super ægros vt benè habeant. Quartò opus est vt separetur à turba (id est, ab occasione peccandi) cuius vna maxima est pars, mala societas, de qua Apostolus: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala:* & Salomon, *Qui amat periculum, in illo peribit:* & Propheta, *Inimici hominis domestici eius.* Hinc enim casus Luciferi, & Adæ: & ob prauas & corruptas amicitias diluuium mundum vniuersum vastauit. Ora ergo Dominum cum Petro: *Domine, saluum me fac,* & apprehedet te manû eius. Nec effugas manum illam potentem, de qua nemo potest te rapere: nam qui fugit manum Dei misericordem, in manum Dei iustam incidet. Quintò, opus est vt Dñs mittat digitos suos in aurículas nostras (id est, Spiritum sanctum, & dona eius) secundum captum fidei, & amoris. Nam fides datur in eodem spiritu; & charitas Dei

Esa. 29. Rom. 10. Tii. 1.

Fides quæ illa quæ iustificat.

Vt vetus homo noster surdus & mutus curetur, multa requiruntur.

Secunda conditio.

Esa. 53. Gal. 6. Tertia conditio.

Iob. 19.

Psal. 118. Psal. 144.

Ioan. 20.

Super ægros manus imponere vt benè habeat quorum maximè fit.

Quarta conditio.

1. Cor. 15. Ephes. 4. Eccli. 3.

Mich. 7. & Matth. 10.

Esa. 14. Gene. 3.

Infra 7. Matth. 14.

Ioan. 10.

Quinta conditio.

Digitus Dei quis: idè quomodo vnus, & multiplex. 1. Cor. 12.

Rom. 5.

Homo necdum iustificatus qualis sit.

1. Cor. 2. Act. 17. Peccati auriculæ cur sint non aures.

2. Tim. 4.

Iusti quod aures habeat, non aurículas.

Sexta conditio.

Ioan. 4.

Infra 15.

Ibidem.

Luc. 9.

Salutarem Christi saluam qui respuant.

Leuit. 15.

diffunditur in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Est enim digitus Spiritus factus, vnus quidem in substantia, multiplex autè in donis, & effectibus suis. Aurículas autem asini habet homo animalis necdum iustificatus: ante fidem enim non credit, nec intelligit, nec sapit quæ sunt Spiritus Dei stultitia enim est illi. Et ait: *Quid vult semini uerbius hic, dicere?* eiusmodi enim aurículas tantum percipit rudentes (id est, aliorum hominum animalium, & fide Christi destitutorum, dicta, & facta) de quibus Apostolus: *A veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Et vt istorum dicitur auriculæ; ita virorum iustorû dicuntur aures, quia iam sunt curatæ à surditate, quibus sapiunt diuina, sed nunc aurículas asini quis non habet? Sextò, opus est, vt Christus mittat saliuam, qua lingua moueatur ad formandâ loquelam, & qua sapit cibus, præstando fortitudinem ad benè, & cum delectatione operandum: *Meus, inquit, cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius:* & iterum: *Sine me nihil potestis facere. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos nisi in me manseritis.* Vt autem recipiamus hanc saliuam, quasapientes, & fortes ad benè operandum, & Christum confitendum reddamur, debemus respicere ad Christum: *Si quis vult, inquit, post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Qui autem moribus, & vita Antichristum sectantur, non recipiunt Christi, sed seminiflui saliuam: de quo: *Si saliuam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lauabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.* Innumeri sunt profecto, qui prauas suggestiones, & persuasiones aliorum tanquam sputa seminifluorum hodie recipiunt: paucissimi, qui saliuam sapientie Christi iungi velint: & sola sapien-

tia Christi linguam nostram gubernare valet. Septimò, opus est vt Christus respiciat in cælum (id est, respicere nos faciat) omnia Deo tribuendo, & gemere etiam nos efficiendo, vt sic tandè dicat: *Aperire ò homo, quantum ad intellectum, videndo cuncta quæ sub Sole sunt, esse merâ quandam vanitatem, & afflictionem spiritus: & vt agnoscaste ipsum compendium quoddam, & summam esse vanitatis, secundum illud: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens: vt cognoscas etiam Deum tuum, eiusq; gloriam, potentiam, sapientiam, & misericordiam.* Aperire etiam ò homo, quantum ad voluntatem, vt cor tuum, quod amori Diuino, & timori clausum erat, incipiat iam Christum gustare, eius bonitatem diligere, maiestatem reuereri: agnoscas proximum, ac illum perinde ac te ipsum diligere, alienisq; bonis congratulari, & eorum calamitatibus condolere addiscas. Tertiò, aperire ò homo, quantum ad os, vt gratias agas Deo, & labijs ab eo apertis, os tuum annuntiet laudem eius, fratribus tuis doctrinam, & sana, & præsentanea consilia, & verbum consolationis, si opus est, adhibeas. Manus etiam tuæ aperiantur ad succurrendum proximo, & ad benefaciendum, secundum illud: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Hac apertione postrema facta à Domino aperiuntur Scripturæ sacræ, creator & creatura, beneficia, & flagella, & iudicia Domini. Vnde in omnibus illi acquiescimus, & ora nostra in laudes eius soluimus, & ita loquimur rectè, aptique, & idonei reddimur, quo in cæleste regnum aliquando recipiamur ad misericordias Domini in æternum decantandas, suffragante Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto sit gloria sempiterna, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Septima conditio, & postrema.

Quatuor modis homo aperiri debet.

Eccl. 1.

Psal. 38.

Secundus modus.

Tertius modus.

Quartus modus.

Prou. 31.

Eius fructus, & vtilitas.

TRACTATUS XXXI.

In quo agitur de signo, quo Dominus septē panibus quatuor millia hominum pavit in deserto: quod recensetur à Matthæo capit. 15. & à Marco cap. 8.

Quæ signa Dominus receperit. Ioan. 2. Matt. 21. Supra. 8. Supra. 9. Infra. 14. Ioan. 5. Matth. 8. Luc. 17. Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11. Matth. 14. Infra. 15. Theoph. in Marci. c. 8. initio. Quare Christus signum multiplicatio nis panū bis ediderit. Mar. 8.

Matth. 15.

Quemadmodum Dominus bis eiecit ementes, & vendentes è templo, bis edidit signum in sedanda tempestate maris, duos Paralyticos, unū submissum funibus de tecto, alterum ad probaticam Piscinam: semel mundavit Leprosū, & iterum decē Leprosos: & tres mortuos suscitavit: ita hoc signum multiplicandi panes bis edidit in deserto. Nec pluries, ut Theophylactus docet, fecit miraculum in alimentis, ne quisquā putaret, quod propter cibos populus illum sequeretur; cum tamē Dominus propter penuriam signum bis ediderit: Et ad hoc respiciens Marcus dixit: In diebus illis iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent: nam illud, iterum, refertur ad primam saturationem, de qua paullo ante sermonem fecerat, ut ita ostendat hoc signum distinctum à prima saturatione: & Dominus est qui nos, tum in hac victa, tum in futura satiat. Primò igitur explicatur litera, quæ eadem ferè est apud Matthæum, & Marcum. Neque dubium est, ut ex his duobus Evangelistis colligitur, hoc miraculum tempore consecutum fuisse illud quod proximè enarratum est. Ait ergo Matthæus: Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turba multa, habentes secum mutos, cecos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curavit eos, ita ut turba miraren-

tur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cecos videntes: & magnificabant Deum Israel. Hæc sunt quæ præmittit Matthæus signo septem panum. Quod ergo dicitur: Cum transisset inde: nempe à Tyro per Sidonem, sed ante curationem hanc factam in monte coram turba quā pavit, videtur in via curatus surdus & mutus, teste Marco, quia coram diversis à turba illa quæ cibata est editum videtur signum surdi, & muti, ait enim Marcus: In diebus illis iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent. In monte autem sedebat, tum ut quiesceret à longa peregrinatione; tum ut commodum orationi locum captaret, tum ut expectaret turbam ad se confluentem, denique ut distans ab vrbe haberet occasionem pascendi, & docendi, sicut in prima saturatione docuit apud Marcum. Et si Matthæus omiserit doctrinam: nam Dominus signa ad confirmationem prædicationis operabatur. Non constat an fuerit hic mons, & desertum illud idem quod in prima saturatione quinque millium, an verò fuerint diversa.

Quod autem dixit, accessisse ad eum turbas multas: intellige illa quatuor millia virorum, quæ alta sunt à Christo. Et quia quasi novus redibat à Tyrijs, & Sidonijs, id est, à Gentilibus; ad eos in conversione reliquiarum rediturus est. Habebant etiam secum infirmos, & Dominus solebat omnes sanare, ut Matthæus sæpe testis est: & omnes volentes credere,

Vnde trāsierit Iesus in montem editurus hoc signum. Mar. 7.

Quare Christus sederet in monte.

Mar. 6.

Matth. 14.

Quæ fuerint istæ turbæ, quæ ad Christum dicuntur accessisse

Matth. 4.

Infra. 8.

Infra. 9.

fana-

Mar. 9. Quare turbæ proiecerint nunc languido; ad pedes Christi. Matth. 9.

Infra. 14.

Quot modis Christus sanaret. Matth. 8.

Infra. 9.

Mar. 7.

Ioan. 9.

Matth. 8.

Ioan. 4.

Matth. 8.

Infra. 15.

Luc. 17.

Matth. 15.

Quare turbæ vidētēs Christi signa, mirarentur.

Ibidem.

Eodem cur magnificabāt Deum Israel.

Mar. 2.

Luc. 7.

Matth. 14.

Quam ob causam Dominus curaret sapius, quam satia- ret turbas.

fanabantur, ut dicitur apud Marcū: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Ait autem Matthæus turbam proiecisse infirmos ad pedes eius, nempe iacentes super herbam, ut à Christo sedente videri possent distincti à sanis stantibus; ut miseretur, ut aliās, & videns videretur non petens contactum manus, ut in Genezarèth, de qua paullo antè locutus fuerat. Curabat autē solo verbo, quia credebant, & difficile erat tangere, aliās autem simplici tactu, ut ex Matthæo constat. Secundò, tactu ceremoniali statim sanans: Tertio, non statim sanando, ut de cæco nato Ioannes testis est: Quarto, solo verbo præsentis: Quintò, absentes, & statim sanando, ut filium Reguli, & servum Centurionis, ac filiam Chananzæ: Sextò, interdum curabat sine verbo, & tactu, ut Leprosos in via. Non autem ita citò exaudiuit Chananzam, quia Gentilis erat, & ut confunderet æmulos Iudæorum, & ne impotentiam Domini causarentur, & mirarentur quod solo verbo tot crederent, vel ex infidelibus. Et ita dicitur quod mirabantur tot mutos loquentes, Christo iubente, ut signa viderent, ut dicitur apud Mar. cap. 7. & 8. & Matth. 9. Nō autem ad Dei laudes canendas, quia idem diceretur de omnibus, & non poneretur ut actus cuiusvis.

Et magnificabant Deum Israel. Turbæ quæ petierunt, & viderunt id bonum commune, non autem sanati, quia diceret, magnificantes. Id autem propterea tacuit, quia magis notum erat, sicut de Paralytico. Magnificatio autem erat: vel quia talem potestatem dedit hominibus, vel quia nunquam sic vidimus, vel quia Propheta magnus surrexit in nobis, &c. Et signa tantum ostendentia potestatem, semel edita sunt, ut ambulare super mare, & transfigurari, ut ilia sæpe fecit. Sed quia alijs modis turbæ satiari poterant, quàm signo, & ne tolleretur deuotio verbi Dei per panem materiale, & ne viderentur favore humano conuersi facere eum Regem; non ita sæpe satiauit, sicut

curavit. De manna verò prospexit per quadraginta annos, quia erat cibus necessarius: secus de coturnicibus bis tantum datis; sed ut abundantiore Helisæo ostenderet potestatem suam, plusquam semel satiauit; cum ille non nisi semel, & centum tantum homines, Christus bis, & plusquam quinque millia in prima saturatione, & quatuor millia in secunda satiauerit.

Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent. Non ergo desperandum est in multitudine pauperum, vel tempore, quo anno-næ penuriæ premimur: quia ipsi est cura de nobis, & ad eum spectat nos pascere. ¶ Conuocatis discipulis suis. Non quod egeret consilio eorum, qui sapientia Dei est, sed ut de panibus eorum satiaret turbam, & exploraret eorum fidem, & ex præteriti memoria beneficij excitaret fiduciā petendi à Domino similem inopiæ turbarum subleuationē, & scirent quod ipforum est pascere populum, & ut ex dictis eorum constaret signi magnitudo, & ut magistri non dedignentur inferiores consulere: quia sæpe etiam est olitor valde opportuna locutus: quemadmodum Iethro Gentilis, salutare consilium præbuit sapientissimo seruo Dei Moyse.

Dixit, Misereor turba. Significatior est vox Græca, quæ habet σπλαγχνισμός, id est, ex intimis visceribus misereor: iam enim Deus indutus humanitatem, viscera instar hominis habebat, ut nos commiserari posset. Primò ergo significat se ex misericordia agi ad signum edendum, non ad ostentationem, vel populo delicias exhibendas, vel quia petierant. Deinde ostendit, radicem omnium beneficiorum suorum aduersus nos nihil aliud esse, quàm puram misericordiam: quæ non tantum est misericordiam alienæ subleuatio, sed etiam tener quidam, & mollis alienæ miseræ sensus animum nostrum excrucias. Atque hanc misericordiam per incarnationem didicit Christus: ait namque Apostolus: Vnde debuit per omnia fratres simulari, ut misericors fieret, &

Quid ergo Israelitis 40. annis de manna prospexit Deus? Exod. 16.

4. Reg. 4. Mat. 14.

In quo non sit desperandum, sed sperandum in Domino. 1. Pet. 5.

1. Cor. 1. Quare discipulos nunc conuocauit Dominus.

Exo. 18.

Quare Christus super turbam misertus sit.

Misericordia quid sit: eam quado Christus didicerit.

Heb. 2.

fidelis

Infra. 4. fidelis Pontifex ad Deum. Et infra: Non enim habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia, &c. Et ideo ait, Misereor, de presenti, quia actu, & semper miseretur nobis, etiam si aliter interdum nobis videatur. Est enim Deo proprium misereri semper, & parcere: sicut nobis propria est miseria, & defectus. Et ut olim homicidis vnicum perfugium erat ciuitates refugij adire; ita nobis animæcidis, & peccantibus, asyllum hoc superest misericordiæ: & omnibus in hoc mundi mari laborantibus, & periclitantibus, non est alius portus tutior, quam Dei in Christo misericordia ostensa. Et subdit rationem misericordiæ: Quia triduo iam perseverant mecum, & non habent quod manducent. Ergo consumpserunt illo triduo omnia cibaria quæ attulerant, & triduo manserant cum Christo ut verbum Dei audirent, & infirmis suis sanitatem implorarent. Et ita ostendit se necessitate compulsum ad operationem signi. Et perpende quantum raperet, & miraculorum, & doctrinæ gratia, ut per triduum in deserto illum confectarentur. ¶ Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Reddit rationem defectus: quia quidam ex illis longè venerant: & ego, qui salutis autor dicor, si contingat illos deficere, vocabor homicida. Isti enim videntur fuisse Christi Discipuli, ex cuius ore audierant: Primum querite regnum Dei, & iustitiam eius: & hac omnia adijcientur vobis. Contra quam sententiam clamitat mundus: O ciues ciues, querenda pecunia primum est: Virtus post numos. Et ex his verbis: Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via: elicimus sanctum esse extruere xenodochia pro misericordia futuris pauperibus impendenda. Deinde docet quo modo subueniendum sit proximo, non quando emittit extremum spiritum, sed tempore quo potest esse utilis misericordia. Ideo ait:

Deficient in via, si dimisero eos ieiunos. Et dicunt ei discipuli, Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam? Panes vocat tantos, id est, tam multos, & turbam tantam, id est, tam multam: ut quantitas continua posita sit pro discreta. Et pro illis verbis habet Marcus: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et hoc dicunt, quia obliuati erant prius miraculum; vel quia præ nimia tarditate nondum intelligebant, Dominum quod semel potuit, semper posse: sicut etiam de prioris signo dixit Marcus: Non enim intellexerunt de panibus. Erat enim cor eorum obæcatum. Quia parum profunt externa omnia officia, si non adsit spiritus intus docens: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, &c. Id est, vnde tibi, & nobis tanta copia panis adest ad tot turbas alendas? Et infirmam fidem, & obæcatum cor ostendunt; vnde signum magis pateret, nec putaremus illos naturaliter satiatos. Non intelligebant quomodo Christus facere signa posset, non tantum semel, sed pluries, ut dicitur apud Matthæum. Interrogat Dominus: Quot habebitis panes? non quasi nesciat, sed ut effectus manifestior fieret, & fides miraculi maior.

Et præcepit turba ut discumberent super terram. Id est, ut quiescerent, & non anxie excruciantur, sed dormirent sedato animo, & cogitatum suum in ipsum proijcerent, quoniam ipsi est cura de nobis: ut pater pro filiis ditandis, & filiabus locandis vigilat, & sollicitus est, dum illæ quietè dormiunt, & stertunt. ¶ Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo. Quod septem panibus quatuor millia tantum virorum pauerit, cum plus quinque panibus quinque millia saturauerit: ostendit, Deo perinde esse multos, vel paucos, ex paucis, vel multo saturare, cum opus fuerit. Idem est benedicere, & gratias agere, ut aliàs annotauimus. Fuit ergo benedictio quæ-

Apostolorum vel obliuio, vel tarditas, & cæcitas. Matth. 15.

Mar. 6. Ibidem. P. r. profunt quædo externa omnia officia, quæ facimus.

Matth. 16.

In suos Christi prouidentia.

1. Pet. 5. Psal. 54.

In eo quod septem panibus quatuor tantum millia virorum pauerit, cum plus quinque panibus quinque millia saturauerit, quid Dominus in se non uerit. Supra tracta. 26.

Deo propria misericordia, sicut homini miseria.

Num. 35. Deut. 19. Iosu. 20.

Quare turbæ cum Christo manserint triduo.

Quæ causa Domini fuerit de cibo subueniendi turbis.

Matth. 6.

Horat. li. 2. epist. 1.

In eo quod Christus dimittit turbas ne deficerent in via, quid nos docere uoluerit.

Quæ septem panum illa, & panum piscium Christi benedictio Ioan. 2.

Cur hoc signum multiplicationis in solitudine editum sit.

B. Chrysof. hom. 54. in Matth. to. 2.

Quare in priori saturatione duodecim cophini, in hac uero septem sportæ superfuerint. Mar. 6.

Matth. 9.

Sporta quid, unde nomen habeat.

Act. 9. Vnde constat facile possit, illas septem sportas tantum fragmentorum ac 12. cophinos continuisse.

dam cum gratiarum actione admixta: & ostendit miraculum esse à Deo, & à Deo cibum petendum, & per gratiarum actionem augeri, & multiplicari dona accepta à Deo. Non creauit novos panes, sed iam editos benedictione multiplicat, ut olim uinum. Adde, quod ipse etiam est, qui panem Veteris Legis multiplicauit, non nouadocens, sed antiqua, id est, legem, & Prophetas. Et in solitudine hoc signum editum est, non prope ciuitatem, ne inde panes asportati uiderentur, & ut significet Deum patere existentes in deserto Religionis, ubi nec seminatur, nec metitur, & tamen Deus pascit suos. Iesus dabat Discipulis, discipuli apponebant turbæ: & ita saturitas prouenit, imò abundantia, ut supersit etiam ad alij impertiendum.

Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Variam mensuram reliquiarum uoluit esse ab illa prioris signi, ut eleganter docet B. Chrysofomus; ut ex hac diuersitate discipuli facillè recordarentur & huius, & alterius signi prioris. Septem ergo sportæ, respondentes septem panibus; sicut olim duodecim cophini responderunt duodecim discipulorum numero. Quod non casu factum est, sed Diuina prouidentia, ut simul in ostensione potentie indicaret sapientiam facientem respondere, vel sportas panibus, vel cophinos discipulis, quemadmodum in ostensa potentia Paralytici sanati indicauit etiam cogitationum scientiam. Est autem sporta uasis genus ex uimine, vel iuncis, aut sparto, unde dicta putatur, aut ab asportando confectum: quare Paulus per murum in sporta demissus dicitur. Ex quo colligitur, quod fortassis non fuerit minor quantitas reliquiarum in hoc signo, quam in priori, & sic septem istæ sportæ tantum capiebant, quantum illi duodecim cophini: nam sporta, quæ Paulum demissum per murum Damasci capiebat, capaciore erat, quæ cophinus, qui dicitur quasi xaphinos, id est, leuis, & Latine significat corbem.

Et dimisit eos. Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, uenit in partes Dalmanutha. Matthæus uero ait: Et dimissa turba, ascendit in nauiculam: & uenit in fines Magedan. Siue, ut Græcè dicitur, Magdalan. Dimisit eos, postquæ sanauerat egrotos, docuerat, & famelicos pauerat, ne iterum peterent factiari: non enim uult dare multa temporalia, ne nobis offendiculum fiant, & illis irretiamur. Dimisit etiam, fugies applausum, ne daret occasionem, ut olim ut uenirent turbæ, & raperent eum, ut facerent Regem: quia (ut ait Marcus) statim recessit: & quia non semper manedum est cum turba, nec expedit semper ei esse presentem prædicatorem.

Ascendit autem in nauiculam: uel ut transfretaret, uel ut quiesceret tantillum nauigando ad eam parte littoris, & ut fugeret turbam non habentem nauim, ut apud Matthæum dicitur: sicut etiam in nauem ascendit, ne operimeretur, ut Lucas, & Matthæus testantur. Non est autem turba secuta, quia uel longè ibat, uel nesciuit quò tenderet, ut olim nouit, quando præuenit eum. Nec profectus est super aquas, ut olim, quia non erat necessum, ut aliàs ob discipulos fecerat, & non debuit semper miracula operari. Magedan idem locus uidetur esse cum Dalmanutha, quia è naui illuc iuit, & statim disceptarunt cum eo Pharisei: nam vnus & idem locus potest uariâ fortiri nomina, ut de his docet Euthymius. Aut unum est nomen generale regionis, aliud peculiare loci illius signati, in quem uenit, aut sanè locus, in quem uenit, utriusque loco uicinus erat, si distincta illa loca erant: sicut supradictum est uenisse in partes Tyri, & Sidonis. Augustinus etiam testis est multos libros habere Magedan, pro, Dalmanutha: quomodo etiam ostendit Hieronymus se legisse: qui in libro de locis Hebraicis scribit: Magedan, ad cuius confines Matthæus Euangelista scribit Dominum peruenisse, sed & Marcus eiusdem nominis recordatur: nunc autem regio dicitur Magedana circa Gerasam. Sic ille. Ex quibus habemus, ne-

Mar. 8.

Cur Dominus dimiserit turbas.

Ioan. 6. Mar. 8.

Idem cur nauim ascendit.

Matth. 8.

Luc. 5. Matth. 13. Mar. 6.

Supra. 6. Quare, ut olim Christus modo non super aquas ambulauit. Magedan quid.

Euthym. c. 31. in Matthæum.

Matth. 16. August. lib. 2. de cōsen. Euang. cap. 51. tom. 4. Hieron. to. 3. circa finem.

In eos, qui Magedan, & Dalmanutha cis mare Galilææ constituunt.

Idem ibid.

Lyranus in Matth. & Marcum.

4. Reg. 23. & 2. Para. 36.

Rabanus. Zacha. 12.

2. Para. 35. Maggedon quid.

Iosu. 17.

Jordanis initium.

Iosephus. Fons Dan curdus? Phiala, teste Iosepho.

Signo tali ac tanto multiplicationis panum quinq; modis abuti contingit.

Esa. 29. & Matth. 15.

Immiscor dia vnde fit.

lius habere Latinos Codices Magedan, quam Græcos Magdala. Deinde patet eos tupiter errare, qui ioca hæc Magedan, & Dalmanutha constituunt cis mare Galilææ; cum Hieronymus testetur fuisse circa Gerusalem, & proinde vltra mare Galilææ. Quod in sequentibus ostendit Marcus, dicens, cum petentes signum confutasset, illis dimissis venisse Bet-hsâidam, quæ erat cis mare Galilææ. Lyranus idem esse putat cum Mageddo, vbi occisus est Iosias Rex. Rabanus etiam testatur, de hoc loco fieri mentionem apud Zachariam, cum dicitur: In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon. Sed verisimilius est, quod Mageddon, locus, in quo occisus est Iosias, & de quo loquitur Zacharias, sit ciuitas in Tribu Manasse, cuius meminit liber Iosue, quam cepit Manasse Iudic. 1. & reparauit Salomon 3. Regum. 9. Magedan verò cum simplici d, ciuitas est in littore stagni Genezareth Orientali. Alij verò docent, regionem esse apud fontem Dan, vnde Iordanis oritur: qui fons à Iosepho libr. 3. de Bello Iudaico capit. 18. Phiala dicitur; ex eo quod rotæ speciem præferat, sic dicta: à Saracenis dicitur Magedan, id est, Aquæ Dan, quia in fonte Dan inueniuntur parua phialæ. Et ad illum locum non nisi per mare Galilææ & Iordanem nauigandum sibi erat. Quod non fit verisimile: quia longissimè à mari distabat. Idcirco certior videtur esse Hieronymi sententia dicta. Et hæc tenus quidem literam percurramus.

Hoc autem signum cum quotidie Deus præstet, nos tamen vitio nostro mi ris modis frustramur, vel obscuramus. Primò enim non sustinemus Dominum, sed impatientes sumus. Deinde, nec sumus cum eo nisi solo verbo, corde verò longè ab eo absumus. Tertio, non sumus in deserto cum illo, oppressi diffidentia commoditatum nostrarum, sed in ciuitate, & abundantia omnium bonorum: vnde non discimus alienorum dese-

ctum misereri. Quarto, non discumbimas, vel sedemus super terram, sed sub terra, & amore temporalium submergimur: vnde superbius expendimus plusquam habemus in mensa, veste, supellectili, & famulis. Quintò, quia discipuli, id est diuites, instar Iudæ retinent sibi non quæ superflunt, sed quæ necessaria sunt pauperum. Vitimò, non colliguntur fragmenta quæ superat, id quod datur: & non considerant quòd manna feruatum putrescit, & perpetuos vermes animæ generat.

Circa sensum mysticum, siue spirituales instruimur presenti Euangelio de prouidentia Dei erga cibum animarum præstadium, quo velcitur Deus, & Angeli pascuntur, quorum vnus dixit: Ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest vrer. Hic autem est panis, & piscis, id est, veritas intellectu cibans, & pascens, quod omnes cibi sine veritate sint insipidi: & amor, siue dulcedo affectus quasi piscis condiens panem. Et ad hunc cibum dandum primò, ex parte Iesu, opus est misericordia, eo maiori, quo maior est stomacho noster animus, qui nisi Deo impleri non potest. Dixit enim David: Quid enim mihi est in celo? & à te quid volui super terram? De fecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, quasi dicat: Hic solus potest me implere. Opus est etiam excellentiori misericordia, quo pretiosior est cibus, id est, diuinus, & incorruptibilis, conuertens animas in se; non cibus in animam couertitur. Est etiam illustrior Dei misericordia, quo anima indignior est hoc cibo: qua libertate sua abutens hunc cibum negligit, & ad illum nauseat. Et curanda prius est, vt hunc cibum possit esurire. Hac ergo magna misericordia magna operatur Deus, & magna fit anima nostra. Deinde vt exequatur hanc saturitatem, confert cum discipulis diffidentibus de se ob sterilitatè de dando cibo: nã discipuli asserunt se tantum septem panes, id est, paucas veritates habere, & parum amoris quasi paruos pisciculos condientes panem. Parua enim,

Vndenam luxus. Ioan. 12. & Infra. 13.

Exod. 16.

Mystica, & spiritualis intelligentia huius historie proponitur.

Tob. 12.

Quæ sola res animum hominis satiet.

Psal. 72.

Cibus animæ quis: hunc esuriant quando, & mandu cabit.

Cuius prædicatio contemnatur.

Prædicatore qualem Apostolus requirit. 2. Tim. 2.

Thren. 4.

Septem sportæ quæ mysticæ.

Exo. 12.

Quæ res nobis hoc signum multiplicationis panu à Domino extorquere valeant.

Exod. 16. Quid tridui expectatio turbæ in deserto significet.

1. Ioan. 2.

& pauca videntur omnia, quæ quis habet pro instruendo populo, donec est in deserto mundi huius sine spiritu, & gustu Dei. Tertio, exequitur Iesus: nam accipiens panes, & pisces, & frangens illos multiplicat, tum in mente, & ore dantium, tum in corde recipientium; vt granum seminatum in terrâ, indies augetur. Atq; hoc fit, quando Christus præstat, vt prædicator verbum manibus suis operando accipiat, vt ita primus ipse degulset: quia cuius vita despicitur, restat vt & prædicatio contemnatur. Facit etiam gratias agere per Spiritum ad Deum conuersum, & agnoscentem vnde venit donum hoc: & facit frangere panem in frustra, siue fragmenta, cum integer edi non posset. Nam Apostolus vult prædicatorem, qui rectè secet verbum veritatis: & Propheta, Paruuli, ait, petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Et ita panis multiplicatur, ita vt supersint septem sportæ, id est, vniuersitas incomprehensibiliu mysterioru, quæ seruantur perfectioribus hîc, vel beatis in patria edenda, sicut de agno Paschæ fieri à Domino iuxta spiritum præcipitur.

Iuuant autem ex parte nostra multa, vt hoc miraculum fiat à Domino. Tum quia turba erat destituta pastore, qui non habet manus ad curadum, vel ad dandum panem, benè autem ad tendendum oues: & propter turbam datur verbum, vel tollitur prædicanti. Erat etiam turba multa; & idèd proportionem ad magnam Dei misericordiam habebat. Erat etiam cum Iesu, hoc est, per fidem audiens verbum, & quærens sanari in deserto huius mundi: in quo nihil satiare potest, quia omnia agrestia, & insuaui sunt. Adhæc quia triduo expectauerat Iesum in deserto, & consumperat panem suum: quemadmodum manna non est datum Israëlitis, nisi post consumptam farinam Ægypti; hoc est, obiecta triplicis concupiscentiæ. Primus dies est, bonorum fortunæ consumptio, & temporis subiectorum, quæ ad se trahunt cor hominis, & implèt sollicitudinibus. Vnde Do-

minus dixit: Qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: & Apostoli: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: vt imitemur Christum medicum, qui cum sanus esset, propter nos tamen infirmos non voluit edere, nisi quæ infirmorum sunt. Cum enim ipse non solum sine peccato, sed etiam magno cum merito vt diuitijs potuisset, illis destitui voluit propter nos; vt fidem exerceamus, ea, quæ sub aspectum cadunt, relinquendo propter bona æterna quæ non videtur; & vt discamus non sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat omnia vobis abundè ad fruedum. Discamus etiam charitatem, cuius effectus est ea bona quæ diligimus, largiri amico, id est, Christo in pauperibus petenti. Secundus dies est, cõsumptio delectationis carnis, quæ hostis domesticus & continuus est. Mundus enim tantum per modum obiecti tentat, & ignorantes tantum decipit: quia opinio vulgi aurum, argentum, gemmas, & alia huiusmodi pretiosa facit. Dæmon etsi potes sit, non vincit nisi volentem. Caro tamen magnus est hostis, cuius affectibus, quasi vinculis, & funibus quibusdam, trahimur dulciter à dæmone ad eius voluntatem præstandam. Idèd offeramus corpus nostrum Christo, & possideat vnusquisq; vas suum in sanctificatione & honore: quia sumum, & deplorandum malum est, ex membro Christi, fieri membrum metricis. Tertius dies, est destructio propriæ voluntatis per obediẽtiam Deo in se, & in Prælati præstita mactatæ. Omnium enim malorum, tum animæ, tum corporis, atq; adèd ipsius inferni causa & origo propria voluntas est, quæ magno cum merito nostro subijcitur Deo: quæ facit, vt, sicut Paulus apertis oculis nihil videbat, sed ad manus trahentium deducebatur, ita nec nos apertis oculis à Deo non diudicemus superiorum præcepta, sed pro voluntate tantum superiorum operemur.

Rectè etiam triduum possumus interpretari fidè Trinitatis, vel triduum

Luc. 14. Matth. 19. Christi charitas in nos, quata, & paupertas. 2. Cor. 4. 1. Tim. 6. Charitatis propriu quid sit. Qualis mundi tentatio. Dæmon non vincit nisi volentem. Caro hostis quam potens 1. Thess. 4. 1. Cor. 6. Malorum omnium origo atq; fons qui nam sit. Act. 9. Altera tridui significatio

Luc. 15. & seq.

Gen. 29. Lia, & Rachel sorores quid mystice. Matth. 5.

Quaternari⁹ numerus qualis sit, contra millenarius.

Psal. 144.

Gratia libero arbitrio quid conferat.

pœnitentiæ, quæ præparat ad accipiendum panem. Post triduum ergo, quia longè distat à nobis domus gloriæ, quæ patria nostra est, Dominus succurrit potissimum longè venientibus, ut prodigo prospexit venienti de regione longinqua. Nec est quod quis gloriatur ex hoc; cum mera sit Dei misericordia: nec quod alij non ita è longinquo venientes murmurare debeant. Adhæc oportet sedere super terram, & carni mortificandæ vacare: nec prius est matrimonio copulanda Rachel, quàm Lia: Nō est, inquit Laban ad Iacob, in loco nostro cōsuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias. Idèd ante Rachel, id est, ante contemplationis donum, septem opera misericordiæ perficiēda, & octo beatitudines prius implēda sūt. Talesq; sunt quatuor millia: quia firmi, & quadrati, & in oculis suis diminuti sunt, ut numerus quatuor diminutus est, & quæadmodum numerus millenarius abundans est. Et tales fantant præ satietate, secundum illud: Memoriam abundantia suavitatis tuæ eructabunt; & iustitia tua exultabunt. Talesq; dimittit Christus liberos, & finit uti talento: quia gratia non au-

fert liberum arbitrium, sed perficit. Habet etiam Ecclesia suos panes, septem scilicet Sacramēta, quibus pascere nos minimè posset, nisi hæc ipsa distribuisset, & adhuc distribueret Christus. Per se quidem gratiā, ad sanctificandum homines, & satiadum porrigens; per ministros verò adhibens matēriam, & formam, siue elementum, & verbum. Et ut prædicatores non debent proponere populo panem suum, vel à se inuentū, sed acceptum de manu Christi, & cōditum pisce charitatis; ita non debet porrigere Sacramēta more Lutherano, vel Sacramentariorum, vel Anabaptistarum, vel quocunque alio ritu hæretico: quia tales panem dæmonis, & non Christi ministrarent, sed Sacramēta Christi secundum ritum, & modum ab Ecclesia Romana præscriptum. Pauci pisciculi, sunt Christus, & Maria, & alij insigniter electi, qui pro alijs in fide pascendis ignem, tormenta, & mortem patiuntur: Omnia, inquit Apostolus, suscipio propter electos; ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœlesti, cui cum Patre, & Spiritu sãcto reddatur honor, gloria, & imperiū in secula seculorum. Amen.

Septem panes Ecclesiæ mysticè qui. 2. Cor. 5.

Panem populo proponere cōcionatores qualè debeāt, & quomodo.

Pauci pisciculi iuxta spiritū qui sint.

2. Tim. 2.

TRACTATUS XXXII.

IN quo agitur de cæco sanato in Beth-saida à Dño; de quo tantum loquitur Marc. c. 8.

Varia loca cur iustraret Dominus.

Ioan. 1.

Homines è Beth-saida quàm erāt increduli, & ingrati Christo largitori.

Signum hoc à solo Marco descriptum, neq; longum est, neque obscurum: idèd à nobis breuibis erit perstringendum. Ait ergo Marcus: Et veniunt Beth-saidam: & adducunt ei cæcū, & rogabant eum ut illum tangeret. Iustrabat Dominus diuersas ciuitates, ut vbique benefaciendo corporibus se per fidem proderet animis hominum. Beth-saida, patria est Petri, Andree, & Philippi: qui omninò à con-

ciuibis suis degenerauerant. Apparet enim populū in illo castello fuisse satis incredulum; dixit enim per Matthæum Dominus: Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida, &c. Adducunt autem ei cæcum: cæci enim ducantur egebant ut venirent ad Christum: & inter infirmos quidam per se ipsos veniebant ad Dominum, quidam verò adducebantur, quidam etiam deportabantur: ad quosdam etiam Dñs pergebat, interdum per se ipsum, in-

Matth. 11.

Varia languidorum genera, quos Dominus curabat.

terdum

Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11. Luc. 15.

Qui nam tantam dæmoniaci, ad Christum ut adducatur, egeat.

Qui sint secū dum spiritū, qui portatur, non ducuntur ad Iesum. Gal. 6.

Ad quos Christus per se veniat ipse. Luc. 15.

terdum verbo tantum: veniebant per se tantum leprosi, atque alij: adducebantur cæci, & muti, & à dæmonio oppressi, quos dæmon impediēbat ne ad Christum venirent: deserebantur verò in lectis, & grabatis paralytici, vel claudi, vel alijs morbis affecti, qui eos ingredi prohibebant. Proficiscēbatur verò Dominus ad eos, qui vita functi erant, suscitandos, ut ad puellam filiam Iairi, & ad adolescentem filium viduæ, & ad Lazarum. Et iuxta spiritum, quidam sunt, qui fide sani, & charitate languentes se ipsos Deo offerre possunt, ut adolescens prodigus. Alij vero sunt, qui per alios adducunt, ut sunt Hæretici: qui fidei oculis destituti, ut cæci, & malè docentes, & nihil sanum, & orthodoxum tradentes, tanquam muti, & à diabolo oppressi adducendi sunt ad Iesum, ut per eorum, qui adducunt, fidem, & merita, reditum ad Ecclesiam, & fidem Catholicam impetrare valeant. Et quia isti rationibus persuadendi sunt, & Scripturis convincendi; propterea duci dicuntur. Quidam verò non ducuntur, sed portantur, & hi sunt graues peccatores, & magnis flagitijs contaminati: quos tamen Ecclesia tolerat, & eorum infirmitates sustinet, ut aliquando illi (de quibus dicit Paulus: Alter alterius onera portare, & sic implebitis legem Christi) eos ante Christum proponant, & pro eorum deportatione, & emendatione, & fide salutis suæ spiritualis ingerenda defudent. Atque huiusmodi infirmos Dominus, propter aliorum merita & charitatem sanare consuevit. Postremò sunt alij, ad quos Christus proficiscitur, vel per se ipsum, vel verbo suo tantum; ut illi, quos à morte reuocauit, & illi, ad quos, ut ouem perditam recuperet, pastor proficiscitur. In quo significantur magni peccatores, & deplorati, ut sunt Infideles, vel apostatæ, de quorum salute omninò actum esse putamus. Sed ad hos partim pergit Christus per se ipsum, ministerio Sacramentorum eos ad vitam gratiæ susci-

tando, & Ecclesiæ incorporando; partim verò non per se, sed verbo suo venit, ut ad filium Reguli, vel ad seruum Centurionis, & ad filiam Chananzæ à dæmonio liberandā: in quibus significantur illi, qui per fidem citra vllum ministerium Sacramentorum (quod eis recipiendis tempus, aut locus non suppetierit) Christi gratia, & fide in eum seruati sunt. Ut ita in varietate curationum corporum, liceat nobis mirabilem diuersitatem, qua in animabus ad salutem æternam promouēdis vitur, contemplari; sicut deinde in varietate infirmorum, diuersitatem peccatorum (quæ morbi sunt animorū) cogitare compellimur.

Adhæc circa modum petendi, cōsidera, quosdam fuisse, qui pro se ipsi tantum peterent: & inter hos, quidam tantum verbo, ut leprosus: Domine, si vis, potes me mundare: quidam etiam voce extensa, & clamore, ut cæci, & decem leprosi: quidam occultè, & furtim, ut hæmorrhoysa, quæ secretè tetigit fimbriam vestimenti Christi. Alij verò sunt, qui pro alijs petebant: & inter hos, Maria Deipara petente, editum fuit primum signum. Alij rogantes facillè exaudiebantur, ut Apostoli pro febricitante socru Petri. Alij cum difficultate, ut Chananzæ deprecans pro filia liberanda à dæmonio: sed hoc factum est, quia Gentilis erat, & ut proderetur eius fides. Alij verò pro suis rogantes, interponebant alios magis acceptos & gratos, ut Centurio seniores Iudæorum, & amicos. Alij rursus sunt, qui exauditi pro se ipsis, & sanati, ut Maria Magdalena à septem dæmonijs, & Martha à fluxu sanguinis, ut testatur Ambrosius: quos postea pro alijs peccatos fuisse, à ratione non est alienū, ut testè precata sunt pro resuscitatione fratris Lazari. Alij contra, nec rogantes pro se ipsis, nec alios interpellatores pro se ipsis constituentes signa obtinuerunt, ut filia archisynagogi, & adolescens filius viduæ à Domino suscitati, & duplex saturatio turbæ in deserto illud abundè

Ioan. 4. Matth. 8. Infra. 15.

Morbi animorū qui sint

Varia genera petitionum.

Matth. 8.

Luc. 17.

Matth. 9.

Ioan. 2.

Luc. 4.

Matth. 15.

Luc. 7.

Infra. 8.

Ambros.

Ioan. 11.

Matt. 9.

Luc. 7.

Inf. 9.

Matth. 15.

Infra 17.

Ioan. 5.

Matth. 9.

Infra 15.

Pfal. 36.

Quot modis, & quam varijs signa faceret Christus.

Matth. 8.

Ibidem.

Infra 14.

Supra 8.

Luc. 7.

Infra 8.

Ioan. 11.

Matth. 8.

Infra 9.

Luc. 17.

Matth. 8.

Infra 15.

Ioan. 4.

Mat. 7.

testatur; sicut & Transfiguratio Domini, quam discipuli non solum non petebant, sed nec expectabant quidem, quemadmodum nec suscitationes, aut saturationes dictas. Et inter hos quidam excitabantur à Christo vt crederent, & peterent signum; vt paralyticus ad piscinam. Alij, ne excitati quidem sunt à Christo intus, vel extra: & tunc ipsa nostra indigentia, siue miseria, & charitas eius erga nos, signa à Christo extorquebant: quemadmodum constat ex paralytico funibus per regulas demisso, qui nec ipse quicquam petijt, nec illi qui eum portabant, vel demittebant. Idem etiam constat in eis, quos proieciabant ad pedes eius sedentis in monte, vt Matthæus testatur: intelligebant enim ob id deportari infirmos, & silti ante eum, vt ipse sanaret eos, secundum illud: *Reuela Domino viam tuam, & spera in eo; & ipse faciet.*

Iam quid dicam de modo præstandi signa? qui valde varius fuit. Interdum enim solo verbo usus fuit, vt cum eieciabat spiritus verbo, & imperabat mari, & ventis: aliquando solo contactu, vt eum apprehendit manum socrus Petri febricitantis: aliquando clamore, vt eum suscitavit tres mortuos: aliquando verbo simul, & tactu, vt cum tetigit leprosum, & dixit, *Volo, mundare*: aliquando non tangens, sed tactus, vt cum hamorrhoyssa fecit: aliquando verbo in præsentia, vt sæpius faciebat, & communiter: aliquando verò in absentia, vt cum decem leprosos misit ad Sacerdotes: qui in via mundati sunt, & seruum Centurionis, & filium Reguli, quos absentes curavit. Et aliquando quidem præsentibus, siue absentibus statim sanabat, id est, à tempore, quo Christus verbo beneficium conferebat: interdum verò ceremonias multas adhibebat, vt ita disponderet, & adiuuaret eorum, quos sanabat, fidem: & horum nonnullos statim sanabat, vt surdum, & mutum, de quo Marcus; alios verò non statim, sed interuallo temporis, vt constat de cæ-

co nato luto inuncto, & misso ad natatoria Siloë, & de isto cæco ad Bethsaidam, de quo est sermo in hoc Tractatu, qui primò vidit imperfectè, deinde perfectè. Et hæc est insignis, & illustris gloria Christi, quòd nullus ad eum accesserit, & sanitatem, vel aliud beneficium postulauerit, qui repulsam passus fuerit: vt superiori Tractatu annotauimus. Virtus enim de illo exibat, & sanabat omnes; & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Et rogabant eum vt illum tangeret. In hoc ostendit Euangelista quàm parua fide præditi essent, qui manum imponi rogabant, non credentes illius imperio posse cæcum curari. *Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum.* Quòd eduxit extra vicum, siue pagum, id est, Bethsaidam, quæ parua ciuitas erat, non sine causa factum est; nempe vt se gloriam huius mundi declinare, & nobis declinandam doceret, vel quòd ciues indigni erant qui videret hoc miraculum; quòd citius calumniaturi, quàm probaturi fuerint, & incredulitate, & calumnia deteriores futuri.

Et expuens in oculos eius, impositis manibus suis, interrogabat eum si quid videret. In huius cæci curatione videtur Iesus ceremonijs, quibus usus fuerat in curatione surdi, & muti, siue linguam impeditam habentis. Neque ex textu colligitur non fuisse cæcum à natiuitate, vt Caietanus sine causa collegit, quòd etiam in sanando cæco nato, vt dicitur apud Ioannem, similibus ceremonijs usus fuerit: etsi id quòd dixit, *Video homines velut arbores, ambulantes*, indicet se nosse homines, & arbores. Sed hæc non multum euincunt: apparet enim quòd in his, quæ erant faciliora miracula, Iesus difficilior curabat. Mortuos namque suscitabat solo verbo, & his minimis adhibebat tot ceremonias; vt intelligamus quòd non ex impotentia Iesu hoc proueniret, sed ex defectu fidei alienæ: nam huius cæci nulla legitur fides. Nec rogauit Dominum

Ioan. 9. Mar. 8.

A Christi beneficentia excludus nemo vnquam fuit

Luc. 6.

Matth. 14.

Quare hunc cæcū à se curadum extra vicum Christus eduxerit, vt illum sanaret.

Mar. 7.

Caietan. in Marcum.

Ioan. 9.

Cur in ijs, quæ erant faciliora miracula, Iesus difficilior curaret.

pro se, & ita imperfectam fidem habenti, imperfectum visum primò restituit; vt sic aucta fide perfectus omnino redderetur. Docuit etiam Dominus, eas curationes, quæ procedunt de imperfecto ad perfectum, non omnes tales naturalibus causis adscribendas, sed quandoque etiam Diuinæ gratiæ peculiariter optulanti tribuendas, cum ad Deum, siue sanctos confugimus nuncupatis votis, siue minimè nuncupatis. Ad hæc ostendit, humani cordis cæcitatem rarè nisi per gradus quosdam posse tolli, & curari: & Apostolis suis formam exhibuit, quantum laborandum esset eis, vt ad veri cognitionem adducere possent eos, qui in errore aliquo inuenerunt, vt sunt infideles doctrinis huius seculi instructi, & Hæretici.

Et aspiciens, ait, Video homines velut arbores, ambulantes. Græcè clariùs dicitur: *Et recepto visu, ait, video, &c.* Hunc ergo cæcum imperfectè curauit, utpote imperfectè credentem: ideò etiam interrogauit eum, si quid videret; vt qui parum adhuc respiciebat, per modicum aspectum crederet perfectiùs, ac sanaretur perfectiùs. Erat enim sapiens medicus, vt ait Euthymius. Et quòd dicitur: *Video homines velut arbores*: Græcè est: *Video homines, quoniam velut arbores video ambulantes.* Imperfectè enim videbat, quoniam nesciebat an homines essent quos videbat veluti homines: coniciebat enim homines esse quos ambulantes videret. Ambulantes autem, non debet referri ad arbores, quæ Græcè *δένδρα* in neutro genere, ambulantes verò masculini est generis *άνθρωποι*.

Deinde iterum imposuit manus super oculos eius; & cepit videre. Noua ergo, & inusitata medicandi ratione, & quæ propius accedit ad naturam, quæ ad perfectum ab imperfecto procedere solet, Dominus usus est, propter infirmitatem fidei huius cæci; cum tamen solitus esset vnico verbo totum hominem sa-

Hunc cæcum Iesus cur primò imperfectè illuminauerit.

Euthym. c. 23. in Marcum. Quomodo accipiendum illud: *Video homines, velut arbores, ambulantes.*

Ad quid cæco Dominus imposuit manus super oculos eius.

Ioan. 7.

num facere. Sed hac ratione erudimur, vt progressus in fide in dies faciamus maiores, vt digni simus qui perfectè exaudiamur à Domino. Nec enim perfectissima dona congruum est recipi in corde imperfecto: quia illis abuteretur in sui & aliorum ruinam. Ita ex misericordia Dominus nobis elargitur dona gratiæ suæ, & prudenter illa dispensat secundum mensuram fidei; vt ait Apostolus. Voluit etiam Dominus, vt discerent discipuli, quòd etiam si imperfectum signi opus ederent, non desisterent, sed iterum morarentur, & sacra adhiberent; quo perfectam eliciant fidem.

Et misit illum in domum suam, dicens, Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris. Etsi Græca litera aliquantulum diuersa, & varia sit in diuersis codicibus; nostra tamen Latina purior, & præstantior videtur. Quòd ergo illum in domum suam mittit, & interdicat illi, si in vicum Bethsaidæ intrauerit (quo indicauit illum non esse eius ciuem, sed aliunde adductum) ne quicquam loquatur: vel ad humilitatem Christi hominis referendum est, qui gloriam humanam per signa vehari non volebat; vel ad imbecillitatem huius cæci sanati, quem testem suæ virtutis esse noluit; ne, si miraculum prædicaret, inueniret aduersarios, qui se opponerent, qui signum eleuarent: quia non statim sanatus est, sed tempore, & quodam veluti conatu: atque ita id quòd habebat fidei amitteret. Noluit ergo hæc minima annuntiari, ne Diuina gloria minueretur. Vel potius nolebat eos testes habere, quos parum fideles agnouerat: non enim omnium vti voluit testimonio, sed testibus tantum præordinatis à Deo, vt docet Petrus. Et hæcenus literam expediimus.

Iam mysterium exponendum est. In cæco enim isto designatur genus humanum, siue cuius nostrum. Primò quidem iuxta allegoriam, hu-

Perfectè exaudiet nos Dñs quando.

Rom. 12. Signū vsque quo aliquod prosequendū exēplo Christi.

Cur Dominus præcepit huic homini, vt signum occultaret.

Act. 10.

Quid hæc sibi velit hominis cæci curationis.

manum genus, quod primùm vt cõditum est, clarè vidit omnia, utpote in Itatu innocentia constitutum: sed postea malitia dæmonis excæcatum est. Quod vt sanaret Dominus, primùm eduxit extra vicum, subducens à multitudine, vt sibi populus esset peculiaris: dedit leges, & mandata, quæ faciens homo incipiebat videre: deinde rursus imposuit ei manus Dominus, cum incarnatus est, & lumen perfectum fidei recepit.

Idem cæcus quorum etiã typum gesserit. 2. Cor. 5.

Deinde cæcus iste præfigurauit quemuis nostrum: quem vt commodè sanet, prius est aliorum precibus, & meritis ad Dominum adducendus, vel ad eos, qui vice Christi funguntur in terris, & ministerium habent reconciliationis. Dominus verò eduxit de pago isto, id est, de mundo, in quo animo cæci sumus: educti autem è mundo, & secularibus negotijs à Christo sanamur salua sapientia Euangelicæ, & manibus meritorum Christi nobis ad videndum applicatis per Sa-

cramenta. Et primùm quidem baptismo veluti primo contactu cæcitas tollitur; Confirmationis verò Sacramento, quod fit manuum impositione, veluti secundo contactu claritas restituitur. Sanatis autem præcipit, ne ultra reuertantur in pagum mundi huius, vbi peccatis visus amittitur spiritualis, sed in domum: domus enim cuiusque, cælum est. Vel primo quidem cõtactu facit homines videre quasi arbores (est enim homo planta inuersa capite per terram ambulans, & pedibus sursum erectis, & tales sunt omnes peccatores) quia videmus nunc per speculum in ænigmate. Secundo autem contactu in resurrectione præstabit visum perfectum: *Quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est*, gratia, & meritis Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto in æternum reddendus est honor, gloria, imperium, & gratiarum actio in secula seculorum.

Quales sint omnes peccatores.

1. Cor. 13.

1. Ioann. 3.

Amen.

TRACTATVS XXXIII.

IN Quo agitur de signo Transfigurationis Dñi: quod describitur Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9.

Quale sit hoc transfigurationis mysterium.

Iouis illius impurissimi omnium mortalium amoris impudici, à Poetis cur fuerint confecti, celebratiq̃ue.

SINGVLARE fuit hoc mysterium Transfigurationis: quia semel tantum à Domino factum est, & in secessu non solum à turba, sed etiam ab alijs omnibus Apostolis præter tres, & in mote excelso peractum, & nocturno tempore, & dum Dominus preces ad Deum Patrem funderet: quare vndique illustre, & insigne fuit hoc spectaculum Domini transfigurati. Legimus apud Poetas, Iouem ob amorem obscœnum & spurcum nunc in aurum,

nunc in bouem, nunc in aquilam fuisse transformatum: sed hoc ab illis confectum fuit dæmonum opera, vt tanti Dei exemplo vitij carnis, & impudicitij patrocinentur. Christus autem, ob singularem, & purissimam eius charitatem indicandam, semel tantum coram discipulis transformatus est, & non in aliud quàm in idipsum quod erat, & non in totum, sed in quantum Apostoli capaces eius esse potuerunt. Quod mysterium vt melius intelligamus, & degustemus, quædam sunt, quæ

Vbi hoc mysterium à Domino fuerit prædictum, atque promissum

hoc

Matth. 16.

Ioan. 6.

Matth. 16.

Quid est, Dominum venire in regno suo.

Psal. 92. Ad quid Dñs dixerit: Sunt quidã de hęc stantibus, &c. non, omnes.

Cur Apostolis tantum tribus hoc signum transfigurationis à Dño videre sit datum. Ioan. 13.

hoc ipsum miraculum præcedunt, quædam verò comitantur, quædam verò illud subsequuntur. Præcedit in primis prædictio, siue promissio huius signi: nam paulò antè dixerat: *Sunt quidam de hęc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Nam præter communem legis præludentis ad mysteria Messiaë catechismum, & illa pollicentis, promissit ipse atque prædixit Iesus quæcunque magna facturus erat, vt passionem, mortem, resurrectionem, ascensionem, Sacramentum Eucharistiæ, vt cum dixit: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:* Promissit Petro clauas, siue pastorem, & præfecturam Ecclesiæ; vt postea cum facta sunt, & à Domino exhibita, à nobis facilius credantur. Et ad horum numerum referendum est hoc altissimum Transfigurationis mysterium: prædictum enim fuit, vt cum post resurrectionem factum esse prædicaretur, quia à paucis visum fuerat, fictum non videretur, sed fide integra susciperetur. Dicitur autem Dominus venire in regno suo, id est, habitu conuenienti Regiæ maiestati: & talis fuit habitus gloriosus, quem ostendit transfiguratus, & suscitatus à mortuis, de quo: *Dominus regnauit, decorem indutus est.* Dixit autem: *Sunt quidam.* Non omnes: quia res erat secreta, & ad tempus celanda, & post prædicanda. Quia alta capacioribus, & maioribus reuelanda sunt, & solidus cibus non nisi perfectis communicandus. Vt visa, perfectius prædicaretur, & meritum fidei illorum, qui non videntes crediderunt, non tolleretur, & vt nos etiam consolaretur: nam quis est nostrum qui tali spectaculo non libenter adesse voluisset? Sed nullam iustam querelam obtédere possumus; cum ex Apostolis nouem illud non viderint.

Causa autem, cur non omnibus sit ad videndum propositum, non fuit indignitas Iudæ: quia poterat pro emendis cibus emitti, vt aliàs putabant Apostoli; & quia saltem po-

terant se assumi. Sed quia hæc erat alta gratia gratis data; idè magis dignis tantum communicanda fuit: aliàs enim non esset ita secreta. Et doctem subtilitatis ostendit Dominus, quando venit ad Apostolos ambulans super mare: quia omnes liberandi erant. Et minus excellens est, nec afficit, aut acuit gustum æternæ gloriæ, vt claritas. Sed agilitas primò quidem timorem, postea admiratio-nè peperit: idè agilitatis dotis spectandæ plures fuerunt capaces, quàm claritatis. Non expressit numerum certum suis verbis Christus; scilicet duos, vel tres, vel quatuor visuros Filium hominis venientem in regno suo; ne suspicarentur de magis familiaribus, vel minus familiares se exclusos putarent. Nam quia erant turbæ præsentis, quando Dominus dixit: *Sunt quidam de hęc stantibus,* Apostoli non putabant se exclusos; imò nec turbæ, quæ exultabant de regno temporali omnibus communi Dominum loqui. Non prænominauit personas; ne alij instarent, & rogarent, vt spectatores essent mysterij; vel videntibus inuiderent, vt olim decem indignati sunt in duos filios Zebedæi ambientes primas sedes; vel ne retrocederent, sicut vndecim tribus recesserunt à Dauid, quia fauebat plus tribui Iudæ, & dixerunt: *Non est nobis pars in Dauid, neque hereditas in filio Isai: reuertere in tabernacula tua Israel.* Sic etiam discipuli retrocesserunt à Christo, quia verba eius de carne sua manducanda non intelligebant, sed dicebant: *Durus est hic sermo.*

Quod autem dictum est: *Non gustabunt mortem;* significare voluit priuilegiu, quod viuentes videbunt, quod tantum videbunt mortui: quia cernere Christum in specie gloriosa, spectat ad futurum gloriæ statum. Est autè gustare mortem, nihil aliud quàm mori, vt Dominus apud Ioannem, & Apostolus ad Hebræos hoc dicendi characterem Hebræis familiari, insinuant. Quod verò dicitur: *Et post dies sex;* intellige ab illa prædictione tráfactos. Quod verò Lucas octo dierum me-

Matth. 14. Dotium corporis gloriosi inter se comparatio.

Quare Christus numerum certum coru, qui presentes esse debebant huic mysterio, non assignauerit.

Cur eos Dominus, qui hoc signum visuri erant, nominibus non expresserit suis. Matth. 20.

2. Reg. 20.

Ioann. 6. Idem quid significare voluerit, his verbis, Non gustabunt mortem, &c. Gustare mortem, quid. Ioan. 8. Heb. 2.

Matth. 17. Mar. 9. Luc. 9.

minit,

Trium Euan- gelistarum in numero die- rû, post quos transfiguratio Domini acci- dit, concilia- tio.

Sex dies qd mysticè.

Gen. 4.

Ioan. 9.

2. Pet. 3. Cur post sex dies Dominus transfiguratus sit.

Luc. vii.

minit, & Matthæus sex, facillè videri potest dissonantia. Quæ sic ferè ab omnibus soluitur; vt dicamus, Matthæum, & Marcum intermedios tantum connumerasse dies, Lucam verò etiam duos extremos dies, & illum scilicet, quo Christus locutus est, & illum quo transfiguratus est in monte. Verum non est necessarium huc confugere, cum non dicat Lucas absolutè octo dies, sed ferè dies octo; vt significet quòd non post integros octo dies hæc erant facta, sed post sex dies integros, & duorum dierum extremorum aliquam partem. Et post sex dies, significat mysticè sex ætates mundi, quarum septima est à tempore animarum separatarum, vt ab occisione Abel, vel beatarum, & in regnum Dei receptarum, vt à tempore passionis Christi: atque hanc septimam sequitur octaua ætas mundi, in qua resurrectio, & glorificatio corporum complebitur. Post sex dies etiam laboris, in quibus debemus opera nostra facere, sequitur Sabbatum quietis, & gloriæ. Citò ergo Transfiguratio post sex dies impleta fuit, vt missio Spiritus sancti intra decem dies. Non tardat ergo Dominus promissionem suam, vt Petrus ait: Noluit autem Dominus statim hanc gloriam ostendere Apostolis, sed post interuallum sex dierum; vt interim se præpararent ad rem tam magnam, & ne esset occasio inuidiæ in separatione trium ab alijs. Vbi non assignauit certum diem; ne omnes expectarent se visuros, & non videntes putarent promissionem illam non impletam. Ideò in longum promisit rem tam propinquam, de qua dixit: *Sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem; ne putarent non impletam promissionem, si non regnauit temporaliter, vt ipsi existimabant; dicebant enim: Nos sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & Dominus dixerat, Filium hominis (secundum hanc promissionem) venturum in regno suo. Simile est, si putassent aliquam excel-*

lentiam, quæ tamen postea non apparuit, transacta momentanea transfiguratione. Præcedit etiam hoc mysterium, quòd Iesus assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius: quia hoc mysterium ad tempus celandum, & suo tempore propalandum erat. Sed quia ardua, & res alta est gustatio gloriæ; tres esse voluit, vt in ore duorum, vel trium staret omne verbum. Et electi sunt perfectiores, & futuri vertices Apostolorum, & magis dilecti: quia illis tribus mutauit nomen, in signum excellentioris dilectionis. Hi tres gustaturi erant plus mortem; ideò illos imminente passione sua in hortum, vt sibi proximos, admisit. Erant etiam relatores insigniores gloriæ Christi, vt Petrus, qui dixit: *Tu es Christus Filius Dei viui*. Et dixit, *Domine, si percutimus in gladio? Et primus introiuit in sepulchrum, & natus peruenit ad Christum existentem in littore*. Iacobus autem, & Ioannes dixerunt: *Domine, vis dicimus vt ignis descendat de celo, & consumat illos? Et isti duo affectarunt primas sedes in regno Christi*. In his etiam tribus intelligimus tria testimonia exhibita signis, sanguine, & doctrina. Signis coruscavit Petrus: Sanguinè primus fudit Iacobus pro Christo: doctrina illustris fuit Ioannes; qui propterea dicitur Theologus. Significantur etiam in his tribus omnes electi, Fide, Spe, & Charitate præditi. In Petro quidem, credentes, & insigni fide conspicui: in Iacobo, mundum, & carnem, & diabolum propter spem vitæ æternæ supplantantes: vnde primus per sanguinem ad regnum Christi peruenit. In Ioanne verò dilecto, & virgine, & custode Virginis Mariæ, significantur omnes, qui charitatis dono fulgent: quæ in causa est, vt diligamur à Domino, & custodire promereamur virginitatem. Et quia charitas nunquam excidit; rectè adumbratur in Ioanne, qui nondum vita functus à multis existimatur.

Cur tres tantum Christus assumpsit.

Deut. 17. Matth. 18. Quare hos tres potius, quam alios Christus elegerit ad hoc mysterium. Ioan. 1. Mar. 3. Infra 14.

Matth. 16. Luc. 22. Ioan. 20. Infra 21.

Luc. 9. Matth. 20. Apostoli hi tres quid figurauerint.

Act. 5. Infra 12. Ioannes Eua- gelista quare Theologi cognomen fortitus.

Ioan. 19.

1. Cor. 13.

Quis fuerit hic Iacobus cum Petro, & Ioane à Christo assumptus

Ambro. lib. in Lucam, tomo 5. August. tomo 4. in sine.

Mar. 9. Luc. 9. Quare ratione ceteris Apostolis celari potuerit Dominicæ transfigurationis mysterium.

Matth. 20. Falsa Apostolorum opinio de regno Christi. Luc. 24. Act. 1.

Quòd fuerit ille mōs Thabor in quo transfiguratus est Dominus. Iudic. 4. Ioseph. lib. 5. Antiq. c. 3. & lib. 4. de Bel. Iud. cap. 2.

Illud ad literam aduertendum, hunc Iacobum, quia ponitur frater Ioannis, filium fuisse Zebedæi; non autem Iacobum Alphæi Iustum, & fratrem Domini nuncupatum, quia magna vitæ sanctitate præditus fuit, & qui Ierosolymitanam rexit Ecclesiam: etsi aliter dixerint Ambrosius super Lucam, & Augustinus in expositione epistolæ ad Galatas: sed illud tribuendum est vel lapsui memoriam, vel, quod est verisimilius, locuti videntur ex sententia aliorum. Quod ait: *Duxit illos in montem*, Græcè dicitur, *ἀνα φέρει*, pro *ἀνα φέρει*, id est, sursum duxit, siue subduxit. Quando autem subduxit illos, manebant Apostoli cum turbis: quemadmodum cum descendit, inuenit eos cum illis, vt ait Marcus. Alij putare poterant quòd ibat ad orandum; sicut ibi etiam re vera orauit: & illi tres, ne solus esset, eum comitabantur. Et ita alij non sunt indignati, neque molestè tulerunt. Nec alij quæsiuerunt quòd iret; quia non ita ausi fuissent ab eo, quem in magna veneratione habebant, rationem petere eorum quæ agebat. Non putabant etiam rem tam citò futuram, nec rem absconditam, & spirituales existimabant, sed merè temporariam. Vnde illæ voces: *Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram, in regno tuo*. Rursus: *Nos sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & in die Ascensionis dicebant discipuli, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Ex quibus omnibus colligitur, illos semper sibi promississe, & somniasse, regnum Christi esse temporarium. Et licet putarent regnum spirituale, non tamen raptim, vel occultè ostendendum. Duxit illos in montem excelsum seorsum. Non exprimitur quis fuerit ille mons: ex traditione tamen habemus, illum montem fuisse Thabor, clarum victoria Barac, & Deborah: qui & Itabyrius, seu Itaburius à Iosepho dicitur: qui distat à Nazareth per duas leucas ad Orientem. Petrus in epistola sua Canonica vocat*

illum, Sanctum; propterea quòd calcatus sit sanctis Christi pedibus, & mysteria magna in illo peregerit. Nam sermonem illum insignem, qui in Monte habitus dicitur, in eo Dominus tradidit: ait enim Petrus: *Hæc vocem (nempe, Hic est Filius meus dilectus, &c.) nos audiuimus de celo allatam, cum essemus cum ipso in monte Satho*. Thabor enim interpretatur, purus, vel electus: quod autem purum est, sanctum est. Et reuera ille mons electus fuit, & sanctus, vt in eo mysteria Christi peragerentur. Gloriantur Græci in suis montibus, vt in Olympo, Parnasso, Ossa, atque alijs. Romani in Capitolio, Palatio, & Quirinali, Auentino, & alijs collibus: quos Poëta celebrare solet, cum de Roma canit: *Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma, Septem qua vna sibi muro circumdedit arces*. Iactant Hebræi suos montes, Sina, Sion, Hermon, Sanir, Libanum, & montem Samariæ. Christiani verò magnum gloriæ pondus reponunt in montibus à Christo frequentatis, vt in monte Tentationis, monte Thabor, monte Caluarie, & Oliuarum, & montibus, in quibus bis paupuit turbas. Christus ergo ascendit in montem excelsum; vt res esset secreta, & symbolum esset cæli Empyreii, quòd nemo ascendit nisi gratia Dei assumptus; & signum esset eleuationis animi à terrenis ad bene orandum requisitæ. Et addit Seorsum: quia non erant alij extranei in monte. ¶ Et, *transfiguratus est ante eos*. Hactenus diximus quæ præcesserunt, nunc explicanda transfiguratio, & quæ eam comitantur. Ibat ergo Christus sub vesperam cum tribus discipulis, & ibat in montem orare, vt ait Lucas: quemadmodum tempore passionis tres discipulos secum duxit, cum voluit preces fundere ad Patrem. Est autem mysterium Transfigurationis noctu factum: tum quia solitus erat in monte orare, & ibi pernoctare in oratione Dei, vt dicitur à Luca: tum

2. Pet. 1. Thabor montem, sanctum cur vocet B. Petrus.

Matth. 5. 6. & 7. 2. Pet. 1. Thabor quid sonet.

Quibus montibus excellat mōs Thabor.

Virgil.

Christiani quibus de montibus meritò gloriantur.

Matth. 4. Infra 27. Supra 26. Supra 14. Infra 15.

Cur in monte excelsum Christus ascendit.

Luc. 9. Matth. 26. Transfigurationis mysterium cur noctu peractum sit. Luc. 6.

Infra 9.

Quale spectaculum fuerit transfigurationis Domini.

Transfiguratio nomine tenus quid sit.

Transfigurari, idem quod transformari est.

Rom. 12. Forma, & Figura differunt.

Sucto. c. 28. vita Neronis.

Plin. lib. 9. cap. 31.

1. Cor. 4. Philipp. 3.

quia Lucas ait, dum Christus transfiguratus est, Apostolos fuisse grauatos somno; tum quia subdit Lucas: Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte. Ex quibus patet, illum pernoctasse in oratione, & idcirco amoenissimum, & suauissimum fuisse spectaculum in medijs tenebris cernere Iesum plus Sole splendens. Et ita visio hac maxime impressa fuit mentibus Apostolorum, & maxima dulcedine affecit eos. Non ita autem grata fuisset, vel non in tanto pretio habita ab Apostolis.

Iam vero transfiguratio explicanda est, & quid sit, quod ad vocem attinet, & quid, quod ad rem ipsam; deinde quorsum sit transfiguratus; & quare in tempore quo preces fundebat. Quod ad votem attinet, transfigurari nihil est aliud, quam ire de figura in figuram; quemadmodum transformari, est ire de vna forma in alteram: & vtroque modo vertitur ab Interprete nostro verbum Græcum μεταμορφωσις. Hic quidem, transfiguratus est; alibi vero idem verbum vertit voce transformandi, vel reformandi. Vnde Apostolus inquit: In eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, vbi Græcū verbum est μεταμορφωσις. Et ad Romanos: Reformamini in nouitate sensus vestri. Et quanquam figura minus sit quam forma; quia omnis figura forma est, non tamen è conuerso: parum tamen ab se inuicem distant, & vnum pro altero ponitur. Vnde Suetonius in Nerone: Puerum Sporum ex ætatis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est. Et Plinius in historia naturali scribit: Sole Cancris signum transeunte, & ipsorum (scilicet cancrorum marinorum, de quibus est sermo) cum exanimati sint, corpus transfigurati in scorpiones, narratur in sicco. Quanquam Græcè transfigurare dicatur proprie μεταμορφωσις, de quo Apostolus: Hac autem, fratres, transfigurauit in me, & Apollo: & ad Philipenses: Transfigurabit corpus humilitatis nostræ, cōfiguratum corpori claritatis suæ: pro quo nos habemus,

reformabit. Et passiue in posteriori ad Corinthios: Ipse enim Sathanas transfiguratur se in Angelum lucis. Et ex illo testimonio ad Philipenses habemus, idem esse prorsus transformari, quo verbo vsus est Euangelista; atque transfigurari, quo verbo vsus est Apostolus, cum de vna atque eadem re sit sermo, nempe de glorificatione corporum nostrorum, quæ futura est instar illius Christi. Et hæc de voce Transfigurationis, quæ hic dicitur metamorphosis, vox Latinis Poëtis notissima, ob illas humanorum corporum, siue deorum mutationes in alias figuras, quas innumeras penè finxerunt Poëtæ: de quibus Naso poeta 15. libros edidit. Et ad has, & similes transformationes alludens B. Petrus in sua epistola, vbi habet sermonem de hac admiranda Filij Dei metamorphosi, ne illam esse aliquam fictam fabulam, quemadmodum sunt illæ Poëtarum, existimarem, sed rem euidentissimam, atque certissimam, dixit: Non enim doctas (vel arte compositas) fabulas secuti, notam facimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, & præscientiam; sed speculatores facti illius magnitudinis: & quæ sequuntur.

Quantum ad rem vero, dicendum est, duplicem esse transformationem: alteram apparentem quidem, sed re ipsa non subsistentem; alteram vero, quæ non solum appareat, sed etiam re ipsa subsistat. Prior similis est existenti in nauis, quæ dum è terra soluit, terram moueri putat, & à se discedere, cum reuera ipse à littore discedat, & motu à littore elogetur. Similis est etiam ebrio, qui geminas candelas, & pocula duo esse existimat, vbi vnum tantum est poculum, & vna candela. Et hoc vel quia oculi eius detinentur; vel quia medium est aliquo colore affectum: vt qui respicit per vitrum crystallinum rubeum, vel viride, omnia existimat quibusdã, & vaporibus perfunditur cubiculum, omnes trabes videntur serpentes: vel per illusionem dæmo-

Vbi Scripturarum transformari & transfigurari idem sunt. 2. Cor. 11.

Metamorphoses quæ vane

2. Pet. 1.

Diuina Christi metamorphosis.

Transformatio duplex est

Apparès transfiguratioque sit.

Quam nã ratione fiat, vt quæ simplicia p se sint; duplicia interdum appareant.

Quales Poëtarum metamorphoses ferè omnes. August. lib. 18. de ciui. Dei, cap. 18 tom. 5.

Vera, ac perse subsistens transformatio qualis sit: hæc duplex est. Exemplum prioris.

Posterioris exemplum.

Exo. 34. Damasc. in orat. De transfig. p. p. sine m. Act. 6. 4. Reg. 2.

2. Cor. 11.

Qualis fuerit Christi transfiguratio.

Psal. 44.

nis facientis apparere quæ nõ sunt; vel aliunde motu, qui sensu aliquo percipi non potest; res aliquas afferere, vt sunt ferè omnes Poëtarum metamorphoses. Quia, vt testatur Augustinus libro De ciuitate Dei, vel ex illusione oculorum fiebant, vel opera dæmonis magna celeritate flores, aut plantas, aut animalia aliunde asportantis. Et de hac metamorphosi apparenti, & non existenti; hoc loco non est sermo.

Alia verò est re ipsa subsistens transformatio: & hæc duplex est, altera ab intrinseco, altera verò ab extrinseco prodiens. Vtriusque exemplum est arbor, quæ dum est ab intrinseco pallida, significat radicem arboris exaruisse, & propterea vniuersa folia pallorem contraxisse: si verò sit ab extrinseco, ex eo pallida videri potest, quia vniuersa eius folia pallido colore ab aliquo sint tincta. Rursus sit aliqua scemina pulcherrima ex bona corporis dispositione, & habitu interno, quæ pulchritudo naturalis est: sit verò alia pulcherrima, & gratiosa nõ quidem naturã, sed arte adhibente pigmenta, fucos, colores, & alia aurea, & pretiosa ornamenta. Vides in his exemplis arborem pallidã naturã, & pallidam arte: mulierem venustam naturã, & ab intrinseco, formosam etiam arte, & ab extrinseco. Illa enim Moyfi splendida, & gloriosa vultus facies ex colloquio cum Deo aduenit, vt ait Damascenus, & illa Stephani velut Angeli facies ab extrinseco fuit, sicut & illa Helix: quia nondum eorum animi immortalis gloria fruebantur, vt inde oriri posset, sed à gratia Dei superaddita: sicut Satanæ, & ministrorum eius, vt ait Apostolus, & omnium hypocritarum facies, vel ad captandam gloriam, vel ad imponendũ hominibus; ab extrinseco est: & falsa transfiguratio, in qua ostendunt quod nõ habent. Illa verò Christi transformatio ab intrinseco fuit, & idè ostendit, quod habuit (sicut de Ecclesia eius sponsa dicitur: Omnis gloria filie Regis ab intus:) quia anima beata in momento debuit assumptum corpus gloria

illustrare. Sed hoc ad tempus impeditum fuit; vt pro nobis sanguinem fundere, & mori, & holocaustum Deo acceptissimum offerre posset. Cum autem hoc non fecerit retentio illius gloriæ; quæ in corpus naturã effundi debebat, miraculum fuit: Cum verò illud miraculum suspedit, & permisit animæ gloriã in corpus effluere, miraculum reputatum fuit, cum tamè reuera esset cessatio miraculi: licet illud miraculum, quia cõtinuum erat, miraculi rationem amittebat: & cessatio miraculi, quia rarum quid fuit, signi rationem indueret. Atque ita transfiguratio in monte facta, illustra, & insigne miraculum habitum est. Claritas ergo illa talis fuit, qualè nunc habet in cælo, vel quam habebit in iudicio: quia dixit: Donec videat Filium hominis venientem in regno suo. Non fuit ergo fictitia, vel imaginaria ob immutatum organum oculi, vel visa tantum in aère circumstanti, sed in ipsa facie, & corpore Christi intus opaco, extrã lucido, vt sunt stellæ, & speculũ. Et prouenit ex anima Christi illustrata lumine gloriæ; quæ cum voluit, illud lumen gloriæ ostendit per illud corpus, vt lumen candelæ per lanternam vel vitrum conspicitur, ablato impedimento opaci corporis, & sicut apertio palpebræ, quæ teget lucidissimum carbunculum.

Cum ergo gloria corporis, quæ oculis Apostolorum spectata fuit, sit ab intrinseco: meritò querendum est, quid in Christo mutatum fuerit: an Diuinitas, an anima, an corporis forma, & figura. In primis Deitas immutabilis, & inaspectabilis est oculo corporis: nam lucem habitat inaccessam, quã nullus hominum vidit, sed neque videre potest. Et rursus: Ego Dominus, inquit, & non mutor. Etsi enim oculo intellectus vnctõ lumine gloriæ, & eleuato, possit Deus ex gratia videri, secundum illud: In lumine tuo videbimus lumen; non tamen oculo corporis, licet quidam scioli, quibusdam paralogismis decepti, existimauerint. Non enim Deitas figuram, aut formã habet, vt oculo corporis conspici possit.

Vnde anima Christi viatoris, nisi in transfiguratione, suã claritatẽ non in corpus effuderit.

Cur hæc transfiguratio rationem miraculi induat.

Vnde hæc claritas corpori Christi aduenerit.

Quid in Christo transfiguratum sit, an diuinitas, an anima, an corporis forma, & figura.

Minime mutatum fuisse Christi Diuinitatem ostenditur.

1. Tim. 6. Malac. 3. Qua ratione sola videri Deus possit. Psal. 35.

In eos, qui Deum humanis posse oculis cerni somnauerunt.

Heb. 1.

Quomodo Christus verbum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, secundum Apostolum.

Diuina Verbi ex Patre generatio quæ distat ab artificiali.

Quod anima Christi non fuerit transfurata.

Quod nec corporis Christi substantia fuerit immutata.

Luc. 9.

Formam vel figuram in Christo non fuisse mutatam.

Figura quid.

Quod si obijcias, Paulum dicere de Christo: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, vel ut Græcè significantius dicitur, character hypostatis, siue substantiæ eius: hoc non dicit, quasi Deitas splendorē habeat; sed metaphoricè vobis per illa verba repræsentatur Verbi ex Patre generatio, quod Verbum per omnia cœternum est Patri, ut & splendor luci, hominios, siue consubstantialis: quæ admodum impressio figilli in apta, & commoda materia per omnia perfectè repræsentat sigillum. Sed hoc non arte, sed natura Pater Filium generando præstitit: contra morem eorum, qui habentur apud nos celebres pictores, qui melius alios, quàm se ipsos depingunt: nam se ipsos aliter pingere non possunt quàm spectantes in speculo per radios reflexos, & refractos; alios verò, per radios rectos. Contra verò Deus seipsum perfectissimè depinxit natura generando infinitum Verbum; alia verò omnia arte figurauit: & idè finita sunt, & longè distantia à magnitudine artificis, siue pictoris. Non ergo fuit Deitas, quæ oculis Apostolorum conspecta fuit.

Nec etiam anima ipsa, quæ oculo corporis conspicabilis non est, cum luce aliqua corporea, aut colore non constet: est quæ anima oculo nostro, quod sonus oculo, aut auribus nostris color. Præterea substantia corporis minimè fuit mutata, aut cōspecta oculis Apostolorum: quia idem Christus qui natus est de virgine, & qui immolatus fuit in Cruce, & qui nunc est in cœlo, erat tunc quando transfiguratus est. Et ut ait B. Lucas: Facta est, dum oraret, species vultus eius, altera, siue Græcè εἰς ἄλλο, non ἄλλο, id est, alia: alietas enim substantiæ eius, sicut alteritas accidentis, ut Philosophi loquuntur. Nulla ergo mutatio fuit in substantia corporis Christi.

Postremò forma, vel figura non fuit in eo mutata, sed eadem remansit, quæ antea, & idem color. Est autem figura, qualitas quædam confurgens ex qualitate linearum, & superficialium: quæ in Christo non est mu-

tata. Impropiè verò dicitur color vestis, vel habitudo, quæ aliquo modo possunt dici mutata. Sed accessit lumen internum, & splendor in faciem, & obumbravit colorem, & figuram suam, non aliter atque fax magna nihil perdens de suo obumbratur à Sole meridiano. Et homo, qui ante per infirmitatem pallidus, & macilentus erat, accedente sanitate, & robore, retinet eandem formam, & figuram, quàm prius, sed pingue, rubicundam, lætā, & plenam, & obumbratur pallor, & debilitas prior. Ita similiter in transfiguratione factum est: adueniente enim luce interna in faciem, & seruante eandem formam, & figuram, adiunxit splendorem micantem, & figuram eius aliquo modo obumbrantem. Idcirco Hieronymus rectè intellexit hanc transfigurationem, scribens hoc loco: Quod dicit, transfiguratus est ante eos: nemo putet pristinam eum formam, & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatē, vel assumpsisse corpus, vel spirituale, vel aereum; sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat, dicens: Et resplenduit facies eius sicut Sol. Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Resplenduit facies eius sicut Sol. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est postea in regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtrahit. Sic magnus ille Pater.

Quod si dicas, quomodo illa gloria animæ cum spiritualis esset, cerni oculis hominum potuit? Respondemus, verissimam esse illam sententiam Philosophorum, omne quod recipitur, per modum corporis recipiētis recipi: atque ita gloria illa, quæ in anima spiritualis erat, in corpus diffusa proprietatem corporis induit, ut videri potuerit. Et quemadmodum animam rationalem in se ipsa cernere non possumus, illam tamen in actibus suis ratiocinandi, & disputandi, & varijs modis discurrendi videmus: ita illam gloriam animæ non in se ipsa per modum habitus, sed in effectibus suis in faciem diffusam cernere pro-

Modus Domine transfigurationis propriè qualis fuerit.

Hierony. in Matth. lib. 3. tom. 9.

Quomodo anime Christi gloria, cum spiritualis esset, oculis spectari potuerit humanis. Axioma Philosophorum.

Rationalis anima à nobis cerni quomodo possit.

meruerunt

Claritas à ceteris dotibus tribus gloriosis quid differat.

Mar. 9.

Luc. 9.

Christi, ac beatorum corpora qualia sint futura.

Matth. 13. Sancti cur Soli, deinde etiam Stellis cōparentur.

Dan. 12.

Qui sint docti in se ipsis, quique in alijs

Matth. 8. Infra. 22. Infra. 25.

Cur etiam Christi vestimenta splenduerint.

Hic vestium candor an naturalis fuerit necne.

mouerunt Apostoli. Alia autem tres dotes nec in se ipsis, nec in actibus suis sub aspectum cadunt, & idè terrent potius, quàm delectent. Claritas tamè aspectabilis est, & gaudium simul, & admirationem procreat. Diuinitatem autem non viderunt nisi per coniecturas ab excellenti illa corporis gloria persuasi.

Et resplenduit facies eius, sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Melior est hæc lectio, quàm illa, quæ habetur hic in quibusdam codicibus Græcis: Facta sunt alba, sicut lux: quia Marcus apertè habet: Et vestimenta eius facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere. Et Lucas: Et vestitus eius, albus, & resurgens; vel, ut Græcè dicitur, Effulgurans. Duas apponit metaphoras, alteram Solis, non stellæ, quæ lumen à se non habet, & tenebras admittit. Corpus autem Christi, & beatorum erunt maximè clara, claritate alterius generis, quæ tamen Solis luce magis vniuocè repræsentatur, & de iustis dixit Dominus: Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorum: Quanto magis ipse Dominus, & autor Sanctorum? Ac licet omnes sancti cōparentur Soli; tamen ut ostendatur inter eos inæqualitas, comparantur Stellis. Vnde Daniel ait: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendore firmamenti (hi sunt docti in se ipsis, qui firmamento minus lucido comparantur. Et subdit de alijs, qui non tantum in se docti sunt, sed etiam alios docent) Et qui ad iustitiam erudiant multos, quasi stelle in perpetuas æternitates. Lux tribuitur beatis, sicut dæmoni & damnatis tribuuntur tenebræ exteriores.

Vestes etiam resplenderunt in hac transfiguratione; ne putaremus quòd in gloria sola facies esset glorificanda, sed ut intelligamus etiam totum corpus. Ita ut si esset vestitus, ut corpus Christi nunc erat, redundaret tamen investes: sic ex anima in corpus. Atque hunc vestium candorem Christus miraculo effecit: tum quia corpus intus non fulgebat præ-

ter faciem, tum quia, etià si fulgeret, non albedinem, sed fulgorē faceret. Fulgor etiam non transit in corpus opacum; id est, vestes; quæ non sunt gloriæ capaces. Addidit esse candidam nix, ut significaretur quòd non solum ostendere gloriam in vestibus; quia non erunt in gloria, sed ob corpus, cui adhærebant, & apparuerunt. Deinde ostendebantur candidè, quasi essent ex redundantia anime beatæ; & significaretur corpus gloriosum, & ita minus lucidum, quàm anima: Ad hæc ut ostenderetur res vera, non phantastica, quòd videri poterant; si vestitus eius non haberet colorem; ut hic habuit. Postremò, ob honestatem nostram apparent beati vestimentis albis induti, ut constat ex Marco, & Ioanne, Lucaque, in Actis, atque ex Mattheo; qui ait: Erat aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius, sicut nix: quia nihil niue candidius. Nec tantum participans lucem, erat enim quasi supernaturalis quædam albedo quosdam veluti radios emittens; id est, fulgida: quò enim perfectior est color, eò magis lucem participat, ita ut radios emittat ut nix, quæ propterea oculis offendit; alia autem fuit quidem alba; sed non ita splendentia: Quòd si Christus veste alba utebatur, miraculo facta est ita intense candida, ut naturalis ars fullonis ad eum candoris gradum peruenire non posset, ut ait Marcus: sed postea redijt ad solitum albedinis gradum: si verò vestis Christi erat alterius coloris; miraculo illo perditus fuit ad tempus; & offuscatus, & albedo in illa creata, quæ poterat naturaliter manere, sed miraculo ablata est, & similis omnino colori priori redijt, numero tantum à priori differens.

Quorsu verò transfiguratus fuerit, explicandū est: tã magnè enim mysteriū non sinemagnis causis diuina sapientia operata est. Inprimis, ut ostenderet se posse remunerare omnes eos, qui crucè post se baiularint: ad quã gestadã paullo ante hortatus fuerat, & ut qualitatè premij per tribulationes quærèdi indicarem ad quod hortatus! Apostolus, dicens: Salvatorum aspectus,

Quare vestimenta dicantur facta esse alba, sicut nix, & cetera.

Beati cur nobis in vestibus albis soleant apparere. Mar. 6. Ioan. 20. Act. 1. Matth. vlt.

Mar. 9.

Qua ob causam fuerit Christus transfiguratus. Prima ratio.

Matth. 16.

Philippus

Secunda ratio.

Tertia ratio. Matth. 16.

Infr. 17. & supra. 3.

Quarta ratio. Heb. 6.

Iudæorū de resurrectione opinio, maxime Sadducæorum. Act. 23.

Matth. 22.

Quare Christus inter orandum transfigurari voluerit.

Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Deinde ut ostenderetur Christi gloria, neque frangerentur, aut debilitarentur Apostoli Christi passione, aut morte. Ad hæc ut confirmaretur sententia Petri, dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi, per sententiam Patris, qui dixit: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ipsum audite. Præterea, ut diuinitatis eius, quæ ita immutauit corpus, & vocauit Moysen & Heliam, argumentum certissimum exhiberetur. Et si autem quoduis signum certo comprobaret, potestatem remunerandi Christo inuisse; non tamen propterea sequeretur, miracula alia fuisse vana, vel superflua: & erant probatio obliqua, quia non probabant quomodo res se habeat, sed ex accidenti tantum, quia Deus mentiri non potest. Effet etiam medium, siue argumentum extra genus rei, & commune ad omnia, & non ita sedans animum: hic autem signo vniuoco qualitatem præmij indicauit. Euidencia ergo gloriæ corporis Christi, eiusdem generis est cum resurrectione nostrâ, atque hæc est vltimus finis actionū, ac proinde debet esse notissimus. Maximè quia articulus resurrectionis non erat determinatus Iudæis, qui non puniebant Sadducæos; qui tamen non dubitabant nisi de qualitate, id est, gloria, & duratione resurgentium, non de hoc, quod ad vitam mortalem mortui possent resurgere. Nam Christus cum eis argumentans, alijque Iudæi, eos experientia quorundam mortuorum ad vitam suscitatorum mortalem conuincerent. Idem ultra resurrectionem mortuorum opus fuit transfiguratione: quæ vnica fuit, quia tantum ad ostendendam potentiam coram tribus Apostolis instituta: alia signa etiam ad vtilitatem erant, & vt multa per illa suaderentur.

Postremò, illud addendum, quam ob causam in oratione transfigurari voluit. Orabat autem hoc quod obtinuit: nam etsi ipse sciret volun-

tatem Dei, suo tamen nos exemplo instruebat, vt omnia ad Deum referamus, nec enim ipse propter se ipsum precibus egebat. Obtinuit ergo, vt in splendore nouæ formæ visibile suæ Deitatis speculum præberet. Non tamen prorsus Christus se exhibuit visendum discipulis, qualis nunc est in cælo; sed gustum immensæ eius gloriæ exhibuit, & qualem ipsi capere poterant. Sic olim Deus patribus apparuit, non qualis in se erat, sed quatenus immensos eius splendoris radios ferre poterant. Chrysostomus scribit, minimum beatum maiorem gloriam habuisse, quàm ea fuerit, qua Christus cum discipulis glorificatus est: quia pro captu suorum se ipsum ostendit. Et quod ex humilitatis forma in diuinam, & cælestem illam sit mutatus, indicium erat, statum eum, in quo tunc erat, non fuisse æternum, sed mutabilem. Deinde inter orandum transformatus ostendit, nos orantes in deos quodammodo transformari: quod nos ad preces auidius fundendas allicere deberet. Tunc enim illæ ecstasies, & mentis captus contigerunt, quos inter orandum legimus habuisse sanctos viros, vt Petrus habuit: & Danieli oranti apparuit Angelus instruens de futuris: Cornelio oranti facta est apparitio Angeli, & Paulo, cum oraret, fit visio Ananiæ imponentis sibi manus, & Paulus de se ipso scribit: *Factum est reuertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis, & videre illum dicentem mihi, Festina, & exi velociter de Ierusalem, quoniam non recipient testimonium de me.* Oratio enim si feruenter fiat, planè hominem transfigurat, & extrinseci reddit consolatum, & ex debili fortem, & ex perplexo intelligentem, ex arido sapientem, & degustantem diuina.

Ex his ergo, quæ hactenus de hoc mysterio philosophati sumus, habent fructum, quem colligant Episcopi Ecclesiarum, & pastores. Debent enim exemplo Christi inter negotia, & curas, quæ animum obruunt, subducere se ad tempus ad orandum,

Aliter in transfiguratione Apostolis, aliter in gloria beatis apparuit Dominus.

Chryso. ho. 57. in Matth. 10. 2.

Quando in deos quodammodo transformamur.

Act. 10. Dan. 9.

Act. 10. supra. 9.

Infr. 22.

Precatio feruens quid efficiat.

Quomodo se transfigurare Episcopi debeant exemplo Christi. Primum documentum.

Secundū documentum.

Tertium documentum. In oratione perseverandū sit quandiu. Psal. 76.

Simile.

Exo. 17.

Episcopo & Prælato quæ sit necessaria residentia.

Prou. 6. Verus pastor animarū gallinæ proprietates quæadmodum in se ipso exprime re debet.

& reddendum Deo ius suum, & ad præstandum animæ nostræ cibū spiritualem, quo possit alacrior ad labores reddi; & ad bonum exemplū proximo, & subditis præstandum. Deinde discant à Christo, vt testes semper habeant suæ innocentie, & castitatis, ne quid sinistra de pastore solitario, & per habitum transfigurato cogitetur: sed si Episcopus orat, vel sacrificium peragit, vel diuinis literis vacat, habeat penes se non quidem omnes, sed saltem paucos aliquos, qui eius exempla imitentur, & qui testari possint de sanctitate, & puritate vite. Ad hæc docet Christus in oratione tandiu perseverare, donec immutemur in viros alteros: quia hæc est immutatio illa dexteræ excelsi. Nam si in igne positi, ignis proprietates induimus, & in Sole illas lucis & carnes, vel pisces modica conditura condiuntur, vt in longū tempus seruentur: mirum est, sacerdotes, & Pastores animarum tot precibus, sacrificijs, Diuinis Officijs, & Scripturarum meditationibus non immutari in deos, & diuinum spiritum non spirare. Prælatus debet esse in monte, vt Moses erat, & precari Dominum, vt populus sibi creditus demones, & peccata vincat, quæadmodum populus Dei Amalechitas: & dum alij stertunt, & dormiunt debet ipse vigilare, & precibus instare, & instar gallinæ, quæ incubat ouis, permanere in oratione, donec excludat pullos, nec se frequenter mouendo, aut elongando ab illis. Atque ita necessaria est assidua residentia, non paucorum dierum: quia nec excluderentur pulli, nec viuerēt oues. Et vt dictum est: *Vade ad formicā, o piger, ita dici potest, Vade ad gallinā, o pastor, & considera qua ratione oua in pullos transfigurat; Deinde vbi excludit oua,*

alit magna diligentia pullos fouendo: ita Pastor habere debet clamorē prædicationis: debet oues ad se adducere. Tertio, præcedit in omnibus gallina pullos, quos post se trahit quasi voce quadam: ita Episcopus populum post se ducere debet, vt ad vitam ipsius tanquam ad sonum citharæ moueatur. Ad hæc opponit se miluo cui rapaci pro defensione pullo- rum, vt Prælatus caueat ne sibi obijciat Spiritus Sanctus: *Non opposuisti vos murum pro domo Israel, id est, contra hereses, & peccata publica, quæ ex officio iniuncto debetis præuenire, & à vestris ouibus arcere.* Postremò gallina interfecta, & apposita mensa bene olet, & melius sapit: ita beati sunt Episcopi, & Pastores, qui pro ouibus suis animas posuerunt: nemo ergo satis esse putet ad pastoris munus rectè præstandum transfigurari in amictum candidum, in vestem longam, in annulos aureos in digitis, in seruorum, & iumentorum multitudinem, & mesam amplam, & otium venationis, & lusus: nam hæc transfiguratio mundanorum est, siue hypocritarum, & ab extrinsecis est: sed si verum Dei amorem habeant, ille est, qui reuera transfigurat, & reddit animæ faciem lucidā, & vestes albas, id est, familiam doctam, & honestam, quæ honestat Episcopū. Debet etiam extendi hæc transfiguratio, vt videatur à Petro, Iacobo, & Ioāne, id est, à Canonicis, & clericis, vt illi in primis imitetur, & alijs annūtiates alios inuitet ad Episcopi sui cōsecranda vestigia, quatenus ille Christi imitator est Domini nostri, cui cum Patre, & Spiritu sancto est sempiterna laus, & benedictio, ac gratiarum actio impendenda ab vniuersa creatura per infinita seculorum secula, Amen.

Episcopi non se opponant murū pro domo Israel quæ do. Ezech. 13.

Beati Episcopi qui.

Transfiguratio Episcopi vera quæ sit.

Gen. 25.

Mose adhuc vivere dicebatur. Argumenta soluta.

Luc. 9.

Gen. 22.

Vnde Apostoli in quærent esse Moysen & Heliam cum Domino loquentes. Ambros. li. 7. in Lucam c. 2. Rom. 5. Theophy. in Matthæum. Num. 7.

3. Reg. 17. & seq.

Picturis & imaginibus Moysen, & Heliam ab Apostolis cognitos non fuisse.

Luc. 9.

Ibidem.

Excessus quid sit, & significet.

Laurentius Valla.

Ioan. 13.

uauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est, & Propheta mortui sunt? Ex his omnibus colligimus Moysen reuera mortuum fuisse. Vt interim omittam multos Doctores, qui constanter de Moyse morte conscripserunt.

Nec euincit quod fuerunt in corporibus proprijs, eo quod dicantur viri visi in maiestate: quasi non sit qui careat corpore. Nam in Genesi dicitur: Et ecce vir iustabatur cum Iacob: & Luc. vlt. & Ioan. 20. & Act. 1. Duo viri asciterunt iuxta illos in vestibus albis, qui tamen Angeli erant, & vero corpore non constabant, vt homines, sed assumpto. Ideo nihil verisimilius dici potest, quam Moysen in corpore assumpto adfuisse.

Iam illud sequitur, vnde nouerunt Apostoli esse Moysen, & Heliam, viros qui apparuerunt? Respondemus, illud vel ex reuelatione Domini, vt Ambrosius recte docet, qua in illorum cordibus illud detexit, vel ex ipsorum colloquio cum Domino, & inter se, vt Theophy. tradit. Fortassis enim alter quidem dicebat, nempe Moyses: Tu es, cuius ego passionem præfigurauit, occiso agno, & perfecto Pascha. Alter autem Helias: Tu es, cuius resurrectionem ego præfigurauit in vidua filio: & talia quædam. Non autem ex picturis, aut imaginibus, quarum usus non erat apud Iudæos. Imperfecte etiam sic agnouissent: nec sufficeret ad certam euidenciam testimonij eorum notitia. Isti ergo astiterunt, non tam vt lætarentur videndo claritatem Christi, quia ipsi etiam visi sunt in maiestate, id est, gloria; sed vt fidem facerent Apostolis de Christi magnitudine contestata à Legè, & Prophetis; & vt constanter prædicarent Euangelium, & vt dicerent: excessum eius, quem complecturus erat in Ierusalem. Excessus Græcè dicitur ἕκδος, hoc est, exitus: exitus autem apud bonos auctores, vt testis est Laurentius Valla, mortem significat: sicut alibi dicitur transitus ex hoc mundo. Similiter excessus eleganter mortem si-

gnificat. Quare Aelius Spartianus in Hadriano scribit, exercitum in Germaniam superiorem missum, ex qua festinauit ad Traianum, vt primus Neruæ nuntiaret excessum. Et Cicero absolute excessum accipit pro morte, ait enim lib. de legib. Post excessum suum Romulus dixit se esse Deum. Est autem Latinis excessus vox æquiuocata, & interdum accipitur pro ecstasi, interdum verò pro excellentia, ac præstantia, quam Græci ἕκδος, aut ἕκδος, vocant. Sed hoc loco planè est accipienda pro morte, vt sæpe significat. Complendi verò verbum, ad Prophetias, & ad veritatem Dei pertinet, vt quod Deus promisit per Prophetas, & præfigurauit per Moysen de isto excessu, compleretur. Loquebantur ergo de Cruce, & morte, quæ diuinitus instituta fuit, vt in Ierusalem fieret, & ibidem resurgeret. Ideo post resurrectionem, legem, & Prophetas exponit Dominus, & inquit: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: vt habes apud Lucam.

Et discipulis fortè dicebant excessum, vt crederent articulum mortis, & ad patiendum Christum hortarentur, quemadmodum Angelus fecit. Euthymius annotat, quosdam codices habere Græcè ἕκδος, id est, gloriam: & hanc lectionem solum sequitur hoc loco Theophylactus. Nam Crux Christi, propter gloriam resurrectionis inde sibi orituram, & propter nos, vt minus affligeremur, gloriam, siue exaltationem, siue excessum vocabatur. Vnde dicebat: Ego si exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad me ipsum. Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum: & sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis. Vnde habes, frequenter usum Dominum voce excessus siue exaltationis, vt duritiam, & asperitatem mortis molliret. Cetero enim hominum mors potius decessus esse solet, quam excessus. Excessit porro Dominus in pretio, quo redemit nos: quod Petrus ponderans, ait: Scientes quod non accipitabilibus

Aelius Spartianus.

Cicer. li. 1. de legib. prope initio. Excessus Latinis duo significat.

Quo de excessu hic sermo sit.

Luc. vlt.

Quare Moyses, & Helias de excessu loquerentur.

Supra. 22. Euthym. c. 34. in Matthæum.

Theophy. in Lucam.

Crucem & passionem, excessum, & exaltationem, cur Christus appellauerit. Ioan. 12. Supra. 8. Supra. 3. Num. 21.

Quot modis excessum suum compleuerit Christus.

1. Pet. 1.

Philip. 2.

Ioan. 15.

Rom. 5.

Esai. 53. & 1. Pet. 2.

Matth. 26.

Hoc suo excessu in Ierusalem cõplendo quid docuerit nos Christus.

Colos. 3.

Luc. 9.

Quare Apostoli euigilauerint in transfiguratione.

auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paterna traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Excessit & in obedientia, qua factus est obediens vsque ad mortem; mortem autem Crucis: & in charitate, quia maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam quis ponat pro amicis suis: & tamen illum gradum superauit, moriendo pro impijs, & inimicis. Excessit & in patientia, quia tanquam agnus coram tondente se, obmutuit, & non aperuit os suum, vel vt se excusaret, vel vt contradiceret, & remalediceret maledicentibus: quia habebat pro se plusquam duodecim legiones Angelorum, si voluisset. Docuitque nos suo exemplo, aliter non posse nos excessum facere, quam moriendo pro Christo; aut ita viuendo, vt affectibus nostris, & appetitionibus immoriamur. Christiana enim vita, professio quædam mortis mundi est, cuius initium fecimus in baptismo abrenuntiando Satanæ, pompis, & operibus eius, vt Apostolus ait: Mortui enim estis: & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

Sequitur in textu: Petrus verò, & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes, viderunt maiestatem eius, & duos viros qui stabant cum illo. Christus cœpit orare, & discipuli somno correpti dormierunt, atque eis dormientibus transfiguratus est Dominus, & venerunt Moyses, & Helias: tumque expergefati Apostoli, & sono verborum Moyse, & Helias fortasse excitati euigilauerunt, & viderunt Christum cum Moyse, & Helia in gloria: & Petrus tunc præ gaudio locutus est. Ita secuta est nubes ex parte superiori versus terram descendens, eosque tanquam vestis operiens: & in nube formata est vox: qua territi, ceciderunt in facies suas: eisque non videntibus recessit nubes, & fulgor Christi, & euauerunt Moyses, & Helias. Hic est syncerus, & simplex historiarum transfigurationis ordo, quem præcipue nobis verba Lucæ indicant. Dormiunt hi tres

primarij Apostoli, sicut in horto capiendus à ministris, dum oraret Christus, dormiebant. Hæc illorum erat infirmitas, & tamen ab ipso non abijciuntur, sed tolerantur. Si autem ante somnum vidissent Dominum in gloria, non dormiissent: quia maior delectatio impedire solet minorem. Dormiebant Apostoli, tum ex labore conscensi montis, tum ex prolixitate orationis Christi, tum ex somno à Domino immisso, ne viderent initium fulgoris Christi, vel aduentus Moyse, & Helias, vel recessum eorum, ne fortè videntes initium, putarent omnia phantastica. At è somno expergefati, & illa videntes putarent Deum illa esse operatum: quemadmodum immisit soporem in Adâ, & in castris Saulis. Nec talis somnus erat proprie stupor ex visione factus: quia dicitur quod erant grauati somno, & quod euigilauerunt. Et si esset stupor ex claritate, non esset iocunda visio, sed ingrata, & ab ea fuissent: quemadmodum Moysen lucidum, & splendendum, cum descendit de monte, fugiebant filij Israël. Lux etiam quæ supra naturam est, non lædit, neque stuporem efficit, sed lætitiâ, & suauitatem: alioquin testes idonei transfigurationis non essent. Noluit etiam vt viderent initium, & finem transfigurationis; ne videntes, subito fulgorem rem phantasticam putarent, vt initium & finem excellentiorem existimantes, rem magis venerarentur: nam simplices melius est quædam ignorare; & ne de se præsumerent, putantes se tenere rem, & modum rei, scilicet quomodo inducta est claritas. Non viderunt etiam Heliam, & Moysen venientes, vel recedentes: quia aduentus & recessus illorum fuit simul cum accessu, & recessu fulgoris; & ne videntes venire per aëra, vel subito stare, putarent phantasmata: vt quando viderunt Dominum super mare ambulans, & quando viderunt eum intrantem post resurrectionem ianuis clausis. Ne sciret etiam Apostoli, vnde Moyses & Helias venirent, aut quomodo recederent; recessus Moyses, &

Christi patet. Matth. 26.

Cur dormierent Apostoli in transfiguratione.

Gene. 2. 1. Reg. 26. Hic somnus qualis fuerit.

Luc. 9.

Exod. 34.

Proprium lucis supernaturalis quid.

Initium, & finem transfigurationis quare Apostoli non viderint.

Cur Apostoli Moysen & Heliam venientes, vel recedentes in transfiguratione non viderint.

Matth. 14. Ioan. 20.

Helias

Luc. 9. Quando Petrus dixerit: Bonū est nos hīc esse.

Matth. 17. *Et factum est; cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, Præceptor, bonū est nos hīc esse: faciamus tria tabernacula.*

Luc. 9. *Et factum est; cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, Præceptor, bonū est nos hīc esse: faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Heliae.* Ita habet Lucas; vt ex illis colligas quod paulō antē diximus, Petrum locutum in discessu Moysi, & Heliae. Quod ergo ait Matthæus: *Respondens autem Petrus, dixit, &c. vel latē sumitur verbum Respondens, pro eo quod est, Loquens, sicut plerunque capitur in Euangelio, vt cū Marcus inquit: Et respondens scilicet, id est, loquens.* Fortassis autem audiens Moysen & Heliam loquētes de morte Domini, quasi parum gratam cantilenam audiret, respondit: *Bonum est nos hīc esse: quemadmodū aliās audita morte Christi, volens illam impedire, dixit: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.*

Mar. 11. Petrus autē solus locutus est; quia feruētior cæteris, & alios, siue id de siderantes; siue non desiderātes, suo responso præuenit. Non autem ex conuentione, quia territi conuenire non potuissent. Dixit ergo: *Bonū est nos hīc esse, ex gustu mirabili quē sentiebat, & putans inchoari regnū prædictum, & vt passionem & mortem Christi declinaret: quasi dicat, Bonum est nos hīc esse: Moyses virga sua tot signa stupenda coram Pharaone operatus est: Helias bis quinquaginta milites cum eorū ducibus, igne de cælo impetrato, interfecit: proinde bonū est nos hīc esse, quia tuti & securi erimus. Heliam paauerunt corui: Moyses obtinuit manna de cælo per quadraginta annos, impetrauitq; coturnices, eduxit aquas de petra: nihil ergo ad vitam hone-*

ste sustinendam hīc deerit, bonū ergo nos hīc esse. In mortem Moysis conspirarunt Ægyptij, & Hebræi lapidibus eum petere voluerunt, & tamen euasit. Heliam tentauit interficere Iezabel, & tamen nō præualuit: ita ergo etsi tu quæsitus es ad mortem, & nos tecum in Ierusalem; hīc tamen tuti erimus: & ex his verbis colligimus, Petrum veritum esse, ne ipsorum discessu intercideret beatū illud, & suaue spectaculum.

Perpende etiam discrimen glorię Euangelicę, & glorię Veteris Testamenti. Nam populus ille gloriā Dei Legem ferentis, vel vocens eius ferre non valuit, & dixit: *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur:* imò nec gloriā vultus Moysi ferre poterat nisi velamineposito. Populus verò Christi non solum gloriā visam non horret, vt eius perpetui cupiant esse sectatores: in Euangelio si quidem Deus se magis amandum, quàm timendū exhibet; in Lege verò illa timoris, omnia erant terribilia magis, quàm amāda. ¶ *Et faciamus tria tabernacula.* Fuerunt in illo mōte tria extructa monasteria, extātq; hodie eorum ruinæ, vt ferunt, in signum horum trium tabernaculorū, quæ petebat Petrus fieri: sed vt Marcus & Lucas addunt, nesciebat quid diceret. Et Marcus addit causam: *Erant enim, inquit, timore exterriti.* In primis igitur nesciebat quid diceret: quia si diuinitus debebāt fieri tabernacula, poterat sine domo protegere: & in tali gloria non egebant domo, quemadmodum nec in paradiso terrestri aliquæ domus fuerūt. Quòd si illa egiissent, cibus quoque indignissent, qui magis ad vitā sunt necessarij: de quibus si Deus prospiceret; ergo non indigerent domo. Quòd si ipsi extructuri essent tabernacula, vt verba sonant (dixerunt enim: *Faciamus hīc tria tabernacula*) ipsi laborarēt, & tēpore egerēt, & expēsis: & nō poterat latere hoc bonū, quòd Petr⁹ occultū esse volebat, & etiam interrumpētur sæpē propter labores corporis. Non enim petijt à Christo; Domine, fac hīc tria taber-

Exod. 2. Num. 14.

3. Reg. 19.

Euāgelij gloria ab illa Veteris Legis quantum distet.

Exod. 20.

Infra 34.

In mōte vbi Christus trāsfiguratus est, tria monasteria olim extructa cur fuerint.

Mar. 9. Luc. 9.

Quare dictū sit, quòd Petrus nesciebat quid diceret.

Ambro. lib. 7. in Lucā, ca. 2. to. 5.

Si pro Petri voluntate tabernacula tria facta essent, qualia absurda sequerentur.

Cur fieri tantum tria Petri tabernacula postulauerit.

Moyse & Heliae duo tabernacula cur Petrus assignauerit.

Quare Petrus nesciebat quid diceret.

Eius similes qui videri queant.

Rom. 12.

naacula, sed putabat quòd ipse cū socijs suis esset fabricaturus. Vnde Ambrosius in Lucam ait: *Petrus non laudasse contentus, non solum affectu, sed etiam factorum deuotione præstantior, ad adificanda tabernacula tria impiger operarius communis obsequij ministeriū pollicetur.* Hæc ille.

Ad quod tamē multa absurda sequerentur: quia, vt dictum est, interrūperetur illa visio per labores corporeos, & multorum dierū esset occupatio, si ædificandum esset, & fieret res manifesta: & multi confluerent ad montem, vt viderēt quid ibi fieret. Sed vt dici solet, Dato vno in conuenienti, plura sequuntur: ita imprudens Petri responsum multa absurda subsecuta sunt, sicut in hoc, quòd volebat fieri tria tabernacula, Christo vnum, Moysi alterū, & Heliae tertium; cum vnum tabernaculū pro omnibus sufficeret.

Quòd verò tria tantum assignauit; cogitabat se cum alijs duobus Apostolis ad tabernaculum Christi pertinere, quia semper cum eo manere soliti erant: sed inconsideratē loquebatur, quia vna opera priuabat Moysen & Heliam illius visionis suauitate, & Christum eorum honorificentia. Moyse verò & Helia duo tabernacula assignauit: quia Helias, & Moyses nunquam duxerunt vitam familiarem, cum nō fuerint sub eodem tempore, & longē antē fuerit Moyses, quàm Helias; cum tamen idem tabernaculum sit pro his, qui vitam familiarem habent. Deinde Moyses & Helias non erant sibi inuicem subiecti, idē cuilibet vnū tabernaculum assignauit; ne videretur vnus alteri subiectus. Nesciebat ergo quid diceret, quia nesciebat finem visionis fuisse, vt ex ore Moysis & Heliae audirent instare tempus mortis Christi. Errabat, quia æquabat dominum seruis, assignando illis perinde atque Christo vnum tabernaculum. Ita plerique faciūt, qui alicui Sancto nimium afficiuntur, quē cum Christo conferre, & exæquare contendunt. Sed in omnibus debet esse sal; & sapere ad sobrietatē, Apo-

stolicum est. Heretici cōtrā in aliud extremum impingunt, omnem cultum & venerationem Sanctis adimētes. Errabat etiam, cum hominibus in excelsiorem gloriam receptis caduca tabernacula construere vellet. Et Christus tabernaculis manufactis non indiget, sicut nec anima Moysis. Adhæc cum regnum illud Christi viginti, aut triginta passuum angustijs esset inclusum, errabat, putādo Christum egere auxilio Moysi, vel Heliae, qui dominus est omnium Prophetarum. Errabat, diuidēdo tabernacula Moysis & Heliae à Christo: nam Lex & Prophetæ vnū sunt cum Christo, & sibi mirificē consonant: nō plura tabernacula, sed vnū, de quo Ioannes in Apocalypsi: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus; & habitabit cum eis, &c. non plures Ecclesie: vna est columba mea, perfecta mea: vna fides, & vnum baptisma: vnum ouile, & vnus Pastor.* Errabat, quia gloria non est in terra, & sine morte nō possidetur. Postremò errabat, hac ratione impedire volens passionem Domini. O Petre, nescis quid dicas: oportet Christum pergere in alium montē, Caluarie scilicet, & ibi trāsfigurari, & reputari vt leprosum, vbi non erit facies lucida, & splendens, sed plena sputis, & sanguine; de qua Propheta: *Non est species ei, neque decore.* Vestes non erunt albæ quas habebit, & super quas milites mittent fortes. Non erit in medio Moysis & Heliae, sed in medio duorum latronū. Nō aderis illi, quem tu, o Petre, negabis: & à quo Iacobus, aut Ioannes in principio fugiēt. Nō erit vox Patris, qui derelinquet, secundum illud: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me.* Nō erit nubes lucida, sed tenebræ super vniuersam terrā. Ibi ex ferro, & ligno Crucis fabricandū est solidius tabernaculū, quo salutē omnes consequantur. Vt ergo Petrus nesciens quid diceret, ausus est asserere: *Bonum est nos hīc esse;* ita qui immoderato huius seculi affectu capiuntur, & vitæ dulcedine delinuntur, cum dicunt, *Bonum est nos hīc esse;* nesciunt quid dicant. In quos ait

Tertius Petri error.

In quib⁹ præterea Petrus errauerit, tria petēs fieri tabernacula.

Apocal. 21.

Cant. 6. Ephes. 4. Ioann. 10.

Esai. 53.

Ibidem.

Ioann. 19. Psalm. 21. Matth. 26. Ibidem. Infra 27.

Psalm. 21. Matth. 27.

Qui dicāt cū Petro, Domine, bonū est nos hīc esse, verū importunē, & imprudenter nimis.

Bern. ferm. 6. de Asces. Domini initio. Quam malum sit nos hic esse, teste Bernardo. Eccles. 1.

In celo esse, quam sit bonum.

Bernardus ferm. de Ascensione Domini: Quomodo ergo iam bonum est nos hic esse? Imo verò molestum est, graue est, periculosum est. Nimirum ubi malitia plurimum, sapientia modicum, si tamen vel modicum inuenitur; ubi viscosa omnia, omnia lubrica, operta tenebris, obfessa laqueis peccatorum: ubi periclitantur anime: ubi spiritus affliguntur sub sole, ubi tantum vanitas & afflictio spiritus est. Hæc ille. Aspiremus igitur ad solidas illas & æternas cæli mansio-

nes, in quibus est omnis securitas, malitia nulla, sapientia maxima, omnia lucida, omnia amœna, & suaui: ubi nil corruptibile, nihil momentaneum, sed firma omnia, integra omnia, æterna omnia delectabilia Spiritum, inebriantia affectum: Christus est omnia in omnibus: cui cum Patre & Spiritu factio benedictio fit, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & fortitudo, in secula seculorum. Amen.

1. Cor. 15.

TRACTATUS XXXV.

In quo adhuc agitur de signo & mysterio Transfigurationis.

QUONIAM Hoc mysterium multa habet recôdita, quæ seria meditatione indigere videbatur, cõsultum putauimus, vt illa omnia nõ vno tractatu, qui valde prolixus esset, sed pluribus absolueremus. In primis Dominus homines ad cõfirmationem suæ transfigurationis sapienter adduxit, non Angelos: quia etsi Angeli gloriam spiritualem possideant, quia tamen illa ostendi viatoribus non poterat, sed tantum illa corporis; idè non opus fuit Angelis, sed hominibus testibus: nam Angeli non conuersantur cum hominibus, sed homines, qui hæc transfigurationis veritatem prædicarunt. Vt autem Petro conuenienter testarentur transfigurationem, & per eum alijs Iudæis, maiores autoritate erant apud eos Moses & Helias, quæ Angeli: quia Iudæi maiorem fidem præstabant Scripturis.

Sequitur in textu: Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida. Christus nõ respondit Petro, quia imprudenter locutus est, & quæstionem inutilè cõueniebat silentio dissolui: factoque

non manendi satis ei respõdit. Hieronymus: Quia imprudenter interrogauerat, propterea responsonem Domini non meretur; sed Pater respondet pro Filio. Hæc ille. Nec fuit exaudire, dare nubem; quia non fuit facere tria tabernacula.

Nubem opponere solet Deus suæ præsentia; vt nos humiles reddat, nec temerè in arcana Dei irrumpamus, ne nimium, sed ad sobrietatem sapiamus; vt tollat superbiam, & curiositatem. Lucè enim habitat Deus inaccessam. Et ita consueuerat Deus præsentiam suam ostendere populo suo sub Mose, & Aaron: nam sub nube in tabernaculo apparebat: & Dauid inquit: Qui ponis nubem ascensum tuum, siue, vt Hebræa veritas habet, currum suum. Et iterum: Nubes, & caligo in circuitu eius: & Dominus in nube susceptus ad cælos ascendit: & rursus in nube rediturus est, vt Euangelium testatur: & in Apocal. in nube apparet: & Nos qui viuimus, qui relinquitur, simul rapiemur cū illis in nubibus obuiam Christo in aera, vt Paulus testat. Nubes nõ erat naturalis, quia nõ

tã lucida à natura efficitur, nec terre

B. Hierony. in Matth. lib. 3. to. 9.

Nubem cur Deus opponere solet præfatiæ suæ Rom. 12.

1. Tim. 6.

Exod. 33. Num. 12. Psal. 103.

Psal. 96. Act. 1.

Matth. 25. Apocal. 1.

1. Theff. 4. Hæc nubes qualis esset.

Quare Christus homines potius quam Angelos habere voluerit transfigurationis suæ testes.

Mos & Helias quantum crederent Iudæi.

Matth. 17. Petro dicenti: Factamus hic tria tabernacula, &c. cur Dominus respõsum non dedit.

Exod. 13.

Cur nubes apparuerit in Christi transfiguratione.

Exod. 33. Num. 12.

Exod. 20. Deutero. 4. & 5.

Hæc nubes quare fuit lucida.

Tenebræ vnde de terrenis soleant.

Exod. 14. Infra 19.

Deut. 4. 5. Exod. 19.

Supra 13. Vt nubes esset lucida, quid opus fuerit.

Infra 40. Exod. 13. Num. 12.

Hæc nubes cur Apostolos obumbravit, secundum aliquos. Luc. 1.

iuncta inuenitur, nec tam citò solueretur: idè miraculo facta est, & descendit è loco aliarum nubium. Et quia ad operiendum Christum, & discipulos facta erat; dicendum est, quòd esset concaua, & in modum domunculæ, vt intus eos reciperet. Nubes autem deserti, columnæ formam habebat, vt ob longitudinem videri posset à tanto populo; ob strictam crafisitiem ostenderet viam.

Fuit autem hæc nubes, vt aliquo modo concederetur Petro quod petebat, ac doceret quòd gloria erit tabernaculum in celo; & ne viderent cessationem fulgoris Christi, nec loquentem, nec illa instrumenta, quæ vocem formabant. Idè semper in Veteri Testamento de nube, vel caligine loquebatur Dominus. Denique vt innueretur, Christum æqualem Patri, qui de nube olim loquebatur. Fuit autem lucida; quia omnia in gloria sunt lucida; & quia non erat ad terrorem incutiendum: Tenebræ enim quia occultant omnia, & in illis creditur malum, terrorem incutiunt. Idè etiam in Veteri Testamento, quando Dominus volebat terrere, nube obscura utebatur, sicut fecit cum Aegyptijs insequentibus Israël, & cum tulit Legem in monte Sinai, ac de medio ignis & fumi loquebatur, vt habes in Deuteronomio. Et iste fumus, & caligo spissa, dicitur nubes densissima: aliàs utebatur Dominus nube lucida, vt columna. Vt autem esset lucida, opus erat vt esset densa, sicut stellæ, quo densiores, eo magis lucent. Et sic quia densa erat, etsi lucida, organa vocis occultaret: sicut columna ducens filios Israël lucida erat; & tamè Deus de ea loquebatur. Quamquam ergo lux esset in concaua, & conuexa superficie nubis: quæ tamè in profunditate essent opaca, non videntur: & fortè concaua superficies nõ erat lucida.

Obumbravit eos. Quidam dicunt ad mitigandum illum transfigurati Christi splendorem, quem ferre non poterant; quemadmodum Virgini dictum est: Virtus Altissimi obumbrabit

tibi; & ad declarandam beneficentiam Dei, quam Dominus ipsos contemplari volebat. Nam obumbratio Dei symbolum est Diuinæ protectionis, & acceptationis, vt Dauid ait: Scapulis suis (siue alis) obumbrabit tibi: & ob alias rationes superius productas, nostro quidem iudicio solidiores. Nã splendor ille Christi non lædebat, nec offuscabat oculos discipulorum; sed perficiebat potius, & oblectabat. ¶ Et ecce vox de nube. Et tamen nec corpus, nec facies vlla visa est; ne putent Deum corporeum, & sub aspectum cadere, vt in Deuteronomio dicitur. E nube vox formata est; vt credatur à Deo venire. Et ne sit mutui spectaculum; additur Dei verbum: vt Christo baptizato aperitur cælum, descendit Spiritus sanctus in specie columbæ: & vox de nube docet quid designet spectaculum. Idem etiam in Sacramentis est obseruandum: nam semper elemento adiicitur verbum Dei. Et hic considerandum; Deum hunc morem seruasse, vt de occulto semper loqueretur: vnde in Propitiatorio spatium erat, in quo organa vocis densa erant, velatum tamen alis Cherubim, vt in Exodo dicitur: & nube, & fumo Sacerdotis; vt in Leuitico. Extra tabernaculum etiam de nube loquebatur, vt Exodus, & liber Numerorum tradit; ne, si aliqua effigies videretur, Deus talis existimaretur, ac figuraretur, & adoraretur, vt dicitur in Deuteronomio; & vt Deus quanto occultior, tanto esset in maiori veneratione.

Quod verò dicitur in Exodo, quod viderunt Deum Israël, & sub pedibus eius quasi opus lapidis Sapphirini, & quasi cælum cum serenitatis. Dicendum, quòd Deus nunquam se ostendit Iudæis videndum. Dixit enim Moyse petenti videre faciem eius: Non videbit me homo; & viuet: & Christus apud Ioannem: Qui misit me Pater, ipse testimoniū perhibuit de me: neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis. Sed dicitur, visum fuisse ab Israëlitis; quia ostendit aliquid quod representabat ipsum, ne

Obumbratio Dei quid designet. Psal. 90.

Deut. 4. Vox è nube cur facta sit.

Matth. 3. Ioann. 1.

Quare Deus olim semper de occulto loqueretur.

Exod. 25. Leuit. 16.

Exod. 33. Num. 12.

Deut. 4.

Exod. 24.

Infra 33.

Ioan. 5. Deut. 4.

Quo sensu dicitur olim Deo visus ab Israëlitis fuisse.

Num. 14. Infra 16.

Ibidem.

Exod. 24.

Explicatur illud: Et sub pedibus eius (scilicet Dei) quasi opus lapidis Sapphirini, & reliq.

A quo fuerit formata hæc vox: Hic est Filius meus, &c.

Genes. 16. Infra 18.

Infra 19.

Exod. 3.

Infra 20.

Magna Dei benefici aduocatio in populū Iudeorum collata.

Cur Angelus loco Dei loquens minime videbatur.

Supra 3. Infra 19.

pe aliquam nubem lucidam, & gloriosam, quæ solet vocari gloria Domini, de qua in libro Numerorū fit mentio. Quæ nihil aliud fuit, quam specialis fulgor apparens in nube, qui prius non solebat videri: & bis apparuit, quando volebant occidere Moysen, & Aaron. Et ita dicitur quod viderunt Deum Israël, id est, nubem gloriosam.

Illud verò: *Sub pedibus eius quasi opus lapidis, &c.* nō significat, effigiem aliquam humanam Deum repræsentantem ibi adfuisse, quia nulla talis fuit; sed quod dicitur sub pedibus, referendum est ad nubem illam gloriosam, cuius pars superior erat veluti caput, & inferior, veluti pedes. Quia si interius delitesceret homo, in superiori parte haberet caput, & in inferiori pedes. Et hanc partem inferiorem nubis, quæ veluti pedes eius erant, viderunt filij Israël.

Iā quæritur à quo fuerit illa vox formata. Et dicendū, Angelos quando parua annuntiant negotia, quæ conueniēter fiunt per ministros, in persona sua apparere consueuisse, & loqui, vt scribitur de Angelo, qui apparuit Agar, & de tribus Angelis qui venerunt ad Abraham; & de duobus etiam Angelis qui venerūt Sodoma, constare potest. Quādo verò Angeli magna annuntiant, loquuntur loco Dei, eiusque personam induunt, sicut in liberatione de Ægypto, cum dixit: *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* Et in Lege ferenda, cum dixit: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti.* Magna autem erant beneficia, liberare populū de Ægypto, & tradere illi Legē. Et tunc Angelus ob periculum idololatriæ aspectabilem se nequaquā præbebat. Si enim Angeli tunc apparerent ex parte Dei, populus rudis videns Deum, nihil magnum vnquā, nihil præclarum de eo sentiret. Et ideo opus fuit, vt ipse terribilia aliqua facere diceretur: vt contigit in apparitione rubi, qui ardebat, & nō comburebatur, & in tonitruis, & conuulsionibus, & fumo montis, quæ

fuerunt in traditione Legis. Deinde tota gratiarū actio populi in Angelos, per quos operabatur, refundetur: putarent enim se nimis Angelis obstringi, quod per eos talia beneficia acciperent: cum tamen Deus sit Zelotes, neminem in consortium suæ diuinitatis asciscens, & qui dicebat: *Videte quod ego sum solus, & nō sit alius Deus prater me: ego occidā, & ego viuere faciam.* Id est, Ego sum, qui solus mirabilia magna facio, & mihi debetur omnis gratiarum actio. Tertio, ne esset occasio errandi circa Angelos: nam si hæc magnalia dicerentur Angeli fecisse, & dixisse, quæ Scriptura refert, cum Hebræi nulla maiora facta vidissent, nescirent distinguere inter potestatem Dei & Angelorum, & Deum putarent paullo maiorem Angelis. Postremò hoc faciebat vt Deus alliceret sibi populū ad se colendum: quod colloquio, quo eos dignabatur, efficiebat, & dicebant: *Non est alia natio tā grandis, quæ habeat deos appropinquantés sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obseruationibus nostris.*

Hæc autē vox dicitur Patris, quia in eius persona formata est. Sed nō ab eo: quia vt dixit Dominus Iudæis, *Neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis.* Ad hæc si loqueretur Pater, etiam Filius & Spiritus sanctus loquerentur, quia vnica est tantū triū locutio, cum opera Trinitatis extra ipsā sint indiuisa. Ad hæc cum locutio successionem habeat, Deo per se conuenire nō potest. Dicitur autem vox Patris, sicut in epistola Petri secūda scribitur: *Accipiens enim, inquit, à Deo Patre honorem & gloriam, voce de lapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria, Hic est Filius meus dilectus.* Et propterea nō poterat esse vera hæc vox, si ab alio diceretur, quā à Deo Patre, tanquā ex nomine proprio: secus si quis loco Dei Patris vt nuntius eius illa verba diceret, falsa non essent: sicut procurator, cum assumit personam domini, & loquitur loco eius. Ita Angelus fecit, & hic, & in baptismo, quia in persona Dei locutus est.

Secūda ratio

Infra 20. Dei propriū folius.

Deuter. 32

Psal. 71.

Psal. 85.

Psal. 135.

Tertia ratio.

Quarta ratio

Deuter. 4.

Hæc vox cur Patris dicatur.

Ioan. 5.

2. Pet. 1.

Matth. 3.

Sed

Quid fuerit in causa, Angelus vt tanquā Dei nuntius non diceret: Hæc dicitur Deus Pater, quod hic est Filius meus.

Galat. 1.

Qualia fuerint Angelorum de Christi Resurrect. & Ascensione testimonia. Luc. 24. Act. 1.

Dei Patris de Filio testimonij quale sit.

Matth. vlt. & seq.

Matth. 25.

Sed cur Angelus non dixit quasi nuntius Dei; Hæc dicit Deus Pater quod hic est Filius eius? Respondeo in primis id factum, quia tanta fides adhiberetur verbis eius, quanta erat autoritas Angeli: & quia autoritas Angelorum non erat maxima; cum magis credatur Scripturis, quā Angelis; & magis ea quæ prædicata sunt ab Ecclesia, quā ea quæ prædicata sunt ab Angelis, sint accipiēda; vt docet Apostolus. Ideò nō debuit Angelus in persona propria loqui, sed in persona Dei Patris.

Quod si obijcias, de Resurrectione testatos fuisse duos Angelos in albis, qui dixerunt mulieribus surrexisse in Christum: & in Ascensione duos Angelos astitisse discipulis, dicentes; *Viri Galilai, &c.* Dicendum est, ibi quidem fuisse conueniens testimonium Angelorum, non autem hæc: tum propter rei magnitudinem, de qua testimonium reddebatur: nā Resurrectio, & Ascensio, res sunt sensibiles, de quarum veritate sensus iudicare potest, saltem quando res ipsæ sūt. At quod Christus sit Filius Dei, res est altissima, quæ sub sensum nō cadit, imò & intellectus Angelorū illud plenè non intelligunt, sed solus Deus Pater, qui illud comprehendit, & qui solus genuit, potest firmū testimonium perhibere. Tum deinde quia in Resurrectione & Ascensione accipitur testimonium Angelorum non tanquā præcipuum: nam post illorum testimoniū fuit maius & firmiter à Christo exhibitum, qui se videndum mulieribus & discipulis præbuit. Deinde in Ascensione discipuli viderunt Christum ascendentem, ad quod non opus erat Angeli testimonio: neque ad credendū quod esset venturus ad iudicium, quia iam Dominus hoc de se testatus fuerat. Planum etiam erat quod posset descendere quando vellet: quia difficilius est ascendere, quā descendere. At hoc testimonium, quod ex voce habitum est post testimonium Moysis & Helias, vltimū erat, & magis præcipuum: & ideo

non debuit esse testimonium Angelicum, sicut fuit in Resurrectione, & Ascensione. Deinde non debuit esse vox Angeli, qui tanquā Angelus loqueretur: quia tunc non occultaretur in nube, sed apparet in corpore assumpto. Est enim regula certa: Quocumque Angelus loquitur in persona Dei, latet in nube, & non videtur effigies loquētis: quādo autem loquitur tanquā nuntius Dei, in propria persona apparet; & corpore assumpto: vt ex Genesi & libro Iudicum constat. Et ita in Nouo Testamento: nam Angelus apparuit Virgini, quando locutus est ei, & sæpè dicuntur venisse in vestibus albis. Vbi autem loquitur in persona Dei, non apparet, sed potius vel de igne loquitur, vel de nube, vel de fumo, & caligine.

Vox autē fuit, vt doceret Christus Filius Dei, & audiendus ab omnibus; & vt audiret eum Petrus, non se ipsum; & quia solus Pater cōprehendit Filium, & solus de eo conuenienter testari potest. Quod esset Deus, constabat id ex modo loquēdi Deo consueto, & familiari, id est, quia loquebatur de nube: & ex terrore, quem cum voce emisit, quia Apostoli ceciderunt in facies suas præ timore: & quia ostendit gloriam, siue nubem gloriosam, in qua loquebatur, de qua ait Petrus: *Accipiens à Deo Patre honorem, & gloriam, voce de lapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria: nubem lucidam & gloriosam vocans magnificam gloriam.* Et Moyses quidem & Helias testati sunt de his, quæ complenda erant per eum hominem in Ierusalem, quæ scripta erant in Lege, & Prophetis, id est, de morte, & Resurrectione. Paterna autem vox de his non est testata, sed de Filio in natura ipsa Diuinitatis, dicens, *Hic est Filius meus dilectus.* Ad hæc Moyses & Helias nuntibus & signis testabantur Iesum Dominum suum: vnde Petrus Dominum eum vocauit, & ad eum direxit sermonem, & primum ei tabernaculum assignauit. Et si Iesum Dominum Legis, & Prophetarum

Cur interdū Angelus loquētes in persona Dei, in nube lateant, quando autē tanquā nuntij Dei, in propria persona tantum apparent.

Gen. 16. Infra 18. Infra 19. Iudic. 2. Infra 6. Infra 13. Luc. 1. Infra 24. Ioan. 20. Act. 1. Exod. 3. Infra 33. Num. 12. Exod. 19. & 20. Ad quid utilis fuerit hæc vox facta de nube.

2. Pet. 1.

Moyses, & Helias quid de Christo testati fuerint.

Tom. 6.

Bb (quæ

Deus & Prophetæ non at testatur mendacio.

Leontius Episcopus. Quare visi sunt Moses & Helias in gloria.

Hæc vox Dei Patris: Hic est Filius meus dilectus, &c. quâ pulchrâ & elegantem Christi cum Mose & Helia comparationem continet.

Matth. 16.

Cur eadē vox Patris audita in Christi baptismo. Supra 3. Gen. 41.

Matth. 16.

Job. 33. Et dicitur Iob: Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit, qui sensus sit.

(quæ ob Messiam sunt) testificabatur; ergo Messiam etiam testabatur. Vox autem, non Dominum, sed Filium testata est. Pater autem ostendens Filium, docuit eum verè, & nò phantasticè alios posse glorificare; & quia Deus & Prophetæ non attestantur mendacio. Vnde Leontius Episcopus scribit: *Visi sunt Moyses & Helias in gloria; ut ostendat multos Sæculos sic spectandos in multa gloria.* Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite. Subest pulchra in his verbis comparatio Moyse & Helie cum Christo. Iubetque Deus discipulos vnico Filio esse contentos, quasi dicat: Nolite dolere de discessu Moyse & Helie: omnia habetis in Magistro vestro Christo, & vnico Filio meo: in quo solo beneplacitum est meæ voluntatis, id est, redemptio mudi est posita, & ipse alacrius & plenius tradet omnia, quàm Lex, & Prophetæ; qui in præsentia Christi euanescent, & cessabunt, si modò addit fides audiens. Repetit Pater quod Petrus confessus erat; *Tu es Christus Filius Dei viui*, ut addat verbum, *In quo mihi complacui*. Et, *Ipsam audite*, ut ostendat, eum posse homines beare; & clarius, quàm per reuelationem Petri, quæ obscura fuit, si cum hac reuelatione conferatur, Filius Dei esse perciperetur. Idque quia arduum, bis reuelatum est, hic, & in baptismo; in signum firmitatis, ut Ioseph dixit de insomnijs. Et quia Petrus non capiebat, quæ ex illa reuelatione sequebantur; ideò reprehendebat Dominum, de morte sua instanti loquentem: *Abstine, inquit, à te, Domine: nò erit tibi hoc*. Ideò enim repetebat signa, & verba, ob novos auditores. Deus autem repetit vocem in baptismo editam, ut confirmet illam, quia fortè eius oblitus erant; & ut addat, *Ipsam audite*; & quia discipuli non adfuerunt baptismo Christi. Quod verò dicitur à Iob: *Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit*: sensus est: Semel respondet eadem de eodem negotio. Quia si ei semel loquenti non crederetur, mi-

neretur eius autoritas: fecus autem de locutione etiam de eadē re, sed diuersis personis, sicut initio creationis, & post diluuium dixit: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*. Quia enim Iob conquerebatur quòd non responderet ad obiecta; idcirco dixit: *Aduersus eum contēdis, quòd non ad omnia verba responderit tibi? Semel loquitur Deus, &c.* Hic autem non erat non respondere, quia nemo quærebat ab eo: idè repetere poterat verbum. In baptismo fuit necessaria vox; ut actiones Christi, quæ incipiebant, haberentur in autoritate, & honore; ut Ioannes eum cognosceret: hinc verò, ut cognosceretur posse beare. In baptismo efficitur filij Deo similes, sed imperfecti; at in gloria in transfiguratione adumbrata, tunc perfectè similes ei erimus. In baptismo, credimus; in gloria verò, credita videmus. Testante autem Patre, tota Trinitas testatur: quia quod scit vna persona, sciunt & aliæ. Quia verò in baptismo venit Spiritus sanctus ad testificandum de Christo; ideò ibi fuit Trinitatis ostensio. Hic autem quia tantum ostenditur Christus Filius Dei, nihilque de Spiritu sancto dicitur; non cogimur asserere Spiritum sanctum in nube apparuisse: quam Patres nonnulli nubem lucidam Spiritui sancto eleganter accommodent. *Filius, inquit, meus dilectus*. Nam maior dilectionis gradus excogitari non potuit, quàm dare ei esse hypostaticum Verbi. Et idcirco dilectus filius, propter quem alij serui qui adoptantur, diliguntur. Et si dilectus est, non est timendum quòd sine causa patiat, ut Petrus putabat. ¶ *In quo mihi benè complacui*. Quia idem placitum erat Patris & Filij, & quia mihi obediens est, & propter cuius obedientiam mihi placituri sunt quotquot seruantur. ¶ *Ipsam audite*. Quod olim dictum fuit per Moysen: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies*, repetit. *Ipsam ergo audite*: non Petrum, quia nescit quid loquatur. Et omnis ho-

Gen. 1. & 9

In baptismo Christi quare dictum sit: Hic est Filius meus dilectus, &c.

1. Ioann. 3.

Matth. 3. Ibi ut fuerit Trinitatis ostensio.

Nubes lucida quid mysticè.

Christus Patri Filius quâ dilectus.

Matth. 16.

In eo quàm sibi benè complacuit Pater

Deute. 18.

Quare dixerit, Ipsam audite, non Petrum, Moysen, vel Heliam. Psal. 115.

mo suaptenatura est mendax; Christus autem, prima veritas est, quæ fallere, vel falli nequit. Non audite Moysen balbum, & impeditam linguam: quia iam Lex finita est. Non audite Heliam, qui nimio zelo claudit cælum, & ignem vrentem de cælo descendere facit; sed Christum Filium audite, qui verba vitæ æternæ habet; qui cælum verbo aperit; qui ignem Spiritus sancti in corda vestra descendere faciet. *Ipsam audite*: quia ipse pro me loquetur.

Est autem audire in Scripturis, non tantum verba auditu suscipere, sed etiam credere, & obedire, & opere quod mandatur, præstare. Ipsū ergo audite. Melius, quàm olim Moyses: *tam nunc*, inquit, *veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum*. In quibus innuitur Messias, tum etiam Lex & Prophetia abolenda.

Hic autem, & non in baptismo dictum est, *Ipsam audite*: quia per baptismum gratiam conferre, hic verò tantum gloriam ostendere volebat. Tunc non erant discipuli, nec prædicauerat, ut modò. Et quia circa gloriam poterant emergere dubia, in quibus Iesus docens audiendus erat; ibi solū Christum filium ostendit: hic etiam audiendum docet. Ipsam ergo audite, tum in se, tum in Apostolis, tum in Ecclesia loquentem. Et si enim Christus venit, ut Legi & Prophetis fidem asserat: sic tamen occupat summum gradū splendoris, ut fulgore sui Euangelij absorbeat scintillas illas, vel stellulas, quæ in Veteri Testamento micabant. Est enim Sol iustitiæ, cuius aduentu plenus dies illuxit. Nec his verbis minuitur autoritas Doctorum, qui quotidie mittuntur, de quibus Apostolus loquitur ad Ephesios: ita tamen, ut Christus sit vnicus Doctor, & Magister, cuius verba & doctrinam isti proponunt, & explicant. Sicut Ecclesia ordinauit pastores, qui singulas dioceses regant: sed ita, ut vnicus sit Christus Pastor, cuius locum & vices hi tenent.

Exod. 4.

3. Reg. 17. 4. Reg. 1.

Ioan. 6.

Act. 2.

Audire in Scripturis, duo significat.

Exod. 19.

Cur hic, non autem in baptismo dictum sit, Ipsam audite.

Matth. 3.

Tripliciter loquitur Christus.

Malac. 4.

Si Christus nobis audiendus, quid iubemur audire Doctores? Ephes. 4.

Ioan. 10.

Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et si vox potuisset esse suauior, facta tamen est sonora, & terrorem incutiens: ob quam causam cadere in faciem suam coacti sunt: imò putauerunt se morituros. Ita enim fuit, quādo data est Lex Iudæis in monte Sinai: nam timuerunt nimis, & dixerunt ad Moysen: *Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*. Et rursus aiebant: *Si audierimus vltra vocem Domini Dei nostri, moriemur. Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viuētis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audiuiimus, & possit viuere? Voluit ergo terrorem incutere, ne putarent se comprehendisse totam Dei maiestatem, cuius ne vnā quidem vocem ferre possent. Deinde ut discipuli adhuc imperfecti & carnales per terrorem illum in oficio continerentur: & ne, cadentes, finem transfigurationis viderent. Non fuit terror ob errorem Petri, quia solus cecidisset: nec ob maiestatem Christi, quia in baptismo & Pentecoste non ceciderunt. In baptismo vox fuit solū ad ostendendum Christum: ideò terribilis non est formata. Nec sufficit ad differentiam terroris in transfiguratione, & non in baptismo solitudo loci, altitudo montis, silentium præcedens, & admiratio: quia saltem aliquis timor fuisset in baptismo. Deinde quia in Lege ferenda fuit multitudo, & silentium; & tamen terribili sunt. Vel in baptismo solus Ioannes audiuit vocem, quem non conueniebat cadere in faciem; ne populus eum dæmonium habere putaret, ut ei imponebant, cum dicebāt: *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens: & dicit: Dæmonium habet*. Vox Legis non fuit ita terribilis, ut vox Transfigurationis: quia licet prolixior illa Legis, non tamen ceciderunt in faciem. Et initio nò erat ita terribilis, sed paulatim crescebat: si enim esset ita terribilis, decalogum minime audire potuissent, & Legem ut intolerabilem non acceptassent. Gloria autem ostendi debuit esse terribilis.*

Quare discipuli audientes vocē hanc, ceciderunt in faciem suam.

Exod. 20. & seq.

Deut. 5.

Dei maiestas nobis incomprehensa.

Matth. 3. Act. 2.

Vox audita in baptismo, ut hæc, quare terribilis nō fuerit.

Exod. 20.

Quare ratio fuerit Ioann. Baptista non perterrefacit in baptismo illis verbis: Hic est Filius meus dilectus, &c.

Matth. 3.

Ioan. 1.

Matth. 11. Quò debuerit vox Legis voce Dei in Transfiguratione minus esse terribilis.

ingens, & intolerabilis. Et ne viderent transfigurationis initium, vel finem. Cum ergo cognouissent quatum per sensum cognosci de gloria potest, venit vox ostendens quod non poterat sensu capi. Sicut in Legge danda quando voluit Deus loqui, fuit vox tolerabilis: quando autem voluit cessare, terribilem edidit sonum, ut peterent ab eo uti vox cesaret.

Exod. 20.

Ad quid Christus discipulos tetigit in Transfiguratione.

Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis, Surgite, & nolite timere. Voce & manu erigit, ut possimus sisti coram Deo, & audire vocem eius. Quasi diceret; Hæc vox quam audistis, non est irati, sed placati, & beneuoli Dei. Et ostendit nihil superesse terribile, ut putabant, ob quam causam oculos non leuabant; & ut ostenderet potentiam dantem vires, ut super pedes statim erigerentur, non tantum super genua, ut Angelus apud Daniele: & vultus Danielis habebat terræ, ut ibidem dicitur. Et non timens, sed Filium Dei ostendens. Et causam casus tollit, scilicet timorem impediens ne audirent monita salutis. ¶ *Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.* Ut intelligerent Legis & Prophetarum temporalem fuisse gloriam, & solum Christum conspicuum manere. Nam finis Legis & Prophetarum est Christus, ad cuius misericordiam & gratiam Dei gustum euanescent omnis creaturarum respectus, & omnis Sanctorum splendor: sed ut ab illo respectus creaturarum, & virtus, ita Sanctorum gloria proficiscitur: & ut testimonium Patris esset certum de Christo, & non de alijs intelligendum. Atque oculi in cælum eleuati, & non in mundum hunc depressi, non vident nisi salutem suam, & Iesum. Tunc ergo primo viderunt Apostoli recessum factum antequam dicerent, *Bonum est nos hic esse.* Volebant etiam Apostoli videre, si aliquid esset terribile, vel vocem formans: propterea Marcus dixit, *Circumspicientes.*

Dan. 10. Supra 9.

Ob quam causam discipuli leuantes oculos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

Oculi soli qui videant Iesum.

Mar. 9.

Luc. 9.

Et descendit illis de monte (nè die sequenti, ut ait Lucas) præcepit Iesus, dicens, Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat. Quia res ardua erat, & annuntiatores debiles, atque infirmi, & alij Apostoli maxime dolerent, quod non interfuissent; inter quos maxime Iudas turbaretur; vel ne impediretur passio Domini, vel ea veniente, non credidissent tam magna præcessisse; præcepit ne cui dicerent, nisi post resurrectionem creditam, in qua prædestinatus est, siue declaratus Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis. Et ut rebus illustrioribus & potioribus fidem inueniret, & fructum reuelatio. Et Apostoli tunc per Spiritum sanctum confirmati magis erant habiles ad annuntiandum. Non vult ergo sepulta manere sua miracula, sed tantum, cum tempus aduenerit, vult esse manifesta. Et hæc ratio ubi de similibus prohibitionibus est sermo, accommodabitur. Docentur omnes, quicumque habent donum cœlestium contemplationum, aut visionum, non eas facile detegere, nec in eis gloriari, sed de monte descendere ad Crucis doctrinam, & cogitare quod non sunt condignæ passionis huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Paulus per annos quatuordecim, reuelationem, & raptum in Paradisum, de quo in posteriori ad Corinthios, nemini patefecerat: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

Subiungunt autem Marcus & Lucas: *Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant: conquirentes quid esset, quum à mortuis resurrexerit.* Quibus verbis indicatur, Apostolos plenam obedientiam Christo præstitisse. Quod verò discipuli disputant quid sit hoc, cum à mortuis resurrexerit, sic se habet. Boni discipuli etsi sæpius audiissent Christum mortem subiturum; non potuerant tamen adduci ut crederent futurum esse: maxime cum vidissent illius magnitudinem, & paternam vocem ex cælo de Filio testantem audissent. Et alias non facile credimus, quod illibeter audim.

Causa occulti Domini transfigurationis, quam illi.

Rom. 1.

Signa sua quando occultari Dominus volebat.

In eo quid docuerit nos

Rom. 8.

2. Cor. 12.

Luc. 2.

Mar. 9.

Luc. 9.

Quid est quod discipuli conquirent inter se quid esset: Quum à mortuis resurrexerit Dominus.

Quid non facile creditur de morte.

Qualia nobis, & quantaliam in hac historia Domini Transfigurationis mysteria detegantur.

Luc. 9.

Psal. 46.

Primus fructus huius mysterij Transfigurationis. Act. 7.

2. Cor. 4.

Secundus fructus.

HACTENVS Pro tenuitate explicuimus Euangelicam literam: in qua planè de multis erudimur. Est enim hæc visio singularis, fidem, spem, & charitatem nostram, atque adeo timorem sanctum nobis ingenrans, ac fouens: traditque nostram spirituales transfigurationem. Fidem quidem de multis quæ creduntur mysterijs, siue articulis nutrit. Nam hic ostenditur Trinitas in Filio, nube, voce: Incarnatio in Filio dilecto, doctrina eius, & prædicatio in verbo, *Ipsam audite*: Passio, siue mors in excessu, quem completurus erat in Ierusalem: Resurrectio & gloria non tantum Christi, sed etiã nostra in ipsa transfiguratione, quæ futura est in octaua Resurrectionis. Abrogatio Legis & Prophetarum: Nouum Testamentum in illis verbis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ipsum audite.* Docet infernum, siue Limbum, unde venit anima Moysis: Paradisum terrestrem, ex quo Helias venisse creditur, & cælum, ex quo vox audita: & Ecclesiam militantem ex virgine Ioanne, continente Iacobo, & coniugato Petro constantem, & per consequens omnia probata legitimis testimonijs. Testimonio de cælo, unde vox: & de inferno, siue Limbo, unde Moyses: & de Paradiso terrestri, siue cælo, unde Helias. Et quod est regula credendorum Patrum, siue procerum Ecclesie consensus. Tunc enim impletum est verbum Prophetæ: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer eleuati sunt.*

Nutrit ergo Fidem hæc visio: alit & spem gloriæ, quæ ostenso premio accenditur. Ideo Stephano lapidationi proximo datum est videre cælos apertos, & Iesum à dextris virtutis Dei; ut alacrius pugnaret pro tanto premio obtinendo. Id enim quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis; non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ e-

nim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna sunt. Ostensa est etiam gloria Dei diffundi in Moysen & Heliam, qui visi sunt in maiestate; ut ita certior fiat spes & fiducia nostra. Dando autem confidentiam Diuinæ gloriæ obtinendæ, exhibet certam fiduciam Diuinæ gratiæ, ac ob id remissionis peccatorum impetrandæ, citra quæ spes cœlestis gloriæ concipi non potest. Tertio, nutrit hæc visio charitatem, tum ostendendo dilectionem Patris ad Filium, de qua dixit: *Hic est Filius meus dilectus*; tum dilectionem Christi ad nos in excessu illo suæ mortis nobis indicato. Nam ut Apostolus ait: *Vix enim pro iusto quis moritur: nã pro bono forsitan quis audeat mori.* Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam si quibus adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est. Atque ita amor eius non fuit verbo & lingua, sed opere & veritate indicatus, imò supremo opere quod præstari potest: maius enim charitatis argumentum ostendi non potest, quæ ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hæc autem dilectionis forma seruata fuit etiam à Mose, & Helia, qui pro zelo Dei & populorum sibi commissorum salute non dubitarunt morti se exponere. Imò & vnus ex his ausus est ex charitate erga proximum dicere: *Aut dimitte eis hæc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Quarto, hæc visio nutrit sanctum Dei timorem: nam iudicia Dei abyssus multa. Rogatus Dominus, si pauci sunt qui saluantur: respondit, *Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, querent intrare, & non poterunt. Multi vocati, pauci verò electi. Mesis quidē multa, operarij autem pauci.* Non solus iustus cum domo sua, tempore diluuij inuentus est: Lot solus in Sodomis sanctus cum suis ab instanti periculo liberatus est: ex omnibus filijs Israël de Ægypto egressis, tantummodò duo, Iosue, & Caleb, in Terram promissionis ingressi sunt. Tantummodò Rahab,

Luc. 9.

Tertius fructus.

Matth. 17. Luc. 9.

Rom. 5.

1. Ioann. 3.

Amor Christi erga nos, qualis fuerit.

Ioan. 15.

Moses & Helias quibus in rebus seminuerint. Exod. 32.

Quartus fructus Transfigurationis. Psalm. 35. Luc. 13.

Matth. 20. Supra 9. Gene. 6.

Infra 19.

Num. 14.

Iosu. 6.

Dan. 3.

Matth. 17. Cur pauci ex ijs, qui Christi nomē profitentur, salutem consequantur. Prima ratio.

Psal. 88.

Christo qui repugnare cōseantur.

Secūda ratio

Tertia ratio.

Matth. 5.

Psal. 23.

Aliter loquēdum, sentiendū, aliter denique viuendū. Quintus fructus.

Gen. 1.

Homo ante lapsum qualis esset & animo, & corpore.

siue cauponaria, siue meretrix, propter meritum fidei periculum in Iericho euasit. Tres pueri in Babylone statuam Regis non adorauerunt. Tres solum assumpsit Iesus ex duodecim Apostolis, in signū quōd nō omnes, qui Christi nomen profitentur, saluantur; quod non ex defectu Dei, sed nostro vitio accidit. Primū, quia nō finimus nos assumi: vt enim primum mobile rapit omnes orbes inferiores, qui illi non resistunt; ita Domini est assumptio nostra, & sancti Israel Regis nostri, si tamē illi nō reluctemur. Nam reluctantur inflati, & tumidi, id est, superbi, qui nō sinunt se assumi: remittuntur spinosi, id est, iracundi, & ex odio sanguini insidiantes: labiles verō & lubrici tanquam anguillæ de manibus elabuntur, hoc est, carni & impudicitiae vacantes: quemadmodum etiam parui nimis, & exigui, quales sunt timidi, & pusillanimes. Deinde quia Petrus, Iacobus, & Ioannes, hoc est, fide signa edente, & spe mundū hunc supplantante, & charitate Dei gratuita, qua à Deo dilecti diligimus, conspiciui & illustres non sumus. Tertio, quia nolumus montē vitæ, ac Legis Christianæ, cuius gradus sunt octo Beatitudines, conscendere, iuxta illud: *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? & respondet, Innocens manibus, & munda corde, &c.* At illi qui hæc præstāt, rarissimi & paucissimi sunt. Vt ergo ex illis esse mereamur, et si loquendum sit vt multi, tamen non tantum sentiendum est vt pauci, sed etiā viuendum vt paucissimi. Quinto, hæc transfiguratio tacite exigit, & nutrit nostram spiritualem transfigurationem: ante peccatum enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus, faciem habebat lucidam, & vestimentum candidum. Erat enim circa animam in facie representatam, plenus luce sapientiae & gratiae Dei, & instar Solis cuiusdam splendebat super cuncta animantia: nam præter dona naturalia, & habitus scientiarum, tam ad praxim, quam ad theoriam spectantes, & virtutum aliarum cho-

rum, ornatus erat donis Spiritus sancti, & virtutibus infusis. Quod ad corpus attinet in vestimento designatum, candorem habebat, quia alienum erat ab omni rebellionē carnis in spiritum, sine vlla macula corruptionis, ex fame, aut ex siti, aut ex labore, aut ex dolore proueniētis. Erat etiam immortalitatis dono vestitum. Veruntamen, suadente Satana, in serpentem transfigurato, homo in montem superbiae, qui seorsum est, & lōgē à Deo, & post sex dies creationis cōscendit; & ita pessimē transfiguratus est sub arbore scientiae boni & mali. Et facies quidem denigrata est, & obscurata, ablato omni ornamento gratiae, & donorum celestium. Corpus etiam non tantum cupiditati & fomiti, per quem insurgit in spiritum, sed etiam passioni, labori, & dolori, & omnibus calamitatibus, & morbis, atq; adē mortis ipsi obnoxium, & expositum. Atque ita transfiguratus non ascendebat, sed cadebat in vallem inferni tenebrosam; licet homo nesciens clamaret, *Bonum est nos hic esse*, mundani gaudij pomum edendo. Et vt ille peccatum in bestiam est transformatus, secundum illud: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*: ita etiam quiuis Adæ filius per peccatum propriū, & personale, nō in monte Thabor, sed in monte Gelboe maledictioni exposito: in quo non est Christus, sed Antichristus; non nubes lucida, sed caligo infernalis, infeliciter transfiguratur. Op^o ergo est alia meliori transformatione, qua, obolita Satanæ & veteris Adæ facie, mens ipsa renouatur, & vestimentum corporis candidum reddatur. De qua transformatione loquitur Paulus, cum ait: *Nolite conformari huic seculo; sed reformamini in nouitate sensus vestri: siue, vt Græcè dicitur: Transformamini per renouationē mētis vestrae: & iterū, Sicut portauimus imaginē terreni, portem^{us} & imaginem celestis: atque in hac transformatione facies animæ splendēt per*

Gene. 3. Qualis verō post lapsum in felix homo.

Gala. 5.

Gene. 3.

Psal. 48.

2. Reg. 1.

Qua ratione optima transfigurari homo possit, & debeat.

Rom. 12.

1. Cor. 15.

gratiam,

Gen. 3.

Hominis secundum spiritum transfigurationi que faueant.

Petrus, Iacobus, & Ioannes quales illi testes eiusmodi transfigurationis. Gen. 27. Spes veræ, & solidæ gloriæ quid efficiat.

Supra. 21.

Moses quid, & Helias.

3. Reg. 18. 2. Petr. 1. Eminentia iustitiæ Christianæ quæ nam sit.

Signa transfigurationis Christi, siue nostræ transfigurationis spiritualis plura percensentur.

gratiam, vt Sol Christus per gloriā. Vestis olim pellicea, id est, caro bruta, animæ gratia vestitæ subijcitur, & naturam spiritus paullatim induit, & in dies fit illi minus rebellis, & efficitur sicut vix frigida, mitigato fomite. Et quanquam aliqui rebellionis motus aliquando insurgant; tamen illi nihil nocent, si mens illis nō consentiat. Huic transfigurationi applaudunt Lex, Prophetæ, Euangelium, & exempla vitæ omnium Sanctorum, qui dicunt: *Bonum est nos hic esse*. Bonum non tantum vtile Deo, sibi, & proximo, hic & in futurum, & honestū, quia anima efficitur virtutis pulchritudine honestissima, sed etiam delectabile, quia per illam liberamur à tot molestijs, & communicatur nobis tot gaudia. Fauet huic transfigurationi Spiritus sanctus, sua nube concupiscentiam nostram refrigerans: Filius Sol illuminans, & calefaciens charitate: Pater corroborans, & nobilitans adoptione: *Hic est*, inquit, *Filius meus dilectus: ipsum audite*, non tantum ore, sed etiam factis, & moribus filio Dei conuenientibus loquentem. Et tantum est bonum, quod Petrus, id est, fides nesciat quid dicat, id est, non comprehendat, sed tantum credat. Adest etiam Iacobus, qui interpretatur lugator, siue supplantator; nimirum spes veræ, & solidæ gloriæ, quæ omnia vitia supplantat, & cum carne quasi cum fratre quodam, vt Iacob cum Esau iuctatur. Adest etiam Ioannes dilectus, id est, charitas, qua dilecti diligimus. Debet adesse Moses, id est, mansuetudo legem obseruans: debet adesse Helias, id est, zelus contra Baal. Licet autē hæc transfiguratio fiat in monte: quia tamen est sanctus, & Thabor, id est, electio, siue puritas, quæ significat eminentiam iustitiæ Christianæ, securus est homo à casu, & descendit in vallem humilitatis, & disciplinæ mortificantis carnem, vt aliquando resurgat. Signa autem visi Christi transfigurati, siue nostræ transfigurationis spiritualis, que nisi ad sit, illam Christi vix capit, multa sunt. Primum est,

assumi à Christo, & cum eo motem conscendere. Deinde cum Christo orante non dormire, sed preces fundere: quibus orationem Christi nobis reddamus efficacem. Tertium, videre Moysen, & Heliam in maiestate, id est, legem, & Prophetas ob Christum, quem continent, lucidos, & gloriosos, & loquentes de excessu mortis Christi. Quartum, audire Christum loquentem per se, vel per suos ministros, qui eius sunt. Quintum, obumbrari à nube Spiritus sancti, & cadere in faciem præ humilitate, & reuerentia mysteriorum Christi. Postremum, neminem videre, nisi solum Iesum: nam vt qui vidit Solem in rota, alia eo die nō potest cernere, ita qui Iesum nouit, omnia alia obscura, & stercore illi videntur, quemadmodum Paulo videbantur. Ad hanc autem adipiscendam transfigurationem, opus fuit, vt Christus pluries transfiguraretur, primo per incarnationem faciem Deitatis lucidam carne peccato simili te gens, vt Adam peccato eam texit. Deinde vestis Humanitatis, alioquin elara, & candida per coniunctionem ad Verbum, denigrata fuit: nam satietas famebat, fons sitiebat, risus lugebat, & verè Deus erat absconditus. Deinde opus fuit Dominum trāsfigurari per mortem, vbi vultus eius quasi Leprosus reputatus est: *Nō est*, inquit Propheta, *species ei, neque decore*. Atque hoc, vt tolleret nostras animarum sordes: propterea in vestibus sordidis, & sanguine tinctis ipse sicut fullo, siue herba fullonis, abstitit, quatenus homo: & sicut ignis cōflans, quatenus Deus est. Atque hæc transfiguratio facta est in monte Caluariæ, quemadmodum prior facta est in monte Thabor. Tertio, Dominus transformatus est per resurrectionē ex mortuis, vbi cœpit faciem diuinitatis suæ, & corpus gloriosum ostendere, & id quod erat, Apostolis in monte Galilææ, & in monte Oliueti vnde cælos ascendit, indicare. Quarto, transfiguratus est in Eucharistia, factus panis in alimentum animarum: atque hoc ad conseruandum nos in

Videre Iesū quid iuuet. Philip. 3. Vthomo trāsfiguraretur secundū Deum quorū modis opus fuerit Christū transfigurari. Gen. 3. Esa. 45. Secūdus modus. Infra. 53. Malac. 3. Matth. 27. Tertius modus. Infra. vlt. Luc. vlt. Act. 1. Quartus modus.

hæc

Joan. 6.

In flacus, & ignis formā cur transfiguratus sit Spiritus sanctus. Esa. 11. & 2. Theff. 2.

Act. 2.

Matth. 3. Quomodo transfigura uerit se Deus Pater. Infra. 17.

Philip. 3.

Angeli quocur se se transforment.

hac forma, & imagine, quam per spiritualem transfigurationem accepimus: Qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

Has Christi transformationes consequitur, ut Spiritus se in flatu transformauerit, ut Dominus Iesus spiritu labiorum suorum interficiat impium, id est, ad remittenda peccata, seu ad tollendam primam figuram demonis. Deinde, & in ignis formam se commutauit ad augmentum virtutum, & in igneam linguam, ut Apostoli efficaciter docere possent, & alios ad Christum adducere.

Transfiguratus est & Pater bis: semel quidem in primam uocem in baptismo, cum dixit: Hic est Filius meus dilectus, scilicet paruulus, & incipiens per remissionem peccatorum; Deinde in uocem secundam, cum inquit: Hic est Filius meus, id est, magnus, & per incrementa virtutum loquens. Atque istae tres personae sunt, quae nostram transformationem spiritualem efficiunt, dum reparant in nobis imaginem, & similitudinem suam, & transformabunt suo tempore corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis Christi.

Transfigurantur etiam nobis Angeli in assumptis corporibus: & pastores, qui uelut Proteus quidam spiritalis ad salutem nostram spiritualem promouendam in omnes se figuras uertunt: & modò blandiuntur, ut matres, modò praecipunt, ut patres, nunc terrent ut iudices,

nunc suggerunt quae facienda sunt, ut paedagogi, nunc corrigunt ut Dei nuntij, nunc rogant, ut fratres. Denique tam pulchra est transfiguratio, ut etiam daemones se transformant in Angelos lucis, & ministri eius: & haeretici non alia ratione magis Catholicis imponunt, quam falsa quadam, & in speciem apparenti transfiguratione. Hypocritae etiam omnes hac ratione laudem, & gloriam uenantur ab hominibus: ueniunt enim ad nos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Feminae etiam furo, & pigmentis iuuentutis, & pulchritudinis laudem consequuntur, ut ita possint iuuentutem incautam ad se pellicere, & in nassam perditionis attrahere: ut uel hinc agnoscas, quantum referat alienam personam induere. Certè Deus gloriosus nos in propria forma, & figura, nisi induamus imaginem Christi, uix agnosceret. Nam ut Iacob nisi in uelibus Esau benedictionem non accepit; ita nos benedictionem Aeterni Patris, nisi figuram Christi, & uirtutum eius uestimenta induerimus, minime percipiemus. Nam & ob hanc causam magna sua sapientia, & Sacramenta instituit, & uirtutes infundit, & charismata confert, & flagella uindictae immittit, ut tandem exuta humanitatis nostrae forma, incorruptam, & gloriosam induamus figuram Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre, & Spiritu Sancto reddatur omnis gloria, honor, imperium, & gratia in secula seculorum, Amen.

2. Cor. 11.

Cur se transfigurant Haeretici, & hypocritae. Matth. 7.

Feminarum transfigurationes quò tēdant.

Quantum referat alienam personam induere.

Gen. 27.

TRACTATUS XXXVI.

De signo pueri Lunatici, & liberati à demonio, quod discipuli eicere non potuerunt. Et habetur Matt. 17. Mar. 9. & Luc. 9.

Huius historiae tempus. Luc. 9.

Mar. 9.

Quales se se Episcopi, & praedicatores gerere debeant, exemplo Christi.

Scribarum cum discipulis disputatio unde orta.

HANC historiam sequenti die post transfigurationem accidisse, enarrat Lucas, ait enim; Factum est autem in sequenti die descendit illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens, Magister, obsecro te, respice in filium meum, &c. Marcus uero latius hoc miraculum describens, ait: Et ueniens ad discipulos suos, uidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis. Post secessum in montem ad orationem, & contemplationem, rursus Dominus se demisit ad inuicendos alios discipulos, & turbas, & ad intermissa pascendi populum officia per praedicationem, & sanitarum beneficia, quae cumulate conferebat, erudiens suo exemplo Episcopos, & Euangelicos praedicones, quales se debeant, & ad Deum, & ad greges sibi creditos praestare.

In primis ergo aduerte, Dominum dimissa turba cum nouem Apostolis, montem, tribus seculis assumptis, conscendisse, atque ibi turbam cum discipulis in sequentem usque diem mansisse. Expectabant enim reditum Christi de monte, quibus etiam adiuncti erant alij: nam pater pueri lunatici si ibi adfuisset, ante ascensum in montem non petisset signum à discipulis. Inuenit etiam Scribas disputantes cum discipulis. In quodolus eorum detegitur; qui cum Domino congregari non audebant, diuexare rudes Apostolos, ipso absente, instituerant, quo uel speciem uictoriae contra ueritatem apud imperitiam

plebem obtinerent. Nam simili ratione, & simili in causa Haeretici incultos & simplices solent adoriri: contra quos suas haereses defendere audent.

Non declarat autem Euangelista, qua de re esset disputatio inter eos inita: & si aptè intelligi possit de hoc questionem fuisse motam: quare ipsi, cum essent discipuli Christi, sanare daemonicum, qui in medio erat positus, non possent. Ided detrahebant uirtuti Christi, & obiciebant quod uanè Iesum sequerentur. Quod uident Dominus; ne scandalizaretur turba illa magna, interrogauit Scribas quid esset quod inter se disceptarent: non quod ipse quicquam ignoraret, sed ut omnibus esset notum quid ageretur. Cum ergo discipuli pudore, quod frustra tentassent daemonicum eicere, & Pharisei, qui nomen Christi apud discipulos inefficax calumniabantur, timore obticerent, quidam ex turba, qui dederat huic disputationi occasionem, rem ipsam, ut erat, exposuit: respondens, (ut ait Marcus, nam se putauit interrogatum) Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum, &c.

Sed prius aduerte, Marcum enarrare: Et confestim omnis populus uidens Iesum, stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum. Considera hic quanto in honore & reuerentia populus haberet Christum, quem statim gaudio, alloquio, & salutatione dignati sunt: Scribae uero, quasi hostes eius, eum non salutauerunt. Deinde aduerte, populū obstipuisse

Haeretici quā similes Scribis.

Cū Christus quid Scribae inter se conquiret, nō ignoraret, quid illos interrogat?

Mar. 9.

Quanto in honore, & reuerentia à populo Christi haberetur.

Eius de viso Domino stu por vnde.

Euthy. cap. 25. in Mar cum.

Exod. 34.

Scribarū ar rogantia, leui ras.

Luc. 9. Matth. 17.

Matt. 9. & 12.

Supra. 8. Ioan. 5.

Matth. 8.

Lunaticus qui sit: & vnde is morbus proueniat.

viso Christo: siue propter inopinatum eius aduentum, cum nescirent ubi fuisset, aut vnde venisset, siue, vt exponit Euthymius, propter accessus opportunitatem, quasi præcognouerit Scribarum inuasionem, ideo que ad discipulorum auxilium aduenit, vel propter splendorem aspectus eius. Etenim verisimile est a trās formatione gratiam quandam contractam esse, quæ admodum & Moy si de monte descendenti.

Et interrogauit eos, Quid inter vos conquiritis. Id est, Quid disputatis? Marcus iuxta Græcam literam habet: Et interrogauit scribas, Quid conquiritis cum illis? nempe discipulis, notans scribas, quod ipsi scripturarum cognitionem sibi promittentes, cum his qui discipuli essent, & in scripturis rudes, disceptarent. Et respondens vnus de turba. Scilicet pater pueri: quia putauit se interrogatum, & magnopere optabat filij sanitatem. Magister, artuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum: qui vbicunque illum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit: & dixi: discipulis tuis, vt eijcerent illum, & non potuerunt. Lucas addit illum fuisse vnicum filium. Mattheus verò ait, patrem genibus pro uolutum ad Iesum accessisse, & dixisse: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam saepe cadit in ignem, & crebro in aquam. Puer autem nihil petijt, quia mutus erat, vt ait Marcus, & arreptitij nunquam leguntur petere, quia impediuntur à dæmonio, sed tantum ducuntur ad Dominum, vt ex Mattheo constat, & quando veniunt, rogant demonia ne eijciantur, vt idem Mattheus refert. Et Christus quandoque non petenti sanitatem dabat, vt Paralytico ad Piscinam, quandoque verò petenti pro se ipso, quã doque roganti pro alio ad se pertinenti.

Perpendenda sunt verba Matthei: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam saepe cadit in ignem, & crebro in aquam. Quoniam verò lunaticus Latinis di-

citur, qui morbo Comitiali, vel caduco oppressus laborat, sic dæmoniatus, vel quod eum putatur morbum pati, qui interlunio natus est, vel quoddam pro mutatione Lunæ, quæ in omnibus humoribus dominatum tenet, is morbus augmentum, vel decrementum suscipiat, cum is morbus à medicis naturalis habeatur: in dubium venit, quomodo lunaticus iste à Marco dicatur habere spiritum immundum, qui efficiebat surdum, & mutum? Dicendum est, non esse probabile vocatum lunaticum, eo quod omnes morbi, & infirmitates sint, vt quidam docent, immisiones Angelorum malorum, alludentes ad illud Dauidis: Immisiones per Angelos malos: Quia si id esset, omnis languens diceretur habere spiritum immundum. Et constat dæmonium verè solitum ingredi in hunc puerum, & non exterius manens vexare: quia Dominus dicebat: Surde & mute spiritus, ego precipio tibi, exi ab eo: & amplius ne intro eas in eum. Videtur ergo lunaticus dictus, quod similia pateretur atque illi qui tali morbo corripiuntur, quia non semper, sed certis temporibus affliguntur, cadentes, spumantes, & se se colligentes. Vnde Hieronymus in Mattheum: Non verè lunaticos, inquit, sed qui putabantur lunatici, &c. Aut dicendum est, morbum Comitalem non semper esse purè naturalem, sed interdum à dæmonio certis temporibus affligente. At que ita Caietanus docet hunc puerum præter ægritudinem naturalem, à qua dicebatur lunaticus, habuisse etiam spiritum immundum, qui eum surdum, & mutum reddebat. Nam quæ Mattheus tribuit lunatico, quod cadit in ignem, & aquam, eadem tribuit Marcus dæmoni: Frequenter, inquit, eum in ignem & in aquam misit, vt eum perderet. Et in curatione huius apertè Mattheus meminit vtriusque, nempe ægritudinis, & dæmonis, ait enim: Et increpauit illum Iesus: & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora. In quem sensum scribit hoc

Vnde lunaticus iste diceretur spiritum habens surdum, & mutum.

Prima ratio quorundam, sed incepta. P sal. 77.

Mar. 9.

Hierony. in Matt. 6. 4. in fine, to. 9. Secunda ratio.

Caietanus.

Matth. 17.

Mar. 9.

Chryso. ho. 58. in Mattheu, to. 2. Matth. 4.

Orig. tract. 4. in Matt. tom. 2.

Gen. 1. Lunatici qui Medicis, secundum Originem.

P sal. 72.

Duplex genus arreptitorum.

loco Chryso. Non turberis, si lunaticus est appellatus: patris enim dæmoniaci hæc vox fuit. Caterum, & Evangelista multos lunaticos curatos fuisse a libi ait, à communi omnium consuetudine ipsos nominans: vt enim elemento illi ac luminari demones detrahant, secundum lunares cursus aggrediuntur, & remittunt homines. Vnde hæc falsa opinio apud multos inualuit, quod Luna varietate sui cursus operetur: quod minime verum est. Similia ante hunc scripsit Origenes, qui explicans hunc locum, docet: Primum, inquit, quæramus, quare lunaticus appellatur, qui à spiritu immundo vexatur, & quare passio ipsa nomen accepit à Luna, qua post Solem magnam luminare vocatur? Medici ergo loquantur sibi quæ volunt, qui nec immundum spiritum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem: & dicunt humida moueri in capite secundum aliquam comparationem ad lumen lunare, quod humidam habet naturam. Nos autem qui Evangelio credimus, dicimus hanc passionem immundum spiritum in hominibus operari. Obseruat enim quadam schismata Luna, & sic operatur, vt ab obseruatione Luna pati homines mentiantur, & per hoc culpabilem Dei creaturam ostendit: vt omnes iniquitatem in excelso loquantur, qui existimant ex efficacia Stellarum consistere causam omnium infirmitatum, siue generalium, siue specialium. Hæc ferè Origenes. Ex cuius, & Chryso. & Hieronymi verbis patet dictos lunaticos, eo quod dæmones certis temporibus iuxta cursum Lunæ magis, vel minus vexent; non autem quod verè lunaticus esset. Et ideo nõ est opus cum Caietano asserere veram fuisse, & naturalem infirmitatem, sed à dæmone effectam, ac pro arbitrio dæmonis vexantis, & operantis, quæ morbus Comitialis operari solet. Erant quidem arreptitij duplicis generis: quidam simpliciter vexabantur ab spiritu immundo, alij verò nõ nisi certis cursus Lunæ temporibus. Priores, dicebantur dæmoniaci, posteriores, lunatici vocabantur ab hominibus putantibus Lunam nouam noxiam esse, aut dæmonem non nisi eo tempo

re posse nocere. Hinc est, vt lunatici, & dæmoniaci distincti ab Evangelistis ponantur, etiam si vtrique essent arreptitij, & à dæmoniacis obfessi.

Iam expe de mala, quæ operabatur in obfesso dæmon. Ait enim Marcus: Qui vbicunque eum apprehenderit (non enim semper, sed quandoque vexabat, addit Lucas: Subitò clamat, id est, vocem inarticulatam emittit: quia Marcus vocat eum spiritum mutum) allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit. Quatuor enarrat, primum est, allidit, scilicet spiritus, id est, in terram eijcit, & miserè conueilit, siue, vt verbum Græcum significat, lacerat. Et Lucas ait, elidit, & dissipat eum cum spuma, &c. In alijs tribus verbis spumat, stridet, arefcit, suppositum debet esse puer: casum enim & conuulsionem sequitur spuma, quæ signum esse solet morbi Comitialis: deinde est stridor dentium præ frigore: postremò arefcit, id est, sine sensu efficitur in posu suorum membrorum, ac vexatione tanta cõturbescens. Lucas addit morbi diuturnitatem. Et vix, inquit, discedit dilanians eum. Quod verò B. Mattheus breuitati studens, istis omnibus omisis: dixit, Sape cadit in ignem, & crebro in aquam: ex Marci narratione colligitur non in primo isto sermone patris dictum, sed in secunda responsione: quam omittens Mattheus, coniungit quædam responsionis dicta cum dictis in prima, nihil in hac veritati ipsi præiudicans. Subdit: Et obtuli eum discipulis tuis (quia scilicet te præsentem non inueni) Et rogauit (ait Lucas) discipulos tuos vt eijcerent illum, & non potuerunt. Aduertenda est Dei prouidentia, qui permittit puerulos innocentes in manibus capitalis inimici nostri Satanæ: quod mouebat etiam B. Augustinum: Quid enim peccauit (dicebat Pater ille) si intelligas peccatum Adæ? At illud sublatum est Sacramento. Cur ergo eius remaneat pæna? Si intelligas peccatum posteriorum parentum, quia dicitur: Visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui

Matth. 4.

Lunaticum quæ male haberet dæmõ. Mar. 9. Luc. 9.

Quemadmodum spiritus lunaticu elidebat. Idem cur spumabat, stridebat, arefcibat.

Signum comitialis morbi quod.

Quid hoc loco Mattheus neglexisse videtur enarratum.

Quoniam Dei consilio ac prouidentia paruuli nullo suo merito à dæmone torqueantur. B. August.

oderunt me; Opponetur dictum Prophetæ: *Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem plii*. Dicendum est, quod non propria peccata puergrum puniuntur, nec illud originale, sed parentum proximorum, quorum filij quodammodo sunt portio. Et quod dicitur: *Filius non portabit iniquitatem Patris*: ad futurum iudicium pertinet, & non ad id quod fit super terram.

Potest tamen Deus hæc permittere, vt glorificetur ipse liberando, vt dicitur de cæco nato, & de Lazaro: vnde & hic dicitur quod stupabant in magnitudine Dei. Permittit etiam hæc, vt agnoscamus, non esse adeo magnum malum vexationem dæmonum, ex quo maius bonum valeat provenire: peccare, magnum malum est, torqueri a dæmonibus, si æquo animo feratur, non tantum non nocebit, sed etiam apud Deum satisfacet. Vnde Paulus tradidit inceltoosum Corinthium Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret. Quod si vexeris a dæmonio, & non propter peccatum tuum; meritum est tibi ad lucrum, & humilitatis seges: vt de Stargirio Monacho arreptitio tradit Chrysoft. libr. de Providentia. Sunt etiam quidam, qui existimant credibile esse pueros talia patientes nonnullam habere compensationem a Deo, cuius sunt filij, cum indignè torqueantur.

Quod si dicas; Quomodo possunt mereri, qui propria voluntate destituuntur? Respondent: id Ecclesiæ merito fieri, quæ sicut supplet pro ipsis actum fidei in baptismo, ita & actum voluntatis in huiusmodi vexationibus. Membra enim sunt Christi, & in Christo patiuntur; & ob id ab Ecclesiâ iuuari posse tradit: quod ego tamen asseuerare non audeo. Quod verò ait: *Sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam*: intellige proiectus a dæmone vt eum perderet. Ex quo apparet miseria, siue calamitas huius pueri, crudelitas, siue scintilla dæmonis, Dei præsentia, & fauor seruans

omni dæmonis inuasiõne. Dæmone enim in corpus hominis existens in Christo nihil iurishabet nec in capillum quidem, nisi quantum Deus ad eorum meritum, & vtilitatem permittit, vt patet in Iob, cum tamen in alios infideles, vt in suos, maius ius habeat, & dominetur in eos. Et ratio est in promptu: quia Dominus superauit eum, & eripuit eius spolia. Quod verò Apostoli expellere illud dæmonium non potuerint, idq; frustra tentauerint: mirum non est; etiam si legamus datam eis potestatem eiiciendi omnia dæmonia. Nam data est, seruatis tamen conditionibus, vt enim obtineat quis hoc beneficium, opus est credere quod Deus possit id facere, & confidat quod volet per talem facere. Rursus qui id præstat, credere debet; Deum posse, & velle per se facere: & vtrumque id deficiebat. Vnde Christus, vt integram rei causam exponeret, vtrumque increpuit: patrem quidem pueri, dicendo: *Si potes credere*; & Apostolos, cum ait: *Ob incredulitatẽ vestram*. Et inuocato nomine Iesu, vt solebant, videbant nõ exire, quia torquebat, & signa exitus non dabat: sic dicitur Deus credentibus potestatem dedisse filios Dei fieri: quod intelligitur, si perseuerauerint infide. Quin & ipse dicitur non potuisse edere signa in patria sua Nazareth, ob incredulitatem eorũ, vt Marcus testatur. Dedit ergo Apostolis potestatem eiiciendi spiritus, si fidem integram habeant. Nec ex malitia hæc proposuit Dño pater pueri, quasi vellet accusare Apostolos, sed ex simplicitate.

Respondens autem Iesus, ait, *O generatio incredula, & peruersa, quousq; ero vobiscum? Vsq; quo patiar vos?* Marcus habet: *Qui respondens eis, dixit*. In Græco codice, & Syriaco habetur, *Ei, non, Eis*, vt etiã quidam ex Latinis habent. Rectè tamen dici potest, Dominum omnibus respondisse, eo quod pater pueri omniũ nomine causã disputationis, de qua Dominus interrogauerat, exposuerat: & quia incredulitas patris, & ipsorum discipulorum in causã fuit, quo minus eiiceretur

Iob. 1. & seq. Infra. 2. Luc. 11.

Quare Apostoli hominẽ lunaticũ, mutum spiritum habentẽ, curare nequieunt. Matth. 10. Vt quis habeat, dæmones eiiciendi potestatem ei quid necessarium sit.

Luc. 9. & 10. Act. 16.

Ioan. 1. Credentes qui tantum filij Dei fiãt. Mar. 6. Quo animo huius pueri lunatici pater Domino proposuerit discipulorũ in sanãdo filio impotentiam. Quibus Dominus dixerit: O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum, &c.

Ezech. 18. Illud: Filius non portabit iniquitatem patris: quem sensũ habeat. Prima ratio.

Ioan. 9. Infra. 11. Luc. 9. Secunda ratio.

1. Cor. 5.

Chrysi. li. 3. de providentia, to. 5.

Quomodo pueri propria voluntate destituti possint mereri apud Deum.

Matth. 17. Lunatici casus in igne, & aquam vade erat.

Mar. 9.

dæmoniũ. Idcirco Dominus ansam accepit in genere redarguendi Iudæicam incredulitatem: reijciens etiam impotentiam discipulorum, de qua pueri pater querebatur, in ipsum qui querebatur. Et si verò Dominus indignatus, & tædio affectus non solum ad patrem pueri, sed etiam ad discipulos, & Iudæos omnes, quos increpauit, occasione habita, quod in similibus olim peccauerint: & nunc conquirentes cum discipulis, vt Marcus inquit, fortè turbarunt discipulos ne crederent: non tamen ob illã eorum peruersitatem auertitur a sua benignitate, vt annotauit Hieronymus: neque iusta illa indignatio superat bonitatem eius. Dans in hoc exemplum maioribus, & magistris, qui indociles, & crassos habent discipulos, non adeo indignari, vt illos contemnant, & auertantur a docendo, sed discant improba, ac beneuola patientia eos sustinere, quousque fructum aliquẽ vix vi expresserint.

Generatio ergo incredula fide, peruersa moribus, nec se ad meliorem frugẽ tot visis signis & flagellis excitata conuertens: Et videtur alludere ad verba Moyfi: *Generatio praua, atque peruersa, hæcine reddis Domino, popule stulte, & insipiens?* quod videlicet nec inaudita illa portenta, & prodigia, quæ in salutem suam facta viderunt, eos ad fidem erga Deum permouerunt. Et ex propensione hæc dixit: vnde & se promptum ad curandum offert: *Vsq; quo, inquit, patiar vos?* Quasi dicat, onerosum est diu vos sine fructu ferre. Tacitè significat se ab eis propter incredulitatem aliquando abfuturum. Non ergo dubitat Dominus, quanto tempore sit cum illis conuersaturus; sed tantum explicat se molestè, & cum dolore ferre eorum pertinacem incredulitatem. Vnde per Esaiam ait: *Laborauit sustinens: & in Actis Paulus ait: Per quadraginta annorum tẽpus morẽ eorum sustinuit in deserto*. Et teste Beda in hæc verba, locutus est in similitudinem Medici, qui ægotum videns contra sua præcepta se gerere, dicit, *Vsq; quod accedam ad domũ*

Mar. 9.

Hierony. supra citatus Præpositi, ac magistri quousque gerant modo cum ijs, quos in moribus ac doctrina instituunt ex p̃plo Christi.

Iudæi quomodo erant generatio incredula, & peruersa.

Deuter. 32.

Quo affectu Christus hoc dixerit.

Id: Quousque ero vobiscum, vsquequo patiar vos, quo sensu dictum sit.

Esa. 1. Act. 13. Exo. 16. Beda i Mar. thæũ & Marcum, tom. 5. Ea Domini locutio qua-

istam? quousque artis meæ perdam industriam, me aliud iubente, & te aliud perpetrante?

Afferre huc illum ad me. Et increpauit illum Iesus. Ostendit Dominus se nõ hominibus, sed vitio illorum iratũ. Et quod ait, *Afferre huc illum ad me*, qui tamen absentem curare poterat: non quidem ob captãdam gloriam, sed vt magnitudo morbi innotesceret, pro defensione discipulorum a Domino dictum est. Quod verò increpauit, intellige dæmonem, non puerum, qui ab infantia erat arreptitiuus, vt Marcus refert. Et nullo suo personali peccato in illum morbum inciderat: & Deus solet tales infantes consolari. Increpauit autem dæmonem, vt potestatem, de qua erat dubium, ostenderet, quemadmodum alibi fecit: & in dæmonem vi exeuntem indignatus est. Sed ante hæc increpationem adiicit Marcus, quod interrogauit Iesus patrem, *Quantum tẽporis est ex quo ei hoc accidit?* Quod et si Christus sciret, voluit tamẽ per eum detegi, vt magnitudo miraculi magis constaret, & vt patris incredulitas prius tolleretur, quæ impedimentum dabat miraculo. Pater autẽ respondit, *Ab infantia*; vt ostenderet iam inde in illo contractũ ab eo domicilium, vnde illum eiicere, factum esset supra modum difficile. Et adiecit, quod ipsum frequenter eiecerit in ignem, & aquam, vt ipsum perderet: *Quare pater existimans ob id potuisset Dominum de tẽpore; vt nota diurnitate morbi, crederetur sanitas impossibilis; adiecit, Si quid potes, adiuua nos, misertus nostri*. Vbi videtur quod inferior fuerit fide illo, qui et si diurno morbo esset oppressus, dixit, *Domine, si vis, potes me mundare*; & quod fidem firmam, & indubitam non haberet. Et vt ibi alludens ad verba petentis, respondit: *Volo, mundare*; ita hic alludens ad verba petentis: *Si quid potes, adiuua nos, misertus nostri, Iesus respondens, dixit ei, Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti*. Non dicit, *Possum certè, sed indignus es, cui præstem*; sed summa modestia vsus, suam potentiam

lis, teste Beda.

Quare Christus huc puerum lunaticũ ad se adferri iussit, cum absentem sanare posset.

Mar. 9.

Cur Christus dæmonẽ increpauerit. Supra 1.

Redditur ratio interrogati patris a Christo diurnitatem morbi, quo filius tenebatur.

Quam fuerit diurnus.

Quare Christo dixerit: Si quid potes, adiuua nos, misertus nostri.

Matth. 8. Christi responsio: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, quam dulcis, & amabilis.

aliorum potentia quodammodo subijcit: imò suæ potentia oblitus omnia fidei tribuit. Non enim dixit, Possum certè, si potes credere; sed, si potes credere, scito omnia esse possibilia credenti: simul modestia, & fidei energiam nobis commendans: & illud, *Si potes credere*, perpendendū est, Si potes credere id, quod sine omni labore, & sumptu præstare potes. At pater pueri agnoscens omnia ex fide pendere, & suam infirmam, & imbecillam fidem agnoscens, dixit, *Credo Domine: adiuua incredulitatem meam.* Et ne sit contradictio in eius verbo, dicendo credo, & incredulitatem meam; intellige per incredulitatem imperfectam, & infirmam fidem. Nec videtur orasse, vt olim Apostoli, dicentes Domino; *Adauge nobis fidem*; sed vt sua potentia suppleret id quod fidei suæ deerat, quasi dicat: Credo Domine te posse: sed si quid adhuc fidei deest, tu quæso tua bonitate, & potentia supple. Precatio sanè omnibus nobis pernecessaria, qui propter fidei nostræ imperfectionem frequenter nõ impetramus quod volumus. Sed remedium est, vt agnoscamus fidei nostræ defectum, & à Domino adiuuari petamus, vt sic petita obtineamus. Porrò ex hoc loco potes elicere, actum fidei esse quidem à nobis, & vt à nobis est, infirmum esse, & inualidum: idè ait: *Credo Domine.* Sentiebar enim se credere, sed perfectam fidem in se non agnoscebat, quæ omnem formidinè expelleret, & videbat omni conatu suo se non posse illam exculpere: idè dixit: *Adiuua incredulitatem.*

Hinc docemur assidue pro augmento fidei Dominum deprecari, vt Apostoli, qui dicebant Domino, *adauge nobis fidem*, & Ecclesia, quæ orat: *Da nobis Fidei, Spei, & Charitatis augmentum.* Hinc etiam elicere potes, quòd homo explorator est sui cordis: potest enim fidem videre, si credat, & non esse, si non credat: que madmodum egregie docet Augustinus libro de Trinitate. Iste enim pater pueri vidit in se nõ solum

fidem, sed etiam fidei suæ infirmitatem. Et illis verbis: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti*, corripit dictum parentis pueri, dicentis: *Si quid potes, adiuua nos*; quasi dicat Dominus, Mihi nihil est impossibile: sed quæ possum, non facile ostendo, nisi credenti.

Sequitur in Marco: *Et cum vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi, Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.* Hæc comminatio, est illa increpatio, de qua Matthæus: *Et increpauit illum Iesus.* Vbi obseruandum, quòd Dominus non puero, sed dæmoni imperat, & comminatur: sic & qui peccantem emendare desiderat, vitium vtique & increpare, & execrari debet; hominem verò amando fouere. Et declarando quibus verbis comminatus fuerit, vel increpauerit, explicauit Marcus, dixit enim Dominus: *Ego (quem tu bene nostri) præcipio tibi.* Et præcepto cogit illum ad exeundum: præcepta enim non nisi ad intelligentes diriguntur. Et ex industria alloquitur dæmonem; ad confutandum negantes huiusmodi ægritudines à spiritu malo quandoque proficisci: quanquam eiusmodi infirmitates non nisi per intermedias causas naturales efficiant. Rursus dixit: *Et amplius ne introeas in eum*: quia præuidebat futurum, vt dignus esset propter suam incredulitatem, vt rursus ad eum reuertetetur. Prohibet eum regredi; ne cuiquam videatur quòd prius non fuerat eiectus. Et hinc agnoscitur dolus dæmonis, qui vel eiectus regreditur, vel fingens se egredi, delitescit, nec egreditur. Iosephus libro Antiquitatum docet, Salomonem docuisse artem eijciendi dæmonia: & Cantica quædam dicenda, ne dæmon semel expulsus reuertatur. In hoc autem, quòd immundum spiritum ab homine expellit, & simul ne amplius regrediatur, imperat, ostendit, eum verè esse sanctum, qui penitentiam ita agit, & propositum amplius non peccandi induit, vt ad peccata pristina non reuertatur.

Sequitur in Marco: *Et cum vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi, Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.*

Hæc comminatio, est illa increpatio, de qua Matthæus: *Et increpauit illum Iesus.* Vbi obseruandum, quòd Dominus non puero, sed dæmoni imperat, & comminatur: sic & qui peccantem emendare desiderat, vitium vtique & increpare, & execrari debet; hominem verò amando fouere. Et declarando quibus verbis comminatus fuerit, vel increpauerit, explicauit Marcus, dixit enim Dominus: *Ego (quem tu bene nostri) præcipio tibi.* Et præcepto cogit illum ad exeundum: præcepta enim non nisi ad intelligentes diriguntur. Et ex industria alloquitur dæmonem; ad confutandum negantes huiusmodi ægritudines à spiritu malo quandoque proficisci: quanquam eiusmodi infirmitates non nisi per intermedias causas naturales efficiant. Rursus dixit: *Et amplius ne introeas in eum*: quia præuidebat futurum, vt dignus esset propter suam incredulitatem, vt rursus ad eum reuertetetur. Prohibet eum regredi; ne cuiquam videatur quòd prius non fuerat eiectus. Et hinc agnoscitur dolus dæmonis, qui vel eiectus regreditur, vel fingens se egredi, delitescit, nec egreditur. Iosephus libro Antiquitatum docet, Salomonem docuisse artem eijciendi dæmonia: & Cantica quædam dicenda, ne dæmon semel expulsus reuertatur. In hoc autem, quòd immundum spiritum ab homine expellit, & simul ne amplius regrediatur, imperat, ostendit, eum verè esse sanctum, qui penitentiam ita agit, & propositum amplius non peccandi induit, vt ad peccata pristina non reuertatur.

Sequitur in Marco: *Et cum vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi, Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.*

Hæc comminatio, est illa increpatio, de qua Matthæus: *Et increpauit illum Iesus.* Vbi obseruandum, quòd Dominus non puero, sed dæmoni imperat, & comminatur: sic & qui peccantem emendare desiderat, vitium vtique & increpare, & execrari debet; hominem verò amando fouere. Et declarando quibus verbis comminatus fuerit, vel increpauerit, explicauit Marcus, dixit enim Dominus: *Ego (quem tu bene nostri) præcipio tibi.* Et præcepto cogit illum ad exeundum: præcepta enim non nisi ad intelligentes diriguntur. Et ex industria alloquitur dæmonem; ad confutandum negantes huiusmodi ægritudines à spiritu malo quandoque proficisci: quanquam eiusmodi infirmitates non nisi per intermedias causas naturales efficiant. Rursus dixit: *Et amplius ne introeas in eum*: quia præuidebat futurum, vt dignus esset propter suam incredulitatem, vt rursus ad eum reuertetetur. Prohibet eum regredi; ne cuiquam videatur quòd prius non fuerat eiectus. Et hinc agnoscitur dolus dæmonis, qui vel eiectus regreditur, vel fingens se egredi, delitescit, nec egreditur. Iosephus libro Antiquitatum docet, Salomonem docuisse artem eijciendi dæmonia: & Cantica quædam dicenda, ne dæmon semel expulsus reuertatur. In hoc autem, quòd immundum spiritum ab homine expellit, & simul ne amplius regrediatur, imperat, ostendit, eum verè esse sanctum, qui penitentiam ita agit, & propositum amplius non peccandi induit, vt ad peccata pristina non reuertatur.

Sequitur in Marco: *Et cum vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi, Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.*

Hæc comminatio, est illa increpatio, de qua Matthæus: *Et increpauit illum Iesus.* Vbi obseruandum, quòd Dominus non puero, sed dæmoni imperat, & comminatur: sic & qui peccantem emendare desiderat, vitium vtique & increpare, & execrari debet; hominem verò amando fouere. Et declarando quibus verbis comminatus fuerit, vel increpauerit, explicauit Marcus, dixit enim Dominus: *Ego (quem tu bene nostri) præcipio tibi.* Et præcepto cogit illum ad exeundum: præcepta enim non nisi ad intelligentes diriguntur. Et ex industria alloquitur dæmonem; ad confutandum negantes huiusmodi ægritudines à spiritu malo quandoque proficisci: quanquam eiusmodi infirmitates non nisi per intermedias causas naturales efficiant. Rursus dixit: *Et amplius ne introeas in eum*: quia præuidebat futurum, vt dignus esset propter suam incredulitatem, vt rursus ad eum reuertetetur. Prohibet eum regredi; ne cuiquam videatur quòd prius non fuerat eiectus. Et hinc agnoscitur dolus dæmonis, qui vel eiectus regreditur, vel fingens se egredi, delitescit, nec egreditur. Iosephus libro Antiquitatum docet, Salomonem docuisse artem eijciendi dæmonia: & Cantica quædam dicenda, ne dæmon semel expulsus reuertatur. In hoc autem, quòd immundum spiritum ab homine expellit, & simul ne amplius regrediatur, imperat, ostendit, eum verè esse sanctum, qui penitentiam ita agit, & propositum amplius non peccandi induit, vt ad peccata pristina non reuertatur.

Matth. 17.

In peccante quid arguendum ac detestandum sit.

Præcepta ad quos tantum dirigantur.

Cur dæmon alloquatur Christus: eiq; præcipiat ne iterum introeat in obsessum.

Dæmonis astus.

Ioseph. lib. 8. Antiq. c. 2. post dimidium.

Eijciendi dæmones arte, eosdemq; ab iterato introitu prohibendi docuit Salomon, teste Iosepho. Verè sanctus quis.

Pater lunatici si credbat, quid aiebat, Adiuua incredulitatem meam?

Luc. 17.

Quare à Deo scire non exaudiamur.

Actus fidei vt à nobis est, qualis ille sit.

Pater lunatici illis verbis, Adiuua incredulitatem meam, quid nos doceat.

Posse hominè cor suum, ac fidem agnoscere.

August. lib. 13. de Trin. cap. 1. tom. 3.

Quare dæmon in puerum istum scire tætopere permittit sit.

Cur dæmon scire eos, qui ad Dominum conuerti post peccata conatur, maioribus ac nobis pulset infidijs. In eo quod Christus apprehensa manu pueri cum erexit, quid indicauerit.

Matth. 17. Luc. 9.

Quid est quod dicitur Christus patri puerum tradidisse, non, reddidisse.

Cyriil. allegatus à B. Thom. in Catech. tom. 15.

Luc. 7.

Infra 8.

Quæ causa stuporis omnium fuerit in magnitudine Dei, vt ait Euangelista. Psal. 95.

Matth. 17.

Sequitur in Marco: *Et exclamans, & multum discerpens eum, exijt ab eo: & factus est sicut mortuus; ita vt multi dicerent, Quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum: & surrexit.* Dæmon exclamans, & multum discerpens egreditur. Illa participia Græcè sunt præteriti temporis, id est, cum exclamasset, & multum eum dilaniasset; exijt ab eo. Ostendit ergo quàm inuitus egrediatur, & hominem relinquat, quem torquere amplius volebat. Et Iesus permittebat hæc fieri; vt euidencia miraculi magis elucesceret. Et ostendit, sæpè dum cõuerti ad Dominum post peccata conatur, quòd maioribus, notisque antiqui hostis pulsatur infidijs. Quod propterea calidus facit aduersarius; vt vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet iniuriam. Quod verò Christus apprehensa manu, erexit eum, significat non tantum Christum à nobis pellere vitia, & peccata, sed etiam virtutes infundere, quibus coram eo stare possimus. Quod vt faciat, apprehendit manum nostram, & nos illam ei præbere debemus: quia non nisi volentes iustificamur.

Sequitur apud Matthæum: *Et cutatus est puer ex illa hora: addit Lucas: Et tradidit illum patri eius. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei.* Nihil hîc est quod annotemus; nisi quod dicitur puerum tradidisse patri, qui prius erat non parëtis, sed, vt ait Cyrillus, dæmonis occupantis illud mæcipium. Solebat autem Dominus (vt cum adolescentem filium viduæ, & puellam à morte suscitauit) eos pro singulari dono tradere parentibus. Quod verò stupebant omnes in magnitudine Dei: hoc ad humanam naturam referendum est, quæ ad res supernaturales stupere, & terri solent. Et magnificentia Dei tantum donum tribuebant, quia solo imperio tam diuturnum, & potens malum abstulerat, de qua dicit Propheta: *Sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius.*

Iam quæ sequuntur, ex Matthæo adiungemus. Ait ergo: *Tunc accesserunt discipuli ad Iesum, secretò, & dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Iesus, Propter incredulitatem vestram, &c.* Quod dicuntur tunc accessisse discipuli, &c. intellige paulò post, & domi, vt docet Marcus: quia seorsum, & semotis arbitris solitus erat illis dubia ediffere, vt habes apud eundem Marcum. Et hi discipuli alij fuerunt ab illis tribus, qui adfuerunt transfigurationi. Accesserunt autem, admirati quòd non potuerint, vt olim, pellere, & discere causam, & modum eijciendi volebant. Dubitabāt etiam, num illo facto Dominum offenderent, & expirasset potestas signa faciendi. Secretò autem accesserunt; ob verecundiam, & pudorem, quia reputabant defectum suum; & quia diuinabant Christum culpam in eos reiecturum: & quia nouerant Christum turbis secreta non aperire, vt ex Matthæo colligere licet. Respondit autem Dominus, duas exprimendo causas; alteram ob eorum incredulitatem, alteram, quia id genus dæmoniorum non eijceretur nisi in oratione, & ieiunio. Circa primam ergo responderet, illud accidisse ob eorum incredulitatem, id est, diffidentiam, & fidei imbecillitatem: quam coram alijs non expressit, eo quòd futuri essent vniuersi orbis magistri. Tacet autem aliorum infidelitatem; ne eorum defectum imminuat, & vt acrior sit reprehensio. Quanquam enim olim non tantum Petrus, & Iacobus, & Ioannes, sed omnes etiam Septuaginta duo discipuli habuerint fidem ad expellendos dæmones: nunc accidit, vt fides minueretur, non ex absentia Christi, quia in præsentia eius signa non edebāt: sed vel quia cernebant, & ex patre audiebant mali magnitudinem; vel quia timebant ne eis potestas data amplius non competeret, nisi dum esset in legatione; aut quia, vt tradit Hilarius, Christo in monte demorante, & Apostolis cum turbis remanentibus, tepor quidam ob Domini absentiam eorum fidem retardauerat. Ex turbatione ergo mentis

Quado discipuli ad Iesum dicantur accessisse. Mar. 9. Supra 4.

Matth. 17. Accessus illorum causa.

Quare discipuli ad Christum accesserint secretò.

Matth. 13.

Quod discipuli liberare hunc puerum à dæmone non potuerint, vnde factum sit.

Luc. 10.

Discipuli quando signa non edebant.

Hilar. can. 17. in Matthæum.

non exeuntis in actum fidei neces-
sarium, accidit fidei defectus in Apo-
stolis, quia distracti erant, & parum
in se ipsos collecti: vt iratus olim He-
lisæus ex zelo, fecit adduci psalterem
canentem, per quem facta est super
eum manus Domini.

Reg. 3.

Vnde Aposto-
li nouem per-
turbati fue-
runt.

Mar. 9.

Perturbatio autem nouem Apo-
stolorum fortasse orta erat ex inui-
dia trium assumptorum ab eo in mō-
tem, & disputatione Scribarum cum
eis, vt ait Marcus. Ex Christi etiam
permissione, vt viderent Iudæi A-
postolorum potestatem à Christo pen-
dere, & vt discipuli humiliarentur,
& nos instrueremur de fidei neces-
sitate; reprehenderentur Iudæi de
incredulitate; & erudirentur Apo-
stoli habere fidem, orationem, & ie-
iunium in futurum.

Matth. 10.
Cur nunc po-
tius, quam a-
liis permisit
Christus disci-
pulos in fi-
de deficere.

Nunc autem fuit hæc permissio,
& non tunc, quando misit eos ad
prædicandum: quia tunc Christi do-
ctrinæ non suppleti defectum po-
testatis, derogaretur, & saltem alios
non deficientes in potestate signo-
rum à Christo pendere non puta-
rent. Ideo expediens fuit omnes A-
postolos potestate edendi signum
caruisse, Christumque coram turba
suppleuisse defectum; vt potestas re-
duceretur ad vnum Christum, non
ad Deum immediatè: sicut Prophe-
ta non ab alio Propheta, sed à Deo
habet prophetiam. Amen quippe di-
co vobis, Si habueritis fidem sicut gra-
num sinapis, dicetis monti huic, &c. Nō
loquitur hic Dominus de fide Theo-
logica, qua propositis ab Ecclesia ar-
ticulis firmo assensu eorum, quæ de
Deo, & Christo sunt credenda, assen-
timur, & vocamur fideles, & de qua
Apostolus: Nunc manent fides, spes,
charitas, tria hæc: sed de fide gratis
data, aut dono Dei, quo confidimus
quod petimus, vel optamus, certò
fieri. Et hæc est fiducia impetrandi,
vel faciendi signa, cum opus est, aut
vtile, inuocato Christi nomine. De
qua Apostolus, enumerans eius ge-
neris gratias: Alteri, inquit, fides (sci-
licet datur) in eodem Spiritu, alij gratia
sanitatum, &c.

Cum dicitur:
Si habueritis
fidem sicut gra-
num sinapis,
&c. de qua fi-
de sermo sit.

1. Cor. 13.

1. Cor. 12.

In prima fide, vt docet Episcopus
Abulensis, non est dare magis, aut
minus, quatenus si quis vnū aliquid
vel non credat, vel de eo delibera-
tè dubitet, confestim eam perdat: ni-
hil etiam de integro credit, quod an-
tè implicitè non credidisset. Quam
Abulensis Episcopi doctrinam ita in-
telligo, vt intendi, & augeri indies
in corde magis possit eiusmodi as-
sensus, seu actus fidei Catholicæ, si-
cut & habitus, de qua precatur Ec-
clesia: Da nobis Fidei, Spei, & Charita-
tis augmentum: & Paulus Thessaloni-
censibus, Gratias agere debemus sem-
per Deo pro vobis, fratres, &c. quoniam
supercrevit fides vestra. Vbi de Catho-
lica fide est sermo: secunda tamen,
id est confidentia obtinendi petita,
intèdi potest, & remitti. Vnde Chri-
stus de Centurione: Non inueni, in-

ma fides est de articulis credendis,
& limitatis, & certis, vt de Trinita-
te, Incarnatione, Sacramētis, &c. Se-
cunda verò est de agibilibus; vel de
his quæ ad actionem pertinent, &
quæ limitari non possunt, sed vt oc-
currit gloria Dei, aut salutis neces-
sitas. Deinde differunt: quia prima
tantum assentitur, quod Deus v. g.
possit sanare hunc hominem; secun-
da vltra illud confidit quod Deus
velit sanare, sine vlla hæsitatione pe-
tentem, aliàs nihil obtinebit: Qui e-
nim hæsitat, ait B. Iacobus, similis est
fluctui maris, qui à vento mouetur,
& circumfertur. Non ergo æstimet
homo ille quod accipiat aliquid à
Domino. Ait quorū Dominus apud
Matthæum: Amen dico vobis, Si habue-
ritis fidem, & non hesitaueritis, & reli-
qua. Et hæc fides non est in pote-
state nostra, sed opus est Deo per-
mouente cor, vt determinatè con-
fidat rei in se indeterminatæ; vt il-
lam postea concedat. Deus tamen
absque demerito nostro, & nobis vo-
lentibus, non dat quandoque hanc
fidem saluti minimè necessariam: fe-
cus primam, quam secunda ponit, &
quæ sine secunda esse potest: vt in
omnibus ferè Christianis, & Apo-
stolis, antequam signa facerent, per-
spici potest.

Fides Theo-
logica, & gra-
tuita inter se
quid differat.
Primum dis-
crimen.

Secundum
discrimen.

Iaco. 1.

Diffidentia
morbo labo-
rans cui simi-
lis, teste Iaco-
bo.
Quæ fides nō
sit in potesta-
te nostra.

Tertium dis-
crimen.
Episc. Abu-
lensis in Mat-
thæ. c. 17.
q. 165. sub
initium.

2. Thess. 1.

Matth. 3.

Infra 15.
Luc. 17.
1. Cor. 13.
Maior fides
quæ cõfetur.

Luc. 7.

Matth. 9.

Quæ ite fer-
uentior sit fi-
des.

Infra 15.

Fidē cur Do-
minus grano
sinapis com-
parauerit.

Ratio quorū
dam minus
idonea.

Hierony. in
Matth. to-
mo 9.

1. Cor. 13.

Mar. 4.

Altera con-
gruentior, &
aptior.

Apocal. 5.
1. Pet. 5.
Vna & eadē
res diuersas
vnde suscipit
comparatio-
nes.

Ioann. 3.

quit, tantam fidem in Israel: & Cha-
nanæ, O mulier, magna est fides tua:
& Discipuli, Adauge nobis fidem: & A-
postolus, Si habuero omnē fidem, ita vt
montes transferam. Maior ergo est,
quæ ad maiora se extendit, quā quæ
ad minora: vt Iudæi seniores crede-
bant per tactum posse sanari seruum
Centurionis; hic verò, quod posset
curare verbo sine tactu: Archifyna-
gogus Christum credebat filiam suā
posse sanare; sed non defunctam ad
vitam reuocare. Et circa eandem re,
feruentior, & magis radicata fides il-
la est, quæ non tollitur ob impedi-
menta oblata, vt illa Chananæ: dif-
filius illa, quæ minor est: maior e-
tiam facilius, & breuiori tempore, at-
que oratione impetrat quàm minor.

Comparauit Dominus hæc fidem
grano sinapis, non, vt quidam vo-
lunt, quasi significare voluerit fidem
etiam paruam sufficere ad montes
transferendos: qui sensus vel ex hoc
loco refellitur. Nam vel paruam sal-
tem fidem habebant discipuli, quos
propter diffidentiam, vel increduli-
tatem dicit Dominus fuisse impoten-
tes. D. quoque Hieronymus ostendit
illum sensum refelli ab Aposto-
lo, qui ad hæc Domini verba allu-
dens, & illa explicās, fidei perfectæ,
& maximæ tribuit transferre mon-
tes. Si habuero, inquit, omnem fidem (id
est, totam, siue perfectam fidem) ita
vt montes transferam. Sicut igitur re-
gnum cœlorum grano sinapis com-
paratur, quod eum minus sit omni-
bus seminibus quæ sunt in terra, cre-
scit tamen in arborem magnam: ita
hæc fides cõfertur grano sinapis, pro-
pter qualitatem eius, id est, effica-
ciam, & acrimoniam. Vna ergo, &
eadem res propter diuersas proprie-
tates cõparatur diuersis; vt leo, pro-
pter fortitudinem, Christo Domino
assimilatur; propter sæuitiam verò,
dæmoni. Et idem de serpente, qui
ob prudentiam comparatur Christo;
ob venenum verò, & ingenium, quo
ex insidijs aggreditur, comparatur
Satanæ. Ita sinapi ob quantitatem par-
uam assimilatur regno cœlorum: ob
qualitatem, siue acrem virtutem eius

comparatur fidei. Meminit etiam hu-
ius fidei alibi Christus, cum ait: Amē
dico vobis, Si habueritis fidem, & non ha-
sitaueritis, non solum de ficulnea facie-
ris, sed et si monti huic dixeritis, Tolle, &
iacta te in mare; fiet. In quibus senten-
tijs trãslatio montium à Domino
habita est iuxta vulgus, vt res omniū
difficillima, & impossibilis. Proinde
hic, & alibi apud Matthæum, & in
priori ad Corinthios, vt magnum
quid ponitur trãslatio montiū, qua
tamen maior est fuscitatio mortuo-
rum: sed subiicitur regula post exem-
plū montis, qui oculo erat præsens,
quod omnia poterūt: Et nihil, inquit,
impossibile erit vobis: at alio loco de
arbore præsentem exemplum posuit.

Dicetis monti huic, Transi hinc illuc,
& transibit. Significat; Dicere pote-
ritis quicquid postea facere volue-
ritis. Et cum ait, monti huic, non de
dæmone hoc dixit, qui expulsus, nō
erat amplius præsens: & alibi, vbi dæ-
mon non erat amplius præsens: id
ponit, vt Matth. 21. vt rarum, quod
non est de dæmone. Ergo intelligi-
tur de monte materiali, quem ante
oculos habebat. An verò hoc signū
de monte transferendo, aliquando
per sanctos editum fuerit, dubitant
quidam. Certè Eusebius Cæsariensis
Gregorium Neocæsariensem vi-
rum Apostolicum tradit, rupē quan-
dā vicini montis, quæ constructioni
cuiusdam Ecclesiæ impedimento e-
rat, suis precibus semouisse tantum,
quantum opus erat ad condendam
Ecclesiam: idque per alios fortassis
etiam est factum. Suidas namque in
verbo ἀγαντός. Agapetus Episcopus
Synadon (quem vehementer laudat
Eusebius) referens ingentiam miracu-
la ab ipso fuisse patrata, quod videli-
cet montes & flumina è proprijs lo-
cis ab ipso dimota & aliò translata
sunt. Faber quoque Stapulensis te-
statur, se legisse in historia Tartaro-
rum iuxta Baldacem, Montem Diui-
na virtute translatum esse, oratione
cuiusdam viri Sancti, cum imprope-
rarent Tartari Christianis illud Euā-
gelij: Si habueritis fidem sicut granum
sinapis. Nihil tamē vetat etiam iuxta

Matth. 21.

1. Cor. 13.
Magna mira-
cula quæ sint

Luc. 17.

His verbis
Domini: Di-
cetis monti
huic, trãsi hinc
&c. de quo
monte sic ser-
mo.

Montem orã
do qui tran-
stulerint.
Euseb. Cæs-
sar. lib. 7. c.
25. in fine
tom. 1.

Suidas hi-
storicus.

Faber Sta-
pulen.

B. Hierony. in Mattha. 21. tom. 9. Montes qui mysticè.

Jerem. 51.

Matth. 21. A Deo aliqd. postulatur qualem prius in Deo confidentiam concipere debeat.

Mar. 9. Cū Christus ait: Hoc genus dæmoniorū non eiicitur, &c. quo de genere dæmonū loquatur. Primus sensus, qui rejicitur.

Chrysof. homil. 58. in Mattha. tomo 2.

Alter sensus. Theophyl. in Marcū. Tertius sensus, accommodator.

Quomodo ad expulsionem

spiritum intelligere cum B. Hieronymo, per montes, homines superbos, & in potestate constitutos, qui indignè opprimunt pauperes, & vexant: qui piorum precibus, & fide insigni præstantium deterrentur, & aliò declinant onera. Sunt etiam diaboli montes, iuxta illud: *Ecce, ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis uniuersam terram*: qui similiter feruenti Sanctorum precatione, & fide à loco expulsi, aliò suum pondus detorquent. Et notandum est, Dominum hac sententia non tantum voluisse commendare nobis faciendi, vel impetrandi miracula confidentiam, ne ad nos eam parum, vel nihil spectare putemus, sed in genere fiducia quiduis impetrandi à Deo quod ad eius gloriam, & nostram salutem spectet. Hinc Dominus postquam similia verba produxit, subiunxit: *Et omnia quacunq; petieritis in oratione credentes, accipietis*. Hinc cum quid petendum est à Deo, ante orationem homo colligat magnam in Deo fiduciam, sine qua nihil profutura esset oratio, saltem quod ad impetrationem spectat.

Et dixit illis, Hoc genus (scilicet dæmoniorum) in nullo potest exire, nisi in oratione, & ieiunio. Hæc est altera causa, cur nõ potuerint eiicere dæmonium. Sed occurrit dubium, de quo genere dæmonū Dominus hîc loquatur? Chrysostomus de omnibus in genere dæmonijs intelligit hanc sententiam: ad quæ expellenda multum valet oratio, & ieiunium. Sed certè Domini verba de certo genere dæmonum loquuntur, quia ait, hoc genus, & quia Apostoli dæmonia expulerant sine oratione, & ieiunio. Theophylactus intelligit de omni lunaticorum dæmonum genere. Quia tamen illis sunt omnia dæmonia nocentiora, & peiora; ideò rectius de genere dæmonum pessimorum, & qui longo tempore hominem possederint, quale erat prædictum, quod ab infantia puerum obsidebat.

Alterum dubium in his verbis occurrit, Quomodo Dominus exi-

gat ad expulsionem quorundam dæmonum, orationem, & ieiunium; cū superius solam fidem, siue fiduciam perfectam sufficere ad omnia significauerit? Dicendum, Dominum in prioribus verbis id, quod ad omnia signa edenda est generale, nimirum fidem, hîc verò id quod est peculiare, & proprium ad expulsionem quorundam dæmonum requisituisse. Nec illud generale excludit istud peculiare: quia non est dictum, solam fiduciam sufficere, sed fiduciam perfectam esse necessariam, & sine ea signa non fieri: cui non obstat quandoque esse ieiunandum, vel orandum ad certa quædam miracula perficienda. Ad hæc oratio, & ieiunium, quæ Dominus exigit, ex perfecta fiducia oriuntur, & ob id requiruntur, vt eam magis augeant, & excitent. Qui enim perfectam habet in Deo fiduciam, non dubitat ardentibus precibus vacare; donec quod vult impetret: & qui precibus incumbit, requirit ieiunium, & abstinentiam ab omnibus delicijs, vt facilius impetret. Ad hæc per orationem homo agnoscit se nihil esse, & nihil posse: per ieiunium verò luget, & cruciatur caro. Voluit ergo Dominus, vt qui dæmones de corporibus expellunt, agnoscant se ex seipis nihil efficere, sed Deum; etsi possit macerare corpus, & affligere.

Ad rem ergo redeundo, intellige, varia esse dæmonum genera: vnde quidam delectantur facere mutos, alij surdos, alij lunaticos, & luxuriæ deditos: ideò dicuntur surdi, muti, lunatici, & immundi. Vnde philosophastri sunt, non philosophi, qui negant hæc posse facere dæmones, quod est asserere; illos morborum causas ignorare, & seipfos dæmonum calumniatores, hoc est, diabolos facere. Quidam autem sunt dæmones, qui non eiiciuntur nisi in oratione, & ieiunio: vt erant isti, qui hoc exigebant: non quasi natura potentiores, & ob id magis resistentes, quia non agunt vt possunt, sed vt permittuntur. Vnde illorum vni dictum est: *Animam illius serua*, id est,

quorundam dæmonum Dñs exigit orationem, & ieiunium, cum superius solam fidem ad omnia satis esse significauerit.

Oratio, & ieiunium vnde ortū habeat.

Oratio, & ieiunium quid proficiat homini.

Quot dæmonum genera.

In eos, qui dæmones in homine varios morbos efficere posse negant.

Tob 2.

Quorum dæmonum eiectio Iudæis si gnium maximum videbatur.

Matth. 9.

Infra 12.

Mar. 9.

Quæ fuerit incredulitas discipulorū, quæ propter, eiicere dæmonium à lunatico nequiebat.

Oratio quæ dæmoni valde terribilis existat.

Luc. 5. Oratione, & ieiunium qui colebant Iudæi.

Dæmonibus formidabilibus qui sint.

Act. 19.

vitæ parce, ne occidas. Ideò minor potentia potest plures vexare, si permittatur. Deinde, quia nesciretur quis esset minoris potentia, nesciretur quando esset orandum, vel ieiunandum: causa igitur est, quòd Iudæi maximum signum putabant, tales spiritus diu obsidentes ab infantia, & qui efficiunt mutos, & surdos, atque acerbè vexantes eiicere. Vnde aliàs vno simili eiectio dixerunt: *Nūquam apparuit sic in Israel*. Et rursus altero eiectio stupebant omnes turbæ, dicentes, *Nūquid hic est filius David?* Non ita autem de alijs expulsis mirabantur. Hinc Christus vt suam potestatem Iudæis ostenderet, sibi soli, qui nullis regulis est astrictus, verbo eiicere eiusmodi dæmonia, seruabat; alijs autem sine oratione, & ieiunio præmissis, non dabat fidem eiiciendi: quam si haberent, sine illis ea eiicissent: quia omnia possibiliã sunt credenti, & habenti fidem vt granum sinapis. Et ob incredulitatem non eiecerunt: sed incredulitas fuit, quia non præmiserunt ieiunium, & orationem. Hæc autè duo voluit Christus, quia volebat eiicietem bene esse dispositum ad obtinendum: quod oratio quidem immediatè facit, ieiunium verò (vt sic dicam) mediatè, ac remotè. Oratio siquidem dæmoni admodum terribilis est: hæc autem efficacior, & valde potentem efficit ieiunium. Atque hæc duo opera speciatim frequentabant Iudæi religiosi, vt habes in Luca. Eleemosyna autem non ponitur, quia disponit ad proximum. Qui ergo illis armis orationis, & ieiunij instructi sunt, formidabiles sunt dæmonibus: at verò illis destitutos, etiam si nomen Dei, & Christi inuocetur, nõ formidant. Hinc Iudæi quidam exorcistæ cū tentarent nomine Christi inuocato, quem Paulus prædicabat, dæmones eiicere, quia oratione, & ieiunium non colebant; respondens spiritus nequam, dixit eis: *Iesum noui, & Paulum scio; vos autè qui estis? Et insiliens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amorum, inualuit contra eos, ita vt nudi, &*

vulnerati effugerent de domo illa. Et quanquam Chrysostomus, & eius discipuli, Theophylactus, & Euthymius, doceant necessariam esse orationem, & ieiunium, non solum eius qui sanat, sed etiam eius qui patitur: verius tamen est, & hoc Origenes apertè docet, & ratio magis suadet, vt hoc requiratur ex parte tantum eiicientis: quia obsessus à dæmone plerumque impeditur à precibus, & ieiunijs: quanquam si adessent in illo, facilius dæmon eiiceretur. Verba Origenis hæc sunt: *Hoc genus non eiicitur nisi in ieiunijs, & orationibus; etsi aliquando oportuerit nos circa curatiorem tale aliquid patientium permanere; non adiuremus, neque interrogemus, neque loquamur quasi audiētī spiritui immundo; sed permanentes in orationibus & ieiunijs impetremus patienti salutem à Deo, & abigamus ieiunijs, & orationibus nostris spiritus malignos*. Hæc ille. In huius verbis perpende, non prohiberi dæmonum adiurationes, vel loqui cum eis, quia Dominus vel in hoc ipso signo adiurauit, interrogauit, & locutus est cum dæmone; sed tantum prohibet, ne illis solis fidamus, non adferentes orationem, & ieiuniorum subsidia. Oratio igitur & ieiunium in eiiciente requiruntur. Discipuli autem nondum ieiunabāt, nec iugiter orabant, quia adhuc Spūs erat cum eis, qui orabat, & ieiunabat pro ipsis. Christus autem nūc ab oratione descendebat de monte, & magnam diei partem transegerat ieiunus: quibus non vacabant discipuli in multitudine versantes. Ipse autem hîc loquitur de eo, qui per potestatem participatam eiicit dæmonia, non autem per propriam, vt Dominus eiiciebat. Certè Eusebius Emyssenus homilia de initio Quadragesimæ: *Quam quidem vitam Apostolis suis Iesus insinuauit; vt requirentibus quod remedium ei qui à dæmonio vexabatur, possent adhibere, responderit: Hoc, inquit, genus dæmonis non eiicitur nisi per oratione, & ieiunium. Vide quid commodi circa propriam operetur salutem, quod alio ieiunare interdum etiam ad alienam pertinet sanitatem, vt homo*

Chrysof. vt supra. Theophyl. Euthym. c. 35. in Mattheum. Orig. tract. 4. in Mattha. tom. 2. Exorcistæ ne, an verò ar reptitij debeat orare, & ieiunare, vt eiiciatur dæmonium.

Quo sensu dæmonum adiurationes fieri Origenes vult.

Luc. 5. Vbi Dominus ieiunauerit, & orauerit, vt à lunatico dæmonium expelleret.

Euseb. Emyssen. hom. 1. de initio Quadrage. in princ.

Virtus abstinentiæ.

Quibus com-
muniter sint
oratio & iesu-
nium neces-
saria in eie-
ctione dæmo-
num.
Matth. 9.
Luc. 7.
Ioan. 11.
Caietanus.
Improbatur
sensus dicen-
tium, lunati-
cum fuisse de
carne tenta-
tum a dæmo-
ne.
Luc. 9.

Oditum qui-
bus ieiunium
fit.

In hoc spiri-
tu lunatico
surdū, & mu-
tum efficien-
te quid spiri-
tallyter fit in-
telligendum.

Gen. 8.

per abstinentiam, Angelicam possit ex-
pugnare naturam. Hæc ille. Et si ergo
ad signa patranda, opus sit fide in-
edente signū, & in illis qui recipiunt
illa, vel saltem in illis, qui pro eis pe-
tunt, vt cōstat in mortuis suscitatis,
& isto sanato propter fidem patris:
tamen oratio & ieiunium commu-
niter necessaria sunt edētibus signa,
non autem illa suscipientibus, vt pu-
tat Caietanus. Neque hīc quicquam
dicitur, quod dæmon lunaticum de
carne tentaret, ad quam opus sit o-
ratione, & ieiunio: quia non est quæ-
stio de victoria tentationis carnis,
sed de expulsionē dæmonis. Et tenta-
ns de superbia expelli debet ab
obsesso per contraria opera: & tamē
aliās Discipuli in solo nomine Iesu
spiritus eijscebant. Apostoli etiam,
vel arreptitius nunc minimē tenta-
bantur; & idē ait de præsentī, non
eijscitur. Et nescirent expellētes de
quo vitio tentarentur obsessi ad eijs-
ciendum spiritum malignum. Nisi
fortē dicatur, quōd ea quæ valent ad
vincendam tentationem, eadem ac-
commoda sunt ad expellendum dæ-
monia: quōd probabile non est. Hīc
etiam obseruanda est ieiunij virtus
contra dæmonem, quam dæmones
atque hæretici eorum ministri se o-
disse mirificē testantur.

Et quanquā hęc vera sint, quæ
ad literam diximus: mysticē tam en,
& iuxta spiritum in hoc spiritu luna-
tico surdum & mutum efficiente, &
qui ab infantia corripuit puerum, re-
ctē intelligimus fomitis cupiditatē,
siue carnis infirmitatem, quam ab in-
fantia contraximus. Proni enim sunt
sensus hominis ad malum ab adoles-

centia sua. Hęc carnis petulantia lu-
naticosefficit homines, quibus illud
competit: *Stultus, sicut Luna mutatur,*
dum eos instar Lunæ moueri facit, &
nunc ad hanc, nunc ad illam concu-
piscenciam exaturandam impellit: &
nunc proijcit in aquam luxuriæ, nūc
in ignem iracundiæ, & ambitionis:
nunc mutos efficit ad loquendum
bona, ad detractionem verō vocalif-
simos; surdos ad audiendum verbū
Dei, ad turpia verō, & lasciuia verba
impense auritos. Spumat, cum stul-
ta, & quicquid in buccam venerit, e-
uomit: stridet dentibus, cum iracū-
dia percitus impetum facit in obuiū
quemque. Arescit verō, cum aliena
felicitate cruciari, & tabescere facit.
Hęc est infirmitas, quam Apostoli
sanare nesciuerunt, & nequiuertunt:
Christus verō solo verbo curat.

Quisque autem Apostolorum, &
quisque nostrū si fidem adferat cū
oratione & ieiunio coniunctam, fa-
cilē tantæ infirmitati medebitur. Vn-
de Hæretici, qui de fide gloriantur,
cū ad reprimendos lasciuos motus
carnis, fidei virtutem nō habeant, at-
que arma precandi, & ieiunandi ac-
ceperint, ab hoc dæmonio minimē
liberabuntur, sed ab eo perpetuo ob-
sidentur. Catholici verō, qui or-
thodoxam fidem tenent, si illi con-
iungant precandi, & macerandi car-
nem studium; & à molestijs carnis li-
beri erunt, & gloriosum de hoste suo
capitali triumphū reportabunt, sus-
fragante Domino nostro Iesu Chri-
sto Dei Patris virtute, ac sapientia,
in vnitāte sancti Spiritus per
omne seculum.

Amen.

Ecclesiasti-
ci 27.
Carnis petu-
lantia quales
homines effi-
ciat.

Fomes con-
cupiscenciæ
qua ratione
curandus sit.

1. Cor. 13.

DE Signo Stateris argentei inuenti in ore
piscis à Petro: & habetur Matth. 17.

QUOD Nunc enarran-
dum est signū, proxi-
mæ historiæ connexum
est; vt tres Euangelistæ
tradunt, etiamsi solus Matthæus en-
naret quæstionem de censu à Chri-
sto Petro propositam: Matthæus au-
tem, & Marcus, & Lucas scribunt
post hoc signum prædixisse mortem
suam imminētem. Ait ergo Mat-
thæus: *Conuersantibus autem eis in Ga-
lilæa, Marcus ait: Et inde profecti præ-
tergrediebantur Galilæam: nec volebat
quenquam scire, scilicet quod imme-
diatē subiungūt de passione, & mor-
te eius. Vel nolebat quenquam sci-
re, quōd iam iter faceret per Gali-
læam eam derelicturus, & profectu-
rus in Ierusalem; ne videlicet eius
profectio aut retardaretur, aut im-
pediretur à Galilæis, qui eum maxi-
mē diligebant, & retinere apud se
exoptassent. De quo ait Lucas: *Po-
nite vos in cordibus vestris* (Græci ha-
bent, *in auribus vestris*) *sermone hos:*
hoc est, applicate aures vestras, &
attentos animos adhibere, non ad
humanas laudes, quibus homines me
commendant, sed ad ea, quæ maxi-
mē vos refert scire, nempe de pas-
sione, & morte mea. Quod agrē, &
cum difficultate Apostoli audiebāt,
& auditum, multo minū intellige-
bant: tantū occupauerat corda di-
scipulorum affectus, & amor erga
Christum.*

Subdit ergo Matthæus: *Dixit illis
Iesus, Filius hominis tradendus est in ma-
nus hominum: & occidetur eum, & terti-
die resurget. Et contristati sunt vehe-
menter.* Marcus addit iuxta textum
nostrum, licet in Græcis non habea-

tur: *At illi ignorabant verbum: & time-
bant interrogare eum.* Sed et si in Mar-
co deesset, nihil referret, quia Lucas
apertē ait: *At illi ignorabant verbum
istud: & erat velatum ante eos, vt non
sentirent illud: & timebant eum inter-
rogare de hoc verbo.* Iam tertio Do-
minus prædicat illis passionem suā,
vt credant, quia incredibilis vide-
batur; vt intelligant, nec parabolam
esse putent: quia nec tertio intelli-
gebant, vt Marcus, & Lucas tradūt;
vt confirmetur, & minus, telis præ-
uisis, debilitentur; vt ostendat se cru-
cem amare, de qua sæpe loquitur.
Nunc autem, quia putabant ob trans-
figurationem non esse passurum; ite-
rum prædicat. Et tradendum se vo-
cat in manus peccatorum, id est, Iu-
dæorum per Iudam, & Gentiliū per
Iudæos. Ipse etiam se tradidit iudi-
canti se iniuste: Meminit etiam re-
surrectionis, quia maiori opus est in-
structione in eo articulo: quia non
fuit ab omnibus conspecta, vt pas-
sio, sed tantū credita. Contristati
autem sunt discipuli, quia Christum
secundum carnem amabant; & pro-
pterea contristabantur: et si scirent
utilitatem passionis Christi, & intel-
ligerent resurrectionem, quæ tamen
fortē non cognoscebant.

Quod autem dicitur à Luca, &
Marco, hæc verba ab eis non fuisse
intellecta, intellige quantum ad mo-
dum: non enim capiebant quo mo-
do stare posset Deum mori, vel Chri-
stum obnoxium esse morti, cum non
ignorarent illud verbum: *Nos audi-
uimus ex lege quia Christus manet in
æternum.* Vel corticem tantū in-
telligebant, non autem an propriē,

Series histo-
riæ.

Mar. 9.
Quare Chri-
stus hūc suū
discessum ne-
minem volue-
rit scire.

Luc. 9.
Apostoli qd
ponere debe-
bant in cordi-
bus suis.

Luc. 9.
Cur toties
passionē suā
Christus præ-
dixerit.

1. Pet. 2.
Cur Dominus
hūc memine-
rit resurrectionē
nisi.

Vnde Aposto-
li fuerint cō-
tristati audita
Christi pas-
sione, & mor-
te:

Quis verum
sit Apostolorū
verbum Cris-
tis, & passio-
nis intellexit
se.

Ioan. 12.

Psal. 88.

Quales simus naturā.

an metaphoricè Christi verba essent accipiendā ut tunc tamen aliquid triste latere putabant. Tales enim sumus naturā omnes, nisi Spiritus nos doceat, ut ea quæ Christi sunt, & Crucis eius, nisi auxilio Dei subleuemur, minimè capere valeamus.

Cur venerit Christus Capharnaum.

Iam sequitur historia soluendi censis: Et cum venisset Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebāt, &c. Capharnaum, metropolis est Galilææ, in qua fortè census, & tributa Galilææ colligebantur: in qua sita erat Nazareth subiecta Capharnaum metropolitane civitati, ut vult Hieronymus; siue quia Dominus habitabat cum suis in Capharnaum, ad eodē ut dicatur civitas eius. Nec ita cogebantur ad proprias vrbes, ut censerentur, quemadmodum in prima descriptione Cyrii sub Augusto factum est. Et quia Christus à secundo anno prædicationis suæ coeperat esse caput familiæ; ideò nunc primò petitum est ab eo didrachmum. Nam si prius fuisset petitum, & solutum, non opus erat nunc de ea re disputare. Si verò postulatam esset, sed non solutam, & causas allegasset Dominus immunitatis, idem nunc faceret: vel si de scandalo tunc non curasset, nec nunc etiam curaret.

Luc. 2. Quare nunc primū, & non antè, à Christo didrachma que situm sit.

Ad Petrus, quam Christū, cur accesserint ministri pro soluendo didrachma.

Accesserunt, inquit, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester non soluit didrachma? Ad Petrum primò occurrentem, & magis notum, quia domicilium ibi habebat, & inter alios præcipuum accesserunt; non ad Christum, ob timorem ne noceret, quem nouerant miraculis illustrem, & ob eius reuerentiam, & vultus maiestatem, & quia nondum soluerat censum. Et quod aiunt, non soluit, affirmatiuè intelligendum quidam esse contendunt. Cogitabant enim omninò ut solueret; alias scandalizarentur. Sed certè hoc non est pronuntiandum affirmatiuè per expostulationem, quasi telonarius cum Petro expostulet, quòd Magister hætenus non soluerit didrachma: sed per quæstionem, siue interrogatiōnem legi debet. Nā

Illud: Magister vester nō soluit didrachma, interrogatiue, an affirmatiuè legendum sit. Altera solutio probabilior.

Græcè, soluit, de præsentī est τάλαντι: & particula nihil hinc negat, sed vim habet interrogandi, ut num: quo ad uerbū negatum esse volumus id, de quo interrogamus. Quasi dicerent, Soluit ne Magister vester didrachma? vult ne, aut, solet ne soluere? Quod similiter absque signo negatiuo dicere consueuimus; ut, Soluit tu vectigalia? Vel, Pendis tu tributum? Et licet ipsi publicani melius nossent, qui artem suam non ignorabant: tamen modestè, & secretò cum Petro loquuntur. Non autem volebant facere, ut Dominus repugnaret Cæsari: quia publicè ut Herodiani, dixissent. Et notandum, legendū esse in plurali neutrius generis didrachma: nam Græcè dicitur τάλαντα: declinatur enim didrachmum didrachmi. Et significat duas drachmas, sicut tetradrachmum, quatuor drachmas. Non est autem in fœminino genere, & in accusandi casu dicendum vel legendum, didrachmam; ut quidam corruptè legunt. Est autem magna differentia inter voces quasdam pronuntiatione valde similes, sed literis diuersas, nempe drama, dragma, & drachma. Drama enim, est fabula, siue actio, aut repræsentatio fabulæ, in qua plures sunt personæ, & quisquæ agit suam personam absque poetæ interlocutione, ut sunt tragediarum, vel comediarum. Atque in hoc sensu de B. Virgine canit Ecclesia: Ante torum huius Virginis frequentatè nobis dulcia cantica dramatis. Dragma verò cum g. significat rapinam, vel manipulum, hoc est, quantum vna manu comprehendere possumus. Et hac vocè vtuntur Septuaginta interpretes Gen. 37. quando Ioseph vidit somnium, & putabat se videre manipulos in agro, & suum consurgere, & stare, & aliorum manipulos suum adorare: dragma manipulum vocans: & in vtraque significatione est tertiæ declinationis, & generis neutrius. Drachma verò per χ. siue per ch, fœminini generis est, & secundæ declinationis δραχμή: est quæ octaua pars vnciæ, & minæ Atticæ

Matth. 22.

Didrachmū quid.

Drama, dragma, & drachma quid inter se differat

Iulius Pol. lux lib. 9.

centesima, vt tradit Iulius Pollux. Porrò mina Attica genus est pòderis, ac proinde monetæ libræ Romanam superans in quatuor drachmis: nam Græca continet cētum, Romana verò nonaginta sex. Similiter etiā drachma præter rationem ponderis, genus est monetæ argenteæ, quæ pèdebat, vt diximus, octauam partē vnciæ: sic enim docent Iosephus, & Hieronymus. Verba Hieronymi super Ezechielem, hæc sunt: Siclus autem, id est, stater, habet drachmas quatuor. Drachmæ autem octo Latinam vnciam faciunt. Hæc ille. Cum quibus parum videntur conuenire, quæ in Quæstion. super Genes. 24. scripsit, vbi didrachmum interpretatur esse semuncium, & siclum vnciæ pondus habere. Cūm reuera siclus, siue stater, siue tetradrachmum non nisi semunciam faciat: sicut semisiclus, vel didrachmus quartam partem, drachma verò octauam tantum partem efficiat.

Ioseph. lib. 3. Antiq. c. 9. B. Hieronym. in Ezech. c. 4. post med. paulo, tom. 5. Siclus quot drachmis cōstet, teste Hieronymo. Idē tom. 3.

Quarta pars stateris quod idem sit ac drachma.

Luc. 15.

Zuzā quid Syriace.

Drachmā qui soluerent.

Helias Hebræus autor.

Quod ergo dicitur 1. Reg. 9. quarta pars stateris argenti, siue vt Hebræa habent, sicli argenti, reuera aliud non erat quā drachma. Et Chaldaus ibi Paraphrastes habet: Ecce inuenta est in manu mea zuzā vna: quæ vox quoque in Euāgelio Syriaco in id verbum Lucæ: Si perdidit drachmam vnam, reperitur: & hoc loco habet idem Syrum Euāgelium pro didrachma theren theren zuzin dacefeb rifa: id est, bina bina zuzim ex argeto capitati, siue binas drachmas argenti capitati. Quæ diligenter sunt annotanda, quia viui erunt futuris disputationibus. Et interim hinc accipias, drachmam Græcè, & zuzam Syriacè idem esse, & esse quartā partem sicli, vel stateris: & illā solui solitam viritim, siue per singula capita, non domesticatim, per singulas domos, ita vt solus pater familiās numerare deberet; & Helias Hebræus notat, idem esse zuzam, & denarium, & fuisse monetam non æream, vel auream, sed argenteam. Quia verò nunc octaua pars vnciæ argenteæ efficit nummum, quem Romani Iuliū, Hispani Regale, Veneti Marcellum

vocant: efficitur vt didrachmū paulo minus quā duos Iulios, aut duos Carlinos contineat. Vnde Græcè Διδραχμοι dicuntur apud Thucydidem, qui pro duabus drachmis locant operas suas diurnas: & Διδραχμοί vocāt rem, quæ duabus drachmis vāijit. Hoc autem genus nummi, illud idē est cum eo, quod Dominus alibi dixit: Ostendite mihi numisma census. Habet autem Syrum Matthæi Euangelium: Ostendite mihi denarium argenti capitis, id est, census capitati soluēdi. Est autem didrachmum, siclus ille dimidius, siue dimidius stater, quem soluebāt omnes filij Israël, qui ascendebant ad vigesimum annum, vt profiterentur se à Deo esse redēptos, vt traditur in Exodo: & decem obolos valebat.

Nec obstat dictis, quòd siclus, quē diximus Hebræis esse idem quòd Atticis staterem, dicatur in Scripturis viginti obolos valere, drachmam verò dicimus valere sex obolos: vnde fit vt stater comprehendat viginti quatuor obolos: quia oportet intelligere obolos, in quos diuiditur siclus Hebræis, in Scripturis fuisse maiores obolis Atticis. Est ergo drachma numisma Atticum, idem valens quod denarius numisma Romanum, vel minima erat differentia. Et sicut denarius Romanis dicebatur, eo quòd valeret decem asses æreos; ita eiusdem ferè ponderis nummus dicebatur Atticis drachma, eo quòd octaua esset pars vnciæ argenteæ. Nam drachma propriè erat ponderis nomen, quæ diuiditur in terna scrupula, & horum singula in binos obolos.

His igitur positis, iam differendum est, quæ de causa publicani isti in Capharnaum didrachmum exigent. Et in primis dicendum, nō fuisse vectigal quod penditur pro mercium trāitu, vel traiectu: quia Christus nō erat mercator, qui mercestrajceret. Secundò, Chrysostrōmus hoc loco exponit, didrachma à Christo exactum secundum legem Moysi, tāquā à primogenito: de qua lege est sermo Num. 18. Verūm hæc nō solidè

Διδραχμοι qui. Thucydides

Matth. 22.

Didrachmū quid illud cur soluerent Hebræi.

Exo. 30.

Ibidem. Num. 18.

Stater quot obolis cōstet

Denarius vnde diceretur apud Romanos. Atticis numm⁹ cur drachma dicebatur

Cur isti publicani in Capharnaum didrachmū exigent. Prima opinio, quæ refellitur. Chrysostr. homil. 58. in Matth. tomo 2.

Secundus ite minus proba bilis. Luc. 2.

Chrysoft. i- bidem.

Tertia opi- nio. Hilar. can. 17. in Mat thæum. Exo. 30.

Ioseph. lib. 3. Antiq. c. 12. initio ferè. Impugnatur duplici ratio ne.

Contra Lyræ num.

Tertia opi- nio.

dicuntur: quia pretium primogeniti semel tantum persolendum, idque paullo post mensem à natiuitate: & Christus iam persoluerat in die Præsentationis suæ in templo. Deinde pretium pro primogenito non erat didrachmum, vel siclus, ut vult Chrysofomus, sed quinque sicli. Ad hæc minimè tale pretium exigeretur in Capharnaum, sed Ierosolymis: & Petrus non erat primogenitus, sed Andreas frater eius senior erat illo. Tertio B. Hilarius in hunc locum opinatur, didrachmum hoc persolui solitum secundum legem Exodi, in qua traditur, ut viri ascendentes vigesimum annum, & supra, & qui veniebant ad numerum, pro redemptione, & propitiatione sua, dent in usus templi dimidium sicli: de quo Iosephus lib. Antiquitatum ita scribit: Sicli, nummi genus est apud Hebræos, quales sunt tetradrachmi Attici. Vnde idem esse constat didrachmum, & dimidium sicli. Sed hanc sententiam veram non esse, ex multis colligi potest. Non enim hæc didrachma secundum legem colligebantur, sed secundum præceptum Romanorum, quibus erant Iudæi facti tributarij: petijt enim Dominus à Petro, Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? &c. Ergo hæc didrachma pro tributo & censu Romanis debito exacta sunt Lyrani ergo sententia non potest stare, vel aliorum qui eum sequuntur, qui putant, tantum quelibet domus patrè familias soluisse annuatim hoc didrachmi tributum, cum constet viritum, non domesticatim constitutum, ut olim semisiclum pederent omnes viritum, qui transibant ad numerum. Deinde si in usus tabernaculi colligerentur, non in Capharnaum, sed in templo Ierosolymorum acciperentur: nec pro duobus, Christo, & Petro, sed pro omnibus, & singulis Apostolis, qui excederent annum vigesimum: quia, ut habet Euangelium Syriacum, viritum, siue capitatum erat pendendum, & Christus iam per plures ante annos pendisset, quia erat in tricesimo tertio vitæ suæ anno constitutus. Ruunt ergo omnes illæ sen-

tentiæ, & illa etiam Origenis in Matthæum, qui vtrumque membrum complexus, scribit fuisse pretium, vel primogenitorum, vel eorum qui ascendebant ad summam viginti annorum. Statuendum ergo est ut solidum, fuisse annum quoddam tributum genus impositum in singula capita, ut tyrannis pederent, quod olim vni Deo soluebant: & in eo soluendo profitebantur se subditos Cæsari: quod intolerabile Iudæis esse, multi, qui seditiones de huiusmodi excitabant, contestabantur, & quod exuerent subiectionem, quam erga Deum habebant. Incertum tamen, quando, & à quo primum hoc tributum didrachmi cepit à Romanis imponi Iudæis. Quidam putant à Pompeio cepisse, qui, ut Iosephus scribit, Ierosolyma fecit Romanis obnoxia tributum. Alij verò (quibus libenter subscribo) verisimilius existimant, ab Augusto in descriptione vniuersi orbis facta initium sumpsisse. Quod ex eo etiam redditur probabile, quia Pompeius non legitur Galilæam fecisse tributariam, sed Iudæam tantum, siue Ierosolymam. Et quare hoc didrachmi tributum sit Iudæis impositum, explicat Iosephus lib. De bello Iud. Stipendium, inquit (siue, ut est Græcè, φερόν, id est, tributum) vbicunque degerent, Iudæis indixit: binasque drachmas singulis annis deferre in Capitolium iussit, ita ut antehac Ierosolymorum templo pendebant. Sic ille. Non enim Vespasianus tunc primum tributum illud Iudæis indixit, sed quod Iudæis prius Iudæam inhabitantibus fuit indictum à Pompeio, vel Augusto, idem ipse extendit in Iudæos, vbicunq; terrarum agerent: vel etiam quia Iudæi propter rebellionem & bella gesta excusserant iugum illius tributum antiqui, Vespasianus illud renouauit & instaurauit, ut ante bellum extiterat. Et fortassis Attico nomine hoc tributum genus didrachmum vocatum est: quod numisma Romanorum eius pederis non haberet proprium nomen Latinum. Sed hæc coniectura est, quia Domino exigenti sibi ostendi numisma census, obtulerunt denarium;

Orig. tract. 4. in Matth. tom. 2.

Quarta opinio, acceptio ne dignissima.

Quando, & à quo primum hoc tributum didrachmi à Romanis cepit Iudæis imponi. Ioseph. lib. 14. Antiq. c. 8. Secunda opinio.

Luc. 2. Cur hoc didrachmi tributum fuerit Iudæis impositum. Idem lib. 7. De bello Iud. c. 26. in fine.

Vox didrachmi vnde sumpta.

Matth. 22.

Idem Ioseph. lib. 18. Antiqui. c. 12. initio. Exo. 30. Iudæorum Babyloniarum de gentu pietas in templu Ierosolymitanum. Luc. 2. Matth. 22.

Cur Petrus domi, & non in via de censum soluendo Dominum certiorum fecerit.

Quo tendat hæc Christi interrogatio: Quid tibi videtur, Simon?

Ioan. 6.

nisi hic duplex, siue geminatus fuisset: ut quidam non improbabiler existimant, vel obtulerunt denarium, addentes, illud duplicem esse numisma census quod pendebatur, & propter eam Christus petijt numisma census apud Matthæum, cuius pars, nepe denarius, ostensa est: & Marcus, & Lucas dicunt à Christo petijt, petito scilicet numismate duos denarios continente. Et fortassis de hoc didrachmate loquitur Iosephus cum in lib. Antiqui. scribit, quod in Neardâ Babyloniarum, & Nisibim, ciuitates munitissimas in Mesopotamia Iudæos sacrum didrachma, quod Deo offerre ex more solebat, ceteraque votiuam pecuniam, in his urbibus, quasi in comuni ærario seruandam deponebant, ut inde suo tempore transmitterent Ierosolyma. Est ergo didrachmum, census, qui pendebatur Romanis, de quo Lucas, & Matthæus meminerunt: qui tantum soluebatur pro capite cuiusuis. Vnde dixerunt: Magister vester non soluit didrachma. At, Etiam. Quo verbo non vult Petrus indicare, Magistrum soluisse tributum, sed tantum de solutione exactores certos facit. Propter quod, & Domino voluit in domo seorsum existenti rem proponere quod & fecisset, si non ab eo fuisset prauentus: declaras se omnia prænoscere, & talem, qui merito tributis, homini soluendis obnoxius esse non debeat. Et cum intrasset in domum, prauentum eum Iesus, dicens. Domi, & non in via voluit Petrus rem proponere, ob honestatem, quia res seruilis erat censum soluere, & iniustum videbatur exigere à Christo. Ideo nesciebat quid responsurus esset, nisi prius consulto Domino. Dominus autem, ut se filium Regis, id est, Dei factum ostenderet, prauentum eum, ne de eo tantum subdito Regibus discipuli scandalizarentur: Quid tibi videtur, Simon? Id est, Petre, scio quid habes in animo, scio quid à te exegerint in via thelōnarij, scio & quid mihi volueris proponere. Non ergo querit, ut petat consilium, quia scit quid sit facturus, ut alijs fecit: nec ut instruat, de his, quæ in animo habebat,

quia sciebat quid vellet dicere, & agere: & propterea prauentum eum. Nec rursus ut alij scirent tantum, quem admodum tentauit Abraham, & Philippum, quo alijs Abraham fidem, & Philippi infirmitatem notam faceret: sed interrogauit, ut ex concessis ab eoque labore persuasionis inferret quod volebat: nam ex suis quisque magis suadetur, quam ex alienis probationibus. Direxit autem præcipue sermonem ad Simonem, quia res speciatim ad eum spectabat, ad quem venerant exactores, & ille solus, non autem alij, scire posset, Christi videre cor. Alias autem ad omnes loqui solet. Et Simonem vocat, non Petrum, quia nondum ut vicarium, sed ut subditum, & priuatum habebat: Maior enim Petri super alios, gradus sæpe signatus fuit usque ad passionem, ut Lucas indicat cõtendebat enim amplius quis eorum videretur esse maior. Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel censum, à filijs suis, an ab alienis. Et ille dixit, Ab alienis. Tributum, significat collectam, quæ secundum quantitatem facultatis Principi pendebatur: vectigal autem, erat illud, quod pro his, quæ intra urbem, vel extra portabatur, & alio nomine dicitur à Cicero portorium, soluebatur. Et hæc distinguit Apostolus ad Romanos, cum ait: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal. Censum autem distinguitur ab illis duobus, quia soluebatur pro capite cuiusuis, siue viritum, & non pro ratione facultatum. Et hæc filios pro veris, & naturalibus accipit, non ut sumi solent filij, id est, subiecti naturales, & antiqui, prout opponuntur populis vi armorum subactis. Nam falsa alioqui fuisset Christi responsio: Ergo liberi sunt filij, quia voluit docere, se Regis esse filium. Et quia nec ipsi Romani ciues à tributo, vel censu erant immunes, ut testatur Dionysius, difficile videtur, & obscurum quo tendat Dominus per hanc conclusionem, nepe quod ab alienis, & subditis Reges exigant censum, & tributum, non à filijs. Certum tamen est, Reges terræ, qui dominatum exercet, tributum à filijs non exigere, sed ab alienis, quos ha-

Gen. 22.

Ioan. 6.

Quæ causa fuerit Petrum interrogandi potius, quam alios Apostolos.

Quare Simonem non Petrum, ut alias Christus vocauerit. Luc. 22.

Tributum quid significet. Vectigal vero quid sit.

Cicero ad Q. fratrem, & alibi scripsit.

Rom. 13. A tributo, & vectigali quid differat census.

Filiorum nomine non solentur tributum, hoc loco qui veniant.

Dionys. lib. 4. Antiqui. Quare Christus dixerit, Reges terræ ab alienis, id est, subditis census exigere, non à filijs.

bent pro subditis, & seruis, sed quid hoc ad rem, vt ipse, & sui liberi censetur ab illis tributis Cæsaris, cū nō esset filij Cæsaris, sed omnino alieni. Et Christus quasi filius Dauid nō erat liber à tributo, etsi filij Regis etiā in alieno regno (nō hostis tamē) liberi sint. Christus etiā non erat immediatus Dauidis Regis filius, & omnes tūc erat sub Romanis. Ideo diligēter percipe quō tendat. Vt enim Reges Gētiū hanc habēt prudētiā, vt filios non vexent censibus, & tributis, sed illos tantū, quos vt subiectos habēt: ita Rex Regū, cui omnes gentes legē naturæ tenentur flectere genua, habet in sua sapientia, vt non vexet filios suos, sed alienos tantū. At quō pacto nō satis vexat illos Dominus, permittēs id Regibus, vt eos vexēt? Reges enim ministri sūt Dei, & quod ipsi faciunt, Deus facere videtur. Respondeo: Permissio hęc sapientia Dei est, vt in omnibus per patiētiā sui in hoc mūdo lucrentur. Nec propterea Deus dicitur facere, quod fieri permittit: quia quod bonum est, tantū ipse facit.

Si dicās; Qui sunt hi filij Regis liberi ab hoc onere tributorum? Respondeo, in primis Christus ipse Filius Dei, qui hęc protestatur se liberum ab onere pendendi censum, ne discipuli existimarent eum facto negare se Filium Dei, & Messiam: maxime quia Iudæi illicitum putabant subdi Gentibus, & pendere illis tributum, & Messiam ab eis liberatum. Hinc Iudas Galilæus, & Theudas excitarunt rebelliones. Et tanquam ad inconueniens deducere volebant Iudæi Dominum ad confitendum licere Cæsari dare censum in disputatione illa Christo proposita à Matthæo descripta. Dicendum ergo, quōd cū Dominus infert, Ergo liberi sunt filij, non intelligit filios Dei, sed vt habet August. liberi sunt filij Regis cuiuslibet in regno ipsius.

Aliam Dominus hęc suppressit conclusionem, nempe, ego liber sum, cū sim filius Regis regni istius, & omnium regnorum mundi: quam quidē conclusionem à nobis magis voluit

intelligi, quā à se exprimi. Loquitur enim de filijs naturalibus propriè dictis. Ergo suo iure Dominus ipse liber fuit, vt pote filius naturalis Regis æterni Dei; non autem Apostoli, aut Christiani, etsi sint filij Dei per adoptionem.

Quod verò dixit Petro: *Vt autē non scādalizemus eos, vade, &c.* quasi videatur Petrus non nisi vitandi scandali gratia pro se censum persoluerē debuisse: non euincit non fuisse Petrum debitorem, nisi ratione scādali: nam dici potest, Dominum de se solo in plurali locutum fuisse. Deinde scandalum Christi non pendentis censum, in Petrum recideret, vt qui eius negotij administer fuisset. Sed producit Augustinus libr. Quæstion. Euangelium dicens: *Quod dixit: Ergo liberi sunt filij: in omni regno intelligendum est liberos esse regni filios, id est, non esse vectigales. Multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno, si filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terra.* Sic ille, liberans filios Dei per gratiam adoptionis à solutione tributorum. Nec satis hoc soluitur dicendo tales esse liberos à seruitute peccati, & demōnis, cū constet sermonem Augustini esse de libertate à seruite corporea, & tributorum.

Nec rursus aptè respondetur Augustino, dicendo filios summi Regis intelligi posse Episcopos, Presbyteros & clericos, eo quōd tales præsumunt in regno Dei tanquam Regis filij constituti ab ipso ad suum regnum gubernandum, & promouendum. Verius ergo, & solidius dici potest, Augustinū, dum dicit filios supremi Regis liberos esse, loqui de filijs naturalibus, vt quod dicit de pluribus, tantū locū habeat in Christo: habiturum etiā in pluribus, si plures essent filij naturales. Nam si de his loquitur, qui quouis modo sunt filij Dei, omnes homines asseruisset liberos, cū omnes aliquo modo, saltē ratione creationis sint filij Dei. Non ergo liberi sunt à censu, qui ad Christum pertinent, atq; per fidem, & Sacramentum Christum sunt induti.

Dices; Neque census ille Cæsaris

Per hęc Domini verba: Ergo liberi sūt filij, nequaquā Christi fideles à censu Principibus, vel infidelibus dādo immunes esse cōsentidos. Rom. 8. & Gal. 4.

Petrum alio etiā iure quā scandali vitā di, tributū fuisse debitorē. Aug. lib. 1. Quæstio. Euang. quas. 23. eodem, tom. 4.

Quo sensu Augustinus non dixerit, filios Dei, nēpe Christianos, à tributis soluendis liberos esse.

Alter sensus, sed ineptus etiam verborum Augustini reijcitur. Tertius verus, atque germanus.

Si libert filij sunt, quomodo filij Dei, & quidē grauius vexari regnū ac tyrannorū exactiōibus permittūtur.

Qui nā sint filij Regis liberi ab hoc onere tributorum.

Act. 5.

Matth. 22.

Aug. lib. 1. Quæstio. Euang. quas. 23. tom. 4.

Iure viros etiam iustos, & sanctos didrachma Cæsari persoluisse. Matth. 22. Rom. 12.

Act. 5.

Quantopere despiciant Anabaptistæ, dum negant Regibus atq; Principibus celsus esse soluendos.

Quæ iusta vectigalium impositio atque legitima vectigalium necessitas.

Matth. 10. & Luc. 10.

Vectigalia quæ nam iniusta, ac minime ferenda videantur.

reus tunc licitè exigebatur à viris iustis, & sanctis, qui erant filij Dei: & inter Christianos pariter hęc censuum exactio minimè liceret. At contrarium Dominus probauit in Pharisæos, cū dixerit: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo: & Paulus: Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Denique vbique Reges hoc tanquam iustum exigunt, & accipiunt. Sicut ergo Theodas, & Iudas Galilæus, vt rebelles, & seditiosi de medio sublati sunt, negantes tributa pendere Regibus infidelibus, siue Assyrijs, siue Græcis, siue Romanis: ita insulsi sunt, & phantastici nostri seculi Anabaptistæ, qui verba hęc Domini ad omnem politicum statum euertendum sub prætextu Christianæ cuiusdam libertatis retulerunt. Sed hoc loco considerandum, multos abusus accidere posse circa tributa, & primò causam imponendi tributa iustam esse debere, constantissimum esse debet. Quia enim omnis benè instituta politia eget gubernatore, ac Rege, pluraque contingunt, & imminent Reipublicæ incommoda, & pericula, quibus obuiam ire necesse est, idque proprium, & Regum, & Principum est munus, necessaria est pecunia. Quòd si ærarium fisci non abundet; tunc necessarium est excutere priuatorum crumenas. Atque hinc oritur iusta tributorum impositio. Est enim sæpe periculum ab externis hostibus, & periculum à latronibus, vt necessum sit habere præsidia, & militem paratum. Opus est frequenter instaurare ædificia publica, mœnia, & templa, construere vias, & pontes. Et quia nemo absque mercede laborat, & consuetæ pensiones ipsi Principi non satis sunt, vt dignè, & iuxta gradum suum degerè possit; vt honoraria, & salaria officialibus pendat, oportet concurrere ciues ad cōtribuendum, & Principes ad rectè dispensandum.

Peccatur ergo, quoties causa imponendi nulla, aut ficta est, aut si fuit iam omnino euāuit: & cū existen-

te causa modus exceditur: & cum forma (vt quisq; videlicet pro quantitate facultatum suarum soluat) non obseruatur, sed qui minus possūt, sæpe magis grauantur. Fiunt & in exactiōibus per ministros multæ fraudes, & extorsiones in pauperes: quare hos, quorū interest punire in his, & similibus peccantes, & nō puniūt, puniet grauissimè Deus. Peccatur etiam, cū impositiones istę extenduntur ad eos, quos ipsa rei natura, & cōditio facit ab his oneribus immunes, vt sunt clerici, & sacerdotes seruientes Diuino cultui. Vnde terra sacerdotum in Lege Naturæ libera fuit à tributo pendendo, vt constat ex Genesi tempore Pharaonis, & in lib. 1. Esdræ editum Regis Artaxerxis habet: *Vobis notum facimus de vniuersis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinaiis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponēdi super eos.* Ex quibus omnibus, & ex verbo Domini, nempe: *Ergo liberi sunt filij,* elicimus, clericos, & sacerdotes liberos esse à tributis. Nā etsi Episcopi, & sacerdotes, ac religiosi non sint per se, & immediatè liberi à seruitute tributorum, quia nō sunt naturales filij Regis supremi, vt Christus erat: Apostoli tamen, veluti de curia, & familia filij Regis (filius enim Regis cum tota sua familia & aula liber esse solet in quolibet regno) ac eorū successores, vt Episcopi, sacerdotes, & religiosi, liberi erūt ex æquitate quadam naturali, & verborum Domini extensione. Nec obstat Christum pro se, & pro Petro solui præcepisse: quia prius declarauit se soluere, nō quod iure deberet, sed tantū ad amouendum scandalū exactorū, non ex malitia, sed ex ignorantia orturum: nondum enim Dñs declarauerat illis maiestatem suam. Neque hęc magnopere contendam, an hęc eorū immunitas, & exēptio iure diuino sit debita, an verò naturali: an rursus humano iure, quod diuino, & naturali iuri valde sit consentaneum, præcepta. Quæ sentētia postrema magis mihi probatur, vt Papa respondet in. c.

Ab exactiōnū onere qui cēseantur immunes, ac liberi.

Gen. 47. 1. Esdr. 7.

Qua ratione Episcopi, ac sacerdotes, & religiosi à censu dādo exēpti intelligantur.

Ecclesiæ personarum immunitas quoniam iure sit debita, Diuino, an Humana.

Quamquam, de Cenfib. li. 6. Ecclesias, inquit, & Ecclesiasticas personas, ipsarumque res non solum humano, sed & Diuino iure a secularium exactionibus immunes declaramus. Hec ibi ad sensum, ubi per ius diuinum & humanum, intelligo ius Cæsareum, siue civile: & diuinum, hoc est Canonium, siue Pontificium.

Nec obstat verbum Apostoli: Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit: quod frequenter Euangelici nostri seculi in gratiam Principum occidunt, quo illi derogantes immunitati personarum Ecclesiasticarum, & Ecclesiarum ipsarum, & rerum, habeant suam impietatis patronos, & defensores. Sed certe alia est ratio Principum fidelium, alia infidelium: quia enim in infideles nulum ius habet; ideo Ecclesiastici debent illis subiectionem, & suam subiectionis iura, quam diu in illorum ditionibus viuunt. Aliud est de Principibus fidelibus, quorum concessione clerici suam immunitatem in naturali æquitate fundatam habent: que etiam legibus canonicis est confirmata. Verum de hoc tributorum genere non hic loquitur Dominus: nec sunt liberi Christiani, nisi rei Diuinae seruiant, aut quos summa paupertas excusat.

Est autem aliud tributigenus, quod pro voluntate à Principe imponitur in signum dominationis eius, & argumentum subiectionis eorum, qui illud pendunt: & ab hoc censu liberi sunt filij Principum, & magis filij Dei. Talis erat census à Cæsare Imperatus, ut apparet ex eo, quod tantumdem omnes soluebant. Et si verò Reges, & Principes iuste sibi hoc Regium ius arrogent, ut populi sunt illis rebelles, vel cum aduersariis suis uniuntur: tunc enim, ut alieni efficiuntur: sed hoc delictum non cadit in filios Dei, qui omnino non sunt Regibus rebelles, sed eos timet, & reuerenter colunt, quemadmodum Deus imperat. Potest & hoc contingere, ut ob alia peccata mereatur populus hac plecti poena à suis principibus: non quod in eos peccauerit, sed in Deum ipsum deliquerit, ut per blasphemias, hæreses, fraudes, iniurias, & immunditias. Licet enim Principes ipsi iniuste populos suos pre-

mat per censuum impositiones, & tyrannicas exactiones: ipse tamen populus iuste vexatur ob ea scelera quæ in Deum patrauit. Et in his causis licet filij Dei, id est, filij innocentes, & reuera iusti sint, ac ob id immunes: tamen exemplo Christi subdere se debet, & innocentiam vitam non prætere, idque propter scandalum vitandum: quod onus si citra scandalum vitare possent, minime peccaret, sed ferè sepe est periculum in scandalo: oportet enim in huiusmodi non contendere cum Principibus, sed humiliari, & pati. Unde Christus dixit: *Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.* Ostendit se non cogi ad tributa pendenda: docet tamen quare illud pendere velit, nempe tollende offensiois, & scandalii gratia. Quod non videbatur negligendum, ut illud scandalum Phariseorum natum ex eo quod dixit: *Non quod intrat in os, coquinat hominem:* quia nondum exactoribus cognita erat causa libertatis ipsius. Ideo non dixit, ut annotat Caiet. *Vt autem non scandalizemus eos,* dando suspicionem seditionis, vel rebellionis, quasi autores simus perturbandi regni, & populum permouendi: Innuens, non tantum acceptum, sed etiam datum scandalum futurum, si is qui ignorabatur esse Filius Dei, tributum non penderet.

Est igitur fructus huius historiae, quod Christus pendendo tributum, subiectionem vltro testatus est, sicut formam serui induerat: simul tamen verbis, & miraculo ostendit non iure, & necessitate, sed libera, & voluntaria submissione se ita esse exinanitum, ut eum iudicaret mundus quasi unum quilibet ex populo. Hinc Hieron. hoc loco ait: *Dominus noster, & secundum carnem, & secundum spiritum filius Regis erat, vel ex David stirpe generatus, vel omnipotentis Verbum Patris: ergo tributa quasi Regum filius non debebat: sed qui humilitatem carnis assumpsit, debuit adimplere omnem iustitiam.* Nosque infelices, qui Christi censumur nomine, & nihil dignum tantum facimus maiesta-

Innocentes, ac filij Dei in exactionibus iniustis quomodolibet se gerant exemplo Christi.

Quale ob scandalum vitandum Christus soluerit didrachma.

Matth. 17.

Caietan. in Matthæ.

Ex hac historia quem fructum spirituale capere valeamus.

Hierony. in Matth. ca. 17. tom. 9.

Matth. 3.

te. Ille pro nobis, & crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus. Vides in his Hierony. verbis immunitatem Ecclesiasticam suo tempore fuisse à Christianis Principibus merito, ac iure in Christi honorem concessam: Nos, inquit, pro illius honore tributa non reddimus. Nos scilicet clerici, & ministri altaris quasi filij Regis à vectigalibus pendendis liberi sumus.

Petrum mittit, qui primus erat, & pro se, & pro ipso solui volebat: & feruetior erat ad credendum, piscem inueniendum cum statere, & exactores illum allocuti fuerant. Mittit autem illum ad mare voluit enim signo edito soluere censum, quia forte in oculis tunc pecunias non habebat unde solueret: quas si habuisset, iuste potuisset ex eleemosynis soluere, quia ipse pauper erat, & simpliciter ei eleemosyna dabatur, & non sub ratione depositi tradebatur.

Quamquam Hierony. aliter sentiat, ait enim: *Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo Iudas in oculis portabat pecuniam? Respondebimus: Res pauperum in usus convertere, nefas putauit nobisque id tribuit exemplum.* Sic ille. Sed quod prius diximus, videtur probabilius. Deinde ut se maior Cæsare, miraculo ostenderet, & latius se dominari quam omnes Reges terræ, ut qui pisces haberet sibi tributarios: & se non esse illi subiectum minime soluendo de suo, sed de alieno declararet. Stater argenteus idem valet quod tetradrachmum, siue quatuor drachmæ, quæ continebant viginti quatuor obolos, sicut siclus argenteus continebat viginti obolos, ut in Exod. dicitur. Et ideo siclus, & stater non erat idem præcise genus nummi: nisi obolos Hebræorum efficias paullo maiores illis Græcorum, ut supra diximus. Et quod stater quatuor drachmas valeret, docet primus Reg. libet, ubi puer, qui comitabatur Saul, dixit: *Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti: demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.* Vbi Hebraice pro statere, habetur siclus.

Erat autem hic stater, ipsius Christi non tantum quatenus Deus est, sed etiam

D. Hieronymi tempore clerus sacer, Principum liberalitate, ecclesiastica immunitate egau debat.

Cur Petrum potius quam alium Christum miserit ad mare pro statere ex ore piscis sumendo. Quare Christus cum soluere tributum alla ratione posset, hac ma luerit.

Hieronymi solutio.

Iban. 12. & 13.

Stater argenteus quatuor va loris fit.

Exod. 30.

1. Reg. 9.

Argenteus stater in ore piscis à Petro inuentus an fuerit tunc creatus, necne.

quatenus homo, etiam non esset creatus tunc in pisce, sed ab aliquo perditus. Quia ut res sit inuentoris, satis est quod habeatur pro derelicta, vel non habeat, vel habere non putet dominum. Quod si recens creatus fuit in pisce, hoc ipsum magnum est miraculum. Si habebat aliud, mirum erat id Dominum scire, sed non miraculum, quia demon id posset cognoscere. Scire autem quod primus ascendens ad escam, haberet staterem in ore, quia futurum erat contingens, à solo Deo sciri naturaliter poterat. Hinc Hiero. *Quid primum mirer in hoc loco, nescio: utrum præsciētiam, an magnitudinem Saluatoris. Præsciētiam, quæ nouerat piscem habere in ore staterem, & quod primus ipse capiedus esset. Magnitudinem, atque virtutem, si ad verbum eius, statim stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat, ipse loquendo fecerit.* Hæc ille.

Illud sumens, da eis pro me, & te. Quare iusserit pro se, & pro Petro reddere, & non pro alijs Apostolis suis, dubium est. Nec potest dici quod Chrysaist, Petrum fuisse primogenitum, nec quod Christus eum constituisset veluti suorum Apostolorum ducem ac principem, & tributum hoc per capita familiarum esset soluendum, quia diximus, & probauimus quod viritum pederetur. Vana etiam est Titelmani suspicio, putantis hoc tributum exigi solitum à transeuntibus ciuitate Capharnaum, & unum tantum didrachmum soluendum ab eo qui solus transiret: duplex, si aliquo comitatu stipatus. Non enim hoc à transeuntibus soluebatur, sed ab habitantibus, ut diximus. Ergo pro se, & pro Petro pendere iussit, quia tunc solus Petrus erat cum eo. Vel potius Christus, qui caput erat familiae Apostolicæ, pro Petro, quia ibi habitabat in Capharnaum, & habebat domum, uxorem, & filios: ideo obligatus ad censum erat; aliis Dominus non curasset facere Petrum tributarium. Vel quia ad illum, ut pote Vicarium Christi futurum, & caput, hoc maxime pertinebat scire: atque ita eius primatum aliquo modo indicauit. Unde confessim secuta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior. Et si autem exactores non ab alijs, sed à solo Christo didrachmum exe-

Res quæ amissa est, ut sit inuentoris, quid tantum requiratur.

Hierony. supra citatus

Quare Christus pro se, & Petro, non etiam pro cæteris Apostolis iusserit, solui didrachma. Primus sensus qui rejicitur. Chryso. ho. 59. in Matthæ, to. 2. Secundus sensus, absurdus, & ille. Titelmanus in Matth.

Alij sensus probabiliores producuntur. Quartus sensus.

Quintus sensus.

Matth. 18.

An aliorum Apostolorum didrachma Christus soluerit.

Rom. 13. Illud Apostoli: Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit: quo sensu dicatur.

In quor Ecclesia nullum ius habeat.

Principum filij, ac potissimi filij Dei quibus minime vectigalibus sint obnoxij.

Luc. 2.

Iusta horum vectigalium causa duplex

gerint: tacite tamen, dicentes, Magister vester non soluit didrachma? vñ sunt numero plurali dicentes, Magister vester; quasi pro se, & pro suo comitatu duo didrachma postularerint & propterea Dñs duo didrachma, siue staterem Petro præcepit soluere, vñ pro se, vt patre familiars, alterũ pro Petro & socijs, vt familia Christi. Et ita quod dicitur, *Pro me, & te*: intellige, pro te, ac socijs tuis, siue pro me, & pro te solo, alludens ad eius principatum, & primatum super alios Apostolos. Quod sententijs Patrum maximè cõfirmatur. Scribit enim Orig. propterea ortam fuisse cõtentionem inter discipulos quis eorum esset maior, quod videretur Dominus Petrum sibi equasse in census solutione. Hierony. etiam, & Chryso. in eadem verba Matthæi, & B. Aug. lib. Quæstion. Vete. & No. Testamenti, & Glossa ordinaria idẽ tradunt. Scribit enim August. *Saluator cum pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exoluisse videtur: quia sicut in Salvatore erant omnes causamagisterij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continetur: Ipsum enim constituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis dominici.* Gregor. Nazianzenus. Petrus discipulorum charissimus, teste Nazianzeno.

Musculi hæreticij hominis in hũc locum Matthæi blasphemiam confutatur.

Musculi hæreticij hominis in hũc locum Matthæi blasphemiam confutatur.

Alter sensus.

Orig. tract. 5. in Matthæi 10. 2.

Hiero. ibid. Chryso. vbi supra.

B. Augusti. In Petro post Saluatoris omnes causamagisterij continentur.

Ioan. 21. Gregor. Nazianzenus. Petrus discipulorum charissimus, teste Nazianzeno.

raculi Dominus solet succurrere. Iuit ergo ad mare, & misit hamũ, & cepit piscẽ. In quo, quod erat in Ecclesia futurũ, prõdebat. A piscatione enim Petri, & promissione honorũ celestiu, quæ per hamũ, & escã significatur, illud quod evenit, planè innuitur: videlicet subministradũ esse aurum & argentum Ecclesiæ ad redimendas vexationes suas, & Christi: sed hoc nobis Christus sua egestate cõparauit, qui tã egenus fuit, vt non haberet vnde tributum solueret: & hoc exemplum est ad solatium pauperum proponendum.

Discamus igitur ab hoc tanto Christi exẽplo, non licere Christiano propter tẽporale aliquod commodũ resistere potestati, ac seditionẽ mouere. Et quia alibi non curat scandalũ, vt cum dixit: *Sinite illos: ceci sunt, & duces cacorum*: quãdõ videlicet doctrinæ Christi manifestè, & malitiose resistitur: idem ipse scandalum pusillitẽ vitari iubet, & in publicã potestatem ob tẽporalia cõmoda seditionẽ incitari vetat. Illud etiam notadũ, Petrum pecunias piscaturum hamo tantũ vt; at piscaturus mysticè homines, laxare retia iubetur. Nunc autẽ contrario modò fit: nam ad piscandas diuitias, lata retia extendimus, ad piscandũ homines vix hamo vtimur. Deniq; hoc tali ac tanto signo declarauit Dñs magnitudinẽ potestatis suæ, & futurorũ omniu præsciẽtiã, & se, atque suos successores omnes, siue omnes ad diuino cultui vacadũ promotos liberos esse ab omni onere census, & tributis secularibus principibus pendendi: & tamẽ, si causa incideret, qua ex negato cẽsu, vel tributo scandalũ oriretur, etiã vnde cũq; qua sita pecunia: quæ si fortè deesset, signo à Dño prospiceretur, numerandũ esse tributũ; vt ita charitas, iustitia, & pax locum potiùs habeat inter Christianos, quàm tumultus propter bona tẽporalia, & seditiones: quod totum in gloriam doctrinæ, & vitæ Iesu Christi cedit, cui cum Patre & Spiritu sancto honor semper reddatur, gratiarum actio, & imperium in seculum seculorum, Amen.

In eo quod Petrus eũdo ad mare, misit hamo piscem cepit, quid præsum fuerit.

Fructus huius miraculi quatuor.

Matth. 15.

Secũdus fructus.

Infra. 18.

Tertius fructus.

Quartus, & postremus.

TRACTATUS XXXVIII.

In quo agitur de signo, quo Dominus decem leprosos in itinere sanauit; & habetur Luc. 17. *Et factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam Castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, &c.*

Huius Domini è Galilæa in Iudæam professionis, de qua nunc Lucas, vbi ceteri meminerint Euangelistæ, atq; id vnde cõllet.

Eius professionis causæ duæ.

Vbi eandem professionẽ Domini commemorat Lucas è Galilæa in Iudæam. Luc. 9.

Infra 10. & seq.

HANC Professionẽ Domini è Galilæa in Iudæa, siue in Ierusalem, eandẽ omnino esse cum ea, de qua mentionẽ facit Matthæus cap. 19. & Marcus cap. 10. & cum eadẽ, quam Ioannes scribit in principio 7. capituli propter festum Scenopegiæ, ex eo probatur, quod post vtramq; professionem è Galilæa nunquã legitur Christus è Iudæa reuertisse in Galilæam, etiam si diuersas indicent Euangelistæ migrationis huius causas. Nam Ioannes festiuitatis gratia, at verò illi mortis in Iudæa subeundæ causæ Dominũ significant è Galilæa ascendisse in Iudæam.

Deinde statuendum est, hanc Domini è Galilæa professionem eandẽ esse, cuius & Lucas meminit, dum post quæstionem illam inter Apostolos habitam, quis eorum videretur esse maior, subdit: *Factum est autem, dum completerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmavit vt iret in Ierusalem.* Secundũ quẽ intellectum erit tempus sex mensium, aut circiter, quod poterat intelligi facta missio, & reuersio septuaginta discipulorum, & alia pleraque, quæ Lucas postea recenset. Quanquam non sit necesse, omnia quæ postea vsque ad finem 18. cap. enarrat Lucas, intelligere contigisse post hæc; cum probabile sit, pleraque esse per recapitulationem à Luca cõmemo-

rata. Duo enim sunt in Luca consideranda, ne lectorem perturbet eius enarratio, à fine cap. 9. vsque ad finẽ cap. 18. Primum, quod cum circa finem cap. 9. dicat, Dominum, cõpleto tẽpore assumptionis suæ, firmasse faciem suam vt iret in Ierusalem (quo satis significat Dominũ mox profectum rectã Ierusalem) & capitibus sequentibus frequenter professionis Domini in Ierusalem faciat mentionem, vt circa finem cap. 10. circa medium. 13. circa medium. 17. circa finem 18. non scribit autẽ eũ venisse in Ierusalem, nisi in fine cap. 19. Ne ergo hæc narratio quẽquã perturbet, aduertendum, illos locos, quibus dicitur à Luca, Dominũ iuisse in Ierusalem, non accipiendos de vna & eadẽ professionẽ, quæ tũc completa fuerit, cum id est factum, quod describitur cap. 19. Post migrationem enim illam è Galilæa, patet ex Ioanne, Dominum bis aut ter venisse in Ierusalem, aut Iudæam; & tamen solius aduentus in Ierusalem Lucas mentionem fecit, quo insidẽs asinæ, urbem intravit.

Secundum obseruandum in Luca; quod postquã cepit narrare, Dominum, relicta Galilæa, instituisse iter in Ierusalem, & tamen multa illius menti occurrerent dicta, & facta ab illo in Galilæa, quæ in sua narratione prætermiserat, atq; vtile esset ea cognoscere, iudicauit, illa an-

Quæ duo ad clarã & dilucidã huius historię Lucę notitiã lectorem adducent.

Luc. 19. Alterum documentum.

te Pafsionis descriptionem per recapitulatione inferenda esse. Hinc est, quod tam multa commemorat sine alicuius ordinis, & coherentia significatione, quae prius in Matthaeo & Marco sunt habitae: etsi verisimile sit, etiam quaedam eorum ab illis per praecipue narrata fuisse, quaedam etiam bis a Domino dicta, & eo loco, ac tempore, quo scribunt illis & rursus eo tempore, vel loco, quo Lucas reponit.

Cum igitur hoc miraculum decem leproforum in tali profectioe contigerit, merito inter miracula hic locus ei datur: nam reliqua post Domini profectioem contigerunt. In primis igitur in hoc signo percurremus sensum literalem; deinde mysterium explicabimus. *Et factum est* (inquit) dum iret in Ierusalem. Ibat ad passionem Dominus, in qua quasi leprosus reputatus est, sanaturus spiritualem omnium hominum lepram, qui ex Adam nati lepram peccati contrahunt. Et quoniam a conceptione Dominus mente passus sit, quia nos voluit pretio suae Pafsionis redimere, ut saltem amantem redamur; propinquus tamen Pafsioni magis dolebat & cruciabatur: quem admodum holocaustum in fine magis comburitur, quia agens est fortis, & patiens infirmus.

Transibat per mediam Samariam, & Galilaam. Per medium duarum provinciarum, in quibus saepe praedicauerat, & signa ediderat, & non tam ut per medium terrarum, quam ut per medium cordium transiret: Deus enim medium semper tenuit, & corda diligit: quia solus animae illabitur: nos vero per superficiem, & circum circa ambulamus. Caeterum ne superbos Iudaeos scandalizaret Dominus, per hos Gentes transibat: qui pertransiit omnibus benefacendo, & sanando omnes oppressos a diabolo. Et si verum est, ut superius diximus, Dominum in hac profectioe expulsam fuisse a quodam castello Samaritanorum, ut dicitur a B. Luca; miram Domini benignitatem licet contemplari; qui cum ingratis

atque eum expellentibus eos beneficijs vincere certabat, atque haec est Dei vindicta. Rursum notum est odium inter Iudaeos, & Samaritanos, de quo apud Ioannem fit mentio: Iesus tamen per utroque transiit, quia apud neutram partem manere poterat, & ut utraque Deo reconciliaret; in hunc mundum venerat. Et quantum in Galilaam maiorem fructum ediderit, & plus operae in praedicatione & signis ad illos lucrificandos posuerit: vnde Apostoli & mulieres eum sequentes, & ministrantes de factis Galilaam erat, & per consequens melius tractaretur apud eos: voluit tamen in Ierusalem locum Pafsionis & mortis venire; ut doceat nos prospera mundi huius fugere, Crucem vero & aduersa sectari, & meditari, si volumus pertingere ad caelestem Ierusalem. Sed nos contra facimus: transimus enim non sine mutatione per Ierusalem, & libeter mansionem facimus in Galilaam.

Et quum ingrederetur quoddam castellum. Non exprimit quodnam fuerit, quia nihil referebat. Ingressus est autem, vel ut diuerneret, & quiesceret, vel ut praedicaret, & hoc signum ederet. Non enim dedignatur vel vnam ouiculam, qui pro quavis mori, & sanguinem fundere dignatus est: maxime quia, ut dixit Propheta, audiimus eam in Ephrata; & inuenimus eam in campis sylvae; & in ciuitatibus, ad quas concurrunt improbi, & hypocritae, fidem vix inueniebat; & ob diuitias & luxum & honorem nolum opere exprimere, quae si de nouerunt. Ideo Dominus visitat castellum; quia melius est vni Samaritanae praedicare, etiam occulte, quam multis Scribis, & Phariseis. Occurrerunt autem, non postquam ingressus est castellum, sed ante, nepe cum iam propesset ingressurus. *Occurrerunt ei decem viri leprosi.* Leprosi secundum legem vrbibus excludebantur, & quia exclusi ut exules; ideo si mulierant decem: atque hoc ob morbum contagiosum, ne quenquam inficerent. Nam ille morbus abominabilis erat, & incurabilis: vnde Rex

Ioan. 4.

Quare Christus in Ierusalem potius quam in Galilaam uenit. Luc. 8.

Ad caelestem Ierusalem quomodo peruenimus.

In castellum cur Dominus ingressus sit.

Psal. 131.

Ad ciuitates non ad castellum (ut Christus) qui ueniant.

Ioan. 4. & seq.

Quando occurrerit Christo decem viri leprosi.

Leuit. 13.

& 14. Cur isti decem viri leprosi si mulierant.

4. Reg. 5.

Lepra morbus qualis olim habebatur.

1. Cor. 5. Gal. 5.

Hi viri leprosi an decem fuerint, an noue, ut Apostolica habet diataxis.

Matth. 8. Clem. li. 6. const. Apo. cap. 19.

Leuit. 14. Quorundam solutio non omnino solida, ac firma.

Epiphan. in here. 66. in Catalogo, initium verus.

Hae historiae de viris decem leprosis ab illa Luc. 5. in quibus differat.

Matth. 8. Secundum discrimen.

Tertium discrimen.

Israël dixit: *Nunquid Deus ego sum, ut occidere possim, & uiuificare, &c. ut currem hominem a lepra sua?* Vtinam hoc exemplum sequeretur illi, penes quos summa rerum est, ut scilicet omnes a quibus damnatum tam spirituale, quam corporale sanioribus est timendum, reijcerent in suos angulos, qui scilicet vel prauo exemplo, vel malo sanè consilio, vel deprauata doctrina seducunt, atque corrumpunt. Ita enim & fidei & bonis operibus esset consultum, ne scilicet, iuxta Pauli prouerbum, modicum fermentum totam massam corrumpere.

Circa numerum aduerte, decem reuera fuisse mundatos solo verbo, sicut prius vnus tantum, & contactu Christi & verbo. Quod vero constitutio apud Clementem Apostolica ait: *Cum Dominus leprosum vnum curauisset, posteaque nouem alios, dixit priori, Vade, & ostende te Pontifici, & offer munus quod praecepit Moses in testimonium ipsis: nouem vero illis rursus, Ite, & ostendite vos sacerdotibus:* videtur ab Evangelica Christi veritate dissonare, quae habet decem. Et volunt quidam, ut haec concilient, decem fuisse reuera leprosos mundatos tantum, sed de primo vno loqui tantum Matthaeum & Lucam cap. 5. quod gratus extiterit: & Lucam tantum nouem meminisse, qui non redierunt. Quod ex Epiphanio in haesim Manichaeorum volunt ostendere. Sed reuera nequaquam recte conciliari potest constitutio Apostolica cum Evangelio: nam Evangelium ut distincta miracula narrat vnus, & decem Luc. 5. & 17. Tempore etiam differunt: quia prior illa vnus accidit post completum sermonem in mote, antequam ingressus Capharnaum, sanaret puerum Centurionis; illa vero ioge posterior fuit, postquam scilicet deliberauit vltimo ascendere in Ierusalem mortis causa pro nobis subeunda. Locus etiam videtur distinctus: quia illa prior sanatio fuit in ingressu Capharnaum metropoli Galilaae; posterior vero in ingressu cuiusdam castelli, siue, ut Graece dicitur, *in τινὸς κωμῆς*, id est, in quendam pagum,

videlicet Samariae: quia reuersus vnus ex decem non erat nisi Samaritanus. Adhuc vnus venit ad Sacerdotes iuxta Christi praecipuum; decem vero in via sanatis, vnus tantum ex eis reuersus est ad Christum, caeteris ad Sacerdotes abeuntibus. Vnus dixit, *Si vis, potes me mundare*; decem vero, *Iesu praeceptor, miserere nostri*. Epiphanius vero praedicto in loco tantum ait: *Euangelista propterea quod ille alienigena intellexerit beneficium, & propter grati animi significationem, vnus pro decem mentionem fecisse.* Sic ille, quanquam non satis ad rem. Nam si ille significat decem, quorsum ille praeter ceteris laudatur, & alijs nouem antefertur?

Ergo, ne ex duobus signis vnum efficiamus, in quo Christi gloriae & Euangelij veritati maxime derogatur, & ex vndecim leprosis sanatis decem faciamus; dicendum est, duodiuersa extitisse signa: in primo vnus; in secundo decem. Licet constitutio vocet nouem; propterea quod illi ingratos se Domino reddiderint, non reuersi ad gratias agendum. Nisi velis dicere, nouem tantum seruasse mandatum eundi ad Sacerdotes, sed vnum illum in spiritu agnouisse verum templum Dei, & magnum Sacerdotem Iesum Christum.

Qui steterunt a longe. Ob Christi reuerentiam; & quia lepra morbus est foetidus, immundus, & contagiosus. Dominus autem, qui humilis erat, & Medicus, non verebatur etiam leprosos tangere, quia supra Legem erat, ut Matthaeus testatur, cum Helisaeus nec videre quidem voluerit Naaman Syrum leprosum. Hi longè steterunt, & leprosus vnus ille apud Matthaeum propes venit, ut tangi posset. Sed hic Dominus ingrediebatur castellum, in quod ipsi non poterant per Legem ingredi; ille vero in campo existens prope Iesum accessit. *Et leuauerunt vocem.* Hoc est, fortiter clamauerunt, quantum leprosis datum est clamare. Erant enim longè corpore, sed oratione propes: quia propes est Dominus omnibus inuocantibus eum. Et desiderium sanita-

Quartum discrimen:

Epiphan.

Constitutionis Apostolicae cum Evangelio conciliatio magis accommodata.

Cur steterint longè isti leprosi.

Lepra morbus qualis sit.

Matth. 8. 4. Reg. 5.

Matth. 8.

Leuit. 13. & 14.

Hi leprosi quare clamauerunt.

Psal. 144.

Hæc præcator: Iesu præceptor misericordie nostri, qualis sit.

Iesu nomen quale sit.

Psal. 134.

Iesu propriū.

Quos percuteret lepra Dominus. Num. 12. 2. Para. 26 4. Reg. 1.

Quam propria sit Christi misericordia.

Iaco. 5. Quæ preces à Deo facilius exaudiuntur. 1. Tim. 2.

Virtutes fidei quæ.

Verè misericors qui sit.

2. Cor. 12.

tis corporeæ dissimulari nequit propter doloris vehementiam. ¶ Dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri. Breuis est hæc præcatio, dulcis, humilis, spiritualis, communis, & confidètia plena. Breuis quidem, quia quatuor verbis constat, etiamsi multum habeat fucci & virtutis, vt res ipsa testata est. Dulcis fuit, quia incipit à dulci nomine Iesu, quod est melos in aure, mel in ore, iubilus in corde, de quo Propheta: Psallite nomini eius, quoniam suauis est. Et iustum erat, vt qui Iesus est, siue Saluator, à miseria magna lepræ, & incurabili sanaret. Humilis fuit petitio, quia ei tanquã præceptor, in omnibus obedire voluit. Spiritualis fuit, quia misericordiam, non iustitiam, gratiã, non debitum petunt: nõ pecuniam, sed misericordiam, qua sanati possint verbum Dei audire. Nam leprosi nõ poterat inter alios versari, & lepra pro peccato infligebatur iustè in Lege, vt patet in Maria sorore Moyfi, & Ozia Rege thurificare volente, & Giezi seruo Helisæi: sed ex misericordia mundanda erat. Et petere misericordiam à Christo, perinde est, ac dicere igni, Vre; luci, Illumina; aquæ, Laua: tam propria est ei misericordia, quam nobis propria est tunc corporis, tum animæ miseria. Communis etiam fuit deprecatio, quia per se inuicem orant: Orate, inquit frater Domini, pro inuicem, vt saluamini. Nam generalis oratio gratior est, & exauditione dignior apud Deum, qui vult omnes homines saluos fieri. Fuit autem confidentia & misericordia plena, quia dixerunt: Iesu præceptor: id est, Saluans solo præcepto, & imperio, & cui parent dæmones, & morbi omnes. Ex quo patet fides, quæ etiam audaces fecit ad petendum.

Quos vt vidit, dixit, Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Videndo commiseratus est. Et hoc est verè misericordè esse, simul atque rogatus fueris, statim egenti succurrere: nam qui citò dat, bis dat, & vt ait Paulus, hilarem datorem diligit Deus. Et quia in potestate Sacerdotum non erat lepro-

fos mundare, sed tantum de illorum munditia, vel immunditia iudicare: & quia, vt habetur in Leuitico, non se ostendebant Sacerdotibus, antequàm lepra essent mundati; constat Christum his verbis insinuasse eis, quòd in via mundarentur, & tacitè ab eis fidem exegisse, vt etsi se viderent leproso, crederent tamen se esse mundandos. Quòd illi gratia Dei crediderint, manifestum est: quia aliàs non iuissent, vt à Sacerdotibus cum opprobrio pellerentur.

Tu autem hinc diligenter considera, quam difficulter Christus aliquid de Lege Veteri remiserit: non enim venit soluere Legem, sed adimplere, qui sub Lege est factus. Deinde docet reuerentiam præstare Sacerdotibus, vt cumque Sacerdotes impij fuerint: officio enim suo honorem tribuit, etiamsi Sacerdotum impietatem, luxum, & avaritiam nõ probauerit. Ita de magistratu sentiendum est: nam etsi omnis potestas à Deo sit; non tamè omnis Princeps, vt docet Chrysostomus. Tertio ad Sacerdotes misit, vt vel sic cogentur laudare miraculū, & Christi potentiam, atque in illum credere. Quarto, vt se maiori virtute præditum, quam Lex, & Vetus Sacerdotium, factò ipso ostenderet: nam illi lepram quidem cognoscebant, sed mundare non poterant.

Et factum est, dū irent, mundati sunt. Non itineris, vel perfectionis gratia, sed virtute verborum Christi, & fide ipsorum mundatio facta est: nõ captiuantes intellectum suum, & contra spem in spem credentes, optatū donum obtinuerunt. Dices, Cur cæcus ille à natiuitate non antè vidit, quàm lauit, & non in via illuminatus est, vt leprosi hi sanati? Respondetur: Ibi ad visionem præcipiebatur lauitio, sicut Naaman leprosus non mundatur ante lauitionem: hinc autem promissa est tacitè sanitas, antequàm Sacerdos eos videret: non enim fas erat ostendere se Sacerdoti, nisi sanum: vt constat ex Lege Leuitici.

Vnde constat re possit decem leproso in via fuisse mundatos, eosque credi disse mundatos. Leuit. 14.

Quam ægrè ac difficilè Christus aliquid de Veteri Lege remitteret. Matth. 5. Galat. 4.

Sacerdotes, quicumque illi sint, honore esse & obsequio dignos, vnde perspicuum sit. Rom. 13. Chrysost.

Cur misit ad Sacerdotes fuerint isti leprosi.

Quomodo sit leprosi in via mundati sint.

Cur cæcus natus nõ vt hi leprosi, in via illuminatus sit. Ioan. 9. 4. Reg. 5.

Leuit. 14.

Deinde

Decem leproso forum erga Christum obedientia.

4. Reg. 5.

In eo quòd Christus leproso à se curatos misit ad Sacerdotes, quid insinuet.

Christus quando nos sanet à morbis corporeis: nosque mittat ad Sacerdotes, ceu decem leproso.

Malac. 2.

Samaritanus ille leprosus vt viderit se mundatum.

Voce ille bonus Samaritanus quã magna Deum magnificauerit.

Psal. 49.

Hic leprosus alienigena cur magnificaret Deum.

Luc. 1.

Deinde ostenditur eorum obedientia, qua nondum impleta sanati sunt: nam hoc erat futurum, si irent, vt mundarentur: non enim ad Sacerdotes misisset, nisi vt mundati iudicaretur. Et maiorem fidem ostenderunt isti, quàm olim Naaman Syrus verbis Helisæi: quia detrectabat ire ad lauandū se in aquis Iordanis; isti verò simplici crediderunt Christi sermone. Tertio innuitur, quòd non Lex, sed gratia mundat; & quòd nos per viam mandatorum ambulantes, in locum laudis & visionis pacis, id est, cœlestis Ierusalem mundamur à reliquijs peccatorum, à difficultate benefaciendi, & à praua consuetudine malè operandi. Adhæc diximus, quòd Christus est, qui liberat à morbis corporeis, nobis euntibus, id est, quòd in nobis est, facientibus: sed præcipuum sæpè est, quòd ipse precibus interpellatus sanitatè præstat per gratiam suam, quam plerunque Medici vt deploratam habebant. Præterea mittit Christus eos ad suos ministros, quorum est Legè Domini interpretari, & ex quorum ore Lex Dei petenda est, & reconciliationis ministerium dispensandū.

Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus est. Non quòd alios non plenè curauerit, aut se mundatos non viderint, sed quòd non omnes viderunt, hoc est, non omnes agnouerunt, nec ex æquo ponderarunt, à quo tantum beneficium accepisset: vnde videre, hoc loci, aptè & tempestiuè pro agnoscere accipitur. ¶ Regressus est, cum magna voce magnificas Deum. Si magna voce petijt, cum esset leprosus; maiori iam sanatus debuit clamare, ob fidem magnam, & deuotionè quæ accesserat. Et ad plura obligatur sanus, quàm infirmus: sacrificium, inquit, laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Magnificabat autè Deum ob magnum beneficium acceptum, sed præcipuè quòd Deus tam magnum mundo miserit Seruatorem: sicut & B. Virgo agnoscens mysteriū, dixit: Magnificat anima mea Dominum.

Et cecidit in faciem ante pedes eius, & gratias agens. Prius cum esset leprosus, longè stetit, quia longè à peccatoribus salus: iam mundatus verò appropinquat Iesu, qui habitat in cordibus iam iustificatorum. At vide humilitatem: non cecidit retrò, vt Heli Sacerdos, & milites, qui cum Iuda venerunt cõprehendere Christum; sed in faciem, humilia cogitando, vt eum Deus exaltaret. Et cecidit ad pedes, id est, ante Humanitatè Christi, cui omnia accepta refert, cuius meritis sanatus erat: & quia illis pedibus iter egerat, & illis occurrerat. Gratias verò egit; agnoscens beneficium singulare; & vt ad locū vnde exeunt flumina, illuc reuertantur, vt iterum fluant. Scribit autem Tertullianus libro aduersus Marcionem, hunc non iuisse nisi ad templū vt faceret orationem; sed tanquàm Christianum factum, ad Christū, tanquàm ad verum templum & verum Sacerdotem rediisse, vt veram oblationem offerret, & hostiam pacificã gratiarum actionis, & laudis.

Et hic erat Samaritanus. Nempe ex Gente Iudæis exosa, quibuscum nihil commercij haberet Iudæi. Et ita innuitur, alios nouem, Iudæos fuisse: qui non agunt gratias: quia exclusa est Iudæa, & saluata Gentilitas. Et Samaritani excedunt Iudæos in fidei facilitate, vt docet exemplū mulieris Samaritanæ, ac eius ciuium; & in pietate, ac misericordia quam fecit Samaritanus fauciatò in via; denique in beneficijs agnoscendis, & gratijs pro illis agendis, vt exemplum hoc docet. Vt videamus verbū Petri verum: In veritate comperi, quia nõ est personarum acceptor Deus; sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.

Respondens autem Iesus, dixit, Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? Cur voluit hos nouem redire, & dare gloriam Deo, an voluit vendere beneficium? an eget Deus laude nostrâ? an non est beneficiū nolle sibi gratias agi, vt beneficium sit beneficium? an non regula est beneficij, obliuisci beneficij impedi,

Quid est quod ille cecidit in facie ante pedes Iesu. Psal. 118. Ephes. 3. 1. Reg. 4. Ioan. 18.

Pedes Christi qui mysticè.

Idè cur egerit gratias Christo. Eccles. 1.

Tertul. lib. 4. aduersus Marcio.

Quidquòd ille ad templū gratias Deo acturus non redijt, sed ad Christum, teste Tertullia no.

Samaritani Iudæis quales.

Ioan. 4. In quib⁹ excederent Iudæis Samaritani.

Ibidem, & seq. Luc. 10.

Act. 10.

Quare Christus nouè leproso à se mundatos voluit accepti beneficij memores esse?

Datis, vel accipientis beneficium, lex quæ sit.

sicut

Terem.

Psal. 15.
Primã ratio.

Secunda ratio.

4. Reg. 5.
Tertia ratio.

Officium boni præceptoris quod.

Quare Christus noue leprosus mundauerit; quos sciebat tanti beneficii immemores esse futuros.

Christus quatenus uenerit sanare corpora nostra.

Omnis medela, & omnne bonum unde fit.

sicut beneficium accipientis est femper recordari? An non Comicus dixit: *Isthaec commemoratio, quasi exprobatio est immemoris beneficii?* Sed uoluit eos redire non propter se, qui bonorum nostrorum haud indiget, sed primò propter Deum, cui omnis debetur gratiarum actio, & laus pro beneficijs. Deinde propter alios, ut cõfiteretur de beneficio per Christum accepto, & non per Legem; & ut uiderent turbæ euentum tantæ fidei, cū uiderent non cõtemptu aliquo, sed fidenter reuersos, ut redijt Naaman curatus ad Helisæum. Tertio, propter ipsos leprosos: erat enim eis honorificum, ne leuiter credidisse uiderentur, & ut gratum animu ostenderent, maiora beneficia perciperent, nempe doctrinam Fidei, ut Samaritanus. Et præceptoris est docere suos, ne, postquam sanati sunt, ingrati fiant. Et ideò ipse recordatur dati beneficii; quia nos obliuiscimur. Gaudet autem Christus benefaciendo, & ita in hominibus gratis tuetur beneficium antiquum, nouo beneficio illud cumulans.

Quòd si dicas, Quare cõtulit beneficium in illos nouem; quos sciebat ingratos futuros? Dicendum est, Dominum libenter contulisse beneficium; quia rogarunt; & quia Dominus gratiam suam non impertitur intuitu futurorum bonorum operum; & ut ostendat se in nos omnes diffundere dona gratiæ suæ; etiã illis nostro uitio abutamur. Postremò fieri potuit, ut hic Samaritanus alios in gratiarum actione præuenerit. Et cõquestio illa: Et nouem ubi sunt? magnam habet significationem amoris erga nos: non enim uenerat ad sananda corpora propter ipsa, sed propter animas: itaque uolebat ut rediret ad maiora percipienda bona. Uolebat item & illos redire, ne uideretur ipse tantum alienigenæ contulisse sanitatē, & non suis.

Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Non obscure se his uerbis Deum indicauit, a quo est omnis medela, & omnne bonum; Et per alienigenam repre-

hendit Iudæum, ut olim, cū dixit: *Non inueni tantam fidē in Israel.* Quē admodum nos Christianos per Indos, uel Turcas Fidem amplexantes confundere solet: sicut Religiosos & Ecclesiasticos per seculares. Porro ad illam Christi uocem: Et noue ubi sunt? non respondit quicquā Samaritanus; quia uenit ut gratias ageret Christo, non ut fratres suos neglecti officij accusaret. Et Dominus se cordium secreta cognoscere ostēdit, dum & reliquos nouem mūdatos esse significat, & cuius quisque gentis esset, cognouisse se demonstrat, et si id ex uelitu deprehēdi potuerit.

Nota etiam, quòd cū Iudæis Samaritani non couterentur, ut Ioannes inquit: morbi tamen communio cum illis coniunxit, quia omnes erāt leprosi: ut intelligamus, nullum hominum esse à nostro cõsortio repellendum, quia omnes unum sumus in Christo: nullus etiam habet, unde in alterum infletur, quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. ¶ *Surge, uade: quia fides tua te saluum fecit.* Ecce exaltatio humiliati Samaritani. Uade, inquit, securus de beneficii accepti perpetuitate. Uade etiam, inter omnes uersando ut sanus. ¶ *Quia fides tua te saluum fecit.* Tum in corpore, tum in anima, non natura nec ars, nec Lex, sed gratia Fidei: ideò serua fidem, quæ te gratum Deo in æternum reddet. Nec fides sola est, sed coniuncta cum obedientia eundi ad Sacerdotes, & gratiarum actione in reditu, & humilitate in casu ante pedes Christi, & prædicatione gloriæ Dei, quia clamauit uoce magna. Et quòd Christus sua uirtute præstitit, ipse Dominus pro modestia sua fidei alterius tribuit, dicendo illud suum elogium: *Fides tua te saluum fecit.* Atque ita erudimur, ut grati simus Deo de beneficijs acceptis, & meminerimus uinæ ablatæ à malis cultoribus, & locatæ alijs, qui reddent ei fructus in tempore suo. Neque infernus pro alijs puniendis magis est, quàm pro ingratissimis: neque Christus tā acerba & dira sustinuit,

Matth. 8.

Quid est quod Christo interrogari: Et nouem ubi sunt? nihil Samaritanus respondit. Propriū Christi & Dei.

Psal. 7. & alibi.

Ioan. 4. Samaritanos Iudæi cū horrent, ut se se noue leprosi Iudæi Samaritano coniunxerūt Rom. 12.

Supra 3.

Samaritanū ut fides saluum fecerit.

Quæ fides eū saluum fecerit.

Deo pro beneficijs acceptis gratos esse Samaritanos ut doceat nos. Matth. 21.

Qui grauius atque acerbis puniuntur apud inferos.

nisi

Scipionis Africani & urbe Roma ex postulatio.

B. Bernard. ser. 51. super Cantic. circa med. Modus gratiarum actionis, secundum Bernardum.

Ioan. 6. Eiusdem in ingrati animi uitiū inuētiua.

Idem serm. 2. de septē misericordijs, initio. Ingrati animi perniciēs

Elegans hēresis in lepra delineatio. Leuit. 14.

Hēresis qualis morbus, quā uariis. Esai. 43.

De hēresi cognoscere, quē ad solum pertineat.

Hēreses subtilissime quæ nam, & uitiā cogni tu diffici-

nisi ut in multitudine beneficiorum omne ingrati animi uitiū extinguit. Scipio Africanus, qui tanta in Republicam merita sibi cõparauit, exilio de urbe Roma pulsus, dixisse fertur: *Ingrata patria, nec ossa quidē mea habebis.*

B. Bernardus sic ad gratiarum actionem adhortatur: *Diligenter, inquit, considera quæ tibi apponuntur, ut nulla uidelicet Dei dona debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, nō mediocria, non pusilla. Denique, iubemur colligere fragmenta ne pereant; id est, nec minima beneficia obliuisci. Nūquid non perit, quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est anima, exinanitio meritorum, uirtutū dispersio, beneficiorū perditio. Ingratitudo uentus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiae, fluentia gratiæ. Idē sermone de septem misericordijs: Ingratitudo prorsus odit anima mea. Peremptoria siquidē res est ingratitude, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico ego uobis, quoniam pro meo sapere, nihil ita displicet Deo præsertim in filijs gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodum ingratitude. Vias enim obstruit gratiæ, & ubi fuerit illa, iam gratia accessum nō inuenit, locū nō habet. Et infra: Putas ergo quia maior illi detur gratia, & nō magis etiã quæ uidetur habere, auferatur ab eo? Hęc ille. Et hæcenus de litera diximus.*

IAM Mysteriū explicandum est. Nā lepra olim nō tam Medicis, quā Sacerdotibus cõmissa est in Lege, hæresis, siue peccatum designat: quæ abominabilis est morbus, & uariis, quia varia est hēresis, & multiplex peccatū. Est etiã à solo Deo curabilis: *Ego sum, inquit, ego sum ipse qui de lepro iniquitates tuas propter me.* Et lepra quidē alia facilis erat Sacerdoti cognitu, alia difficilis: facilis est, ut hēresis, quæ negat Dei prouidentiam, uel animorū immortalitatem. Ideò ex cõmunicantur Principes cognoscētes de hēresi, de qua solum est cognoscere Sacerdotum maiorum. Peccatum etiã manifestū est, ut furtum, adulteriū, homicidiū. Alia uero subtilissima est hēresis, ut sunt speculatiuæ omnes, & quædam peccata, quæ

vix agnoscuntur, ut superbia, ingratitude, & iudicium temerarium, & similia. Decem uero leprosi illi sunt, qui mortiferè in Decalogum delinquant; à quo qui deficit uel in uno, factus est omnium reus. In primā tabulam peccatur per hæresim, sequēdo deos alienos, id est, noua dogmata, & assumendo nomē Dei in uanū: nam allegat sæpè hæretici uapē Scripturas: & sanctificando Sabbatū modo suo. Ideò significatur in lepra Ozizæ Regis, qua percussus est in fronte ex superbia thurificans.

Qui uero patri uel matri non seruit, leprosus est. Et eius lepra adumbratur in quatuor illis leprosis, qui erant in obsidione portæ Samariæ: qui comederunt, & biberunt, & tulerunt aurum, & argentum. Occidēs autē proditoriè, incurrit leprā Ioab: cui, ob occisum sub prætextu pacis & osculi Abner, dixit Dominus, *Nō recedet de domo tua lepra.* Qui uero fornicatur, & obscenis actibus infertur, in leproso Naaman Syro diuinitate figuratur. Eius autem lepra adhærens seruo Helisæi Giezi denotat eum, qui accepit mercedem pro spiritualibus. Dicēs falsū testimoniū, si ue proximo suo detrahens, in lepra Mariæ sororis Moyfi murmuratē in fratre, repræsentatur. Qui uero concupiscit aliena, aut uxore proximi, pulchrè denotatur in lepra Simonis Leprosi, & in lepra manū Moyfi, quæ in sinu leprosa erat, & extrā sana. Lepra uero ingratorū omnium significata est in his noue leprosis, qui mūdati ad Dominum non sunt reuersi.

Omnes uero hi leprosi sanantur, primò occurrēdo Christo, secundò, stādō lōgē, tertio, clamādo: quarto, respiciēte eos Iesu: quinto, eūdō ex obediētia Dñi ad Sacerdotes. Habitā uero sanitate, cõseruātur, & augentur: primò, redeūdo ad Christū: secundò, cadēdo in facie ante pedes eius: tertio, clamādo uoce magna, & gratias agendo: quarto, oportet esse Samaritanū, uel alienigenā: postremò, seruādo fidē, & per eā uiuendo. Quātū ad primū igit, oportet Christū occurrere, quādo ei ope adiuti su-

Iaco. 2. Decem leprosi quos denotant.

Exod. 20.

2. Para. 26.

4. Reg. 7.

2. Reg. 3.

4. Reg. 5.

Num. 12.

Ioan. 12. Exod. 4.

Spirituales morbi animi nostri iam dicti, in lepra signati, quomodo sanantur.

Quæ ratio addepram sanitatem augere, conseruare quæ ualeam.

gimus peccata, & facimus bona quæ possumus. Stam' lógè, dū cōsideramus quā lógè simus à Deo, à quo propria peccata nos elógarunt: quorum rubore oculos nō. audemus eleuare in cœlū. Clamamus ad Iesum, vt soluat ab infirmitate peccati. Inuocamus Præceptorē, vt illuminet ab omni ignorātia. Imploramus misericordiā, vt liberet a summa & quauis miseria peccati. Respicit Iesus, dum cōfert lumē cōtritionis & charitatis, vt fecit cū Petro negāte. Postremò præcipit, vt ostēdamus nos Sacerdotibus, inspirādō vt ad tribunal cōsciētīæ, siue cōfessionis, actu, vel voto accurrāmus, vt tandē mūdēmur. Nec enim potest dissolui nodus, nisi manifestus reddatur, nec curari vultus ignotū: quia quod ignorat Medicina, nō sanat: nec potest in causa plexa & obscurā sententia proferri. Nā peccatū est in anima, velut vermis in ligno, qui delitescit: & quāquā vermis per potione amarā cōtritionis moriatur; nō tamē eijcitur mortuus vermis nisi per vomitū cōfessionis. Debet ergo homo etiā iustus Ecclesiæ reconciliari, & hæreticus mittendus est ad Sacerdotes, vt abiuret hæreses, & consentiat cum Patribus Catholicè sentientibus.

Sed cauendū est iā mūdatis, à duplici stultitia. Altera est, existimare quod post mundationē non poterit peccare: altera est, credere q̄ si pec-

cauerit, peccata nō imputantur. Sed vtrūq; falsum est dogma. Ideò opus est, vt mundatus redeat à suis ipsius cognitione; ad quā faciendā à Christo missus fuerat ad Christi, cuius auxilio sanatus est, salutarē notitiā. Secūdo opus est humiliari, & cadere in faciem ad pedes Iesu: quia humilitas seruat virtutes, quas superbia destruxerat. Adhæc opus est magna voce, nō tantū oris, sed etiā cordis, & operis ad magnificandū Deū corā. Angelis, & hominibus, & agēdas pro beneficijs meritis Deo gratias; & nō tantū verbo, vt Phariseus ille, sed opere. Deniq; oportet esse Samaritanū, id est, custodē cordis, & Dei in illo inhabitātis, iuxta illud: *Omni custodia serua cor tuū.* Oportet esse alienigenā, id est, peregrinū, nulli rei corde adhærentē, & de mūdo tenuē tantū victū, & vestitū sumentē, & in cœlis corde conuersantē, vt audire mereatur: Surge ab hysterrenis, & vade, progressus indies maiores faciēdo: quia fides tua te saluū fecit, & fruct' fidei, qui est visio Dei, in æternū saluū te reddet. Demus igitur operam, vt postquā ex decē nō nisi vnus inuentus est, qui gratias ageret, & multi inueniuntur ingrati, vt simus de numero paucorū, qui soli salui sūt, suffragante Dño nostro Iesu Christo, cui cū Patre & Spiritu sancto ab vniuersa creatura habeatur omnis gloria in secula seculorum. Amen.

Humilitas virtutum custos.

Luc. 18.

Prou. 4. Alienigena quis mysticē.

Philip. 3.

Fructus Fidei.

Matth. 20.

Quæ Christi signa, ut pote ab alijs Euangelistis prætermissa, solus Ioannes percensuerit.

Ioan. 2.

Infra 4.

Ibidem, & seq.

Matth. 26.

Quem morbum Medici nō sanant.

Vermis peccati ex anima eijcendi modus quis.

Mundati à lepra peccati cauere duplicē stultitiam debent.

Euāgelij Ioānis scopus quis.

TRACTATVS XXXIX.

In quo agitur de signo cæci nati, & à Christo curati: de quo solus Ioan. loquitur cap. 9.

SCOPVS Ioannis Euāgelistæ, vt diximus, in cōscribendo Euāgelio potissimū ad Diuinitatē Christi cōprobandā & confirmandā spectat. Hinc quæ ab alijs tribus cōscripta sunt, aut pertrāsīt, aut leuiter attingit. Quæ verò ab alijs prætermis-

sa sunt, & maximè quæ Diuinitatē stabiliebāt, illa suo Euāgelio inseruit, vt sunt miraculū nuptiarū in Canā Galilææ, vbi aqua in vinū conuersa est, filij reguli in absentia curatio, Samaritanæ cōuersio, paralytici ad piscinā sanatio, cæci nati restitutio, & Lazari suscitatio. Quæ quidē

quia

Infra 9. Infra 11. Cæci nati à Christo illuminati nomē proprium.

Iudæorū cæcitas, inuidia, & inuidia.

Quo tempore hoc miraculum factū sit.

Mira Christi charitas.

Cū inimicis nostris vel acerrimis quo modo sit de-certandum.

Quā ob causam Christus absconderit se, & exiuerit de templo.

Ioan. 8.

Quales homines venerit Christus sanare.

quia valde nota erāt, & Lazarus, & cæcus natus, qui vnus ex septuagintaduobus dicitur fuisse, & Celidonius nomine vocatus esse traditur, & Samaritana, adhuc viuebāt, ab alijs prætermissa sunt. Tēpore verò Ioannis, qui vltimus omnium scripsit, quoniā hæc incipiebāt à memoria hominum deleri, consilio Spiritus sancti suis scriptis commendare decreuit.

Ait ergo: *Et præteries Iesus vidit hominē cæcū à natiuitate.* Cōmemorat paullo antè Ioānes in fine cap. 8. lōgā disputationē Christū habuisse cū Iudæis in tēplo, quā disputationem Iudæi excæcati, ac crudeles, cū rationibus destitueretur, lapidibus terminare voluerūt. Sed Dñs cedēs eorū furori, abscondit se, & exiuit de templo. In quo egressu hoc signū tā grāde atq; euidēs suæ Deitatis testimoniū operatus est: atq; hic lapis fortissimus fuit, quo Dñs Phariseorū grauissimè percussit frontē. Propterea ergo dicitur: *Et præteries.* Vbi conuictio *Et*, vel superfluit more Hebræo, vel vim habet connectendi quæ sequuntur, cū præcedentibus, quasi dicat, Cū exiret de tēplo, vt furor Phariseorū mitigaretur, occasione quadam factus est obuiam huic cæco.

Cōsidera autē hoc loco stupendā Christi charitatē, qui à tātis cōuitijs & iniurijs ad benefaciendū excitat' est: nā curauit vnū ex Iudæis, qui in signi cæcitate laborabat. Docēs nos quomodo certandū sit cū capitalib' inimicis, nepe beneuolētia & beneficijs. Nūc autē cōtra: fit: nā odium in vnū aut alterū, cōpellit nos ad odio totā aliquā nationē prosequendam. Præteries ergo, accessit animo ad cæcū corpore, sed magis curabilē: attā me quæ nobis videtur casu euenire, respectu Dei sūt sumæ providētīæ. Et h' ergo absconderit se, & exiuerit de tēplo; nō tamē vllō metu, aut impotētia sua deterritus, qui ita hūc cæcū natū curare potuit, vt ostenderet se nō blasphemasse, dicēdo: *Antequā Abraham fieret, ego sū;* vt illi putarūt; & indicaret quales homines venerit Christus sanare, nō rebelles, aut refractarios, quales erant Iudæi, sed eos, qui

cæcitatē suā agnoscut, & monita Medici nō contēnunt. Et vt Lazarū suscitaturus, dixit: *Ego sū resurrectio, & vita;* ita cū superius dixisset: *Ego sum lux mundi,* hūc cæcū illuminare voluit: & in volentes se iniustē & sine causa lapidare, hūc cæcū à natiuitate à se sanatū, tanquā firmissimū lapidē dulciter & salutariter, atque ad respicientiā percutientē in Iudæos proiecit. Præteribat ergo Iesus instar Solismotu suo omnia collustrantis; tanquā verus peregrinus, nulli creaturæ per amorē hærendo, omnē etiā iniuriā patiēter tolerādō; & tanquā verus Hebræus verū Pascha pro nobis facturus in Cruce, in quō lucēm mūdo impartiturus erat. Et quia hūc pertrāsijt benefaciēdo & sanādō omnes oppressos à diabolo; etiam in æterna vita transiens ministrabit nobis, transire nos faciēs à terrenis ad cœlestia, ab humanis ad diuina, & à creaturis ad Creatorem, qui solus omnia implet.

Vidit etiā oculo cōmiserationis, ab eo nō visus: quia etiā nō petentē præuenire debemus eleemosynę beneficio. Vidit etiā quē admodū speculū à te visū ad te conuertitur: ita peccator ad Deū cōuertitur: ita se in eo speculabatur. Adhæc vidit oculo colūbæ bonū naturæ nostræ, & miseriā eius, vt subleuet; nō autē malū, id est, peccatū. Nā si iniquitates obseruaueris, Dñe; Dñe, quis sustinebit? Oculo denique quō vidit Matthæū in telonio, Petrū negantē in atrio. *Respice,* inquit *Propheta, in me, & miserere mei;* quasi dicat; Satis est te videre, vt miserearis. Vidit autē cæcū à natiuitate, ac ob id naturā incurabilē. Natura enim exigit materiā in opere suo, etiā si sit iniformis: quē admodū ars materiā formatam, Deus verò neutrū. Ideò natura non potest facere vt Sol generet hominē sine hominē, vel generare metalla intra viscera terræ sine certa materiā: ars etiā nō efficit vestē sine pāno, neq; pistor panē sine grano, vel farina: Deus autē vtrūq; potest, etiam nulla supposita materia, vt ostēdit in hoc cæco nato: de quo infra dicitur: *A*

Ioan. 11.

Supra 8.

Iesus quomodo præteriret

Exod. 12.

Act. 10.

Luc. 12.

Ierem. 23.

Iesus vt vidit rit hominem cæcum à natiuitate.

Psal. 129.

Matth. 9.

Infra 26.

Psal. 85.

Quō Natura pertingere non possit in operando, licet tantum Deus.

Sensus visus qualis sit.

Psal. 16. Qui se oculis priuauerint ob contemplationem.

Diocletiani in Episcopos Catholicos scelerata; Constatini in eodem eximiae argumentum pietatis.

Quanam occasione Apostoli. Christum interrogauerint de cecocato: Rabbi, quis peccauit, &c.

Theophyla. in Ioannem

Ioann. 5.

Rom. 5.

Ioann. 9. Phariseorum & Pelagianorum errores.

Luc. 9.

Gene. 4.

Iob 1. & 2.

seculo non est auditum quia quis aperuit oculos caeci nati. Sensus visus nobilissimus est, & plures rerum differentias demonstrans: ideo maxime diligitur, vt Scriptura dicat: Custodi nos vt pupillam oculi. Propterea caecitas magnum malum reputatur. Quamquam quidam oculis priuati magnos progressus in disciplinis fecerint, quemadmodum Didymus Alexandrinus, & Democritus magnus Philosophus oculos sibi eruisse scribitur, vt melius philosophari posset. Diocletianus Imperator omnes Catholicos Episcopos altero oculo ex odio priuauit: quod postea in eorum cessit gloriam. Nam Constantinus ad Fide commersus, eorum oculos non sine magno uenerationis testimonio osculatus est, vt qui propter Fide rechara & pretiosa spoliari se tulisset. Sed maximum donum est, cum quis a natiuitate caecus visum recuperat, vt isti accidit.

Et interrogauerunt eum discipuli eius. Videbant Christum oculos in caecum intendisse; propterea interrogant, Rabbi, quis peccauit, hic, aut patres eius, vt caecus nasceretur? Non videtur admodum occulta quaestio ex hac parte, quia dicit, hic, qui ante natiuitatem peccare non poterat, vt ait Theophylactus: nec post natiuitatem, vt caecus nasceretur; sed occasionem habes ex dictis paralytico: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: & ex Scriptura etiam, quae per peccatum introiisse in mundum mortem, plagas, infirmitates, & labores tradit. Ideo Lex talia peccatoribus comminatur: & ex amicis Iob, qui cum eo disputantes, poenam non infligi nisi culpa personali putabat: & Pharisei dixerunt: In peccatis natus es: totus, & tu doces nos? Pharisei enim credebat transmigrationem animarum, seu palingeniam cum Herode, quam illi vocat Gilgul, vel cum Pelagianis puniri homines ob praui sum peccatum futurum: quorum neutrum est verum, vel Catholicum dogma. Ex alia parte tamen videbant Ahelem, Iobum, Tobiam, & Dauidem iustos & sanctos viros, afflictos,

& vexatos. Propterea quaerunt de parentibus; quia in primo praeepto dixit se visitaturum peccata parentum in filios. Et non satis est originale peccatum: quia si eius ratio habenda esset, omnes caeci nascerentur. Atque ex hac parte etiam oculata non erat haec quaestio; quia mali parentes interdum bonos filios habent, & boni quandoque malos.

Iam aduerte responsu Christi: Neque hic peccauit, nec patres eius. Non absolute intelligas (sed vt subiungit) vt caecus nasceretur. Et Iob non negat se peccasse, sed vt ita puniretur. Quo loco illud aduerte, ex libris Recognitionu Clemetis quosdam colligere, Petrum, tradidisse quod Deus ab initio spera bonis, aduersa malis tribuerit. Deinde cum haec Dei prouidentia cunctis innotesceret, vt illam celaret, tradidisse bonis aduersa, malis bona, ac laeta. Rursus vt Diuina prouidentia magis delitesceret, tam prospera, quam aduersa vtriusque concessit. Vnde Salomō: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quod vniuersa aequae eueniant iusto & impio; bono, & malo, mundo & immundo.

Deinde aduerte, filium non puniri poena aeterna pro delicto patris, quia scriptum est: Anima qua peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Et rursus: Vnusquisque onus suum portabit; & iterum: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi; vt referat vnusquisque propria corporis pro ut gessit, siue bonum, siue malum. Secus in temporalibus poenis filiorum, in quibus quandoque pater puniuntur. Quia enim homines communicant in corpore, & pueri portio quaedam parentum sunt, puniuntur plerumque parentes in filiis: vt constat de filiis Heli Sacerdotis, quos propter delictum parentis interfecit, & de filio Bersabe interfecto ob adulterium Dauid. Modò etiam habentes filios spurios, & iniquos, in illis lege humana puniuntur: quia

Quare de parentibus discipuli interrogauerint num illi peccassent vt filius caecus nasceretur. Exo. 20.

Caecus natus quatenus ille non peccauerit. Iob. 6.

Clemens lib. 3. & 4. Recogn. prope initium. Petri Apostoli doctrina de Diuina prouidentia.

Eccles. 9.

Filios nequam quam puniri gehenna ob demerita parentum. Ezech. 18. Galat. 3. 2. Cor. 5.

Cur plerumque parentes in filiis puniuntur

1. Reg. 4.

2. Reg. 12.

3. Reg. 17.

Spurij filij quibus poenis sint obnoxij.

Psal. 50.

Rom. 5. Opera Dei in terra, & externa quae.

Posteriorum operum Dei in illuminatione caeci nati representatio.

Gen. 2. Iren. lib. 5. aduer. haereses. Theophylactus in Ioannem. Christus Dominus noster qualis artifex.

Quos soletur caecus natus ille benedictus fortunatus.

les non possunt vel succedere in bonis primogeniturae, vel promoueri ad Sacerdotium, & beneficia. Interim tamen quod patri poena est, filio est vel solutio debiti naturalis, vel medicina; ne pueri imitentur iniqua facta parentum; vel ansa, vt filij ad virtutem, & insignia, & heroica opera promoueantur.

Sed vt manifestentur opera Dei in illo. Particula Vt, consecutionis est potius, quam causae, vt illud: Tibi soli peccauit, & malum coram te feci; vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Et rursus illud: Lex subintravit vt abundaret delictum. Opera autem Dei sunt, primò quidem interiori generatio Verbi, exteriori vero creatio mundi ex nihilo, Incarnatio, Passio, Sacramentorum vis, & sanctificationis, subuentio miserorum; miraculorum operatio, reductio hominis vt videat Creatorem, stabilitas hominis in fide contra hostes suos, hoc est, Mundum, Carnem, Diabolum. Haec autem omnia suo modo in hoc opere ostensa sunt, vt postea dicemus. Formatio enim oculorum ex luto, quia in confesso erat corpus Adae ex puluere constitutum, teste Irenaeo lib. aduersus haereses Valeriani, opus Dei arguit. Ait enim in haec verba Theophylactus: Nam sicut sapienter architectus domum partim quidem elaborat, partim relinquit imperfectam; vt si quis forte ei non credat, quod ipse non sit ille, qui partem extruxerit, possit per hoc quod conditum est, & imperfectum, ostendi quod & ipse extructi opifex sit: ita & Deus noster Iesus excacata membra sanans, & in suam naturam constituens, ostendit quod ipse sit qui & alia membra condidit. Haec ille. Deus ergo potest priuare aliquo membro, aut aliquo sensu creaturam, vt eam ad gloriam suam perficiat, si Princeps potest aliquid expendere honoris sui illustrandi gratia. Solatur etiam hoc verbum omnes eos, qui a natiuitate vitium aliquod contraxerunt, vt si quis sit deformis, si balbus, si gibbosus, si caecus, si cocles, si mutus, si nimium breuis, aut nimium procerus quis sit, si denique aliquo membro sit destitu-

tus. Non enim licet argumentari, eiusmodi, vel eorum parates aliquod delictum admisisse: quia interdum Deus haec finit, vt manifestetur opera sua per gratiam curationum, ad aedificationem Ecclesiae. Gregorius Turonensis, qui suo tempore in opinione magna fuit, cum ante Gregorium Magnum Pontificem consisteret, & ob paruitatem corporis maxime miraretur Pontifex, & risum vix tenere posset; dixit Gregorius Turonensis: Pater sancte, ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Dies in Scripturis significat tempus operandi, siue ministrandi: quia dies negotijs est destinatus; iuxta illud: Ortus est sol, & congregati sunt. Et subdit: Exhibet homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam. Et hic dies est totum hoc seculum ad bene operandum nobis constitutum: ergo me misum ad reparandum, & ad sanandum oportet non propter opificis indigentiam, sed hominis, quem amo, salutem, etiam si nullus roget, vel signa petat. Operari opera eius qui misit me. Id est, agere negotia Patris, vt dicere, & signis confirmare doctrinam; dum viuo diem mihi assignatum. Vel, vt exponit Theophylactus, oportet eadem opera quae Pater facit, me operari, quia ego & Pater vnum sumus. Nam vt Filio sapientia, & Spiritui sancto bonitas, ita Patri potentia adscribitur, ex qua operatio miraculorum prouenit. Vnde dixit Christus: Opera quae dedit mihi Pater vt perficiam ea; opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, &c. Atque hoc est, Donec dies est: id est, Dum praesentiam meam sensibilem huic mundo exhibeo. Quia statim subdit: Quandiu sum in mundo, lux sum mundi. Quidam tamen exponunt: Donec dies est gratiae. Christus enim vt Sol quidam illuminat, calefacit, & viuificat omnia, die ab Incarnatione ad iudicium usque; faciens: in quo est tempus acceptabile, & dies salutis. Et de hac die ipse dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

De filiis mortuosis quibus ratio dicitur.

Gregorij Turonensis magni in primis & preclari viri, sapienter & acute dictum.

Psal. 99.

Dies in Scripturis quid.

Psal. 105.

Dies a Deo cur condita.

Theophyla. ibid.

Ioan. 10. Diuinarum attributa personarum.

Supra. 5. Operandi signa virtus vnde procedat. Illud: Me oportet operari donec dies est, quid sibi velit.

Alter sensus:

2. Cor. 6.

M. atth. vlt.

In æterna felicitate loc⁹ transmutatio nibus non erit vllus.

Apocd. 21.

Cum dicitur: Venit nox, quando nemo potest operari, nox ad literam quid significet.

Rom. 13. Quare Apostolus præsentem vitam, noctem; futuram verò diem nominet.

1. Cor. 4.

Quomodo verum sit, Christum tantum dum viveret, quæ Patris sui erant perfecisse: cum etiã post mortem plurima sit operatus.

Zach. 9.

Act. 1.

Ibidem.

Idem vt nequiverit operari in nocte.

Hac autè die peracta, sequitur nox: quia Sol iustitiæ reprobis amplius non dabitur. In vita æterna autem quia non est opus generationibus, aut corruptionibus, id est, transmutationibus, quia tempus amplius non erit: & tunc non erit Sol, neque Luna, vt ait Ioannes in Apocalypsi, sed lucerna, illuminans quidem, sed non transmutans erit agnus. Tunc etiam Diuinitas spectanda proponitur: respectu cuius Humanitas lucerna erit.

Venit nox, quando nemo potest operari. Ad literam simpliciter intellige vitam illam post seculi finem, quando non solum ipse Deus cessabit ab operibus talibus, sed etiã nemo poterit quicquam operari eorum, quæ ad suam, vel aliorum pertinent salutem. Nec huic sensui obstat Paulus, qui præsens seculum, noctem; futurum verò, diem vocat. Nam ille hanc vitam noctem vocat, propter errores, & ignorantiam; diem verò futuram, quòd tunc omnia quæ modò latet, erunt manifesta. Dominus alia ratione diem præsentem vitam vocat ob operationis facultatem, & noctem futuram, ob cessationem ab opere.

Quòd si tempus suæ corporalis præsentia in mundo diem vocauit, & noctem, tempus suæ absentia, quia subdit: *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi*: possit aliquid obijci: Quia multa potuit Christus mortuus operari. Nam sanctos Patres ex inferno liberauit, eosq; suo aspectu beatos reddidit, & de tam tetra carcere liberauit: sua potentia à mortuis resurrexit: apparuit pluries discipulis, & in fide eos confirmauit: docuit illos per dies quadraginta: edidit nonnulla signa, & ipse videntibus eleuatus est, & cælos penetrauit. Sed hæc omnia Christus fecit, quia non erat in nocte, sed in summa & clarissima die. Dicitur autè, in nocte neminem operari posse: quia Christus non publice docebat, neque edebat signa, vt prius, & extra tempus meriti erat: cuius post mortem neque tempus, neque locus fuit.

Quandiu sum in mundo, lux sum mundi.

Idcirco eos qui excæcati sunt, oportet per fidem illuminari, priusquam à mundo transeant. Sed dices; Cum in cælo est, nonne est lux mundi? Sed vtique, vt ait Euthymius, sed non de conuersatione sua in terra dicit, simul & ad Fidem adhortans, & propinquam esse mortem suam significans. Et quòd ait, *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi*, non tollit quòd post Ascensionem defineret esset omnino lux mundi, sed quòd defineret sic præluere hominibus, per se docendo, & miracula edendo. Et quomodo post ipsum lucere cœperunt Apostoli, quibus ob id est dictum: *Vos estis lux mundi*. Nos etiam diem nostram habemus, in qua operemur, de qua: Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, vt operemur opera Dei, id est, opera charitatis, quæ Deus nobiscum operatur, & vos cum illo. Et instar mercenarij, cui toto die incubit operari, vt mercedem sub vesperam recipiat. Nam militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij, dies eius. Dum tempus ergo habemus, operemur bonum, veniet enim nox, in qua nemo poterit operari: nam post mortem meritis locus non est: nam, ligatis manibus, & pedibus qui piger fuit, & otiosus, mittitur in tenebras exteriores, vt operari nequeat.

Hoc cum dixisset, exiit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei, *Vade, laua in natatoria Siloe, quod interpretatus Missus. Abijt ergo, & lauit: & venit videns.*

Poterat Dominus Iesus solo verbo curare, vt aliàs sanauit cæcum poterat, & oculos tangendo visum restituere, vt fecit cum duobus cæcis, Mattho teste: poterat & oculos novos creare, sicut ab exordio fecit hominem ex nihilo: nihil tamen horum fecit, sed medijs quibusdam, & instrumentis pro mera sua voluntate vti voluit. Primò, vt adiiciendo hæc instrumenta, doceat Deum non esse tentandum, sed adiuuatis iustis à Domino nobis propositis esse vtendum: *Altissimus*, inquit, *creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam*.

Quos à Christo oportet illuminari. An Christus cum in cælo est, sit etiam lux mundi. Euthy. cap. 10. in Ioan.

Matth. 5.

Luc. 19.

Opera Dei, quæ nos operari debeam⁹

Iob. 7.

Gal. 6.

In qua nocte nemo potest operari.

Matth. 25.

Luc. 18.

Matth. 9.

Cur Christus cæcum natum, oculis luto illitis, miserit ad natatoria Siloe, cum statim cum posset sanare. Prima ratio. Eccli. 38.

4. Reg. 5.

Secunda ratio.

Tertia ratio ceremoniarum Christi in illuminatione cæci nati.

Mar. 7. Infra. 8.

Quarta ratio

4. Reg. 20. Supra. 2. Exo. 15.

3. Reg. 17.

Quinta ratio

Sexta ratio.

Quos Deus exaltare constituit, eos prius humiliare conseruit. Luc. 14. 1. Cor. 3.

Sed non est illis vtendum pro voluntate nostra: quemadmodum Nahama Syrus volebat lauari in aquis Damasci, & non in illis Iordanis; vt volebat Propheta; sed signis, & instrumentis, quæ Deus pro sua sapientia & beneplacito instituit. Deinde, vt cum non vtitur sensibilibus signis, doceat potestatem soli suo verbo adscribendam, & illa videntur signa, non res naturales, vel vim ex seipsis habentes. Vnde per lotionem in fonte Siloe, abstulit lutum ab oculis, quod per se nihil visui præstabat, sed officiebat potius: & vt ita ipse videatur per illa instrumenta operans, & salua diuinitati non erat vnita, nec lutum, nec aqua Siloe, nec lotio, nec alia creatura ex se sufficiebant ad miraculum: idè hæc omnia adhibuit, vt maius appareret miraculum. Et ita non solum Christus factus est nobis faber, sed etiam figulus. Tertio, vt eiusmodi ceremonijs paruam fidem quorundam iuuaret, & ad maiorem accipiendam disponderet, vt fecit cum surdo, & muto, & cum cæco ad Bethsaidam, vt supra vidimus. Et licet ita sanitatem differat, interim tamen fides, & sancta inuerecundia augetur, & miraculum in instanti fiebat. Quarto, vt videatur potentia curans contrarijs, vt massa ficuum Ezechia apostema; aqua salis conspersa aquas steriles, & amaras Iericho fecundas reddens; & aquas Mara ligno aloes immisso, vt tradunt Hebræi, edulcauit Moyses: & Helias puerum, iacendo super eum, ad vitam reuocauit: ita hoc loco liberat à cæcitate, imponendo lutum in oculo. Quinto, vt hac ratione commendaret nobis sanctissima Sacramenta, quæ in signis, & ceremonijs subsensum cadentibus consistunt: quibus ad salutem animæ comparandam nos subiecit. Sexto, quemadmodum Deus quos glorificare vult, prius humiliat, vt digni sint exaltatione, secundum illud: *Omnis, qui se humiliat, exaltabitur*: ita Deus quos maximè vult illuminatos & sapientes efficere, prius rectè cæcat: *Si quis videtur in hoc seculo, stultus*

fiat, vt sit sapiens: & Dominus: *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Cum voluit Dominus Paulum ad lucem Euangelij adducere, prius illum per triduum cæcauit, ita vt apertis oculis videret nihil, & egeret duce ad ambulandum. Septimo illuminauit Dominus hunc cæcum, vt patefaceret se esse conditorem Deum illum, qui olim totum hominem ex puluere fecit, & qui modò oculos ex luto format.

Hoc cum dixisset. Ad quæstionem videlicet Apostolorum de causis cæcitatibus, & de operum suorum autoritate, & necessitate, quibus bonos monuit, & malos terruit. *Expuit in terram.* Quasi dicat: Hæc vobis dicta mea obscura videntur, iam propter tarditatem vestram facto ipso docebo quis ergo sim: nouo & insolito modo sanare voluit, & luto illinere oculos cæci, vt videri possit, cæcitate non tollere, sed duplicare: vt etiam videri posset Dominus misero homini illudere voluisse. Sed sanè hoc modo cæci fidem, & obedientiam probare voluit, vt omnibus esset exemplo. *Siloe*, inquit Hieronymus, *fontis est ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed in certis horis, diebusq; ebulliat: & per terram concaua, & antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus: nos præsertim qui in hac habitamus prouincia.* Sic ille. Vnde nomen habere hanc piscinam, siue natatoriam constat: nam hic, & Ioan. 5. eadem est vox Græca *κολυμβήθρα*, quæ vox à natando formatur: Huius fontis aqua fertur multo esse in pretio apud Saracenos, qui cum hircorum instar grauem, ac tetrum odorem emittant, huius aquæ lotionem immuniuicetorem tradunt, & cæcos interdum visum recuperare. Meminit huius fontis Nehemias, & Iosephus libro de Bel. Iudaico, dicens eum fuisse aquæ dulcis, & multæ. Hic fons dicitur Siloe *שילוש*. Quod interpretatur *Missus* Syriacè, siue Chaldaicè dicitur *שילוח*. Schilicho, & non habentur illa verba, Quod interpretatur, *Missus*: quia illa addidit in-

Matth. 18.

Act. 9.

Septimatio.

Gen. 2.

Quid, quod expuens in terram Dominus, lutum fecit, quo liniuit oculos cæci nati.

Siloe quid sit, cur ita nominetur.

Hierony. in Esaiæ. c. 8. ante mediū tom. 5.

Siloe fontis aquæ quam vim habeat.

Nehemi. 3. Ioseph. lib. 6. de bello Iudai. c. 6. initio.

Siloe cur interpretetur Missus.

Epiphanius in vita Esaiæ Prophetæ.

Dorotheus Episcopus. Dicitur Siloe fontem cuius precibus Deo fuerit obtentus.

Luc. 13.

Hic cæcus natus ad hunc fontem cur fuerit missus.

Cæci nati obedientia fructus.

4. Reg. 5.

Suetonius in Iulio Cesare, num. 37.

Octava ac postrema ratio.

Irenæus li. 5. Ambrosius li. 3. de Sacra.

c. 2. 50. 4. Siloe fontis mysterium.

Cæcus natus quem typum gerat.

terpres de suo, vt vocis significatus innotesceret. Porro Missus dicitur: vel quod illuc missus sit iste cæcus, vel quod aquæ illæ diuinitus immisæ sunt; vel propter mysterium, ad significandum Christum missum de cælo, vt postea dicemus. Nam vt testatur Epiphanius in libro de vita, & morte Prophetarum, & Dorotheus in sua Synopsi, Siloam fontem Deus propter Esaiam Prophetam fecit: quia priusquam moreretur, orauit, vt Deus vndas illic efficeret: & demisit cælitus aquam viuentem, vnde sortitus est locus ille nomē Siloe, id est, demissum. Hæc ille ferè. Præter fontem Siloe erat etiam turris Siloe, de qua super decem & octo viros cadente, atque eos occidente fit mentio apud Lucam: quæ, vt videtur, sita erat iuxta dictum fontem.

Misit autem cæcum ad hunc fontem, vt illustrior esset omnibus cæci fiducia, nihil detrectantis eorū quæ iubebantur, & vt nouitas spectaculi, & mora longioris itineris plures miraculi testes euocaret. Iuit bis cæcus lutatis oculis, magna populi multitudine comitante ad aquas, nullo miraculo claras. *Lauit; & venit videns.* Quemadmodum olim Nahamam Syrus missus ab Helisæo abiit, & lauit in Iordane, & venit mundus à lepra. Perpende breuitatem Euangelij, quæ succinctis verbis magna explicat mysteria: abiit, lauit: & venit videns: Sicut Cæsar, qui dixit: *Veni, vidi, & vici.* Postremò, hæ tantæ ceremoniæ seruiunt ad designandum mysterium egregium: de quo verba facit Ireneus libro aduersus hereses Valentini, & Ambrosius libro de Sacramentis. Afferunt namque per fontem hunc significari lauacrum regenerationis, in quo lumen accepimus ad videndum Creatorem. Nam Iesus vt curaret cæcitatem nostram, in qua nascimur propter peccatū Adæ, opus fuit vt oculis misericordiæ nos respiceret. Et cæcus iste nihil petijt, quia typus est humani generis, & peccatoris sine nullis præcedentibus meritis, & ex mera gratia iustificati. Omnes enim à natura cæci sumus ad res

diuinas; & tamen arbitramur nobiscum bene agi, si stipem mendicamus, cognitionem à rebus huius mundi accipiendo, sed Iesus aggrauat hanc naturæ cæcitatem: vt legem olim veterem dando, grauitatem peccati detegit volebat: onusque illius legis, quo baptismo tolleretur, præcepit. Deinde opus fuit expuere in terram. Natura nostra puluis est, & à vento mota, & stabilita per Christum in vasa honoris per saluam diuinitatis Verbi. Nam vt salua ex capite oritur, ita sapientia, siue Verbum ex ore Altissimi prodijt: quod exinanitum, & parti terræ infusum, id est, corpori, & animæ Christi, lutum perfectum fuit, cum Verbum caro factum est: ita vt nulla esset rebellio in eo. Erantque illæ partes inuicem concordēs, molles, id est, per obedientiam flexibiles ad Deum. Hoc lutum conculcatum est ab omnibus, & postea Crucis applicatum, quo tanquam serpens æneus posset ab omnibus spectari. Dæmon autem volebat, vt Verbum expueret in aquas, & non in terram, id est, in Angelos, & non in homines. Sed quomodo sanaretur homo à natiuitate cæcus? Nam dæmon natus est videns, quemadmodum Angeli omnes: sed obcæcatus est apponens non lutum oculis, sed decorem suum, & de se ipso arroganter sentiendo: *Perdidisti* (inquit Scriptura) *sapientiam in decore tuo.* Liniuit ergo oculos cæci illo luto, dando fidem incarnationis, & meditationem vitæ Christi. Et lutum illud ab omnibus conculcatum fuit, excitando ad credendum Mysterium passionis: *Conculcauerunt me*, inquit, *inimici mei tota die: & iterum: Dedit in opprobrium conculcantes me.* Hæc enim testimonia de Messia prædicta sunt, quem omnis qui delinquit, conculcat, iuxta illud Apostoli: *Quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcauerit?* Et mittitur in fontem Siloe, id est, ad aquas Baptismi, qui ab eo qui missus fuit, institutus est, & ab eodem virtutem habet, vt possit nos inferere ipsi Christo, cuius membra efficimur. Redijt autè,

Lex vetus cur data.

Rom. 3.

Infra. 9. & 2. Tim. 2.

Salua vnde fiat, & quid significet.

Eccle. 24.

Ioan. 1.

Lutum quando fecit Iesus.

Num. 21.

Ezech. 28.

Psal. 55.

Psal. 36.

Conculcet Christum quis.

Heb. 10.

Aquæ Siloe quid mysticè

per

In hac cæci illuminatione opera Dei quæ nam elucescant.

Gen. 2.

Mar. 2.

Ioan. 1.

Matth. 26.

Virtus Baptismi.

Scopus Euangelistæ.

Cæci nati constantia, & libertas animi.

in cæco nato iam illuminato, an ille esset qui prius mendicabat.

per fidem resurrectionis videns, accepto cælitus Spiritu sancto: atque ita homo iustificatus agnoscit Iesum Saluatorem suum.

Emicant ergo, ac splendent in hac cæci illuminatione prædicta opera Dei. Primò quidem generatio Verbi à Patre, & ab eodem distinctio: quæ admodum salua à capite oritur, & ab eodem est distincta. Deinde creatio: quia qui olim totum hominem ex luto finxit, nunc oculum ex luto formauit; ac proinde se dominum esse Sabbati ostendit, qui non debebat Sabbati legibus adstringi, vt cæci Pharisei volebāt. Idcirco enim hoc, & alia nonnulla signa in Sabbato perfecit; vt eum supra hominem esse, & supra legem Iudei agnoscerent. Tertio, Incarnatio: quia vt lutum ex terra, & salua factum; ita Verbum caro factum est. Quarto, passio Domini: nam vt lutum vile in passione conculcatum est, & spuro Iudeorū conspurcatum. Quintò, apparet virtus natatoris Siloe, id est, Baptismi visum spiritualem fidei redemptis re-

stituentis. Sextò, elucet miracula Dei, quæ propria sunt opera eius, in hoc à natiuitate cæco, & deinde iterum luto cæcato. Septimò, propria est Dei subuentio, vnde dictum est: *Inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.* Octauò, apparet stabilitas hominis in fide contra Carnem, Mundum, & Diabolum. Et patet pro Christo opus est Dei: & talia videmus in cæco sanato. Postremò, reducere hominem, vt tandem videat creatorem facie ad faciem, opus Dei est, secundum illud: *Quoniam apud te est fons vita: & in lumine tuo videbimus lumen:* atque hoc contigit cæco nato, qui regressus vidit Dominum Iesum, & agnitum, tanquam Filium Dei adorauit. Et hæc sunt opera, de quibus dixit: *Sed vt manifestentur opera Dei in illo: & rursus: Me oportet operari opera eius qui misit me:* quæ tam latè, & distinctè enarrauimus ad gloriam Dñi nostri Iesu Christi, cui cum Patre, & Spiritu sancto omnis tribuenda est gloria, sapientia, & gratiarum actio in secula seculorum, Amen.

Opera Dei propria quæ sunt.

Psal. 49.

Psal. 35.

TRACTATVS XL.

IN illa verba: *Itaque vicini, &c. vsque in finem capitis.*

Quoniam longum est Euangelium cæci nati historiam complectens, equum fuit, vt quo minus lectores grauariet, in duos tractatus distribuere. Iam ergo Euangelista describit conflictus huius cæci cum Iudæis, & Phariseis: quos Dominus ad suam gloriam permittit, quo illustrius opus Dei redderetur. Et constat quanta constantia, & libertate cæcus miraculū, & autorem predicauerit, & quod ob id eiectus à Synagoga, à Domino sit dignè susceptus, & ad perfectionem eius cognitionem adductus. Ita

que vicini, & qui viderat eum prius quia mendicus erat, dicebant; Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Vicini videbant eum redire sine baculo, & ductore, & ob restitutionem oculorū non poterat nō aliquo modo facies eius immutata videri; sed ille constanter veritatem predicabat: Ego sum ille ipse mendicus, & cæcus à natiuitate, cuius sæpe vocem suam cæcitate predicantis, vt vos ad miseriam flecteret, audistis. Et licet Græcè legatur, quia cæcus erat, melior tamen lectio Latina, quam Augustinus, & Theophylactus, & Euangelium Sy-

Vnde dubitauerunt Iudæi de cæco nato iam illuminato, an ille esset qui prius mendicabat.

Aug. tract. 44. in Ioan. tom. 9.

Theophyl. ibidem.

siue

riacum

Act. 3. Cæci nati illuminatio quo insigni haberi debet.

Iudæorum cæcitas.

Prou. 25. Esa. 35.

Iesum hic cæcus cur hominem vocauerit.

Sap. 2.

Cur nos Christum ex nomine tantum, non ex facie agnoscamus.

Pharisæorum malignitas in Christum.

Opera quæ Sabbatū violant.

riacum sequuntur. Non enim tā notus erat multis quia cæcus erat, quā quia mendicus erat. ¶ Dicebant Nōne hic est qui sedebat (scilicet ante portā templi, vt claudus) & mendicabat? Facit & ad miraculi commendationē, & Dei gloriam, quod non spectauit in hoc signo aliquod suum commodū, vt qui medicus curat? sit nullo prorsus pro eo rogare, nec ipso vnquam Christum agnoscente.

Dicebant ergo ei, Quomodo aperti sūt tibi oculi? Cum rem calumniari non possent, modum eius naturę humanę imperscrutabilem temerē, & curiose inquirunt, ita vt propē excæcarēt in eius visu, & lumine. Nam qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et debuissent potius meminisse Esaie de tempore Messie p̄nuntiātis: Tunc aperientur oculi cæcorum.

Respondit, ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, &c. Hominem vocat, quē Deum nondū agnoscebat, etsi ex nomine Saluatoris, atque opere illuminationis Deum nosse potuisset, sed non omnia statim cōsecutus est, sed paulatim profecit, & tandem Filium Dei agnouit. Et quod expuerit in terram, & lutum fecerit, & linierit sibi oculos, partim ab alijs audire potuit. ¶ Et dixerunt ei, Vbi est ille? Non nominat nomen Iesu, quia ille vt ad videndum, ita ad nominandū grauis illis erat, sed ille respondit: Nescio: Nec enim Iesum de facie nosse poterat, tantum ex nomine nouerat: & pars erat hæc grati animi, quod cognoscebat, confiteri. Et nos sæpe Christum nouimus ex nomine, non ex facie, quia ignoramus, dum eum non videmus quod in cælo sit sedes ad dexteram Patris, & regnans.

Tertius sequitur conflictus Pharisæorum, interrogantium quomodo vidisset: & cum ille simpliciter eandē veritatem quā prius, confessus esset, quidam ex ipsis dicebant: Non est hic homo à Deo, qui Sabbatū non custodit. Conclusionem præferunt præmissis, quarum etiā sensum inuertunt: nā debuerant dicere: Hic homo cæcum natum in Sabbato sanauit, ergo non est à Deo. Sed certe seruilis opera

sunt quæ Sabbatū violant, nō opera misericordiæ, & charitatis: & magis violat Sabbatū, qui detrahit Filio Dei, & operibus eius, & qui inuidet fratri suo. Et non dicunt ex malitia, qui in Sabbato sanant; sed, qui Sabbatū non custodit.

Alij autem dicebant, Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Hi fanioris mentis erant, ac si dicerent; si Sabbatū homo nō custodit, peccator est, & Dei inimicus: quomodo ergo Deus virtutem signa operandi inimico suo præstitisset? Sed nō solidè argumentantur: nam Magi Pharaonis insignes erant peccatores, & Prophetæ à cultu Dei volēs auertere, & pseudoprophetę, qui tamen signa ediderunt. Verum illa sententia cum sit Pharisæorum, non opus est vt omnino vera sit. Quamquam si intelligatur de signis, quę quis Diuina virtute edit in testimonium suę sanctitatis, quomodo Dominus sua edidit, dicēs: Ipsa opera quę ego facio, testimonium perhibēt de me; semper talia vera signa sunt, & à solo Deo perfici possūt: non enim Deus falsitati attestari potest. ¶ Et schisma erat inter eos. Etsi cōcordia in bono semper sit bona; in malo tamen bona est discordia: vnde Dominus dixit se missum non vt pacem mitteret, sed gladium, & separationem. Mala erat concordia ædificantium turrim Babel: quam Dominus dissoluit. Et Paulus Pharisęos & Sadducęos in malo concordēs dissipauit.

Rogatus autem cæcus ab illis: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? dixit, Quia Propheta est. Existimat Chrysostomus cum Theophylacto, hanc interrogationem à bonis, & benè, & præclare de Iesu sentientibus factā, quia pauld antè dixerāt: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et quia nō interrogarūt, Quid dicis de illo qui lutū fecit, & Sabbatū nō custodiuit, sed, Tu, quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? quod laudabile erat, vt prius calumnię expositum. Verum Rupertus Pharisęis hæc verba tribuit. Cæcus ergo dixit: Quia Propheta est. Pronūtiat ex

Sabbatū violat quis.

Dicentium Quomodo potest homo peccator hæc signa facere qualis ratiocinatio.

Exod. 7. & seq.

Deut. 13. Matth. 7.

Quæ signa nullo modo fallacia esse possint.

Ioan. 5.

Discordia quę bona, & mala concordia.

Matth. 10.

Gen. 11. Act. 23.

Qui rogauerint cæcum illumintum quid de Iesu sentiret illuminatore.

Chryso. ho. 57. in Ioan. tom. 3.

Theophyla. ibid.

Altera opinio probabilior.

Ruper. li. 9. in Ioan. cir ca medium.

Virtus signorum Prophetis cur data.

Exod. 4.

1. Reg. 12.

Ioan. 6.

Iesum cæcus natus qualē Prophetā agnouerit.

Deute. 18.

Lyranus in Ioannem.

Veritatis ingenium.

Pharisæorum in Christum mala mens, & malus animus.

Parentum misera conditio

perfectiori fide, quæ per tentationes crescebat. Et ex signo agnouit Prophetam: quia virtus signorum data est Prophetis, vt crederetur à Deo missi, vt eius nomine legatione fungatur: vt patet de Mose, & de Samuele, & ex illo Ioannis: Quod ergo tu facis signum vt videamus, & credamus tibi? Nec videtur confiteri Prophetam illum insignem, de quo in Deuterio scriptum est, quia inferius postea de cernunt, nullum confidentem Iesum esse Christum, id est, Messiam, in Synagoga admittendum: vt exponit Lyranus. quia Græcè non est cum articulo: Προφήτης, sed Prophetā missum à Deo, & veracem Doctorem.

Nō crediderunt ergo Iudæi de illo quid cæcus fuisset, & vidisset (Græcè εὐαγγελιστάς, id est, visū recepisset: & sua sponte intus cæcati non crediderunt tam illustre, & perspicuum signum) donec vocauerunt parentes eius qui viderat. Sequitur quartus conflictus: nā hæc est natura veritatis, vt eo elucescat magis, quo magis fuerit impugnata. Et interrogant verbis rigidis eos ex terrere volentes, vt obscurarent miraculum. Nō enim dicunt: Hic est filius vester qui cæcus natus est, sed, quę vos dicitis quia cæcus natus est? notantes id falsò dicere solitos, sed sanè valde improbabiler. Quis enim pater cū sua ignominia de filio suo mentiri velit? Nec dicunt simpliciter, Quomodo nunc videt, sed, Quomodo ergo nūc videt? Quali dicat, Aut falsum est quod nūc videat, aut quod cæcus natus sit. Et ita volēbant inducere parentes, vt illa duo negarent: sed cautè respondent parentes, confiteatur enim quod sit filius, & cæcus natus: sed quis aperuerit eius oculos, aut quomodo, fatetur se ignorare. Quod fortassis falsū erat, quia audierant à filio, aut signo interfuerant. Sed tale est ingenium parentum, vt naturam quidem confiteantur, gratiam Dei autem pernegent. Vnde etiā ætatem filij legitimā, & idoneam testantur, vt ipsum interrogēt, quo nullus magis potuit esse idoneus testis autoris signi, & modi, quo peractū est. Et rationē timoris asig-

nat Euangelista, dicens, sic eos respōdisse, quod conspirassent Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christū, extra Synagogā fieret: quod vna voce Græca eleganter dicitur, ἐξωσθησάτωσ, hoc est, eiectus, & separatus à Synagoga existeret, & excommunicatus haberetur. Nam ita solet mūdus eos à se expellere, qui ea quę mūdi sunt, cum ipso non sectantur. Erat etiam non tantum apud Iudæos, sed etiam apud Ethnicos species quædam separationis, & excommunicationis. Nā inter Romanos vsus erat interdicens aqua & igni maleficōs, qua sententia eiiciebantur à ciuitate, & omni ciuium cōsuetudine prohibita, vita ipsa indigni iudicabantur: quod vita hominis consistit in aqua, & ignis vsu. Et Cæsar lib. de bel. Gallico de Druidis sic habet: Si quis priuatus, aut publicus eorum decreto non steterit, sacrificijs interdicitur. Hac pœna est apud eos grauisissima. Quibus est interdictū, si numero impiorum, ac sceleratorum habentur. Ij omnes decedunt, aditum, sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neq; ijs petentibus ius reddunt, neq; locus vllus communicatur. Sic ille. Nō ergo hæretici ab Ecclesia excommunicati hoc se cæci nati exemplo tueantur, & quod eiiciuntur de Ecclesia, eo quod Iesum esse Christū confitentur: quoniā certum est illos non propterea excludi à consortio Sactorū, sed ob id quod falsum Christum confitentur, & quod de eius Ecclesia malè sentiant, a qua non eiiciuntur, nisi qui prius se ipsos separāt. Et vt habet Aug. tunc nō erat malū extra Synagogam fieri, eo quod illa ob incredulitatem suā à Deo deserit cepisset, & Christus nouam Ecclesiam ædificabat: modò verò ab Ecclesia expelli, acerbissima, & grauisimæ pœna. Porro excommunicatio illa Iudæorum in confitentes Iesum esse Christum, nō solum non erat legitima, vti iusta, sed iniusta, ac prorsus inualida, ac nulla.

Vocauerunt ergo rursum hominē qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam Deo: nos scimus quia hic homo peccator est. Quintus est hic conflictus: ac vt

Excommunicatiōis, separationis vsus qualis apud Romanos.

Hominis vita vnde consistit. Cæsar. li. 6. de bello Gallico, nō longe à princ. Druidę populū suis decretis parere recusantes, quæ pœnam iudicarent.

Hæretici ab Ecclesia cur eiiciantur, ac excommunicentur.

Aug. tract. 44. in Ioan. tom. 9.

Ab Ecclesia modò separari, & expelli, quantum malum sit.

Pharisæi cæcum natum quomodo opugnant.

Eidem cur dicunt infelices: Da gloriam Deo.

Alter sensus.

Iosu. 7.

Vnde Pharisæi facerent peccatorem Iesum insignes, ipsi peccatores.

Matth. 11.

Supra. 9.

Quomodo illatas iniurias ferre quis possit æquo animo.

Ioan. 8.

Gen. 37.

Iob. 2. & in fra deinceps.

Cæci nati prudentia.

Chrysol. ibid.

Theophyl. ibid.

impugnantes civitatem aliquam, nunc ex vno latere, nunc ex opposito oppugnant, nunc rursus ad primum latere redeunt: ita isti rursus ad cæcum explorandum accedunt, & dicunt: Da gloriam Deo, hoc est, confitere veritatem, & reputa te à solo Deo sanatum, non à Galileo illo homunculo: & ita huius rei gloriam auctori huius rei redde, non huic seductori. Primo calumniati sunt hoc factum tanquam hominis peccatoris, qui à Deo non esset; deinde negarunt illum fuisse cæcum. De qua re per parentes conuicti facti, laudem à Iesu, quem oderat sub prætextu religionis dicentes, Da gloriam Deo, & non isti homini, auertere moliantur.

Potest & hoc verbum, Da gloriam Deo, exponi, ut sit modus quidam obtestandi, & veluti adiurandi ad extorquendam ab aliquo veritatem, ad Dei gloriam. Ita dictum est ad Achan: *Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quicquid feceris, ne abscondas.* Nos, qui religioni sumus, & bonæ conscientiæ, & præter ea in lege periti, certum atque exploratum habemus quia hic homo peccator sit, quia Sabbatum Dei violat; vorax est, & potator vini; cum publicanis, & peccatoribus conuersatur. Si ergo peccator est, ut dicitis, quid est quod paulò ante dicenti Christo: *Quis ex vobis arguet me de peccato, libere, quòd peccator esset non respondistis, & solidis testimonijs non comprobastis? Volebant ergo vi cogere eum ad detrahendum Christo. Si ergo iniurias contra omne ius pateris; memor esto Christi, qui illas grauissimas sustinuit, ut Ioseph à fratribus, & Iob ab amicis suis pertulit. Et vide malitiam, vnum & idem aliter & aliter interrogant, ut capiant in sermone, & non permaneat in prima confessione.*

Dixit ergo eis ille, Si peccator est, nescio: vnum scio, quia cæcus cum essem, modo video. Tediò verborum, ne nouum bellum ineant, sic locutus est: non dubitando, ut Chrysostomus, & Theophylactus docent, sed latenter se scire oppositum confitens. Nam

abunde & luculenter comprobatur eum non esse peccatorem, quòd scilicet cæcus cum esse, modò video. Et sic aperte irridet eos, qui dixerunt se scire eum esse peccatorem.

*Dixerunt ergo illi, Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Rursus videntes miraculò negari non posse, ad modum miraculi, quo editum fuit, reuertuntur, ut ex eo, quòd in Sabbatò gestum est, calumniari valeant. Respondit eis, Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid, & vos vultis discipuli eius fieri? Dixisti, bone vir, sed non ea quæ isti audire volebant: tu quidè veritatem rei dixisti; at illi qui semper veritati rei aduersati sunt, veritatem audire non querunt, sed Christi calumniam. Dicitur enim in libro Prouerb. *Non recipit stultus verba prudentia, nisi ea dixeris, quæ versantur in corde eius.* Objicit ergo eis: *Nunquid & vos vultis discipuli eius fieri?* quod illis maximè erat abominabile, vel auditu; & tamen se eius discipulum confitetur. *Maledixerunt ergo ei, Græca vox id est, blasphema, non significat illos male precatos fuisse, seu animo maledicendi imprecatos, sed ex odio nominis Christi, & magna animi elatione conuictos esse: dicentes: Tu discipulus illius sis.* Græcè habetur, *is, id est, es tu discipulus illius: quod potius est conuitium, quàm maledictum.* Et ita legit Euangelium Syriacum. Et quadrat hæc lectio cum membro opposito, Nos Moysi discipuli sumus, non autem aiunt simus. Grauius ergo peccarunt contra legem, dicentem: *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum.* Et ut dixit Rebecca filio suo Iacob: *In me sit ista maledictio, fili mi.* Ita hoc maledictum super nos, & super filios nostros descendat: quia beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me. Vbi notandum est, conuitium esse dicere bonum malo animo, ut, Vade presbyter, vade frater: & Christo dicebant: *Aue Rex Iudeorum.* Hinc Basiliius in Regulis breuioribus interrogans, Quid sit adoptio, id est,*

Pharisæorum inuida malignitas.

Quales illi nebulones, Prou. 18.

Mira cæci nati constantia aduersus Pharisæos.

Ei quemadmodum Pharisæi maledixerint.

In quo legis Moysi præuaricatores extiterint.

Leuit. 19. Gen. 27.

Matth. 5.

Qui conuictur.

Ioan. 19. Basil. in Regul. breuior. interrogat. 24. tom. 2.

maledi-

Conuictum quid sit.

Quæ videantur conuicta, non sint tamen illa.

Luc. 24.

Gal. 5.

Quare qui Moysi discipuli sint, idè & Christi sint oportet.

Ioan. 5.

Deuter. 18.

Pharisæi quæ falsi Moysi discipuli.

Ioan. 7.

Exo. 20.

Quando Moysi locutus sit Deus.

Infra 33.

Vnde Pharisæi Iesum nosse potuerint esse filium Dei, si voluissent.

Matth. 3.

Videtur quàm auditus iudicium certius.

Ioan. 5.

Pharisæi quæ aperte mentiti sint Iesum se nescire quis esset.

Infra 8.

Infra 10.

Cæci nati elegans confutatio illorum

maledictum siue conuictum? respondet: *Omne verbum, quod eo animo profertur, ut ex eo contumelia, seu ignominia alter afficiatur, maledictum est, licet verbum ipsum per se non videatur contumeliosum. Atque hoc manifestum est ex Euangelio, in ijs, quæ de Iudæis loquens, ait, his verbis: Maledixerunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius sis. Sic ille. Eadem, vel simili ratione, sed è contrario dicere malum bono animo, & ad correctionem, conuictum non est, ut Dominus dixit euntibus in Emmaus: *O stulti, & tardi corde ad credendum; & Paulus ad Galatas: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati? &c.***

Dicendo etiam, *Tu discipulus illius sis; nos autem Moysi discipuli sumus: malitiose Moysen Iesu opponunt; cum tamè qui verus est Moysi discipulus, & Christi discipulum fieri necessum sit.* Nam de Christo Moyses scripsit: *Si crederetis, inquit Dominus, Moysi; crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.* Deinde falsum est quod dicunt, se esse Moysi discipulos, quibus Dominus dixit, *Nonne Moyses dedit vobis legem; & nemo ex vobis facit legem? Nos scimus quia Moysi locutus est Deus.*

Nam ut in Exodo dicitur: *Loquebarur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.* Firmiori tamen testimonio scire poterant Iesum esse Dei Filium: nam illud de Moysen sciunt vno solo textu, & qui de seipso testimoniū perhibuit, & hoc per auditum; hoc autem scire poterant pluribus testibus, scilicet Moysen, & Heliam, & cæteris Scripturis, voce deinde paterna ex cælo demissa, & ex visu tot operum diuinorum, quæ inter eos fecit Iesus. Constat autem certiore aure arbitrum esse oculum. *Hunc autem nescimus vnde sit.* Sed in caput suum rectè mentiuntur, cum ante dixerint: *Hunc scimus vnde sit.* Quòd si nescierunt vnde esset, quare toties ausi sunt pronuntiare non esse à Deo, imò dæmoniū habere, & insanire, ut dicent paulò post, & Samaritanum esse.

Respondit ille homo, & dixit eis, In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos. Magna cum

ratione loquitur cæcus hic iam illuminatus: dixerunt enim Iesum non esse à Deo, quæ sciebant esse peccatorem, quæ nescirent vnde esset. Et contra hoc tertium rectè arguit, non solùm mirabile est certè (nam cæcus, siue enim, interdum Græcis affirmat. Est ergo sensus, in hoc certè mirabile est) sed etià insanum, ut illi ignorarent vnde esset: qui, velint nolint, compelluntur confiteri aperuisse oculos cæci nati. Nam ex miraculo potestatem plusquàm humanam, aut creatam, & ex potestate tali naturam Diuinam agnoscere poterant. In hac secunda clausula particula aduersatiua est subaudienda in hunc modum: & tamen aperuit oculos meos, sicut Matth. 2. *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es, &c. & tamen ex te egredietur mihi Dux qui regat, &c.* Contra secundum ait: *Scimus autem quia peccatores Deus non audit.* Putat Augustinus hæc verba dixisse cæcum, tanquam non plenè adhuc Euangelicam veritatem imbutum, nec vñctionem Spiritus sancti habentem. Sed certè magis est probabile cæcum hæc dixisse secundum communem regulam in Scripturis decantatam, & Iudæis non ignotam, dicitur enim: *Oculi Domini super iustos; & aures eius in preces eorum. Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos.* Et illud: *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Et, *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestra sanguine plena sunt.* Et ita bene dicit, scimus, scilicet Scripturis instructi, preces iustorum exaudiri; impiorum verò reprobari, videlicet dum à sua improbitate recedere non curant. Vel, ut supra attigimus, Deus peccatores cum effectu non audit, siue exaudit, ad virtutem scilicet edendi miracula in testimonium bonitatis, & sanctitatis eorum, ut egregiè interpretatur Theophylactus. Sic enim intelligebat cæcus hic, sic audierat Iesum in hac causa ad faciendum plura miracula in testimonium suæ Diuinitatis: nam hæc etiam dixerat: *Me oportet facere opera eius qui misit me, donec dies est.* Vel peccatores in peccatis perseverantes, qui propriè

Mich. 5.

August. tractat. 44. in Ioan. sub fine, tom. 9

Quo sensu cæcus natus dixerit: Scimus quia peccatores Deus non audit.

Psal. 33.

Ibidem.

Prou. 28.

Esa. 1.

Impiorum preces quare Deus non exaudit

Theophylactus in Ioan.

Peccatores propriè qui dicantur.

peccatores dicuntur, nō exaudit pro alijs deprecantes: nam cum is qui ad interpellandū mittitur, inimicusest, irati animus ad deteriora puocatur. Nam peccatores humiliati, & pro se ipsis petentes, & à peccatis respicētes non sunt inter peccatores numerandi: & tales exaudit Dominus, vt publicanum, peccatricem, & alios. Propterea dixit: *Sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.* Iesus ergo amicus Dei est, & cultor eius, & voluntatem eius faciens, qui toties quotidie exauditur in praeclaris signis edendis. Cōtra tertium autem dictum, quod Iesus nō esset à Deo, respondit: *A seculo non est auditum, quia quis aperuit oculos caeci nati. Nisi esset hic à Deo (id est, iustus, sanctus, & à Deo missus) non poterat facere quicquam.* Nemo quippe poterat signa facere quae fecit Christus, nisi fuisset Deus cum eo, vt dixit Nicodemus.

*Responderunt, & dixerunt ei, In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Deficientibus rationibus, confugiūt ad conuitia, & instar phreneticorum in eos excandescunt, qui sibi voluerint opem ferre. Et graue peccatum committunt, exprobrando natiuam cæcitatem corporis, fortunæ tenuitatē, & mendicitatem: quasi verò ipsi nō sint nati, & concepti in peccato. Miserum est alteri exprobrare peccatū, quo ipse etiam equè laborat, qui exprobrat. Et peccato adscribunt cæcitatem pristinam; cum tamen dixisset: *Neque hic peccauit, neque parentes eius.* Et amplius vim suā habet, quod Græcè dicitur: *Tu in peccatis natus es totus.* Totus, aiunt; quasi non solum anima, sed etiam corpore peccasset: vnde per cæcitatem, & conditionem fortunæ contemptæ mendicare cogebatur. Et pondus suum habent illa verba: *Tu doces nos? tu, inquam, cæce, qui stipem mendicabas, & contemptibilem vitā agebas, audes apud tantos viros philosophari, & docere nos, qui arcem religionis, legis professionem, & magisterij cathedram tenemus.* ¶ Obserua quales Christus suæ gloriæ, & sui Euāgelij patronos*

deligere voluerit contra potentissimos sui nominis calumniatores. In hoc enim paupere & cæco ostēdit, quomodò per pauperes, & indoctos, & humanis præsidijs, & adiumentis destitutos, nomen suum prædicandū esset per vniuersum, orbē, & obthurandum os iniqua loquentium.

Et eiecerunt eū foras. Scilicet extra Synagogam, ac idcirco excōmunicatū pronuntiauerunt, velut pij magistri discipulum impurum. Et post conuitia verborum factis agunt; & quos Pharisaicum supercilium de Synagoga sua, quæ Satanæ est, vt ait Ioannes, eiecit, Christus in suam Ecclesiā recepit. Et excludi ab impiorum consortio, cōiungi Christo est.

*Audiuit Iesus quia eiecerunt eū foras. Et cum inuenisset eum, dixit ei, Tu credis in Filium Dei? Christus cōspector est nostri certaminis, & remunerator. Cū ergo intellexisset gloriæ suæ præconem, quàm fortiter cōtra Phariseos se gessisset, inuenit eum non casu, sed quæsitum certa prouidētia, & dixit ei: *Tu credis in Filium Dei? Nō ignorabat Christus fidem cæci, qui in Iesum ignotum de facie crediderat; sed vt initia fidei, quæ in illo seminarat, ad maiora promoueret, interrogauit. Et cognomentū Messias erat non solum filius Dauid, sed etiā filius Dei cum articulis τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Et ita ab Euangelistis frequenter vocatur Filius Dei Iesus, hoc est Messias. Et si autem interdum Filius Dei iungatur cū nomine Christi, vt apud Marcum: *Initiū Euāgelij Iesu Christi Filij Dei: & Tu es Christus Filius Dei viui,* quod habetur Matth. 16. Ioan. 6. & 11. & Mar. 14. *Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Simpliciter tamen dicitur Filius Dei, Messias significat: vt in libro Sapientiae: *Filium Dei se nominat: rursus: Si est verus Filius Dei, suscipiet illum:* & Lucas: *Tu es Filius Dei?* item Matthæus: *Si Filius Dei es, descende de cruce: & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Ad hunc modum de Saulo dicitur quod prædicabat Iesum, quoniā hic est Filius Dei, id est Messias. Quod explicans Lucas, ibidem subiungit: *Saulus autē***

Psal. 62.

Phariseorum in cæcum natum iuhumanitas, ac Christi benignitas.

Apoc. 2. Excludi ab impiorum cōsortio quid sit.

A cæco nato cur Dominus quæsierit an crederet in Filium Dei, cū id non ignoraret.

Duplex cognomentum Messias.

Ioan. 1.

Infra 6.

Infra 9. & 11.

Matth. 1.

Infra 4.

Infra 14.

Infra 16.

Infra 26.

& 27.

Mar. 1.

Sap. 2.

Ibidem.

Luc. 22.

Matth. 27.

Ioan. 19.

Act. 9.

multo

Peccatores qui minime censendi. Luc. 18.

Supra 7.

Iesum non esse peccatorem, vt Pharisei blasphemabant, qui cōstet.

Ioan. 3.

Phariseorum in cæcum natum cōuitia.

Psal. 50.

Quenam exprobratio peccati prorsus iniqua, & indecora. Cæcus hic cur in peccatis natus dicitur totus.

Admirabilis in cæco nato Christi prouidentia.

Cur quæsierit cæcus illuminatus à Christo quis esset.

Christi modestia.

Idem quibus seipsum ostēdat, ac detegat.

Quomodo ille Christum adorauerit.

Rom. 10. Quos soletur Christus, triplex cæci nati de Christo confessio. Psal. 26.

Prima in cæcum intorta est excōmunicationis sententia.

*multo magis conualescebat, & cōfunde-
bat Iudæos qui habitabāt Damasci, affirmans quoniam hic est Christus. Vbi pro eodē accepit Filium Dei, & Christū. Respondit ille, & dixit, Quis es, Domine, vt credā in eum? Non est vox diffidētis, sed ardētis videre beneficij autorē. Et nondū hīc ex facie Iesū nouerat, quia statim postquā illuminatus fuit ad Siloā, adductus fuit ad Phariseos, ibiq; detentus, quoadusq; eiecerunt eū, & ita nō licuerat ei Iesum videre. Et dixit ei Iesus: *Et vidisti eū? & qui loquitur tecū ipse est. At, ille ait, Credo Domine. Et procidens, adorauit eum.* Iam expende modestiam Dñi Iesu. Et vidisti, inquit, eū oculis mentis, & imperfecta fide in beneficio illuminationis: nam nisi illū vidisses, cū Phariseis disputare minimè potuisses. Et qui loquitur tecū, ipse est. Modestius hoc est, quàm si dixisset: *Ego sum.* Et omnibus ex corde illum desiderantibus sese Christus reuelat, & facit vt agnoscat omnium bonorū autor. Quibus auditis, vt ad ignē propositum stupa incenditur, statim credit, & in signū internæ fidei adorauit eum prostratus in terram: nam cultu patriæ adorauit eum prostratus, & ab eo ex nihilo creatus esset, & illuminatus: & quia corde creditur ad iustitiam; ore confessus est, dicendo, *Domine, & opere adorando, & omnes propter iustitiam, & pietatem angustiatos, & tribulatos Christus cōsolatur. Et dicere poterat iste cæcus: *Quoniā pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit.* Et primò quidē confessus est hominē per naturā: deinde prophetā per gratiam: tertio Dñm, & filiū Dei per diuinitatē. Et primus est qui p Christo excōmunicationis sententiā tulit. Et dixit ei Iesus, *In iudiciū ego in hūc mundū veni, vt qui nō vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Et si Græcè hōn dicatur, ei, sed in cōmuni dicta sint omnibus (quæ optima est lectio) nihil tamē officit pronomē illud: quia & cæcus præsens erat huic sermoni, & in eo omnib; dixit. Quia enim mē dico illi, cū cæcus esset corpore, & animo, primò visum corporis dedit,**

deinde illū spiritus, meritò ex eo ansam accepit de cæcitate, & visu spiritali differendi. Et iudiciū pro condemnatione poni hoc loco, testatur Chrysostomus, hoc modo: *Ego veni hoc primò aduentu in iudicium condemnationis, quò à vobis cōdenor, quia modò nō venit Filius hominis, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Vel melius, loquitur de iudicio discretionis Diuinæ occulto, quò Dñs aduentu suo prædicatione, & signis quosdā saluauit; alios verò se veritati opponentes damnauit. Ita bene Augustin. exponit: vt scilicet qui nō vident, id est cæci corpore, receptò visu videant. Vel potius; vt rudes, & simplices, qui propter ignorantia Scripturarū veritatis lumen apprehendere non poterant, apertis per fidē mētis oculis videant: *Et qui videt, id est Scribæ, & Pharisei, qui propter Scripturarum notitiam perspicaces sibi videbantur, ac bene oculati, clausis per infidelitatem animæ oculis præsentem lucem, & signa veri Messias nō videant, sed vt cæci fiant. Et quod ad hos spectat, vt, potius est cōsecutionis, quàm causæ si gnum, vt etiā in simili clausula Lucæ notauimus: dixit enim Simeon: *Ecce positus est hic in ruinā, & in resurrectione multorum in Israel.* In ruinā quidē Phariseorū, qui cū sibi viderētur sapientes, cæci permanserunt, & tales declarati sunt ac detecti; in resurrectionem verò simpliciū, & idiotarū, qui cū ante cæci forent, fidei lumen animis receperunt. De his aliò loco prædixit Dominus: *Confiteor tibi Pater Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.***

Et si ergo Dñs dixerit: *Nō enim misit Deus Filium suū in mundū, vt iudicet mundum: nō tamen aduersatur huic sententiæ: *In iudicium ego in hūc mundū veni: quia in priori testimonio est sermo de iudicio retributionis, quo reddet vniūq; secundū opera eius: hīc verò est sermo de iudicio discretionis. Et Dñs his verbis nō tā voluit significare ad quid in mundū veniret, quā quid ex suo aduentu sit in mūdo secuturū.**

B. Ioā. Chrysof. homil. 58. in Ioā. tom. 3. Ioann. 3. & 12. Alter sensus.

August. tracta. 4. in Ioan. in fi. tom. 9. Tertius sensus.

Quales sibi viderentur Scribæ, & Pharisei.

Luc. 2.

Quorū Christus positus fuerit in ruinam, & in resurrectione: vti sanctus prædixerat Simeon. Matth. 11.

Ioan. 3. Quomodo accipiendum illud: Non enim misit Deus Filium suū in mundum, vt iudicet mundum. Matth. 16. & sapē alia.

Cur molō
Christus Scri-
bas & Phari-
sæos, cæcos
nō apertē vo-
cauerit.
Supra 15.

Illud: Si cæ-
ci essetis, nō
haberētis pec-
catum, multi-
plicem capit
intelligētia.
Theophyl. i
Ioan.
Chryf. ibid.
hom. 58. to-
mo 3.
Prior sensus.

August. tra-
cta. 64. in
Ioan. tom.
9.
Sensus alter
accommoda-
tior.

Audientes autem Pharisei, & hæc ad se pertinere intelligentes, dixerunt ei. Nunquid & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus, Si cæci essetis, nō haberetis peccatū. Dñs præuidens illos maiori odio, & calumniandi studio inflammandos, si apertē vocaret eos cæcos, sicut alias Apostolis dixerat: Cæci sunt, & duces cacorum, cū tamen cæci haberi nollēt; eos sic conuincit, vt ostendat id eos damnare, vnde sibi placebant. Satis tamen apertē illos esse cæcos declarauit, dicendo: Si cæci essetis, nō haberetis peccatū. Cuius sententiæ duplicē ponit Theophylact. intelligētiam: alterā de cæcitate corporali ex Chrysof. alteram de spirituali. Nos verō duas de spirituali proponemus. Prior fit hæc: Si per necessitatem naturæ excæcati essetis mente, & cæcitate vestram agnosceretis, accurreretis ad medicū, qui cæcitatē à vobis depelleret; & ita venia vtrūq; daretur vobis incredulitate laborātibus. Nunc autē quia dicitis vos videre, & agnoscit is vos vt videntes; ideò non accurritis ad medicū, & peccatū manet vestrū: & planē vocantes vos videntes, etiā spectatores facti estis miraculi huius in cæco, & adhuc incredulitate laborātes, venia indigni estis: & peccatū vestrū indelebile manet. Hunc sensum sequitur August. Posterior est: Si Scripturarū lumīne, & intelligētia careretis, quæ ita vos oculos reddūt, vt me ex his verum Mesīā possitis agnoscere; nō haberetis peccatū, q̄ ignorantia tolleret, sed eius excusationē cū idiotis: nūc verò cū vos videre profiteamini, & Scripturarū notitiā, atq; intelligētia habere iactetis, peccatū vestræ affectatæ in si delitatis manet. Hic est præstātor, & clarior intellectus. Est ergo sensus: Si cæci essetis, id est, si carnaliter nō videretis, vel, si pro cæcis vos gereretis, etsi apud vos cæci essetis, arrogātia non tumeretis, qua vos ita videre putatis, vt opus nō habere meo lumine cogitetis; certē peccatū nō haberetis, quia & ad Ioānis, & ad meā, & discipulorum meorū prædicationem, & post tot miracula tandē pœnitentiā egissetis, & ita peccatum

nō haberetis: essetq; qui vestrā cæcitate tolleret, si vos eā agnoscere velletis, præsertim tot miraculis, & inspiratione tāta vobis eā ostēdētibus. Nunc autē dicitis, Quia videmus, id est, neq; propter Ioānem, neq; propter meā prædicationem, pœnitentiā faciēdā ducitis: quia dicitis vos bene videre quid agatis, vos scire quibus rebus absq; me iustificemini. Peccatū ergo vestrū manet: quia neq; lex, neq; homo iustificat, sed gratia Dei, quæ est ex fide Christi. Et ita hoc loco peccatū non tā actuale, quā illud qd̄ ex Adā traximus, per quod nos pni sumus ad malū à iuuentute nostra, & ignorātes ac cæci ad Diuina, significat. Atq; ita hic sermo Christi lutum quoddam erat, quod denuò oculos Phariseorū grauabat, vt intelligerēt cæcitatē suā, quam ad res Diuinas habebant; vt credentes Christo accurrerent ad fontem, id est ad aquas Baptismi, in quibus perfectum lumē à Christo reciperent. Et hæcenus de litera sit dictum.

Superius explicuimus mysterium in his ceremonijs designatum, quo homo incorporatur Christo per baptismū: q̄ si cōtingat, illū à puritate & innocētia Baptismi per peccatum defletere, & cæcitatē spiritualem incurere; hīc etiā iuxta spiritum instruimur d̄ secūda iustificatione, que fit per Sacramētū Pœnitentiæ, in qua visum spiritus peccato amissum recuperamus. Omnis siquidem peccator cæcus est, & cæcitatē suā à natiuitate principia habet, quib⁹ nec seipsū, neq; Deum, à quo tot beneficia indies accipit, cognoscit. Nō est, inquit, intelligens, nō est requirens Deum. Non distinguit cæcus inter amicos, & inimicos circūstantes: præfert vilia pretiosis, & tēporalia æternis: nō videt vel præcipitium peccati, vel foueam inferni, in quā se per peccatū deturbat: denique in omni re offendit. Ductorē cæcus habet, sed nō aliū, quā principem tenebrarū dæmonem: habet baculum cui innititur, id est fiduciā in carne cæca, & fraudulēta. Erat etiam hic cæcus mendicās. Nam cæcitas spiritualis mendicitatē parit,

Sola gratia Dei, quæ est ex fide Christi, iustificat.

Quale peccatū Phariseorum, quo tenebatur, eorumq; cæcitas. Gen. 8.

Huius cæci hominis illuminationis quæ nobis documenta suppeditet.

Cæci qui mysticē.

Psal. 13. & Rom. 3. Peccatores mentis cæcitate laborantes quantis subiaceant malis. Ioan. 12.

quia

Eccles. 1.

1. Cor. 3. Infra 6.

Vbi tantum sitæ sint veræ diuitiæ. 2. Cor. 1. Prou. 15. Quale sit membrum Ecclesiæ peccator

Ioan. 15. Peccator quā hæreticus ab Ecclesia cur minus distet.

Quibus modis peccatorem Deus sanat. Psal. 29. Sputum vnde sit.

Peccatum quid.

Eccles. 21.

Peccatorum recordatio quā salutaris.

Psal. 50. Qui non lutum, sed aurum, vel argentum ponant ante oculos.

Apoc. 3.

Luc. 18. Qui tantum lutum ante oculos ponant.

quia omnia concupiscit, & creaturis impleri non valet: quia non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Postremò erat extra tēplū: quia peccator tēplum Spiritus sancti nō est, & templum Dei profanauit, & extra templum animæ suæ versatur; & ideò mendicat. Cum in solā consciētia veræ diuitiæ sitæ sint: quia vt Apostolus ait, Gloria nostra hæc est, testimoniū conscientiæ nostræ: & Salomon: Secura mens quasi iuge conuiuium. Etsi autem hæreticus extra tēplū Ecclesiæ sit: peccator tamē in Ecclesia est, sed vt membrum putridum, & vt palmes aridus: & propterea nec intra tēplū est, quia gratia, & charitate Dei destituitur: neq; longē à templo, vt hæreticus, sed iuxta tēplū, propter fidē, & Sacramenta, per quæ facillē reduci potest, vt fiat membrū viuū, & templum sanctum Dei. Quemuis igitur peccatorē Dñs ex misericordia præueniēdo in benedictionibus dulcedinis sanat, primò expuēdo in terrā: vt enim sputū à capite per os descēdit, ita gratia Dei, quæ cum sapiētiæ dono est coniuncta, à Patre Deo est per Christum; & per illam fit lutū ex terra; id est Peccator agnoscit, peccatum nil aliud esse, quā terram inspidam & amaram auertētē à cælo, & trahētē ad infernum, iuxta illud Ecclesiastici: Via peccantium cōplanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebra, & pena. Rursus scito quia amarum est te reliquisse Dominum Deū tuū. Ponitur etiam lutum ob oculos: non solum quia utilis est ad humilitatem peccatorū recordatio, iuxta illud prophetæ: Peccatum meum contra me est semper; sed etiam quia memoriā mortis nostræ, & vilitatis nobis repræsentat. Etsi quidam sunt, qui aurum, vel argentum, & non lutū ante oculos ponunt, vt ille, de quo Ioannes: Quia dicis, Quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Phariseus etiā dicebat: Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum. Et infra: Ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Secus Paulus, qui lutum suum

conspiciebat, dum ait: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.

Deinde vbi Dominus posuit lutū ante oculos nostros, opus est ire, & lauari in natoria Siloa; id est cōtritione, & pœnitentiā; quæ de cælo descendit, vt fons Siloa de monte Sion. Pœnitentiā enim de Christo in crucem primò; & deinde in cælum exaltato prouenit. Vt autem, inquit, sciat, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendū peccata, &c. Et rursus dixit Apostolis; Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis. Lauamur autem in hac aqua, quādo cū Dauide dicimus; Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo; & rursus, Fuerunt mihi lacryma mea panes die, ac nocte, dū dicitur mihi quotidie; Vbi est Deus tuus? id est, dū obijcit ignorātia Dei mei.

Tertiò, quemadmodū cognitionē peccati sequitur contritio; ita cōtritionem sequi debet confessio, & absolutio. Nam cū lauaret cæcus oculos, sonum quendam aqua edebat: in quo adumbratur confessio, & absolutio, quæ sensibiles partes sunt Sacramenti Pœnitentiæ, per quas datur remissio peccati; secundum illud; Si cōfiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Quartò, lotionem secuta est perterforium emundatio, & plena visus perceptio: atq; in hoc terforio representatur satisfactio, quæ cōplētū est, & perfectio Sacramenti Pœnitentiæ, & ad perfectum lumen restituit.

Quintò, ex mutatione vitæ nostræ illud cōsequi debet, vt vix agnoscamur etiā à vicinis & notis. Et dicūt: Nonne hic est qui sedebat, & medicabatur? Alij dicebant, Quia hic est, id est semper est peccator, sed fingit, & agit hypocritam. Alij autem, Nequaquam, sed similis est ei: quando adscribitur vitæ nostræ conuersio, nō Deo, sed dæmoni, aut humori melancholico. Sed cæcus iam videns debet peccatum suum, & curationē agnoscere, & Christum esse autorem salutis, & medicū animarū nostrarū confiteri:

1. Tim. 1. Quando ibimus lauari in Natoria Siloae. Pœnitentiā vnde descendit.

Matth. 9.

Ioan. 20.

Psal. 6. Psal. 41.

Quæ nā partes Sacramenti Pœnitentiæ.

1. Ioan. 1.

Satisfactio qualis sit.

Veræ signū emendationis.

Vbi portet nos Christu profiteri.

Luc. 9.

Patientes cō uiriorū propter Iesum si fuerimus, qd assequemur eum cæco nato. Matth. 5.

& debet instare, ac dicere; Ego sum peccator, ille, Ego qui tantū beneficium à Dño accepi. Oportet etiam non tantū coram vicinis, & notis, sed etiam corā inimicis, & Phariseis Dominum nostrum apertè profiteri. Nam qui me erubuerit, inquit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum uenerit in maiestate sua, &c. Quòd si propter cōfessionē Christi cōtingat nos pati iniurias uerborum, & conuitia, quemadmodū iste cæcus pertulit; quia maledixerunt illi, & conuitia in eum iactarunt, dicēdo: Tu discipulus illius sis, & addiderunt: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? beati sumus, atq; hæc forti animo feramus, digni erimus qui propter Iesum etiam uerba, & iniurias

re ipsa, & factis patiamur: sicut hic cæcus, quem tanquam Christi discipulum excommunicatum pronūtiarunt, & extra Synagogam proiecerunt. Vt enim mare hominis cadauer non sustinet; ita nec mūdus bonum Dei seruum mundo mortuū. Sed huiusmodi propter Christum afflictos, & à Synagoga peccantiū eiectos cōsolatur Iesus, & confirmat, seq; ipsis reuelat, & tradit conspiciendum, hūc quidem per gratiam, in futuro uerò per gloriam. Cū enim apparuerit, similes ei erimus, & uidebimus eum sicuti est, Præstante eodem Dño nostro Iesu Christo, cui cum Patre, & Spiritu sancto in sempiternum reddatur gloria, honor, gratiarū actio, & imperium. Amen.

Mundus qualis sit.

1. Ioann. 3.

TRACTATUS XLI.

DE sanata muliere contracta: & habetur tantū apud Lucam cap. 13.

Quis scopus huius Euāgelij.

Dominici dies atque festiui quo modo egregie à nobis sanctificentur.

Quare Christus in Synagogis, & in die Sabbati frequēter doceret.

Ignum hoc, mulieri, sicut & subsequens hydropico præstitum, vnum & eundē scopum habent. Nam in utrōq; ostenditur Christi uirtus, & potentia; exeritur eiusdem in subleuandis pauperibus clementia, atque misericordia. Postremò traditur uera & legitima Sabbati obseruantia, neq; ab illa abhorreere opera pietatis, & charitatis, quæ in p̄mouēdis proximorum nōstrorum commodis, & propulsandis proximorū calamitatibus consistunt: ita ut tunc rectè Dominicos dies, atq; festiuos sanctificemus, si magis charitatis rationem ad proximum habendam esse ducamus, quàm ad diei festi religionem, quando per nos utrumque simul præstari non possit.

Ait ergo Lucas: Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Nō semel dictum est, Christum Dñm libenter

in Synagogis, & in die Sabbati prædicare consueuisse: tūm q̄ populus illo die, & ad illum locum magis cōflueret, magisq; ad audiendum p̄more suo dispositus esset; tūm quòd templū aliud non esset præter illud in Ierusalem, in quo semper Dñs nō uersabatur. Idem ad Synagogas ueniebat, quas orandi, & audiēdi uerbi Dei gratia, non autem adorandi, aut sacrificandi construxerant. In tēplo autem tantū illa duo postrema præstari poterant; alia uerò priora, & in Synagogis, & in templo.

Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo. Propōnitur in primis miseria, & calamitas huius mulieris: nam habebat spiritū infirmitatis. Siquidem ut quædā dæmonia sunt, quæ surdos, & mutos efficiunt, ita quædam alia sunt, quæ in firmitatibus corpora subiecta reddunt, ut, etiam si causæ naturalis in-

Synagogæ olim à Iudeis cur conditæ.

Adorare ubi tantū & sacrificare licet. Spiritus infirmitatis quare dicatur.

firmitatis

Lunatici qui.

Matth. 12. & Marc. 7.

Hanc mulierem annis decem & octo spiritū infirmitatis habuisse, cur dictam ab Euāgelista.

Ouid. lib. 1. De remed. Amo.

Qualis hic morbus mulieris non ualentis oculos sursum attolere.

Idem lib. 1. Metamorp.

Homo Græcè ἀνθρώπος cur dicitur. Cicer. lib. 2. De natu. Deorum.

Homines eelsi, & recti à natura cōstituti cur sint teste Cicero.

Dæmonis insignis nequitia.

Coloss. 3.

firmitatis non adsint, non desit amē dæmō varias infirmitates in corpore efficiens. Nam ut lunatici dicebatur, quorū capita dæmonium decrescēte luna infestabat: & dæmoniū dicitur mutum, & surdum, q̄ mutitatem, & surditatem efficieret: ita infirmitatis spiritus dicitur, quòd infirmitatē in illius corpore operaretur.

Quòd uerò dicitur annis decem & octo infirmitate vexatam; ad magnitudinē miraculi spectat; ne quis causari posset illam infirmitatē finxisse, aut ante paucos dies illo morbo detentam: quia utrumq; miraculi claritatem imminuebat. Nam morbos recentes citò curari posse, antequā magis radicerentur, & callum obducant, mirum non est, neq; à natura abhorrens. Nam ut quidam dixit:

Principijs obsta: serò medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras. Explicat autem fusiùs, quæ nā esset illa infirmitas, cum ait: Et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. In primis inclinata dicitur, siue, ut alij uertunt, deflexa, vel incuruata terram uersus, ita q̄ non poterat illum gestum corporis habere, quo uertuntur sursum aspicientes. Atq; hic morbus maximè dehonefabat natu-

ram humanam, & iumento proximā reddebat: nam ut illa prona sunt ad terram, ita hominis uultus naturā erectus est ad cælum, & cælestia contēplanda. Imò propterea Græcè homo ἀνθρώπος dicitur est; quasi ἀνω θέρας; siue ἀνω πτερας, id est sursum spectans, vel sursum repens, & uergens. Cicero lib. De natura Deorū testatur homines humò excitatos, celsos, & rectos constitutos; ut Deorum cognitionem, cælū intuentes, capere possent. Sunt enim ex terra homines nō ut incolæ, & habitatores, sed quasi spectatores supernarum rerum, atq; cælestium: quarum spectaculum ad nullum aliud genū animatium pertinet. Hæc ille in sensu. Atq; in hoc contemplari licet dæmonis malitiā, qui homines cæli, & cælestium contemplatione, atque gaudio priuat, & ad terram deprimit, ut ea, quæ in terris sunt, tantum quærant, & sapiant.

Erat etiam mulier hæc contracta, atque incuruata: unde risui, & derisui aliorū exposita erat. Ita enim genus humanum natum est, ut eos, quos maximè commiserari oportebat, derideat, uellicet, & subsannet: & tamen multò peius est huiusmodi miserabiles, & calamitosos homines subsannare, quàm ipsos morbos perpeti: huiusmodi enim infirmitates à multis peccatis arcere, & ad Deum illis oppressos compellere solent.

Quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se. Primum intuitus est illam (sollet autem aspectus in Christo securaturæ salutis esse omen) & morbo graui conspecto ad misericordiam inuitatus, & ad opem illi ferendam (ut sic dicam) incuruatus. Vocare autem Christum ad se mulierem hanc, quid aliud fuit, quàm curuum ad rectum, infirmum ad sanum, debile ad forte participandum, & à malo spiritu possessum, ad Spiritum sanctū, quo possideatur & custodiatur uocari, reducere?

Et ait illi. Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & cōfessim erecta est, & glorificabat Deum. Velociter eam curauit Dominus, nō ab ipsa muliere infirma, vel ab alio interpellatus, sed à seipso tantum rogatus, & natiua sua bonitate impulsus. Et uerbo quidem, ut Deus, manus autem impositione tanquam homo sanauit eam. Illa autem quamprimum erecta est, glorificabat Deum, gratias illi agens, ne ingrata perderet beneficium. Dubium est, Cur non potius Dominus per Imperatiū dixit, Sanata sis, vel, liberata sis, ut solitus erat loqui in alijs morbis curandis uti imperatiuo. Dicendū est dupliciter: uel more Hebræo Dominū usum indicatiuo pro imperatiuo, & ita es pro sis; uel rursus idcirco dictū, liberata es, ut fidem mulieris magis accenderet, & suam potētiam magis declararet. Sic paralytico dictū est, non, Remittantur tibi peccata tua, sed, remittuntur, uel, ut habent Græca, remissa sunt. Et ita post prolata uerba, & cōtactu manuum simul adhibito, sanata est.

Generis humani misera conditio.

Aegritudines humanæ quid conferant.

In Christo respectus miserorum hominum erat.

Christum ad se infirmos uocare, quid.

Cuius rogatu Dominus infirmā mulierem curauerit.

Cur potius Dominus dixerit: Mulier dimissa es, &c. non autem, dimissa, uel curata sis, uti alius solebat.

Matth. 9.

Respondens

Ad quid respōdit archi-
synagogus,
cum eum in-
terrogauerit
nemo.

Gen. 2. &
Exod. 20.

Hic Archi-
synagogus cur
indignat⁹ sit,
mulierem vi-
dens à Dño
sanatā in Sab-
bato.

Exo. 20.

Iesum curan-
do mulierem
in Sabbato,
vt Archi-
synagog⁹ ille bla-
terabat, præ-
ceptum Sab-
bati minime
violasse.

*Respōdens autem Archi-
synagogus, in-
dignas quia Sabbatis curasset Iesus. Di-
citur respōdisse Archi-
synagogus, nō
quidem ad Dñm Iesum, quia non au-
debat se illi opponere, sed ad factum
ipsum Iesu sanātis in Sabbato; ad tur-
bā tamen direxit sermonem, & alle-
gabat illi legem, quā præteriri sit ne-
fas. Et hic Archi-
synagogus, qui po-
tius gaudere debēbat, tū Dei nomi-
ne, in cuius cedēbat gloriam: tū pro-
ximi, cui salutem attulit; tū sui ipsius
gratia, q̄ in Synagoga, in qua ipse
Princeps erat, tantū miraculum esset
perfectū; aut ex inuidia gloriæ Chrī,
aut potius ob præposterum pietatis
iudicium indignatus est, dicens: *Sex
dies sunt, in quibus oportet operari: in his
ergo venite, & curamini, & non in die
Sabbati. Quod si lex, vt hic putabat,
impedimētū salutis homini præsta-
bat, meritō abroganda fuit, vt abro-
gata est. Sed vide quā extra chorū
saltet Archi-
synagogus allegando le-
gem. Videt Iesus mulierem; nūquid
in hoc quicquā peccatū est? Cur igitur
& illi nō ambulāt clausis oculis
in Synagogis in Sabbato? Sed allocu-
tus est mulierem: quid in hoc minus
licuit Christo, cū Archi-
synagogo li-
cuerit vniuersum alloqui populum?
Quod si in hoc peccauit Iesus, quod
manū imposuerit mulieri; cur nō ma-
gis ipsi peccare cēsendi sunt, qui bo-
uem de fouea, aut iumentū de puteo
extrahunt in die Sabbati? Quod si
quisquā illa die præ infirmitate, aut
aliquo alio casu decideret in terrā, à
nullo istorum propter religionē Sab-
bati erigeretur, aut si opus fuisset, in-
domum suā deportaretur. O præpo-
steram Sabbati religionem! Est autē
vox stultitiæ plena, opus Diuinū in-
ter ea numerare opera, quę planē sūt
humana & seruilia. Timebat Archi-
synagogus, ne populi mores à cōiuctū
Christi & consuetudine contamina-
rētur; propterea volebat eos die Sab-
bati ad Iesum accedere. Qui verō à
cōmunionē frequentanda deterrent
homines, cōtra facere videntur, ve-
rētes ne Christo nostris moribus ali-
quod detrimentum eueniat: itaque
multū temporis nos à Christo abes-**

*se, & tātum magnos dies festos nos
in tēplum ratione participandæ Eu-
charistiæ accurrere volunt. Sed isti
non secus à nobis audiēdi sunt, quā
auditus fuit archi-
synagogus à Chrō.*
*Respōdens autē ad illū Dominus, dixit,
Hypocrita. Quidā codices Græci ha-
bent in singulari. Hypocrita, & Euan-
geliū Syriacū, & ratio ipsa id demō-
strat: quia dicitur, *Respōdens ad illum
Dominus, dixit.* Quanquā nihil vetet
quin in illo vno omnes Phariseos, ex
quorū nomine & sentētia ille loque-
batur, reprehēderet: & ita in plurali
numero habent textus Latini, & exē-
plar Cōplutense, & Euthymius. Et
confirmatur hęc lectiō ex eo quod
subiungitur: *Et cū hac diceret, erube-
scebant omnes aduersarij eius.* Archi-
synagogū igitur tectē ac dolose Chri-
sti opera reprehēdētē, manifestē
Iesus arguit, & hypocritam vocat, q̄
sub specie & verbis religionis Diui-
na opera arguat. Et in plurali ait, *Hypocrita;*
vt eos, qui cū Principe Syna-
gogæ sentiebant, cōprehenderet: nā
ipsi fingebant se scire legem, cuius
intellectum ignorabant, & vt suā in-
uidiam tegerent, legem se Sabbati
obseruare simulabant.*

*Vnusquisq; vestrum Sabbato nō soluit
bouem suū, aut asinū à præsepio, & ducit
adaquare? Certe plus laboris in sumē-
dum est in soluendis iumentis, & ada-
quatum ducēdis, quā in sumperat
Iesus in sananda muliere: & hypocri-
ta est, quicūq; maioris facit salutem
iumentorum, quā hominū. Quod
vitium etiam nunc apud Christianos
plerosq; regnat: sunt enim multi, qui
pluris faciūt salutem equorum suo-
rum, iumentorum, canum venatico-
rum, falconum, & aliarum auicularum,
quibus non solū de sufficien-
ti, sed etiam de superfluo pabulo, &
victu prospiciunt, quā ipsorū Chri-
sti pauperū, qui in extrema versan-
tur egestate. Sunt præterea qui suis
iumentis, aut auibus curandis non
nisi diligentes, & fidos custodes ad-
hibeant; munera verō Ecclesiastica,
quibus animarum cura committitur,
in quosvis etiā viles, & plebeios, san-
ctitate vitæ, & literarum ornamentis*

Qui à frequē-
ti nos cōmu-
nicandi stu-
dio auocare
studēt, qua-
tenus audien-
di sint.

Eut hym. c.
48. in Lu-
cam.

Quare Chri-
stus Archi-
synagogum hy-
pocritam ap-
pellat.

Aduersus eos
Christianos,
qui equorū,
canum, ac si-
milium salu-
tem potiorē
ducūt, quā
hominū sum-
ma egestate
laborantium

Contra abu-
sum quorū-
dam Ecclesia-
sticorū.

desti-

Dæmonis no-
cendi cupidi-
tas infinita.

Hanc mul-
terem Dñs fi-
liam Abrahæ
cur vocauerit.

In quo eru-
bescebāt ad-
uersarij Chri-
sti, vt ait Euā-
gelista.

Mulieris il-
lius miserabi-
lis curatio
quid contu-
lerit populo
spectanti.

Mysteriū in
hoc signo cō-
tentum expo-
nitur.

Illa mulier
contracta qd
nos doceat.

desitutos indiscriminatim, sine vllō
delectu, aut Dei timore, & magno eū
scandalo reijciunt: quod flagitiū sua
die seuerissimē puniet Deus.

*Hęc autē filiam Abrahæ, quā alligauit
Satanas, ecce, decē & octo annis; nō oportet
solui à vinculo isto die Sabbati? Cō-
firmat Dñs quod superius dictū est,
Satanæ opera in infirmitate detētā
fuisse hęc mulierem per annos decē
& octo. Tāta est enim dæmonis no-
cendi cupiditas, vt si nō possit in ani-
mo per peccatū offendere, cōtendat
quocūq; modo permissus est, vel in
corpore vexare. Notādū, & hęc filiā
Abrahæ vocari à Dño. In quo osten-
ditur, illā genere Iudæā fuisse: vnde
de illius salute meritō cōgratulari de-
buerūt Iudæi. Filiā quoq; Abrahæ vo-
cat, ppter imitationē fidei Abrahæ,
qua sanari se à Chrō posse credidit.*
*Et cū hac diceret, erubescebāt omnes
aduersarij eius.* Nimiū cōfundebātur
propter reprehensionem aciorē, cui
cōtradecere nō poterant. Et fortasse
aliqui emendabātur: nā vix arbitror
vllū Christi verbū frustra cecidisse.

*Et omnis populus gaudebat in vniuersis,
quæ gloriose siebant in eo.* Ecce fructus
miraculi, quo nō tantū aduersarij cō-
fundebātur, sed etiā simplices turbę
mirificē oblectabātur: & in fide cōfir-
mabātur, cōspectis eius magnificis, &
gloriosis operib⁹. Et hæc enī dicitur.

Iuxta spiritū autē, in hac muliere
designata est Ecclesia Gentiū, quæ à
dæmonib⁹ subiugata, & peccatis in-
curuata: postea verō vocata est à Chri-
sto per Apostolos, & per impositio-
nē manū, quæ tū in Baptismo, tū in
Sacramento Cōfirmationis fieri so-
let, ab impurissimo dæmonum cultu
sanata est. Et cū prius in terrā incur-
uata, & saperet, erecta est à Chrō per
fidē, & charitatem Euāgelio, & cōtē-
plationē cælestiū mysteriorū, quę in
eo de Patre, & Filio, & Spiritu sancto
tradūtūr, incubere cœpit: & cognitū
Deum nō tantū corde, & voce, sed
etiam operibus glorificauit.

Ad mores verō instituēdos, mulier
hęc habens spiritū infirmitatis, quę
uis peccatorē designat, quę Deo iu-

ste permittente diabolus diu intus li-
gavit, iuxta illud: *Iniquitates suæ ca-
piunt impiū, & funibus peccatorū suorū
cōstringitur.* Talis anima à diabolo vin-
cta, infirmā, atq; debilis efficitur, vt
hostibus suæ salutis nequaquā resi-
stere valeat, sed in omni penē tenta-
tione succubat. Deinde toto affectu
terrenis ita immerfa erat, vt sursum
respicere nō valeret Diuina iudicia
cōtendo, & quæ ad salutem suā per-
tinent, pōderando. Sic enim dicitur
à Dauide: *Homo cū in honore esset, non
intellexit: cōparatus est iumentis insipiē-
tibus, & similis factus est illis.* Et huius-
modi multos ad terrā incuruatos de-
tinet dæmō, nō tantū per decem &
octo annos, sed etiam per totā vitā.
Legitur enim apud Danielē de pres-
byteris illis iudicibus, q̄ euerterunt
sensum suū, & declinauerūt oculos
suos, vt nō viderent cælū, neq; re-
cordarētur iudiciorū iustorū. Talis
est & ille, qui gemens dicebat: *Miser
factus sum, & curuatus sum vsq; in finē:
tota die contristatus ingrediebar.*

Ad sanitatē huic tāto morbo præ-
standā, quatuor Dñs efficit. Vidit e-
nim illā, deinde vocauit, postea teti-
git, postremō erexit, & erecta Deum
glorificauit: quæ cū peccatore cura-
do similiter operatur. Primō em̄ mi-
sericorditer aspicit oculis suę clemē-
tiæ, vt fecit cū Petro negante, & cum
Matthæo sedēte in telonio. Deinde
vocat ad se, siue per inspirationē in-
ternā, siue per illustrationem Euāge-
licam, siue deniq; per exhortationē
humanā, & deniq; quocūq; modo
verbo virtutis suæ nos euocat. Ter-
tiō tāgit, siue manū imponit; cū Sa-
cramētū recōnciliationis accipimus:
in quo tāgimus, & tāgimur. Quartō
erigit, dū spiritum donat cælestia &
diuina cōtendi, & cōtempo mūdo
ad diuinā patriam festinandi, vt cum
Paulo dicamus: *Nostra cōuersatio, siue
politia in cælis est.* Postremō erecti, at-
q; sanati, gratias immensas & agere,
& referre debent tāto salutis autori
Dño nostro Iesu Christo, cui cum
Patre & Spiritu sancto sit gloria sem-
piterna, honor, & imperiū in secula
seculorum, Amen.

Prou. 5.

Psal. 48.

Dan. 13.

Psal. 37.

Modis in pec-
catore sanan-
do Deus vti-
tur quatuor.

Matth. 26.
Supra 9.

Philip. 3.

TRA-

TRACTATVS XLII.

DE signo fanati hydropici in Sabbato, & habetur Luc.

14. Et factum est, cum introisset Iesus in domum cuiusdam Principis Phariseorum Sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum.

Tractationis ordo.

Alienas aedes, ac mensas cum Christo frequenter.

Frou. 1. Vbiunque Dominus conuiuio excipiebatur, quale symbolum pendebat. Ioan. 2. Luc. 19. Supra 10. Infra 24.

Virt spirituales cum excipiantur conuiuio, quale symbolum ipsi etiam reddere debeant.

Signum hoc neque; logicum est, neque; magnis difficultatibus inuolutum: ideo breuibus explicandum est. Primum ergo que ad literam spectant, explicanda sunt; deinde etiam mysterium enucleandum. Primum igitur inuitatus fuit Dominus a Principe quodam Phariseorum: qui non tam charitatis gratia comunicanda, quam ut eum fraudulenter ex odio obseruaret, inuitauit. Dominus autem alienas aedes, & mensas libenter frequentabat, non tam ut pasceretur ipse, quam ut doctrina, & signis inuitates pasceret, & ut se eos diligere, non odio habere ostenderet, utpote qui eorum consuetudinem, & familiaritatem non recusaret. Dominus autem non curabat quod maligno animo illi insidias strueret, quia ut dicitur a Salomone: Frustra iacitur recte ante oculos peruatorum. Vbi- que autem Dominus conuiuio excipiebatur, symbolum pendebat: ut in conuiuio in Cana Galilee celebrato fecit, aquam conuertendo in uinum: Zachariam inuitatem iustificauit: in domo Marthae, antequam pasceretur a Martha, pascebat Mariam: Discipulis Emmauntinis inuitatibus, sui ipsius cognitionem suauissimam prestitit: in domo istius Principis doctrinam tradidit, tum humilitatis contra ambitiones, & prima loca in conuiujs affectantes; deinde docuit non esse contra legem, in Sabbato benefacere. Quia in re uiri spirituales instruuntur, ut pro temporalibus que accipiunt, reddant symbolum spirituale in doctrina, aut precibus, aut sacrificijs: quod gratiorum hominum esse solet. Erat autem domus Principis Phariseorum, domus peccatoris, & ficti. Et in die Sab-

bati Dominus conuiuium acceptauit, & ob concursum populi signum edidit: & nec tunc quidem quiescebat, sed crucem admiscebat suo panem, quo egebat; ut si Rex cum prestantiori posset, uti tamen dignaretur pane nautico in trireme. Et ipsi obseruabant eum. An scilicet Sabbato curaret, ut dicitur in Marco: Obseruabant, inquit, eum, ut si quid diceret, aut faceret contra religionem Sabbati, accusaret eum: Et ipse interim Christus salubrius obseruabat se obseruantes. Vbi aduerte, quod si Christum Iesum omnium innocentissimum malitia Phariseorum obseruabat quod reprehederet: quid erit de nobis, qui multis defectibus subiacemus, & mille uentis ad malum impellimur? Nam si in uiridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Ideo attente nobis uigilandum est, neque; magnopere de aliorum temerarijs iudicijs, si bene quid agimus, curandum, ut Christus fecit. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Misericordiam obiectum est benefacere misero, parato tamen illam suscipere: quemadmodum iustitiam materia est punire peccatum in eo, qui illud admisit. Et tamen ex parte Dei occasio est iusta: unde Oseas dixit, Recta uia Domini, & iusti ambulabunt in eis: prauaricatores uero corruent in eis. Dicitur ergo, homo quidam, ignobilis, & ex eorum numero, quibus, utpote derelictis, plus benefaciebat Christus: eratque; hydropicus, hoc est inflatus ex flatu, uel aqua, & sitiens, ac fetidus; & ob id periculoso & incurabili morbo subiectus. Et erat ante illum. Non audens sanitatem petere, siue quod sic fuerit a Phariseis instructus, siue quod ipsos metueret Phariseos; ne tum ipse,

Quomodo Pharisei obseruabant Iesum. Mar. 3.

Luc. 23. Si modo bene agamus, de qua re nobis minime curandum sit.

Quid proprium misericordie. Munus iustitiae.

Osea ult. In quos esset Christus beneficentior.

Quales hydropici.

Hydropicus ante Iesum curauerit, nil postulas.

tum

Mira Phariseorum Christum calumniandi proptitudo.

Christus saepe respondebat, ubi tamen nulla questio praecessisset, & quomodo. Exo. 20.

Quare nunc Pharisei tacerint.

Cur liceat Sabbato curare.

Mar. 2.

tum Dominus, ut uiolator Sabbati accusaretur: sed uoluit stare ante eum, corde exoptans beneficium, & credens naturam imbecillam, & egestatem ipsam pro se postulare. Et uidentur omnia sic a Phariseo illo disposita, quo posset illum in nassam inducere. Nam ille, Princeps erat Phariseorum, & Sabbato inuitauerat, & dedita opera hydropicum admiserat; ut ita calumniandi occasionem uindique; haberet. Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, & Phariseos. Mirum est Dominum respondisse, cum nulla questio praecessisset: sed tantum ad hoc spectat haec responsio, quod dixerat Phariseos fuisse obseruatores Domini: ad cogitationes enim cordium illorum respondet Dominus, qui extra quidem boni apparebant, intus autem maligni erant; ac ob id difficilius sanabiles. Dicis, si licet Sabbato curare? Quasi dicat; Scimus, boni Pharisei, quae nobis a Deo praecipita sunt per Moysen in Decalogo, nempe ut diem Sabbati obseruemus, & ut proximum nostrum diligamus, eique ex animo beneficiamus: iam offert se occasio ut beneficiam misero iuxta praecipitum Dei, & offert se Sabbati religio. Vtrum ergo negligendum? Si sanauero hydropicum, arguar uiolati Sabbati: si abstinebo a sanando, arguar neglectae charitatis. Interrogo ergo uos, num liceat curare in Sabbato, sic scilicet ut non uioletur Sabbatum? At illi tacerunt. Si tacere responsum est, profecto egregie responsum est. Sed qui in turba simpliciori magnas excitabant tragedias, praesente Christo uix audebant contra mutire. Nam si dixissent licere Sabbato benefacere, audissent, Quid ergo me obseruatis? Cur mihi insidiamini? Cur me toties uiolati Sabbati accusastis? Si autem respondissent non licere, accepissent responsum quod sequitur: Cuius uestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die Sabbati? Licebat ergo absque dubio in Sabbato curare, quia Sabbatum propter hominem factum est, & quaeuis caeremonia; & non homo propter Sabbatum. Ideo licebat ne-

cessaria saluti hominis tam in anima, quam in corpore: imo necessaria ad iumenta propter illum curare, ut extrahere hic de puteo, & adquare, & erigere, ut ex Deuteronomio constat. Si uideris, inquit, asinum fratris tui, aut bouem cecidisse in uia; non despicies, sed subleuabis cum eo: quae omnia opera sunt seruilia. Etsi circuncisio fit in Sabbato, & opus sacrificij propter templum, ergo ob hominem, nedum ob Christum qui uerius templum & uerius Sabbatum erat. Nimis ergo Iudaei extendebant opera prohibita, & nimis restringebant dispensationes quae licebant Sacerdoti, ob necessitatem: ut de panibus Dauid, & de sacrificio Samuelis extra Ierusalem. In omni enim quaestione, quae de lege oritur, legis finis & ratio est ponderanda: quae est non perdere, sed saluare hominem. Qui ergo sanabat edito signo, Sabbatum non uiolabat: quia signum est ad Dei gloriam, ut sacrificij; & opus est Dei non subditi ulli legi, qui usque; modo operatur; & opus est Christi hominis a Deo dispensati. Rursus nec est seruire opus; sanari autem signo, nihil habet seruire, sicut nec sanari a natura in Sabbato. In Christo autem curante peccatum non erat, quia quatenus Deus est, non potest legi subesse: quatenus uero homo est, Dominus est Sabbati. Et quaquam sponte legi subditus fuerit: non tamen in his, quorum opposita iuuabant opus redemptionis. Imo quia Dominus erat; propterea ab eo curatus, etsi portaret grabatum, quod est alioqui opus seruire, non peccabat: quemadmodum Apostoli uellentem spicas: quia Deo praecipiente faciebant. Causa ergo tanta restrictionis Sabbati, in populo simplicitas erat. Unde ut Machabei sinebant se potius interfici in Sabbato, quam pugnare. Erat etiam ea persuasio in populo, a Scribis, & Phariseis perfecta; in Phariseis uero erat hypocrisis, ut ex rigore uiderentur nimis iusti. Et in materia curationis Christi, fuit inuidia excacata oculos eorum, ne Christi honor eos honore suo, atque; utili spoliaret. Unde quemadmodum alio loco cum interrogasset eos;

Luc. 13.

Deut. 22.

Ioan. 7.

Matth. 12. Christus uerum templum, & uerum Sabbatum. Ibidem, & 1. Reg. 22. Supra 46.

Finis & ratio legis quae fit.

Deus est subditus nulli legi. Ioan. 5.

Mar. 2. Gal. 4. Christus quatenus legi subiectus.

Ioan. 5. Unde Sabbati tanta religio superstitio apud Iudaeos 2. Machab. 2. & seqq.

Licet

Mar. 3.

*Licet Sabbatis benefacere, an male? animam saluum facere, an perdere? Et illi tacerent, ipse circumspiciens eos cum ira, contristatus super cecitate cordis eorum, dicit homini; **Extende manum tuam**: ita hic cum interrogasset, si licet Sabbato curare, & illi tacuissent, tunc **Ipse apprehensum sanauit eum, ac dimisit**, docens quid liceret Sabbatis, nec æquum esse, ut propter impiorum calumnias à benefaciendo cessemus; & præstare impios offendere, quam miferos negligere. Apprehendit autem eum; ut Deum per hominem sanate viderent. **Et dimisit eos**. Tanquam cæcos, nolentes verum à se cognitum fateri, nec negare, ne confunderentur. Vel dimisit, scilicet sanatum, ut liber iret quod vellent. Ne autem putarent, quod Dominus errasset, vel transgressus esset mandatum Dei; dixit, confutando eos, **Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet; & non continuo extrahet illum die Sabbati?** Huius autem argumeti tanta vis erat, ut ne contra hincere quidem ausi fuerint Iudæi. Nam si licet Sabbatis asino, aut boui benefacere; cur non liceat homini benefacere, ad imaginem & similitudinem Dei creato? Sed Pharisæi pro sua fraterna charitate pluris faciebant salutem bruti animalis, quam hominis. Vbi videtur Dominus non solum arguere illorum auaritiam, qui plus curabant bestias, & iumenta sua, quam hominem; sed etiam alludere ad institutionem Sabbati. Vbi non tantum exprimitur quod iumentorum causa institutum sit, sed etiam hominum causa. Dicitur enim; **Obserua diem Sabbati, ut sanctifices eum**. Et infra: **Non facies in eo quicquam operis, tu; & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, bos & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est in tra portas tuas; ut requiescat seruus, & ancilla tua, sicut & tu**. Vbi vides, Dominum, & hominum, & iumentorum rationem habuisse. Si ergo iumento in Sabbato benefacere nulla religio prohibuit; & si auaritia persuadet non violari Sabbatum extrahendo iumentum de puteo; cur non charitas in sanando homine hydropico? Et pro-*

pterea merito dicitur, quod non poterant ad hæc respondere. Et comparat hydropicum animali cadenti in puteum, ut meditatur Augustinus: est enim hydropicus ex redudantia humoris aquei curuatus, qui quo plus bibit, plus sitit. Vnde hic nulla interuenit dispensatio legis, vel Sabbati violati: quanquam in vellendis precibus, & tollendo grabato interuenit dispensatio.

Nos igitur ex hac Domini historia discamus, Sabbati diem non alia ratione magis pie coli, quam operibus charitatis, & pietatis. Quæ duo Christus in hoc signo præstitit. Curando enim, gloriam Dei patefecit, proximo benefecit, & iudicium falsum confutauit. Et hætenus deliterat.

Hic hydropicus iuxta spiritum, rectè veterem hominem inflatum superbia vitæ, & sitibundum concupiscentia oculorum, & fetidum anhelitum habentem propter concupiscentiam carnis repræsentat; vel præcipuè auarum, & insanabilem significat: *Omnis enim qui biberit ex hac aqua, ait Dominus Samaritanæ, sitiet iterum, id est efficietur hydropicus: quia Quo plus sunt pota, plus sitiuntur aqua.* Sitit enim non tantum honores, quibus intumescit, sed etiam sanguinè pauperum, & ut siti suæ satisficiat, vnde cum; corradit bona. Sed ut nos sanemur, opus est sistamur ante Christum per fidem, agnoscendo morbum nostrum, atque ut dignos nos qui rogemus, non existimemus, sed illius clementiæ, & beneficiæ tacite nos commendemus: quia ipsi gloriosum est, & promptum peccatores à miseria subleuare. Deinde oportet esse in Sabbato; id est, in quiete, & cessando ab omni opere seruili, quod est peccatum: quidam enim dum postulant misericordiam, à peccando non cessant; ac propterea illa indigni fiunt. Tertio opus est, Dominum manu sua benignè nos apprehendere: quod facit, dum spiritum suum nobis porrigit, quo veluti manu quadam spirituali nos apprehendit, & per-

teum cur à Christo collatus. *August. lib. 2. 99. Euag. c. 29. tom. 4. Matth. 12. Ioan. 5.*

Qua ratione dies Sabbati magis pie & religiose colatur.

In hac historia quod liceat contemplari. *1. Ioan. 2. Ibidem.*

Auarus omnis hydropicus. *Ioan. 4.*

Ouid. lib. 1. *Fastorum.* Hydropicis nostri spiritualis quomodo curetur.

Seruile opus quod.

Ob impiorum calumnias à benefactis minime recedendum est.

Cur Dominus tangendo sanaret.

Mira vis verborum Christi.

Gen. 1. Quanti faceret vultus salutem hominis Pharisæorum auaritia.

Sabbatum cuius rei gratia institutum fuerit.

Deut. 5.

Hic hydropicus iumento cadenti in pu-

Effectus charitatis. *Rom. 5.*

Quos Deus tantum iustificet. *B. Aug. de verb. Apostol. ho. 15. paullo post mediū rom. 10.*

Pro. 1.

Christi signa quædam à Ioanne descripta inter se coparatur. *Ioan. 2. Ibidem.*

Infra. 18.

illam diffundit charitatem in cordibus nostris, qua vna sanamur ab hydropico, id est, ab omni praua appetitione rerum temporalium, propter quas homines sudant, nauigant, & belligerantur, & omnes cupiditates superfluas, & immoderatas refecat. Domino autem nos apprehendenti debemus manum porrigere: nec enim vllum sanat, aut iustificat nisi volentem, ut testatur B. Augustinus. Ut enim peccati morbus non nisi voluntate nostra contractus fuit, ita nec à peccato sanari contingit, nisi Domino vocanti respondeamus, & nisi suam Diuinæ gratiæ ad nos extrahendum de puteo peccati demissum spontè apprehenderimus, ut liberari possimus, ne fortè de nobis dicat Dominus: *Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id quod timebatis, euenerit.* Proinde si sapimus, se-

riò attendamus vocationi Dei, & manum medico tangenti, & tactu suo sananti promptissimè porrigamus; ut Christi beneficio sanati, ac ab eo dimissi talentum Diuinæ gratiæ multiplicemus, & vnicam Dei gloriam perpetuò sitiamus, ut efficiamur alia ratione hydropici sancta oppressi, qua beati omnes magna cum voluptate detinentur, de quibus dicitur: *Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.* Sed hæc eorum famæ & sitis indies extinguitur, & in dies renouatur, ut semper intueatur, ac bibant, & semper sitiant. Ad hæc eiusmodi eorum esuries & sitis non est morbus, aut infirmitas vlla, sed signum robustissimæ sanitatis, & summa atque perfecta felicitas, quæ donum Dei est perfectum, atque consummata gratia Iesu Christi Domini nostri, cui cum Patre & Spiritu sancto omnis est tribuenda gloria, imperium, magnificientia in secula seculorum, Amen.

Matth. 25.

Eccle. 24.

Beatorum esurientes, ac sitis qualis sit.

TRACTATUS XLIII.

IN quo agitur de signo Lazari suscitati, de quo solus Ioannes cap. 11.

Christi signa quædam à Ioanne descripta inter se coparatur. *Ioan. 2. Ibidem.*

Infra. 18.

RX tanta miraculorum Christi multitudine pauca quædam sibi describenda seruauit Ioannes: atque inter illa videtur quædam gradationis species. Maius est enim latiare quinque millia hominum ex quinque panibus, quam conuertere aquam in vinum, quod fecit ad nuptias in Cana Galilee. Ad hæc magnum fuit, Dominum solum à principio prædicationis fuculo eicere de templo emetens; & vendentes: sed maius fuit instante tempore comprehensionis vnicò verbo Iudam cum tota cohorte in terram prosternere, ita ut ceciderint retrosum: quod solus Ioannes enarrauit.

Rursus maius fuit sanitati restituere paralyticum, qui per triginta & octo annos fuerat in infirmitate, & herabat ad Piscinam expectans salutem, quam filium Reguli febricitantem curare. Postremò, etsi maximum fuerit signum cæco nato visum restitutum: multo tamen maius & excellentius fuit miraculum Lazari quatridduani, & iam scætentis, quanto maius est vitam cum omnibus sensibus, quam vnicum sensum visus restituere. Dominus enim pro sua sapientia quo magis morti appropinquaret, eo maiora potentia suæ signa, & admirabilia legationis à Patre iniuncta testimonia edebat, ne quisquam

Supra. 5.

Supra. 4.

Infra. 9.

Quare Christus morti se per vicinatiora, & admirabilia legationis à Patre iniuncta testimonia edebat, ne quisquam

Plures mor- tuos cur Chri- stus ad vitam reuocavit.

humanæ naturæ infirmitate in Cru- ce, & morte declarata offenderetur, aut eum quasi impotentē morti suc- cubuisse existimare posset. Propterea tot mortuis voluit prius vitam con- tulisse, & huic Lazaro quadruidano, vt vel hinc colligerent quod posset se ipsum sua potestate post triduum à morte reuocare: maximè cū id aper- tis verbis apud discipulos sæpius in culcasset. Et primo quidem loco lite- ra statuenda erit; deinde pro more no- stro mysterium explicandum.

Erat quidam languens Lazarus, à Be- thania, de castello Mariae, & Martha so- rorum eius. Triste fanè capitis princi- pium, sed finis felix, ac lætus, qui re- surrectionem morbi, & mortis victri- cem, & triumphatricem continet. At ne in hoc admirando signo quicquā meritò valeret calumniæ esse exposi- tum, omnes circumstantias diligenter Euangelista conscripsit: nempe no- men proprium, patriam, domū confan- guineos, locum vbi gestum, vocatio- nem Iesu per sorores, eius moram in- veniendo, infirmitatem diuturnam, mortem illam consecutā, aduentum Domini post quatuor dies monimē- ti, clamorem Iesu eum à morte reuo- cantis, exitum illius de sepulchro in- stitis, & fascijs ligati, eius per Apосто- los solutionem. Fuit enim hoc illu- stre, & maximum Christi signum, propter quod Pharisei duce Caipha deliberauerunt de morte Domino danda, imò & ipsi Lazaro, & manda- tum datum, vt quicumque sciret vbi esset Christus, indicaret quoque Sy- nagogæ, vt caperent eum. Languens dicitur ἀσθενῶν, actu ægrotus, & lon- ga infirmitate fractus. Languor La- tinè, est defectus humidi radicalis, & virium naturalium & animalium extenuatio. Quamquam autem ma- gnum donum Dei sit sanitas corpo- ris, vnde videmus omnes etiam vi- ros ditissimos illam magnis labori- bus, & impensis exoptare: interdum tamen languor corporis solet esse vigor mentis, iuxta illud: Cum infir- mor, tunc potens sum. Rectè dixit Salomon: Languor prolixior grauat medicum; hic enim Lazari languor ma-

gis Dominum medicum, quàm Laza- rum infirmum grauauit: nam pro in- firmo sanando Medicus vitam suam posuit. Pulchrè autem prius languēs, quàm Lazarus dicitur: quia prius ho- mo peccator est, quàm natus: nam octauo die à natiuitate nomen impo- nitur. Vt autem scribit Epiphanius contra Manichæos: In traditionibus inuenimus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus. Post quàm verò suscitatus est, alios triginta annos vixit. Sic ille. Maximè autem ra- tioni consonum est, vt qui puellam, & adolescentem suscitasset, etiam a- liquem in virili ætate existentem ad vitam reuocaret. Sanè in Veteris Te- stamenti Scripturis id obseruatum videmus, vt eorum, in quos aliquod beneficium insigne supra naturam Dominus conferebat, annos enume- rent. Ita de Iob scribitur: Vixit au- tem Iob post flagella hac, centum qua- draginta annis: & de Tobia: Postquam illuminatus est Tobias, vixit annis qua- draginta duobus: Iudith post victo- riam de Holopherne dicitur man- fuisse in domo viri sui annos centum quinque, vt habetur in fine illius li- bri: & Ezèchiæ ad mortem laboran- ti dicitur per Esaiam: Ecce ego adij- ciam super dies tuos quindecim annos. Describitur igitur vt plurimum vi- ta exacta in Veteri Testamento post acceptum miraculo beneficiū, quod pretiosa esset eo tempore vita, & vt restis esset potentia Domini, & be- neficij accepti. Idem dicendum est de his, qui in Euangelio aliquo insi- gni beneficio, & prodigioso sunt af- fecti, vt diu testarentur Christi potē- tiam, signi magnitudinem, & excita- rent alios ad fidē. Quamquam non scri- batur quod agnito Christo, vita non sit tam chara, & pretiosa vt olim: & quia suscitati, vel beneficio aliquo affecti, cum supra naturam essent sa- nitatem, vel vitam assecuti, illa vita, vel sanitas perfectior erat, ac idcirco diuturnior, quàm si esset naturalis; quia tunc breuior esset: Idem pro- bat Lazari vita producta in tricesi- mum annum, vt tradit Epiphanius, & hæmorrhoyssa, quæ timens ne

Quare prius Euangelista di- xerit, languēs, quàm Laza- rus.

Epiphanius in haresin 66. in Catalo- go, longè an- te medium.

Lazari ætas ante refusci- tationem, & post, qualis fuerit, teste Epiphanio.

Matth. 9. Cur Veteres Scripturæ, eo- rum, in quos aliquod coele- ste beneficiū diuinitus col- latum est, an- nos enumera- re consueue- rint.

Iob. vlti. Tob. 14. Iudith vlti.

Esai. 38.

Quæ vita, ve- sanitas cha- rissima.

Matth. 9. Hæmorrhoy- se in Christū liberatæ in- signe gratia- nimi monu- mentum.

Huius mira- culi circum- stantiæ ape- riuntur.

Eiusdem ma- gnitudo, præ- stantia.

Ioan. 11.

Infra. 1.2.

Supra. 11.

Languens, quis, & lan- guor quid sit

2. Cor. 2. Languor qui salubris.

Eccle. 10.

Euseb. li. 7. cap. 14.

Ioan. 9. Mar. 9.

Matth. 9. Ioan. 5.

Luc. 13. Aetatem ho- minis morbo aut cæcitate, vel paralyti laborantis cur denotent Eu- angelistæ. Act. 3.

Lazarus quid sonet.

Psal. 93.

Bethania à Ierusalēquan- tum distaret.

Plin. lib. 2. cap. 21.

Bethania, ca- stellum Laza- ri sororū cur vocet Euan- gelista.

tanti miraculi, & beneficij in se à Christo accepti posteritas esset in- grata, aut inmemor, in Cesarea Phi- lippī æream statuam Christo erexit, ad quam ipsa genu flexa sanitatem po- stulabat, vt habes in libro historię Ecclesiasticæ, vt supra in hoc eodem libro prodiximus.

Solent tamen in miraculis descri- bendis Euangelistæ ætatem morbo, aut cæcitate, vel paralyti oppressi denotare, vt cæci à natiuitate sua, pueri lunatici ab infantia sua à demo- ne obsessi, mulieris hæmorrhoyssa, quæ per duodecim annos morbo ve- xata fuerat, & Paralytici ad Piscinā, qui per triginta & octo annos in in- firmitate manserat, & mulieris iacli- nata, & spiritum infirmitatis habentis, quæ per decem & octo annos il- lo morbo laborauerat. Claudus item à ventre matris, qui mendicabat ad portam tēpli Speciosam, per plures quadraginta annis eo morbo deten- tus fuerat, Act. 3. & 4. & alter clau- dus Act. 14. Listrensis, quem curauit Paulus, quia hæc annorum enumera- tio plurimum valebat ad signi euidē- tiam, & magnitudinem declarandam, ne quisquam illa calumniari posset, vt falsum, aut naturale, & facile: idē diligenter annotantur. Interpretatur autem Lazarus, adiutorium Dei, quia quantum posset Dominus mor- tales homines iuuare, in Lazaro ex parte indicauit, qui dicere poterat cum Dauide: Nisi quia Dominus adiu- uauit me, paullo minus habitasset in infer- no anima mea.

A Bethania, de castello Mariae & Mar- the sororum eius. Significat patriam La- zari fuisse Bethaniam, quæ in hoc E- uangelio dicitur quindecim tantum stadijs distare a Ierusalē, id est, paul- lō minus duobus miliaribus, cum o- cto stadia milliaria vnum conficiant, vt tradit Plinius. Erat autē Bethania castellum, siue, vt Græcè dicitur, κώμη, id est, pagus, siue vicus. Dicitur autem castellum sororum eius, quod vel ad earum ditionem spectaret, iu- re fortassis hæreditario, aut alio iu- sto titulo, vel quod inde essent oriū- de. Atque hæc sorores cum fratre suo

iocundè, & tranquillè viuebant, vn- de & Dominus hos omnes diligebat: quanquam ille dicat:

Fratrum quoque gratia vixit est. Est ergo hic Lazarus carne nobilis, fide nobilior, & distinctus ab altero Lazaro mendico, de quo Lucas scri- bit. Et quia plures feminae erant, quæ habebant nomen Mariæ; ad distin- ctionem istius ab alijs, subiungit: Ma- ria autem erat, quæ vixit Dominum vn- guento; & exersit pedes eius capillis suis. Græcè legimus, ἀνίστασα, id est; quæ vixerat; & ponitur præteritum per- fectum pro præterito plusquam per- fecto, & dicitur, vixerat κατὰ πρόβλεψιν, id est, per anticipationem: nam po- stea vixit, vt testatur Origen. Chry- sostomus, & Hieronymus, nempe in cœna, quam fecerat ei Martha, vt Ioā- nes refert: quemadmodum Mat- thæus recensens catalogum Apосто- lorum, Et Iudas, inquit, Iscariotes, qui & tradidit eum; nondum enim Iudas tradiderat, sed respectu temporis quo Matthæus scribebat (sicut & Ioannes) & Iudas tradiderat, & Ma- ria vixerat. Et quia prius dicit; vn- xit, & postea exersit pedes: sequitur quod sit illa eadem, quæ à Ioan- ne capit. sequenti vnxisse & terfisse describitur. Nihil autem hic de lo- tione pedum per lacrymas, vel eo- rum osculis, quæ peccatrix mulier, & innominata apud Lucam fecit: ne que consuetudo est, vt vnus Euan- gelista alludat ad ea, quæ per alium describuntur, sed quisque ad se ip- sum, & ad ea quæ scribit, respicere so- let. Hinc Theophylactus in hæc ver- ba: Neque hoc, inquit, ignorandum est, quod non erat ista Maria quæ vnixerat Dominum vnguento, meretrix, quæ apud Lucam, vel Mattheum, sed alia non mere- trix, honesta autem, & religiosa, & offi- ciosa. Et Aug. lib. Quæst. Vete. & No. Testam. cum dixisset esse eandem, cum formidine & metu assertionis prædictæ ait: Si tamen est eadem.

Miserunt ergo sorores eius ad eum, dicentes, Domine, ecce, quem amas, infir- matur. Sperabant, si adfuisset, quod non moreretur, vt ipsæ dixerunt. Docent etiam nos, infirmos nostros

Christi in La- zarum, & so- rores eiusque ratio amoris.

Quid. li. 1. Metam. Lazari nobi- litatis insign- nia.

Luc. 16. Matth. 26. Ioan. 12.

Orig. tract. 35. in Mat- theum, to. 2. initio.

Chryso. ho. 61. in Ioā. tom. 2. ini- tio.

Hierony. in Matth. ca. 26. initio; tom. 2. Matth. 10.

Ioan. 12.

Luc. 7. Quid inue- tum Euan- gelistis.

Theophy. in Ioan.

August. lib. Quæst. Ve. & No. Test. 9. 94. to. 4.

Quam ob causam sorores Lazari nūrius Christo miserint, non autem per se ipsis accesserint.

Eccle. 35.

Ioan. 7.

Supra. 1. & infra. 10.

Expenditur dictum: Domine, ecce quem amas, infirmatur.

Amantis ingenium.

Ioan. 3.

Ioan. 2.

Iusti in hoc mundo cur patiantur.

Si Lazari infirmitas non fuit ad mortē quid igitur ille mortuus est?

Primus sensus.

Sap. 1.

Christo presentare. Ipsæ autē per se non venerunt ad Iesum, quod scēmi nei decoris est, & modestiæ signum, & quia impeditē infirmitate, & luctu fratris. Et optimum est quærere externa remedia pro salute proximi, & maximè ab eo, qui non longe à nobis distat, ad quem nuntium fidelissimum mittere possumus, id est, oratio nem, quæ non habet ostia clausa: quia oratio humiliantis se, cœlos penetrabit. Erat etiam iter ad Iesum longū, quia Iudæi Dominum prædicantem voluerunt apprehendere, & secesserat in locum trans Iordanem, ubi olim Ioannes baptizauerat. Vide autē elegantem, & concisam legationis formam: Domine, inquit, ecce quem amas, infirmatur: non aiunt, ecce frater noster infirmatur, vel ille qui te diligit; sed, ille, quem amas: quia non citat meritā propria, vel fratris sui Lazari, sed tantum eius in Lazarum amorem. Neque dicunt, veni, aut festina, sed infirmitatem tantum proponunt, tempus, & modum succurrendi non describunt: Satis putabant annuntiare amanti, qui amat, & non deserit; qui diligit, non verbo, aut lingua, sed opere, & veritate. Ad hunc modum Maria sanctissima Deipara precata est, cum in Canā Galilææ dixit: Vinum non habent. Noli etiam turbari, si interdum sancti, & iusti, & quos Iesus amat, in mundo patiuntur, aut infirmantur: nam in eo magis iustitiam, & amicitiam cum Iesu præferunt, quod illum pro nobis infirmatum, & patientem referunt.

Audiens autem Iesus dixit eis, Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei; ut glorificetur Filius Dei per eam. Dubium videtur quomodo hæc infirmitas non fuerit ad mortem, cum Lazarus mortuus fuerit: deinde quomodo glorificetur Deus per infirmitatem. Tertio, cur non potius à morte præseruauit. Ad primum dicendum est dupliciter. Primo, quidem infirmitatem non fuisse ad mortem ex causā primā, id est, Deo mortem nostram principaliter non intendente, sed liberationem ab illa. Deus enim mortem non fecit, nec

lætatur in perditione viuorum: impij autem manibus, & verbis accerserunt illam. Etiam si infirmitas, quod attinet ad causam secundam, ad mortem reuera fuerit; quemadmodum immolatio Isaac, quantum ad patrem Abraham, ad mortem erat, non sic autem ex parte Dei, qui designerat illam impedire. Ad hunc modum diu contristauit mors ficta filij Ioseph, sanctum eius parentem Iacob, sed tamen agnitus est viuere à parente; cuius propterea spiritus reuixit.

Alij verò aliter soluunt hunc nodum, dicentes, infirmitatem non fuisse ad mortem solum, ita ut in ea tantquam in fine sisteret, sed eo fine factam, ut per eam Filius Dei glorificaretur: quemadmodum de cæco nato dixit: Neque hic peccauit, neque parentes eius (scilicet ut cæcus nasceretur) sed ut manifestentur opera Dei in illo. Omnis enim nostra infirmitas, qualis sit, non est ad mortem ex parte Dei, ut pereamus, sed ut per illam admoniti excitati, & resipiscentes, ita glorificetur Deus, qui omnium vult misereri. Et confirmatur hic sensus per alium locum similem, ait enim Paulus ad Ephesios: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, &c. Vbi non est sensus quod nobis non sit colluctatio cum carne, & sanguine, sed quod non solum bellum habeamus cum illis, sed etiam cum dæmonibus. Ita, infirmitas hæc non est ad mortem, scilicet solum, ut in morte sistat, sed ut etiā per eā contractam, & postea Christi potentia extinctam, & superatam, glorificetur ipse Deus, & filius eius. Et hæc solutio ferè incidit cum priori.

Vel infirmitas hæc non est ad mortem, quia non erat eum perductura ad mortem, qualem sorores metuebant, in qua scilicet diurno tempore ut in omnibus solet hominibus, ad diem vsq; iudicij permaneret à morte tunc excitandus, sed ad mortē breuiem, quæ instar somni cuiusdā longi, esset per quadriduum duratura, &

Gen. 22.

Infra. 37.

Infra. 45.

Alter sensus.

Ioan. 9.

Nostris ex infirmitatibus Deus quæ fructum eliciat.

Ephes. 6.

Eius dicti Apostoli: Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, &c. qui sensus sit.

Tertius sensus.

Ioan. 9. Quomodo per infirmitatem Deus glorificetur.

1. Cor. 1.

Ioan. 12.

Ibidem.

Filij sui morte pro nobis quantopere fuerit Pater glorificatus.

Ioan. 3.

Rom. 8.

Ioan. 3.

Non minus per eam fuisse etiam Christum glorificatum.

Philip. 2.

ut statim mea virtute resurgat, & tanto signo illustretur Dei gloria, & virtus, & Filius Dei agnoscat. ¶ Sed pro gloria Dei (inquit) ut glorificetur Filius Dei per eam. Illud, ut, euentum significat, vel consecutionem rei, non causam: quemadmodum in illo loco: sed ut manifestentur opera Dei in illo. Mundus quidem suæ gloriæ instrumenta habet, ambitionem, potentiam, opes, honores, sapientiam, & huiusmodi, vnde gloriatur, Christus verò elegit Crucem, infirmam, ignobiliam, & ea quæ non sunt, ut inde gloriam suam eliciat. Aduerte etiam, Filij gloriam ad Dei Patris gloriam facere (nisi velis, Christum tacitè hinc se Deum appellare) volebat enim Iesus prope diem Ierosolymam ingredi, atque hinc honorem suum exordiri. Voluit enim rem hanc esse notissimam, ut (quod factum est) homines hoc audito, obuiam illi cum ramis palmarum procederent, eumque nomine Regis Israël salutarent, ut testatum relinqueret quantum posset, si vti sua potestate voluisset. Præterea Lazari suscitatione magnam sibi Christus inuidiam apud Phariseos constitutus erat; ut propterea de eo interficiendo fuerit consultatum, atque definitum. Quod ergo Iesus mortem violentam, & acerbam sustinuerit, immensum fuit Diuinæ gloriæ illustrandæ argumentum, quo Pater Deus sic dilexit mundum, ut Filium suum vngentem daret, & filio suo proprio non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradiderit illum; ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam; infinitam profecto Deo arrogat gloriā, & honorem. Aeternum etiam gloriæ pondus sibi Christus comparauit, dū sic factus est obediens Patri, & humani generis dilector, ut mortem Crucis pro illō à seruitute peccati, & dæmonis tyrannide asserendo, patienter sustinuerit. Atque hoc est quod dixit: Sed pro gloria Dei; ut glorificetur Filius Dei per eam. Quo in loco propriè Dei gloriam notauit, quæ cum officio suo coniuncta erat: nam etiā

aliās dum pereunt reprobi, non minus resulget Dei gloria, quàm in salute piorum, & sanctorum hominū. Et ex hoc loco colligimus, Deum glorificari in Filij sui persona, & velle, ut quicquid honoris habetur Deo, habeatur & Filio, ut alibi ait Ioannes. Hinc Turcæ, & Iudæi frustra se Deū colere ostendunt, cum sint in Christum filium eius contumeliosi.

De tertio agamus: nam præseruauit Dominus Lazarum à morte, ut intellegamus iam mortem suis non posse nocere, & per eam Deum glorificari. Præterea sic exercuit fidem sororū, & illis, alijsq; ostendit quid ipse posset, & quanti nos faciat. Itaque expe dit nobis & mori, & pati omnia, modò Deum agnoscamus, & diligamus, & omnis nostra infirmitas glorificat Dei potentiam, per quā subleuamur & Filij sapientiam, dum eius exēplo libenter, & non tantum patienter ad uersa sustinemus.

Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariā, & Lazarum. Præponit Marthā Mariæ, quia Christus hinc potius agebat vitam actiuam, quàm contemplatiuam. Diligebat autē Dominus peculiari quodam affectu hæc familiam, & carne, & fide nobilem, & inter se concordem, sicut in vniuersum diligit omnes credentes in Deū, & hospitales in proximum, & piè audiētes verbum Dei, & se mutua dilectione amantes, iuxta illud: Ego diligentes me, diligo. Neque huic peculiari amori derogat quod Christus distulerit per biduum eius salutem, ut confestim in textu dicitur, cum amor sollicitudinem parere soleat: Nam, Res est solliciti plena timoris amor. Idè subito accurrere debuit. Verum cunctatio illa per biduum, nec Lazaro nocuit, nec in legem charitatis, & amicitie peccatum fuit; sororibus verò multum doctrine, & consolationis attulit. Sed cū primis gloriæ Dei seruiuit. Lazarus quidem amicus, sed amior Dei gloria. Docemur ergo hac eius mōra, non estimandum nobis Dei amorē à præfenti rerum statu, quia rogatus sepe auxiliū suum differt, vel ut orandi ardorem

Dei Patris pro Filij gloria quantum zelus sit.

Ioan. 8.

Quare Dominus Lazarum à morte non præseruauerit, cum posset.

Quid est primum Martham, deinde Mariam diligere dicitur Iesus.

Quos nam Deus diligit

Prou. 8.

Amoris proprium.

Quid, epist. 1.

Cur Deus opem suam interdum differat, nec statim exaudiat orantes.

magis acuat, vel vt patientiam nostram exerceat, & simul vt assuefaciat ad obsequium diuinum. Non mirum ergo videri debet, si pietatis cultores mundi huius calamitatibus affliguntur, Deo veluti non vidente, ac disimulante. Sic dimisit Abelem in manu fratris sui, Iosephum longo tempore in squalore carceris; Israelitas in dura seruitute reliquit: quos tandem potentissimè eripuit. Mansit ergo Dominus duobus diebus; ne putaretur stupor, & non verè mortuus. Tardauit etiam, vt discipuli crederent Iesum posse se ipsum à mortuis suscitare tertia die, qui quatruiduanū paulò antè resuscitauerat.

Deinde posthac dicit discipulis suis, *Eamus in Iudæam iterū.* Natura Dei est suorum qui laborant, etiam cum nobis videtur tardare, non obliuisci, ait enim Scriptura: *Nunquid obliuisci potest mulier infantē suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblitū fuerit, ego tamē non obliuiscar tui.* Et vt notat B. Chrysostr. omnis, Dominus non erat solit⁹ Apostolis dicere quòd iret, nisi modò: quia cum pluries Iudæi tentassent eum lapidare, nolebat eos imparatos secum ducere, ne nimium metuerent. Aduertēdum autem est, Iudæam generaliter sumi; aliquando pro regione Cananæ, à duodecim tribubus culta, & habitata, quæ & Palæstina dicitur: specialiter verò dicitur ea portio Palæstina, quæ distinguitur contra Galilæam, & Samariā, quæ Samaria media est inter Iudæā & Galilæam, vt dicitur apud Ioan. Cum ergo in fine cap. 10. Ioan. dicitur, quòd Iesus abiit trans Iordanem, in quo olim baptizabat Ioānes, hoc est, in Bethabara, de qua alibi fit mentio, oportet quòd Bethabara sit in Iudæa trans Iordanem, ex quo loco Christus dicitur venire in Iudæam citra Iordanem sitam, cum esset in Iudæa vltiori, quæ à Plinio dicitur Peræa, quasi πέρα τῆς Ἰορδάνης, id est, vltra Iordanem, de qua est sermo apud Marcum Evangelistam. Idèd dicendum est, quòd Iudæa strictiori adhuc significatione dicitur illa, quæ citra Iordanem

sita est, ad quam ex vltiori veniebatur.

Dicunt ei discipuli, Rabbi, nunc querebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc? Quasi dicerent, Aliquando accidit, vt per imprudentiam incidamus in pericula: sed temeritatis est, si scienter, & vltro, nulla necessitate cogente id fiat. Et vtramque hanc temeritatem, & imprudentiam Christo videntur discipuli obijcere. Verum hoc consilium discipulorum è prudentia carnis natum erat: cui stultum videtur, si quis præsentibus periculis vltro se obijciat. Nam si prudentem, & felicem putamus illum, quem faciunt aliena pericula cautum; quantæ imprudentiæ erit is, quem nec propria pericula cautum reddunt? Certè Apostoli illis verbis non minus suę vitæ, quàm Christi incolumitati consulere volebant, etiam si solùm pro salute Christi se sollicitos ostendant. Et Apostoli timidi, & carni suæ consulere volentes, repræsentant nobis duellum, quo caro configit cum spiritu, qui figuratur in Christo. Caro crucem ferre refugit, & deliciarum cupit; sed spiritus crucem, contemniq; propter Christum amat.

Respondit Iesus, Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Dubius est huius loci sensus. Et primò statuendum est, horas duodecim diei adscribi, sicut & in parabola de operarijs ad vineam conductis: & propterea horæ illæ inæquales erant pro ratione diei breuioris, vel longioris: quemadmodum apud Romanos dies quisque duodecim horis inæqualibus constabat. Nunc verò cum horæ æquales constituantur, interdum dies breuior est duodecim horis, interdum longior, interdum verò præcisè duodecim horis respondet, vt in æquinoctijs accidit.

Sed iam varios sensus eius loci explicemus. Quidam enim putant hoc enigmata Dominum cõsolari voluisse infirmos, & timidos Apostolos, significans nihil esse metuendū his qui

Carnis prudentiæ ingenium.

Apostoli timidi, carniq; suæ consulere volentes, hoc loco quid referant. Gal. 5.

Huius sententiæ, Nonne duodecim sūt horæ diei? triplex intelligentia proponitur. Matth. 20.

Primus sensus.

Gen. 4. Infr. 39. & 40. Exod. 1. & seq.

Quæ bilui caullæ fuerint commotionis Christi ante suscitacionem Lazari.

Propriū Dei quid. Esa. 49.

B. Chrysostr. hom. 61. in Ioan. 10. 3. sub initiū. Christus præter morē cur locum quo iret, nunc Apostolis indicauerit. Iudæa prouintia duplex acceptio.

Ioan. 4.

Supra. 1.

Plin. lib. 5. cap. 14.

Mar. 3. Iudæa strictè sumptæ quæ fit.

Quibus nihil metuendum.

De nullo, dū viuit, desperandum. Act. 9.

Ibidem.

Infra 21.

Alter sensus.

Luc. 13.

Christo adhærent: quia quemadmodum tempora mutantur non solùm de hebdomada in hebdomadam, vel die in diem, sed etiam de hora in horam; ita animi hominum non minùs instabiles, quàm dies. Atque hic sensus commodus videtur, & ad rē. Et confirmatur: quia iam ad hanc mutabilitatem nostram indicandam his verbis tanquàm prouerbio vti consueuimus. Licet ergo antè quæsierint eum lapidare, modò tamen mutatis animis & consilijs non erāt amplius lapidaturi. Vt ita videas quàm benè sentiat & loquatur Dominus de inimicis suis pessimis. Instruens nos, ne de quoquā desperemus, quā diu viuit; quia potest mutari in melius, vt constat de Paulo persecutore, qui repētè mutatus fuit in protectorem, & ex lupo sauiissimo in fidum & vigilātem pastorem. Vel, nō mirum si prius fugit, & modò redit, pro ratione temporū. Imò vt Paulus modò in sporta p muros demissus fugiebat, modò verò ligari, & mori in Ierusalem paratus erat pro gloria Dei, & proximorum salute; ita & Christus Dominus idē prius præstitit. Sed hunc sensum quidā à mente Christi remotum putant, quoniā nouerat Iudæos in eodem animo p seuerare. Idèd sensum genuinum esse existimant; quasi dicat Dominus: vt duodecim sunt horæ diei, in quibus ambulare & agere omnia homines omnes oporteat, & vt muneraria diuersis horis conficimus: nam alia hera edimus, alia laboramus, alia dormimus: ita in die mea sunt diuersis horis diuersa munera peragēda, ita vt sit in eo hora subducendi se, & hora se exhibendi, nec arbitrio nostro dies fit longior, aut breuior; ita ego tempus habeo præscriptū, quo debeam negotium meum peragere. Sic alibi dixit, significans nondum adesse tempus mortis suæ: *Ecce effugio demonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor.* Iuxta quem sensum aptè subiungit: *Si quis ambulauerit in die, non offendit.* Nam si noctu vellent homines ambulare, vel agere, impingerēt, cum lucis be-

neficio sint destituti. Sic & ego habeo diem meum, qui suis certis horis finitur, in quo ego quæ mihi Pater perficienda tradidit, operaturus sum. Hic dies iam inclinatur, nec multum eius superest, & appropinquat hora, vt è mundo ad Patrem conscēdam: idèd vt cuncto sint contra me Iudæi concitati, mihi mea opera, dū dies meus est, perficienda sunt. Et idèd Iudæa & Ierusalem mihi reptenda, & Patris gloria illustrāda, cui erit cura de nobis, & nihil cõtra nos poterunt aduersarij.

Vel tertio sensus est: *Quid mihi consilium datis, cum vos nō me, sed ego vos duodecim elegerim, & non aliter sequi debeatis nutum Magistri vestri, quā duodecim horæ diei sequuntur motum Solis? Et quæadmodum Sol cognouit occasum suū, & nulli se excutietur incurfu, nec est in alicuius potestate vt occidat, antequam veniat hora eius duodecima: ita scitote quòd Iudæi in me manus non eijcient, neque occidēt, antequam veniat hora mea: neque in vos quicquā machinabūtur me præfente, qui vestrū curam gero. Nā vel in ipsa comprehēsiōne mea vos seruabo, & dicam: *Si ergo me queritis, sinite hos abire.* Nihil est ergo, quod vel mihi, vel vobis metuatis: nam si quis ambulauerit in die, non offendit. Ambulat in die, quicumq; Christū sequitur, siue in fuga, siue in præsentatione. Ego in die ambulo, idèd non debeo vacare, vel timere. Ambulat autem in nocte, qui rationem humanam sequitur, non Christum, vel verbum Dei, & qui relicta veritate falsitatem colit.*

Hæc ait ad mitigandam formidinem discipulorum. Et posthac dicit eis, *Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno exsuscitem eum.* Dormiebat Lazarus somnum, à quo solus Iesus poterat excitare: & qui sibi mortuus erat, coram Deo dormiebat. Nullus amicus Iesu mortuus est. Mortuus est quidem Lazarus, quatenus frater Marthæ & Mariæ; sed dormit quatenus Christi amicus, & dormiunt omnes ob spem resurre-

1. Petr. 5.

Tertius sensus.

Ioan. 15.

Infra 18.

Ambulet in die quis.

Quis ambulat in nocte.

Iusti eum dormire dicuntur.

tionis:

Christo

tionis: hinc illa frequens vox: *Dormiuntque cum patribus suis*. Vnde locus, in quo iacent mortui, dicitur Græcè *κοιμητήριον*, id est, Dormitorum. Dormiunt etiam propter facilitatem resuscitandi indicanda, & propter pulchra & iocunda infomnia, quæ animæ à corporibus separata, dū Deū facie ad faciem contemplantur, habent. Docemurque hinc non temerè in periculum nos conijcere, nisi iusta sint causæ, id est, gloria Dei, proximi necessitas, & charitas. Nos autem propter commodum proprium in mala quæcunque, & pericula nos obijcimus; propter Deum verò colendum, vel proximum subleuandum mouemur ne tantillum quidem.

Et ait, *Amicus noster*: quia Apostoli amici erant Christi: *Vos*, inquit, *dixi amicos*, &c. Atque hoc ex benignitate Dei, sicut olim Abraham dictus est amicus: & Moyses dicebatur amicus, quia Deus ad ipsum descendebat, & Moyses ad ipsum ascendebat, id est, in montem ubi Deus erat. Et poterat quidem Christus absens suscitare, quemadmodum seruum Centurionis absens sanauit, & dæmonem à filia Chananæ absens expulit: sed voluit præsens esse in Lazaro suscitando, sicut in filia Iairi, & adolescente filio viduæ ad vitam reuocandis; ne tanta miracula eludi possent. Et in die nouissimo præses aderit, vt omnia omnium hominum corpora excitet: & qui dixit: *Eamus in Iudæam*: non ait, *Eamus vt excitemus illum à somno*; quia comites & testes miraculi voluit, non cooperatores.

Dixerunt ergo discipuli eius, Domine, si dormit, saluus erit. Abhorrebant discipuli à repetenda Iudæa; ideo profectiois causas, quantum possunt, refecant. Et omnes videri volumus Medici aliorum; nam facile omnes cum valemus, recta consilia ægrotis damus. Et dormire competitè tēpore, & modo, in ægroto, reditura sanitatis est argumentum: in vniuersum verò carere somno, aut semper somno vacare, quemadmodum in lethargo accidit, mortis im-

minentis est symbolum. Sed Apostoli seducti sunt, non intelligentes (vt certè debebant) Dominum non loqui de dormitione somni. Quis enim sanæ mentis itinere vnius diei proficiscitur, vt quempiam à somno excitet? Sed de dormitione mortis: neque recordati sunt verbum Domini, quod dixit ad patrem puellæ: *Non est mortua puella, sed dormit*. Parū etiā acutè dixerunt Apostoli, *Si dormit, saluus erit*. Eo etiam dato quod sit sermo de dormitione somni; nā Adæ dormienti, ablata costa est, & reposita caro pro ea: & Samsoni dormienti præcisi septem crines, in quibus fortitudo eius sita erat: Sauli dormienti auferitur lancea, & scyphus: Isboseth somno indulgens, priuatus est regno: Holofernes somno & vino sepultus, capite truncatur: & dormientibus hominibus, venit inimicus homo, & superfeminavit zania: & Apostoli dormientes à Christo reprehenduntur: Non ergo verum est quod dixerunt Apostoli: *Si dormit, saluus erit*, cum multa accidant pericula dormientibus.

Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè, Lazarus mortuus est: & gaudeo propter vos (vt credatis) quoniam non eram ibi. Postquam aliter non intelligebat eius ænigmata, tandem aperuit illum esse mortuum. Et ostendit se Deum, qui præcierit illius mortem. Nihil de illius suscitatione, quod magnificius opus erat, loquitur: volens magis oculis conspici, quam verbis explicari. Et subdit: *Gaudeo propter vos*. Non propter mortem, quam deuorabo, neque propter afflictionem ipsius, vel sororum, quibus ex corde condoleo; sed propter vos, vt fides vestra, quam adhuc imbecillā video, euidentiore miraculo, tum prædictionis, tum suscitationis confirmetur. Et hoc, quia non eram ibi. Quod cōstituendum est non cum verbo *Credatis*, sed cum verbo *Gaudeo*. Id est, Permissi mori amicum, ac si nō essem ibi: nam si, me præsentē, ægrotus cōualuisset, poterat casus videri; si recens defunctum, interpellatibus sororibus, suscitasset, Pharisei, qui ni-

An omnino fuerit verum Apostolorum illud dictum: *Si dormit, saluus erit*.

Matth. 9.

Gene. 2.
Iudic. 16.

1. Reg. 26.

2. Reg. 4.
Iudith. 13.
Matth. 13.

Infra. 26.

Vnde Christus se Deum comprobauerit.

Quale gaudium Christi fuerit propter Apostolos, vt crederent.

hil

Quæ causæ subesse debeant subeundi vitæ discrimina.

Lazarus quare Apostolorum amicus.

Ioan. 15.
Iudith. 8.
Exod. 33.

Matth. 8.

Infra 15.

Supra 9.

Luc. 7.

Quare Christus præsens potius quam absens, cum posset, Lazarum suscitauerit.

Terent.

Opera Dei quo magis vilescant.

Prou. 8.

Christus amicus qualis sit

Ioan. 5.

Qualis natura Thomas Didymus fuerit.

Ad quid ille dixerit ad cōdiscipulos d̄ Christo: *Eamus & nos, & moriamur cū eo*.

Ioan. 20.

hil non calumniantur, poterant cauere stuporem fuisse, non mortē: nā id accidit interdum in morbis nonnullis, vt corpora multis horis consopita reuiuiscant: nunc certissimū manet crudelitatis signum. *Eamus ergo*, &c. Apostoli etiam etsi non probarent profectioem in Iudæam; tamen itineris piam & grauem causam refellere non poterant. Ostendit ergo Dominus absentiam suam vtilē Apostolis fuisse: quod obscurior virtus fuisset, si protinus opem tulisset Lazaro. Nam quo proprius ad ordinariam naturæ rationē accedunt Dei opera, eo magis vilescunt. Sed nunc magis illustrabitur potentia mea in reuocandis mortuis ab inferis ad vitam: Magis etiam cognoscetis me præstō adesse afflictionibus vestris, & me diligentes diligere, & curam gerere pro salute vestra, intelligere poteritis.

Sed eamus ad eum. Ad summum amicitia humana ad mortem vsq; extenditur, sed post mortem fugere solet: sed Christus fidissimus est amicus non tantum in vita & morte, sed etiam post mortem succurrēs. Et ridiculum videtur rationi humane ire ad mortuū: sed alia ratio est, si Filius Dei, id est, ipsa vita eat: nam Christus in fine mūdi etiā veniet ad mortuos, & excitabit illos.

Dicit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad cōdiscipulos, Eamus & nos, & moriamur cum eo. Legēdum esse, *Eamus & nos, vt moriamur cum eo*, & Græci docent codices, & Latina antiquiora exemplaria, & Euāgelium Syriacum. Erat enim tardus & incredulus Thomas. Et quod ait, *Cum eo*, quia præcesserat paulō antè: *Vado vt à somno exuscitem eum*: & rursus: *Sed eamus ad eum*: idcirco quod subdit: *Eamus & nos, vt moriamur cū eo*, non est ad Christum, sed ad Lazarum referendū: vt sit sensus: *Accedamus & nos ad Lazarum mortuum, vt cū mortuo etiam moriamur*. Diffidebat enim de Domini promissione, quod præseruandi essent ab offensione: sed & Lazarum dubitabat posse excitari à mortuis, sicut etiam Ioānes scri-

pturus erat, quantum de Domini resurrectione idem Thomas dubitauerit; vt hæc tarditas & incredulitas d̄ Lazaro excitado præludium quoddam esse ostenderet futurę infidelitatis, & tarditatis Thomæ circa Domini Iesu resurrectionem. Etsi fortitudo magna sit Christianorum sequi Christum, & mori primū sibi, deinde, si res exigat, etiam pro Christo: hæc tamen Thomæ exhortatio plus habuit temeritatis, quam fidei. Et cum hæc discipuli retrahere Christum conati sint; nec obtinuerint: nunc se paratū asserit Thomas, sed absque fiducia, & magna cū formidine, cum eos de vita sua certos esse oporteret: & Christus non dixerat, *Vado moriturus in Iudæam*, sed, *Vado vt Lazarum excitē à somno mortis*. Debebat ergo Thomas, si consequenter loqui voluisset, dicere, *Eamus & nos*, & videamus gloriam Dei; non autem, *Eamus*; & moriamur cum eo, scilicet cū Christo, vel cum Lazaro. Et sic esset ironia, perinde ac si dixisset: *Quid proderit illuc ire, nisi vt mortem oppetamus*.

Beda tamen Venerabilis hæc verba aliter exponit; vt illa ex vehementia quadā seruatoris prolata sint, quasi exhortantia omnes alios discipulos, vt non plures faciant vitam suā quam Dominus, cum non sit discipulus super magistrum, neque seruus supra dominum. *Eamus ergo fidenter cū eo*, etiam si oporteret nos mori cum eo: melius siquidem est nobis cū eo mori, quam sine eo viuere. Et loquebatur quasi facere posset quæ alios exhortabatur, immemor proprię fragilitatis, vt olim Petrus in Passione fecit. Sed præstat, meo iudicio, prior intelligentia, quæ est B. Chrysostrōmi, exponentis hoc dictum ex imbecilla fida, siue potius ex incredulitate.

Venit itaq; Iesus; & inuenit eū quatuor dies iam in monumento habentem. Venit corpore, qui deitate semper præsens fuerat: & venit, tractus à sororibus Lazari, non secus atque candelæ extinctæ, sed fumantis lux ab alijs accensis candelis proximè sitis

Fortitudo Christianorum magna quæ sit.

Beda sensus huius loci quis. *Beda in Ioānem ca. 11. tom. 5. Matth. 10. Ioan. 13. & 16.*

Matth. 26.

Chry. hom. 61. in Ioānem tom. 3.

Quemadmodum venerit Iesus suscitaturus Lazarum.

trahitur:

trahitur. ¶ *Et inuenit, inquit, eum quatuor dies iam in monumento habentem.* Ad claritatem signi omnes describuntur causæ, quæ augere possent miraculi difficultatem. Et ad literâ biduò hæsit in illo loco, quo à nuntio ad se destinato à Maria & Martha inuentus est. Deinde per biduû iter fecit, vt cum veniret, inueniret eum quatuor dies in monumento habentem. Euthymius intelligit mortuum fuisse ea die, qua venit nuntius ad Christum, & duos dies sepulturæ impensos eos quibus Dominus mansit, in quo erat loco; tertium, quando dixit discipulis: *Lazarus amicus noster dormit*; quartum, cum aduenit Bethaniam. Et iuxta spiritum, quarto tempore erit resurrectio mortuorum. Primum enim tempus fuit ante Legem, in quo regnabat mors, vt nulla spes resurrectionis esset. Secundum, sub Lege, vbi promissa per Prophetas resurrectio, & præludiu eius, in quibusdâ ab Helia & Helisæo suscitatis exhibitum. Tertiû, fuit sub Euangelio, in quo Christus primogenitus mortuorum est: qui & dum viueret, multos suscitauit, & post mortem eius multa corpora Sanctorû qui dormierant, surrexerunt. Quartum tempus, erit futuri seculi, in cuius diluculo suscitabuntur omnes.

Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadijs quindecim, &c. Hoc narratum est ab Euangelista, ne mireris multos, qui ex Ierusalem venerant ad consolandas sorores Lazari: qui tamen tacito & arcano Dei consilio eò venerant, vt testes essent signi, & ne fuscitatio Lazari domesticis tantum testimonijs niteretur.

Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat. Martha in gubernatione domus primas partes habuisse videtur: & Christo vt hospiti & Domino occurrit de more; quemadmodum Abraham & Loth hospitibus occurrerunt, & cum gaudio illos susceperunt. ¶ *Dixit ergo Martha ad Iesum, Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus.* Confitetur eum potuisse infr-

mum à morte sua præsentia præferuare, nõ autem absentem: alioqui dixissent, istæ sorores, Domine, si voluisses, frater noster non fuisset mortuus.

Subditur in-textu: *Sed & nunc scio, quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.* Adhuc exeret imperfectam suam fidem: nam etiâ tacite confiteatur quod posset suscitare, intelligebat quod præsens hoc posset: & quia modum præscribit, petendo à Deo vt homo sanctus, non propria virtute vt Deus, sicut alij sancti, qui miracula edidère, orado: vt exponit Chrysostomus. Nihil autem apertè tradit quod posset eum liberare à morte: tantum dicit; *Sed & nunc scio quia quæcunque poposceris à Deo* (vt homo sanctus) *dabit tibi Deus*, sed an petitur, vel conueniat petere, nescio: nõdum credens esse Deum, qui & absens & præsens omnia pro nutu præstare potest.

Dixit illi Iesus, Surget frater tuus. Plus ille vltro promisit, quam ipsa apertè petere ausa fuerat: quasi diceret; Intelligo quid velis: eris voti cõpos, recipies fratrem. Et nota verbû modestiæ, *Resurget frater tuus*: nõ ait, *Ego resuscitabo fratrem*. Et est verbum consolationis omnibus, qui propter discessum suorum ex hac vita mœrore conficiuntur: cogitent & illi, & putent se de Christi ore audiuisse, resurget vel pater, vel frater, vel filius tuus. Et cõsideratio postremæ resurrectionis, verè est consolationis causa, & mitigandi dolorè acceptum. Vnde Iob: *Reposita est hæc spes mea in sinu meo*: & Paulus verba faciens de resurrectione, ait: *Itaque consolamini inuicem in verbis istis.*

Dicit ei Martha, Scio, quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Id est, Si de resurrectione in fine mudi est sermo, nihil dubito, sed certa fide teneo (hoc est enim, scio, sicut illud Iob: *Scio quod Redemptor meus uiuit*) quod sit frater meus excitandus: sed nescio an aliquid maius mihi significes: quasi dicat; Vellem antè resurgere. Timebat Martha, ne, sicut nuntio respondens morbum nõ esse ad-

Quid esse Christum tantummodo crediderit.

Chry. hom. 61. in Ioan.

Qu: hoc verbû Christi: Martha, resurget frater tuus.

Postremæ resurrectionis meditatio quàm utilis. Iob. 19. 1. Thess. 4.

Ad quid Martha dixerit à fratre: Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Ioan. 5. Infra 6. Iob. 19.

mortem,

mortem, ambiguo responso se fefelisse videretur, ita nunc etiam in dictis illius aliquid lateret, quod spem eius eluderet. Videtur ergo in primis, Martham agnouisse per fidem diè aliquè, qui sit nouissimus: quod impij irrident, qui sentiunt mundum duraturum in sempiternum, vt Petrus inquit. Deinde credidit in illo die futuram esse resurrectionem omnium: quod Sadducæi non receperunt, vt ex Matthæo manifestum est. Vnde Iob dixit: *In nouissimo die de terra surrecturus sum.*

Dicit ei Iesus, Ego sum resurrectio, & vita. Vult dicere, Non tantum possum precibus impetrare vitam, vt Helias & Helisæus mortuos suscitauerunt, sed & ipsam potestatem suscitandi habeo, cum sim verus Deus, & vita omnium. Et tacite innuit se esse illum suscitatore, & viuificatore, per quem in nouissimo futura sit resurrectio mortuorum: & modò suscitandus erat frater eius. Adiunxit post resurrectionem vitam; vt intelligas Dominum loqui non tantum de resurrectione communi pijs cum impijs, sed de ea, quæ propria erit fidelium & iustorum, & de qua Dominus dixit: *Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitam.* Et quia nõ tantum mortuis in se credentibus sit in nouissimo die vitam largiturus, sed & in præsentem tempore vitam eis impartitur æternam; & quia vita contingit quandoque per generationem, quandoque verò per resurrectionem, testatur se vtriusque vitæ autorem. Est autem causa resurrectionis & vitæ non solum vt efficiens principale, quia Deus, & instrumentale, & secundarium, quia Humanitas organum erat Diuinitati coniunctum, sed & promeritoria. Quia sicut per hominem mors; ita & per hominem resurrectio mortuorum. Est etiam exemplar resurrectionis, quia reformandum est corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis sue. Et quia resurrectio præcedit vitam futuram, vnde & in Symbolo dicitur: *Credo carnis resurrectionem, & vitam æternam*; propterea resurrectio

præcedit vitam. Est enim Christus resurrectio corporum mortuorum, & vita glorificandorum; quemadmodum etiam autor est resurrectionis spiritualis à morte, qua quis resurgit à morte peccati, & autor vitæ spiritualis conseruandæ. Et quemadmodum lux post tenebras adueniens resuscitat colores ante suum aduentum mortuos, atque illis suscitatis, dum præsens est, vitam largitur: ita Christus suscitator est à morte non tantum corporea, sed etiam spirituali; & vitæ restitutor. Et quod de vita spirituali loquatur, explicat, cum ait: *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. Et omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Qui credit, inquit, in me; etiâsi mortuus fuerit morte corporali, viuet: nõ solum ex eo quod post mortem corporis vitam ager beatam, sed etiam quia secundum corpus suscitabitur ad celestem vitam. ¶ *Et omnis qui viuit.* Adhuc in carne, nec dum corpore mortuus est. ¶ *Et credit in me, non morietur in æternum.* Quia habet iam in se manentem vitam æternam, quæ per mortem corporis non eripitur; quæ potius somnus quidam, quàm mors est dicenda. Et ita probat se resurrectionem vitæ esse; & vitam non simpliciter esse, sed beatam atque æternam: & ita se non indigere precibus ad impetrandam mortuorum vitam, vt Martha putabat; & quod vt in nouissimo die fideles omnes propter fidem sunt à se excitandi, ita modò suscitaturum fratrem suum Lazarum, si crediderit. Ac vt mortuus non potest habere bonum motum, per què cooperetur suæ salutis, & vitæ: ita nec peccator ante omnem gratiam. Et ita probauit quod sit resurrectio: nam si potest excitare ad æternam vitam, multo magis & ad temporariam. Probat deinde secundò quod sit vita. ¶ *Quia omnis, inquit, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Quia vitam, scilicet semel datam semper conseruat ad finem vsque. Et intelligit non mori in æternum ex se, nisi illi vitam ipsam expuant, & euertant, & diligentes tenebras, & mortem,

Qualis Christus mortuos resuscitans, & viuificans.

Credens in Christum, etiâsi mortuus sit, dupliciter viuet.

Cic. lib. de somn. Scipionis. Quomodo potest se vitam esse Christus.

Vt verum sit, credentes in Christum in æternum nõ morituros.

Ioan. 12. Propterea 26. 2. Pet. 2.

redeant

Euthy. cap. 11. in Ioan nem.

Lazarus quatuor dies fuerit mortuus, secundum Euthymium.

Quo tempore mortuorum resurrectio sit futura. Rom. 5.

3. Reg. 17. 4. Reg. 4. & 13.

1. Cor. 15. Apocaly. 1. Matth. 9.

Luc. 7. Ioan. 11. Matth. 27.

Gen. 18. Infra 19. Marthæ imperfecta fides de Christi diuinitate

2. Pet. 3.

Matth. 22. Act. 23.

Iob. 19. Quid significet Christus cum ait: Ego sum resurrectio, & vita. 3. Reg. 17. 4. Reg. 4.

Ioan. 5. Infra 6. Quare Christus non solum resurrectionem, sed etiam vitam esse se se dixerit. Ibidem.

Quot modis Christus nostræ resurrectionis sit causa.

1. Cor. 15.

Philip. 3.

DE

2. Cor. 4. Qualis mors sit homini iusto.

Quid, quam minimè ignorabat Martha fidei de se Christ? explorat.

Rom. 10.

Matth. 16.

Præteritum pro præsentem ponere raro Hebræi solent

B. Chryf. loco superiori

Fidei unitas in Ecclesia Catholica.

Pet. Chryf. sermo. 64. sub initium

Gene. 3.

Ibidem.

redeant ad vomitū. Nec obstat corpus in dies magis corrumpi: quia spiritus renouatur de die in diem: imò ipsa mors, quædā illius à morte manumissio est. ¶ *Credis hoc?* Magnus est resurrectionis articulus; & idcirco alios includens: propterea hoc, atque alijs signis firmatus fuit. Et fide eius promeruit Martha fratris vitam: quamquam Mariam sororem vocauerit, vt iuaretur ab ea apud Christum pro suscitando fratre. Ait etiā, *Credis hoc?* quia non satis est corde credere, nisi accedat oris confessio ad salutem, cum Christus benè nosser illam talem fidē habere in corde. Interrogat, non vt sciat, sed vt eliciat confessionem, per quam redatur digna miraculo. Quæ confitendo Iesum esse Christum Filium Dei, qui in hunc mundum venturus erat, significat illum esse resurrectionem & vitam: quemadmodum Petrus cōfessus est.

Dixit ergo, Vtique, Domine, ego credidi. Id est, olim à principio, vel præteritum ponitur pro præsentem more Hebræorum pro, Credo, in verbis ad affectum pertinentibus, vt ait B. Chrysolomus. Certè in Euangelio Syriaco de præsentem est Credo: Et subdit: *Quia tu es Christus Filius Dei viui qui in hunc mundum venisti.* Id est, Qui expectatus à Iudæis eras venturus, iam tandem venisti. Hæc est fides Ecclesiæ Catholice, hanc Petrus caput Ecclesiæ professus est; hanc & Martha cōfidenter asseruit: vnā & eadē est fides Papæ, & mulierculæ, docti, & idiotæ; maiorum, & simpliciu: nec differt nisi penes maiorem, vel minorem explicationem. Pulchrè autē Petrus Rauenas hinc philosophatur de Christo, dicens: *Hinc est quod in loco Christus reseruit: expectauit Christus quod non intravit turbas, quod non contentus ad adunum, &c. Sed mulierem suscitauit, mulierem remoratur, mulierem primam suscepit, quam primam suam infert: à muliere perfidiam vocat, ad mulierem reuocat fidem, vt quæ fuit perditionis obsequium; salutis eadem sit ministratrix: & sit vnde per Deum viuendum mater, quæ per diabolum diu matrem ex-*

titit mortuorum. Sic ille. ¶ *Et cum hæc dixisset, abiit, & vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens, Magister adest, & vocat te.* Probabile est, Christum rogatu Marthæ substituisse extra pagum, ne Christus in tantam hominum frequentiam prodiret: timebat enim periculum, quod nuper è media morte vix elapsus esset Christus. Ideo nè largius spargeretur eius fama, clam sorori indicat illum adesse: tum quia non decet mulierem esse clamorosa, maximè in virorum conspectu: tum quia si altè dixisset venisse Iesum, Iudæi quamplurimi qui erant cum Maria, non fuissent testes miraculi, neque venissent; vt exponit Chrysolomus. Quod verò dixit, silentio: non propriè significat; quia vocauit eam, sed clanculum, & voce suppressa. Et tantæ autoritatis erat Christus apud has sceminas sanctas, vt nomine Magistri eum appellarent, quasi præter eum nemo esset magister qui doceret. ¶ *Magister adest, & vocat te.* Pulchrè Theophylactus sic interpretatur: *Quomodo autem Martha inquit ad Mariam, Magister vocat te, tametsi Euangelista non assignarit quod vocaret eam Dominus? Hoc scilicet latenter insinuat mandatum Martha à Domino, vt vocet sororem; vel aduentum Christi vocis loco habebat. Dicit igitur: Vocat te Magister. Quomodo enim, Christo presente, non debebat ad illum & illa venire? Itaque aduentum Domini qui necessario illam petebat, vt occurreret ei, vocem dicit Euangelista: Magister enim, inquit, adest. Iste ipsum adesse, pro voce factum est ad te. Derectare enim non potes, quin ad illum presentem & tu accedas. Hæc ille.*

Illam vt audiuit, surrexit citò, & venit ad eum. Fidelis vocatus non debet moras necere vocationis suæ; sed protinus vbi pulsauerit Deus cor eorū, surgere, ac sequi. Et eo magis si Martha communicauit Mariæ sermonem Domini de suscitando Lazaro, vt est verisimile, cum præsertim ingenium mulieris sit nihil retinere eorū, quæ audiuit, sed in alios effundere. ¶ *Non dum enim venerat Iesus in castellum.* Dominus ad refocillandum se post fatigationem itineris in castellum in-

Ioan. 10. Martha cur Mariam sororem suam accerserit silentio.

Chryf. loco præscripto.

Quo loco esset Christus apud Lazari sorores.

Theophyl. in c. 10. 11 Quis verū sit Mariam a Domino vocatā, cum id Euangelista non exprimat.

Fideles vocati à Domino, quid facient exemplo Marthæ.

Quale mulieris ingenium.

Matth. 6.

Gen. 24.

Mundanorū hominum de Christo eiusque Sactis iudicium.

Quare Christus Mariam Marthæ sororem peculiari prosequeretur amore. Luc. 10. Supra 8.

Quorū olim ante pedes prosterminos erat.

trare noluit, priusquam opus gloria Dei Lazarum suscitando, cuius gratia venerat, perficeret. Primū, inquit Christus, queritè regnum Dei. Sic seruus Abrahamæ cibum gustare noluit, nisi prius legationem heri sui fideliter obijisset.

Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, &c. secuti sunt eam, dicentes, Quia vadit ad nonnumquam. Semper mundus in operibus Christi aliud respicit quam pietas respiciant, & ad pios tantum fructus perueniunt. Dicebat enim: *Quia vadit ad nonnumquam, vt pleret ibi: quia mundus opinatur sanctos non nisi ad lucrum tendere; cum tamen per lucrum ad consolationem tendant.*

Vnde Apostolus ait: *Quasi morietes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati. Quasi tristes, semper autem gaudentes: non secus atque Israëlita per desertum tendebant ad terram lacte & melle manantem.* Nos igitur cum tribulamur, conspiciamus spem aduentantis consolationis: cum defatigamur, & pro Christo laboramus, fiduciam quietis, & præmij cœlestis concipiamus: cum morimur, certissimam vitæ æternæ confidentiā amplectamur, præstare Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto detur omnis honor, gloria, & imperium in sæculis sempiternis. Amen.

2. Cor. 6.

In aduersis ad quem confugiendum.

Maria cur cecidit ad pedes Iesu.

Mariæ etiam sororis Marthæ de Christi diuinitate imperfecta fides.

TRACTATUS XLIII.

De eodem Lazaro à mortuis reuocato.

CVM Hoc Euangeliū tam longum, & tanta circumstantiarum plenitudine ab Euangelista cōscriptum, non potuerit vno tractatu absolui: idè quod superest, & mysterium in illo inclusum præsentem absoluemus. ¶ *Mariam ergo cum venisset vbi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.* Martha etsi speraret Dominum fratrem suum suscitaturum, vocauit tamen Mariam sororem, quam peculiari affectu Christus diligebat, tum quod intenta esset verbo Dei audiendo; tum quod sequelam ei præstaret, & ministraret de facultatibus suis. Illa ergo, quæ solita erat audire verbum Dei, & sedere ad pedes Iesu, conspecto Christo, cecidit ad pedes eius. Nam etsi coram Regibus & Principibus mortis esset in terrā se prostertere: quia tamen nihil habebat exterius Christus in se regale, aut regia magnifi-

centia dignum, in alium finem procidit, non tantum vt eum saluaret persuasa Iesum esse Dei filium, sed vt tacitè peteret signum, etiam si verbo non explicuerit: Illa enim prostratione & lacrymis commotus est Dominus ad fundendas lacrymas, & ad instituendam profectionem ad monumentum, vt illa profectione paulatim fidem maiorem in sororibus Lazari de excitando fratre suo excitaret. Non exposulauit cum eo, sicut nec Martha, quod rogatus non uenerit sanaturus quem amabat, cum extraneos plerunque & ignotos libens adire soleret, & sanitatem illis impartiri: tantum deplorans fratris & suam calamitatem, dixit: *Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.* Vbi etsi honorificè in speciem videatur de Christo loqui, inerat tamen nescio quid vitij in eius sermone: nec enim Christi virtus, quæ cœlū & terrā repleuerat, restringi ad eius corporalem præsentiam debuit. Chri-

stus Mariæ non respōdit verbis, sed factis, hoc est, fremitu, lacrymis, & eundo in sepulchrum.

Iesus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudaos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbauit se ipsum. Chryostomus cum Theophylacto dicunt, hunc fremitum motum quēdam fuisse ad cohibendam cursum lacrymarum, vt loqui posset minime lacrymis impeditus. Basilius homilia de gratiarum actione, & altera de mœrore & tristitia, asserit non fleuisse mortem Lazari statim suscitandi, sed in exemplum nostrum, vt in his & similibus merendi, & lugēdi rationibus moderatē agamus, & vitiosos deitemus excessus. Quidam interpretantur: Infremuit spiritu, id est, duxit suspirium: spiritum enim vocari putant anhelitum. Sed reuera fremitus affectus est signum iræ, & audacię; turbatio autem, timoris. Atque hæc duæ passiones etsi cōtrariæ inter se sint, non pugnabant tamen in Christo, in quo propassiones potius fuerunt, quam passiones, vt docet Damascenus libro de Orthodoxa fide: & voluntariæ, vt Patres docent, Augustinus in Ioannē, & Gregorius in libris Moraliū: quia neque rationem in eo præueniebāt, nec eū impediēbāt, aut cōturbabāt: sed infremuit spiritu, id est, ratione, & voluntate imperante, & affectum fremitus moderante. Nec tantum Dominus fremuit ad doloris testificationem, sed ad indignationē quandam, quæ præsentis tristitiæ causa fuit, & contra eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolū. His ergo affectibus in se excitatis, ad opus arduum quod moliebatur, se accinxit, ad expugnandā scilicet mortem, & mortis autorem, alioqui insuperabilem. Lyranus declarat, duplicem fuisse in Christo fremitum siue indignationem. Prior fuit cōtra dæmonem, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum; posterior cōtra infidelitatem Iudæorum, quæ tot visis signis non erat contracta. Fremitu siue rugitu fertur Leo fœ-

tum suum dormitantem viuificare, vt tradit B. Isidorus: ideō Christus verus Leo, rugitu Lazarum suscitare voluit. ¶ Et turbauit se ipsum. Nihil poterat Christum turbare, nisi ipse semetipsum secundum imperium rationis conturbare voluisset. Vbi sunt ergo Stoici, qui homines sapientes volunt affectibus naturalibus destitui? Parum, vel nihil ridere, si à natura est, nec laus, nec vituperiū est; ex virtute autem laudabile est; nequaquam autem flere tot mundi miserias, saltem lacrymis cordis, vitiosum est, & humanum. Proinde verū non est, Socratem & Photionem nō fuisse vnquam visos flere aut ridere. Vel sanē id Stoici faciebant ob inanem gloriam, vt homines admirarentur; cum tamen in non flendo excessus esset. Non pugnabant etiam in Christo, in quo erat Diuinitas & Humanitas: & fremitus Diuinitatis erat in peccatum, mortem, infernū, diabolū, cuius inuidia peccatum & mors in mundum intrauerat: sicut fletus Humanitatis, quāuis dici possit, & fremitus, & turbationem, & lacrymas omnia eius Humanitati attestari. Fremitus igitur, qui mortem erat superaturus, nunc quidem ex parte aliqua in resuscitatione Lazari, perfectius autem post paululum in sua resurrectione. Nam & illa resuscitatio Lazari typus quidam erat resurrectionis omniū, & quasi præostēsiō quædam victorię plenæ, qua suo tempore perfectē de morte triumphabit, & insultabit: *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne.* Et ista Christi resurrectio certam spem præbet omnibus credentibus veræ resurrectionis & euasionis ab æterna morte, cui per inuidiam diaboli fueramus addicti. Assumit ergo Christus homo fremitum istum, & indignationem aduersus diabolū ad eum modum quo ingressurus præliū fortis armatus contra aliquem sibi peculiarem inimicum, qui iniurius sibi extitit, & dolosē in vitam amici conspirauit, quem facile sperat se posse expugnare: & idcirco prius semetipsum conturbat, atque ad iracū-

B. Isido. lib. 12. Originum. ca. 2. Christus cur turbatit se ipsum. Aduersus Stoicos, homines sapientes humanis affectibus expoliantes.

Quæ causa huius, vt sic dicam, inhumanæ Stoicis illorum

Quæ aduersus fremeret diuinitas Christi, & fletus Humanitatis. Sap. 2. & Rom. 5.

Lazari ad vitam reditus quid adumbrauerit.

Ose. 13. & 1. Cor. 15. Nobis quid cōferat Christiresurrectio

Christi in diabolū fremitus qualis sit.

Cur Iesus infremuit spiritu, Lazarum suscitaturus. Chry. hom. 62. in Ioan. tom. 3. Theophy. ibidem. Altera opin. Basil. to. 1.

Fremitus, & turbatio, affectus quales sint.

Quales fuerint passiones in Christo. Damas. lib. 3. de Orth. fide, ca. 14. Aug. tract. 49. in Ioan. tom. 9. Grego. lib. 3. Mor. ca. 11. sub fin. tom. 1.

Iesum infremuisse spiritu quid significet. Altera fremitus Christi ratio. Heb. 2.

Lyranus. Fremitus, indignatio duplex in Christo. Sap. 2. Leo vt festū exuscitet suū ad vitam, teste I sodoro.

Christi suscitaturus turbatio quod tenderet

Heb. 4. Passiones in Christo à nostris quid differrent.

Quare Christus dixerit: Vbi posuistis eum? qui sciebat. Agonarum hæresis.

Petrus Rauennas. Gene. 2.

Greg. li. 8. Regist. epi. 42. sub fin. tom. 2.

Iudæorum in corpora defūctorum cura.

diām (quæ animū & vires pugnantem adiiciat) excitare solet. Motus est ergo Dominus inde gaudio, quod profuturum esset bonis hoc signū: inde dolore, quod nociturum esset malis. Sed vicit misericordia: id quæ fecit, vt diceret: *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & nō feci?* Turbatur etiam homo Christus, & cōmiserabatur super imbecillam naturam nostram, quod nobilis creatura in talem & tam calamitosam mortis miseriam incidisset: quod Iudæi increduli mortem corporis alienā deflerent, & non propria animæ: quod in multis miraculorum suorū & doctrinæ fructus periturus erat. Per omnia Christus fuit similis fratribus absque peccato. Erant ergo Christi passiones à nostris distinctæ, quemadmodum aqua pura & illimis longē distat ab aquis cœnosis, & lutosis, quia excedunt rationem, si non reprimantur.

Et dixit, *Vbi posuistis eū?* Rectè hæc verba sunt fremitus, & conturbati: non interrogat quasi nesciret vbi conditus esset, vt Agonitæ dicebant hæretici, qui positus longē à Bethania nouerat eius mortem, & quæ nemo mortalium quocunque loco conditus sit, latere potest, sed vt malignam Iudæorum suspicionem vitaret, ne quid hac de re fraudulenter, & compositè agere videretur; & vt omnes, qui præsentis erant, eorū quæ in absentia acciderant, certiores fierent, & quia Christus per se mortem non nouit, cuius propter se debitor non erat, sed propter nos illam sponte suscepit. Petrus Rauennas: *Cum dicit, Vbi posuistis eum? mulieres increpat, mulieres arguit: hoc est, Quem ego posui in paradiso, in regione vitæ, ecce vos vbi posuistis eum?* Eodem modo Gregorius refert Seuerianum Gaudesem ita exposuisse hæc verba. Sed profectō sensus est ille mysticus, minime literalis. ¶ *Dicūt ei, Domine, veni, & vide.* Iudæi magna cū veneratio ne corpora cōdebant, & cōdita sepe liebāt. Inuitat ergo eū ad monumentū spectandū. ¶ *Et lacrymatus est Iesus.* Fremitus & cōturbatio, indicium

erat doloris in animū irripentis; lacrymæ, iā animi vulnerati, & victiue luti sanguis sunt. Et, vt Cyrillus ait, flebat Lazarū Dñs pro parte Humanitatis, quem resuscitaturus erat per potentiam Diuinitatis. Vt ita in vno & odē opere infirmitas carnis coniungeretur Diuinæ virtuti; vt neq; Diuinitas veritatē Humanitatis adimat, neq; Humanitas Diuinæ virtuti deroget. Lacrymæ ergo Iesu pro Lazaro testatur eius insignē amorē, vt Iudæi dixerūt, & plus quodāmodō debet Lazarus Christo pro eo quod fleuit, quod singulare eius beneficium fuit, quā quæ eū suscitauit, quod illi cū multis cōmune fuit. Testatur etiā lacrymæ doloris animi Christi exulcerati, quæ lacrymis sororū impēsæ sunt. Vnde Radulphus scribit: *O potētia lacrymarū, quæ ipsū latitiā fontē lacrymarū fecisti.* Tertiō testatur istę lacrymę Humanitatē Christi. Hilarius li. de Trinit. asserit fleuisse nō mortē Lazari, quia illa erat pro gloria Dei declaranda: Nec fleuit, inquit, quod absens fuerat; quia ipse dixit, *Gaudeo propter vos, quia nō erā ibi:* sed fleuit ad ostensionē suæ veræ Humanitatis. Hæc Hilarius in sēsu: qui quidē alibi docet fleuisse Iudæorū infidelitatē, qui tāto edito signo adhuc crediturū nō erant. Sed præsertim & ad literā deflet apprehendēs tū mœrorē, & lacrymas sororū, & Iudæorū flentiū vt obiectū cōtristans quodā humano affectu & pietate, quia dicitur in textu: *Iesus ergo vt vidit eā plorantē, & Iudaos qui venerāt, cū ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & c. & lacrymatus est:* vt Chryso. & Ambrosius explicant. Fleuit etiā mortem Lazari amici, quoniam vbi dixit: *Vbi posuistis eum?* continuò lacrymatus est, & illi dixerunt: *Ecce quomodo amabat eum;* quos verisimile est Dominum noluisse decipere. Et ita Dominus mortem Lazari, & lacrymas sororum proposuit sibi, non vt erant à Deo, & pro gloria Dei, & quod statim excitandus esset Lazarus, & consolandæ sorores, quia sic gaudij potius fuissent obiectū; sed vt obiectus cōtristans mœrorē & luctū

In Lazari suscitacione cur Christus illacrymatus sit. Cyri. lib. 7. in Ioan. ca. 20. cir. me. tom. 1.

Secunda ratio.

Quantū Christo Lazarus p fletu debuerit.

Radulphus.

Terttia ratio. Hila. li. 10. de Trin. finem versus Quid fleuit Christus in Lazaro.

Idē in Psal. 68.

Chryso. ibid. Ambro. lib. 2. de Pœni. tom. 11.

Qua ratione Dñs mortem Lazari, & lacrymas sororum non fleuerit; vti & suam passionem, & mortem.

generans. Ita etiam in passione, cum non ignoraret instare sibi mortem, atque illam esse pro maxima Dei gloria, & mundi salute, & quod statim ab illa cum tanta gloria esset excitandus; moruit tamen, & contristatus cepit pauere & tædere, concipiens illam ut obiectum maxime contristans, & ut omnium est terribilium terribilissimum. Et ut pulchre confiderauit Petrus Rauennas: *Ipsa, qui dixerat, Lazarus mortuus est, & gaudeo: de quo gaudet mortuo, ipsum cum resuscitat, tunc lamentatur: qui cum amittit, non flet: cum recipit, tunc deplorat; tunc fundit mortales lacrymas, vitæ spiritum cum refundit. Hinc est quod Christus non dolore mortis, sed illius lætitiæ recordatione, lacrymauit: qui voce sua, voce vna, omnes est mortuos perpetuam suscitatur ad vitam. Fremuit spiritu, & tota se viscerum commotione conturbat, quia adhuc solum Lazarum, & non iam omnes mortuos suscitabat.* Hæc ille.

Docet nos his lacrymis flendum esse cum flentibus, & mortem amicorum licite deplangi posse: nec esse contra perfectionem obnoxium esse passionibus. Et quam deploranda sit mors animæ, quæ causa fuit mortis corporalis.

Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis, &c. Ferenda sunt falsa & diuersa hominum iudicia de nostris operibus: nam quiuis Abeli habet suum Cain. Hinc lacrymas Christi quidam tribuunt amori, quidam impotentia: dicentes: *Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur? Quia si noluit à morte seruare, cur nunc lacrymis testatur intempestiuum amorem? Si autem voluit, quomodo non potuit, qui præstitit quod maius erat? Agrotantem enim plerumque Medicus in vita retinet; at cæco nato nullus vnquam aperuit oculos.*

Iesus ergo rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. Alij dum fremunt, extra se sunt; Christus vero quia iudicio rationis fremit, in se ipso. Et quod superius dicitur, infremuit spiritu: intellige, scilicet suo,

vel Spiritu sancto, qui Patris est. De quo Nonnus Paraphrastes Euangelicus exponit *Πατρὸς πνεύματι δεικνυμένου*, id est; paterno spiritu commotus. Et dicendo, *Iesus ergo*, indicat illud ergo, occasione eorum, qui de sua potestate disputabant, iterum infremuisse; sicut prius lacrymis Mariæ commotus infremuerat. Nisi forte hoc fecit propter sepulchri, cui iam appropinquare cœperat, vicinitatem; ob quam se ipsum rursus ad miraculum patrandum accendebat.

Chrysostomus & eius sectatores Theophylactus & Euthymius, ut diximus, aliam indicant huius loci intelligentiam. Pro eo enim, quod nos habemus, *Infremuit spiritu*, ipsi intelligunt, increpauit, vel cohibuit, vel arguit spiritum. Et per spiritum afflictionem intelligunt, eo quod afflictionem huiusmodi humanæ conturbationis per virtutem diuinitatis moderatus est, ne nimium excreceret, ne cum eiulatu vocem emitteret, quod indecorum & turpe esset tam magno & graui Magistro. Sed mihi prior intellectus præstare videtur. Fremuit Dominus secundo, turbatur, & illacrymatur: quæ si non monstrasset, non facile credidissent eum hominem post tantum miraculum.

Erat autem spelunca; & lapis superpositus erat ei. Duræ mortis ianua durior, durissimo lapide claudebatur. Spelunca planè, vbi hominem diaboli latrocinium collocauit. Spelunca, vbi virum fraus condidit mulieris. Spelunca, vbi Dei plasma mortis rapacitas includebat. Ita philosophatur hoc loco Chrysostomus, sed mysticè. *Ait Iesus, Tollite lapidem.* Debile videtur esse hoc initium miraculi: si enim suscitaturus erat mortuum, poterat eadem verbi potentia remouere lapidem ab ostio monumenti, & illo non ablato, per intermedium lapidem viuum educere, ut de se fecit. Sed hoc magna sapientia factum est. Primum, ut quot præsentibus essent viso mortuo, certiores miraculi testes fierent; ac ne

Nonnus Paraph.
Cur infremuerit iterum Iesus, & quomodo.

Alter sensus. Chry. hom. 62. in Ioan. Theophyl. Euthy. ibi.

Quid quod Lazari mortui speluncæ lapis erat superpositus. Pet. Chry. sermo. 65. initio.

Matth. vii. Cum per se lapidem sua Christus virtute tollere posset, ab alijs tolli curauit.

Matth. 26.

Petrus R. sermon. 64.

Ioan. 5. & 6.

Iesu lacrymæ pro Lazaro quid doceat nos. Rom. 12. Sap. 1.

Humanorum de nostris operibus vanitas iudiciorum.

Ioan. 9.

Aliter homines fremunt, aliter Christus.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Rom. 6.

4. Reg. 2. Helias raptus in igneo curru relicto pallio, quid denotet.

Lazarus quare cum linteaminibus surrexit.

Iesu modestia.

quis, ibi Lazarum viuum positum fuisse, posset calumniari. Deinde ut doceat nos sub contrarijs rebus bene fidere. Quod enim lapidem tollere iubet, impotentiam quandam videtur arguere. Sed illa impotentia erupit in potentissimam virtutem. Tertio, solet Dominus admittere alios ad sibi cooperandum in his quæ posunt; in his autem quæ alij præstare nequeunt, ipse solus operatur. Iam in hoc signo, ablatio lapidis per alios fieri poterat, quemadmodum solutio ligaminum, & fasciarum, quæ per Apostolos facta est; ipse vero solus sua potenti virtute à mortuis excitauit. Postremo voluit & alia ratione lapidem tolli, quia Lazarus suscitandus erat ad vitam mortalem, & corpus eius non erat dotibus gloriosis honestandum, ut posset lapidem penetrare, sed corpus eius suscitatum est mortale, & corruptibile, & quod post paucos annos erat iterum à morte deuorandum. Ideo aperto sepulchro suscitatus est Lazarus. Christus vero, in quem mors ultra dominari non debebat, clauso monumento suscitatus est, positus ibi linteaminibus, quibus suscitatus non indiget. Vnde Helias in typum suscitandorum raptus igneo curru, reliquit pallium. Lazarus vero cum linteaminibus surrexit, quod suscitatus sit ad vitam mortalem. Et ut tollendus est lapis ad suscitationem, ita lapis obstinationis à peccatore, ut possit audire verbum Dei.

Dicit ei Martha, &c. Domine, iam factet, quadriduanus est enim. Timebat ne Christus & circumstantes fœtore cadaueris offenderentur: sed obiurgatiuncula à Christo reprimitur. Sed hoc non nihil etiam ad miraculi commendationem facit; ut constaret omnibus quadriduanum esse, & iam fœtentem. Et vide modestiam Iesu: non enim inquit: *Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam meam, sed gloriam Dei? Si ergo credideris, videbis gloriam Dei.* Quasi dicat; Non oportet fidelem oculos in hæc terrena figere, & rationes audire carnis semper Deo rebellantis

(nempe computrescere cœperat cadauer, tetrum spirabat fœtorè, quadriduanus erat) sed verbum Dei, & promissiones eius repetere, illisque firmiter inniti. Dixerat autem Iesus à principio: *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei.* Origenes in Ioannem: *Nisi Martha incredulitas secuta esset, cum ei Iesus dixit, Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? qui audierant cum Dominus diceret, Tollite lapidem, lapidem non abstulissent. Nunc vero inter hoc, Tollite lapidem, & illud, Tulerunt ergo lapidem, ea, quæ à sorore eius qui exceperat è vita, commemorata sunt, obstiterunt quominus lapis ablati fuerit. Sic ille peracutè.*

Iesus autem eleuatis sursum oculis. Cum omnium animi, & oculi ad rei nouitatem essent suspensi, Dominus quoque in cælum oculos sustulit, & cum Deo collocutus est, ut ipso corporis gestu testaretur hæc se Diuina virtute facere, ne qua magiæ, aut prestigij suspicio apud aliquem resideret; & ut doceat nos, omnia opera quæ magnificè agimus, ad Deum bonorum omnium autorem referre. Et ut ritè quis Deum oret, aut gratias illi agat, cum ipso oportet coniunctum esse: quod fieri nequit, nisi supra terram sublatus, cælos ipsos conscendat. Neque qui in cælum attollit oculos; Deum illic sua cogitatione includere debet, qui vbique diffusus cælum & terram implet. Sed quia nunquam se expedire possunt hominum mentes à crassis cogitationibus & figmentis, quin humile aliquid, & terrenum de Deo sentiant, nisi cum supra mundum erectæ sunt; illuc nos reuocat Scriptura: *Cælum, inquit, sedes mea; & Pater noster, qui es in cælis.* Hæc erectio oculorum non est perpetua cœmonia, sine qua non constet oratio legitima: nam & Publicanus non audebat oculos leuare in cælum, & iustificatus est: & Pharisæus illos eleuans depressus est: Sed certè Christus illos ad cælum tollens, singulari vehementia illuc raptus fuit ad eruditionem nostram.

Dixit, Pater, gratias ago tibi quoniam

Orig. tom. 28. in Ioan.

Quibus de causis Christus Patri gratias acturus, in cælum oculos eleuauit.

Rectè ut quis Deum oret, quid præstare debet.

Ierem. 23.

Esa. 66.

Matth. 6.

Luc. 18.

audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populū qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti. Christus quatenus Deus erat, nec orat, nec exauditur, quia æqualis, & eiusdem potentia, & voluntatis cum Patre semper est: quatenus autem homo est, in propria persona semper exauditur, quia humilis pro sua reuerentia dignus est qui exaudiatur, desiderans, & cū clamore valido desiderium exprimens. Certissima etiam fiducia ad Deū accedens, petēs quæ salutaria sunt, tūm pro se: Pater, inquit, clarifica filium tuum; tūm pro nobis, pro quibus orabat Patrē, ut simus vnum cum illis, sicut & illi inter se vnum sunt. Perseueranter etiam orabat, qui pernoctabat in oratione, & qui semper venit ad interpellandum pro nobis, ut ait Apostolus. Est etiam summē gratiosus corā Deo, & quia non tantum verbo orabat, sed omnis eius actio & passio oratio quædam erat: nec hoc solū, sed omnis actio, vel passio, vel deprecatio exaudita, vel exaudienda, remunerata, vel remuneranda, Christi est, sed in membris corporis sui, id est, virtute gratiæ gratis datæ in peccatore, vel charitatis in iusto facta: quia Christus non solum in se est omnia, sed in omnibus membris suis. Hic autem, ut Bernardus ponderat ser. de quatuor modis orādi, priusquam oreret, gratias egit, ut certus de resurrectione. Non enim pro edēdo signo Christus propriē orauit, ne videretur non habere in sua potestate signum, aut necdum satis certus esset de Dei voluntate: sed antequam perficiat miraculum, gratias agit, quod alij facturi erant, post editum signū. Ipsa autem gratiarum actione & certum se fuisse declarat de rei euentu, etiam priusquam miraculum patret, & Diuina se illud virtute facturum indicauit. Ita in multiplicatione panum, & in Sacramenti Eucharistici perfectione oculos in cœlū erexit; & propriē quidem non rogauit, sed ut certus de signis gratias egisse legitur. Dixi, Dominum non rogasse modo, nec tunc in dictis mira-

culis peragendis, sed tantum gratias peregrisse, nisi quatenus gratiarum actio pars orationis ponitur, quæ tacita quædam oratio est, tamē re ipsa distincta est oratio à gratiarū actione. Et licet superius dicēti Marthæ: Sed & nunc scio quia quacunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus, Dominus dixit: Ego sum resurrectio, & vita, & mihi non est opus precibus ad signū obtinendum: tamen modò non rogauit, vel precatus est Patrem, sed tantum gratias egit. Et si daremus preces fuisse; ita tamen orat, ut simul dicat id sibi non esse necessariū propter se, sed tantum propter populū, ut ab eo cognosci possit tanquam à Patre Deo missus. Pulchrè autē ponderat hoc verbum Ambrosius libro de Spiritu sancto: Pater gratias tibi ago quia audisti me. Quomodò audiuit Pater Filium, cum Filius nihil ad Patrē in superioribus de Lazaro sit locutus? Ac ne putares quia semel à Patre auditus est Filius, addidit: Et ego sciebam quia semper me audis. Ergo non subiecta obedientia, sed vnitatis auditus est sempiterna. Hæc ille. Et ut notant Chrysostomus & Theophylactus, Christi non indigebat oratione ad edenda miracula, quia & aliàs absque forma orandi miracula fecit, voce potius præcipientis, vel imperantis, quam deprecantis: ut cū imperauit ventis, & mari; & leproso dixit, Volo, munda; & filio viduæ mortuo, Adolescenti, tibi dico, surge: & dæmonio, Obmutescere, & exi ab eo: videlicet quoniam in se Diuinam habebat virtutem, per quam cū vellet, a quæ ac Pater, cui erat cōsubstantialis, & virtute cœqualis, miracula facere poterat. Ideò in hoc tam grandi miraculo precationis formam non præmittit. Et voce vtitur imperatiua, Lazare veni foras, non deprecatoria, ut dicat, Pater resuscita Lazarū. Voluit nihilominus gratias agere Patri, ut monstraret suam erga Patrē grati animi significationem; & agnoscerent circumstantes, quod omnia haberet à Patre. Et ne ex eo quod gratias ageret pro sua exauditione in hac resurrectione, videretur hoc ei no-

Oratio & gratiarum actio, res inter se sunt distinctæ.

Si nūc Patri gratias agendo Christi orauit, ad quid orauit.

Christus Patrem quando est allocutus, ut ab eo mereretur audiri, secundum Ambrosium. Ambros. li. 2. de Spiritu sancto, ca. 12. paulo ante medium, to. 2. Chry. hom. 62. in Ioan. Theophy.

Que igitur Christus per fecit sine prece præuia ad Patrem, & ad quid. Matth. 8. & 14. Supra 8. Luc. 7. Supra 4.

Christus quatenus Deum orauit, & exauditus est.

Heb. 5.

Dei oratio qualis erat. Ioan. 12. Ibidem.

Luc. 6.

Heb. 7. Quare semper exauditus à Patre.

In quibus etiam (non tantum in se) sit omnia: Christus, teste Bernardus.

1. Cor. 15. Bernardus. Quare Christus priusquam oreret, agat gratias Patri.

Matth. 14. Infra 15. Infra 26.

Christus Patri cōsubstantialis vnde: ab eo cur missus in mundū.

Quas ob causas Dominus voce magna clamauit in suscitatione Lazari.

Psal. 67.

Ioan. 5. & 1. Cor. 15. & 1. Thess. 4. Christi iudicis potentia.

Cur Lazarū appellauerit nomine proprio. Aug. serm. 52. de verb. Domini, in fine. to. 10. Quo nam direxerit vocē suam Dominus, cum inquit: Lazare, veni foras.

uum, & temporarium esse; subiecit: Ego autem sciebam quia semper me audis. Nihil enim pro Lazaro suscitando orauerat, sed ostendit, vnam, & eandem sibi esse voluntatem cum Patre, ut quicquid ipse velit, & Pater velit per Filium fieri. Et explicans rationem, quare sic gratias egerit, subdit: Sed propter populū qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti, id est, agnoscant me à te profectum fuisse in mundum, & tuo nomine legationem obire, & verbis meis credentes, salutem consequantur. His à se dictis ut ab homine, mox autoritatem, & potestatem suam ostendit, dicendo: Hac cū dixisset, voce magna clamauit, Lazare, veni foras. Clamauit voce magna respondenti magnitudini operis; & ne quid incantationum magicarum suspicentur; & ut intelligat quod solo imperio verbi sui, quo mundum condidit, mortuum excitat, & quia animam absentem vocat, non corpus præsens: & ita errorem eorū confutare, qui credunt animas mortuorum circa sepulchra versari. Denique voci suæ dedit vocem virtutis, & ut hæc vox ty pus esset illius vocis, & tubæ magnæ quæ sonabit in communi resurrectione. Cogita ergo quomodò de sepulchro exiliet mortui ad rugitum, vel fremitum Leonis immortaliter regnantis, si ita nunc exiliuit Lazarus ad balatum agni lanionum manibus vltro appropinquantis. Magna ergo voce vsus est, ut à profundo somno excitaret, quem ut dormientem à somno excitare venerat. Magna quoque voce pro magno affectu, magno mysterio, magna fide excipiendo.

Lazare, veni foras. Lazarum nominauit, teste Augustino; ne omnes exiret: sicut qui cōmuni voce in clamāt, Famuli adestote, omnes adsunt; si verò quis nominatim dicat, Petre ades, ille solus aduenit. Et anima quidem foras prodijt ex inferno, & iterum vnita cum corpore, Lazarus integer prodijt extra sepulchrum. Quidam interrogant, quod direxerit vocem suam Dominus, num ad corpus? sed

illud auditus non erat capax: num ad animam? sed illa cū in inferno ageret, ad illam vox peruenire non poterat, nisi miraculo esset per Angelum, aut virtute Diuina eò perlata. Quidam igitur meditantur, quod ut instrumentum manu notarij scriptum, si fortè contingat perdi, & magi nostra referat illud habere, con fugimus ad notarium, qui exemplar fidele in protocollo quod vocat suo seruant, ut ab eo iterum formam instrumenti accipiamus: ad hunc modum cū animarum & corporū ideæ in Deo fideliter asseruentur, secundum illud: Quod factum est, in ipso vita erat, & vita erat lux hominum, &c. Cū perierit Lazarus per mortem, ad Diuinitatem Patris sui, quæ sibi etiam communis erat, Christus homo accurrit, ut ab eo, tanquam à fidissimo idearum fonte, coniunctionem animæ cum corpore Lazari impetraret.

Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes institis, & facies illius sudario erat ligata. Prompta fuit obedientia, & cita illi, de quo scribitur: Ipse dixit, & facta sunt; ne, si tardaret, ut Petrus Rauennas ait, omnes mortuos redderet. Et ut Basil. serm. de gratiarum actione notauit, ligatus quoque ambulabat. Admirare, inquit, miraculum in miraculo, maius enim hoc fuit, quam si solutis vinculis, & patētibus oculis prodijset. Ad hæc prodijt ligatus fasciis, ob euentiā signi; ne, si solutus prodijset, quemadmodum de cæco dixerant, & nunc dicerent alium esse qui prodijt, ab eo qui sepultus erat. Vox Instita, significat fascias sepulchrales hoc loco, quæ Græcè dicuntur κίβια; Latinè verò propriē significat fasciolam tenuem, qua tantum honestæ matronæ utebantur, & stolæ imam partem amiebant, de qua Ouidius: Este procul vitta tenues, insigne pudoris: Quæq; tegit medios instita longa pedes. Stola autem apud Latinos honestæ matronæ vestis, & vsque ad imos pedes demissa erat; de qua dixit Cicero in Philippicis: Induisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti. Et notā, institam, & sudarium

Egregia similitudo quorūdam.

Ioan. 1.

Lazarus cur statim prodijt & monumento vocatus.

Psal. 148. Petrus Chrysologus ser. 64.

Basil. ho. 4. de gratiarū actione circa med.

Lazarus quare cum fasciis resurrexerit.

Ioan. 9. Instita quid hæc loco: quid verò propriē.

Ouid. 1. de arte, initio.

Stola Latinis quid. Cic. 2. Philipp.

1. Tim. 6. Inſtituta, & ſu-
darium quid
myſticè.

Pſal. 48.

Quare Chri-
ſtus ligatum
Lazarum ſol-
ui iuſſerit.

Vbi tantum
Diuina ſperã
da ſit virtus,
ac potentia.

1. Cor. 3.

Gen. 3.

Quare Domi-
nus etiam di-
xerit: *Sinite
abire.*

Ioan. 12.

Teſtes ſuſci-
tationis La-
zari qui cre-
diderunt in Ie-
ſum tantum-
modo.

Fides donum
Dei.

Luc. 16.

Orige. tom.
29. in Ioã.

eſſe illa, quæ de hoc mundo, in quẽ
nihil intulimus, egredientes portare
ſolemus; vt homines non tantopere
inhient accumulãdis opibus, aut mul-
tiplicandis veſtibus: quia, velint no-
lint, omnia in morte relinquunt: Cũ
interierit, inquit, non ſumet omnia, ne-
que deſcendet cum eo gloria eius.

Soluite eum, & ſinite abire. Voluit il-
lum ſolui ab alijs, vt tactu ipſo cog-
noſcerent non eſſe phãtaſticum cor-
pus, ſed veram carnem humanam, &
probarent miraculi veritatem, & om-
nis fuci ſuſpicio excluderetur. Et
quia ſolutio non erat opus ſuper na-
turam; idẽd his, qui præſentes ade-
rant, illam permiſit. Vt intelligamus
ibi tantum præſtolandam Diuinam
potentiã, vbi humana defuerit indu-
ſtria: ita nos feminamus in terra, ipſe
verò occultè feminibus dat incremẽ-
tum, quod nos non poſſumus. Solui-
te ergo eum his vinculis, quæ vos cir-
cundediſtis: à morte enim ſoluere
eum non poteratis, vt quam non vos
in eum intuliſtis, ſed ſententia Dei
in Adam. Dixit etiam: *Sinite abire*; vt
mo tus, & alacer inceſſus proderet ſe-
verè ſuſcitatum, & non ſolum viuere,
ſed etiam valere. Quemadmodum
poſteã diſcumbendo in menſa Chri-
ſti, & comedendo ſimul idem con-
firmavit.

*Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad
Mariam, & Martham: & viderant qua
fecit Ieſus; crediderunt in eum, &c.* Ec-
ce fructum ſuſcitatiõis. Nam qui
benè diſpoſiti erant, viſo tanto ſig-
no crediderunt in eum tanquam in
verum Meſſiam, quare & in anima
ſuſcitati ſunt; Alij verò tanquam o-
pus præſtigiatoris calumniantes ab-
ierunt ad Phariſæos, vt eis annuntia-
rent editum ſignum: ex quo anſam
acceperunt deliberandide danda mor-
te auctori vitæ, & mortuorum ſuſcita-
tori. Vt vel hinc agnoſcas fidem Dei
donum, & verè Abraham dixiſſe: *Ne
que ſi quis ex mortuis reſurrexerit, cre-
det.* Falſum autem videtur, quòd
illi iſdem qui crediderunt in eum, vene-
runt ad Phariſæos, etiamſi Origenes
in Ioannem id dixit. Haſtenus de
litera philoſophati ſumus.

Iam myſterium explicandum eſt.
Nam in hac corporea Lazari ſuſcita-
tione, iuxta ſpiritum repræſentata eſt
ſpiritualis animæ reſurrectio à pec-
cato, & potiſſimum alicuius magni,
& inſignis peccatoris, propter ſcele-
rum magnitudinem, & multitudinẽ
iam deplorati. Languens ergo Laza-
rus peccator eſt, caleſcens amore im-
moderato ſui ipſius, & creaturarum,
refrigescens autem in amore Dei, &
bonorum ſpiritualium: *Quoniam, in-
quit, abundabit iniquitas; refrigeſcet
charitas multorum.* Cogita autẽ quã-
latè pateat hic languor per totũ cor-
pus Eccleſiæ: *Omne caput, ait Prophe-
ta, languidum, & omne cormorens. A plã-
ta pedis vſque ad verticem non eſt in eo
ſanitas.* Erat autem Lazarus à Betha-
nia. In quo notatur diſceſſus ab obe-
dientia præceptorum Dei, atque in-
de omnis morbus proficiſcitur. Erat
autem frater Mariæ, & Marthæ, id
eſt, iuſtorum, qui vel agunt, vel con-
templantur, vel vitam colunt actiuã,
vel contemplatiuã. Erat ergo fra-
ter horum, & circa naturam, & circa
fidem, quæ eſt caſtellum fortiſſimũ:
*Hac eſt, inquit Ioannes, victoria qua
vincit mundum, fides noſtra.* Habebant
autem ditionẽ caſtelli Maria & Mar-
tha. In quibus ſignificantur qui fidẽ
habent per dilectionem operatẽ.
Et benè dicitur Lazarus, id eſt, adiu-
torium Dei: quia niſi Dei gratia ad-
iuuentur, vel patrocinium iuſtorum
habeant, à morte peccati non reſur-
gunt. Secundò, Lazarus mortuus, &
quatrduanus erat in ſepulchro: quia
peccator his gradibus ad quatrduũ
iſtud peruenit. Primò enim obiecta
eſca per ſuggeſtionem dæmonis ob-
lectatur; ita enim dicitur de mulie-
re: *Vidit quòd bonum eſſet lignum ad veſ-
cendum, & pulchrum oculis, aſpectuq;
delectabile.* Deinde operi nefario qd
ſuggeritur, conſenſum præbet: vnde
beatus dicitur, qui non abiit in con-
ſilio impiorum, eorum conſilij ac-
quieſcens, vt ille, de quo dixit in al-
lio loco: *Si videbas furem, currebas cum
eo: & cum adulteris portionem tuam po-
nebas.* Tertio, non ſolum conſen-
tit, ſed etiam opere exequitur, quod

Lazari lãguẽ-
tis, eiudem-
que per Chri-
ſtum ſuſcita-
ti myſterium
exponitur.

Matth. 24.

Eſa. 17.

Bethania
quid ſonct.

Omnis mor-
bi cauſa vn-
de ſit.

1. Ioan. 4.
Maria, & Mar-
tha quorum
ty pus.

Lazarus quid
ſonct.

Quibus ho-
mo peccator
quaſi gradib;
ad quatrduũ
peccati per-
ueniat.

Gen. 3.

Pſal. 17.
Beatus quis,
teſte Prophe-
ta.

Pſal. 49.

fugge-

Gen. 3.

Pſal. 1.

Ibidem.

In cathedra
peſtilentiæ
quis ſedeat.

Rom. 2.

Peccatoris
duritiẽ quã-
ta ſit.

Matth. 22.

Prou. 5.

Eius impotẽ-
tia.

Ioan. 12.

Ierem. 13.

Eiuſdem cã-
citas, ignora-
tia.

Peccator vt
à Chriſto ſa-
netur, quid
opus ſit.

Matth. 9.

Luc. 7.

ſuggeſtum eſt: vt mulier, quæ à dæ-
mone ſeducta, tulit & comedit de li-
gno vitæ. Hinc etiam beatus eſt, qui
in via peccatorum non ſtetit, opere
præſtando facinora. Quarto, poſt-
quam ſemel quis exiit pudorem, &
peccare cœpit, conſuetudinem con-
trahit in vitio: & hic eſt, qui in cathe-
dra peſtilentiæ ſedet: & vt Lazarus
iam cœtet per malum nomen, & ob-
ſcurum exemplum. Tertio, habet ſu-
per ſe ſaxum ſuperpoſitum, id eſt,
delictum indurationis, ſiue obſtina-
tionis, de quo dicitur: *Secundum duri-
tiam tuam, & impœnitens cor, theſauri-
zas tibi iram, in die ira, & reuelationis
iuſti iudicij Dei.* Atque ita Lazarus vn-
dique clauſus erat, ſupernè & infernè,
a dextris & à ſiniſtris: quia pecca-
torem talem nec inferni terror, ne-
que vitæ æternæ in cœlo promiſſio,
neque beneficia, neque flagella mol-
liunt, vt relicta via, iniquitatis, ad iu-
ſtitiam, & pietatem redeat. Quarto,
habebat manus, & pedes ligatos in-
ſtitis, vt eſſet velut in inferno quodã,
de quo dicitur: *Ligatis manus, & pe-
dibus eius, mittite eum in tenebras exterio-
res.* Iniquitates enim ſuæ capiunt im-
pium, & funibus peccatorum ſuorũ
conſtringitur, ita vt non poſſit ama-
re, vel operari bonum: non ſecus at-
que ille qui ligatas habet manus, &
pedes, neque ambulare, nec operari
potest. De hac impotentia peccato-
rum dicitur: *Propterea non poterat cre-
dere: & Propheta ad populum Iſrael:
Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam,
aut pardus varietates ſuas; & vos poterit
benefacere, cum didiceritis malum.*
Quinto, habebat ſudarium in faciẽ:
quia peccator nec cognoscit ſe ip-
ſum, nec Deum, nec videt ligamina
vitiõrum, quibus premitur, nec ſaxum
duri cordis: nõ audit etiam ver-
bum Dei, nec vitæ ſuæ cœtorem ſen-
tit. Ecce tibi deſcriptimus mortem
peccati peſſimam in Lazaro.

Iam ergo vt hic ſanari valeat, & ad
vitam ſpiritus reuocari, & per con-
ſequens puella mortua domi, id eſt,
peccator corde tantum delinquens;
& iuuenis delatus ad ſepulchrum, id
eſt, per opera externa foris peccans:

primò oportet vt amentur à Chri-
ſto, qui Lazarum diligebat: & de hoc
dubium non eſt. Sic enim Deus dile-
xit mundum, vt Filium ſuum vnige-
nitum daret, & in mundum mitteret.
Et per Prophetam: *Viuo ego, dicit Do-
minus Deus, nolo mortem impij, ſed vt cõ-
uertatur impius à via ſua, & viuat.* Rur-
ſus Deus omnes homines vult ſaluos
fieri, & ad agnitionem veritatis veni-
re. Secundò, opus eſt quòd Chriſtus
oret ad Patrem, & offerat preces ip-
ſius peccatoris, vel aliorum iuſtorũ
pro eo efficaciẽs voces apud Patrem.
Amor ergo Dei trahit Martham, &
Mariam, id eſt, iuſtos, ſiue orationi,
ſiue actioni vacantes, ad orandum,
& ad mittendũ illi precationis nun-
tium, dicentes: *Domine, ecce, quem a-
mas, inſirmatur,* quaſi dicat; Ille, pro
quo tu de cœlo in terram veniſti, in-
firmatur ad mortẽ, ſeu mortuus eſt,
& amor tuus trahit nos ad precandũ
pro eo: quemadmodum pater volens
filio parcere, vel benefacere, oculis
ſuis alijs innuit vt orent pro eo, ſed
etũ orent, quandoque differt exau-
dire, vt deſcendens in Babylonem
facilius curetur: quemadmodum fi-
lius prodigus non niſi poſtquam miſ-
ſus eſt in villam, & paut porcos, ad
ſe reuerſus eſt. Quod ad maiore Dei
gloriam, & peccatoris beneficiũ ſpe-
ctat. Et in oratione occurrit Martha:
quia actiua prior eſt. Sed Maria ſe ſe
proſtrat: quia magis cognoscit. Et ve-
nit Chriſtus ad ſuſcitandos iſtos cũ
periculo lapidationis, ne fortè de-
tur illi cor durum reſiſtens ſuę iuſti-
ficationi. Tertio, opus eſt reuoluere
lapidem, in memoriam reduciendo
loca, tempora, negotia, & perſonas,
quibus memoriã occurrant omnia
peccata ab vltima confeſſione per-
petrata, iuxta illud ſancti Regis Eze-
chiæ: *Recogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine anime meæ.* Et niſi la-
pis obdurationis tollatur, audire ver-
bum Dei minimè poſſumus. Quar-
tò, opus eſt videre mortuum, & ſen-
tire cœtorem, id eſt, confundi, & cõ-
teri de peccatis, de quibus Apoſto-
lus: *Quem fructum habuiſtis, tunc in il-
lis, in quibus nunc erubescitis? nam finis*

Ioan. 3.

Ezech. 33.
& ſupr. 18.
1. Tim. 2.
& 2. Pet. 3.

Secunda con-
ditio.

Luc. 15.

Tertia con-
ditio.

Eſa. 38.
Auditum ver-
bi Dei quid
impediat.
Quarta con-
ditio.

Rom. 6.

illorum

Ezech. 30. illorum mors est. Rursus: *Confundimini & erubescite super vjs vestris, domus Israel.* Et illa omnia in memoriam reducenda sunt, quæ possunt iuuare ad grauitatem peccati sentiendâ. Quinto, necesse est Iesû fremere, turbari, & flere, dum Iesus in nobis operatur fremitû in peccata nostra, atq; adeo in dæmonem peccatorem omnium nostrorum autorem: & turbari per corruptionem cordis, & flere, iuxta illud: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu:* & rursus fremere in reliquias peccati. Sexto, opus est voce magna confessionis, & dicente, Lazare, veni foras. Hæc est enim confessio, per quam homo egreditur è latronum spelunca, labyrinthumque, & tenebrosam domum deserit conscientie. Requiritur ergo distincta, & clara peccatorum enumeratio, & magna vox, quia longè est à Deo peccator, & surdus ad verbum Dei, & altum dormit, & horum aures alijs magis delectantur, iuxta illud: *A veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Habet etiam peccator faciem à Deo auersam, iuxta illud: *Verterunt ad me tergum, & non faciem.* Est etiam occupatus in alijs negotijs, vt prop terea non nisi magna voce admoneri sui officij possit. Septimo, quia peccator prodire solet per confessionem ligatis manibus & pedibus, & facie velata: quia difficulter benè operatur, & ad malum fugiendum tardus est, & non ita initio videt, quem admodum egressi è magnis tenebris ad magnam lucem. Ideo opus est ministris soluentibus, id est, pretiosa sacerdotum absolutione, de quibus: *Quacunque solueritis super terrâ, erunt soluta, & in cælo.* Nô est ergo quis plene solut^o, nisi soluatur per ministros Ecclesie: qui nô debent facile absolueri, nisi constet eos egressos de spelunca, & de lapide reuoluto: consulendo, vt prius restituant aliena, quæ retinent: & prius parcant inimicis suis, si quid forte offenderunt: & prius relinquant concubinam, & fraudulentam pondera, & mensuras falsas confringant: & libros hæreticos, si quos

habent, comburant. Octauo opus est satisfactione, de qua ait: *Sinite abire, nempe per opera orationis, & per nouitatem vitæ à sepulchro recedendo, de qua est illud: Si vinimus spiritu, spiritu & ambulemus.* Ad hunc modum Lazarus, id est, peccator, adiutus à Deo suscitatur, qui postea fit conuiuia Christi in cœna Eucharistie, de qua: *Lazarus vnus erat ex discumbentibus cum Iesu.* Atq; hoc signum secutum est, vt multi crediderint in eum: quia vbi grandis peccator fuerit conuersus, alij conuertuntur, & dant gloriam Deo, & confidunt, dicentes: Si Deus huic fecit misericordiam, cur non ego quoq; eandem sperem? Apostolo dicente: Sed idèo misericordiam cõsecutus sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam; & David: *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.* Et hæcenus dictum sit de ratione instituenti mores.

Iam aliquid ad allegoriam spectas dicendum breuiter. Lazarus infirmus, & mortuus in Bethania, Iudæus est fidem amittens in Iudæa, & fidem nõ præstans Messie ad se primò misso. Martha Patriarchas significat, Maria Prophetas: post duos dies venit Messias id est, post plenitudinem Gentium, secundò adueniens, adeo vt discipuli lapides, id est, duritiæ, & obstinationem metuât. Habet quatuor dies in monumento: quia planè Iudæi sal^o deplorata est, dum velamè habet in facie, ne fulgeat illi lumè Euangelicū. Sed fremit Christus bis, & cõturbatur, & ad lacrymas excitatur: primò quidem ratione iustitiæ, deinde etiã ratione misericordie. Inuenitur Lazarus in spelunca latronum: nõ si rectè consideres, Iudæus hodie viuit, nõ nisi ex furtis, & rapinis. Tollitur lapis obstinationis sue per prædicationem, dum impletur in illis quod per Prophetam dixerat: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Fasciavero ligas, sed nõ suscitatis, & velamè in facie, lex Moyfi est, cui heret Iudæus. Sed præ-

Octava conditio.
Gal. 6.
Ioan. 12.
Fructus conuersionis peccatoris.
1. Tim. 1.
Psal. 50.
Languens Lazarus iuxta allegoriam qui sit.
2. Cor. 3.
Ezech. 36.

Rom. 10.
Rom. 6.
Psal. 121.
Quæ lóge a' sint à domo Dei.
Hoc miraculum cæci sanati à Luca descriptum, an idem sit cum eo, quod cap. 10. Marcus commemorat.
Mar. 10.
Altero opinio vero propinquior.
Luc. 19.
Aug. lib. 2. de consen. Euang. & li. 2. Quæ. Euang. cap. 48. to. 4.

cipit Dñs, Soluite, declarando Iudæum ad legem Moyfi amplius non obligari: quia finis legis, est Christus, adiutitiam omni credenti. Postremò ait: *Sinite abire:* quia in Christo non est quiescendum, sed in nouitate vite ambulandum, vt cum Propheta dicamus: *Latus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* A qua Dei domo exulat languor, mors, foetor,

velamen, & vincula: in qua electi Dei in perpetuum viuent, & erunt sicut odor Balsami ante Dominum, & tanquam scintillæ in arundinetis discurrent, & Deum facie ad faciem contemplabuntur in æternum, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto sit gloria sempiterna, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Sap. 5. Supra. 3. 1. Cor. 13. & 1. Ioan. 3.

TRACTATVS XLV.

De signo cæci sanati à Domino, antequam ingrederetur Iericho: de quo Luc. 18.

Hoc miraculum cæci sanati à Luca descriptum, an idem sit cum eo, quod cap. 10. Marcus commemorat.
Mar. 10.
Altero opinio vero propinquior.
Luc. 19.
Aug. lib. 2. de consen. Euang. & li. 2. Quæ. Euang. cap. 48. to. 4.

Posset meritò iudicari hic cæcus, cuius meminit Lucas, esse vnus & idem cum eo quem Marcus etiã prope Iericho sanatum memorat proprium eius nomen exprimens: nomen enim ciuitatis, & facti omnimoda similitudo suadent credere vnum esse, & idem miraculum. Sed quia Lucas suum miraculum scribit à Domino factum appropinquante ipso in ciuitate Iericho, hoc est, prope ingressum eius, Marcus verò suum, cum egressus esset à Iericho, dicendum potius duo esse diuersa miracula, & duam esse interpretationem, Cui appropinquaret Iericho, id est, cum egressus de ciuitate Iericho, vel non lóge ab illa abesset in egressu: quia statim post illud miraculū subdit Lucas: *Et ingressus perambulabat Iericho:* ita vt glossam illam Lucas ipse tollere videatur. Ideò Aug. li. de Consen. Euang. & in libris Quæ. Euang. vult omnino intelligi miraculum illud à Luca descriptum, diuersum esse ab eo quod describit Marcus, etiam si in multis hæc miracula similia videantur. Nisi fortè dicamus, vt nonnulli sentiunt, hunc cæcū in egressu in Iericho apparuisse, & signum à Domino postulasse, & secutum eum fuisse: atq; hac ratione posset esse vnus & idem cæ-

cus iste cum Bartimæo, quem describit Marcus. Addendum etiam esset, Lucam per anticipationem hoc miraculum commemorasse, & sic narraffe illud, quasi ante ingressum contigerit, cum reuera post egressum acciderit. Sed de hoc cogitent prudentes lectores, quantum sit textui, & ratio ni consonum. Iam verò vt ad literam huius Euangelij explicandam accedamus, præmittendum est, Dominum paulò antè seorsum discipulis assumptis, prædixisse illis qua ratione esset tradendus Gentibus, illudendus, flagellandus, & tandem occidendus, & tertia die à morte suscitandus. Cuius illi nihil horum intelligerēt, essetq; verbū hoc ab eis absconditum: Dñs obuius factus huic cæco, sanauit eum, vt factò & signo edito intelligerēt, & fide firma susciperēt, quod verbis tantum propositum apprehendere nõ potuerūt: vt quemadmodum cæcus illuminatus est corpore, ita illi à cecitate mentis sanarentur.

Factū est autē, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans. Iericho, opulenta fuit ciuitas in Tribu Bè-iamin, nõ lóge distans à Iordane, & ex qua ascēdebat in Ierusalē: erat nobilis ciuitas palmetis & balsami viridarijs, vnde in Deut. dicitur ciuitas palmarū. Cui igitur Dñs

Iericho vrbs qualis fuerit.
Luc. 10.
Deut. 34.

Ioan. 11.

Cæci duplex miseria digna Christi misericordia.

Cæci quàm sint curiosi.

Deut. 18.

Temporarie pœnæ & afflictiones quâ vim habeat.

1. Cor. 5.

Act. 10.

Iesus quibus transeat.

Cæcus iste cur clamaret.

Quid Iesum vocet, cum eum filium David?

erègione iuxta desertum, vbi ad aliquot dies delituerat, vt testatur Ioannes, iter faceret, cæcus quidam sedebat secus viam. Cùm enim suis laboribus, & operibus semetipsum alere non posset, & cù aliunde ei substantia non sufficeret, certè, vel medicandò coactus est vitâ suam sustentare. Cæcitas ergo mendicandi causam dedit, vt meritò misericordiâ quam deprecatus fuerat, impetrauerit. Erat igitur duplex miseria, altera cæcitatè, altera paupertatis, ad mendicitatem vsq; perueniens. *Et cum audiret turbâ prætereuntem.* Cæcus enim etsi videre non posset prætereuntes, tamen audire & pedum, & vocum strepitum potuit. Et coniectans nõ sine causa tot homines turmatim confluisse, interrogauit quid hoc esset, & quid sibi vellet tantus hominum concursus. Sunt cæci homines eo magis curiosi, quo magis oculorum visu carent.

Dixerunt autem ei quod Iesus Nazareus transiret. Dicunt isti quod intelligunt, & quæ non rectè cognouerunt, ipsum tantè suo nomine appellauerunt: quanquam si melius agnouissent, dixisset vtiq; Messias, qui olim in lege promissus fuerat, hæc pertrâsit. Et nota, pœnas, & afflictiones presentes iurare ad agnoscedum Christum: qui quidè Christus facit suum Pascha, & vt via tor pertrâsit beneficiendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Et multis quidè trãsit Iesus, quibus salutis tempus, & via suo vitio præclusa est. Sed non transtigit isti cæco, qui partim ab afflictione sua, partim à fama Iesu excitatus fidem Christi conceperat, & penè iâ oculos spiritus receperat.

Et clamauit, dicens, Iesu fili David miserere mei. Neglectis alijs prætereuntibus, à quibus eleemosynâ copiosam sperare potuisset, ad solû Iesum conuersus est. Et clamabat iste cæcus, nõ tam quod ignoraret quàm longè à se distaret Christus, quàm ex affectu fidei, quâ multos eorû, qui comitabantur Iesum, superabat. Vocat Iesum, id est, depulsorè miseriarum, vel *ἀγαθόν*, quod ad diuinitatè eius spectat: vocat deinde filium David, id est, Messiam vnctum, & ferentem vnquentum.

quo, tum oculorum, tum cordis cæcitas pellitur: & filius David mansuetus fuit, & hostibus pepercit. Et petit misericordiam, agnoscens suam miseriam. Et solius Dei est gratis misereri: quia homo qui miseretur alterius, ad vsurâ donat: *Faneratur Domino, inquit Salomon, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei.* Et certè huic optimè quadrat Christi sententia: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Fides enim ea videt, & amplectitur, quæ omni humano sensui aliquando, & reluctatur, & absurda videntur.

Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Si illi qui præcedebant, inimici erant Christi, increpabant eum, & ipse nominaret eum filium David, quod ipsi negabât, id est, Messiam; Si verò erant boni, & credentes, vt est verisimile, increpabant eum quod clamabat, impediens enim ne audiret Dominum loquentem; aut quia putabât non esse illi gratam cantilenam, cùm non respondisset, vt olim Apostoli de Chanaanæa dixerunt: *Dimitte eam, quia clamat post nos,* aut fortè putabât ipsum petere iuxta quod mendici solent, stipem à prætereuntibus, quam fortè ab alio accipere potuisset. Ipse verò non stipem, sed visum petebat: non à quouis, sed à Christo. In aula Principum quando pauper petit eleemosynam, vel iustitiâ, omnes obstrepunt, omnes increpant, & impediunt. Vnde Esaias: *Pupillo non indicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.*

Ipse verò multo magis clamabat. Id est, vocem intendebat, nesciens quatum à se abesset. Quia propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate: id est, non tantum voce, sed etiam corde verò, & intimo implorantibus. Natura etiam fidei est arma ministrare, vt tribulationibus repugnemus, & difficultates vincamus. *Et stans autem Iesus iussit illum adduci ad se.* Cõsuevit Dominus aliquadodifferre dona, vt fides nostra, & miraculorû gloria magis illustretur. Et vox fide inuocantis cæci sistit Iesum, qui Pastor est, qui venit propter ouem perditâ.

Psal. 131.

Gratis miserere cuius proprium solius; Prou. 19.

Ioan. 20.

Fides quæ videt, & amplectitur.

Cur hic cæcus clamare sit vetitus.

Matth. 14. Medicorum officium.

Esa. 1.

Psal. 144.

Inuocare Deum in veritate, quid.

Fidelis natura.

Dominus beneficium cui differat sua quæ vox sistit Iesum.

Ioan. 10.

Luc. 15.

Luc. 15.

Humana & diuina naturæ quid differant.

Cur Dominus cæcum hunc iubeat ad se adduci.

Prou. 21. Quorû Deus preces citò exaudiat. Quare Christus eundem interroget, ab ipso quid veller.

Matth. 13.

Salus cõstet tantum quibus.

Ioan. 9.

Quid petierit ille cæcus à Domino.

Esa. 35.

Matth. 11.

Quid proprium solius Dei.

Psal. 148.

Psal. 18.

Et stans sanat, qui pertransiens eum audiuit. Quia secundum naturâ humanam, secundum quam transit, cõmiseratus est cæcum: secundum verò Diuinam naturam, quæ stat, & æternitas est sine motu, & fluxu, gratiam sanitatis confert. Et iubet eum Dominus ad se adduci: tum quia ipse per se nesciret venire; tum vt illi qui impediabant, essent etiam ministri salutis cæci; & plures accurrerent, qui essent miraculi oculati testes. Vt ergo tu citius exaudiaris, & quæ voles, à Deo accipias, vide ne & tu miserorû clamores surda aure pertrâseas. Qui enim obtuhat aurè suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & nõ exaudietur.

Quid tibi vis faciam? At ille dixit, Domine, vt videam. Interrogat Dominus non vt ignorans, quia omnia nouit; sed vt astantes scirent, eum non petere vulgarem eleemosynam, & qualis ab homine peti solet, sed diuinam virtutem, & excellentem, quæ est à Deo; & vt dum cæci Christum Filium Dei esse confitentur videtes, qui eum tantum hominem putabant, confundantur: quia videntes signa, non videbant; & audientes doctrinam, non audiebant; & vt publica, non occulta sua petitio esset; ne aliud dare, quàm rogaretur, credatur: & vt credamus, nisi confitentem per fidem saluari non posse; & ne calumniarentur detractores dicentes non esse eum, sed ei similem, vt de cæco nato dixerunt. Idèd voluit, vt ipse confiteretur defectum suum. Ille autem apertè dixit, *Domine vt videam.* Id est, Petò quod ab homine puro dari non potest: ne que quicquam dubito aut de tua potentia, quia potentissimus es; aut de tua voluntatè, quia clementissimus. Et quia Messias es ille, de quo prædixit Esaias: *Tunc aperientur oculi cæcorum.* Idèd peto, vt te Messiam, & filium David oculis restitutis videre promerear. Et in genere Dominus excitauerat illum, dicès, *Quid tibi vis faciam?* quod non potest dicere, nisi solus Deus?

Et Iesus dixit illi, Respice. Dixit, & facta sunt: præceptum Domini lucia-

dum, illuminans oculos. Et dixit illi, *ἰδὲ ἔστι σοι,* id est Recipito visum. *Fides tua te saluum fecit.* Id est, *Sicut cre didisti, fiat tibi.* Et fidem quæ donum Dei est, vocat Christus fidem cæci, & illi eam adscribit ob singularè eius beneficentiam. Quæ enim nobis dat, vult esse nostra, etiam si in fidei actu sit noster assensus, & pietas affectus: nos tamè debemus & agnoscere dona Dei esse: nam credere in illum, & pati pro illo, & operari in gloriam eius, dona Dei sunt, iuxta illud; *Omnia opera nostra operatus es nobis.* Fides ergo tua, quæ me credis esse Iesum, id est Deum, & filium David, id est hominem valentem sanare, & quæ resistit impedimentis, & increpationibus populi, illa est quam ego celebros, & quæ tibi beneficium oculorum peperit.

Et confestim vidit, & sequebatur illum, magnificans Deum. Verbum Dei consecutus est effectus: nam vidit, & secutus est, & non amplius redijt ad mendicitatis sedem. Et vt eleganter ait Gregorius in homilia huius Euangelij: *Videt, & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem, sed nõ sequitur: qui bonum quidè intelligit; sed bene operari contemnit.* Sic ille. Sequitur ergo per vestigia Christi: quia Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Et talis magnificat Deum, agèdo gratias de beneficio accepto, & magna operando in Christi gloriam: quia effectus magnus ostèdit magni artificem. *Et omnis plebs vt vidit, dedit laudè Deo.* Id est, Aperti sunt oculi interiores plebis, vt cognoscerent Iesum Messiam esse à Patre missum. Atque iste cæcus prius vidit mente, postea oculis corporeis: contra verò cæcus natus, qui primò illuminatus est, & postea credidit in Filium Dei. Et hæcenus literâ persecuti sumus. Vt autem mysterium inclusum patefaciamus, aduertendum est, cæcum istum, cui Christus obtulit: *Quid tibi vis faciam?* non admodum magnificè respondisse, cù dixit: *Domine vt videam.* Quid enim magnum, habenti animam ratione præditam, & corpus:

Matth. 8. & inf. 15. Fidei efficacitas.

Ephes. 2. et 2. Thess. 3. Christi erga nos tamè debemus & agnoscere dona Dei esse: nam credere in illum, & pati pro illo, & operari in gloriam eius, dona Dei sunt, iuxta illud; Omnia opera nostra operatus es nobis. Fides ergo tua, quæ me credis esse Iesum, id est Deum, & filium David, id est hominem valentem sanare, & quæ resistit impedimentis, & increpationibus populi, illa est quam ego celebros, & quæ tibi beneficium oculorum peperit.

Esa. 26. Quæ magnificat Christum fidem.

B. Greg. homil. 2. in Euang. circa fin. tom. 2. Videat quis, & sequatur Christum: videat verò quæ tantum, non sequatur: teste Gregorio, 1. Ioan. 2.

Plebs vt vidit illum cæcum illuminatû à Christo, quam dedit laudem Deo, vt testatur Euangelista.

Ioan. 9. Historiæ huius moralis intelligentia proponitur. Externæ illuminationis beneficium, si cum spirituali conferatur, paruû & exiguum quid esse.

Oculi à natura cur dati.

Oculi quorū malorū causa.

Thren. 3.

Interna contrā illuminatione quantum Dei Opt. Maxim. donum fit.

Psal. 80.

Quos perdidit oculi. Matth. 13. Ioan. 9. & infra 18. Gen. 3. Ibidem.

Infra 7.

Supra 6.

Infra 19.

2. Reg. 11.

Gen. 34.

in cæteris omnibus perfectū, si vna tātū corporis pars desit: & illa quidem non nobilior, aut præstantior, quia nobiliores sunt sensus interni, & membra quædam, vt cor, hepar, ce rebrum. Præterea restitutio oculorum parum durare poterat, quemadmodū & humana vita, propter quā tuendam dati sunt oculi. Adhæc parum delectare poterant; cū molesta, & acerba multa oculis hauriamus. Sunt etiam oculi plerūq; occasio superbix, & cupiditatis, & obscæni amoris, atque distractionis, & plerūq; ruina animæ esse solent, iuxta illud: *Oculus meus depradatus est animā meā.*

Cæcus autem mysticus petendo beneficium illuminationis, & dicendo, *Domine vt videam*, parem ferè petitionem instituit cum Domini misericordia; æquatq; Domini oblationem, qui dixit: *Quid tibi vis faciam?* Nam profectō vt nihil maius, vel vtilius quàm satiare nostram volūtātē iuxta promissionem Domini: *Dilata os tuum, & implebo illud*; ita nihil maius, aut cōducibilius peti posset, quā visus, qui omnium desideriorū cordis nostri fons est, & origo, modō re ctus, & legitimus vsus videndi petatur. Malus enim visus, & appetitus malignè vidēdi, omnis ferè mali causā est, quia dæmō se oculo superbo & inuido in Christum cōiungit. Vnde Iudæi videntes corruerunt. Ad etiam & Heuā malè viderūt pomum, & illam falsō oblatam boni & mali scientiam malè appetuerunt: de qua dixit dæmon: *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dū scientes bonum, & malum.* Illi etiam qui in diluio puniti sunt, oculorum abusu corruerunt, eo quod filij Dei malè viderāt filias hominum quod essent pulchrè. Ciues etiam Sodomæ opere compleuerūt clamorem suū tentantes vim inferre ipsis Angelis vt illis abuterentur: vnde de cæcitate percussi fuerunt. Iudæi etiam malè videntes Christum, & odio habentes, grauissima cæcitate in hodiernum vsque diem puniti sunt: sicut olim Dauid Bersabeam vidit se lauātē in solario, & in adulterium impexit: & Dina filia Iacob egressa

videre viros regionis illius, violata est. Seniores etiam clanculūm vidētes Susannam nudam, Dei vltionem sunt experti: nam intrat mors per fenestras oculorum. Gentiles etiam, & Hæretici dicentes, Videmus, intelligimus, Scripturas totas nouimus, perierunt. Denique omne peccatum ex quodam maligno visu oritur: vnde superbia non est aliud quàm se cernere per conspicilla, quæ rē spectatam maiorem reddunt, quàm sit in se ipsa. Auaritia etiam creaturas adhibitis spicillis tanquam pretiosiores quàm sint, respicit: sicut & inuidia quæ cruciat visa magnitudine alterius: luxuria, & ira, quæ lumen rationis perturbant ob insitum affectum. Rursus per contrarium omne bonū nostrum, imò & Angelorum, in bona, & recta visione consistit; vt ita videndo vitam habeant, & abundātius habeant. Bonum autem viatoris nō in alio consistit, quàm in visione per fidem, per sapientiam, scientiam, cōsilium, prudentiam, quæ dona sunt Spiritus sancti. Recta erga visio erga omnia debet versari: erga Christum quidem, cernendo eum non odio, vt Iudæi, neq; curiositate, vt Herodes, sed cū desiderio salutis, vt Zachæus, qui ascendit in arborem fycorum vt videret Iesum: & cum Gentilibus qui dixerūt: *Volumus Iesum videre.* Ad seipsum etiā debet homo rectè extendere cōsiderationis oculos, illud cogitando, quod antequā perueniat ad Terrā promissam, opus habet relinquere tenebras Ægypti, mare Rubrum concupiscentiæ, & serpentes ignitos deserti, hoc est, belluinos irascentis animæ motus. Debet considerare suam impotentiam, & tarditatem ad bonum, propensionem & inclinationem ad malum, & malè expēsū talentum. Debet etiam diligenter inspicere, & discernere quid sit inter iustum & impium, inter tempus & æternitatem; inter corpus & animam, inter dæmones & Angelos, vt amicos recipiamus, aduersarios repellamus: quid etiam intersit inter Naturam & Gratiam, inter Scripturas & creaturas; inter gehēnam, siue

Dan. 13.

Ibidem.

Peccatum omne ex oculis ceu ex fōtibz erumpere.

Omne bonū hominis, imò Dei, & Angelorum, in quo positum sit. Ioan. 10.

Viatoris omne bonum vbi fixum sit

Recta visio circa quæ versari debeat. Luc. 23. Supra 19. Ioan. 12.

In Terram promissam, cœlestem scilicet patriā, vt ingrediamur, quæ cōsideranda. Exo. 14. Num. 21.

Domus lucis quæ: Oculi quiq; beati.

Matth. 13. Sapientiam, seu rectum visum videndi à Deo esse tātummodo.

Psal. 115. Psal. 4. Ioan. 8.

Sap. 14.

Eccles. 1. Sap. 13.

Psal. 93. 1. Cor. 1. Quomodo humanā Deo cōfuderit sapientiam, & obcæcarit. Infra 10.

Matth. 27. 2. Cor. 3. Luc. 23. Ibidem & Matth. 27. Quæ videantur in Christo patiente.

infernum & paradysum, siue patriam. Adhæc magna huius mūdi bona debet cernere ex specula, & veluti ex edito monte, vt minora, & magis cōtemptibilia appareant. Mysteria autem fidei debet ex obedientia quadam, & in Ecclesia, quæ domus lucis est, cōsiderare: quia ita cōsona erūt; & quadrabunt intellectui, atq; adeo ipsi fidei, quam Deus benignè nobis infundit. Et tales sunt beati oculi, quia vident mysteria regni Dei, introductiq; in cellaria, & apti ad consequenda bona, & mala declinanda. Sed ex nobis bene videre non possumus, quia omnis homo mendax: *Fili hominū, inquit Propheta, vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatē, & quaritis mendacium?* id est dæmonem patrem mendacij. Creaturæ etiam offerunt quidem veritatem, sed plerunque fiunt muscipulæ pedibus insipientium. Angeli etiam etsi confirmant ad videndum, non tamen creant, vel infundunt scientiam, nec animo illabuntur. Ergo sapiētia, seu rectus vsus videndi à Domino Deo est; & vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei. Rursus; *Beatus quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Deus enim vt nostram sapientiam confunderet, nostrosq; oculos ad apertos bene cæcarent, quod stultum est Dei, sapientius hominibus ostēdit, dum ex petra septem oculos (id est vniuersitatem oculorum) habente, hoc est Iesu Christo crucifixo, voluit omne lumen emanare. Vnde velum templi tunc scissum est, quando per Crucem ablatū est velamen, & illuminati qui Cruci adstiterūt, & reuersi sunt percutientes pectora sua. Cognouit etiam Centurio Gentilis Iesum, & cōfessus est illum iustum, & Filiū Dei. In Iesu crucifixo omnia vidētur, scilicet Dei misericordia ad nos, & singularis charitas, iustitia in peccatum, animæ immortalitas, Diuinitas, & Humanitas Christi. Ideo ante sanationē cæci describitur Christi passio: quæ dupliciter ad videndum iuuat. Primò vt color, id est vt obiectum, seu vt liber, in quo omnia videntur, quæ

sunt fidei: secundo vt lux, quæ illud lumen ad videndum comparatū nobis est, & instrumenta, seu adiuuentia, quibus ad illud possidendum cōtendamus: vt sunt desideriu salutis, auditus, siue lectio verbi Dei, oratio; puritas cordis, operatio bona: quæ omnia nobis lumen Diuinæ gratiæ cōciliant: maximè verò illo tempore anni, quo Ecclesia hoc Euangeliū legere consuevit. Illis etiam diebus genialibus, siue Bacchanalib; nemo Iesum, sed diabolus eorum autorem sequitur, omnes ad laruas, & ad alia spectacula vanā accurrunt: qui tamē cum Propheta orare deberent: *Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.* Id est: vndiq; mors ingruit, nisi auertamus oculos à vanis, & viæ legis infistamus. Pulchrè dictum est à Sapiente: *Sapientis oculi in capite eius: innuens stultos non habere oculos in capite, id est in Christo Domino, capite vniuersæ Ecclesiæ tuendo & defendendo: Abrahā, Isaac, & Iacob, ea potissimū de causa Deo placuere, quia cū totus mūdus in tenebris idōlolatriæ, & obscenorum peccatorum inuolutus esset, ipsi præ cæteris auertentes oculos à vanitate, Deum colebant, illumque sequebantur. Ideo Abrahæ dictum: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Idcirco quando omnes Christum illis Bacchanalium diebus derelinquūt, tu contende illum sequi, quemadmodum Apostoli Christum secuti sunt deficientibus Capharnaitis, & alijs multis, etiā septuaginta duobus Discipulis: & latro ille à dextris Christi crucifixus propterea tantum nomen, & laudem sibi comparauit, quod cū cæteri homines Iesum desererent, & negarent, imò acerbissimis verbis illi illuderent, eumque blasphemarent, ipse solus & Dominum, & Regem confessus est: vt intelligant omnes, qui Christi Dei cultores esse volunt, tunc sibi esse Christum vitæ, & vitæ integritate consequendum, & ore confitendum coram hominibus, cum maximè homines insaniunt, & opera tenebrosa dæmonis amplexantur, & in præci-*

Passio Christi ad videndum dupliciter confert.

Quæ res nobis Diuinæ gratiæ lumē cōciliant, & quando potissimum.

Psal. 118.

Ecclesiastici 2. In quo capite, vt ait Sapiens, Stulti oculos nō habent.

Ephes. 1. & Colos. 1.

Gen. 17.

Ioan. 6.

Luc. 23. Boni latronis sequela Christi qualis.

Matth. 10. Quo magis tempore Christi sequi debeant.

pitium gehennæ certatim se conijciunt: à qua nos sua immensa misericordia liberet benignissimus Iesus, humanæ salutis amator ardentissimus,

qui cum Patre, & Spiritu sancto pari honore, gloria, atque imperio potitur in seculis sempiternis, Amen.

TRACTATUS XLVI.

IN Quo agitur de signo, quo duo cæci sanati sunt Domino egrediente de Iericho: de quo Matthæ.20. quanquam Marcus de vno solo cæco cap.10. vocato Bartimæo mentionem faciat.

AD LITERAM primo loco se offert quæstio: quia Matthæus duos cæcos Dominum egressum à Iericho curasse scribit, cum Marcus vnus tantum meminerit. Sed hoc eodem modo soluendum est, quo illud, quod Matthæus alio loco tradit, duos dæmoniacos à Domino sanatos in regione Gerasæorum; cum Marcus & Lucas vnus faciant mentionem: videlicet quod eorum vnus notior fuerit. Ita enim & modò eum solum commemorare voluit Marcus, cuius curatio tam claræ famam huic comparauit miraculo, quam eius erat nota calamitas, & persona. Ideò ad euidentiā signi, & nomen eius, ac patris ipsius explicauit, nempe Bartimæum filium Timæi. Neque mirum est, aut nouum, quòd Euangelistæ quærant recensere, quæ ab alijs sunt prætermissa. Improbabile tamen videri non potest, quòd si cæcus, de quo Lucas agit, diuersus sit ab eo, cuius meminit Marcus, Matthæus vtrumque simul sit cõplexus; simul narrare volens & eum qui ante ingressum, & eum, qui post egressum est curatus: quod vnusque; curatio omninò similiter, & circa eundem locum sit facta.

Sunt præterea qui censent, duos cæcos, quorum meminit Matthæus, diuersos fuisse, non solum ab eo, de quo Lucas, sed & ab eo, de quo Marcus meminerunt: in hac enim sententia est Euthymius: eo quòd cæci apud Matthæum dicuntur contactu sanitatem cõsecuti, cum id nec Marcus, nec Lucas de suis narrent: quam quidem opinionem ille confirmat Chrysostomi testimonio. Sed hoc argumentum non est adeò firmum, vt rem efficiat indubitatam: nam solet vnus Euangelista supplere quod alter omisit. Primò ergo exponemus signum à Matthæo descriptum de duobus cæcis; deinde, si quid supplendū fuerit, addeamus ex Marco. Egredientibus (inquit) illis ex Iericho, secuta est eum turba multa. Illa eadem videlicet, quæ secuta dicitur Matthæ.19. in principio, vel noua fortassis ex Iericho: & narratur vt testis miraculi adsit, & occasio interrogandi cæcis quis esset qui transiret; & vt impediens, & increpans cæcos introducatur. Ac dicitur, turba multa; ad significandam magnam eius ad Christum pietatem, & fidem. Et quia Christus erat omnipotens, quouis loco, & tempore edere signa

Cur eos cæcos faciat dicit sanctos Euthymius. Matth.9. Luc.18. Euthym. c. 44.

Infirmatur hæc opinio.

Dominum cum turba egredientem ex Iericho, quæ turba fuerit secuta.

Quare dicitur turba multa.

Christi item omnipotentia

poterat;

Cum duo cæci fuerint à Domino sanati, cur Marcus tantum vnus, nempe Bartimæus, facit mentionem? Matth.8. Mar.5. Luc.8.

Qua nam ratione Matthæus videri possit, duos illos cæcos, quorum Lucas & Marcus singulariter meminerunt, hoc loco comprehendisse. Luc.18.

Ioan.11.

Duo illi cæci cur sederent secus viam. Luc.18. Mar.10. Matth.9. Ioan.9. Ibidem. Matth.21. Act.3. Idem quare clamarent. Domine miserere nostri.

Eosturba clamantes quare clamarent.

Dominus Iesus duos cæcos illuminaturus, cur steterit.

B. Hierony. tom.9.

poterat; idèd causa cur in vno loco plusquam in alio fecerit, opportunitas fuit; id est necessitas, & fides petentium: Et præter illa; nunc etiam turba aderat; & tempus, & locus passionis non longè distabant: idèd in Bethania Lazarum suscitauit.

Et ecce duo cæci sedentes secus viam. Hoc faciebant ad mendicandum, vt constat Luc.18. Marc.10. & hoc loco: non autem quòd eijcerentur extra ciuitatem, quia cæcitas non erat morbus contagiosus. Vnde Matth.9. & Ioann.9. intra ciuitatem mendicabant; imò iuxta templum etiam Ioann.9. & in ipso templo Matthæ.21. & Actorum3. Clamauerunt dicentes, Domine, miserere nostri, fili David. Clamabant ex desiderio vehementi sanitatis; & quia Christum sequi non poterant, & quia nesciebant an propè, an longè esset; & quia timebant an strepitus turbæ vocem impedit. Et filium David vocant, vnde & ex tempore impleto, & aliorum doctrina, & lumine fidei interno Messiam esse cognoscebant.

Turba autem increpabat; at illi magis clamabant, &c. Aliqui quidem increpabant, ne molestiam inferrent Christo; alij, ne laudarent; alij, ne impedirent docentem. Et illi magis clamabant ex fide, vt Iesus eos audiret non obstante clamore turbæ, & ex clamore magis notum factum est miraculum toti turbæ. Et stetit Iesus, & vocauit eos. Vt animarentur, & non desisterent à petitione, quia non erant prope domus ingressum, vt alij duo cæci, de quibus Matthæ.9. & vt plures scirent, quàm si domi eos curasset, vt idem tradit; quia tunc initium prædicationis erat: postea verò iam manifestius signa edebat. Vel si ambulando curasset, pauci animaduertissent, stando verò, turba redditur signo attentior; & ne cæci laborarent sequendo eum. Vnde Hieronymus: Quia cæci, inquit, quò pergeret, ignorabant, & multa fouea erant in Iericho, multæ rupes, & prærupta in profundum vergentia; idèd Dominus stat; & vt benignita-

tem suam ostenderet expectando eos ad se venire. Vocati autem sunt; vt magis peteret vt tãgeret eos, & animarentur tanto Christi fauore, & non impedirentur à turba. Et ait: Quid vultis vt faciam vobis? Interrogauit vt iterum orarent; quo constet turbæ petitio eorum, ne cæcitas eorum denegetur, sicut cæco nato denegata fuit; vt habeant occasionem respondendi. Hi autem credebant, vt verba eorum testantur, & nota iam erat Christi potestas. Idèd non quæsiuit ab illis, an credant quòd possit eos curare, quemadmodum ab alijs duobus cæcis quæsiuit: nam eo tempore nondum erat propalata Christi virtus.

Miseratus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Tetigit, vt ipse videretur edere signum; & quia credebant se posse curari tantum tactu. Et cõfestim viderunt. Id est visum receperunt; vt non tantum intelligas potentiam, siue facultatem videndi recepisse, sed etiam actum: quam potentiam etiam dormientes habent. Et statim sanauit non facièdo aliam ceremoniam. Et curatio ex hoc videtur miraculo obtenta. Nam Dominus statim quosdam curabat post verbum; vel post tactum; quosdam verò, vt furdum, & mutum, de quo Marcus; cum mora, & successione temporis sanabat, præmittèdo quædam ex se non disponentia; sed pro voluntate Christi, quo infirmi conciperent fidem: sed in fine illorum sequebatur sanatio in Christi præsentia. Rursus quosdam alios in absentia sanabat, vt cæcum natum. Præterea quosdam vno miraculo edito, aliquo actu incipiebat sanare, & alio perficiebat: vt cæcum ad Bethsaidam; sed in omnibus effectus signi, & dispositio in instanti inducebatur, nec ceremoniæ disponebant. Et primus modus, & communis naturam signi ostendit, quod est in momento, siue in instanti operari. Secundus modus erat, vt ostenderentur varij effectus, vt furdus, & mutus apud Marcum, vel ad infirmitatem præsentium, vt orarent, & sci-

Cur eosdem vocauerit.

Quare interrogauerit.

Ioan.9.

Ab eisde, an crederet, vt aliàs solebat, cur non quæsierit.

Ad quid tetigit oculos eorum.

Idem vt viderint.

Modi quatuor, quibus in sanando Dominus vsus est.

Mar.7.

Ioan.9.

Mar.8.

Primus modus.

Secundus.

Mar.7.

Tertius.

Ioan. 9. 4. Reg. 5. Cæci nati fuerit. Quartus.

Ioann. 9. Mar. 8.

Hi cæci iam illuminati consecuti fuerint Iesum: ab eoq; suscepti, nõ autem arreptius ille, quẽ dæmone liberarãt.

Luc. 8.

Mar. 10. Cæci Bartimæi cur miserit Euan gelista.

Hieronym. lib. de nominib. Hebrai in Ioanne, tom. 3. Bartheus quid Hieronymo. Bar, & thamah Hebræis quid.

Huius Bartimæi fides qualis.

Gen. 39.

rent Christum orantem à Deo esse profectum. Tertius modus, in absentia; vt fides infirmi videretur: vt in cæco nato fideliori Nahaman Syro, qui ad verbum Helisæi minime curari à lepra posse se credidit; & vt in cæcis appareret grati animi signum, quia eum sequebantur. Quartus modus, duplici signo feruebat; vt varius modus operandi demonstraretur, & ex consequenti potentia operantis; in successiuis autem, vt cæco nato apud Ioannem, & cæco à Bethsaida apud Marcum, non aderat turba eadem spectatrix. Et secuti sunt eum. Gratium suum animum testantes, & iam potentia videndi recepta videre poterant. Sequebatur autem, vt audirent Christum. Et vt signum manifestum fieret admisit hos Christus, & non arreptitium, quia non sequebantur vt discipuli, vt ille volebat, cum non esset necesse, vt manerent ad narrandum signum, vt ille, quia Christus non est ibi admissus. Ille autem & infamis erat ex feritate, & ex dæmonijs obsidentibus, & vilesceret prædicationis officium. Atque hæcenus dictum sit de duobus cæcis ex Matthæo.

In Marco autem additur, vnum ex his cæcis fuisse Bartimæum; vt sciamus nomẽ illius. Nam fide præditi homines in libro viuentium scripti sunt, & nomina illorum etiam coram hominibus innotescunt. Hieronymus verò contendit legendum esse, Barsemia, hoc est filius cæcus, vel filius cæcitatũ, quod cæcus esset à natiuitate; vel ex Syro, & Græco, filius honoris, vel filius admirantis, ex bar, quod est, filius, & thamah, quod est admirari. Vocatus hic cæcus fuit, & dixerunt ei: Anima quior esto; surge, vocat te. Id est, Bono animo esto: quia vocatus es, vt fanitatẽ recipias. Quod vbi cæcus audisset, etiam abiecto pallio; quo defendebatur aduersus temporum iniurias, expeditus exiliuit, ostendens fidei magnitudinem, & accurrat ad Iesum: quem admodum abiecto pallio Ioseph euasit è manibus mulieris illum ad peccatum sollicitantis.

Pulchrè ergo exprimitur alacritas, & promptitudo, qua Christum vocantem sequi debemus. Non est, cum ille vocat, aut cunctandum, aut de Dei bonitate, vel potentia hæsitandum, sed reiectis omnibus, quæ cursum nostrum ad eum fide amplectendum, & operibus imitandum impedire possent, promptè est prope-randum. B. Augustinus sermo. de verbis Domini in hunc modum de signis philosophatur: Sicut animus, inquit, melior est corpore, sic & melior salus animi, quàm corporis. Modò caro cæca nõ aperit oculos miraculo Domini, & cor cæcum aperit oculos sermone Domini. Modò nõ resurgit mortale cadauer, resurgit anima, qua mortua iacebat in viuo cadauere. Modò aures corporis surde nõ aperiuntur, sed quam multi habent aures clausas cordis, quæ tamen verbo Dei penetrante patefcunt, vt credant qui nõ credebant, & bene viuant qui malè viuebant, & obediant qui non obediebant? Et infra: Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos. Certè mortuos sepulturi non sunt corpore mortui: quia si hoc esset, mortua corpora sepelire non possent. Tamen mortuos eos vocat. Vbi, nisi intus in anima? Sicut enim etiam visibiliter plerunque in domo integra, & salua, dominus eiusdem domus mortuus iacet: sic in corpore integro multi habent animam mortuam. Et hos sic excitat Apostolus: Surge qui dormis, exurge à mortuis; & illuminabit te Christus. Ipse illuminat excacatum, qui excitat mortuum. Eius enim voce per Apostolum clamatur ad mortuum: Surge qui dormis. Cæcus luce illuminabitur, cum resurrexerit. Surdos autem quàm multos ante oculos suos Dominus intuebatur, cum diceret: Qui habet aures audiendi, audiat. Quis enim ante illum sine corporeis auribus stabat? Quas ergo alias aures nisi interioris hominis requirebat? Itẽ quales oculos quærebat, cum loqueretur vtique videntibus, sed videntibus per oculos carnis? Nam cum ei diceret Philippus: Domine, Osten de nobis Patrem, & sufficit nobis; bene quidem hoc intelligebat, vt demonstratus Pater possit sufficere; sed cui non sufficiebat aqualis Patri, quomodo sufficeret Pater? Quare autem non sufficiebat?

Quàm prompte, quàm alacriter Christum nos vocantem sequi debeamus.

B. August. sermo. 18. de verb. Domini. sub initium, tom. 10. Animi salus quàm corporis quanto præstator sit teste Augustino.

Idem ibid. Matth. 8.

Qui sint mortui sepelientes mortuos suos, secudu eundem. Augustini simile. Ephes. 5.

Matth. 13. Aures Domini & oculos à Iudæis quales requiret.

Ioan. 14.

Illud Apostolicum: Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis, idẽ egregie expendit Augustinus.

Quia non videbatur. Quare non videbatur? Quia nondum erat sanus oculus, vnde posset videri. Hoc enim, quod in carne Domini videbatur, his oculis non solum discipuli viderunt, qui honorauerunt, sed & Iudæi, qui crucifixerunt. Qui ergo aliter se videri volebat, alios oculos requirebat: & idẽ sic respondit dicenti: Osten de nobis Patrem, & sufficit nobis. Tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis? Philippe, qui me videt, videt & Patrem. Et vt interim fidei oculos sanaret, prius admonetur secundum fidem, vt possit ad speciem peruenire. Et ne sic putaret Philippus cogitandum Deum, quomodo videret in corpore Dominum Iesum Christum; statim subiecit: Non credis quia ego in Patre, & Pater in me est? Iam dudum dixerat: Qui me videt, videt & Patrem. Sed nondum habebat Philippus sanum oculum, vnde videret Patrem, atque idẽ nec vnde videret ipsum. Filium Patri coequalẽ. Qui ergo non potest videre quod demonstraturus est Dominus, non querat prius videre quod credat, sed prius credat, vt possit oculus sanari quod videat. Hæc ille; & multa alia similia in eo sermone tractat, docens præter signa, quæ corporis oculis subiciebantur, alia spiritualia in eo intelligi. Et quemadmodum, vt etiam testatur Augustinus lib. De verbis Domini; Qui videt literas in codice optime scripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquarij manum, admirans apicũ pulchritudinem, sed quid sibi velint, quid indicent illi apices nescit, & est oculis laudator, mente non cognitor: alijs autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille vtique qui non solum videre quod commune est omnibus, potest, sed etiam legere, quod qui non didicit, non potest: ita qui viderunt Christi miracu-

August. sermo. 44. de verb. Domini prope initium. Signorum Christi in speculatore & admiratore; non tamẽ cognitores, quales Augustino.

la, & non intellexerunt quid sibi vellent, & quid intelligentibus quodammodo inuenirent; mirati sunt tantum quia facta sunt; alij verò & facta mirati, & intellectu assecuti. Hæc ille diuinus Pater. Ad rem igitur, si cæcus es ex ignorantia veri, & mendicus inopia virtutis; clama per fidem ad Iesum Nazarenum, id est floridum per resurrectionem, & pete; vt misereatur tui. Quis autem cæcus est nisi ille, qui non videt quæ ante se sunt, hoc est ventura; neq; illa quæ post se, id est, qui non recordatur eorum quæ gestit, nec quæ à dextris prosperitatis allicientis, vel à sinistris aduersitatis terrentis; nec quæ supra videt, cœlum scilicet quod amisit, nec subtus, id est infernum quẽ promeruit; nec intra se cernere potest quàm malè habeat, nec quid agere, aut quid vitare debeat: nec rursus extra se considerat vel lutum luxuriæ, vel spinas auaritiæ, vel saxa odij, & obdurations; vel foueam desperationis, in quã se ipsum præcipitat. Quod si fortè clamorem tuum, vel conscientiam peccatorum, vel dæmones intus, vel foris homines carnales irridentes, atq; persequentes impedire tentauerint; noli retrocedere, sed clamorem intende orationis: quia tandem vinces, & obtinebis tibi & alijs lumen oculorum, quibus videas Christum, & illum sequare, & magnifices pro beneficijs Deum, & fias dux aliorum. Beati ergo oculi, qui & vident, & sequuntur Christum Dominum nostrum, cui cum Patre & Spiritu sancto ab vniuersa creatura reddatur omnis gloria, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Mentis nostræ cæcitate curare, virtutumq; inopiã subleuare quæ ratione valeamus.

Cæcus qui fit.

Clamor orationis quàm fortis ac potens sit.

TRACTATVS XLVII.

DE Signo admirando, quo Dominus Iesus infidens asino gloriose ingressus est in Ierusalem: de quo loquuntur omnes Euangelistæ, Matthæus cap. 21. Marcus II. Lucas 19. Ioannes cap. 12.

QVONIAM hic ingressus solennis Iesu infidentis asello, & Ierusalem ingreditis, tãquam signũ certissimum aduentus Messiaẽ prophetatum erat, non tantũ a Zacharia, sed etiam a Sibyllis, & ab eo die, quo ingressus est, Iudæos ad se excipiendum tanquam Regem Israëli, & verè filium Dauidis, & germanum Messiam obligauit: propterea tanquam res magna & seria a quatuor Euangelistis descriptus est. Neque mireris, si nos hunc ingressum Christi inter signa eius recenseamus: nam profectò maximum signum fuit talis, & tanti Regis, quòd prædixerit Apostolis de adducendo asino, accedente etiam voluntate dominorum. Deinde quòd omnes supposuerint illi vestimenta calcanda, & ramos caderent de arboribus ad viã exornandam. Præterea quòd omnes vno ore acclamauerint, & regium Messiaẽ titulum illi tribuerint, a nullo alio extrinsecus excitati, & admoniti, præterquam a Spiritu sancto intus in cordibus eorum operante, & acclamationem tam magnam, & nouam suggerente, maximum profectò & admirationis signum fuit. Vt interim omittã, quòd ingressus in templum cæpit eijcere vendentes, & ementes: & in eo accesserunt cæci, & claudi ad eum, & sanauit eos.

Sed antequam ad literam huius Euangelij explicandam accedamus,

dubia quædam, quæ literæ magnum negotium facessunt, dissoluenda sunt. Primum est, quòd Ioannes Euangelista, priusquam aselli, super quem Dominus sedit, faciat mentionem, commemorat quomòdò turba multa quæ conuenerat ad diem festum, processerit obuiam Iesu cũ ramis palmarum, clamantes, Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel: quam processionem, & acclamationem factã fuisse postquam Iesus infedit asello, tradunt reliqui tres Euangelistæ. Verũ ad hoc facile est respondere, id fecisse Ioannem per figuram anticipationis comemorando, quòd alij omnes suo loco narrarunt.

Secundum dubium. Matthæus scribit, Dominum misisse discipulos pro asino capiendõ, cũ appropinquasset Ierosolymis, & venisset Beth-phage ad montem Oliuarum; Marcus verò, cũ appropinquaret Ierosolymæ, & Bethaniæ, aut, vt Græci codices habent, ad Ierusalem ad Beth-phageh, & Bethaniam; Lucas item, Cũ appropinquasset ad Beth-phage, & Bethaniam. Meritò ergo hic dubitatur, quomòdò cũ Matthæus dicat: Cũ appropinquasset Ierosolymis, & venissent Beth-phage ad montem Oliuarum, Marcus & Lucas dicant hoc factum cũ appropinquaret Bethaniam: nam cũ venisset Beth-phage, iam Bethaniam pertrãsierat, cum Beth-phage, & mós Oliueti viciniors

Hæc turba quando cum ramis palmarum processerit obuiam Iesu, ante, an postquã Dominus infedit asello.

Quo loco Dominus misserit discipulos pro asino capiendõ, an cũ appropinquasset Ierosolymis & venisset Beth-phage: an verò cũ appropinquaret Bethaniam, vt ait Marcus. Luc. 19.

fuerit

fuerit ciuitati Ierusalem, quã Bethaniã, in qua præcedenti nocte Dominus pernoctauerat. Dicendum est, Marcum, & Lucam dixisse, Dominum misisse discipulos, cũ appropinquasset Bethaniã, non quòd tunc eam accederet, sed quòd propè eam esset: non enim eam iam longè exierat; quomodo quidam affirmant Lucam dixisse Dominum curasse cæcum, cũ appropinquasset Iericho, id est, cũ non longè esset à Iericho, à qua egrediebatur. Ita enim quidam conciliant Marcum cum Luca; quòd Marcus dicat in egressu de Iericho curasse cæcum: & Lucas eum curasse, cũ appropinquaret ad ingressum Iericho. Vel si hoc non placet, dicendum est, præposterè Marcum & Lucam dixisse, Cũ appropinquasset ad Beth-phage, & Bethaniam, cũ intelligi voluerit illum prius appropinquasse ad Bethaniam, & deinde appropinquasse ad Beth-phage, quæ est in monte Oliuarum. Sicut superius dixerat, Transibat per mediam Samariam, & Galilæam: Samaria enim media est inter Galilæam & Iudæam, & prior est Galilæa, quã Samaria pertranseunda existenti in Galilæa. Meminit autem distinctè tũm Bethphage, tũm Bethaniã: quia in Bethania nocte præcedente pernoctauerat, & in Bethphage expectauit Apostolos missos ad adducendam asinam.

Tertia quæstio est: Quomòdò Matthæus duo iumenta, asinam & pullum scilicet, commemoret Dominum iussisse ad se adferri, eique allata, & super ea Dominum sedisse; cũ reliqui tres solius pulli faciant mentionem. Ad huiusmodi solutionem communiter dici solet, & præsertim à Theophylacto, Dominum more magnorum Principum super vtrumque equitasse, non tamen simul, sed per interualla: Tres tamen Euangelistas solius pulli meminisse: siue quòd ei Dominus pro maiori parte infederit; siue quòd pulli inequitatio ad mysterium vocationis Gentium pertineret; quibus Græca lingua tres scripserunt Euangelistæ,

cũ Matthæus Hebræus ad Hebræos Hebræa lingua scripserit. Quòd si duo iumenta inequitauit; prius sanè super asinam, quam Septuaginta vocant, quã super pullum ascendit, vt ordo verborum Prophetæ iuxta Septuaginta; & verba Matthæi seruatus intelligatur. Verũ, quoniam (vt habet D: Hieronymus) & turpe fuisset Dominum infedere asinæ, & impossibile, vt in tam breui spatio diuersis infederit animalibus: verisimilior est aliorum (inter quos est Euthymius) sententia, qui dicunt soli pullo Dominum infedissee; atque ob id tres Euangelistas eius solius fecisse mentionem: asinam tamen etiam simul adductam; sed pullum Dominum vehentem tãtum fuisse secutam: vt comitem, ideoque Matthæum exacta diligentia vtriusque meminisse iumentis.

Nec in hanc sententiã quicquam faciunt argumẽta quædam, quæ pro opposita parte fiunt. Primũ est, quòd apud Matthæum iussi sunt discipuli dicere: Dominus vs opus habet. Sed huic obiectioni respondet Euthymius, quòd vtròque iumento fuit Domino opus: pullo quidem, vt super eum veheretur; asina verò, vt pullum sequeretur, siue qua pullus non venisset; vel gratia significandi mysterij id factum est. Verba Euthymij sunt hæc: Sedens verò super asinam, & pullum, non diuisim, modò super hunc, modò super illum: neque tanquam bigam super bigam ab his tractam, sed asinum, & pullum, intellige ipsam pullum, asinum quidem natura, pullum verò atate. Sic ille, qui paulò antè explicans mysterium huius rei, scripsit: Et erat pullus in figuram noui Gentibus populi, venturi ad fidem qua est in Christum: qui ad Diuine legis iugum inexercitatus erat: super quem nullus hominum sederat, Propheta videlicet, vel Apostolus. Asina verò in typum veteris est Iudæis populi sub iugo legis degentis. Et pullus quidem Christum vehit infidentem, asina verò sequitur: docente re ipsa, quòd postquam Christus Gentibus infederit, & in eis tanquam in se credentibus requieuerit, sequentur &

Zachar. 9. Altera p̄babilior solutio.

D. Hieron. in Mattheo tom. 9.

Euthym. c. 45. in Mattheum.

Argumentis in contrariũ respondetur. Primum arg.

Euthym. ibidem.

Pullus mysticè quid.

Asina quid præfiguraret

Iudæi:

... Zachar. 9. Quare hic Christi Domini in Ierusalem ingressus a quatuor fuerit Euangelistis descriptus.

... Quid dignũ miraculi nomine habeat introit⁹ iste.

Luc. 18.

Marc. 10.

Alter sensus

Luc. 17.

Quomodo Christus asinam & pullum iusserit ad se adduci, cum reliqui tres solius pulli meminissent. Theophy. in Mattheum

Rom. 11. Indai: dicit enim & Paulus: Cœcitas ex parte facta est in Israël, donec plenitudo Gentium intrauerit: & tunc omnis Israel saluus erit. Hactenus Euthymius.

Secundum argum. Secundum est; quod apud eundem dicuntur discipuli, cum adduxissent asinam, & pullum, imposuisse super eos vestimenta sua, ignorantes super quem illorum vehi velit: & Dominum desuper collocasse. Sed huic responderi potest dupliciter. Vel quod illud, Desuper, referatur non ad animalia, sed ad vestimenta. Sic enim interpretatur Euthymius, qui pro eo quod nos habemus: Et eum desuper sedere fecerunt, habet ἰκαθίσθησιν ἐπάνω αὐτῶν: hoc est, sedit super ea, scilicet vestimenta pullo imposita; vel eos: nam αὐτῶν ex se ambiguum est. Et confirmatur hic intellectus Syriaci Euangelij litera, quæ habet: Et adduxerunt asinam, & pullum, & imposuerunt pullo vestimenta sua, & equitauit super eum Iesus. Ex quo euincitur, Christum soli pullo inequitasse: & lectionem vulgatam codicum Græcorum ἐπιβάθισεν ἐπάνω αὐτῶν, id est, collocarunt super eam, scilicet asinam, veram non esse, neque germanam. Nam quomodo super solam asinam diceret Matthæus Dominum collocatum; cum reliqui tres Euangelistæ commemorent super solum pullum insedissee? quod & Euangelium Syriacum aperte docet.

Euthym. Altera solutio. Secundum dici potest, Matthæum per synecdochen, ut & aliis, dixisse Dominum collocatum plurali numero, super animalia: quomodo etiam accipi dictum potest per synecdochen, Dominus his opus habet? Tertio opponi potest, quod in testimonio Prophetæ, quo hoc factum Domini impletum dicitur à Matthæo, habeatur, Sedes super asinam, & pullum filium subiugalis: Dicendum est ad hoc, in illo testimonio Prophetæ pro femino asinam, verti potuisse masculinum asinum. Ita enim permittit vox Græca ὄνος hic posita, quæ communis est ad asinum & asinam: maxime cum hic in Euangelio careat articulo, nec addatur articulus vllus femininus, ut superius, cum dixit Græcè

ἐπιβάθισεν ὄνον ἀσινῶν καὶ τὸν πῶλον μετ' αὐτῶν: id est, Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea. Et vocabulum quod est apud Septuaginta interpretes, nē pē ὄνο ὄνον, quod est, subiugale, etiā cōmune sit & in Hebræo fonte vocabulum, quod his respōdet dictionibus, nempe אִתּוֹ אִתּוֹ asinum genere masculino ferē ubique significat, nō asinam, quæ Hebræicè אִתּוֹ Athon dicitur, cuius dictionis meminit cū dixit; & super pullum filium asinæ, etsi nomen chamor positum sit in vno loco in genere fœminino 2. Regum 19. ut notauit Pagninus, etiam si ibi Hieronymus verterit asinum. Propterea, si in citato Prophetæ vaticinio nomen ὄνος vertatur masculinè, & non fœmininè, quod dicitur, ascendens super asinum, & pullum filium subiugalis: non diuisim est accipiendum, quasi super diuersa animalia vicissim sedisse sit signatum, sed per asinum, & pullum coniunctim intelligendus iste pullus, qui asinus fuit natura, pullus verò ætate, ut dixit Euthymius. Figura enim est Prophetis familiarissima, qua idem mutatis vocibus geminant. Atque in hunc modum explicat hoc testimonium Euthymius. Et explicandum sic omninò videtur, si originalia inspiciantur Hebræorum: etsi citatio Ioannis cap. 12. expendatur, & versio Chaldæi Paraphrastis, & citatio B. Matthæi facta in Euangelio Syriaco (quod existimatur esse à nonnullis autographum Matthæi) idem firmat, quæ habet: וְיָסַד עַל הַחֲמֹר וְעַל הַפֶּלֶא. Sic enim legitur in Zachariæ versione edita à Ioanatha, & in Euangelio, & significat: Et ipse equitans super asinum, & super pullum filium asinæ, & familiare nostræ linguæ esse solet, ut Princeps dicatur ire tribus aut quatuor equis, si totidem habeat comites secum ad equitandum paratos. Quod si vocem ὄνος quis putat vertendam fœminino in genere, quemadmodum rectè modò legitur in Prophetâ, dicendum iuxta mentem Euangelistæ. Qui cum dixisset, asinam, & pullum iustos adduci, subiecit id factum ad cōpletionē

Pagninus: Hierony.

Euthym.

Figura Prophetis admodum familiaris quæ.

Quid Syriaco de Euangelio Matthæi quibusdam visum fuerit.

vaticinij, in quo dicitur Messias sedurus super asinam, & pullum.

Iam superest, ut dicamus illud esse per synecdochen intelligendum quod dicitur in vaticinio, sicut quod idem Matthæus dicit Dominum illis opus habuisse, & Apostolos ipsum desuper collocasse. Videtur enim Matthæus (quoniam duo animalia adducta fuerunt ad Iesum) testimonium Prophetæ, quanquam non necessariò intelligendum de duobus animalibus, voluisse accommodare ad vtrumque animal: Et quoniam in eo dicitur Rex Sion sedere super hoc, vel illud; idè sermonem suum attemperando Prophetæ verbis, dixisse Dominum sedisse super hæc animalia: quod per synecdochen intelligendum reliqui deinde Euangelistæ, qui post eum scripserunt, satis indicant. Nam super duo equitasse iumenta, refellit Hieronymus in hunc locum Matthæi, his verbis: Nunc strigendum breuiter, quod secundum literam in paruo itineris spatio super vtrumque animal sedere non quieuerit. Aut enim insedit asina, & pullus absque sessione fuit; aut si pullo, quod magis competit, usus est ad sedendum, asina ducta est libera. Ergo cum historia vel impossibilitate habeat, vel turpitudinem, ad altiora transmittimur, ut asina ista, qua subiugalis fuit, & edomita, & iugum legis traxerat, synagoga intelligatur. Pullus asina lasciuus & liber, Gentium populus, quibus insederit Iesus, missis ad eos duobus discipulis suis, vno in circumcisionem, & altero in Gentes. Hæc ille. Ex quibus habere potes, Hieronymum iudicasse impossibile, vel absurdum, Dominum inequitasse vtrique iumento: atque hæc sententiam quod tantum a fello inequitauerit, non tantum Hieronymus, sed etiam Episcopus Abulensis, ut tribus Euangelistis magis consonam, & verbis Prophetæ (Ascendens super asinum, & super pullum filium asina) magis congruentem, atque alij viri eruditissimi amplexantur.

His utique explicatis, ad Euangelium interpretandum accedamus. Nam cum ex regione deserti, & Iericho veniret, & nocte præcedenti

in Bethania pernoctasset apud Mariam, & Martham, vbi cœna exhibitæ est illi, tandem crastino die professionem hæc instituit; ut tradit Ioannes. Cumque iam Dominus appropinquaret Ierusalem ciuitati Regiæ, Sacerdotali, & Prophetali, verus ipse Rex, Sacerdos secundum ordinem Melchisedec, & Propheta magnus, substitit ad Beth-phage sito in monte Oliueti viculo Sacerdotum, & inde misit Apostolos pro iumentis adducendis. Oliuetum, locus est confitus frequentibus oliuis, sicut spine tum spinis, & rosetum rosarum. Interpretamen noster videtur legisse non ἰκαθίσθησιν, id est, oliuarum, ut modò Græci codices habent, sed ἰκαθίσθησιν; sic, ut etiam legitur Acto. 1. B. Hieronymus secutus Origenem, Beth-phage tradit villulam fuisse Sacerdotum, & ut alij volūt, propè duobus milliariibus distans à Ierusalem, ut ipse mons Oliueti distabat à Ierusalem Sabbati itinere, id est, quod die Sabbati peragi poterat, ut dicitur in Actis. Eratque ei Orientalis, situsque in via è Iericho ad Ierusalem venientibus. Nec videtur quod ibi habitarent Sacerdotes: quia dum durabant vices vigintiquatuor, non exhibant templum, ut dicitur in lib. Paralipomenon; eis verò finitis, supererant alia vigintiquatuor hebdomadæ expectandæ ad ministerium. Etsi illo tempore manerent Beth-phage, frustra haberent ciuitates: & Zacharias habitabat in montanis Iudææ, siue in deserto; ibi enim erant vrbes pro Sacerdotibus, ut dicitur in libro Iosue. Erat ergo vicus siue villa ad captandam recreationem ad aliquot dies post ministerium, vel ut in ministerium templi ingressuri, in ea quiescerent, & se præpararent, constructa; vel denique pars illius montis Oliuarum deputata erat Sacerdotibus ad oleum purissimum extrahendum in usum templi. Interpretatur porro Beth-phage, teste Hieronymo, domus maxillarum: nam pag Chaldaicè maxilla significat. Alij interpretatur domum oris vallis: quia pe, est os, & ge, vallis: quæ facile possunt applicari muneri Sacerdotum.

B. Hierony. lib. 3. in Matth. tomo 9.

Vbi historia Scripturæ vel impossibilitatem cōtinet, vel turpitudinem, quod cōfugiedū, teste Hieronymo. Gal. 2.

Episcop. Abulens. in Matth. 21. quest. 17. Zachar. 9.

Ioann. 12.

Ierusalē, Regia, Sacerdotalis, ac Prophetalis erat ciuitas.

Psal. 109. Heb. 5. & 7

Oliuetum quid.

B. Hierony. Orig. tract. 14. in Matthæum circa medium.

Beth-phage locus qualis fuerit.

Act. 1.

1. Paral. 9.

Luc. 1.

Iosua. 15. & 21. Altera opinio.

Beth-phage quid. Hieron. ibidem.

Pag, Chaldeis quid sit.

Quando misit discipulos Iesus ad adducendam asinam, & pullum.

Luc. 10. Duos cur mi ferit, no plures, neq; pauciores.

Discipuli hi duo misi qui nam fuerint.

Luc. 22. Theophyl. 7. Matth. Gal. 2.

Glossa ordinaria parum probabilis opinio.

Hilar. can. 21. in Mattheum.

Aut. ope. in perf. in Matthea. homil. 37. tom. 2. operum D. Chryf.

Act. 10. Supra 8.

Quis ille Philippus qui conuertit Samaritiam.

In quod castellum duo illi discipuli misi fuerint a Domino.

Tunc Iesus misit duos discipulos. Tunc, inquit, quia ante huc & illuc diuertebat, & nolebat asinam pro necessitate, sed pro significatione: ideo est loco ubi videbat Ierusalem, & videri poterat, & ubi occurrit occurrenti turbæ, tunc misit pro iumentis, non ad laborem subleuandum, quia in via petisset, sed ad implendam prophetiam Zachariæ, & ad se Regem ostendendum clarius quam antea. Duos autem misit, quos illa lex de missione binorum non contingebat: quia illa tantum septuaginta duobus discipulis lata est: tamen duos misit ob maiestatem mittentis Regis, & ob ministerium afferendi asinam, & pullum, & ob honestatem nuntiorum, & ut vnus alteri perhibeat testimonium, & quicquam turpe facere erubescerent. Fortè autem hi misi, erant illi ijdem Apostoli, quos misit ad cenam parandam, nempe Petrus & Ioanes: vt Lucas scribit. Theophylactus: Duo misi sunt, inquit, ad soluendum. Paulus quidem ad Gentes, Petrus verò in Circumcisionem, hoc est, ad Iudæos. Glossa ordinaria Hilarium secuta, asserit hos duos Discipulos fuisse Petrum, & Philippum. Quod autor operis imperfecti in sermone quodam confirmat, ex eo quod hi duo primi Apostoli Gentes ad Christum adduxerint. Petrus enim primò Cornelium Gentilem Euangelio, & baptismo imbuuit: & Philippus primus vocauit Samaritanam ad Fidem. Sed certè parum firma ratio est ista: quia Philippus qui conuertit Samaritanam, non fuit Apostolus, sed vnus ex septem Diaconis.

Dicens eis, Ite in castellum quod contra vos est. Quidam per castellum intelligunt Ierusalem, quia ex illo loco videbatur arx montis Sion. Est q; figura Tapinosi, ubi minus dicitur, & plus intelligitur: vt si mare dicatur gurges. Sed profectò hoc loco castellum non arcem, nec ciuitatem Ierosolymorum significat, vel magnatis palatium: quia Græcè dicitur ἡ τῆς πόλεως, id est, in vicum, siue pagum, quæ vox nequaquam significat arcem. Ideò si aliàs dicitur Iesus in castella perambulasse, vel in castella venisse;

non arces significatur, sed villæ, aut pagi. Est autem pagus, multæ villæ, siue domus rusticorū simul positæ, quæ à fonte communi, qui Græcè πηγή dicitur pagus; eo quod feruiat omnium aquationi, nominatur. Quod verò dicitur, quod contra vos est, non videtur contrarietate significare contra Apostolos, eo quod vellet illorum Dominum interficere, vt quidam de Ierusalem exponunt; sed ἀπὸ τῆς πόλεως, id est, quod est regione vestra situm est, siue in prospectu vestro, siue ante oculos vestros; sicut apud Poëtam: Carthago Italiam contra.

Pagus ergo, qui in prospectu eorum positus erat, esse Ierusalem non poterat, propter montem interiectum. Beth-phage enim posita erat ex altera parte montis ipsi Ierusalem, vnde Ierusalem spectari non poterat. Et Lucas refert; Christum progredientem vidisse ciuitatem: prius igitur non viderat, nec ad eam Apostolos miserat: atque ita Beth-phage non multum distabat à Bethania, quæ etiam quindecim stadijs distabat à Ierusalem: & fortassis propter æqualem distantiam dicitur in monte Oliueti. Pagus ergo, qui erat in eorum conspectu, vel erat Bethania, quæ pagus dicitur Græcè Ioann. 11. & aliàs semper; vel alius aliquis pagus suburbanus, quales plerumque vrbibus adiacere solent, in quibus vehendorum onerum gratia asini in vsu habebantur. Vel denique erat Beth-phage id, quod nondum peruenerat, sed prope erat. Vnde Lucas habet: Cum appropinquasset ad Beth-phage, & Bethaniam. Et Hilarius, Duo discipuli ad vicum mittuntur, vt asinam ligatam cum pullo eius absoluant. Et infra: Asina de vico soluitur, atque exhibetur: quod de alio quam de Beth-phage vico non potest intelligi. Et Hieronymus in epistaphio Paulæ ita explicat his verbis: Post ingressa sepulchrum Lazari, Mariæ, & Marthæ, vidit hospitium, & Beth-phage villam Sacerdotium maxillarum, & locum, in quo pullus lasciuens Gentium, Dei frenas suscepit; Apostolorumq; stratus vestibus, mollia terga præbuit ad sedendum. Sic ille. Non ergo asina & pullus erat

B. Hilar. can. 21. in Matth.

B. Hierony. epist. 27. ante med. tom. 2. circa finem.

Pagus quid.

Illud: Quod contra vos est, quid significet.

Virg. 1. Aeneid. initio

Luc. 19.

B. Hilar. can. 21. in Matth.

B. Hierony. epist. 27. ante med. tom. 2. circa finem.

Luc. 19.

Mar. 11.

Quare Christus asinam, & pullum ad se adduci voluerit.

Zach. 9.

Cur quidam ex Euangelistis solius pulli meminerint.

Quare dictum sit a Domino: & si quis vobis aliquid dixerit, &c.

Ioan. 13.

Matt. 15. Supra. 9. Infra. 20.

Ioan. 12.

in ciuitate Ierusalem, sed in vico aliquo vicino: & non erant eorum iumenta, vt quidam existimant, quia dominos habebant, vt inquit Lucas. Et si communiia fuissent, in ingressu portæ Ierusalem, non opus erat prædicere Dominum signa; ubi essent inuenienda.

Et statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi. Hæc, tum ex Mattheo, tum ex Marco coniunctim allegauimus, vt simul exponantur: Introcuntes ergo in vicum, statim inuenietis in porta dominum iumentorum, vt apud Marcum dicitur. Et sunt signa, vt sine vagatione inueniant in biuio: qui cum Luca, & Ioanne tacuit de ligatione asinæ, quia non erant narraturi eius vsus, vel solutionem: ideo nec de solutione quicquam meminerunt. Vtrumq; autem iumentum alligatum petiuit, ob Prophetam prædicentem, & ob significationem Iudæi, & Gentilis. Alij autem solum de pullo mentionem faciunt: vel quia ille tantum equitatus est, vel quia de eo vt fero, & in domo mirum erat quod se capi, & equitari permiserit; & quia super eum significationis causa conscendit, vt potestas Christi Domini appareat flectentis quasi voluntatem pulli. Et si quis vobis aliquid dixerit (vel, vt Lucas habet, interrogauerit) dicite quia Dominus Ihs opus habet: & confestim dimittet eos. Marcus verò addit: Et continuo illum dimittet huc. Re-

ctè dixit: Si quis vobis aliquid dixerit: quia liberè dixerit, etsi Christus præscierit, & prædixerit quod dicturi erant, vt ostenderetur eius sapientia, & ne Apostoli turbarentur, vel desisterent ex responso diuinorum. Dixit autem illis quid essent responsuri, nempe: Quia Dominus Ihs opus habet. Ita enim etiam turba Dominum, Iesum vocabat, ne dum Apostoli, de quibus: Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis: sicut etiam. Ita Chananaea, & cæci Iesum, Dominum vocabant. Non autem significabant potestatem: quia per hoc non cognosceretur persona Domini Iesu: sicut nec dicendo Filium hominis. Vnde dicebant Iudæi: Et quis est iste Filius

hominis? Et magna de se dicit, vt instruat fides: quia plusquam Salomus, & plusquam Ionas hic. Et confestim dimittet eos. Nempe dominus iumentorum, vt quidam interpretantur: nam data illi gratia à Deo, vel incusso timore, vel quia cognito Christo amabantur Apostoli, facile obtinuerunt iumenta. Et significatur Christi potestas super corda hominum: Cor enim Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud. Alius tamen sensus occurrit magis germanus, & literè congruus, quem Chrysostomus attingit, & Euthymius: Confestim, inquit Christus, dimittet eos, ubi eorum opera vsus fuerit. Atque hunc sensum, vt verum declarant verba Marci, dicentis: Dimittite quia Domino necessarius est, & continuo illum dimittet hæc, id est, continuo restituet.

Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem, Dicite filia Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Ne videatur Dominus Iesus nouitate aliqua, aut leuitate concitatus, aut subterfugendi laboris gratia hæc fecisse, allegat Prophetam, ubi omnia de Messia prædicta Iudæis sibi conuenire ostendit: Iudæosque propterea inexcusabiles reddi. Et hoc ait, scilicet mittere Apostolos pro adducendis iumentis, insidere illis, & intrare Ierusalem, ubi erant intelligentes scripta de Rege Messia à Prophetis. Et quia Christiani sciunt, quod in Nouo Testamento verè allegatur sensus literalis; ob Iudæos tantum concordandæ sunt allegationes cum fontibus Veteris Testamenti. Hoc autem testimonium iuxta Hebræam veritatem ita habet: Exulta filia Sion, iubila filia Ierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinum, & super pullum filium asinæ. Septuaginta verò Interpretes ita legunt: Latere valde filia Sion, prædica filia Ierusalem: Ecce Rex tuus (ἰσχυρὸς) veniet, vel veniet tibi iustus, & saluator ipse mansuetus ascendens super subiugalem, & pullum equinum novum.

Matth. 12.

Quaratione impulsus iumentorum dominus discipulis illa concessit.

Prou. 21.

Alter sensus accommodatior.

Chryso. ho. 67. in Mattheum. 2.

Euthym. c. 45. in Mattheum.

Marc. 11.

Matth. 21.

Zach. 9.

Hoc Propheeta vaticinium dicitur filia Sion, &c. cur fuerit allatum.

Zach. 9.

Illud testimonium quam conforme sit Hebrææ veritati.

Quod testimonium per omnia conuenit cum Hebræo: nisi quod ubi dicitur Hebraicè *Pauper*, Septuaginta dicunt, *Manfuetus*. Chaldeus Paraphraſtes habet: *Exulta uehementer cæcus Sion, iubila cæcus Ierusalem. Ecce Rex tuus uenit intra te, iustus ipse, & Saluator manfuetus, equitans in aſino, & pullo filio aſina*. Matthæus uero hæc uerba concisus allegauit: quia non curioſe ad uerbum recitabant testimonia Prophetarum, sed tantum iuxta ſententiam, quemadmodum in plerisque alijs locis, tum Christus, tum Euangelistæ, & Apostoli fecisse leguntur. Quare omisit Matthæus illud: *Ipsè iustus, & Saluator, siue saluans*, quod id scopo suo non deſeruiret.

Cur Matthæus hoc testimonium Propheta paullo aliter retulerit, quam sit.

Initium illud uaticinij: Dicitur filie Sion, & u. unde deſumptum sit.

Mos Euangelistarum interſimonij proferendis ex lege, & Prophetis, Erasmo haud comperus.

B. Hierony. tom. 2.

Quibus dicitur: Dicitur filie Sion, & reliqua.

Hebræi filiarum nomen quibus accoſmodent. Pſal. 44. Pſal. 130.

Illud uero initium uaticinij: *Dicitur filia Sion*, uidetur ex Eſaiæ 62. cap. deſumptum, ubi dicitur: *Dicite filia Sion, Ecce Saluator tuus uenit, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo*. Mirandum uero, quod cenſor cæli, & terræ Erasmus auſus ſit Euangelistam reprehendere, quod neq; cum Hebræa ueritate, neque cum editione Septuaginta Interpretum conſonet testimonium ab eo productum: quasi nouum, uel inſolitum ſit Euangelistas paraphraſticè locos Scripturæ adducere, aut duo ſimul loca ex Prophetis citare, ut idem utroque loco ſignificari oſtendant. Et B. Hieronymus epistoſta ad Pammachium, de optimo genere interpretandi docet, Euangelistas, & Apostolos, & Septuaginta ſeniores ſolitos eſſe ſequi ſententiam, de uerbis autem eorum non admodum fuiſſe ſolicitos.

Porro cū ait: *Dicite filia Sion*, adhortatio eſt ad Prophetas, & prædicatores, ut nuntient Eccleſiæ Iſraeliticæ tam læta, & fauſta nuntia, quale erat aduentus ſui expectati Meſſiæ. Nam familiare eſt Hebræis filiarum nomē uerbis, ſiue urbium ciuium imponere, ut in libro Threnorum non ſemel ſit; & David: *Filia*, inquit, *Tyri, in muneribus*; & *Filia Babylonis miſera*: & ſignificat cœtum, uel cōgregationē Ierofolymitanam phraſi Hebræa, ut Chaldæa editio allata oſtendit. Et

ſic interdum inter Græcos loquitur Pindarus antiquiſſimus ſcriptor. Dicitur autem filia Sion, ab arce Sion, & templo in ea collocato, à quo protegebatur, & custodiebatur populus Ierofolymitanus: qui etiam dicitur filia Ierusalem, à fortitudine murorum, & propugnaculorum quibus munita erat. Et dicitur illi: *Exulta ſatis, & iubila*, id eſt, Dicite quia ſecuta eſt exultatio ex aduentu Regis Meſſiæ præ lætitia extra ſaltando, & iubilare debet canticum, & pœana canere in eius aduentum, & ingreſſum ciuitatis. Et quia nouerat Spiritus ſanctus non diu duraturum hoc gaudium, quo illo die exceptus fuit Dominus, sed breuiter conuertendum in lugubre, & flebile carmen, quoniam poſt ſex dies Regem ſuum Meſſiam, & autorem uitæ tanta pompa, & applauſu exceptum Cruci debebant ſuffigere, & tanquam leproſum, & capitalem inimicum reputare; propterea Prophetæ dixit: *Exulta ſatis*; id eſt, nolite cum eo exultare ad horam, ſicut Dominus dixit Iudæis de Ioanne Baptiſta; qui tamen poſtea in necem eius conſpirarunt. Ioannes Euangelista paullo aliter citat hoc testimonium: *Sicut*, inquit, *ſcriptum eſt, Noli timere filia Sion: Ecce Rex tuus uenit ſedens ſuper pullum aſinae*. Vbi rectè ait, Noli timere, quia hic Meſſias Rex eſt amoris, & in eius regnum non niſi uolentes, & tractati à Deo admittuntur, & ad pacem, quæ exuperat omnem ſenſum cum gaudio ineffabili coniunctam, expulſo omni timore poſſidendam admittuntur. Noli timere, id eſt, Noli turbari de tali habitu Regis aſello inequitantis cum diſcipulis, & cum tali turba acclamante: agnoſce eum, ne pereas cum alijs, qui eum non agnouerunt. Ecce, inquit; id eſt, ita propinquus eſt, ut poſſit à pueris digito monſtrari. Rex tuus. Id eſt, Tibi promiſſus, & à te expectatus, & de gente, & cognatione tua, ut præcipitur in Deuteronomio, ubi dicitur: *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Venit tibi, non ue-*

Ierusalem cur dicta filia Sion & Sion filia Ierusalem.

Exultare quid.

Exultare ſatis cur iubetur filia Ierusalem. Act. 3.

Eſa. 53.

Ioan. 5.

Ioan. 12.

Zacha. 9.

De quo illa timere nõ debeat.

In regno Dei qui tantum admittantur.

Philip. 4.

Chriſtus Meſſias quam proprius Iudæorum.

Deut. 18.

Ad quid illis uenerit, & nobis.

Eum nõ recipientium poena, & ſupplicium.

Effectus Meſſiæ aduentus quis. Matth. 21.

Chriſti paupertas, manſuetudo.

Manfuetus quid.

Qualis Chriſti manfuetudo.

nis tu ad eum tibi ipſum adducturus, quia altius, & longius habitat, quam ut ad ipſum tuis opibus, operâ, aut labore queas pertingere, ne gloriari in te ualcas: sed uenit ex mera gratia, & quia prædixit, & promiſit in Prophetis ſe uenturum. Et uenit tibi, id eſt, in gloriam, & felicitatem tuam, imò etiam in utilitatem, quoniam uenit ad excutiendum iugum Satanæ, & peccati, quod ceruicibus tuis imminerebat, & ad æterna & cœleſtia bona tibi communi-canda, ſi fide exceperis eum, ut par eſt. Quod ſi eum non excipias, contra te eſt hic Meſſias tui aduentus, & in ruinam, & dedecus ſempiternum: quemadmodum factum eſt. Uenit etiam tibi, id eſt, te obligans, ut poſt tantum doctrinæ lumen, & tot Prophetarum oracula, quibus ſe à Deo miſum declarauit, & poſt tot, & tanta ſignorum miracula, quibus ſe Filium Dei, & Meſſiam uerum, te ſtatim, & comprobatum reliquit, illum in Meſſiam, & Redemptorem recipias.

Uenit tibi iustus, & Saluator. Hi ſunt effectus aduentus Meſſiæ, nempe efficere iuſtos, & ſaluare. Adiungit Prophetæ: *Ipsè pauper*. Pro quo Septuaginta Interpretes, & Matthæus dixerunt: *Uenit tibi manfuetus*: nam uox Hebræa מַנְּוּת per iota pauperem, humilem, & afflictoſum ſignificat, מַנְּוּת uero cum uau mitem, & manfuetum, eſt utraque uox à uerbo מַנְּוּת deriuetur: Nec uerè quis eſt manfuetus, niſi ſit & humilis, afflictoſus, & paupertate probatus. Fuit autem Chriſtus paupertatis amator, & prædicator: & maximè in hoc ingreſſu Regio paupertatem præ ſe tulit, & afflictionem, qui uidendo Ierusalem fleuit, & flendo ingreſſus eſt. Fuit etiam manfuetus, id eſt, manu aſſuetus, tractabilis, dulcis; non ſeuerus, aut imperioſus, non ingre-diens ſuper equum bellatorem, diſcordiæq; amatorem, qui procul odoratur bellum, & gaudet ad uocem tubæ, sed ſuper aſinum patiens, & mitem animal. Et ut fructus iam maturus & mitis compreſſus reddit dulcem

ſuccum; ita Dominus calumnijs, & blaſphemijs, & irriſionibus preſſus reddidit bonum pro malo, donec in torculari Crucis, clauis, læcea, & pungentibus uerbis laceſſitus emiſit dulciſſimum ſuccum ſanguinis ſui, & uocem illam mel omne dulcedine ſuperantem: *Pater, dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt*: ita ut ſemper uicerit in bono malum.

Sedens ſuper aſinum, & pullum filium ſubiugalis. Hoc per figuram Synecdoches intelligendum eſt: nam, ut diximus, ſolum inequitauit pullus aſinæ, ut teſtantur tres poſteriores Euangelistæ, & tot Patres, maximè Hieronymus, & Euthy. aſina ultro ſequentem pullum, quia ita erat indomitus, ut abſque matre duci nõ poſſet. Et ita media aſina, id eſt, Apoſtoliſ ex Veteri lege profectis ductus eſt populus Gentilis ad Chriſtum.

Poſſumus etiam alia ratione tueri, rectè dictum Chriſtum ſolum pullum aſinæ conſcendiſſe, cum tamen Euangelista non tantum de pullo, sed etiã de matre mentionem faciat: quia uer-nacula linguæ loqui cõſueuimus: Hic equitat decem, aut uiginti equos, ſi totidem habeat penes ſe, etiam ſi unum tantum equitet: ita Chriſtus equitabat ſuper pullum, sed aſina comite, & præcedente, ſine qua pullus non pergeret. Qua ratione ſummus etiã Pontifex dum unum iumento inſidet, alia tamen iumenta ſeſſoribus deſtituta, & ornata, ſiue equi ſint, ſiue mulæ, quibus uehi poſſit, ſiue lectica, ſiue carpentum, de more propè eum adduci ſolent.

Quod uero ait: *Et ſuper pullum filium ſubiugalis*, ut Septuaginta uerterunt, & Matthæus eſt ſecutus: ad maiore humilitatem pertinet, quaſi dicat, filium aſinæ ſub iugo incedere ſolite. Quod poſuit Euangelista de ſuo, ad declarandum, Prophetam locutum de ea aſina, quæ non ad iter faciendum, ut mos eſt eius regionis, sed geſtandis oneribus alebatur: adeo abiecta fuit prophetiæ impletio: quomodo de Balaã ait B. Petrus, quod correctione habuit ſuæ uerſaniæ ſubiugale mutum animal, quod Græcè dicitur *ἄνθρωπος*, id

Ioan. 19. Matt. 27.

Luc. 23. Rom. 12.

Quomodo accipiendum ſit: ſedens ſuper aſinam, & pullum ſubiugalis. Mar. 11.

Luc. 19. Ioan. 12.

Hierony. ſupra citati. Euthym.

Alterâ acceptio.

Ad quid Matthæus proprio ex fonte addidit: filium ſubiugalis.

2. Pet. 2. Num. 22.

Subiugale animal quod fit. *Plin. li. 11. cap. 49.* *Columella lib. 6. c. 37.* Quomodo pullus asine à Domino equitari potuerit. *Apostolorum in Christum obediētia, & obsequium.* *Mar. 11. Luc. 19.* *Vt inuenerit Christus asellū, super quē sedit, vt Ioannes inquit. Ioan. 12.*

est, domitum, & iugo assuetū ad onera subuēctanda, quale est bos, mulus, equus, & asine, quę iumēta sunt dorsuaria. Quanquā hoc verbum subiugale non videtur admodum Latinum. Subiuges autē equos memorat Plinius: *Nero, inquit, hermo phroditas subiebat subinges carpēto suo equas.* Sic ille. Ideo quidam putant hūc fuisse dicendum, Super pullū subiugis asine. Sed id profecto leuissimum est, & indignum de quo cōtentio fiat. Nō enim filij etiam vsurpat Columella de onagris loquens.

Neq; mirum, Dominum super pullum asine equitasse: quia pullus tenebrum iuuenem significat equitationi idoneum. Quod ostenditur ex cap. 10. libri Iudicū, vbi triginta filij Iair ascendebant super triginta pullos asinarum. Et cap. 12. eiusdem libri filij Abdon, & triginta eius nepotes ascendisse leguntur super septuaginta pullos asinarum.

Abeuntes autem discipuli qui missi fuerant, inuenerunt sicut dixit illis stantem pullum ligatum ante ianuam foris in biuio. Et fecerunt sicut pręcepit illis Iesus: & soluunt eum. Hęc ex diuersis concinnauimus Euangelistis, & significant Apostolos eius pręceptis non contradixisse, sed promissione eius fretos properasse, & successisse illis ex sententia quod volebant. Et si autem Matthęus concisus hęc enarret; Marcus tamen, & Lucas addunt: *Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos, Quid soluitis pullum? At illi dixerunt, Quia Dominus eū necessarium habet. Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum.* Quibus verbis ostendunt, ad literam euenisse illis quod Christus prędixerat. Et quod dicitur in Ioanne: *Inuenit Iesus asellum; & sedit super eum, sicut scriptū est, &c.* intelligendum est inuenisse per Apostolos suos, quibus peculiarem modum inueniendi asinum dedit, & gratiam obtinendi à dominis. Quod verò allegato vaticinio Zacharię subdit: *Hęc non cognouerunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tūc recordati sunt quia hęc*

erāt scripta de eo, & hęc fecerunt ei. Nō enim non est eos tardius intellexisse verba, & gesta Domini. Erant enim Apostoli adhuc rudes, necdū planē instructi de mysterijs Messię: ideo non nisi post suscitatum Dominum à mortuis, qui illos peculiariter instruxit per dies quadraginta loquens de regno Dei, & per Spiritum sanctum cœlitus haustum illa perfectē intelligere potuerunt. Postea autem conferebant vaticinia prophetarum cū euentibus, & operibus Iesu, & ita esse comperiebant.

Et subdit Ioannes: *Pharisęi ergo dixerunt ad semetip sos, Videtis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus post eum abiit.* Quo verbo cordis sui impietatem produnt, teste Augustino: nā vnde de gratias Deo agere debuissent, irriantur potius, & indignantur. Deinde ex inuidia paucos illos, qui illi perhibebāt testimoniū, totū mūdū vocāt; & ad semetip sos loquuntur, vt se mutuo cōsolentur. Et reuera nihil proficitur in Christū, quia durū est contra stimulū calcitrare: & dū bellū gerimus cū illo, nihil est aliud quā stipulā siccā igni aduersari, quā cū primū contingit, cōsumitur, vt pulchrē ait Theoph. Et cū fateatur se nihil proficere; nō tamē cessant, sed dati in re probū sensum, perseverāt in sua obstinatione, vt Saul, & Pharao. Chryf. verò, & Theophy. putant, illa verba dicta ab his, qui Christo fauebāt occultē, non tamen publicē audebāt defendere. Sed mihi prior sentētia Augustini magis satisfacit.

Quod verò imposuerint vestimenta sua, & eum desuper, vel super eum sedere fecerunt: hoc de suo addiderunt: non enim quicquam de hoc Christus pręcepit. Ex quo elicimus, Christo placere quęcunque in eius gloriam etiam extraverbum Dei expressum operamur: quia etiam mandatum Dei est, vt mandata Domini quā diligētissimē adimpleamus, eo scilicet modo, quo putamus plus glorię Christo, & plus utilitatis proximo posse accedere. Adhibuerunt ergo vestimenta sua ad ornatum; & quia pullus non habe-

Apostolorum intelligentię tarditas vnde.

Act. 1.

Infra. 2.

Pharisęorum impietas in Christum, & ingratus animus. Ang. tract. 41. in Ioan. tom. 9.

Nihil in Christum proficitur.

Act. 9. Bellum gerere cū Christo, quid. Theophy. in Ioannem. Rom. 1. Chryso. ho. 65. in Ioan. tom. 3. Theophyl. ibid.

Opera etiam quę nā Deo placeant.

1. Ioan. 5. Quare Apostoli superpullū vestimēta imposuerunt sua.

Apostolicave stis quid Hieronymo. Hierony. in Matthæū.

Super quę Dominū Apostoli sedere fecerunt. Euthym. c. 45. in Matthæum. Theophy. in Matthæū. Mar. 11. Hęc plurima turba quę nā strauerit vestimenta sua Christo.

Luc. 19.

Ioan. 12.

Quantus honor ille fuerit turbarum in Dominum Saluatorem. 1. Cor. 12.

Plutarchus.

Traiani in suos milites amor singularis.

bat stramenta: neque Christus ingratum habet tam vile ministerium. Vestis autem Apostolica, vt docet hoc loco Hieronymus, vel doctrina virtutum, vel edisseritio Scripturarum intelligi potest, siue Ecclesiasticorum dogmatum varietates, quibus nisi anima instructa fuerit, & ornata, sessorem habere Dominum non meretur. Hęc ille. Quod verò dicitur, eum super illa sedere: intellige super vestimenta, vt interpretatur Euthymius, & Theophylactus, non super asinam, & pullum: quia tantum pullo inequitauit. Vnde Marcus habet: *Et duxerunt pullum ad Iesum; & imposuerunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Subdunt autem Euangelistę: *Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via; alij autem cadebant ramos de arboribus, & sternerant in via.* Plurima turba dicitur ex venientibus cum eo ex Iericho, vel ex discentibus, siue discipulis, siue credentibus in eum, vt dicitur in Luca, & ex his, qui venerant ad Diem festum, qui egressi ex Ierusalem occurrerunt ei, vt Ioannes testatur. Primò ergo Iesus ascendit asellum ante descensum montis: Secundò, illo exeunte, id est, incipiente progredi, strauerunt vestimenta sua, superantes Apostolorum fidem, qui vestimenta sua iumentis imposuerunt: isti etiam strauerunt in via. Tertiò, etiam in descensu montis cœpit clamor inuocantium eum, & salutantium Messiam. Homines autem charas habent vestes, & mundas, & eas vocat Apostolus honorem, cū ait: *Quę putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorē circūdāmus.* Dare ergo Christo vestes calcandas, magni honoris Christo exhibitum argumentum fuit. Vnde Plutarchus in Catone Vticēsi refert, quòd vt milites Catonem Imperatorem magno honore afficerent, vestes suas ei calcandas superposuerūt, & manus eius osculati sūt. Traianus Imperator cum fascię deessent militibus vulneratis ad obligandas plagas in clade Dacorum, vestem suam in eum vsū fertur conscidif-

se, & faucijs partitum fuisse: vt historię externę memorię commendauerunt, tanquam argumentū magni amoris, & honoris militibus exhibitū. Honor etiam fuit singularis, quòd non tantum vestes, sed etiam ramos Oliuarum pręcisos de arboribus sternerent pedibus aselli equitati à Christo: non autem vt fieret asello commodior via: nam proculdubio sparsis ramis minus comoda reddebatur, sed potius, vt vel sic Messiam honorarent. Rami autem quos manibus gestabant occurrentes turbę ex Ierusalem, Palmarum erant; scissis prope urbem, vt dicitur apud Ioannem: *Qui verò sternerantur à venientibus cum Iesu, Oliuarum erant pręcisii in monte Oliueti, vt ait Lucas.* Per arbores autē, intelligimus illas, quę fructum afferunt; quę admodum per ligna plerumque infructiferas arbores, vt in Genesi, & Deuteronomio exprimitur: Palma autem apud Romanos & Gręcos in victorię signum pręferabatur: apud Iudęos etiam peculiare erat in publicis, & solennibus gaudijs Palmas in manibus gestare, vt in solenni festo Tabernaculorum. Quod etiam legitur obseruatū in purificatione facta sub Iuda Machabæo, & 1. Machab. libro habetur quomodo mūdāta arce à Simone, ingressi sunt cū laude, & ramis Palmarū, & cymbalis, & nablis. Ita modo Iudęi gestabāt ramos Palmarū, significāte Spiritu factō per eos victoriam Christi, quā de diabolo, & morte erat reportaturus. Iacob. autē de Valētia in Psal. 117. scribit, morē fuisse Iudęis (quę vt puto ab aliquo antiquo Rabino accepit) vt agnū, quē immolaturi erāt in die Paschatis, decima die primi mēsis magna cū pōpa, & floribus, & ramis ornatum adducerent, atque includerent. Illa ergo eādē die quā multa millia agnorum introierunt in Ierusalem ramis & floribus ornata, eādē quoque Christus, qui verus est agnus, & in illis omnibus pręfiguratus, cum ramis Palmarum & oliuarum solenni pompa ingressus est in Ierusalem: & ita figuratus agnus cum figura in Ierusalē ingressus est.

Turbę etiam ramos Palmarum cur strauerint ante Christum.

Quibus illi de arboribus fuerint rami pręcisii. Ioan. 12.

Luc. 19.

Gen. 1. Deuter. 20. Palmę vsus apud Romanos, Gręcos atq; Iudęos quis erat.

2. Machab. 10.

1. Machab. 13. Palmę Domino substratę cui mystērio seruierint

Iaco. de Valentia.

Iudęi ritum in agni immolatione quem obseruarent.

Ioan. 1.

Vbi ille afferuari solitus fuit cūdū Rabinos.

Adduat præterea Rabbini, eosdem agnos in templo asseruari solitos, vt illos in decimaquarta Luna maclaret: Ita Christus verus Agnus hoc solenni ritu seruato ingressus est in templum, & quotidie ad templum veniebat, quo disputaret cum Iudeis, donec decimaquarta Luna ad vesperam comprehensus est à Iudeis, & cohorte Pilati, vt pro nobis in Cruce immolaretur.

Turba autem qua precedebant, & qua sequebantur clamabant. Ante hæc verba præponendum est quod ait Ioannes: In crastinum autem turba multa, que venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus Ierolyamam, acceperunt ramos Palmarum, & processerunt obviam ei (& causam huius honoris declarans, subdit) Testimonium ergo perhibebat turba qua erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis. Propterea, & obviam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Hactenus Ioannes, explicans causas tanti honoris Christo exhibiti, nimirum quod quidam illorum interfuissent suscitationi Lazari, alij verò, qui non interfuerant, ab alijs acceperunt. Mota est ergo turba ad hunc honorem Christo exhibendum, partim à Deo in eorum cordibus operante, vnde Dominus dixit: Si hi tacuerint lapides clamabunt; partim propter signa à Christo edita, & peculiariter propter suscitationem Lazari. Voluit ergo Christus sic facere, & sic honorari, vt ante quam pateretur, specimen aliquod regni sui exhiberet, & se se Messiam expectatum comprobaret; quatenus hac ratione bonos in se credentes confirmaret, & mali nullam possent legitimam obtinere excusationem, admiscens humilia magnificis, & humana diuinis, vt simul & Deus, & homo comprobaretur, vt impleri in se solo Zachariæ prophetiam ostenderet, tanquam in verò Messia, qui venit in nomine Domini ad capiendum regnum. Vnde noluit increpare discipulos in via, nec pueros in templo; vt moueret per eos alios ad

se recipiendum, vel si nolent, essent inexcusabiles. Voluit hoc ingressu ostendere, se hominibus non egere, & quam facile eos habere potuisset, si voluisset, & qui tanto repente affectus est honore, vt omnes ei obviam procederent, indignumque putarent, si bestia, qua Iesum ferret, in terra poneret vestigia, gauderentque si super vestimenta sua graderetur: Hoc tamen tanto honore vti diutius noluit, at præmonstrare quis esset, & quid posset voluit, vt inexcusabilis esset, qui Iesum non reciperet. Ad hæc voluit ostendere viam Crucis esse meliorem: quia si per honores & diuitias iter esset ad Deum, iam perpetua contentio hominum esset, & paucorum victoria. Vno enim diuite, multi pauperes fiunt: vno honorato, multos honorem deferentes; vno principe, multos subditos esse oportet. At per viam Crucis quisque alteri ministrat, omnesque per eam seruari possunt, nemo alteri obest, quilibet alterum adiuuat. Hoc ergo cum esset, maluit Iesus mortem subire, vt nobis meliorem viam ostenderet, quam sua commoda considerare. Postremum, vt accommodans se suorum affectibus, irrideret huius mundi gloriam; declararetque quam sit inanis, & infida, cum tantos applausus, honorificasque acclamationes mox ignominiosa Crucis mors sit consecuta.

Quod autem dicitur, turbas præcedentes & sequentes acclamasse Domino, clarius explicatur à Luca, qui habet: Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, cæperunt omnes turba descenduntium (legendum discipulorum) gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus: clamor autem eorum erat, Hosanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis: Lucas verò: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in celo, & gloria in excelsis. Tres species hominum acclamarunt: discipuli, & turbæ in descensu montis, & pueri ætate in templo; quia puer sine addito significat puerilem ætatem:

Quid suo in templum ingressu Dominus voluerit indicare.

Viam pauperatis & Crucis ad cælum expeditiorè quam diuitiarum, vnde cõstet esse.

Quã fallax, & inconstans huius mundi gloria.

Turbarum acclamatio qualis secundum Lucam. Luc. 19.

Acclamauerunt qui Christo. Puer propriè quid significet, & quid cum additamento.

Ioan. 11.

Turba Iesum cur tam honorificè excepit.

Luc. 19. Ibidem.

Ioan. 12. Quare Christus sibi hunc honorè indidit Palmarum deferri voluerit.

Luc. 19.

Matth. 21.

Psal. 8.

Matth. 21. Esai. 42.

Supra 8.

Infra 21.

Quod ait Lucas, omnes turbas discipulorum acclamasse, quo modo intelligendum.

Eam acclamationem, vide licet Hosanna, Euangelistæ Hebraicè cur expresse- rint.

Leuit. 23.

Plut. lib. 4.

Sympo. c. 5.

Ex Psalmis testimonium cur petitum sit.

Festi Tabernaculorum apud Iudeos vnde orta religio.

Tabernaculum nostrum Christus quã verè dici possit.

Psal. 16.

tem: vnde dixit, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Puer verò cum addito, significat filium, vel seruũ quacunque ætate: vt, Ecce puer meus quem elegi; & Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, id est; seruus. Quod ergo dicit Lucas, omnes turbas discipulorum acclamasse: intellige vel omnes præcedentes & sequentes cum eo de Iericho, & Bethania, & occurrentes, qui egressi fuerat ex Ierusalem, & qui factis & operibus Christum honestauerunt, vocibus & verbis idem præstarent, & vtrique tā verbis, quàm factis Messiam publicè & disertè profiterentur. Fuit autem solennis pompa acclamationis, Hosanna filio Dauid; ideò Hebraicè expressa ab Euangelistis, qua vtebantur Iudæi in festo Tabernaculorum, cum ramos gestarent ex Domini mandato. Plutarchus libro Symposiakon, & in vita Thesei loquitur de festo Atheniensium dicto Ωροφωρία, à gestandis ramis publicè nominato, non dissimili ab hoc; si parua & externa licet cum magnis & sacris componere. Citatur ergo Psalmus, ex quo populus accepit acclamationem; ne humana putetur. Estque fausta benè precatum ominatio: Deus secundet & prosperet regnum Christi. Et quia hæc acclamatio fieri solita erat in festo Tabernaculorum, quod Iudæi memores Diuini beneficij, quo Deus eos per quadraginta annos sub umbraculis arborum, & tabernaculis ex concisis arborum ramis confectis protexerat, celebrabant. Propterea in hoc Christi ingressu aliqua particula huius solennitatis, & Paschæ, & Tabernaculorum in hunc diem obseruanda incurrit. Nam ipse verus est agnus in decima die mensis inclusus: & ipse est tabernaculum nostrum iuxta spiritum, quia sub eius carne, & in Crucis arbore sponte oblata maximè protegimur à seruore Solis, hoc est ab ira Dei, & à reatu peccatorum nostrorum: atque in tali tabernaculo positi dicere possumus cum Dauide: Custodi me vt pupillam oculi. Sub umbra alarum tuarum

protege me. Et rursus, Protexisti me Domine à conuentu malignantium, à multitudinem operantium iniquitatem. Habet enim Christus in Cruce instar auis alas extendentis, brachia sua aperta ad nos excipendum, & ad protegendum à dæmonis potestate, & vt ita recipiamur in æterna tabernacula. Significat autè vox Hebræa Hosanna, Saluum fac obsecro: nam id ex versiculo Psalmi 118. sumptum est: O Domine, inquit, saluum me fac. Vbi in Hebræo legitur הוֹשִׁיעָה נָא אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעָה נָא אֱלֹהֵינוּ id est, Ana Iehoua hosicichana: Ana Iehouah haslichana. Quod B. Hieronymus in suo ex Hebræo fonte edito Psalterio manifestius interpretatus est, dicens: Obsecro Domine, salua obsecro: obsecro, Domine, prosperare obsecro; nam הוֹשִׁיעָה Saluificat significat, & נָא particula est efflagitantis, aut blandientis, vt, quæso, obsecro: & Comicè amabò. Et ex hosichanna, contractum est p syncopim, & dictum Ωσωννὰ. Frequenter autem coniungi consuevit hæc particula verbis Imperatiui temporis; vt, Sa, na, id est, Tolle quæso; Lech, na, id est, Abi obsecro; Kum, na, id est, Surge quæso; Ten, na, hoc est, Da quæso; Ka, na, hoc est, Accipe obsecro. In litera editionis vulgatæ habetur, Saluum me fac, vbi me, abundat, cum nec sit in fonte Græco, nec in Hebræo, nec in Chaldæo, nec in codicibus Gallicani Psalterij: iuuat autem sensum.

Vt autem constare possit, quanta sit linguarum vtilitas, dicemus pauca de huius verbi significatione. Deinde de pronuntiatione eius, siue scriptura. Tertio, de eius vsu, ex quo à turbis fuit vsurpatum, vt ita Iesu Christo acclamarent, & nos in Hymno trigalio in sacrificio Missæ utimur. Quantum ad primum, B. Hieronymus interroganti Damaso de vocis huius germana significatione, respondet, multos ignoracione linguæ Hebrææ hallucinatos fuisse: quos inter primo loco refert Hilariũ in Mattheum scribentem deceptum putasse, Hosanna idem esse quod Redemptio domus Dauid: quod longè est

Psal. 63.

Quid tensio Christi brachiorum in Cruce nos doceat.

Hosanna Hebræis quid? Hæc vox vnde ducta.

B. Hieronymus tom. 8.

Frequens Hebraismus.

Eiusdem vocis variæ acceptiones.

B. Hieronymus in epist. ad Damasum. 145. tom. 3.

Idem & in capit. Matthei 21. tomo 9.

B. Hil. Ca. 21. in Mattheum.

Erasmi impu-
dentia.E. Ambros.
tom. 5.Quo sēsu Hi-
larius & Am-
brosius vocē
Osanna, Red-
emptionem
domus David
dixerint, sig-
nificare.Orig. tract.
14. in Mat-
thæum in fi-
ne, tom. 2.Cle. Alexā.
li. 1. Peda.
cap. 5. init.
Isychi. li. 4.
in Leuit.Hierony. in
Matth. lib.
3. tom. 9.

se à veritate, peritis Hebræi idioma-
tis constare facile potest. Dicendum
enim fuisse Peduth Beth David. Era-
smus cachinnis prosequitur Hila-
rium, & ludum factū à Iudæo, quod
ob imperitiam sermonis Hebraici er-
rauerit, dicendo pueros petiisse vt
hoc regnum David, quod post capi-
tuitatem Babylonicam delierat esse
vsque ad Christum, ipse Christus re-
stituerit in domum David. Hanc ta-
men sententiam secutus est Ambro-
sius in Lucam. Nam lib. 8. agens de
pueris permittendis venire ad Chri-
stum: *Isti sunt, inquit, pueri, qui Domi-
num pullo asina superuectū propheticis
vocibus prosequentes, redemptionem gē-
tium venisse dicebant.* Et lib. 9. cap. 1.
tractans illud, *Osanna filio David*, hoc
est, redemptionem domus David, ex-
pectatum quoque secundum carnē
David filiū venisse declarat. Sed cer-
tē non erat tanta Hebræe lingue co-
gnitio expectāda ab Hilario, vel Am-
brosio, quam se hic ignorare profi-
tetur: nec Hilari⁹ fuit delusus ab He-
bræo, sed tantū dixit quod aliqui
ex Patribus ante eū dixerūt. Vterq;
fortassis Origenem in Matthæū est
consecutus, vbi Osanna significare
testatur humanam Christi dispensa-
tionem, id est, generis humani redē-
ptionem, quod est instauratio solij
David: redemptio autem & restituti-
o aut idem, aut saltem non longē
esse videntur. Clemens lib. Pædago-
gi, lucem, & gloriam, & laudē inter-
pretatur. Isychius in Leuiticum ait,
pueros non recitasse verba Psalmi,
sed explanasse, & significasse hunc
esse Saluatorem, & eum, de quo tota
illa prophetia. Et fortassis hi Patres
magis ad animum eorum, qui accla-
mantes accinebant Osanna filio Da-
uid, quā ad vim vocabuli respexe-
runt. Petebat enim domus Davidis,
id est, Ecclesiæ redemptionem, siue
restitutionem: & ad hoc ipsum spe-
ctans linguarum peritissimus Hiero-
nymus in Matthæū scribit, Hebrai-
cum Osanna significare, quod aduē-
tus Christi salus mūdi sit. Laudo igitur
eorum studiū, qui ab omni asperi-
ori obiurgatione abstinent, & ho-

rum Patrum sententiam benignē in-
terpretandam esse contendunt.

Quod verò Osanna sit vox triū-
phi, vt Erasmus dixit secutus Augu-
stinum, qui Hebraicē nesciebat, &
Latinē reddi non posse: verum non
est. Quia nihil facilius quā vertere
hanc vocem Osanna: nam Osah & Ia-
sah certissimæ & peruulgatæ sunt si-
gnificationis, & signant saluare: vn-
de etiam nomen Iesu est deriuatū.
Na verò, vel anna aduerbia sunt blā-
dientium, vt Latini obsecro, quæso,
amabo, sodes. Et rectē Septuaginta
pro illis verterunt O, vt sensus sit,
Salua obsecro, vel salua quæso filio
David, hoc est, Domui David subde-
folium regni. Quod apertē non di-
cebant, ne intelligerent Romani, &
fierēt perduellionis rei. Restitue-
re ergo regnū David, quod instauraturus
es. Et ita pueri videntur acclamatio-
ne sua significasse hunc esse Iesum,
qui illo loco Psalmi dictus est Deus
& homo, & qui in alijs Scripturæ lo-
cis dicitur Iesuah Ijseh Osah & Mo-
sah: id est, Salus, Saluator, Salutare: si-
cut idem est Rex & regnator, dux &
ductor.

Addit deinde Hieronymus in il-
la prædicta epistola, quosdam opina-
tos Hosanna significare gloriā, alios
verò gratiā, cum apud Hebræos Ca-
bod sit gloria, Thodoth verò, siue
Chana, gratia. Certē Autor operis
imperf. in Matthæum refert, Hosan-
na quosdam interpretari gloriā, alios
redemptionem: alios saluifica-
re, vel saluum fac: nam & gloria illi de-
betur, & redemptio ei conuenit, qui
omnes redemit. Idem habetur ho.
24. Dominicæ primæ Aduentus. Et
idem Chrysostomus in illud: *Audis
quid isti dicunt? Atqui Christo, inquit,
potius hæc verba conueniebant, qui, cum
infantes sibi hymnum decantarent, dice-
re potuisset, Non auditis quid isti dicūt?*
Sic ille, hymnum vocans, Osanna si-
bi decantatum. Certē Theophylas-
tus & Euthymius apertē confiten-
tur Osanna significare hymnum siue
laudem: nec sanē longē ab scopo
iaculari videntur. Nam Ἰη Hoz aper-
tē laudem significat, vt ibi, *Ex ore in-*

Osanna vo-
cem non esse
triumphalē,
contra Eras-
mum.Osah & Ia-
sah Hebræis
quid.
Iesu nomen
vnde.B. Hierony.
Secundus sig-
nificatus.
Cabod, Tho-
doth, siue
Chana He-
braicē quid.Autor oper.
imperf. in
Matth. ho.37. tom. 2.
Chry. hom.
68. in Mat-
thæū, eodē
tomo.Theoph. in
Matthæum,
Marcum &
Ioannem.
Euthy. vbi
sup.
Psalm. 8.
Hoz in He-
bræo quid, &
quid Anna.

fantium

fantium & lactentium perfecisti laudē:
vbi p laudē Hebraicē dicitur Hoz.
Anna verò si Hebraicē scribatur per
aspirationem אָנָה, propriē signifi-
cat gratiam: & aspiratio à Græcis re-
ijcitur, vt contingit in nomine pro-
prio, tum Ioannis, tum Annæ. Dein-
de Lucas, qui solus nomen Osannæ
non posuit, pro eo quod alij duo di-
cunt, *Osanna in altissimis*, veluti eos
explicans, habet: *Pax in celo, & glo-
ria in excelsis.* Id fecit, vt declararet
eos non errasse, qui interpretati sūt
Osanna, pacem, & gloriam. Est enim
insolubile argumētum, acclamatio-
nem illam, quam duo priores Euan-
gelistæ terminarūt in Osanna in ex-
celsis, Lucam terminasse illis verbis,
Pax in celo, & gloria in excelsis. Nec
dici potest Lucam Hebraicē nesciisse:
quia acceperat Euangeliū à Pau-
lo, & à Deo donum linguarum. Pax
etiam parū differt à gratia, & vtrāq;
vocem Paulus in salutationibus con-
iungit. Et fortasse vocem illā Osah,
pro nomine accipit, vt sit sensus: Sa-
lus filio David: sic Apocaly. 7. *Salus
Deo nostro, qui sedet super thronum &
Agnem.* Denique mirantibus Phari-
sæis quod pueri clamarent Hosanna
filio David, ipse eos defendens, di-
xit: *Vtique, nunquam legistis, Quia ex
ore infantium & lactentium perfecisti
laudem?* Videntur ergo pueri accla-
masse illud Hoz. Hæc pro illis excu-
sands dicta sint.

Tertius sig-
nificatus vo-
cis Osanna.
Aug. lib. 2.
de doctrin.
Christ. cap.
11. tom. 3.
prope init.
Idem tract.
51. in Ioan.
in it. to. 9.

Matth. 5.

Tertiō Beatus Augustinus lib. de
doctrina Christiana existimat, Hosā-
na interiectionem esse lætātis, & ob-
secrantis, sicut Raca indignantis. Et
in commentarijs in Ioānem ait: *Vox
obsecrantis est Osanna, sicut nonnulli di-
cunt, qui Hebræam linguam nouerūt, ma-
gis affectum indicans, quā rem aliquā
significans: sicut sunt in lingua Latina,
quas interiectiones vocant: velut cum do-
lentes dicimus, Heu; vel cum delectamur,
Vah dicimus; vel cū miramur, dicimus,
O rem magnam: tunc enim O, nihil sig-
nificat, nisi mirantis affectū. Quod ideo
credendum est ita esse, quia neque Græ-
cus, neque Latinus illud interpretari po-
tuit. Sicut illud: Qui dixerit fratri suo,
Raca: nam & hæc interiectio esse possi-*

betur affectū indignantis ostendēs. Hæc
ille. Vbi similiter benignē est acci-
piendum, quod totam dictionem di-
xerit esse interiectionem lætātis, vel
obsecrantis; cum id tantū eius par-
ticulæ quadret, nempe anna, vel na,
quæ interiectio est: sed reliqua pars
præcipua est verbū Hosah. Est enim
verbum Imperatiui modi tertiæ cō-
iugationis Hebræorum, vt Hierony-
mus docet, & propriē significat: Sal-
uifica obsecro, vel, Saluum fac ob-
secro. Sunt enim duæ dictiones
הוֹשִׁיעַ וְהוֹשִׁיעַ & אָנָה pronuntiantur tamē
velut vna dictio: ita vt vltima voca-
lis verbi cum sequenti nū Dag hes-
sato pronuntietur, & dicatur Hosā-
na, vel Hosah anna, Nam dictio Na
bis posita in fine duorum verborū,
pro Anna posita intelligenda est: &
vt diximus, deprecantis est, quemad-
modum & Græca particula ἀγέ inter-
dum est obsecrantis. Quāquā nō
desint qui dicāt, na illud in fine ver-
bi non pro Anna poni, sed significa-
re, nunc: vt sit sensus; O Domine, sal-
uifica nunc; ò Domine prosperare
nunc. Atque ita accepit Chaldæus
Parahraustes, & Septuaginta Interpre-
tes, O Κύριε σώσον ἡμᾶς, ò Κύριε ἰωάννου
ἡμᾶς. Id est, O Domine saluum fac iā,
ò Domine benè prosperare nunc. Et
hactenus de vera significatione.

De pronuntiatione verò, & scri-
ptione scribit ibidem Augustinus:
quod vt in lingua Latina interiectio-
nes quædam sunt, insultadi, vt Vah;
aliæ admirandi, vt Pāpē; aliæ dolen-
di, vt Heu. Ita & Hebræi interiectio-
nem habent deprecandi, siue obse-
crandi, vt dicitur Anna. Osah er-
go, Saluifica interpretatur. Quod si
ex his duobus velis compositū ver-
bū facere; dices, Hoscianna, siue me-
dia vocali elisa, Osanna: sicut facere
solemus in versibus Virgilij, quan-
do pro,

Me ne incerto desistere victam?
Scandimus:

Men' incerto desistere victam?

Ita fit Hosanna pro Hoscianna. Sed
profecto in Imperatiuo tertiæ con-
iugationis non tantū dicitur Hos-
ciah, sed etiam Hoscha: sicut Latine

Hosah He-
bræis quid, te-
ste Hierony.
Hieronymy.
superius.Quorundam
de Na illa
particula trā-
ditio.Eadem vox
Osanna quo-
modò pronū-
tianda, & scri-
benda sit.
Augu. prius
allegatus.Hæc scriptio
pronuntiatio
ve Hosciā-
nā, nūm va-
leat, nec ne.
Virg. lib. 1.
Aeneid. pro
pe in initium,

idem

Jerem. 31.

idem est Ama, & Amato. Vnde vt alios locos omittam; in Ieremia legitur, Hofah Iehouah Eth hamecha; id est, Salua, Domine, populum tuum. Et alibi; Vehofahni, id est, Et saluum me fac de manu Regis Aram, siue Syriæ. Psalmo 85. וְיִשְׁעֵךְ יְהוָה, id est, Saluum fac seruum tuum. Ideò tam rectè dicitur Ofanna, atque Ofanna.

Hæc quorundam interpretatio Græcorum ὦσ ἄνωα rejicitur. Theophyl. Euthym.

Quod verò in Græcorum libris legitur per duas dictiones ὦσ ἄνωα, vitio scriptorum est tribuendum; cum ex Theophylacto & Euthymio habemus vnam tantum esse dictionem. Dicunt enim Ofanna Hebraicum esse, & significare hymnum, vel laudem; & idem esse Hofanna filio Dauid; ac dicere, Hymnus sit filio Dauid. Latini semper vnam tantum dictionem agnouerunt.

Hæc vsus vocis apud Iudæos qualis fuerit. Leuit. 23.

Iam de vsu dicendum est, morem olim fuisse, & etiamnum Iudæis acclamandi gestantibus ramos arborum וְיִשְׁעֵךְ יְהוָה in festo Tabernaculorum per omnes septem dies nõ est ignotum: nam vt nos in Litanij, quibus Sanctos interpellamus ad singulam precationem respondemus: Ora pro nobis: ita illi referunt syluam multam nominum Dei, & ad cuiuslibet pronuntiationem omnes succinunt Hofanna, hoc modo: Propter te Deum deorum, hosanna: Propter te Dominum dominorum, hosanna. Domine Saluator, hosanna: Domine Redemptor, & Saluator, hosanna. Deinde subiungitur magna rerum congeries, quas saluas esse cupiunt: vt, templum, montem Moriah; & ad singula occiditur Ofanna, & ad quædam geminatur, & dicitur, Hofanna, hosanna. Denique omnia personant, & reboant Hofanna: quem morem seruatum etiã nunc Iudæos accepisse à Patribus, non est nisi cum ratione summè coniunctum. Et idcirco cum in vsu esset tempore Christi in festo Tabernaculorum hæc acclamatio, Spiritus sanctus, qui illos impulit ad arborum frondes sternendas, & ad palmas manibus gestandas in eius honorem, frõdium occasione in Hofanna prorumpere eos voluit, adimplens quod tanto ante tempore fuerat per Da-

uidem de Christo prophetatum. Et hæc est in primis causa quare declinarunt à verbo Hofcianna Psalmo 117. & dixerunt commune Hofchanna. Certè Syriacum Euangeliũ, quod autographum esse Matthæi à quibusdam creditur, מַחְשָׁנָה Vschanna habet. Deinde ex eo dicitur, quod cum hæc vox identidem geminaretur à multis; eò tandem ventum sit, vt ipsos arborum & salicum ramos Hofanna vocitarent: vt tradunt Rabbinij, & præsertim Helias Thesbytes: vsque adeò, vt pueri Iudæorum nostro seculo petentes arboris ramum à parentibus, vel duos, dicant, Pater, da mihi vnum hosanna, vel duos. Et in hoc sensu posset non incommode, neque ineptè hic locus accipi, quasi turba gestiens declararet se eiusmodi ramos gestare filio Dauid, id est, in gloriam & honorem Messie, qui peculiariter dicitur filius Dauid: & ita Hofanna signaret ramos quos ferrebant. Tertiò, hinc elicitur causa, ob quam hæc dicitio Hebraica ab Euangelistis non sit interpretata: non quòd eam commodè transferre in Græcum sermonem non potuerunt, vt Augustinus verbis allegatis ostendit, & vt Hieronymus epistola prædicta insinuat his verbis: De verbo autem Ofanna, quia in Græcum non poterat transferri sermonem, sicut & in Alleluia, & in Amen, & in plerisque factum videmus, ipsum Hebræum posuerunt, dicentes Ofanna. Lucas igitur, qui inter omnes Euangelistas Græci sermonis eruditissimus fuit, quippe Medicus, & qui Euangelium Græcis scripserit; quia se vidit proprietatè sermonis transferre non posse, meliùs arbitratus est tacere, quàm id ponere, quod legenti faceret quæstionem. Sic ille.

Dicendum tamen est, illam integram, aut solidam causam non fuisse; quia ea dicitio in Psalmis à septuaginta, & alijs interpretibus factis est explicata. Sed vera causa fuit, ex eo quòd esset familiaris Hebræis acclamatio: Quemadmodum apud Græcos Io Pæan, & apud Romanos Io Triumpe; quòd in triumphis pro re feliciter gesta acclamari

Matthæo quo creditur scripsisse sermone.

Iudæi arborum & salicum ramos Ofanna vocitabant

Rab. Helias Thesbytes.

Cur eadem vox, nimirum Ofanna, ab Euangelistis non fuerit interpretata.

Aug. prædicto loco.

Hiero. dicta ad Damasum epistola.

Prima ratio parum probabilis.

Lucas inter omnes Euangelistas Græci sermonis eruditissimus fuit, teste Hieronymo.

Altera ratio.

Græcorum atque Romanorum acclamationes quæ olim in vsu.

solebat.

Alleluia quid

solebat. Sic etiam Alleluia acceptum est ab eisdem, cum nil sit aliud, quàm, Laudate Dominum: eo quòd peculiaris sit vox ad se in laudes Dei prouocandi. Hofanna ergo, non est simpliciter dicitio precatória iuxta Hebræos, sed talis, quæ testatur gaudium mentis, & lætitiã; & cum quadam gratiarum actione ob beneficia præstita petitur conseruatio, & acceptorum beneficiorum prosperitas, & bonus vsus. Idcirco versiculum illum, vnde est acceptum Ofanna, præcedit versus gaudium insinuans animum: Hac dies quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea. Et eadem ratione Phariseis indignatibus, quòd pueri Christo acclamarent Ofanna, obiecit Dominus illud; Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Et Lucas, Græci sermonis peritissimus, atque ab Hebræis dictionibus studiosè abstinens, ne id poneret quod legenti quæstionem faceret: pro Ofanna in excelsis, posuit, Pax in cælo, & gloria in excelsis, affectum eorum exprimens, non vocabuli vim, & explicationem, qui varia fortassis cantabant elegia, & non tantum Ofanna. Sic autem illi Ofanna decantantes fausta precabantur, vt simul etiam Deum laudarent pro dato diuinitus Rege iamdiu expectato. Mirantur quidam de illa Grammaticæ ratione, Ofanna filio Dauid: nam durum & obscurum videri posset; Salua obsecro filio Dauid. Nec potest consistere expositio Euthymij: Hofanna filio Dauid, id est, Hymnus sit filio Dauid. Alij legunt pro filio, ò fili, vt sit sensus: O fili Dauid, salua nos. Sed certè Datiui casus est, vt constat ex codice Syriaco, qui habet Lamed, signum Datiui; & ex Græcis, & bene correctis Latinis codicibus. Plerique; Datium filio Dauid referunt ad verbum dicentes, vt significet, Clamabant dicentes filio Dauid, Ofanna; aut subaudiunt verbum dicimus, sic: Hofanna dicimus tibi filio Dauid.

Illud: Ofanna filio Dauid, quomodo iuxta Grammaticam accipiendum sit. Euthy. cap. 45. in Matthæum.

Hebræum verbum Hofchanna duos casus regeret.

Dicendum est verbum וְיִשְׁעֵךְ יְהוָה apud Hebræos non tantum Accusatiuum regere, sed etiam Dandi casum plerunque: vt apud Ezechielem ca. 34.

versu 22. vbi dicitur: Saluabo gregem meum: vbi Hebræa habent, Hofchanna Hoti Lezoni. Et Psal. 43. habetur: Brachium eorum non saluabit eos: vbi Hebræicè ponitur Datiuus Lamo. Et Psal. 97. Saluauit sibi dextera eius: vbi Datiuus est sibi, & Hebræicè Lo. Vbi Septuaginta habent: Εὐχαριστῶν ὑμῶν ἡδελφία ἄνωα: cum tamen apud nos Saluare, & apud Græcos ὀδῶν Accusatiuum poscant.

Quòd ergo Interpres Græcus ex Hebræo Matthæi, & noster, qui ex Græco transtulit, reliquerint Dandi casum: non imperitè fecerunt, ob id quòd Hebræum verbum id postulare. Quòd si vertissent Hebræam vocem, Dandi casum nõ seruassent, sed dixissent: Salua, vel, saluum fac obsecro filium Dauidis; Tu qui es in altissimis: id est, Prospera, & benè fortuna regnum Messie filij Dauidis. Ita etiam Psal. 19. pro vita Regis precantes dicebant cum eodem verbo Hofchanna, Domine saluum fac Regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te. Et ita Hofanna dirigitur ad Messiam. Quòd si propriè significet, Opem fer obsecro; vel, Salua obsecro; dirigitur ad Deum Patrem, vt ille pro sua bonitate opem & salutem nobis conferat per Messiam filium suum, & ad gloriam eius, propter quæ exaudiri desideramus, & saluari, tum in corpore, tum in anima, & vel in hoc seculo per gratiam, & in futuro per gloriam. Ideò bis acclamatur Hofanna, primò quidem simpliciter, deinde Hofanna in excelsis, vel altissimis, id est, Cælesti gloria, qua nil altius. Quidam tamen putant esse vocandi casum: O tu qui es in excelsis: Οἱ τοῖς ὑψίστοις. Sicut in Psal. 148. dicitur: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis, pro eo quòd est, Οἱ ἐν τοῖς ὑψίστοις, id est, Qui habitatis excelsa, vel estis in excelsis. Et vt ibi dicitur, Hofanna Bam Meromim: ita hic, Hofanna Bam Meromim. Quòd Lucas expressit, Pax in cælo; id est, Deo in cælo pax, & reconciliatio nis gratia nobiscum sit. Sicut Paulus scribit, Christum pacificasse per sanguinem Crucis suæ, siue quæ in

Psal. 19.

Ofanna in altissimis, vel in excelsis, quid significet.

Luc. 19. Quid hoc sibi velit: Pax in cælo, & gloria in excelsis. Coloss. 1.

terris,

terris, siue quæ in cælis sunt. Et gloria in excelsis, id est; Ob reconciliationem humani generis Angeli gaudentes Deum laudent: sicut ostenditur factum Apocal. 12. Nunc facta est salus, & virtus, & regnũ Dei nostri, & potestas Christi eius.

Vfus huius vocis in Hymno Trifragio que ratio fuerit. Missa Hebraei nomẽ, quid significet. A quibus primum condita.

Vt regnet Christus in nobis.

Luc. 2.

Cur nos modo Christo Hofanna dicere soleam?

1. Reg. 10. 3. Reg. 1.

Dicendum est de vsu huius dictio- nis in hymno Trifragio; quod accini mus Christo in sacrificio Missæ. Cũ enim Missa, vox Hebræa sit, oblatio nem spontaneã quæ manu offertur, significans; & à B. Iacobo primũ, & alijs Apostolis Hebræis constitu ta, non mirũ est, si acclamationem Hebræam Christo venienti. in ho- stiã, vt inde corda nostra subintret, & regnet in nobis per fidem, spem, & charitatem, persoluamus. Quia et si ille ingressus Christi in hostiã ma- gna Christi humilitate & submissio ne sit plenus, est tamen iam notus si delibus, & gloriosus habitus nõ mi- nus quàm ille primus ingressus per carnem in natiuitate Angelis non ignotus extitit, ac proinde eorũ lau- dibus celebratus. Ingressus quoque in die Dominica Palmarũ spiritu im- pellente aperuit ora discipulorũ, & corda, etiam si tãta paupertate & sim- plicitate esset ornat, & agnitus fuit Messias; & propterea laudibus & hy- mnis, & alijs ceremonijs, etiam ad inuidiã hostes suos excitantibus ex- ceptus, & celebratus. Nisi quod iam non dicimus Christo Hofanna, qua- si illi poscamus regnum, vel prospe- rum sui regni successum, sed nobis per Christum, & propter Christum salutem precamur. Et dicentes, Be- nedictus qui venit in nomine Do- mini, precamur vt ab omnibus bene- dicatur, & laudetur intellectu præ- ditis creaturis. Hofanna ergo filio David, acclamatio est, qualis exhibe ri solet ineuntibus magistratum, & qualis Regibus dum coronantur, im- penditur: *Viuat Rex*, scilicet Saul: &, *Viuat Rex Salomon*. Pro Regis ergo noui felicitate, & prospero regni successu deprecabantur & discipu- li, & turbæ Dominum, & quæ præ- cedebant, & quæ sequebantur, cla- mantes. Ecce duo populi portantes

in veste botrum cypri de Terra pro- missa. Prior, est Iudæus non videns quid portet, quia Iudæi excæcati sunt auertentes oculos à suo Mes- sia; posterior, est Christianus, qui tẽ- pore consequitur Christum, & vi- det oculis credulis, & edit ex eo per fidem.

Benedictus qui venit in nomine Domi- ni. Benedictus dicitur Græcè *εὐλογη- μένος*, id est, Laudandus, & extollen- dus, bonis actus, & cumulat. Estq; oratio precatoria, Benedictus sit qui venit, benedicatur ab omnibus, & glorificetur qui venit. Sicut quod di- citur apud Marcum: *Benedictum quod venit regnum patris nostri David*, & sup- plendum est verbum Sit. Et si intel- ligi possit eos precatos benedictio- nem Diuinam Regi Messia, vt sit se- sus: Benedictus sit à Deo Messias, Deus illi benefaueat, prosperet, & secundet regnum eius, vt per eum & nos simus benedicti. Precantur ergo Regi suo omnium bonorũ augmen- tum. Et est repetitio præcedentis di- cti: nam cum dixisset, O Domine sal- uũ fac, subdit, O Domine benè pro- sperare, idem alijs verbis declarans: quod Hebræis est familiare.

Quod ait: *Qui venit*, de præsentĩ est: sic enim Græcè dicitur *ἰσχυρόσ*, & hoc in præsentĩ dictũ vim habet futuri, Benedictus scilicet qui ven- turus erat, cum de eo dicatur, qui est adhuc in via, & quem Propheta om- nes venturũ prædixerunt. Et mis- sus, ac destinatus à Deo debebat ve- nire Messias, qui non se ingereret, sed mandatũ haberet à Patre, vt reg- nũ acciperet: quod est venire in no- mine Dñi, qđ signis editis cõproba- bat. Vnde apud Ioannem dixit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non acci- pistis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.*

Benedictum quod venit regnũ Patris nostri David. Sic enim loquuntur re- spectu promissionum: nam Deus te- status fuerat se missurum Regem li- beratorem, modumque designauerat regni Davidis instaurationem. Dant ergo Christo honorẽ Media- toris. Et repetitur Hofanna in ex-

Viri duo bo- trum cypri d Terra promif- sa portantes, quid præfigu- rauerint.

Num. 13. Esai. 6.

Explicatur: Benedictus qui venit in no- mine Domi- ni.

Mat. 11.

Christum ve- nire in nomi- ne Domini, quid sit.

Ioan. 5.

celsis,

celsis, seu altissimis: quia acclamatio- nes repeti solent, vt, *Viuat Rex*; vi- uat Rex, id est, Hofanna ei, qui ha- bitat in altissimis: vel, O tu qui habi- tas in altissimis: vt superius posui- mus. Lucas addit pauca quædam ver- ba: *Pax*, inquit, *in cælo, & gloria in ex- celsis*. Quæ verba videntur dissidere à Canticò Angelico, vbi Gloria in altissimis Deo, & in terra pax cãta- tur: hinc autem vtrumque ad Deum re- fertur. Tamen sensus est vnus & ve- rus. Nam per hoc regnũ Christi glo- ria comparata est Trinitati ab homi- nibus: & pax in cælo, quia nõ aliter animæ in terra pacãtur, nisi Deus de cælo illis reconcilietur.

Subdit Lucas: *Et quidam Pharisæo- rum de turbis dixerunt ad illum, Magi- ster, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait, Dico vobis quia si hi tacuerint, lapi- des clamabunt.* Pharisæi qui laudibus Christi præ inuidia vrebantur, vo- luerunt obstrepere, quo turbam suo imperio comprimeret: *Magister*, in- quiunt, *increpa discipulos tuos*, vt tua autoritate cohibeantur, qui nostra cohiberi non possent, ne ex immo- dico affectu suo tibi accinentes, & ti- bi & nobis omnĩ periculũ imineat à Romanis. Et discipulos vocat, nõ tantum Apostolos, sed omnes qui Christum sequebantur. Sed Iesus ostendit se hũc honorem voluisse, vt quorũ hũc honore nõ semper, sed magis crucifigi voluerit, quære- remus. Nã si nobis egeret, profectò semper voluisset, nosq; vel coacti, vel nescientes, vel volẽtes ei parui- ssemus: sed quia nostri non egebat, sed volebat liberos quosdam & in fir- mos Deo seruire, hoc fecit. *Si ergo hi tacuerint, lapides clamabunt.* Qui- bus verbis significat in primis, hanc acclamationem non ab humano af- fectu, sed à diuino spiritu profectã, qui eos ad illã impulit, adeo vt nec sint culpandi qui acclamabant, nec ipse qui eã admittebat: & quod Pha- risæi obstrepentes acclamantibus fa- tis essent duriores, vt tot ac tantis si- gnis, ac tam cõcordi turbæ accla- matione non permouerentur ad præ- dicandam Christi gloriam, quã tur-

Luc. 19.

Supra 2.

Qua ratione tantũ animæ cum Deo re- conciliantur

Quo animo Pharisæi Chri- sto dixerint vt prohibe- ret discipu- los suos, ne si- bi clamarent Hofanna, &c.

Quare nõ p- hibuerit.

His verbis Dñs: Si hi ta- cuerint, lapi- des clama- bunt, quid si- gnificauerit.

Pharisæi cordis duri- ties.

bis erant lapides prædicaturi. Cru- cifixus enim Domino, & discipulis ta- centibus præ timore, lapides & saxa veluti clamabant, quia post emissum spiritum petræ scillã sunt, terra mo- ta, monumenta aperta: clamauit etiã Centurio Gentilis, & qui cum ipso erant, dicentes: *Verè Filius Dei erat iste.* Et post Christi mortem, tacen- tibus Iudæis, lapides illi viui, quos Petrus edificari dicit in edificium spirituale, & de quibus mysticè Ioã- nes dixerat: *Potens est Deus de lapidi- bus istis suscitare filios Abrahæ.* Domini gloriam præcinctes prædicabũt. Quasi Dominus dicat; Paulsõ post clamabunt turbæ, vt vos vultis, & di- cent; *Tolle, tolle, crucifige eum*, nũc au- tem clamant vt ego volo. Et tanta fuit turba, vt homines desperarent prohiberi eam posse, nisi ab ipso Ie- su, in quo solo videbant eam vim si- tam esse.

Et cur nõ ad arma edhors Roma- na cucurrerit? Quia profectò teneba- tur nutu eius, qui sic omnipotenti fieri volebat. Nam & turba ipsa, quæ ob- uiam ei processit, nesciebat quid fa- ceret. Imò nec discipuli cognoue- runt factum, nisi postquam Iesus glo- rificatus est, vt dicitur apud Ioannẽ. At Dominus regnum aliã oblatum à Iudæis refutauit, quia temporale erat, & vt ab eo saturandũ, & ne ab eis accipere videretur potestatem, quod accidit per antũ ante passio- nem. Nunc autẽ proximus morti ho- men Regis acceptat, prolatum per turbam à Deo inspiratam, & non de regno temporali, vel ab hominibus collato, sed de spiritali regno, & à Deo exhibitò, & non auferente ab alijs seculi Regibus potestatem Re- giam, sed sanctificantẽ, & confirmã te: non enim eripit mortalia, qui re- gnat cœlestia. Ad quæ vt nos sin- gulari eius bonitate, atque clemen- tia admittamur, præstet mitissimus Agnus & potentissimus Rex Do- minus noster Iesus Christus, cui cũ Patre & Spiritu sancto reddẽdus est honos, gloria, & imperium in sempiternis seculis. Amen.

Matth. 27.

Ibidem.

1. Pet. 2.

Matth. 3.

Ioan. 19.

Quare cõtra Christum Re- gem salutatũ Romana co- hors arma nõ sumpsit.

Ioan. 12.

Supra 6.

Cur aliã Dõ- minus regnũ sibi à Iudæis oblatum re- cularit.

TRACTATUS XLVIII.

In quo enarratur mysterium ingressus Christi solennis in die Palmarum.

Duplex Christi aduentus, & quis ille sit.

Q. 1. R.

Ad primum Christi aduentum & secundum quæ disponant.

2. Tim. 4.

Tit. 2.

Luc. 12.

N. Primis præmittendum est, duplicem esse Christi aduentum, alterum in carne fragili, sed in misericordia ad redimendum mundum; alterum in carne gloriosa, sed in iustitia ad iudicandum: ex cuius duplicis aduentus ignorantia Iudæi mirificè excæcati sunt. Qui enim hos duos Messias aduentus nõ distinguit, sed illos inuicem confundit, in meridie cæcitate videtur, & nihil ex sacris literis, quod ad Messiam attinet, apprehendere valet. Ad primum ergo aduentum disponebat tota Lex Moysis, & Ecclesia, vel Synagoga Iudæorum aspiciat. Ad secundum Messias aduentum disponit Euangeliu, & spectare debet Ecclesia Christiana: unde Paulus: In reliquo, reposita est mihi corona iustitia, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius. Et in alio loco: Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus; erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrii, & iusti, & pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Et Dominus in Euangeliõ: Sim lumbi vestri praecincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptijs, ut cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. Primus aduentus Christi in misericordia, qua nos præuenire in benedictionibus dulcedinis dignatus, factus est cum duplici ingressu: prius enim fecit ingressum suum occultè, & postea magna cum solen-

nitate, & hominum pompa comitatus. Nam quemadmodum olim Cafares triumphaturi, prius quidem ingrediebantur Urbem, & vbi omnia præparata essent quæ necessaria erant ad triumphu, secretè exhibat, & postea publicè & magno cum apparatu ingrediebantur, & cum triumpho Capitolium conscendebant: ad quem etiam modum Legati de latere Romani Pontificis qui destinantur in aliquod regnum, vel Prouintiam, primo quidè breuioribus vestibus praecincti iter conficiunt, quemadmodu viatores decet: at vbi proximi sunt regno, vel ciuitati, ad quam cum potestate magna emittuntur, tunc honorificentioribus & splendidioribus vestibus induuntur, & quales Legatos de latere decet, & simul cum populis ad eum honorificè excipiendū occurrentibus, lætam & illustre ingressum suum faciunt. Ita profectò Christus Rex Regum, & Dominus dominantium, & quasi Legatus de latere à Patre emissus, occultu & simplicem fecit ingressum, & quasi comunibus vestibus indutus, quando exinanitus est in vtero Virginis, & per carnem assumptam abbreviatus, & quasi viator per viam secretam, & subterraneam Virginis, & humilis Mariæ ad nos venit; postea verò cepit Iudæos præparare, ac disponere ad ingressum solennem faciendum vita sua sanctissima, doctrina incomparabili, Discipulorum sequela, & miraculorum operibus coruscans, & misericordia atque beneficentia vniuersos ad se trahens. Et iste est solennis & honorificus ingressus factus in die Palmarum, vbi Dominus Iesus tan-

Primus Christi in mundu aduentus qualis sit.

1. Tim. 6. Apocal. 17.

Philip. 2.

Mar. 11.

Luc. 19.

Zacha. 9. Quid est: Ecce Rex tuus venit tibi.

1. Cor. 1.

Ibidem. Solennis Christi in ciuitatem Ierusalẽ ingressus à quibus fuerit praenuntiat. Psal. 117. Esai. 62. Zacha. 9.

Idem vnde stultus videri posset, & indignus Filio Dei. Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

quàm verus Rex, Messias, legatus, & nuntius Patris æterni, Ierusalem, & templum magna cum pompa & populorum acclamatione ingressus est, nomen Regis acceptans, & cantiones illas: Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini: & Benedictum quod venit regnum Patris nostri Dauid: pax in caelo; & gloria in excelsis. In quibus verbis laudes Messias inclusas, tanquam à Spiritu sancto turbas excitante in se collatas admittebat: atque eo die Iudæos obligauit, ut iuxta vaticinium Prophetæ eum in Regem reciperent. Ecce, inquit, Rex tuus venit tibi; id est, venit te obligans, & arctans vt in bonum tuum & vtilitatem tuam illum per fidem excipias. Si autem oculis carnis contemplari velimus hunc Domini nostri solennem introitum in ciuitatem Ierusalem, proculdubio dicemus quod Paulus dixit: Nos predicamus Christu crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Si autem oculis spiritualibus hoc Christi factum consideremus, cogimur dicere quod statim Paulus subiungit: Ipsis autem vocatis, Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Nam in primis vt missum faciamus quod hic ingressus prædictus sit à Prophetis, id est, à Dauide, Esaiâ, & Zacharia, vera videtur profectò stultitia iste Messias cum duodecim pauperibus discipulis, & discalciatis introitus. Ad hæc quid Regi cum asina & pullo, nec illis quidem proprijs, sed alienis, & commodato acceptis? præsertim cum pullus esset indomitus, careret stramentis, qui poterat insanire, sessorem excutere, vel molestiam inequitanti exhibere. Tertio, quia Dominus ingrediens à pueris tantum, & à turba excipitur, & ab illa tantum gratulatoriam acclamationem recipit, vt planè videatur contemptu, & puerile regnum: inermibus præterea stipatus militibus, qui pro hastis & gladijs tantum arborum frondes & ramusculos in ma-

nibus gestabant. Quarto, quia in hoc ingressu videns Ciuitatem, fleuit super illam, quod verecundum & scemineum planè videtur. Quid enim Regi, & illi quidem triumphanti cum lacrymis? Nam homines dū illacrymantur, latibula querere solent, ne videantur: quanto magis in medio triumpho, vbi homines in triumphantem oculos intendunt, ab omni specie tristitiæ, ne dum à lacrymis abstinere debuit? His accedit, quod illi qui eo tempore sapientiæ testimonio, & sanctitate vitæ præditi erant, potestateque aliqua fungebantur, huc eius ingressum contempserunt, & irriserunt: & dum commota esset vniuersa ciuitas, dicebant per contemptum, Quis est hic? & per viam obijciebant illi, Magister, increpa discipulos tuos; & in templo de pueris clamantibus dicebant, Audis quid isti dicunt? & post hæc omnia Sacerdotes & Pharisei obiecerunt Domino, In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? Postremò, vbi omnia hæc in ingressu suo magnificentissimè præstitisset, nullus eum tanquam Regem, vel Prophetam Dei domi suæ excipere ausus est, vel ad cœnam inuitare, sed vt ait Beatus Marcus, circumspexit omnibus, cum iam vespere esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. Quid ergo sunt omnia ista oculis prudentiæ humanæ, nisi stultitia, & merum deliramentum? quæ poterant risum, & irrisionem, & contemptum efficere, quemadmodum fecerunt. Et tamen simpliciter dicendum est, hunc Christi introitum nihil aliud esse, quàm Dei potentissimam virtutem, Dei gloriosam sapientiã, ac denique Dei immensam & ineffabilem charitatem. Hæc enim stultitia, sapientissima est: hæc impotentia, potentissima habenda est: hic flentus plenus est charitate, sapientia, & Regia maiestate. Si oculis philosophicis, aut spiritualibus, quod ve-

Quartum ar. Luc. 19.

Matth. 21. Luc. 19.

Matth. 21.

Infra. 22. Quintum & vltimum argumentum. Mar. 11.

Dominus Iesu hic in ciuitatem Ierusalẽ ingressus tam vilis in speciem, & contemptus, quanta fuerit cum Dei potetia, sapientia, & bonitate coniunctus.

Suz in primis potentia Christi in co quale specimen ediderit

Regia potentia praesidia, & instrumenta.

Arist. lib. 8. Ethic. c. 4. tom. 3.

Quod etiam modi Regiae potestatis insignia nil nisi summam Regum impotentiam ostendat.

Regis officia

Christi nuditate & paupertatis gloria, & diuitiae

rius est, haec omnia inspicimus, & contemlemur. Quod ergo sit Dei virtus, atque potentia, in primis indicari potest. Na quo magis defunt diuitiae, opes, & opulentia; quo minus est equitatus, & comitatus exercitus, atque quo pauciora alia praesidia humana, eo se magis potentem Regem ostendit. Vt enim Rex terrenus opulentus existat, & alias ciuitates sibi rebellantes suae ditioni subiectas adijciat, magno indiget peditu & equitum numero, multis bombardis, & alijs bellicis instrumentis opus habet: magno deinde comatu, & annona eget ad tot millium militum, & equorum vitam sustinendam, multis auri & argenti thesauris, pluribus deniq; pecunijs, quae neruus belli dicuntur, ad haec omnia praestanda opus est. Vnde Aristoteles in Ethicis: Non est Rex, nisi sit ex se sufficiens, & bonis omnibus antecellat. Haec autem omnia praestare posse aliquem, nos non nisi Regis potentiae adscribere consueuimus; cum reuera haec omnia magnam Regis impotentiam arguant. Cum enim Rex haec per se ipsum praestare non valeat, nisi extrinsecus, vel a populis sibi subditis quos expilet, vel ab alijs confederatis, & amicis Regibus, vel mercatoribus non subditis mutuo accipiat, extrinsecam se potestatem habere satis ostendit.

Quae ut magis intelligantur, finge obsecro Regem omnibus istis diuitijs & praesidijs destitutum, iam Rex non erit: nam neq; resistere rebellibus, nec punire seditiosos, nec administrare iustitiam, aut ius suum cuique reddere poterit. Quam ergo in Rege vocamus potentiam, reuera non est aliud quam mera imbecillitas, atque impotentia.

Solus Iesus Christus in summa nuditate & paupertate constitutus, verus est Rex: vnde Propheta dixit: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator: ipse pauper: quasi dicat: Paupertas Regiae dignitati eius non repugnat: nuditas, & asini inequitatio potestatem seruandi non tollit, etiam si in speciem pugnare videatur. Vnde na-

tus & positus in praesepio, a Magis Rex Iudaeorum est agnitus: & cum esset positus in Cruce, Rex Iudaeorum a Pilato salutatus est, & tituli inscriptione cohonestatus. Ita hodie Rex est declaratus. Nunquam tatus honor impensus fuit Sauli, vel Dauidi, vel Salomoni, vel etiam ipsis Caesaribus triumphantibus. Fuit etiam Rex potentissimus, quia inermis & omni humano praesidio destitutus hostes potentissimos debellauit, & peccatum & mortem deuicit, daemonesque verbo & praesentia sua propulsauit. Fuit etiam eius potestas in eo maxime declarata, quod Saturnum, Iouem, Mercurium, Apollinem, Venere, Bacchum, & alia falsorum Deorum monstra deitate sibi fraudulenter usurpata spoliare potuerit. Ad haec Reges, atq; adeo Imperatores, atque alios mundi Principes sibi subditos efficere potuit, ut non nisi pro voluntate & nutu eius populos sibi commissos regant. Atque hoc est vere posse, & ex se posse, atque adeo diuinum esse: quia ut ait Dauid, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Iesus ergo quo minus equites habuit, aut equos, aut diuitias, aut splendorem mundi huius, & factum, eo maior atque potentior Rex nobis declarat est: quod hodie suo ingressu propalauit. Proditur & alio modo Christi Regis potestas in eo quod fecit, quod vultus nunquam hominum praestare potuit, id est, in eo quod flectere & mouere hominum voluntates, & ad se trahere potuerit: quod proculdubio Diuinam arguit virtute. Cor enim Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud: cum Reges saepe non nisi inuitis & inuoluntarijs dominentur, & a quibus interdum obedientiam extorquere non possunt. Haec autem dupliciter Dominus Iesus in hoc ingressu praestitit. Primum quidem in hoc, quod cohors Romana cum sentiret nouum Regem proclamari, ad arma non cucurrit, quia omnia nutu eius, qui sic fieri volebat, tenebatur; non aliter atq; ministros soli ad se comprehedendum missos,

Matth. 2. Infra 27.

Hostibus suis Christus de quibus triumphauerit.

Quos Dominus Iesus diuinitate spoliauerit.

Prou. 8. Psalm. 15.

Prou. 21.

Ioan. 7.

Secundum argumentum.

Matth. 21. Psalm. 8.

Lyranus in Matthaeum. Luc. 2.

Num. 22. 2. Pet. 2. Psalm. 8. Quid illud Propheta: Vt destruas inimicum & ultorem. Matth. 12. Luc. 19.

Discipuli Christi si ei Diuinas laudes tacuissent, ut Pharisei cupiebant, quid lapides (ut ait Dominus) clamauissent. Psalm. 87. Matth. 27. Qui lapides clamauerint. Ibidem. Ioan. 19.

solo verbo a mala voluntate representat: ut intelligas, quam facile & promptum esset Christo non tantum manus contra se armatas, sed & corda, atque voluntates malas comprimere atq; sedare. Deinde in hoc quod mouit corda, ora, & manus discipulorum, atque adeo turbas, & pueros, ut ei tanquam Regi a Deo ad se destinato crederent, & fidem suam acclamatione noui Regis ex Scripturis desumpta declararent, vestimenta sua ei calcanda subijcerent, ramos de arboribus praecisos, partim in viam sterneret, partim manibus gestaret. Vnde admonitus ab inimicis suis, Audis quid isti dicunt? respondit, Vtique: nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? inlinuas ora pueros ad laudem perficiendam, id est, ad confessionem diuinitatis, ut exponit quidam, ab Angelis in natiuitate eius coeptam, hodie perfectam reddidisse: nam horum pueros testimonium non nisi a Spiritu sancto processit, quemadmodum locutio asinae Balaam a Spiritu sancto fuit. Et subdit Propheta: Vt destruas inimicum, & ultorem: id est, Iudaeos sapientes, & de se magna sentientes; quos negantes, pueri confidentes confundunt, quemadmodum Niniuita, & Regina Saba Iudaeos. Et cum diceretur ei a quibusdam alijs Scribis & Phariseis; Magister, increpa discipulos tuos, vocantes nepe te Regem atq; Dominum, quorum primum erat seditiosum in Caesare, secundum videbatur in Deum; respondit: Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt, ad testificandam gloriam meam: sicut in Cruce factum est. Nam cum ibi essent noti eius a longe, nec eius deitatem confiteretur, clamauerunt lapides, quia terra mota est, & petrae scissae sunt, & monumenta aperta, & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt. Et lapides, id est, Gentiles duri ut lapides confessi sunt, quorum vnus, id est, Centurio dixit: Verum Filius Dei erat iste; & Pilatus: Quod scripsi, ait, scripsi, affirmans illum esse Iudaeorum Regem.

Tertio apparet mirifica Christi potestas in hoc opere: nam cum esset contra eum Concilium factum, in quo reprobatus est quasi lapis & petra scandali ab illis aedificantibus, qui dicebant, Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem. Et cum pronuntiata esset sententia: Expedit ut vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Et cum datum esset mandatum a Pontificibus, ut si quis cognouerit vbi sit, indicet, ut apprehendant eum: & cum Christus latitaret ultra Iordanem in ciuitate Ephrem, non villo mortis motu, sed expectato tempore a Deo destinato; Dominus non solum apparuit, sed etiam magno comitatu & solenni pompa, quasi factus sit in caput anguli, duos populos, nepe & qui praebat, & qui sequebatur, in semetipso colligans, cum cantu intrauit totam ciuitatem commouens, & omnium oculos in se intentos reddens, omnium suorum inimicorum animos in se conuitauit.

Nota ergo fortitudinem Christi: nam quando mors Christum est percussa, nihil contra eum potuit, etiam si Herodes insaniret in pueros, & Nazareni conciuues voluerint eum de monte praecipitare, & Iudaei toties lapidare tentauerint, & comprehendere: sed frustra tentauerunt. Cum vero Christus mortem est persecutus, ab eo fugere non potuit, nec ad eum impediendum satis fuit vel hodiernus honor, & pompa, vel tot visum miracula in armatorum militum, vel solo verbo prostratione; vel auris Malchi sanatione, vel Herodis remissione ad Pilatum; non satis etiam fuerunt vel Pilati conatus ad saluandum Christum, neque admonitio uxoris suggerentis viro; Nihil tibi, & iusto illi: nihil denique volentem mori impedire potuit, nihil ad mortem redigere nolentem valuit. Vt in vtroque intelligas illam potentissimam exitum potestatem, cum vellet, ponendi animam suam. Postremo eius ampla potestas patefacta est: quia ingressus in templum,

Tertium arg: Christi potestatem in hoc mysterio ingressus in Ierusalem declaratur. Supra 11. 1. Pet. 2.

Ibidem.

Cur Christus latuerit in ciuitate Ephrem cum discipulis suis. Psalm. 117. Matth. 21. & sapientia alia. Ephes. 2.

Christi maxima fortitudo in duobus conuit.

Matth. 2. Luc. 4. Ioan. 8. & Infra 10. Supra 7.

Infra 18. Luc. 22. Infra 23.

Matth. 27.

Ioan. 10. Matth. 21.

Verbo Dei omnipotenti omniacedūt.

Christus Rex est potentissimus, iustissimus iuxta ac beneficentissimus.

Sapientia Christi quanta eluceat in eodem mysterio ingressus in Ierusalem gloriosi. Regere quid. Jerem. 23. Ad regendum opus est sapientia.

Psal. 3. & Jerem. 11. Heb. 4. Matth. 21. Ibidem.

Matth. 21.

Christum nihil a nobis velle nisi volentibus.

Luc. 19. Christum futurum prae noscere.

purgavit illud, eiciens vendentes & ementes, & domū Dei profanantes: quod non adiutus aliquo satellitio, vel exercitu effecit, sed solo verbo omnipotenti, cui omnia cedunt; & ita se habere zelum gloriae Dei, & salutis animarum, & Regem iustitia & potestate praeditū declaravit. ¶ Nō defuit etiā virtus beneficiendi: quia cum accessissent ad eum in templo caeci & claudi, sanavit eos. Quia ipse Rex est, impertiens cordibus lumen fidei, & suggerens vires ingrediendi per bona opera in templo Ecclesiae. Atque ita Christus Rex est a malis feruens suos, & bona conferens. Et haec de Dei potentia.

Secundō ostendit Christus diuinam quandam sapientiam in hoc mysterio. Regis enim est regere, hoc est rem populi agere: & ad hoc praestandum opus est praeditum esse sapientia. Ait enim Ieremias: *Regnabit Rex, & (pro, quia) sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra.* Reges autem huius seculi nec illa quidem nouerunt, quae in vicinis aedibus fiunt, nisi sit qui prius diligenter exploret, & Regi referat. Iesus autē Rex est sapientissimus, & per se ipsum omnia nouit: scrutator etiā est omnium cordium, & omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Quod hodie certum ostendit: indicauit enim locum, vbi asinam & pullum inuenirent. Deinde neminem aduersaturū praedixit: in quo se planē Dei sapientiam habere ostendit: quia rem absentem cognoscere, & corda hominum in assensum flectere, solius Dei fuit: & responsum dedit quo Apostoli iumenta obtinuerunt, dicēdo; *Quia Dominus ihs opus habet.* Nam etsi Dominus esset omnium, rationē tamen necessitatis ostendit. Vnde eorum assensu, quorum erant, solui & adduci voluit, quo eorum aueret merita, & a nobis nihil se velle ostēderet, nisi nobis assentientibus. Nā ad eius gloriam illustrandam, vult nos saluos, & praestare nos iumenta ipsi conscendenda: sed non vult nisi accedente consensu nostro: Dein de ostendit se praescium futurorum;

vnde videns Ciuitatem, & impendētem illi ruinam, eius casum deplorauit, dicens; *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: & non relinquet in te lapidem super lapidem.* Eo quod nō cognoueris tempus visitationis tuae. Est ergo Christus Rex sapientissimus qui cuncta nouit; & potest cognoscere omnium vota, & necessitates: & habet vnde possit illa supplere.

Deinde ostēdit sapientiam in eo, quod vt verus agnus elegit diem solennem, quo cum pompa & floribus ornatus ingrederetur ciuitatē, quo die alij agni legales ramis & floribus ornati includebātur: decima die mēsis primi filij, Israël pertransito non sine ingenti signo Iordanis fluuii, Terrae promissae possessionem acceperunt, Iosu. 4. & mox Circuncisionem celebravit, & Pascha quartadecima die mensis primi, vt dicitur Iosu. 5. Ita Christus possessionem regni sui illa eadem die accepit, & paulo post veram & spiritualement circumcisonem, & verum Pascha in Cruce sua, & morte pro nobis omnibus celebravit. Tertiō, proditur Christi Regis caelestis sapientia in eo, quod alij Reges terreni excipiuntur quidem magna pompa, pallio aureo a pceribus gestato ex parte superiori te gente, & nuda terra deducuntur: nā tales Reges terrae imperant, non caelo; quod plerunque in regni administratione non spectant. Iesus autem, totus diuinus Rex, & caelestis, quia aperto caelo, terra autem vestimentis tecta, ne vel asinus pedibus strepitum pedibus redderet, ingressum suum fecit: quia regnum Christi, & ab illo praedicatum, totum est caeleste: vnde de regno caelorum, & de regno Dei frequens est in Euangelio sermo. Christi fuit terram, id est, homines in caelum adducere, & peccata hominum quasi vestibus virtutum suarum & meritorum tegere. *Beati, inquit Propheta, quorum remisae sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.*

Secundū arg. Christi sapientie, in ingressu vrbis Ierusalem in die Palmarum.

Tertium argumentum. Quomodo Reges a suis populis excipi solent.

Regnū Christi totum esse diuinum, & caeleste.

Psal. 31.

Quartum argumentum. Zacha. 9. Reliqui pars vaticiniij Zachariae explicatur. Psal. 71.

Psal. 71.

Christi fines imperij quā late pateant.

Matth. vlt.

Heb. 8. & 9. & 12.

Quadriga Christi, & equi Ierusalem mysticē qui.

Habac. 3.

Quo arcu Christus percussit Gentes.

Ibidem. Psal. 44.

Quando iuxta Prophetā, in sanguine Testamenti sui emisit victos suos de lacu in quo non est aqua.

Matth. 27.

Quid illud: Emisisti victos tuos de lacu, in quo non est aqua

Quartō, scientiam suam in impletionē prophetiae Zachariae manifeste ostendit, vt superius explicauimus: atque post illam sequitur apud Prophetam: *Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissi pabitur arcus belli, & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius a mari vsque ad mare, & a fluminibus vsque ad fines terra.* Quibus verbis praenuntiat adventus eius in pace, ad constituendam hominum cum Deo pacē, de qua: *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Lu na. Et dominabitur a mari vsque ad mare, & a flumine vsque ad terminos orbis terrarum.* Id est, non vi armorum, sed virtute verbi Euangelici verbū suum proferet, & imperium eius terminabit Meridie, Septentrione, Oriente, & Occidente: quia, vt ipsemet dixit: *Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra. Loquetur ergo pacē Gentibus;* id est, ex parte Dei nuntiabit pacem, & illam vt mediator suo sanguine ab vna, & altera parte, inter quas intercedit percussus, comparabit. Sustulit ergo quadrigam Ephraim, pro qua dedit quadrigam Euangeliorū: pro equis Ierusalem, dedit Apostolos, in quibus Christus post mortem equitauit: de quibus Propheta: *Ascendes super equos tuos, & quadriga tua saluatio.* Pro arcu belli, dedit arcum pacis ad aues & feras percutiendas; id est, verbum Dei eos qui longē sunt feriens, vt arcus: & eos qui propē, vt gladius, de quo Propheta idem ait: *Suscitans suscitabis arcum tuum: & Dauid: Sagitta tua acuta (populi sub te cadent) in corda inimicorum Regis.*

Sequitur in Propheta declarantē latitudinem imperij Christi, & sermonem ad Filium conuertente: *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti victos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Id est, liberaisti sanctos Patres de Limbo in virtute mortis tuae: nā multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt: & venientes in sanctam ciuitatem Ierusalem, apparuerunt multis. Et non erat aqua in lacu illo: quia non erat vllum perfectum refrigerium sanctis Patribus, donec

veniret Messias. Nam etsi prius esset spes aliqua: spes tamen quae differabatur, affligebat eos. Et conuertēs sermonem ad victos, ait: *Conuertimini ad munitionem victi spei.* Id est, qui nunc victi estis, & qui vinculorum solutionem in Christi speratis aduentu, conuertimini ad munitionem, id est, ad Christum propugnaculum, de quo: *Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt saluum me facias.* Et rursus Propheta Esaias de Christo: *Vrbs fortitudinis nostrae Sion saluator, ponetur in ea murus, & antemurale.* Subdit: *Hodie quoque, annuntians duplicia reddam tibi.* Id enim quod in praesenti est momentaneum, & leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis. Quae verba Septuaginta Interpretes ita verterunt: *Pro vna die peregrinationis tuae duplicia reddam tibi: quia omne quod patimur in hoc mundo, vna dies appellanda est non habitationis, sed peregrinationis.*

Quintō, sapientiam suam ostendit: quia qui olim fugit regnum temporale oblatum a dæmone, & a turbis propter saturationem, nunc acceptat regnum spirituale oblatum sibi a Patre, & Spiritu sancto. Nam voluit infantes, & turbam acclamare sibi; vt res videretur esse a Deo. Voluit ex maioribus nonnullus contra dicere; vt sciremus liberē eos clamare, & non coactos: quia Spiritus omnia regit suaviter. Et haec ab inconsulta multitudine acta sunt, quae tamen turba consultata, & admonita eū de ciuitate expulit, & ad Crucem adiegit, vt scias quantum sit consilio & fauori eius tribuendum. Declaratur etiam qualitas regni Christi: quia vult plebem, & pueros, & regnū eius verē esse puerorum, id est simpliciū per fidem, & innocentiam vitæ, & obedientiam praestantium, & eorum qui se sinunt regi a Patre suo, non a spiritu dæmonis, vel mundi, vel proprio, sed a Spiritu Dei. Tanto enim Christus plus in te regnat, quanto magis ageris spiritu, & puer es: *Nisi conuersi fueritis, inquit ille, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in reg-*

Prou. 13.

Munitio, & propugnaculum nostrum Christus.

Psal. 70.

Esa. 26.

2. Cor. 4.

Explic. tur id: Hodie quoque, annuntians duplicia reddam tibi.

Quintum argumentum, Christi sapientiae.

Matth. 4. Ioan. 6.

Sap. 8. Suaue regimen Dei.

Matth. 27. Heb. 13.

Regnū Christi sit vt regnum puerorum.

Rom. 8. Matth. 18.

Regnum Me-
fie cur dictū
regnū patris
nostri Dauid.

1. Reg. 22.

Christo sub-
iecti quales
esse debeant.

Matth. 18.
Heb. 11. &
1. Pet. 2.
Quorum sit
Christi reg-
num.

Rom. 10.

Qui ramos,
& vestes Chri-
sto sternebat
quos deno-
tent.

Rom. 12.
Exhibere cor-
pora nostra
hostiam viuē-
tem, quid A-
postolo.

Ramos qui
de arboribus
præcidant, &
sternant ante
Christum.
Palmas in ma-
nibus gesta-
tio quid no-
tabat.

Luc. 19.
Christi fletus
& puerorum
acclamatio-
nis, & bene-
dictio quæ my-
sterium.

num caelorum. Est etiam regnum Me-
fie, regnum patris nostri Dauid, qui
labore peruenit ad regnum, & cuius
regnum fuit turbulentum, & cuius
comites, & socij erant grauati ære a-
lieno, & amaro animo, & instar exul-
tum & extorrium expulsi de ciuita-
tibus, in montibus & syluis vitam
ducebant. Ad hunc modum populi
subiecti Regi Christo debent se ag-
noscere grauatos decem millium de-
bito talentorum. Debent esse ama-
ricati per pœnitentiam & contritio-
nem de peccatis. Debent vt peregri-
nos in hoc mundo se agnoscere, vt
ita accipiant dulcedinem gratiæ, &
spem redeūdi in patriam cœlestem.
Regnum hoc est credentium corde
in Christum Regem, & sperantium
in eo: vnde dicunt: *Osanna in excel-
sis*, & ore confitentium, & benedicen-
tium Deum, id est, gratias agentium
pro tanto actuali beneficio. Est etiā
eorum, qui manibus sternūt ramos,
& vestes, id est bona fortunæ, atque
adeo corpora ipsa Christo calcanda
proponunt; vt ita corde, voce, & ma-
nibus Christo seruiamus.

Cum ergo Paulus ait: *Obsecro vos
fratres per misericordiam Dei, vt exhi-
beatis corpora vestra hostiam viuētem,*
&c. nihil aliud volebat, quàm corpo-
ra nostra per abstinentiam, & conti-
nentiam mactata, illi tanquam vesti-
menta nostra substerni. In ramis au-
tem de arboribus præcisus intelligi
voluit eleemosynas, & alia charitatis
opera, quasi de substantia nostra præ-
cisa propter Christum proximis no-
stris impendi debere. ¶ Quod verò
quidam palmas manibus gestarent,
significare voluit, victoriam, & triū-
phum Christi non ad se tantum, sed
ad omnes, qui eius membra sunt, per-
tinere, vt & ipsi manibus suis virtute
Christi de inimicis victoriam sibi cō-
parent. Quemadmodum quod Chri-
stus fleuerit, & pueri acclamauerint,
& benedixerint, significat Christum
suo fletu nobis æternas cantiones in
Dei laudibus, & beneficijs eius cele-
brandis fitas comparasse. Suam quo-
que Diuinitatem omnium victricem
palma in manibus gestata adombra-

ri voluit: sicut humanitatem eius pa-
tientem mortem, in cliua substrata,
& calcata ab omnibus.

Postremò, resplendet eius sapien-
tia in eo, quod ex Bethania appropin-
quat Ierosolymis, & Bethphage: sig-
nificat enim quod ex obedientia, &
fortitudine vadit ad Crucem. Aduē-
tus in montem Oliueti, significat pri-
mum aduentum in effusione miseri-
cordiæ. Aduentus in Bethphage, id
est Domum oris vallium, prædicatio-
nem Christi humilibus factam desig-
nat: quæ prædicatio propriè ad sa-
cerdotes spectat, vt vicus ille ad eos
spectabat.

Castellum siue pagus è regione po-
situs, mundum significat, in quo ope-
raturus erat iuxta spiritum, quod hō-
die in Ierusalem gestum est: in quem
mittuntur duo discipuli, id est, vel
sacerdotes verbo & sacramento re-
concilians mundum: *Quorum remi-
seritis*, inquit, *peccata, remittuntur eis:*
*quacunque solueritis super terram, erunt
soluta, & in celo:* vel prædicatores ge-
minæ naturæ Christi, duplicis eius
aduentus, vtriusque legis, Veteris, &
nouæ, binæ charitatis, ad Deum, & ad
proximum; fidei, & bonorum ope-
rum. Soluunt asinam, & pullum, id
est Iudæum, super quem vt asinum
sedit Moses; & super Gentilem pul-
lum. Et omnes sumus animalia bru-
ta, insipida, frigida, & pigra, omnes
sumus ligati vinculis peccatorū. Sed
asina adhuc ligata erat vinculis cerē-
moniarum, & legis iugo: pullus, hoc
est Gentilis, tantum ligatus erat lege
naturæ, & civilibus Imperatorū pla-
citis, & diuersis Philosophorum er-
roribus, & seclis velut vinculis de-
tentus erat.

Marcus addit, pullum fuisse liga-
tum ante ianuam foris in biuio: pul-
lum vocans populum, qui exijt à pri-
mis Patriarchis. Erat autē foris, quia
extra Ecclesiam, & Synagogam: ante
ianuam, nondum ingressus in Chri-
stum, qui est ostium. In biuio erat, id
est in cognitione boni, & mali, & vix
poterat benè vti libero arbitrio, quia
alligatus erat, & ducebatur quocun-
que volebat. *Dauidem*. Sic scribitur

Septimū ar-
gumentum.
Et iudem ex
Bethania ac-
cessus in ciui-
tatem Ierusa-
lem quid sig-
nabat.
Aduentus e-
iusdē in Beth-
phage docu-
mentum.

Ioan. 20.
Matth. 18.

Quid quod
soluunt asi-
nam, & pul-
lum discipuli
illi duo.

Mar. 11.
Quid etiam
quod pullus
ligatus dicitur
(iuxta
Marcum) an-
te ianuam fo-
ris in biuio.

Ioan. 10.
Dauidem
scribitur

1. Cor. 12.

Quid eorun-
dem solutio
animalium.

Gen. 49.
Ioan. 15.

Matth. 11.

Act. 7.
Coloss. 1.

Matth. 11.

Turbæ præ-
cedentes, &
subsequentes
quæ dicebāt,
Osanna filio
Dauid, quid
prælunderent.

Paulus: *Scitis autem, quoniam cum Gen-
tes essetis, ad simulachra muta prout dū-
cebamini euntes.*

Quod soluuntur hæc animalia; si-
gnificat libertatem Christianam, vt
fiant serui per charitatē alligati Chri-
sto ad vineam, & ad vitē, vt fuit pro-
phetatum: *Ligans ad vineam pullum
suum, & ad vitem, d' fili mi asinam suam.*
Vitis verò Christus est, ad quam alli-
gati Apostoli primò; vinea verò, Ec-
clesia, ad quam alligatus Gentilis fi-
lius asinæ.

Quod verò Dominus non equos,
sed asinos pro sua vestatione postu-
lauit, id significauit, Dominum gau-
dere talium humeris, & dorsis infide-
re, qui simpliciter obediunt, & suauē
iugum Euangelij libenter amplectū-
tur, & qui aduersus vectorem non
recalcitrant, nec eum excutiunt, sed
mites mitem, & humilem Iesum ve-
hant.

Quod domini iumentorum obli-
stunt, illud, est quod diabolus nole-
bat perdere dominium: vnde susci-
tauit tyrannos, qui obstreperent fi-
dei, & resisterent. Sed tandē fit quod
Christus veluit, & victoria est certa.
¶ Quod discipuli imposuerunt vesti-
menta sua super asinam, & pullum,
significat, quod dederunt carnem
suam pro illis, vt Stephanus fecit, &
Paulus, qui pro corpore eius quod
est Ecclesia, passus est: aut per vestes
intellige virtutes Apostolicas, quæ
in ornamentum nostrum cedunt.

¶ Quod faciunt Dominum desuper
sedere; cooperatio est Apostolorum
per doctrinam, & Sacramenta, & ora-
tiones. Vnde reddiderunt hæc ani-
malia mansueta ad portandum Chri-
stum, & iugum suauē Noui Testamē-
ti. ¶ Quod multa turba strauit vesti-
menta sua in viā, significat martyres,
qui suo sanguine, ac morte, Christo
sunt attestati. ¶ Quod multi cæde-
bant ramos Oliuæ, & Palmæ: illud est
quod multi exempla reliquerunt, a-
lij quidem charitatis, alij paupertatis,
alij continentię, alij mititatis, alij
prudentiæ, quibus victores extite-
runt, & misericordes ad proximum.
¶ Quod præcedentes, & subsequen-

tēs dicebant, Hosanna filio Dauid:
significat omnes, qui ante Christū,
& post Christum fuerunt per ipsum
saluatos esse.

Tertiò, elucet in hoc mysterio,
præter potentiam, & sapientiam, sum-
ma Christi charitas. Primò in hoc,
quod sponte venit in locum passio-
nis, vbi immolandus erat, ad quem
inuitus perducere non poterat; *Nemo,*
*inquit, tollit animam meam à me, sed e-
go pono eam à me ipso: potestatem habeo
ponendi animam meam.* In morte au-
tem sua debebat auspicari regnum
suum: vnde titulum voluit regium, &
vt Propheta dixit: *Regnauit à ligno
Deus:* & rogatus promisit latroni lo-
cū salutis illo die in regno suo. Ideo
regnum eius, amoris est patientis, siue
patientię amantis. Atque illud mira-
bile est, quod cum alij seculi princi-
pes regni dies sui terminant: quod
contingit in morte; tunc Christus
mortuus exorditus est regnū suum.
Deinde commendat charitatē suam
in nobis, quod sponte venit recep-
turus hunc honorem, qui aucturus
erat ignominiam, & acerbitatem suæ
mortis. Insignis enim miseria est, de
summo gradu felicitatis, & honoris,
ad infimum gradum calamitatis, &
dedecoris deturbari. Post paucos
dies Iesus nudabitur proprijs vesti-
bus, cui excipiēdo aliene modò ster-
nuntur: cædetur virgis, in cuius ho-
norem rami de arboribus præcidun-
tur: coronabitur spinis, cui flores
sparguntur: clamabunt contra eum:
Tolle tolle, crucifige eum, cui hodie di-
cunt: *Hosanna filio Dauid:* male dicis
verbis in eum agent; de quo nunc
dicunt: *Benedictus qui venit in nomine
Domini.* Negabunt Regem suum, &
dicent: *Non habemus Regem nisi Cæsa-
rem,* qui modò illum vt Regem, &
filium Dauid salutant. Expellent de
ciuitate tanquam leprosum, & excō-
municatum, quem hodie tam lætis
animis accipiūt. Irritabunt eū quod
seruare seipsum nequeat, & dicent:
*Alios saluos fecit, seipsum non potest sal-
uum facere;* a quo hodie tanquam Sal-
uatore unico à Deo misso salutē pe-
tūt. Ingressus Christus inter turbas

Ioan. 18.

Supra. 10.

Regnū suum
Christus vnde
auspicari
voluerit.
Psal. 95.
Luc. 23.

Secundū ar-
gumentum.
Rom. 5.

Extrema mi-
seria quæ nā
illa sit.

Ioan. 19.
Ibidem.

Ibidem.
Ibidem.

Ioan. 19.

Act. 3.

Matth. 27.

Ibidem.

Ibidem. Mundi inco-
stantia.

Tertium ar-
gumētū chri-
sticis.

Luc. 19. Qui d. Christi
flectus super
ciuitate nos
docent.
Christus cur
fuerit.
Damaſc. li.
2. de orrbod-
ox. ſide. c.
29. ſub ſi-
nem.

Quid fuerit
Christus.

Qui fle ndū
iusto.
Iudex lugere
cur; debeat.

2. Cor. 12.
Tertium ar-
gumētum, &
vltimum.

Faciales o-
lim qui.

Quale Chri-
stus bellū in-
dixerit.
Ioan. 19.

Coloſſ. 1.

Sap. 5.

præcedentes, & ſequentes; qui inter
duos latrones poſtea eſt ad ſuppli-
cium deducendus, ibiq; crucifigen-
dus, vt videas quantum ſit turbæ ſi-
dendum, & mundo honorem exhi-
benti. Tertio emicat charitas Ieſu, in
eo quod videns ciuitatem, fleuit ſu-
per illam, & fleuit in omni gloria ſua,
& communi gaudio; vt dum nos læta-
mur, & abudamus, meminerimus eo-
rum, qui laborant, & egent, & dū nos
ſani ſumus, illi inſirmitatibus grauati
dolent. Et flebat, eo quod perire vi-
debat, quos ſaluos volebat, volunta-
te (vt ſic dicam cum Damaſceno) an-
tecedente. Sed quid flebat? ruina ma-
ne ciuitatis, & ædificiorum, an ani-
marum, an vtrorumque? Certè vtro-
rumq; nam cum corporis ruina ple-
runque prodeſſe ſoleat animarum ſa-
luti, hæc iſtis non proderat. Eſt au-
tem inſignis charitas Domini Ieſu,
mortem inimicorum ſuorum, qui eū
ad mortem vſq; proſequuntur, luctu
& lacrymis proſequentis. Lugeat er-
go iuſtus ſpiritualem mortem alio-
rum, & iudex morte plectens reum,
lugeat quod punire, & ad virgam ve-
nire cogatur: vt Paulus de ſe ſcribit.
Poſtremò, charitas Legari noſtri de la-
tere emicat in hoc myſterio. Nam
quemadmodum olim miſi ad indi-
cendum bellum, qui olim à Romanis
Faciales, & poſtea à nobis Herald-
i dicti ſunt, de more geſtabant lancea,
cuius ferrum erat rectum in aduerſa-
rium (ſi vera ſunt quæ quidam tra-
dunt) pars verò lanceæ obtuſa à ter-
go erat; & contra ſe res habebat, quã
do annuntiabat pacem, aut inducias:
ad hunc modum Chriſtus lanceam,
qua erant ferienda noſtra peccata,
conuertit contra ſe, permittens ſibi
dura lancea cor percuti. Hinc eſt qd
venit manuſetus pacem annuntians,
& pacificans per ſanguinem Crucis
ſuæ, quæ in terris, ſiue quæ in cœlis
ſunt: at in die iudicij venturus, cuſpi-
pidē lanceæ vt bellator ante ſe geſta-
bit, vt illa vulneret, & interficiat pec-
catores. De qua læcea dicitur in libro
Sapientię: *Acuet diram irā in lanceam,
& pugnabit, cum illo orbis terrarum con-
tra inſenſatos.*

Confirmavit etiam in hoc ingreſſu
charitatem ſuam: quia conceſſit in-
dulgentiam plenariam, ſiue iubileum
generale de plenitudine poteſtatis
ſuæ omnibus diſpoſitis, & agnoſcen-
tibus eum Meſſiam, vt veriſimile eſt
credere de tanta Regia, & Pontificia
munificentia Domini Ieſu, ſi pro mi-
noribus cauſis legati delatere iſta cō-
cedunt. Diſcant igitur Reges à Chri-
ſto artē imperandi, & regnandi. Chri-
ſtus enim non venit vt ſibi regnet,
ſed vt nobis, & ad vtilitatem publi-
cam regnum adminiſtret. Diſcant e-
tiam regnare per zelū in vitia, & pec-
cata, maximè publica, quæ ſcandala
ſunt, & offendiſcula. Nam hoc docet
expulſio ementium & vendentium
de templo à Chriſto facta; ne in re-
gentes ipſos peccata reuertatur. Diſ-
cant regnare non ſine ſletu, quoties
quis iuſtitia exigente morti eſt adi-
dicandus. Diſcant regnare per chari-
tatem, præueniendo quantum poſ-
ſunt peccata, & interdum de rigore
iuſtitie detrahendo.
Quisq; etiam diſcat ſe ipſum rege-
re, & regio munere in actiones ſuas,
& membra deſungi. Si ergo aſina eſ,
vel pullus, id eſt fœmina, vel maſcu-
lus, ſiue inueteratus in peccato, ſiue
nouitiuſ, ecce Chriſtus mittit ad te
duos diſcipulos, id eſt verbum, & Sa-
cramentum; vel, timorem, & ſpem.
Timor enim ſine ſpe, deſperatio eſt:
ſpes ſine timore, arrogantia, & præſū-
ptionis eſt vitium. Mittit autem hos
duos, vt te ſaluum reddat à peccatis
tuis: tātū modò præſta aſſeſū, & ſine te
ſolui, vt ducaris ad Ieſū, vt poſſis di-
cere cū Dauide: *Vt iunetū factus ſū a-
pud te; & ego ſeper tecū. Tenuiſti manū
dexterā meā, & in volūate tua deduxiſti
me, & cū gloria ſuſcepisti me.* Et ſi hæc
nus portatiſis dæmonē, iā audite præ-
ceptū Apoſtolicū: *Glorificate, & porta-
te Deū in corpore veſtro.* Quod ſi oſti-
terint dæmones, & reluctati fuerint
quomin⁹ ſoluaris, intelligat quiſq; qd
Deus qui Dñs eſt, id iubet, & merita
martyrū, qui depoſuerūt veſtes cor-
porū ſuorū, & exēpla factōrū ad id in-
uitant, & faciūt viā amabile, & calca-
bilem. Ecce Publicanus, & Zachæus,

Qui Chriſtū
diem palma-
rum, vt Meſ-
ſiam acceper-
unt, in eum-
que credid-
erunt: quid cō-
ſecuti fuerint

Reges, &
Principes be-
nè, ſapienter
que guber nā-
di rationem
vnde adſiſ-
cant.

Matth. 21.

Præuati etiam
quique ex eo-
dem Chriſti
myſterio quē
admodū vi-
tam ſuam in-
formabunt.

Pſal. 72.

1. Cor. 6.

Ex magnis
peccatoribus
inſignes qui
cauſerint ſan-
cti.

Luc. 18.
Infra. 19.

& Pau-

Act. 9.
Matth. 26.
Luc. 7.
Ioan. 8.

Portare pal-
mam quam
quis debeat.

& Paulus, & Petrus, & peccatrix,
& adultera ante oculos tibi propo-
nuntur. Quod ſi recentiora magis
placent; en tibi Cyprianus, en Augu-
ſtinus, en innumerī alij vtriuſque ſe-
xus, qui de abyſſo peccatorū ad ma-
gnum ſanctitatis lumen emerſerunt.
Porta palmam victoriæ contra pec-
cata tua, & tentationes: porta oliuam
commiſerationis affectu actus erga

animam tuam, & corpus tuum, imò
erga Chriſtum, qui pro te fleuit, &
pro illis omnibus, qui membra eius
ſunt. Ita cantare poteris cū turbæ Do-
mini Ieſu laudem, & gloriā: *Hosanna
filio Dauid: Benedictus qui venit in nomi-
ne Domini, hosanna in excelsis,* cui cum
Patre, & Spiritu ſancto cōmunis red-
dēda eſt gloria, gratiarū actio, honos,
& imperiū in ſepiternis ſeculis, Amē.

TRACTATUS XLIX.

In quo agitur de Chriſto ingreſſo in tēplum,
& eiſciente inde vendētes, & ementes, ibi-
que ſanāte cæcos, & claudos: habetur hoc
Matth. 21. *Et cum intraſſet Ieroſolymam, commota
eſt vniuerſa ciuitas, dicens; Quis eſt hic? Populi autem
dicebant, Hic eſt Ieſus Propheta à Naſareth Galilææ.
Et intrauit Ieſus in templum Dei &c.*

Hæc historia
a præcedenti
cur fuerit ſe-
iuncta.

Genus huma-
nū per pec-
catum quan-
tas incidit
calamitates.

Hæc historia etſi pars ſit
præcedentis ſolennis in-
greſſus Ieſu in Ierusalem;
propterea tamen illam ſe-
iunximus ab ingreſſu, quod noua mi-
racula contineat, nempe eiſciedi de
templo ementes, & vendentes, & in
eo ſanandi cæcos, & claudos. Separauimus
etiam ob aliam rationē, quod
ille ingreſſus multa myſteria comple-
tebatur, quæ vno tractatu abſolui nō
poterant: propterea etſi hæc cum il-
lis cohæreant, illaq; ſecundū ordi-
nem historiæ conſequantur, ſeparan-
da tamen neceſſariò exiſtimauiſmus.
Vt igitur huius ingreſſus rationes
magis perſpectas habeas, conſideran-
dum eſt, genus humanū vniuerſum
redditum fuiſſe propter peccatū ini-
micum Dei, & æternæ pœnæ obno-
xium; ac proinde incidiſſe in multas
calamitates: ita vt indiguerit Ponti-
fice, qui illum Deo reconciliaret; &
paſtore, qui oues errantes regeret; &
Propheta, qui illud cæcum, & ſue ſa-

lutis ignarum inſtrueret. Cū autē
inter filios Adæ nemo legitime poſ-
ſet Pontificis munere deſungi, quia
nullus Deo gratus erat, quiq; enim
circūdatuſ erat inſirmitate, & pro-
pterea, vt docet Paulus, debeat quē
admodū pro populo, ita etiam &
pro ſemetipſo offerre pro peccatis:
imò non ſolū non inueniebatur Pon-
tifex, ſed nec vllam ſacrificium Deo
dignum dicebat enim: *Nunquid man-
ducabo carnes taurorum, aut ſanguinem
hircorum porabo?* Præterea nullus erat
inter homines aptuſ qui regeret, &
Regis officio fugeretur, nec ipſe Da-
uid, nec Ezechias, neq; denique Io-
ſias, qui cæteris omnibus ſanctiores,
& laudabiliores extiterunt. Adhæc
nullus erat tanto prophetie munere
prædituſ, qui mundū de his quæ fide
ſuſcipienda erant, atque operibus, &
obedientia præſtanda, plene docere
poſſet. Propterea magna Dei prou-
identia datuſ eſt nobis Ieſus: Dei vni-
genituſ Filiuſ à Patre, qui eſſet Pon-
tifex,

Heb. 5.

Ibidem.

Pſal. 49. &
Heb. 10.

Dauid, Ioſias
& Ezechias
maiores ſan-
ctitatis laudē
apud Iudæos
olim fortiſſi
ſunt.

tifex;

Quæ nam Christi in Ierusalé ingressus rationes extiterint. Prima ratio. Matth. 21. Zacha. 9. Mar. 11. Secunda.

Psal. 8. Tertia.

Quarta. Ritus agni immolandi apud Iudæos qualis. Exod. 12.

Ierusalé Regia, Sacerdotalis, & Prophetalis curia ciuitas erat.

Luc. 13. De quibus erat tam benemerit? Nazareth, Capharnaïta, ac Ierusalymitæ ciues qualem gratiam Christo retulerint. Supra. 4. Mar. 3.

tifex, & sacrificium; quiq; Regis, & Prophetæ partes ad nos regendos, & instruendos sustineret.

Ob hanc causam Matthæus Euægelista describit nobis Iesu Dñi ingressum in ciuitatem Ierusalem cum acclamatione Regij nominis: Ecce, inquit, Rex tuus venit tibi, & rursum: Benedictū quod venit regnum patris nostri David. Vbi illud, venit, præsentis temporis est, vt indicat Græca litera. Ingressus est etiam tanquam Prophetâ, prædicēs, & deplorans futurâ ciuitatis euerfionē, docēs in tēplo, & interpretas legē: Vtique, inquit, nūquā legis, quia ex ore infantū, & lactētū profecisti laudē? Postremò ingress⁹ est in tēplū tanquā sacerdos accipiēs eius possessionē spiritualē, alijs illud profanāt⁹ inde exclusis, atq; ita tēplū ab immūdijs purgauit. Ingress⁹ est etiā vt hostia immolada: nā iuxta legis ritū decima die primi mēsis agn⁹ mactādus, cū floribus, & ramis arborū soleniter ducebatur, & includebatur in ciuitate. Vnde Christus tanquā agnus, ob imminētē mortē, balatum fletus, & lacrymarum, tanquam hostia immolanda edidit.

Ait ergo rextus: Et cū intrasset Ierusalymā, cōmota est vniuersa ciuitas. Semper intrabat Dñs in ciuitatē Regiā, & Sacerdotalē, doctrinæ lumine, & miraculis coruscās, sed potissimū hodie, quo se Regem Iudæorū palā salutari voluit. Modus autē ingrediendi deicriptus est præcedentibus. Erat autē Ierusalymā, ciuitas Regia, propter Reges, qui ibi palatiū, & arcē habebant: erat etiā Sacerdotalis propter templū in ea sitū: erat deniq; Prophetalis, quia ad illam Prophetæ destinabantur: & vt Dñs dixit, non capit Prophetam perire extra Ierusalem. Et mira fuit ciuitatum ingratitude erga Christum: nam illæ potissimū Dñm Iesum male tractarunt, de quibus maxime benemeritus erat. Plus enim in eis prædicando sudauerat, plura ediderat signa in illis, magis sua præsentia illas illustrauerat: vt Nazareth: quæ voluit Dominum præcipitare de monte, & Capharnaum, vbi suum voluerunt ligare, quod puta-

rent in furorem esse conuersum, & Ierusalem omnium ingratisimam, quæ Dominum Cruci suffixit, & cui hodie dixit: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Et ita Christus in ciuitatibus, vel præcipitatur, vel ligatur, vel crucifigitur. Præcipitatur à superbis, ligatur ab auaris, siue ab alligantibus Domini inspirationes, & abscondentibus talentū. Dedit ergo nobis Christus exemplū ferendi crucem, cuius bona pars est benefacere ingratis. Et Iesus commouebat ciuitates, in quas ingrediebatur, maxime hodie, quādo volebat saluare omnes confitentes, & acceptantes ipsum in Regem, & Messiam. Permouebat autem eas per Spiritum sanctum, & Angelos Dei ministros, & homines à Spiritu sancto, & Angelis inspiratos, atque tractos, vt & ipsi alias trahant ad Iesum.

Cōmota ergo est ciuitas ob spectaculū, quod naturaliter delectat, & tale, cuius nesciebant causam, & quia Regem canebant, & Messiam; demones etiam incitabant ad odiū improbos quosq; atq; inuidos, & per illos alios sui similes, vt vndiq; esset cōmotio. Non potest comparari regnū de manibus hostis, vel tyrāni sine bello: non enim venit Christus pacem mittere, sed gladium. Non potest clemens, vel monachus reformari sine cōmōtione, & turbatione. Corpus humorū malignorū redūdātia peccās, sine Medicina perturbante minimè purgatur. Reformatio Ecclesiæ similis est incisioni, aut vstioni chirurgi, qui cum mēbra putrida præscindit, aut cauterium adhibet, necessum est infirmum præ dolore ingemiscere, & clamare. Dicentes, Quis est hic? Ierusalymitæ quærebant à turba præcedente, Quis est? quia nondum videbant Iesum (quem tamen cognoscebant) quæ post turbam præcedentē sequeretur. Et si quidā hæc ad bonos referant, qui admirantur, & cognoscere desiderāt Iesum, vt illi Gētiles, de quibus Ioannes: Voluimus Iesum videre. Et ita Orig. interpretatur

hanc

Luc. 19.

Iesū qui præcipitent, qui ligent.

Matth. 25. Crucis bona pars ingratis benefacere.

Quomodo Christus ciuitates permoueret.

Cur commota sit vniuersa ciuitas in aduētū Christi.

Matth. 10.

Qualis sit Ecclesiæ reformatio.

Qui nam dicerent; Quis est hic?

Ioan. 12. Orig. tract. 15. in Matth. theū initio tom. 2.

Psal. 23.

Ecclesiasti. 13. Exo. 5. Quos lateat Christi mysteria. Matth. 11. Eadem quibus manificentur.

Ioan. 14.

1. Cor. 1.

Iona 3. Num. 22. & 2. Pet. 2.

Burgens. Episcop. Quid Rabbini quidam Moses Gerūdēlis de Christo prædixerit. Esa. 26.

B. Hieron. in Matth. lib. 3. siue in cap. 21. tom. 9. Deut. 18.

hanc interrogationem illi esse similem, quam in ingressu Iesu in cælestem Ierusalem Angeli admirati fecerunt, qui dixerunt: Quis est iste Rex gloria? Tamen magis ad literam videtur quod sint verba Scribarum, & Phariseorum, qui propter laudes, quas populus illi tribuebat, inuidia yrebantur, & propterea contēptim, & per ironiam dicebant, Quis est hic? Ita enim in libro Ecclesiastici dicitur: Diues locutus est, & omnes tacuerūt, & verbum illius vsque ad nubes perducit. Pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? quod per contēptum dictū videtur, vt illud, Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? Mirum autē est quod ciuitates Christum ignorarent: nimirum quia abscondit mysteria sua sapientibus, & prudentibus, & reuelat ea paruulis: qui missis ciuitatibus in solitudinē exeunt, vt digni sint videre eum, in quo mundus non habet quicquam. Et contēptibilia, & humilia elegit Deus, vt cōfundat fortia. Et ita à minoribus incipit confessio, vt ad maiores perueniat. Ita post tridū prædicationis Ionæ in Ninie peruenit tandem verbum ad Regem: ita asina reprehendit, & docet Balaam ariolum.

Populi autem dicebant, Hic est Iesus Propheta à Nazareth Galilææ. Ab Episcopo Burgensi in cap. 26. Leuitici citatur Rabbini quidam Moyfes Gerundenfis, qui scripsit tempore Messie futurum, vt pueri Israël Deū suum digito demonstrarent, dicentes, Ecce Deus noster iste, expectauimus eum. & saluabit nos. Beatus hic Rabbini, si intellexisset quæ dixit. Sed modò Iudæi contēptim dicebant: Quis est hic? Audi testimonium populorum, siue turbarum, vt habet Græca litera: quia à Spiritu sancto instructi plenè explicant personam, & dignitatem Messie: Hic est, inquiunt, Iesus ille Propheta. Sic enim Græcè dicitur cum articulo, vt annotauit B. Hieronymus: quia multi erant Iesus, sed non Prophetæ: Et vt insinuetur esse ille magnus Propheta, de quo in Deūteronomio prædicitur. Rursus cum

articulo subiūgit, Ille qui à Nazareth Galilææ. Et quia nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto, profectò hæc vox Spiritus sancti est, & effectus Diuinæ potentie in turba operantis ostenditur: curfus effectus fidei, quæ non offenditur vilitate personæ. Non aiunt simpliciter eum Christum: quia nō omnes quærentes, vt talem eum habebant, bene autem vt Prophetā, quia sicut Prophetam eum habebant. Et alibi, De Iesu Nazareno, qui fuit vir Prophetâ, potens in opere, & sermone coram Deo, & omni populo.

Et vocant eum à Nazareth Galilææ: quia vulgus nesciebat Christum natū in Bethleem, quia in Nazareth habitauit; & alias dicebant, Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non surgit. Rursus, A Nazareth potest aliquid boni esse? Qui autem cognoscebant eum, ita vocabant, vt ab alijs discernere; & quia ita Deus volebat vocari eum, iuxta illud: Quoniam Nazareus vocabitur: etsi parum plausibile, imò odiosum esset Principibus. Quod autem ita vocarent eum turbæ, non fecerunt vllò terrore à Deo ipsis incusso: nam non erat crimen sic vocare Iesum, vt possent Principes turbamortē afficere: quia dicebant, Nobis non licet interficere quenquam; sed spontè agente Spiritu sancto.

Interrogantibus autem Iudæis, Quis est hic? respondendum erat: Interrogate Moysen vestrum, de quo dixit Dominus; Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi; de me enim ille scripsit. Interrogate Ioannem Baptistam, qui dixit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Interrogate dæmonia, quæ exhibant de corporibus, clamantia, & dicentia, Sine, quid nobis, & tibi, Iesu Nazarene? &c. Scio te, qui sis, sanctus Dei. Interrogate opera ipsius Christi, de quibus ipsemet testatus est: Opera qua dedit mihi Pater vt perficiam ea; ipsa opera qua ego facio, testimonium perhibent de me quia Pater me misit. Interrogate ipsū Deū, & Patrem, qui bis dixit, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui;

1. Cor. 12.

Hæc vox turbæ dicentis, Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ, vnde profecta. Fides nō offenditur vilitate personæ

Matth. 21. Luc. vlt.

Iesum omnes etsi Prophetam, non tamen crediderunt omnes esse Christū. Iesum turbæ cur vocent Prophetam à Nazareth Galilææ.

Supra 2. Infra 4. Ioan. 7. Supra 1. Matth. 2.

Ioan. 18. Iudæi vnde nosse poterint Iesum esse Christum, & Messiam.

Supra 5. Supra 1.

Luc. 4. & Matth. 8.

Ioan. 5.

Matth. 3. & inf. 17.

His qui Ecclesie reformationem vrgent, reclamantes, quibus si miles videri possint. Luc. 10.

Quis a Deo deformatus sit.

Matth. 13.

Nazareth quid. Nazareth Ecclesie, preferunt Romanam elegans sane typus.

Matth. 16. Galilæa quod significet.

Esai. 2. Ecclesia Romana qualis esse debeat.

Papa in Ecclesia, vel Episcopus in sua diocesi, unde constat quod sit vel uti Iesus quidam. Rom. 11.

& semel; *Ipsam audite.* Hodie etiam permulti sunt Christiani, qui, quid sit Christus, ignorat, & despiciendo ea quæ Christi sunt, & ab eo præcipiuntur, dicunt, *Quis est hic qui vrget reformationem, & nos ad reformationem vocat? Et, In qua potestate hæc facit? Respondendum est illis; Hic est Iesus Propheta à Nazareth Galilæa, id est Christus, qui in summo Pontifice, vel Episcopo zelum Dei habente, loquitur, & operatur: quos qui non audit, Christum non audit. Et qui reformanti Ecclesiam, obedientiam denegat, à Deo deformabitur. Timeo ne, sicut olim Christus reformavit Ecclesiam, manentibus Pharisæis, & Scribis in sua deformitate, ita hodie idem eveniat. Nam permulti minores reformantur viris in magnis gradibus constitutis non solum non reformatis, sed etiam reformationem respicientibus, & conspuentibus; ut impleatur in illis verbum Domini: *Videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.* Et Iesus est à Nazareth, quod interpretatur, florida, vel, custodita, vel sancta; id est Ecclesia Romana, quia in ea tantum flores Martyrum, Virginum, & Doctorum inveniuntur. Et Roma ipsa sancta est, & custodita: quia Porta inferi non præualebunt aduersus eam singulari Dei prouidentia. Est etiam à Nazareth Galilæa, id est rota: Ut enim rota quocumque mouetur, semper eodem modo se habere cernitur; ita Ecclesia Romana, quod ad fidem & Sacramenta spectat, semper est eadem: etsi in sanctitate vitæ, & posituius præceptis interdum varietur. Et quemadmodum Propheta dixit: *De Sion exhibit lex, & verbum Domini de Ierusalem:* ita de Romana in totam Ecclesiam prodire debet non tantum autoritas, sed etiam Sapientie lumen, & vitæ reformatio, ut omnia membra assimilentur suo capiti. Est autem Papa in Ecclesia, vel Episcopus in sua diocesi, Iesus quidam: nec hoc quoniam debet offendere. Nam ministerium habent reconciliandi, & saluandi; ait enim Apostolus: *Si quomodo ad amulandum prouocem carnem**

meam, & saluos faciam aliquos ex illis; & alibi; Omnia omnibus factus sum; ut omnes facerem saluos. Debet etiam quisque esse propheta Dei, docens legem eius, & declarans Domini voluntatem. Debet etiam esse à Nazareth Galilæa, id est membrum tenens fidem, & doctrinam Ecclesie Romanæ, nec ab ea, aut doctrina separari debet per hæresim, aut rebellionem, & contumacia per schisma, non accipiendo ab ea munus ordinationis suæ. Et ut olim qui ad tempus populum Dei liberabant, ut constat ex libro Iudicum, Saluatores nuncupabatur, & Christi typum gerebant, qui spiritualis est mundi Saluator: ita modo Pontifices, & Episcopi seruando suo grege seriuo incumbentes, Christum Saluatorem imitantur. Quos Christi exemplo oportet commouere suam dicecesim, neque dicere, ut quidam suam negligentiam excusare volentes, proferre solent: Mundum talem relinquam, qualem accepi. Nam hæc vox parum pia videtur; cum Cicero lib. De amicitia, naturæ lumine præditus dixerit: *Mihi non minori cura est, qualis Republica post mortem meam futura sit, quam qualis hodie sit.* Sic ille. Et Seneca, qui altiori lumine non polebat, quodam loco sic ait: *Paucis natus est, qui populum suam atatis tantum cogitat.* Etsi ergo durum sit tanta præstare, maximum tam est præmium: neque deest fauor, seu opitulatio Domini Iesu ad tam præclara facinora. Et quisque cum assumitur ad Pontificatum, vel Episcopatum; intelligat quæto oneri humeros supponat, aut ministerium recuset, secundum illud: *Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates.* Et intrauit Iesus in templum Dei. Solebant Reges à populo suo excepti, ea corrigere circa templum, quæ erant aliorum incuria, vel malitia deprauata, ut Dauidem, Ezechiam, & Iosiam fecisse constat: quem morem Christus hodie imitatus est. Hæc autem eiectionis, & vendentium, illo ipso die quo ingressus est Ierosolymam cum tanta pompa, facta est. Quod in primis Matthæus

1. Cor. 9.

Quisque fidelis quando sit propheta Dei, & à Nazareth Galilæa.

Saluatores olim Israeliti cui populi sic vocati, quem adumbrarunt. Iudic. 3.

Luc. 2. Pontifices & Episcopi quando Christum imitentur.

Minus pia vox quorundam Antistitum. Cicero.

Seneca epistol. 80. Paucis qui nascitur, ut ait Seneca.

Qui ad gradus Ecclesie altiores assumuntur, quæ se cogitatione salubri promuntant.

Ecclesiastici 7.

Regum à Iudeis exceptorum prima cura.

4. Reg. 18. Infra 22.

Hæc eiectionis, & ementium quando acciderit.

Matth. 21.

Luc. 19.

Mat. 11.

Caietanus. Osiander hæreticus.

Vnam duntaxat eiectionem fuisse, non duas, quæ cõprobent.

August. lib. 2. de Confessione. Euang. c. 68. tom. 4.

Ratio quorundam minus idonea.

Matth. 21.

Alteram constitutionis rationem.

ostendit, quia cum ingressus est in templum Dei, subiecit: *Et eieciat omnes vendentes, & ementes in templo,* ac postea ait, quomodo pueris clamantibus in templo, Hosanna, Pharisæi sunt indignati: quod certum est satis prima die hebdomadæ contigisse. Similiter Lucas post descriptum solennem Domini introitum in Ierosolymam, adiungit hanc introitum in templum: Marcus verò solus istud factum narrat, cum dixisset Dominum venisse rursus Ierosolymam. Cum autem non sit verisimile, Euangelistas diuersa facta Iesu describere, ut Caietanus non improbabile esse existimauit, & impudenter vult Osiander, qui duas ponit eiectiones, vnam primam die, alteram secundam: dicendum sanè vnam tantum fuisse, & illam Matthæum cum Luca per anticipationem narraffe, si Marcus ordinem rei gestæ seruauit; aut contra Marcum narraffe per recapitulationem, si reliqui ordinem seruauerunt. Profecto Augustinus libro De consensu Euangelistarum admonet, Marcum per recapitulationem id secundam die commemorasse, quod primo die gestum fuisse, alij duo narrant. Et ut quibusdam videtur, magis est probabile, Marcum ordinem temporis seruasse: tum quia cum Marcus narret Dominum venisse rursus Ierosolymam, & ingressum in templum, nihil ab eo erit narratum illa die in templo gestum, si eiectionis ementium, & vendentium contigit primo die. Sed hæc ratio videtur petere principium: quia ingressus in templum Domini non fuit secunda die, sed per recapitulationem tantum secundo die narratur, in quo fortassis pro more suo prædicauit in templo, vel Sacerdotes eum interrogantes, & dicentes: *In qua potestate hæc facis, & quis tibi dedit hanc potestatem?* confutauit: quia illud nulla die certa gestum narratur ab aliquo Euangelista. Adijciam & aliam rationem: quia certum est ex Marco, Matthæum ea, quæ partim secunda die contigerunt, partim tertia, sic commemorasse, quasi omnia secunda die accidissent. Nã

cum dixisset, mane Dominum reuersum in ciuitatem; sic commemorat ficum à Domino maledictam, & discipulos, quia exauerat, admiratos, quasi vtrumque eadem die gestum esset: cum tamen certum sit ex Marco, Dominum ficum illi maledixisse secunda die, ac tertia die discipulos videntes eam aruisse, admiratos. Et ita ut hic coniunxit gesta duarum dierum, secundæ, & tertiæ, ita omnino verisimile, in narratione eorum quæ ad primam pertinent diem, coniunxisse quædam secunda die gesta. Sed quia hæc ratio debili coniecturæ nititur, & fortius est argumentum ex B. Matthæo desumptum, qui ponit illum primo die accusatum à Principibus Sacerdotum, quod post eiectionem vendentium, & ementium, pueros clamantes Hosanna filio Dauid, non prohibuerit: propterea solidius mihi videtur, & textui Euangeliorum congruentius, quod primo die, quo ingressus est, ut Messias, hoc tantæ potestatis, & autoritatis opus præstiterit. Christus ergo ingressus est primo in templum more boni filij, qui veniens visitat primo domum patris, & more boni medici, qui ingressus ad infirmum, primum de origine infirmitatis inquit: nam interrogat quomodo se habeat caput, quod si dolet, cætera membra dolent: quomodo se habeat stomachus, quo sano, & valido, totum corpus bene habet; quo laborante, omnia membra languent. Ad hunc modum ut omne bonum de templo egreditur, ita etiam omne malum præcedit. Nam si Sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret: si per malos mores sit deprauatum, Ecclesia eius exemplo magna ex parte corrumpitur. Denique ingreditur templum more summi Pontificis, ad quem spectat suos Sacerdotes corrigere, & reformare, & ut studiosus agricola arborem palentibus folijs cernens, cognoscit læsam esse in radicibus: ita Christus cernens corruptionem laicorum, arescentibus radicibus Sacerdotum hoc non dubitat tribuere. Et quemadmodum omnis motus horologii bene

Probabilior opinio.

Christi ingressus in templum qualis merito videri possit.

Et templo, siue Sacerdotio ut omne bonum egreditur, sic malum omne præcedit.

Quemadmodum actiones Ecclesie, quæcunque tandem illæ, ad pastorem, vel Episcopum referri debeat.

aut malè sonantis ad artificem redu-
citur: ita actiones honestæ, vel deprava-
tæ, quæ in Ecclesia videntur, ad su-
periores, siue Episcopum referen-
dæ sunt. Sed vt rectè sonare valeat
hoc horologium, reparandæ sunt ro-
tæ clericorum, & leuanda pondera,
quæ deorsum tendunt, id est, corda
hominum, quæ indies indigent ver-
bo Dei, & oratione, fursum erigi. Et
vt horologium debet esse in medio
ciuitatis situm, vt ab omnibus audi-
ri possit, & omnium actiones com-
ponere: ita prælatus Ecclesiæ suæ
præsentiam adhibere debet, vt fon-
tibus prædicationis, & exemplo vitæ
sanctæ, & oratione, & correctione
omnium suorum vitia reformet, &
ad omnia virtutum officia suos inui-
tet, & adhortetur.

Quod ergo dicitur ingressus in
templum: intellige in atrium laico-
rum, primam templi partem, in qua
erat altare holocaustorum: quia so-
lum hoc loco illicita erat emptio, &
venditio, quia ibi laici orabant, pre-
cesque ad Deum fundebant, & ver-
bum Dei audire soliti erant. Quod
verò ait Euangelista, *eiecit omnes
vendentes, & ementes in templo*, intel-
lige flagello aliquo quo egit a sellâ,
vel quo fortassis erant alligata illa
animalia, vt alibi diximus. Et ani-
malia nõ perdidit Christus, sed per-
misit auferri à dominis, ne alijs da-
ret occasionem committendi furtum
in templo. Lutherani peiora peccât,
nam furantur, & rapiunt: non enim
emunt, neque vendunt, nec dicunt,
Auferte ista hinc, sed, Vos isthæc in-
tro auferte. Nam omnia vasa aurea,
& argentea, & ornamenta templo-
rum, atque adedò redditus Ecclesia-
rum in vsus profanos iniustissimè cõ-
uerterunt: quos non aliud manet iu-
dicium, quàm illud, quod Balthasaro
Regi Babylonis, & sacris vasibus abu-
tenti diuinitus accidisse legimus.

*Et mensas nummulariorum, & cathe-
dras venditium columbas euertit.* Quia
enim Messias zelosus erat, & legem
impleturus, eiecit vendentes: nam
extra vendere poterant. Qui tamen
eieci erât, intrare poterant sine re-

bus venalibus. *Et dicit eis, Scriptum
est, Domus mea, domus orationis vocabi-
tur: vos autem fecistis illam, speluncam
latronum.* Prima pars huius testimo-
nij est Esaiæ. 56. & additur cunctis
populis, pro qua Septuaginta verte-
runt Cunctis gentibus, & Marcus,
cũ illa particula protulit, vt explica-
ret, ad alienigenas, id est gentes esse
sermonem: posterior pars de spelun-
ca latronum producta est ex cap. 7.
Ieremiæ. Latrones hominibus spo-
liandis velut in speluncis delites-
cunt, & insidias struunt; ita Sacerdo-
tes in templo Dei, & sub prætextu
Diuini cultus venabantur homines
ad prædam: & vt latronem occultat
speluncæ obscuritas, ita hypocrisis,
& species cultus Dei istos auaros ne
agnoscerentur. Adhæc vt spelunca
seruit ad occultandas res furto sub-
latas, ita templum ad ea, quæ per in-
iustitiam, vel furtum congregabant,
seruiebat. Atque ita in templum fo-
rum induxerant, quod planè erat in-
explebilis auaritiæ, qua laborabant,
argumentum. Vt autem testatur D.
Hieronymus, fuit hoc omnium mi-
raculorum Christi maximum, quod
vnus homo, & illo tempore contem-
ptus, & adedò vilis, vt post sex dies
cruci suffigeretur, superbis Pharisæis
contra se sæuientibus, & sua lucra
destrui cernentibus, vnus flagelli
verbere tãtam potuerit eijcere mul-
titudinem.

Et licet primo anno prædicationis
Christi, vt Ioãnes scribit, iterum
eieci essent à Domino, ob auaritiã
tamen ad lucra consecranda vrgen-
tem, & quia putabant Christum ob
ediçtum à Pontificibus promulga-
tum, vt comprehenderetur, nequa-
quam venturum, iterum ad emen-
dum, & vendendum reuersi sunt. Et
Christus eiecit eos, ne videretur eo-
rum delicta dissimulando approba-
re. Incutiebat ergo Dominus timo-
rem, eum intus efficiendo, & osten-
dendo lumen in vultu: igneum enim
quiddam, & sydereum, vt testatur
Hieronymus, radiabat ex oculis ei-
us, & diuinitatis maiestas lucebat in
facie. Addidit præterea virtutè vosi-

Ierem. 7.

Sacerdotes
Iudæorum
quare latro-
nes.

Hoc signum
eiectionis
quale fuerit.
D. Hieron.
Matth. lib.
3. tom. 9.

Quam cõ-
fidentia Iu-
dæi venditi-
onem, & em-
ptionem ite-
rauerunt in
tẽplo, vnde
aliàs fuerant
expulsi.
Ioan. 2.
Infra 11.

Cur eos Chri-
stus eiecerit,
& quo modo
secundũ Hie-
ronymum.

suæ,

suæ, & fortitudinem flagello: quo v-
tebatur. De timore autem, quem Do-
minus solet incutere, ait Scriptura:
*Dabit tibi Dominus ibi cor pauidum, &
deficientes oculos, & animam consum-
ptam merore. Et erit vita tua quasi pẽ-
dẽs ante te: timebis nocte, & die, &
non credes vita tua.* Et rursus: *Terror
Dei inuasit omnes per circuitum ciuita-
tes, & non sunt ausi persequi recedentes.*
Et profectò in solam auaritiã sæ-
uit Christus, & ostẽdit zelum suum:
quia proculdubio ablata auaritiã de
medio, Ecclesia est reformata: nulla
enim pestis grauius nocet. Subuertit
cathedras vendentium: quia ma-
gistrorum dignitas ad nihilum redi-
gitur, cum fuerit permista lucris. Et
vt Hieronymus testatur, propter au-
aritiã Sacerdotum, altaria Dei, nũ-
mulariorum mensas appellauit: nam
etsi velit Dominus Episcopos habe-
re redditus suos, & stipendia, non
vult tamẽ propter illa sibi seruitium
impendi. Tolle ab Episcopatibus
stipendia temporaria, tolle honorem
coniunctum, & potestatem; & vide-
bis nullos esse, qui Ecclesiasticis mu-
neribus fungi velint, opusque erit
violentiã & carcere ad cogendos ho-
mines, vt assumant præfecturas Ec-
clesiasticas: quemadmodum modò
super Episcopatibus, & Abbatibus, p-
pter emolumenta tẽporaria contendit-
ur, & litigatur. Aufer ab osse car-
nem omnem, & medullam, & canes
pro eo habendo non contendunt.
Olim idonei ad Episcopatus coge-
bantur, includebantur, & custodie-
bantur, donec adesset voluntas ac-
ceptandi Episcopatum, vt testatur
Augustinus ad Donatistam. Instrui-
mur præterea hoc loco, quàm gra-
ue, & horrendum sit crimen simo-
niæ, quod hæresin Canonès vocât.
Res enim pretiosissimæ, & pretio
humanæ inæstimabiles sunt ministe-
ria Ecclesiastica, & Sacramentorum
administratio: ideò vilescunt, cum
pretio æstimantur. Inuenti sunt pi-
ctores, qui opera sua non putarunt
esse villo pretio æstimabilia; ac pro-
inde libentiùs donabant, quàm ven-
derent. Deinde spiritualia munera

quæ tu vendis, non sunt tua, sed Dei;
tu autem tantum dispensator es. Et
vt tyrannus esset Rex, qui vende-
ret Solèm, commune bonum, & in
omnium vsu à Deo conditum: ita
qui vendit Christum, vel Spiritum
sanctum. Tertio Dominus præuenit;
cum dixit: *Gratis accepistis, gratis da-
te.* Et Helisæi seruus, qui pretium vo-
luit sanitatis sponte à Propheta col-
latæ, lepra Naaman percussus est, &
eiectus foras. Vtinam & Romæ, &
in alijs ciuitatibus multi essent, qui
factum Petri consecrarentur, & di-
cerent Simoni Mago: *Pecunia tua te-
cum sit in perditionem: quoniam donum
Dei existimasti pecunia possideri.* Ad
hæc vendito vno beneficio, siue Sa-
cerdotio, Christus cum Spiritu san-
cto, & sanctis omnibus venditur. Pri-
mò enim Simoniaci vendunt in tem-
plo Ecclesiæ animalia, id est, tempo-
raria bona coniuncta spiritualibus.
Deinde columbas, id est, Spiritum
sanctum, qui per omnia Sacramen-
ta operatur. Tertio pecuniam, id est,
animas Dei imagine insignitas, quas
imaginem diaboli, aut Cæsaris ge-
stare faciunt. Omnia enim miracu-
la, & verba, & ea quæ egit, & passus
est Christus, & præclare dixerunt,
& operati sunt Sancti, vno vendito
beneficio venduntur: imò hi qui be-
neficia ex deuotione & pietate in-
stituerunt (non ad tuam alendam cu-
piditatem) sua intentione defrauda-
ntur. Videndum ergo esset, si Chri-
stus, si Spiritus sanctus, si sancti, qui
nos præcesserunt, si illi qui funda-
runt, & dotarunt Ecclesias, si hi qui
pendunt decimas, hac venditione
tua sint contenti.

Venit ergo Dominus, & cum fla-
gello eiecit eos, & primo de templo
Ecclesiæ, quia sunt velut membra
morta. Deinde euertit mensas nũ-
mulariorum, id est, aliud patrimo-
nium, quo emit beneficium, perdi-
tur, vt experientia docet: quia hu-
iusmodi bona sunt anathema, & in-
ficiunt alia. Tertio verò subuertit
cathedras; quando per mortem, vel
alio modo spoliat eos dignitate Ec-
clesiastica. Vel quando eleuat fidem,

Tertia ratio
Matth. 10.

4. Reg. 5.

Act. 8.

Quarta ra-
tio, ab ijs
quæ vedunt
simoniaci.

Simoniacos
vti Dominus
de templo e-
ieciat: mensas
euerat num-
mulariorũ, &
cathedras il-
lorũ subuertat.

Deuter. 28
Qualem timo-
rem Dñs
incutiat ma-
lis.

Gen. 35.

Modus refor-
mandi Eccle-
siam quis sit.

Quid est qd
cathedras ve-
dentũ Chri-
stus euertit.
Hierony. in
Matth.

Episcopatus
hodie (proh
dolor) & ab-
batia ppter
quid appetã-
tur.

Ab Episcopa-
tu olim Pa-
tres quãtum
abhorrent,
licet ad illũ
acceptissimi.
August. epi-
sto. 204. to-
mo 2.

Quàm graue
& horrendum
sit crimen si-
moniæ.

Secunda ra-
tio.

Dictum Magistri Gregorij.

2. Reg. 6.

2. Reg. 6.

Venditio illa & emptio columbarum, ouium, & bouum in templo Dei, qua esset cum ratione conluneta.

Eadem nihilominus qua fuerit rationi dissentanea, ac minime toleranda.

Primum iustitiae munus quod.

Mar. 11.

& auctoritatem docentis apud auditores: quia cuius vita despicitur, restat ut & praedicatio contemnatur. Nemo autem praetextu imitandi Christum temere irruat ad purgandum templum: videndum est quid ferat cuiusque vocatio, & viso Dei templo inclinato, omnes Dei filios vrat dolor, ingemiscant, & orent: quia eorum manus Deus non armavit. Meminerint Ozae tangentis arcam, & supplicij de eo sumpti. Quos vero agit negotium hoc, & eis data est potestas, sinamus operari, & faueamus precibus nostris. Praetextu non carebat illa nundinatio, quae populum molestia leuabat, ne procul quaerenda essent sacrificia. Deinde ut praesto esset ad manum pecunia, quam quisque offerre deberet. Nec in Sanctuario sedebant mensesarii, vel hostiae venales, sed in atrio, cui templi nomen interdum tribuitur. Sed quia nihil minus templi maiestati consentaneum, quam illic erigi forum rerum venalium; fuit haec non ferenda profanatio, quia palam constabat illum morem Sacerdotum avaritia fuisse indictum, ad turpis quaestus capturam. Nam ut qui tabernam ingreditur varijs mercibus plene, & pulchre instructam, etsi nihil emere in animo habeat, illecebris tamen institoris captus mutat consilium: sic captandis oblationibus retia tendebant Sacerdotes, ut a singulis aliquid lucri emungerent. Iufferat quidem Deus sacrificia offerri; sed nolebat suum institutum seruire hominum avaritiae. Alia erant scelera in ciuitate; sed illa intacta reliquit. Et incepit a Sanctuario; ut admoneret, quae propius concernunt gloriam Dei, ante omnia esse repurganda. Et primum munus iustitiae est reddere Deo quod suum est, id est, cultum, & adorationem in aliorum exemplum: & non solum verbo purgat, sed facto; ut intelligant Episcopi, non tantum doctrina, sed etiam factis purgandas esse suas Ecclesias.

Adiecit Marcus illis, quae Mat-

thaeus recenset; Dominum vetuisse, ne quis vas per templum transferret, id est, quiduis suppellectilis, quod maiestatem, & reuerentiam templi obscuraret, & ne sit transitus ad res profanas per templum. Atque hoc intelligi non potest de vasis ad sacrificia necessarijs, sed de vasis venalibus, aut profanis. Iosephus libro contra Apionem Grammaticum scribit, ne vas quidem aliud quod licere portari in templum. Vas enim Latinis, significat Sarcinulas omnes: & conclamare vasa more militari, est omnia colligere: maxime cum mouenda sunt castra. Hinc dicitur Paulus Vas electionis, & Pfaltes, Confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, id est, in instrumentis musicis: & Habemus thesaurum istum in vasis fidelibus, id est, in corporibus nostris. Vasis ergo nomine omnia suppellectilia, & instrumenta veniunt. Et accesserunt ad eum caeci, & claudi in templo: & sanauit eos. Erat ergo Dominus terribilis malis, dulcis, & tractabilis bonis. Et accessu illo isti petierunt sanitatem, erant enim ibi, ut orarent, vel ut colligerent eleemosynam, & forsitan erant in ingressu templi. Atque his miraculis confirmavit Dominus fidem populorum se honorantium, & Messiam Regem salutantium, iuxta praedicta ab Esaia: Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. His praeterea signis Dominus aduersarios suos confutauit; & quia purgato templo, & Sacerdotio, accedunt laici ad Christum tanquam caeci, ut illuminentur, ut tum se ipsos, tum Deum, & Scripturas, quas ignorabant, intelligant, tum claudi, qui in moribus propter prauam Praelatorum vitam claudicabant, ut redeuntes ad Ecclesiam, in qua est absolutio a peccatis, recto calle ambulent.

Videntes autem Principes Sacerdotum,

Vasa per templum transferri Dominus quae vetuerit.

Ioseph. lib. 2. contra Apionem, alii quanto ante medium.

Vas quid, & conclamare vasa Latinis Act. 9. Psal. 70.

2. Cor. 4.

Matth. 21. Cur accesserunt ad Christum caeci & claudi in templo, quos sanauit.

Esa. 35.

Secunda ratio, ac tertia.

Vbi nam fit absolutio a peccatis.

Improborum ingenium quale sit.

Cor hominis unde confirmetur, idem contra infirmetur unde.

Vnde orta Sacerdotum in Christum indignatio.

Sacerdotum & Scribarum mens ex duplici capite Christo ad nocendum paratissima.

Quare illi pueros Christo acclamantes increpare non fuerit ausi.

Luc. 19.

tum, & Scribae mirabilia quae fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio David; indignati sunt. Improbis vndiq; venenum eliciunt; etiam si bona videant, more serpentium. Et sicut columna, si recta stet, accepto pondere amplius firmatur, si autem vel tantillum obliqua fuerit, accepto pondere non firmatur, sed tendit ad casum: ita cor hominis si rectum fuerit, visis operibus bonis alicuius iusti, aut audita doctrina praedicatoris, magis in bono confirmatur: si autem fuerit peruersum, ex quacunque re visa ad inuidiam concitatur. Tales extiterunt Sacerdotes, qui ex inuidia ita loquebantur, quod eis lucrum omne, & opinionem adimere videretur: volebant ut Christus coram populo placato negaret se esse Christum; coram illo vero irritato, ut assereret se Christum. Faciebat etiam ad Christi gloriam, quod non solum natu grandes Christo fausta acclamarent, sed & pueri eorum exemplo prouocati, in quibus clarius apparebat diuini energia Spiritus, ut qui non ita aut ex pacto corrupti, aut ad gratiam loqui videri poterant. Idcirco grauius inde Principes Sacerdotum sunt indignati.

Audis (inquiunt) quid isti dicunt? Ut si attributum Regis nomen agnosceret, haberet unde apud Praesidem eum accusarent: si vero non agnosceret, haberent unde turbam refellerent, tanquam falsa acclamationem. Et contemptim dicunt, Isti pueri, qui nesciunt quid dicant. Et quia soli pueri clamauerunt in templo; ideo illis solis indignantur: Turbas autem in via non viderant. Neque ausi sunt increpare pueros, ne populum offenderent: & quia difficile erat tot pueros sedare propter signa, & eiectionem ipsam; & quia secundum legem non habebant colorem increpandi pueros propter laudes, licet magis de eiectione ementium & vendentium dolerent: nam illo audito, ut testatur Lucas, Principes Sacerdotum, & Scribae, & Principes plebis quaerebant illum per-

dere. Marcus etiam addit: Quo audito, Principes Sacerdotum & Scribae quaerebant quomodo eum perderent. Recte dictum est: Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Viderat Sacerdotes, & Scribae quam seue Dominus ipsorum avaritiam obiurgauerat, ut non solum ementes, & vendentes templo eijceret, sed ipsos accusaret blasphemiam, vel idololatriam, quia ex domo orationis, domum facerent negotiationis, vel, quod peius est, speluncam latronum: quare impijs latronibus confutum videtur, ut quocumque pacto tandem possint, ipsum Dominum a medio tollant: sed timebant ne fauore populi munito ipsi nihil possent nocere. Sed vide rem praeposteram, tam impio facinore conceptio non metuant Deum victorem, cui nullum factum, vel cogitatio hominis occulta esse potest, & populum formidant. Cur non saltem ipsum Iesum metuebant, cuius Diuinam virtutem in edendis signis quotidie experiebantur? Qui enim potest profligare daemonia, multo facilius potest immittere qui verbo reuocat exanimis, multo facilius potest eripere vitam: Sed haec non cogitabant, quia excaecati erant ab avaritia, & malitia sua.

Vtique: Id est, certe, Graece Nati, profecto, ita. Certe audio illos, & utinam vos illos audiretis. Haec enim sanitates, quas ego operor, testimonium reddunt vocibus puerozum. Poterat illis Christus dicere, Et vos videtis quid ego facio? Item quid inculpatis Christum, si vos nescitis quid dicunt? Nunquam legis. Quasi dicat, Ignominia Sacerdotis est nunquam legisse, vel legisse, & non intellexisse. Et non dixit Christus quae Scribae audire cupiebant, nempe beneficiunt pueri clamantes: Vel, si errant pueri, a tati illorum ignoscendum est; sed Scripturis puerozum factum confirmatur. Quasi diceret, Nunquid hoc mea culpa est, quod ante tot saecula hoc futurum Propheeta praedixit, videlicet,

Mar. 11.

Horatius.

Principes Sacerdotum, & Scribae cur quaesierint Iesum perdere.

Forunde stultus, & caecus timor.

Vnde prodiret ille.

Principes Sacerdotum, & Scribae quid digni ignominia, & dedecore.

Psal. 8.

Mira Christi dignatio.

Scriba illi, & Principibus Sacerdotes curauerint a Christo: Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Luc. 19.

Quemadmodum ex ore infantium, & lactentium proficiat Deus, laudem.

Quandiu Hebraeorum pueri essent lactentes.

Sap. 10.

Isti infantes Christi laudes in templo decantantes quid prefigurauerint.

cet, Ex ore infantium laudem perfectam futuram? Et mira est Christi dignatio, quod propter nos allegat Scripturas, quasi minoris auctoritatis essent sua verba. Quoniam etsi a Deo sint omnes Scripturae, melius tamen loquitur in filio, quam in seruo: quemadmodum etsi omnes creaturae sint a Deo, vna tamen alteri praestat. Atque istis, quia maligniores erant quam illi, qui per viam tentarunt Christo obstrepere: qui cum dixissent, *Magister, increpa discipulos tuos, & clarius responsum acceperunt: Si hi tacuerint, lapides clamabunt, istis, inquam, tectius locutus est. Quia ex ore infantium, & lactentium perfectam laudem?* Ita legunt Septuaginta interpretes. Sed idem ferè docet Hebraea veritas: *Ex ore infantium, & lactentium fundasti robur, vel virtutem.* Nam tunc virtus Dei ex ore infantium fundatur; dum inuicta Dei laus cunctis hostibus Dei euulgatur, siue praedicatur ab infantibus. Septuaginta dicunt, *perfecti*: quia perfectam Deus suam reddit laudem; dum simplices, & pueris lactentibus similes eligit ad praedicandam gloriam suam. Et ad litteram laudem exhibitam sibi a pueris tuetur, vt sibi gratiorem: & inter pueros erant nonnulli lactentes, quia triennio pueri Hebraeorum lacte alebantur, vt dixit mater Machabaeorum. 2. Machabaeorum. 7. & coniuncti cum alijs grandioribus poterant & ipsi clamare, facientes quod alios facere videbant. Fortassis etiam Dauid, per infantes, & lactentes respexit ad Hebraeos, qui liberati ex Aegypto nomen Dei, & laudem carmine celebrare coeperunt, iuxta illud Sapientiae: *Decantauerunt, Domine, nomen sanctum tuum, & vittricem manum tuam laudauerunt pariter. Quoniam sapientia aperuit os matrum, & linguas infantium fecit disertas.*

In hoc etiam specimen quoddam est editum, per quos nomen Christi potissimum esset praedicandum, nimirum per rudes, simplices, idiotas, & omni doli expertes, quales

erant Apostoli diuino Spiritu accessi: quid etiam illis praedicantibus Evangelium Christi, euenturum esset, nempe indignatio Iudaeorum, & illis similibus sapientium, & potentium huius seculi.

Sequitur apud Prophetam: *Propter inimicos tuos, vt destruas inimicum, & vltorem.* Quod Dominus noluit exprimere; ne irritatos, plus irritaret; sed pro sua modestia illis cogitandum, & recolendum reliquit. Significat ergo Dauid illo versu, etiam si omnes linguae taceant, Deum ad illustrandam suam virtutem non opus habere alijs oratoribus, quam infantibus, qui ab vberibus matrum pendunt: illi enim muti sunt, sed mirabili Dei providentia instar fiut sonorae cuiusdam, & magniloquae tubae. Ita Sol, & Luna, vt linguae Dei laudes canunt; non mirum ergo, si a puerorum, qui vsu loquendi praediti sunt, vocem eliciat Deus. Et tectè se innuit Deum esse. Vel per infantes, & lactentes intelligi possunt iuxta spiritum non aetate tales, sed qui simplicitate cordis fieri aliquid mali nesciunt, & qui non sensibus, sed malitia pueri sunt, vt ait Apostolus. Lactentes etiam, qui suauitate Humanitatis Christi, & miraculorum eius delectabuntur, nondum pane solidae, & perfectae doctrinae, quae fortiores dentes meditationis requirit, vt quasi animalia munda ruminare possimus. Sicut enim lac sine labore dentium manducatur, & manducantem delectat: ita signa Domini Iesu videntes, admiratione delectabant, & ad fidem iocundè & molliter inuitabant. Humanitas etiam Christi ab Esaia vocatur mamilla regia: *Mamilla*, inquit, *Regum lactaberis*: nimirum quod Christus de Regibus processit: cuius mamilla lac erat praedicatio, praesentia, & signa eius quae operabatur, quae mirabili delectatione spectatores afficiebant.

Dicitur autem ab his pueris perfectam laudem prodijisse, quae inchoata fuerat a turbis, & discipulis in via: quia isti cum essent legis, & Propheta-

Psal. 8. Quorsum illud: Propter inimicos tuos, vt destruas inimicum, & vltorem Dominus suppressit, quid significet.

Quid illi infantes, & lactentes rursus significet.

1. Cor. 14.

Quo modo Christi signa intuentium oculos afficerent.

Esa. 60. Christi Humanitas, mamilla regia ab Esaia cur dicta.

Quid quod ex ore puerorum perfectam laudem dicitur prodijisse.

Matth. 10.

Puerorum quas non intelligebant suas laudes Christus quare commendauit.

Ob qua causam Christus relictis Principibus Sacerdotum, & Scribis, abiit foras extra Ciuitatem. *Psal. 119.* Mar. 11.

Ioan. 12.

Aliae causae eius recessus Domini plures adferuntur.

tarum ignari, confitebantur Iesum Messiam esse in lege promissum: nec tam ipsi erant qui loquebatur, quam Spiritus Patris in eis, & per eos loquens. Etsi autem pueri quod clamabant, non intelligerent; probatur tamen a Christo, & commendantur; vt intelligas plerumque preces, quae Spiritu Dei funduntur, etiam si a praecantibus non intelligantur, nihilominus gratas Deo existerè, qui plus affectum, quam intellectum orantis attendit. ¶ *Et relictis illis, abiit foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibi, mansit.* Dominus recessit ab eis, vt recessu cõpesceret, quos sermone non poterat mitigare: malitia enim fermonibus non vincitur, sed magis inflammatur, secundum illud: *Cum loquebar illis, impugnabam me gratis.* Abiit foras extra Ciuitatem: quia, vt dicit Marcus, circumspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, non inuenit aliquem qui reciperet hospitem, vel inuitaret ad cenam, Pharisaeorum metu, quia turba quae processit ei obuiam, hospes erat, vt Ioannes testatur: etsi fortassis erat qui ipsum susciperet, nolebat Iesus alicui periculo esse. Et speciali permissione Dei factum est, vt risui dolor admisceretur; & vt doceat suos euangelizare sine vlla spe mercedis temporalis ab hominibus colligendae; & vt nemo expectet maiorum reformationem; quia illos relinquit Iesus in sua caecitate.

Ibi que mansit, siue pernoctauit, vel diuersatus est, vt significat verbum Graecum *διουνο*. Vnusquisque ergo ad sequelam Domini Iesu Christi accingatur, etiam si alij non sequa-

tur, imò repugnent Christo, & relictentur. Manebat autem Bethaniae, quia prope Ierusalem erat, vt reuer-ti ad praedicationem commodè posset, & quia Bethaniae erat Lazarus, Maria, & Martha, humiles & auidi spiritalium, & verè iuxta nomen obedièntes, & qui digni erant, apud quos hospitaretur Dominus, secundum eius praecceptum: *In quamcunque ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.* Nò autem eò proficiscebatur, vt melius pasceretur, aut splendori conuiuio exciperetur.

Hoc autem suo recessu ostendit quod derelicturus esset Ierusalem, desertamque dadam in direptionem. Beati ergo qui Iesum apud se diuersari promerentur; ter autem infelices habendi sunt illi, a quibus Christus Dominus recedit, quia necessum est tales omnibus Satanae incursionibus, & vitijs, atque peccatis esse expositos, cum sint omnis veritatis luce, & diuinae gratiae praesidio destituti. Demus igitur operam; vt cum Sponsa dicere valeamus: *Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meae, & in cubiculum genitricis meae.* Nec enim tantum thesaurus, aut tantum bonum dimitti potest a nobis sine magna nostra iactura, & detrimento: neque rursus conseruari potest sine ingenti, & ineffabili emolumento nostro, quo frui in aeternum licebit, nempe Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre, & Spiritu sancto sit gloria sempiterna, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

Bethaniam frequenter Dominus uersaretur. Ioan. 12.

Matth. 10.

Quid hoc recessu suo ab Ierusalem Dominus uoluerit ostendere.

Hospite Christo carere, quantum malum sit.

Cant. 3.

TRACTATUS L.

AC Postremus, in quo agitur de signo, quo Dominus maledixit ficulneæ, & exaruit: de quo tantum Matthæi 21. Marci 11.

Huius signi tempus, & causa.

HOC Tantum signum superest nobis in hoc libro enarrandum: nam reliqua miracula, quæ tum in passione, & morte imminente, tum post resurrectionem operatus est Dominus, suis opportunis locis enarranda seruat. Hoc ergo signum quod in manibus habemus, à Matthæo, & Marco describitur, & sequenti die ab ingressu Domini solenni in Ierusalem peractum est. Causa autem huius signi esse videtur, quod ut quidam tradunt, cum Dominus Iesus tantum sibi honorem sumpsisset, vnum tamen illi defuisse videri poterat, quod eos, quos inuidia honoris eius vrebatur, non vltus esset. Hoc ne putaremus debilitate, sed voluntate omisum; ostendere voluit, quam etiam culpa carentes lædere poterat: sed se quam ad salutem totius populi accepisset potestatem, ad alicuius vel nocentissimi perniciem uti voluisse. Ita ad indicandum quod etsi propter iram Dei cæci iam essent Iudæi, atque ita bene agere non possent, ut ipse testatus erat fletus super ciuitatem; tamen pœnas daturi erant quod essent steriles & infructuosi: Ait ergo Matthæus: Mane autem reuertens in ciuitatem, esuriit. Marcus verò ait: Et alia die cum exiret à Bethania, esuriit. Dies igitur lunæ post Dominicam palmarum erat. Quotidie autem Dominus vsque ad cœnam Iouis celebratâ sub vesperam ibat ad prædicandum in

Bethaniam, ut docet Marcus, & Lucas, qui refert quod diebus docebat in templo, noctibus verò exiens morabatur (orationibus & precibus vacans) in monte qui vocatur Oliueti, hoc est in Bethania, quæ sita erat in monte Oliueti, ut aliàs dictum est. Cum enim omni tempore laborasset Dominus, peculiariter tamè in fine multos, & magnos labores exantlauit: quemadmodum testis est Ioannes, cum ait: Cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Aderat etiam tunc magna multitudo etiam Gentilium, ut dicitur apud Ioannem, ob imminens festum Paschæ; ut scire possent quem interficiebant, pateretque iniquitas interfectionis tantè iniustæ, & plebis tantæ iniquitati cõsentiētis. Volebat etiam ut pateret, eum sponte sua, & voluntariè mortem subire. Quia verò populus mane ibat ad audiendum eum, ut ait Lucas, & à longinquo veniebat, & redibat: ideo Apostoli locum Paschæ celebrandi in Ierusalem quesierunt, dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Quia non erat solitus illis diebus manere in Ierusalem; aliàs non mutaret hospitium: & quia aptum, & cõmodum tempus erat, veniebat mane.

Infra 14. Luc. 21.

Ioan. 13.

Supra 12.

Luc. 21.

Matth. 26.

Qualis fuerit hæc Domini esuries, naturalis, an diuina.

Luc. 19.

Mar. 11. Absiduitas prædicationis Christi, & prædicationis.

Ioan. 11. Infra 13. Matth. 8. Luc. 19. & Ioan. 11. Matth. 26. Theophyl. in Matthe. & Marcu.

Quid hæc Domini esuries significauerit.

Ioan. 4.

Infra 19.

Mar. 11. Act. 2.

Ad arborem fici, eamque secus viam cur Dominus diuertit. Nicepho. libro 1. c. 27.

naturalis esse potuit. Probabile est autem assumptam dispensatoriè fuisse: sicut dispensatione quadam quebat fructum à ficu extra tempus: & dispensatoriè illi maledixit, unde haberet occasionem perficiendi fidem Apostolorum, & confirmandi. Nam & eodem modo aliquando conturbationem, & fremitum spiritus assumpsit, & admirationem, & lacrymas, & pauorem, & tædium. Theophylactus quidem putat, hæc omnia singulari dispensatione facta: nam quoniam sæpè miracula fecit benefaciendo hominibus, non viderant autem discipuli potentiam eius, si quæ vellet affigere; eius rei gratia hic vult ostendere discipulis, quod & illos affligere, & sibi aduersantes, ac se crucifixuros in vno momento perdere potuisset, si voluisset. Ergo famem supernaturalem assumpsit, ut aliquid significaret. Voluit enim in primis sua esurie corporali ostendere, quatum desideraret salutem Ierosolymitarum, & ciuitatem eorum, ac synagogam, eo quod desiderio suo non satisfaceret, penitus excindendam, & Diuina maledictione execrandam, humore cœlestis gratiæ iusto Dei iudicio ab ea sublato: Iudaicamque plebem infructuosam designare; & ob id æternæ maledictioni subiaccere; & ne putari posset, ignorare Iesum arborem carere ficibus, vel ex indignatione maledixisse. Quia enim actus conquirendi ficus conscribendus erat; fecit & causam eius, id est famem, supernaturalem commemorari. Et ut prius sitiens venerat ad puteum, & in cruce positus dixit, Sitio: sic modò esuriens venit ad ficum, ut humanæ carnis, & salutis eius probationem exhiberet, cum fidem sitiret Ecclesiæ, & hominum esuriret salutem. Idem etiam ostendit tempus: quia mane erat, quo tempore nondum fames vrgeret solet. Unde Petrus Iudæis obiecit: Non enim, sicut vos astimatis, hebræi sunt, cum sit hora diei tertia. Et vidēs fici arborem vnam secus viam, venit ad eam. Ad arborem fici venit, quæ autor, & dux primæ transgressionis fuit, ut autor est Nicephorus.

Erat autem in via, siue secus viam, sed non ita propè, ut posset procul discerni non habere ficus: quia non esset conueniens ad eam ire. Ideò, ut Marcus inquit, longè ad eam iuit, declinans scilicet à recta via: aliàs si prope viam esset, licet longè, visus non esset ire ad eam, sed ire in Ierusalem. Si esset propè viam, non videretur rationi consonum pro tam paruo labore declinandi, maledictionem infligere: nec cõueniret significationi laboris à Domino assumpti pro Iudæis à via Dei longè remotis. Et ad vnam tantum iuit, non ad plures; ne multis malediceret. Solaque Synagoga, quia lege Dei & Prophetis culta, culpa sua fructu carebat: Gẽtiles autem non erant culti, aut conducti ad laborandum in vineam. Venit ergo ad vnam de qua ex folijs, vt dicitur in Marco, occasio erat putandi, quod posset habere fructus; & vt ei malediceret foli; & significaret laborem frustra, & scienter assumptum pro Synagoga. Et nihil inuenit in ea nisi folia tantum: & addit Marcus, Non enim erat tempus ficorum. Habuit se Dominus per modum aliquid quærentis, ut etiã visum est discipulis. Inuenit tantum folia; quæ si non essent, abesset occasio eam ad eundem; nec esset materia significandi externam Iudeorum larvam, & ceremoniam. Atque in hoc actu verisimilitudo non tollit significationem, quia mane erat; nec tempus erat fructuum, ut ait Marcus. Rursus significatio verisimilitudinè non tollit, quia erat longè, & folia multa habebat, & tempus vicinum in ea terra, quæ calidissima erat. Et stat, aliquè scire in vniuersum non esse tempus fructuum, & non aduertere ad particulare. Ideò ad ficum venit, quæ fructum habet ad edendum; & non ad oliuam, quæ fructu statim esili caret. Verba illa, Non enim erat tempus ficorum, ob id posita sunt à B. Marco; ut ad li terã declararet, quare nihil fuerit inuentum in ficu præter folia; ac significaret, Dominum, qui sciebat tempus non esse ficorum, hæc fecisse in mysterio; quo doceret; synagogam, Deo deserente, & execrante, etiam viro-

Mar. 11.

Ad vnam tantum ficum, non plures, quare Dominus venit.

Matth. 20.

Mar. 11.

Cur ficum tantum folia habentem Dominus adierit.

Quare dictum sit ab Evangelista: Non enim erat tempus ficorum.

Arbor ficus folia tantum habens, quid mysticè.

Matth. 21. Luc. 13.

B. Gregor. lib. 8. regif. epist. 42. i. nitio, tomo 2.

D. August. sermo. 44. de verb. Dom. ante medium, tom. 10.

Alter sensus B. Hieronymi.

B. Hieronymi in cap. 21. Matth. lib. 3. tom. 9.

Marc. 11. Tam Christi parabolæ hominem delineant, quam ipsius facta, teste Chryso- stomo.

B. Chrysof. hom. 24. in Matth. ex varijs in Matth. locis, tom. 2. Quid esuriat Christus in homine.

Ioan. 4. Qui sit arbor à Deo plā- tata.

Luc. 24.

rem foliorum suorum iacturam, eo quod expectatum fructum non proferret: nam tempus suum iam venerat ut suos ederet. fructus filio Domini vineæ, & ficulneæ; ut dicitur in parabola vineæ apud Matthæum, & ficulneæ apud Lucam. Gregorius scribens ad Eulogium, ponderat ex B. Augustino, quod cum Euangelista subiungat: Nondum enim erat tēpusficorū, apertè cognoscitur, quod per ficum Dominus in synagoga fructum quæsierat, quæ folia tantum legis habuit, sed fructum operis non habebat. Non enim poterat Creator omnium nescire, quia fructum ficus non habuit, quod, dum tempus ficorum non esset, omnes poterant scire. D. tamen Hieronymus in Matthæum, etiam hoc mysterio deseruire ostendit: Alius, inquit, Evangelista dicit: Nondum enim erat tēpus: sue quod tempus nondum venerat saluationis Israel, eo quod nondum Gentilium populus subintrasset; sue quod præterisset tēpus fidei, quia ad illum primum veniens, & spretus transisset ad Nationes. Chryso- stomus in Matthæum scribit: Christus quicquid in seculo gessit, quicquid docuit, vel quascunque parabolæ intulit, in ipsis hominem designavit, cuius causa salutis descendit, quem aut instruxit, aut monuit, aut armauit. Et infra: Est igitur in arbore similitudo hominis, ad quē Dominus esuriens venit. Quid autē esurrit in homine Dominus, quidue ab eo sibi desiderat exhiberi, nisi quod ipse Deo Patri exhibuit: Meus, inquit, cibus, & meus potus est, ut faciam voluntatem eius qui misit me? & paullo post, Non es arbor à Deo plantata, si bonos fructus non exhibes. Hæc ille.

Et ait, Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternū. Si enim ad tempus tantum sterilem redderet, non erat opus palloris mutatione exterius visibili ad ostensionem potentie suæ pro eo tempore apud discipulos; vel significationis apud eos, & apud nos postea, cum aperuit illis sensum. Et Deus, quia sua sunt omnia nostra, & nos qui etiam offendimus, iniuriam nemini facit, cum nostra perdit: quæ admodum & nos animantibus ratio-

ne carentibus, si ea interficiamus, nō ipsis, sed dominis iniuri sumus. Esuriebat ergo Dominus Synagogam in ficu illa repræsentatam, & per triennium expectatam, ut redderet fructum: in qua quicūque manserit, fructum nunquam edit in æternū. Et arefacta est continuò ficulnea. Non dissonat B. Matthæus, dicens quod ficus aruit statim, à Marco, qui tantum mane sequenti asserit discipulos ficum aridam factam à radicibus vidisse. Arefactio siquidem statim subsecuta est, sed visâ fuit à discipulis mane sequenti, quia non statim ceciderunt folia, nec apparuerunt pallida. Quod secundum veritatem fuit in Christi morte, & resurrectione impletum, quia ex eo tempore legalia mortua fuerant, quamvis secundum speciem quandam vsque ad Ierusalem excidium tolerata fuerunt. Et videntes discipuli. Intelligit die Martis mane, ut Marcus exponit: quia dum audierunt quod maledixisset arbori, non putarunt quod effectus subsecutus esset, nec in reditu ad Bethaniam aduerterunt.

Mirati sunt, dicentes, Quomodo continuò aruit? Id est, breui tempore; vel argumentati sunt quod subito aruerit, quia heri viridē viderant, & Christum illi maledicentem, & sequenti die pallidam, & à radicibus mortuā. Et hæc verba vel ore Petri dixerūt, ut testatur Marcus, quia dicitur: Et recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, Ecce ficus cui maledixisti, aruit; vel discipuli ante eum inuicem hæc dixerunt, & postea Petrus allocutus est Dominū, ut Marcus tradit. Admirati sunt autem Discipuli ex parua fide videntes potentiam Christi ad arbore extendi; & ad perditionem, quia insolita erat Christo; & ut ostenderetur eis extensio potestatis eius ad nocendum, quam nondum credebant; & modus signa edendi, scilicet ex imperio, quo hoc signum editum fuit. At alibi de quãtitate fidei expressam facit mentionem, hinc de fide absolutè. Et si enim conueniat idem sæpè repetere; non tamen Euangelistis, quia vobis sufficit semel dicere.

Christi esurries, quæ mysticè.

Luc. 13. Si ficus à Christo maledicta statim exaruit teste Mattheo, quomodo, iuxta Marcum, mane sequenti ficum aridam factam à radicibus discipuli viderunt?

Mar. 11.

Mirati vnde discipuli fuerint ficulneam continuò aruisse.

A quo ut plurimum Christus abhorrebat.

Matth. 17.

Luc. 17.

Quæ nam fides ad signa sufficiat.

Matth. 7.

Ioan. 10.

Christus quædo rei alicui nocebat.

Mar. 5.

Ficui cur maledixerit Dominus.

Iudæorum quando implete sint iniquitates.

Respondens autem Iesus, ait eis, Amen dico vobis: Si habueritis fidem, & non habitaeritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet. Hoc loci docet quæ nam fides ad signa sufficiat, ne quis aut de sua fide superbiat, cum videat eam ad signorum operationem nondum progredi, aut animo consterneretur, si eam se non habere quisquam agnoscat: quia hæc non est fides illa, quæ ad iustitiam, & salutem est necessaria. Et potest prior consistere sine posteriori in his qui dicunt: Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quibus Dominus dicit: Quia nunquam noui vos. Sæpe etiam adest fides quæ iustificat, & saluat, & non adest illa signorum operatio: quam fidem habuit beatus Ioannes Baptista, qui signum nullum edidit, & beatissima Virgo Deipara. Declaratum est etiam superius, quod fides hæc est fiducia, quæ debet esse sine hesitatione, siue, ut Græcè dicitur, sine dijudicatione, id est, sine nostro iudicio humano, quo discernimus inter facile & difficile, inter possibile, & impossibile: sicut fides, id est, assensus quem præstamus articulis Symboli, debet esse sine dubitatione, aut opinionis formidine. Non ostendit Christus potestatem nocendi nisi ex necessitate, ut in porcis, ut numerus, & sæuitia dæmonum videretur: nec id per se ipsum egit, sed per ministros dæmones. Ficui autem maledixit, quia benignus non lædens ea quæ sensu vigent, nec Iudæos, quorum nondum completæ erant iniquitates vsque ad Christum mortuum, & per quadraginta annos postea prædicatum, & non putaretur inesse aliqua significatio, vel in arbore non habente folia, vel insolita ferre fructum: ideo ficum elegit, in qua hoc signum ederet. Ostenditur etiam potestas in arbore humida, & succosa, qualis est ficus, Et ponit

exemplum de monte transferendo, ut aliàs, quod rudibus magnum videtur. Et cum subit alicui potentie facere ut areseat ficus, et si in instanti; non tamen subest mouere montem. Illi autem hoc maximum putabant, quia de maioribus effectibus, qui quod ad substantiam facti attinet, non possunt naturaliter fieri, ut stare Solem, vel quantum ad hoc subiectum, ut dare animam, vel visum huic mortuo, vel cæco nato, licet benè nascituro. Ideò hoc licet in tertio gradu esset, id est, in his, quæ possunt fieri à natura, sed non in instanti, maius reputabant. Rudes etiam experiuntur facultatem mouendi, & portandi, non autem ita virtutem transmutandi. Minus est eradicare, & transplantare, quàm mouere montem: nam transplantare in mari, ad signum secundi gradus spectat. Et dicendo, Monti huic, aliquem montem ostendit prope Ierusalem, quemadmodum alibi ostendit montem prope Galilæam. Et rudes magis mouentur singularibus, quia considerabant magnitudinem molis præsentis.

Quod dicitur: iacta, & mitte te, Græcè sunt Imperatiua passiuæ, id est, Tollere, & iactare, ut Marcus expresse habet: non enim ipsi se iactant, aut tollunt, sed ab alijs iactantur, & tolluntur. Et significatur missio ad mare Mediterraneum, quod ad viginti milliaria distabat. Ideò significatur quod non est tantum tremor terræ, Et hoc loco videtur ostendi mons Oliueti, alibi verò mons Thabor prope mare Galilææ. Ideò ibi non dixit, iactare in mare; quia non tantum videretur.

Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis, Hæc sola conditio sufficit, quia fides hæc, quam Dominus apud Marcum vocat fidem Dei, hoc loco donum est: quod non est habitus, nec in nobis manet, sed Deus eam donat ad assequendam rem, quam vult donare: ideoque exaudit: si autem non vult exaudire, non dat fidem. Quo-

Transferendi montis exemplo cur Dominus fuerit vsus.

Quis ille mons fuerit, de quo ait Dominus, Dicitis monti huic, &c.

Matth. 17.

Mar. 11. Illud: Dicitis monti huic: Tolle, & mitte te in mare, quomodo accipiendum sit.

Matth. 17.

Conditio quæ ad signa à Domino imperandum idonea.

Ad virtutū seu signorū operationem cur fides necessario requiratur.

Matth. 17. Luc. 17. 1. Cor. 13. Matth. 7. Luc. 11.

Ioan. 14.

Iaco. 1.

Episcop. Abulē. in Matth. 21. q. 136. initio. Id dictum Iacob: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, &c. quē sensū habeat.

Qua ratione Christus nos disponat in necessitate signorum.

niam autem miracula sunt communiter pro aliorum utilitate, & ad laudem Dei, idēd semper exigit fidem, siue peculiare huius fidei donum, non tantum hęc, & alijs locis, sed etiam apud Paulum, cum ait: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam. Cum verō de oratione agit, licet fidei mentionem nullam faciat: Petite, inquit, & dabitur vobis: quarite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, nihilominus, & ad impetrandum in ea, fides requiritur, ex Iacobo fratre Domini dicente: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil habens, &c. quem in hanc modum Episcopus Abulensis interpretatur: De fide quidem miraculorum, sed verē de fide ad alia etiam petenda loquitur Iacobus: Si quis indiget sapientia, ait ille, ad fidei, vel defensionem, vel declarationem, atque eam eo tempore humanitus comparare non possit, tunc eam Dominus miraculo donabit, vel habitum eius, vel actum, quantum pro illo negotio id temporis visum fuerit. Debet autem postulare fide nihil hęcitante, eo quōd miracula impetrat: qui enim hęcitat, similis est fluctui maris, qui a vento mouetur, & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino, id est, nullum signum obtinebit. Et quemadmodum natura, & ars non solum formam, sed & dispositionem ad eam inducunt; ita Christus Dominus si signis opus esset, nos vtique disponderet, dando peculiare fidei donum ad illa: quia minus dispositi olim erant Iudæi, & Idololatræ in primitiua Ecclesia, qui signa ediderunt. Quōd si Scriptura silentio texit multa Christi facta digniora; ergo etiam Apostolorum, quibus infideles non ita credidissent sine signis. Atque ita verisimile est aliquot montes transtulisse: quemadmodum de Gregorio Neocæsariensi Episcopo hoc fecisse legimus apud Eusebium Cæsariensem. Et quod dicitur: Credentes accipietis: referri potest, vel ad verbum petieritis, id est, quæcunque sine hęcitatione, & cum bona fide in oratione petieritis, accipietis: vel iungi potest verbo accipietis: id est, quæcunque in oratione petieritis credentes accipietis; id est, accipietis, si modō credatis: quia oratio non impetrat, nisi fides adsit. His Matthæi verbis subiungit Marcus: Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem; vt & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quōd si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. Vbi post fidei commendationem statim de oratione, & peccatorum in proximum admissorum remissione discipulos admonet suos. Vt vel eorum hęcisis hinc pateat, qui solam fidem sufficere dicunt ad iustificationem. Et quod ad offensam proximo remittendam atinet, perfecta est fides, quæ per charitatem operatur. Quōd si is qui læsus ab alio, non indulget, in cassum orat: quomōdō qui alios non cessat lædere, exorabit? Sed de his latius dictum est Matthæi. 6. vbi hęc verba habentur. Illud hic addendum est, quod Deus etiam peccatores exaudit in multis, itaque ex fide faciunt miracula, vt ex Paulo, & Matthæo apertē constat. Et ait: Cum stabitis ad orandum: quia stantes, vt plurimum orare solebant Iudæi. Christus ergo non ob hoc tantum admonet nos, vt orantes remittamus alijs, vt & ipse nobis remittat, sed ob id potius, quia Deus fide petentis sanitatem corporalem, aut aliquid tale, ad iustitiam imputat. Itaque tradit remissionem peccatorum non petitam, vt Paralytico per funes ex tecto demisso, & languido ad piscinam. Vt ergo hanc remissionem peccatorum nostrorum non impediamus cordis nostri duritia, sed acceptemus potius, admonet nos Dominus Iesus, vt quicquid Deum pre-

copo hoc fecisse legimus apud Eusebium Cæsariensem. Et quod dicitur: Credentes accipietis: referri potest, vel ad verbum petieritis, id est, quæcunque sine hęcitatione, & cum bona fide in oratione petieritis, accipietis: vel iungi potest verbo accipietis: id est, quæcunque in oratione petieritis credentes accipietis; id est, accipietis, si modō credatis: quia oratio non impetrat, nisi fides adsit. His Matthæi verbis subiungit Marcus: Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem; vt & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quōd si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. Vbi post fidei commendationem statim de oratione, & peccatorum in proximum admissorum remissione discipulos admonet suos. Vt vel eorum hęcisis hinc pateat, qui solam fidem sufficere dicunt ad iustificationem. Et quod ad offensam proximo remittendam atinet, perfecta est fides, quæ per charitatem operatur. Quōd si is qui læsus ab alio, non indulget, in cassum orat: quomōdō qui alios non cessat lædere, exorabit? Sed de his latius dictum est Matthæi. 6. vbi hęc verba habentur. Illud hic addendum est, quod Deus etiam peccatores exaudit in multis, itaque ex fide faciunt miracula, vt ex Paulo, & Matthæo apertē constat. Et ait: Cum stabitis ad orandum: quia stantes, vt plurimum orare solebant Iudæi. Christus ergo non ob hoc tantum admonet nos, vt orantes remittamus alijs, vt & ipse nobis remittat, sed ob id potius, quia Deus fide petentis sanitatem corporalem, aut aliquid tale, ad iustitiam imputat. Itaque tradit remissionem peccatorum non petitam, vt Paralytico per funes ex tecto demisso, & languido ad piscinam. Vt ergo hanc remissionem peccatorum nostrorum non impediamus cordis nostri duritia, sed acceptemus potius, admonet nos Dominus Iesus, vt quicquid Deum pre-

Euseb. Casarien. li. 70. c. 25. histo. Eccles. sub finem to. 1.

Mar. 11.

Contra eos, qui ad iustificationem solam fidē sufficere arbitrantur.

Gal. 5.

Lib. 5.

1. cor. 13. & seq.

Matth. 7.

Stantes vt plurimum orare solebant Iudæi.

Matth. 9.

Ioan. 5. Peccatorum nostrorū veniā a Deo obtinere qua ratione valeamus.

Verē remittamus quando.

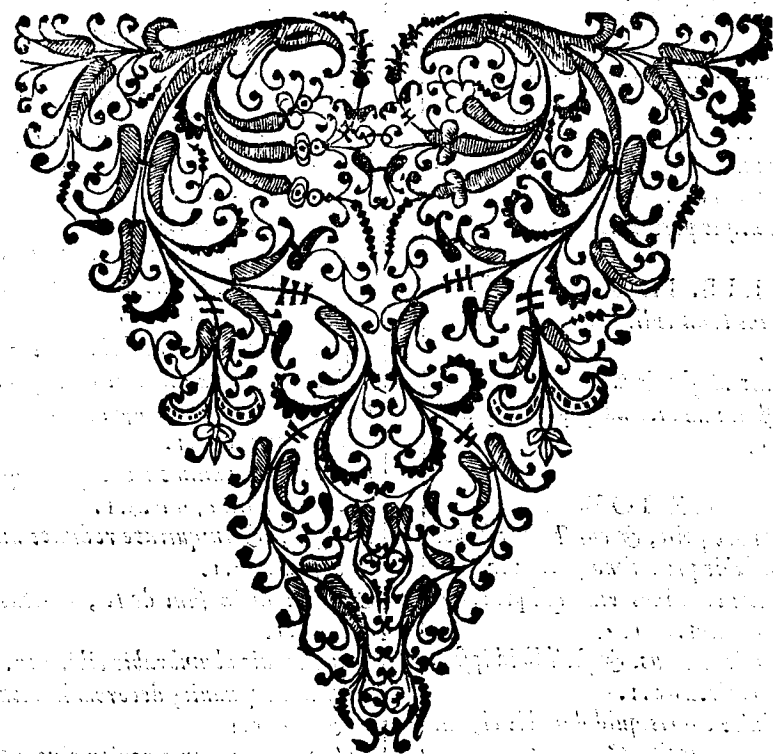
Matth. 7.

catur accedimus, remittamus prius alijs: quia Deus iustitiam, & gratiam confert, qua dimittere alijs possumus: nunquam enim verē dimittere possumus, nisi Spiritum Dei bonum habeamus. In qua ergo mensura mensi fuerimus proximo nostro, siue condonando iniuriam nobis factam, siue non condonando, intelligamus nobis esse a Deo remetendum. Quamobrem si natura nostra deprauata reluctetur, vel caro repugnet, quo minus proximis remittamus, debemus saltem oculos ad Deū attollere, & ab eo serio postulare,

vt quod per duritiam cordis nostri, & carnis infirmitatem præstare non valeamus, ipso saltem opitulante, & spiritum suum bonum de cælo in nos mittente, per quod cor nostrum lapideum fiat carneum, implere possimus, ad gloriā tanti Doctoris, ac præceptoris, qui hęc nobis sua lege mandauit, Domini nostri Iesu Christi, & admirandi signorum patris, cui cum Patre & Spiritu sancto omnis honos, gratiarum actio, & imperium ab omni creatura reddatur in secula seculorum, Amen.

Matth. 5

FINIS.

INDEX LOCORVM

SCRIPTVRAE, QVAE

IN HOC SEXTO

TOMO EXPLICANTVR.

Prior numerus paginam; secundus columnam indicat.

EX GENESI.

Cap. 1. **T**ENEBRAE Erant super faciem abyssi, & spiritus Domini ferebatur super aquas. pag. 40. 1.

Cap. 43. Biberunt, & inebriati sunt cum eo. 54. 1

EX LEVITICO.

Cap. 23. ¶ A vespera vsque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. 218. 2.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. 7. ¶ Recordare quae fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, &c. 6. 1.

Cap. 26. In signis atque portentis. 6. 2.

EX LIB. II. REGVM.

Cap. 12. ¶ Dominus transtulit peccatum tuum. 95. 1.

Cap. 18. Si steterint Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. 177. 1.

EX IOB.

Cap. 2. ¶ Pellem pro pelle, & cuncta quae habet homo, dabit pro anima sua. 36. 2.

Cap. 14. Constituisti terminos eius qui praeferunt non poterunt. 201. 2.

Cap. 33. Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. 290. 1.

Cap. 35. Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de tuo accipiet? 34. 1.

Cap. 41. Non est super terram potestas quae comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. 210. 1.

EX LIB. PSALMORVM.

Psal. 1. ¶ Beatus vir qui non abiit, &c. 368. 369.

Psal. 5. Non Deus volens iniquitates tuas. pag. 177. 1.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum, &c. 160. 2.

Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. 55. 2.

Fastum est cor meum tanquam cera liquefascens, &c. 202. 2.

Ad vesperum demorabitur fletus, &c. 160. 2.

Multa flagella peccatoris; sperantem autem, &c. 71. 1.

Verbo Domini caeli firmati sunt. 128. 2.

In lumine tuo videbimus lumen. 275. 2.

Revela Domino viam tuam, & spera in eo, &c. 57. 1.

Letus doloris eius. 103. 2.

Libera me de sanguinibus, &c. 145. 2.

Protexisti me Domine a conuentu malignantium. 39. 1. 2.

Visitasti terram, & inebriasti eam. 54. 1.

Zelus domus tua comedit me. 63. 1.

In te cantatio mea semper, tanquam prodigium, &c. 7. 1.

Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus. 4. 1.

Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum. 72. 1.

Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. 206. 1.

Scapulis suis obumbrabit tibi. 287. 2.

Dominus regnavit; decorem indutus est, &c. 271. 1.

Nubes & caligo in circuitu eius. 286. 2.

Qui ponis nubem ascensum tuum. Ibid.

Posuit flumina in desertum, &c. 229. 1.

Misit verbum suum, & sanauit eos, &c. 79. 1.

Psal. 6.

Psal. 18.

Psal. 21.

Psal. 29.

Psal. 31.

Psal. 32.

Psal. 35.

Psal. 36.

Psal. 40.

Psal. 50.

Psal. 63.

Psal. 64.

Psal. 68.

Psal. 70.

Psal. 71.

Ibidem.

Psal. 86.

Psal. 90.

Psal. 92.

Psal. 96.

Psal. 103.

Psal. 106.

Ibidem.

Psal. 121.

Psal. 127.

Psal. 147.

Pfal. 148. Praeceptum posuit, & non praeferibit. 33. col. 1.

Ibidem. Ipse enim dixit, & facta sunt, &c. pagin. 128. 2.

Ibidem. Laudate Dominum de caelis, &c. 395. 2.

EX PROVERBIIS.

Cap. 8. ¶ Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos. 33. 1.

Cap. 30. Sanguisuga dua sunt filiae dicentes: Affer, affer. 234. 2.

EX CANTICIS.

Cap. 1. ¶ Nigra sum, sed formosa. 56. 2.

EX LIB. SAPIENTIAE.

Cap. 2. ¶ Nullum pratum sit, quod non pertrahat luxuria nostra. 57. 2.

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 2. ¶ Sapientis oculi in capite eius. pagin. 375. 1.

Cap. 7. Non te pigeat visitare infirmum, &c. pag. 88. 2.

Cap. 28. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed respelle eam a te, &c. 203. 1.

Cap. 31. Si coactus fueris in edendo multum, &c. 159. 1.

Cap. 38. Honora Medicum propter necessitatem. 134. 2.

Cap. 50. Quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi Luna plena in diebus suis lucescit. 104. 1.

EX ESAIA.

Cap. 5. ¶ Va qui habitis iniquitatem in funiculis vanitatis, &c. 70. 1.

Cap. 7. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobari e malum, &c. 189. 1.

Cap. 8. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus, &c. 7. 1.

Cap. 11. Et requiescet super eum spiritus Domini, &c. 171. 1.

Cap. 26. A facie tua, Domine, concepimus, & quasi parturimus, &c. 81. 2.

Cap. 42. Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, &c. 171. 1.

Ibidem. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis. 171. 2.

Ibidem. Arandinem quassatam non confringet. 172. 1.

Cap. 53. Ipse infirmitates nostras accepit, & agrotationes nostras portauit. pagina 94. 1.

EX IEREMIA.

¶ Duo mala fecit populus meus, &c. pag. 165. 1.

Cap. 6. Luctum unigeniti fac tibi, plantam amarum. 201. 2.

Cap. 17. Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die Sabbati. 163. 2.

EX EZECHIELE.

¶ Filius non portabit iniquitatem patris. 300. 1.

EX DANIELE.

¶ Multi de his qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt, &c. 142. 2.

EX OSEA.

¶ Sanguis sanguinem tetigit. 145. 2.

EX ZACHARIA.

¶ Plangent eum plantam quasi super unigenitum, &c. 20. 1.

Cap. 13. Spiritum immundum auferam de terra. 111. 2.

EX MATTHAEO.

¶ Hic est filius meus dilectus, &c. 171. 1.

Cap. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. 255. 2.

Cap. 7. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, &c. 5. 1.

Cap. 8. Venisti huc ante tempus torquere nos. 83. 2.

Ibidem. Non inueni tantam fidem in Israel. pag. 103. 1.

Ibidem. Vade, & sicut credidisti fiat tibi. 122. 1.

Cap. 9. Quis me tetigit. 28. 2.

Ibidem. Quod Deus coniunxit, homo non separet. 55. 2.

Ibidem. Misericordiam volo, & non sacrificium. 162. 1.

Cap. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum, &c. 62. 1.

Ibidem. In viam gentium ne abieritis, &c. 245. 1.

Cap. 12. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. 15. 2.

Ibidem. Omne regnum diuisum contra se desolabitur. 21. 2.

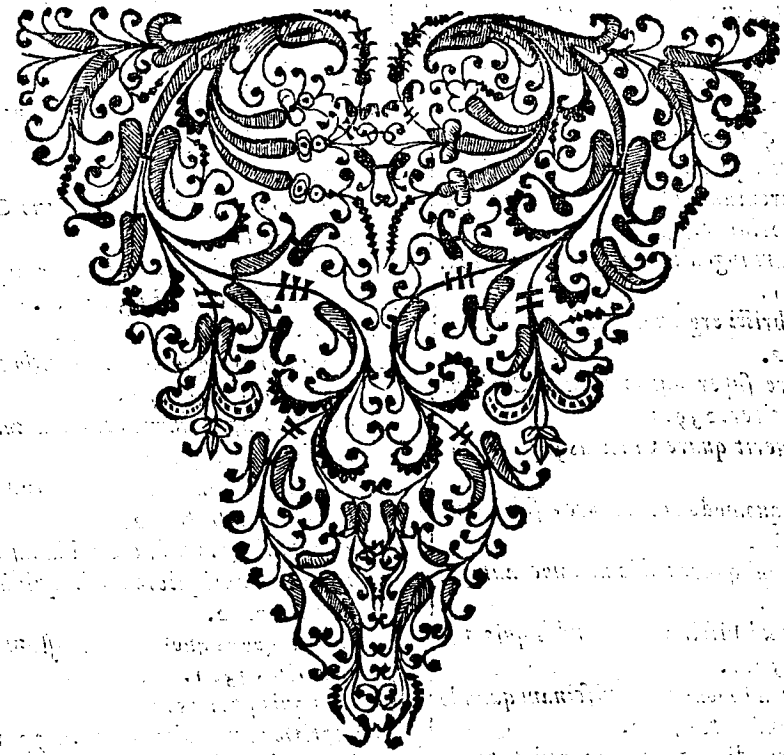
Cap. 16. Sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, &c. 271. 1.

Cap. 17. Si habueritis fidem sicut granum synapis, &c. 242. 2.

Cap. 22. Simile est regnum caelorum Regi, qui fecit nuptias filio suo. 55. 2.

Cap. 26.	Bibite ex hoc omnes. 194.2.	Neque hic peccauit, neque parentes eius, &c. 352.2.	Ibidem.
Cap. 5.	EX MARCO. ¶ Statim Iesus cognoscens in semet ipso virtutem quae exierat de illo, &c. pag. 28.2.	Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham, &c. 104.1.	Cap. 12.
Cap. 10.	Nemo bonus nisi vnus Deus. 48.2.	Sciens quia venit hora eius, &c. 48.2.	Cap. 13.
Cap. 13.	Vigilate ergo: nescitis enim quando dominus domus veniat, &c. 239.1.	Quod facis fac citius. 64.2.	Ibidem.
Cap. 16.	Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam Sole. 95.2.	Creditis in Deum, & in me credite. pag. 67.1.	Cap. 14.
	EX LVCA.	O generatio incredula, quandiu apud vos ero? &c. 78.2.	Cap. 20.
Cap. 1.	¶ Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitauit nos, &c. 205.2.	Beati qui non viderunt, & crediderunt. 164.1.	Ibidem.
Ibidem.	Virtus Altissimi obumbrabit tibi, &c. 287.2.	EX ACTIS APOSTOL.	
Cap. 2.]	Iesus proficiebat sapientia & aetate, &c. 189.1.	¶ Nouorum demoniorum videtur annu- tiator esse. 83.1.	Cap. 7.]
Cap. 4.	Quanta audiuius facta in Capharnaü, &c. 119.2.	EX EPIST. AD ROM.	
Cap. 6.	Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. 28.2.	¶ Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 258.1.	Cap. 2.]
Cap. 7.	Fides tua te saluam fecit. 122.1.	Sicut exhibuistis membra vestra, &c. 81.1.	Cap. 6.
Cap. 9.	Nescitis cuius spiritus estis, &c. pagina. 34.2.	Qui proprio filio non pepercit, &c. 56.2.	Cap. 8.
Cap. 10.	Maria bonam partem elegit 54.1.	Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. 316.1.	Cap. 13.
Cap. 12.	Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem, &c. 46.1.	Non audeo aliquid loqui eorum quae per me non effecit Christus in obedientia Gentium. 5.1.	Cap. 15.
Cap. 16.	Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, &c. 16.1. & 258.1.	EX I. AD CORINTH.	
Cap. 18.	Oportet semper orare. 250.1.	¶ Iudaei signa petunt, sed certe stulti erant, &c. 63.2.	Cap. 1.]
	EX IOANNE.	Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. 56.2.	Cap. 3.
Cap. 1.	¶ Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 95.1.	Blasphemamus & obsecramus. 125.2.	Cap. 4.
Cap. 2.	Quid mihi & tibi, mulier? nondum venit hora mea. 36.1. & 49.2.	Transfigurauit corpus humilitatis nostrae, &c. 274.1.	Ibidem.
Cap. 3.	Qui habet sponsam, sponsus est. 55.1.	Nescitis quod hi qui in stadio currunt, &c. 157.2.	Cap. 9.
Cap. 4.	Omnis qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. 348.2.	Linguae in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus, &c. 14.2.	Cap. 14.
Ibidem.	Quia vidisti me, Thoma, credidisti, &c. 15.2.	Cum euacuerit omnem principatum & potestatem, &c. 111.1.	Cap. 15.
Cap. 5.	Scrutamini Scripturas. 70.2.	EX II. AD CORINTH.	
Cap. 6.	Quaritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducaftis, &c. 36.1.	¶ Quae secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur. 160.2.	Cap. 7.
Ibidem.	Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest, &c. 139.2.	An experimentum quaritis eius, qui in me loquitur Christus. 5.1.	Cap. 13.
Cap. 9.	Neque hic peccauit, neque parentes eius, &c. 34.1.	EX AD GALATAS.	
Ibidem.	Me oportet operari opera eius, qui misit me, &c. 92.1.	¶ Factus ex muliere, factus sub lege. pag. 137.2.	Cap. 4.
Ibidem.	Natatoria Silae. 154.1.		

Cap. 6.	Alter alterius onera portate, &c. 123.1. & 95.1.	ditus est pro sua reuerentia. pagina. 143.2.	Ibidem.
Cap. 4.	EX AD EPHESIOS. ¶ Omnis amaritudo, &c. & blasphemia tollatur à vobis. 125.2.	Didicit ex his quae passus est, obedientiam. 189.1.	
Cap. 6.	Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, &c. 352.2.	EX EPIST. IACOBI. ¶ Linguam nullus hominum donare potest. 71.2.	Cap. 3.]
Cap. 1.	EX AD PHILIPPENSES. ¶ Cupio dissolui, & esse cum Christo. pag. 64.2.	EX I. PETRI. ¶ Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. 95.1.	Cap. 2.]
Cap. 1.	EX AD COLOSSENSES. ¶ Adimpleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea. 123.1.	Tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei. 62.2.	Cap. 4.]
Cap. 4.	EX AD THESSAL. I. ¶ Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, &c. 203.2.	EX II. PETRI. ¶ Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. 90.2.	Cap. 1.]
Cap. 2.	EX AD TIMOT. I. ¶ Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit, &c. 58.1.	EX I. IOANNIS. ¶ In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quod ipse prior dilexit nos. 74.1.	Cap. 4.]
Cap. 5.	EX AD HEBRÆOS. ¶ Cum clamore valido & lacrymis exau-	Maiores est qui in nobis est, quam qui in mundo. 110.2.	Ibidem.]

INDEX SENTENTIARVM QVAE IN hoc sexto tomo continentur.

A

ASTINENTIAE Virtus quanta sit. 307.1.
Abyssi propria significatio. pa. 114.1.

Abyssus in nouo Testamento quid significet. Ibid.

Adiurandi verbum in Scriptura trifariam accipitur. 109.2.

Adiuratio proprie cur fiat. 110.

Admiratio vnde profisciscatur. 188.2.

Admiratio Christi de fide Centurionibus de causis admiratione digna. 188. col.2.

Agentia sunt tria, & quanam illa. 53.2.

Agens vt agat, quid necessario requirat. 199.2.

Agni immolati ritus Iudaicus qualis. pa. 389.2.

Alleluia quid. 395.1.

Alienigena quis dicatur. 326.2.

Amor parentum in liberos quantus sit, & vnde oriatur. 74.1.

Amantium ingenium. 133.1. & pagina. 352.1.

Amor Christi erga nos qualis fuerit. pa. 293.2.

Ambulare super aquas potuit Christus tripliciter. 239.1.

Ambulauerit quare Christus super aquas Ibid.

Angelis quomodo res corporea subijciantur. 5.2.

Angeli boni quare nobis non noceant. pa. 111.2.

Angelus ad Piscinam descendens quis fuerit. 156.1.

Angelus ad mouendam Piscinam quando descenderit. 156.2.

Angeli cur dicantur potentes virtute, teste Propheta. 157.2.

Animi perturbati affectus. 78.1.

Anima nostra ingenium & natura. 101. col.1.

Anima hominis qua praestet officia. pag. 112.1.

Anima cuiusdam puella à Christo suscitata, vbi fuerit ante reditum ad corpus. 144.

Anima rationalis quomodo à nobis cerni possit. 276.2.

Anna in Hebraeo quid sonet. 392.1.

Antichristus qualia sit facturum prodigia. 5.2.

Antichristi signa cur ab Apostolo dicantur mendacia. Ibid.

Apostoli cur facti in signum & portentum Israel, teste Propheta. 7.1.

Apostoli quando missi fuerint ad predicandum. 151.1.

Apostoli tres qui adfuerunt Transfigurationi Christi, quid figurauerint. pa. 272.2.

Apostolorum falsa opinio de regno Christi. 273.1.

Apostolos cur aliquando deficere in fiducia permisit Christus. 304.1.

Aqua Zelotypia virtus. 155.2.

Aquas amaras ligno aloes immisso edulcavit Moyses. 331.1.

Aqua Siloe apud Sarracenos in magno pretio erant. 331.2.

Aqua benedicta in templis quibus de causis fuerit inducta. 52.2.

Aramaam linguam, siue Chaldaeam, non Hebraeam antiquiorem esse quidam opinantur. 24.2.

Archisynagogus quomodo Christum adorauerit. 133.1.

Aridus quis sit. 155.2.

Arreptitiorum duplex genus. 299.1.

Asina quid praefigret. 381.2.

Asiongaber, portus Regis Iuda. 107.1.

Asmodaus in deserto superioris Aegypti cur fuerit ab Angelo relegatus. 114.2.

Asphaltus quid. 107.1.

Auarius omnis est sicut hydropicus. 348. col.2.

Auditus quomodo fiat. 258.1.

Audire in Scripturis quid significet. pa. 291.1.

B

Beatitudo quibus rebus comparetur. 174.2.

Beatorum locus nomine lucis cur significetur: damnatorum vero voce tenentur. 191.2.

Beelzebub quorum Deus esset. 211.2.

Beelzebub quid sonet. Ibid.

Benedicere, & gratias agere, idem sunt. 228.2.

Beneficium diuinum duo requirit. pagin. 29.1.

Beneficia diuina qua ratione custodiri debeant. 182.2.

Bethania à Ierusalem quantum distaret. 351.1.

Bethania quid sonet. 368.2.

Beth-ohesda Syriace, quid. 154.2.

Bethphage locus qualis fuerit. pag. 383. col.2.

Bethsaida, seu Bethesda, cur sic appellata. 154.1.

Bethsaida quid sonet. 154.2.

Bethsaida Iulias cur dicta. 219.1.

Blasphemia in genere quid sit. 125.2.

Blasphemia proprie quid. Ibid.

Blasphemia quonam modo fiat. 130.1.

Bonum facere non satis esse, sed etiam bene. 257.2.

C

Cabala quid, & quotuplex secundum Hebraeos. 24.1.

Cacus à Christo illuminatus quomodo nominaretur. 327.1.

Ceci quam sint curiosi. 372.

Canà duplex. 42.1.

Canà Galilae quid. 55.1.

Cananei vnde genus duxerint. pag. 245. col.2.

Cancris marini quando transformetur in scorpiones. 274.1.

Canis ingenium. 250.1.

Capharnaum quid sonet. pagina. 89. columna. 2.

Capharnaum cur ciuitas Christi dicatur. 119.2.

Capharnaum cuius prouincia Metropolis erat. 183.2.

Caracteres Samaritani vnde. 24.2.

Caro quam potens hostis. 265.2.

Census quid, & in quo differat à tributo & vectigali. 313.2.

Centuria quot militibus constaret. pag. 111.1.

Centuriones tres, fidei, bonorumque operum laude praestantes in Euangelio celebrantur. 184.1.

Centuriones & Tribuni qui dicerentur. 188.1.

Ceremonia antiqua legis quando inutiles esse coeperint. 153.1.

Ceremonias veteris legis qua ratione Christus videatur abrogasse. 180.1.

Cestus quid. 58.2.

Charitatis proprium quid. 44.2.

Charitas vita est omnium virtutum. pag. 81.1.

Chananaei fidei in Christum efficacia. 247.1.

Chananaei quo verbo profiteatur diuinitatem Christi. 247.2.

Chananaei quomodo Christum adorauerunt. 249.2.

Chananaeam quare Christus statim non exaudierit. 250.1.

Chananaeam mira animi submissio. pagin. 250.2.

Chananaeam laudat Dominus. Ibidem.

Christus interdum prece, interdum solo verbo & imperio faciebat miracula. 4.1.

Christi grande prodigium. 7.1.

Christus verè signum atque portentum. Ibid.

Christus nisi doctrinam suam miraculis confirmasset, quid inde. 7.2.

Christi duo signa, qua nullo modo sanctis possunt conuenire. 8.1.

Christi miracula vera fuisse probatur. Ibid.

de Christi miraculis cur historiographi nihil tradiderint. 8.2.

Christi miraculorum veritas testimonijs confirmatur. 9.1.

Christus nomine Iehouah exprimitur ab Esaiâ. Ibid.

Christus Dominus quale habuerit temperamentum, secundum aliquos. 26.2.

Christus non habuit temperamentum a-
quale ad iustitiam. 27. 2.
Christus quos nam sola presentia, sed cō
iuncta voluntatis imperio sanauerit.
28. 2.
Christus quare nullam virtutem potuerit
facere in patria sua. 29. 1.
Christi mira benignitas & mansuetudo.
34. 2.
Christus quare pauciora ediderit signa
& miracula circa animas, quam cir-
ca corpora. 35. 2.
Christus in miraculis qua beneficia mini-
mè præstabat. 36. 1.
Christus qua miracula frequentius ope-
rabatur, & cum quibus: qua verò ra-
rius. 36. 1.
Christus cur matrem suam mulierem sem-
per appellauerit. 48. 1.
Christus solo nutu & voluntate aquas in
vinum conuertit, & quare. 53. 1.
Christus quare non ex nihilo fecit vinum
in nuptiis Cana. 53. 2.
Christi conuiuium & mundi differunt.
54. 1.
Christus omnium legum fuit obseruan-
tissimus. 60. 2.
Christi benignitas in homines. 78. 2.
Christus in synagoga quare primum præ-
dicauerit. 82. 1.
Christus qua ratione non nisi rogatus ali-
quos sanaret. 90. 2.
Christus qua ratione infirmitates corpo-
ris & agrotationes minimè portauerit.
95. 1.
Christus cur dicatur peccata portare.
Ibid.
Christus humana natura quos tantum de-
fectus assumpserit. 95. 1.
Christum non decuit omnium defectus as-
sumere. 95. 2.
Christi vigilantia, predicandiq; studiū.
Ibid.
Christus quare pro arbitrio, & dormie-
bat, & vigilabat. 101. 1.
Christus in quibus habitet per fidem. 104
col. 2.
Christus quam naturam frequentius o-
stenderit. 119. 1.
Christus cur interdum supra mare ambu-
lauerit. Ibid.
Christus triplicem patriam habuit. pag.
119. 2.
Christi erga nos dilectio qualis. 133. 2.

Christus cur tangendo sanaret. 136. 2.
Christus immunis ab immunditijs lega-
libus. 137. 2.
Christus quatenus subiacerit legi, secū-
dum Apostolum. 137. 2.
Christi Dñi modestia. 142. 2. & 365. 1.
Christus qua lingua vrebatur. 143. 2.
Christi Domini singulare religionis &
beneficentia documentum. 154. 2.
Christi clementia. 161. 2.
Christo gratissima confessio qua sit. pagi.
167. 1.
Christus Deo Patri quā dilectus. 171. 1.
Christus tangens leprosum, non incurrit
immunditiam legalem. 177. 2.
Christus tangendo leprosum, qua ratio-
ne non soluerit legem, secundum Ori-
genem. 178. 1.
Christi bonitas & potentia. 178. 2.
Christus quot modis sanaret. 180. 1.
Christus cum omnia nosset, cur fidem Cen-
turionis admiratus est. 188. 2.
Christus vt homo verè & propriè admi-
ratus est. 189. 1.
Christi cor quale, teste Propheta. pagin.
202. 2.
Christum cur facere voluerint Regem tur-
ba. 232. 1.
Christus cur fugerit in montem, cum tur-
ba eum facere Regem volebant. pag.
232. 2.
Christo quatenus conueniret dicere: Pa-
ter noster. 238. 1.
Christum aliquando voluisse latere, &
non potuisse, quomodo verum sit. pag.
247. 1.
Christi charitas in nos quanta, & pau-
pertas. 265. 2.
Christus cur toties passionem suam præ-
dicauerit. 309. 2.
Christus quales homines venerit sanare.
327. 1.
Christus quomodo viderit peccatores.
Ibid. 2.
Christi oratio qualis. pagina. 366. colu-
mna. 1.
Christus cur priusquam oraret, gratias
agebat Deo. Ibid.
Christi aduentus ad quid. 387. 1.
Christi mansuetudo & paupertas. Ibid.
Christus verè tabernaculum est. pagina.
391. 1.
Christi ac beatorum corpora qualia sint
futura. 277. 1.

Cibare sex modis Deus hominem potest.
219. 2. & quo ex hic modis Christus
cibauerit in deserto quinque millia ho-
minum. 220. 1.
Clericos aliter quam laicos ad gratiarū
actionem teneri. 229. 2.
Cælibatus sacerdotum non est iuris di-
uini, & vnde hoc constet. 89. 1.
Cælibatus sacris personis & ecclesiasti-
cis maxime conuenit. Ibid.
Cognitio duplex hominis carnalis, sicut
duplex appetitio. 206. 1.
Cohors quid. 111. 1.
Concilium generale, aut Pontifex, qua ra-
tione supra scripturas, aut supra ver-
bum Dei sint. 77. 2.
Concionatores verbum Dei quomodo di-
spensare debeant. 66. 1.
Concionatores peracto ministerio quid a-
gere debeant. 215. 2.
Coniugia clandestina vitanda. pag. 58.
col. 1.
Constantini Magni in duodecim Aposto-
los singularis religio. 232. 1.
Conscientia duos habet præcones. 257.
col. 2.
Contactus duplex, secundum Philosophū.
28. 1.
Coniugium quid sit. 337. 1.
Cophinus quid. 221. 2.
Cornelius Centurio Christum non tan-
tum hominem, sed verum etiam Deum
agnouit. 188. 1.
Corpus hominis à Deo molle cur condi-
tum, secundum Platonem.
Credere in Christum, vel in Christo, vel
in nomine eius, idem esse ostenditur.
66. 2.
Credere in Iesum, & credere per Iesum,
quid differant. 67. 1.
Credere per Christum, quem sensum Ca-
tholicum habeat. 67. 1.
Credere in Deum, credere Deo, & cre-
dere Deum, à Theologis distinguun-
tur: eorum tamen distinctio interdum
fallit. 68. 1.
Credere in Deum, & Deo, idem est. pag.
68. 2.
Cultus superstitiosi Romanorum. pagin.
111. 2.

D

Dæmonibus qualiter res corporea sub-
iciantur. 5. 2.

Dæmon tempore Antichristi quadam edi-
turus est hominibus salutaria, teste Pe-
tro. 12. 2.
Dæmon propriè tam bonum, quam malum
spiritum significat. 82. 1.
Dæmones vnde dicantur. Ibid.
Dæmonis regnū in animabus quale olim
ante Christum fuerit. 83. 2.
Dæmones cur quandoque Christi diuini-
tatem attestantur. 84. 1.
Dæmones an & quando Christum agno-
uerint. Ibid.
Dæmones vnde agnoscere potuerunt di-
uinitatem Christi. Ibid.
Dæmonum peculiare vitium quale. Ibid.
Dæmonum diuinationes non esse consecrā-
das, nec querendas. 34. 2.
Dæmones quantum possint nocere. pagin.
111. 1.
Dæmon in egressu cur grauius torqueat.
Ibid. 2.
Dæmon an loquatur in arreptitijs. pagin.
112. 1.
Dæmones sunt in rerū natura. pag. 209.
col. 1.
Dæmonum in corporibus obseisis actiones
varia. 209. 1.
Dæmonum substantia qualis sit. Ibidem.
col. 2.
Dæmones interdum assumunt corpora bru-
torum. Ibid.
Dæmonis potestas quanta sit. pagin. 210.
col. 1.
Dæmones quatenus nocere nobis valeant.
Ibid.
Dæmones quam sint callidi & sapientes.
Ibid.
Dæmones vnde dicantur, secundum Eu-
sebiū. Ibid.
Dæmonis voluntas qualis sit. 210. 2.
Dæmones vbi sint. Ibid.
Dæmon coruo similis est. 213. 1.
Dæmon non vincit nisi volentem. pagin.
265. 2.
Dæmones infirmitates in corporibus, non
nisi per intermedias naturales causas
efficiunt. 302. 2.
Dæmonis actus quantus sit. Ibid.
Dæmones eijciendi artem, eosdemq; ab
iterato introitu prohibendi, docuit Sa-
lomon, teste Iosepho. Ibid.
cur Dæmon eos qui ad Dominum conuer-
ti post peccata conantur, maioribus ac
nouis pulset insidijs. 303. 1.

Damonum quot genera. 306.2.
 Demones non agunt, vt possunt, sed vt permittuntur. Ibid.
 Damonibus qui sint formidabiles. 307.1
 Damonum adiurationes fieri, quo sensu vetuerit Origenes. 307.2.
 Damnatorum locus nomine tenebrarum cur significetur. 191.2.
 Dan fons, cur dictus phiala. 264.1.
 Decapolis: 117.2.
 Denarius apud Iudæos quantum valeat. 226.2.
 Denarius vnde apud Romanos dicatur. 311.2.
 Desperandum de nullo, dum viuit. 355.1.
 Deum solum miracula edere, multis probatur. 3.1.
 Deus quale sit agens. 6.1.
 Dei opus potentius quam mundus, quod nam illud, teste Augustino. 8.1.
 Dij Gentium qua ratione se colendos esse persuaserint, teste Augustino. 11.1
 Deus si quando laudari à nobis quarit, quare id faciat. 34.1.
 Dei dextera quanam sit. 56.1.
 Deus ad quid propensior sit. 129.1.
 Deus qua in re melius à nobis cognoscatur. 133.1.
 Deus Opt. Max. cur filium suum, puerum, siue seruum appellet. 171.1.
 Deus quid. 239.2.
 Deus oculo corporeo nequit videri. 275. col.2.
 Deus qua ratione videri queat. Ibid.
 Deus cur dicatur optimus maximus. 222.1.
 Diabolus cur Beelzebub vocatus est. pa. 211.2.
 Didrachmum quid. 313.1.
 Didrachma cur tantum pro se & pro Petro Christus soluerit. 317.2.
 Didrachmi vox vnde sumpta. 312.2. & cur illud soluerent Hebraei. 311.2.
 Dies tertia iuxta spiritum quid. 41.2.
 Dies in quot horas olim distribuebatur. 79.2.
 per Diem festum Iudæorum, esse pascha intelligendum, multis ostenditur. 152.2.
 Dies quando inclinatur. 218.2.
 Dies sex mysticè quid. 272.1.
 Dies in Scripturis quid. 329.2.
 Digitus Dei quis. 258.2.
 Diocletianus oculum alterum Catholicis eruebat. 328.1.

Discipulus Christi verus, quis nam sit. 120.1.
 Dispensandum cur non sit facile in lege bonam. 33.1.
 Dispensatio iuris vulnus cur dicatur. Ib.
 Diuitibus ad quid opes à Christo collatae. 230.1.
 Doctor Euangelicus pulchrè describitur in Iacob ouium pastore. 132.2.
 Dominus cur differat beneficia. 134.2.
 Domini qualiter erga seruos se debeant habere. 185.1.
 Dotes immoderate tollenda. 58.2.
 Dotes corporis que sint, & quomodo illis vsus fuerit Christus in eius vita. 239. col.2.
 Dotium corporis gloria si inter se comparatio. 271.2.
 Drama, dragma, & drachma in quo differant. 310.2.

E

in **E**cclēsia Dei sēper est operatio virtutū, & gratia sanitatū. 16.1.
 Ecclēsia Dei quid. 96.2.
 Ecclēsia in quos nullū ius habeat. 316.1.
 Efferre quid sit. 200.1.
 Eleemosynam dare, est seminare ad colligendum centuplum. 231.2.
 Eleemosyna mirabile exemplum Hadriani Pontificis. 231.2.
 B. Elisabetha, Hungarorum Regis filia, in pauperes beneficentia singularis. 178.1.
 Ephpheta Chaldaicè quid. 256.2.
 Eucharistia ad quid instituta. 139.2.
 Eucharistia quomodo tangenda. Ibidem.
 ad Eucharistiam cum fide tangendā quid conducatur. 140.1.
 Eucharistia qua ratione fluxus sanguinis appellari queat. Ibid. 2.
 Excessus idem est quod exitus: exitus autem idem quod mors. 282.1.
 Excessus apud Latinos duo significat. pa. 282.2.
 Excessum suum quot modis compleuerit Christus. 282.2.

F

Faces & candelæ funeribus fidelium adhibita, quid significent. 200.2.
 Facultatum immanentium atque transientium natura, que sit. 32.1.
 Febris quid sit, & vnde sit dicta. 90.1.

Febres carnis quomodo tollantur. 97.2.
 Feretrum, siue scapulum, vnde dicatur. 204.1.
 Festa nostra qua ratione sint nobis celebranda. 153.2.
 Festis Iudæorum cur Iesus frequenter ad esset. 153.1.
 Ficulnea quam Dominus maledixit, qualis. 419.2.
 Ficus arbor folia tantum habens quid significet. 420.1.
 Ficus illa in Euangelio maledicta cur tã cito aruerit. 420.2.
 Fides vera qua sit. 79.1.
 Fides viua quid impetret. 80.1.
 Fides aliena quam salutem valeat alicui impetrare tantummodo. 121.1.
 Fidem alienam saluare aliquem, quomodo sit verum. Ibid.
 Fidei proprium quid sit. 122.1.
 Fides aliena cur paruulo remissionem peccati obtinere possit, non autem adulto. 123.2.
 Fides aliena non credenti: quid conferat. Ibid.
 Fides quomodo requiratur ad miracula. 141.1.
 Fides Cæturionis qua ratione esset maior fide Apostolorum. 189.2.
 Fidei excellentia. 193.1.
 Fide Theologica qui careant. 242.2.
 Fides iustificans quanam illa. 258.2.
 Fidei actus qualis sit, vt est à nobis. 302. col.1.
 Fidem suam potest homo cognoscere. Ibi.
 Fides Theologica quantum differat à fide gratuita. 304.2. & 305.1.
 Fidem vt granum synapis habenti omnia sunt possibilis. 307.1.
 Fides donum Dei. 368.
 Fidei obiectum & natura. 372.2.
 Fidei efficacia quanta, & quanti Christus æstimet. 373.2.
 Figmentum vanissimum Rabbiorum de Christo. 25.1.
 Figura & forma differunt. 274.1.
 Figura quid. 276.1.
 Filij regni qui dicantur. 190.2.
 Filium vidue Christus cur suscitauerit in ciuitate Naim. 199.1.
 Filij cur magis quam filia diligantur. pa. 201.1.
 Fimbria vestimenti Christi mysticè qua sit. 92.2.

Fimbrias hyacintinas in vestimentis cur gestarent Iudæi. 135.1.
 Fimbria Christi vestimenti, quã pulcher, atque elegans Eucharistia typus. pag. 139.2.
 Fimbria Eucharistica quomodo tangenda. 139.2.
 Fimbria Christi quanam sit. 146.1.
 Flagellum quo Christus eiecit vendentes in templo, ex quo factum fuerit. 62.1.
 Flagellum Dei vnde constetur. 70.1.
 Fletum pro mortuis commendabile quorum doceant exempla Sanctorum. pa. 203.1.
 Fletus Christi super ciuitatem Ierusalẽ quid denotet. 406.1.
 Formicarum pietas. 202.2.
 P. Franciscus Xavier, Societatis I E S V, quanam apud Orientales nuper populos, & quam admiranda miracula fecerit. 17.1.
 eundem Franciscum quibus post mortem signis atque miraculis Deus illustrauerit. 17.2.
 Fratres in Scriptura consanguineos sape significant. 60.1.
 Eremitus Christi in resurrectione Lazari quid significet. 362.1.
 Eremitu, vel rugitu suo leo factum suum ad vitam excitat, teste Isidoro. 362.2.
 Fugendum à quibus, exemplo Christi. p. 164.1.
 Funerale pompa laudabilis, qualis sit. 202.2.
 Futurum pro Imperatiuo accipere consueuerunt Hebræi, & è contra. 64.2.
 Futurum tempus pro præterito in Scriptura accipitur. 232.1.

G

GAdara vrbs vnde dicta, secundum aliquos. 113.2.
 Gadara duplex. 106.1.
 Galilæa quid sonet. 57.2.
 Gehenna quid denotet. 191.1.
 Genesar, & Genesareth eadem terra est. 243.2.
 Generatio diuina Verbi quam distet ab artificiali. 276.1.
 Gloria quem sequitur, quem verò fugit. 180.2.
 Gloria proprium quid. 257.1.
 Grabatus quid, vnde dicatur, pagina. 163.1.

Gratia Dei duplex quæ censenda. 90. 2.
Gratia libero arbitrio quid confert. pag.
266.1.

H

H Adriano Pontifici, huius nominis secundo, in pauperes beneficentissimo quid diuinitus acciderit. 231.2.
Hæmorrhoides quid. 134.1.
Hæmorrhoyse in Christum insignis fides. 135.1.
Hæmorrhoyse humilitas quam profunda. 135.2.
Hæmorrhoyse post sanitatem consecutam cur latuerit. 137.1.
Hæmorrhoyse vnde oriunda. 139.1.
Hæmorrhoyse in Christum medicum grati animi monumentum, mirabiliū curationum signis ab eo confirmatum. 139.1.
Hæresis quale crimen sit. 96.2.
Hæresis quam proprie lepra comparetur. 181.2. & 325.1.
de Hæresi cognoscere solūm pertinet ad Sacerdotes. 181.2.
Helias quomodo venit ad locum Transfigurationis Domini. 281.1.
Helias quid significet. 295.1.
Hemiplexia paralytis qua sit. 220.2.
Heraldi quinam sint. 406.
Herodiani cur dicti. 170.1.
Hippomanes quid. 23.2.
Hominis salus, finis est vniuersi. 2.2.
Hominis partes præcipue quæ sint. 222.1.
Homo ante lapsum qualis erat. 294.1.
Homo post lapsum qualis manserit. pagi. 294.2.
Homo potest cognoscere cor suum, ac fidem. 302.1.
Homines quales sint natura. 310.1.
Hora Christi quæ dicatur. 48.2.
Horologium spirituale quod sit. 216.1.
Horreum verum diuitum quod. 233.1.
Hosanna quæ vox, & vnde dicta. 391.2.
Hosanna vox quomodo pronuntianda, & scribenda. 393.
Hosanna in excelsis, quid significet. pagi. 395.2.
Hosah Hebrais quid. 392.1. & 393.2.
Hoscha, Hebraum verbum, quos casus regat. 395.1.
Hoz, Hebraicè quid. 392.2.
Humanitas Christi quomodo sanaret, ac signa ederet. 136.2.

Humanitas Christi qualem se nobis præbeat in Verbo. 247.2.
Humiliat prius Deus, quos exaltare vult. 331.2.
Hydrice quid. 52.2.
Hydropici quales. 346.2.
Hydropisis nostra spiritualis quomodo curatur. 348.2.

I

Iacobus ad Christi Transfigurationem assumptus, quis fuerit. 273.1.
Iairus quis fuerit, & quid sonet. 133.1.
Identitas hominis vnde sit, secundū Philosophum. 204.1.
Ieiunium vnde ortū habeat, & quid proficit homini. 306.2.
Ieiunium quibus odiosum. 308.1.
Ierusalem cur dicta sit filia Sion. 386.2.
Iericho vrbs qualis. 371.2.
Ierusalem Regia, Sacerdotalis, & Prophetalis ciuitas erat. 408.
Iesus qualis medicus animæ & corporis. 167.2.
Iesu nomen quale. 322.1.
Iesu nomen vnde deriuatum. 392.2.
Ignis gehenna quatenus lucet. 191.2.
Imaginatio & cogitatio vehemens quantum vim habeat, teste Auicēna. 29.2.
Imaginandi vis mirabilis quorundam; si vera tamen. 30.1.
Imaginatricis virtutis effectus admirabiles nonnulli recensentur. 30.2.
Immunitas ecclesiasticorum quo iure sit debita, diuino, vel humano. 315.2.
Imperator Iulianus Magica artis studio sissimus fuisse perhibetur. 22.2.
Incredibilia tria, quæ tamen facta sunt, quæ nam illa, vt ait Augustinus. 11.2.
Incredulorum proprium quid. 78.1.
Incredulitatis quare Christus Apostolos interdum argueret. 78.2.
Inebriare Hebrais quid. 54.1.
Infirmi vbi semper inueniantur. 88.1.
Ingrati animi vitium quale. 325.1.
Ingrati animi perniciēs. Ibidem.
Ingressus Iesu in templum, vt eijceret cæmentes, qualis fuerit, & ob quas causas. 407. & 408.
Iniuria quæ, & quatenus ferenda. 62.1.
Insula in Scripturis cur Gentes significant. 173.1.
Instita & sudarium quid mysticè. 368. col. 1.

Intelligere aut velle, quid sit. 31.2.
Invidia quantum malum sit. 170.1.
Invidia proprium quid. 163.2.
Inuidorum cibus qualis. 211.2.
Inuentoris vt sit res quæ amissa est, quid tantum requiratur. 317.2.
Ioannem Euangelistam fuisse sponsum in nuptijs Canæ Galilee, aliqui existimant, & Mariam Magdalenam, sponsum. 41.2.
Ioannis Eleemosynarij viri sanctissimi pulchre dictum. 231.2.
Ioannes Euangelista quare Theologus nominetur. 272.2.
Iordanis fluuius vnde oriatur: idem vbi desinat. 107.2. & 264.1.
Iudeorum auaritia quanta. 70.1.
Iudæi non cogentur fidē Christo adhibere sine signis. 75.2.
Iudæi quas contraherent immunditias legales. 137.1.
Iudæa quam latè pateat in Scripturis. 205.2.
Iudæa prouintie duplex acceptio. 354.1.
Iudæa strictè sumpta quæ sit. 354.1.
Iudicum partes quæ nam sint. 77.2.
Iudicia vbi olim celebrabantur. 206.1.
Iustitiæ munus. 346.2.
Iusti in hoc mundo cur patiantur. 352.1.
Iustificabant ex se lex & sacrificia neminem. 249.1.

L

Lacryma Christi in resurrectione Lazar: ad quid. 363.2.
Languor vnde proficiatur. 150.2.
Lapsus iusti & iniusti in quo differant. 242.1.
Lazarus quatuoriduanus quid significet. 146.2.
Lazarus idem quod adiutorium Dei. pag. 351.1.
Lazari nobilitatis insignia. 351.2.
Lazarus qua die fuerit mortuus, secundum Euthymium. 358.1.
Legio quot milites haberet. 111.1.
Legis finis & ratio quæ sit. 347.2.
Lex. 12. tabularum. 208.1.
Legi qua ratione fuerit Christus subiectus. 347.2.
Leo cur quandoque Christo, quandoque demoni comparetur. 305.1.
Lepra est princeps inter immunditias. p. 137.2.

Leprosi olim habitabant extra ciuitatē. 174.1. & 176.1.
Lepra qui morbus sit. 176.1.
Lepra quos Dominus percusserit. Ibidem.
Lepra elephātia Græcis cur dicta. 176.2.
Lepra quam grauis morbus. 176.2.
Leprofus vbi ostenderet se Sacerdoti. pag. 280.1.
Leprosi quid offerre debebant Sacerdoti pro emundatione sua. Ibidem.
quare Leprosus manu, seruus autem Centurionis verbo Christi fuerit sanatus. 181.1.
Lepra mysticè hæresim quam aptè designet. 181.2.
ad Leprosi emundationem olim in lege quam requirerentur, & quid adhiberent. 182.1.
Leprosi decem à Christo sanati, sunt qui mortiferè in Decalogum delinquant. 325.2.
Lia & Rachel sorores quid mysticè. pag. 266.1.
Libido insatiabilis, teste Hieronymo. pag. 145.2.
Lingua quale malum sit. 246.2.
Loculus duo significat. 203.2.
Loquutio quomodo formeretur. 258.1.
Lucas Euangelista Græci sermonis eruditissimus fuit, teste Hieronymo. 394.2.
Luctus immoderatus mortuorum cur reuocatus à Sapiente. 203.1.
Lunaticus quis sit, & vnde hic morbus proueniat. 298.1.
Lux quæ supra naturam est, non ludit. p. 283.2.

M

Magedan quid. 263.2.
Maggedan quid. 264.1.
de Magia quid senserit Plato. 22.1.
Magia species plures, teste Plinio. Ibidem.
Magia quid efficiat. 23.2.
Magia vim omnem suam vnde habeat. 24.1.
tres Magi cur dicantur primitiæ Gentium. 184.2.
Mali cur etiam miracula operentur, teste Hieronymo. 5.1.
Mancus quis & cur dicatur. 155.2.
Manna quibus sapiebat, & cuius erat saporis. 221.2.
Mansuetus quis. 387.1.
Maria Virginis prudentia. 44.2.

Maria Virgo cur semper mulier, nunquā verò mater sit à Christo vocata. pagi. 45. 1.
 Mariæ Virginis apud Deum pro nobis patrocinium quā potens. 47. 2.
 Maria Virgo cōscia fuit mysteriorū Dei. 50. 1.
 Maria Virgo debuit esse Christo adiutrix in opere redemptionis, & quare. pagi. 50. 2.
 Maria vnde hoc beneficium sit consecrata. Ibid.
 Maria Virgo (vt ex Adam Heua) ex cōstita Christi veluti fuit constructa. Ibidem.
 Mariæ Virginis in nos officia. 52. 1.
 Mariæ soror Martha cur cecidit ad pedes Iesu. 361. 2.
 Maria & Martha quorum typus. 368. 1.
 Maris Oceani cur Scripturæ non meminerint. 107. 1.
 quanam Maria olim Iudææ finitima. pa. 106. 2.
 Mare Rubrum ex parte Aegypti cur diuisum à mari medio. 107. 1.
 Maris Mortui situs, & variæ appellationes. Ibid.
 Mare Galilææ vbi situm sit. 107. 2.
 Maris Galilææ in Scriptura variæ nomina. Ibidem.
 Mare Galilææ stagnum Genesareth quare nominetur. 219. 1.
 Mare Tiberiadis vnde hoc nomen sortitum sit. 219. 1.
 Martha imperfecta fides de Christi diuinitate. 358. 1.
 B. Martini ad latrones sibi necem minitantes intrepida responsio. 227. 2.
 Medicorum Christianorum officium & cura præcipua. 125. 1.
 Medicina laudes ex libro Sapientiæ. pa. 134. 2.
 Medicina quatenus vtilis & efficax. pa. 135. 1.
 Medicus minister naturæ, non dominus. 201. 2.
 Mensæ cur benedicamus. 229. 1.
 Mensa ante & post cibum quare benedicenda. Ibid.
 Mentis dominij descriptio. 80. 2.
 Mentis infirmitas vnde sit. Ibid.
 Mentis nostræ serui qui sint. 81. 1.
 Messia duplex cognomentum. pagin. 338. col. 2.

Messis apud Iudæos de more quando fiebat. 152. 1.
 Metamorphosis, idem quod transfiguratio. 274. 2.
 Metamorphosis diuina Christi. Ibidem.
 Metreta olim quantum contineret. 53. 1.
 Miraculū vnde dicatur, & quid sit. 1. 1.
 Miracula mundi septem celeberrima. Ibidem.
 Miraculum strictè quid. 1. 2.
 ad Miraculum duo requiruntur. Ibid.
 Miracula non dicuntur quedam Dei opera, quanuis supra naturam effecta. Ibid.
 Miracula Christi quanam supra naturā. 2. 1.
 Miracula Christi que nam contra naturam. Ibid.
 Miracula Christi quanam præter naturam. 2. 2.
 Miracula & mirabilia in Scripturis non differunt. 3. 1.
 Miraculorum virtus quid sit. 4. 1.
 Miraculorum virtus quomodo in Deo & in Christo, quomodo in Sæctis eius sit. 4. 2.
 Miracula non sunt, quæ per Magos, siue maleficos in speciem admiranda sunt. 5. 1.
 Miraculi vox infrequens est in nouo Testamento: vox autem signi atque prodigij receptissima. 6. 1.
 Miracula cur signa dicantur. 6. 2.
 Miracula cur prodigia dicantur. Ibid.
 Miracula Christi, signa, prodigia etiam atq; portenta vocantur dupliciter. Ibid.
 Miracula apud Gætes receptissima. 111. 1.
 Miracula cur non aequè modò atque olim in Ecclesia Dei fiant. 14. 1.
 Miracula qualia nunc fiant, teste Augustino. 14. 2.
 Miracula diuini verbi sunt sigilla. 15. 1.
 Miracula non emolliunt, quem Scriptura non conuincit. 16. 1.
 Miracula hodie cur fiant. Ibid.
 Miracula si que facta sunt apud infideles, quorsum effecta sunt. 19. 1.
 de Miraculis Martyrum infideles olim quid senserint. 22. 1.
 Miraculorum Christi finis quis nam sit. 33. 2.
 Miraculorum initium cur ab aquæ in vinum conuersione Dominus sumere voluerit. 40. 1.

Miracula quatuor modis inter se comparari valent. 128. 2.
 Miraculum respectu cuius dicatur, nobis, an Dei. Ibid.
 Miracula Christi an fierent in instanti, necne. 178. 2.
 Miraculum quinque panum & duorum piscium vbi contigerit. 216. 1.
 Miracula momentanea quid requirant. 241. 2.
 Miracula successiva quid requirant. Ibidem.
 Miracula magna que sint. 305. 2.
 Miseria extrema quanam sit. 405. 2.
 Misericordia quid sit. 261. 2.
 Misericordia est Deo propria, sicut homini miseria. 262. 1.
 Misericordia proprium quid. 346. 2.
 Missa apud Hebræos quid significet. pag. 396. 1.
 Mixta omnia quatuor primis qualitibus constantur. 26. 1.
 qui Montem transtulerint oratione. pag. 305. 2.
 Montes qui mysticè. 306. 1.
 Morbi vnde oriuntur. 125. 1.
 Morbi à Deo cur nobis immittantur. pag. 187. 2.
 Mors quid sit. 64. 2.
 Mors & peccatum quomodo infinita sint. 199. 2.
 Mors pretiosa Sanctorum qua. 202. 1.
 Mortem gustare, nihil est aliud quā mori. 271. 2.
 Moses quid significet. 295. 1.
 Moyses quomodo adfuerit in Transfiguratione Dominica. 281. 1.
 Moyses vbi sepultus. 281. 2.
 Moyses edulcauit aquas amaras ligno aloes. 331. 1.
 Mulier in Scripturis pro quo sumatur. 45. 1.
 Mulier propriè quid significet. 45. 2.
 Mulier que sanguinis fluxum patiebatur, que fuerit. 134. 1.
 Mundi inconstantia. 406. 1.
 Musica vsus varius. 141. 2.
 Musica que necessaria ad salutem, ac minime negligenda. Ibid.
 Mutus mysticè quis sit. 258. 1.

N

Nabuchodonosor Regis superbia, eiusq; humiliatio. 159. 2.

Naim situs. 199. 1.
 Naim quid significet. Ibid.
 Naim quid sonet. 206. 1.
 Natura quid sit. 33. 2.
 Natura nostra merito rota comparatur. 56. 1.
 Natura prouidentia. 101. 1.
 Natura humana conditio qualis. 242. 1.
 Nauis spiritalis anima est; eiusq; perelegans descriptio. 103. 2.
 has Nauis quando putrescat. 104. 2.
 Naum quid. 60. 1.
 Nazareth quid sit. 410. 1.
 Neronis spurcicia. 274. 1.
 Nix quare oculos offendat. 277. 2.
 Nubes quo densior, eo lucidior. 287. 1.
 Nubes lucida quid mysticè. 290. 2.
 Numerorum aliquorum sacramenta atque mysteria. 165. 1.
 Numerus nouem cur defectum denotet. Ibid.
 Nuptiæ vnde dictæ secundum Ambrosiū. 41. 2.
 Nuptiæ Verbi diuini cum humanitate. pag. 55. 1.
 Nuptiæ Verbi diuini cum Ecclesia quanam sint illa. 56. 1.

O

Obediendum quando non sit Sanctis. 179. 1.
 Obsonia apud Ioannem vnde dicantur. 230. 2.
 Obsoniorum optimum & excellentissimū quod. Ibid.
 Obsonia vnde dicantur. Ibid.
 Obstinatio sola efficit demones. pagina. 244. 2.
 Obumbratio Dei quid significet. pagina. 287. 2.
 Occursus Christi qualis fuerit cum filio viduæ defuncto. 109. 2.
 Oculos quoties eleuabat Christus, aliquid magnum innuebat. 225. 2.
 Oculi qui se priuauerint propter contemplantationem. 328. 1.
 Oculorum erectio, cum gratias Deo agimus, quid denotet. 305. 2.
 Oculi à natura cur dati. 374. 1.
 Oculi quorum malorum causa sint. Ibid.
 Oculi quot homines perdiderint. Ibid.
 Oculi peccatorum omnium fontes sunt. 374. 2.
 Oliuetum quid. 383. 2.

Oratoris sermo proprius quis. 82.2.
Oratio iustorum quid apud Deum prome-
reatur, quid non. 113.1.
Orantes quos Sanctos minime Deus ex-
audierit. 177.1.
Orantibus qua beneficia Deus concedat,
qua vero neget. Ibid.
Oratio Domini qualis erat. 238.1.
Oratio pro alio quam utile sit. 249.1.
Oratio feruens quid efficiat. 278.2.
in Oratione quandiu perseverandum. p.
279.1.
Oratio nuntium fidelissimum. 352.1.
Orantes cur Deus non statim exaudiat.
353.2.
Orationes nostra quare saepe non exau-
diantur à Deo. 302.1.
Oratio sine fiducia quoad impetrationem
nihil prodest. 306.1.
Oratio unde ortum habeat, & quid pro-
sit homini. 306.2.
quæ Oratio demonibus terribilis existat.
307.1.
Oratio & ieiunium quibus communiter
sunt necessaria in electione demonum.
308.1.

P

Ag Chaldaei quid. 383.2.
Pagus quid sit. 384.2.
Palmarum ramis cur exceperint Chri-
stum. 389.2.
Palma usus apud Romanos, Græcos & Iu-
daeos qualis. Ibid.
Palmarum rami Christo oblatis, quid my-
sticè. Ibid.
Palmarum dies quare tam solennis & bo-
norificus Christo fuerit. 390.1.
Paralysis quid sit. 120.2.
Parentes cur plerumque in filiis punian-
tur. 328.2.
Pascha quale festum apud Iudæos. 60.2.
& quot diebus constaret. 65.2.
Pastores quid suis ouibus debeant. 208.1.
Pastoris boni officia. 212.1.
Pastoris boni secunda conditio. Ibid.
Paupertas que Deo placeat. 88.1.
Pauperes quam felices. Ibid.
Peccati proprium. quid. 54.1.
Peccatum mortiferum qualis infirmitas.
80.2.
Peccati proprium. 145.2.
Peccatores quibus malis subiaceant. Ibi-
dem.

Peccatoris in puella Iairi à Christo sus-
citata descriptio. 146.2.
Peccatum Deus non vult; imò hoc ipso
quod veller aliquid fieri, quod ante e-
ius voluntatem esset peccatum, postea
non esset. 177.1.
Peccatoris in lepra adumbrati descrip-
tio. 181.2.
Peccatum & mors quomodo infinita sint.
199.2.
in Peccatore quid arguendum ac detestā-
dum. 302.2.
Peccator in Lazaro depingitur. 368.2.
Peccatoris durities quanta sit. 369.1.
Peccator ut à Christo sanctur, quid præ-
stare debet. 369.2.
Peccatoris iam conuersi fructus. 370.2.
Perseuerandum in oratione. 251.1.
Petitionum varia genera. 267.2.
B. Petri cōfidentia, inq; Christi dilectio-
ne feruor. 240.2.
Petri fides de Christo, zelusq; gloria il-
lius. 241.1.
Petronilla, Petri Apostoli filia, cur sem-
per languerit. 157.1.
Petulantia carnis quales homines effi-
ciat. 308.2.
Petulantia carnis quo pacto curanda sit.
Ibid.
Phantasma quid. 239.2.
Pharisæi quando primùm de Christo occi-
dendo deliberarunt. 19.1.
Philosophia Christiana quibus constat.
224.2.
Philippus quid sonet. 234.1.
Philippus qui Samariam conuertit, quis
nam ille. 384.1.
Phœnicia ciuitates precipue. 246.1.
Piscina Probatica cur dicta. 153.2.
eadem Piscina cur porta Gregis, seu val-
lis nominetur. Ibid.
à quo Piscina eadem constructa. 154.1.
Piscina unde dicta. Ibid.
Piscina cur dicta Bethsaida: eius quinque
porticus ad quid erant. 154.2.
Piscina Probatica unde virtutem habe-
ret ad sanandum infirmos. 155.2.
Piscina motus qualis fuerit. 156.2.
Piscina cur sanaret vnum tantum. pagi.
157.1.
Piscina quid mysticè, & Angelus aquam
turbans. 158.1.
Piscine altera allegoria. Ibid.
Piscis cur sic dictus. 230.2.

in Penitentia Sacramento quid sit de iu-
re diuino, quid de humano. 124.2.
Pœna gehenna duplex, sensus & damni,
& qua nam ille. 192.1.
Pontij Pilati epistola Tiberio Casari, ex
qua veritas miraculorum Christi com-
probatur. 9.2.
Porta vnica in cælum ingredientium qua
nam sit. 206.1.
Portentum pro prodigio interdum acci-
pitur. 6.2.
Porticus quid. 154.2.
Positiuis pro comparatiuis vtuntur He-
bræi. 54.1.
Possidentis quam non possidentis cur me-
lior sit conditio. 77.1.
Potentia diuina qua ratione ex signis in-
clarescat. 37.1.
Potentia Christi qualis. 187.2.
Potestas edendi signa incommunicabilis
est creatura. 251.1.
Præcepta ad quos dirigantur. 302.2.
Prædestinatio opera nostra, & orationes
minime excludit. 90.2.
Prædicari verbum Dei, quid sit. 85.1.
Prædicatorem qualem Apostolus requi-
rat. 265.1.
Preces viuientium pro mortuis salutare
sunt. 145.1.
Principes Synagoga quid curarēt. 132.2.
à Priuatione ad habitum non datur re-
gressus. 24.1.
Prodigij vox atque signi receptissima in
Scriptura. 6.1.
Prodigium & signum in quo differant, se-
cundum Origenem. Ibid.
Propheta magnus quis. 205.1.
Prouidentia diuina ordo in mundi admi-
nistratione. 33.1.
Pseudochristi, & Pseudopropheta qualia
tantum signa facere possint. 77.1.
Puer quid proprie in Scriptura signifi-
cet. 390.2.

R

Rachel & Lia sorores, quid mysticè.
266.1.
Raphaël quid sonet. 156.1.
Recumbere quid sit. 190.1.
Reges Israel vbi sepelirentur. 108.1.
Reges quomodo à suis popularibus exci-
pantur. 402.2.
Regnum Christi quale. 402.2. & 403.1.
Regulus proprie quid. 73.2.

Religiosus vir qui moriatur, secundum
Apostolum. 146.1.
Reliquias Sanctorum osculari & venera-
ri, quam decens. 138.2.
Reprehensio ad quid conferat. 78.2.
Residentia assidua Episcopo & Præbato
quam sit necessaria. 279.1.
Respondere, apud Hebræos loqui, aut ser-
monem ordiri, sepe significat. pagina.
63.2.
Resurrectio mortuorum quo tempore sit
futura. 358.1.
Resurrectio cur sit natura impossibilis. p.
204.2.
Reuixisse qui ex mortuis inter Gentiles
referantur, & quid de huiusmodi sus-
citationibus censendum sit. 19.2.
Rogandum quomodo nobis sit. pagin. 78.
col. 1.
Rugitus leonis suscitatur emortuum fœtū,
teste Isidoro. 362.

S

Sabbatum more Hebræorum dicitur fe-
stus dies Pascha. 163.1.
contra Sabbatum non erat Christum cu-
rare languidos. 163.2.
Sabbatum cœlestē quale futurum est. pa-
167.2.
Sabbati obseruatio apud Iudæos, qualis
fuerit. 347.2.
Sabbatum cuius rei gratia institutū fue-
rit. 348.1.
Sabbatum qua ratione magis piè & reli-
giosè coletur. 348.2.
Sacerdotes legales qualem castimoniam
obseruarent. 89.1.
Sacerdos quem debeat tantum peniten-
tem absolueret. 124.2.
Sacerdotem simbriam Christi appellat Ber-
nardus. 146.1.
Sacerdotes liberi sunt à tributis. pagin.
315.2.
Sacerdotes penitentes absolueret quate-
nus debeant. 370.1.
Sacramenta virtutem suam unde sortian-
tur. 141.1.
Sacrificium soli Deo est debitum, & cur
præceptum. 61.1.
Sacrificia antiquæ legis quando inutilia
esse cœperint. 153.1.
Salis proprium quid. 156.2.
Salomō artem eiciendi demones docuit,
teste Iosepho. 302.2.

Samarita à quo fuerit conuersa. 384.1.
Samaritani Iudaeis quales. 323.2.
Sancti qua uirtute ediderint miracula. 3.2.
Sancti interdum prece, interdum solo uerbo & imperio faciebant miracula. pa. 4.1.
Sanctorum suffragia cur nobis sint imploranda. 47.2.
Sancti quale officium nobis praestet apud Deum. 195.2.
Sanctorum preces nobis utiles esse ostenditur. 249.1.
Sanctus uere quis. 302.2.
Sanguisuga iuxta Salomonem dua filia, quae nam sint. 234.2.
Sapientia diuina qua ratione signis atq; miraculis inclarescat. 37.1.
Scientia duplex in Christo, & qua nam illa. 189.1.
Scientia creata duplex. 189.1.
Scientia creata quae nam habitualis sit; qua uero experientialis Christo. pa. 189.1.
Scipionis Africani de urbe Roma expositulatio. 325.1.
Scotus, Doctor subtilis appellatus, synopi laborans, uiuus est sepultus. 20.2.
Scribae qui fuerint apud Iudaeos olim. pa. 125.2.
Sensus interiores hominis qui. 234.2.
Sensus Scripturae spiritualis quis. 39.2.
cur Sepelirent Gentiles & Iudaei corpora defunctorum extra urbem. 200.1.
Sepeliendi uarij ritus Gentilium. Ibid.
Sepeliantur Christiani quare in Ecclesia & cameterijs. 200.1.
cur Sepeliantur haeretici extra locum sacrum. 200.2.
Sepeliendi in templorum parietibus Catholicorum mos damnatur. Ibid.
Sepelientium mortuos Deo gratum officium. 202.1.
Sepulchra Iosue, Eleazar, & Helisai. pa. 108.1.
Sermo diuinus quam efficax. 183.2.
Serui cum domino quomodo se debeant habere. 185.1.
Sibylla quantam auctoritatem haberent apud Gentes. 9.2.
Sibylla à Deo cur Gentibus data sint. pa. 19.1.
Siclus quot drachmis consistet. pagi. 311. col. 1.

Sidon & Tyrus quid; & earum situs. pa. 244.2.
Signi uox atque prodigij receptissima in Scriptura. 6.1.
Signa plerunque solitarie dici; prodigia autem nunquam sine signis, obseruauit Origenes. Ibid.
Signa & prodigia quid differant, secundum eundem. Ibid.
Signa Christi & Apostolorum quò tenderent tantum. 24.1.
Signa olim in ueteri lege cur fecerit Deus, & quae. 34.1.
quibus signis usus fuerit Christus in Nouo Testamento, & quam ob causam. pa. 34.2.
Signa perniciosa quam pauca ediderit Christus. Ibid.
Signa Christi salutaria propè innumera-bilia. Ibid.
Signa ueteris Testamenti quantum differant à signis Noui. 35.1.
Signa utilia Iudaeis olim exhibita quae fuerint. Ibid.
Signa terrifica Nouae legis quae facta tantummodo. Ibid.
Signorum Christi quodnam maximum, secundum Hieronymum. 59.2.
inter Signa Christi maxima cur eiectione uenditorum de templo numeretur. pa. 63.1.
Signa Christi quae fuerint necessaria. pa. 76.1.
Signum saturationis turbarum in deserto quoties acciderit. 214.2.
Signa Domini quò tenderent. 222.1.
Siloe cur missus interpretetur. 332.1.
Siloe fontem precibus Esaiam manasse. Ibid.
Simon quid sonet. 97.1.
Simonis Magi miracula. 12.2.
Sinapis cur aliquando regno caelorum, aliquando uero fidei comparatur. 305.1.2
Sobrietas fundamentum ponitur uirtutum, & quare. 44.1.
Socrus quare oderint nurus. 97.1.
Solicitudine Christi pro nobis qualis. 225.2.
Somnus à natura cur datus sit animali. 101.1.
Somnus quomodo fiat. Ibid.
quòd Somnus maior sit in aliquibus, quam in alijs, unde proueniat. Ibid.
Spes uera & solida gloria quid efficiat. 295.1.
Spiritus qua ratione sit in loco. 115.1.

Stadia octo milliaria unum conficiunt. pa. 351.1.
Stargirius Monachus petiuit à Domino, ut à demone torqueretur, exauditusque est. 212.2.
Stater argenteus quanti ualoris sit. pag. 317.1.
Stater argenteus in ore piscis à Petro inuentus, an fuerit tunc creatus, nec ne? 317.1.
Stater quat obolis constet. 311.2.
Stella quo densior, eo lucidior. 287.1.
Stola Latinis quid. 367.2.
Suffragia & preces aliorum pro nobis, quid conferant. 123.1.
Surdi quare suapte natura etiam muti sint. 208.2.
Surdus omnis unde proueniat, quòd mutus quoque sit. 254.2.
Surdus mystice quis. 257.2. & 258.1.
Superior coram subditis non est reprehendendus. 303.2.
Synopticus morbus quid. 20.1.
Syrophœnices cur sic dicti. 246.1.

T

Tabernaculorum festa qualia. 391.1.
Tabitha quid significet. 143.2.
Talitha quae uox sit apud Hebraeos. 143. col. 2.
Temperamentum quid sit. 26.1.
Temperamenta quot sint, teste Galeno. Ibid.
Temperamenta simplicia quae, & cur sic dicta. Ibid.
Temperamenta composita quae sint. 26.1.
Temperamentum temperatum, quòd & quotuplex. Ibid.
Temperamentum ad pondus, quòd. Ibid.
Temperamentum aequale ad iustitiam, quòd. Ibid.
Temperamentum aequale ad pondus, non datur in humana natura. 27.1.
Temperamentum aequale ad pondus, in in diuiduo non datur. 27.2.
Temperamentum bonum quòd. Ibid.
Templum Dei quanta reuerentia tractandum. 63.1.
Templum Salomonis quando ceptum fuerit. 65.1.
Tempus nobis bene expendendum cur sit. 237.2.
Tenebra inferni extrema dupliciter. pa. 191.2.

Tenebra unde terrere nos soleat. 287.1.
Tentet Deus quomodo hominem. 226.2.
Tentet nos quomodo Deus. 234.1.
Tentari quibus expediat. Ibid.
Tentatio mundi qualis sit. 265.2.
Terra firmitas unde proueniat. 227.2.
Thabor fuit mons, in quò Christus fuit transfiguratus. 273.1.
Thabor, montem sanctum cur uocet Petrus. 273.2.
Thabor motis altera appellatio, & situs. 216.2.
Thabor quid sonet. Ibid.
Thomas Didymus qualis nam erat. 357.1.
Tibicines nuptiales in funeribus uirginum innuptarum cur olim adhiberi soliti. 142.1.
Tibicines nostri spirituales qui sint. pag. 146.2.
Tigridis ingenium. 239.2.
Traiani in suos milites amor singularis. 389.1.
Transfigurationis mysterium quale fuerit. 270.1.
Transfiguratio Domini cur post sex dies contigerit. 272.1.
in Transfiguratione Christus cur tres tantum ex discipulis assumpserit: & cur illos potius quam alios. 272.2.
Transfiguratio noctu facta est, & cur. pa. 273.2.
Transfiguratio quid sit. 274.1.
Transfiguratio Christi qualis fuerit. pa. 275.1.
Transfiguratio haec cur rationem miraculi induat. 275.2.
Transfigurata non fuit anima Christi, nec corporis ipsius substantia immutata. 276.1.
Transfigurationis Dominica modus qualis fuerit. 276.2.
Transfigurationi Christi cur potius Moses & Helias, quam alij Prophetae adfuerunt. 280.1.
Transfretare quid sit. 119.1.
Transformatio duplex, & qua sit. 274.2
Tribuni & Centuriones qui dicerentur. 188.1.
Tributum quid significet. pagina. 312. col. 2.
Tributum ob causam iustam imponi debet. 315.1.
Trinitatis opera extra ipsam, sunt indiuisa. 288.2.

Tyrus cur dicatur esse in corde maris ab
Ezechiele. 107. 1.

Tyrus & Sidon quid: & earum urbium si-
tus. 244. 2.

V

Valetudinis bone incommoda. 161. 1.
Valetudinis aduersa bona. Ibid.

Vestigat quid sit. 313. 2.

Vestigalia imponi debent ob iustas cau-
sas. 315. 1.

Vestigalia quanam iniusta, ac minimè fe-
renda. Ibid.

Velle, aut intelligere, quid sit. p. agin. 31.
col. 2.

Ventorum ortus. 100. 1.

Verba Sacramentalia idem quod signifi-
cant, efficiunt. 79. 1.

Verba Christi Domini quanta sint virtu-
tis & efficaciz. 174. 2.

Verbum more Hebraeo pro re accipi so-
let. 86. 1.

Vespera in scripturis quomodo accipi cõ-
sueuerit. 218. 2.

Vestimenta Christi cur resplenduerunt
in transfiguratione. 277. 1.

Vestimenta Christi quare dicantur facta
esse alba sicut nix. Ibidem.

Vestis Christi qua, & ubi olim delinea-
ta. 145. 2.

in Vestibus albis cur beati faveant nobis
apparere. 277. 2.

Viduarum lacryma non despicienda. pag.
202. 2.

Vigilia militares qua, & quot erant olim.
238. 2.

Vinum ex aqua à Domino factum in nup-
tys, rubrum ne fuerit, an album. 53. 2.

Vina optima quaque in conuiuys initio
cur solita adhiberi. 54. 1.

Vitam cur abbreviet Dominus. 202. 1.

Viueri, Hebrais quid. 79. 1.

Vnio humanitatis cū Verbo, ad quid fue-
rit terminata. 136. 2.

Vnitas rei vnde sit sumenda. 144. 1.

Volūtas propria, origo atque fons omniū
malorum. 265. 2.

Vomitus peccatorum per confessionem sa-
lutaris. 159. 1.

ad Vomitum redeūtes grauius à Deo pu-
niuntur. 164. 2.

Vt particula euentum significat, nō cau-
sam. 353. 1.

Z

Zuzā quid Syriacè. 311. 1.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

¶ ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa
Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo. Omnes
sunt terniones, præter ¶, qui est quaternio.

MADRITI,

Typis Ludouici Sanchez.

Anno M. D. X C I X.

